3 1761 08116957 5

Redigují: odpovědný redaktor FR. HERITES a JUDr. R. J. KRONBAUER.

OBSAH: Adolf Heyduk: ŽDANÝ POSEL. — Jos. D. Konrád: BÍLÉ VOJSKO. — Bohumil Adámek: ZA JAROSLAVEM VRCHLICKÝM. — Jaromír Borecký: Z PEVNOSTI. — Ant. Klášterský: IRONICKÉ SICILIÁNY. Polemika. České poesii. Zuzana v lázni. Při demonstraci lebky slavného muže. Rada příteli. Z rozumů mistra Jehličky. Pojištění. — Vojtěch Belvic: KOUZLO DÁLKY. — FEUILLETON: Allred Jensen: IN MEMORIAM. — ČESKÝ ŽIVOT: Vrchlického museum. Prof. Dr. Jos. Šolin †. Padesát let od smrti Ferd. Břetislava Mikovce. Zapomínaní literáti. Herodes Vajanského. Anežka. Městské divadlo Král. Vinohradů. Čeští spisovatelé v Japonsku. Máj památce Jaroslava Vrchlického. Můj sloupec.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ

PŘEDPRODEJ VSTUPENEK každého všedního dne do 4 hodin odpoledne

v NAKLADATELSKÉM DRUŽSTVU MÁJE v Praze-I., Malé náměstí číslo 459.

Obě vydání zvláštního čísla Máje na paměť

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO ÚPLNĚ ROZEBRÁNA

Nové, třetí vydání uspořádáno bude jen sejde-li se dostatečný počet přihlášek.

Novějším odběratelům Máje doporučujeme zvláštní číslo Máje, vydané svého času **k padesátým narozeninám**

Jaroslava Vrchlického

Tohoto čísla, které jest vzácností, jest na skladě již jen zcela nepatrný počet výtisků. Přispěli do něho: Jaromír Borecký, Dr. R. J. Kronbauer, (Jaroslav Vrchlický sám o sobě), Ant. Klášterský, Jaroslav Hilbert, Aug. Nevšímal, Jan Červenka, Ervín Špindler, Fr. Ad. Šubert, Jiří Guth, Jan Rokyta, A. Sova, Em. z Čenkova, Václav Štech, Dr. Josef Štolba, a Fr. Herites.

Číslo, pokud zásoba stačí, poštou za 22 hal.

Rovněž doporučujeme zvláštní číslo Máje

NA PAMĚŤ ÚMRTÍ SVATOPLUKA ČECHA

s příspěvky mnoha autorů. Výtisk poštou za 24 haléře.

Administrace Máje.

MODERNÍ NOVOTINY

Oděvy pro pány a hochy.
Raglány pro pány a hochy.
Peleryny pro pány a hochy.
Gumové pláště pro pány a hochy.
Klobouky pro pány a hochy.
Sukna a modní látky.

Kostýmy pro dámy a dívky.
Raglány pro dámy a dívky.
Pláště pro dámy a dívky.
Gumové pláště.
Šněrovačky.
Zástěry.
Blůzy

nejlevn. a v nejlep. výběru doporučuje

J. NOVÁK

OBCHODNÍ DŮM V PRAZE II., VODIČKOVA ULICE ČÍSLO 34.

Všem, kdož hodlají své milé **překvapiti dárkem skutečně cenným,** doporučujeme co nejlépe chvalně známý klenotnický závod **V. Svatoně,** Praha, Žitná ulice číslo 23. Insert v příloze.

ROMÁN LÁSKY. Th. Hardy:

BETSABÉ EVERDENOVA.

Přel. L. J. Živný. (8°, 441 str.) Za 3 K 50 hal., poštou za 3 kor. 70 hal.

Vydalo NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, česká akc. společnost v Praze.

JANOUŠKOVCE VOJENSKÁ KANCELÁŘ POUZE PRAHA-II., ELIŠČINA TŘÍDA 1080.

Doporučujeme našim rodinám Kolínskou cikorku.

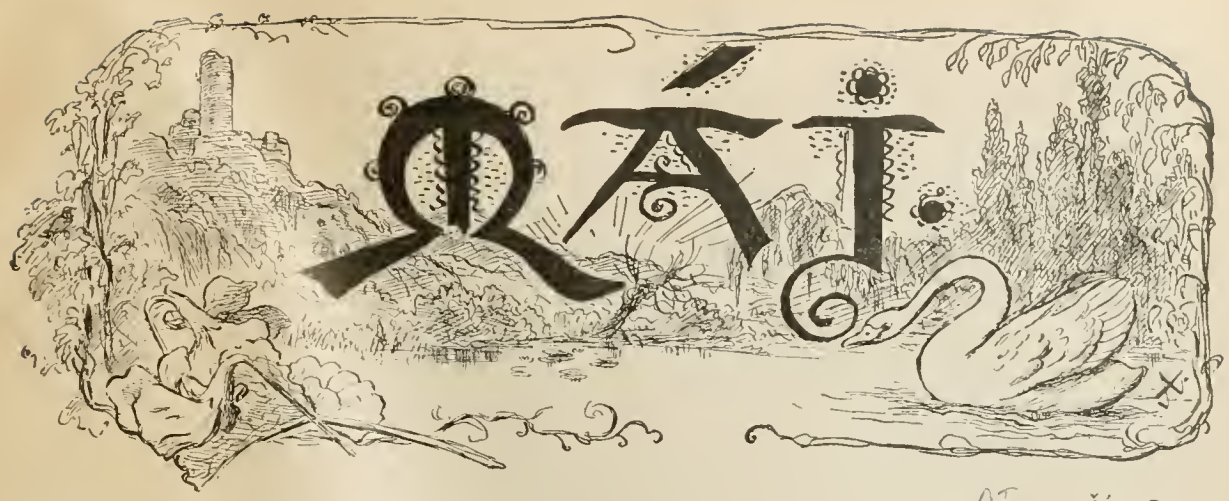

MÁJ R. XI. ČÍSLO 1.

AP 52 M3 v.11
LIBRARY
APR 4 1958
UNIVERSITY OF TORONTO

ŽDANÝ POSEL.

Hleď, v mlhách tone kraje břeh,
je večer, nuže spáti nech
vši starost, všecko lopocení:
noc blíží se, ta k žití není!

Viz, spánku doba padá níž
na schýlenou tvou hlavu již
a v té ti z dálky přinášen
předrahý poklad, klidný sen.

Ty znáš ten poklad, ty jej znáš
a přece, odkud jdeš, se ptáš:
Jsem tvého mládí vzniklý jas
a přišel jsem Tě zlíbat zas!

To bude asi naposled,
ty změnil jsi se, vlas tvůj zbled,
zle tebou zmítal žití vír,
nuž, přináším ti klid a mír!

ADOLF HEYDUK.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

I.

Pokoj ve třetím patře dosti odlehlého novoměstského domu, odkud bylo viděti dvěma okny na severozápadě kus Petřína a celý obraz nádherných, tisíckráte opěvovaných Hradčan. V pokoji umělecký nepořádek, plno rozvěšených, rozestavených a sem tam pohozených obrazů, výkresův a náčrtů, rozmanité haraburdí, staré koberce, porouchané a umazané sádrové odlitky, prázdné láhve a lahvičky, palety, barvy a štětce, vše nasáklé oparem terpentýnovým a dýmem z cigaret. Pak hlavní nábytek: stůl a čtyři stolice, nízký otoman, pokrytý malebnými hadry trojího druhu, dvě skříně, věšák, umývadlo a dvě postele.

Na jedné z těch dvou postelí ležel Jaromír Kalivoda, kašlal a odplivoval do malého kamenného hrnečku. Dýchal namáhavě, hekal a chvílemi si ulevoval tichým sténáním, ve kterém byla všecka beznadějnost, ale také všechna odevzdanost a odříkání umírajícího člověka.

Byl počátek dubna, slunce právě zapadalo za strahovskou silhouettou, mezi Hradčany a Petřínem. Na tenkém kominickém zábradlí protějšího mnohem nižšího dvoupatrového domu seděl

kos a neúnavně hvízdal erotické popěvky. Jaro se otvíralo a mocnými vlnami svých kouzel a síly dýchalo pootevřeným oknem do pokoje, kde ten nemocný člověk obracel k němu bledý obličej a hasnoucí modré oči.

Jaromíru Kalivodovi bylo bezmála šedesát let, ale teprve teď se mu zdálo, jak jaro a vůbec život jest krásný a že si až dosud ani toho jara ani toho svého života nedovedl vážiti. Tak již bývá, že oceňujeme a vážíme si něčeho, až když je toho na mále a když se s tím musíme loučiti, nechť si to jest doba prázdnin a zlaté svobody, doba lásky, vůně vesny, teplé paprsky jeseně, poslední růže v zahradě, mládí, přátelství, život.

Nikdy se mu nezdál podvečerní vzduch tak svěží, obloha tak modrá a slunce tak vznešeně čarovné jako onoho dubnového dne, nikdy nezpívali mu kosové tak půvabně a srozumitelně. Domníval se, že slovo za slovem dovedl by opakovati, co ten černý pták se žlutým zobákem chtěl vyjádřiti a pojednou cítil hlouběji než jindy, jak by nyní zcela jinak než posud miloval život a vše, co na světě vůkol něho rostlo a kvetlo, žilo a dýchalo.

Potom, po nedlouhé chvíli, sluneční záře pohasla, kos uletěl se svými písněmi někam do zahrad s rašícími kaštany, pražské věže melancholicky a skorem současně odbíjely své hodiny, šero se kladlo na naši metropoli.

Jaromír Kalivoda pocítil stesk a opuštěnost, horečka tváří i očí jeho zchladla, otřásl se pod vlněnou pokryvkou.

„Paní Zacharová!“ sesmyklo se mu z úst, a prsty zároveň zatukaly na stolici vedle postele.

Něco se hnulo ve vedlejší místnosti, zabručelo to nevrle, a do pokoje se mrzutě přišourala nevlídná babka ostrého pohledu a ostrého nosu.

„Něco jste chtěl?“ zeptala se a zadívala se na nemocného.

„Chtěl jsem vás poprosit, abyste mi zavřela okno — buďte tak laskava, paní Zacharová, a nehněvejte se, že obtěžuju, nehněvejte se —.“

Zena přirazila okno a pak se vrátila k posteli. Lepší city jakoby se v ní trochu hnuly.

„Chtěl byste něco k večeři?“ zeptala se a zabodla pichlavé oči do obličeje Kalivodova.

Zavrtěl hlavou.

„Ne, děkuju, nemám ani pomyšlení na jídlo — dnes nebudu. Jen trochu zima mi už bylo.“

„Když už nechcete jíst, to s vámi bude teprve brzo konec!“ vyrazila Zacharka, a v těch slovech již zase bylo znáti všechnu její tvrdost, jiskra lepšího cítění v ní hned shasla.

„Jaká pomoc!“ odvětil nemocný. „Čím dřív, tím líp pro tak neužitečného a zbytečného člověka.“

„Taky si často myslím, že bych ani nechtěla takhle dlouho stonat — to je lidem, co jsou okolo, jenom na obtíž. Takhle mrtvice když trefí člověka, to je nejlepší. Moje nebožka matka tak umřela, bylo jí tolik let, co mně, jenom že byla silnější. Jednou mi povídá: „Olgo, jdi ještě nakrmit husu, ale dobře se podívej, jest-li už vytrávila. Šla jsem tedy krmit husu, a matka zatím si vzala s pekáče pečené jablko. To bylo v pozdní večer, před spaním. Když jsem se vrátila, matka seděla u kamen na stoličce, pečené jablko měla v klíně, ale už nedýchala, klepla ji mrtvička. Panečku, to je krásná, panská smrt, to je něco jinšího, než takhle k ní hekat a chrchlat kolik měsíců!“

Jaromír Kalivoda za těch slov jenom útrpně přimhuřoval oči, nešetrná řeč babina ho unavovala. Ale nedával toho na sobě znáti, i ve smrtelné úzkosti chtěl býti zdvořilý a pozorný.

„Ba, ba,“ přisvědčoval, „to je věru krásná smrt, ale kolika pak lidem je přána! Já bych taky rád, aby se už u mne doopravdy zastavila, jaký pak je takovýhle život, dobře jste řekla, paní Zacharová, že je takový stonavý, neužitečný člověk jenom na obtíž.“

Zacharka poslouchala neposlouchala. Zadívala se nad postel nemocného, kde na stěně visel portrét Jaromíra Kalivody, který v přibývajícím šeru jakoby růžověl a omládal, kdežto dosud dýchající vzor jeho stárl a sinavěl každou vteřinou.

„Kdo by vás teď viděl, pane Kalivoda, ani by nevěřil, že je to váš obraz,“ prohodila lhostejně, „jak pak je to asi dlouho, co vás náš malíř maloval, ani ne dvě léta! Tenkráte jste se mu strojil jako ženich nebo nějaký výtečník, v knoflíkové dírce růži jako pěst a teď vidíte, všechna sláva polní tráva, všechno je na světě marnost.“

„Jaká pak sláva a jaká pak marnost,“ dovolil si odporovati nemocný. „Já jsem nikdy netoužil po slávě ani po velikosti a žil jsem přece spoko-

jeně a krásně, těšil mě svět, měl jsem svoji čistou radost ze života, a třebas jsem užil jenom docela málo, marnost to nebyla, věřte mi, paní Zacharová."

„I jděte, však jste vždycky o sobě myslíval víc, než jste byl, domníval jste se, že vám přilítne z nebe něco neočekávaného, pořád jste byl jen samá fantasie, samý umělec, už můj nebožík Zachar o vás říkal, že jste takové dětinské fanfárum a že jste se neuměl narodit."

Kalivoda se pokusil o žert.

„Viďte, paní Zacharová, a teď neumím ani umřít."

„Vy jste nikdy nedovedl nic pořádného!" odsekla mu a měla tisíc chutí dáti se do peskování, kterým v poslední době starocha čím dále častěji uctívala. Ale Kalivoda se rozkašlal, a babka se obracela ke dveřím.

„A chtěl byste rozsvítit?" zeptala se již na odchodu.

„Děkuju, je dosud brzo, počkám, až přijde Tetiva," odpovídal jí trhaně, více kašlaje než hovoře, ale když Zacharka se vzdálila, vzchopil se na lůžku, odtáhl stranou hlavu a upřeně se zadíval nad sebe na svoji podobiznu.

Baba řekla, že tam vypadá se svou růží na prsou jako ženich nebo jako výtečník, a on ubožák, chtěl viděti svoji podobu z lepších dob, kdy vůbec ještě ani nepomýšlel na smrt.

V houstnoucím šeru neviděl mnoho, vše na podobizně již splývalo, jenom veliká růže maršálka křičela a svítila, jakoby chtěla svým významem přehlušiti a zastíniti všechnu jeho lidskou bytost.

Usmál se, poněvadž duch jeho viděl na obraze více než slábnoucí oči. A vzpomínaje škodolibé, nenapravitelné Zacharky, omlouval ji a odpouštěl jako člověk, kterého sudičky neobdařily bohatstvím ani štěstím, za to však dobrotou.

Bylo již hodně tma, když se vrátil malíř Zikmund Tetiva, který s Jaromírem Kalivodou již po několik let obýval ten pokoj. Snaže se kráčeti neobvykle tiše a opatrně, do všeho v pokoji drcal a zakopával.

Teprve když rozžehl světlo, obrátil se k nemocnému.

„Dobrý večer, pane Kalivodo — nu, jak je — byl tu doktor?"

„Byl."

„Co říkal?"

„Nic, doktoři, když je zle, nikdy nemocnému neříkají nic. Nepostrašil, nepotěšil, na mne se skorem ani nepodíval, ale za to si prohlížel hodně dlouho tamhle tu vaši neobléknutou holku. A dobře dělal, copak by na mně byl už viděl! Co budete teď dělat, zůstanete už doma anebo pláchnete mezi kamarády, Zikmundíčku?"

„Zůstanu již doma, nebude-li vás to unavovat, popovídáme si trochu."

Věděl, čím Kalivodu nejvíce potěší. V době nemoci bylo starému mužovi nejmilejší pokloboslti si se svým mladým přítelem. Ve starém mládenci Kalivodovi vždy bylo něco bohemského, co ho s uměleckým světem velmi sbližovalo. Bývaly časy, kdy se také zúčastňoval neškodného hýření a všelijakého rozmarného podnikání mladé umělecké chasy, která ho, takto prosaického advokátního úředníka, poeticky nazývala „mistrem Věhlasem".

Teď Kalivoda opravdově se zaradoval.

„To je dobře, že zůstanete," poliboval si, „ale se mnou už není valná řeč, dnes jste vy na řadě, abyste vypravoval."

Malíř tedy vzpomínal na veselé novinky a chodě sem tam po pokoji a dohlížeje k samovaru, bavil jimi chorého přítele. Potom nalil dva důkladné koflíky a jeden donesl Kalivodovi.

„Pijte, pane Kalivodo, to vás osvěží. Pamatujete se na sochaře Mrákotu, jak mu bylo líto svatého Jiří?"

Sedaje a bera do rukou vřelý koflík, Kalivoda zvedl k Tetivovi husté obočí.

„Sochaře Mrákotu jsem znal, ale tu historku jsem dosud neslyšel."

„To je tak. Mrákota kdysi navečer obcházel na Hradčanech svatojirskou sochu, a z ničehož nic se mu zželelo svatého jezdce. Chudák, lamentoval, tolik set let býti nepřetržitě v sedle a ani na minutu se nepostavit na vlastní nohy, to přece je horší než barbarství! Ten svatý Jiří ležel mu v hlavě i na plese, který se svými přáteli potom navštívil v sále žofínském. Po půlnoci jako když to na Mrákotu náhle hodí — že prý, děj se co děj, musí donésti svatému Jiří židli, aby si odpočinul. Ani se nevědělo, kde sebral tu židli, ale již ji odnášel se Žofína, a několik kamarádů z povzdálí za ním. Šťastně ji donesl až ke svatému Vítu k té slavné soše a drápal se na podstavec,

aby pomohl udatnému rytíři s koně, když se do toho neočekávaně vložil strážník. Milý Mrákota musil s ním a ovšem že se svou židlí na komisařství. Očekával tam přísného pokárání a trestu, ale zatím našel přelíbezného starého pána, který si dal Mrákotou vylíčiti jeho noční výpravu se židlí, napomenul ho, aby podruhé za takových dobrodružství byl opatrnější, přál mu dobré noci, podal mu ruku a vyprovodil ho ke dveřím. Jenom ještě zdvořile se otázal, ráčí-li tu židli odnésti na Žofín opět sám, anebo má-li tam býti poslána ráno na jeho útraty a nebezpečí. Tot se ví, že ji tam odnesl zase sám vlastnoručně, jenom strážník mu při tom assistoval. Od té doby Mrákota velebil pražskou policii a ve chvílích nejrůžovější nálady, když se vracel rozjařen z nočních výletů, byl by se s pány strážníky nejraději hubičkoval."

Kalivoda naslouchal, podobalo se, že se usmívá. Hlavou mu táhly vzpomínky na radostné chvíle, kterých zažil ve společnosti literátův a umělcův.

Pojednou se vytrhl z tichého zadumání.

„A co ten váš obraz, Zikmundíčku?"

„Nevzdám se ho — vždyt je to sen mého života! Sen můj, sen Martinův i sen Vernerův, společný sen tří roztoužených umělců!"

Odmlčeli se, do slov Tetivových jakoby padla krůpěj beznaděje.

Pak to mlčení přerušil Kalivoda. Sáhl pod podušku a vyňal odtamtud spořitelní knížku a velikou obálku s adressou malířovou.

„Zikmundíčku," pravil změklejším hlasem, „vezměte to k sobě pro případ, kdyby se z čista jasna stalo, že bych zapomněl dýchat. Na té knížce je tři sta korun na můj pohřeb, to stačí, dluhů nenechám po sobě žádných — a v té obálce je pro vás můj poslední pozdrav. Tak, kamaráde Zikmundíčku, vezměte to a dobře schovejte, děkuju vám už předem za to všecko vaše přátelství — nemluvme již o tom a teď dobrou noc, budeme spát."

Tetiva něco zamumlal, přijímaje knížku i obálku, pokoušel se o odmluvu a o útěchu, ale hlas mu se zadrhl v hrdle, hned byl v koncích se svou výmluvností. Zamkl obé do své skříně a jakoby tušil, že nadchází něco velikého, co nesmí přerušovati, tiše se svlékl, zhasil lampu a šeptaje dobrou noc také ulehl.

V sousední místnosti, kde pohromadě byla kuchyň, jídelna, salon i ložnice staré Zacharové, hořelo ještě světlo. Babka byla by ráda postřehla, co Kalivoda s Tetivou si povídá, avšak nerozuměla.

Pomyslila si, že aspoň si ztropí z Kalivody svůj obvyklý žert, kterému vždy tolik se nasmála. Přidržela si na klíně velikého bílého kocoura a chvíli ho zlehka tukala ukazováčkem přes růžový nos. Kocour s počátku krčil hlavu, nabíral, pootevíral tlamku a na konec kýchl jako chlap.

„Pozdrav Pánbůh!" ozval se pozorný Kalivoda, domnívaje se, že to kýchla jeho paní kvartýrská.

„Dejž to Pánbůh!" odvětila baba za kocoura a jedovatě se rozchechtala.

Ten pozdrav byl posledním promluvením Kalivodovým. Když k němu nazejtří ráno malíř přistoupil, staroch již nedýchal a byl studený.

Pokračování.

ZA JAROSLAVEM VRCHLICKÝM.

Ne rokem vypial uměn veletýn
z niv našich v obzor světa smělé báně.
Již dávno k předkům složili své skráně,
kdo k němu kladli základ v země klín.
Co skvělých kdysi jmen skryl času stín,
co jiných spolutvůrců zhaslo ranně,
než vztyčily věž vítězně tvé dlaně!
Tys — doby své i země velký syn —

v jas Týnu vstoupil v čele druhů svých,
zde věštcům lidstva blíže se tvář v tváři.
A jejich zjevy z věků minulých

vstříc snášely se v kleneb obří kruž:
Hugo, Mickiewicz, Dante v božské záři,
Calderon, Goethe — nesmrtelných druž...

BOHUMIL ADÁMEK.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Na prostém erárním lůžku posádkové nemocnice č. 3. spočíval, jen zpola přihalen hrubou pokrývkou, muž asi třicítiletý. Intelligentní, plavým plnovousem vroubená tvář jevila stopy velkého, jedva překonaného utrpení. Povadlou bledí stěží se rozeznala od zažloutlé běli nemotorných podušek.

Vojín zdravotního sboru, konající v jizbě službu, domnívaje se, že nemocný na chvíli zdříml, vytratil se z ostrého karbolového ovzduší na chodbu, aby okřál, rozchodil údy zdřevěnělé v mrtvém tichu, trochu si u otevřeného okna pokouřil.

Byl vlahý podzimní den, plný ještě slunečného úsměvu. Zabloudil-li zrak od šedých, nudně do výše vyhnaných, mnoho rohů tvořících zdí nemocnice přes prázdné, chladné kamenné nádvoří, kde jen sušící se červené, modré, štikové nohavice, světlé hulánky, tmavě siné neb zelené blusy tvořily několik barevných skvrn, o něž možno bylo se zachytiti, potkal, přehoupnuv se přes banální ohradu, celé lány zeleně. Nejdřív byly to zahrady, z nichž tu a tam vykukovala věžička kiosku neb stříška hlídačské boudy uprostřed přetížených jabloní, pak byly to jednotlivé hloučky vyššího stromoví, odkud tu bělala se cibulovitá báň řecké kathedrály, směle a rozložitě vypiatá, tam v jeho stínu krčily se vojenské baráky a skladiště. Opodál jich bylo zahlédnouti bílé obrysy nějakého zámečku, prodírající se z hustého boučí a olší. Dálka ztrácela se v jednotvárné, zelenavé pláně, poseté chomáčky zakrsalých vrb. Toliko hadovité pohyby Sanu, ryjící se chudými travinami, oživovaly rozteklým stříbrem svým, třpytícím se na slunci jako rybí šupiny, klidně s obzorem splývající rovinu.

Jizba, z níž voják vyšel, měla na východ tutéž vyhlídku, jenom že tvoříc výběžek, k severu zastihla, ještě na víc o kousek lesnatého Zásaní, tehdy, začátkem let devadesátých, poskrovnu ještě a většinou jen dřevěným stavením osazeného. Jsouc však zároveň jizbou rohovou, druhým oknem dívala se na jihozápad, k půvabně zvlněným pahorkům, do jichž úbočí šířila se ještě část města, vesele shlížejíc v rušnou nížinu.

Vinula se tam také jedna cesta neveselá. Pozvolna, jako namahavě stoupající k zahradě věčného klidu . . .

Ale málokterý nemocný, jenž dán do této síně, měl mysl a pokdy na vyhlídku. Ač stačilo hlavu jen poněkud nadzvednouti, aby viděl na obě strany, nenapadlo nikoho ani těšiti se z krás, ani uvažovati o smutku elegického výhledu. Těžce operovaní probírali se tu z mlh podvědomí, z milosrdné náruče narkos, ze znepokojivých snů horeček.

Dnes ležel tu jediný. Tabulka nad železnou postelí oznamovala: Otokar Možný, nadporučík 2. těžké baterijní divise polního dělostřelectva. Amputace pravé nohy.

* * *

Sotva že vojín vyklouzl ze světnice, nemocný otevřel své modré, zlatými řasami hluboce stíněné oči. Patrně pohyb dveří, třeba sebe opatrnější, stačil snad jen zašustěním vycpaných veřejí či lehkým rozvlněním vzduchu protrhnouti křehký spánek operovaného.

Vyhaslé oči, podmalované širokými, skoro až začernalými pruhy, obkroužily pomalu, pátravě celou jizbu, ale nemajíce se na čem uchytiti na holých bílých jejích stěnách, sklopily se zas lhostejně, jakoby pootevřeny chtěly čekati nový polibek spánku.

Uprchlý však již nepřicházel. Celé hejno utlumených představ křížem krážem, v divné směsici, hrnulo se nad prah vědomí. Stihaly se a protínaly, zprvu zmateně, pak stále určitěji, jakoby sourodé se slučovaly, různé zapuzovaly, nové, jasnější se vyhráněly. Nemocného skoro zajímal ten šeřící se a rozbřeskávající duševní pochod, jehož nebyl pánem, jenž dál se bezděčně a který měl pro sebepozorovatele půvab kaleidoskopu. Tak střípek myšlenky kupil se ke střípku, skládaje obrazce překvapující.

Jeden však byl stále střed, odkud všechny ty hvězdice vycházely a kam se vracely: rozbolavěné nitro trpícího. Jeho ubohé já, bědnější jeho zkomoleného těla, které ve svých obvazcích, spou-

tané sic a odsouzené k nehybnosti, došlo přec úlevy, jakmile roztříštěná končetina odstraněna spásným nožíkem.

Neměl již bolestí tělesných. Zdravá jeho konstrukce za den setřásla nepříjemné následky narkosy. O horečce nemohlo se také zhruba ni mluvit. Nebyla povahy fysické. Nezachvátila tělo zvýšenější teplotou, než by byl pravidelný průběh dovoloval. Případ byl vůbec lehčí, než se v prvním okamžiku zdálo. Stačilo odnětí bérce.

Ale bylo vše transplantováno do psychy. Duše trpěla. Duše se chvěla, třeba mladistvé tělo vzpouzelo se jejímu diktátu.

Arci, nebylo to již ono mocné rozrušení, které ještě před týdnem štvalo jej v šílenství, hromadilo se z malých faktů, rostlo lavinou, až stupňovalo se v ono hrůzné rozhodnutí, jež mělo učiniti konec všemu, ale divným řízením osudu se zmehlo.

Katastrofa jako na ráz očistila duši od choroby. Děsem a hrůzou, krví a bolestí vrátila jí sílu jasného poznání. Z kořen vytrhla šílenství.

K smrti smutnu ji však zůstavila. Smutnu nad vlastním pádem. Nejistu před samou sebou. Chvějící se z nejbližšího příští.

Jako sklíčka kaleidoskopu vyskakovaly myšlenky nešťastného. Pestré barvy zastřeny však byly smutkem. Celý jeho život byl v tom reji. Ale černý flór jej ovíval.

Jako tonoucímu prý v posledních okamžicích zjeví se prožitý život v jakési hutné zkratce, dopouštějící přehlédnouti jej najednou celý uděšeným vnitřním zrakem, tak viděl jej před sebou od prvních laskání matky záhy zesnulé až k tragické oné chvíli, jež slibovala mu klid, dala však nové zklamání.

Tak střídal se obraz za obrazem, co z dáli, stále blíže a blíže, hřímala děla, ta drsná hudba, jež bývala mu živlem.

* * *

Celý Přemyšl byl v posledních dnech vzhůru. Hôtely přeplněny byly cizinci, soukromé byty hemžily se záložním důstojnictvem. Ulicemi projížděly kočáry generality. Co chvíli klusala, třeba i po hrbolaté dlažbě, v svrchovaném spěchu nějaká ordonance směrem k hôtelu Victoria, kde bylo sídlo nejvyššího inspektora armády. Všude zračilo se napětí. Chvojí ověnčene domy vítaly vznešenou návštěvu. Nároží ulic ucpána byla zevlouny všech stavů, jichž zástupy živě rokujícími jezdci, vozy a kočáry jen stěží prodírali si cestu. I před špinavými krámky tržiště zmítaly se dnes umolousané kaftany zuřivěji.

Nejhlučněji bylo však přece u paní Rosy.

Paní Rosa byla hezká, kyprá židovka, očí žhavých jako orientální noc, vždy s líbezným úsměvem na smyslném, koketně ohrnutém rtu.

(Pokračování.)

IRONICKÉ SICILIÁNY.

POLEMIKA.

V dnech dubna se Zimou má Vesna polemiku:
má ona déšť a chlad, a září vládne tato;
jen básní květných pár vykouzlí Vesna — v mžiku
již s výše kritické mrazivě zafouká to.
Však Vesna paprsky do mračen šlehne šiku,
a Zima nový sníh zas rozsype hned na to,
ten ale taje v mžik, jak cítí záře dýku,
a konec polemik, jak vždy, je kal a bláto.

ČESKÉ POESII.

Kdys ani vlásek nesměl ti jít stranou,
upiatý účes nosila's i řízy,
však později jsi vlas rozpustila — vanou
ti větry jím jak snítkou bílé břízy.
Sic pocuchán tím — nebuď to však hanou,
já stále láskou miluji tě ryzí,
ať s volnou kšticí jdeš či upoutanou,
jen pokud vlasy nebereš si — cizí.

ZUZANA V LÁZNI.

Zuzana v lázni . . . mní, že sama, klamně,
neb pro zrak lačný skuliny má plenta.
Dí Izák: „Mně je posvátně jak v chrámě,
ó, Jakobe, z žen Israelských jen ta!
Ten plný bok, ta ňadra, bílé rámě!
Jerišská růže dýchá z ní i mentha!"
A Jakob: „Mít ji! . . . Seděla by v krámě,
a já bych rázem zničil konkurenta!"

PRI DEMONSTRACI LEBKY SLAVNÉHO MUŽE.

(DLE BRET-HARTEA.)

„Na této lebce pozorovat krásně
lze disposice duševního stavu,
tu geniálnost, vlohu psáti básně,
jež založily velkou jeho slávu,
ty hrbolky zde. . .“ V tom však prosty dásně,
se otevřely čelisti, a k davu:
To, páni, mýlka“ — zaznělo z nich jasně —
to Francek Jindrů rozbil mi kdys hlavu.

RADA PŘÍTELI.

Proč zahořklý mu laješ ve svém koutku?
Že zhaněl básní látku ti i rým?
Jdi, dětino, jdi, nerozumný bloudku,
mne poslyš přece — přítelem jsem tvým.
Zde z jinačího třeba načít soudku,
i mně přec býval kritikem dřív zlým,
a teď mne chvalí. Užij mého proutku!
Jak možná to? — Já seznámil se s ním.

Z ROZUMŮ MISTRA JEHLIČKY.

Teď pořáde jen „Rodáku náš milý!“
a „Drahý mistře!“ „Ty náš slavíku“
„V kolébce Tebe líbaly už víly!“ —
nu, můj ty Bože, totě cavyků!
Když oba dva jsme ještě kluci byli,
já topil· jsem ho jednou v rybníku,
lézt bál se na strom, byl vždy jako shnilý.
A mistr? Nezná přišít knoflíku.

POJIŠTĚNÍ.

Tak sláva přec mi kyne. . . po všem potu,
mně, nad nímž v dětství tměl se selský poval!
(„Chaloupky naše. . .“ dobře dal jsem k mottu!)
Mé písně dnes duch poesie provál,
duch umění! Hned ta zde: „Stáda skotu. . .“
neb ona: „Sladký tváře tvojí ovál. . .“
To tisknout musí! Jenom pro jistotu
jsem redaktoru dvě z nich dedikoval.

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

KOUZLO DÁLKY.

NAPSAL VOJTĚCH BELVIC.

Mně dejte život, jaký mám rád,
shon ať se mimo valí,
nechte nade mnou nebe se smát,
blíže mne stezku v širou dáli.
Statků ni lásky nechci znát,
ni přátelé by mne znali, —
jen nechte nade mnou nebe se smát,
přede mnou cestu v širou dáli.
R. L. Stevenson.

Vše se probouzelo ve vystěhovaleckém domě v S. Paulu.

Zaclonky prkenných oddělení se rozhrnuly, kroky zněly dlouhými síněmi k umývadlům, okna dokořán otevřena. V noci bylo chladno! Vždyt spáti na holé drátěnce beze slamníku nelíbilo se ani těm, kteří byli první den okouzleni půvabem jižního kraje.

Svoboda se umyl a v ranním rozmaru stál u okna, pozoruje pestrou společnost okolo sebe.

Poblíže usadil se s dítětem obrovský ruský stařec. Pracovati nebude asi moci. Co tedy tu hledá, v cizí zemi? V blahém vědomí, že ho stát pět dní poživí, posílá si hocha pro šňupavý tabák.

Rodina štěbetavých Němců rozložila se opodál. Tlustá matrona se zářící tváří, vykládá berlínským nářečím, zavalitému Holanďanu, který si právě připjal běloskvoucí límec (měl jich asi čtyřicet v zásobě!) a bílou vázanku, že byli přece tři neděle na palubě a co tam všichni zakusili, že budou tu čekati na staršího syna, který procestoval Spojené Státy, a psal jim nedávno, „že tam nic není“. Muž zatím pojede na kolonii (mluvil již s tajemníkem agricultury!), vybrati si pozemek, kde založí úrodná pole a budou pěstovati milá domácí zvířata. Ovšem i Berlín jest milý! — [illegible]

A Holanďan by měl vzácné paní zůstati dlužen? — Chvíli přemýšlel, pak odhodlav se, dýmem deváté papirosy vrhl jí na krk svých osm let na Kongu, kde býval správcem kávové plantáže, daleké výpravy za slonovinou do nejistých krajin, čestnou stužku a jmenování „officier de l' état civil“ od krále belgického . . .

Jest sedm hodin, a vystěhovalci ubírají se dolů do večeřadla pít kávu. Všichni libují si v černém nápoji, který se líší od špinavé tekutiny, již pili dvacet dní v podpalubí, jako svěží pramen od kalné vody La-Platy.

Pak přicházejí fazendeirové (plantážníci) vybrati si vhodné dělníky. Zlato odráží se od černého jejich šatu. Prohlížejí si znalečky lidské stádo, jež tady čeká na příští nevábný osud. Hledají široké plece, tváře osmahlé, na jejich kávové plantáže hodí se jim nejlépe nečistí a nevědomí Vlaši. Otroctví zrušili, a není ho již třeba. Teď otroctví dobrovolné! Italiano pracuje i za 2 millréisy denně, a při tom ještě snad ušetří. Lid je nenávidí, ale vláda je vítá, aby jí zalidnili poloprázdnou zemi.

Svoboda se odvrátil, jej vábila více procházka pod verandou.

Sestoupil po dřevěných schodech a vlekl se zvolna chodbou, pozoruje jednotvárné dlaždice, které jitřní slunce začalo vyhřívati, až uzřel proti sobě sunouti se rozbité boty. Prasklé střevíce, to zde na jihu nevadí, když jsou vycíděny. Tyto však byly špinavé a celé oprchalé!

Střevíce se nyní zastavily a když se Svoboda probral z myšlenek, shledal, že fysicky souvisí se souhvězdím modrých očí v hladké tváři, která se na něho nyní usmála.

Udiven, Svoboda se zarazil. Kde je už jen viděl? Vracel se v duchu po stopách do minulosti, opakoval si v duchu veselé i smutné hry, které vyplňují neklidný život, vzpomněl si na hrst rozličných okolností, což bylo ve spojení asi s desíti městy, zde nahodilá schůzka, tam útěk před náhlým lijákem do hostinské jizby, kde sejdeme se s lidmi, jež bychom jinak nikdy nepoznali! Konečně byl jist, že to byla zahrada. Krásný sad, kde odpoledne pařížští hoši pouštějí malované parníky přes rybník a jásají, když se „transatlantique" šťastně dostane na protější břeh! Zde byl jeho známý z lucemburského parku.

Svoboda si vzpomínal, jak byl tehdy sklíčen ruchem cizího velkoměsta, jak rychle klesal na duchu, jak černé myšlenky mu zbývaly v nitru! A tu potkal jeho a on, uhodnuv s trpkým úsměvem, že se nalézá v náladě, kterou sám si dávno již odbyl, vzkřikl hněvivě: „Co! . . .", a rozhodil prudce lokty, jakoby odháněl něco neviditelného, co se na něho tlačí. Pak doprovodil Svobodu k přátelům, kteří jej uvedli na veselejší myšlenky. Avšak na onen okamžik nemohl Svoboda nikdy zapomenouti, na mužnou odvahu člověka bez domova, bez rodiny, bíti se s nelítostným osudem. Jediné to slovo „co!" znamenalo mu: nestojí to za to ani na chvilku být smuten k vůli životu, k vůli té špatné, bídné hře! —

— „Jste tu již dlouho?" zněla prostá otázka, jakoby se potkali po několika dnech v městě.

— „Přijel jsem včera. Odkud vy?" —

— „Z nitrozemí." —

— „Dlouho již tomu, co jsme seznámili se u . . ."

— „Ta náhoda!" vece příchozí, jehož tvář rozjasnila se veselou vzpomínkou na minulé časy. „Byl jsem už jednou v emigraci (vystěhovaleckém domě), ale teď jsem se vrátil z nitrozemí. Peníze mám," pravil, odmlčev se na chvíli, „ale na cestu. Pojedu do Santosu a dál . . . Šel jsem do emigrace, abych neutratil a odpočinul si na cestu," doložil s úsměvem.

Svoboda pozval nenadálého krajana aby si lehl do jeho oddělení a nový známý přinesl si ze své síně ranec, složené noviny, a černě vázanou knížku, a hodil vše na prázdnou postel vedle Svobodovy. Celé dopoledne pak se procházeli chodbami i v nádvořích, vypravujíce si navzájem o životě ve starém i novém světě.

Odpoledne odebral se Svobodův přítel do města, navrátil se až pozdě v noci. Svoboda hověl si na pokrývce a z dlouhé chvíle chopil se novin, ležících na vedlejším lůžku; odložil je však brzo, neb nerozuměl řeči, kterou byly tisknuty. Knížka, ležící pod nimi, měla název „Život Marxův" a Svoboda si vzpomněl, že ji také kdysi četl. Listoval zvolna, chvílemi četl roztržitě, až našel na konci několik listů tenkého papíru, sešitých nití. Nahlédnuv do sešitku, seznal Svoboda, že jsou to zápisky jeho přítele, psané ve velikých přestávkách a jak se právě hodilo. Usedl tedy na posteli, zvědav, co si jeho přítel zaznamenal na zažloutlých listech:

V S...., v jižní Anglii. Z přístavu šel jsem dlouho pěšky zaprášenou silnicí. Náhodou narazil jsem na statek jakéhosi lorda. A aby byla změna, rozhodl jsem se, místo železných opatro-

vati živé stroje, a pásl jsem tam šest měsíců jeho stádo. Zlatá svoboda anglická! Je-li všude, jako na venkově, raději o ní nemluviti. Kromě ublácených cest cizí noha nesměla vkročiti na žádný pozemek, pěšiny jsou zapovězeny a z lesa vyžene vetřelce ihned hajný. Ale jeho tajemník jednal se mnou laskavě, půjčoval mi knihy, jaké se mi líbily. Vše, co jest cizí, nás vábí! Ráno v lahodném vzduchu zelené údolí, s mlhavými lesy na obzoru mne lákalo k cestě, v záhybech leskla se dole bystřina, vytvořujíc příjemná zákoutí. Jaká to byla tichá krajina! Po celý čas nerozechvěl se vlhký její vzduch, jen někdy z nedohledné dálky vyčítavě zahoukala lokomotiva, připomínajíc mi jakousi rozmarnou příhodu ze zašlé doby mládí. Když mne na konec idyla omrzela, měl jsem u sebe již dvacet liber. Cesta do Států stojí jen šest liber, tam toužil jsem již brzy odejeti.

V přístavě, v červenci. Časně ráno, probudiv se, mám pocit, že jsem daleko, když vkročím do prázdných ulic, pociťuji cosi dávného. Chladnou alejí ubírám se do města, z dálky slyším hukot vozů a sykot stroje. Vagony naplněné uhlím černají se u rampy, před nimi bělají se hromady prken. Ale na ulici se již pracuje, je cítit vůni dehtu a první kroky dělníků klapou po dlažbě. Posunovači pískají, jako stálice vysoko nad nimi trčí elektrická lampa, osvětlujíc jim koleje. Kdo z jejich druhů zapomněl asi na věky vstáti dnes? — Jdu k řece podle pražíren a mlýnů, skladů a čistých pisáren, u otevřené dílny zvědavě dávám se ohlušiti odrážejícími se údery kladiv. Živě cítím s kovářem, který odloží na chvíli kladivo a posílá si hocha pro snídaní. A zase buší do žhaviny . . . Tam byla vůně, zde jest hudba práce, trochu natrpklá, ale milá . . . Jak mne to druhdy vábilo! Nyní opojen tím, loudám se k přístavu a ptám se: kdy pojede loď do jiného světa?

V srpnu . . . Ty věčně stejné zvonky na nádraží, na lodi před odjezdem volání lodníkovo: kotva vyzdvižena! Cestuji nejraději po přístavech. Kdo zná ten volný život bez peněz! Ráno vstanete, jdete vypít sklenku. Nad přístavem zatím již hraje ranní slunce. Několik banánů v kapse, jdu se dívat na hučící oceán, na starou obludu, která mne k cestě svádí. Někde loď za lodí vyjíždí na lov, a ženy mávají šátky vytrvale, jakoby se s rybáři navždy loučily . . . Pak jdu se trochu opojit životem na ulicích.

V Bahii. Večer seděl jsem v obíleném restaurantu, který ve mně vzbudil vzpomínku na čistou hospůdku v rodném městě. Zde se nás několik přátel v sobotu scházelo. Týden byl odbyt, odkopán, odmlácen, špína smyta; zas na den usmíření s životem! Čistě vydrhnutá hospůdka s obrazem Lassallovým zvala nás k oddechnutí, nápoje rozvázaly jazyky, chvílemi zněly písně. Kde jest to horování o demokracii, kam zmizeli zastanci svatých jejích zásad? Málo jich tam zbylo, rozešli se do světa. Někteří žijí v Němcích, jeden ve Státech, kde má nyní už továrnu. On z nás byl nejsilnější, vytrvale hájil pravdy demokracie, a povzbuzoval nás, bychom neklesli. Ale jiné okolnosti snad jej dávno změnily, ty večery asi již vybledly v jeho paměti. Snad si nevzpomene více na ohnivá slova, která pouštěl do zakouřeného vzduchu, zatím co z piana zněl melancholicky starý pražský pochod . . .

V S. Paulu, v dubnu. Dnes odjíždíme ze S. Paula, kde jsem pobyl několik měsíců. Nejraději odjíždím ráno v dešti, přijíždím rád za slunného dne. Nad celou krajinou šumí liják, od lesklé dlažby odskakují vysoko kapky. Cítím v sobě zvláštní mírnost. Kde jsou všecky vášně a nenávisti? Jako kdybych je zde zanechal. Všecka pouta jsou rozvázána, spory urovnány.

Uvnitř hladina klidná, pod ní však ona zvláštní chuť — příchuť hořkého životního zápasu, zbývající na dně každé životní hry. Jaké bude asi město, do něhož se dostanu, jaké okolnosti, s nimiž mne náhoda svede? Vlak se rozjíždí, za chvíli uhání ranní mlhou po širé pláni. V dálce bělají se poslední domy.

V Campinas, v květnu. Našel jsem dva krajany, kteří spravují na fazendách stroje a časem vracejí se hýřit do měst. Výbuch veselosti a překypujících sil strhl mne, že mi bylo brániti se, aby mě zcela neopili. Projížděli městem v kočáře, zpívajíce nesmyslné písně, držíce v ruce láhev vína, dav dětí běžel s pokřikem za nimi. Nezbylo mi než jeti s nimi, abych na konec byl svědkem vypálení skvělého ohňostroje. Posléze zastavil vůz u vendy, a mladší krajan poklepal

stojícímu tam černému strážníkovi důvěrně na rameno.

— „Je mi líto“ pravil černochu, který naň obrátil bělmo, „když si vzpomenu, že jste mohl být dobře africkým králem. Co by si tu však počali kupci s těmi lahvemi kořalky?“ — — — Prásknutí do koní zachránilo nás před zuřivými jeho kletbami.

V okolí Cuyaby. V campě potkal jsem odpoledne pastevce, který vyprávěl mi o osamělých Indiánech na sever odtud, kteří nepozbyli ještě dávného bohatství. Otec jeho Francisco ví o tom prý více. Bylo mi hledati starého mulata v několika vendách, nalezl jsem jej na konec napolo opilého, ale vyprávění jeho překvapilo mne nesmírně. V celém okolí jest zlatonosná půda, v Cuyabě samé (kde není dosud dlážděno) lze nalézti po prudkém dešti i na ulicích kousky zlata.

V Cuyabě, v listopadu. Vysílen navrátil jsem se z dlouhé cesty nitrozemím, že jsem únavou klesl na ulici. Jeptišky se nade mnou smilovaly a daly mne odnésti do nemocnice na čisté lože. Šel jsem z Cuyaby třicet dní na sever, pustou krajinou, na blízku řeky Arinos, kam se ze strachu před zimnicí málokdo dosud odvážil.

Z počátku přenocoval jsem u osamělých caypirů, a hojnost přesládlého ovoce a banánů udržovala mne stále v dobrém rozmaru. Později, když jsem nenalezl více lidské duše, truchlivé ticho panovalo v nekonečné krajině okolo mně. Některý den, kdy nezaslechl jsem ani písknutí ptáčka, hučelo mi v uších. Po dlouhém bloudění upadl jsem ve stav horečné přecitlivělosti, horko i zima střídavě probíhaly mým tělem. Smysly mne klamaly, že cítil jsem na blízku vůni domácnosti; jindy, jak zavanul vítr, lapal jsem vzduch, domnívaje se, že cítím kouř lokomotivy, stopy civilisace!

Některý den trápili mě moskyti, že jsem byl blízek šílenství. Jindy překvapen jsem byl obrovským motýlem, jehož křídla třpytila se jako drahokamy posetá, a který vznášel se ve vzduchu jako zákmit neznámého bohatství ukrytého v této pustině. Jednoho narazil jsem na domorodý kmen, který se nazývá Morumby.

Užasl jsem, když mne obklopili a vedli k chatrčím, mezi domorodé lidi. Zdá se mi, a nemohu si tuto zvláštnost jinak vysvětliti, než že jsou to Indiáni zapomenutí z doby kolonisace, kdy portugalští (bondeiranti) na výpravách hledali zlato tím způsobem, že zapálili na misce líh, a pohrozili domorodcům, že tak vzplane voda ve všech řekách, nepovědí-li, kde se nalézá žlutý kov.

Nikdy neviděl jsem tolik zlata na lidském těle! Na rukách měli těžké zlaté kruhy, na krku zavěšenou krabičku na okrašlovací potřeby, vlasy semknuté na temeni poutkem ze širokého, zlatého plechů.

Přechod z dlouhé osamělosti a útrap v pustém kraji do lidské společnosti a blízkosti takového množství zlata, vzbudil ve mně nesmírnou radost. Neměl jsem více bázně a když mne nasytili, usedl jsem pod strom a zpíval jim udiveným veselé předměstské písně.

Ráno objevil se čaroděj kmene s kruhem ze zlata tepaným, na němž byly středem vyryty čáry do hvězdice. Na všech polích, tak vzniklých, viděti bylo podivná znamení a obrazy. Když se bojovníci sestavili do polokruhu, vymrštil čaroděj tajemný kruh do vzduchu. Pak zkoumal, jakým znamením dopadl kruh směrem k slunci, právě vycházejícímu na obzoru. Tušil jsem, že znamení bylo příznivé, nebot mne ponechali na živu a opatřili hojností jídla i nápojem.

Na říčce blízko vesnice domorodců žijí nesmírná hejna vodního ptactva, že když se zdvihnou, zakrývají tvář slunce. Rád bych se tam podíval dále, ale domorodci mě bedlivě střeží. Když jsem seděl odpoledne před chatrčí se starým Indiánem, obrátil se, jakoby si na něco náhle vzpomněl a pravil lámaně portugalsky: „Quer pinga?“ (Chceš pálenku?) — „Naturalmente,“ (chci pálenku), odpovídám starému chlapisku. On ji za chvíli přinesl v tykvi, a když jsme se oba napili, vyprávěl mi, že jest rodilým Brazilianem, žije tu však už přes dvacet pět let mezi domorodci. Pamatuje ještě dobu otrokářství a má mlhavou vzpomínku na Rio de Janeiro, které navštívil jednou ve svém životě. Pozoroval jsem, že již docela uvykl životu v divoké přírodě, že věřil i v prosté pověry domorodců, a po návratu do města nejevil nižádné touhy.

Asi za dva měsíce poradil mi starý Brazilian vhodný okamžik k útěku! Prchal jsem v noci, třímaje v ruce zlatý kroužek, který jsem nalezl

ve své chatrči, hotov rozraziti lebku každému, kdo by mi bránil v cestě.

Až se v nemocnici zotavím, prodám kroužek, abych se dostal na pobřeží. Ti lékaři zde v bílých pláštích, otrávili by člověka svými vodičkami! Mám hroznou zimnici, které bych se zde nezbavil ani za čtyři roky! Nezbývá mi, než rychlá změna podnebí, musím se dostat na ostrovy v tichém oceánu, kde v rajském vzduchu tělo zázračně okřívá.

Vím však o zlatě! Kdo může mi zabrániti, abych s družinou přátel za cetky nevyměnil nebo lstí neopatřil si část onoho ohromného bohatství?

— — — — — — — — — — — — — —

Když Svoboda dočetl, cítil, jak musí v sobě něco tlumiti. Byla to mlhavá lítost, že neprožil sám, co tu četl, ten podivný život, který se tu křižoval podruhé s jeho životem, aby zapadl zase jako toulavá hvězda!

Večer Svoboda tvrdě usnul a k ránu v polosnění zaslechl kroky v blízkosti a tlumený kašel Když se probudil, nalezl postel vedle sebe již prázdnou,

Za čtrnáct dní Svoboda šel první den do práce, ale myšlénkami bloudil v dálce. Vábilo jej vzdálené nitrozemí, odkud se přítel jeho objevil, lákal jej Tichý oceán se svobodnou Australií v jižním cípu . . .

A když se večer vrátil z práce, trochu mrzut ze své nerozhodnosti, a díval se po dešti do lesknoucí se ulice, ležel před ním na okně otevřený dopis, kde mu přítel oznamoval z Buenos Ayres, že odjíždí na veliké moře. A co se zamyšleně díval na papír, dole v ulici hrál pouliční automat svůdnou americkou píseň. Svoboda naslouchal, v myšlenkách viděl přítele na palubě, jeho zářící oči se naň usmívají, kyne mu zvláštním pohybem ruky, jakým se na jihu volá, pak mává kloboukem a vzduchem zaznívá k němu jasným hlasem: Adios!

FEUILLETON.

IN MEMORIAM.

NAPSAL ALFRED JENSEN.*

Rok 1912 jest pro slovanskou literaturu velice osudný. Vedle J. V. Sládka, vynikajícího kulturního badatele Z. Wintra a polského novellisty Głowackého (B. Prusa), ztratily v uplynulém letě krátce za sebou tři slovanské národnosti své vynikající básníky. Nejprvé zemřel na italské půdě bulharský básník Pančo Slavejkov, spisovatel skvostného, bohužel ne zcela dokončeného eposu „Кървава Песень“ (Krvavá píseň). Po něm došla řada na slovince Antona Aškerce, který jako umělec stál daleko za Slavejkovem, ale pro krajany své znamenal skorem stejně nenahraditelnou kulturní sílu. Konečně pak český velmistr Jaroslav Vrchlický. — Věru — mrtví jedou rychle.

Úmrtní zvěst zde nepřišla zcela neočekávaně, nebot do jisté míry Jaroslav Vrchlický sebe sama přežil, a pod tíží životního, téměř nadlidského díla konečně se shroutil. A věru, že je mi těžko nezapomenutelného mistra a přítele představiti si jako mrtvého. On miloval život a do posledu chtěl život vyrvati z moci smrti.

Již v roce 1904 psal mně v jednom z dopisů svých: „S mými závratěmi daří se mně nyní lépe. Věřte mi, že bych tak jednou chtěl sobě odpočinouti, jak Schiller kdesi ve „Valdšteinu“ praví: Hodlám učiniti dlouhý spánek“.

Nyní usnul pro vždy, básník, který za života nikdy neměl klidu. Teď teprve nalezl rozluštění hádanky, na kterém jeho neúnavně pracující mozek tak houževnatě pracoval — problém smrti. Mnoho daroval jemu život, a snad daleko více

* Redakce Máje požádala Alfreda Jensena, tajemníka Nobelovy ceny ve Štokholmu, aby napsal některou vzpomínku na Jaroslava Vrchlického. Jensen vyhověl přání našemu článkem, který v dnešním čísle přinášíme. Alfred Jensen jest spisovatelem výborné studie o našem básníku, jež vyšla v českém překladu prof. Arnošta Krause. Red.

daroval on druhým ze svého překypujícího srdce. Zda-li však tito „druzí“ oplatili jemu stejnou měrou? Tato otázka snad nad čerstvým hrobem básníkovým vyzní neslyšena; ona musí přec jednou otevřeně a poctivě býti zodpověděna.

Jaroslav Vrchlický označován jest právem za prvního representanta českého kosmopolitismu, a s hlediska slovanského bylo mu to snad za zlé kladeno. Ale co jest tento „kosmopolitismus“ jiného, nežli projev českého národního ducha po jiné stránce, nežli výraz starého, hlubokého kulturního rozpětí a vnímání duševních vlivů severu a jihu, západu a východu.

Nikdo jistě nepopírá, že Svatopluk Čech byl národně slovanštější a lidovější než Vrchlický, proto snad také více byl znám a více milován od národa českého.

Ale kdo se dnes odváží tvrditi, že Vrchlický méně vlasteneckého byl smýšlení nežli Čech? Kdo opěval vroucnějšími tóny zlatou Prahu a českou přírodu od Šumavy až k Žamberku, od Krkonoš až ke Krumlovu, nežli on? Což netvoří jeho knihy básní celou českou gallerii obrazů, od Libuše, Prokopa a Božetěcha až k Českým Bratřím a k uhnětenému lidu „Selských ballad“?

Jaroslav Vrchlický sdílel tragický osud básníků, že jeho vrstevníci více ho respektovali a jemu se obdivovali, nežli ho studovali a znali. Ačkoli jsou výtečné české studie o Vrchlickém, není jeho básnická postava daleko ještě dostatečně analysována a oceněna. Jaroslav Vrchlický neodbude se věru jen tak beze všeho názvem „eklektik“, a poukážeme-li na jeho v dějinách světové literatury bezpříkladnou činnost překladatelskou jako na něco tísnícího, zdržujícího jeho originální individualitu, přehlédneme, že tato činnost sama o sobě jest obrovským kulturním dílem, i že tento ohromný vjem na vlastní jeho tvorbu způsobem zúrodňujícím a blahodárným musil působiti. Překladatel Danta a Goetha znamená již jiný básnický profil, než mladistvý tlumočník Huga a Leopardiho. Také v cizozemsku byl Vrchlický příliš málo znám a uznán, a to nezavinily toliko jazykové obtíže. Od znamenitých překladů Adlerových v r. 1890 málo bylo od Vrchlického v německé řeči publikováno, a teprve letos chystá P. Selver anglickou anthologii Vrchlického.

Jestě něčeho velmi choulostivého jest mi se tuto s největší diskretností dotknouti. Jaroslavu Vrchlickému nebylo dopřáno nejvyššího literárního vyznamenání, jež v přítomné době známe. Zde osvědčuje se, co řekl Jiří Brandes: „Z pravidla je to kletbou pro spisovatele, nepřináležeti k světové řeči“. Což teprve lyrik „menšího“ slovanského národa! I básníkům větších literatur dálo se stejně jako jemu: Angličan Swinburne a Dán Holger Drachmann měli před odchodem svým tušení o zaslíbené zemi, avšak jako Mojžíš do ní nevešli. Beze vší pochyby vznášelo se v posledních letech před živou fantasií Vrchlického takovéto ověnčení vavřínem, ačkoli jsem sám, z důvodů snadno pochopitelných, nikdy v rozmluvě s ním o tento diskretní předmět nezavadil. Co by blízká budoucnost byla mohla přinésti — o tom hloubati, jest nyní neužitečno. Ale člověk rád věří to, več doufá, a jubileum šedesátých narozenin universálního českého básníka by snad bylo nalezlo universální uznání. Chci zde jen uvésti výtah z vlastního jeho dopisu ze dne 23. prosince 1905. mně psaného, abych ukázal, kterak básník v této příčině smýšlel:

„Mohu Vám jenom říci, že Nobelovu cenu mému ušlechtilému příteli Sienkiewiczovi ze srdce přeji, právě tak, jako bych ji byl přál svému mistru Carduccimu anebo Swinburnovi, nebot oni jsou ti opravdu velicí a nejlepší, v jejichž stopách jsem kráčel, a jimž tak mnoho mám děkovati! . . .

*

Redakce „Máje“ přála si, abych napsal pro ni některou osobní vzpomínku na Vrchlického. Moje známost s ním datuje se od r. 1889. nebo 1890. Tenkrát slyšel jsem něco o českém spisovateli „Barevných střepů“ a navštívil jsem jej na Palackého nábřeží. Bez odporučení, české řeči blíže neznalý, byl jsem — neznámý švédský žurnalista — přijat s jeho obyčejnou, prostou roztomilostí, a od té doby trval náš osobní styk, který lety vždy více svazky přátelství se upevňoval. Nikdy nenavštívil jsem Prahu, abych nevyhledal ho v jeho hostinském bytu.

Hodiny, které jsem s Vrchlickým prožil, počítám k nejdražším vzpomínkám svých mnohých potulných a učebných let, a vždycky choval jsem

naději, že jednou budu moci ve Stockholmu jej uvítati. Týdenní schůzky v hostinci „u Koláře", s ním, Heritesem, Boreckým a Klášterským, procházky starým městem pražským, výlet na Kutnou Horu — vše to vynořuje se znova z mé paměti. Více než třicet dopisů jeho rukou psaných chovám pečlivě; co obsahují, nenáleží veřejnosti. Vyhledal jsem je nyní a „s neviditelnými, světu neznámými slzami", jak praví Gogol, jsem opět je četl.

Posílám-li jeho památce tento pozdrav na rozloučenou, náleží týž nejen českému velmistru, pražskému kouzelníku umění, jehož nesmrtelné zásluhy o českou literaturu také beze mne budou oceněny, ale více ještě náleží příteli, člověku. Neboť právě svými slabostmi byl čistokrevný člověk.

Homo fuit. Nil humani ab illo alienum erat.

V Štokholmu 14. září 1912.

ČESKÝ ŽIVOT.

VRCHLICKÉHO MUSEUM. Podle zpráv, které se dostaly do veřejnosti, odkázal mistr Jaroslav Vrchlický svou velikou knihovnu, která jde do několika tisíců svazků, rovněž i své rukopisy České Akademii. České Akademii způsobí vzácný tento odkaz jistě nemalé rozpaky, neboť sama používá pohostinství v budově Zemského Musea, které by rádo vidělo, kdyby místností užívaných Českou Akademií mohlo používati k svým vlastním účelům. Proto sotva lze si mysliti, že by Museum mohlo poskytnouti České Akademii další místnosti pro knihovnu Vrchlického. Poměry tyto vnukají nám myšlenku, zdali by Akademie, snad s pomocí král. hlav. města Prahy, nemohla zříditi Museum Vrchlického v domě a v bytě, ve kterém básník pracoval až do svého odchodu z Prahy, a to tím způsobem, že by tam byla znovuzřízena jeho pracovna tak, jak ji mistr opustil, se všemi obrazy a památkami, se vším nábytkem, kterým byla opatřena. Předpokládáme, že i rodina Vrchlického neodepřela by uskutečnění myšlenky této svého přispění. Vedle pracovny mohly by v další síni vyloženy býti rukopisy Jaroslava Vrchlického, jeho korrespondence, překlady jeho prací do cizích jazyků a jiné předměty a památky. S tímto museem mohla by dále spojena býti malá čítárna, v zadní části byt kustodův. Nepochybujeme, že by Museum Vrchlického stalo se cílem četných návštěv, nejen hostů domácích, nýbrž i daleké ciziny, a že by Praha získala tím po prvé památky, jaké dosud nemá, pravého, neuměle sestrojeného interieuru básníkova, který by se mohl vyrovnati podobným zařízením, jako je na př. Museum Lermontovovo v Petrohradě, Mozartovo v Solnohradě, Michel Angelovo ve Florenci, Shakespearovo v Strattfordě, Goethovo ve Výmaru, Körnerovo v Drážďanech. Vstupné, jež by do tohoto Musea mohlo býti vybíráno, přispívalo by k úhradě nákladu. Návrhem tímto měla by se zabývati též chystaná Společnost Vrchlického. Kl.

PROF. DR. JOS. ŠOLÍN † Celá desítiletí stál v popředí vědeckého ruchu českého, ozdoba české techniky a akademie, vynikající mathematik Josef Šolín, jenž před několika lety odešel na odpočinek, čímž učitelská, ne však ostatní jeho činnost byla ukončena, až posléze v těchto dnech nemoc a 19. září smrt přervala dílo podivuhodného tohoto mozku, jaké se rodí, nevypěstují. Celá desítiletí působil na české technice, jejímž rektorem byl několikráte a vícekráte i děkanem odboru — jeho věda a práce přinesla mu ovšem i řadu vzácných důstojenství (byl rytíř řádu železné koruny III. třídy, c. k. dvorní rada, čestný doktor věd technických, řádný professor stavební mechaniky na c. k. české vysoké škole technické v Praze, rada c. k. soudu patentního, řádný člen České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, řádný člen Královské české společnosti nauk, čestný člen Matice technické, čestný člen Spolku architektův a inženýrů v království Českém, čestný člen Jednoty českých mathematiků, čestný člen Spolku posluchačů inženýrství na c. k. české vysoké škole technické v Praze atd.). Povaha svrchovaně vážná a klidná, duch vyrovnaný, plný vytrvalosti a rovnováhy, jaký div, když odchod jeho pocituje se v českých kruzích vysokoškolských a vědeckých jako mezera neobyčejně citelná, ačkoli česká věda od dob Vydrových a Šimerkových nezůstala výbornými hlavami mathematickými chuda — mámet odborný spolek i časopis pro mathematiku a fysiku.

Josef Šolín narodil se 4. května 1841 v Trhové Kamenici; absolvoval reálku nižší v Chrudimi a vyšší v Praze, studoval pak na české technice v Praze i na filosofické fakultě tamže. R. 1864—1868 byl assistentem deskriptivní geometrie na technice, r. 1868 suplentem na české realce, 1869 honorovaným docentem stavební mechaniky na české technice v Praze, kde přednášel i o geometrii polohy a grafické statice a stereotomii. R. 1873 stal se mimořádným profesorem a 1876 řádným profesorem těchto předmětů. Byl dále členem zkušební komisse pro kandidáty učitelství na reálkách později i zkuš. komisse pro kandidáty učitelství na gymnasiích a realkách, pak i komisse pro učitele kreslení. Psal hlavně o theorii sil materialií při stavbách důležitých (trámců, nosníků), o pružnosti a pevnosti, o arithmografii atd. česky i německy. Byl též tvůrcem novodobého českého názvosloví odborného, jazykově správného a vědecky přesného a v Ottově Slovníku vedl vrchní redakci odboru technického. s-a

PADESÁTE LET OD SMRTI FERD. BŘETISLAVA MIKOVCE, před lety v české literatuře velevýznamného vědce a básníka, jenž vlivně zasahal do české literatury, zvláště do osudu českého divadla jako dramatik a divadelní kritik, jako redaktor Lumíra, organisator uměleckého světa (dalt r. 1869 podnět k založení literárně uměleckého spolku „Arkadie", jehož byl prvním předsedou) a starožitník; zvláště pracoval k osamostatnění českého divadla, jehož uskutečnění se však nedožil. Byl z prvu německým spisovatelem, ač rodilý Čech (* ve Sloupově 14. pros. 1826) a vydal německy Husovy spisy psané v Kostnici (r. 1850 v Lipsku). Výročí 50. jeho úmrtí († 22. září 1862) oslavila v „Deklaraci" předvedením jeho tragedie „Záhuba rodu Přemyslovců" Beseda Mikovcova v Žižkově. Jeho pathos ovšem patřilo době, přes to není jeho Dimitr Ivanoviće práce bez dramatické účinnosti a bylo by stálo za to nastudovati některé dílo Mikovcovo na přední některé sceně, pokud se zabývá retrospektivou; ostatně zbylo po Mikovcovi 5 kusů netištěných, a množství prací historických v starém Lumíru, Časopise C. Musea a jinde uveřejněných bude vítaným pramenem historika i divadelní kritiky (Stopy selského či sousedského divadla v Čechách, divadelní referáty atd.).

ZAPOMÍNANÍ LITERÁTI zasluhují, aby aspoň v 100. výročí jejich narozenin anebo smrti bylo vzpomenuto jich práce, konané v poměrech těžkých, o jichž nesnázích dnešní slušně honorovaní spisovatelé ani pojmu nemají. V listopadu 1812 narodil se v Klatovech publicista K. B. Štorch († 19. listopadu 1868) — letos o prázdninách s oslavou jubilea znovuotevření klatovského gymnasia vzpomenuto i jeho (řeči Dr. Pešky a odhalením pamětní desky.) Štorch (pseud.: Čáp Klatovský) byl autorem vtipných aforismů („Třísky"), redaktorem „Vlastimila", „Včely" a „Květů", spisovatelem kněh a článků historických (Dějiny Německa a Francouzska) i politických (Zpátečnictví, Rakouský sněm říšský), tonu uvědoměle národního a originálně bystrého pojetí. V Čas. č. Musea uveřejnil řadu článků filosofických, rovněž ve starém Světozoru (1867) a Slovníku Naučném. Psal i pro mládež a nezasluhuje upadnouti v zapomenutí. — Vedle něho literární historik A. Rybička bude oslavován; je známější jako biograf českých spisovatelů, zvl. buditelů, jenž narodil se 30. srpna 1812 ve Skutči (odtud pseudonym Skutečský, † 24. ledna 1899 ve Vídni, byv radou nejvyššího kasačního soudu ve Vídni). Byl kulturní historik v nejširším slova smyslu, píše o starých rodech českých, studentstvu, o starém zvonařství, kancionalech atd., a právní terminolog. Zaznamenal zvláště vzpomínky současníků českých buditelů, čímž vzácné dokumenty uchoval od zapomenutí.

HERODES VAJANSKÉHO vydán právě s některými jinými básněmi péčí moravského lékaře-spisovatele dr. Svítila ve Světové knihovně. Vydavatel připojil ke knize slovensko-český slovníček nemluvě o obšírné (18 str.) předmluvě, ve které se stručně líčí slovenské poměry politické (utiskování Slováků Maďary) a literární, zvláště literární činnost Vajanského, jenž po úsudku kritiky současné řadí se k nejpřednějším belletristům slováckým a slovanským vůbec. „Tatry a more", toto literární jaro slovenské a ostatní básnická činnost Vajanského, z ní lecos vyšlo i česky, dochází tu bližší úvahy — dr. Svítil staví z novelistické tvorby nejvýše „Letiace tienne" (Létající stíny). Uvažme, že sebraných spisů Vajanského vyšlo nákladem akciové tiskové společnosti v Turčanském sv. Martině dosud 10 dílů. Vydavatel charakterisuje Vajanského jako ducha konservativního, věřícího, nesrovnávajícího se s myšlenkovým ovzduším moderního člověka. Přes to lze vítati tuto edici jako positivní čin nesobecké práce na poli dohody československé, pro kterou luhačovické porady připravují úsilovně půdu. Bude dobře, seznámí-li český čtenář jaké bohatství krásy je v literatuře slovenské. Svého času bylo vytknuto „světové knihovně", že slovácké literatury dosud si nepovšimla. Vedení bibliotheky spěchá chybu napraviti — dlužno vyznati, že zdařile. A dr. Svítil, pilný básník-literát v moravském Novém Městě, získává si vydáním ukázky tvorby Vajanského v slovenském znění, díky i kritiky a literární historie — bylo by dobře, kdyby následovaly také ukázky prosaické práce Vajanského, jeho novel a cestopisů, jakož i díla ostatních básníků slovenských. Věci slovácké cestopisem, čítankami, kritikou i politickou prací budou českému intelligentu učiněny bližší. Ideál by byl přivtělení těch krajů k česko-moravsko-slezskému tělu aspoň intelektuální a k tomu dlužno pracovati při surovém násilí dnešních držitelů maďarské moci co nejusilovněji, byt byl cíl dalek.

—ý—.

ANEŽKA. Drama o pěti dějstvích. Napsali Božena a Vilém Mrštíkovi.

Temperamentní autor Santy Lucie a Pohádky Máje po letech napsal divadelní hru. Tentokráte byla mu literární spolupracovnicí vlastní jeho chot. Mnoho se o věci psalo a ještě více mluvilo. A to je škoda. Škoda proto, poněvadž všecky ty, ať skutečné, ať smyšlené historie, připínané k nové hře, jí ubližují. Kalí čistý její dojem, překážejí nerušenému účinu a jasném úsudku. Každé umělecké dílo jakmile opustilo dílnu svého tvůrce, žije svým vlastním životem, neodvislým od osudů autorových. Proto bylo stvořeno. A jen vlastní silou a vlastní hodnotou má se probíti k uznání a udržeti nad hladinou. Sensace mnohé dílo nezaslouženě vynesla a mnohému nespravedlivě uškodila. Od smrti Viléma Mrštíka uplynula řada měsíců. Vzrušení ulehlo a posmrtná premiéra v Nár. divadle vyvolává již jen vzpomínku na výraznou hlavu Viléma Mrštíka, připomíná var jeho krve i měkkou něhu jeho srdce. Ten bolestný, krutý zápas o nejvyšší dosažitelnou metu v umění, ten zápas, který ve hře bojuje malíř Adam, je tak trochu odleskem vlastních bojů, jimiž trpělo nitro autorovo a ta sebeobětující láska skromné Anežky, totiž ideál ženy ,dávající své srdce, své štěstí i svůj život v oběť tomu, jehož miluje. Malíř Adam, sám chudý, vzal si za ženu chudé děvče. Žijí spolu několik let a mají se rádi. Ale Adam chce výš, touží ke hvězdám a jeho žena mu překáží. Pouhou svou přítomností, pocitem zodpovědnosti, který v něm vzbuzuje, umenšuje a poutá jeho tvůrčí síly. Adam tápe a je

deprimován. V sobecké bezohlednosti uráží svou ženu. Anežka pak, zvěděvši náhodou, jak je svému muži jen olověnou koulí u nohou, odchází od něho. Strádá pak a hyne, co zatím on dobývá v daleké Paříži toužených úspěchů. Adam je postava zcela sympatická. Umělec, který jde svou cestou. Mužný a vědomý svého cíle. A ne zlý! Ale Anežka stojí mravně mnohem výše. Uhýbá, obětuje se. A nevyslovené poslání této hry: nade všecko umění, nad jeho úspěchy, slávu a rozkoš tvoření, nad všecky tyto vyšší formy sobeckého života vysoko se vznáší prostá, ale skromná, obětavá láska jako jediný positivní klad života. Anežka v některých bodech připomíná Noru. Také ona svého muže dětinně miluje a také ji zlomí poznání. I ona opouští muže, jemuž není tím, čím býti chtěla. Ale jsou rozdíly. Helmer je prázdný sobec, kdežto Adam je hluboký, tvůrčí duch. Nora opouští svého muže, jehož nemůže již milovati, s pevným úmyslem, s jasným cílem. Chce sebe vychovat. Anežka jen ustupuje z cesty, zlomena, bez rady a bez cíle. Nejde, aby započala nový život. Jde živořit a umírá v touze po ztraceném muži. Po té stránce dáváme ovšem přednost hrdé a pevné Noře před šlechetnou, ale slabou a bezmocnou Anežkou. Ostře kresleny jsou figury malíře Adama, prof. Šolce i Pavly, kdežto Anežce, v patrné snaze vybaviti ji vlastnostmi jen ušlechtilými, dostalo se rysů citově příliš měkkých. Paní Dostálová neměla v titulní roli lehký úkol. Ta dobrá duše stále trpí a stále podléhá. Věru není snadno nalézati pro tuto postavu nové a nové akcenty bolesti. A paní Dostálová je našla. Pan Vojan byl mužný, zanícený, odvážný i skleslý a v nitru těžce bojující Adam. Paní Červená stvořila mnohomluvnou, chytrou a věčně škádlící Pavlu a pan Hurt jejího muže, prof. Šolce. Paní Hübnerová konečně byla jak obyčejně výborná v roli dobrosrdečné ženy posluhovačky-sousedky. Režie vypravila hru s pietní pozorností. r.—

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ provedlo 21. září večer poprvé (po Nár. Divadle a Intimním divadle, kde veselohra tato již minulá léta provedena) Paula Gavaulta „Čokoládovou princeznu" a líbila se tu jako všude dříve; v divadle tomto bylo aspoň při premiéře plno a potlesku bylo dosti. Literární veřejnost zajímalo tu hlavně, jak budou úlohy obsazeny a provedeny. O ději netřeba se šířiti, předpokládáme, že je známa tato vtipná historie, sic půvabné, ale zpovykané, ne však zlé dcerky továrníka na čokoládu, milionáře, Benjaminy Lapistollové, které dosud nikdo neřekl pravdu, až úředník Pavel Normand, do jehož venkovského obydlí v noci vpadla, když se jí byl automobil poškodil, a zůstane tu přes noc — právě když tento očekává návštěvu své nevěsty Florinky Mingassorové, dcerky svého představeného v ministerstvu.

Rozumí se, že se sňatku tohoto sejde a Normand vezme si konečně Benjaminu, kterou získal, že jí říká pravdu do očí a zprvu o ni valně nestojí. Hra chce postaviti na scenu špatně vychované dcerky bohatých rodičů, ne hloupé a ne špatné, ale úžasně prostořeké, a jak je život napraví. S touto postavou hra stojí a padá — na jejím provedení záleží úspěch kusu.

Slečna Kučerova jako Benjamina připomínala časem sl. Sedláčkovou, měla však i rozkošné své okamžiky, ač jevila chvílemi únavu a nevhodné akcenty (nic divného při tak namáhavé roli); i to její němé r nebylo důsledné. P. Pražský v roli Normanda měl najíti rozhorlenější rejstřík ve svých zásobách hlasových, když vyčiňuje Benjamince; jinak byl však dost milý.

Sic má hra ještě jeden zajímavý charakter, malíře Bedarrida, který sic nic nepracuje, ale úžasně se přeceňuje a při tom je příživníkem svého přítele i se svou modelkou. V té úloze zase nejlepší byl p. Zakopal. Vedle něho paní Ptáková sehrála pozoruhodně úlohu služky Julie s některými drastickými momenty, (jak na př. cídí sklenici olíznutým prstem). Rovněž p. Faltys jako chauffeur ji svádějící dobře uhodil na ton přeletavých záletníků z nižších vrstev. Bylo by křivdou neuznati promyšlený výkon p. Jiřikovského v postavě kancelářského přednosty — „šosáka šosatého", jak jej Benjamina zove. Sl. Snopkova skarikovala jeho dcerušku — děvče, jež se má vdávati, nenosí přece už sukynky ke kolenům. Režie V. Stecha byla pečlivá — vtipně karikovala obrazem v atelieru Bedarridově (hydrokefalický žlutý naháč v zelené půdě) Županského oponu s jejími orthopaedickými vadami a pathologickými útvary? Souhra byla čiperná. Překlad Edmunda Zbraslavského (ó tyhle pseudonymy divadelních překladatelů!) byl v celku správný a český i vtipný. Stará pravda — dobrý veselý kus, byt se dával celá leta, vždy naplní divadlo znova — bude jistě stará naše známá „Čokoládka" míti i na Vinohradech hojnost zdařilých repris,

ČEŠTÍ SPISOVATELÉ V JAPONSKU. Zeyerova jenom ve snech toužená země na dalekém východu, jíž básník Gompači u Komurazaki osobně nepoznal, není dnešním spisovatelům českým již pouhou pohádkovou říší. Po Hlouchovi, který čerpal odtud z viděného svou Sakuru ve vichřici, Vrázovi a po Kořenském, po Svojsíkovi a Louise Nedbalové, kteří navštívili Japan jako cestovatelé, setkali se nyní hned dva mladí čeští spisovatelé, vycházející z různých končin, na půdě svérázného Niponu. Jana Havlasu zavála tam jeho těkavá novellistická povaha z Kalifornie, kde pobyl více let, českého kritika a essayistu Jeana Rowalského vedlo tam mimo touhu po exotismu i jeho povolání námořnického úředníka. Dostali jsme do rukou zajímavou pohledku na lunou ozářené průlivy říše tisíců ostrovů, kde oba tito čeští přátelé se sešli. Jan Havlasa meškâ v Japonsku s chotí svou, českou Američankou, již delší dobu, a poslal redaktorovi tohoto listu odtud již mnoho pozdravů. Dle posledního lístku podařilo se mu i slézti národní vrch Japonský, sopku Fudži. bhk.

MÁJ PAMÁTCE JAROSLAVA VRCHLICKÉHO. Zvláštního čísla Máje, věnovaného paměti zesnulého mistra české poesie, Jaroslava Vrchlického, rozebrána v jediném témdni dvě vydání. Té doby není číslo již vůbec na skladě a nelze docházející objednávky vyři-

zovati. Třetí vydání uspořádáno bude pouze tehdy, sejde-li se dostatečný počet přihlášek. Administrace má na skladě ještě málo výtisků zvláštního čísla Máje, vydaného svého času k oslavě padesátých narozenin mistrových. Čísla ta rozesílá, pokud zásoba stačí. Rovněž několik výtisků pamětního čísla Máje, vydaného u příležitosti smrti Svatopluka Čecha jest na skladě. Bližší viz v insertní části.

NÁŠ ROZKVĚT slove nový časopis pro mládež, měsíčník obrázkový, který v život uvedlo právě čilé, podnikavé moravské nakladatelství Tomáše Pospíšila v Mor. Ostravě, uváživši, že Morava nemá dosud časopisu pro mládež. Znajíce snahu Moravy s „královstvím", jak říkají, udržeti krok i ve tvorbě literární, čemuž konečně nelze zabrániti, naopak, co dlužno vítati, neboť rozkvět je možný právě jen neúnavnou soutěží, vítáme tento list pro mládež v markrabství tím uspokojeněji, že více nežli všechny dosavadní časopisy — jediné „Noviny mládeže" v tom směru mohly sloužiti za vzor — věnují zvýšenou pozornost vzdělávací četbě, takže vypravování, ačkoli list pro mládež bez něho obejíti se nemůže, a také „Náš Rozkvět" k němu vzal zřetel, věnuje se méně místa, než v podobných publikacích. Redakce svěřena cvičnému učiteli v Polské Ostravě Jindřichu Hašovi, který, soudě dle výpravy prvního čísla, list představuje si jako soubor čtení poučného (cestopis, přírodní vědy, zvláště hospodářství, dějiny, zdravotnictví), zpestřeného drobnostmi, jež však také sledují účel vzdělavací, nebo zbystření ducha. Také části illustrační věnována péče nemalá — obrázky, jež provázejí na př. povídku Tisovského „Tajemná píseň" — jsou vskutku umělecké, takže i po té stránce presentuje se časopis velmi pěkně, který ostatně i typograficky vypraven zřetelnou sazbou na pevném žlutavém papíře co nejlépe. Z ostatních spolupracovníků K. Červinky turistická črta „Na Rujaně" probouzí v čtenáři vzpomínkou na zaniklé příbuzné kmeny citění slovanské a F. A. Šídla dva články poučné vědy „Co jest ethika" a „Něco z dějin hvězdářství", jakož i J. Voříška „Ovocný strom, dobrodinec lidstva", ušlechtilejší hnutí v mládeži budí. Naši spolupracovníci, Metoděj Jahn přispěl důmyslnou pohádkou Křeček-hospodář a myška-nedbalka, a Josef Kalus básničkou „Michálek". Jak patrno, je list myšlen dobře a třeba jen dalšího rozkvětu, aby se stal skutečně zdrojem rozkvětu naší mládeži, kterému zasvěcen. Při pěkné úpravě je list levný (číslo stojí 7 kr.). a—e.

* * *

MŮJ SLOUPEC. Glossy k různým událostem v přítomnosti i minulosti.

Návštěva Jiráskova ve Vodňanech. Alois Jirásek sám ve svých Pamětech v loňském ročníku Zvonu uveřejňovaných zmínil se o svém setkání s Mokrým, Zeyerem a mnou v r. 1887 v jihočeském městě našem. Ve Vodňanských vzpomínkách zúmyslně nedotkl jsem se toho, jak setkání Jiráska a Zeyera dopadlo. Vzpomínky mé vodňanské byly krátce po smrti Julia Zeyera psány a nezdálo se mně tenkráte vhodným napsati věc tak choulostivou dle plné pravdy, lháti pak, opentlovati jsem nic nechtěl. Nyní mám však za literární svou povinnost dosvědčiti, že Jirásek líčí událost pravdivě. Ano, přímo urážlivě choval se tenkráte ve Vodňanech Zeyer k Jiráskovi. Byli jsme všickni tím zle pohněváni a činil jsem Zeyerovi ostré výčitky, že tak okázale a zúmyslně Jiráskovi dal cítit svůj odpor k němu a mne a Mokrého i naše rodiny přivedl do takových rozpaků. Když nechtěl s Jiráskem se sejít, že mohl na ten den odjeti z Vodňan, jako učinil kolikrát, když mu tu něco překáželo, anebo aspoň doma že mohl zůstat, ve svém bytě, a ne zúčastniti se přivítání milého nám hosta a zároveň ho ignorovat způsobem tak nápadným, jako učinil. Zeyer nepřišel totiž na náměstí snad nahodile, ale věděl, že čekáme Jiráska; myslím, že Heyduk nám návštěvu ohlásil z Písku. A neodešel, ani když jsme chodili pak s hostem svým po náměstí, ano přišel i na večer za námi do hostince „k Dominům", kam jsme po večeři s Jiráskem šli. A pořád se choval stejně, a jako by se zvláštní zálibou to činil. Také se nijak nepokusil omluviti se pak proto a na výtky naše, dosti důrazné, nějakým vysvětlením odpověděti. Teprve později, snad že sám přece uznal nesprávnost svého jednání někdejšího, uvedl za důvod, že proti Jiráskovi popudilo ho jeho oslovení mne „pane lékárníku". Řekl jsem toto Zeyerovo rčení později též příteli Jiráskovi, nikoli však, že bych tomu Zeyerovu důvodu sám věřil. Nevěřil jsem a dosud nevěřím. Jsem přesvědčen, že Zeyer teprve post factum si tento pokus jakéhosi ospravedlnění vymyslil.

Vrchlický a Zeyer. Když už se dotýkám vzájemných poměrů mezi literáty, tedy ještě něco. Nepřátelské vystoupení Zeyerovo proti Jiráskovi ve Vodňanech bylo jistě původu jen literárního. Osobně se před tím neznali. Avšak s Jaroslavem Vrchlickým byl Julius Zeyer za mládí intimní přítel osobní i literární. A pak se rozešli. Literárně se rozešli a tím i osobně. Zeyer s Vrchlickým přerušil všechny styky a po léta spolu nemluvili, ač s rodinou Vrchlického Zeyer zůstal za dobře a ji a zejména paní Sofii Podlipskou dále navštěvoval, když Vrchlický nebyl doma. O vzniku tohoto nepřátelského poměru vědí snad jiní, nebo v dopisech, hlavně Zeyerových, najde se k tomu vůdčí nit. Já vím jen, že nepřátelství tu bylo a přátelé obou básníků (Sládek, Mauder, já a jiní) jsme těžce je nesli. Také byly opětovně činěny pokusy zjednati tu smír. Mne jednou, když jsem přijel do Prahy, pozval k sobě též nebožtík pan Hlávka a žádal mě, abychom tam ve Vodňanech svým vlivem prostředkovali k urovnání sporu, aspoň jakýsi modus vivendi aby nastal. Pokusil jsem se také o to poctivě, ale bylo vše marné. Mnoho se přičinila o věc též paní Karla Heinrichová v Příbrami, ale se stejným výsledkem. Její zamýšlené nahodilé setkání obou rozvaděných, osobně blízkých jí přátel u ní v Příbrami nezdařilo se. Vrchlický byl by nepochybně nakloněn bývat k té schůzce, ale Zeyer byl neústupný, nesmířitelný a odepřel každý pokus v té příčině. Byl jsem očitým svědkem, když Jaroslav Vrchlický sám učinil krok smírný Juliu Zeyerovi. Bylo to r. 1891 o pohřbu Ant. Chittussiho. Stáli jsme na ulici mezi jinými účastníky průvodu, Zeyer vedle mne. Tu přišel Vrchlický a přistoupil ke mně a podávaje mně ruku, vztáhl pravici též proti Zeyerovi. Týž však se mlčky odvrátil, ruky Vrchlickému nepodal. Fr. Herites.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 27. září 1912. ČÍSLO 1.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ROČNÍK XI. MÁJ 1913. ČÍSLO 43.

Mikuláš Aleš s chotí Marií a vnučkou Eliškou.

Vydává Nakladatelské družstvo Máje
česká akciová společnost v Praze.

Cena 22 haléřů.

Redigují: odpovědný redaktor FR. HERITES a JUDr. R. J. KRONBAUER.

OBSAH: JUDr. R. J. Kronbauer: MIKULÁŠ ALEŠ. — Tereza Mellanová: JEJÍ BOLEST. — Jos. D. Konrád: BÍLÉ VOJSKO. — ČESKÝ ŽIVOT: Karel Novotný: Poslední fotografie Mikuláše Alše. Josef Strachovský. Městské divadlo Král. Vinohradů. Nové nakladatelství v Praze. — ILLUSTRACE.

1911

„ČESKÉ MODY" Moderní časopis pro mody, zábavu a praktický život. — Celoroční předplatné 5 korun 30 hal. — Každá předplatitelka obdrží zadarmo moderní román, nebo kuchařskou knihu. — Vydává **KAREL LOČÁK** v Praze, nároží Spálené ulice a Ferdinandovy tř.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ

PŘEDPRODEJ VSTUPENEK každého všedního dne do 4 hodin odpoledne

v NAKLADATELSKÉM DRUŽSTVU MÁJE v Praze-I., Malé náměstí číslo 459.

Fr. Ad. Šubert: JAN VÝRAVA.

Drama o 5 dějstvích. Třetí vydání. 20 mužských a 11 ženských úloh. Dekorace: Park, u rybníka. Divadelní knihovny Máje svazek 12. Výtisk za za 1 korunu 20 hal., poštou za 1 korunu 30 hal.

Naklad. družstvo Máje

česká akciová společnost v Praze-I., Malé nám. 11.

Josef Štolba:

Staré hříchy.

Veselohra o 3 jednáních. (Divadelní knihovny Máje sv. 59.) ☛ **Druhé vydání!** ☚ **Dekorace:** ve všech 3 jednáních stejná: eleg. salon. **Úlohy:** 4 vel. úlohy a 1 episoda mužská, 2 vel. úlohy a 2 episody ženské. Výtisk K 1·50, poštou K 1·60.

Naklad. družstvo Máje

česká akc. společnost v Praze-I., Malé nám. 459.

NA LETNÍM BYTĚ.

Veselohra o 3 jednáních od JOSEFA ŠTOLBY. Druhé vydání. Cena výtisku K 1·40, poštou K 1·50.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE V PRAZE-I.

DOPORUČUJE ZA NEJLEVNĚJŠÍ CENY ÚPLNÁ ZAŘÍZENÍ BYTOVÁ V NEJVĚTŠÍM VÝBĚRU:

Koberce. Běžné i celistvé Pravé perské.
Předložky k postelím v různých jakostech.
Pokrývky vlněné, tylové, krajkové, batistové.
Záclony vlněné, tylové, krajkové, batistové.
Vitrage. Bonne Femme.
Nábytek. Dřevěný. Mosazný. Železný. Proutěný
Vozíky. Kočárky.
Nádobí. Porcelán. Sklo. Smaltované. Hliníkové.

J. NOVÁK

obchodní dům, Praha II., Vodičkova ulice čís. 34.

1902

NEJLEVNĚJŠÍ ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ 1892 **BANKA SLAVIA V PRAZE** PIŠTE O VYSVĚTLENÍ. RESERVNÍ FONDY 54,000.000 K. LIBERÁLNÍ PODMÍNKY.

Doporučujeme naším rodinám 1912 **Kolínskou cikorku.**

MRTVÉMU MISTRU JAROSLAVU VRCHLICKÉMU.

NAPSAL P. SELVER, PŘELOŽIL Z RUKOPISU ANT. KLÁŠTERSKÝ.*

I.

Exulant bledý, exulantů syn,
jsem bloudil duchem. Těkal dlouhý čas
jsem, zmaten hlasem tím, hneď opáčným,
jež smály se mé touze; tápal jsem,
klopýtal v tenkých sítích, neznal, kam.
A přec jsem cítil; mlžné tišiny
ty, trpěliv-li budu, skýtnou mi
klíč vykoupení. Hledal, strádal jsem —
exulant bledý, exulantů syn.

II.

Již nevím, v který den či v který mžik,
ó, Mistře, tvůj jsem prvně zaslech hlas.
Ne v silných vlastních tónech tvých; to byl
jen ozvuk, slabší než tvůj mocný zpěv.
Já stihal rythmus písně vzdálené,
zpol směsí hlasů rušené, jak ten,
jenž oceánu v dálce slyší šum
stlumený pisčin pláněmi, jež strou
se mezi ním a mořem. Prvně tak
já slyšel Tě a poznal: mistr můj
tu promluvil, ne marně bloudil jsem —
exulant bledý, exulantů syn.

III.

Však než jsem moh tvým vyznavačem být
a sloužit Ti před oltářem tvým, řeč,
v níž pěl jsi, krok mi stavěla, a dřív,
než mohly vzletět písně tvé a sluch
mi plnit s vší svou mocí sladkých not,
se vším tím kouzlem skrytým v slovech tvých,
se vším tím čárem, jímž jsi, čaroděj,
uchvacel ty, kdož naslouchali Ti,
já v samotě své dlouho pracoval —
exulant bledý, exulantů syn.

IV.

Na prahu stál jsem tvojí svatyně,
však ještě nevstoup'. Seděl kolem mne
kruh badačů zde bledých v pustině
posupné, chladné vědy. Přede mnou
však ležely tvé verše, obraznost
jež stvořila tvá, a já bral jen, bral
list po listu a svazek po svazku
jak ten, kdo v dáli zaslíbený kraj
svůj zří a žasem, dojmem stojí něm —
exulant bledý, exulantů syn.

V.

Však v jizbě své, kde nerušil již klid
mi pergaménu praskot, šelest knih,
já snil a zbloudil v klášterní jsem tiš,
v ten velký chrám, jejž Ty jsi zbudoval.
A v radosti tu mocné němý ret
se rozvázal mi náhle, a jak svět
by celý zpíval se mnou, prázdnoty
že kleneb jeho zněly plesem: tvůj

*Anglický básník P. Selver, který nedávno vydal anglickou anthologii z české lyriky a chystá anthologii z poesie Vrchlického, přijav laskavě zvláštní, Vrchlickému věnované číslo Máje, zaslal nám krásnou tuto báseň, jež vzbudí jistě neobyčejný zájem nejen mezi literáty, ale v celém českém národě. Red.

když jektal jsem zpěv mistrný. A necht
můj hlas byl drsný, přízvuk krutý tak
a slov tvých slávu dosud nezvykle
jsem pronášel, přec hudbu slyšel jsem,
podivnou, zvláštní hudbu bohatou,
jež táhla jako sladce znící proud,
mou obrozenou duší plynula.
Neb roven byl jsem tomu, který pout,
jež spínaly mu dlouho smysly, prost,
zří zářivé hor vrcholy a v jas
ztopena moře v barvách nesčetných
a kataraktů slyší vír a šum,
úpění větru, ptáků šveholy,
lkajících houslí jemný jasný tón
a cítí vanout vůní na tisíc,
jež ve vonný ho kolébají sen —
exulant bledý, exulantů syn.

VI.

Ó, mrtvý mistře, nikdy nedáno
mi zřít v tvou živou tvář, tvůj slyšet hlas.
Však v tváři své přec pohled cítím tvůj
a slyším znít tvůj sladký tichý zpěv
jak echo všemi duše sínĕmi.
A v každém zvučném verši, který v skok
a let se dá, pout zbaven, žiješ dál.
A v každé chvilce vzletu, jiskérku
kdy chytnu, která rozdýchána v plam,
žhnouc, harmonie skryté probouzí
a rozechví je všecky, žiješ dál.
V tom každém zlatém mžiku, který tu
Věčnosti skoupé urvu, abych lil
zář na svůj život, novou zazpíval
zas extatickou píseň, žiješ dál.

VII.

Vrchlický! Jména tvého silný zvuk
jak úder křídel orla velkého,
jenž nad mizícím světa kouskem hřmí
svým letem vzhůru v Nesmrtnosti říš.
A já tvých zpěvů chabý tlumočník,
na závratné tu stoje mezi, zřím,
jak vznášíš se v svůj pravý byt. A jsem,
exulant bledý, exulantů syn,
dost bohat darem, který pad' mi v klín
z těch pokladů tvých spousty, kterých pln
je zářící tvůj chrám, kde žiješ dál
a na vždy, Poesie velekněz.

ST. ANNE'S, REDHILL, SURREY (ANGLIE) 22. září 1912.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

II.

Pokračování.

Zikmund Tetiva o sobě tvrdíval, že nedovede plakati, ale teď, vida Jaromíra Kalivodu bezduchého, nemohl se přemoci, aby za ním neuronil lítostivé slzy. Dívaje se na klidně vyhlížející, bezvládnou mrtvolu starého přítele, pocítil divnou bolest a hořkost.

Ten člověk vždycky byl vtělenou dobrotou, od kosti poctivec, s jakým jenom zřídka se potkáváme v životě, plném zápasů, protivenství, sobeckosti a závisti. Malý člověk významem, ale veliký, vzácný charakter, vzor důvěry a oddaného přátelství.

Bydlili spolu u staré Zacharové několik let, a za tu všecku dosti dlouhou dobu neobjevila se na nebi jejich družné snášenlivosti ani sebe menší chmura. Shodli se hned na počátku a za krátko k sobě přilnuli jako otec a syn, či spíše jako starý a mladý bratr.

Advokátní úředník Jaromír Kalivoda měl vrozenou cennou vlastnost o někoho se starati a pečovati, a nemaje jiných přátel a příbuzných, přenášel tu svoji pečlivou něhu na mladé muže, kteří po třicet let bydlívali s ním. Tak dlouho totiž byl nájemníkem nejdříve manželů Zacharových a později Zacharové vdovy.

Nebožtík Zachar býval také advokátním písařem, který za onoho času se musil spokojovati třicíti zlatými měsíčního platu. Aby spíše se svou

ženou uhájil těžké živobytí, najímal pokoj svobodným pánům, z nichž zvláštní náhodou většina náležela literárnímu a uměleckému cechu.

Bydlívali tam redaktoři a básníci, bydlívali tam malíři a sochaři, vždy dva, a jedním členem takové dvojice, ač nemalíř a neliterát, stal se také Jaromír Kalivoda. Byl kollegou Zacharovým v úřadě, přirozeno tedy, jak se dostal do toho bytu.

Písař Zachar byl neduživec a když se žehnal se světem, prosil Kalivodu, aby nastávající vdovy neopouštěl. Jak vlastně myslil tuto svoji prosbu, určitěji nevyjádřil, ale přítel i Zacharka si to představovali každý jinak. Kalivoda v žádosti umírajícího spatřoval kollegiální příkaz, aby nepřestal býti nájemníkem paní Zacharové a pomáhal jí tak činiti tíhu hmotných starostí lehčí, kdežto vdova mínila nejinak, než že pan Jaromír Kalivoda má zaujmouti manželovo místo po jejím opuštěném boku.

Ale tomuto vysvětlení náš dobrý Kalivoda nerozuměl a nikdy neporozuměl, ačkoli vdova nesčíslněkráte rozmanitým více nebo méně makavým způsobem se snažila mu je vštípiti. V duchu na něho pak vždy žehrala, jak jest nedovtipný a nechápavý, a že to musí býti člověk ze dřeva nebo z kamene, žil-li tak s ní léta letoucí pod jednou střechou a za jedním zámkem a nepohnulo-li se v něm nikdy mužné cítění, které zejména v prvých vdovských letech podněcovala až do krajního sebezapření.

Avšak Jaromír Kalivoda byl jako skála a vytrval, za všechnu dlouhou dobu ani jednou neklopýtl na uzounké stezce mezi přátelstvím a manželstvím a byl vždy jenom věrným nájemníkem paní Olgy Zacharové, která tak jako on zvolna stárla, až nadobro pozbyla své skrovné dávky svůdnosti a krásy, jenže ona stávala se čím dále mrzutější a pichlavější, kdežto v něm jenom ještě více uzrávala dobrota a svatá trpělivost.

Nic u vdovy nepomáhalo, že byl k ní samá úcta i pozornost a že bezděčně, když mu šef advokát zvětšoval plat, Kalivoda jí také platil větší nájemné. Z původních měsíčních šesti zlatých přirážel sám na sobě až do třicíti korun, ale jí se nikdy nezavděčil, i byla k němu pořád kousavější a kousavější, až to budilo podiv ostatních mladších nájemníků.

„Pane Kalivodo," pravil mu kdysi malíř Tetiva, „kdyby se ke mně chovala ta dračice tak nekvalifikovaně jako k vám, v tu minutu bych se jí vystěhoval z bytu."

Kalivoda jenom se usmíval.

„Mladická nakvašenost," odpovídal shovívavě. „Zikmundíčku, až vám bude padesát let, až budete takový starý, zkušený mládenec, budete o tom soudit jinak. Mně byla paní Zacharová testamentárně odkázána, a já se nemohu teď vzdát toho dědictví, když jsem se ho již ujal. Ona si na někom musí vylévat zlost, to jí slouží ke zdraví, a kdyby tu nebylo mne, vylévala by si ji na vás. Ostatně, každý člověk má nésti svůj nějaký kříž, a když nemám na světě jiných starostí, at mi sedí na bedrách, jak je jí libo, paní Zacharová."

Tetiva nad tím nedůvěřivě vrtěl hlavou. Poznamenal, nemá-li k ní snad pan Jaromír Kalivoda nějakých důvěrných a něžných závazků.

Potkal se opět jenom s úsměvem.

„Podívejte se na ni, mladý muži," vysvětloval, „a vězte, že před dvacítipěti lety byla sice o padesát procent mladší, ale jenom o jedno procento hezčí, vlastně, co pravím, o jedno procento méně ošklivá. Na paní Olze Zacharové odjakživa nebylo nic hezkého kromě jejího křestního jména, Olga — pane na nebi, jaká to neprozřetelnost, tak škaredé ženě dáti tak rozkošné jméno! Ne, Zikmundíčku, na mou čest, nebylo mezi ní a mnou ani sebe menšího závazku, nebylo možno, naprosto nebylo možno, a že se s ní oženil kollega Zachar, to mi bude do nejdelší smrti záhadou."

Tak Jaromír Kalivoda žil jenom své dobrotě a svým uměleckým přátelům. Zamiloval si upřímně ty veselé, neobyčejné hochy a slunil se v odlesku jejich uměleckého rozjaření, šprýmů a rozmarů. Byl důvěrníkem, rádcem a otcovským přítelem všech, kteří prodlením let u paní Olgy Zacharové vedle něho se vystřídali.

Nejeden využitkoval toho přátelství a vypůjčoval si od Kalivody na věčnou oplátku, a dobrý stárnoucí druh nedovedl upomínati. Těšil se blahým vědomím, že někdy vypomáhá z nesnází nebo dokonce z nouze člověku, který může se státi slavným. At přispěje také svou hřivnou k položení základu budoucí slávy a velikosti, at ten později proslulý muž si rád vzpomene, jak „mistr

Věhlas“ býval ochotným mecenášem jeho umění.“

Ach, mecenáš, který míval s počátku šedesát a na sklonku svého života stopadesát korun měsíčního platu! Kolik dobrých skutků se naprokázal, které se mnohdy rovnaly stipendiím! Hlídal své mladé druhy z bytu Olgy Zacharové a střehl je na cestách života a zvláště na cestách umění jako nejsvědomitější vychovatel, ba ještě lépe, poněvadž měl skutečný talent rozpoznávati chvíle, kdy přispění a pomoc jeho byla nejžádoucnější a nejúčinnější.

Za dlouhou dobu důvěrných styků s mladými umělci a literáty Jaromír Kalivoda stal se znenáhla uměleckým a literárním vševědem, který pak mohl rozdávati pokyny, rady a poučení. Znal literaturu a její směry, nejvýznačnější a nejnepatrnější její representanty, pozoruhodné i nevýznamné plody našeho písemnictví, a neméně dobře znal dějiny a školy, staré mistry i nové professory malířského umění. Přirozeno, že si všímal také sochařství jako vůbec všeho výtvarnictví, ano, časem odvažoval se i do hudby.

V pozdějších letech Kalivoda nabyl takových uměleckých vědomostí, že z něho jako z bohaté a nezištné studnice vážili mnozí méně zkušení a učení umělečtí a literární adepti. Žertovně ho nazývali „mistrem Věhlasem“, a jemu skutečně v nejedné stránce příslušelo to čestné jméno. Poprvé bylo sice vysloveno jako nezlomyslná, spíše přátelská přezdívka, později však ti mladí snaživci nazývali tak Jaromíra Kalivodu zcela vážně a on to jméno také zcela vážně přijímal, jakoby mu právem náleželo.

Ze všech těch mladých spisovatelů, básníků, malířů a sochařů, kteří u paní Olgy Zacharové buď zůstávali nebo tam se scházeli, náš „mistr Věhlas“ nejvíce přilnul k malíři Zikmundu Tetivovi. Ten přišel do Prahy z některé venkovské reálky neostřílený, nezkušený, kollegové na akademii nazývali ho „jehnětem“ jednak pro jeho mladost, jednak pro naivnost jeho velkoměstského vědění a chování. Byl hladový a chud jako kostelní myš, malý, slabý člověk, u něhož pouze dvě věci byly veliké: širácký klobouk a naděje do budoucnosti. Širák sice časem odložil, ale naděje a plánův uměleckých se nevzdal nikdy.

Bylo jeho štěstím, že ho náhoda, někdy slepá a někdy zase nanejvýše prozřetelná, zavedla do bytu vdovy Zacharové a do otcovského náručí Jaromíra Kalivody, který se ho skutečně ujal jako právě narozeného jehněte nebo nemluvněte. Nikoli kollegové z akademie a professoři, nýbrž on mu dával prvé umělecké lekce a učil ho dělati počáteční kroky na hladkých a vratkých prknech výtvarného umění. On hned vyzpytoval prázdnotu hubené tobolky Tetivovy a bez prošení nabídl výpomoc, neboť sám starý a slabý člověk, raději by byl trpěl hlad, než-li by jím viděl strádati mladého studenta.

Paní Olga Zacharová dobře a již dávno pozorovala tu Kalivodovou slabost, a kdykoli jí za svého spolubydlícího platil také nájemné, vypeskovala ho jako často chybující děvečku. Nazývala ho bláhovým nerozumcem, který zbůhdarma a lehkovážně rozplýtvá těžce vydělaný groš, zatím co by měl pamatovati na vlastní zadní kola. Byly stále ještě chvíle, kdy měla dojem, že rozdávaje ze svého, její dávný nájemník rozdává zároveň také z jejího. Nejednou mu hrozila, že toho nepořádného malíře vypoví z bytu nebo že vypakuje oba a vezme si slečny, což prý beztoho bude pro její počestné vdovství přiměřenější.

Jaromír Kalivoda neodmlouval ani slovem, dobře znal paní Olgu a věděl, že na tyhle ptáčky vždycky střílí na slepo. Jenom vážněji se zatvářil, aby se domnívala, že si domluvu její vštípil do paměti a že toho poklesku podruhé již se nedopustí.

Což pak bylo možno, aby schraňoval pod zámkem nebo ve spořitelní knížce desítku za desítkou, a ten mladý človíček, který s ním dýchal vzduch téhož pokoje, hovořil s ním a usmíval se na něho, aby při tom měl nouzi a hlad?

Místo zatvrzelosti, které Zacharka v něm chtěla svým kázáním dosáhnouti, probudila tím větší soucit. Obyčejně za takových okolností mrkl na Tetivu a zašeptal:

„Zikmundíčku, za půl hodiny přijďte do té a té kavárny, do toho a toho hostince a vezměte jednoho nebo dva kamarády s sebou.“

Potom předem odcházel jako na procházku, aby Zacharka nevěděla, že má starý zpozdilec s těmi mladými lehkomyslnými větroplachy schůzku.

Zrovna tak nenápadný byl také návrat. Nejdříve pustil domů malíře a za dlouhou chvíli tiše

připlaval za ním. Byly-li při tom Zacharčiny oči a uši, vítal se s Tetivou, ptal se ho, kde byl a zdali snad nelumpačil. Při tom vykládal, že jest nebezpečno, když se takový mladý člověk, který má před sebou dlouhé a vážné studium, spustí. Nic není pro studenta tak nebezpečno jako kavárny a hospody, neboť tam všude otvírá na něho tlamu hrozné zvíře, kterému říkají špatná společnost.

Za takových mravoučných orací paní Olga Zacharová tuze horlivě přitakala a nejednou, chystajíc se vyhubovati Kalivodovi, zapomněla na to krásné předsevzetí a vzala si na mušku jenom malíře. Když pak se zatáhli do svého pokoje, Kalivoda se zasmál na mladého druha a říkával: „Vy nejste už jehně, Zikmundíčku, ale beránek, který dnes u paní Olgy sejmul moje hříchy. Jsem vám velikou vděčností závázán jako ta žába tomu rytířovi — nebo ta ryba, já už nevím, co to vlastně bylo, možná, že jenom mravenec — až vám bude v životě nejhůře, vzpomeňte si na Jaromíra Kalivodu."

Tetiva myslil, že ta nejkrušnější chvíle v životě se mu dostavila již následujícího dne, nebylo-li to již v týž den večer, a vzpomněl si tedy na Jaromíra Kalivodu, který bez námitek klopil. Skutečně až někdy se zdálo, že ošklivý vtip Zacharčin, která jsouc rozhorlena jednou nazvala Kalivodu dojnou krávou studentů, měl svoji oprávněnost. Ten vtip pak dlouho se potloukal po celé akademii a mezi literáty, a také mezi zasvěcenci kolovala jeho bohaprázdná illustrace.

Zikmund Tetiva tedy záhy odložil svůj černý umělecký širák, ale svých nadějí a tužeb se nevzdával. Ustavičně očekával, že se dostaví památná doba, kdy umění jeho zazáří a vznese se do výšin jako fénix a kdy jméno jeho učiněno bude ne snad jenom populárním, nýbrž slavným jako nemnoho jmen na nebi vznešeného umění.

Ale ta toužená chvíle stále ještě nenadcházela. Tetiva absolvoval již akademii a stal se samostatným akademickým malířem, ale pojednou se mu zdálo, že je menší, chudší a malomocnější, než když přišel na akademii. Dospěl v muže a poznal, jak úžasně příkré cesty vedou k umělecké velikosti. Nevzdávaje se svých snů, svých blažících fantasií a nepozbývaje důvěry ve své opravdové nadání, pustil se v zápas o vlastní skývu chleba, neboť zdravý, poctivý rozum dobře mu pravil, že nemůže pořáde spoléhati na podpory ubohého advokátního solicitátora.

Pracoval co se dalo a z čeho koukal sebe menší výdělečeк: maloval laciné portréty, o kterých s Kalivodou říkával, že po letech budou prodávány za tisíce, dělal ilustrace k vtipům humoristických časopisů, stal se některému z pražských papírníků dodavatelem originálů na pohlednice, a při tom nepřestával sníti a sníti o tom, co stále nepřicházelo.

Jako dospělý člověk čím dále uznaleji pamatoval, co vše pro něho učinil Jaromír Kalivoda. Třebas Zikmund Tetiva byl dosud jen velmi malou potencí, přece v něm ukryto bylo něco mnohem cennějšího, co, bohdá, se uplatní a co bude zásluhou Kalivodovou.

Aby se mu aspoň poněkud odvděčil, malíř namaloval svému starému příznivci a příteli jeho podobiznu. Přistoupil k té práci teprve, když se domníval, že se mu to podaří dokonale. Opravdu, byl to velmi pěkný portrét, tak zdařilý, že byl reprodukován na celé straně předního obrazového časopisu.

Jaromír Kalivoda byl velmi potěšen, neboť událo se mu v životě něco, k čemu ani nedosahovala jeho malá ctižádost. Tisíce a tisíce lidí, známých i neznámých se zalíbením prohlížejí si teď reprodukci a čtou:

Podobizna pana Jaromíra Kalivody. Maloval Zikmund Tetiva. Majetek páně J. Kalivodův.

Tehda objímal mistr Věhlas nastávajícího mistra malíře a tiskl mu na čelo i na tváře nejvroucnější hubičky.

Slíbili si přátelství až do posledního dechu života. Kalivoda při tom poznamenal:

„A kdybyste mi někdy přátelství svoje odřekl, já vám ho nikdy, staň se co staň, neodřeknu, na to vám přísáhám, Zikmundíčku!"

Ten dobrý člověk nyní tu ležel mrtev, a Tetiva mu již nemohl prokázati jinou úsluhu, než že mu zatlačoval oči, ačkoli je měl zavřené.

Bolestná lítost zalomcovala mladým malířem. Nemoha se přemoci, odvrátil se od mrtvoly, padl hlavou na stůl a zavzlykal.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Za krámem, jehož podstatu těžko bylo rozeznati, — v malé prostoře tísnilo se zboží všeho druhu, že jste nevěděli, jste-li u kupce nebo lahůdkáře, v obchodu s galanterním zbožím nebo s vojenskými potřebami, u řezníka nebo ve výčepu — černala se kuchyně, odkud slibné vůně šířily se po třech nevelikých pokojích. Tam vládla paní Rosa, kdežto její muž, dosti ještě mladý, ale churavého zevnějšku, jemuž vpadlá prsa, vyčnělý nos, zrzavý, do nespořádané špičky vybíhající řídký plnovous a pergamenová, pihami posázená plet dodávaly typického vzhledu haličského žida, upoután byl celý den za pult.

Paní Rosa otáčela se v primitivně zařízených a od rána do noci, zvláště v tyto dny přeplněných pokojích jako na obrtlíku. Houpajíc se v masitých svých bocích, jen jakoby plula z pokoje do pokoje, od stolu k stolu. Všude se zastavila, na vše strany měla pozdrav, úsměv, mrknutí oka, poznámku, vtip. Uměla pouhým vyjmenováváním svých jídel vzbouzeti chuť, byť to byla již sebe zamřelejší zvěřina, či sebe podivnější lokální slátanina. V její výslovnosti, trochu mazlivé, trochu zhrdavé, skoro páchnoucí žargonem a koketně prosypávané hrčivým *r*, nabývala nabízená jídla již určité labužnické pachuti; dovedlat je přímo vsuggerovat, hlavně ta, jichž chtěla se rychle zbaviti.

Mnohý se již napálil, žaludečním katarrhem toto její umění si odnesl, ale přes to platila její kuchyně za nejlepší. Důstojnictvo hrnulo se tam na snídaně, přesnídávky, obědy, svačiny, večeře.

Paní Rosa nestačila své výrobky pochvalovat, nevelký a nepříliš obratný svůj personál, záležející z kuchyňského děvčete, šilhavého sklepníka a nemotorného kluka, dirigovat, peníze přijímat, po případě sama talíře nosit, mezi tím tu na půl ucha vyslechnout horoucí vyznání lásky mladého kadeta, tam štavnatější nabídky starého rytmistra. Rozesmála se vždy takovým dráždivým hrdličím smíchem, odrazila šip šípem, otočila se na podpatku a již svýma očima u druhého stolu zapřádala zas jiného do chvilkové obchodní své suggesce.

Jako pravověrná polská židovka byla ve svém nitru cudnost a věrnost sama. Dovedla jimi také v pravý okamžik zaimponovat. Ale věděla, čím dráždit a přitahovat, vyznala se v mlhavých, poloslibných, jako do dálky toužících řečech, stejně jako v různých vojenských obratech, čpících anekdotách, hbitém odsekávání. Mluvíc o svém muži, křivila pohrdlivě koutky, vtipkovala o vystříleném prachu, slepých patronách, utajenými vzdechy rozvlňovala mohutné, šněrovačkou stěží zadržované poprsí. Ale to byly jen obchodní triky. Nebylo ženy svému muži oddanější a také ve věcech lásky lhostejnější, než ona. Spíš její muž děkoval svou celodenní skleslost jejím půvabům. Ona byla vždy svěží, zářivá, celá blahobytným zasádlením svým se lesknoucí, růžová jako její jméno. Nenapadlo ji zneklidňovati se dobrodružstvími, na něž neměla ani času.

Dostačilo jí býti magnetem, odpuzujícím, sotva přitáhl, a přitahujícím, sotva odpudil. V tom, věděla dobře, jest její obchodní síla, jíž potírala soutěž jiných jídelen. Ty zůstávaly prázdny i za hlučných dnů pevnostních manévrův. U paní Rosy netrhly se od jitra do večera dveře.

Byl poslední den zmíněných manévrův, a zároveň začínala též podzimní cvičení vozatajská. V městě i v okolí soustředěno tolik vojska, že ubytování a zásobování stávalo se těžkým úkolem již za té nekrvavé války v míru. Zmobilisované důstojnictvo spalo po domech i těch nejchatrnějších, po šesti i více v jednom pokoji, na lůžkách zaneřáděných hmyzem. V hôtelích, jež měly nával přeplácejícího se civilního obecenstva, zvědavců a diváků všeho druhu, vyjíždějících v kočárech za pohyby manévrujícího vojska, nechtěli za normovanou taxu obytného přijímati záložníky, a starý tlustý hejtman z místního velitelství, přivolávaný svářícími se stranami na pomoc, nestačil urovnávati spory, mírniti zoufalým „Aber, meine Herren!“ a slibováním výhodnějšího přístřeší rozzuřené mladé syny Martovy. Tak se mu rozčilením roztřásal břich, že pod praskající bluzou vyskakoval mu jako veliký gumový míč, kterého jezdci užívají ke hře v push-ball.

Taktickým problémem posledního dne bylo odražení útoku na samé jádro tvrzi. Všechny pásy a opevnění s jižní hornaté strany byly již dobyty, pahorkovitě vytýčený střed, trčící nad městem a chránící lidnaté jeho svahy, měl dokázati svou nezdolnost. Houkání děl stále se blížilo a stávalo prudší. To nebylo již vzdálené, v přestávkách se ozývající hřímání předešlých dní. Vždy užší byl kruh, svírající město. Intervally ran se krátily, rány nabývaly ohlušující intensity. Palba se stupňovala, otupujíc úplně a zlhostejňujíc již sluch k otřesům chrlených výstřelův. Ale z města, kam v opravdovém případě již pravděpodobně mnohá kule byla by zalétla, které by snad hořelo již s několika stran, ničeho nebylo pozorovati. Celý hrozný postup dál se neviditelně, ukryt za hřebeny pahorků. Klidně, téměř rozkošnicky roztahovalo se město v plném jasu slunečním po úbočích i v nížině vesele kroutícího se Sanu.

V pozdních odpoledních hodinách mělo dojíti k rozhodnutí, avšak čekalo se, že bude odtroubeno dříve, jakmile výsledek stane se rozhodčímu tribunálu taktiků nepochybným. Bez toho napiaty síly již do krajnosti, vyplýtváno do vzduchu střeliva, a marodů, onemocnělých, vysílených, úrazem stižených převezeno z polních lazaretů do nemocnice na kolik furgonů.

Důstojnictva z „dobytých", „rozstřílených", „se zemí srovnaných" srubů a fortů, mužstva „pobitého" a k odzbrojení určeného vracelo se do svých baráků a kasáren stále více, v městě plnily se zas kavárny, hostince, od nejpřednějšího hôtelu do nejzačouzenější krčmy. Málokdo po přestálých námahách dbal o skutečný odpočinek. Většina hnala se po požitku, který jim za ty dny trmácení ušel, jakoby tělesnou námahou a rozčilením přepiaté čivy potřebovaly ještě silnějšího rozdráždění, nežli se dobouří.

Letošní pevnostní manévry byly pro odborníky tím zajímavější, že při nich po prvé zkoušeny pancéřové věže. Obrnění ti kolossové, otáčející se kolem své kolmé válcové osy vodorovně do všech směrů, jevili účinky dalekosáhlé, zadržovali a ztěžovali obléhání, vzdorovali, když už vše okolo padalo rozvaleno, a vyklízeni byli spíše z fysické a duševní, nežli z hmotné nemožnosti, aby dále bylo z nich pokračováno v palbě. Vojíni, obsluhující dvé jejich děl, samočinně vždy vracejících se po výstřelu do původní své polohy, přicházeli z úzkého, dusného, jen drobnými průstřelnami opatřeného prostoru tělesně vyčerpáni, zpitomělí hlukem, a často musili býti střídáni. Byla to pekelná vřava, kterou v kovovém kessonu, jemuž síňka po točitých schodech z prostornější místnosti dolní přístupná se podobala, tropily táhlé, na pohled nepatrné hlavně, dštící do ohromné dálky svůj ohnivý liják.

Starší dělostřelečtí hejtmani byli výsledky nadšeni. Všude rokovalo se živě o novince, u vytržení nad technickým pokrokem, jakoby ani nemyslilo se na ty zohavené hromady těl, třeba svých vlastních, jež by v případě skutečné války padaly za obět krvavému tomu křtu.

Také u paní Rosy, téměř u všech stolů, nemluvilo se o ničem jiném. S napětím očekáváno ukončení manévru, vytahovány mapy a plány, rekapitulován průběh, posuzovány a odsuzovány jednotlivosti, někdy způsobem tak živým, že hrozila již již vznítiti se hádka.

Všechny tři pokoje byly nabity, a pořád ještě přicházeli noví strávníci na oběd: a ku podivu, směstnávali se všichni u namačkaných stolů. Nejhůře bylo v úzké předsínce, do níž vcházelo se po několika stupních ze dvora. Tam tísnilo se i několik civilistů mezi kadety šikovateli, strážmistry, ohněstrůjci, důstojnickými zástupníky, mezi dobrovolníky i několika staršími účetními poddůstojníky. V tomto oddělení se celkem mluvilo nejméně, ale mnoho jedlo, pilo a kouřilo. Mladé, vyhladovělé žaludky přímo hltaly, co jim na talířích bylo předkládáno, a zdálo se, že ničeho jim není dosti, ani dost špatného. V druhém pokoji o dvou oknech, skoro čtvercovém, dívajícím se rovněž do dvora, sesedali si subalterní. Nanejvýš že některý hejtman nebo rytmistr druhé třídy cítil se ještě dosti mladým, aby mu nebylo zcela volno mezi zlatými límci a jich čekateli, jakož i odsouzenými k jich společnosti adjutanty, kteří vesměs dovedli zachovávati škrobenou vážnost svých hodností i v mimoslužebním poměru, sedíce upiatě, jako v menáži, za dlouhým stolem, vyplňujícím po celé délce neširoký obdélník pokoje největšího. Tam vcházelo se i přes krám a přes kuchyni, a v rohu u dveří stál tam ještě kulatý stůl, k němuž dnes náhoda, či lépe nedostatek jiného místa zavál hlouček záložních důstojníků vozatajských.

Nebylo jim tam právě nejpříjemněji. Byli by raději v hlučícím čtverhranu vedlejším, odkud zaznával smích, temperamentní vypravování, protest i hádka, a kde bzučelo to všemi jazyky, šeplavou polštinou, jadrnou češtinou, měkkou rusínštinou i sonorně vypínavou maďarštinou, kterou zastupovalo několik husarů přibylých z Rzeszowa. U štábního stolu mluvilo se toliko němčinou, ač i tu zbarvenou nejrůznějším přízvukem neněmeckým, a mluvilo se ukrutně vážně o událostech s manévřiště.

Mladičcí lajtnántkové sotva odvážili se pípnouti mezi sebou. Připadali si jako u vyjevení od prvého dne, co zavezl je sem ke cvičení krakovský rychlík. Ta stálá představování se, ta nudná hlášení se, od místního velitelství až k brigádě a k pevnostnímu velitelství, ten shon skoro válečný, ten exotický život, vůně východu, která vlastně již začala od ovocných stánků, horečného ruchu a špinavých pejz na přerovském nádraží, vše bylo pro ně nové a strhávalo je do svého nezvyklého víru. Také u jich divise způsob, jímž uvítal je velitel mobilisující cvičebné eskadrony, rytmistr Horáček, byl jako rána krumpáčem do hlavy. Sotva se mu v celém lesku o 6. hodině ranní přišli do eskadronní kanceláře ohlásit, že nastupují, osopil se na ně zle, hlásit že se měli včera, dnes že již začíná cvičení. A hnal je, jak byli v parádě, na vozárnu, musili vsednout na kozlíky, bič do ruky a již rovně vyjížděti z řady, na předepsaném poloměru zatáčet, rovně zas vjíždět do řady, vše při napiatých předpisně postraňcích a se správným držením opratí, aby ukázali, co zapomněli v zpropadeném civilu, a dohonili, čemu sami za několik dní mají učiti mužstvo, od jízdy k trénu přidělené.

Erární vůz, pěkně žlutě natřený, s černě nalakovaným kováním, byl rytmistrovi Horáčkovi vrcholem všeho lidského snažení. Měl ženu milionářku, krásnou Angličanku, mohl žíti v soukromí, v přepychu, ale od jeho vozů nedostala ho ani za ten svůj milion. I mimo službu přemýšlel jenom o vozech, vymýšlel nové modely, nové brzdy, nové zákolníky a plachty. Byl takto muž dobrého srdce, ale vozařství bylo jeho vášní. Snad v něm dohořívala tímto podivínstvím stará husitská krev, uvyklá před čtyřmi stoletími vítěziti vozovými hradbami. Neznal nic jiného, krásnějšího. A tím nadšením pro věc byl v službě neúprosný.

Pokračování.

PITYS.

ANTIKA.

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Veliký Pan přicházel z lovu. Celý den děsil pastýře v údolích a vyhledával nymfy, chtěje zlíbati jejich svěží rty. Nyní se vracel do své jeskyně, aby tich usedl a pískal na píštalu z rákosí, kterou nazval po své dřívější mimilence Syrinx proto, že píštala měla tak měkký a lahodný hlas jako ona, jejímiž dlouhými plavými vlasy zpíval vánek, když usedla u jeskyně a pěla. Zářící Helios dávno již zmizel v hlubokých lesích a jen pruhy jásavé červeně blýskaly na azurovém nebi. Bohové noci nastoupili vládu, šero a soumrak věšely se na stromy. Arkadie, tak slunná za dne, tonula nyní v tajemných stínech, lesy se probouzely k životu, a Pan viděl často v houští mihnouti se nahé tělo dryadino. Tu žertovně vydával skřeky vzbuzující hrůzu, a víly prchaly s poděšenými výkřiky.

Zatím luna rozkvetla na nebi a panenská Artemis se svými průvodkyněmi kráčela lesem. Cudnost její naplnila Arkadii a lesy tiše šuměly a šuměly, až zvolna umlkaly.

Pan našel svou jeskyni v krásném údolí, kde kvetl krokus na hedvábném trávníku a hyacinty vydychovaly opojnou vůni do lunné noci. Nedaleko jeskyně vrhal se potok se srázné skalní stěny do údolí a v šumu jeho zaznával smích neviditelných nymf, pak tiše a zurčivě se vinul zeleným trávníkem a vléval se v malé jezírko, jež snilo zpola v objetí sosen, zpola v měkké náruči kvetoucí země.

Pan vešel do jeskyně, pojedl ambrosiu a pak uchvácen samotou, kterou tak miloval, daleko od lidí, jež nenáviděl, vzal svou třtinovou flétnu a usedl před jeskyni. Noc byla krásná, velebná a

cudná. Artemis zasypala lesy stříbrnými střelami, jež letěly jako paprsky modrým vzduchem, padaly na dřímající větve a probouzely sny, jež se tam zavěsily ke spánku, když Artemis opouštěla svého milence po blažené noci a růžolící Eos přerušila jejich lásku. Veliké mlčelivé ticho kralovalo nad spící Arkadií, jen šum potoka a dech země vznášel se do hvězdných sfér a plnil vzduch nevýslovně sladkou hudbou. Stříbrný potok byl zasypán měkkými, pohyblivými stíny, jež voda za zpěvu unášela dál, větve lehaly na trávník a zhasínaly jiskry rosy. Stromy se rozechvěly jako milenka, když očekává chvíli obejmutí.

V tu chvíli přiložil Pan flétnu k ústům a pískal. Jaký div! Lesy se náhle rozšuměly z hluboka a toužebně, zurčení vody zdálo se přicházeti z dálky a budilo zdání o šepotu sladké milenky ve chvíli, kdy oddává se polibkům pod vonícími keři. Ze všech stran bylo slyšeti hedvábné kroky víl a některá byla tak odvážná, že se postavila na trávník, takže bílé světlo luny ji zahalilo a nahá její krása zaplanula v paprscích jako omamný květ. A za nymfami přišli satyrové a za nedlouho hlaholilo údolí škádlením, nymfy vykřikovaly, když některý satyr obejmul je kolem bílého pasu. Tu prchaly a lehaly kolem jeskyně, u níž hrál Pan, pozbývajíce veškeré bázně a naslouchajíce toužebně sladkým tonům, jež pramenily z flétny. Za nedlouho bylo údolí plno nymf a jejich těla kvetla ze zeleného trávníku jako bílé hyacinty, voněla těžce a smyslně jako krokus, jehož dechem se napustila opojně bíla pleť oread a dryad. Některé nymfy ponořovaly své dlouhé zlaté vlasy do tekoucí vody a porosily svá ňadra, pak zářily jako jeden velký květ, hrající rosou, jiné poddávaly se touhám satyrů a nechaly se líbati a za chvíli zněl do sladkého flétnového tónu syringy tón ještě sladší: zvuk polibků, rozlétající se v noc. Veselí stávalo se stále bezuzdnějším, na konec zavířil po trávníku tanec a satyrové křepčili s nymfami a celý les otřásal se veselím a lidé bydlící v údolích poslouchali se zbožnou úctou rej a zpěv, neboť milovali Pana, ochránce stád, tak velice, jako on je nenáviděl. Malé jezírko proměnilo se v čarovnou síň a těla nymf vířila pod vodou, jakoby nesena stíny, dlouhými větvemi, jež splývaly nad vodu.

Blížila se svatá půlnoc. Luna zářila plně jako číš nektaru a hvězdy kmitaly jako oči nymf. Náhle zazněl šum tichem lesa a veškeré veselí rázem umlklo, neboť znal každý příčinu toho: bělostná bohyně se blížila, by se vykoupala v jezírku a pak lovila dále, až zhasne její pochodeň na azurovém nebi. Nymfy se rozletěly do houštin a tajných skrýší jako oblak bílých motýlů, satyrové cupali rychle za nimi a i veliký Pan utichl a ukryl se v jeskyni, nechtěje propadnouti trestu cudné bohyně, na jejíž krásu nesměl nikdo zírati.

V živé paměti byl osud krásného arkadského lovce Aktaiona, jenž odváživ se zírati na nahou vnadu bohyně, byl od ní proměněn v jelena a od svých vlastních psů uštván.

Mezitím nesmrtelná Artemis koupala se v jezírku se svou družinou. Jas rozlil se nocí, bělost nahých těl rozzářila i šero jeskyně, v níž skrýval se Pan, třesa se obavou. Ale pak zašplouchala voda naposled a bohyně bouřila dále, zaplavujíc údolí dechem cudnosti, ale i žádosti svých družek, jež těžce nesly panenství své velitelky a mnohá z nich byla by ráda propadla osudu Kallistině, jen když by byla poznala slast polibků.

Pana zmocnila se touha. Vzal syrinx a vyšel před jeskyni. U jezera viděl ležeti nymfu, temné její vlasy byly jako větve sosny. Zdálo se, že spí. Rychle spěchal k jezírku a žasl: dívka byla krásy neobyčejné a pleť její hrála do zlatova a oči její byly tak hluboké jako les, a vlasy dýchaly jeho svěžestí. Ležela na znaku, oči široce rozevřeny do modrého azuru a bílé krásy luny. Nepozorovala Pana. Dívala se nyní do jezera, jehož jedna část byla nehybna a lesklá jako zrcadlo, kdežto druhá se čeřila a světlo luny hrálo na hřebenech vlnek jako roj stříbrných mušek létajících nad hladinou, tu zas jako jiskry tančící ve vichru, pak zase jako veliký had, pohybující se na různé strany a oslňující svými šupinami. Hvězdy kmitaly na neviditelném dnu jezera jako zlaté rybky a luna houpala se v modru vln jako báječná perla.

Pan se chvěl touhou, pocitoval však jakousi bázeň před touto nymfou, jež vzbuzovala úctu jako Artemis. Ale pocit tento rozplašovala veliká radost z krásy neznámé. Chtěl ji objímat a hrát si tmavým jejím vlasem, který byl jistě hebký, chtěl dýchat vůni těla, jež jakoby bylo odkojeno lesem. I sedl a pískal na svou flétnu žádostivou píseň touhy a viděl, jak dívka obrací své hluboké oči

k němu a zdálo se mu, že v nich tone, a náhle vytryskly jí z očí proudy slz a řinuly se jí po tváři, jako kapky jantaru, jako krůpěje bílé pryskyřice po kůře. Ustal a šel k dívce táže se:

— Ublížil jsem ti snad? Kdo jsi a proč pláčeš? Odkud jsi přišla?

Divil se, že mluví tak něžně, on, jenž tak rád vzbuzoval děs. Neznámá vstala, posadila se na trávník a řekla tichým hlasem, tak podivně sladkým, který se dal jen srovnati se šumem sosen, když vítr je laskal:

— Jmenuji se Pitys. Neublížil jsi mi, ale píseň tvá mne dojala a probudila stesk v duši. Nevím odkud přicházím, vím, že je to daleko odtud.

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDr. VÁCLAV PETÁK. Královská Plzeň oslavila koncem září sedmdesáté narozeniny svého dlouholetého, zasloužilého starosty JUDra Václava Petáka. První město po Praze v království vzrůstá počtem obyvatelstva, průmyslem i významem pro český život národní a kulturní a mění se ve velké moderní město, silné hospodářsky a stále pevnější národnostně. Za tento potěšitelný vzrůst děkuje Plzeň prozíravé a obezřetné správě svého občanstva a v přední řadě svého starosty JUDra Václava Petáka, jenž byl na stolec starostenský dosazen r. 1892. Slaví tedy letos také dojista vzácné jubileum dvacítiletého starostenství. Rozkvět města Plzně děje se v posledních letech tempem velmi rychlým. Jeho rozvoj průmyslný je velkolepý. Plynárna, elektrické dráhy, nové mosty, museum, divadlo, měšťanská beseda, nemocnice — to jsou jen nejnápadnější zjevy péče a soustavné práce plzeňského občanstva se starostou v čele za posledních dvacet let. Nejradostnějším zjevem však jest vzrůstající sebevědomí české Plzně. Metropole českého západu stává se ohniskem národního života západní poloviny království. Velikou část zásluhy o to přičísti sluší právě tiché, nehlučné ale vytrvalé a promyšlené práci starosty plzeňského, horlivého Sokola, JUDra Václava Petáka, jemuž přejeme s královskou Plzní ještě dlouhých let plodné, výsledkůplné činnosti.

JAN HEBERLE. Zemřel v něm bdělý strážce společenských mravů. Byl v úctě všech těch, kdo dovedou oceniti toto vrozené zanícení pro čest, pro kulturu, která je vzácnější a řidčí, než se na první pohled zdá, pro naprosté sebeovládání ve všech stadiích života, v soukromém zrovna tak jako veřejném. Křivdilo by se velice Janu Heberlovi, kdo by měl za to, že neměl pro nic jiného smyslu než pro sport. Zdravý duch ve zdravém těle. To bylo jeho evangelium. Bez odporu zásada krásná, kterou propagovati je jistě příkazem. Myslím, že v očích veřejnosti, která nebyla zasvěcena tak, jak zasvěcena býti měla, Janu Heberlovi vadilo jenom to, že mohl provozovati sporty nejnákladnější. Zdálo se někdy, jako by nedostupnost toho neb onoho sportu pro druhého stavěla Heberla po bok těch šťastných smrtelníků, kteří se jenom baví a kteří nemusí úmorně skývy chleba vydělávati. A v tom je ohromný omyl. Nepoznal jsem hned tak svědomitějšího a neúmornějšího pracovníka nad Jana Heberla. Rozumí se samo sebou, že plnil vzorně povinnosti svého povolání. Ale to byla jeho věc. Monumentem jeho talentu a jeho důmyslu, jeho vynalezavosti, jeho úžasné pracovitosti byla jeho činnost v Národních Listech, jejichž byl ředitelem. Měl jsem ne jednou příležitost nahlédnouti do této jeho energie, do této obdivuhodné píle, které není ani možno definovati. Pravím pouze tolik: s takovou láskou, s takovým zanícením, s takovým zápalem vykonávat čestný, zodpovědný, kombinovaný úřad jsem hned tak neviděl. Byl jsem jednou pozdě večer, asi k jedenácté hodině noční, v pracovně Heberlově, když ho přišel ze své pracovny navštívit p. JUDr. Karel Kramář. Jan Heberle mi tenkráte jako člověku, jenž v podobných okolnostech prožil kus svého života, vykládal svoje náhledy a svoje opravné kroky. Doktor Kramář přišel cosi vyřídit, chvíli poslouchal, pak poklepal Heberlovi na rameno a řekl: „Naše drahá, požehnaná ruka.“ Pamatuji se dobře na tento okamžik a všechno jsem z něho vycítil — i to uznání, i přátelství, jež vížilo doktora Kramáře k řediteli Heberlovi. A proto jsem také chápal, proč doktoru Kramářovi oznámili úmrtí Heberlovo teprve potom, když domluvil svou velkou delegační řeč.

Byl to čistý, ušlechtilý muž. Nikdy a nikde jsem ho nepřistihl při kroku, jenž by neodpovídal jeho zásadám. Aby nebylo divno, proč píši o zesnulém v listě literárním. Třeba knihy nenapsal, patří o něm zmínka do tohoto listu. Počátkem léta zastavil jsem se u Heberla v Národních Listech. Smluvili jsme si telefonicky dostaveníčko v jeho pracovně proto, poněvadž se před jednou hodinou nemohl vzdáliti. Heberle měl zajímavý plán — chtěl napsati knihu, která měla obsahovati kapitoly, v nichž chtěl tepati jisté nepěkné úkazy v tak zvané lepší naší společnosti. Kapitoly, jež jsem svého času uveřejnil, byly vlastně z jeho péra — já pouze byl tlumočníkem jeho pozorování a jeho zkušeností. („Žraloci“ ve „Zlaté Praze“.) Měl vzácný, měl znamenitý materiál. Škoda, velká škoda, že nedošlo k tomu, co bylo již vlastně hotovo. Jenom času se mu nedostávalo, aby sedl ke stolu a napsal, co léta zrálo v jeho duši a co chystal.

Ještě jeden plán s ním umřel. U muže, jenž po řadu měsíců vedl správu divadla, vlastně nic překvapujícího. Heberle chtěl napsati divadelní kus, v němž hlavním dějovým motivem měla býti soubojová aféra. Heberle jako vybroušený a jistě nejpovolanější znalec šermu chtěl z tohoto prostředí čerpati pro divadlo hlavně z toho důvodu, poněvadž si přál, aby konečně jednou zmizely všelijaké bájky, jež z tohoto ovzduší dostaly se do literatury. Měl poutavou fabuli již rozvrhnutu, měl ji rozdělenu v akty, a věc byla již v jeho hlavě tak dopodrobna promyšle-

na, že mne překvapil celou spoustou zajimavých, nových, originálních podrobností.

Nikdy nezapomenu na milé a krásné literární táčky, jež jsem měl se zesnulým, když jsme spolu tvořili moje „D u e l l a n t y“. Tenkráte jenom skromnost Heberlova zavinila, že nebyl uveden na knize jako druhý autor. Jenom z předmluvy ke knize vyzírá jeho vydatné spolupracovnictví. Bylo smluveno, že za první bude následovat kniha druhá. Už jsme měli plán, stanovili jsme ráz knihy — mělo se začíti hned po prázdninách.

A zatím přicházím se skromnou touto kytičkou, se zeleným barvínkem vřelé vzpomínky na hrob jeho!

Dr. R. J. K r o n b a u e r.

MUDr. JOSEF RYCHNA, (noviny nesprávně psaly Jan R.) lékař ústavu šlechtičen na Malé Straně, zemřel v noci na pátek v Praze. Jím mizí z českého staršího světa lékařského postava rázovitá a svým způsobem významná. Soustavně čelil německým pomluvám o nezdravotě Prahy řadou prací vědeckých, německy psaných (v časopisech politických i odborných); také nemocnosti mládeže věnoval pozornost. Náležel k pilným účastníkům schůzí „Spolku lékařů českých“, a výrazná jeho činnost bude v kruzích lékařských dlouho vzpomínána, ježto náležel k těm, kdož dovedli ve spěchu praxe najíti času ku studování důležitých otázek zájmu vědeckého a vlasteneckého. Narodil se r. 1842 ve Vrscích u Libaně. Významnější práce jeho jsou „Příspěvek ku vzniku epidemií“ a práce o hygieně školní, kterými přispěl k urychlení lékařské inspekce ve školách pražských a jinde. Čest budiž jeho památce. —ý—

MUMRAJ. — Tragikomedie o třech dějstvích. Napsal L e v B i r i n s k i j. Přeložil V i n c e n c Č e r v i n k a. V divadelních kruzích na slovo braný kritik předního listu berlínského staví „Mumraj“ po bok Gogolova „Revisora“. Třeba bychom s tím naprosto nemohli souhlasiti, nechceme tím zase nikterak tragikomedii naprosto zavrhovati. — Chybí jí prostě to srdečné, to lidské, co význačně charakterisuje Gogolova slavného, klassického „Revisora“, není zkrátka tak rusky procítěna, není psána s tím svatým zápalem, na chybu upozorniti v nejlepším úmyslu a plniti tím zároveň velké, ušlechtilé poslání. To není v „Mumraji“, to cítíme ihned všichni a toho pocitu se posluchač nezbaví do posledního okamžení, do závěru třetího aktu.

S premiérou proveden známý manévr. Byla sehrána najednou na celé řadě předních scén. To ovšem mnoho znamená — kasovní úspěch má už tímto ohromným rozprostřením sítě zajištěný. Kus také nikterak nezklamal — ani u nás ne. Má svoje nepopíratelné přednosti, baví a zaručuje od první do poslední scény šťavnatou zábavu. Jenom dvě místa jsou v celé tragikomedii, jež vymykají se z tohoto rámce — rozhovor gubernátora se synáčkem a výklad žida Goldmanna o tom, jak se stalo, že dostal svého syna na gymnasium, na které na deset pravověrných připadá jeden žák israelitský. Dramatické péro zaskřípělo konečně v celé první polovině druhého jednání, v němž je líčena r e v o l u č n í m l á d e ž r u s k á. Tady je toho srdce autorova nejmíň. Mnoho hluku, mnoho křiku, ale málo vlny. Nedovedou nás zkrátka ani ti hoši ani ta studentka, ač divy koná, nikterak zahřáti. Ty přelámané židle, ty projevy hnusu protivné posluhovačky, ten spitý revolucionář pod stolem, ten ubohý, všude vyhazovaný, zde sám prchající mužík — to vše jako by svědčilo o instinktivní snaze, i tyto snahy a projevy bagatellisovati. Jenom ten Goldmann v celém tom tlumu je dokonalý, ba víc, je opravdu ušlechtilý. To všechno mohlo býti, to je a může býti pravda — ale tobě je v tom reji smutno a studeno. „Sto třicet millionů obyvatelstva má Rusko“ — vykládá jeden revolucionář, jeden z nejvýznačnějších — „a z toho množství je dobrý million revolucionářů. Což kdyby tak najednou, v jedné hodině, ten million skončil sebevraždou, a což, kdyby se podařilo, přivésti to na dva milliony sebevrahů — to by uhodilo! Takový nonsens promlouvá hlava „pomazaná“ tolika revolučními činy!

Pravda — „Revisora“ kus připomíná důkladnou měrou. Ani říci nemůžeš, proč se ti pořád vtírají tyto reminiscence. Ale něco povznešenějšího je v celém tom neúprosném řezu Gogolově, jenž jakoby zaručoval, že dojde, musí dojíti jednou k vyčištění. V „Mumraji“ jenom vidíš, — všude a ve všem — obratnou, ku podivu prozíravou ruku, jež zapomněla celek, každé slovo prohřáti vyšší snahou, ušlechtilým posvěcením. Není ovšem žádným neštěstím, že postaven tu na pranýř prohnilý systém a zkorrumpovaný stav úřednický. Proto také s úplným klidem sleduješ zahýbání tím bahnem v rodině i v úřadní činnosti tohoto gubernátora a proto také se do sytosti bavíš těmi bublinami, jež vyskakují na povrchu. Jsou to scény tak markantní, tak poutavé, že napjetí roste od momentu k momentu. Autor popadne diváka zkrátka tak pevně, že se mu hned tak nevymkne. Má bystrý pozorovací smysl, má humor a dovede účin vyvrcholiti do největší výše.

Už ten nápad autorův, zameziti v gubernii každý revolucionářský projev jenom proto, aby v ní byli spiklenci kryti před pronásledováním, svědčí o znamenitém smyslu, upravit scénu pro dramatický výbuch. Pohlavár revoluční družiny usadí se v bytě gubernátorově, nasadí mu tam revoluční archiv i pokladnu a s paní gubernátorovou zapřede milostný poměr. Docela jiná ženština, než jakých na tucty běhá ve veselohrách a fraškách. Té nestačí jenom vědomí, že na svoje zvětralé půvaby chytla mlsouna, ona touží po skandálu, aby se o ní mluvilo a a psalo jako o petrohradských paničkách. Proč by ona, panička z gubernie, měla zůstati v tomto směru za paničkami z metropole batuškovy? Pan gubernátor, před nímž celé okolí tento poměr tají, dávno je do všeho zasvěcen. A jak potouchle se při tom směje, jakou má radost, že má od ženy konečně jednou svatý pokoj. Tyto partie jsou znamenité, jsou ve svém podání i ve svém účinu tím nejlepším, co tragikomedie poskytuje. Zde je pravý nenucený humor, jenž ve všech těchto scénách působí na hlediště přímo neodolatelně. Naši herci mají ovšem na tomto vzácném úkaze vydatný podíl. (Paní L a u d o-

vá, která byla i v té výhodě, že upoutání milencovo nečinilo dojem nikterak nepravděpodobný, p. Zelenský, jenž rozesmál tentokráte pouhým gestem, neřku dobře akcentovanými větami, p. Hašler, jenž zamlouval se svou vypočítavou zdrželivostí i p. Schlaghammer, jenž byl výborným protějškem temperamentního pana gubernátora).

Chef gubernie je vůbec figurou každým coulem povedenou. Chlapík nemá na sobě poctivé nitky. Gubernátoři patrně nemají jiné starosti než hlídat a potlačovat revoluční rejdy. Ale velký malheur přihodil se tomuto panu gubernátorovi. Revolucionáři jeho okrsku, jak jsme naznačili, potlačují každý volný pohyb, aby měli v tomto svém útočišti svatý pokoj. A najednou dojde v tomto gubernáln m tusculu k atentátu. Pan gubernátor jej sám nastrojil, aby o něm v Petrohradě neřekli, že je praobyčejný darebák, jenž shrabuje peníze za potlačování revolučních snah do kapsy. Tragikomedie tu hraničí na samu frašku. Ale nic naplat — puma je to, pořádná puma, která v hledišti koná pravé divy. Chtěj nechtěj musíš se smát, smát tak od plic, že se ti to hned tak jinde nepřitrefí.

To jsou vlastně začátky mumraje, jenž má svou vydatnou gradaci v konsekvencích tohoto taškářství páně gubernátorova. Zvěst o atentátu vyvolá v revolucionářích pravé zděšení. Do této chvíle jim dala policie pokoj — teď budou míti s ní horoucí peklo. Nezbude jiného, než na ni vyzráti. Někdo se musí obětovat, někdo musí vzíti atentát na sebe. A kdo je k tomu povolanější, než milenec paní gubernátorky?

Aspoň se všemu ulomí ostří, řekne-li se, že atentát na pana gubernátora byl spáchán — ze žárlivosti. A nyní dochází vlastně k tomu pravému mumraji. Vidět úžas, zkoprnění gubernátorovo ve chvíli, když mladý muž se přiznává, že spáchal atentát, jenž vůbec neexistuje, vidět paní gubernátorovou bez sebe radostí, že k vůli ní došlo k takovému hroznému činu, vidět vůbec celý tento zmatek, obratně a účinně aranžovaný — to je doopravdy pochoutka, která stojí za ochutnání.

Pověděli jsme svoje námitky a pocity, jež bylo nutno zaznamenat, a řekli jsme nepokrytě také svoje mínění o tom, jak tragikomedie působí na jevišti. Považme, co by získala, kdyby se bylo autorovi podařilo, vtěliti tomuto mumraji ještě něco víc, než účin svým rázem zevnějším tak nepopiratelný a nám za to, i zasloužený.

Kus přeložil velmi dovedně pan Červinka a režii jeho s úplným zdarem obstaral pan Hašler. Neodbytu v kožichu, mužíka, jenž se svou do omrzení opakovanou písničkou snadno může se zvrtnouti v přítěž kusu, šťastně tímto úskalím pronuancoval pan Mušek. K.

KOEDUKACE je problém výchovy, jenž počíná se řešiti i u nás. Kdo vyrostl na vesnici, pamatuje se na praktické řešení společného vyučování chlapců a dívek na obecných školách německých, kde pro nedostatek škol a budov školních často několik tříd pospolu bylo v jedné a téže místnosti vyučováno chlapci a dívky pohromadě. Nevzešla se společné výchovy také žádná pohroma ani mravní ani jiná, naopak vycházeli ze škol těch dobří rolníci a dobré matky rodin a časem i nejvzácnější hlavy národa. Ve městech však mívali vždy oddělené školy pro chlapce a dívky, ač vychovatelé pokroku milovní od let toho se domáhali, aby obě pohlaví byla vychovávána společně slibujíce si od toho nejeden úspěch, na př. horlivější učení se ze ctižádosti, kterou jedno pohlaví před zrakem druhého chce vyniknouti. Koedukace t. j. tato společná výchova jest již na některých místech v cizině zavedena. Počátkem školního r. 1912—1913 rozeslala zemská školní rada okresním školním radám výnos, jímž se povoluje, aby v tomto školním roce dívky byly připuštěny na měst. školy chlapecké v místech, kde není větších škol a sice na zkoušku jen pro nejbližší školní leta, ne však v počtu velkém (nesmí převyšovati 20% chlapců, dovoluje-li to prostornost učebny). S dívkami má se zacházeti stejně — jen na ruční práce mají docházeti do zvláštního oddělení školy obecné. Šatny, čekárny atd. mají býti oddělené. Výsledek zajisté bude utěšený, zvláště uvážíme-li nedostatek dívčího školství v Čechách.

KINEMATOGRAFY. Je známo, že tento vynález novodobé vědy stal se v krátké době několika let nepostrádatelnou zábavou lidu zastoupiv mu jiné požitky, hlavně divadlo, čímž utrpělo umění citelně, ježto obecenstvo, které dříve plnívalo lacinější místa divadel, hrne se nyní do biografů, které hovějí takové duši davu lépe, poskytujíce mu podívanou pestrou, sensační a zajímavou, pohříchu často i hovíce nejnižším pudům. Proto vyskytly se otázky na představení kinematografická, která v mládeži předJváděním lupičských i jiných dobrodružných výjevů pěstuji nerozvážlivost a zbrklost, kdežto výjevy náhlých lásek přivádějí k předčasným požitkům a nezdravému řešení styků mezi oběma pohlavími. To vše přivedlo úřady k ustanovením, jež v těchto dnech uveřejněna v úředních listech. Jsou to nařízení ministerstva vnitra v dohodě s ministerstvem veřejných prací, jež stanoví přísnější podmínky podnikatelům podobných zábav. Třebas ustanovení ta jsou prozatímní, je včasno, že se stala, neboť respektují zatím aspoň vzdělání lidu a zájmy výchovy mládeže. Stanet se asi kinematograf předmětem udílení koncesí (dosud propůjčuje se jako licence) dle živnostenského řádu, načež zajisté i jiná veřejná představení podobná dojdou zákonné dávno žádoucí úpravy. Veřejná bezpečnost, mravnost, péče o mládež a četná jiná stanoviska dojdou pak zřetele, snad i umění, které, kdyby bylo mohlo hned do počátku vývoje kinematografu mluviti, bylo by z něho učinilo důležitý vzdělavací prostředek, jenž by lid povznášel a ne kazil. Ostatně je ještě dosti času, aby si umělecké kruhy všimly kinematografu a učinily z něho i novou dráhu, kterou by umění a věda bráti se mohly do kruhů nejširších. nr.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 4. října 1912. ČÍSLO 2.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JAROSLAV VRCHLICKÝ V OPATII.

(VZPOMÍNKA INTIMNÍ.)

Přál jsem si toho a zas jsem se bál. . .
Chor vyhledal jsem krásku na Jadranu,
k níž, mocnou perut orlí polámánu,
pro úsměv teplý šel si básník král,
jenž srdcím panoval.

Pout bludná za tím, co jsme ztratili,
po letech měla svésti naše kroky.
To byly chmurné, těžké, smutné roky!
Před nimi slunný čas byl spanilý —
mrak přišel ve chvíli . . .

Teď po dnech temnot měl jsem s přítelem
se shledat, jenž byl králem mým a mistrem.
Zda zaplá mi duch jeho v oku bystrém,
jak bývalo, či mdlém a setmělém
zlých bohů pocelem?

To v parku bylo. Z houští vavřínů
tam steska pod cedr se zatáčela.
Kdos vyšel tam — a duše má se chvěla:
já uzřel v lauru, cedru ve stínu
velebnou ruinu.

To stařec byl — můj dávný král a druh! . . .
Vous Merlínův mu splýval dlouhý, bílý,
zrak hleděl kamsi k výšinám v té chvíli,
jak chorý smrtelník ssál teplý vzduch —
však byl to přece bůh!

Krok vázl, dech mi v těsné hrudi mřel. . .
Snad líp at noha má mu s cesty zbočí?
V tom ocelově modré jeho oči
mne shlédly — pohled plný jasných střel
z nich na mne zřel.

Ach ano, je to jeho známý zrak,
tak plný dobroty a shovívání,
jenž jindy bleskem vzhořel z nenadání
a nad pozemský kal a bídný brak
spěl vzhůru do oblak!

Mne shléd a náhle náruč otevřel —
druh objal přítele a mistr učně.
Park bohatstvím a pýchou šuměl hlučně —
zde tiše do očí druh druhu zřel,
k nimž osud zanevřel.

A od té chvíle dní jsme spolu řad
zde v slunci prožili a řadu neděl,
já v naději i úskozti jsem hleděl,
jak vstával střídavě a zase chřad
genia majestát.

Dnes přes moře lét duchem k západu —
co kol nás v písku zněl krok ignoranta,
On velké zřel tam, Petrarku a Danta,
spěl s nimi, dědic jejich pokladů,
v čarovnou zahradu.

A zítra v mukách se mu setmělo;
byl bližší přátelům, byl člověk s nimi.
K mé ženě děl: Zda bolest poleví mi?
A za květ líbal, což nás rozchvělo,
mou dcerku na čelo. . .

Tak střídaly se chmury, paprsky,
až přišel smutný večer rozloučení . . .
Snad není poslední to políbení,
poslední k cestě v dálné okrsky
stisk ruky bratrský? . . .

A ráno, když se parník ztrácel v dál,
on ještě se svým strážcem, prostou ženou,
jež podpírala perut přeraženou,
ozářen sluncem na balkoně stál —
a bílý šátek vlál.

V tom vřelá slza oko zalila. . .
I zdálo se mi, že se vznes v té chvíli
jak prorok biblický, jak orel bílý,
že perut mocná zas se šířila
a vzhůru mířila.

Vysoko nad mnou v pozdrav zakroužil,
královskou píseň ještě mocně zapěl —
pak výš a výš se do azuru stápěl,
až věčný ve věčnost se pohroužil,
k níž z hroudy zatoužil.

K jižnímu slunci přímo křídly bil
a vzplanuv splynul s jeho jasnou tváří . . .
A nyní sluncem ve vesmíru září —
zpěv jeho královský zde dole zbyl,
jímž vlast svou ozdobil. . .

JAN ROKYTA.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

III.

Pokračování.

Baba Zacharka úmrtím Kalivodovým jakoby nebyla ani dosti málo překvapena. Po zavolání Tetivově vstoupila do uměleckého pokoje jako velká voda, ani nedbala svých povážlivých nedbalek.

Hodila očima po nebožtíkovi, je-li skutečně pravda, co ten zbrklý malíř tak žalostivě povídá, mrtvému ani křížku neudělala, slůvka politování neuronila, ani zdání bezděčné hrůzy před smrtí nedala na jevo, opravdu jenom jako velká voda se tam vřítila hledíc, co by se dalo zachvátiti.

Hned se sháněla po klíčích od Kalivodova stolku a skříně a rozhodně prohlašovala, že se nesmí ničím hnouti, co mu náleželo. Jedním velikým všeobsáhlým pohledem změřila všechny stěny a kouty, aby odhadla, co tam jest nebožtíkovým majetkem, Klíček vstrčila do kapsy a oznámila, že se bude starati o pohřeb.

Teď Tetiva se vytasil se spořitelní knížkou.

Rozehnala se po ní jako jestřáb po kořisti.

„Kolik tam je?“ byla její nedočkavá slova.

„Tři sta —.“

„Zlatých?“

„Ne, korun.“

Baba si odplivla.

„To bude slavný pohřeb!“ vyrazila jízlivě. „To snad myslil, že mu půjde za rakví celá universita! Za to mu pořídím sotva poslední třídu.“

„Nemusíte pořizovat nic, paní Zacharová,“ hořce odpovídal malíř, „obstarám to se svými přáteli sám, a ubezpečuji vás, že pan Kalivoda bude míti pohřeb lepší než-li za tisíce, poněvadž mu za rakví půjdou nikoli koupení, nýbrž opravdoví přátelé.“

„I vždyt on si to vaše přátelství už dávno dobře zaplatil!“ odsekla Zacharka. „A vy mu nebudete obstarávat nic, leda věnec, chcete-li, všecko ostatní je moje starost, to byl můj nájemník a nikoli váš, když už u nás nebožtík zůstával, to vy jste ještě dlouho běhal po houbách, mladý pane!“

„Mladý pane“ říkávala malířovi, když měla veliký vztek a když ho chtěla hodně dohřáti. Pro něho, který chtěl býti co nejdříve mistrem, oslovení „mladý pane“ bylo urážkou, nebot to znamenalo protivu jeho nynější tělesné i umělecké dospělosti, tím více pak jeho budoucí proslulosti.

Vytrhla mu knížku z ruky, dvěma hmaty se přesvědčila, jsou-li Kalivodův stůl i skříň dobře zamčeny, a vrátila se pak k sobě, aby se oblékla v onačejší úbor.

Potom znova vběhla k malířovi.

„A už vám neodevzdal nic?“ udeřila na něho.

Malíř sebou trhl, málem byly by ho rozpaky prozradily. Aby je zakryl, nutil se do drsnosti.

„Nic,“ odvětil skoro hrubě, „což toho nemáte dosti?“

„To toho je — mizerné půldruhé stovky!“

„Snad nemyslíte, že jsem přes noc něco vybral z té knížky? Jen se do ní dobře podívejte, než vás napadne takové podezření, paní Zacharová!“

Pojednou se z toho všeho rozhorlil.

„A co já se tady s vámi budu hádat a dávat si líbit narážky, jakobych někoho okrad'!“ rozkřikl se, pocituje nesnáze ze lži. „Dojdu na úřad oznámit páně Kalivodovo úmrtí, a tam ať se ujmou všeho, co po něm zůstalo, a vystrojí mu pohřeb!“

„S Pánem Bohem!“ rozkřikla se baba. „At si ho pochovají třebas do společné šachty! Ouřad! Bože mne netrestej — ouřad, a bude dělat s takovou bohatou pozůstalostí nějaké cavyky! Mladý pán si myslí, že ouřad ještě něco přidá na funus, tot se rozumí, když umře taková kapacita!“

Zikmund Tetiva měl dojem, že se musí propadnouti hněvem a zármutkem. Tu, nad sotva vychladlou mrtvolou nejlepšího člověka, kterého v životě poznal, zlá ženština laje bez nejmenší jiskřičky úcty a šetrnosti, jakou jsme povinni aspoň mrtvým. Nemyslí ve své zlobě na nic jiného, než co by po něm uchvátila do lačných spárů.

Dobře, že byl tak opatrný a zapřel obálku, již mu včera večer Jaromír Kalivoda odevzdal. Třebas výslovně náležela jemu, ta zlobná žena jistě byla by mu ji také vyrvala, a kdyby se bránil, vzbouřila by proti němu celou Prahu nebo dokonce všecko království. Vynalezl-li ďábel lež a přetvářku, budiž za to tentokráte blahořečen!

Nechtěje dalším ošklivým hovorem se Zacharkou znesvěcovati jizbu, kde skonal a dosud klidně ležel jeho starý přítel, Zikmund Tetiva popadl klobouk a pádil z bytu. Šel oznámit úmrtí a povědít svým přátelům, že umřel jeho a jejich věrný, bratrský kamarád, mistr Věhlas.

Rád byl by se ještě podíval, jaký mu to pozdrav Kalivoda v obálce odevzdal, ale bál se, aby toho Zacharka nepostřehla. Trochu se v něm ozývala zvědavost, trochu také neušlechtilé přání, aby to bylo něco příjemného. Byly to snad jenom prosté řádky, kterými starý druh se loučil s mladým přítelem dojemněji, než by to byla dovedla jeho málo výmluvná ústa? Byl to snad dárek jiné ceny?

Přesvědčoval se sice, že i těch několik slov, napsaných dobráckou pravicí Kalivodovou, bude pro něho vzácnou památkou, které si nikdy nepřestane vážiti, ubezpečoval se, jak jest nepěkné, že v něm může vznikati ještě jiná tajná žádost, při tom však nedočkavost jeho stále vzrůstala.

Vrátil se domů až po polednách, kdy mrtvola Kalivodova byla z bytu již odvežena do olšanské hřbitovní síně a kdy Zacharka zatím vykouřila pokoj i svoji kuchyň jalovcem. Okna byla dokořán, a jimi linuly se dovnitř proudy dubnového vzduchu, pozlaceného hřejivým sluncem. Na protější střeše neúnavný kos opět hvízdal svoje roztoužené popěvky, v sousedním bytě potýkal se něčí šicí stroj s rozjařeným kanárem.

Malíř na prvý pohled poznal, že Zacharka již podrobila všechny věci Kalivodovy důkladné revisi. Nic, co starému brachovi náleželo, nebylo na svém místě. stůl i skříň zdály se teď mnohem lehčími.

Až si zazlíval svoji neopatrnost, proč vydával z rukou Kalivodovy klíče, skutečně je měl odevzdati na úřadě dřív, než mohla Zacharka ve věcech nebožtíkových hospodařiti.

Ale upokojil se vědomím, že ta nebezpečná žena teď nebyla doma, tak spokojeně bude moci prohlédnouti si Kalivodův odkaz.

Otevřel svou skříň a vyňal odtamtud obálku se svým jménem. Opatrně rozřízl její tuhý okraj a překvapen vyňal z ní deset stovek a dopis.

Budiž Tetivovi vzdána čest, že v této pohnuté chvíli nejprvé upial pozornost k obsahu listu a peníze nepřepočítané zatím nechával stranou.

Svým rázovitým, trochu již stařeckým písmem, z jehož každé linie a ohybu viděti bylo pořádku milovnost a přesnost Kalivodovu, věrný přítel se loučil s malířem. Každé písmenko zároveň ukazovalo jeho spořivost a dávno utkvělou ne-li vrozenou vlastnost opatrně hospodařiti každým haléřem.

Jaromír Kalivoda psal:

Milý příteli Tetivo!

Drahý Zikmundíčku!

Již po několik let obíral jste se a já s Vámi slibným, krásným snem, který strhl mimo nás také

přítele spisovatele Polykarpa Martina a přítele hudebního skladatele Jana Vernera. Bílé vojsko mělo se státi Vás tří nejznamenitějším uměleckým činem. Bílé vojsko má býti Vaším fenomenálním obrazem, Bílé vojsko má býti Martinovou epickou básní nebo románem, Bílé vojsko má býti Vernerovou nejlepší operou.

Martin i Verner v nejbližší době hodlají udělati prvý nedočkavý krok za tím pyšným cílem, a Vy jste ještě včera mluvil o nedostižitelnosti, poněvadž Vám schází mizerná tisícovka. Nikoli bledá, ale umělecká závist Vás hroutila, když jste viděl, oni že mohou již za nedlouho začíti díla, kterým říkají stěžejní, a Vy že musíte dále mazati papírníkovi pohlednice po desíti korunách, při čemž originál i reprodukční právo zůstává na věčné časy majetkem obchodníkovým.

Zikmundíčku, měl jsem Vás rád od onoho sychravého říjnového odpoledne, když jste se přistěhoval k naší paní Olze Zacharové se svým vychrtlým a odřeným studentským kufříčkem. Voněly z něho maminčiny koláče a jablka, ale Vy — odpustte mi tu upřímnost — jste smrděl grošem. Byl jste takový mladý, zvědavý, ale nezkušený zajíc, takové naivní umělecké dítě, že ani nebylo možná, abych Vás neměl rád.

A když jste pak tolik blouznil o svém velikém snu, o tom Bílém vojsku a o té tisícovce, umínil jsem si, že Vám ji opatřím. Tady je, přijměte ji ode mne jako projev upřímného přátelství. Jděte si za ni uvidět a studovat original svého Bílého vojska a malujte je s touž vroucností a láskou, s jakou já Vám tu maličkost odevzdávám. A nikomu o tom ani muk.

Neděkujte zatím, ale až podle toho, jak se Vám zdaří Bílé vojsko, na mne vzpomínejte. Nemyslete na mne v dobách, bude-li Vám zle, ale ve chvílích, kdy budete spokojen a šťasten. Až se budete veseliti se svými přáteli, připijte si na dobrou pamět přítele Kalivody, vyprázdněte sklenici, aby se mu klidně odpočívalo v olšanské hlíně. Až budete šťastně ženat, vypravujte o mně své choti a dětem a řekněte jim, že Váš starý kamarád si je představoval a miloval dříve, než Vám jenom se zdálo o nich. A až Vaši druhové někdy ve veselém rozmaru budou mladým kumštýřským jehňatům vypravovati, že v Praze kdysi žil jakýsi mistr Věhlas a že to byl starý osel, povězte jim, že byl, ale dodejte, že nikdo tak horoucně jako on nemiloval literatury a umění.

A teď:

Mnoho zdaru k Vašemu Bílému vojsku! At se Vám v něm uskuteční všechny Vaše umělecké sny! Bude-li na tom obraze také vhodné místo pro šedesátiletého dědka, nezapomeňte na podobu Jaromíra Kalivody, a bude-li tam, jako že bude, místo pro šedesátiletou babu, ne, abyste tam namaloval Olgu Alexandrovnu Zacharovou! Žil jsem vedle ní v míru a bázni boží třicet let, ale na jednom plátně bych s ní býti nechtěl!

Na zdar, Zikmundíčku, nebrečte! Ruku Vám přátelsky tiskne Váš upřímný

Jaromír Kalivoda.

„Na zdar, Zikmundíčku, nebrečte!“ opakoval si malíř nahlas, aby si přivolal zdání, že k němu zahovořil starý druh, ale smutným pokojem zazněl úplně jiný, cizí hlas, který nebyl ani Kalivodův ani Tetivův. Veliké pohnutí a lítost z těch několika slov zavanula.

Náhle bylo malířovi neskonale líto, že se včera se svým dobrým přítelem naposledy ani upřímněji nerozloučil. Tušil přece, že se přibližuje něco mohutného a rozhodujícího, Kalivoda potvrdil to také svým velkodušným odkazem a neobvyklými slovy, jimiž dar svůj provázel — ne, ne, proč jenom nepoklekl k jeho lůžku, nesevřel Kalivodovy hubené ruky ve svých dlaních a neřekl mu, jak ho ctí a jak ho má taky rád?

Chvatně si přečetl znova list starcův a schoval jej pak s penězi do nejbezpečnějšího koutku své skříně, načež se vrátil k posteli, na které v noci Kalivoda umřel. Zela z ní též mrtvá prázdnota, Zacharka dala po nebožtíkovi vynésti kdo ví kam také jeho polštáře, pokryvky i slamník.

Za to však tím živěji vynikala na stěně nad prázdnou postelí jeho podobizna. Před tou malíř se zastavil a utkvěle se zadíval na ni. Nikdy před tím nezdála se mu podoba Kalivodova tak zdařilou jako právě v této chvíli, část života a duše, opouštějíc umírající tělo, jakoby se byla zastavila a vnikla do obrazu.

Tu tedy na Zikmunda Tetivu hleděly starcovy dobromyslné šedomodré oči s hustým, jako křídélka rozepiatým obočím. Prošedivělé, trochu pří-

liš svislé kníry dávaly obličeji ráz nestrojené opravdovosti, ale poloskryté rty pod nimi se usmívaly, a třebas nos byl úzký a vysoký, ten krotký pohled a ta usměvavá ústa hlásaly všecku nepokrytou dobrotu někdejšího originalu.

A jak tak malíř očima zamženýma se díval na podobiznu, zdálo se mu, že zastíněné obrví Kalivodovo lehce zamrkalo a ústa jakoby se byla také pohnula k humornému úsměvu. Tak mistr Věhlas se smával, kdykoli k nim přišli přátelé a on je uctíval svým samorostlým vtipem nebo nejnovější uměleckou anekdotou. Tak, právě tak pomrkával a se usmíval, když podnikal s mladými literáty a umělci neškodný flámek a potýkal se s třetí sklenicí černého sladového moku.

Na více než na tři černé nikdy se nezmohl, třebas ho ti mladí psanci sebe více nutili a sváděli, nešlo to, nedal se, nepodlehl. Říkal, že by pak přestal býti člověkem, který povstal z opice, a stal by se opicí, jejíž posledním stupněm byl člověk. Co nadchlo uměním, to má vždycky, i v nejchoulostivějších a nejsvůdnějších dobách, zachovávati náležitou míru a důstojnost. Nic není absurdnějšího, než když nadšený umělec, někdy dokonce genius, jako starý sud páchne pivem.

Maje srdce pro každého takřka na dlani, Jaromír Kalivoda v jedné věci zůstal každému záhadou. V otázce žen totiž. Vědělo se jenom, že je starý mládenec, ale miloval-li někdy, měl-li vůbec opravdovou známost, pomýšlel-li také na ženění, to byla nerozřešitelná hádanka. Všelijak ho rozpustilí přátelé škádlili a dráždili, ale on jim vždycky jinak, než pokaždé žertovně odpovídal. Kdysi pravil, že se nemohl dáti spoutati ženskými okovy, ať manželskými nebo jen svobodnými, poněvadž by pak nemohl tak úplně se věnovati knihám a obrazům, a kdyby měl si vybírati ženu, rozhodl by se raději pro namalovanou nebo napsanou než pro živou, při tom pak vykládal známé přednosti takové volby. To asi byl nejpochopitelnější důvod, proč se neoženil.

A jak tak malíř zrakem zaroseným se díval na podobiznu, maně podléhal vzpomínkám a počínal se usmívati. Kouzlo zlatého člověka zůstalo na blízku i po jeho úmrtí a podmaňoval si malířovy city. Bylo mu Kalivody nadmíru líto, ale ta lítost přestávala znenáhla boleti, a Tetiva v té chvíli jakoby z čista jasna poznával, že smrt jest něco mnohem lepšího, než bojácně se domníváme, a že i smrt má svoje úsměvy a půvaby, které dovedou nahraditi ztracený život.

Klidný a s očima vyjasněnýma kráčel pak hřbitovem olšanským za rakví Kalivodovou a usmíval se na množství přátel, kteří přišli starého přítele vyprovodit. Třebas ne nádherný a přepychem do očí bijící, přece krásný pohřeb měl mistr Věhlas, a stará Zacharka až trnula úžasem, jaká hrůza věnců a kytic se nakladla na černou rakev jejího nepatrného, podceňovaného nájemníka. Spisovatelé a redaktoři, malíři a sochaři, hudební skladatelé a divadelní umělci zvučných i velmi zvučných jmen ubírali se tu s obnaženými hlavami za rakví Jaromíra Kalivody, advokátního solicitátora, a vyslovovali o něm úsudky nejlichotivější.

Když pak okteto divadelních pěvců zapělo smuteční chorál, tvrdé srdce Zacharčino náhle se otevřelo do kořán, a ta žena, která tolik se naurážela trpělivého člověka, vyla teď nad jeho mrtvolou jako zoufalá vlčice.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

I ve společnosti ožíval teprve, když hovor přesunul se na kočáry neb aspoň na koně. Projížděti se v lehkém gigu městem bylo jedinou jeho zábavou. Jinak v soukromí žil jen ve stínu své půvabné ženy, setrvávaje málomluvný po jejím boku, chvílemi nervosně černé kníry si poškubávaje, jakoby čekal, až padne slovo, na které by mohl připnouti svou vášeň antického, jen pro závodiště, spřežení a dvoukolky smysl majícího vozataje, co ona, zvyklá nuditi se ve své jednopatrové ville nad mnohosvazkovými romány svých krajanů, ráda vyměňovala suchý jich humor a podivínství svého manžela za veselý hluk nádražní restaurace nebo napínavé ovzduší porotní síně. Onde nalézala dvornost, lehkošumnou hovornost, i příležitost, zalesknouti se svým vzděláním a du-

chem. Tam zase ukájela se jistá tvrdost, až krutost její rassy, táž, která miluje box, kopanou, kohoutí zápasy, vzrušující výjevy katastrof a popravišť.

Bylo to právě po takovém vzrušujícím, přes půlnoc trvajícím přelíčení s několikanásobným vrahem, zhovadilým vesnickým analfabetem, mezi nimiž zločinnost nejvíce řádí, odsuzujíc drasticky zanedbaný stav haličského školství, kdy rytmistr Horáček v časných hodinách ranních, co jeho žena, uspokojena krvežíznivým výrokem poroty, klidně ještě odpočívala v měkkých peřinách, vyléval své rozčilení na mladé záložníky.

Když je pak celé zpocené a uprášené konečně před osmou pustil s vozů, aby dále se šli hlásit, kam ještě byli povinni, nakazoval jim co nejpřísněji, že v deset hodin mají býti zas na jízdárně, převlečeni v jízdeckou výstroj. Dnes nebylo s ním již žádné pojednání. Hned se zas v prvé hodině, když je nechal hodně dlouho vyklusat a též se cvalem to hned zkusil, končilo skokem. Rozdivousený rytmistr postavil se s bičem k bariéře, a musilo se přes ni, at koně chtěli nebo nechtěli, at jezdci padali jako hniličky. Teprve, když jich několik viděl válet se v prachu a koně jezdců sproštěné divoce pobíhati a bujně si vyhazovati, ulevilo se mu poněkud v jeho zuřivé náladě.

„Pánové, vojna není žádný žert. Kdo se bojí o kůži, at zůstane doma. Může s kathedry dvojky sázet, žákům nadávat, jako já vám tady na pilinách, nebo ze soudcovské stolice pohodlně ubožáky odsuzovat. Ale zde vás musím mít za několik dní vydrillované... Všechno jste již zapomněli. Sedíte na koni jako na noční stolici... Až přijde mužstvo a koně, nemám již na vás času. Skladiště vychrlí spoustu řemení, nedovedete se na to ani koukat, hodí se vše na jednu kupici, a teď to dávejte dohromady.... Ani přeskou nehnete, a jiné máte učit... Vyhodí se zbraně, vyvlekou se vozy. Budete koně zvykat chomoutu, učit tahat, řídit, nakládat. A nevíte ani, co je podbřišník, nerozeznáte kabacoun od ohlávky, nevíte, že podocasník nepatří koni na prsa... Civíte na vše jako slepá kotata. Mám již tu zkušenost... A proto odpoledne přijdete pěkně ve dvě hodiny do školy, at vás bolí hřbet nebo ne, a vezmete si s sebou Trainausrüstung."

Tak a hůře láteřil rytmistr, cele do své úlohy zabraný. Mladíčkové se stříbrnou hvězdou na modrém límci hnědého kabátu, většinou právníci, filosofové, drobní úředníci, nějaký inženýr nebo hospodář (ti byli ještě nejobratnější), pomalu nevěděli, kde jim hlava stojí, mají-li ji ještě nastrčenu na těch ohvězděných límcích. A tak i teď zde, u oběda, u roztomilé paní Rosy, mělat — důstojnická menáž začíti teprve zítra, až se aktivní důstojnictvo vrátí z pevnostních manévrů — seděli jako zařezaní.

Již první den cvičení vzal jim tipec, a druhý veselosti nepřidal. Nesměle pošilhávali po stole štábníků, kde plukovník jeden cosi velmi důležitě na mapě vykládal dvěma gardovým pruským kyrysníkům. Tito váleční attachés vynikali nad své okolí, obtloustlé, zpohodlněné, sestárlé, skoro athletickou marciálností svých postav. Ihned, jak před chvílí vešli, zaimponovali již od prahu sebevědomou jistotou vystupování, energií kroku, vyhlížejíce v lesklých svých přilbách a bílých pláštích jako Lohengrinové. Vedle nich Rumun a Ital, sice pružnější a elegantnější, ztráceli se jako skřečkové, ten ve svém šedomodrém, onen v skořicově hnědém stejnokroji dělostřeleckém. Pospíchali všichni s jídlem, majíce býti po jedné hodině opět na stanovištích, odkud přihlížeti měli závěrečnému aktu.

Koně ržali připraveni na ulici.

V tom ozval se z vedlejšího pokoje zvýšený ruch. Volání, výkřiky, do jich vřavy tišivá *psí*, jakoby byl povstal a jinými hned zase byl tlumen nějaký poplach.

Uprostřed čtvercové síně stál, se všech stran obklopen, starší již záložní poručík, jenž přišel sem hledat své vozatajské soudruhy a vraceje se s celodenní inspekce v barákovém ležení, ve spěchu neodložil ještě služebních odznaků, kartuše a černým voskovým plátnem potaženého čaka, v tehdejší době ještě bez nynějšího chocholu z koňských žíní. Vousatá tvář nesla neklamné známky noci z části probděné, z části jen v neklidném polospánku strávené na rozbité pohovce inspekční jizby, kde dusil těžký vzduch, promísen štiplavým tabákovým kouřem, svářícím se v modravých, skoro nehybných kotoučích se zápachem špatného petroleje, šířícím se z čadící lampy. Pobledlá plet zrudla poněkud překvapením i horkem přeplněné jídelny, jsa však již několikátým cvičením ostří-

len, záložník v mžiku setřásl rozpaky a stručnými slovy potvrzoval dorážejícím naň zvědavcům skutečnost události, o níž mlhavé zprávy roztrousily se již garnisonou.

Nestačil ani odpovídati na dotazy se všech stran se naň hrnoucí.

Mělit subalterní na osudu jednoho ze svých řad přirozeně největší zájem.

Pokračování.

PITYS.

ANTIKA.

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Pokračování.

Vlasy její se rozlily měkce po trávníku a Pan utrhl hrst kroků a hyacintů a rozhodil je po vlasech neznámé. Usmála se a Pan usedl k ní a líbal ji přes její zdráhání. Pak se nebránila. Tu chopil ji do náruče a nesl ji do své jeskyně, tam položil ji na hebký mech a pokrývaje ji polibky prosil ji, aby vzývala zlatopasou Afroditu. Lekla se, pak ale pravila.

— Miluji tě, tvá flétna mne okouzlila. Budu tvá jen v cudné kráse paprsku Artemidy, nebot šero plodí zlo.

A Pan jásaje a líbaje ji, nesl ji na hebký trávník podle potoka, ověnčil ji hyacinty, krokusem potřel zlatovou její plet a pak políbil její útlé nohy a svěží ruce — — —

Oba procitli ze svého omámení osvěženi, jako douškem čisté vody. Pan líbal jí prsy tuhé jako pupence velkého květu, ona již se však neusmála. Dýchala těžce, jakoby únavou. Tu zašel do houští a vrátil se s hrozny zralé révy a chystal se vytlačiti je do své dlaně, když jej zadržela a ponořila svou bílou, útlou ruku do potoka, kde nabyla růžové barvy a záhadného tvaru jako list akantu. Pak ji opět vynořila a napila se ze své malé dlaně, podávajíc mu též. Ale smutek stále ležel na jejím čele jako stín. Tu tázal se opět, nemoha si vysvětliti, proč není vesela jako jiné nymfy, jejichž křik ozýval se tu a tam v houštině. Pravila:

— Byl čas, kdy nebyla jsem smutna. Prohánněla jsem se v lesích a zhlížela se ve studánkách, o nichž nikdo nevěděl, a jejichž vody přijímaly jen obraz můj ve svém objetí. Seilenové toužili po mé kráse a tak mnohokráte prchala jsem jim se smíchem na rtech, čistým jako zurčení potoka, nebot nechtěla jsem jim patřiti. Bylo mi milejší ležeti na březích řeky a dívati se na svůj obraz na vodách, zpívati s ptáky a rozplétati svůj vlas, jenž nebyl dříve tak tmavý jako je nyní, a také moje oči nebyly tmavé, nýbrž modré. Ale to již je dávno. Nevím, kolikrát zkvetla země, když spatřila jsem jednou krásného muže, obklopeného družinou. Bylo ráno, květy voněly čistou rosou a já dychtivě pila ten dar nebes a s rozkoší ssála zářící polibky Heliovy, jež vypíjely vláhu. Když jeho jsem spatřila, pocítila jsem něco tak sladkého, že jsem se zachvěla. Jako stín je živ od světla, tak cítila jsem se býti puzena k němu, sledovala jej, schovávala se do dutých stromů jako hamadryada.

Náhodou zaběhl pes ke stromu, v němž já se skrývala a štěkotem přivolal svého pána. Chvěla jsem se jako list, když on přišel a objevil mne ve stromě a výkřik úžasu vydral se mi z hrudi.

Vyšla jsem ze stromu a pes pokorně mi lízal nohy. Lovec pravil:

— Neboj se, nymfo, zvíře neublíží tvojí kráse. Jsem Atys, budu tvým ochráncem.

Mluvil sladce a úlisně, nebot teprve později mi vyzradil, že mne nemiloval, že cítil jen rozkoš z mé mladé krásy. Řekla jsem opojena blahem:

— Miluji tě.

Byla jsem rozechvěna, když mne opouštěl a slíbil, že mne vyhledá v mé skrýši. Bylo to krásné místo porostlé jasmínem a liliemi, kol kolem voněly krásné vysoké sosny a šuměly chlad a báje.

Jednou bloudila jsem lesem a těšila se na chvíli, kdy přijde on a zulíbá mne. Náhle mihl se kol mne zjev vysoké bujné ženy kypících vnad, vlasy měla ozdobeny věncem z plodů polních a kolem skrání vinuly se jí listy a plody, jakých jsem nikdy neviděla. Mimoděk šla jsem za ní a viděla jsem ji vkročiti na pláň, zalitou sluncem, pak zašla na místo, kde byl stín. Mohutné její údy voněly ke mně dechem polí a zralého obilí, a cosi chvělo se nad ní jako vzduch nad ohněm.

V tom někdo přicházel. Vynořil se z houštiny

Byl to Atys. Krev srazila se mi v žilách, div jsem nepadla bolestí. A bohyně, neboť byla to Kybelé — objala ho mocnými pažemi a on líbal ji docela jinak, než mne a pak roznícen strhl ji peplos s mohutných prsů a nahé tělo zavlnilo ve stínu jako lán zlaté pšenice — — —

Já však prchala jako šílená do své skrýše, vrhla se na hebký mech a slzy moje pršely na lilie, jimiž jsem jeskyni ozdobila. Bylo mi jako bych přestala žíti, radost a štěstí, jež jsem pocitovala dříve, všecky touhy a zvláště ta neznámá, jež mi dmula ňadro, vše jakoby uvadlo. Pak upadla jsem ve spánek a ještě ve snu tekly mi slzy po tváři a hruď má se zdvihala žalem.

Spala jsem dlouho a on mne probudil druhého dne. Sotvaže jsem jej uzřela tak krásného, lítost mne zalila jako vlna a štkajíc líbala jsem mu ruce:

— Proč jsi mne zradil! Nemáš věrnějšího srdce nad mé, nemůže býti větší lásky, než jakou chovám já k tobě!

— A tys mne zradil! Tys mne zradil! bědovala jsem.

Překvapen naslouchal mým nářkům a pak mne vzal do svých rukou jako dítě a konejšil mou bolest svými pocely! Šeptal:

— Proč pláčeš?

Řekla jsem mu vše. Tu se zasmušil a pravil:

— Ano, dítě, miluji Kybelu, protože jest tak velká ve své vášni. Jsem lovec a rolník a ona voní jako zlaté pole. Je bohyní rolí. Plodnost nadýmá jí údy a pocely její jsou sladké jako slunce. Její objetí je pro mne, pro mou touhu, tebe bych usmrtil svým celováním! A mám tě přece tak rád!

Vášnivě jsem mu odpovídala, že ona má jiné milence, že každý bůh odpočíval na jejích ňadrech.

Smál se. — Což mohu nesmrtelným zakazovati?

Opět jsem mu vyčítala, ale pak usmířena s osudem, řekla jsem, že já jediná zůstanu mu věrna, ke mně aby se utekl, až žal mu naplní duši jako míza na jaře stromy. A laskal mne zase jako dříve a já byla šťastna.

Jednou v noci probudil mne křik a výskání. Jako laň zdvihla jsem se z jeskyně a pádila k místu, odkud se ozýval křik. Zasla jsem.

Průvod seilenů a satyrů obklopoval vůz tažený tigry, na němž seděl krásný jinoch ověnčený révou a jemu po boku ta, jíž Atys miloval. Každý seilen držel číši s vínem ve své ruce a druhou objímal divokou nymfu s vlajícími vlasy, řvoucí „Evoé“! Maenady mávaly svými ověnčenými thyrsy a bušily do oslů, na nichž se potáceli zpití seilenové ověnčení břečtanem a révou, nymfy rvaly svá prsa a potřisňovaly se vínem, jež jim kanulo po těle jak potůčky krve, a vše se objímalo a jásalo. Průvod se zastavil a pak na mechu počli orgie, co na voze usínal Dionys na zářícím ňadru Kybelině. Byla celá ovinuta révou, oči jí plály a prsy byly nadmuty vášní, jako zrající pole úrodou. Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

POSLEDNÍ VYJÍŽDKA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

Bratr básníkův, ředitel Vyšší dívčí školy v. v. pan Dr. Bedřich Frída, vypravoval mi při nedávném setkání tuto episodu ze života Jaroslava Vrchlického. Je tím pamětihodnější, že to bylo poslední setkání básníkovo s bratrem, s nímž žil Jaroslav Vrchlický po celý život v nejkrásnější, ušlechtilé bratrské shodě. Setkání toto bylo citlivé a dojemné — z celého vzezření básníkova, z jeho apathie čišelo něco hrozného. Do písmeny vyplnila se přímá a neúprosná diagnosa prof. dr. Thomayera, jenž bratra básníkova nějakou dobu před tímto posledním setkáním upozornil, že konec je neodvratný a že může nastati každým okamžikem.

Jaroslav Vrchlický dojížděl jednou týdně do Kubice za svým bratrem, jenž tu trávil svoje prázdniny. Přijíždíval v neděli, záhy o polednách v kočáře v průvodu své věrné ošetřovatelky paní Dvořákové. Za těchto zájezdů už ani s vozu nesestupoval. Naposledy přijel v neděli dne 1. září ke druhé hodině odpolední. Měl v úmyslu navštíviti také svého dávného přítele Františka Heritesa, jenž rovněž dlel letos o prázdninách na Kubici. Heritesa však Vrchli-

cký nezastihl — bylo mu řečeno, že si vyšel s rodinou do lesa na procházku a že vrátí se až k večeru. Na to zajel Jaroslav Vrchlický k pensionátu, kde už byl očekáván panem ředitelem Frídou a jeho rodinou. Majitelka pensionátu pospíšila do zahrady, nařezala růží, a celou náruč vložila jich básníkovi do klína. Vrchlický se jenom smutně usmál, ale na něžnou pozornost dárkyně ani slovem nereagoval.

S rodinou Frídovou stála spisovatelka paní Vilma Sokolová, provdaná Seidlova. Přistoupila k povozu a pozdravila básníka srdečným i vřelým oslovením. Jaroslav Vrchlický ji ovšem okamžitě poznal, podal jí ruku a nepatrně se usmál. V tu chvíli rozjasnily se poněkud jeho rozteskněné, zachmuřené oči. „Pane professore," hovoří paní Vilma Sokolová-Seidlova — „jedu do Písku a sejdu se s panem školním radou Adolfem Heydukem — nevzkážete nic do Písku?"— Vrchlický se pousmál a řekl: „Srdečně by mne těšilo — vyřiďte Heydukovi — kdybych se s ním ještě jednou mohl viděti."

„To byla poslední souvislá slova" — řekl mi pan ředitel Frída — „jež jsem od svého bratra slyšel — to bylo poslední naše setkání, to jsme si naposledy podali a stiskli ruku. V týdnu na to nastala katastrofa. Druhého dne jsme opustili Kubici a tušení jsme ovšem neměli, že už se živi nikdy nesetkáme."

Vrchlický tenkrát dlouho na Kubici neprodlel. Podali mu ještě cigaretu, zapálili mu ji... rozloučili se, a kočár odjel. Jedna růže vypadla z kočáru. Někdo přispěchal a zvedl si ji na památku.

Dr. R. J. Kronbauer.

* * *

FRANTIŠEK MAREŠ, školní rada a ředitel ustavů Vesnuných v Brně dožil se v těchto dnech svých padesátých narozenin. Sám vlastní silou se probíjel našimi těsnými poměry a k našemu štěstí zakotvil před lety v ústavu, který plně znamenal vše, co tehdá mladou Moravou rašilo — Vesnu. Je až radostno sledovati jak vnitřní tak vnější rozvoj tohoto vzorného ústavu, s láskou a péčí jím řízeného, jak od malých počátků až ke dnešnímu rozkvětu rostl a rozvíjel se pod jeho šťastnou a pracovitou rukou. To jest jaksi hlavní půda jeho zdárné a neúnavné činnosti. Ale kolik vzácných podnětů, často skromně jiným vnuknutých, kolik vážných a neocenitelných rad ve věcech školských, uměleckých, divadelních i soukromých vyšlo z jeho prozíravého ducha, těžko v této stručné, a přece vřelé vzpomínce zachytiti. Stačí se zeptati literátů a umělců moravských, čím jim byl a jest rada František Mareš a zeptati se těch různých našich korporací po jeho jméně, aby se vědělo, jak jest zapsán do srdcí kulturních pracovníků. Vším právem čítá jej Morava mezi své nejlepší a nejušlechtilejší lidi; jejichž kroků bude vždy a vždy s úctou vzpomínáno. Ale již nyní měla by býti práce tak záslužná patřičně oceněna a plně uznána.

Přejeme váženému jubilantovi mnoho zdraví a vzácné harmonie duševní, jakou se honosí ve svých padesáti letech, na dlouhá a dlouhá leta.

MEZINÁRODNÍ KONGRES PRO RADIOLOGII A ELEKTROLOGII. Praha stala se těchto dnů sídlem vědeckého mezinárodního sjezdu. Znamenitá účast učenců nejslavnějších jmen z celého světa dala mu neobvyklý lesk a povznesla význam Prahy jako střediska vědecké práce. Odborný ráz mezinárodního kongresu pro všeobecnou a lékařskou radiologii a elektrologii v Praze nepřipouští, aby Máj, list literární, přinesl o sjezdu referát věcný. Než kulturní význam kongresu je tak veliký, že máme za svou povinnost konstatovati radostně skvělý jeho průběh a naprostý zdar, odkazujíce čtenářstvo k výstižnému článku presidenta sjezdu, pana dvor. rady dra. Julia Stoklasy, uveřejněnému v Nár. Listech, jakož i k úvodní jeho řeči, pronesené v Pantheoně Musea království Českého. Citujeme z článku zmíněného pro věčnou paměť toliko několik vět, z nichž vychází na jevo, kterak se stalo, že za sídlo letošního sjezdu radiologického zvolena právě Praha:

„Na V. mezinárodním kongresu všeobecné a lékařské elektrologie a radiologie v Barceloně 1909 podařilo se majiteli světloléčebného ústavu v Praze MUDru. Ed. Slavíkovi zvláštním pozváním prosaditi zvolení našeho královského hlavního města Prahy sídlem VI. mezinárodního kongresu pro všeobecnou a lékařskou elektrologii a radiologii r. 1912. Jest velkou zásluhou dra. Ed. Slavíka, generálního sekretáře kongresu, že kongres v Praze uskutečněn a tak hostiti budeme v těchto dnech poprvé opět po 75 letech mezinárodní kongres, obírající se nesmírně důležitou skupinou badání přírodovědeckých."

„Mohli bychom se nyní tázati, proč právě království České a hlavní jeho město Praha vyvoleny byly za sídlo kongresu? Co tanulo asi na mysli hlasujícím učencům na kongresu barcelonském?

Jest to právě naše vlast, ve které nacházejí se rudy radiodárné a z naší vlasti, respektive z jejího podzemního bohatství získáno poprvé radium. Království České chová v dolech jáchymovských vzácný nasturan, rudu uranovou, kteráž jest přebohatým materiálem k výrobě radia."

„Na celém světě vyrobeno dosud pouze asi 12 gr. radia a všechno toto radium vyrobeno jest ze smolné rudy jáchymovské, všechno pochází z naší vlasti; 4 gr. radia vyrobeny jeho objevitelkou paní Curieovou, ostatní vyrobeno u nás v Čechách v továrně jáchymovské drem Ulrichem. Pochází tedy všechno radium z rud naší vlasti a v ní také většina ho byla vyrobena.

Přirozeno, že zraky všech badatelů v radiologii pracujících upřeny jsou ku zdroji jáchymovskému a že seznati zem a doly, z nichž pochází veškeré radium, jež světnyní k disposici má, jest každému radiologu vítáno. Hlavní město této země radiodárné stává se jaksi přirozeně určeným ke konání kongresu radiologického."

„V zemi v níž kvetla stará sláva alchymistů, nalezeno radium, jehož proměnitelnost dokázána. Jaká to zvláštní shoda okolností! Jakoby v duších alchymistů jakási tajná síla působila, která vábila je do Čech, která vodívala je do Jáchymova, kde skutečně nacházel se hledaný kámen mudrců.

Vody radioaktivní v Jáchymově vyvěrající, mající 600—2000 Macheových jednotek, jeví na organismus vůbec a na lidský zvlášť účinky přímo zázračné. Nemají jen účinků léčivých, nýbrž zmlazují a oživují celý organismus. Vlastními svými pokusy v Jáchymově konanými poznal jsem překvapující účinek těchto vod na organismus rostlinný. Tot tedy onen elixír života! Vidíme v radiu skutečně splněn ideal alchymistů."

Této skutečnosti tedy děkuje Praha za to, že k ní byly po čas kongresu obráceny zraky kulturního světa. H.

SVĚTOVÝ SJEZD VĚDECKÝ V PRAZE VEDENÝ ČESKOU PRACÍ je taková vzácnost v duchovním životě vzdělaného světa, že i kruhy neodborné musí mu věnovati pozornost. Poslední leta sice není již — zásluhou hlavně městské representace Prahy a vědeckých kruhů najmě lékařských — naše hlavní město tak míjeno, jako v minulých desítiletích, ale mezinárodní sjezd jedné z četných odborných věd lékařských, nepočítáme-li světovou výstavu lékárnickou r. 1896 v Praze pořádanou, dosud Prahu za své sídlo nezvolil. Je to zásluhou české účasti na posledním sjezdu pro lékařskou elektrologii a radiologii v Barceloně, že pro příští, t. j. V. sjezd zvolena Praha. Ačkoli vláda, majíc živý zájem na zdaru sjezdu, tentokráte vedla si k sjezdu dosti ochotně — zájem ten věží v tom, že lázně radioaktivní v Jachymově jsou vlastnictví státu — jeví se přece jen z vědeckých kruhů německých zřejmá averse k pražskému sjezdu, ač pořadatelstvo vyšlo jim vstříc s veškerou pozorností. Jinak Němci jako jednotlivci — vidouce v tom prospěch súčastniti se sjezdu, na němž participují mnohé národnosti vzdělaného světa, súčastní se prací přednáškami a demonstracemi. Delegace z Evropy a Ameriky i jiných dílů světa presentuje se slušně — budí však úžas, zavítá-li na sjezd zástupce Chile nebo Mexica a abstinuje-li rektor německé university v Praze. Na štěstí má však česká věda dnes tolik zástupců i v tomto novém oboru obrovsky se rozvinuvší vědy lékařské, že slavnostní zahájení sjezdu nijak se nelišilo od podobných manifestací jiných světových kongresů v nejslavnějších městech světa. Účast států zahraničních byla skvělá, s mluvčím Francie prof. Doumerem v čele, vláda byla zastoupena knížetem Thunem, jenž uvítal sjezd německy, francouzsky, anglicky a česky, země i město Praha vyslaly své nejpřednější mluvčí (za zemský výbor hrabě Schoenborn), za město Prahu Dr. Groš. Delegáti mluvili většinou francouzsky, naši mluvčí česky (starosta výhradně), francouzsky, německy a anglicky. Účastníků bylo okolo 800. Sjezd pořádal exkursi do Jáchymova, kde byli kongresisté (na 300 účastníků) pohostěni ministerstvem veřejných prací (Exc. Trnkou) a hr. Sylva Tarouccou, v Praze konáno pro ně slavnostní představení v Nár. Divadle (Prodaná nevěsta), banket města Prahy a raut výkonného výboru v obec. domě. Práce vědecké, jichž se čeští vědci účastnili velmi četně, roztříděny do dvou sezení slavnostních (otevření v Pantheonu Musea a ukončení na Žofíně) a několika sezení odborných s důležitými přednáškami zahraničních a ostatních kapacit (Prof. Becquerela o radioaktivitě a biologii, prof. Bertolottiho z Turina o radioaktivitě, prof. Sarazima z Angersu o kataforese, dr. Schneea z Frankfurtu o radiografii, prof. Doumera z Lille o resistenci kůže, prof. Sommeca z Curychu o lázních radiových, dr. Rocamory z Barcelony o léčení světlem, prof. Mareše o učencích elektrofysiologických atd.) s četnými odbornými sděleními. K slavnostní přednášce opovězená paní prof. Curie-Sklodowská, zotavujíc se z choroby, sjezd nenavštívila. Přednášek je hodně přes sto, českých ke čtyřiceti (česky, německy a francouzsky pronesených) — naše práce je tedy, nepočítaje námahu organisační, velmi cenná. Do vědecké látky sjezdové pro její značnou nepřístupnost (laikům) nemůžeme tu zacházeti — radujeme se, že se tu naskytla znova vzácná příležitost české vědě vystoupiti před nejširší odbornou ovšem veřejnost vědeckou Evropy, ba celého vzdělaného světa, že došlo k tomu, abychom mohli ukázati kollegům zahraničním naši krásnou vlast a její slavné hlavní město, při čemž se ukáže, že i na poli vědy tak odborné v Čechách se s plným zdarem pracuje. Jen otevírejme okno do Evropy, pracujme usilovně ve všech oborech, seznamujme se s celým (ovšem spravedlivým a nepředpojatým) světem při každé čestné příležitosti. Jistě sta vysoce intelligentních hlav opustí po sjezdu Prahu a vrátí se do svých domovů, aby tu celý život mluvili o dobré české hlavě, kdykoli přijde řeč na Prahu a na Čechy. A to je ne politický, ale duchovní úspěch náš. Trochu kostrbatá francština naše tu na váhu nepadá. Také nerozhoduje, užije-li některý německý profesorský — gentleman zahraniční této příležitosti, aby se aspoň soukromým dopisem otřel o naši národnost . . . A prof. Sticker z Berlína, připiv na banketu v německém Jáchymově vřele Čechám, dal nám satisfakci za svůj národ.

—ý—

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Francouzská veselohra „Rekruti lásky" u nás ne neznámého spisovatele R. Cooluse, v překladu O. Matějíčka, má oproti soudobým hrám francouzským přednost vážnějšího ne pikantního řešení věčně nové náměti lásky (neříkám že příliš věrohodného).

Bohatá, bezdětná hraběnka L. de Cimières (pí. Kra-

tinová) chce provdati svoji neteř Emmelinu (slč. Kučerová) šťastněji, nežli se sama provdala. Hoví zásadě, že světa neznalí nápadníci „panenky" nezaloží rod, kdežto světáci jsou dobrými příštími manžely. Tato věta ostatně „fort discutable" je také kusem za pravdivou uznána, neboť „panenka" Bertrand de Simières (p. Tesař) zůstává svoboden, ač mu Emmelina zaslíbena otcem, nyní už mrtvým, kdežto druhý z těchto „rekrutů lásky", Gaspard de Phallines (p. Pražský) konečně získá Emmelininu lásku a ruku přes to, že jeho karta neměla velkých vyhlídek, když jej Emmelina zastihne objímajícího komornou (pí. Májová). Je tu ostatně ještě třetí „rekrut lásky", tatínkův synáček Alfred Brunin (p. Zakopal), jejž slibuje Emmelina za chotě pojmouti, když Gasparda, jenž se jí líbil, dopadne s komornou. Ale mladý Brunin zakouká se do domnělé panički Herbotové (jež je však svobodnou herečkou Bertinovou), která zvláště ve svůdnické scéně, naličené na Bertranda, do které však padne Brunin, vskutku svůdně byla sehrána slč. Štěpničkovou. Gaspard vyzná se pak své tetě ze své lásky k Emmelině, při čemž vyjde na jevo, že není ženat, že tedy nezůstavil manželku v Americe opuštěnu, jak se o něm říkalo. Nepozorována slyší to Emmelina a ovšem mu odpustí — světák dostane nevinné, jej milující děvče a podivná these páně Coolusova, propluvší úskalím několika nemožností, podržela pravdu — aspoň na jevišti.

Z představitelů úloh vedle zmíněné již slč. Štěpničkové byla pečlivě provedena teta Emmeliny, a výrazný byl trochu drsný pan Tesař v roli Bertranda. Pí. Májová byla ladná v roli krotké komorné — ostatní umělci neupozornili na sebe výhodně, což na otce Bruninova, nadutého presidenta, jenž i sama sebe oslovuje v samomluvě „vážený presidente", jenž byl p. Hlavatým šťastně, nezapadaje do karikatury, stělesněn. Režie p. Jiříkovského vystavila pěkné interieury. Dr. P.

KNIHOVNA „KYTICE". Protivy se stýkají a tak pozorujeme v době demokratisace literatury zarážející zjev, že ve středních vrstvách národního celku zájem o knihu nepopíratelně upadá. Naproti tomu však vidíme, kterak vedle nejnižší úrovně, na niž klesla úprava knih v přítomnosti vinou tovární výroby, zkaženého vkusu i soutěže, vrhající na trh knihy za nejmenší cenu, objevují se publikace, vypravené s jemným smyslem pro individuelní krásu výrobku, opouštějícího tiskařský lis. Krásná kniha hledána jest zatím pouze jednotlivci vytříbeného vkusu, lidmi, kterým není lhostejno, dostane-li se jim pochoutky na hrubé hliněné míse, nebo na jemném porculánu. Je málo dosud těchto vlaštovic, přinášejících radostnou zvěst o nově rozkvétající lásce ke knize, ale jsou přece. Edice vypravené s úzkostlivou péčí typograficky a tištěné na drahém papíře budou vždycky aristokraty mezi knihami, výjimkami, jichž značnějšímu rozšíření brániti bude poměrně vysoká cena. Ale mohou míti blahodárný vliv na většinu knižní produkce v tom smyslu, že svým příkladem pomohou odstraniti alespoň nejhrubší zla: špatný, dřevitý papír, nedbalou sazbu, nevhodnou, nestylovou a vůbec neuměleckou illustraci. A již to bude veliký zisk. Prof. Milan Svoboda v Roudnici vydává v úpravě bibliofilské knihovnu Kytici. Svazky jeho knihovny přičísti dlužno k nejzdařilejším pokusům o krásnou knihu v nebohaté toho druhu naší produkci. Ve druhém svazku vydal právě Kleistovu tragedii Penthesileu, přeloženou Otakarem Fischerem. Kniha je tištěna na pevném papíře knihtiskárnou Politiky dvěma barvami. Strany, prostoupené nestejnoměrně červenými jmény osob nemohou ovšem tvořiti klidný, typograficky ladně vyvážený obrazec, jaký v knize hledáme. Jsou však sázeny a tištěny velmi pečlivě, a barva i tvar typů pojí se tak harmonicky k barvě i struktuře papíru, že se konečně smiřujeme i s touto nezbytností, podmíněnou textem každé divadelní hry. Knihu vypravil a sazbu navrhl V. H. Brunner, svázal Ludvík Bradáč. Ve čtvrtém svazku „Kytice" vydána Boženy Němcové Babička v úpravě rovněž Brunnerově, neobyčejně diskrétní, v pravdě vzorné. Vydavatel přidržel se textu původního vydání z roku 1855 a svěřil tisk Dělnické tiskárně v Praze. Je vskutku rozkošno probírati se touto skromnou knížečkou, tištěnou na anglickém papíře Oxfortě, od dvoubarevného titulního listu, k němuž je připojena heliogravura podobizny Boženy Němcové z r. 1856, jistě nejvzácnější ze všech jejích portrétů, poněvadž ze vpadlých očí i tváří mluví tak zřetelně sám život této podivuhodné ženy, až k závěrečné, prostinké vinětce. Vydavatel praví ve svém doslovu: „Aby pak bylo (t. j. toto vydání) opravdu oslavou důstojnou jubilea letošního, byla zevnější jeho stránce věnována veliká péče." V tom smyslu Svobodova edice Babičky vykonala svůj úkol. Vzorná vydání spisů jsou vskutku důstojnou oslavou autorovou a přáli bychom si, aby se takové oslavy dostalo všem významným českým spisovatelům. —bš.

MŮJ SLOUPEC. Glossy k různým událostem v přítomnosti a minulosti. Napoleon. Sté výročí Napoleonovy porážky ruskou zimou r. 1812 provázeno je v celém světě, ve všech jazycích evropských, hojnými studiemi, knihami a články časopiseckými. Nejméně zdá se, že u nás v plynoucím právě roce jubilejním věnováno jest pozornosti slavnému Korsikánu, který zasáhl tak mohutně v osudy Evropy. Před sto lety bylo pro Napoleona Bonaparta též v Čechách daleko více zájmu. Byli tu přátelé, nadšení obdivovatelé i nepřátelé, odpůrci nesmiřitelní francouzského císaře a celá společnost tehdejší dělila se na tyto dvě skupiny. Jedni dívali se na Napoleona jako na slavného dobyvatele, druzí jako na hamižného usurpátora. I v naší rodině byly tyto dva proudy. Dědoušek Sehnal, po matčině straně, po letech, zúčastnil se války spojenců proti Napoleonovi jako vojenský lékárník a prodchnut byl duchem tomu odpovídajícím; o Napoleonovi nemluvil ani pak za mé už paměti jinak, nežli „ten bezbožný". Jméno jeho vůbec nevyslovil, jako lid nevysloví slovo „ďábel" a místo toho vsune se do řeči „Pánbůh rač nás chránit". Po straně otcově nejvýznačnější lidé byli „napoleonští". Otce mého stýc Josef Firbas, také lékárník, muž hlubokého vzdělání a učenec, dovedl se o Napoleonovi s panem děkanem zle pohádat, když ho přišel zaopatřit; vylíčil jsem tu scénu v „Tajem-

ství strýce Josefa“ dle svědectví současníků rodinných. Paní babička, dáma vysoce kulturní, čtenářka všech běžných časopisů i knih tehdejších, byla příliš kritickou, aby velebila anebo odsuzovala, ale planula pro Theodora Körnera, který obětoval život za osvobození německé své vlasti od tyrana, plakala, jako mnoho jiných dam její doby pro švarné důstojníky jenenského pluku, kteří vzbouřili se proti Napoleonovi a jež on dal bez milosti zastřelit. Teta Jablonkova, otcova sestra, německá básnířka napsala báseň na tyto popravené, jichž hrdinská smrt stala se předmětem všeobecně známého obrazu. Babiččin chot, kdysi theolog, ale před samým vysvěcením ze semináře uprchlý, pak jurista zkoušený magistrátní rada, celou duší zapřisáhlý svobodomyslník, o Napoleonovi od počátku jeho úžasné dráhy smýšlel skepticky, i ačkoliv nemiloval šosácké zpátečnictví, jež v Rakousku za jeho doby panovalo, pro Napoleona se nikdy nijak nerozehřával. Ale zajímal se o něho velice, kde co o něm četl, a do konversačního lexikonu z r. 1724, ve kterém přirozeně jméno Napolenovo se nevyskytuje, mezi články písmenem N. začínající, popsal celé okraje, mezi listy mimo to nalepil několik výstřižků z novin. Po internaci Napoleona na ostrov Elbu r. 1814 ke článku Elba přičinil poznámku England Lacht Buonaparte Aus. Stálo by věru za podrobnou studii o potírajících se názorech mezi našimi dědy a pradědy v příčině velkého jich současníka, v době jeho štěstí a slávy, i pak v době jeho úpadku a žalostného shroucení.

* * *

Napoleon neexistoval. R. 1836, tedy 15 let po smrti Napoleona Bonaparta, vyšel německý psaný spis, v kterém veden je důkaz, že muže toho jména nikdy nebylo, a vše, co psáno o domnělém císaři Francouzů, je pouhá báchorka, výplod fantasie lidské. Mohli bychom spis ten pokládati za satiru, ale schází tu všechno ostří; snad je to blouznění, vyvrcholení Napoleonova kultu až do pojímání jeho osoby jako božství; přední současná revue Malten's Weltkunde referuje o spisu jako o práci neznámého učence. — Dle téhož je Napoleon zosobněné slunce. Slunce slulo u básníků Apollo. Apollo je tolik jako ničitel a dáno bylo řecké to jméno slunci před Trojou, poněvadž jeho paprsky nakažlivé nemoci způsobily a tolik škod jim nadělaly. Básnicky jevily se paprsky sluneční tu jako šípy, jež pohněvaný bůh se všech stran dolů na zemi metal. Apollo je stejné slovo jako Apoleon. Ve jménu Napoleon je o písmeno více, nežli v jménu slunce, vlastně o dvě písmena; na vendomském sloupu aspoň vyryto je správně Neapoleon. Toto ne — řecky η, znamená „v pravdě“ „dojista“. Neapoleon dlužno tudíž čísti: „v pravdě ničitel“, „skutečný Apollo“. Co říci o jménu Bonaparte? Znamená tolik jako „z dobré části“, a možno říci tak jen o něčem, co dvě stránky má — dobrou a zlou, jako slunce, které svou přítomností neb nepřítomností podmiňuje den a noc, světlo a tmu, Rozumíme-li pod mala parte — tmu, musíme pod bona parte rozuměti světlo. — Matka Napoleonova slula Laetitia, to jest „radost“ a znamená to ranní červánek, auroru, jež ohlášením příchodu slunce otvírajíc svými růžovými prsty brány východu, celé přírodě radost přináší. V řecké mythologii Apollonova matka slula Leto neb Läto, Římané změnili jméno na Latonu, z čehož nová doba utvořila Laetitia. Napoleon měl tři sestry — to jsou tři gracie, jež s musami, průvodkyněmi svými tvořily půvab a zdobu bratrova dvoru. — Mluví se též o čtyřech bratrech tohoto nového Apollona, ale to neznamená nic jiného než čtyři roční časy: jaro, léto, podzim, zima (v němčině vesměs mužského rodu). Tři z těchto bratří byli králové — k tomu je výklad: jaro panuje nad květy, léto nade žněmi, podzim nad sklizní ovoce, a jako tyto roční doby jsou závisly na slunci, tak také tři králové, bratři Napoleonovi, svou hodnost královskou tomuto děkují. Ze čtyř bratří Napoleonových jeden se nestal králem — zima nepanuje nad ničím. — Napoleon měl dvě ženy, jako se též bohu slunci Apollonu připisují. Tohoto ženy byly Luna a Země.

Od Luny neměl Apollo žádného potomstva. Země porodila jemu syna, u Egyptanů byl to Horus, syn Osiris a Iris, (t. j. slunce a země). — Slavný válečník 19. století měl prý 12 maršálů v čele svých vojsk. Což nevidí i slepý, že to znamená 12 znamení zvěrokruhu, z nichž každé vede četné hvězdy (vojsko) a řídí se rozkazy slunce, Napoleona? Stejně vyložitelny jsou všecky vojenské činy Napoleonovy.

Praví se o něm, že zašlápl hydru revoluce, která celou Francii hrůzou naplnila. Ale tato revoluce je zrovna tak nechutný výmysl, jako všecko ostatní. Hydra, o které tu mluví dějiny, není nic jiného nežli had Python, ohyzdný drak, který byl postrachem Řeků. Prostě vyloženo je Napoleonovo tažení na Rus. Není ničím jiným, než obrazem běhu slunce. Slunce neobmezeně vládne na jihu; po jarním rovnodenní snaží se proniknouti k severu — ale po tříměsíčním postupu narazí na severní polární kruh, který je donutí obrátiti se zase na jih. A všecka vítězství i porážky domnělého Napoleona lze pokládati jenom za výklady běhu slunce. — Bylo tedy nade vši pochybnost dokázáno, končí spisovatel článku — že tento hrdina našeho století nikdy nežil. Je to pouhé quiproquo. Mythologie 19. století pojata tu i od vážných lidí omylem jako dějiny.

Fr. Herites.

Toto číslo vydáno dne 11. října 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 4.

V ŘÍJNU.

Modř ledová zas svítila se z brodů,
niv sedmikrása víčka zamkla bílá,
studená červeň plála od východu
a slunná záře víc už netěšila.

Hrál temný smaragd na kadeřích borů
a větrům ani nechtělo se spáti,
na pláních v mrazivém se střetly sporu
a hučely a lkaly nad souvratí.

Jak vichr rval a dupal její něhu,
zem sesláblá víc nepřála si ani,
než v tichém spánku do závěji sněhu
už svraštělou a žlutou skrýt se skrání.

Ve svitu slunce mdle se usmívala,
na plodech sadů když je zřela pláti
jak matka, jež svým dětem srdce dala,
a nemůže už dražšího víc dáti.

PODZIMNÍ VÝCHOD.

Zas obzor vzplál a korunami rud'
v kraj západní, jenž černal se a smrákal,
mrazivé mlhy plazily se z hrud
a topol v louce zarděl se a plakal.
Srp luny jiskřil ocelovým hledem
a v modré trávě rozlíval se ranní,
pozvolna bled' a hasnul nad západem
a mrtvě zelenal se za svítání.
Sláb' šarlat slunce za jantary klenů
jak rudá skvrna v choré zřítelnici,
kraj zahalil se náhle do plamenů
jak horečka by vzplála v jeho líci.
Jak žhavá tepna divoce by bila,
v nemocné spánky bušíc v závrati,
vichřice korunami zavířila
a zvadlý list se jala trhati.

Byl smuten kraj, ač obzor zdál se plát
a záře slunce nad bory se vznesla,
šedivá mlha přichvátala z lad
a chorá země v náruč její klesla.
Rval dutě van a bušil v těla stromů,
nad nimiž pluly roje černých ptáků,
pláč holých korun zněl jak rachot hromu
a žluté slunce padlo do oblaků.
V sled pohled jeho vynořil se rudý
a v krvavé se mraků zachvěl pěně,
letící mlhy zvedaly se z půdy
a černým krajem táhly zasmušeně.
Jak smečky mraků letěly a hřměly
a vzteklý vítr bouřil v rokytí,
churavé pláně z hluboka se tměly
a chystaly se tiše umříti.

M. SILÉN

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Vřava vyburcovala posléze i štábníky z jich akademických rozjímání o taktice, a hulánský plukovník, patrně na novinky nejnetrpělivější a nudící se již pedantickým žvastem, poslal svého adjutanta do vedlejšího pokoje pro toho vítaného posla sensace, kteráž aspoň na chvíli mohla modrokrevnému pánu zaplašiti dlouhou chvíli maloměstského a k tomu ještě kasárnového hnízda.

Pro vozatajského poručíka, dokonce reservního,

mělo to býti asi takovým vyznamenáním se strany bohorovného kavalleristy, jako když generál poklepá kmánovi na rameno: „Dobře jsi střílel, chlapíku!“

JUDr. Kleneček, který, jak se mezi jeho kamarády říkalo, „žral“ vojnu, rád se dělal důležitým a věren snažilské moravské povaze rád se zalichotil u svých nadřízených, pochopil ihned situaci a nenuceně, s výmluvností nastávajícího advokáta, z široka a dlouha jal se vypravovati příhodu, jejímž byl, z nedostatku jiných, takořka korunním svědkem.

Trestí jeho hbitého povídání bylo asi toto:

Po půlnoci měnící se stráž, která stála u nejzazších skladišť jihozápadního cípu barákového ležení, zaslechla brzy po projezdu vlaku od Chyrówa, asi z míst, kde zatáčka trati blíží se ve vzduchové čáře ležení nejvíce, několik bolestných výkřiků, jako vzdálené volání o pomoc, nesoucí se příšerně tichem nočním. Výkřiky, zprvu rychle za sebou vyrážené, slábly, protahovaly se v sténání, za krátko zanikly úplně.

Na toto oznámení odebral se inspekční důstojník do označeného cípu ležení a vystoupiv na rampu skladiště, pátravě rozhlížel se směrem, kde v měsíčném svitu černal se houštím obrostlý železniční násyp.

Po trati míhalo se několik světélek, jakoby zřízenci železniční ručními svými lampičkami něco hledali.

Nebylo již pochyby. Stalo se nějaké neštěstí!

Jat onou rozechvívavou přitažlivostí, kterou na lidi působí požár, povodeň, výbuch, sřícení, všeliké hromadné katastrofy, budíce dřímající pocit pospolitosti, že bez sobeckých úvah běžíme hasit, zachraňovat, vykopávat, — důstojník neváhal dlouho. Dav si přistaviti žebřík, vylezl na ohradní zeď, obratně seskočil a následován dvěma infanteristy, kteří z téhož pocitu pohrdli odpočinkem, dopřávaným po vykonané povinnosti, pustil se v běhu přes pláň, přímo k náspu, přeskakuje strouhy i drobná křoviska.

Konečně doběhl a lámanou rusínštinou doptával se zřízenců, ohledávajících trat, co se stalo. Hlídač z nejbližšího strážního domku, doprovázející tratmistra, který sem po dresině s jedním posunovačem z nákladního nádraží přemyslovského přichvátal, vysvětloval, že strojvůdce posledního vlaku oznámil, že v záhybu za krówníckou silnicí, směrem k městu, vrhl se někdo pod kola. Dosud však nemohou nalézti stopu.

Případ stával se napínavějším. Důstojník se svými vojáky účastnil se hledání. Za chvíli, kde trať minula omšená dřevěná skladiště zásobovacího sboru, podražník zpozoroval ve spáře kolejí vmáčknutý kus barevné látky... Jako cíp vojenského pláště s červenou paspulkou... Nebylo pochyby, octli se na blízku. Dosud však ni známky po krvi nebo jiných zbytcích....

Toliko při nejpozornějším ohledání bylo lze postřehnouti, že po levém banketu je půda jako umetena, místy štěrk přes pražce rozházen; na některých ostřejších hranách kamení visely nitky porvaného sukna.

Tělo bylo tedy několik metrů vláčeno a pak teprve odhozeno.

Sestoupili s náspu. Pomačkaná tráva, pokud blikající lampičky, mísící načervenalou žlut svého skrovného světla s modravou, hluboké stíny házející záplavou měsíční, pozorovati dovolovaly uprostřed spící a jako do sebe zchoulené vegetace, dovedla kroky jejich k temné houštině.

Tam černalo se cosi, nějaká hmota do klubka svinutá.

Nadzvedli příšerný nález. Tělo padalo bez vlády, zkrvácená hlava visela, ruce, plné oděrek, mrtvě se klátily. Pravá noha byla až po koleno rozdrcena a zanechávala pod sebou tratol krve.

Ale muž ještě žil! Ač bez sebe mukami, muž ještě dýchal!

Bylo třeba nejrychlejší pomoci. Posláno do baráků po pěšákovi pro nosítka. Trpícímu uvolněn šat, jenž v cárech s něho vise, dával poznati dělostřeleckého důstojníka. Tuhý plášť na štěstí zmírnil poněkud následky vláčení. Tělo jevilo podlitiny a odřeniny jen lehčího rázu. Na přejetý úd přiložen nejnutnější obvaz, na rychlo ze šlí utvořený. Zbylý pěšák jaks taks se v tom z udílených školních instrukcí vyznal.

Za půl hodinky odnášeli čtyři přivolaní tréňáci, pomalu vyšlapujíce v těžkých svých botách, nešťastníka do nemocnice. Inspekční důstojník podepsal tratmistrovi stručný protokoll, pro případné další kommissionální šetření, jehož v noci se dovolávati nepřipustila nutnost rychlé pomoci, a již všichni, které na chvíli spojilo stejné rozčilení a

usilovné pátrání, se rozešli, každý jiným směrem do tiché noci, klidem dřímající přírodou, jež v měsíční kráse zkolébána, nevěděla o ničem. Nebylo pro ni děsu, nebylo krve, nebylo utrpení.

* * *

Ale jak došlo k neblahé události?

Ta otázka zdála se lpíti na všech rtech.

Hrála tu nehoda jednu ze svých četných, nevyzpytatelných osudových her? Nebo hledal nešťastník pod kolesy řítícího se vlaku smrt, smrt ukrutnou, avšak osvobozující z krutějších ještě útrap? Bylo rozhodnutí chladné, uvážené, jako poslední nutnost? Či bylo výplodem okamžitého pomatení? Předcházelo je provinění? Kázala smrt důstojnická čest? Aneb vyvolala je ukrývaná choroba? Byl v zoufalství vehnán buď poměry, buď projevila se tu jen ona zvláštní směs nostalgie, přesycenosti, nudy, cit promarněného nebo jalového, na prázdno vyznívajícího života, jež někdy zmocňuje se jemnějších duší v oněch odříznutých od světa končinách?

Takové myšlenky táhly všem hlavou a byly též hlasitě vyslovovány. Přínosce zpráv mohl jen pokrčiti ramenoma.

Ani v nemocnici, poněvadž zmrzačenec nemohl podroben býti zevrubnějšímu výslechu, nevěděli více, než co dalo by se shrnouti v suchý rapport, že po půlnoci zachycen byl dělostřelecký nadporučík Otakar Možný mezi Bakončicemi a Přemyślem nákladním vlakem; že odhozen byl strojem sice stranou, přece však chvíli vlečen, při čemž rozdrcena mu pravá noha.

Život nadporučíkův neskýtal žádných poukazů. Možný znám byl jako muž řádný, povinností dbalý, důstojník intelligentní, v svém oboru pevný, snad až příliš stranící se zábav všedního života a mimo službu jen do svého vnitřního světa duševního, do dalšího vzdělávání se a studia stále se pohružující. Dospěl snad v tomto snažení mezí, za něž poznal, že nelze vloze jeho v daných poměrech a při nedostatečné předběžné průpravě proniknouti?

Temná rouška zastírala tajemství zářijové noci.

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

IV.

Pokračování.

Smuteční období po Jaromíru Kalivodovi zakončilo se až tuze prosaicky. Poněvadž nebožtík nezanechal poslední vůle a neměl příbuzných, pozůstalost jeho prodávala se dražbou.

Nebylo toho ovšem mnoho, poněvadž vše cennější a přenosnější hned po smrti starcově zašantročila Zacharka. Prodával se jeho psací stůl a skříň, dvě židle a postel s vykuchanými peřinami, asi dvoje šaty, hromádka prádla, hromada knih a obrazů, trochu rozmanitých drobností a dílo Tetivovo, Kalivodův portrét. Rozumí se, že Zacharka uchvácených tři sta korun tak obratně vyúčtovala, aby z nich nezbylo ani haléře.

Zikmund Tetiva byl žádostiv, kolik se vydraží za jeho obraz, a měl radost, že se sešlo asi patnáct koupěchtivých. Ale když úředník za olejovou podobiznu vyvolal odhadní cenu dvacet korun a když nikdo nepřihodil, malíře obešel mráz.

„Za rám bych dal ještě deset korun," někdo prohodil za ním, a Tetiva honem se obracel, aby toho bídného člověka probodl zničujícím zrakem.

Místo uleknutí ten nicotný člověk se na Tetivu sousedsky usmál.

„Kdyby to aspoň byla hezká holka," dodal, „ale takového starého partyku si nikdo nekoupí. Snad nemáte chut přihodit, vašnosti?"

Zikmund Tetiva již vztekle otvíral ústa, aby vykřikl: Tisíc korun! Ukáže jim, hanebníkům, jakou cenu má pro znalce ten obraz!

A skutečně byl by ta dvě slova zvolal, kdyby se mu do toho nebyla vložila široká pravice Martinova.

„Blázne!" vrčel za ním literát. „Snad bys nechtěl nesmyslně přihazavat na svůj vlastní obraz? Vidím ti na očích, že bys byl málem spáchal hloupost jako dům. Ani se neopovaž promluvit — já za tebe přihodím!"

A vyzývavě vykřikl, jakoby kupoval panství: „Dvacet jedna koruna!“

Nikdo již nepřidal ani haléře, padl ještě některý ošemetný vtip a za další minutu originál obrazu, který kdysi vyvolal pozornost svou reprodukcí v časopise, stal se za zmíněnou babku majetkem malířovým.

Takové hry osudu Zikmund Tetiva věru se nenadál. Svůj vlastní obraz, který domýšlivě nazýval dílem, koupil si teď za směšnou cenu dvacíti jedné koruny, která ani nedostihovala hodnoty rámu.

Byl pokořen a rozpačitě se ohlížel, nezná-li ho nikdo z té všední, urážlivě se chovající společnosti. Avšak nepostřehl ani jediného povědomého obličeje kromě spisovatele Martina, který mu teď k výhodnému obchodu žertovně gratuloval.

„Ta sprostá čeládka nemá ani ponětí o skutečném umění,“ konejšil ho, „buď rád, Zikmunde, že se tu nenachomýtl některý znalec, sic bys byl ten portrét tak lacino nekoupil. O rozvrzanou židli neb o hrstku starého peří budou se rvát, ale obraz zůstane nepovšimnut jako ta perla, co byla pohozena štětinatým zvířátkům.“

Počkal s Tetivou ještě chvíli, až došly na řadu knihy Kalivodovy, z nichž asi polovinu také lacino si koupil. Tak nejcennější pozůstalost po mistru Věhlasovi dostala se do šetrných rukou jeho upřímných přátel.

Když po dražbě malíř s literátem odcházeli, Polykarp Martin radostně se pochlubil Tetivovi:

„Kamaráde, četl jsi dnes noviny?“

„Nečetl.“

„Stalo se něco neobyčejného, podivíš se. Zadal jsem si k Svatoboru o cestovní podporu, a ruka pánů tentokráte byla otevřena. Dostal jsem tři sta korun na studijní cestu na Balkán. Svatobor jest výborný, vznešený spolek, ubezpečuji tě, zbohatnu-li někdy, odkáži mu polovinu svého jmění. Ten dar přišel ve svrchovaný čas, zrovna jako na zavolanou. Srdce mi v prsou skáče radostí a pýchou. Dvě stovky stluku za honoráře, dvě další stovky musí mi dáti zálohou můj nakladatel — povídám, můj nakladatel — to bude dohromady sedm set korun, židovské číslo, které znamená štěstí. Dnes jest o těch třech stovkách zpráva v novinách, nejeden z bratří v peře se zalkne ušlechtilou závistí — a ty mi ani neblahopřeješ?“

Zikmund Tetiva upřímně potřásl spisovateli pravicí.

„Blahopřeji, jakpak bych ti neblahopřál! Náš společný sen se vyplňuje — počkej, Martine, já za tebe dopovím: Již studuješ jízdní plány, jak bys se nejkrásněji dostal na Balkán. Vydáš se se svými sedmi stovkami na Černou Horu, abys tam sbíral látku k Bílému vojsku. Bude to velikolepý román —.“

„Veliký román a kromě toho napíši libreto, již jsem se o tom dohodl s Vernerem. Verner jede také, vezme svoji mladou ženu s sebou. Za týden se žení, a pak hajdy na svatební cestu a na honbu za Bílým vojskem. Opera, komponovaná v libánkách, plod ducha, vznikající v náručí milující a milované mladé ženy — eh, kamaráde, to může býti báječné!“

Jindy ve věcech lásky a manželství střízlivý Polykarp Martin se rozehříval. Nesličné tváře jeho oživly docela hezkým ruměncem, vytáhlá, poněkud nakřivená postava se narovnala. Byl značně nazrzlý, vlasy mu hrály někdy až do červena, pod nosem měl rovněž rezavé, krátce zastřižené knírky, obličej byl skoro samá piha. Ale oči měl krásně modré se zvláštní vlahou září jako jarní úsvity.

Věděl o této své přední vlastnosti a často, když si ho přátelé dobírali pro jeho nazrzlost a pihovatost a když ukazovali na jeho ošklivé chlupaté ruce, sebevědomě pohazoval hlavou a říkal:

„A kdybych byl jako stará zrzavá opice, přece si mne musí každá žena zamilovat pro moje skvostné oči.“

Měl pravdu; Tetiva, Kalivoda i jiní přátelé ve společnosti dam pozorovali, že krásné pohlaví se baví s Polykarpem Martinem nejraději. O tanečních zábavách ochotně s ním chodily do kola nejhezčí slečinky, a po volence nikdo nemíval na prsou tolik papírových řádů jako náš literát.

„Oh, ženy mají větší porozumění pro přednosti ducha než-li pro úhlednost tělesnou,“ oplácel přátelům jejich kousavé vtipy, „at to, co já, dokážou vaše umělecké hřívy a ulízané tvářičky!“

Nyní tedy líče chystanou výpravu do jihoslovanské země, vzplanul zdravým a slibným nadše-

ním. Představa věcí a osob, které tam uzří a pozná i tušení dojmů, kterých tam zažije, zapalovaly obličej jeho živou červení, pod níž a vedle níž až se ztrácela jeho rezovatost. Půvabné oči jeho leskly se jako dva zvláštní drahokamy.

Zikmund Tetiva se těšil ze vzrušení přítelova a chvíli ho mlčky se strany pozoroval.

„Tedy pojedeš s Vernerovými," ozval se pak, „a což, mne byste nevzali s sebou?"

Lesk očí Martinových trochu pohasl.

„Už jsem o tom taky mluvil s Vernerem," pravil mnohem schlípleji, „radili jsme se, uvažovali, kdybys tak mohl s námi za tím společným naším cílem — já literát, ty malíř, on hudební komponista a pak společně vyrazit před veřejnost se svými Bílými vojsky — kamaráde, bratře, to by bylo báječné!"

„To by bylo báječné!" po svém zvyku opakoval Tetiva. „Myslíš-li, tedy pojedu s vámi."

Teď literát se podíval nedůvěřivě na malíře.

„Bojíš se o svých sedm stovek?" rozesmál se Tetiva.

„Milý hochu, žádný strach, já mám peněz, že bych jimi zastavil Labe, Vltavu a Ohři! Což pak to je, tvých doufaných sedm stovek, když já už mám v kapse celou tisícovku! Pojedu na Balkán jako král a ty s Vernerem jenom jako knížata!"

Polykarp Martin se zastavil v prostřed chodníku, aby si dobře prohlédl Tetivu, nepokouší-li se o něho šílenství. Ale vida jeho opravdový úsměv, zavrtěl hlavou a vyptával se povážlivě:

„Co se to s tebou stalo, člověče?" Dopustil jsi se na starém, plesnivém lichváři vraždy nebo jsi oloupil Olgu Alexandrovnu Zacharovou? Co, mluv, přiznej se! Anebo dokonce, Pánbůh mne netrestej, podepřela tě taky Akademie?"

„Pojďme," pobízel malíř, „lidé se již zastavují, z tvého křiku a posunků se domnívají, že jsem opravdu nějaký stíhaný zločinec. Ale nevraždil jsem, neoloupil jsem ani Olgu Alexandrovnu Zacharovou ani naši Akademii."

„A kdes vzal tedy tu tisícovku?"

„Poctivě jsem dědil."

„Po kom?"

„Po vzdáleném strýci — ale to je teď vedlejší, důležitější je ta tisícovka."

Martin se okázale plácl do čela.

„A proto ty's dnes kupoval drahé originály!"

„Proto. Hned tě taky mohlo napadnout, že se stalo se mnou něco neobyčejného, neboť umělec svá díla draze prodává a jen tak z ničehož nic jich nekupuje."

Rozjařili se a v božské náladě si vzpomněli, že by to měli jíti zvěstovat Vernerovi. Ten bydlil na jednom výběžku Královských Vinohrad, v novém, třípatrovém domě, o kterém tvrdil, že jest z celého města nejakkustičtější. Tam prý když se dá do komponování svých skladeb, mají z toho laciný požitek nájemníci všech pater, mezzaninu, přízemí a podsklepí, kde zůstávala bachratá domovnice. Tam když nejtvořivěji komponuje, pan soused pod ním kleje jako pohan, soused nad ním bije do podlahy botou a sousedi po stranách třískají do stěn lineály a plácačkami z ohýbaného rákosu. Posledně kterýsi nedobře vychovaný nájemník zastavil ho na schodech, podal mu ruku, dobrosrdečně mu potřásl pravicí a poznamenal, že je tvor nervosní, a hrom aby uhodil do té Vernerovy harmoniky. Jistě nedobře vychovaný člověk, plete-li si piano s harmonikou!

Teď ovšem komponista Jan Verner mohl všem nervosním obyvatelům domu drnkati na své piano zúmyslně, naschvál, poněvadž právě dal výpověď a chystal si útulnější hnízdo v důkladnějším domě vinohradském, který pranic nevynikal resonancí stavebních hmot a byl značně blíže k matičce Praze.

Jan Verner je uvítal jako vážný, usedlý člověk, který ví, že s nadcházejícím manželským stavem přijal na se také vážné a usedlé povinnosti. Ačkoli jemu jako Martinovi a Tetivovi bylo právě dvacet osm let, choval se k nim teď jako k nezkušeným mladíkům.

Právě si psal koncept na oznámení svého sňatku se slečnou Marií Zápotockou a uvažoval, neměl-li by k tomu připojiti také pateronásobnou linku s několika notami. Takhle tam hudebně vyjádřiti verš krásné písně „Už mou milou do kostela vedou", to by bylo věru nejenom pěkné, nýbrž i originelní.

Byl malý, červený, zavalitý, černých očí, dloulých černých vlasův a knírů, snažil se vypadati jako slavný Ondříček. Když někdy sedával ve společnosti malířově a spisovatelově, rozdílnost těch tří postav byla zvláště nápadna. Polykarp Martin dlouhý, tenký a ryšavý, malíř Tetiva prostřední

a kaštanový, Verner skoro tlustý a černý, Jaromír Kalivoda zálibně o nich udával svůj vtip, že jeden je hubený, druhý libový a třetí tlustý, a že by se o nich mohla složiti zajímavá pohádka.

Nyní se radili o své brzké výpravě za Bílým vojskem. Smělé plány se rodily, rostly a dospívaly v jejich rozmanitých hlavách, ve kterých stále ještě bylo mnohem více mladických snů než střízlivé skutečnosti.

Kde se u nich vzal ten zvláštní nápad o Bílém vojsku?

To bylo tak.

Kdysi Zikmund Tetiva četl nebo slyšel, že v bojích černohorských ženy a dívky sledují válečné tažení svých otců, mužův a bratrů a donášejí jim na bojiště střelivo a potraviny. Zástupy vážných žen většinou bíle oděných jako věrné stíny tiše jdou po stopách bojovníků, nehledí na nebezpečí a únavu, vytrvale jsou jim v patách v žáru slunečním i v dešti a zimní plískanici, bez oddechu ve dne jako v noci, bez únavy, beze stesku a žalob jako bohyně obětavé služby a poslušnosti. V bitvách a po bitvách ujímají se úkolu ošetřovatelek raněných a také, kukajíce své srdcervoucí nářky, někdy pochovávají padlé junáky.

Tak si získaly svého pojmenování. Za mužským vojskem černohorským táhlo v minulých dobách na bojiště bílé vojsko černohorských žen. Jejich bílé řady vyjímaly se děsně krásně na úzkých horských stezkách a v soutěskách tvrdých skal.

Vypravuje se, že smutný zjev takového průvodu, k němuž připojovaly se také odrůstající děti, působil na diváky dojmem velikosti a hrůzy, na který se nemohlo nikdy zapomenouti.

Také na Zikmunda Tetivu, oddaného ctitele umění Jaroslava Čermáka, zpráva o bílém vojsku černohorském působila jako něco uchvacujícího a ohromujícího. Obraznost jeho již představovala divůplnou krajinu, prostoupenou kamennými hradbami a hlubokými propastmi s pozadím nebetyčných hor, s buky a nízkými kučami na jejich úpatí. Vzduch promísen jest dýmem výstřelů, které praskají a hlučí na nedalekém bojišti. Směrem, kde boj jest nejurputnější, odevzdaně kráčí řetěz žen, dívek a dětí, oděných v bílé sukně a dlouhé, od ramen až po kolena splývající korety. Vdaným vlají s temene hlav lehké černé vely, ostatní mají černohorské čapky, na zádech, na ramenou a v obou rukou náklady.

Pokračování.

FEUILLETON.

ANGLICKÁ ANTHOLOGIE MODERNÍ POESIE ČESKÉ.

Sen a tužba malých národů, aby jejich literatura prostřednictvím některého jazyka světového byla uvedena ve známost světa, splnily se našemu písemnictví, jedva že počalo se probouzeti k novému životu a ruchu. Němcům dostává se pěkné kytice obrozené poesie české (Kollár, Čelakovský) v anthologii „Blüthen neuböhmischer Poesie“ již r. 1830, ale překladatel Jos. Wenzig, náležel ovšem do řad českých, a nelze tedy mluviti ještě o zájmu ciziny. Pravý zájem ciziny však projevil se brzy poté tam, kde jistě nejméně to bylo očekáváno — v Anglii. Vynikající státník anglický Sir John Bowring (1792—1872), jenž pro zásluhy o říši povýšen byl v stav rytířský a zaujímal po nějaký čas i vysoké postavení guvernéra v Hongkongu, proslul též jako básník, a jeho hlubokým duchem víry prodchnuté hymny zachovaly mu až do dnes čestné místo v poesii anglické. Ale nad práce původní pojištují mu věčnou pamět jeho básnické překlady. Ovládal skoro všecky jazyky evropské a vydal krásné výbory básnické z poesie ruské, polské, srbské, španělské i maďarské. Seznámiv se s Fr. L. Čelakovským, vydává John Bowring v Londýně r. 1832 též výbor básnictví českého, (Cheskian Anthology), kde vedle překladů básní rukopisu Královédvorského a písní národních, nalézáme ukázky básní Karla Sudimíra Šnajdra (Jan za chrta dán, v angličtině velmi pěkně se vyjímající), Ant. Puchmayera (Óda na Žižku), Jos. Jungmanna, M. Zd. Poláka, Jana Kollára (sonety), V. Hanky, Žofie Jandové, P. J. Šafaříka a Fr. Turinského.

Osmdesát let uplynulo, nežli krásné dílo Bowringovo dočkalo se svého pokračovatele. Jest jím mladý anglický básník P. Selver, jenž v létě

letošního roku vydal v Londýně (Henry J. Drane) anthologii moderní poesie české (An Anthology of Modern Bohemian Poetry), kterou věnoval Dr. Josefu Karáskovi a Fr. S. Procházkovi.

Ve výboru tom, vyzdobeném na desce znaky zemí koruny české a uvnitř silhuettou Hradčan, vedle krátkého poučení o české řeči a obšírnějšího přehledu vývoje poesie české nové doby, jenž přímo ukazuje k dílu Bowringovu, shledáváme se s ukázkami skoro ze všech moderních českých poetů.

Škoda, že i v uspořádání anthologie nenásledoval P. Selver Bowringa, jemuž určilo pořadí jednotlivých básníků datum jejich narození, nýbrž zařazuje ukázky dle abecedního pořadu jmén. Byl by přímo mohl navázati na výbor Bowringův, podávaje Kollárův předzpěv k „Slávy dceři", jenž krásně přeložen, zní i v angličtině mocně a úchvatně, a jehož převod již sám o sobě jest krásným činem hodným našeho vděku; nebyl by přešel miláčka našeho Máchu, a rozvoj české poesie byl by lépe tak vynikl. Že nestalo se tak, zavinilo snad, že překladatel řídil se vedle anthologie moderní poesie české, vydané „Kruhem českých spisovatelů", Procházkovou Českou lyrou, jež sama o sobě krásná a cenná kniha, již pro své uspořádání (dle motivů) méně hodí se k informaci ciziny než Česká poesie XIX. věku, vydaná Májem po vzoru velké anthologie anglické od Alfreda H. Milesa (The Poets and the Poetry of the Century).

Útěchou může nám býti, že P. Selver, jak sdělil pisateli těchto řádků, pokládá anthologii svou jen za první pokus, jejž hodlá později rozšířiti v úplnější a systematičtější dílo. Pak jistě nebudou v něm scházeti jména, jež dnes ve výboru jeho pohřešujeme, a ukázky budou v poměru k významu jednotlivých básníků.

Byl bych si přál, aby zejména Nerudovi, Sládkovi a Vrchlickému bylo se dostalo tolik ukázek, kolik třeba, by úplně byl charakterisován a vystižen ráz jejich poesie. Ale příti se o to, zdali tomu neb onomu mělo býti přiznáno více nebo méně čísel, zda ten neb onen měl býti pojat nebo vynechán, bylo by zbytečno. Překladatel je tu suverenní a nelze mu diktovati. A na to již musíme být připraveni, že soudný, našim, často malicherným, bojům literárním vzdálený příslušník kteréhokoli cizího národa, nedá se másti naší chválou ani hanou toho neb onoho autora, a že cizina tak leccos si u nás přehodnotí.

Po krásném převodu Kollárova předzpěvu kladu nejvýše překlad Erbenovy Vrby, kde znamenitě podařilo se vystihnouti lidový balladický tón básně. Z ostatních básníků nesly se sympatie překladatelovy hlavně k Petru Bezručovi, ač lokálním svým koloritem bude asi čtenáři anglickému těžko pochopitelný. Ale překladatele zaujal při tom asi jeho silný tón sociální, čemuž se nedivíme, vědouce, že otec překladatelův náležel vrstvě dělnické.

Kdo zná anglicky, pochopí, jaké obtíže je překonávati při básnických překladech z češtiny do tohoto jazyka. Již to, že v angličtině, kde mnoho slov je jednoslabičných, jen těžko tvoří se rýmy ženské, způsobuje značné nesnáze a zaviňuje, že i při nejlepší vůli nelze vždy zachovati rozměr originálu. Nejvíce pocitoval jsem vliv těchto obtíží, ve věrném jinak překladu Vrchlického Jarní (Spring Song), jejíž půvab v češtině spočívá právě v tom zvonivém krátkém verši drobné sloky o pěti verších (v anglickém překladě sloky čtyřveršové):

Skřivánek vylét do mraku
a jásá . . .

Ale přes to vše zůstává Selverova anthologie krásným dílem. P. Selver rozumí česky a tak překládal přímo z češtiny, nechávaje na sebe působiti originály samy, což platí též o básních Vrchlického, kde by byl mohl sáhnouti již k německým překladům. Vzpomeňme jen krásné jeho básně Mrtvému mistru Jar. Vrchlickému, kde líčí, jak nespokojiv se se slabším ozvukem Vrchlického poesie, vynaložil mnoho úsilí, aby mohl čísti a chápati mistrovy nádherné básně v originále. A pravou virtuositu právě na Vrchlickém osvědčil, přeloživ neobyčejně šťastně formálně velmi nesnadné básně Po dešti, Eklogu, Melancholickou serenádu XXII., ghazel Hřbitov v písni a Přišla jeseň se vší hudbou a půvabem originálu. Ale též v ostatních ukázkách je mnoho zdařilých a nejen smyslem věrně, nýbrž i v náladě a barvě skvostně vystižených čísel, která čtou se v angličtině tak plynně a hladce, jakoby nešlo ani o pře-

klady. Poesie česká dostala se tu do rukou skutečného básníka, který má mnoho jemného citu a vkusu a ovládá znamenitě básnickou formu.

Poesie česká nemůže býti ani dost vděčna za práci, péči a lásku, která jí byla anglickým výborem tím věnována a právem může se těšiti na další Selverův svazek, samostatný výbor z básní Vrchlického, o němž anglický básník již pracuje. Dle listu, který poslal pisateli těchto řádků, má již přeloženo přes šedesát čísel. Ukázky některých nových překladů jeho z Vrchlického přinesla anglická týdenní revue „The New Age" ze 26. září 1912, kde zároveň otištěn překladatelův vřelý a nadšený nekrolog Vrchlickému věnovaný.

P. Selver jest ještě velice mlád. Veřejnost českou jistě budou zajímati některá jeho data životopisná. Narodil se 22. března 1888 jako syn polského dělníka, jenž vystěhoval se do Londýna z osady blízko pruských hranic. (Odtud tedy refrain v jeho básni: „Exulant bledý, exulantův syn".) Až do svého dvanáctého roku vzděláván byl P. Selver na obecné škole. R. 1906 vstoupil, odbyv studia na školách vyšších, na universitu Londýnskou, kde studoval germánskou filologii a po třech letech graduoval. Od r. 1910 oddává se vedle vyučování práci literární. Jest pilným spolupracovníkem listu „The New Age" (Nový věk), kde mimo původní verše uveřejnil již četné překlady z poesie polské, ruské i české.

Kéž zůstane i nadále poesii naší oddaným přítelem! ANT. KLÁŠTERSKÝ.

ČESKÝ ŽIVOT.

DR. R. J. KRONBAUER: NEZNÁMÁ, ZAPOMENUTÁ PROSA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.*

PRODAVAČ BIBLÍ.

POVÍDKA ZE ŽIVOTA.

Jaroslavu Vrchlickému bylo dvacet roků, když psal tuto povídku. Uveřejnil ji v „Šumavanu", (r. 1873) v týdenníku pro zábavu a poučení, jenž vychází v Klatovech. Povídka je dosti obsažná — byla uveřejněna ve třinácti číslech „Šumavana".

Na povídku upozornil František Herites. Laskavostí pp. Dr. Jaromíra Boreckého a dr. Bořivoje Prusíka byl mi z universitní knihovny zapůjčen ročník „Šumavana" s povídkou Jaroslava Vrchlického. Nemusím připomínat, s jakým zájmem jsem vzácnou tuto prósu mistrovu četl. Jsem přesvědčen, že bude nesmírně zajímat i stručný výtah povídky, který mi narostl pod rukou proto, že mi bylo líto — ještě déle ponechat v poutech starého ročníku tak čarovně krásná místa, partie, jež hlásají příští Jaroslava Vrchlického!

Odebral jsem se v důsledku redakční porady k mistru Vrchlickému (roku 1909) a zmínil jsem se o povídce, která se stala předmětem redakčního rozhovoru.

„Ach ano", pousmál se Jaroslav Vrchlický... „pamatuji se velmi dobře na svého „Prodavače biblí". Psal jsem ho s takovým mladickým zápalem! To jsem byl studentem a povídku jsem ze sebe zrovna vychrlil."

„Přinesl jsem ročník s sebou," pravím — „napadlo mne, že vás bude omšený tento výtisk dozajista zajímati..."

„Kde je, kde ho máte?," zvolal živě Vrchlický.

Odešel jsem do předního pokoje, kde jsem „Šumavana" odložil na malém stolku u dveří. (Zvláštní shodou osudů zrovna v pokoji, kde dnes píšu tuto vzpomínku.) Vrchlický vyšel za mnou, vzal mi ročník z ruky, a dychtivě se v něm přebíral. Obracel list za listem, v rychlosti přečetl tu a tam malou partii, při tom si pokyvoval hlavou a pořád se usmíval.

„A prosím vás," ptá se živě „proč jste zburcovali tohoto Lazara ze spánku?"

* Knihy mají svoje osudy. Ve chvíli, kdy prováděna byla korrektura tohoto článku před jeho vsunutím do stroje — ocitá se na našem stole Jaroslava Vrchlického „Prodavač biblí" vladné, vskutku pietní úpravě. Povídka tedy mimo nadání vysvobozena z dlouholetého zajetí. Měli jsme pouze ten úmysl, na zajímavou práci upozorniti, a poněvadž vyšla v knižní úpravě, doporučujeme čtenářstvu tuto publikaci supřímnou radostí. Knihu vydala redakce Šumavana.

„Vaši přátelé, mistře, mají za to, že by se mohl „Prodavač biblí“ vydati tiskem.“

Mistr se na okamžik zamyslil.

„Nu“ — rozhovořil se za chvíli — „proč ne? Podívejte se na to a uznáte-li, že by se povídka hodila pro svět.. nic proti tomu nenamítám. Ostatně, o tom si můžeme ještě promluviti ...“

* * *

Tento úvod jsem si zaznamenal hned po své návštěvě a založil jej do ročníku. Bohužel, s Vrchlickým jsme si už o „Prodavači biblí“ nepromluvili — nebylo už možno na mistra s věcí dosti značného významu naléhati. Dnes náhodou, při prohlídce rukopisů a různých jiných svazků našel jsem „Šumavana“ a v něm tuto prostou poznámku. Dal jsem se ihned a znovu do čtení.

Považuji především za prostý akt piety k mistru, abych se o zajímavé a vzácné práci této, zmínil. Na některé momenty povídky chci poukázat — jsou to stati, které Vrchlický při naší návštěvě četl polohlasem. Zaznamenal jsem si místa tato tužkou, a mohu tedy citovati hodnověrně.

Vrchlický líčí v úvodu své povídky údolí šumavské. „Několik světlých stínů přehnalo se přes nedávno zorané pruhy polí, šedá pára zahalující vzdálené temeno hor rozplývala se v nekonečném modru nebes, a z nově vzešlého osení vznesl se ku blankytu skřivan a s veselým zpěvem letěl vysoko, vysoko . . .

Ke kostelu se pohyboval vážně pohřební průvod.

Ze hřbitova se sousedé právě rozcházejí. Doprovodili na poslední cestě starého chalupníka Šíchu.

„Ne, tohle nepochopuji“, začal kostelník, „vlastní syn ani za rakví nešel, ani první hroudy otci do hrobu nehodil: věděl bych rád, co ho tížilo, že se plížil jako hadem uštknutý za průvodem a že poslední se přiblížil k hrobu, skoro již zasypanému“.

Otec starého Šíchy byl bohatým mlynářem — vypravuje povídka — mlýn jeho stával, kde říkáme dosud „na rozhrání“. Když přišel Šíchův otec k nám z kraje, vstoupil za chasníka do mlýna. Starý mlynář byl již churavec a tak vedl Šícha sám celou domácnost a získal si důvěru mlynářovu v té míře, že mu i svou dceru za manželku dal. Však manželství to nebylo šťastným, starý mlynář brzy umřel, nedlouho za ním jeho dcera a Šícha stal se pánem mlýna. Mimo to, že se k nebožce trochu tvrdě choval, byl Šícha člověk dokonalý, syna svého, jehož jsme právě nyní k hrobu doprovodili, vychoval tak, že se v pozdějších letech mohl se vším na něho spolehnouti. Podivná byla ale jeho smrt — v tom bylo patrně viděti prst boží.

Chybu měl, že na chudé málo dbal. Vyhnal starce jednoho do nečasu. Se smíchem tenkrát řekl: „Vida, to jsem já jinší kos — já již hlady nezemru.“

Žebrák se obrátil a řekl: „Co se ještě nestalo, dobře se jednou státi může.“

A starý Šícha umřel hlady. Dostal náhle tak podivný otok do chřtánu, že ani polévky ani masa požívati nemohl a po nějakém čase mořený hladem těžce a k tomu ještě nezaopatřený ducha vypustil.

Událost tato vrhla první černý stín v živobytí nebožtíka Šíchy. Divná smrt otcova zdála se synovi trestem božím za to, že utrápil tento otec jeho matku, jíž hlavně zámožnost svou děkoval. A když potom tři leta po sobě ve mlýně, vždy v den úmrtí jeho matky, hořelo, tu stal se nebožtík málomyslným, nevšímal si mlýna ani hospodářství, chodil jen k božím mukám na rozcestí a neviděl ani, že domácnost jeho bídně hynula. Ač mu to každý za zlé měl, strhnul zbytky svého mlýna a se skrovným jměním odebral se k nám do vesnice.

„Od posvícení větřím něco, co zvláště pro nebožtíka by bylo věcí ne právě příjemnou.“

„Myslíte snad s Loudovic Annou? Vždyt ona jest evangelička.“

„Právě proto přinutil nebožtík Šícha na smrtelném loži syna Štěpána ku přísaze, že nepřestoupí.“ — —

Štěpán seděl posud na hrobě svého otce.

Viděl vyzáblého starce, jak s divým ohněm ve vpadlých očích zaklíná jej, aby odřekl se svého blaha. Jak prchal tenkráte od postele umírajícího, prchal jako štvaný bez směru a cíle, až se octnul „na rozhrání“.

V těchto myšlenkách, jež černé perutě vždy níž a níž nad jeho hlavu spouštěly, obrátil se náhle . . .

Opřena o nízkou zeď stála — Anna. Hezkou

chvíli na sebe hleděli. Štěpán uděšeně — Anna s jakýmsi výrazem spokojenosti.

„Včera se mnou otec o tobě promluvil — proti tvému otci by měl ledacos k námítání, ale nyní, třeba tvůj barák je napolo zadlužený, by proti našemu sňatku ani nejmenšího neměl, jen kdyby ty jsi — přestoupil."

Slovo to bylo pro Štěpána ranou hromovou.

„To jest nemožné" — odpověl temně . . .

„Nad mými polibky zapomněl jsi na přísahu otci danou."

Tvář jeho byla strhaná, oko vyděšené.

„Co mi dal otec? — kletbu! Co mi dá tvoje láska — kletbu. Těžko voliti mezi oběma, ale raději mám kletbu tvých modrých očí, tvých vlasů a lící, než kletbu vyzáblého starce. Co je to víra? Není ona podřízena lásce?

A jako šílený vrhl se v náručí Anny.

Však nešlo to s tím přestoupením tak rychle. Patřilt mladý Šícha k povahám, které sice okamžitě vzplanou nadšením k činu, pomalu ale utuchne v nich jiskra smělých tužeb a první zápal ustoupí lhostejnosti a omrzelosti. Týrán pochybnostmi utíkal do polí, prosnil hodiny „na rozhrání".

Jednou Štěpán, rozjařen popíjením, na všechno přistoupil. Ještě během měsíce přestoupil a svatba odbyta v tichosti dříve, než svatebníci na vůz sedli. Rukou dáním stvrdil Annin otec, Louda, Štěpánovi, že během roku místo výbavy Anně všechny dluhy, které vázly na chalupě Síchově, zaplatí. Anna tedy přišla úplně s prázdnýma rukama k Štěpánovi.

A sliby? — jsou chyby!

Víme, co že starý Louda slíbil. Nejen že nesplnil, ještě Štěpána ve spolku s dohazovačem Adámkem podvedl. Štěpán napadá svou ženu v domnění, že byla s otcem dorozuměna, ale poznává, že je nevinna, usmiřuje se — a jako v prvních dnech své lásky sedl jí k nohám, hladil jí vlasy s čela a hovořil s nadšením:

„Teď teprve začnem hospodařiti. Mám myšlenku, která, když se povede, učiní z nás boháče jako byl můj děd. Jen ty mne neopust . . .

Bylo již pozdě na večer, Štěpán zamířil „na rozhrání". Všechny dojmy posledních dnů táhly jeho myslí, dospěl k přesvědčení, že když zrušením své přísahy vyzval k boji moci nadpozemské, které jako děsivé přízraky oblétaly hlavy všech Síchů, musí v boji tomto vytrvati, byt i následoval pád hrozný, z něhož by více nebylo zotavení. Pobíhal s místa na místo, běžel až k splavu a zaraziv se u skupiny olší vyrazil ze sebe hlasem divokým, který se více šílenému smíchu podobal, onu myšlenku:

„Zde musí státi opět mlýn!"

Jen peníze! Jen peníze! . . .

Po silnici od krajského města kráčelo několik mužů v hlučný hovor zabraných.

„Vida . . . vida . . . jak si Štěpán pomohl na nohy — zrovna jakoby do něho vjel duch nebožtíka dědka — půjde-li to takhle několik let, budou Síchové opět boháči."

„Však ono je ale dluhů na mlýně . . . za barák ve vsi mnoho nedostal . . . ba věru má se Šícha co ohánět."

Z daleka zvedal se kotouč prachu. Bylo slyšeti hrčení vozu.

„Hle, Šícha — my o vlku a on za humny — tot se jistě svezeme."

„Jen nahoru," volá Štěpán — „místa bude dost. Vezu sice celého kupce, ale v parnu vás na silnici nenechám. Vystrojím sousedé banket — víte, že mám dceru, chci oslaviti dostavení svého mlýna a pak jakési usmíření s mrtvými. Víte, že na úmrtní den mé báby rok co rok u nás hořívalo. Čekal jsem z úzkostí den co den, kdy se požár ohlásí. Ale Bohu dík, osudný den minul šťastně.

Přiblížili se k vesnici.

„Bylo by záhodno, spláchnout prach," navrhuje Štěpán, ukazuje bičem na hospodu. Nikdo neodporoval. Za chvíli seděli již všichni kol dubového stolu. V krčmě bylo hlučno. Co naši sousedé si tiše popíjeli, pobíhal kol kamen mužík, zvláštních pohybů i zvláštního výrazu v obličeji.

Co to je za člověka?

Prodavač biblí!

„Hoří!" — zavzněl venku divoký a pronikavý hlas.

Štěpán jako zlým duchem štvaný uháněl napřed, za ním dav z hospody a stříkačky, nad ním vítr, blesky a rozhněvaná obloha . . .

Byl to zas „na rozhraní" jednou soudný den.

V plachém chvatu, ač blesky jim v oči šlehaly a vítr v jeden kotouč je háněl, ubíhali sousedé „na rozhraní". Napřed letěl Štěpán. Konečně dorazili k mlýnu, který i v lijáku jako svíce planul.

Štěpán byl na novo žebrákem.

Venku doznívala bouře, poslední blesk osvítil spící Annu. Štěpán se zachvěl. Co jindy u otce nazýval předsudkem, čemu chtěl vzdorovati celým svým životem, to překonalo jej v této chvíli. Začínal sám věřiti v to, čemu se druhdy vysmívati uvyknul, Proč připoutal k sobě tuto ženu? Co zavinila ona, že musí snášeti s ním, že ona i nevinné děti jsou pokutovány za přestupek otce. Ne, on nesmí déle žíti s touto ženou, on musí náhle přervati pouto lásky k ní i k dětem svým, jinak by všecky strhl v závratný vír svého osudu. Jak odprosí ženu, jak se rozloučí s dětmi? Jen rychle — byt i krvácelo srdce . . . Plakal jako dítě. Dvakrát se vrátil, dvakrát odešel . . .

Brzy byl ve vsi. Vešel pod kůlnu, kde ležel, tlumok z modrého plátna maje pod hlavou, prodavač biblí. Štěpán promluvil s ním několik slov. Mužík byl srozuměn.

Brzy zmizeli oba v ranní mlze.

Uplynulo několik roků. Osoby našeho vypravování nejsou více těmi, s nimiž se čtenář seznámil na počátku této povídky.

První ze starých známých, s kterým se potkáváme, je Štěpán. Nikdo by v něm nehledal bývalého pána „na rozhraní". Tvář zarostlá hustým černým vousem, který až přes prsa splývá, nabyla rázu ušlechtilého, tichý poklid rozlit jest po vybledlých tvářích, čelo mnohou vráskou zryté ukazuje na muže povahy vytrvalé a rozhodné.

Kráčí lesem. Nepozoruje ani, že se již večer spouští v závoji mlhy s čel horských velikánů. Náhlý výkřik! Stůj! ho vyrušil. Spatřil pohraničního strážníka, jak s napřaženou zbraní se k němu blíží. Pokojně ho vyčkal, složil tlumok a rozvázal plátno.

„Ah, to jsou knihy," zahřměl strážník.

„Ano, bible . . ."

„Jdete-li směrem k „rozhrání," mohu vás vyprovoditi." Mám právě čekání, nejhorší to kout celého pohoří. Teprve na jaře jsme sem komandováni — vrátil se totiž Louda z Ameriky a chytil se nekalého řemesla . . . „Na rozhrání," kde býval Šíchův mlýn, ta rota nejvíc řádí, ale jděte, prohledejte za noc to zbořeniště desetkrát, nenajdete, co by za nehet vešlo,

„Co pak se nikdo nehlásí o rozhrání?"

„Žena Šíchova o to nedbá — a nač by dbala o půdu, z které jí jenom vždycky utrpení vyrostlo? Šíchová je dobře zaopatřena. Když ji opustil muž a věřitelé doléhali — tu ujal se jí farář. Minulou neděli jsme měli pěknou slavnost — přistoupili vám Šíchová i s dcerou k naší víře?

„A chlapec ne?"

„Hoch ani slyšet — jako zarytý beran nedal na pláč matčin. Zvrh se zajisté po tatíkovi . . . .

Podal Štěpánovi ruku.

Divný boj bouřil v Štěpánovu nitru. Leč brzo se utišil. Po všechna léta svého obchodu byl Štěpán pilným čtenářem bible a duchem jejím proniknut spořádal si vlastní názor světa, stojící nad každým předsudkem.

Ouvozem k rozhrání k hřbitovu kráčel muž s tlumokem na zádech. Byl to Štěpán. Jako nad krajinou tak i v duši jeho panovalo jakési sváteční ticho! Příroda tušila zimu a toto tušení přeneslo se i pomalu na Štěpána. Ba zima, zima života, obtížnější než zima přírody sklonní se jednou nad každým z nás, bolestnější proto, že ji cítíme jen jednou, kdežto přírodě jest zima předchůdcem a zárukou nového jara a s ním i nového života.

Obloha byla čistá a jasná, časem jen mihlo se tažné ptactvo jak mrak nad hřbitovem a tichý šum jeho perutí zněl opět tím neblahým tušením zimy. Ano, zima života nás očekává. Pták ulétá před zimou v krajiny věčného jara a tepla — a jak šťastný, kdo cestou života zbudoval si ráj šlechetných činů a něžné lásky, kam by zaletěl duch jeho v sladké vzpomínce až posype sníh hlavu jeho a slunce zírající v holé nivy přežilého srdce nenalezne tam ani jediné květiny.

Pomalu kráčel Štěpán k hřbitovu. Polootevřenými vraty vešel, ale zarazil se při pouhém vstoupení. Na rově jeho otce klečela žena v čistém šatě, nedaleko od ní sedělo v trávě dítě; trhalo si mateřídoušku.

Štěpán poznal Annu!

Podal jí přes zeď ruku. Jak druhdy on, tak nyní ona vrhla se k němu, padli si v náruč — snad naposledy . . .

Za chvíli stála Anna sama na hřbitově.

VEČER JAROSL. VRCHLICKÉHO v měst. divadle Král. Vinohradů. Bylo kdesi k charakteristice života uměleckého v Čechách napsáno, že národní smutek po básníkovi u nás brzy vyvane, po několika dnech že si na Vrchlického nikdo nevzpomene. Byla by kultura v Čechách vskutku na velmi nízkém stupni vývoje, kdyby tomu tak bylo — skutečnost na štěstí dokazuje opak. Obě čelná divadla naše věnují památce Vrchlického oslavné večery. Národní Divadlo dokonce znova přichází vstříc spolku Máji s nedělním dopoledním slavnostním představením a akademií, při níž účinkovati bude E. Destinnova. Ale i Vinohradské divadlo připamatovalo svým abonentům 12. října dílo Vrchlického vážným a důstojným způsobem, provedením jeho Pomsty Catullovy a akademií, jejíž nejedno číslo z paměti účastníků hned tak nevymizí, Clou večera ovšem byla dávno již na jevištích hlavního města nespatřená komedie, která znova ukázala všechnu životnost dramatické musy mistrovy. Napadá pozorovateli, že nyní po smrti básníkově repertoár divadel všech nebude tak chudý dramatickými pracemi Vrchlického, neboť i v provedení ne zcela bezvadném docházejí zejména jeho aktovky obliby diváctva. Římský básník byl proveden p. Pražským, jenž zřejmě snažil se vyjádřiti důstojné gesto slavného poety a rozhodnost i ušlechtilost jeho ducha, třebas některý pohyb byl ještě dřevěný a některá věta dutá, může čítati p. Pražský Catulla mezi své práce lepší. Nejlepší byla opuštěná milenka Catullova, Clodie, chot konsula Metella, paní Májové. Tony smyslné náruživosti opětného vzplanutí touhy, podnícené žárlivostí na Akme, jež před pronásledováním otrokářovým do domu Catullova se uchyluje, byly hluboce pravdivé a účin jich silný. Za to slečna Machova byla v úloze Akme příliš moderní i tonem i gestem, třeba při tom líbezná. Pijácký konsul Metellus proveden však příliš ve stylu manželkami klamaných filistrů. Metellus byl přece jen mocný a chytrý předák republiky — tu a tam se zdálo, že Metellovu bezděčnou komiku jeho mluvčí drží na uzdě, jindy však propukával příliš operetně, burleskně.

Ostatní program večera vyplněn třemi deklamacemi básní Vrchlického, do nichž soubor umělecký mobilisoval nejlepší síly. V jich popředí stál p. Jiřikovský živě dramatickým přednesem známých „Cikánových houslí“. Báseň „Satyr a psyche“ přednesena p. Dobrovolným. Ač umělec dovedl rozdílnou psychologii této krásné allegorie povznešenosti umění vyjádřiti tonem a barvou hlasu, dodávaje své Psyše laškovně švitořivého odstínu hlasového a vybraná místa o satyrovi vyprávěl hřmotným timbrem z pitky se probouzejícího chlípníka, měl jsem dojem, že tato báseň, tak těžká ke ztlumočení, by přece jen byla asi dívčí duši lépe bývala vyjádřena. Jímavá byla sl. Štěpničkova v básni „Felice Boni“, líčící smutnou bezstarostnost a truchlivý skon tichého blázna.

Aby program nebyl jednotvárný, vřaděno do něho i několik pieç hudebních, skladbou většinou rovněž k dílům Vrchlického se vížících, ouvertura Fibichova k „Noci na Karlštejně“, provedená řízením kapelníka B. Holečka, jež ukázala, že orkestr v hravé lehké operetní hudbě nepozbyl schopnosti vyjadřovati vážné umění, dále Dvořákův „Slavnostní zpěv,“ který přednesen jednolitě a mohutně operním sborem za průvodu orchestru, a písně Vít. Nováka „V probuzení“, a Ad. Piskáčka „Soumrak“, jež zapěla sl. D. Vronská svým v některých polohách lahodným sopranem, J. Malata „Dumka“ a K. Pospíšila „Pijácké písně“, jež přednesl svým zvučným basem p. R. Lanhaus. U klavíru skromně a přiléhavě se uplatnil p. V. Novotný.

Dosud nepadlo slůvka o přednášce dr. Jaromíra Boreckého, který se své bohaté znalosti života a díla Jaroslava Vrchlického obecenstvu, jež asi většinou je daleké literární historii, neunavujícím, zajímavým a přece vědeckým tonem ne bez básnického pelu přednesl sympatickým a veskrze srozumitelným hlasem podstatné části svého studia umění Vrchlického, svého mistra a přítele. Dojem přednášky byl tím silnější, že nebyla panegyrikem, uvádějíc i leckteré manco, jež se ovšem v tvorbě tak bohaté a silné ztrácí.

Celý večer dlužno zařaditi mezi úkony vinohradského divadla, které sledují účel ne jen baviti, ale také vzdělati a zušlechtiti návštěvníky. Dr. P.

Adolfa Velhartického antika Pitys ukončena bude v čísle příštím.

Toto číslo vydáno dne 18. října 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DOMA.

Rodného kraje šeré lesy
zas do snů vlídně šuměly mi.
A duše moje mladost lže si
a pohádkami umělými
si hledí zakrýt smutek dneška.
Však hlava . . . chora je a těžka.

Jizera nyje v touze marné,
vzpomínky šepotem svým kříší.
I touha mládí tady stárne!
Jak jinak chodil jsem tu kdysi!
Kraj mluví k duši řečí ryzí . . .
však lidé, lidé jsou již cizí!

Kdo tuší, co jsem chtěl svou prací?
Zná někdo ji zde? Nezná, běda!
Když v rodný kraj se žebrák vrací
a marně přítele v něm hledá,
míň lásky a míň pochopení
ni pro něj v rodném kraji není.

Nuž, dál zas! Jenom ještě v duši
vssát hudbu nejkrásnější řeky!
A míst, jež vždycky tklivě vzruší,
uzavřít v sobě na vždy vděky!
Cizina volá. S bohem tedy!
Zda v krátko? Či již naposledy?

LOTHAR SUCHÝ.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Když Tetivu napadlo, že by Bílé vojsko bylo znamenitým předmětem pro veliký obraz, až ho zachvacovalo blouznění. Již v duchu mu vznikaly a stále určitěji vystupovaly jednotlivé postavy a skupiny, pak účinné podrobnosti: tu opálený, vráscitý obličej, za ním kvetoucí dívčí tváře, havraní vlasy, spletené v široké vrkoče, posázené stříbrnými penízy, chmurný záblesk očí, úzký orličí nos, barevná ozdoba korsetu, malý zahrocený opánek, a kromě toho spousta rozličných zavazadel a věcí k potřebě bojujících. Mezi tím tu a tam dítě vede soumara nebo osla s větším nákladem a nahoře orel s rozepiatými perutěmi.

Nejdříve malíř se svěřil se svou skvělou myšlenkou Jaromíru Kalivodovi, a když byl uvítán jeho pochvalou, pověděl to jako tajemnou důvěrnost Vernerovi a Martinovi. Oba ji prohlásili za nejšťastnější nápad, jaký se mohl zrodit jenom v mysli skutečného umělce.

A dali si ruku na to, že Bílé vojsko bude nejznamenitějším dílem jejich posvěceného tvoření. Proniknou jím, uchvátí, vzbudí sensaci.

Ten sen nosili v hlavách dvě dlouhá léta, ustavičně se k němu vracejíce a toužíce po jeho vyplnění. Býval jejich nejmilejší rozprávkou a útěchou; když jim bylo někdy zle, vzdávali se svých hodinek a zimníků, ale jeho se nevzdali nikdy ani na okamžik.

Nyní konečně dospěli k jeho řešení.

V.

Také Jan Verner potěšen uvítal zvěst Tetivovu, že s ním a s Martinem se vydá na Balkán.

Hudebník při tom až trochu velikomyslně se podíval na literáta a pohled jeho jakoby říkal:

„To jsem skutečně rád, že můžeme vzíti toho nedočkavého chlapce s sebou."

Ač nejméně praktický ze všech, pokládal se přece již předem za vůdce výpravy a rozdával svým druhům rady a pokyny, jakoby byl aspoň půl života prožil na cestách, a zatím noha jeho dotkla se dosud sotva třetiny království, za hranice jeho pak vůbec se nedostala.

„Ten muzikant má z pekla štěstí," vykládal cestou Martin, když s Tetivou odcházel od Vernera. „Protloukal se dosud životem hůře nežli my, to víš, hudební skladatelé mají u nás ustláno ještě na pichlavějších růžích, než literáti a výtvarníci, až teď najednou se mu podařilo pěkné, výnosné duetto. Udělal si známost s dcerou stavitele, který sice není žádný Kroesus, má však přece tolik, že jeho zet může udávati své noty i bez honorářů. Ale uvidíš, že se od nynějška Verner bude potkávat jenom se štěstím. Dokud neměl co jíst, nakladatel mu dal za sbírku nejpovedenějších písní všeho všudy dvacet korun, teď však udělá nějakou rozpustilou operettu, a budou mu platit tisícovkami — a což až s námi hodí veřejnosti na hlavu Bílé vojsko!"

Zikmunda Tetivy ani tak nezajímaly hmotné poměry skladatelovy a jeho nastávajícího tchána jako otázka, je-li nevěsta Vernerova vzdělaná, hodná a hezká. S tím se obrátil k Martinovi.

„Znáš už vyvolenou Vernerovu?"

„Znám, byl jsem třikrát nebo čtyřikrát v její společnosti, jednou dokonce půl dne jsem mohl studovati její mravy a zvyky. Její papínek, pan stavitel Zápotocký, pozval mě s Vernerem na nedělní oběd do své útulné domácnosti, a pak jsem byl až do pozdního večera účasten prvého jarního společného výletu."

„Na Žofín, do Havlíčkových sadů?"

„Ne, do Královské obory se zakončením v pražském representačním domě, kde jsme večeřeli. Musím ti říci, že jsme se měli docela dobře v té naší pastoušce, mladá husička byla výborná."

„Neptám se, jaká tam byla husička," s úsměvem namítl malíř, „ale rád bych konečně zvěděl, jaký dojem na tebe učinila slečna Marie Zápotocká."

„Slečna Marie Pavlovna Zápotocká, její pan otec se totiž jmenuje Pavel — hezká jako broskvička, zrovna s takovým zdravým zarděním a sametovým obrvením, ubezpečuji tě, sousto neméně výborné, jenom že pro to narostly jenom Vernerovi zuby."

„Mladá?"

„Dvacet, prý — já bych jí byl hádal sotva osmnáct."

„Velká, prostřední, malá? Tenká nebo silačka?"

„Spíše velká než prostřední, o více než o půl hlavy větší než její pan ženich, ani se k němu dobře nehodí, ale ona ho zbožňuje, zbláznila se prý do jeho sentimentálních písní. Má rozkošnou postavu — to by tak byl spíše vzorek pro malíře, než-li pro muzikanta. Verner se svými nevýtvarnickými vlohami jí nedovede ani náležitě ocenit, počkej, až ji uvidíš! Sliny se ti budou sbíhat v ústech. A co chceš ještě vědět, člověče?"

„Popisuješ mi její zevnějšek, ale co její nitro, její duše, Polykarpe?"

„Její dušička? Jistě taky výborná. Dobromyslná, trochu dosud naivní, ale chytračka, víš, taková přirozená chytračka, která časem přeroste i největší mužskou moudrost. Až bude měsíc s námi, myslím, že nás všechny tři strčí do kapsičky."

„Vzdělaná?"

„To si myslím, má vyšší dívčí školu s příslušenstvím, roztomile žvatlá francouzsky, drnká na piano dozajista líp než Verner, který vždycky tříská do kláves jako mlatec. Celkem řečeno, hezká, baječně příjemná, jediný pohled na ni svádí člověka k podnikavosti. Mám tisíc chutí líčit na její přízeň!"

To přiznání malíře zarazilo.

„Bláznís?" vytýkal Martinovi. „To bys byl Vernerovi pěkný kamarád, kdybys si chtěl něco začínat s jeho ženou!"

Literát se jenom usmál.

„Neboj se, nezmatu se, vždyt mi je už celých dvacet osm let a umím chodit po milostných cestičkách. To já jen tak, kamaráde, jen tak nevinně, docela platonicky. Nic naplat hochu, nebožtík Kalivoda tě nazval jehnětem, a dosud jsi taková cudná ovečka."

Žvatlali, klábosili, skvostná jarní nálada je ovívala svými mladými kouzly. Přestali hovořiti o

nevěstě Vernerově a vrátili se ke své blížící se cestě na jih, ke své svůdné výpravě za Bílým vojskem, kterým byli očarováni až k nadšení.

Nazejtří Zikmund Tetiva umístil koupený portrét Kalivodův opět na jeho původní skobu, která dosud trčela ve zdi, a zakryl jím světlý obdélník na několikaleté začazené malbě v pokojíku paní Olgy Zacharové.

Babka sháněla se již po novém nájemníku, avšak Tetiva prohlásil, že si časem opatří spolubydlícího sám a do té doby že jí přidá na nájem.

Byla srozuměna, zvláště když jí předem zaplatil na tři měsíce, a podotkla jen, že by si Tetiva mohl vzíti ten obraz raději s sebou, aby ji za jeho nepřítomnosti v prázdném bytě nestrašil."

„Beztoho se mi o něm každé noci zdá, a když jsem v bytě sama, vždycky jakobych ho tady slyšela kašlat chudáka."

To bylo jediné slovo, kterým se o svém někdejším nájemníkovi soucitně vyjádřila. Malířovi se zdálo, že to ani nepromluvila ona, a udiveně se podíval na ni.

Jakoby želela své okamžité slabosti, mávla rukou a dodala tvrdě:

„Mít takového stonavého Lazara na bytě, to věru nebyla žádná radost! Dosloužila jsem mu do smrti, ale dočkala jsem se za to špatného uznání."

„Nehněvejte se, paní Zacharová," konejšil ji Tetiva, „kdyby byl měl dům, byl by vám jistě odkázal aspoň jeho klíče."

Baba sebou rozezleně trhla.

„Aspoň klíče! To jako myslíte, že bych mohla být v tom domě domovnicí — jen si nechte tu uznalost pro sebe, mladý pane, však vy jste taky ještě neumřel v prvním patře!"

Navečer malíř přinesl dva veliké palmové listy a ozdobil jimi Kalivodův portrét. Když pak Zacharka přišla do pokoje, ulekla se toho a prskla, jakoby zažehnávala uhranutí. Ale přemohla se, přeběhla pokojem rozčileně sem i tam a pak vyjekla:

„To je nápad, udělat mi z bytu umrlčí komoru — naposledy mi pod tím ještě rozsvítíte lampičku!"

Při tom již si umínila, že obraz sejme se zdi, jen co malíř odcestuje. Ano, jistě to udělá, jakmile vytáhne paty. Vstrčí portrét i s palmami za skříň a ještě to všechno dobře přikryje kusem starého malířova koberce.

Pozdě večer, když oba ulehli a zhasili světla, a když již všude bylo hrobové ticho, bílý kocour Zacharčin kýchl. Snad ho Zacharka podráždila tukáním na nos, snad to udělal z dávného zvyku.

„Pozdrav Pánbůh!" ozval se za stěnou malíř, napodobě Kalivodův hlas.

„Ježíš, Maria!" zděšeně se vytrhla baba z počáteční dřímoty. „Fuj, fuj, fuj!"

Rovnýma nohama vyskočila z postele, a Tetiva již se domníval, že se mu vřítí do pokoje ve svých rozkošných nedbalkách. Ale zatím jenom honem rozsvítila, hřmotně přirazila k malířovým dveřím stolek a stolici a světlo nechala hořeti až do rána.

Malíř jenom se schoulil pod pokryvku a dusil smích. Nazejtří Zacharka ho okukovala nedůvěřivě a po chvíli uhodila na něho otázkou:

„To vy jste večer pozdravil, když jsem kýchla?"

Tvářil se, jakoby nevěděl o ničem, ani o kýchnutí, ani o pozdravu. Usnul prý hned, jako když ho do vody hodí, má teď z jara náramně krásné spaní, liboval si. Tot se rozumí, kdyby měl špatné svědomí, takhle tvrdě by neusínal.

Babka odcházela z pokoje zmatena, a také Tetiva obíral se chvilku záhadou, kdo to vlastně večer kýchl, zda-li ona nebo kocour? Jí by jistě nepřál toho božského pozdravení jako kocourovi.

Důsledek společného účastenství na chystané cestě dostavil se již následujícího dne, když přišel pro Tetivu Verner říka, že ho přece již také musí představiti své nevěstě. Šli tedy a cestou se k nim připojil čekající literát.

Slečna Marie Zápotocká přivítala malíře jako dávného přítele. Chvátala mu vstříc se vztaženou pravicí a ubezpečovala, že ho již docela dobře zná, Verner jí o něm vypravoval mnoho pěkného. Má ho prý velmi rád a tuze si zakládá na jeho malířském štětci. Ani by malíř neuvěřil, jak se těší na Bílá vojska jejich literární a umělecké trojice.

„Jen aby se nám všem to Bílé vojsko povedlo, slečno," skromně poznamenal Tetiva, „já aspoň

čím jsem uskutečnění své touhy blíž, tím mám větší obavy o své schopnosti."

„Jen buďte bez starosti," usmála se, „třebas byste ani nemalovali, nepsali a nekomponovali, tam na slunném jihu můžete denně sklízet vavříny, roste jich tam dost a dost."

„Verner již svůj nejkrásnější vavřín šťastně sklidil," vmísil se do hovoru Martin — „tím nejkrásnějším vavřínem myslím vás, Marie Pavlovno. Tou kořistí náš chladnoucí sever zastíní teplý jih."

„Díky za poklonu, Polykarpe Ferdinandoviči," odtušila dívka, „je teď jenom na vás a na panu Tetivovi, abyste také hodně brzo následovali svého přítele. Já vám budu nezištně nápomocna, chcete-li. Jest už přece vrozenou povinností provdaných dívek, aby se snažily dostati pod čepec své přítelkyně."

Martin pyšně se naklonil k malířovi.

„Slyšel's, jak mne slečna oslovuje? Žádné pane, prostě Polykarpe Ferdinandoviči — už taky ví, že můj tatínek se jmenoval Ferdinand — vidíš, já už jsem tou důvěrností pasován na domácího přítele — kamaráde, to může být báječné!"

Žvatlali, smáli se, povídali, Polykarp Martin nezklamal své pověsti a bavil všechny, zejména dámy, s horlivostí hodnou větších úkolů. I vážný Verner podlehl vlivům jeho výmluvnosti a chvílemi se rozesmával jako řehtačka.

Když po chvíli odešla slečna se svou paní matkou, aby přistrojily svačinu, a když pan Zápotocký se zapovídal s nastávajícím zetěm, Martin pravil stranou k Tetivovi:

„Tak co jí říkáš, mistře výtvarný — líbí se ti?"

Otázka zněla žertovně, malíř však odpověděl do opravdy:

„Je rozkošná."

„To si myslím! A což až poznáš její ostatní půvaby. Všiml jsi si těch graciosních hnutí těla, té neodolatelné, až svůdné dívčí živosti, jisker jejích očí, když řekla Polykarpe Ferdinandoviči? A což zvláštní, nádherná modulace jejího hlasu, bohatství odstínů jejích hlásek a přízvuku — kamaráde, ta má o několik písmenek více v české abecedě, co se hudby hlasu týče, předstihuje i Poláky. Každým novým setkáním s ní objevíš u ní nový a nový půvab, pranic se nedivím Vernerovi, že se do té kůstky tak zuřivě zakousl. Pozoroval jsi na příklad, že má v hrdélku dvojí ř a dvojí, ne-li dokonce trojí l? Když řekla slovo řasnatý a řípa, zaznělo to jako něco docela řasnatého a jako docela sprostá řípa, ale když jí splynulo se rtů poetické slůvko vavřín, to již bylo docela jiné ř, takové měkké a lahodné, tak asi hláska mezi obyčejným ř a obyčejným v — zkus to a řekni vavvín a budeš docela blízko vedle toho."

Ani si toho nejsa vědom, malíř skutečně pootevřel ústa a několikráte šeptem si opakoval:

„Vavvín, vavvín, vavvín —"

„Na poslední v musíš dát větší důraz!" poučoval ho Martin, avšak výslovnost Tetivova ho neuspokojovala. „To je marnost nad marnost, to nikdo jiný nedovede, to jest jenom slečnino umění právě tak, jako tvým uměním je malba. A basta! Kdyby to tak dovedl říkati každý jiný lidský tvor, už by to nebylo tak půvabné. Je to osobitá vlastnost jejího hlasu, její češtiny. Podobně si dovede zahrávati s hláskou l. Řekne-li slovo láska, dej pozor, jak to zahlaholí líbezně, ale řekne-li hůl, je ta hláska tvrdá ne jako taky hůl, ale jako poleno. Láska — hůl, hůl — láska, rozeznáváš ty patrné odstíny?"

Tetiva nemohl se ubrániti smíchu.

„To přece je stará věc, kterou bys měl už dávno znát, že čeština má dvojí l, tvrdé a měkké; každý je dobře vyslovujeme, ale poněvadž při psaní nečiníme u nich rozdílu, ani nepozorujeme té své jazykové bohatosti."

„Na čem si to tam lámete jazyky?" vytrhl je z jazykozpytné rozprávky pan Zápotocký. „Vypadá to, jako byste druh druha učil teprve mluvit. Raději nám pomozte rozřešit otázku, které mosty jsou bezpečnější, zda-li betonové nebo železné. Tuhle pan Verner je zapálený pro železo, ale já se biju pro beton."

Opravdu Jan Verner byl rozpálený jako cihla. Odborná stavitelská rozprávka působila mu nevýslovná muka. Nerozuměl té otázce ani za mák, ale byl z lidí, kteří nechtějí dáti na jevo svou jakoukoli neznalost věci, a teď hrozně pykal za tu neprozřetelnost.

„Bloud!" pomyslil si literát. „Proč taky neřekne beton, a bude mít po úzkostech." A rázně přiznal stavitelovi:

„Tot se rozumí, že je beton nad železo! Z betonu se přece dělají báječné věci, to je známo odjakživa!"

„Inu, odjakživa právě ne," opravoval ho pan Zápotocký a sundaval s nosu skřipec, což dělával vždycky, kdykoli se hodlal obšírněji rozpovídati.

Na štěstí místo tvrdého betonu objevil se před nimi kyprý dortový koláč a šálky s horkou čokoládou. To bylo vděčnější thema pro skladatele i pro literáta, zvláště když je nabízely oblé ručky paní Zápotocké a její vnadné dcery.

Po čokoládě přišlo na stůl dobré víno a další zákusky, což vše uvolnilo Tetivovu ostýchavost. Kroutě si temnohnědé knírky a bradku, rozvázal, vypravoval vtipné umělecké historky a značně si naklonil přízeň paní Zápotocké.

„To je nějaký hodný člověk," pochvalovala si mužovi a dceři, když mládenci se vzdálili, „má takové krotké, něžné oči."

„Všimla jsi si, maminko, jeho očí?" tázala se dívka. „Jedno oko má modročerné a druhé černomodré, to se vyjímá jak říká Martin, báječně."

Pan Zápotocký se zachechtal.

„Jedno oko modročerné a druhé černomodré, to je přece prašť se nebo uhoď, holčičko."

Dcera však se bránila.

„To není stejné, tatínku — když vy mužští nemáte porozumění pro takové věci! Jedno oko má modřejší a druhé černější — škoda, že takové nemá Verner!"

A když pak sladce usnula, do jejích snů o komponistovi vkrádaly se také zvláštní malířovy zraky.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Zatím, co kamarádi v meči lámali si hlavu, co bylo příčinou osudného kroku, chorému nebylo nic vzdálenějšího, než hrůzyplná katastrofa včerejška. Cítil se tak volným, jako by veliká tíž byla s něho spadla, jakoby osvobozen byl čehosi, co ho pronásledovalo, štvalo, mučilo. V mlžinu dávné minulosti ztratilo se, co před necelými 38 hodinami krutou bylo ještě přítomností, a naopak, ze splývavých mlžin barvitou a hmatatelnou skutečností stávala se minulost.

Viděl se děckem na klíně matčině, kdy přišed ze školy, s radostným pokřikem vrhal se jí okolo krku, chtěje najednou, o překot, jí vše vypovídati, čím zúrodněnu, vzrušenu cítil svou útlou dušičku. Ale tak nějak smutně dívaly se naň veliké, záhadné oči matčiny...

Viděl se na dvoře, prostorném kamenitém dvoře předměstského domu, an z povzdálečí sleduje vřavu kluků hrajících si na vojáky a bombardujících se otesky sebranými z tesařské dílny, primitivními míči z hadrů, ba nezhrdajících vylitými shnilými brambory. Zadumán, nemísí se vesele do huronského jich řevu. Až kdy pozoruje, že řady začínají se vlniti, kolísati, lámati, přiskakuje, svolává a šikuje hloučky, udílí pokyny, velí. A zmocniv se tak vedení, řídí rozmarnou kanonádu, jakoby šlo o věc nesmírně vážnou, pobízí k vytrvalosti, sesiluje střelbu, kde domnívá se odkrývati slabiny odpůrcův, a za chvíli vytlačuje „nepřátelskou" frontu ze vrat. Vrata bouchnou. Hluk před nimi i za nimi. Reptání přemožených, jásot vítězů, kteří nedbajíce hrozivého zjevení domovnice s koštětem, hrnou se k důmyslnému svému vůdci. Ale ten stojí tu opět v myšlenkách, smuten, bez účasti.

Sklíčka kaleidoskopu se zas rozběhnou, a Možný vidí se v koutku otcovy skromné pracovny skloněn nad starý kalendář, kde vypravovány události roku 48. s doprovodem hrubých několika rytin. Barikády, legionářské čapky, medvědice granátníků, dlouhé nasazené bodáky, hořící mlýny, tak míhá se to v dálné vzpomínce. Jindy zase staré ročníky Květů a Světozora, rozdřepaná čísla nějakých německých listů, snad „Über Land und Meer", rozněcují obraznost jeho výjevy z povstání srbského, z bojů rusko-tureckých, z oblehání Plevna, velkými panoramaty bitevními z války francouzsko-německé s jich mohutnými attakami jízd a lijáky mitrailleus. Vidí se, jak moří otce, tahaje lichotnicky za dlouhý jeho vous, aby — bůhví, již po kolikáté — opakoval mu příběhy z července 1866, jichž sám jako prostý myslivec u svibského lesa se účastnil.

Hoch nestává se však válečnými zálibami výbojnějším, prudším. Stále do sebe uzavřen, nejra-

ději tráví chvíle své nad knihou dějin. Sní o staré slávě českých vojsk. Obdivuje se Napoleonovi. A mladé jeho čelo stále vážní a vážní.

Z mlh vzpomínek vynořuje se černý katafalk s dvěma řadami plápolajících svěc. Nehybná voskova tvář odráží se v jich plápolu ještě žlutěji o temné draperie. Z bledé tváře nesvítí však již dvé těch velikých, hádankovitých očí, jichž hloubky někdy se až bál, ač je tak, tak miloval, pro veškeru něhu, kterou k němu vysílaly, kterou ho hřály . . .

Drsná jedna zima svála křehký květ souchotinami podlomeného života matčina, jako mrazivý vichr rozvívá jemně fialové, po slunci toužící lístky nostalgické chrysanthemy. Chorý vidí z celé té tragédie svého dětství ještě jen kytičku bílých tacetek, kterou měl hoditi za rakví. Ale jak se naklonil nad hrob a uzřel jámu, do níž spustili mu zlatou matičku, srdce jakoby mu chtělo puknout, hlava se zatočila. Zapotácel se, jen jen že ho zachytili a v bezvědomí odvezli domů.

Usoudili, že hoch má slabé nervy. Nemá tak ustavičně nad knihami vysedávat. Třeba mu pohybu, volného vzduchu. Hned s jara posílají ho k tetě na venek. A tu vidí ještě ty květem obsypané třešně, pak hrušně a rdící se jabloně, pod nimiž prohání se po trávníku. Nic jiného, než-li ty bílé závěje utkvěly mu z venkovského pobytu. A jak tu teď leží, spoután obvazky na nemocničním lůžku, zdá se mu, že ty vločky květného sněhu opět sypou se na jeho hlavu, zachytávají se mu ve vlasech, že cítí zas omamnou jejich vůni a tleskaje radostí, honí se za nimi jako za drobnými bělostnými motýlky.

Radost netrvá však dlouho. Odněkud z tmavého kouta vynořuje se žlutě natřený poštovní vůz a odváží ho někam, neznámo kam. Vše je mu cizí. Nepovědomé. Studené . . . Ano, právě tak mu bylo, když asi po roce odvezli ho od tety, ze středohorské vesničky, přes hory a doly do nového domova, zapadlého krušnohorského městečka, kam otec, malý finanční úředník, byl přeložen a kde založil si nový krb. Ale ten nesálal již oním teplem tam toho prvého, pravého domova za Koňskou bránou pražskou, v útulných pokojících, jdoucích na prostranné dvoriště a naplněných cele tou láskyplnou bytostí jeho matky, jejíž něha jakoby se na všem třásla, od čistých záclonek v oknech až k nepatrné kytičce ve vase a k odložené knížce na vyšívacím stolku . . . Vidí zas tytéž, pomalu již rozpadávající se záclony, tytéž vasy, ale bez květin, týž stolek, ale není na něm ani knížky, ani rozdělané práce. Místo matky, vždy jako opředené poesií tichého snění, probíhá, či lépe, valí se světnicemi nevlídně rozsáhlými, v nichž jako zrnko pepře se ztrácí špetka starého nábytku, robustní jakási ženština, láteříc v cizím jazyku, tu pro to, tu pro ono, na nemotorné služebné děvče.

Chorý vidí vše tvarově, ale barvy potuchávají, tváře mizejí v stínu. Jako v polospánku cítí jen nesnesitelnost žití vedle té osoby, jíž otec chce, aby říkal „matko", to slovo, jež jindy bez nucení splývalo mu s dětsky žvatlavých rtů, v sladkých laskáních a hrách. Cítí muka, jež působí mu učení v tvrdé cizí řeči, učení, jehož ani nechápe, které jen papouškuje, vždy pln bázně před vytáhlým stínem s rákoskou v ruce, připomínajícím hranatými obrysy ještě jen jednu hrůzu mladého jeho života, o několik let později, — profousa v kadetní škole . . .

Přestává ho těšit učení. Divočí. Za lásku domova hledá náhradu za humny v stekanicích, rvačkách a pračkách. Jen ještě jedna láska zbyla mu z dětských let: láska ke knize. Knihovnička otcova nemá však již svého privilegovaného místa v pracovně. Nová vládkyně neuznala zapotřebí, aby nepatrný finanční úředníček měl doma svou pracovnu. Nač a proč? Má dost svého zakouřeného kanceláře, doma nemusí již pracovat, tím méně číst ničeho. Z knihovny udělá se „cinkostn", z pracovny salonek pro kávové společnosti ženské městské honorace. Knihy naházeny prostě do bedny a vystěhovány do kumbálu.

Na štěstí bylo v kumbálku dosti světla, které tam padalo vysokým zamřížovaným, v zimě v létě otevřeným vikýřem. Tam vysedával hodiny malý Otokar, třeba křehnul mrazem, hrabaje se v bedně a lově z ní staré své přátele: kalendář s vypravováním o roce 48., české dějiny, nade vše pak svého drahého Napoleona. Tou knížkou žil a dýchal.

Nalezl tam ještě jednu, která se mu stala věrnou společnicí — a také rozhodla o jeho osudu. Byly to rozptýlené sešitky podélného formátu a různě barvitých obálek, obsahující hojně jemným ocelorytem provedených tabulek a volné archy

textu: *Názorný atlas* k Riegrovu „Slovníku Naučnému".

Výtisk byl neúplný, ale pokoutný čtenář, jen na zapřenou do komory ke svým pokladům vnikající, shledal si tam přece úplnu část, věnovanou vojenství, a byt i poučení odtud plynoucí bylo již i na svou dobu trochu zastaralé, nedal se tím rušiti, dle známé zásady, že „o čem nevíme, nás nepálí", a hltal zvláště partie ze služby technické, práce pionýrské a ženijní, stavění mostů, vykopávání příkopů a zákopů, zakládání pevností a min jako posedlý.

Často ho v nečisté, zaprášeným harampátím přecpané charouzně přistihli, vyháněli, raději k učení posílali, vyhozením vší té potištěné hadroviny hrozili. Vždy znovu podařilo se mu uniknouti a stuliti se tam, kde bylo sic podle fysikální míry zimněji, nežli v topených pokojích, ale kde duševní thermometr stoupal v poměru k studenu těch síní bez lásky a ducha skoro dvojnásob.

Chorému při vzpomínce na ty chvíle vrátil se najednou barevný dojem. Viděl rázem vše bledě fialově, skoro do růžova, jakoby na vyrudlý nákrčník kanovnický padlo něco červánkového odlesku. Taková byla barva sešitků, na nichž tučné písmo hlásalo, že je to Názorného Atlantu část třetí, „Válečnictví polní a vojenství. S výkladem c. k. podplukovníka šl. z Mírohorských", v Praze 1867. Chorý viděl dnes ve svých přeludech ovšem pouze tu kající fialovou barvu, nanejvýš nějaké ty hvězdovité půdorysy zastaralých pevností, kteréž ho tehdy uvádívaly v nadšení a vryly se mu v pamět ostrými svými hranami, ne nepodobny mořským ježkům.

Vše ostatní zahalovala tma, a operovaný již již usínal kolébán těmi fialovými skvrnami, jež stahovaly se stále úže kolem něho. Tělo tuhlo dřímotně v jejich sevření.

V tom zaklepal mu někdo na rameno. Nemocný sebou trhl. Stál před ním otec, jakoby to byla skutečnost.

„Hochu, nevím si již s tebou rady. Učení ti nejde. Právě mi sděluje tvůj učitel, že půjde-li to tak dále, zase propadneš. A ty, místo se učit, buďto se touláš, nebo trávíš čas zde těmi hloupostmi . . . Ach, chápu mnohé . . . Tuším, proč utíkáš z domu . . . Ale není na mně, abych se ti omlouval . . . Těm věcem bys beztak nerozuměl . . . Když tě však takhle vidím stále vojančinou se zabývat, víš, rozhodl jsem se . . Dám tě do kadetky!"

* * *

Trvalo chvíli, než v bdění snící uvědomil si, že nikdo u jeho lože nestojí, nikdo tak hlasitě slyšných slov nemluví.

Bylo mu, jako kdo náhle z živého snu se probudí a přesvědče se, že celý roj oživených představ jest jen illusí spánku, převrátí se na druhý bok a hledí usnouti znovu, klidněji.

Ale Možný ve svých obvazcích nemohl se obrátiti, aniž očí si promnouti. Nezbývalo mu, nežli zavříti víčka, podrobiti se odevzdaně hře světélkujících myšlenek, zjitřené paměti, neklidného polospánku.

Pokračování.

PITYS.

ANTIKA.

NAPSAL ADOLF VELHARTICKÝ.

Dokončení.

Jeden seilen mne spatřil a s divokým smíchem řítil se za mnou, vydávaje hrozné skřeky. Jako pták mihala jsem se temným hvozdem, kam padala zář pochodní, jež rozžaly maenady, a ušťvaná dosáhla jsem své jeskyně. Následujícího dne řekla jsem vše Atysovi. Nechtěl věřiti, ale dovedla jsem jej na místo, kde nyní réva bujela a mech čpěl rozlitým vínem a ukazoval stopy hýření, tu se zachmuřil. Beze slova mne opustil. Po několika týdnech přišel a řekl mi, že se zasnoubil s dcerou krále pessinského, že miluje sice Kybelu dále, ale že bohové věční káží, by založil rodinný krb, nebot děti nesmrtelných nebyly by oporou jeho ve dnech stáří.

Cítila jsem uspokojení. Již nebude jej Kybele líbati, bylo mou myšlenkou, když odešel.

Ležela jsem na mechu a vzpomínala. Vše, co mi vypravoval o své svatbě, létlo mi hlavou. Viděla jsem velkou síň kouřící se zabitými kusy zvěře, před prahem a na nádvoří prameny krve a vše zaplaveno silnou vůní tuku. U oltáře stál král a třídil maso, Atys a jeho nevěsta s chvěním oče-

kávali večera, až nastane tajemný obřad a zaplane pochodeň Hymenova na znamení, že smí odhaliti panenskou krásu své choti a odpoutati pás, tající rozkoš lásky.

To vše jsem si představovala živě a pak jsem vyšla, rozdělala oheň a naházela do něho vonné traviny, na počest jeho sňatku. Radost mnou prochvívala, že Kybele nebude milenkou Atysovou. Poprvé natrhala jsem hrozny a lisovala je ve své dlani a divný žár mne pronikl, chtěla jsem polibky a sladká slova — — —

Odvážila jsem se z lesa a viděla jsem vystupovati kouř nad domem, v němž bujel ples. Tušení neznámých rozkoší mne omamovalo, záviděla jsem dceři královně objetí Atysovo, ale pak upokojena tím, že je to jeho štěstí, tančila jsem po mechu a zpívala písně, jež naučila jsem se od ptáků u potoka, šumícího uprostřed vonných hyacintů a myrt.

Byl večer, když usedla jsem v divných myšlenkách u své jeskyně. Luna zářila jako teď, v dáli ozývala se teskná píseň cikád, zasvěcených Heliovi, a dech plodnosti vanul z houštin. Náhle se ozvaly kroky a Atys uštvaný, se strhanými zraky klesl na můj klín, skrápěje nohy mé horkými slzami. Byl ve svém šatě svatebním, jenž byl nyní rozedrán od houštin, lesklá zbraň visela mu na pase. Uleknuta ptám se, proč opustil dům a panenskou nevěstu. Přerývaně vyprávěl:

— Veselí dmulo srdce všech králů a reků, již byli přítomni. Dívky a mužové strojili se již, aby zpívali písně ku poctě Hymenově a zažehali pochodně, by odvedli nás do komnaty svatební, kde lože pokryté květy bylo připraveno k rozkoši. Tu se rozevrou dvéře a vstoupila Kybele, naplněna pomstou, hosté poděšeni příchodem bohyně, prchali a také já prchl sem, k tobě, zasypán kletbami té, jež objímala bohy i smrtelné a mně záviděla krb pod ochranou svaté Hestie. Co zbývá mi nyní, když potupen jsem v očích všech.

A nežli jsem tomu mohla zabrániti, protkl si zbraní hruď a krev jeho v pramenech prýštila na moje vlasy, jež ztemnily, a na ňadrech mých vypustil duši, jež odebrala se do Hádu. Z krve jeho vznikly krásné modré kvítky, jež jsem nikdy před tím neviděla.

Protruchlila jsem noc u jeho mrtvoly a jen cudná Artemis viděla můj bol. Protože miloval světlo a sladký van lesa, přikryla jsem tělo jeho vonnými haluzemi sosnovými a pak jako truchlící vdova bloudila jsem lesy, až zvuk tvé flétny mne přivedl k tobě. Kéž bych zemřela!

Tak skončila Pitys a Pan zamyšleně díval se na ni. Tu zahučelo to kolem jezera a zjevila se velká žena s hlavou ozdobenou věncem pšeničným a chrpami.

— Kybelé! vykřikla Pitys zděšeně a prchala. Ale Kybelé přece by se byla pomstila, kdyby Zeus nebyl proměnil Pitys v krásnou sosnu s vlajícími větvemi, v nichž šuměl vítr a zář luny leskla se na větvích jako slzy — —

A kolem sosny zavoněly fialky — —

* * *

Druhého dne odpočíval Pan ve stínu sosny a věnčil ji krokusem a hyacinty, a večer když pískal na syrinx a zapuzená Echo opakovala roztouženě jeho melodie, tu shromáždili se kolem něho satyrové a nymfy a on vypravoval jim, jak vyrostla zde sosna, vypravoval jim o Pitys, jež měla slzy jasné jako jantar a byla cudná jako Artemis. Pak křepčili všichni kolem mrtvé Pitys, jež se chvěla slastí a šuměla větvemi a veliký Pan ozdobil svou hlavu věncem z haluzí sosnových na památku Pitys, již miloval a strom ten stal se mu tak drahým, jako Apollonu vavřín, v nějž proměnila se Dafné, když stíhal ji zpit láskou.

A každé měsíční noci pískal Pan a oready tančily, hamadryady opouštěly duté kmeny stromů, a Seilenové křepčili ku poctě Pitys, šumící sosny.

FEUILLETON.

„KNIHOVRAZI."

JUDr. R. J. KRONBAUER: Z MÝCH STAROŽITNICKÝCH POTULEK.

O existenci malé osady Březinky u Bělé pod Bezdězem neměl jsem potuchy. Ale moje sběratelské touhy zavály mne letos leckams, kam bych se byl jinak sotva kdy dostal. Byl jsem vrchním okresním zvěrolékařem p. Hanušem z Mnichova Hradiště upozorněn, že v Březince a okolních vesnicích možno získati starý vykládaný nábytek, zejména almary a truhly. Rozumí se samo sebou, že jsme neotáleli ani hodiny a vydali se ihned na cestu. Krásný, nezapomenutelný výlet! Majestátní Bezděz, jenž v době našeho odjezdu se před námi krásně modral, ztrácel pořád víc a víc na tomto svém nádherném, půvabném zabarvení, rostl před námi v báchorkovité přímo grandiosnosti a víc a více se vyjasňoval, takže jsme již pouhým okem poznávali, že se na památné ruině cosi milého děje. Báječná gothická kaple Bezdězská spěje ušlechtilou munificencí hraběte Waldsteina (sám je nadšeným ctitelem starých památek a neúnavným jejich sběratelem) ke svojí restauraci.

Jedeme, jedeme pořád českým krajem — do opravdy českým rájem. Ale najednou jako když ti hrdlo zadrhne. Pod Bezdězem bývala ještě česká hospoda. Před nemnoha léty ještě nás tam přivítali drahou naší mateřštinou — dnes není po dobrých těch lidech ani památky. Jediná, poslední oasa utopila se v záplavě, která se nevylévá, ale prosakuje, plíží se a postupuje dál, ku předu ne povrchem, ale pod zemí. Takový divný, takový studený pocit tě zamrazí. Ještě před chvilkou takřka jsi projížděl českým lidem — ukáže se nutnost, zeptati se na křižovatce na cestu, a buď nedostaneš odpovědi, a dostaneš-li, nedostaneš na otázku odpověď českou. Tady někde se stýkají oheň a voda, nevíš kde, ale někde nedaleko je už propast, kam se propadla naše domovina. Ve Vrchbělé už jsme se nemohli s lidmi ani dorozuměti — ten druhý jazyk je tu nějak divně zadrmolen, že pátému slovu sotva rozumíš. Ale pořád ještě jakoby sem sálalo teplo z domoviny. Naši lidé tudy putují za svou denní lopotou. Jak milounce tě zahřeje to jejich starosvětské, nevystihle srdečné a přítulné: „Pochválen buď pán Ježíš Kristus"! Jak rád, jak ochotně, jak hlasitě odpovídáš, abys poutníku dal na jevo, že se nemýlil, že jsme našinci, že jsme jedna duše a jedna krev.

Tu zkušenost mám — kdykoliv jsem putoval za starými památkami, vždy jsem něco povznášejícího našel. Pravda, rád po nich jezdím, jsem šťasten, získám-li něco — ale srdce mi radostí zabuší, když mi v takovém českém, dřevěném baráčku řeknou: „Bůh uchovej — co by vás to napadlo, že bychom památku po babičce prodali!" Doporučil mne přítel MUDr. Josef Satran z Bakova nad Jizerou do stavení, v němž bohatí lidé, staří a sobě věrní jako ti legendární Filemon a Baucis, přebývají. Vy sběratelé porculánu, starého skla a vykládaného nábytku, vyjeveni byste byli nad tou krásou, nad tím bohatstvím starodávného majetku! Hotové museum! Chceme koupit — starouškové se rozpačitě usmívají.

„U nás není nic na prodej . . . bylo tu už mnoho lidí, ale my neprodáme. Srdce by se nám lítostí utrhlo, až by to od nás odnášeli." Dcera Jarmila najednou div překvapením nevykřikne. Ve skříni bělá se nádherná, porculánová skupinka. Viděl jsem mnoho takových vzácných kousků v museích i v soukromých sbírkách — ale takového skvostu jsem ještě nikde a nikdy nespatřil! Stará paní se usmívá, pan lesní pokukuje na svou vetchou družku takovým milým pohledem.

„Vzácný kousek, viďte, slečinko," hovoří stará paní . . .; „skupinku mám už dva a sedmdesát roků. Dostala jsem ji za zvláštních okolností. Můj otec byl hejtmanem a hraběti Mirbachovi, bývalému kosmonoskému pánu, nějakou úsluhu prokázal. Byla jsem osmiletá holčička, když mne tatínek uvedl na zámek. Paní hraběnka, krásná jako Madonna — dodnes se na ni pamatuji a do dnes vím, že měla na sobě krásné, hedvábné květinové šaty — se se mnou obírala a když jsme odcházeli, dala mi na památku tuhle skupinu. Jako zřítelnici svého oka jsem ji opatrovala — ale před Prušáky jsem jí neuchránila. Popadli ji, odnesli — ale nebylo souzeno, abych se s ní už tenkráte rozloučila. Jak se stalo, že ji

pohodili, nevím, ale představte si naši radost, když jsme skupinku našli. Byla sice poněkud poškozena — ale je tak krásná, že jí taková jizvička nemohla ublížiti."

Filemon zase tak milounce podíval se na svou Baucidu. Stařenka se na chvíli zamyslila.

„Podejte mi, prosím, panno slečinko," povídá k dceři, „tu skupinku." Vzala ji do ruky, políbila lehce na rozloučenou a řekla:

„Když se vám tak tuze líbí . . . vezměte si ji na památku. Ale o jedno prosím — dobře mi ji opatrujte. Jsem už stará, a kdo ví, jaký osud by mou památku stihl . . . u vás bude jistě dobře uschována."

Skupinka je nám dnes tolik, jako monstrance v tabernákulu, je oltáříkem našich starobilůstek, jež denně nám dávají nové a nové motivy k tichým, krásným radostným chvílím — —

Ale proč vlastně píši tuto vzpomínku? K vůli krásné, k vůli vskutku vznešené příhodě, která před dávnými a dávnými léty udála se ve Březince nedaleko Bezdězu. Něco tak originálního, něco tak zvláštního člověk neslyšel a nedočte se v žádné knize. Byla doba, kdy i zde řádili Koniášové a pásli po starodávných, po dobrých českých knihách, jež byly lidu posledním útočištěm, nejspolehlivější útěchou. Ale tak, jako v Březince, nikde na nenasytného Molocha nevyzráli, Přišla výstraha, že v okolních vesnicích rabují knihy, že „Knihovrazi" (cituji slovo, které jsem poprvé v životě slyšel) slídí na půdách i ve sklepích a že je zle s knihami i lidmi, u kterých se naleznou. Sousedé ve Březince přišli na znamenitý nápad. Sebrali, kde jakou cennou knihu měli, narovnali, napěchovali je do sudu, zavolali mistra bednáře, všechny spáry i víko dobře zasmolili a v noci, zrovna když knihovrazi táhli na Březinku — ponořili sud do hluboké tůně na návsi. Tam jistě sud hledati nebudou a když, sotva najdou — bylo tenkrát v tůni bahna víc než vody. Knihovrazi přihnali se jako velká voda, přihnali se o půlnoci, rovnou do stavení, hledali, že by špendlík našli — ale po knihách ani stopy. Kleli, spílali, vyslýchali, všechno všude na ruby obrátili a k velké zlosti s nepořízenou, hloub do kraje, kde čekali bohatou kořist, odtáhli.

Sud s knihami dlouho a dlouho na dně kalu si poležel. Pořád a pořád nenadcházela lepší, jistější doba. Až konečně dočkal se vysvobození ze svého prazvláštního zajetí. Celá vesnice byla pohromadě, když sud z tůně vytahovali. Vypadalo to prý ne jako sud, ale jako zablácený balvan. Odrazili víko — a hle — ani jediná kniha nevzala zkázy, ani jediná kniha nebyla poškozena . .

Ještě jedna příhoda o knihách a o knihovrazích.

Laskavostí a ochotou p. JUDra Eduarda Krützner a dostala se do mého majetku nádherná hůl s rukovětí ze slonové kosti a se stříbrnou arabeskou, kterou před dávnými léty, v době předjozefínské, nosil hodnostář klášterních mnichů ve staroslavných Plasích. Pan dr. Krützner, jenž v archivu hledal rozřešení nějaké právní záhady, našel tu zmínku o „knihovrazích" docela jiného rázu.

Saekularisace odzvonila umíráčkem i mnichům Plasským.*) Za tmavé noci vojsko přitáhlo, aby provedlo inventarisaci. V klášteře nastal nepopsatelný zmatek, pochopitelné zděšení. Mniši opouštěli svoje cely a klášter a směli vzíti s sebou jenom to, co bylo osobním jejich majetkem. Pak brali vojáci — brali všechno, co jim pod ruku přišlo. Naložili i knihy — nádhernou, bohatou klášterní knihovnu naházeli na vozy, na těžké neohrabané fasuňky. Naložili toho tolik, jako obilí na žebříňáče — narovnali knih vrchovatě na vozy a zapomněli, že knihy mají obrovskou váhu. Biče zapráskaly, fasuňky zaúpěly, koně div že napětím se nestrhali. Šlo to chvilku ku předu — ale najednou nemohla výprava s místa. Cesty byly rozmočené, kolejnice vyjeté — celé jámy byly na silnici. A tu si soldateska hravě pomohla — tam, kde hrozilo uváznutí, naházelo se knih tolik, aby se vyjelo!

A tak se šťastně dostala výprava s klášterní knihovnou, vandalsky zdecimovanou, do Prahy!

*) Kus žalostné historie. Citujeme několik řádků z Ottova Naučného slovníku na doklad, jaké jiné pohromy se tu udály. — K rozkazu císaře Josefa II. byl klášter r. 1785 zrušen. Panství kláštera plasského zůstalo ve správě císařské až do r. 1826. Úředníci císařští, kteří vedli správu statků klášterních, všemožně se přičinili, aby stavby klášterní zpustly, nejen že nevěnovali žádných peněz na nutné opravy, ale hospodařili vandalsky. Tak dali v chrámě tejnickém vytrhati prkna, pískovcovou dlažbu, ano i měděný kryt s kopule byl stržen a zpeněžen, aby za to byl pořízen nový kotel do pivovaru. Krásně pracované zábradlí z pískovce s vkusnými vásami, jež v podobě galerie vinulo se na zpodu kolem kopule, bylo shozeno a zůstaveno vše v stavu tak zuboženém, že dnes důkladná a nádherná stavba ta jest žalostnou zříceninou.

NÁRODNÍ DIVADLO
PAMÁTCE
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.
V NEDĚLI, 20. ŘÍJNA 1912 o 11. HOD. DOPOL.

Jest život velký, nesmrtelný, jeden,
vesmíra ňadry proudí od pravěku;
jen v něm jest spása, vykoupení, eden,
jen v životu Bůh mluví ke člověku.
Nad nudy hořké, jedovaté bylí
on vynese květ svůj, který radost zlatí,
a vstane člověk vědom svojí síly,
jen láska k životu vám život vrátí.
Z „Hilariona".

Ještě dnes víří v duši dojem z mohutné, rozechvívající recitace mistra Vojana. Tak mně bylo, jakobych samotného Jaroslava Vrchlického slyšel, když mezi námi sedával. Prostou kytičku přinesl, kterou na ulici od chudáka koupil, pokochal se pohledem na květ a v jásavém tónu promluvil: „Za chvilku to zvadne, za chvilku to člověk pohodí — ale teď je to krásné, sladké, voní to, má to nádhernou barvu, má to život." Smrti — před nemocí, kdy byl ve svých názorech nezlomen — se Vrchlický nebál. Často a často, když z pohřbů drahých známých jsme se vraceli, mluvil o tak zvaných posledních věcech člověka. „Vlna smutku se převalí," říkával — „svět si odbude svoje ceremonie stereotypní, vždycky stejné — ale to hlavní při tom, že mrtvý o tom nic neví." A pořád slyším ten hymnus na život:

a darmo člověk vzbouřen proti němu
jej bude zapírat a ničit v sobě;
on pouze dá mu hvězdy k diademu
a v posměch na jeho zas vzroste hrobě ...

Slyším ten zadumaný, resignovaný jásot, jenž zpíval z Vojanovy recitace, která dala slavné básni to, co hned tak někdo nedovede — to rozechvění, to divné rozjaření, jež z toho zpěvu se valí a jež jako mlha nad krajem tlumí každý ten trylek. Něco v té písni, jakoby daleko, daleko vzdáleno, tesknĕ pozaznívá — v té lásce mistrově bylo něco bolestného! A proto ono hrobové ticho při této na výsost umělecké recitaci, že dovedla i tak jemně utajený stesk zachytit, ztlumočit!

Druhou skvělou hvězdou programu byl „Hakon", do něhož vložila paní Leopolda Dostalová sílu, kterou Vrchlický nassál v duši, kdykoliv v tajemno legendy se vnořil.

„Odine, jsme vyrovnáni spolu,
vítězně ti vrhám pod nohy
obět pomsty tvé i svého bolu;
ve své moci jak jsi ubohý ..."

kasá se člověk, pozemský červ, na tu sílu, na tu moc, jež mlžinou rysy giganta proniká.

Jen Bůh na své skále stojí bez hnutí!

V obou, i v mistru Vojanovi i v paní Dostalové našel toho dne Jaroslav Vrchlický interprety nejpovolanější — —

Snad už ani symbol nebyl v tom, že volena k pietní oslavě mistrova aktovka „K životu". Ale i v ní je ta síla Vrchlického, která se projevila vždy a všude, kde lásku v jakékoliv podobě opěvoval. Byla krásně, byla svěže zahrána — byla také věrným žákem a přítelem mistrovým, Jaroslavem Kvapilem, s láskou a s pochopením vypravena. Všichni účinkující byli nám v tu chvíli milejší, dražší, než jindy. Ani bychom nedovedli jim nic vytknout v takovéto chvíli, kdyby i příčina byla. Měli tentokráte ve svém středu pí. Evu Vrchlickou, které splnil se toužený sen, že si mohla zase zahráti v Národním divadle a to při tak vzácné příležitosti!

Jenom jednu chvíli přeletěl scénou stín. Najednou se objevil před rampou jednatel „Máje" prof. Fr. Sekanina. Věděli jsme, že s Jaroslavem Kvapilem a prof. dr. Jaromírem Boreckým byl pořadatelem této oslavy a netušili jsme v tomto vstupu nic dobrého. Oznamoval, že slavená a favorisovaná pěvkyně sl. Emma Destinová nemůže pro nehodu, která ji stihla, zpívati. Ale měl na štěstí hned náhradu — slib „Pěveckého sdružení pražských učitelů" že se vynasnaží velikou dozajista újmu vynahraditi. Bylo skvěle splněno, co prof. Sekanina slíbil. Píseň za písní následovala ve štědré míře, a sbormistr p. František Spilka znovu a znovu vyhovoval jásotu obecenstva, jeho touze za nový, krásný požitek. Plně jsme chápali čarodějnou moc slavného sdružení, jež velkolepě manifestováno při zájezdu do ciziny. Byli ohlášeni vysokému hodnostáři, jenž měl se dostaviti k poradě, jež prý nestrpí odkladu.

Podíval se na hodinky a zdvořile, ale krátce řekl: „Je mně velice líto — ale mám k disposici jenom několik minut.“ Sbor spustil — a dobrý ten muž zapomenul na hodinky, zapomněl na poradu, jež nestrpěla prý odkladu — a poslouchal plnou hodinu! A když se stěmi čaroději zpěvu loučil, ruku sbormistru Spilkovi stiskl a rozechvěně řekl, že na tento krásný požitek do smrti nezapomene!

Bylo by nespravedlivo, nezmíniti se o vzorné produkci orchestru Národního divadla, jenž sehrál smuteční pochod z „Messinské nevěsty“ od Zdenka Fibicha. Dirigoval mistr Karel Kovařovic, jenž tiše odešel od svého pultu a již se neobjevil. Bouře potlesku volala ho zpátky, aby si přišel pro uznání a dík — ale dirigent se neobjevil.

Dirigoval — smuteční pochod!

Spolek spisovatelů belletristů Máje, jenž oslavu tuto podnítil a jenž odnáší si z ní úhelný kámen pro Společnost Jaroslava Vrchlického, sebe sama tímto pietním činem zušlechtil. Mistr byl řadu let jeho předsedou a většina Majistů, zejména členové výboru, kteří s Vrchlickým tolik let zasedali za zeleným stolem, byli jeho oddanými ctiteli a přáteli. Oslava minula, vlna života valí se dál . . .

Jen bůh na své skále stojí bez hnutí...

JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

POTUPNÝ KVAS. (Napsal Sem Benelli, přel. Marie Votrubová-Haunerová. Rež. Jaroslav Kvapil.) Tragedie, kterou předvedlo Národní divadlo v bohatém rámci, je význačná mnohem víc technickou virtuositou, než psychologickými momenty. Benelli je autor přímo závratné fantasie, která si libuje v appartních kombinacích a vyhrocených intrikách. Všechno úsilí autorovo jakoby spělo k vyvolání napínavých scén, jež mají jenom klamný, zdánlivě skvěle konstruovaný dramatický účin. Toho dociluje Benelli nepopíratelně plnou měrou; posluchač z údivu takřka se nedostane a je několikrát vysazen mrazivým dojmům. Hra, která vznikne z bezuzdného žertu, neukazuje z počátku na tragedii — nikdo ani ve snách nemůže tušiti tak hrozné, tak krvavé konce. Scény tragedie jsou tak raffinovaně vypočteny na effekt, že nemůže posluchač ani sledovati, ani náležitě oceniti, tím méně zažíti krásnou, vskutku nádhernou dikci. Každý akt má po takové skvělé kytičce, kterou vždy podává bizarní hrdina tragedie, jenž za potupný žert mstí se žertem krvavým, tragickým. Za to, že ho násilník, chvástavec a požitkář Neri ve spolku se svým bratrem pohanil, do pytle vstrčil, do vln Arna ponořil a dýkou pobodal, nastrojí na něho úžasnou pomstu. V parádní slovní půtce lstivě ho vyprovokuje k výpadu do vinárny. Ví dobře, že nadutý mluvka vrazí do lokálu jako tur, tam ho dá lapnouti smečkou sobě oddaných stvůr jako člověka, jenž z čista jasna rozumem se minul, a teď následuje řada výjevů nikterak šmahem vkusných a sympatických, ale vždycky s báječnou hbitostí, s úžasnou přímo hravostí sestrojených.

Osnovatel ďábelského díla, jenž zatím, co sok jeho Neri úpí v temné komoře, do ložnice jeho milenky se vplíží a se spoutaným „šílencem“ provede celou serii kousků, není figurou nikterak sympatickou. Svého soka se bojí jako ďábla a v zajetí ho drží spíše ze strachu než proto, že by se nemohl nasytiti své pomsty. Proto nejsme srdcem zaujati pro nikoho z těchto hrdinů — ani pro trpitele v poutech, ani pro mstitele, tím míň pro hrdinku tohoto reje, ženu to jistě prazvláštní už tím, že celou noc v rozkoši prožije s mužem jiným, než se svým milencem — a lstivé záměny nepozná! Ale poněvadž právě tato partie překypuje žárem smyslnosti, překotný dialog jen jen srší narážkami na tuto pikantní záměnu, nemá posluchač vskutku ani času, aby uvažoval, je-li něco takového vůbec myslitelno.

Vrcholem autorovy dovednosti ve vymýšlení překvapujících obratů, je akt poslední, jehož atrakcí je příšerná záměna osob zase v ložnici, v níž měl na loži rozkoše dodýchati nenasytný mstitel. Představte si úžas vrahův (nemluvě o úžasu publika), když pozná, že probodl místo svého trapiče — svého bratra! Není divu — řekne se — že se Neri na konec do opravdy zbláznil. Není to nic jiného, než zase jenom — shovívavost k autorovi, jenž i této zdánlivé pravděpodobnosti využitkoval k poslednímu závěrečnému effektu. Hru tak virtuosně sestrojenou, nutno ovšem také tak virtuosně hráti. Úkolu tomu nejblíže stál p. Schlaghamer, jenž s úspěchem tlumočil právě ty partie, v nichž je také krása slova a pí. Sedláčková, jež roli prospěla svými, pro jeviště a zejména pro tuto roli ovšem v přední řadě nevyhnutelnými přednostmi svého lepého zevnějšku. Správný a vystihující překlad tragedie vyžaduje naprostého znalce jazyka i obratného tlumočníka všech, ne právě snadných obratů. Paní Marie Votrubová-Haunerová krásnou dikci převedla v bohatém slovním rouchu. Jaroslav Kvapil bral ovšem při režii náležitý zřetel ke zvláštnímu rázu hry, který znamenitě vystihl skvělou úpravou hodovní síně i předpokoje ložnice, jenž celým svým uspořádáním byl hlasatelem svého bizarního určení. K.

KRÁSNÁ INICIÁLKA, povídka Jos. D. Konráda, přeložena byla do jazyka srbského a otištěna v posedních číslech časopisu „Brankovo Kolo“.

Toto číslo vydáno dne 25. října 1912.

ROČNÍK XI. MÁJ ČÍSLO 5.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

IN MEMORIAM PATRIS MEI.

I.

Byl červen osmnáctý. Neděle.
Šedivá hlava skláněla se v loži,
kam krokem neslyšným šli andělé,
by řekli Ti, že nadešel den Boží.

Lampička za postelí blikala
před krucifixem, růženec kde visí.
Tvá duše s pohledem se setkala
těch, kteří životem Tvým prošli kdysi.

Všech těch, jimž otevřel jsi dokořán
své srdce celé, Lásky věčné světlo,
zkad jiskry rozlétly se do všech stran
jak símě, z něhož na sta růží zkvetlo.

Já mystické teď viděl růže ty,
vyrostlé z bolesti a milování,
jak po mléčné jsou dráze rozsety,
kde vedla cesta do nebeských plání.

A bylo ticho. Chvíle napiatá.
Pokojem zdálo se, že záře vzplála,
jak Kristových ran rudá stigmata
by tlumený svit kolem rozlévala.

Tvé oči, v nichž plam svaté Lásky šleh,
pohlédly na nás s tichým mírem nebe.
Kdož ublížili Ti, já vzpomněl všech
a ze všech nejvíc vzpomínal jsem sebe.

Pak bolest tichá v srdce sáhla mi.
Nedlouho poté, když půl třetí bilo,
mezi nás vstoupil Kdosi Neznámý,
a srdce Tvé se náhle zastavilo.

A zřel jsem zas trs růží mystických,
kryjících cestu do nebeských plání.
A viděl jsem v nich stopy nohou Tvých
a stopy bolesti a milování.

II.

Na starém hřbitově, kde květiny
břečtanu guirlandami prokmitají,
jak slzy zabarvené odstíny
lamp smutečních, jež v plamenech sen mají,

kde kostel nejsvětější Trojice
jak anděl soudu, smiřovatel klidný
kovovým hlasem se své zvonice
ty svolává, jichž byly sečteny dny,

kde generace leží v mohylách,
jež zřely město plát jak triumf žhavý,
a jež se dávno proměnily v prach
jak zašla v prach i pyšná doba slávy:

tam z modré žuly balvan zdvihá se,
vztyčený k nebi v přísné meditaci
jak ballada, jež k chmurné okrase
smuteční vrby nese vegetaci.

Smuteční vrby zlomek bronzový.
Když dotkneš se ho s tajuplnou bázní,
jak se svíce proud slzí voskový
když skane do varhan, zvuk vstříc ti zazní.

Bronz tvrdý, kámen tvrdší ocele.
Však ještě mnohem tvrdší mlčení je,
když noc déšť růží černých nastele
na desku massivní, jež hrobku kryje.

Kříž plastický z té desky vyrůstá,
jak z hmoty vyrůstá duch v utrpení,
co Poznání prst klade na ústa
před Tajemstvím, jež z těchto světů není,

Zvuk, zdá se, slyšíš serafínských lyr,
jenž jak prach stříbra padá do hřbitova;
a modré nebe lije na hrob mír
jak vonný olej miska safírová.

III.

Já z večera jsem na hřbitově stál
u těžké skály, ležícího kříže
a myslí svou jsem k tomu zalétal,
jenž vstoupil vzhůru, zbaven hmoty tíže.

Zde dole tělo jeho spočívá
s rukama k prsoum zbožně sepiatýma,

stín modravý mu skráně pokrývá,
a na ztuhlých rtech věčné ticho dřímá.

A nad ním ležící kříž z kamene
jest pečeť, arkanum jež uzamyká,
dotekem ducha pro vždy svěcené
jak vzácné roucho krví mučedníka.

IV.

Já na hřbitově z večera jsem stál,
když slunce k západu se nachýlilo
a zářic v daleku jak svatý Grál
svou mystickou krev do propasti lilo.

A červánků bohatá záplava
jak po obloze snášela se níže,
skanula velká růže krvavá
na hrobku, k srdci žulového kříže.

To symbol mluvil řečí tajemnou,
jíž zasvěcenci zvykli mluvit k Pánu,
a chápal jsem, že září přede mnou
vítězný odznak Rozikruciánů.

Tajemství růže v kříži rozvité! . . .
Já cítil, jak mým nohám prchá země
a věděl, drahý otče, v chvíli té,
tou svatou růží Ty že mluvíš ke mně!

JOSEF ŠIMÁNEK.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

VI.

Za několik dní po té slavil skladatel Jan Verner sňatek se slečnou Marií Zápotockou. Před oddavkami byla v pražském representačním domě hostina, při které máti nevěstina nepřestávala se usmívati, ale do svých úsměvů ustavičně ronila slzy brzkého loučení.

Také pan stavitel byl v míře velmi pohnutlivé a chvílemi si pletl svého zetě s Martinem a Martina hned zase s Tetivou, kterému již také důvěrně říkal Zikmundíčku a všechny tři mladé muže tiskl k otcovským prsům.

Polykarp Martin snažil se vyrážeti každého, na kom postřehoval sebe menší mráček lítosti a smutku. Paní Zápotockou jmenoval důsledně Amalií Josipovnou a mladou chot Vernerovu Marií Pavlovnou a stále na ní uznamenával nové vděky, které čím dále více ho okouzlovaly.

Po oddavkách mladí manželé rovnou se vydali na svatební cestu a Martin i Tetiva s nimi jako jejich oddaní panoši. Byl skvostný májový den, s nebe smálo se a svítilo slunce tak teple a jasně jako slunce lásky a štěstí na obličejích vítězného Vernera a sličné nevěsty. V pražském sadě před nádražím voněly stromy a květy, a ptáci je vyprovázeli hvízdavými koncerty.

Družina uměleckých a literárních přátel skladatelových dostavila se ještě na nádraží a učinila loučení obou nevěstiných rodičů lehčím. Za veselých blahopřání a maminčina pláče hnul se pak vlak a za minutu zmizel s naším čtverolístkem v černém tunelu.

Plán svého výletu nadšení poutníci již předem přesně si ustanovili. Hlavními stanicemi jejich cesty byla Vídeň s krátkou zastávkou, pak hlavní

město uherské, Bosna s vodopády jajeckými a Sarajevem, Hercegovina s Mostarem, Dalmacie s báchorkovitým Dubrovníkem, kde se hodlali zdržeti několik dní, aby užili luzné Adrie. A posléze Černá Hora se všemi podivuhodnostmi a zázraky, které zaměstnávaly všechny ty nedočkavé hlavy tlumy nesčíslných představ a vidin.

Jan Verner vezl si náklad notového papíru, jakoby tam chtěl napsati ne jednu, ale nejméně deset velikých oper, rovněž tak Zikmund Tetiva se opatřil náčrtkovými knihami, barvami, štětci a plátny v takovém nadbytku, že co chvíli musil počítati, má-li pohromadě všechna svoje zavazadla.

Jediný Polykarp Martin vyjel si na dalekou pout tak lehce, jakoby chtěl navštíviti toliko Krč nebo nanejvýše černokostelecké lesy. Vlekl s sebou pouze praktický havelok, do štrapácí vyzkoušený deštník a tlumok s prádlem a několika drobnostmi. Kromě tenkého zápisníku nevzal si papíru ani arch, ten prý dostane všude, a kdyby přece o něj byla někde nouze, že prý bude psáti kapitoly svého románu na opotřebovaných límcích a manšetách. Dovedl-li kdysi Ignát Herrmannn napsati zdařilou humoresku na rozmanitých partecetlích, proč by on k svému dílu nemohl užíti manšet a náprsenky? Má drobné, sporé písmo, jako vyučenec v šetrnosti píše vždycky na obou stranách — rukopis dá potom do musea, aby národ viděl, jak skrovné prostředky stačily k napsání velikého díla mistra Martina Polykarpa.

Jízda do Vídně jim uběhla jako mžiknutím.

„Tak krátká cesta, a tolik na ní padlo hubiček!“ zažertoval literát, když vjížděli do vídeňského nádraží. Dobře pozoroval, když vycházel s malířem do vagonové chodbičky vykouřit papirosku, jak se za nimi v kupé mladí manželé cukrovali.

„Počkejte, počkejte,“ hrozila mu mladá paní, „však my vám ještě oplatíme tu nediskretnost!“

„Rád bych věděl, jak!“ kasal se literát.

„Od nynějška se nebudeme na vás ohlížet a budeme se líbat před vámi.“

Martin doznal, že se vzdává, že jest nadobro poražen paninou neohrožeností. Tak úkradkem postřehnouti skrývaný polibek, to ještě jakž takž snesl, ale býti té rozkoši tváří v tvář a při tom býti uvázán jako na řetězu, to by věru bylo nesnesitelné a kruté pro tak ohnivého mládence.

„Co vy tomu říkáte, pane Tetivo?“ mladá paní obrátila se k malířovi. Pro vás by to jistě nebylo tak nebezpečné.“

Malíř nevěděl, co odpověděti. Zatím co ona vesele a bez nesnází se usmívala, on se zardíval jako čtrnáctiletá panenka.

„Zikmund Antonovič se stydí,“ dobíral si ho Martin, „kde pak, takový akademicky malíř, který dosud maloval jenom nevinné motýle, ptáčky a cudné krajinky!“

Nach na tvářích Tetivových nešetrnou poznámkou Martinovou jenom se stupňoval. Byl by rád malíř něco vtipného nebo žertovného prohodil, avšak přítomnost ducha ho opustila. Jenom útrpně se podíval na paní Vernerovou, a ona se domnívala, že dovedla čísti v jeho zajímavých očích, které se jí tolik líbily.

Verner jenom málo si všímal toho škádlení. Jako starý manžel, dávno uvyklý dvornostem, prokazovaným hezké manželce, shovívavě se usmíval, a spokojený pohled jeho pravil: „Dobře, dobře, chcete-li se takto bavit, s Pánem Bohem, bavte se!“

Vídni naši Pražané nevěnovali zvláštní pozornosti; znali ji všichni kromě paní Vernerové, která jako opravdová žena byla jediná zvědava, jak fešné Vídeňačky se odívají. Ze všech znamenitostí poutalo ji toliko nejnovější modní umění rob a dámských klobouků, které shledala ještě širšími a nápadnějšími než na pražských ulicích.

Pobyt v Pešti zkrátili na několik hodin. Nosič zavazadel na nádraží, drožkář, průvodčí v elektrické dráze, strážník na křižovatce — každý byl k nim, cizincům, tak maďarsky nešetrným, že se rozhodli vyškrtnouti metropoli svatoštěpánskou ze svého programu.

Martin se těšil, že si v Pešti popřeje oblíbeného uherského pokrmu, papriky, nadívané dvojím sekaným masem a rýží s rajskou omáčkou, ale když mu to Tetiva připomenul, ušklíbl se a odbyl ho, že mu již zašla chut a že by ho tam nenavnadil ani vyhlášeným tokajským.

Malíř pokusil se zastati Maďarů, prohlašoval, že jsou docela v právu, hájí-li si tak urputně maďarského rázu svého hlavního města, avšak nepochodil ani u klidného komponisty. Bylo mu vy-

slechnouti lekci o maďarském chauvinismu, vše že jest jenom umělé, nafouklé, pouhý nátěr, falešné pozlátko, pod kterým se skrývá vrozená sveřepost. Literát si přivolal na pomoc Charvaty a neštastné utlačované Slováky, a osud Maďarů byl u našich cestovatelů nemilosrdně zpečetěn.

„Dopustili jsme se hlouposti, že jsme nevěděli o jiné cestě než přes Uhry," hněval se Martin, „dobře nám tak, podruhé budem prozíravější."

S úšklebkem četl po ulicích rozmanitá návěstí a firmy a až se vztekal vida, jaká v té vzorné maďarštině je spousta slov a jmen slovanských. Všude viděl samou palinku, samý zalog a hlásal, v tom zalogu že dávají pánům Maďarům zálohy, aby měli na tu svoji nefalšovanou pálenku.

Dobrá nálada se mu vrátila až v Slavonské zemi, kde si oddychl, jakoby ho pustili ze zajetí. Když pak za vlažného soumraku u Dalje zaleskla se před nimi hladina široké řeky, a rychlovlak lehounce vjel s nimi na mohutný prám, po kterém se téměř nepozorovatelně přeplavili na protější břeh, Polykarp Martin se rozplýval v chvalořeči a úplně zapomínal na minulé nespokojené hodiny.

Pak přišel Bosenský Brod, kde měli na úzkokolejné dráze přesednouti do útulného vlaku. Na nádraží uviděli prvé mohamedány. Muž v bílém turbanu, zahalená žena a tři malé děti tiše, skorem nepohnutě seděli v ústraní čekárny a pojídali bílý chléb, k němuž srkali černou kávu.

Byla to zajímavá skupina, a Tetiva hned dobyl z cestovního kufru svůj skizzovní blok, aby i v tom nedostatečném osvětlení si ji zachytil na papír. Ale tím podnítil mohamedána v bílém turbanu. Ten se domníval, že malíř neomaleně si prohlíží jeho ženu, která div že při tom obličejem se nepoložila až na špinavou podlahu.

Musil se do toho vložiti nádražní zřízenec, jenž udivenému Tetivovi dal náležité vysvětlení o pozornosti, kterou sluší nevěnovati islamským ženám a o odporu vyznavačů Prorokových vůbec k malířům. Znepokojenou rodinu usmířila teprve paní Vernerová, když promluvila na ženu několik mírných, konejšivých vět, kterým bylo jenom málo rozuměno, a když podělila její děti pomeranči a cukrovím.

V Jajcích a později v Sarajevě Tetiva dosyta si vynahradil bosnobrodské zklamání a usmířil svoji malířskou nedočkavost. Nalezl tam hojně pozoru hodných bosenských typů, a podařilo se mu také několikráte nepozorovaně zachytiti obrázek rázovitého mohamedána. Nakresloval si vše, co potkávali na té veselé cestě: hornaté krajiny s úchvatnými odstíny svého zabarvení, klikatost a malebná pobřeží jako azur modrých a jako křišťál čirých řek, kamenné mohamedánské domy s vynikajícím hustým mřížovím haremů, skrovné slaměné kuče chudých lidí, kupy sena v korunách pobřežních stromů, otužilé soumary a směšné oslíky, hejna černohnědých koz, stádka dlouhorouných ovec a umolousaných prasátek, a pak ty rozličné typické lidi, muže, ženy a děti v národních krojích, a hned zase krkolomný dřevěný můstek, silhouettu městečka s džamijemi a minarety.

Pokračování

DNO MOŘSKÉ.

NAPSAL BOH. BAUŠE.

Známe-li celý relief naší země? Snad lépe nežli naši předkové, když neznali tito ještě rozsah oceánů, výšku hor, mnoho však zbývá pro skutečnou představu tváře planety, nám za bydliště souzené. Vždyt mnohem lépe možno se orientovati na měsíci, pokud se týká strany jeho k nám obrácené, neboť novější mapy měsíce zobrazují mnohem určitěji seskupení, tvar a výšku horstev, nežli mohou podati naše mapy naší země, nehledě ani k neprozkoumaným končinám nitra Afriky, Asie, Australie neb jižního polárního kraje. Nicméně poznávání zeměvědné pokračuje. Každým rokem vniká se do jiných neznámých končin, měří a zkoumají se nové výšky a hloubky. V posledních desítiletích věnuje se zvlášt oceánům úsilovná pozornost. Vždyt kdo vládne mořem, vládne světem. Studium oceanografické neobmezuje se na úpravu cest mořeplavbě a rybolovu;

tisíceré otázky klade oceán všem oborům vědy přírodní, a nic neodstrašuje badatele vnikati do tajemství i hrůz jeho. Již neplatí výstraha v Schillerovu „Potápěči“:

„Kdo v růžovém dýše světle — má dech,
v hloubi tam tma jen a hrůznosti;
člověče, pokusů smělých nech
a pro vždy varuj se — varuj to zříti,
co bozi ráčili v noc a šer skrýti.“

Bylo by zajímavo sledovati i dále, jak básnická obrazotvornost oživila purpurovou hlubinu „salamandry a draky“, což pak v naivním překladu ctihodného A. Marka ještě komičtěji se nese:

„Jaký to žížal, ještěrek, saní to byt!
Černě se hemžili v hrozivé směsi
v škaredé chomáče spiati
kladivci, jichž oko lidské se děsí,
štěninozub, potvorně ježatí skati,
strašlivý psohlav na mne svůj lup
co vodní hyena ukrutný vyšklebil zub.“ — —

Již Schiller byl by dnes zajisté volil jiné tvory k líčení hlubin dle nynějších našich vědomostí o tvorstvu podmořském; a český překladatel nemusil by dnes vymýšleti slov nic neznamenajících, jako „skati“ (což dle Jungmanna nejvýše může znamenati nějaký sklon, böschung).

Avšak není účelem naší kapitoly líčiti tvorstvo hlubin, nýbrž povahu dna mořského, pokud dle nových výzkumů o něm utvořiti si můžeme pojem. Povaha dna bez toho mocně působí na žijící na něm tvorstvo, jehož zeměpisné rozšíření závisí na ústrojnosti jeho, která hlavně jest podmíněna povahou půdy.

Čím bytosti mají činnější účastenství na útvaru a rušení půdy pánve oceánické, tím hrají též větší úlohu v původu usazenin od jich prvopočátků, v celém vývoji zeměpisném a lithologickém. I nejmenší zvířátka mořská svými odumírajícími částkami, nesčíslnými co do počtu a doby, v nichž ke dnu klesají, vyvinují moc zemětvornou od počátku světa, jak čteme ve složení kůry zemské.

Na útvaru dna závisí tedy přímo zvířena tu pobřežní, jinde hlubinná. Zvířena hlubinná liší se velice od zvířeny pobřežní; poznání její jest teprve v počátcích; nicméně každá nová výprava objevuje tvary neznámé, nejvýše zajímavé, ač dosud velmi vzácné.

Pohleďme na rozdělení těchto hlubin, jak je novější mapy zaznamenávají.*) Největší hloubky byly dosaženy v západní části Tichého oceánu, poblíže ostrovů Karolin, Marian a Tongy; výprava Pinguinu r. 1895 dostihla zde 9427 m.; loď Nero r. 1899, 9636 m., poblíže ostrova Guam; konečně expedice lodi Planeta r. 1911 as 9750 metrů! Několik jiných hlubokých trhlin oznamuje se z atlantického oceánu: sluj u Porto-Rica 8526 m.; trhlina Romanšká pod rovníkem 7370 m.: mezi Kanarskými a Azorskými ostrovy štěrbina Monaco 6290 m. V Tichém oceánu sluj japonská 8513 m.; sluj Aléontien 7384 m. Maximum ve Středozemním moři nalezeno mezi Sicilií a Korfu 4440 m. Prozkoumání dna oceánu atlantického ukázalo, že rozdělen jest podél na dvě veliká údolí rovnoběžná s Afrikou a Amerikou, oddělená velikým hřebenem podmořským, který se táhne od severu k jihu, a odděluje pásma hlubinná západu od pásem východu.

Průměr četných měření hloubek všech oceánů jeví se nyní asi ke 4000 metrů.

Dejme tomu, že by všechna voda z oceánů najednou zmizela, a my octli bychom se vůči rozsáhlé pánvi, která ji obsahovala, na suchu. Jaký pohled by půda ta poskytovala? Či jinými slovy, jak by vypadala pánev mořská, kdyby se stala pojednou souší a v čem by se lišila od pevnin, jak je nyní známe? Otázka nás již proto může zajímati, že zde žijí celé zvířeny a květeny mořské, a tážeme se, za jakých poměrů?

Co nyní o půdě mořské víme, jest výsledek přečetných sondáží, nicméně jsou ještě nesmírné plochy, o nichž nemáme žádných dokladů, což platí zvlášť o jižním Pacifickém a Indickém oceánu. Avšak co dosud známe, opravňuje nás mysliti si, že v celku pohled velice se liší od toho, co vidíme na zemi. Hluboký klid vod hlubinných, nedostatek tekoucích řek, deštů, mrazů, větrů, jež stále na pevninách brázdí, odplavují, mění povrch země, má za následek, že není tu památky po údolích kotlinných, balvanech zřícených, ná-

*) Veškerá data vyňata jsou ze spisu: La Vie dans les Océans. Autor: Dr. L. Joubin, prof. institutu oceánografického.

sypech větrných, strží skalních, ani zubatých hřebenech horských. Táhnou se tu sice ještě horská pásma i údolí, avšak jejich svah jest pravidelný, sklon pozvolný. Jen na skalnatém pobřeží vyskytují se ještě ostré hrany jakožto prodloužení útvaru pobřežního; avšak již v hloubce 50 m., vyjma některé případy, nejsou tu již jiné nežli svahy mírné, reliefu zaokrouhleného.

Nemálo přispívá ke vzhledu tomuto, že veškerá klidná půda jest pokryta jemným práškem usedliny. Jest vzácný případ, že keser vynese z hlubin kámen neb úlomky pevné; stává se tak jen v sousedství podmořských sopek aneb, když pluly tudy ledovcové hory, a rozpouštějíce se, zanechaly kameny urvané jimi od pevniny. Všude však sonda i keser vynášejí bahno, a to různé povahy.

Zdá se, jakoby celá krajina podmořská zahalena byla pokrývkou z popele, jenž se hromadí v prohlubinách, pokrývá jemnou vrstvou vrcholky, niveluje a vyrovnává celou půdu podmořskou.

Kdybychom po této půdě, v duchu zbavené vod, jeli kočárem z Hâvru do New-Yorku, nespatřili bychom po stranách cesty nežli mírné svahy a dráhu skoro vodorovnou. Jest to jen ve velikých úžlabinách, na př. u Tongy, kde svah jest velice prudký, náhlý spád málo široký a jde velice hluboko.

A na tomto jemném bahně leží tvorové hlubin, do něho se noří a mnozí jím se živí.

Avšak náš kočár, myšlený na suchém dně, našel by přece několik překážek, a to na prvních kilometrech cesty poblíže pobřeží, a podobně při příchodu na druhém břehu, nebot pevnina prodloužena jest do moře svými skalisky podmořskými, zbytky starého břehu zrušeného příbojem, jichž hřebeny jsou i různě oživeny a relief jejich měnivý; to však záhy, postupujeme-li na širé moře, přestává; následují pak za skalisky pisčité pláně, a za těmito pokryvka bahna stále jemnějšího a jemnějšího, čím dále vzdalujeme se od pobřeží.

Pásmo pobřežní pod mořem táhne se do hloubky 10 až 50 m., tvořeno skalisky, ostrůvky, útesy koralovými, zbytky to starých pevnin a budováním recentních koralových polypů; dále do hlubin zmizí toto vše a dno objevuje se jednotně monotonní.

Význačné pro krajiny podmořské jest nedostatek vší vegetace, nebot ve vzdálenosti asi 120 metrů objevuje se jen výjimečně nějaký porost, který však na dobro zmizí ve hloubce 200 metrů. Chybít jednak světlo, jednak podklad pevný, na němž by se rostlina mohla zachytit, takže celá ohromná planina dna oceánického jest jen pouští bez rostlinstva, kdež jen jistí živočichové mohou ještě žíti.

Je-li pevnina pobřežní vroubena horským pásmem, jako jsou Alpy v Provenci nebo Pyreney na pobřeží Roussikonu, pak jest dno podmořské jen pokračováním břehu a dosáhneme tu ihned značných hloubek. Je-li však krajina plochá a nízká, prodlužuje se i svah daleko pozvolna, a teprve na několik set kilometrů třeba pokračovati, nežli se dosáhne hloubky sta metrů. Tak jest to v severním moři. Avšak pozoruje se, že hloubka náhle vzroste o 200 m., a octneme se pojednou v pásmu hlubinném. Jest to onen podstavec, nesoucí souše, a jež nazývají se „plateau kontinentální", které obkličuje pevninu s mírným svahem jako stupeň, až najednou příkře končí.

Toto plateau či vrchopláň zahrnuje tedy pásma pobřežní, podléhající přílivu a odlivu, proudům tím vznikajícím, tření vln spodních s velikými svrchními; zde se ukládají hlavně nánosy přítoků vodních, úlomky příboje a trosky z břehů odtržené deštěm, větrem, činností vln a odlivu. Prohlubiny zde se vyskytující jsou jen pokračování údolí na pevnině, neb koryt řek, zmírněné jen usazeninami mírnící příkřejší hrany,

Stupeň tento jest vysoké důležitosti pro biologii moře; ukončení jeho náhlou hloubkou 200 m. jest právě ona mez, kam až světlo může proniknouti a rostlinstvo žíti. Tuto velikou terasu tedy jedině oživuje ještě rostlinstvo a s ním živočišstvo býložravé; odtud dále není více rostlin, a živočišstvo jen dravé. V pomezí této vrchopláně cítiti jest též jedině ještě změnu ročních časů; zde vykonává se rybolov většiny ryb zvaných pobřežní. Všechny ryby ploché, ryby skalní, jedlí kořýši chytají se jen na dně, jedny na skalnatém, jiné na bahnitém tohoto stupně obkličujícího pevninu.

Všechna veliká loviště moře Severního, v la Manche, na pobřežích Francie v zálivu Gascoňském a Lionském obmezují se na tuto terasu kontinentální. Možno tedy, patříme-li na mapu hloub-

koměrnou, posouditi bohatství rybolovu některé země. Jestliže ona terasa kontinentální jest úzká, což se na mapách vyznačuje světlou, hlubina temnější barvou, pak jest tu rybolov slabé zřídlo blahobytu. Když naopak vidíme jasné, široké, pásmo, s vodami málo hlubokými, vrchopláň podmořskou táhnouti se daleko do moře, pak rybolov jest vydatný a bohatství obyvatelstva pobřežního značné.

Vypočetli, že ono pásmo, vroubící veškeré kontinenty světa, které tvoří tedy onu pláň kontinentální, představuje délku břehů 250.000 kilometrů, majíc průměrnou šířku 90 km. a povrch 22 millionů čtverečných kilometrů.

Od tohoto stupně kontinentálního sestupuje dno náhle od 200 m. do pásma hlubinného 1000 až 1200 m. Zde stýkají se trojí zvířeny: předem zvířena více pobřežní, oné terasy, pak druhá svahů vedoucích do hlubin, a konečně vzácná zvířena hlubinná. Tato trojí fauna, valně se od sebe lišící, vyskytuje se na prostoře dosti obmezené v blízkém sousedství. Ono sblížení může nám dáti pojem, jak oživily pozvolným vývojem nesmírné pláně hlubinné. Můžemet považovati za kolébku bytostí rostlinných i živočišných onen stupeň kontinentální, s vodami prosvětlenými; odtud později pozvolným přizpůsobováním sestupovalo tvorstvo do hlubin méně osvětlených, až konečně do purpurově temných. Rostlinstvo nalezlo mez postupu tam, kde panuje nedostatek světla, a zvířata bejlo žravá zastavila se s ním v pásmu osvětleném; jedině dravci a bahnožrouti odvážili se postupovati z terasy vždy hloub a hloub. Tak dostali se až do hlubin, zanechavše na svazích sem vedoucích ty, kteří nepřizpůsobovali se tak, aby žíti mohli ještě pod ohromným tlakem vody, v hluchých těch, věčně temných šírých pouštích.

Vidíme v tom jen důkaz vítězství života, jenž dovedl se vymaniti i od svitu slunce, a přizpůsobiti se poměrům, v nichž, jak do nedávna jsme myslili, život není možný. Nikdy oko lidské přímo nespatří taje hlubin; bytost lidská tak málo může snésti ohromný tlak vody, jako by nemohla žíti na měsíci svými pozemskými údy. Jaké však vítězství ducha lidského, jenž proniká nástroji svými i do těchto nedostupných pásem a vynáší odtud bytosti, jaké žádná obrazotvornost lidská vymysliti nemohla.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Celý život v dělostřelecké kadetní škole ve Vídni, kam otec na radu a pomocí jednoho příbuzného, registrátora v ministerstvu vojenství, jej dostal, shrnul se chorému v tři intensivně utkvělé body, mimo něž ostatní vše splývalo v průsvitavou jakousi mlhu, probleskávanou sice občas některými jasnějšími jiskrami, přece však napovídající spíše jen tušením, než-li uspokojující spolehlivým vědomím.

Tři body ty byly: vstup, plný nadějí, obav a nejistoty; bolestné uvykání; radostné vymustrování.

Jako bylo by to dnes, zří ještě tu síň, v níž od časného rána daleko přes poledne nechali je o hladu čekati na výsledek všech oněch zkoušek a formalit, spojených s přijetím. A když konečně četla se jména přijatých, Možný třásl se do poslední chvíle, než-li zaslechl, skutečně na vlastní uši uslyšel své jméno. Nebot při lékařské prohlídce kroutil nad ním vyšetřující doktor hlavou: kostru shledal vyvinutu, pevnu, ale svalstvo žádné, maso vychudlé, nervy slabé; dlouho zkoumal dech, poslouchal tep srdce a stále si pobručoval. Poněvadž vysvědčení školní nebyla také valná, viselo přijetí na tenounké nitce. Díky přímluvě protektorově, nitka vydržela. Když slyšel své jméno, bylo mu, jakoby jej byla přehoupla celého roztřeseného a rozkývaného přes považlivý Rubikon do nového života.

Pak je pustili na několik hodin ještě ven, aby se rozloučiti mohli se svými, ale do večerky měli býti všichni nazpátek. Vidí otce, jak přechází s ním po chodníku před branou, jež za chvíli je od sebe odtrhne a která ve večerních stínech šeří se tak chmurně. Nikdy ještě neviděl otce tak starostlivého; zdá se mu, že poprvé poznává lásku uzavřeného toho srdce, jež v rozhodném okamžiku životním překypuje radami a úzkostí o budoucnost

synovu. Ještě po létech ozývala se mu zlatá ona slova, kdy již ústa je proneslší sevřela se opět do své málomluvnosti, až posléze, následkem trpkostí domácích, odmlčela se naždy. Stalo se tak v době, kdy byl by otce ještě velice potřeboval. Jen ona slova před branou kadetky, na chodníku zavlhlém podzimní mlhou, zbyla a svítila mu do pochyb života.

Při vzpomínce rozlévá se teď duší hořkost, skoro výčitka. Proč světlo jich opustilo jej ve chvíli nejkritičtější? proč nestačilo proniknouti tmy nejbolestnější? . . .

„Vůle překoná vše. Buď vždy celým mužem!" Tak zněla poslední otcova slova při loučícím se stisknutí pravice.

Kdyby jich byl pamatoval!... Neležel by zde dnes, znetvořen, zničen... Překoná vůle také toto neštěstí?...

Hra vzpomínek, stejně mocně jej ovládající, jako šílenství osudné včerejší noci, nepřipouští dlouhých úvah. Myšlenky se přesýpají jako písek v sutkách.

V mlze rojí se postavy vojenských učitelův, až na plukovního lékaře a kuráta vesměs důstojníků polního nebo pevnostního dělostřelectva. Jsou mezi nimi tváře sympatické i protivné. A za tvářemi i takové povahy. Drou je sice všichni, ale jedni bez ducha i hlubších vědomostí, přestávajíce na holém textu učebnic a spokojujíce se odříkáním nabiflované látky z paměti, bez vysvětlení a porozumění, druzí aspoň imponujíce vlastní dovedností a jistou ušlechtilostí smýšlení, jímž hledí býti chovancům svým něčím více, než jen přísnými představenými: rádci, dobrými přáteli druhy. Takovým byl na př. jejich učitel jízdy, chlapík ostrý jako meč, který je prohnal, propotil na koních až dech ztráceli, do krve protřásl, na jízdárně slova dobrého pro ně neměl, ale který imponoval jim svým jezdeckým uměním, jež ovládal s nejvyšší elegancí, svými hippickými vědomostmi, vždy v praxi osvědčujícími se správnými, a který, jak slezli s koní, byl jim nejlepším přítelem. Možný vidí ho ještě, s jakou jistotou sedu a lehkostí ruky krotí nejvzdorovitější remonty, uče je přijímati správné pomoci. Vidí ho, s jakou starostlivostí naklání se nad jeho lůžko, když jednou, ještě v prvé době, brzy po tom, kdy dostali prvé ostruhy, svržen byl polokrevnou arabskou klisnou, přibylou nedávno z Mezöhegyes, jež po několika nervosních skocích řítila se s ním v divém trysku jako s Mazeppou hlavou dolů visícím; a jak ho v prudkém oblouku odhodila, byl by si o pažení dlouhé stěny málem roztříštil lebku.

Tak vidí tu tvář, stejně starostlivou a stejně mladou jako tehdy, nakláněti se nyní opětně nad jeho lůžko. Ale neříká dnes: „Máš tuhý kořen, hochu, že jsi se nezabil!" Dnes šepotají jeho rtové: „Ubohý hochu! Už tě nic nebude bolet..."

A vedle naklání se tvář druhá. Starší, vousatější. Je to hejtman, který je tak duchaplně zaváděl do tajemství pevnostní taktiky; který je učil česky a učil je tu řeč milovat; který jako pravý Čech byl i výborným muzikantem a řídil cvičení v hudbě a zpěvu. Ten dobrý starý tatík všech českých kadetů hrozí naň s úsměvem: „Už jsi zas kiksnul? Ale tentokrát jsi tu symfonii svého života pořádně převrhl!"

A vzduchem okolo víří a v dálku prchají všechny ty nepodařené algebry, mechaniky, fysiky, geometrie, zeměpisy a dějepisy, suché služební a cvičební řády, nauky o terrénu, zbraních a organisaci, balistika jako nejvyšší artilleristická moudrost. Prchají, a s nimi všeliké pedantické, naduté tváře, nahražující vědění sekaturou, snoubící povrchnost s domýšlivostí.

A tu přichází východ z všeho toho dusného vzduchu. Plod několikaleté námahy, sebezapírání, kolikrát trpce nabytého citu pro tuhou kázeň, bezpodmínečnou poslušnost. Přichází vymustrování! V den císařových narozenin shromažďují se v nádvoří ti, kteří dle prospěchu obdařeni hodnostmi, opouštějí ústav. Možný, vždy mezi nejpilnějšími a nejnadanějšími, vyřazen jako poručík. Vidí se v lesku své prvé důstojnické uniformy, se třpytnou kartuší a fintivně povystrčenou zlatou závěsnicí, trochu mladicky ješitný na svou dracounovou slávu. Stojí na pravém, skoro do polokruhu zatočeném křídle, v řadě prvé, poručíků, za níž teprve tísní se ostatní kadeti; stojí zcela blízko kurátovi, jenž v bílé rochetě u ověnčeného děla, obklopen hodnostáři, hosty a učitelským sborem, žehná jejich zbraním. K modlitbě tasené, hrotem k zemi skloněné a ostřím dovnitř obrácené šavle září oslepivě v plném srpnovém slunci. Dámy

rozplývají se nadšením nad urostlými postavami, jež přímí se nehnutě jako zeď.

„Drahá paní plukovníková," volá v extasi nedaleko stojící hraběnka X*** přes dvě řady choti velitelově, plna krve a života: „Ujišťuji Vás, jsem tu každý rok, ale takový ročník se dosud neurodil."

„Myslíte?" usmívá se ironicky zvadlá oslovená. A opravujíc ihned zase svůj úsměv, dodává s hrdou vážností, co odpověděla jí už loni nebo předloni na podobnou chválu, s týmž starostlivým výrazem ve vrasčící se tváři: „Však též můj muž dal si s nimi práci! Ubozí, roztomilí hoši . . ."

Možný slyšel povzdech odkvetlé krásky, ale sentimentalismus neměl dnes k němu rovněž tak přístupu, jako žár smyslné touhy, sálající z celého zjevu té druhé. Cítil jen srdce mocně tepati důležitostí chvíle, jež přinášela mu svobodu dospělého muže. Prsa dmula se mladou vojenskou pýchou.

A hned po tomto obrázku, jenž vyvstal mu s krajní určitostí v mysli, vidí se v první své garnisoně v Radgoně, v malém štýrském městečku nad Murou, obklíčeném půvabně vinicemi. Nemá však mnoho času kochati se alpskými půvaby. S horlivostí každého nováčka žije toliko své službě a zasvěcování se do nových povinností. Praxi poznává sice dosti vzdálenu theorie, přece však v brzku ovládá vše, co na něm žádá postavení jeho. V brzku získává si jméno jednoho z nejlepších znatelů dělostřelecké zbraně a složitých jejích požadavků a jako takový přidělen do Prahy za instruktora dobrovolnické školy. Zde také začíná první románek jeho lásky, která dosavad ve vzpomínce zdá se mu svěží jako kytička fialek. Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

K PŘEDU TEDY, JMENEM PÁNĚ!

To byl prvý verš velikolepé básně, kterou před 35 lety Jos. V. Sládek pozdravoval v Lumíru počátek války rusko-turecké.

K předu tedy, jmenem Páně,
v svatou válku, děti, k předu,
starou cestou po Balkáně
za krev bratří, popel dědů!

Tak zněla prvá sloka. Báseň tehda elektrisovala české obecenstvo, a nepochybujeme, že by je elektrisovala také dnes. Hodí se každým svým veršem, každým svým slovem k událostem a náladě nynějších vážných časů, kdy památný Balkán se rozechvěl hroznou mluvou děl. Stalo se, co nevyhnutelně musilo se státi, třicet let vroucí a tlumená sopka musila vybuchnouti, nejprostší zákon přírody přihlásil se o slovo a teď hovoří hromovým hlasem. Evropa a tak zvaná vysoká diplomacie pohlížela na tu vroucí sopku netečně nebo s pohrdáním a nyní jest překvapena, její bystrozrakost dostává pokořující vysvědčení.

Veliká, svrchovaně vážná dějinná doba jest zahájena. My v ní přirozeně spatřujeme nevyhnutelný zápas po staletí trýzněných křesťanských Slovanů s jejich necitelným, nenapravitelným moslimským utlačovatelem, vítáme pokračování svaté války, podniknuté Carem Osvoboditelem, ale nepřátelé slovanské věci vidí v ní naplňování proroctví, že dvacáté století náležeti bude Slovanům. A proto ten zmatek, ten úžas, ty všechny licoměrné rady a přetvářky.

Buďsi nynější balkánská válka vykládána tak neb onak, faktum jest, že musila vypuknouti. Kdo v posledních letech a zvláště letos navštěvoval balkánské země a nebyl poražen slepotou, musil viděti, že shovívavost vůči tureckým zločinným provokacím jest již vyčerpána a že co nevidět nastane výbuch, sebeobrana zoufalá, boj na život a na smrt. Co mohlo nastati jiného, když všechno volání vyznívalo na prázdno, kdy místo spravedlivého dovolání a místo naděje zbývalo jenom zklamání, hluboká lítost a hněv?

Byli jsme v poslední době pět neděl na rozmanitých místech Černé Hory, vrátili jsme se odtamtud sotva týden před vypovězením války a pozorovali na vlastní oči, k čemu se schyluje, co nezbytně nadchází. Noviny stále byly v pochybnostech, nepřátelé se posmívali, ale tam každý byl nezvratně přesvědčen, že vypovězení války jest otázkou již jenom několika dní. Vulkán strašně vřel ve

svém nitru, a nebylo možno udusiti jeho výbuch. Každé hodiny, téměř za každým krokem potkávali jsme se s hroznými zjevy, které také nás strhovaly do té zoufalé nedůvěry v něčí pomoc, do té lítosti a hněvu — a do té odhodlanosti, vrhnouti se třebas sami a opuštěni proti nelidskému násilí.

Za krásné, slunné neděle dne 8. září navštívili jsme v Ulcini katolický kostelík, kam hlavně malisorské a šestanské ženy se scházely na dopolední bohoslužbu. Na tomto černohorském mořském zákoutí mohamedáni v jedenácti mešitách právě slavili svůj ramazan bez překážek a nikým neznepokojováni, vedle nich šetrně se hlásí o své právo jeden katolický chrámek a dvě pravoslavné crkvy. Černohorské vojenské dělo denně ohlašovalo počátek a konec mohamedánského postu, vedle toho jak skromně a tiše konaly se bohoslužby v těch křesťanských kostelích!

A jako na děsný posměch toho v tu krásnou, slunnou neděli docházejí opětné a opětné zprávy, jakých ukrutností Turci se dopouštějí za blízkými albanskými hranicemi na křesťanských rodinách. Cit čtenářův a tento bílý papír čistotou svou nedopouští, abychom jenom trochu podrobněji naznačili, co Turci páchali na mužích, co na ženách a co na jejich dětech. Proč? Nikdo nevěděl odpověděti jinak, než starým, dávno známým výrokem: Protože ty oběti jsou křesťany, protože jsou Slovany.

Hrozíte se, s úžasem se rozhlížíte, kde že jest evropská civilisace, kde že jest její hlásaná humanita, kde že je ta její slavná kultura? Dáte se rozhořčeni přesvědčiti o marnosti všeho volání o pomoc, na místě skutků lidskosti ta civilisace a kultura brousí si o ubohé trpící a jejich balkánské bratry ošklivý vtip.

Dne 14. září veze nás parníček „Danica“ po jezeře skaderském. Rozkošná plavba po té poetické, horami obklopené vodě. Je podmračno, ticho, vzduch naplněn jest oparem počínajícího se podzimku. Volavky, rackové a všelijaká vodní opeřená havěť vylétá před námi a přitahuje naše oči. Tu něčí ruka vedle nás se zvedá a ukazuje na albanský břeh. Vidíme tam mezi stromovím záplavu dýmu a šlehající plameny.

Ptáme se, co to jest, co to hoří. Přes tu tichou skaderskou vodu zdá se to tak blízko, blizoučko. To Turci pálí křesťanské osady.

Tak zněla klidná, jako samozřejmá odpověď.

A proč? Vždyt není válka, vždyt je mír. A opět slyšíte odpověď: Protože jsou křesťany.

Bože na nebesích, a kde jest vznešená evropská civilisace, kde její proslavená kultura? Tam na těch hroznych místech, vedle těch vypalovaných křesťanských vesnic nebylo po ní ani památky, ale za to jsou jí plny evropské humoristické i nehumoristické časopisy, které za vrchol vtipu pokládají dělati si z balkánských zemí a lidí posměch. Proč? Z té prosté příčiny, že až dosud jsou malé a chudé. I z největšího chvastu o vzdělanosti a humanitě člověk bestie cení zlomyslné zuby.

A zklamáni na té cestě po jezeře skaderském poznáváme, jak hněv náš jest malomocný a jak jsme v něm i s těmi ubohými vypalovanými křesťany opuštěni. Co pomůže, že klneme a opovrhujeme tak zvanou vysokou diplomacií? Nikdo z ní není s námi, jenom těch několik černohorských mužů na palubě „Danice“ cítí jako my. Ale ti mužové nežalují, nestýskají si, neklnou. Dívají se na náš úžas, a pohledy jejich praví: To se tu našim přátelům děje už tolik a tolik let — my již nevěříme v nic jiného, než sami v sebe. A z toho jejich děsného klidu určitě poznáváme, že je to dusné ticho před bouří. Tehda za té půvabné a nezapomenutelné plavby jsme nabyli přesvědčení, že míra shovívavé trpělivosti jest dovršena a že v nejbližší chvíli se zableskne a zaburácí. V tom přesvědčení byli jsme pak utvrzeni na Cetyni, kde starý lev, jak o sobě nedávno pravil král Nikola, odhodlán již se zvedl před svou skalní jeskyní.

Kdo v posledních nedělích navštívil jenom Cetyň a měl trochu zdravé oči a trochu lidského citu, mohl si takových těžkých dojmův odtamtud odnésti dost a dost. Vyšli jsme si tam na příklad na Džinovo Brdo, odkud jest nádherná vyhlídka na Skaderské jezero a na albánské hory. Někdo nás česky pozdravuje a oslovuje na úpatí. Zná nás prý z Prahy, setkal se tam s námi za některé příležitosti. Vypravuje, že jest ze Starého Srbska, Turci mu tam povraždili a pozavírali všechny členy jeho rodiny. Rád by tam pospíchal, ale bezpečně ví, že by to byla také jeho zkáza. Proto přišel aspoň sem, aby byl na blízku svého neštastného domova a pod ochranou malého, chudého

černohorského národa, který byl vždy záštitou potlačovaných a pronásledovaných.

Nevěříte? Ten politování hodný devatenáctiletý mladík jmenuje se Džuro Džukić, jest posluchačem naší techniky, jistě ho zná dosti Pražanů.

Ale řeknete, že každý návštěvník Cetyně nebyl tam osloven Džurou Džukićem a nemohl vyslechnouti hrůzy jeho klidného, resignovaného vypravování. Ovšem — ale každý mohl na ulicích cetyňských potkati patnácti, šestnáctiletého hocha, kterému Turci za těmi nedalekými hranicemi pobili rodinu a z ní toliko jemu jedinému darovali život. Za ten velikomyslný dar vzali si však jeho jazyk. Trnete, otřásáte se? Věříte konečně, že ta němá ústa, z nichž byl násilně vyříznut jazyk, dovedou volati až do nebes?

Ten zmrzačený hoch jest jenom jiskrou plamenů, které čím dále mocněji lomcovaly balkánskou sopkou. Míra sebezapírání překypěla, starý černohorský lev rozdrážděn vyrazil ze své skalní jeskyně. Musil vyraziti a dáti se v zápas na život a na smrt, nic není přirozenější za poměrů, které předcházely.

Takovým přesvědčením jsou naplněni všichni Černohorci a jistě také ostatní balkánští Slované. Hodina velikého účtování s nepřítelem pokroku, křesťanství a vůbec lidskosti udeřila. Záslužná, svatá válka se započala, Evropa se svou tak zvanou vysokou diplomacií se rozdělila na dva tábory; jeden jest na straně bojujících za pravdu a svobodu, druhý z hloubi duše přeje Mohamedu. Vděčná doba pro pozorovatele, který by chtěl nahlédnouti do cizího svědomí, s něhož spadla ošemetná škraboška!

Upřímný český člověk, vyrostlý v ustavičných zápasech o svůj jazyk, aby mu nebyl vyrván jako tomu srbskému hochovi, nepotřebuje připomenutí, ke které straně má skloniti své vroucí, hluboké a vlastenecké sympatie. J. D. Konrád.

JAN LIER. V řetěze jubileí, jimiž si připomínáme vykonanou práci českých lidí na roli kulturní, došlo i na Liera. Před třicíti léty býval Jan Lier spisovatelem velmi populárním. Jeho vtipné feuilletony a břitké, výtvarně umělecké kritiky byly vítanými příspěvky v redakcích denních listů i literárních revuí. Ale pak se na delší dobu odmlčel. On, obratný, parátní a elegantní bojovník za čisté umění ustoupil skromně do pozadí a ta skromnost zůstala příznačnou jeho vlastností až podnes. Dvě stránky jeho prací zasluhují povšimnutí především: skvělý, brillantní sloh a šíře jeho rozhledu. Lier ovládá svůj předmět dokonale a vyjadřuje se s hravou bravurou; jde mu vždycky o věc a nikdy o osobu. Skvělá forma jeho feuilletonů a kritik dala mu čtenáře, neosobní jeho stanovisko pak způsobilo v českých poměrech malý zázrak. Lier nemá nepřátel přes to, že zajel nožem své satiry často dosti hluboko a bezohledně v choulostivá, bolavá místa českého společenského nebo uměleckého tělesa. Dnes je už Jan Lier šedesátníkem. Celé periody literárního, uměleckého i společenského vývoje přešly před jeho zrakem, mnoho se změnilo. Ale Lier zůstal týž. Pružný a přesvědčený bojovník za krásu jak se jí naučil znáti na klassických vzorech starých i novějších slavných a nepřekonaných epoch uměleckých, neumdlévající a neztrácející se v příboji nových převratných snah a proudů. A jako před desítiletími kráčí Lier po luzích české kulturní práce a usměvavý přikládá ruku k dílu tam, kde vidí toho potřebu. V literatuře, kritice i ve své činnosti úřední. Když mu předseda i výbor Průmyslné jednoty k jubileu blahopřál, pojil v duchu k tomu své přání každý, kdo Liera zná, ať osobně, ať pouze z činnosti literární. Aby ještě dlouhá léta těšil se z úspěšné své činnosti ve prospěch ideálů, v něž věří a pro něž pracuje. Jan Lier se narodil 27. října r. 1852 v Kutné Hoře, vstoupil po vykonaných studiích do služeb železničních a jmenován r. 1877 tajemníkem Průmyslové jednoty, kde působí jako ředitel a bibliotékář podnes. Vedle feuilletonů a kritik napsal dlouhou řadu novell a několik románů, které otiskoval v časopisech. Samostatně vydal několik kněh: Novelly, Arabesky a novelly, Hra s ohněm, Klín klínem, Píseň míru, Feuilletony, Pokuty, V podruží litery. Mnoho překládal pro divadlo. V divadelní knihovně Máje vydal tři aktovky, sehrané na Národním divadle: Medocké vinice od T. Bernarda, Vyzvání k tanci od A. Dumasa st. a Doporučení od Maureye.

ŠPERK MADONIN. (Opera o 3 jednáních ze života neapolského lidu. Děj i hudba od E. Wolfa-Ferrariho. Přeložil Fr. Vever. Režiser Václav Štech.)

Přece jenom mnoho pravdy je na tom, co tvrdívá Karel Weiss — nejlepší libretto si napíše — dovede-li to ovšem — komponista sám. Básník-skladatel operní novinky Vinohradského divadla Wolf-Ferrari je muž vášnivého, žhavého temperamentu. Řekl bych, že nemá daleko k autoru „Potupného kvasu". Fabuli si pro svou operu vybral hodně appartní. A musí ji také tento Benátčan jak náleží podmalovat. Na scéně to jen hýří barvami. Divák neví, kam se má dřív podívat, co dříve sledovat. V davu kmitne se každou chvíli figurka, které musíš chtěj nechtěj věnovati pozornost. Pozoruješ, že jsi v zemi, kde jsou jiné mravy, jiné zvyky. Jest svátek Panny Marie. Stará, odvěká pravda — církev má ve svých obřadech báječné, skutečně imponující effekty. Procesí s nádhernou sochou svaté patronky je vskutku pompésní.

A do tohoto prostředí vstupuje žár smyslnosti, láska nespoutaná, nezkrotná. Jako barevný pták vletí na scénu dívka strhujícího temperamentu. Pravda, není toho děje mnoho — ale je dobře ukut. Jako by na něm spolupůso-

bil perlík kováře Gennara, jenž hluboko se zakoukal do očí té vlašské divošky, krásné Malielly. Brachu, pomyslíš si, asi mnoho nepochodíš. Má strašně nebezpečného, útočného, podnikavého soka, ohnivého vůdce camorristů, cikánsky romantického Rafaela, chlapíka, z něhož, jak se vidí, čiší katastrofa na několik honů.

Ve vážném imposantním průvodu nesou na nosítkách Madonnu, zlatem a drahými kameny zdobenou. Všechno padá na kolena, všechno se koří tomuto Majestátu, jenž je zejména dole v pověrčivé úctě a velebnosti. A už jsme u momentu libretta, jež svou odvahou imponuje. Rafaele vidí drahocenný šperk, jenž divy koná na mrtvé, neživé soše. Jak teprv nádherně by se vyjímal na stepilém těle Maliellině! Ale stane se něco neočekávaného, obrat dozajista nikým ani ve snách netušený. Šperk Madonně neuloupí Rafaele — svatokrádežný čin spáše bodrý a nábožný kovář! Většího dokumentu toho, čeho je smyslná vášeň schopna, hned tak asi nenajdete.

Druhé jednání rafinovaně sesiluje tento bizarní motiv. Je to krásný, žhavý akt lásky. Kovář marně usiluje o Maliellinu přízeň. Vidí, poznává, že na úspěch nemá naději, leda by svého soka předešel. Najednou se rozhodne — popadne náčiní, dá si je za ňadra (toho ovšem je schopen právě jenom kovář) a odkvapí, aby provedl svatokrádežné dílo. Dochází k setkání milenců, ke scéně žhavě planoucí erotiky, která při všem žáru, jenž z ní tryská, má v sobě noblessu, distinguovanost, koncepci a co hlavní, i v podání. Proto ovšem tím více překvapí, ba možno říci, že zamrazí závěr tohoto aktu. Kovář se vrací s uloupeným šperkem. Nelze upříti, že od této chvíle dostupuje napjetí kulminačního bodu. Všechno závisí od této chvíle na hereckém výkonu. Představitelka Malielly obstála tu skvěle v těžké zkoušce. Jediný chybný krok mohl by celou stavbu sesouti. Maliella, zcela případně italskou Carmen zvaná, je šperkem oslněna a omámena. Ještě planou polibky Rafaelovy na jejích lících, ještě v duši její doznívají plamenná slova jeho vášně — stojí jako očarována a jako ve snách řítí se do chlípné náruče toho, jemuž by se nikdy byla nepoddala.

Třetí jednání má zase silný gradační effekt. Nový barvitý obraz se před námi odehrává. Ocitáme se mezi camorristy, v doupěti bezuzdného veselí, nespoutaných vášní. Sem vletí uštvaná svou vinou, svým záhadným pokleskem Maliella. Scény jdou ráz na ráz za sebou, jedna druhé živější, dramatičtější, Maliella se doznává ze svého hříchu. Jako rány perlíkem dopadají závěrečné momenty děje této opery. Maliella, odmítnuta Rafaelem, vrhá se do moře, a její svůdce, kovář Gennaro, usmrcuje se pod obrazem Madonny.

Jako skladatele poznali jsme pana Wolfa-Ferrariho v Národním divadle, kde provedena byla jeho jednoaktovka „Zuzančino tajemství". Ve „Šperku" projevil komponista vzácnou vlastnost, kterou znamenitě se liší od suverénní módy nynější. Jeho dílo nese stopy umělecké distinkce, zjev tím pozoruhodnější, ježto libretto svými silnými kontrasty svádělo k tvorbě rázu zcela jiného. Třeba tu a tam až nápadně prozrazuje eklektickou vlohu, zůstává přece jenom svérázným hudebníkem, jemuž zejména neschází samorostlá, poetická struna a co hlavní, účinný, vervní dramatický kolorit.

Opera byla vypravena s nesmírnou pečlivostí. Všichni činitelé divadla se tu semkli v jedno těleso, aby se mohli pochlubiti dílem bedlivě připraveným a vzorně provedeným. S plným respektem sluší se tu zmíniti zejména o orchestru a jeho dirigentu kap. p. Holečkovi. Zvláštního uznání zasluhuje režie řed. Václava Štecha, jenž tu provedl největší režisérský svůj čin. Všechny scény — a je jich velká řada — činí dojem bohatě stylisovaných a svěže kolorovaných obrazů. Na sta lidí bylo nutno uvésti v harmonický soulad, v živou disciplinovanou skupinu, jež ani v jediném momentu neuchýlila se od svého poslání. Všechno šlo, všechno zapadalo jistě, neomylně, jako ve velkém stroji, u něhož stojí na stráži bystrý dirigent. Scény ve všech třech aktech byly originální a odpovídaly rázu děje i místa. Krásná byla zejména úprava druhého jednání, lahodnou perspektivou byl uzavírán prospekt aktu posledního.

Na scénu byl alarmován celý personál. Skorem všichni solisté vypomáhali. Vždyt i p. Menšík zaskočil v malé episodní roli a nějak si dal na ní záležeti, aby se neřeklo, že dovede jenom — role hlavní. Překvapila sl. Vronská v roli Malielly. To nutno u zpěvačky jejího významu a poslání předpokládati, že svého sympatického a vábného orgánu využije do krajnosti — ale v tomto případě má svůj velký význam hra. A v tom směru sl. Vronská se znamenitě činila. Mám za to, že ve druhém jednání, v okamžení, kdy stojí před lačným Gennarem, provedla výborný herecký čin a že právě touto šťastnou chvílí opeře znamenitě prospěla. Velice mile — svým orgánem i hrou — se zamlouvala sl. Vastlová, junáckým výkonem na sebe upozornil p. Čermák, jemuž zejména podařilo se tlumočiti furiantství neapolského prostopášníka. Opera byla provedena ve dvou dnech za sebou (mimo předplacení) a prokázala slibnou životní sílu, která ji v repertoiru pevně zakotví. J. R.

MALÍŘ ANTONÍN LHOTA A KAROLINA SVĚTLÁ. Je celkem asi velmi málo známo, že slavný malíř chrámových a historických obrazů Ant. Lhota ucházel se svého času o přízeň K. Světlé a ne bez naděje v slibné ukončení těchto styků. K manželství nedošlo jen proto, že nastávající mistr kladl podmínkou, by jeho nevěsta místo pera uchopila se žezla v domácnosti, na což naše spisovatelka nepřistoupila. Když pak jedenkráte zahlédla svého bývalého ctitele na Karlově náměstí, kde právě seděla se svojí neteří, vstala, přistoupila k jeho ženě, rozené Gráfové a řekla: „To je dobře, že jsme se nevzali, ve mně by sotva váš manžel našel tak dobrou hospodyni jako ve vás!" A rozešli se v nejlepším přátelství. —

Q. M. V.

Toto číslo vydáno dne 1. listopadu 1912.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HEŘITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

V MLZE.

Po horách mlha se válí,
celý svět mlhou jest jen,
v blízku i v šíři i v dáli
smutný v nich topí se den.

V kalné té pavučí přízi
svinuta lícha i ves,
celá zem před zraky mizí,
jak by kams odešla dnes.

V šeré té zadýmlé hluši,
jakoby zaspalo v ní,
srdce tak unyle buší,
jako kdy zvon večer zní.

A jak by duchovy dlaně
tajemně tiskly je v ráz,
náhle jím projde tak maně
úžas a bolest a mráz.

Uniknout — marná je snaha.
V běh se dej třeba jak laň,
z mlhy ti na tělo sahá
tajemná duchova dlaň . . .

M. JAHN.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Nad tím vším Zikmund Tetiva byl v uměleckém vytržení. Hned blouznil o horách zalesněných i holých se stržemi a odkrytými plochami rozpadávajícího se kamení, o skalních stěnách s malými vodopádky a o jejich obrostlých úbočích, a ukazoval na jejich svrchovaně krásně zladěné barvy. Kdo ty barvy uvidí na zdařilém obraze, neuvěří že tak živě barvitá, při tom však harmonická mohla býti skutečnost. Hlásal, že ona nepochopitelná vyšší moc, která vytvořila a vytvořuje přírodu, jest největším umělcem, kterému se musí pokořiti všichni akademikové. Zastavoval se u malých dětí, hladil je, mazlil se s nimi a načrtával si jejich obrázky. V Martinovi to až probouzelo rozpustilou veselost. Přivolával k tomu Vernera a jeho choť, aby se podívali, jak něžným jejich Zikmundíček někdy bude tatínkem.

Zvláště v Sarajevě malíř nalezl spoustu lidí, zvířat a věcí, které podněcovaly jeho uměleckou dychtivost. Křížem krážem několikráte prolezl všechny uličky čaršije a okukoval každý krám, každý pestrý nebo zvláštnější předmět a každého na pohled lenivého, chladnokrevného obchodníka. Vyptával se na všecko a měl nesmírnou radost, jak snadno se dorozumívá a že za krátko se dobře přiučí srbské řeči. Když pak padl na krám veteš-nický, posedlo ho až nebezpečné nadšení. Spínal ruce a uchvácen jásal nad každým kouskem haraburdí a chtěl koupiti všecek krám i s obchodníkem. Neuvažoval, nepočítal, vášeň ho unášela. Vida malý hedvábný koberec, tak zvaný modláček, na několika místech propálený, volal, že je to učiněná báseň, a když mu kramář odpověděl, že ta krásná věc stojí sto dvacet korun, malíř se

mu divil, že to chce dáti tak lacino a již se prohlašoval za kupce. Právě tak si počínal u rozviklaného, perletí a bílým kovem vykládaného tabouretku, u nádobí na černou kávu, u tureckých dýmek a nargilé z majetku prý slavného paše, u pušek a handžárů. Za čtvrt hodiny měl vybraných a smluvených tolik věcí, že by to bylo až do nejhlubšího dna vyčerpalo jeho peněženku.

To bylo arci velmi povážlivé nejenom pro malíře, nýbrž i pro jeho společníky. Jejich toužené vznešené Bílé vojsko málem bylo by přišlo k úrazu v tom špinavém vetešnickém krámě, kdyby nebyl zakročil obezřelý literát.

Násilím vytáhl Tetivu z kramářské boudy a vypeskoval ho jako školáka. Chce-li skoupiti tu chamraď, ať aspoň počítá, aby mu zbylo na zpáteční cestu ze Sarajeva do Prahy, kam se nevyhnutelně musí vydati ještě toho dne, sic se ho jako člověka světem jdoucího a bez prostředků ujmou příslušné úřady, které nemají pražádného porozumění pro starožitnické a umělecké nadšení. Shrnoval mu na srdce důtklivé připomenutí, že mají před sebou tisíckráte důležitější a větší cíl než-li kupovati v Sarajevě všivé hadry z roztrhaných koberců a pozbýti tak svého přesně odpočítaného jmění.

Jak rychle vzplanul, tak rychle malíř opět vystřízlivěl. Mlčky uznával, že má Martin svatou pravdu, a byl v rozpacích za svoji ukvapenost. Obávaje se ohlédnouti na rozmrzelého vetešníka, smutně se dal odváděti literátem z očarovaného kruhu svůdné čaršije.

Cestou octla se paní Vernerová po jeho boku.

„Nic se vám nedivím," utěšovala ho, „já bych byla taky taková. Za roztomilý koberec nebo starý, hezky strakatý šátek, jaký nosívaly naše babičky, dala bych nevím co. Až k nám v Praze přijdete, ukáži vám svoje malé poklady."

Pousmál se na ni za těch několik vítaných krůpějí útěchy a byl pak již veselejší. Martin je rovnou z čaršije zavedl do památné Begovy džamije, v jejímž nádvoří prastará lípa jako šeptající svědek několika minulých rušných století rozkládala zakvétající korunu. Před vchodem do džamije uvítal je starý mohamedán a upozornil, že jest nezbytno zouti obuv dříve, než tam vstoupí.

Ničeho nenamítajíce a pokládajíce to za rozkošné drobné dobrodružství, se smíchem se zouvali. Literát předešel Vernera a nabízel při tom jeho choti rytířské služby, než ona jich nepřijala ani od něho ani od manžela. O krok stranou hbitě zula svoje světlohnědé polobotky a již vesele stála na prahu v hezkých punčoškách.

Starý mohamedán pozoroval je a čekal na ně s vážnou důstojností. Polykarp Martin měl snad obavy o svá perka, proto si je položil na práh džamije, aby je mohl míti ustavičně na očích. Ale strážce svatyně neméně vážně a důstojně je vzal za poutka a vynesl docela ven, na dlažbu, kde již se řadily tři páry ostatní.

Měl pak z toho literát mnoho smíchu a škádlivých připamatování, jak mu onoho líbezného májového dne vyndali v Sarajevě boty.

Vyslechli starcův výklad o původu a dějinách této nejznamenitější sarajevské džamije, poznali její vnitřní zařízení, zvláště místo, kde se věřícím vykládá koran, ohmatali a ocenili její staré koberce.

„Nechtěl bys si koupit tuhle celou krásně omalovanou hračku, pane Zikmunde?" dorážel na malíře Martin. „Máš na to peněz dost — a jak pěkně by se vyjímala ve tvém atelieru!"

„Koho myslí, toho Turka nebo tu džamiji?" tiše se ptala mladá paní Tetivy, ale ten zase nerozuměl, ani neposlouchal, co jejich rozmarný druh povídá.

Zvláštní snění ho v té chvíli přepadalo, nevěděl, co je toho příčinou. Bylo to množství neobvyklých dojmů, které tak očarovaně na něho působily? Bylo to zvláštní ticho staré mohamedánské svatyně, nasáklé dechem náboženského fanatismu?

Anebo to snad byly ty paniny hezké, zvědavě také nakukující punčošky?

VII.

Již v Begově džamiji připlichtil se k naší mladé družině podivný člověk, který se jí od té doby ustavičně pletl do cesty. Těžko bylo uhodnouti, je-li to muž domorodý anebo také cizinec. Hubený, malé postavy, dobrý čtyřicátník, krátkých knírkův a řídké světlohnědé, jako poprášené brady, osmahlý sluncem a větrem, oděný trochu v touristický a trochu v myslivecký úbor, zevnějškem i chováním činil dojem dobrodruha.

„Za námi je nějaký převlečený čert," dosti nahlas prohodil literát, když ho nejprvé zpozoroval.

Všichni se po té poznámce obrátili, a neznámý je pozdravil úsměvem, v němž skutečně bylo něco ďábelského. Nevěděli, je-li to projev zdvořilosti anebo výsměch.

Hovořil s muezzinem, který je po džamii provázel, po turecku, a počínal si tam jako doma. Nikoli on muezzina, nýbrž muezzin jeho pozorně poslouchal a stále přikyvoval dávaje na jevo, že ten cizinec zná a ví mnohem více než on.

Když potom opouštěli Sarajevo a na nádraží vstupovali do vlaku, nenašli ani jednoho kupé druhé třídy pro sebe prázdného. Na bosensko-hercegovských úzkokolejných drahách jsou kupé druhé a prvé třídy toliko o čtyřech velmi pohodlných sedadlech, u každého okna dvě proti sobě, středem jest ulička. Takové kupé bylo jako stvořeno pro náš putující čtverlístek.

Ale přišli poněkud pozdě na nádraží, a v každém kupé již se ulebedili dva nebo tři cestující, pouze v jednom kupé byla tři sedadla prázdná, na čtvrtém si hověl onen přestrojený ďábel nebo dobrodruh.

„Však ho odtud vystrnadíme," kasal se Martin a spustil na cizince po německu, nechtěl-li by být tak laskav a vzhledem k jejich důvěrné společnosti přesednouti si do jiného kupé.

Neznámý prohodil něco nepovědomým jim jazykem, uhodli z toho jenom, že německy nerozumí.

Nastalo smlouvání. Cizinec se ptal Martina, rozumí-li turecky, albánsky nebo arabsky, a když literát statečně vrtěl hlavou, tázal se ho na jeho přání po španělsku, pak po italsku a posléze po francouzsku a po srbsku, když byl zkusil volapüku i esperanta.

Konečně sláva! S troškem své francouzštiny a se svými vědomostmi srbskými se dohovořili. Podivný muž velice ochotně popadl svůj cestácký tlumok a přenesl si jej do vedlejšího kupé, ale hned se vrátil žádaje za dovolení, aby směl chvílemi prodlévati mezi nimi. Bude je prý, podotýkal, upozorňovati na znamenitosti nebo zvláštnosti krajin a míst, kterými projížděli.

„Vždyt je to nějaký docela příjemný člověk," usuzoval Zikmund Tetiva, „může nám být na naší cestě prospěšen, slušnost káže, abychom se mu představili. Učiň tak Polykarpe, máš z nás největší jazykové vědomosti a bez odporu taky nejlepší vyřídilku."

Polykarp Martin tedy představoval francouzsko-srbsko-českou hatmatilkou.

„Velectěný pane, pokládám si za čest, že vám mohu představiti slavného českého skladatele Jana Vernera a jeho chot paní Marii Pavlovnu, pak proslulého českého malíře mistra Zikmunda Antoniviče Tetivu. Já jsem český literát Polykarp Ferdinandovič Martin."

Cizinec se při tom ukláněl na všechny strany, projevoval neobyčejné potěšení, že se seznamuje s tak pozoru hodnými lidmi, a poznamenal, že mu není vlastně dosti jasno, jsou-li Češi nebo Rusové.

Literát ho ubezpečil, že jsou Čechy, a to že, pokud národnosti a jazyka se týče, není daleko od Rusů. Připomenul Zlatou Prahu, Husa i Žižku a domníval se, že jejich zvláštní společník má o nich již nejsprávnější ponětí.

Ten vroucně děkoval za poučení a při tom nadobro zapomněl navzájem se představiti. Upozorňoval je, že brzo dráha bude stoupati, že pojedou po ozubené části a hnedle budou na hranicích mezi Bosnou a Hercegovinou. Tam nahoře má prý rozsáhlý majetek taky jeden Čech, sarajevský doktor.

Tak projížděli zajímavou tratí k Mostaru, a na nesčetných místech byl by Zikmund Tetiva nejraději vyskočil z okna vagonu se svým skizzářem. Nevycházel z nadšeného vzrušení, velebil a blahořečil krásám přírodním, volal, kolik nádherných partií čeká tu ještě trpělivě na umění malířovo.

Divokost krajiny ustupovala brzo stráním, porostlým kaštany a ořechovými stromy, pak již také se objevovaly ovocné sady a vinice, které u Konjice a Jablanice dosahovaly největší bohatosti. U Ostrožce malíř trnul nad úchvatnou malebností hor, vzpínajících se na západě nad místem, kde se spojuje Neretva s Neretvicí. Takové hrdé kontury, taková mocná tělesa, trčící do oblak, takové neobyčejně šedé, žluté, hnědé a hlavně rudé barvy měl před očima, že byl až oslněn.

„Kdybych namaloval tu skvělou červeň, nikdo by u nás nevěřil, že je to jenom malomocný pokus napodobiti skutečnost," vzdychal, a již zase byl upozorňován na rozkošnou proměnlivou modř bystré řeky a na bogomilské náhrobky, které obrůstá mech a břečtan mezi tratí a Neretvou.

Záhadný spolucestující jenom se ušklíbal malířovu úžasu a výkřikům překvapení jeho družiny. Někdy shovívavě se usmál jako nad naivním jásotem dětí, které do té doby neviděly nic skutečně velikého a ohromujícího. Po chvílích klidně si svinul papirosku a se slovem „pardon" si ji zapaloval, udělal několik táhlých bafů a pak ji napolo vykouřenou vyhazoval z otevřeného okna vagonu.

Podivno bylo, že se obracel se svými vysvětlivkami a oslovoval jenom muže, nikdy však nepromluvil na paní Vernerovou. Vůbec se tvářil, jakoby jí ve voze ani nebylo. Když ona se ho na něco tázala, odvětil krátce obrácen k některému z mužských společníkův anebo neodpověděl, jakoby přeslechl její otázku anebo jakoby jí nerozuměl.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Již na prvém stanovišti mohl míti u žen štěstí, jen ruku vztáhnout. Ztepilý blondýn s hlubokýma modrýma očima, snivě dlouhými řasami přivíranýma, dělal furore, kdekoli se objevil. Ani v Praze, která v tehdejších letech teprve chystala se k přerodu na velkoměsto, nezanikl a býval na korsu neb u svého okna v Imperiálce terčem nejen plachého obdivu žabek spěchajících od Uršulinek, nýbrž i vyzývavých šípů, vrhaných slibnými pohledy bujně rozkvetlých krasavic. Ale fifleny, jaké lepí se na dvojí sukno, ho nevábily. Sám hlouběji jsa založen, opovrhoval povrchností. A před sebou měl ještě jiné cíle, věřil ještě příliš v své povolání, než aby se dal v područí milostných pletek, které již tolik jiných jeho stavu podlomily.

Nebyl proto snad škarohlídem. Rád chodil do společností, divadel, koncertů, miloval hudbu, malířství, vůbec jen zábavy ušlechtilé, lituje, že stísněné mládí nedovolilo mu vzdělati se všestranněji, ba nezříkaje se ani občas na některém distingovaném plesu se objeviti, ač nechodil sem, jako jeho druzi, na lov bohatých nevěst. Co ho na zábavách toho druhu, které nešly z jeho kontemplativní povahy, jediné zajímalo, byl umělecký moment, hra barev a světel, zář pletí a pohyb rozevlaných látek, šum hedvábu a praskot atlasových střevíčků, vůně parfumu a opojivé rythmy hudby. Zůstal i tady pozorovatelem, nedávajícím se strhnouti do víru, stejně, jako kdysi při hrách chlapeckých. A zdálo se mu chvílemi, jakoby se měl uchopiti taktovky, zdůrazniti přízvuky, přiléhavějšími učiniti tempa, rozděliti proudy a barvy, sem vrhnouti světla, tam stín, zde rozvinouti sněhové pole bělostných šíjí, tam rozhořeti všechny ty krvavé růže z rozpustěných, těžce vonících vlasů.

Pořádati, tříditi, veleti, ovládati massy, býti v tom ovládání malířem, hudebníkem, básníkem zároveň, to bylo touhou, živelní vášní stratégické jeho vlohy.

Kamarádi od zákopnictva, kteří s promenády zaskočili někdy do kavárny na partii šachů, vyzvali ho jednou, aby se s nimi šel podívat na taneční věnečky do karlínské Besedy.

„Je tam vše intimnější," pravili, „snazší možnost seznámiti se, srdečnější, neškrobená zábava."

Možnému málo po zábavě bylo. Ale snad že již několik týdnů protrávil doma nad učebnicemi, po namahavé práci s dobrovolníky, o něž velitel školy, setník bonvivant, hodící se ke všemu spíše, než k vysedávání dlouhých zimních odpolední za kathedrou, přenechal mu skoro úplně starost, začala ho konečně také již přemáhati nuda samoty. Rozhodl se, že půjde.

A první dívka, které byl představen, zajala ho v té náladě.

Byla brunetta jako uhel černých očí, měkké, oválné tváře, na jejímž levém líci, téměř uprostřed mezi okem a ústním koutkem, tměla se hnědá blizna, připomínající mušky rokokových princezen, nebo, pro ni případněji řečeno, hindskou skvrnu na lunovité tváři širázských krásek, za niž Háfiz dle jedné ze svých písní dal by Samarkand i s Buchárou.

Cosi z východního žáru i z východní snivosti tajilo se v té tváři.

Postavy byla vyšší. Kaštanové vlasy měly lasturový lesk a splývaly jí volně ve dvou hustě pletených vrkočích, při tanci sem tam poletujících, i okolo hrdla chvílemi jako háďata se jí ovíjejících. Z kyprých rtův usmívaly se široké, zdravé korunky sněhobílých zubů. Zdrželivé chování, mírnící a jaksi opravující přirozený oheň zraků, zvyšovalo její půvab.

Tančila velmi lehce. Krok její elasticky nesl se sálem, sotva země se dotýkaje, což dodávalo jí, ač nikterak nebyla subtilní, spíš statná tělem, čehosi vzdušného. Byl-li tanečník jen trochu ohebný, unášela ho jako hvězda svého satellita.

Při tom nepromluvila slova jalového. Hovořila málo, ale co řekla, každá poznámka, každá odpověď, někdy jemně ironisující, jiskřily duchem. Lišila se zásadně od oněch děvčat, která umějíce se jen hihňati při hloupých vtipech zlaté mužské mládeže, přivykla obhroublým jejich řečem, odposlouchaným pepickému argotu, a napodobují-li je, z jichž úst zní pak taková slova i obraty v hašteřivém odsekávání ještě obhroubleji.

Možný byl svou tanečnicí nadšen. Zašel si pro ni podruhé, potřetí, a stále víc mu imponovala duchem, vzdělaností, ucelenou povahou. Spojovalat zvláštním způsobem roztomilost chování s hloubkou mysli, nevinnou veselost s vážným citem, takt s jistou skoro vojenskou určitostí vůle.

Když Možný odcházeje díval se za kočárem, který brzy po půlnoci odvážel ji s matkou, vdovou po vyšším úředníku, k domovu, věděl, že je zamilován; ale nemohl se dohádnouti, padlo-li také do jejího srdce zrnko lásky.

Zdenka Rovenská sdílela osud většiny úřednických dcer. Dostalo se jí pečlivého vychování, znamenitého vzdělání, ale jmění neměla. Proto matka hleděla, aby se dcera vycvičila v řečích a v klavíru, aby se v případě potřeby dovedla samostatně uživiti. Proto Zdenka, která uměla plynně anglicky a francouzsky a klavír ovládala jako virtuoska, pamětliva, že nemá nutné kauce, chovala se vůči důstojníkům, jichž v Besedě vždy bývalo dosti (a byli právě tanečníky nejčilejšími), s opatrnou reservou, ač zrovna na ně měla největší štěstí. Snad líbila se jim statnost a energie její, vlastnosti, jež voják lépe, než kdo jiný, rozumí ceniti.

Viděli se pak v Besedě ještě několikrát. Možného táhlo to tam neodolatelně, a Rovenská zvykla si znenáhla přijímati jeho honnéry. Tím spíše, že nebyly jalovým dvořením, nýbrž skutečnými projevy úcty vážného muže, prýštícími z hlubších pramenů.

Do karlínské Besedy, tehdy ještě u Červené Hvězdy, jejíž podlouhlý sál, trochu připomínající starý Zofín svým empirem, býval shromaždištěm elity z celé Prahy a střediskem zdařilých zábav, uvedla Zdenku mladší její přítelkyně, Helena Rychlá. Také brunetka, jejíž oči možno bylo nazvati ohnivými, ale ve všem ostatním pravý kontrast Zdenčin. V těle drobnější, tlustoučká, rozkvetlých ňader, švitořivá a veselá, bezstarostná, temperamentu neobyčejně živého. Tancem se mnoho nenamáhala; při každém zaznění hudby překolébala se jednou dvakrát do kola v kyprých svých kyčlích sálem, ale v koutku, kde seděla s matkou, dámou neobyčejně korektní, jež pevně na otěži ji třímala, jinak však stejnou hbitostí v duchaplné, mezí distinkce nepřekračující konversaci vynikala, tam stále bylo živo, zvonilo stříbrným smíchem, hlučilo a vířilo. Páni rádi se tam zastavovali na besedu, na potyčku jazyků, šerm vtipu, a Helena, trochu koketní, vždy uměla kolem sebe shromážditi celý malý dvůr ctitelů svých, či aspoň přátel dobrého rozmaru. Matka i dcera budily mnohou žárlivost mezi garde-dámami, ale poněvadž nedalo se jim ničeho vytýkati, musily již ostatní dámy uvykat převaze jejich přirozené živosti a vtipu. Dívky samy rády se na rameni svých průvodců ztulily do veselého koutku. Cítily, jak do nich tam přechází také trochu jisker z té milé nenucenosti.

Heleně neušlo, co děje se mezi její přítelkyní a Možným, a znajíc Zdenčinu zdráhavost a poručíkovu zdrželivost, věděla, že ti dva nedostanou se ani k tomu, naznačiti si svou náklonnost. Odhodlala se jim pomoci. A zvyklá jít na vše zpříma, pohrozila Zdence, proč již tak dlouho nepřišla do jejich čtvrtků, příště že se hraje výhradně Schumann, a tu že ona jako výborná jeho interpretka nesmí scházeti.

Zdenka skromně se usmála, ale již v nejbližší chvíli úsměv zapuzen byl ruměncem, neboť Helena skoro jedním dechem zvala Možného, aby také k nim přišel na trochu čaje a hudby. „Viď, matinko, že tě bude těšit uvítat pana poručíka?

Řekni mu, že se mu bude u nás líbit. Je náruživým hudebníkem, a u nás nehraje se špatně."

„Jen ctitelem hudby," bránil se poručík, „ale nepochybuji o pravdě vašich slov, slyšel jsem již od majora Haluzky, přítele vašeho strýce inženýra, s nímž kdysi jako dobrovolník u pionýrů sloužil, jak dobrá hudba se u vás provozuje. Vy sama, jako žakyně paní Sittovy, prý velmi pěkně zpíváte, zvláště písně Griegovy, a slečna zde", pokračoval, ukazuje na Rovenskou, „má pověst jedné z nejlepších žaček mistra Fibicha, a tu lze se již na takový schumannovský five o'clock jen těš . . ."

Nedořekl, spolknuv konec slova. Nebot zpozoroval, jak se tváře Zdenčiny zakabonily.

„Ovšem, nebudu-li službou zaneprázdněn . . ." připojil rychle, aby zakryl chvilkové rozpaky.

„Co služba, s tou dá se to u vás při dobré vůli vždy nějak zařídit. Tedy spolehám," odtušila živě Helena a hned obracela směr rozprávky zručně na jiné pole, obávajíc se, aby Zdenka svým odporem vše nepokazila.

Tak tedy se sešli Možný a Rovenská poprvé v soukromí. Možný byl uchvácen její hrou, a teď Zdenka imponovala mu ještě více. [Pokračování.]

RUDOLF II, PŘÍTEL UMĚNÍ V BRANDEJSE N. L.

PODÁVÁ DR. J. V. PRÁŠEK.

Třístaleté výročí smrti císaře Rudolfa II. jemuž není lze upříti významu, at již pohlížíme naň jako na vládce velikých říší anebo jako na štědrého přítele věd i umění, avšak i protichůdných těmto pavěd, nevzbudilo ohlas očekávaný. Nedostalo se nám ani souborného vylíčení jeho doby na základě pramenů nyní přístupných, ani obrazu kulturního, který by ráz doby vystihoval. Jediné, co vyniká nad obvyklost, jest výstava uměleckých děl z jeho doby, kteráž však ve způsobu, jakým byla z různých končin snesena, podává spíše vylíčení neblahého osudu pokladů. Rudolfem II shromážděných.

Jest pravda nepopěrná, že Rudolf II sbírkami svými ozdoboval a zveleboval hlavně hrad Pražský. Sály německý a španělský byly v této příčině nejbohatšími sbírkami tehdejší Evropy. Avšak Rudolf II nepodporoval toliko umění zakupováním vzácných památek a výtvorů, nýbrž zasahoval činně do uměleckého tvoření, buduje, stavě a ozdobuje. Tento druh jeho Maecenatství uplatňoval se vynikající měrou především v Praze, než účelem této stati jest ukázati, kterak císař podporoval uměleckou snahu i v zamilovaném svém zátiší na zámku Brandejském. Užívám zúmysla označení „zátiší" místo nepřiléhavého „letního sídla", i ukáži, že nebyl Brandejs pouze letním sídlem císařovým, nýbrž že se tento do něho uchyloval a to zpravidla na delší čas a v každé době roční, učiniv z něho takto český Aranjuez.

Tento pobyt a císařovu činnost s ním spojenou objasňují hlavně prameny povahy místné, jichž v prvé řadě také zde užito.

Zámku Brandejskému dostalo se již Ferdinandem I významu loveckého zámku královského, pro blízkost Prahy a pro bohatou myslivost v lesích jeho na pravém břehu Labském. Nabyv Ferdinand I konfiskací r. 1547 Brandejsa, učinil jej středem velikého panství, k němuž od roku 1547 náležel Přerov, od r. 1548 Lysá a později i Benátky. Menší tvrze a statky v okolí těchto zámků soustavně vykupovány a s Brandejsem spojovány, až činilo panství celek territoriálně sloučený, v němž jedinými okličími cizího majetku byly nesouvislé součástky kapitulního statku Staroboleslavského. Poněvadž někdejší zámek pánů Krajířů prostorem nevyhovoval, jal se jej Ferdinand rozšiřovati. Nahodilé neštěstí, požár, který 26 června roku 1552 zámek zničil, dalo podnět, že podjal se král stavby ze základů nové a v rozměrech velikých, do níž zbytky zámku pohořalého byly pojaty. Stavba tato, jejíž řízení svěřeno vlašskému mistru Matěji Borgorelli z Milána, prodlila se pro mnohé překážky a byla teprvé r. 1572 Maximiliánem II dokončena.

O čtyři roky později v nejmužnějším věku Maximilián II zemřel a nejstarší jeho syn Rudolf II vstoupil na osiřelé trůny český, uherský a německý.

Rudolf II vychován byl v mládí u dvora ujce svého, Filipa II španělského, a dojmy tehdy v mysli jeho vzbuzené neopustily jej nikdy. Možno o něm říci, že liboval si vždy v ponurém ovzduší a v osamocení Escorialském. Byl malomluvný, nemiloval hlučných společností, vzdaloval se dle možnosti i úkonů panovnických, naproti tomu miloval vědy a umění, podporoval učence i umělce, kteří tvořili nejbližší jeho okolí, a po způsobu doby měl zálibu i v alchymii a astrologii. Byl štědrým a horlivým sběratelem uměleckých výtvorův i památek, jimiž plnil dvorany hradu Pražského, avšak oddával se rád i lovu a tato záliba byla příčinou, že pojal zvláštní lásku k Brandejsu a jeho lesům.

Následkem toho učinil císař Brandejs oblíbeným sídlem svým, kamž utíkal se z hluku hradu Pražského v každé době roční, aby v zátiší a uprostřed půvabné labské krajiny mohl se zplna oddati svým choutkám, tužbám, snům.

Od r. 1579 až do r. 1600 meškal císař na Brandejse pravidelně, mnohdy po delší dobu roční. Avšak i po roce 1600, zvláště když počala hlodati na duchu jeho trudnomyslnost, uchyloval se do Brandejsa a tam vzdaloval se všeho veřejného života. Když pak po nezdařeném vpádu Pasovských donucen byl vzdáti se vlády v Čechách, zůstaven mu byl Brandejs s polabskými komorními statky, Benátky, Lysou, Přerovem a Pardubici. Usuzovati lze z toho, že byl vyhlédnut Brandejs i nadále za sídlo jeho.

Život za jeho doby na Brandejse byl velmi pestrý, jakož vidno z některých ukázek. 18 října 1579 slavil v Praze svatbu známý císařův komorník Wolfgang Rumpf. Císař nařídil za tou příčinou skvělý turnaj. Jeden z bratří císařových přijel tehdy neočekávaně s komonstvem svým na Brandejs, v zámku přenocoval, posnídal a přistrojil se k turnaji, aby nepoznán jsa, přijel do Prahy. Ze zámku jeli arcikníže a družina jeho do Prahy v kočárech najatých a ssedli až před kolbištěm. R. 1583 pobyl císař na Brandejse až do 16 října, kteréhož dne přijel na hrad Pražský. R. 1584 meškal císař sám na Brandejse v červnu a uspořádal veliký lov jelenů, jehož účastnili se někteří vzácní praeláti a mnozí úředníci zemští, též ze stavu rytířského, jako zemský písař a místokancléř. V červenci r. 1584 byl tu císař opět dvorem se svými bratry, arciknížaty Arnoštem, Matiášem a Maximiliánem, i zůstal zde po celé dva měsíce, za kterouž příčinou pořádány byly v zámku skvělé slavnosti. R. 1586, dle zpráv vyslance bavorského, zdržoval se císař na Brandejse i v době zimní. R. 1587 odjel císař do Brandejsa 16 června. Roku 1598 byl císař na Brandejse již v únoru a přijal tu 22 února návštěvu pana Viléma z Rožmberka. R. 1592 byl císařův pobyt na Brandejse velmi dlouhý; jeho hosti tehdy byli kurfirst Braniborský a mladý kurfirst Falcký, později arcikníže Albrecht.

O velmi dlouhém pobytu císařovu na zámku Brandejse r. 1589 lze souditi z následující události. Komorník Popp přivezl sem dvě zajatá dítka turecká, pachole a děvečku, jichž vychování svěřil hejtmanu panství Kašparu z Milštejna a po zvláštním poslu prosil arcibiskupa, aby na Brandejs přijel a dítky pokřtil. R. 1599, když v městech Pražských zuřil mor, uchýlil se císař na Brandejs hned po Novém létě a tu hejtman po rozkaze císařském učinil přísná opatření, aby zámek i města zůstaly hlízy uchráněny. Když roku 1599 Tycho de Brahe měl si voliti ke svým pozorováním některý zámek císařský, zamítl Brandejs, poněvadž jako oblíbené sídlo a loviště císařské nezdál se mu býti dosti způsobilým. R. 1610 byli zde hosti císařovými arcikníže Leopold, biskup Pasovský, a Mohučský kurfirst Jan Swikard.

Když kol r. 1600 počala na císaře doléhati choroba, ztrácel zálibu v lovu a vábila jej toliko zahrada. Proto uchyloval se na Brandejs, kdež vzdalovati se mohl všeho státního řízení, maje okolo sebe jen některé učence a malíře Jana z Cách, který maloval v císařském předpokoji. Když roku 1607 objevením se komety utvrzen byl v bázni před úklady proti svému životu, meškal stále na Brandejse a dal svou ložnici proměniti v pravou pevnost. K císaři byl předpuštěn jen ten, u něhož prohlídkou zjištěno, že nemá u sebe zbraní. Úzkostí jsa soužen, začasté vyskočil v noci z lože, kázal zavolati hejtmana a nařizoval, aby byl celý zámek prohledán.

Častý a dlouhý pobyt císařův byl příčinou, že zajíždívali na Brandejs častěji ke dvoru císařskému nejvyšší úředníci zemští, dvorští i říšští, aby císaři podávali zprávu o věcech důležitých. Také

sem přicházeli generálové, vracející se z války turecké, cizí vyslanci, vynikající diplomaté, ba i vznešená knížata. R. 1587 přijelo do Prahy slavné poselstvo krále polského Sigmunda, poněvadž však císař byl v Brandejse, odebralo se tam za ním a bylo přijato ve slavném slyšení. Roku 1598 meškal zde polní maršál Heřman Krištof Ruesswurm.

Jest na snadě, že takořka pravidelným pobytem císaře a jeho dvora ukázati se musila nedostatečnost zámku původně k účelům loveckým rozšířeného a upraveného. Nedostatek tento ve spolku s uměnímilovností císařovou dal podnět k rozsáhlé činnosti stavební, z níž pohříchu na dobu naši dochovaly se toliko chudičké zbytky. Než i tyto zbytky spolu se zprávami současnými dovolují přece posouditi směr, kterým se Maecenatská snaha císařova brala. Také objasňují se jimi životní poměry některých umělců, domácích i cizích, kteří tvořili z přímého nebo nepřímého popudu císařova.

Císař sám obýval komnaty v prvém patře severní strany, podnes pro pobyt císařův reservované, v ostatních částech byly komnaty pro hosti, pro družinu císařovu, pro zámeckého hejtmana a pro jeho kanceláře. Pod starou věží na východní straně byla vězení.

Zámek tak jak byl r. 1572 dostavěn, byl po vnější straně stavbou dosti jednoduchou. Stavitel jeho Matteo Borgorelli ve všech svých stavbách projevoval vkus střízlivý. Při prvé známé jeho stavbě, bratrském sboru a později farním chrámu sv. Pavla Obrácení, jejž r. 1541 až 1542 panu Arnoštu Krajířovi zbudoval, lze střízlivost tuto ohledem na zásady bratrské vysvětliti. Ale další stavby Matteovy, zámek Brandejský a Přerovský, pak veliký zátopní most mezi Brandejsem a Starou Boleslaví, byly věnovány účelům světským, barepraesentativním, a tu by i přísná lombardská renaissance byla snesla mírnou ozdobu. Než teprvé císař Rudolf po smrti Borgorellově přistoupil k monumentální výzdobě zámku.

Nejpřednější ozdobou, jíž se zámku tehdy dostalo, byla hlavní věž v severozápadním rohu, v poloze vévodící širé lučné a lesnaté krajině. O stavbě její zachována jest zpráva v urbáři Brandejském z r. 1651, f. 2. „Při témž zámku", praví se, „k té straně k Labi, tejkajíce a spojena jsouce s jedním rohem zámku, nade všecko stavení několik loket na vejš v nově létha 1590 nákladně vyhnaná, na nížto jsou hodiny polovičného orloje, věž jedna plechem v dole nad hodinama bílým a nad cymbálem nahoře zeleným pobitá." Vedle této věže dostalo se nového uměleckého krytu a pobití plechem i staré věži na východní straně, jakož i baštovitému výstupku v jižním jejím sousedství. Zpráva z r. 1585 vypovídá, že Augustin Suk, pokrývač z Malé Strany Pražské, měl mnoho díla na věžích J. M. Cé na Brandejse a v Praze na zámku na Daliborce. Zde mluví se výslovně o věžích.

Popis hlavní věže v urbáři objasňuje nejstarší známý obraz její, zachovaný na rytině Engelbrechtově. Srovnán jsa s nynějším půdorysem, ukazuje obraz tento, že Borgorelli na severozápadním rohu, mezi severním a západním křídlem zámeckým, zůstavil prázdný roh, tak že severní křídlo tvořilo o sobě celek samostatný, s vlastním schodištěm, a že bylo s křídlem západním, pro hosti určeným, spojeno velikou sklenutou komnatou. Rudolf II dal roh zaplniti hmotou nové věže, která zvýšena byla o dvě patra nad výšku severního křídla. Stíhlá a vysoká střecha její, plechem krytá, byla dovršena vysoko vybíhající věžkou pro zvon hodinový, nad níž vznášel se veliký císařský orel. Na všech čtyřech stranách byly zděné výstupky, značně vysoké, pro ciferníky hodinové. V síni podvěžní zachován podnes „pěkný štukový strop renaissanční, ozdobený na hranách perlovcem a listovým ornamentem, a spočívající na vkusných konsolách vaječníkem ozdobených. Podobně vyzdoben jest také i strop veliké vedlejší místnosti čtvercové, jakož i v místnosti, v níž upraveno jest prostorné schodiště". Síň podvěžní a schodiště jsou dílem Borgorellovým, přizpůsobil tudíž stavitel věže i světnici nově vystavěnou jejímu okolí, pořídiv ji renaissančně, kdežto svrchní část věže byla již provedena v ranném baroku, zcela ve způsobu Scamozziovu.

Zpráva výše uvedená praví, že měl Augustin Suk „mnoho díla na věžích" v Brandejse. Údaj tento týkati se může jediné ještě staré věže na východní straně, nepochybně původní tvrze, jejíž hořejší části zvýšeny jsou v témž způsobu jako stavba Borgorellova. Dnes jest věž tato kryta nízkou poměrně kurkovou střechou, ale na rytině En-

gelbrechtově, zobrazující zámek ze strany severozápadní, přečnívá hrot střechy její způsobu stanového. Věž takto krytá zobrazena i na známém plánu inženýra Cappi z r. 1640, pojatém do Theatra Europaea, i v Mersianově topografii z r. 1652, kteréž oba plány zakresleny jsou s použitím starší předlohy, před r. 1590 vzdělané, poněvadž není na nich ještě narýsována nová velká věž. Dle těchto obou plánů skládala se východní veliká věž tehdy z nynějšího svého massivu a z věže, stanovou střechou kryté.

Na obou plánech nakreslena jest nárožní věž v rohu jihovýchodním s vysokou střechou sedlovou. Při přestavbě nynější věže r. 1873 převládalo mylné domnění, že jsou plány Cappiův a Mersianův obráceně orientovány a že kryt této jihovýchodní věže repraesentuje původní kryt nynější věže. Není třeba šířiti slov o absurdnosti těchto domnění, tím spíše, poněvadž jihovýchodní věž ještě stojí, ovšem se změněným tvarem střechy. Jest to poloukruhový výstupek na konci východní strany, nad bývalou zámeckou kaplí. Patrně střecha jeho, utrpěvši průběhem dob, byla buď po r. 1648 anebo za restaurace Kaňkovy r. 1724 nynějším způsobem upravena. Že nad původní kaplí bývala věž, svědčí existence zvonu, kterým se z věže této každodenně poledne vyzvánělo. Po zrušení kaple r. 1791 chován byl zvon v zámku, odkud po roce 1869 jej získal děkan J. K. Petráš pro Kostelec nad Labem.

Tím vyčerpány jsou umělecké práce, pořízené péčí Rudolfa II, uvnitř zámku.

Mnohem nákladnější a, pokud popisy dovolují souditi, i v provedení svém rázovitější byly Rudolfovy stavby v nejbližším okolí zámeckém. Až do nastoupení Rudolfova byl zámek obklíčen zdmi a valy na všech stranách. Ferdinand I založil při zámku zahradu, již teprve Rudolf zvelebil. Nadšeně velebí ji Balbín, který ji v mládí zastal ještě nezpuštěnu, i řadí ji co do úpravy a drahocennosti ihned vedle slavné královské zahrady na hradě pražském. Olivy, palmy, cedry, ovocné stromy všeho druhu, vzácné exotické stromy, květiny vlašské, asijské ba i čínské byly dle svědectví jeho zde pěstovány vlastní rukou císařovou, který je sám sázel, plel, zaléval i ořezával.

Poněvadž položena byla zahrada mimo opevnění zámecká, pečoval již Maxmilián II o pohodlnější její spojení se zámkem a sice s jeho částmi, které vyhrazeny byly osobnímu užívání královu. Tak vznikla „pavlač“ nebo krytá zděná chodba, velikými oblouky na východní straně příkop i val přepínající, jejíž východní část, teprve za Rudolfa II zbudovaná, skrze Švédy zkažena a teprve později znova zbudována byla.

Pavlač tato, nyní nedověcně zvaná Josefskou chodbou, spojovala přímo komnaty císařské s vyhrazenou částí zahrady, s valem a příkopem spojenou. Tato vyhrazená část položena jest sice vysoko nad Labem a průmyslovými závody někdy zámeckými při pravém břehu řeky, ale proti jižní veliké zahradě „salátové“ nebo zelinářské jest značně nižší. Oddělena pak jest podnes krásnou renaissanční terrassou z tesaných kvádrů, již dovršuje kamenná ballustráda; na některých místech zdobena jest výklenky s mušlovou konchou a fontánou. Tato terrassa úzce souvisí se vznikem vyhrazené anebo „kratochvilné“ zahrady a sluší jí tudíž původem klásti do dob Rudolfových. Na konci pavlače, jak ukazují nálezy a výkopy r. 1905 učiněné, a sice blíže ohradní zdi k Labi obrácené dal zbudovati Rudolf nejnádhernější část zámeckých příležitostí, pavillon nebo „lusthaus“, který sice r. 1639 byl Švédy do základů zbořen, ale znám jest alespoň z popisu. „Při témž zámku“, čteme v urbáři z r. 1657, f. 2, „bývala pavlač z kamene nákladně dosti vysoce vystavená, do nížto se šnekem z pokojův J. M. Cé. chodívalo, a na konci též pavlač lusthaus nákladně vystavený, na němž krov mistrovsky udělaný plechem zeleným pobitý býval, pod touž pavlačí na dýl zahrady kratochvilný k obzvláštnímu zalíbení J. M. Cé. s velikým nákladem vyzdvižený.“

Popis tento projevuje, že byl pavillon dílo nádherné a zvláště že jeho střecha byla mistrovsky udělána. Jakého slohu bylo užito, není lze z popisu určitě vyšetřiti, ale popis střechy zdá se ukazovati také na ranný barok, ač není ani renaissance vyloučena. Vedle pavillonu byl mimo jiné „polhaus... pěkně vystavený“, tedy míčovna, která rovněž r. 1639 do základů byla Švédy zbořena. Toliko v opěrné zdi proti pivovaru spatřují se ještě mohutné záklenky. Vedle lusthausu a míčovny připomínají se ještě v zahradě z doby Rudolfovy „vodní kunsty od kamene štukového“.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

K. M. Čapek: SLUNOVRAT. Současná dramatická produkce z per vážných, uznaných spisovatelů je tak nepočetná, že každý nový kus takového autora musí buditi zájem nejen kritiky, ale i diváctva. K. M. Čapek náleží k literátům, které uznává i „extrême gauche" kritická. Není to ostatně první dramatická práce jeho — před několika měsíci dáván od něho v Národním Divadle „Begův Samokres" (zdramatisovaná novella „Znova a lépe"). Také „Slunovrat", jenž proveden Městským divadlem Král. Vinohrad, má všecky přednosti péra Čapkova, jeho výraznou dikci, jeho zajímavou, nevšední myšlenku, jeho stručnou a vystihující karakteristiku osob, kterými přednostmi dovedl toho, že i tato jeho tříaktová hra vyhrála docela u diváctva, jež neskrblilo potleskem, zvláště po prvním a druhém aktu, autora vyvolalo a zaplavilo jeviště květinovými dary. Schází-li něco hře, je to právě to, co činí novellu úspěšnou a co nelze dát divadelní hře — ono imponderabile, křehoučké jako sklo a choulostivé jako exotický květ, co nelze definovati, co spíše cítíte, nežli vypovíte. Ani netrpí „Slunovrat" nedostatečnou dramatičností povah a kollise snah — dochází k výjevům, jež mocně za srdce chytají (návrat uprchlého z domu syna k stařičkému otci, zatím zdětinštělému, mezitím co zastihuje svoji milenku jako manželku svého bratrance, který jej o dědictví (lékárnu) připravil, srážka jeho s tímto padouchem, jenž neštítí se ani toho nejbídnějšího prostředku, aby se zbavil odpůrce, upozorniv naň policii jako na sběha atd. atd.). Nemohu ani říci, je-li tím imponderabile, scházejícím kusu, ono příliš sprosté padoušství bratrancovo či ona příliš ryzí poctivost ztraceného syna — leč čtenář nemůže nás zatím sledovati do těchto úvah, neznaje děje dosti složitého. Hans, syn „starého pána" před lety prchl z domu do polské insurrekce a zajat byv deportován na Sachalin; uprchne odtud do Ameriky, kde se jakž takž uchytí. Odejde od své milenky Anny, jejíž láska byla mu dala všecko. Jeho bratranec za jeho nepřítomnosti, když starého pána ranila mrtvice, stane se lékárníkem a pojme za choť tuto Annu, které později narodí se syn, ovšem syn Hansův, nikoli bratrance. Aby se stal vlastníkem lékárny, bratranec jednak Hanse nesprávně informuje o smrti otcově, jednak rodinu doma falšovanými dokumenty o smrti Hansově na Sachalinu přesvědčuje. Najednou se však Hans vrátí. Stařičkého chorého otce z radosti nad návratem syna raní mrtvice, Hans pak místo své milenky omylem v náruč svou strhuje sestru její Julču, které před samým sňatkem zemřel nápadník, místní lékař, jehož pohrobek i se svou matkou nalézají útočiště v domě sestřině. Lékárník, sobec a vilník, však nemiluje své choti — naopak vší mocí usiluje o Julču, které však se protiví.

Za takové dusné atmosféry objeví se Hans. Několik srážek s bratrancem, čím dále tím ostřejších, činí ji ještě dusnější — cítíte blížící se katastrofu. Nedojde však k ní, ačkoli mohl by Hans, doma zůstav, státi se zajisté vlastníkem svého dědictví, neboť i amnestie dosáhl, o čemž nakonec podává důkaz. Vrátit se raději do Ameriky s chotí — Julčou i dítětem jejím. A ničema lékárník zůstává vlastníkem lékárny, zůstává váženým purkmistrem, šťastným manželem i otcem, ač celá rodina i se strýcem děkanem je přesvědčena o tom, že je vlastně nejhorším bídákem. Nevyhrál však — jest otcem dítěte, které není jeho. To jest jeho „očista vášně"; vadou je, že neví o tom.

Bylo tu mnohé jiné řešení problemu zajisté lákavého a nikterak ne běžného možno. Autor rozhodl se pro toto, a bylo by lze debattovati . . . I o tom, je-li domnělé otcovství lékárníkovo dostatečnou odplatou za jeho padoušství. Matka s dostatek odpykala ovšem svoji neupřímnost dlouholetým žitím s nemilovaným mužem darebákem — toť věru horší nežli Sachalin, jak sama praví.

Herci vinohradské sceny předvedli hru v mezích svých vloh a svého umění. Nejlepší postavou byl tvrdý, ale spravedlivý strýc děkan p. Jiřikovského. Intrikán musí míti rysy divadelně zajímavé — tento lékárník je však výlupek vší špatnosti a nebyl přesvědčivý v rukou p. Havla. Stálo by za pokus svěřiti roli jednou p. Tesařovi. Obě děti byly provedeny děvčátky, které dobře oddeklamovaly své party — ze všech takových dětských úloh mluví však na jevišti zpravidla málo přirozenosti.

Dvě sestry, provdanou Annu a svobodnou paní „doktorovou" sehrály slečny Štěpničková a Baldová. Julča je úloha sympatičtější, ale sl. Baldová tentokráte deklamovala víc, nežli hrála. Z episodek byli zase pravdiví pan Charvát v roli laboranta a pí. Zelenková jako bába Soukupka. Zahrádka u lékárny v Podsedíně, v pošumavském městečku, byla pěkně scenována. Dr. P.

POSMRTNÁ VÝSTAVA HANUŠE SCHWAIGERA V PAVILLONĚ MANESA. Každá posmrtná exposice mísí v dojmy, vyvolané uměleckými kvalitami vystavených děl, i dávku elegického stesku; mezi stěnami výstavními vznáší se ještě stín mrtvého umělce. V jeho přítomnosti lze jen vzpomínat, nikoli souditi. Soudobý soud je ostatně vždycky jen relativní. Vyjadřuje toliko vztahy současníků k umělci a jeho dílu, soukromé, kvasící názory o běžných, živoucích otázkách umělecké ethiky. Nemůže být ani zcela spravedlivý. Vzduch se chvěje včerejšími boji a nejbystřejší rozum, ve spleti potírajících se myšlenek, ve zdánlivém i ve skutečném souhlase i nesouhlase theorie s praxí stěží rozeznává zdravé jádro budoucího rozvoje. Loučíce se s mrtvým umělcem odevzdáváme s jeho dílem i svoje sympathie nebo antipathie konečnému rozhodnutí budoucnosti. Nám současníkům v Hanuši Schwaigerovi zemřel šťastný umělec, vyznavač osobní volnosti, přitakač individualismu, milovník skutečné, reálné krásy, kterou neměnil násilím; jen technikou, řemeslným způsobem svého zpracování stylisoval přirozeně svůj předmět v charakteristický a charakterní tvar. Byl poctivý umělec, tak jako byl poctivý charakter.

Může být spor o tom, kterými drahami půjde nové umění, kterých hodnot ceniti si bude budoucí lidstvo. Snad vše to, o čem snili a na čem se vyčerpávali současníci bude prohlášeno za dětinský, směšný omyl, snad nezůstane ze současného umění kámen na kameni — jedno však změniti se nemůže a nesmí: víra a úcta v poctivost a pravdu. O Schwaigerově charakternosti umělecké vypravuje každá čára, každá barevná skvrna kteréhokoli jeho obrázku stejně výmluvně jako volba předmětů i komposice jeho děl. Schwaiger nebyl mužem spekulativního mudrování, přetvářky a klamu. Byl prostý a přirozený. Umění bylo mu věcí přesvědčení a lásky. Co žil, čeho si vážil a co miloval, to přenášel na papír, nezabočuje v zrádné zátočiny spekulace, vysvětlování a omluv. Svět viděl ve světle přirozené jednoduchosti, hodný lásky nebo nenávisti. Mistři, kteří mu byli vzory, byli mu i uměleckou láskou, za níž kráčel odhodlaně i proti proudu, nevzdávaje se časové oblibě a panující módě. Tento mužný rys pozorujeme u něho i v životě soukromém až do samého konce, a pevná páteř jeho povahy dala i jeho umění rovnou, nezkřivenou linii. Schwaiger se neměnil. Na sklonku života zůstával věren svým láskám z časného mládí i své technice, kterou si osvojil v době svěžího rozpjetí svých sil. Po celý život prchal před falší a nadutou nicotou světa v ústraní mezi lidi prosté a otevřené, groteskní a jadrné. Vyhledával staré architektury holandských měst, trhy, hemžící se postavami bodrých mužů a žen z lidu, přístavy, jichž vody splývají s oblohou v jediný sírově žlutavý ton večerního přísvitu, pobřeží, jichž vzduch je naplněn pokřikem námořníků, parami slané vody a zápachem ryb i dehtu. A vedle malebných zjevů reálného života, ať už z dalekého Holandska či z bližšího Valašska a Slovácka rád se hroužil do mlžin středověku i do říše pohádek, kde bylo jemu i jeho fantasii tak volno a milo.

A z prsti tohoto duševního světa Schwaigerova vyrůstaly kořeny jeho formy. Jako ten jeho svět i jeho forma byla jadrná, přidrsnělá, poctivě otevřená, srdečně teplá, neschopná lži a frázovitosti.

Z těch obrázků bylo by možno vykonstruovati celého Schwaigera-člověka. Tak v nich žije, jakoby žil mezi námi, pevný a třeba i drsný v energické kresbě kontury i zase podivuhodně jemný a sladěný, diskretní a nevtíravý v kolloritu a v logickém jeho sepjetí s kostrou obrazu, ať už s měkkou kresbou tužkovou nebo s tuhou linií, příbuznou starým dřevorytům, vždycky svůj a vždycky povznesen vrozenou noblessou své povahy, i tehdy, když maloval trhany nebo pijáky. Schwaiger celou svou osobností uměleckou stál mimo obecný směr českého umění. Byl svůj a zůstal svým. Byl povahou v životě i v umění. A platí-li v umění tak jako v životě povaha nejvíce, může Hanuš Schwaiger spáti klidně. Obstojí i na soudě budoucnosti.

Я.

VĚDECKÉ SJEZDY V PRAZE. Sotva dokončen exkursí do Teplic mezinárodní sjezd radiologů a elektrologů v Praze, uspořádaný s nemalým úspěchem morálním i vědeckým, zahájen v Praze sjezd rakouských psychiatrů (lékařů choromyslných). Nelékařský list nezmiňoval by se o tomto ryze odborném sjezdu, nebýti toho, že uspořádání sjezdu obstarali zase čeští lékaři, což znova zavdalo podnět některým psychiatrům rakouským, na př. vídeňským, neobeslati jej, nejspíše proto, že zase český beránek zkalil vlku vodu. Přes to súčastnila se sjezdu řada cizinců z rozmanitých měst rakouských i několik lékařů zahraničních. Vědecká práce tohoto sjezdu záležela v přednáškách, zvláště o léčbě v ústavech pro choromyslné, v prohlídkách pražských ústavů, kde ve velkolepém bohnickém ústavu kongresisté pohostěni, pojednáními o zájmech stavu atd. Třeba jen usilovně pracovati o sjednávání styků v rámci mocnářství i za hranicemi sjezdy odbornými, při nichž mnoho osobních styků přátelských se naváže, jež známost o nás spravedlivou šíří pak celá desetiletí v cizině a pomáhají pracovati proti německé pomluvě a zášti. —ý.—

SUBVENCE VENKOVSKÝM DIVADLŮM. Nedávno upozornily noviny na šíře neznámé faktum, že v Uhrách poskytuje stát venkovským divadlům subvence, ke kterémužto účelu obrací se co rok ze státních peněz obnos několika tisíc. Je známo, že na venkově jsou kočující společnosti i divadla městská stálá takřka jedinou institucí, jež stará se o to, aby umění, národní uvědomění a zájem o literaturu do nejširších kruhů vnikaly. Tato okolnost a těžký existenční zápas venkovského divadla, jenž často ředitele nutí hověti vkusu lidu na újmu umění, přiměly rakouské kruhy odborné, že počaly uvažovati o tom, nemělo-li by se i v Cislajtanii na program zákonodárných sborů položiti návrh zákona o podpoře venkovských divadel ze státní pokladny. Návrh ten zjednal si novinami dosti sympatií veřejnosti — stálo by jistě za pokus, jenž by i literatuře dramatické prospěl, aspoň prozatímně na rok do rozpočtu vložiti příslušnou položku.

SMUTNY OSUD STÁRNOUCÍHO SPISOVATELE. V literární příloze pařížského „Figara“ rozmlouvá Sonia, duchaplná spisovatelka týdenních článků „Petits cahiers d'une étrangère“ o sklamání, kterého se většina spisovatelů po začátečních výsledcích ve svém stáří dožívá. — „Truchlila bych velice,“ praví, „kdyby můj syn chtěl se státi spisovatelem. Truchlila bych a starala bych se proto, že básníku, dramatikovi, románopisci po skvělých dobách úspěchu, jimiž se snad v mladších letech těší, stáří tím smutnější kyne. Neboť spisovatel nemá té volnosti, aby stárnul jako jiní lidé.“ — Na něj se každý dívá, kterak stárne, a on musí i za to odpovídat, že a kterak stárne. . . . .

Kupci, který se svých obchodů vzdal a do ústraní se uchýlil, přejeme vzpomínky na úspěšnou činnost, a tato vzpomínka postačí, aby mu naši vážnost k němu zajistila. Ctíme též ve službách sešedivělého úředníka, učitele, kterýž odešel na pensi. I starý učenec na svém odpočinku zachová si u nás přednost, kterou získal svému jménu svými vědeckými pracemi. — Pensionovaný generál vypravuje nám o slavných válečných činech, jimž co mladí s úžasem naslouchámе. Ale od sestárlého spisovatele, jehož sloh a forma přestala býti moderní, jehož myšlenky stávají se vzácnější a řidší, obecenstvo se útrpně a posměšně odvrací.

Mládež s pohrdáním o něm si povídá: „Ten už se vypsal . . .“ Literatura jest snad jediným povoláním, ve kterém jest nebezpečno, ba přímo směšno, jestliže se po práci téměř čtyřicetileté poněkud unaveni cítíme —“ N.

Jaroslav Pasovský: KNIHA KRÁLOVSKÁ. Devět povídek z časů starozákonních, tedy látkou i dobou tak příliš vzdálených, že se s takovými pracemi jenom málokdy setkáváme v literatuře, tím méně pak v literatuře české. Spisovatel odvážil se tudíž velmi nesnadného úkolu, i není divu, že jsme ke knížce jeho s počátku pohlíželi poněkud s nedůvěrou. Rádi konstatujeme, že jsme v nich nalezli více, než jsme očekávali. Sice převládá ve většině povídek vypravování o krásných ženách a dívkách starožidovských a erotických, až do kalné smyslnosti zabíhajících vášních, ale práce mají mnohá zajímavá i pěkná místa a hlavně dovedou vzbuditi ve čtenáři onen biblický dojem, kterého si ve Knize Královské nejvíce vážíme. Ty všechny mladé ženy, ať je to Rahab, ať Lébáb nebo Támar, ať tanečnice chrámová, ať Mirjam anebo Malkah, jsou velice sličné a všechny kromě snad Malky oddávají se milostným rozkoším, ale není divu, vždyt dějiny starého židovstva a samo písmo jest bohatá studnice varovných obrazů, kam až klesla mravnost a jak vysoko se vztýčila zhýralost. Rádi upozorňujeme, že spisovatel je ve své knize až úzkostlivě dbalý správnosti jazykové — již pro tu milou vlastnost, která by mohla býti mnohému literátu dobrým příkladem, Knihu Královskou doporučujeme. Vyšla nákladem Dra Ant. Hajna v Praze. Ds.

ROK MEZI PŘELOUČÍ A PRAHOU. Kus komedie českého života. Napsal Václav Řezníček. Knížka vyšla po prvé již roku 1895 a jako nejedna z prací autorových byla brzo rozprodána. Řezníček působivě v ní líčí rok klopotného, trnitou cestou se vlekoucího života mladého redaktora, který oblouzen idealními nadějemi a plány zanechává v Praze svých universitních studií a odchází do venkovského města, aby tam byl žurnalistou. Ten rok, jak autor na konci své knížky praví, byl však dobrou školou pro jeho další životní snahy. Nezabil toho roku, stráveného v městě mezi Přeloučí a Prahou, nýbrž zažil, šel tam jiné učit, zatím však mnohému se naučil od těch, kterým chtěl býti učitelem. Zvláště poznal společenský a politický život v našich městech, které jsou tak důležitou složkou naší národní potence. Nalezl mnohé zklamání, které mu však šlo jako mladému, neukvapenému a prohlédavému člověku k duhu a způsobilo, že přestal dívati se na skutečnost očima mladistvé důvěřivosti — dostal tam, jak se říká, důkladně za vyučenou. Knížka jest psána jadrným slohem, poutavě a s nádechem shovívavého humoru, nikde se v ní autor nedal strhnouti na scestí stranníka, děj účinně se rozvíjí a nepřestává zajímati, škoda jen, že v ní uvízlo až příliš mnoho jazykových nesprávností. Vydalo ji nakladatelství Aloisa Wiesnera v Praze, z jehož tiskárny vyšla již řada spisů Řezníčkových. Ds.

ARCHIV SPISOVATELSTVÍ A KNIHKUPECTVÍ. Bursovní spolek německých knihkupců zřídil pod jménem „Deutsche Bücherei“ v Lipsku archiv německého spisovatelství a knihkupectví s knihovnou, kde bude od 1. ledna 1913 shromažďována veškerá tuzemská i cizozemská literatura německá a uschovávána dle vědeckých zásad. Potřebné budovy vystaví saská vláda nákladem tří milionů marek na pozemku, který město Lipsko dalo bezplatně k disposici. Stavby tyto se stanou se sbírkou nezcizitelným majetkem spolku. Saská státní vláda poskytne každého roku 85.000 a město Lipsko 150.000 marek. Za tyto peníze budou sbírky získávány a rozmnožovány. Nám, zvyklým na ubohé české poměry, zní tato zpráva, prošlá denními listy, vskutku jako zvěst z jiného světa. Orgán Spolku českých knihkupců a nakladatelů připíná k ní posteskнutí: „Inu, šťastní sousedé Němci, kteří za takových presentů mohou si již ku povznesení svého stavu něco dovoliti. U nás . . .? —Ne, tisícové a milionové dotace jsou u nás pouze pohádkovým snem.“ — Německý tento projekt budí živý zájem už proto, poněvadž tu naši sousedé uskutečňují něco, po čem jsme již dávno sami toužili a volali. Neboť české plány, uspořádati výstavu literární, a vyvinuvši se z toho návrhy, aby zřízeno bylo české museum literární, jsou staré již několik let. Poměry jsou v Čechách arci jiné a možno dojista i ledaco namítati. Nejvážnější námitka, proti literárnímu museu pronesená, byla, že vlastně sbírky takové u nás už stávají v knihovně Musea království Českého. Ale toho snad nepopře nikdo, že by i tato úctyhodná instituce naše vyvíjela se rychleji a lépe, kdyby vedle darů, jimiž hlavně roste, dostalo se jí i vydatných podpor peněžních. Pak by mohla přispěti více i k popularisaci literatury i k soustavnému rozmnožování a vědeckému doplňování svých sbírek tisků, rukopisů a literárních památek českých a slovanských, jak asi navrhovatelé naši měli na mysli. Případ je pro nás ostatně typický. O čem my sníme a debatujeme, jiní uskutečňují. Neběží jen o „Archiv spisovatelský a knihkupecký“ nebo o „Literární museum“, ač právě literatura zasloužila by si větší péče a pozornosti i se strany těch korporací, v jichž moci jest zřizovati a podporovati kulturní ústavy. A nejen v moci, jichž je to přímo svatou povinností. Tedy zejména se strany vlády. Mám na mysli celý soubor kulturních potřeb českého národa. Vázneme na mnohých stranách a kdo nejde ku předu, kráčí zpět. Snad by bylo dobře, zpytovati trochu svědomí, neneseme-li vedle nepřízně vlád i sami trochu viny. Neutrácíme-li příliš mnoho národní energie v politice, v polemikách a v planém mluvení? I ty vlády musily by nám více přispěti, kdybychom jim k tomu dali více příležitosti. Zdá se, že nám chybí nějaký ústřední národní orgán, který by se staral pouze o kulturní naše potřeby a pomáhal je uskutečňovati. Aby nejkrásnější projekty nehynuly jen proto, že není nikoho, kdo by měl času i prostředků, by je realisoval. Tedy vedle Národní rady, která se zabývá záležitostmi národně-politickými, nějaká národní rada kulturní. Pak by se mnohému podnětu našemu dařilo lépe, pak by místo steskú nastoupila úspěšná a radostná práce. —šb.

Toto číslo vydáno dne 8. listopadu 1912.

ROČNÍK XI. MÁJ ČÍSLO 7.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BALKÁNSKÝM JUNÁKŮM.

Hněv a lítost oblétají skráně
mním-li na Vás, bratři na Balkáně,
již bráníte rodné svoje prahy,
před děsnými Asiatů vrahy!
A přec moje hruď se hrdě zvedá
u vědomí, že co Srb, to rek,
jejž nezhubí divý vlků skřek,
že jda na smrt, povalit se nedá!

Útisků znám Vašich dravou řeku,
již toužíte hraditi pět věků,
kmetů, mužů, junáků svých těly,
vše, co ukrutníci zhubit chtěli;
vím, co vykonáte za nadšení
přes útisků, křivd i hany tlum,
že svůj rodný ohradíte dům,
jejž Vám mrzká krutost stále plení.

Vím, že slibům lstným a šalbě skryté
dravých nepřátel už nevěříte,
u vědomí, že vše byly klamy,
že si k právu pomůžete sami,
bez lichotných věčně lživých slibů,
že z Vás každý bohatýr a rek,
jehož nepovalí dračí vztek,
ani Bospor bouře za pohybu!

Proto naděje kol hlav Vám krouží,
an z Vás každý po svobodě touží,
že se tužby Vaše nepromění:
„Buďto smrt a nebo vítězení!“
Žádných slibů již, jen práva čin
dobude si junák, Slávy syn,
bez svobody nikde žití není!

Svými buďte, bez rad cizích; svými
v boji s draky jedovatě zlými!
Nechť z Vás každý v ten se požár noří,
kterým křivdy čistí se a shoří,
nechť vše dusné zahalují dýmy!
V před, než vzroste nových dravců vzruch,
odhodlaných vždy je vůdcem Bůh,
za Ním jděte reky hotovými!

Škoda, škoda, že nemohu taky
s Vámi za svobodu — za junáky,
abych holé hlavy Turků kosil,
neb za Vámi aspoň zbraně nosil
na pronárod stále zlý a dravý,
za věkem, jenž stále nový věk
barví slávskou krví vlny řek,
šel bych rád, jak heyduk, Heyduk pravý!

ADOLF HEYDUK.

OSVOBOZENÍ.

NAPSAL JOSEF HOLEČEK.

Vojna spojených států balkánských na Turky přišla náhle, ale ještě neočekávanější jsou veliká vítězství, která dávají poslední ránu barbarskému panství tureckému v Evropě. Všecko na nás účinkuje jako zázrak. Chvílemi ještě se nás zmocňuje pochybnost, není-li to pouhý sen. Ne, není to sen, nýbrž veliká a radostná skutečnost. Kosovo je pomstěno! Po pěti stech letech turečtí nájezdníci s krvavými čely utíkají před svou někdejší rájou, v niž změnili svobodné křesťanské národy, které porobili. Co z Turků ještě zbude na evropské půdě, bude třískou, odštípnutou ode pně. V ní už nebude života, ani nebezpečí. Turci, vyvolený národ Allahův, hrdý na své poslání: mečem obraceti nevěřící na víru Mohamedovu, při všem fanatismu svém se smíří s osudem úplné bezvýznamnosti a bezsilí.

Balkán bude od Turků posléze úplně osvobozen, a to vlastní silou. Totě ohromná dějinná událost. Když je skorem dohrána, a tak rychle a hladce, současníkům se zdá, že byla dílem mnohem snazším, než byla skutečně. Proto je zapotřebí uvésti si na paměť aspoň to, co bezprostředně předcházelo. Turci před tím se nikdy nesmířili s faktem, že na bojišti podlehli. Třeba pevně věřili v „kismet“, neodpustí svou porážku vítězi. Tváří se chvílemi jinak, je nucen přetvářeti se a přetvářku odhodí hned, jakmile pocítí v sobě novou sílu a uvidí možnost obratu, který by opět dal v jeho ruce nahodilého vítěze, aby ještě hlouběji ponížil, ještě krutěji utiskl. Turci se vždycky stěhovali z osvobozených zemí. Z Bosny a Hercegoviny nejlepší mohamedánské rody vystěhovaly se hned po okupaci. Zábor těchto zemí Rakouskem byl jim novou pobídkou, aby se stěhovali na východ, blíže k Mekce, ale cestou se tito „muhadžiři“ zastavovali v Starém Srbsku a Makedonii, kde z nich turecké úřady organisovaly čety proti povstaleckým četám srbským a bulharským. Jak smrtelně Turci nenávidí Rusko za to, že od něho utrpěli porážky a že osvobozovalo jejich ráju, ukázalo se nejjasněji v posledních létech. Ruský velevyslanec v Cařihradě, pan Čarykov, pojal myšlenku utvořiti svaz balkánských států s Tureckem v čele; svaz by ochranou Ruska pojištěn byl proti cizímu vsahování a mohl by se krásně věnovati vnitřní osvětné práci a nutným reformám; jakmile by přestaly třenice mezi členy balkánského svazu, síla jeho imponovala by i vně; Gladstonovo heslo „Balkán balkánským národům“ stalo by se skutkem a na Balkáně by se znenáhla vyvinula vzorná říše míru. Takový obraz Rus Čarykov maloval Turkům. Dva tři skutečně se nad vábným obrazem pozastavili a uvažovali. Ale brzy se uvidělo, že Turek nemůže a nikdy nebude upřímným přítelem Rusa. Stará nenávist propukala při každé příležitosti. Fanatický lid turecký v každém projevu nespokojenosti křesťanů spatřoval ruský podnět. Mezitím pak, co události v evropském Turecku podávaly důkaz za důkazem, že tradicionalný poměr mezi Turky a Rusy změniti se nedá, na Kavkaze a v Persii Turecko napořád vystupovalo proti Rusku jako zlý soused.

Prvý, kdo pojal myšlenku balkánské federace s Tureckem v čele, nebyl Čarykov, nýbrž černohorský král Nikola, jenž po r. 1878, kdy evropské velmoci na berlínském kongresse způsobily Rusku a balkánským Slovanům tolik hořkého zklamání, hledal a našel zblížení se sultanem Abdulem Hamidem, jenž mu porozuměl a na důkaz přátelstvi věnoval mu mramorový palác na Bosporu a jachtu. V básni, nadepsané „Turčínu“ a uveřejněné r. 1882, panovník Černé Hory dává junácké zadostiučinění poraženým a po porážkách Evropou zlehčovaným Turkům. Turčína nazývá „starým lvem“, „orlem“, jenž z Východu létal v dálky Západu, „bohatýrem“, „bleskem války“; líčí, jak se před ním Evropa chvěla strachy, když „ukazoval svůj zelený turban“ všem národům od pobřeží Hindostanu až po Budín, Vídeň, Linec, Mincio a Veronu.

Jedině hrstka Cernohorců rovnala se junáctvím Turčínu. Příští poměr mezi oběma naznačuje verši:

„Nuž, když se tak dobře známe,
junáckou si poctu vzdejme!
Přejme, aby po boji si
pooddechli národové,
prací míru požehnanou

vypěstili plody nové.
Jestli však nás do zápasu
roli válečný opět svolá
a kouř boje znova zastře
roviny a brda holá,
a budou-li z toho dýmu
srbské šavle jiskry dštíti —
junácky se pobijeme,
junácky se budem bíti!"

Očividno jest, kdyby duch citované básně krále Nikoly byl naplnil Turky, a nejen je, nýbrž i ostatní balkánské národy, že by se balkánská federace byla mohla státi skutkem. Ale na Vysoké Portě neodhodlali se k politice, která by znamenala, že osvobozenou ráju uznávají za činitele sobě rovného a rovnoprávného. Barbarská mysl turecká, jež v ráji viděla pouze dvounohý dobytek, daný Allahem věřícím, aby se na ně dřel a je živil, nestrpěla by takového stavu. Turci sice všecky jinověrce považují za ráju, ale Němci, Angličané, Francouzi jsou jim rájou ještě nepokořenou, na niž teprve někdy později dojde řada, aby pravověrným moslemům otročila; prozatím ať tito ďauři konají Turkům služby jiného druhu. Němci na př., vesměs považovaní za nejlepší válečníky nynějška, ať učí Turky tomuto svému umění, jež jest jediné, ku kterému Turci mají vrozené schopnosti.

Kdyby Turci po r. 1878 byli porozuměli svému položení, kdyby byli schopni obroditi a osvítiti se, byli by se čile chopili podnětu, daného králem Nikolou. Dobře zorganisovaná federace balkánských států, třeba s Tureckem v čele, představovala by velmoc, s kterou by každá jiná musela počítati. Lhůtu třiceti let historie ještě poskytla, aby se dostali na nové koleje. Ale jak Turci té lhůty užili? Zle, jen k urychlení své záhuby. Mladší pokolení, jako se od Němců učilo novověkému vojenství, šlo si do Paříže pro moudrost, kterak dobře uspořádati společnost. Turci ve všem směřují k radikalismu, v němž svými kořeny kotví i jejich bezohledná, žádné ukrutnosti se neostýchající metoda, jak sobě zjednávati poslušenství nepokorných a jinak myslících. Nečetný národ pětimilionový, který tvrdou dlaní do poslední chvíle ovládal dvacet milionů duší národů jinoplemenných; národ, který se násilím dobyvatele krevně smísil s národy civilisovanými, ale při tom nikdy nepozbyl prvobytných vlastností středoasijského kočovníka; národ, kterému sama víra, jež jej fanatismem naplnila a dala mu sílu nepřemožitelného výboje na počátku jeho vystoupení na jeviště dějin, ale odepřela mu blahodat rozvoje a pokroku, chtěl skrze své mladší pokolení, jež se přezvalo „Mladoturky", načerpati do sebe v Paříži nejpokročilejších ideí západní Evropy, aby podle nich krásně doma spravoval své Arnauty, Kurdy, Anatolce. Jak obludný bastard se narodil z tohoto spojení! V Paříži Mladoturci nastudovali, jak se dělají revoluce a státní převraty, ale po převratu r. 1908 přece uviděli, že jim mnoho schází a musejí se ještě jinde učit, než u Francouzů. Francie je stát jednojazyčný, Turecko mnohojazyčný. Bylo tedy Mladoturkům třeba, aby své studium doplnili ve státě také mnohojazyčném. Za tím účelem odebrali se po roce na známou prohlídku pořádků rakousko-uherských a navštívili Pešť, Vídeň a Prahu. Umění, kterým Rakousko-Uhersko ovládá svoje četné neprivilegované národy, zalíbilo se jim a zvláště maďarská jeho forma odpovídala mongolskému sklonu jejich myšlení. Jakmile se vrátili domů, jali se bezobřadně a brutálně „otomanisovati", zrovna tak, jako v Uhrách viděli maďarisovat.

A zde je počátek konce nejen mladoturectví, nýbrž turectví vůbec. Jaké to přísné memento do Pešti a Vídně! Otomanisovat! Nikdy za časů staroturecských žádný národ křesťanský nenazýval se Turkem, nýbrž svým jménem: Srb, Bulhar, Řek, Rumun, Armén atd. A nikdo jich k tomu nenutil. Národního jména jim nikdo nebral, to bylo zůstaveno teprve těm mladoturecským reformátorům, kteří si šli pro vzor do Rakousko-Uherska. Ve své asijské naivnosti si myslili, že křesťané zaplesají, když jim bude oznámeno, že budou od nynějška míti s Turky společné jméno politického národa Otomanů; že se tím budou cítiti povýšenými k pravým Otomanům, vládcům a správcům říše. Mají Turci také svého druhu superioritu.

Tím si Mladoturci sami stvořili úskalí, o které se rozbila i loď jejich strany, i loď jejich státu. Národně uvědomělí křesťané nemohli se podrobiti diktátu, aby přijali jméno Otomanů. Mladoturci je mocí nutili. Nastalo nové jitření, zmatky, srážky. Přišlo povstání mohamedánských Arnautů, kteří vlastně bojovali za staroturectví. Černá Hora jim poskytla pohostin-

ství, jež na ně účinkovalo tak, že zatoužili připadnouti k Černé Hoře. Mladoturci měli na počátku dosti síly, aby popravami zastrašili Staroturky, ale síly se jim nedostalo na přemožení arnautského povstání. Čím dál tím častěji mladoturecký režim musel

ČERNOHORSKÝ PRINC MIRKO.

brát útočiště k hrubé moci, aby zdolal své protivníky. A protivníkem už bylo vše kolem nich!

Jak rychlá to změna za krátká čtyry leta! Tenkrát jim kde kdo vycházel vstříc. Křesťané turečtí věřili v poctivou vůli Mladoturků provésti nutné reformy dle vzoru evropského. Povstalci bulharští a srbští v Makedonii a Starém Srbsku zastavili své boje, ano jeden z nejosvědčenějších povstaleckých vůdců, Sandanský, šel do Soluna, ohniště mladoturectví, stal se spojencem Mladoturků a přísahal na jejich prapor, na němž napsána slova: „Jednota a pokrok“. Srbsko, dohnáno k tomu špatnou obchodní politikou Rakousko-Uherska, uzavřelo s Tureckem přátelství, a v Bulharsku dostala se k veslu konservativná vláda Gešova, jež byla pro myšlenku balkánské federace s Tureckem v čele a pro zachování status quo. Vláda Gešova učinila si programem podporovati reformovou akci Mladoturků v Makedonii, aby se do svých domovů vrátiti mohli makedonští „běženci“, kteří v Bulharsku svým hostitelům už byli na obtíž. Bulhaři počítali, že od r. 1908, kdy Mladoturci na jeviště vystoupili, z Makedonie vyšlo na 400.000 „běženců“, jichž největší část uchýlila se do Bulharska, menší pak se vystěhovala do Ameriky.

Všecko hrálo Mladoturkům do ruky, jediný jen černohorský král předvídal, že za nedlouho se přihrne na Turecko úplná pohroma. Když v létě r. 1910 na Cetyň zavítal bulharský král Ferdinand, aby Nikolovi blahopřál k povýšení na krále, uzavřeli spolu smlouvu, která se stala počátkem a základem spolku čtyř balkánských států. Avšak úmluva ta nebyla pevná. Ferdinand byl až do poslední chvíle, až do vypovězení války pokládán za exponenta Rakousko-Uherska, a to nikoli bez důvodu. Válečným duchem v Bulharsku bylo naplněno vojínstvo, jež válku chtělo a k ní pracovalo; ale vláda a král byli pro mír, pro status quo a pro přijatelné reformy v Makedonii. Černohorci stáli už deset dní v ohni a král Ferdinand ještě se neodhodlával k válce. Teprve, když mu důstojníci pohrozili svržením a když pod poduškou své postele našel nabroušený handžár, povolil bojovnému přání vojínstva i národa.

Srbsko se k válce důkladně připravovalo, zvlášť od r. 1909, ale na válku s Tureckem při tom nemyslilo. Poměr Srbska k Černé Hoře zhoršil se v posledním desítiletí následkem intrik, které se pojí ku jmenu dra Friedjunga a Nastiče. Odcizení mezi oběma srbskými státy bylo úplné. Vedle toho se zdálo, že Milan Obrenovič svou nezdařilou válkou na Bulhary r. 1885 zasel mezi oba sousedy a bratrské národy símě nesváru, jež ani za století vykořeněno nebude. O urovnání tohoto poměru získal si hlavní zásluhu pan Spalajkovič, srbský vyslanec

v Sofii, výborná síla v oboru zahraničné politiky. Spalajkovič koncem září přijel do Bělehradu a dosáhl, že Srbsko přistoupilo ke spolku. Král Petr podepsal smlouvu 28. září. Spojenci předpokládali, že Turci hlavní síly své soustředí proti Bulharům a budou míti plán porážeti protivníky od východního konce jednoho za druhým. Proto Srbsko část své armády pod gen. Stefanovičem napřed poslalo Bulharům na pomoc. Zatím ale, jak vypovídají zajatí důstojníci turečtí, Turecko ku hlavní ráně vybralo si střed, armádu srbskou, po jejímž poražení chtělo se vší silou vrhnouti na Bulharsko. Černou Horu chtělo si nechati naposled. O Řecku, jež bylo od Turecka hanebně poraženo r. 1896, Turci ani nemluvili.

Splnilo se, co říkával Marko Miljanov, že bůh vojnu sesílává národům, aby zapomněli třenic a rozmíšek, nepřátelství a zášti, potom pak aby obnovili v sobě smír a bratrství. Národové, blízcí sobě krví i věrou, ano i spolu totožní, byli tak hluboce rozeštváni, že se zdálo holou nemožností, aby se stali spojenci. Na této nemožnosti zakládala své plány politika všech sousedů. Usnadňujeme-li nepříteli sami úlohu, ustupujeme-li beze srážky, nevyvineme-li v srážce dost odvahy a chytrosti, rozkládáme-li se ve své společnosti takořka na pouhé přání nepřítelovo, nezískáme jeho uznání. To, že zejména srbský národ se v sobě rozděloval na každou objednávku z Vídně, že každý dobrodružný šmok mohl si pro zábavu učiniti o to pokus a pokus nezůstal bezvýsledným, to bylo hlavní příčinou neúcty, kterou k veškerému Srbstvu chovali rakousko-uherští politikové. Jakmile se pravidlo „divide et impera“ začalo na Srbech neosvědčovati, jaký najednou respekt k nim mají ve Vídni i v Pešti! A veliká úcta ke všem balkánským spojencům se jich zmocňuje. Ale něco ještě mnohem mohutnějšího hýbe city blízkých i vzdálenějších pozorovatelů nynějších událostí balkánských.

Všichni tu pocitují s námi, kteří srdcem společně žijeme s balkánskými bojovníky za svobodu, že tu nad osudy národů rozhoduje Prozřetelnost a že bůh národů je spojencem našich bratří, kteří dokončují osvobození svých soukmenovců zpod jařma tureckého. V tom je ten zázrak, nad kterým trnou diváci. Všechny lidské výpočty jsou tu zesměšněny, všechen diplomatský důmysl v pošetilost proměněn. Chladné výpočty spolehaly na tureckou přesilu a vyšší válečné umění školy německé. A přesila nikde není s to, aby odolala slabšímu odpůrci a všude dává se na překotný útěk! Německé umění je zahanbeno, ale co více, zahanben jest i duch materialismu, jenž naplňuje všechny národy evropského Západu, ale obzvlášť příjemný stánek si rozbil mezi Němci. Národ „myslitelů“, jak se dosud rád nazývá, zřekl se někdejšího idealismu, jenž jej učinil velikým a váženým, a přichytil se materialismu a hrubé síly, čímž se duchovně přiblížil svým žákům Turkům.

Na bojištích balkánských nevidíme rozrážeti pouze okovy tureckého panství, nýbrž svítá tam také osvobození ode jha materialistického myšlení, jehož velice zhoubné účiny pozorovati možno všude na zeměkouli, kam dosáhla vláda západní Evropy. Všechen materialismem zachvácený svět sympatisuje s Turky a nemůže na jméno přijíti balkánským bojovníkům za svobodu. Francouzi se tu jeví spojenci Němců a my z této shody mezi oběma poznáváme, že Francie, která již pozbyla soucitu s národy, bojujícími za ideály, podrobila se bez boje duchu německému a již není schopna revanše.

Osvobození malých utlačených spojenými silami od útisku velkých a násilných, osvobození lidské myšlenky od pout a omezenosti materialismu a návrat její k čistým ideálům božským i lidským, to osvobození je zahájeno nynější válkou balkánských spojenců naproti Turecku. V tom bude její světový a dějinný význam.

Totě počátek velké epochy, kterou předpovídali proroci slovanské myšlenky. Slovanstvo přichází! Přichází s vítězným mečem, ale ne jako podmanitel, nýbrž jako osvoboditel. A neláme jen hmotná pouta svoje, nýbrž drtí také nehmotná pouta člověčenstva, kterými je sevřel materialism druhé poloviny věku XIX. Slovanstvo přichází, čiňte mu cestu volnou, berte svobodu z jeho rukou!

MEZI RANĚNÝMI.

ČRTY Z CETYŇSKÉ NEMOCNICE. POSÍLÁ MILENA D. KONRÁDOVÁ-VOJVODIĆOVÁ.

Po krásných, rušných všesokolských slavnostech v Čechách, po tichých, nezapomenutelně milých dnech, strávených v mořských lázních ulciňských, následuje záplava událostí válečných a horlivá služba v nemocnici. Mocné, do duše hluboko se vrývající dojmy, rychle za sebou se střídají a zůstavují v ní trvalé, nesmazatelné stopy. Skutečně, závidění hodné dojmy, které budou se probouzeti a hlásiti o vzpomínky po celý život.

Když malá Černá Hora prvá z balkánských slovanských států odhodlaně proti tureckému nepříteli tasila meč, vědělo se určitě, že nastávají kruté boje, které si vyžádají mnohých obětí. Jednou z hlavních starostí na Cetyni bylo připraviti nemocnici pro raněné bojovníky. Chot následníka Danila princezna Milica, dále chot prince Mirka Natalie a princezna Xenie ujaly se hned úkolu vůdčích milosrdných sester a shromáždily kolem sebe k týmž službám dámy cetyňské.

Paní doktorce Ognjenovicové a mně připadl dozorčí úřad nad kuchyní a zásobárnami ve vojném stanu, t. j. ve velikých kasárnách, které po odchodu vojska na bojiště proměněny byly v druhou nemocnici. Přiznávám se, příchod prvých raněných očekáván byl mnohými ošetřovatelkami a ovšem také mnou s utajeným dechem a s patrnými obavami, zda-li na tu důležitou a snad příliš těžkou službu naše nezkušené síly stačí.

Budeme očitými svědkyněmi hrůz, jaké dovede způsobovati jenom válka, budeme viděti děsná poranění a nevylíčitelná utrpení, budeme z blízka, tak docela z blízka dívati se smrti do očí. Sneseme to vše, neochabneme, neumdlíme, neopustí nás ty naše skrovné síly? Byla jsem skorem povděčna, že jsem byla přikázána do kuchyně a zásobáren, odlehlých od lůžek s raněnými, tam snad ty válečné hrůzy tak krutě nedolehnou.

Pak přišly prvé transporty raněných, kterých bylo za krátko v naší nemocnici přes 250. Polovina vojného stanu, čtyři nebo pět velikých síní bylo jimi naplněno. Nastal ruch a shon na všech stranách, láska k bližnímu a milosrdenství, posvěcené nadšením pro památnou slovanskou věc, zahájily horlivou práci. Oživly připravené a čekající zamlklé síně a chodby vojného stanu příchodem nemocných a takřka umírajících.

Nebylo možná zůstati stranou a nejíti se podívat na raněné vojíny. Ještě před čtyřmi nedělemi v Ulcini ostýchala jsem se podívati na zemřelou starou paní, matku tamějšího starosty Srzentiće, a tu již spěchám do nemocniční síně, a ty tam jsou rozpaky, ty tam obavy, co tomu řeknou slabé ženské nervy. Nebyla to zvědavost, co mne k těm raněným pobízelo, bylo to náhlé porozumění povinnosti, které mne a všechny ostatní dámy ošetřovatelky uchvátilo. Snad to byla také vlna válečného nadšení, ona zvláštní, slavnostní atmosféra, naplňující v těch dnech černohorskou zemi, probudivší se odvahu, statečnost a radost, že nastává něco nadmíru významného, slavného.

Výjevy v nemocnici nebyly nikterak děsné, jak jsme si je před tím představovaly. Nebylo žalob a steskú na bolesti, nebylo nářků raněných. Hrdinové z bojišť zůstali chrabrými reky také nyní, na těch nemocničních lůžkách, rány, které si tam přinesli, jakoby zvětšovaly jejich rekovnost. Jsou tu bojovníci nejrozmanitějšího věku, od mladých, sedmnáctiletých hochův až do mužů pozdního stáří, kterým jistě nescházelo mnoho do sedmdesátky. A všichni stejně trpěliví, mnozí až veselí a rozradostnění pýchou, že již se bili s nepřítelem a že mohou ukázati na svá poranění.

„Šťastní ranění!“ tot nejobvyklejší oslovení, kterým byli celou cestu až sem pozdravováni. Tak je vítaly zvláště černohorské ženy, přicházející jim vstříc s vodou, vínem a mlékem, s papiroskami a maličkými číškami vinné rakije.

Zvláště jeden raněný upoutal moji pozornost. Byl již hodně starý, nemocní kolem něho říkali mu „dědo“. Měl vážné poranění, ale očka svítila mu při tom vesele.

Oslovila jsem ho, tázala jsem se, trpí-li mnoho a přeje-li si něčeho.

Nikoli, nepřeje si ničeho. Čeho pak by potřeboval, když tu leží jako pán a tolik očí přátelsky se dívá na něho?

Ale lůžko jeho bylo nerovné, jistě se mu na

něm tak krásně, jak tvrdil, neodpočívalo. Nabídla jsem mu tedy, že mu je přestelu.

„A tak, tak, jak ty myslíš, ty tomu líp rozumíš než já", pravil, a když pak opět ulehl, zjevně okřál a poliboval si. Nesčíslněkráte opětoval svůj dík a ubezpečoval, jak dobře se mu teď leží a že již nepocituje žádných, docela žádných bolestí.

A hned se dal do vypravování o boji, kterého se zúčastnil. Zle huboval na Turky, jak jsou lstiví a s jakým úskokem byli by Černohorce dostali do léčky. Kdyby byl boj trval jenom ještě půl hodiny, všichni naši byli by v něm pobiti. Na štěstí dostavilo se ještě v čas vítězství.

Zdálo se mi, že se příliš unavuje horlivým vypravováním, upozornila jsem ho, aby si odpočinul.

„A copak někdo se může unavit povídáním?" divil se. „Ale myslíš-li, dobrá, povídej tedy něco ty."

Povídala jsem všelicos, a stařík pozorně poslouchal, přikyvoval hlavou, usmíval se, jako já jsem se při tom usmívala. A když jsem mu pak dávala s bohem, prosil, abych se u něho zase brzo zastavila. Navštívila jsem ho večer, když jsem byla vystřídána ve své službě. Měl zjevnou radost a zase chtěl, abych na něho jako před tím hovořila. Na konec zapomínaje na svoje poranění, litoval mne, že jsem jistě tuze unavena. A abych se u něho už nezdržovala a šla spat. Ale opravdu spat. Musila jsem mu slíbiti, že hned půjdu na odpočinek, jinak prý také nezavře očí a nepokusí se o spánek.

A tak jsem měla brzo v nemocnici dosti známých, děda skorem až žárlil, když myslil, že jsem u některého prodlela déle než u něho. A tak se také stalo, že jsem se dobrovolně vzdala své služby v kuchyni a u zásobáren a že jsem nastoupila k raněným. Péče o ně mne mnohem více těšila. Shledala jsem, že služby moje dojdou tam lepšího uplatnění. Tady jsem poznávala, že dosud nikdy jsem nebyla nikomu tak prospěšna, jako nyní těmto raněným. A to mne naplňovalo radostí.

Tedy, žádná hrůza, žádný odpor se nedostavil. Místo obávaných vzdechův a nářků vítaly mne v mé nemocniční síni jenom vděčné pohledy a úsměvy. Shledávala jsem se tam také se známými. Za krátko přibyl učitel Džurišić, s kterým sotva čtyři neděle před tím jsme se poznali v Ulcini. Jeho nápadně černé kníry výrazně se odrážejí teď od pobledlého obličeje.

A zase jiný, z krajiny bjelopavličské, odkud pochází můj muž. Ten raněný vypravoval mi o jeho matce. Stará Stana, moje tchyně, nezůstala hlídat domácího krbu ve svých Bjelopavličích. Ačkoli jest spíše nemocna než zdráva, přece se vydala také na bojiště. Kráčí v šlépějích svého mladšího syna Rada, který jako barjaktar odešel do boje. Před lety jako svobodná dívka tak provázívala do bojů svého otce, a když byl těžce raněn, dopravila ho a dosloužila mu až v Dubrovníce. Jako tehda, tak také nyní jako stín kráčí i na nebezpečná místa za svým drahým členem rodiny, stále blízko a připravena, kdyby potřeboval něžného přispění.

Pak tu mám jiného raněného, který se kormoutil neslýchanou starostí. Nemyslil na svou ránu a že snad bude mrzákem, ale ustavičně přemýšlel, kdo mu opere jeho vlněné dokoljenice. Za posledních pochodů, v bitvě a pak za dlouhé dopravy tuze se mu ušpinily ty dokoljenice, a on přece vždycky zakládal si na tom, aby je měl dokonale čisté. Ty nepatrné dokoljenice bolely ho zajisté mnohem víc nežli jeho poranění.

Ujala jsem se tedy dokoljenic a když jsem mu je pak přinesla vyprané, měl radost velikou a shledával, čím by se mi za tu službu odměnil. Měl třicet haléřů, i odevzdával mi to svoje celé jmění a přidával ještě vroucí díky. Divil se, když jsem nepřijala jeho peněz a když jsem mu řekla, že jsem mu tu službičku prokázala z lásky a soustrasti, oči mu zajiskřily, a nazejtří schoval pro mne vinné hrozny, které mu někdo daroval na přilepšenou.

A po této drobné, trochu rozmarné episodce následují události vážnější. Přivážejí další raněné od Taraboše, mezi nimi jsou také dva těžce nemocní — otec a syn. A zase při tom žádný stesk, žádné bolestné vzdechy, jenom oči těch dvou vojínů výmluvně hovoří. Viděti z těch zraků, s jakými obavami otec upíná k svému synovi starostlivé myšlenky a jak zase syn se chvěje o svého otce, který má na hlavě nebezpečnou ránu. Sám při tom opět zapomíná, že jest raněn do ruky a do nohy a že má skorem polovinu těla v sádře.

Přichází navštívit raněné královna Milena, přicházejí princezny, s nimi byli tu v prvých dnech také ruský velkokníže Petr Nikolajevič a princ František Josef Battenberg, se slovy útěchy do-

stavuje se také mitropolit Mitrofan. Po takových návštěvách jest v sálech nemocničních vždy slavnostněji, a podobá se, jakoby se nemocným dařilo lépe.

Mnohý nesmírně rád by již vstal a znova se vydal do boje. Hartusí na lékaře, aby ho již přece vyhojili a pustili z nemocnice. Vždyt prý mu opravdu pranic neschází, ta nedohojená rána nestojí za řeč a za zdržování.

OBRÁZEK Z BALKÁNU.

Nejeden má rozstřelenou nohu, všecku ji má v sádrovém obalu, přece však prosí, abych mu pomohla postaviti se:

„Boga ti, sestro, pomoz mi na nohy, abych viděl, mohu-li opět do války a abych se pomstil Turkovi!“

Musí mu býti vyhověno, ale když vidí, jak všecky takové pokusy jsou marny, zasmušuje se, než brzo již se utěšuje nadějí, že přece jen brzo bude zdráv a že znova bude moci na Turka.

Každé chvíle některý mne volá a důvěrně šeptá:

„Prosím tě, zeptej se toho medika, kdy už budu zdráv. Přimluv se — ty s ním dovedeš líp hovořit než já.“

Naše veliká nemocnice je totiž nyní odevzdána péči české pomocné výpravy, která pracuje jako o závod, až to vzbuzuje všestranný podiv. Dr. E. Rychlík se svou obětavou družinou získávají si tu veliké zásluhy. Nemocní se odevzdávají lékařům s naprostou důvěrou, která je tím větší, poněvadž lékaři a ošetřovatelský sbor jsou Češi. O těch se tu předpokládá samo sebou, že mohou přinésti jenom dobro. Mnoho se o tom mezi nemocnými vypravuje, dnes jsem zaslechla také tyto poznámky:

„Poslechni, Pero, ten doktor to umí! Věru, jako čert!“

„Boga mi, brate, zrovna tak si myslím — všichni pracují jako čerti.“

A když takový dobrý český ďábel se mu šťourá svým nástrojem v ráně, ani nedutá; styděl by se, kdyby na něm někdo poznal, že se poddává bolesti. I za největšího utrpení snaží se každý laskavě pohlížeti na své ošetřovatele a vždycky tvrdí, že se mu dobře daří. Nemůže-li již někdo zapříti přílišné bolesti, aspoň nás přesvědčuje, že ho hněte nebo bolí něco jiného, nikoli ta rána z boje — skutečně, poranění válečné zde dosud nikoho nezabolelo.

Když se donesla do nemocnice radostná zvěst, že Srbové opanovali památné Kosovo, bylo z toho mezi nemocnými nevýslovné pohnutí. Jásali, že Černohorci nebudou již musiti nositi na čapkách černé okolky. Ty černé obruby znamenají srbský národní smutek po neštastné bitvě na Kosovu, a to znamení smutku, který trval déle než pět set let, nyní mohou odložiti na vždy. Na místě černé obruby objeví se na černohorských hlavách radostná červená barva.

Moji nemocní, s nimiž jsem se již spřátelila, připravili mi v den naší rodinné slavnosti překvapení. Slavila jsem za nepřítomnosti svého muže sama doma naše „Krstno ime“, památku to na den, kdy rodina Vojvodičova před dávnými věky přijala křestanství. Takové památky slavívají ze všech Slovanů a vůbec křestanských národů jenom Srbové. A tu mezi přáteli a známými, kteří přicházeli ke mně s blahopřáním, dostavili se také dva ranění. Pohnuti přednášeli mi jmenem ostatních svoji zajisté upřímnou gratulaci, která také mne velmi dojala.

Raněných zatím přibývá, od Taraboše a Skadra téměř den co den docházejí nové transporty. V našem vojném stanu jest jich již na půl páta sta, všech osm prostranných síní nestačí. Proto musí se lehčeji ranění a pozdravující se přestěho-

vati do gymnasia, z jehož tříd zřízena byla třetí cetyňská nemocnice.

Loučím se s těmi, kteří odcházejí z našeho oddělení, a přeji jim brzkého úplného uzdravení. Někteří div nepláčou, jeden pak opravdu má zarosené oči a upokojuje se teprve mým slibem, že je tam budu chodit navštěvovat.

A při tom všem doléhá od Skadra až na Cetyň hřímání děl. Přes jezero Skaderské přenášejí se jednotlivé rány do cetyňských hor a hučí tady jako hromobití. Rány jsou tak mocné, že někdy až okna se otřásají. Ranění s upiatým zájmem naslouchají výstřelům a občas žádají, aby byla otevřena okna, chtějí slyšeti lépe tu hroznou hudbu děl, která nás tu však nikoho neleká, tak jsme jí už přivykli. Spíše láká raněné vojíny a probouzí v nich větší netrpělivost, aby co nejdříve se mohli opět vydati za tím voláním, o kterém každý jest přesvědčen, že jest vítězné.

S blízkého Džinova Brda a s Belvederu viděti jest jezero Skaderské a na jeho zadním břehu, kde jest Skadar, v posledních dnech ustavičně se zvedá dým a prošlehují plameny. Buď jsou to plameny požáru, buď jsou to neustálé dělové výstřely, ale je to hrozně krásné, uchvacující. Ty dělové rány nás po dvě noci až probouzely ze spaní.

Ranění, kteří v posledních dnech jsou sem dováženi od Skadra, vypravují, že z města jest teď stále slyšeti vyzvánění. Na pravoslavných a katolických chrámech skaderských vztyčovány jsou bílé prapory a zvony téměř ani nepřestávají hlaholiti na přivítanou Černohorcům, zatím co pevnost nad městem stále ještě úporně se drží a vzdoruje dobyvatelům.

Vypravují též, že Taraboš a po něm i Skadar byl by již dávno padl do rukou Černohorců, kdyby jim král nebránil hnáti na obě ta opevnění útokem. Ale krále zarmucuje každá větší ztráta černohorských vojínů i neustává napomínati k opatrnosti. Poroučí, aby se vojsko co možná šetřilo, nebot co by mu prospěl kus dobyté země, kdyby při tom ztratil své junáky, kteří jsou mu dražší? Arci bojující Černohorci vědí neklamně jako jejich král, že zápasí za něco mnohem cennějšího a vznešenějšího, nežli jest kousek tureckého území.

Naši čeští krajané jsou stále nadmíru zaměstnáni. Lékaři a všichni ošetřovatelé chápou se svého zaměstnání s horlivým nadšením, každý se podivuje, jací to přišli pracovití lidé.

Také tu máme případ, o jakém jsme čítali ve vojenských povídkách. Jeden vojín z mého oddělení měl v náprsní kapse tobolku a v té zlatník a dvacítihaléř. Přiletěla turecká střela, projela kabátem, provrtala celou tobolku, zlatník i ten niklový

OBRÁZEK Z BALKÁNU.

peníz celý zkroutila a způsobila pak poranění na prsou, které však není nebezpečné. Nebýti té tobolky a těch peněz, rána byla by vojína dozajista usmrtila.

Mám nyní mezi svými raněnými mnoho mužových rodáků z Bjelopavličů, odkud prý padlo nejvíce bojovníků. Tu večer přinesli nám na nosítkách jednoho starce, také Bjelopavličana. A tehda poprvé sevřelo se mi srdce úzkostí.

Ubožák jest velmi těžce raněn, jistě má hroznou bolest. Dělová koule urazila mu celé chodidlo i s patou, místo toho má jenom holý pahýl, a co jest nejstrašnější — kolik dní byl bez obvazu, nebylo v poli nikoho, kdo by ho byl aspoň trochu opatřil. Děsím se doříci, že mu v ráně hlodalo již plno červů.

Pomáhala jsem ho svlékati — chudák všecek

ještě se třásl bolestí a stále se jenom o mne opíral a tak zvláštníma očima se díval na mne.

Zeptala jsem se ho, odkud je.

Zahlesl, že z Bjelopavličů a pak dodal:

„Odkud a kdo jsi ty?“

Pověděla jsem mu, že jsem žena Mitra Vojvodiće, který je také z Bjelopavlovičů. A jak to uslyšel, oči mu zasvítily, a dal se pohnutím do pláče. Potom zaprosil:

„Polib mne, polib mne, jsme příbuzní — vždyt já jsem tvůj kum!“

Políbila jsem ho, a on radostí stále jenom volal:

„Blago meni, kuma moja, s tobom, blago meni!“

Všichni kolem se divili, co se mu stalo, co mu je. Říkal, že se mu zdá, jakoby měl všechny svoje drahé u sebe, a že i ta hrozná rána ho přestala boleti.

A pak, nehledě na svou smrtelnou slabost ani na to poranění, dal se mi do vypravování. Odešel se svým synem do války, byli oba u Skadra. Syn mu tam zahynul, a nikdo ani neví, kde jest zakopán. A to mu jest nejtěžší, že neví, kde leží, a rád by také hned umřel, kdyby jenom uviděl místo, kde mu syna pohřbili. Ta rána byla pro něho bolestnější.

Těžko jsem se mohla od ubožáka vzdáliti, stále by chtěl, abych jenom byla u něho.

Potom mi potvrdil Dr. Přecechtěl, který přišel s českou výpravou, jak je to s mým starým kumem zlé. Může býti při životě zachován jenom tehda, odejmou-li mu tu zkomolenou nohu. Rána snad se pak dobře zahojí, těšil.

Ano, ano, tato rána snad se přece ještě zahojí, ale kde jest dobrý lékař, který by vyléčil tu druhou, větší bolest?

Než není kdy poddávati se tak trudným úvahám — lépe osušiti vlhké oči a pospíšiti ke svým raněným.

PŮL TISÍCLETÍ . . .

Půl tisícletí bídy, muk a stonů!
Když na Kosově poslední pad' rek,
byl uchvatitel pánem milionů
a syn té země rab a pouta vlek'.

Půl tisícletí nářku, slzí, štkání
v těch skalinách a polích, kde stál Srb,
bůh mlčel na modlitby: Smilování —
a tyran odpověď měl krátkou: Trp!

Půl tisícletí krev se v proudech lila,
kde sřítilo se carství Bulharů —
květ junáků, jichž upoutána síla,
teď proměněn byl v stáda soumarů.

Půl tisícletí mřela pokolení,
věk krve plodil bídy století —
a zdálo se, že bídy konce není,
že nad Balkánem věčné prokletí.

A náhle vzbudila se síla lidu,
vstal, o němž pěli, Marko Královic —
lid, jenž měl poslušně nést věčnou bídu,
teď proměnil se v národ lvů a lvic.

Kdo v otroctví byl, hrdě zvedl čelo,
jde pánem, kde měl rabem umírat,
zpěv jeho zní, kde úpění jen znělo,
a hrdé heslo; Soluň! Cařihrad!

Slyšíte volání to vítězovo,
kdož jímali jste národ v okovy,
kdo poutali jste svědomí i slovo
a chystali jim smrti příkrovy?

Slyšíte, kdož jste těmi pouty spiati,
kdo marně snažíte se z prachu vstát,
jak na východě tyrana děs chvátí,
že otroci mu připravili pád? . . .

Půl tisícletí běd a krvácení,
otrocký osud, mučednický rys —
a náhle otrok kácí vše a mění
a tyran chví se: Přec je Nemesis! — —

JAN ROKYTA.

JURIŠ.

NAPSAL HANUŠ KUFFNER.

Dávno už nebylo mezi Slovany tak populární vojny, neboť dávno nebyla vedena žádná za věc spravedlivější.

Všichni ji sledujem s živým zájmem a radostně vítáme vítězné zprávy bratří Jihoslovanů.

Zápas malých s obrem! Za obra vydáváno Turecko důkladnými znalci, nad jiné povolanými, Němci, kteří — dokud obr nelehl k zemi poražen několika ranami — rádi se zvali tvůrci moderního vojska tureckého a chlubili, jak ono jimi secvičeno, jakou představuje hroznou moc. V kombinacích pro případ evropské vojny vážně se s ním počítalo na straně středoevropského spolku. Přečtěte si německých vojenských spisovatelů úvahy o bojovné zdatnosti Turecka, úvahy loňské, z doby na počátku vojny s Italií, a zvláště letošní úvahy z počátku října, kdy odvážní „trpaslíci slovanští" pouštěli se na tak odvážnou hru. A nebyly úvahy z péra ledabylých pisálků. Nízcí i vysocí hodnostáři vojenští shodovali se v úsudku, jenž vesměs vyzníval v neprospěch Slovanů, jež povalí, umačká první nápor turecké síly, nejen početné fysické, i morální. Tehdy vydával se na pospas úšklebků, kdo by byl chtěl jen i pochybovat. Známého životního pravidla německého „zač chceš, aby tě lidé měli, vydávej se", užíváno i v případu tureckém. „Důkladnost" německá umí vnucovat dogmata.

Vojna je však spravedlivý a nemilosrdný rozhodčí; pár týdnů čiperné vojny dovedlo rozfoukat do větru všecka taková dogmata. Turecká síla leží v prachu a také instruktoři, příznivci a chvalořečníci jejich jsou konečně lidé uhýbající před tím, od něhož se úspěch odvrátil; podrobný obrázek podávají denní listy. — Nám zvláště příjemno je konstatovat z nynější vojny vítězství dragomirovských zásad válečnických, tak znamenitě odpovídajících povaze Slovanů, rozhoupají-li se jednou na vojnu.

Tak aspoň jeví se zřejmě už z toho mála, co o podrobnostech vojny se zpravuje. Výboj ve všem podnikání a žádné váhání dostat se bodákem na soka v době nejkratší. Víme, jak zoufalým byl zastance téhle taktiky za ruskojaponské vojny, že nedbalo se jeho učení a pokynů. Ruská taktika tehdejší připadala mu strašně methodickou, nerozhodnou. Známe dnes příčiny: nedostatečný počet lidu v jednotlivých strojích taktických, ohromné vzdálenosti a holá nemožnost doplňovat počty a nahražovat ztráty v čas; pluky ani ne v síle praporů a prapory s lidem v počtu ubohých setnin mírových, nehledíc ani k příčinám jiným, rovněž věcným.

Naučení z tehdejší vojny čerpala se různá. Vyvinula se falešná moda, hledat příčiny japanských úspěchů mezi jiným i v přílišném methodismu útoku. Vyskytli se doktrináři s naukou, že úspěchu v palbě moderních zbraní docílí se pouze opatrnickým plížením s rejčem v ruce.

Jaká spousta úvah a pokynů o překonaném stanovisku bodákového náporu bezohledného. Tak jako by voják moderně vyzbrojený nebyl už člověkem s obmezenou schopností zraku a sil tělesných, která jakoby stupňovala se souladně s nosností moderních zbraní střelných; a zároveň — naopak — jako by voják dnešní postrádal vlastností vojáka někdejšího.

Každý válečník má svou methodu, každý národ svého ducha. Odtud i ty různé úkazy válečné všech dob. Jsou však určité pravdy, jichž musí býti dbáno: kdo jich šetří, domůže se úspěchů, tak jako provinilec pyká. Nejpřednější z nich káže jednat hned od počátku vší silou, nespořit. A tu divně se vyjímá, že příznivci Turků, jinak sami hlasatelé pravdy, vytýkají Jihoslovanům právě tuto jejich přednost tím, že neúspěchy svých „vyškolenců" vysvětlují přesilou počtu nepřátel. Zřejmou tudíž chybu tureckou že snaží se omlouvati ze zášti k Slovanům. Turci měli dostatek času přichystat se na rozhodný zápas. Vojna nehrozila ode dneška, pohnutek bylo k ní dost. Že Turecko a jeho rádcové podceňovali drobné soky balkánské koalice, vyhověno zásadě v plné míře, není omluvou neúspěchu. Na straně balkánské koalice důkladně zváženy síly obou stran a v daný okamžik uvedena v pohyb všecka mužstva, všecka vojsková tělesa. Současně se všech stran — nezbytnou černohorskou předehru nevyjímajíc — vtrhnuto do ne-

přátelského území a rázem zaměstnán a na místo zakotven kde jaký turecký hlouček, sbor, armáda tak, že na součinnost, na souhru jejich dle určitého plánu nebylo ani pomyšlení. Spojenci zmocnili se tak opratí vozu válečného, řízení průběhu války.

Vyšlo na jevo celé to znamenité zřízení vojenské, schopnost jeho válečná i neobyčejný důmysl toho či těch, z jichž hlav vzešel takový plán válečný. Z průběhu i výsledků vidíme, že a jak účelně vojna připravována ve vší tichosti už po léta.

Ve vojně vítězí, kdo překvapovat dovede silou i skutkem. Balkánská koalice v obou směrech překvapila celý svět, nejdůkladněji arci svého bezprostředního soka, jeho instruktory a příznivce. Odtud velkolepé a pro Slovanstvo radostné její úspěchy. Zvláště potěšujícím jevem pro Slovany je ovšem svornost, tak řídká jinak mezi nimi bylinka. Tentokrát neprospěl nižádný žálud nepřátelský, jindy v životě národů slovanských tak osudně působící. Jak často a marně poukazováno ve Slovanstvu na svazek prutů Svatoplukových! Dnes zřejmě v účincích dokumentována jeho moc, věkovitá pravda.

OBRÁZEK Z BALKÁNU.

Zvítězila však také národnostní idea nad „moderními“ (?) hesly, přejímanými tak bezmyšlenkovitě, jakoby takových falešných hlasatelů nikdy před tím nebylo bývalo a jakoby hesla taková co svět světem nebyla vedla a sváděla vždy pouze do nicoty. Národní duch v daném případu potřeby vždy jeví se duchem bojovým, mani, přirozeně. Právě potřeba nezbytná vlévá rázem do žil zápal a přesvědčení, z něhož rodí se činy právem tak slavené, sloužící pouze společnému zájmu. Ej, — tut vlastní podklad toho, co nazýváme moderně taktikou dragomirovskou, co žene bojovníka neodolatelně a bezohledně ku předu, v útočný poklus, na „juryš“ s bodákem skloněným a co honí a tepe prchajícího nepřítele daleko za bojiště bez oddychu, do úplného rozprášení. Stojí mnoho krve taková taktika, pravda, zkracuje však nepoměrně dobu vojny a proto, venkoncem, je vždy lacinější, šetrnější krví a ve výsledcích bohatější. Srovnejte národního ducha Jihoslovanů s duchem vládnoucím v tureckých řadách! Ovšem, kismet přivedl Turkům na pár let před vojnou moderní, mladoturecká hesla, bezmyšlenkovitá, nijak nešitá na tureckou povahu a tak usnadnil koalici práci.

Národní duch přivedl Jihoslovany před Cařihrad, do Soluně, do Albánie. Doufejme, ve prospěch koalice, že nezastaví se před cílem, nýbrž vymete z Evropy i poslední stín sultánova panství, jenž jinak by znamenal potřebu nové vojny za nějakých dvacet let a všecku nyní prolitou krev za marně cezenou. Nevěříme proto, ani z ryze vojenského hlediska, že by se zastavily srbské a řecké voje na pouhý nějaký „pokyn“ u vchodu na území Albánie. Jet země Škipetarů dosud součástí turecké říše, do níž nad to uchýlila se turecká vojska, jichž síla musí být zlomena a jež nerozdrtit znamenalo by ve chvíli mírových jednání oslabit důraz diktátu vítězova! Proto, byt výrok, že Cařihrad musí být a bude stolicí zvětšeného Bulharska, nebyl i výrokem přímo z úst cara Ferdinanda, vystihuje, osvětluje jasně a spravedlivě konečný cíl, jehož se Bulharsko a s ním celá koalice musí domáhat a patrně i domáhá.

Bulharský Cařihrad teprve bude znamenat konečnou svobodu, svržení tureckého jha bohdá pak už do budoucnosti nedozírné.

Z plna srdce přejeme bratřím Jihoslovanům, aby dospěli k tomuto cíli seč nejdříve. Juriš!

7. listopadu 1912.

SLOVAN ĎAUR.

BÁSEŇ ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ.

Když matce zrodil se, v tu hodinu
jim chata shořela. Déšť jisker žhoucích
je obsýpal, a v pustou dědinu
zněl marně skřek jí ze rtů polomroucích;
ty mrtvoly, jež vrahem pokáceny
kol v krvi ležely, ty nevstaly,
již nehnul jimi nářek bědné ženy;
jen chatek černé stíny doutnaly,
až zhasly v noc.

To v dávném bylo boji,
v nějž raja, proti níž stál tvrdý svět,
šla za lidskost a za svobodu svoji
tak sama, s ní jen bůh. Šel jun i kmet,
jen chromci, mládˇ a matky zbyli sami.
Však vrah je našel, v tichých vískách slídě...
Tak hoch se zrodil mezi ssutinami
jak v říši mrtvých, v spoustě hrůz a v bídě.
A rodička, když po nejtěžší chvíli
z mdlob oživla zříc, její plod že živ,
jak zázrakem své všecky vzpiala síly,
by vykonala zbožné lásky div:
ven vyvlékla se, v loktech synka nesla
a na kolena u studnice klesla,
v níž voda krví padlých zrudlá byla;
té v dlaň si nabravši, jej s pláčem křtila;
„Ty synu bolesti, buď Lazar jmín!“

I vrátila se v pusté chaty klín,
kde žili, jak ta smutná raja žila,
jež ode věků lámala své jarmo
a za útrapy, za krev za oběti
jen těchu měla, že kdys řeknou děti:
„Ta krev, ty slzy tekly nenadarmo.“

A dnes, když Lazaru již k ramenům
syn mladý dorůstá, on s ženou dnes
se hrdě loučí, opouští svůj dům,
jda v boj a smrt jak na slavnostní ples,
neb rája deptaná, tak osamělá
a sirá před lidského věku půlí,
dnes trojí korunou si zdobí čela
a trojím královstvím svou hřímá vůli,
jí v trojím rodě jedno srdce plane,
v tré praporů vzlet jeden burně plane,
a práva majestát svou zoří ranní
se vítá s leskem jejích zbraní,
vstříc jemu nadšení svou světí zbroj,
své vítězství si nesouc v boj.

Dnes onen Lazar bědný, Slovan ďaur,
kdys pod sveřepým jarmem narozený
a krví otců, matek pláčem křtěný,
i v hrdinství i v mukách světem opuštěný,
dnes vidí ze své krve vzrůstat laur!
Dnes po stoletích zápasů a běd
jak obr povstav, nutí zpupný svět,
by uctil svatou velkost jeho díla,
sen jeho vyplněný o svobodě.
Dnes rukou jeho soudí pravdy síla,
meč dějin třímajíc.
Tam na východě
tkví na slunci až dosud černá skvrna,
z níž na osmanské meze Evropy
stín padá příšerný, v děs temný hrna
ty země, jež by mohly rájem zkvést;
a nemohly jí žádné zoře smést
a nesmyly jí krve zátopy,
již za světlo a spásu ode věků
tam prolévala srdce slávských reků.
Však již ji smyjí, slunce osvobodí
i rodnou vlast! A necht se barbar chmuří,
jenž v Evropě jest kletbou, nechat zuří
svou hrozbou dosud: vítězně dnes brání
ji Slovan ďaur, Evropy požehnání. —

A Evropa? — Ta hlásá dílo míru
a paláce mu staví ze slov písku,
by stály jako tvrze na bahnisku,
jež hemží se sty záštiplných štírů —
ba v samém srdci Evropy dnes dravý
též po barbarsku trůní Minotaur,
jenž na křivdách si podnož slávy staví;
křivd obětí mu též je Slovan ďaur,
jenž právu svému, cti a svobodě
jenž při stydlivé loutně písně pěje,
kdež Lazar na dalekém východě
hřmí bitvami své epos světoděje...

Ó, nebylo těch slzí, běd a hoře
dost ještě ve východní rosné zoře,
či neteklo dost obrovské již moře

té krve čacké po dnešní až den,
a krev ta nečervená-li se dosti,
by nad evropskou mlhou lhostejnosti
též červánek se zarděl nadšeností —
neb aspoň studem jen?

Ó, roznět, zoře krvopurpurová
všech srdcí požár, proraž k nebi vzhůru,
bij sršícími plameny vždy znova
a znova v temnou budoucnosti chmuru,
ať v písmu blesků všichni stejnou čteme
zvěst od Bálkánu k Šumavě a v Tatry,
že v pravdě jsme i budem, čím se zveme,
těch trpících, těch bojujících bratry,
a jednou vůlí, věrnou do skonání,
ať mečem nebo duchem,
vždy heroickým vzruchem
ďaur Sláv že všude se i ďáblům brání.

BRATRŮM V BOJI.

NAPSAL Dr. D. PANÝREK.

Aby člověk chápal stav věcí na Balkáně, zvláště slovanskou otázku této důležité části Evropy, musí žíti jako Slovan v Rakousku a cestovati častěji v rozmanitých územích Planiny, jak Slované nazývali a zovou toto pohoří, turecky „Balkán“ zvané, jež dalo celému poloostrovu jméno. Nestačí zajeti tam jednou vlakem, pobýti ve velkém městě několik dnů ve všem komfortu pohodlného hotelu první třídy — třeba navštíviti města i venkov, prohlédnouti anektované území i jiné rakouské země jihoslovanské, Dalmacii a Přímoří, navštíviti Srbsko, Bulharsko, Černou Horu a hledět poznati i — audiatur et altera pars — také Albanii a Turecko i podivně neutrální zemi Rumunsko i slabší potomky velikých Hellenů, dnešní Řeky. Dlužno dále znáti literaturu dnešní i starší, prosu i poesii, osvojiti si jazyk, aspoň jeden jihoslovanský jazyk, tedy charvatštinu aspoň na tolik, aby bylo lze čísti časopisy a knihy jihoslovanské v originále. Doufejme, že ještě zbylo v nás mnoho suggesce z výchovy před několika desetiletími, z výchovy slovansky vlastenecké (vzpomínejme s díky na středoškolské naše profesory češtiny, zeměpisu a dějepisu, dnes již mrtvé, kteří v nás při všech osnovách a knihách úředně předepsaných slovanskou myšlenku nejen neutlumili, nýbrž vydatně živili výkladem i knihami českých spisovatelů, píšících o Balkánu). A tuto suggesci nutno doložiti vlastním pozorováním, máme-li hleděti střízlivě na situaci. Neboť třeba viděti i vady slovanských bratří. Vidíme je u sebe, proč bychom jich neviděli u našich pobratimců balkánských. Třeba však milovati, silně milovati, aby člověk směl kárati. A tu lásku v nás nejen vypěstovala silně národní výchova, ale i četba a posílilo ji cestování. Člověk musí viděti Sofii dneška a uvědomiti si, jak vypadala před nemnohými lety tato špinavá turecká vesnice. Třeba viděti dnešní Sarajevo, abychom si uvědomili, co umějí a uměli Turci i poturčení Slované; třeba srovnávati turecké části Sarajeva, i ulice staré v dnešním novém Sarajevě, na př. Čemalušu vedoucí k nádraží. Třeba navštíviti na př. sofijské museum a prohlédnouti si krvavé kvasy bašibozuků u hořících slovanských vsí, s nahými sprzněnými slovanskými krasavicemi u nohou surové turecké námezdné hordy.

Vzpomínám ostrého sporu svého s jedním mladším krajanem spolucestujícím, jenž obhajoval Turky — to prý činili (nebo byli by učinili, kdyby byli zvítězili) i Slované. Uřezali by uši a nosy? Atd.? Prznili dívky? Znásilňovali uchvácené ženy přepadnutých vsí? Zabíjeli raněné, nemocné, starce a děti? Napadali nemocnice, lékaře a ošetřovatele? Přepadali k příměří přístupné vítěze pod záštitou bílých praporů atd.?

Marno hájiti Turky, odvolati se na jejich poctivost v obchodě, spolehlivost, pracovitost, namítati, že nyní hájí svoji državu, svoji vlast. Tot morálka zloděje a vraha. Vždyť přece lupičstvím ovládli zemi, která jim nepatřila! A jaká by to byla spravedlnost dějin, aby mělo jim na vždy zůstati, co násilím a nejzvířečtějším bojem dobili. Tot pěstní právo — mravní stanovisko Tatarů, Hunů, Avarů.

A přece takové názory se ozývají i mezi námi, v kulturní Evropě, v místech křesťanů.

A pak tu jsou diplomati, kteří počítají s tím, že se zmocní díla druhých, krví a životem jimi vybojovaných zemí, jež jim, Slovanům, ostatně již patřily. Vší silou veřejného mínění, poslaneckého vlivu a rozumových důvodů nutno proti těmto pletichám se ohraditi. Kdo vůbec dal právo některým živlům, aby o své ujmě dělaly politiku? K tomu jsou také sněmy a parlamenty. Ovšem

Člověk horlí, překypuje — nám českým lékařům nemožno říci, že by nepracovali účinným dílem ku pomoci Slovanskému Balkánu — a vzkypění ducha strhuje ho k bezohlednému usuzování.

Ale i tu chybujeme — a je čas upozorniti na chyby.

Posíláme bratřím ošetřovatelky, dokonce inženýry, aby vystavili barák, což dovede každý chy-

SESAZENÝ SULTÁN TURECKÝ ABDUL HAMID.

tu vidíme to, čeho jsme svědky leckdes v Evropě ode dávna. Z různojazyčnosti a různozájmovosti lidu těží vlády, které nemají ani většiny, k nezákonnostem a samovládě, mezi tím co ústava je jen na papíře.

Takové pořádky jsou v staré zvadlé Evropě dnes, na prahu dramatu balkánského.

Jedno faktum bych tu ještě rád přibil. Sbírky na podporu bojujících účastní se u nás všechny národní živly. Kdo však chybí?

Táhne tu přece také kříž proti půlměsíci, křesťan proti nejúhlavnějšímu nepříteli křesťanství, třeba nebylo římsko-katolické.

Teď jde o to, ukázati, že ne ústy, ne pouhými slovy, jak se vám vytýká, ale skutky jste křesťané.

* * *

třejší dělník — ale nemáme pro ně, co potřebují, lékaře, zvláště chirurgy*). A ti volají nyní další pomocníky, vidouce, že nestačí na ty tisíce raněných. Spokojují se tu nejtvrdší existencí — žijí jako prostí vojáci a pracují do úpadu. Těšme se, že i výpravy pozdější přijdou včas a vhod na ostatní operační body.

Ale lékařů je třeba, zvláště chirurgů.

A materiálu obvazkového.

A nástrojů.

A léků.

A potravin.

*) Psáno v prvních dnech války. Mezi tím se už vypravilo na Balkán množství českých lékařů péčí prof. Kukuly a prof. Jedličky.

A peněz, peněz, peněz. Žádné spisovatelky ani bojovnice za ženskou otázku, spíše bojovnic, jež by uměly zacházeti s ručnicí a šavlí. Na to naše ženská otázka zapomíná — i tělocvik ve školách dívčích je dosud (o tempora, o mores) předmětem nepovinným.

Ale především lékařů je třeba. To lze si vypočítati na prstech — netřeba čekati na zkušenosti, jež teprve přijdou z Balkánu. Vždyt v žádné nemocnici světa nepřipadne deset ošetřovatelek na jednoho lékaře, ale v boji, kde je tolik úrazů, potřebuje deset nemocných jednoho lékaře — někdy jeden zraněný absorbuje takřka jednoho lékaře cele pro sebe. Bajonety, šavle, pušky, revolvery a děla konají svou povinnost, úrazy pádem od nejnevinnějších k nejtěžším nejsou vzácností. Ošetřovatelka nemůže operovati, ani medik, ba ani mladý nevyškolený lékař nemůže bez vedení zkušeného samostatně pracovati. A učiti se tomu není času. Může ovládnouti tak rozmanitý materiál, nota bene materiál nový, ježto zbraně dnešní zadávají rány, s nimiž nepraktikoval dosud žádný z nás, leda vyjimečně, může ovládnouti jej začátečník za týden nebo za měsíc?

Zase tu seznáváme chyby ve výchově odborné. Doby jsou nejisté, válka je stále na obzoru. A česká lékařská fakulta nemá po 30 letech svého trvání dosud docenta válečné chirurgie, jakoby zkušenosti nastřádané tolikerými válkami český národ nepotřeboval míti soustředěny v hlavě aspoň jednoho českého odborníka. A český docent vojenské hygieny teprve nedávno na české universitě připuštěn, jenž — což chválíme — ihned odjel na bojiště. Aspoň nabude zkušeností. Národové vzdělaní mají krásná, veliká díla o válečné chirurgii. Ve Francii Paré, Larrey a Delorme (i dva vojenskolékařské časopisy), v Anglii oba Bellové a Cooper i Thomson, v Prusku Graefe a Pepinièra, v Rusku Pirogov atd. atd. založili silnou tradici válečné chirurgie, na které vojenskolékařskými školami (v Paříži Val-de-Grâce, v Petrohradě vojenno-medicinskaja akaděmija, ve Vídni slabší Applicationsschule pro lékaře atd.) buduje se dále.

Co my v Čechách činíme pro všechny případy?

Nemáme jednoho odborníka. Stábní lékař dr. Strejček, jenž dnes v Praze žije jako generální štábní lékař na odpočinku, přednášel před lety nám vojenskolékařským elevům pěkně o válečné chirurgii — ale elevstvo zrušili (— nyní se k instituci té etapově vracejí —) a dr. Strejček, jenž by nám mohl sloužiti za prototyp vzdělaného vojenského chirurga-učitele, nemá epigony. Ostatně germanisující vojenský duch dusil vždy rozvoj věd na půdě národní — ke své škodě, protože bojovati budou u nás Češi, Poláci, Slovinci, Chorvati a Srbové, Rusíni, Italové, Němci a Maďaři, nikoli jednojazyčná směsice.

Po této parenthese, k níž bezděky stržen bude každý, kdo bude přemýšleti o dnešních válečných dobách, vratme se k bratřím v boji. Není chvíle ke kritice národních vad — je doba ku pomoci. Ale aby se tam na jihu nezapomnělo, když bylo zle, že byli Čechové ku pomoci první a nejvydatněji.

Co Rusko mohlo učiniti? Mnoho neslyšíme o tom. Od Poláků spíše lze nadíti se podpory Maďarům a Němcům než Slovanům. Jihoslované úpící pod Cuvajem nemohou . . Nevoláme po vděčnosti, nebot levice nemá věděti co činí pravice.

Jen připomínáme . . .

Zůstaňte svorni, Slované. Legenda o prutech Svatoplukových podnes nepozbyla pravdivosti . . .

A my tu pomáhejme ze všech sil.

KREV BOHATÝRŮ.

I já z těch snílků byl, již o pokroku v míru,
o lásce horují, vždy v klidný rozvoj víru.
Hřmí Balkán jícny děl Slovanům vykoupení,
že roste svoboda jen z krve bohatýrů!

JAROMÍR BORECKÝ.

JAK PŮSOBITI BUDOU NOVÉ HRANICE STÁTŮ NA ROZHRANÍ NÁRODNOSTNÍ NA POLOUOSTROVĚ BALKÁNSKÉM?

NAPSAL Dr. J. V DANEŠ.

Válka o rozdělení evropského Turecka postoupila již tak daleko, že důsažný obrat není možný. Čtyři státové spojení proti staletému nepříteli rozdělí se o jeho území evropské až snad na pranepatrné zbytky, které mají příliš velký mezinárodní význam. Nevíme dosud ovšem, kudy povedou hranice, přece však možno předpokládati, že patrně Černé Hoře dostane se Skadru s úžinou při Bojaně a dolním Drinu, části Sandžaku a severní Albanie až po Prokletije čili Albánské Alpy, Srbsku Starého Srbska, čili Kosova polje, Metokijské kotliny, pánve Tetovské a Skopljské i východní části Sandžaku, Bulharsku Thracie, východní a střední Makedonie, na západě s pánví Pelagonskou (Bitoljí) až snad k Ochridskému jezeru, Řecku pak Epiru a jihozápadní Makedonie až snad s částí Kampaně Soluňské.

V oblastech, kde kultura tak daleko pokročila, že dobrovolné přesídlení usedlého obyvatelstva spojeno jest s velikými obětmi materielními, kde pohodlí osobní nebo rodinné stává se velmi důležitým činitelem a násilí vzbuzuje jen trpný odpor, takové změny neznamenaly by mnoho pro nejbližší budoucnosti, pokud se týče národnostních hranic.

Přes všechny snahy, spojené s krutým násilím, nepodařilo se za celých čtyřicet let Německé říši zdolati francouzský živel v Elsasku. Národnostní hranice ovšem posunula se značně na neprospěch Francouzů, ale přece změny, které tu nastaly za dobu poměrně dlouhou, nedají se rovnati s těmi, jež změna státní příslušnosti vždy vyvolávala na půdě balkánského polouostrova. Zde každé změně panství v zápětí šla velká vlna obyvatelstva, emigrace i immigrace, takže zhusta národnostní ráz některých oblastí změnil se důsažně v době několika let.

Když Srbské knížectví osvobodilo se v druhém desítiletí předešlého století, tisíce muhammedánů, poturčených Srbů, se vystěhovalo do bosenské Posaviny a kraje Tuzelského, které zůstaly ještě pod mocí tureckou.

Z oblasti, která Srbsku přibyla po kongressu Berlínském, zmizeli v době krátké muhammedáni z měst i Albánci, kteří již po domácku se zařizovali v pohořích, z nichž domácí pastevce byli vytiskli. Podobně stalo se i v rozšířené Černé Hoře a také z Bosny a Hercegoviny, z Bulharska a z Thessalie odstěhovalo se mnoho muhammedánů, at poturčenců, at Turků a Tatarů.

Jak správa rakousko-uherská v Bosně a Hercegovině tak i vláda bulharská, každá ovšem z motivů docela různých snažily se o zadržení tohoto vystěhovaleckého hnutí a to se zdarem dosti značným, nebot stav muhammedánského obyvatelstva i relativně jen málo poklesl od doby prvního poplachu, kdy ovšem nečítané množství se vystěhovalo.

Ze všech zemí, které dostaly se v moc národního státu vymizela úplně třída šlechty muhammedánské, která dříve lid v porobě a útisku držela, přirozeně proto, že osvobození národové nechtěli šetřiti tureckých práv pozemkových, pokud byla tato na škodu jich vlastních příslušníků, jen v Bosně a Hercegovině k nemalé vskutku škodě země a jejího pokroku podařilo se rakousko-uherské správě udržeti šlechtu muhammedánskou a zachovati ji při starém nadpráví.

Není pochyby, že důsažné změny nastanou též v nově dobytých oblastech balkánských. Starý poddanský poměr sedláků křesťanských k muhammedánským begům odpadne asi sám sebou a šlechta muhammedánská ztratí se rychle z panství národů, kteří neuznávají práv šlechtických vůbec, byvše kdysi zásluhou Turků zbaveni své národní šlechty. Menší zajisté vliv bude míti změna na velké poměrně ostrovy národnostní v Makedonii i v Thrakii, kde Turci osmanští nebo poturčení Bulhaři sedí v kompaktních massách. Chikany se strany nových vlád sotva budou přesahovati nepříjemnosti, které bylo sedlá-

GENERÁLNÍ ŠTÁB BULHARSKÝ.
MALOVAL JAROSLAV VĚŠÍN.

kům i drobným živnostníkům v městech přetrpěti v době turecké, zjevnému útisku islam sotva bude vydán a tak indolentní živel chudiny muhammedánské asi dosti dlouho zůstane zemi zachován, aniž by bylo naděje, že dá se přivésti ke kulturnímu a hospodářskému pokroku.

Nejhůře dopadne rána osudu na muhammedánské Albánce, na ty drzé a zpupné pány a zbojníky, kteří od konce 17. století jednu planinu za druhou ve Starém Srbsku zabírali, kuly čili opevněné věže své na místech okolí ovládajících stavěli a terrorisovali způsobem bezpříkladným mírumilovné selské obyvatelstvo rovin i živnostnictvo v městech.

Postrachem celého okolí byl albánský beg muhammedán se svojí čeledí, jako německý hrabě se svou cháskou v krajích polabských Slovanů před mnoha sty léty. Tisíce Srbů průběhem dlouhých let dalo se zviklati stálým útiskem, zotročila se mysl jejich i přijali islam ano z části i řeč albánskou, aby měli pokoj aspoň do jisté míry.

Ti zpupní pánové hor, pokud nebyli již vybiti v krutých drobných srážkách posledních několika neděl, nezůstanou pod panstvím dosud ujařmeného národa, ti půjdou zpět až tam, kam až moc srbská nezasáhne, a Staré Srbsko bude brzo zase zemí srbskou. Rozsáhlé úrodné plochy půdy v rovinách dosud nevzdělané a jen za zimní pastviště stádům sloužící budou brzo měniti se v role.

Pro zemědělce bude tu dost a dost nové i dosavadními držiteli opuštěné půdy, oblast velmi bohatá bude tu otevřena slovanským sedlákům i podnikatelům, internacionální kapitál bude míti nové takřka panenské pole a nový pokrok spojený se stoupajícím zhuštěním obyvatelstva bude v první řadě pro dobro živlu slovanského, který bude zase jednou pánem ve své vlasti pradávné.

ONAM, ONAMO . . .

NAPSAL DR. BOŘ. PRUSÍK (JIŘÍ ŠČERBINSKÝ).

Kdykoliv se blíží velikonoce, vždy mě přepadá tesknota po slovanském jihu. Tam je právě v tu dobu nejkrásněji . . . V omšelém věky, roztomilém svou zkamenělou historií, svou benátskou grandezzou Dubrovníku pobýti několik dní, procházeti se v stínu cypřišů na Lakromě a pak vyjeti do nádherné boky kotorské a „onam onamo, za brda ona . . .“ na mohutný Lovčen, do země junáctví a tradicionelní touhy po odvetě Turkům za všechna staletá bezpráví a sveřeposti . . . na Černou Horu, moci si vyjeti v době, kdy dole už vše voní jarem, prožíti v jednom dni sluneční úpal v Kotoru, sněhovou vánici za Něguší a letní bouři s blesky a hromobitím před Cetyní! Jak radostně dýše se v té výši nad Adrií, v tom kamenném moři, v zemi pravé demokratické prostoty, srdečnosti a bezpříkladného pohostinství! Jako na krásný sen vzpomínám na výlet, jejž se svým otcem, odjak-

živa nadšencem pro Jihoslovany, podnikli jsme z Dubrovníku na Cetyň. Když jste byli dětmi, dostali jste jistě aspoň jednou k Ježíšku „město“: asi dvacet dřevěných domečků, růžově, modře a zeleně lakovaných, s malovanými okny a dveřmi, uprostřed s radnicí s věžičkou ... Bylo to titěrné, ale když jste si vystavěli na stole náměstí, bylo to roztomilé ... A to je Cetyň. Leží cosi neobyčejně půvabného v těch jednopatrových domečcích, z nichž ten je ministerstvem, onen finančním ředitelstvím atd., v té miniaturnosti celého zřízení, jež proto přece neztrácí na důstojnosti. Jen předpojatý Vídeňák, jenž jede na Cetyň, aby se posmíval, aby měl doma v radničním sklepě co vyprávět, jen ten může zde najíti podnět k jizlivostem. Ten, kdo zná krvavé dějiny Černé Hory, kdo zná poctivou duši lidu, ušlechtilou mysl panovníka-poety, ten, kdo vidí dnešní hrdinství mužů i žen černohorských — ten odjíždí z Cetyně s dojmy nejkrásnějšími ...

Já aspoň před ženou, která v potu tváři zpracovává políčko, ohražené kamennou zdí, aby bora nesmetla úrodu, mezi tím co muž bojuje za vlast, já před takovou ženou cítím daleko větší respekt, než před nastrojenou paničkou, která zná jen Ferdinandovu třídu u divadla, návštěvy a klepy.

Černohorská žena je zrozena k těžké práci od mládí až k hrobu. Muž je politik a voják, žena obstarává domov. A je vzornou matkou, obětavou ženou ... Černohorka by snad se nedovedla dost ceremonielně pohybovati na nějakém žofínském bazaru, ale na své tvrdé, skalnaté půdě, v drsném boji o život je mimo všechnu konkurenci ... Je pravou ženou, ne loutkou k oblékání a zábavě. To je ten rozdíl, tak nebetyčný, jako rozložitý strážce Černé Hory, Lovčen ...

BULHARŠTÍ PRINCOVÉ.
MALOVAL JAROSLAV VĚŠÍN.

ALBÁNSKÉ PRÁVNÍ POMĚRY.

NAPSAL V. DVORSKÝ.

Mnozí, kdo slyší o krevní mstě, pokládají ji za výraz jakési sveřeposti, za touhu po dalším vraždění. Leč tomu není tak. Krevní msta u Albánců je právní řád, který právě přísnými ustanoveními hledí zameziti zločiny. Obyčejové právo albánské zve se souhrnně Kamin Leh Dukadjinit, není však pojato v žádný zákonník, není kodifikováno, nýbrž udržuje se podáním. U jednotlivých Albánců vyskytují se různé odchylky, ale hlavní rysy jsou vesměs totožné. Řád krevní msty ukládá nejbližšímu příbuznému zavražděného povinnost mstíti jeho smrt a současně činí jej pro vraždu vykonanou za tím účelem beztrestným. Vykonavatel krevní msty nesmí býti poháněn k zodpovědnosti, leda že by se byl při vraždě ze msty dopustil porušení práva pohostinského nebo besy (míru smluveného pro určitou cestu nebo dobu). Oproti mstě rodiny vrahovy mstitel chráněn není,

ale jeho smrt se považuje za novou vraždu, nikoli za odvetu.

Veškerá ustanovení platí jedině pro zločiny spáchané uvnitř kmene. Zabije-li kdo příslušníka kmene cizího, aniž při tom porušil besu, je v území svého kmene beztrestným.

Krevní msta opravňuje mstitele zavražditi vraha a ještě pět mužských členů z jeho rodiny a není-li jich, tedy z nejbližšího příbuzenstva. Kmen zakročí krom toho ještě tím, že spálí a strhne vrahův dům a zabaví mu veškeré movité věci krom zbraní. Pachatel je povinen opustiti s rodinou území kmene nebo se skrýti. Nemovité statky se stávají vlastnictvím osob oprávněných ke mstě, ale lze je vykoupiti osvobozovacím poplatkem, který ustanovuje smírčí soud a který je vždy nižší než skutečná cena pozemků. Na vykoupené půdě smí býti znovu zřízen dům a ženy za vedení jednoho nebo více mužských příslušníků, dle toho, kolik jich mstitel připustí, mohou vzdělávati pole. Osoby postižené krevní mstou, nesmějí se vrátiti domů bez svolení mstitelova, ačli je někdo nevezme pod ochranu.

V Dukadjinu je lhostejno, byla-li osoba zabitá mužského či ženského pohlaví, člověk dospělý nebo dítě. U horských kmenů okolo Skadru smí sice rodina zavražděné ženy zabíti vraha beztrestně, ale jiné tresty se jeho rodině neukládají. Byla-li zabita žena vdaná, trvá povinnost otcovského domu pomstiti ji pouze rok, pak přechází na manžela a jeho rodinu.

U horských kmenů blíže Skadru platí toto ustanovení: Byl-li kdo zavražděn osobou z jiného kmene nebo bratrstva, má rodina zavražděného právo v prvním návalu zuřivosti (do 24 hodin po spáchaném činu) zabíti kohokoli z kmene nebo bratrstva vrahova, byt s ním dotyčný nebyl valně ani spřízněn.

Krevní msta vztahuje se též na zranění a na znásilnění ženy, ta však je mírnější.

Trestati příslušníky připadá zásadně kmeni, což se v praxi děje skrze zvláštní kmenové orgány. Kmen sestávající z jednoho nebo více bajraků (pojem rodově territorialní) dělí se v několik bratrstev (vlaznija), každé pak bratrstvo se skládá z několika bratrstev užších, která sice slovou „špija" (dům), avšak často zaujímají celou rodovou vesnici. V čele kmene stojí bajraktar (funkce zásadně vojenská značící praporečníka), někdy vojvoda, zejména u kmenů složených z několika bajraků. Moc bajraktarova je omezena národním shromážděním. U kmenů, které mají zřízení demokratické, je národní shromáždění všech dospělých mužů rozhodujícím orgánem, u jiných kmenů je vyvinuta šlechta, která pak zvláštní radou (pleznija) má přední vliv na vedení kmenových záležitostí. Tak je tomu v Malciji u kmenů Šali, Nikaj a jiných. U Nikaj dělí se šlechta ve vyšší (4 rodiny) a v nižší (78 rodin). Nižší šlechta tvoří tak zvanou djelmniji, která bývá leckdy mocnější než celé shromáždění národní i než bajraktar.

Bajraktar vyřizuje kmenové záležitosti, trestů však zpravidla nevykonává. K tomu bývá povolána djelmnija nebo gjobar. Za gjobara se ustanovuje nejmocnější a nejstatečnější muž v kmeni. Obnos, který odsouzenec zaplatí nebo který se mu násilím odejme, dělí se mezi poškozeného, djelmniji a bajraktara nebo mezi bajraktara a gjobary.

Při řízení soudním jsou zajímava některá zvláštní ustanovení. Jestliže několik osob střelilo na někoho současně a týž byl trefen tolika kulemi, kolik bylo útočníků, propadají všichni společně krevní mstě. Bylo-li však kulí méně než vrahů, může býti trestu sproštěn, kdo se 24 spolupřísežníky složí přísahu o své nevině. Kdo z účastníků nenajde 24 přátel, kteří by přísahali na jeho nevinu, zůstává podroben mstě. Zdaří-li se každému dostáti této podmínce, ruší se účinek důkazu o nevině. Nebyl-li pachatel dopaden při samém činu, děje se důkaz předně přísahou, žalovaný musí totiž přivésti tolik mužů schopných přísahy a svědčiti v jeho prospěch, kolik mu soud nařídil. Jinak při ztratí. Někdy vystupuje při soudním řízení „tajný svědek" (kapucar). Kapucar musí býti dospělý muž a opříti svoje údaje o nějaké průkazy nebo býti alespoň všeobecně znám co svědomitý člověk. Vyslýchán je potají ode dvou soudců zvolených od obou stran. Výslech se děje třikráte, načež se soudci dohodnou, zda-li se jeho výpovědi shodují. Proti důkazu tajným svědkem nelze vésti protidůkaz přísahou.

Krevní msta může býti odvrácena smírem, který bývá zhusta uzavírán. Postup je v rozličných krajinách různý. V Dukadjinu jde vinník provázen přáteli rodiny uražené s e spoutanýma rukama do domu osoby oprávněné ke krevní mstě. V průvodu nesou dítě položené v kolébce obráceně.

Uražená rodina vyjde z domu, vyslechne prosící sbor a radí se s příbuznými. Svolují-li k smíru, sprostí vinníka pout a položí dítě v kolébce rovně. Potom se smluví odškodné, nyní zpravidla 3000 piastrů, u kmene Šala 10.000 piastrů. Za ženu se platí polovina. Vražda ženy těhotné se pokládá za dvojnásobný zločin. Při narovnání platí vrah 1500 piastrů za smrt ženy, 3000 nebo 1500 p. za smrt nedonošeného dítětě dle toho, bylo-li po-

jde v průvodu muže, ženy neb i jen dítěte z rodiny, která mu poskytuje ochranu. Namnoze stačí, když zavražděný vypravoval cestou, že jde k určité, vážené osobě, kterou třeba neznal a žádné ochrany u ní nepožíval. Již tu se cítí taková osoba dotčena a zavázána k pomstě. Jestliže se pronásledovaný utekl na hrob a drže se náhrobního kamene volal nebožtíka o pomoc, je u některých kmenů rodina, jíž hrob přísluší, povinna mstíti jeho smrt.

ČERNOHORKA. MALOVAL JAROSLAV ČERMÁK.

hlaví mužského nebo ženského. Někdy se podniká i pitva za tím účelem.

K smíru nemůže dojíti, byl-li zavražděn host, „mik" (přítel), neboť osoba, které se stala taková pohana, nemůže se objeviti na veřejnosti, dokud zavražděného nepomstila. Povinnost mstíti nastává, byla-li zabita osoba, které se někdo (zpravidla to bývá několik vážených mužů současně) zaručil za bezpečnost.

Tu vzniká dvojí krevní msta: mezi vrahem a rodinou zavražděného a mezi vrahem a ochránci zabitého. Ani kdyby se rodina zavražděného chtěla smířiti s vrahem a jeho rodinou, nemůže se to státi bez svolení ručitelů. Stejnou, ba ještě větší urážkou je zabití člověka, jenž

Toto přesné ustanovení umožňuje vstup i do velmi odlehlých končin albánských, jakmile si cestující zajistí ochranu vážených osob. Ovšem donucovací moc obyčejového práva, pokud se netýká cti mocných jednotlivců, není velká. Zločinec z vlivuplné rodiny může vzdorovati a k provedení trestu nedojde.

Krevní msta je hluboce zakořeněna v mysli člověka kultury patriarchální, i bude těžko ji na ráz zastaviti, i kdyby v Albanii nastaly spořádanější poměry. Nejlépe to ukazuje Černá Hora, kde přes ostré zákazy úřední krevní msta dosud se udržuje, a kde v soudních stycích s Albánci dokonce se do nedávna uplatňoval Kanun Leh Dukadjinit.

VZPOMÍNKY Z BALKÁNU A JEHO BUDOUCNOST.

NAPSAL FR. J. RAMBOUSEK.

Bylo to v době předvelikonoční — roku 1909. Scházívali jsme se denně v útulné restauraci hôtelu Nová Amerika v Černomořském přístavě Burgasu s bulharskými učiteli, s nimiž jsem již podnikl nejednu exkursi po okolí... Jednoho dne navrhl známý bulh. turista Sterev delší výlet — a nazítří nás již unášel vlak k Jambolu ....

Časně z rána v drkotavém vozíku se nám to vesele ujíždělo po krásné nové silnici na jih kol Tundže, — ale radost netrvala dlouho.

Brzo musili jsme opustiti pěknou silnici, jejíž značný díl byl pro povozy uzavřen — nebyla dosud úředně otevřena. Ujížděli jsme rovnou krajinou s mírnými pahorky, po blátivé louce necestou, kol trnitých křovin a ojedinělí čápi byli jedinými obyvateli této dosti pusté končiny.

Líčiti celou cestu nemožno — chci se dnes jen zmíniti o rázu krajiny, v níž se rozhodlo o osudu tak dlouho porobených národů balkánských...

První zastávkou byl Kazal-agač na řece Tundži, pak Kavaklij — odkud již bylo blízko k pohraničním horám Sakar-planiny.

Byli jsme úplně odříznuti od světa — a co hůře — v době přísných postů jsme šli krajinami — kde i jindy je nouze o lepší sousto. Jedli jsme tudíž, co bylo: černý chléb, kyselé zelí, nakládané boby už značně nahnilé — a naše skrovné zásoby nám byly jen tajně přístupny; nechtěli jsme rušiti přísné postní mravy prostých vesničanů...

Konečně jsme stanuli na hranicích Turecka. Sakar planina je pokryta hustými, ale nízkými lesíky listnatými, ponejvíce dubovými. Stezky jsou špatné a silnice — pokud možno užiti tohoto výrazu pro bídné vozové cesty — tak vzácné, jako vesničky.

Po hranicích vodí nás bulharští vojáci. Bydlí ve zvláštních „postech", které jsou číslovány a střeží hranici, na každém je vojenská posádka s nemilosrdnými psy, jichž zdatné zuby jsem „osobně" poznal už před rokem v Kamčiji při Černém Moři.

Nádherný byl pohled se Sakaru na celou rovinu odrinskou a krásnou mečetu drinopolskou uprostřed červených střech mezi zelení — harmonii to barev v Orientě obvyklou...

A tak jsme bloudili po hranicích, tu byli jsme na bulharském postu, kde pojídali jsme chutě s vojíny rýži, která byla omaštěna pouhou paprikou, a divili se hltavosti tureckých vojáků, kteří sem přišli, by si trochu přilepšili ve stravě za hrst dobrého tabáku, jindy byli jsme hostmi v útulném monastýru, ba dokonce jsme se zúčastnili i banketu v městečku Kajbelare, který pořádali bulharští celníci a důstojníci — přizvavše i turecké úředníky a velice intelligentního kapitana Rešada beje, který mne pak vzal s sebou a půjčiv mi koně, zavezl mne poprvé do Turecka — bez pasu a zvláštního dovolení. Byl nadšeným přívržencem reforem a naříkal si na zpátečnický režim, — který přece jen posud vládl...

Těsno mi bylo v krajině — jíž vévodila pevnost Lozengradská, kde dnes již se pevně usadil bulharský vojín — —! Neschůdná a blátivá krajina, tak odříznutá od celého světa, bídné doškové chatrče bulharské, otrhaní vojáci turečtí... vše působilo na duši tak tísnivě, že volně jsem si oddechl, když překročil jsem opět hranice a octil se mezi vojáky bulharskými v hnědém stejnokroji a s opánkami na bílých ponožkách...

Bulharská strana hranic je ponejvíce zalesněná, turecká bezlesá. — To ze strachu, — by neměli se komiti kde skrývati...

Tak prošli jsme bez nehody celou hranici, husté lesy pohoří Strandže a blížili se kol Černého Moře k Burgasu, který jsme před 14 dny opustili...

Noviny plné zpráv o potlačené vzpouře proti Mladoturkům — byly pro nás značným překvapením a dobře jsem tehdy postřehl, že nebylo to Bulharům vhod — vždyt sami se chystali na Turecko, — které si loňskou konstitucí zajistilo přece na pár let existenci...

Dnešní úpadek Turecka zavinily především reformy, vtloukané dle vzoru pruského skoro násilím všemu obyvatelstvu.

Bouřili se především Albánci — kterým chtěli Turci vtloukat svoji abecedu, zbavit je chtěli svobody, Albánci tak nadužívané. Albanie potřebuje nejen kultury, nýbrž i železné správy, jež by dovedla odstraniti různé barbarské zvyky, na př. krevní mstu, rozháranost mezi různými kmeny,

které na sebe vzájemně nevraží. Navštívil jsem sice jen pobřežní a severní Albanii, avšak dle informací z literatury, dále pro různost nářečí a hlavně náboženství, mohu zcela s jistotou tvrditi, že by autonomie Albanie, o níž se dnes tak často mluví, byla pro Balkán jen kamenem úrazu . . .

Úplné podmanění Albánie bude tvrdým oříškem! Vzpomínám slov, která ke mně pronesl Fahri paša, vali v Bitolji, když podnikal jsem cestu na pohoří Peristerské a zmínil se o úmyslu navštíviti také Šar. „Nemohl bych vám dáti," pravil, „žádných četníků, kdyby Perister byl Šarem — —! Tam jsme pány jen na papíře a ochranný průvod, kdyby nebyl hodně početný, by vám spíše uškodil!"

Jak jiné poměry musí nastati v nově dobytých územích vítězných národů balkánských! Rolník nebude se více musit strachovat o svůj majetek, národní školství, které si museli jednotlivé státy samy v Turecku vydržovati — nabude dnes veliké důležitosti pro volný kulturní rozvoj jednotlivých národů . . .

Již 3 roky nebyl jsem na Balkáně a proto dnes je mi skoro neuvěřitelným, jak mohla nastati tak náhle shoda mezi jednotlivými státy — znal jsem až příliš dobře smutné poměry mezi jednotlivými národnostmi, ba mám skoro obavy, aby přece jen shoda tak prospěšná se nerozpadla . . .

Co se tkne rozdělení Turecka dle národností, je to dost těžký problém. Obyvatelstvo Makedonie je tak promíšeno, najdeme vesnice čistě turecké hned vedle bulharských, řeckých neb i cincarských a albánských. V tom ohledu jsou zajímavé jmenovitě krajiny mezi Soluní a Bitoljí.

Je tudíž vzájemná dohoda balkánských států ceny nedozírné a je hlavně pro hospodářské poměry velmi nutnou.

Zajímavou je otázka příštího osudu Soluně, města většinou — židovského se slovanským okolím. V Soluni je asi 80.000 španělských židů. Užívají posud většinou jazyka španělského, kterému se na Balkáně všeobecně říká „jevrejský", — ale při tom píší literami hebrejskými. Posud si zachovali svůj malebný starý kroj, který nosí hlavně ženy. Podivil jsem se, co jazyků zná takový prostý potulný kupčík — ba stalo se mi dokonce, že jsem byl osloven i česky . . .

Druhou národností, co do počtu, jsou Řekové, kteří mají vůbec obsazeny svým obyvatelstvem celé pobřeží a značný kus Chalkidiky — a také pravděpodobně bude Soluň patřiti k Řecku — aneb ještě lépe k Bulharsku a Řecku, nebot Bulharů je tam také silná kolonie a celé okolí je bulharské, mají tam i gymnasium. Opevnění Soluna je chatrné — jest to město spíše obchodní.

Vzpomínám na solunské slavnosti jednoletého jubilea konstituce, na to všeobecné nadšení, na průvody městem, na krásné ohňostroje, jež dobře vystihly ráz „konstituce".

Zaváděná svoboda a sbratření národů bylo jen také takovou prskavkou, která se jen zakmitla a potěšila pro okamžik . . .

Byl to jakýsi nutný osud.

Každý stát, založený na náboženském konservatismu a hrubém násilí musí padnouti, protože nedovede žíti s duchem času. Ale podniknouti náhlé reformy ve státě tak náboženském a málo kulturním bylo utopií, která se dnes ošemetně vymstila na Mladoturcích a způsobila nyní naprostou nedůvěru v jejich ideály . . .

V budoucím Turecku — už jenom asijském — zavládne asi poznovu starý režim . . .

Snad padne Cařihrad do rukou bulharských dříve, nežli tento článek bude otištěn — a stane-li se tak, pak jistě už nebude vydán zpět. Bylo by to od Bulharů neprozřetelností a otevřením cesty k novým výpadům z turecké Asie.

Jen ten kdo dobře seznal neobyčejně vypočítavou a chytrou taktiku bulharskou, dovede porozuměti příštímu postupu.

Dlužno ovšem také respektovati a uznati neobyčejnou diplomatickou chytrost krále Ferdinanda, kterému se podařilo odstraniti tak příkré rozpory mezi Bulhary, Srby a Řeky.

Balkánské státy dnes dobře vědí, jaký význam má pro ně svazek přátelský a vědí také — jaké cíle sledovali ti, kteří je štvali k nepřátelství ano i k válce.

Pro nás otvírá se na Balkáně nový svět. Krásné krajiny balkánské stojí za prohlédnutí. Je tam více krás nežli v Alpách a cestování je mnohem lacinější . . . Český turista je na Balkáně jako mezi bratry všude dobře vítán. Není sice přílišného pohodlí — ale nutno již na cestách zvykati všemu a nádherná příroda mnohonásobně odmění všechnu námahu.

Naše hospodářské styky s balkánskými národy jsou sice už značné, přece však ne posud takové, jak by bylo žádoucno. Osvobozením nových krásných zemí bude Balkán důležitým hlavně po stránce zemědělské a úžasný pokrok, který vidíme v jihoslovanských královstvích, se zajisté rychle přenese i do krajin osvobozených, které, jmenovitě Makedonie, budou ještě úrodnější.

Přejeme našim jižním bratřím, aby významný jich kulturní krok dopadl šťastně k lepší budoucnosti neštastné Makedonie.

* * *

ČERNOHORSKÝ PRINC MIRKO.

Přinášíme podobiznu druhorozeného syna krále Nikoly černohorského prince Mirka, který jako král a ostatní dva synové jeho činně se zúčastňuje nynějšího válečného tažení proti Turkům, Přidělen jest nyní generálnímu štábu. Princ Mirko těší se velkým sympatiím černohorského lidu a jest uznaným hudebním skladatelem.

* * *

ZPRÁVY Z BOJIŠTĚ. Náš český život je sic bojiště vzdálen, ale osud českého člověka v zemích válečných spadá jistě do této rubriky „Máje" a bude asi zajímati čtenáře, kteří slyší o censuře zpráv válečných, autentické zprávy lékařů, zasílané z hlavních měst, kde působí velké nemocnice. Zájezd českých chirurgů na Balkán byl skutečně veliké dobrodiní pro válčící Slovany, kde je ruky lékařské nezbytně potřeba. Jeden z lékařů, jenž za prof. Jedličkou zajel na Balkán, píše svým milým o dojmech svých, rovněž druhý informuje mladou chot, zůstavenou doma. A ježto lékaři jsou lidé vážní a pravdiví, lze jim věřiti. Raněných jsou spousty — český kollega, jenž před několika dny zajel na bojiště, má dnes sám na starosti pavillon o 140 raněných a z vytažených kuli pořizuje si stále bohatnoucí sbírku. Co to znamená — 140 raněných pro jednoho lékaře, posoudí zase jen chirurg — postele nelze tu obcházeti procházkou jako v oddělení rekonvalescentů nebo lehkých chorých vyžadujících nějaké diaety a krátkého vyšetření — každý potřebuje převazu a vedle toho ještě ošetření jako každý jiný nemocný. Krajan, assistent podepsaného, s obdivem vyjadřuje se o skálopevné a hrdé trpělivosti raněných, kteří bez hlesu snášejí bolesti úrazu i operací. Není divu, že na odpočinek zbývá jen několik hodin v noci — lékaři neměli ještě kdy prohlédnouti si město a vůbec mysleti na sebe. Počasí je tu — v Bělehradě krásné, teplé a jasné — chodí se bez pláště, jen v kabátu. Nedostatky pohodlí a kuchyně jsou ovšem citelné — sedm lékařů má prý za příbor jen dvě misky plechové a ještě děravé, s dvěma lžicemi — polévku lze ještě jísti, ale maso se zeleninou již nikoli. Avis aux lecteurs. Pokyn, který si z toho může vybrati pomocný sbor — aby se nezapomínalo na chutné, zdravé čerstvé konservy, které lze jísti bez přípravy, jednoduché samovařiče, pokud zbude pracujícímu lékaři vůbec chvilka času na přípravu jídla v přemoci práce operační převazové a ošetřovatelské. Na štěstí český pomocný komitét za předsednictva pracuje neúnavně a horlivě, peníze se rychle a vydatně scházejí. Také „Máj" pomůže, spolek beletristů s umělci výtvarnými chystá publikaci podobnou příležitostným spisům, vydaným ku pomoci v těžkých národních neštěstích (vyhoření N. Divadla, katastrofě Přibramské). Dílo vyjde co nevidět . . . Dobré české srdce pomáhá myšlenkou, rukou i penězi. Nechť jen předčasně neumdlí . . .

—ý—

V OČEKÁVÁNÍ POŽÁRU. (Drobnost z posledního sokolského sletu.) Večer dne 28. června Praha se pestřila hostmi v sokolských krojích ze všech končin. Davy lidu proudily na místa, odkud bylo viděti benátskou noc na Vltavě. U Odkolkovy zahrady na Malé Straně se zastavil hlouček mladých mužů v krojích srbských Sokolů. Junáci provázeli několik českých dívek se dvěma staršími paními. Bylo zajímavé pozorovati veselé úsilí, s jakým se hleděla česká ženská mládež a srbská mužská omladina srozuměti. Dívčiny se vesele smály, a hoši měli radost, že jim sestry Češky rozumějí. Leč viděti benátskou noc na Vltavě ze zahrady, k tomu bylo třeba pozvánky od obce, a zřízenec u vrat strážící nechtěl veselé družiny vpustiti. „Ale, ale," namitla mu nejčipernější z dívek, „měli si snad srbští Sokolové psáti o vstupenky sem až z Bělehradu? Snad měli jiné starosti. Vpusťte nás, ať něco vidí." Zřízenec byl ihned ochoten a hosté vešli. Škádlivá dívka, jež se vysmála strážcově úzkostlivosti, mluvila tu s družkami, tu s hostmi svojí hbitostí přeletovala přes všecky rozpaky, jaké jí činila neznalost jazyka, a udržovala řeč v proudu, aby hovor neuvázl, brzo však byla upoutána pozornost všech výboji, barevných světel a sluncí prostřed večerní tmy. „Pořádáte tam u vás také takové slavnostní ohňostroje," ptala se neklidná dívčina Srba stojícího vedle ní. Mladý muž se vztýčil, přerušuje své pozorování. Zvláštní lesk se mu kmitl v očích. Dívce se zdálo, jakoby byl duchem kdesi jinde. Nemýlila se. Za hlomozu vypalovaných raket vrátil se Srb myšlenkami do své domoviny. „Takové? . . . Sestro, poshov do února," pravil, „a budu ti moci psáti o lepších," dodával volně zamyšlenými slovy.

Hluk rozvířených prskavek zaburácel tmou a dívka mlčky pokývla hlavou ke slovům, po jejichž smyslu nepátrala. — — — Za několik dní bylo po sokolských slavnostech, hosté odejeli, a jen dopisy přátel, které létaly přes hranice do ciziny a z ciziny do Čech, zbyly jako svědkové dalších styků. — V říjnu došel dívky lístek z Bělehradu, obsahoval pozdrav a vzpomínku na kout městské zahrady, kde pozorovala se srbským junákem rej světel a rozvířených sluncí. „Jdeme proti Turkům", bylo psáno v dopisu, „a nebudeme již čekati až do února, jak jsme se dosud domnívali. Zítra budu za hranicemi . . . Boža Mančič."

Výbuchy hněvu se slily v požár, který na ráz zachvátil Balkán. Tomuto požáru, stále očekávanému, platila slova Srba při pohledu na reje ohňů v předvečer sokolských slavností.

F. S. H.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 15. listopadu 1912. ČÍSLO 8-9.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 10.

SKIZZA.

Kout města odmlklý. Nu, leckde takových více.
Sám smutek jakoby už zrovna tkvěl v těch zdech...
A nad vším kraluje tu kolos nemocnice. —
Krok chodců zabloudí sem leda v bolestech.

Však přec! Hle, stuleni teď kráčejí tu tiše
hoch v ruce s děvčetem. Jas v duši, na líci,
v svůj ševel zabráni ni neslyší, že s výše
vzdech zalétť bolestný, vzlyk duše úpící.

Dál v rohu, chorých jen kam noha zavrávorá,
své rety žíznivé, slyš, spialy v polibek!
A zrovna ve chvíli, kdy v zoufalství tam s hora
se tichem večerním ten bolný výkřik smekť.

Hleď, žití rub i líc! Ó, nešťasten, kdo slyší,
kdo kontrast procítil, jenž, myslím, nejvíc rve:
Tam kdosi v bolestech as odvrhť žití číši,
ti dole dychtivě z ní pijí teprve!

L. N. ZVĚŘINA.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Někdy na chvíli opustil kupé a poseděl ve vedlejším oddělení na svém místě, něco si tam přečítaje nebo črtaje do objemného umolousaného zápisníku.

Když v Konjici za delší zastávky vešli do staniční restaurace, aby chvatně poobědvali, zmizel v městečku a vrátil se před samým odjezdem vlaku, přinášeje čtyři veliká krásná jablka. Nejdříve podělil všechny tři mužské hlavy a na konec čtvrté jablko podal mladé paní s posunkem, jako když chce něco dáti a opět vzíti malému nedočkavému dítěti.

Polykarp Martin si toho povšiml.

„Ten chlap je sice čím dál roztomilejší, ale kavalír z něho do smrti nebude," pravil hlasitě a ukazoval ven, jakoby upozorňoval na nový půvab krajiny. „Měli bychom mu dáti několik lekcí, jak se má chovati ke krásnému pohlaví. Jistě je to zakuklený mohamedán, že nemá k dámám ani špetky dvornosti."

„Ohava," broukl malíř, a to již bylo těžké slovo u tak mírného a šetrného člověka.

„Netvor!" přidal k tomu ještě literát. „Měli bychom mu vrátiti jeho jablka, kterými si zakupuje naši vděčnost."

Avšak přišel pozdě se svým návrhem, neboť paní Vernerová již s úsměvem si loupala jablko a chutě se zakousla do jeho vonného, žlutého masa. A držíc v levé ruce jablko, pravicí otevřela svoji kabelku a nabízela neznámému krabičku s čokoládou.

Mávl rukou, poděkoval cizí řečí a ukázal, že si raději jde do sousedního kupé vykouřit cigaretku. Pobyl tam drahnou chvíli, a Martin shledal, že tam pohodlně odpočívá a nerušeně spí, nedbaje zajímavosti krajiny, kterou projížděli.

Vláček supěl a zvolna se šinul na blízku Neretvy, někdy na srázném kamenném náspu nad samým jejím proudem. Nové a nové úchvatné obrazy střídaly se před očima cestujících a napl-

ňovaly je bezděčným nadšením. Projížděli spoustami šedých skalisek, divně zbrázděných a zvlněných, podobných zkamenělým mořským zátokám. Pak objevila se opět úrodná pole s žírnou černohnědou prstí, veliké stromy a nízká křoviska, kvetoucí a vonící, jak jenom kvésti a voněti dovede kouzelný máj v této pohádkovité končině. Až do kupé bylo slyšeti zpěv ptáků, až tam také vanuly sladké zápachy trav a květin. Kamenné jednopatrové neomítnuté domy i nízké, slamou pokryté kuče bez oken a komínů objevovaly se po obou stranách trati, někde v zeleném údolíčku nebo na strmém skalisku nepohnutě stála postava člověka, zazvonilo stádko tmavých koz a dlouhorouných ovec s dovádějícími kůzlaty a s tichými jehňátky. Viděli do Neretvina vysokého břehu vyhloubené jeskyně, kam na noc a za nepohody se uchyloval skot se svými pastýři. Jaká pochmurnost, ba hrůza za bouřlivých nocí, kdy na dosah ruky níže hučela řeka a kdy burácely hromy, a jaká veleba za tichých květnových večerů a úsvitů, kdy na azurové obloze se jiskřily hvězdy a kdy kolem a kolem poletovaly svatojanské mušky a ve zpěvu se předstihovali slavíci! A zase viděli nad sebou i pod sebou ze skal řítící se malé vodopády a obrovské prameny, vyvírající ze dna řeky tak prudce, že až prorážely prudký tok Neretvy, která byla plna splavů, plna prohlubní a bizarních balvanů, a při všem tom plna nevýslovné krásy.

Něco se přihodilo za té nezapomenutelné cesty snivému Tetivovi. Jedné chvíle náhodou usedl na levé straně kupé proti paní Vernerové, a jak se nachylovali z otevřeného okna, vlasy jejich se dotýkaly. Ani snad nevěda, malíř položil pravici na ruku paní Vernerové, jak si ji opřela o rám spuštěného okna.

Fluidum neznámého rozkošného cítění prochvělo jeho údy. Mladá paní neodtáhla své ruky, ale odmlčeli se oba, zvláštní sladká bázeň jim sevřela prsa a hrdla. Když Tetiva chtěl zakrýti pohnutí, hlas mu selhal a prozrazoval rozrušení.

Mlčeli tedy, ruku na ruce, hlavu vedle hlavy, zraky upřeny do kaleidoskopu hercegovské krajiny. Jedva dýchali. Za nimi u druhého okna Verner s literátem se předstihovali v projevech údivu a překvapení. Zejména Polykarp Martin házel kolem sebe květnatými superlativy a nazýval vše velikolepou básní o tisíci kapitol. Ty všechny obrazy a skvostné dojmy odevzdá českým čtenářům v řadě povídek, jež již o překot se rodily v jeho ryšavé hlavě. Nové, původní motivy přenese do naší literatury, jimi teprve pronikne a dobude si uznání na vzdory závistivým druhům a kritikům, kteří ho až dosud vytrvale potírali. Vedle hlavního Bílého vojska to bude největší kořist z této překrásné cesty.

Jan Verner tentokráte zabočil z říše bohyně Musicy do cizích dálav literatury a přesvědčoval literáta, že ještě lepší tvůrčí podněty ho očekávají u poetického Jaderského moře. Tam teprve náš Polykarp Ferdinandovič Martin nalezne spoustu látek k svým belletriím. Moře je moře, tím jest u spisovatele vyjádřena všecka velikost. Kdybychom my Čechové měli své moře, na jaké výši by již byla naše literatura! Kolik světových velikánů by se nám narodilo a vyrostlo na jeho břehu, za šumotu a hukotu jeho příbojů, kolik zázračných myšlenek by se probudilo v hlavách, obdařených světlem uměleckého nadání! A již uváděl za příklad národy od severu až k jihu, kterým štěstěna dala do vínku moře. Čím by se byla po stránce umělecké stala Italie, kdyby tak byla sevřena řádní pevninou! Slavné Benátky se vším svým uměleckým bohatstvím nebyly by se bez moře ani narodily. Vůbec, krátce řečeno, moře jest moře, tím jest vysloveno všecko.

Polykarp Martin rád slyšel takové chvalozpěvy, a málem byly by již před ním bledly krásy hercegovské krajiny. V duchu hned si připravoval náladu pro román nebo novellu, možná že i pro drama, jehož dějištěm bude moře a jeho pobřeží. Zadumal se v takovém přemítání, a odmlčel se také skladatel. Ticho nastalo v útulném kupé, smějícím se svými čtyřmi červenými plyšovými sedadly.

To utišení probudilo také Zikmunda Tetivu a mladou paní Vernerovou. Jakoby na ně bylo to ticho zavolalo, oba rázem se ohlédli.

Za nimi stál neznámý spolucestující, a na jeho obličeji tkvěl zase ďábelský úsměv. Nedíval se jim do očí, nepohlížel do krajiny, zraky jeho vyzývavě byly upřeny na pravici Tetivovu, spočívající na ruce paní Vernerové.

Malíř odtrhl ruku, jako když ho uštkne had. V obličeji zbledl, kdežto mladá manželka skladatelova se zarděla jako květ granátového jablka,

jehož keře již se objevovaly podle vlaku, blížícího se k Mostaru.

„Teď jsem vás přistihl!“ pravily výsměšné oči cizincovy. Pásly se několik vteřin na rozpacích malířových i na zmatku jeho mladé společnice a obrátily se pak k Martinovi, jenž žádal cizince za doporučení mostarského hôtelu.

„Hotel Narenta,“ odvětil tázaný, „tam dobře pojíte a obstojně přenocujete — v Mostaru není lepšího. A šťastnou cestu — za pět minut jsme na místě.“

Dotkl se pravým ukazováčkem okraje svého klobouku a opustil kupé. Ještě ho pak zahlédli na mostarském nádraží, jak nabitou hnědou torbu maje na zádech a okovanou hůl v ruce bystrými kroky si vyšlapoval k městu.

Vycházející vtipkovali o něm, a zvláště Martin vzpomínal, jak na účet cizincovy neznalosti českého jazyka udal nejeden kousavý žert.

Mladý mohamedánský posluha s fezem na hlavě nesl před nimi do blízkého hotelu jejich zavazadla, a jak měl na zádech rozměrný kufřík paní Vernerové, manžel její postřehl na něm popsanou čtvrtku bílého papíru.

Otázka sem, otázka tam, a již všichni čtyři obklopili posluhu a ten kufřík. Papír byl na něm pečlivě přilepen čtyřmi oplatkovými kolečky, a křičel těmito větami:

Černý pro svou slávu, člověk ubohý,
ani nezří, jak mu rostou parohy.
Zrzavý je tlachal znamenitý,
píše víc jazykem než-li perem.
Hnědý kouká modrým okem do nebe a
černým do pekla.

Mravné naučení: Pozor na ruce a na ústa!

Všichni byli jako omráčeni. Hned uhodli, že ty málo lichotné poznámky týkají se jejich mužské trojice, Černý, to byl Verner, Zrzavý Martin a Hnědý Tetiva.

Kdo a kde přilepil ten list papíru na panin kufřík? Stalo se to již v Sarajevě nebo někde cestou, snad když v Konjici obědvali?

Tetivu napadlo, že je to nejapný žert Martinův, ale brzo odvrhl tu myšlenku vida, jak literát se opravdově zlobí a že by o sobě tak hanlivé poznámky nenapsal.

Kdežto Verner a Martin hlasitě ulevovali svému hněvu, malíř a paní Vernerová byli sklíčeni. Oni dva porozuměli připojenému mravnému naučení, a ačkoli toho nevyslovili, přece byli přesvědčeni, že původcem jejich nemilého překvapení je ten záhadný cizinec.

VIII.

Mostar učinil na naši cestovatelskou družinu ještě trvalejší dojem než Sarajevo. Třicet tři léta rakouské správy nesetřela s něho tolik původnosti jako s hlavního bosenského města. Tam také vítalo je jiné, teplejší podnebí a jiná vegetace než v Sarajevě, které má jako Čechy svoje období zimních sněhův a mrazů, kdežto v Mostaru mnohdy o vánocích a o Novém roce ještě dokvétají růže a již rozkvétají fialky.

Pozorovali to hned cestou od Konjice. Pojednou objevil se podle trati smokvoň, pak jablko granátové se svými nádhernými, právě rozpuklými květy a po stráních čím dále častěji se objevující keře myrtové vedle přibývajících vinic a pečlivě upravených polí, na nichž jako vzorné řady kytek se zelenaly sazenice tabáku.

Také město je okouzlilo svými malebnými obrázky a zákoutími, svými dvěma řekami, z nichž jedna, s mnohem vyšším korytem než Neretva, hned teče na povrchu a hned pod zemí, jakoby si hrála na schovávanou, dále svým známým mostem a svými minarety, k jichž bílým hrotům kontrasticky a přece nanejvýše malebně se družily tenké hroty zadumaných cypřiší. Okouzloval je také pestrý pazarový ruch a význačnější mohamedánský živel, který tam v Mostaru jest zachovalejší než ve kterémkoli jiném bosenském nebo hercegovském městě. Zejména postavy žen moslimských v modrých pláštích s kapucí elegantnějšího střihu upoutávaly k sobě pozornost nejenom paní Vernerové, nýbrž i jejích tří mužských společníků.

Ovšem že páni umělci byli by rádi pronikli roušku, staženou přes bílý obličej mohamedánských žen, a přesvědčili se, jaké že v něm září vášnivé oči, ale nepodařilo se jim to, žádná z těch Mostařanek nebyla tak milosrdná, jako byla Pierra Lotiho roztomilá Azyiadé. Místo náklonnosti všeteční páni Pražané spíše vzbouzeli v těch zaku-

klených postavách odpor — snad i jen zdánlivou — nevrlost.

Prohlédli si Mostar, divné město, obklopené nebetyčným kamením, nad kterým se až do černa mračilo a šlehala blýskavice, když následujícího dne ráno se vydávali opět na stanici. Na mysli jim dosud tkvěl charakteristický obličej starého mohamedána, který je včera prováděl po nejznamenitější mostarecké džamiji, a v uších doznívala hudba a zpěv uherských cikánů, kteří dlouho do noci přehlušovali hudbu cikád, zachvívající tak zvláštním poetickým způsobem tichem dřímajících zahrad a zahřátými cypřišemi.

Opouštějíce Mostar za blesků a vysokého hřímání domnívali se, že budou míti bouřlivý a deštivý den. Avšak sotva že vyjeli za město, již je přivítalo veselé slunce a vytrvale je provázelo až po Dubrovník.

Také tato další cesta vynucovala si jejich podiv a ustavičná překvapení, z nich největším snad jest rozsáhlé a přece jenom velmi málo známé Popovo Blato, v nejedné příčině zajímavější než Cirknické jezero.

Poobědvali na kamenité stanici Humu a po poledních sjížděli podivuhodnou drahou do Dubrovníka. Údolí Ombly rozevřelo před nimi své krásy jako skvostná obrazová kniha. Tunely a smělé zákruty železnice otvíraly jim každé chvíle jiný a jiný výhled. Divokost hercegovských skalnatých krajin s vysoka se tu skláněla a líbala luzný dalmatský jih, který jako na pozdrav těm bělošedým skalám vysílal své mořské rameno, snoubící se s vodopádem nedaleko z horského úbočí vyvírající sladké vody. Ve zraku lpěl ještě dojem světlých horských útesů se skrovničkou vegetací, a tu dole již jsou cypřišové hájky, vinohrady a sady, útulné dvorce a roztomilé malé chrámky, mořský azur a čisté plovoucí bárky.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Následovalo ještě několik schůzek. Na promenádě, u Rychlé, v dýchánčích besedních. Byli si duševně stále blíže. Sympathie zapouštěly hlubší kořeny. Možný vzhledem k nedostatku věna Rovenské začínal již přemýšleti, do jaké služby mohl by se uchýliti. Pomýšlel na poštu, jak to před ním učinil nadporučík Kaplan.

Ale tu na ráz se vše zpřetrhalo.

Dnes, v polohorečných vidinách, vybavují se mu z chaosu vzpomínek, rychlostí kinematografu tetelících se mozkem, pouze dvě hlavní představy a nabývají životnosti scén.

Prvá svou určitostí hraničí s hallucinací sluchovou.

Chorý, v nehybnosti vnucené obvázanému tělu, tím více cítí vnitřní zmítání, jež vydražďují v něm neklidné synkopy Schumannových rythmů. Nevidí, ale slyší jemně táhlé prsty Zdenčiny elasticky přebíhati klávesy, jichž truchlá čeň zdá se převažovati nad bělí a zvláštním smutkem podbarvuje ty skladby plné vášnivých křížků a teskných *bé*. Posuvky se zdvojnásobují, odrážkami zase ukonejšují, aby v nejbližším okamžiku náruživě znovu zbarvily tóny jako krví, prudce v tepnách nabíhající. Podivné melodie bujnými exotickými květy rostou a rozvíjejí se z harmonií tu zářivé lahody, tu nahořklých příkrými nesouzvuky, vinou a popínají se z těch sladce rozbolestněných a stále po něčem nedostižném toužících harmonií, v nichž chorobně těkavá fantasie Schumannova, od obrázku prchající k obrázku, z obláčků papyrosového kouře rozplývající se v obláčcích snů, vyslovuje svou omamnou blouznivost.

Každý s těžké na lehkou dobu přehozený přízvuk, tak charakteristicky znepokojující symfonické ony melodie, čeří i jeho duši. A z přívalů těch tónů, z peřejí těch citů jako magnoliový květ vyrůstá krásná, skoro malorusky měkká tvář Zdenčina a dechem svým, s jistou jemnou výčitkou v oku, milosrdně ovívá rozpálené jeho skráně.

Ale tvář její se přísní. Vážní. A Možný vidí, jak za sychravého večera, z jehož mlh stěží prodíraly se transparentní hodiny na hranaté věžičce starého Františkova nádraží, stojí proti sobě nad rybníčkem v Městském sadu, ona vzpřímena, on lehce opřen o železné zábradlí, zabraňující přístup k temeni umělého skaliska, s něhož melancholicky crčel miniaturní vodopád.

Tehdy Možný vyznal se Zdence ze svých citů a nečekaje trapného pro ni přiznání stran kauce, sám jemnocitně nastínil své záměry do budoucnosti.

Rovenská se jim ze všech sil vzepřela. Ještě slyší v druhé z obou živě vybavivších se mu reminiscenci rozhodný, téměř pohněvaný její hlas: „Jaké to bláhové myšlenky! . . . Chcete zahodit svou budoucnost, chcete se zničit pro chvilkovou náladu?“

„Slečno, podceňujete moje city. Házíte mne do stejného pytle s ostatními mého stavu. Vidíte v nás jen lehkomyslníky, prázdné dvořily, přelétavce, jak snad výstrahu vám dala před námi starostlivá vaše matinka. Snad i vlastní pozorování našeho světa z dálky utvrdilo ve vás nepříznivé ono mínění. Nechci též mluviti za jiné. Ale moje láska, pravím s důrazem, není žádným chvilkovým rozmarem.“

„Nehněvejte se, pane poručíku. Nechtěla jsem v pochybu bráti pravost nynějších vašich citů. Není-li však přítomnost pouhou chvilkou, fragmentem prchavého času? Mohou přijíti doby, kdy vše jinak se vám bude jeviti. Pak litoval byste snad, že opustil jste povolání, k němuž vedla vás vaše vloha, které, at zvolil jste si je sám, at určil vám je kdos jiný, slibovalo vám zářivou kariéru.“

„Slečno Zdenko, nemluvte o výhodách kariéry, kde jde o klid a štěstí srdce!“

„A mohla bych já jich nalézti, kdybych každého dne obávati se musila chvíle, kdy na vašem čele objeví se stesk po slibech opuštěné dráhy životní, únava z prostředí cizího vašim snahám, utlačujícího vás všedností vnucené práce, nudné kancelářské práce, nesouhlasné s tím, k čemu jste byl vychován, co přešlo do vaší krve?“

„Zdeno, nemučte mne . . . Hle, sama ruka vaše, kterou jsem uchvátil do své, chvěje se a usvědčuje vás z nepravdy. Ne, vy nejste tak kruta, jak se tvářite . . . Miluji vás! Slyšíte? Miluji vás krví svého srdce!“

Rovenská učinila pokus vytrhnouti se mu. Ale železně svíralo ji jeho paže. Pod dojmem mužné síly ochabovala její odvaha.

„I já,“ šeptala, „vás . . . ctím . . . snad více . . . návidím . . . nevím, jak to říci . . . Ale . . .“

„Ale?“

Mimo zamihnul se nějaký chodec. Skrčená postava, s hlavou schýlenou, jakoby se byla nepozorovaně ze suchého klestí odloupla a rovněž tak nenadále zmizela v husté mlze.

Rovenská použila okamžiku toho, aby zakryla rozpaky. Vyvinula rychle ruku svou z jeho a celá ještě rdíc se nad chvilkovou kapitulací svojí, vzpřímila se opět v celé své obvyklé rozhodnosti.

„Ne, nemůže to býti. Nechci nikdy státi se kamenem, překážejícím na vaší cestě. Zůstaňte důstojníkem a dobuďte si úspěchů. Já podrobím se losu chudého děvčete a budu dále klavírní učitelkou. Hleďte, ruka má se již nechví. Stiskněte ji!“

Byla zase svá a imposantní v tom gestu.

„Budeme si přáteli. Přátelství je trvalejší stupeň lásky.“

* * *

Když se neštastná událost rozhlásila po garnisoně, hrnuli se bližší kamarádi Možného a známí v návštěvních hodinách do nemocnice. Nescházelo ani pouhých zvědavců. Dámy přicházely s květinami.

Prvého dne po operaci nebyl ovšem nikdo připuštěn. Kteří chtěli vidět jen sensaci, jako hulánský plukovník nebo chot rytmistra Horáčka, která přispíšila s nejnádhernější kyticí, odcházeli zklamáni. Lékař mající dozor upokojoval citlivější, ty, kdož skutečně přinášeli příteli soucit s jeho neštěstím, příznivou prognosou. Dovolil květy složiti na chvíli k lůžku nemocného, a za krátko podobala se síň zahradě. Bylo viděti, jak Možný jest oblíben. Vůně květin, jemná čajových růží, těžká tuberos a oranžových květů, zapudila brzy zápach karbolu.

K večeru se nemocnému přitížilo. Teplota stoupla. Myšlénky honily se mu chaotičtěji hlavou; ztrácely povahu souvislých vzpomínek, i příliš živých, ale přece jen odůvodněných představ. Začaly se spojovati neorganicky, páté přes deváté, nesmyslně, až obludně. Třeštil. Bylo třeba přiložiti na hlavu chladivých náčinků.

Přes to nevzbuzoval stav operovaného vážnějších obav. K ránu nemocný tiše usnul.

* * *

(Pokračování.)

RUDOLF II, PŘÍTEL UMĚNÍ V BRANDEJSE N. L.

PODÁVÁ DR. J. V. PRÁŠEK. Dokončeno.

Všechny tyto umělecké stavby zmizely beze stopy. Za studentských mých let zachovával se ještě jediný chudičký zbytek, jehož zajisté starší pamětníci vzpomínají. Vedle kašny proti jihovýchodnímu rohu zámku a sice v levo stával bez úkolu dekorativní zlomek kamenný, podoby baňaté střechy malé věže, ale nyní zlomek ten odstraněn, nevěděmo kam. Vzpomínka naň utvrzuje mne v domnění, že Rudolfinské stavby v zahradě provedeny byly barokem.

Ve stěně přízemní kobky pod hlavním schodištěm uvedeného křídla vezděn jest renaissanční relief sádrový, nepochybně replika vzácného originálu vlašského, který lze rovněž klásti do doby Rudolfinské.

Mimo Brandejs pocházejí z doby Rudolfa II lovecké zámečky v lese, Hlavenec a Opočeň nad Jizerou.

Hlavenecký zámeček býval původně, za pánů Krajířů, příbytkem myslivce, jemuž byla správa rozsáhlých lesů svěřena. Za prvých dob komorních přebýval v něm obyčejně fořtmistr. Byl zbudován na osamělé výšině nad lesy, hlavním průčelím k jihu. R. 1582 nařídil Rudolf II komoře České, aby dala upraviti Hlavenec a sice ještě téhož léta. Úprava byla provedena a v urbáři z r. 1651, f. 6 čteme: „Také od zámku Brandejského půl míle v forštu leží jägerhauz aneb lusthauz, slove Hlavenec, v kterémž i někteří pěkní pokojové J. M. C. bývali, na větším díle zpuštěný..“ R. 1584 nařídil císař stavbu věží při zámečku, při rozích obou podélných stěn, západní i východní. Byly pak r. 1584 zřízeny dvě další věže, „o čemž mistr Voldřich a Uostali, paumistr hradu Pražského, jaké by to vížky býti měly, šířeji zpraví.“ Ze zprávy této vidíme, že úpravu zámečku Hlaveneckého navrhl starý vlašský mistr Voldřich Vostalis de Sala. Věže byly plechem pobity.

Druhý zámeček, Opočíň nebo Opočno, s přímětem nad Jizerou, zbudován nově ze základů na povýšeném pravém břehu řeky, proti starobylému dvoru téhož jména. Kdy byl zámeček tento zbudován, není sice nikde poznamenáno, ale soudím, že se tak stalo zároveň s Hlavencem, poněvadž r. 1584 obě vsi v okolí, Vesce a Odradovice, byly k potřebám forštu uvedeny. V urbáři z r. 1651, f. 6 o něm zapsáno: „Okolo čtvrti míle veliké, od Brandejsa jedouc proti vodě Jizeře skrze foršt, kdež nejbližší silnice k Lysý jest, k obzvláštnímu zalíbení J. M. Cé. býval most přes řeku Jizeru krytej napínanej udělanej; před týmž mostem nad samou Jizerou jest dům (však nyní zpustlý), slove Vopočno, o dvojím ponebí, zdmi ne příliš vysokými ohražený, v němž časem J. M. C. při lovích obědem bejvati ráčil. Z druhého konce téhož mostu byla kuchyně pro pohodlí J. M. Cé. od dřeva ustavená.“

Popisy tyto nepodávají dostatečných vodítek k určení slohu, jakým stavby obou zámečků byly provedeny. Věže Hlavenecké ukazovaly by na barok, ale podnes zachované dvéře v podélné východní stěně obloženy jsou renaissančními rustikovými kvádry. Výkopy mé, konané 13. a 14. června r. 1907 v Opočni, zjistily toliko nádhernou malbu stěn a zbytky kathedrálního okenného skla. Oba zámky však vynikaly vkusem i nádherou, jakž o nich svědčí svědek očitý, Pavel Stránský.

Jeden moment však v platnosti jako výsledek tohoto šetření zůstává: Za Rudolfa II již zaváděn byl u nás italskými mistry barok.

Zbývá vyšetřovati, kdož byli umělci, jimž císař na Brandejse stavby své prováděti a umělecky ozdobovati svěřoval.

K otázce té mohu přispěti podrobnostmi, čerpanými ze zdrojů archivních, namnoze dosud nepoužitých.

Matteo Borgorelli, který stavěl pánům Krajířům, Ferdinandu I. i Maximilianu II., doby Rudolfovy již se nedožil, zemřev r. 1574. Přežila jej druhá choť Markéta z Louchu, podruhé provdána za Václava Žalčínského, souseda Brandejského a dcera Anna z prvého manželství.

R. 1576 připomíná se mistr Benedikt Vlach, který téhož roku zbudoval obci městské kamenný mostek přes potok na konci ulice Stříbrné ve směru hlučné silnice Lipské za odměnu 19 kop gr. č., „kteryžto mostek stojí na kolích dubových a jest toho kolí vbito do těch gruntův sedm kop

kolí..“ Mostek tento podnes jest v dobrém stavu zachován. O mistru Benediktu víme ještě, že držel dům nebo chalupu v nové ulici, Na Betháni zvané, kterýž dům splynul s domem č. 201, nynější budovou úřední. Pozůstali po něm vdova Kateřina, zvaná též prostě „Vlaškou z Hrádku“, která žila ještě r. 1599, zaměstnávajíc právo konšelské různými spory, a syn Jan nebo Hanzl, zvaný Spaus jinak Hrbek. Syn tento byl již r. 1599 mrtev a zůstali po něm „J. M. Cé. sirotci“ Benedikt a Kateřina.

Voldřich Vostalis de Sala, který byl mylně pokládán za stavitele zámku Brandejského, ohněm pohořalého, jmenuje se pouze r. 1584 jako navrhovatel úpravy zámečku Hlaveneckého. Zdá se, že „Franc zedník“, po němž r. 1586 uvozuje se sirotek Jakub, byl bratrem jeho.

Nejpřednějším umělcem a architektem, jejž Rudolf II na Brandejse zaměstnával, byl Ettore de Vaccani, obvykle zvaný „mistr Hektor Vlach“ zakladatel umělecké rodiny, která v Brandejse a ve Staré Boleslavi působila až do druhé polovice XVII. st. Poprvé jmenuje se Ettore r. 1582 a byl již tehdy mužem zámožným, když manžel vdovy po mistru Borgorellovi, Václav Žalčínský, dluhoval mu 100 kop gr. č. R. 1590 půjčil Ettore 100 kop gr. č. panu Benjaminu Petřkovi z Polkovic. R. 1597 půjčil 40 kop gr. m. sousedu Jiří Kuchynkovi, r. 1595 Frydrichu Vizu z Vitína 300 kop gr. m. V sousedním městečku Vrábí koupil kmetcí grunt za 102 kop gr. č., r. 1589 druhý grunt za 225 kop gr. č. a r. 1591 třetí ještě. R. 1607 jmenuje se již měšťanem Starého města Pražského. Z bratří jeho uvozuje se r. 1598 jako zástupce Ettorův Martin de Vaccani. Synem nebo synovcem Ettorovým byl Giacomo de Vaccani, který navrhl a od r. 1613 řídil stavbu největšího českého díla v ranném baroku, poutnického chrámu Mariánského ve Staré Boleslavi.

Hlavní stavba, jejímž původcem výslovně jmenuje se v Brandejse Ettore de Vaccani, jest kamenný most přes Labské rámě, od mlýna pod zámkem proudící. R. 1597 hejtman Kašpar z Milštejna podával zprávu komoře České o stavbě mlýna Labského, v níž žádal, aby se most pod mlejnem letos ještě neklenul, „neb bude-li se míti klenouti, rozvrhl jsem to s Hektorem, že do 5000 štukového kamene na něj býti musí. Byl tudíž Ettore projektantem stavby mostní, ale z různých příčin stavba prodlévala. R. 1597 žaluje Kašpar z Milštejna panu Jiří Štěpánu ze Šternberka, že „nepřijíždí z strany mlejna nového pod zámkem, kdež Hektor Vlach ani Houser nic nedělají.“ Souvisela tudíž stavba mostu se stavbou mlýna.

Tu uvozuje se v úzkém společenství s Ettorem Viktorin Houser, jehož bychom mohli nazývati inženýrem Rudolfa II, poněvadž řídil stavby jeho po stránce technické, zvláště stavby vodní. Býval původně nájemcem císařského mlýna ve Skorkově na Jizeře řece, r. 1580 přikoupeného, a již r. 1577 vykonal levně znamenité opravy ve mlýně pod zámkem. Proto když se v srpnu r. 1577 ženil, uložila komora Česká hejtmanu Mamingarovi, aby „k svatebnímu veselí Viktorina Housera mlynáře, který ve mlýně za málo peněz veliké dílo vykonal, dáno bylo 5 kop gr. č. na koření, vína dvě vědra, dva sudy piva, jedno tele, dva skopce, dvě jehňata, 20 slepic ouročních, dva strychy pšenice, tři strychy žita.“ Od r. 1570 hospodařil i na mlejně Brandejském a od r. 1587 nabízel se purkrabí Václavu Šelákovskému z Knířova k opravám mlýna a mostu pod zámkem, již velice nutným.

Teprvé však r. 1592, když povodní stala se škoda na mostě Brandejském, nařídila komora Česká správci hejtmanství Janu Černohorskému z Počernic, aby vypravil Housera do lesů Trutnovských pro duby. R. 1593 nařízena kommise, aby určila o mlýnech, „kde a v kterém místě by založeny a stavěny býti měly“, jíž účastnili se mimo přísežné mlynáře Pražské také „mistr Hektor zedník“ a Houser, načež Houserovi uloženo, aby nový mlýn v Brandejse stavěl. Proto nemohl býti práv dřívějšímu závazku, aby všechny mlýny na panství snížil. Přes to jemu i Hektorovi vytýkáno, že „z strany mlejna nového pod zámkem. . nic nedělají, že je čas k práci příhodný.“ Stavba mostu a mlýna prodlila se až do r. 1603, ale když byla hotova, vytýkala Houserovi puchalterie České komory nedostatků na stavbě 579 kop gr. č., proti nimž on dožadoval se 868 kop gr. č. Teprvé r. 1611 spor zdvižen, když Houser složil hotově 50 kop gr. č. R. 1613 již připomíná se

Houserův sirotek Jan, jemuž otec zůstavil dvůr Vinopalku při městě Brandejse, kde slove na Nižším Hrádku.

S počátku XVII. st. připomíná se ještě Jan Lev jinak Žvan (Jean, Johan) „z Švejcar rodilý, zedník", který 1611 koupil v Brandejse na Nižším Hrádku grunt a držel dvůr kmetcí v městečku Jenštejně. Co stavěl, nepraví se.

ČESKÝ ŽIVOT.

Dr. R. J. KRONBAUER:

HRŮZY BALKÁNU.

Z DOPISU CHEFA BĚLEHRADSKÉ NEMOCNICE PROF. Dr. RUD. JEDLIČKY.

(28. 10. — SRBSKÉHO KALENDÁŘE.)

Ve všem, co se na Jihu děje, je něco pohádkového. Není fantasie, která by byla něco tak velkolepého dovedla vybájiti. Takřka přes noc převalil se Balkánský přízrak. Stál na hliněných nohách. Nikdo o tom neměl tušení, tím méně pravé představy. Malý, utlačený, po staletí porobovaný Slovan stal se přes noc z Liliputána nesmírným obrem. Nikdo dnes ještě nedovede povědět, jak strašlivou daň zaplatil za toto svoje uvolnění, za svoje vítězství, které zahajuje v našem století novou, slavnou válečnou epochu.

Všechno je ještě zahaleno hlubokou tmou, strašlivou nejistotou. Poprvé, co svět světem stojí, jsou informátoři širého světa, váleční zpravodajové, naprosto bezmocní. Jsou jako v začarovaném kruhu. Moderní strategie uznala za nevyhnutelné, udělati kolem nich čáru a nařídíti: sem a ani o krok dále! Jsou svázáni censurou, která nepropustí ani jediného slůvka, které by mohlo zkřížiti nebo dokonce ohroziti stratégovy plány. Pokud známo, jenom věhlasný ruský spisovatel Němirovič Dančenko dostal se k bitevní čáře, ale ne jako válečný dopisovatel, ale jako autor románů, jako spisovatel, jenž koná tu svoje studia k literárnímu dílu. A proto pořád ještě svět tápe v temnotách.

Tím ovšem vzácnější, tím vítanější dopis, jenž pootevírá clonu do tohoto příšerného tajemna. Dostal se mi čírou náhodou do rukou dopis nejvzácnější — první obšírná zpráva, kterou svým nejbližším příbuzným zaslal do Čech prof. dr. Jedlička. Jako orel zvedl křídla a letěl na Balkán. Vzal sebou družinu čtyř lékařův a svou instrumentárku, nepídil se po odměně, sebe i svou kohortu na svůj náklad vypravil do Bělehradu a do dnešního dne ze svého vydržuje. Také něco jako pohádka v nynějších časech! Je ve mně příliš mnoho novinářské krve, abych se dopisu nezmocnil. Prof. Jedlička se asi zakaboní, až dostane „Máj" do ruky a spatří v něm dopis, který psal svým drahým — ale doufám, že promine, že jsem se dopisu zmocnil jako drahocenného pokladu. Je tak krásný, je tak tklivý a tak vystižný, že bych zasloužil důtky, kdybych ho byl neskonfiskoval a dojmy Jedličkovy veřejnosti nesdělil.

Prof. dr. Jedlička píše;

Teprve dnes dopoledne dali jsme raněné do jakéhosi slušného stavu. Dnes večer poprvé přijdeme někam jinam. Až doposud byla naše cesta jenom do dvou středisk: vojna bolnica — hotel Moskva — Nic jiného, kromě těchto dvou míst, jsem dosud v Bělehradě neviděl. Sedím ve svém pokoji v nemocnici, v jedné z nejkrásnějších a nejmodernějších nemocnic světa a poprvé píši něco jiného než chorobopis.

Právě byl jsem ze psaní vyrušen — volal mne Novák k převazu, k důstojníkovi, jenž má šrapnelovou kuli v hlavě!

Dosud jsem nepsal, pravda — ale naprosto nebylo možno, tu chvilku k dopisu si uzmout. A když už jsem myslil, že jsem našel vhodnou chvilku, zamyslil jsem se, zadumal, uvažoval o tom, co bude třeba vykonat u toho neb onoho raněného, jak je seřadím, jak je srovnám, jak zavésti pořádek do tohoto strašlivého chaosu.

To byl chaos — zejména v prvních dnech! Jenom a jenom nosítka s těly těžce raněných, umírajících, pokrytých květy a blátem. A květy a spousty bláta pokrývalo chodbu, pokoje a všechny operační a obvazovací sály. Vše tu tvořilo podiv-

nou, hrůzostrašnou směs — tu lidská těla, pokrytá vojenskou zbrojí, tu obnažená těla, volající úpěnlivě po ošetření, po obvazu na ránu, tu ošumělí bolničarové, kteří byli do nedávna sedláky na srbském venkově, tu bílé bolničarky, které do této chvíle byly damami bělehradské společnosti. Nosítka tvoří dlouhou, nepřehlednou řadu, ubírají se z chirurgického oddělení přes ohromný dvůr na ulici a k transportnímu vlaku, jenž přijel od K u m a n o v a. Jedna nosítka se uvolní, a za těmi přijdou druhá, třetí — přinesou jich sta za sebou, a v našich pěti velikých nemocničních pavillonech byla najednou lůžka obsazena! Ani jsme nevěděli, co raněným schází — ba, my ani nevěděli, kde jsou pavillony — neměli jsme po ruce ani jediného nemocničního zřízence. Jenom jedna — do opravdy znamenitá instrumentářka tu byla. Jinak celý personál v nemocnici byl cizí — nezkušený, nezapracovaný — bolničaři, třetí výzva vojny (sedláci) a bolničarky — dobrovolnice.

Byla noc ze soboty na neděli, z 13. na 14. října!

Nová, další řada nosítek jde za sebou. Tiše — bez hlesu — sune se řada, a všechno jakoby zataženo bylo mlhou. Nosítka srovnána vedle sebe na chodbách a v sálech. Květy s nich padaly. Nejtěžší raněné dával jsem do operačních sálů. J e n u t n o i h n e d o p e r o v a t i! Ale za malý okamžik byly sály přeplněny. Na chodbách ranění umírali — kam jenom dřív, komu dříve poskytnouti pomoci nebo úlevy? Všude, všichni — a bylo jich na sta — volají po pomoci, u všech nutno jednat rázem, okamžitě. Ale byli jsme tu jenom čtyři — na tolik bolesti jenom čtyři lékaři! Snad jsme v první chvíli ani rady si nevěděli. Už nevím, nedovedu povědět, jak to vlastně bylo, co se všechno vykonalo. Ale konali jsme, co jsme mohli, co bylo v lidské moci — srovnali jsme raněné, operovali jsme, obvazovali rány, roztřiďovali nemocné, pochovávali nebožtíky, instruovali jsme personál.

Dnes už máme velkou, vzornou kliniku v Bělehradě! Dnes projdou tudy doktoři ze Švédska, Německa, Belgie, Francie — Rusové, Vídeňáci, Norvéžané a jiní procházejí kliniky vojny bolnice v Bělehradě — a vojna bolnica je ryze česká. Má jen české lékaře a české klinické chorobopisy. Denně hlásí se cizí lékaři k práci na naší klinice.

V jedné řadě leží 46 prostřelených hrudníků, tedy celá řada raněných s prostřelenými vnitřnostmi, tam ubožáci s rozstřílenými lebkami; na prvém chirurgickém oddělení jsou přelámané končetiny. Dnes se udál zajímavý případ.

Před čtyřmi dny operovali jsme raněného (průstřel lebkou se vraženými úlomky kosti hluboko do mozku). Postel pacientova je prázdná. Chlapík šel dolů, o jedno patro níže — pěšky a s cigaretou v ústech — a dal se elektrisovat!

Naši Srbáci hojí se jako břízky! A jsou stále dobré mysli. I Turčíni a Arnauti se rozveselili. Jen když vzpomenou na kuču, je jim teskno. „Po kom truchlíš?," ptám se Arnauta, jehož kuča vysoko, daleko v Albánských horách.

„Majka", povídá s pláčem.

„A což — ženy a dětí nemáš?"

I mám — ale majka . . ." (ukazuje, jak jí tekou slzy).

„A což žena?" — znovu připomínám.

Arnaut se pousměje a řekne: „tak . . . tak . . ."

Žena patrně snáší neštěstí heroičtěji!

U jednoho Srbína stará majka sedí už po šest dnů. Sedí na zemi vedle lůžka a dívá se ve dne v noci na syna. Její, vše odmítá — jen když syna vidí a jen když pryč nemusí. Nu, snad se uzdraví — má sice prostřelený žaludek a rozbitou ledvinu — ale je to Srbín, a ten už vydržel horší věci. Tam u Kumanova!

Minulého úterka byla tu vědecká schůze o válečné chirurgii. Súčastnili se jí všichni lékaři v Bělehradě. Byl jich slušný počet — p ř e s s t o! (Když jsme přišli do Bělehradu, bylo nás všeho všudy d e s e t!) Vykládal jsem svoje dosavadní zkušenosti. Dokumentováno na případech, jak je moderní střelná zbraň „h u m á n n í"! Ba věru, nad vším tím se musí člověk zadumati. Pravda — ranění se výtečně hojí — ale kolik hrdinů mrví svými těly „Ovčí pole" a lány u Kumanova — to nikdo ještě neví! A což ty tisíce tureckých vojínů ubitých! Těch lékař v srbském Červeném kříži nepočítá! A ty uřezané uši a nosy! A ti komitové s pumami! To je moderní, humánní válka! Tu hanbu humanity — kryje země. Řekl jsem ve své přednášce: „Nežádejte humanitu od války — ale od diplomacie! A nebude třeba války!"

Je neděle večer! Dnes poprvé si tedy vyjdu. Nepřijde-li nic do toho, podívám se do divadla. Raněným daří se dobře. Ten chudák Arnaut „Apa“ už umřel. Ležel zde od 13. října. Měl prostřelenou hlavu. Jenom to „Apa“ řekl . . . a nic jiného nemohl ze sebe vypraviti. Jeho znakový plíšek na krku byl prázdný. Nikdo neví, odkud je, nikdo nezná jeho jména. Takových je a bude více. Zítra ho pochovají s vojenskou poctou — šest sedláků vojáků v ošumělých uniformách postaví se vedle truhly z bílých, jen tak tak zbitých prken. Skulinami bude prokukovat jeho vychřadlé, zvadlé tělo! Když jsem šel kolem raněných, mluvil kdosi v horečce:

Cařihrad padne — dnes nebo zítra! A na Aja Sofia bude zase nový symbol — Kříž!

* * *

MIKOLÁŠ ALEŠ — MARIE ALŠOVÁ! Nepoznal jsem v životě jubilanta, jenž by osudy svými a svou povahou rovnal se Mikoláši Alšovi. Kdo by se byl ještě před řadou let nadál, že celý český národ, jednosvorně a s takovým jásotem uvítá šedesátku mistrovu, že s tak ušlechtilým, jednosvorným uznáním bude horovat o jeho umění! . . . Muž, kterého dnes český národ slaví s takovou rozjařenou srdečností, byl opuštěn obecenstvem i kritikou a skoro po celý život svůj bohémoval. Mistr, jenž takřka ještě donedávna kreslil svoje obrázky, to nejlepši, co vyšlo z jeho požehnané ruky, za ubohou pětičku, stojí dnes vysoko, vysoko v přízni a lásce národa.

I to muselo se stát, aby naplnily se příslovečné osudy českých lidí. Josef Mánes, uměleckým svým rázem Alšovi tak blizounký, namaloval skizzy, které byly pohozeny a kterých nikdo nedovedl oceniti. Obrázek švadleny s kanárkem, jenž poodletěl na okénko, dostal se divným řízením osudů do Slaného a tam byl před lety hravě koupen za 120 korun. A to ještě majitel věci a poměrů neznalý, umíral strachy, aby si to velkomožný kupec nerozmyslil! A co se stalo s Manesem, víme! Hladov a žízniv docházel k svému příteli Worlíčkovi do Krče, a byl rád, že tu našel pohostinský krov, srdečné, přátelské pohostění. Minulo čtyřicet roků, a obrázek, jenž mistrovi nevynesl ani tolik, co stála barva, byl vystaven, pojištěn na několik tisíc korun, a majitel dnes dostává za obrázek — tisíce korun!

Nevím, nevím, jsem-li oprávněn zavaditi o tyto věci bezohledným pérem, pověděti nahou pravdu z kroniky utrpení, z kroniky bídy epigona Mánesova, mistra Alše. Není to ostatně žádným tajemstvím. Za pětku mohl dostat od Mikoláše Alše každý, kdo o to stál, krásný, cenný obrázek, umělecké dílo. Nemyslete, že těchhle nadšenců bylo tak příliš mnoho. A leckdo byl mezi nimi, kdo přišel a obrázek objednal proto, poněvadž věděl, že mistra podepře. Strašlivé slovo, strašlivá, neuvěřitelná pravda! Tolik platili soukromníci, o mnoho víc neplatili nakladatelé knih, revuí a časopisů. Toho všeho byl jsem svědkem, to všechno slyšel a viděl jsem. Pak přišla doba, kdy se mistr zvedl, kdy si uvědomil, že sebe okrádá, že rozhazuje plnýma rukama svoje vzácné umění takřka za babku.

Není tomu tak dávno, co Mikoláš Aleš svou „taxu“ za obrázky zdvojnásobil. A je tomu asi dvě leta, co jsem k Alešovi uvedl zámožného muže, jenž neměl ve své krásné galerii ani jediného Alše a nesmírně stál o sebe menší obrázek. Mistr měl doma dva obrázky, připravené pro výstavu. A právě o tyto obrázky byla pravá honba. Dva tři lidé najednou se o ně ucházeli. Já přivedl čtvrtého. Jakobych dnes viděl Alše, jak to v něm pracovalo. „To přece nebude mnoho,“ a bylo vidět, že je ve hrozných rozpacích — „řeknu-li za obrázek 120 korun!!“

Rozumí se samo sebou, že občan vyplatil peníz s největší radostí, s nesmírným překvapením. Šel domů rozjásán, šťasten, že za tak laciný peníz získal tak znamenitou věc! Zlatý mistře Alši! V téhle episodě, kterou na Tebe prozrazuji, je všechno — Tvůj celý životní osud, Tvoje bída, Tvoje zápolení, Tvoje čarokrásná skromnost, Tvoje čistota i Tvoje vzkříšení! Vy zlatí hoši, vy mladí umělci — dnes ovšem ví už celý svět, jak nádherný, jak skvělý čin jste provedli, když jste Alše zvedli na svá bedra a hrdě jste ho nesli vřavou, která na Vaše junácké počínání dívala se s počátku pohledem, v němž bylo snad víc nepochopení než lhostejnosti. My staří, kteří jsme se leta potulovali po Malostranských hospůdkách s Mikolášem Alšem v dávných, dávno a dávno minulých dobách, ještě s Josefem Václavem Fričem, se svěžím dosud pamětníkem Jakubem Arbesem, a jinými a jinými, kteří toto všechno pamatují, vzpomínáme jako na krásný sen na jednoho ctitele Alšova, jenž mistra miloval jako svého staršího bratra. Marolda mám na mysli, umělce junáka, jenž Alšovi často a často, tak často, že mu to nebylo příjemné, prorokoval slávu a vzkříšení. Byla vřava politická, byla roztříštěnost v kruzích uměleckých — každý jednotlivec měl svou vlastní vojnu, svůj vlastní zápas. Ještě vlastní slunce Mánesovo neprodralo se z mraků, ještě Smetana nebyl na pevném břehu — ještě bylo daleko, daleko do jara. Aleš koledoval po českém národě dál — musel se dočkat velkých obratů, musel počkat na vzkříšení Mánesa a Smetany, než mohla dojíti řada na něho!

Aleš rostl v lásce a obdivu a stojí dnes vysoko, vysoko! Jenom čtěte, co o něm bylo napsáno! Kde by se toho kdo byl nadál, řekněme před dvaceti lety! S jakým asi pocitem bral Mikoláš Aleš do ruky knihu, svazeček „Zlatorohu“, kterou napsal K. B. Mádl? Tam odtud vyšlo všechno — „Zlatoroh“ je toho všeho jenom viditelným znamením. A při tom zůstal mistr tím prostým mužem, tím Mikolášem Alšem, jakým býval a jakým zůstane do

smrti, kdyby sebe víc poct a uznání nahrnulo se na jeho hlavu. Zůstalo všechno u něho, doma, jak bývalo. Žádného atelieru neměl, nemá a už asi míti nebude. — Není, neznám prostšího přibytečku nad Alšovu svatyňku, nad jeho pracovnu. Uprostřed stojí pevný, staročeský poctivý, dubový stůl — na obou stranách knihovny se zamilovanými svazky a autory Alšovými — na stěnách několik památečních obrázků. Nic víc! To je pracovna, to je atelier mistra Mikoláše Alše. Ještě něco je tam, na co bych byl málem zapomněl — jeho starý studentský kufr. V něm má svůj archiv, „do toho uložím celé svoje jubileum," řekl mi Mikoláš Aleš, když jsem byl u něho naposledy.

Všichni, pokud jsem si všiml, na něco jsme zapomněli. Jenom jeden ctitel Alšův nezapomněl na bytost, mistrovi nejdražší. V „Besedách Času" neznámý mi autor vzpomněl krásnými, dojemnými slovy věrné družky Alšovy, paní Marie Alšové. Znamenitě vystihl její krásnou, její vznešenou, její andělskou povahu, její věrné, její velké poslání. Vy zlatá, vznešená paní! Pamatuji vás, krásnou, majestátní — třicet let tomu, co jsem měl nezapomenutelnou čest vás poznat — pamatuji vás, jak jste se poprvé mezi námi, mladými divochy, objevila. Všichni jsme byli vaší krásou, vaší jemností, vaší ušlechtilostí, vaší láskou a vaší obětavostí okouzleni. A stal se zázrak — zůstala jste takovou, jakou jsme vás před třiceti lety poznali. Dvě věty pronesl pisatel článku v „Besedách", jež krásně vystihují povahu paní Marie Alšové. Chodila s obrázky k nakladatelům a do redakcí, obětovala se, zapřela svou citlivost, aby — ušetřila citlivost svého muže. Nikdy svému muži nemluvila do jeho tvoření. Hotové věci jen laskavým pohledem schvalovala. Nikdy jej nenutila k výdělečné činnosti!!

To jsou dvě věty, jež znamenají diadémy v povaze paní Marie Alšové. A ještě vám povím, jak minul velký, památný den v rodině Mikoláše Alše. Časně ráno přišla k svému Mikolášovi paní Alšová, objali se, políbili, hlavu k sobě přitulili — a zaplakali si při vzpomínce na vše, co prožili, co protrpěli, než dočkali se tohoto krásného, rozjasněného, zlatého dne! Šli spolu celý život ruku v ruce, v lásce a oddanosti, šli spolu k sobě přituleni, a zloba světa nedovedla je od sebe odpoutati. Jak teprve teď bude u nich krásně! Ba věru — vzácné jubileum — vzácný jubilant, — vzácní jubilanti: Mikoláš Aleš a paní Marie Alšová!

JUDr. R. J. Kronbauer.

TERÉZA NOVÁKOVÁ. Dne 13. listopadu zemřela Teréza Nováková, podlehnuvší své dlouhé srdeční chorobě. Literární obec česká ztrácí v ní hlavu neobyčejné výraznosti, spisovatelku, která nám dala řadu knih zcela osobité ceny literární. Pozoruhodný jest její umělecký vývoj. Po leta bývala horlivou, idealistickou propagatorkou ženských snah a psala při tom povídky, načechrané staromodním stylem i přemírou ženského citu. Byla ženskou spisovatelkou, jakých je mnoho. Ale jen zdánlivě. Probírala se zvolna hloub, od pouhé literatury obracela se k životu a v letech devadesátých dospěla již vysoké umělecké úrovně. Žila ve východních Čechách a vnikala do mysli českého lidu, obývajícího českomoravskou vysočinu, lidu, který ve svém horském ústranní zachoval si něco z ryzího obsahu staročeského duševního života. Původnost a hloubku myšlení, náboženské opravdovosti, vlastním rozumem utvořeného přesvědčení. Tereza Nováková byla bystrou a chápavou pozorovatelkou a objektivní vypravovatelkou, která přidávala svým figurám jen nutný literární rámec. A právě tou zdrželivostí, tou uměleckou kázní, k níž dospěla od sentimentálních svých povídek, zvedala své nové práce na vysoký stupeň slovesného umění. Vydala knihy obsahu národopisného: Kroj lidový a nár. vyšívání na Litomyšlsku, Východočeské lomenice a Úlomky žuly, od r. 1904 pak tiskla své knihy nejlepší, kterými dobyla si v literatuře rychle pevného místa. Byly to práce „Jan Jílek", Jiří Šmatlán", „Na Librově gruntě" a „Děti čistého živého". Dále „Rosné perly", „S kamenité stezky" a konečně i sbírka článků „Ze ženského hnutí". Knihy z poslední periody literární činnosti Terézy Novákové jsou knihy české nejen řečí a předmětem, ale i duchovou náplní svých hrdinů. Jsou nám tedy dvojnásobně milé. —X.

PROF. L. HEYROVSKÝ ŠEDESÁTNÍKEM. (* 14. listopadu 1852.) Dvorní rada profesor Dr. Leopold Heyrovský není osobností, jejíž jméno letělo by od úst k ústům řadami širokého davu. Předmět jeho životní práce jest stranou běžného zájmu, — a celé jeho bytosti, hluboce opravdové a skromné, příčí se, dávati si odměňovati každou zásluhu, každý dobrý čin ryčnými fanfárami popularity. Tím pevněji, tím hlouběji tkví úcta a láska k vzácnému tomuto muži v těch, kteří měli příležitost, seznati jeho práci a ohřáti se teplem jeho dobrého srdce. A těch jsou arcit legie. Více jak třicet let neúnavné vědecké, badatelské a učitelské činnosti universitní má za sebou prof. Heyrovský. Habilitoval se (r. 1876) na nerozdělené ještě universitě pražské pro právo římské a byl jedním z oněch pilířů, na nichž bylo lze postaviti samostatnou universitu českou. Jako badatel a spisovatel v obtížném oboru práva římského dostoupil Heyrovský v řadu nejpřednějších znalců a literárních zpracovatelů jeho, a jeho úhelné spisy, Instituce práva římského a Dějiny a systém soukromého práva římského byly by ozdobou každé světové literatury vědecké. Nebylo by tu na místě, a nejsme k tomu povoláni rozebírati blíže vědecký význam spisovatelské a učitelské práce Heyrovského; v tomto rámci chceme všeobecně pokloniti se před Heyrovským jako jedním z našich nejpřednějších a nejsympatičtějších pracovníků kulturních. Až se dočkáme důstojných budov pro naši universitu pražskou, až oživí se katedry a učební síně (kdy to konečně už bude!) druhé české university na Moravě, a až se budou hledati hlavy, jež pro tyto cíle nejvíce myslily a ruce, jež pro tato díla nejvíce pracovaly a — sit venia verbo — nohy, jež se pro ně nejvíc naběhaly, pak se oslavenec náš, i kdyby skromnost jeho byla ještě větší, nebude moci

ubránitu vděku nejvřelejšího. Ale to není, co jej pudí k všestranné, neutuchající práci, — té pružiny nemá zapotřebí. Ta neochvějná pružina kotví pevně v jeho vysokém smyslu pro povinnosti, jež mu ukládá čestné místo, na němž stojí, a v jeho ušlechtilém, silném citu vlasteneckém. A co bychom v těchto několika řádcích zvláště chtěli zdůrazniti; Heyrovský jest nejen velký, ale také dobrý člověk. Vzácně ušlechtilý, vzácně dobrý člověk. Obáváme se, že bychom si delikátní duši oslavencovu pohněvali, kdybychom clonu s této stránky jeho bytosti a působnosti více odhalovali, — ale ptejte se v institucích, které mají účelem zmírniti a ulehčiti trpký úděl hmotně strádajícího studentstva českého a povědí Vám ... Budiž české vědě, české universitě a českému studentstvu přáno ještě mnoho let svěžího, práci věnovaného života profesora Heyrovského! Dr. Vilém Pospíšil.

PAVEL LIST, spisovatel, který i v Máji otiskl některé své práce, oslavil dne 16. listopadu své padesáté narozeniny. Vydal dosud knihy: „Pestré kvítí", „Stezky a úsměvy", „Utišené vlny", „Chvíle lásky", „Růžové obláčky", „Meteor" a „Na různých stromech". Pavel List, rodným jménem Václav Schwab, píše do mnohých listů českých již dvacet pět let a slavil tedy s abrahamovinami i jubileum literární své práce. Narodil se v Brandýse n. Labem, studoval práva a jest vrchním poštovním kontrolorem v Praze.

MALÍŘ ANT. LHOTA A K. SVĚTLÁ. Na str. 76. v 6. čísle „Máje" pod tímto názvem otisknutou zprávičku nutno celou odkázati do říše bájek, což zajisté mnohý čtenář sám již učinil. Jest sice možno, že slavný malíř chrámových a historických obrazů o přízeň slečny Rottové se ucházel, nebot se dá uhodnouti, že měla krásná a duchaplná Johanna množství nápadníků, z nichž jednoho s humorem vylíčila v rozkošné črtě „Z tanečních hodin", ale není naprosto možno, že — jak pisatel praví — „k manželství nedošlo jen proto, že nastávající mistr kladl podmínku, by jeho nevěsta místo péra uchopila se žezla v domácnosti, na což naše spisovatelka nepřistoupila." Z toho by vyplývalo, že Světlá již jako svobodná dívka byla spisovatelkou, a přece jest všeobecně známo, že spisovatelské svoje jméno přijala od rodiště svého chotě: Světlé pod Ještědem, že pod jiným jménem vůbec nepsala a že tedy již musila býti vdána, když vstoupila na literární dráhu. Sňatek její s prof. Petrem Mužákem odbýval se 7. ledna 1852 a první její práce vyšla v almanachu Máji r. 1858, tedy šest roků po sňatku. Před tím ani tušení neměla, že kdy psáti bude. Jest třeba jen nahlédnouti do jejích „Upomínek" a „Literárního soukromí", aby se každý o tom přesvědčil.

Kterak by si byl mohl tedy malíř Lhota stanoviti takovouto podmínku? Z toho vidno, jak celá ta zpráva jest bezpodstatna. A. Čermáková-Sluková.

Adolf Heyduk: VZPOMÍNKY LITERÁRNÍ. Je to roztomilá knížka, kterou náš básník právě uzavřel dlouhou řadu svých spisů, vydávaných nákladem J. Otty v Praze. Všechna upřímnost a něžné cítění, které vane na čtenáře z každého Heydukova verše, dýše také z těchto milých kapitol jeho intimní a přece tak svrchovaně zajímavé a vzácné prósy. Adolf Heyduk dává nám nahlédnouti nejenom do svého básnického nitra, ale vrhá mnohý jasný paprsek také na některé význačné postavy našeho písemnictví a při tom uchovává nejednu neznámou osobu, aby nepropadla nezaslouženému zapomenutí. Tak na příklad rozkošnými vzpomínkami jsou Balladu dětskou a Má poslední návštěva u Nerudy. V prvé vypravuje o našem obrovitém spisovateli, jak se přišel podívat do Písku na dcerušku Heydukovu — právě den po jejím pohřbu. Za smutné své návštěvy napsal a zarmouceným rodičům zanechal známou tklivou Balladu dětskou. Dojemné jest líčení poslední návštěvy Heydukovy u Nerudy, ke kteréž kapitole se druží tolikéž pohnutlivá Vzpomínka na Julia Zeyera a Naposled s Čenským. Vedle toho svou zajímavostí upoutávají nás ostatní články, ze kterých hlavně Má první kniha, O kruhu Májovém, Počátek prvního literárního sdružení Májového a Jak byla rozehnána první družina Májová mají pro naši literární historii skutečnou důležitost. Doporučujeme Heydukovy Vzpomínky jako význačný květ z oné veliké vonné kytice prací, které po dobu delší než padesát let neúnavně připravoval a skládal svému českému čtenářstvu. Ds.

KAREL SABINA od Vojt. Krist. Blahníka, je nová kniha z nakladatelství P. Plačka vydaná, jejíž účel je rehabilitace velmi nadaného publicisty a básníka českého, jenž naříčen ze zrady národní věci. Ukazuje se, že literat tento, nalezaje se v nejkrutější nouzi, nanejvýš poskytl policii zprávy objektivní (nikoli zrady), pro vládu tureckou, o činnosti bulharských studentů v Praze. Celé to martyrium českého spisovatele vysvitá tu z ukázek ke spisu připojených, pohříchu, aby kniha valně na objemu nevzrostla, příliš neobjemných; patrno tu zřejměji, než z dřívějších prací o tom předmětě, jichž pramen z husta se dotýká. Současně poskytuje biografie tato obraz současné žurnalistiky, pokud na ní participoval tento zajímavý beletrista, jehož uměleckému významu také teprve novodobá literatura poskytuje zadostučinění, jeho vztahy k Havlíčkovi a všem ostatním tehdejším vlastencům. Výbor z děl Sabinových ke spisu připojený, jak praveno, přáli bychom si obšírnější. Obsahuje přetisk několika básní Sabinových, trochu sentimentální „Večer na jeseni" a svrchovaně zajímavé „Literární obrazy", esthetické reflexy, z nichž se jeví, jak Sabina předstihoval svou dobu. Naše literární historie se množí, přáli bychom si, aby vycházely podobné biografie všech vynikajících pracovníků té doby, ale i současných, dokud žijí pamětnici a nezapadly důležité dokumenty. — ý —.

OPRAVA. V článku dr. V. Dvorského v balkánském čísle Máje prošla ve spěchu práce chyba, kterou tuto opravujeme. Místo Kamin má státi Kanun Lek Dukadjinix (Kanun = Canon = sbírka; lek = lex = zákon).

Toto číslo vydáno dne 22. listopadu 1912.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

Z NOVÉ, DOSUD NETIŠTĚNÉ KNIHY JAROSLAVA VRCHLICKÉHO „MEČ DAMOKLŮV.“

SUSPIRIA.

Ó, jsme-li více než kývadla v studni,
v hluboké studni a v tmě visící?
Tu a tam tknou se nás svitové bludní
po krajích roubení mdle tančící.
Tu a tam záblesk nás radosti stihne,
myšlenka: dostat se z propasti ven,
tu a tam vzácná se naděje mihne —
a prchne sen,
a kýváme v studni se Času a Prostoru dál.

Ó, jsme-li více než v pavouka přízi
chycené mušky se chvějící?
Tu a tam zříme kus blankytné řízy
volně se nad námi stkvějící.
Tu a tam zdá se nám: Strhnem ty sítě,
Los, pavouk, jimiž nás obetkal,
a dáme se v odboj, úlisně, skrytě —
však v stínu skal
v své síti se houpáme zmoření, rdousení dál.

Ó, marné boje! Ó, zápasy plané
vůči té Nutnosti děsící,
chytané stíny po zdi, jak vane
Osudu vichr zlý, bouřící!
Kývadla v studni, mušky jen v síti
a venku je radost, naděj a vznět,
zde zápasy o vše, co hluché zvem žití,
a nemůžem v před —
tak visíce kýváme v studni se Času a Prostoru dál.

TAJ ŽIVOTA.

E. DESTINNOVÉ.

Taj života spí v hrobech zavřených.
Leconte de Lisle.

„Taj života spí v hrobech zavřených,“
děl kdysi básník; jistě on se klamal.
Sám celou duší chleb života lámal
a rád a všem a z celých ňader svých,
však mýlil se i ve svém nadšení:
taj života nedřímá v hrobů tiši,
taj života volá, kde jen živí dýší,
a nejvíc v umění.

Tam bije člověčenstva srdce celé,
tam skála, z které tryská věčný zdroj,
tam zkazky otců, báje, tuchy ztmělé,
tam vzlet a vzruch a vzmach a nepokoj,
tam touha v před se na kolosa týčí,
tam zniká vše, co malé, trpasličí,
tam oheň šlehá v divém plameni:
taj života, ať velký, nepatrný,
tam květy nalezá i svoje trny,
svůj celý výraz — v umění.

Tak přišla's k nám. Jsi dcera našich luhů?
Jsi edenu host plachý, tajemný?

Tvůj zpěv nás jímá ve mystickém kruhu,
cit vyvolává známý, vzájemný.
Tvá celá bytost ve Tvém čárném hlase
jak v povel čaroděje ozývá se
kol duší tkajíc závoj přejemný.
Ó, zpívej! zpívej! — Pout životem těžka;
buď jeho naděj, hvězda, síla, kněžka,
a měj nás ráda v sestry toužení
a vycítíš, taj veškerého žití,
co chví se, pláče, jásá, bouří, cítí:
v Tvém zpívá umění!

PŘED SOUDEM.

Před soudem, zdálo se mi, že jsem stál.
Na jednu váhy misku anděl dal
mé srdce plesnivé a skoro tlící,
však vždycky veselé a milující.
Na druhou dal mé knihy — pěkný stoh,
jazýčkem váhy šinul víc, než moh,
leč knihy pachem doby splaskly, zbledly —
mé srdce vyvážiti nedovedly.

ČRTY Z ČERNOHORSKOTURECKÝCH HRANIC V MÍRU.

NAPSAL Dr. J. ČERMÁK.

Po bouřlivé noci, kterou jsme přečkali pod košatou, ale přece jen málo nepromokavou moruší, kdesi poblíž Bijelopolje, dorazili jsme — doc. dr. Dvorský, pisatel a nás provázející vůdce a tlumočník v jedné osobě, Djoko Perković — z rána do Mahaly. Jeden z prvých, koho jsme v tiché vesničce potkali, byl sám pop, otec Andrija Dragović, jemuž jsme přinášeli z Podgorice pozdrav od jeho bratra Marka, professora podgorického gymnasia, známého i vědeckou literární činností. A již byli jsme v příjemných poutech černohorského pohostinství. Černá káva zaplašila únavu, přátelským rozhovorům nebylo konce, a dosti pozdě teprve jsme si vzpomněli, že vesnička Mahala měla nám vlastně býti východiskem k opuštěnému kostelíku na turecké hranici, k Nikol-crkvě. Otec Andrija nám sice z prvu rozmlouval tento úmysl, když však viděl, že se přece máme k odchodu, rozhodl se jinak. Zavolal svého nejstaršího synka, as 14 či 15letého Nikolu, dal mu rozkaz, aby nás doprovodil a připomenul prostě: „Vezmi revolver, a hleď, abyste se příliš na tureckou stranu neukazovali.“

Mladý Nikola u vědomí svého poslání choval se vážně jako dospělý muž. Nemluvil zbytečně, vedl nás mlčky širou rovinou Čemovského polje, pustým kamenitým krajem, zarostlým pouze nepatrným, nízkým bylím, směrem k východu. Stěží během cesty, téměř hodinu trvající, dobyli jsme z něho otázkami, proč osamělý kostelík zve se též pazarem. Bylo zřejmě znáti, že uvažuje dříve o každém slově, než je vysloví. Konečně objevil se před námi nízký, kuželovitý pahorek, s kamennou kaplí na vrcholu, při níž několik ojedinělých stromů svojí zelení snažilo se osvěžiti jednotvárnost kraje. Nikol-crkva dominuje nepřehledné rovině, ač se nad ni zdvihá jen o několik metrů. Pusto a prázdno bylo daleko široko v celém okolí. Nikde v širé rovině na dohled živé duše, ba ani keře a stromů. Teprv daleko na obzoru, za námi, zdánlivě až na okraji roviny bylo zříti stopy života, kde rýsovaly se v skupinách stromoví sotva znatelně vesničky Mahala, Golubovci a Bijelopolje. Proti nám modravým tonem zdvihaly se v dáli z roviny prvé svahy albanských hor s tureckou pevnůstkou Vranj, vysunutou v popředí, a bělající se z daleka jako nepatrný bod na táhlém hřbetu výšiny. K severu a jihu tratila se rovina jednak k Podgorici, jednak k Plavnici a Skadarskému jezeru, skrytému za splývající řadou stromů v mlhavé dáli pod zachmuřenou oblohou. Sotva bylo možno prostým, neozbrojeným okem tušiti na severovýchodě na prvých vyvýšeninách nad rovinou tureckou pevnůstku Šipčanik a pod ní v záhybech horských kulis skrytou hraniční osadu Tuzi.

Sám kostelík se svými pevnými, kamennými zdmi, úzkými okny a prostičkým vnitřním zařízením působil dojmem vojenské pevnůstky (rázu ovšem poněkud zastaralého) spíše než domu božího. Několik opuštěných, starých hrobů, obložených dle typického černohorského způsobu plochými kameny a skrytých pod košatými stromy těsně u kostelíka, budilo v mysli otázku, očekávají-li zde svého vzkříšení padlí v boji za svobodu či v některé z hojných pohraničních potyček.

Čas zvolna míjel, obloha chmuřila se vždy více, a brzy drobný déšť zahalil jako opona dalekou vyhlídku šedou mlhou. Nastoupili jsme volným krokem cestu zpět k Mahale, smáčeni vytrvalým deštěm až k vratům hostinného domu otce Andrije.

Odpoledne čekali jsme marně v hanu Halibegov mlin při mostu přes Cijevnu na příjezd dostavníku od Plavnice. Dlouhou chvíli krátil nám všemožně místní mladistvý učitel. Příjemný společník dal nám dokonce předvésti od přítomného pěvce některé z písní o kraleviči Marku s průvodem guslí. Žalostný, jednotvárností na recitativ upomínající zpěv, postupující s lapidární přímostí a bezohledností přehlušoval chvílemi déšť a působil vnitř začouzeného, prostého hanu, plného oblaků dýmu z otevřeného ohniště i z cigaret, jako obraz dávné minulosti, čarovným způsobem uchráněný po naše časy.

V podvečer teprv odtrhli jsme se od milieu, připomínající staré časy srbské slávy; omnibus nepřijel, vydali jsme se tedy blátivou silnicí pěšky k Podgorici.

* * *

O několik dní později byli jsme již zase hodný kus cesty za Podgoricou, v Zatrijebči, hosty faráře (katolického) P. Marka, na území černohorských Albanců. Bylo nám příjemno potulovati se s milým hostitelem po vysoké krasové plošině, řídce jen porostlé křovinami a ještě vzácněji ojedinělými stromy, vyjíti až na samu hranici, na okraj plošiny, kde náhle rozvírá se pod našima nohama pohled do propasti víc jak půl tisíce metrů, po jejímž dně jako stříbrná, drobná stuha vine se bystrá Cijevna. Zde skutečně hranice, z hruba vzato, dána velkolepým rozhraním přírody, těsným říčním kaňonem, zařezaným v závratnou hloubku do hmoty vápencové, kdysi kompaktní, plošiny. A přece i tak zřejmá, vyslovená hranice přirozená jevila a jeví se hospodářsky nedosti správnou. Krasová plošina zatrijebačská nestačí chatrnou svojí vegetací uživiti stáda Zatrijebčanů, a ti po starém zvyku zaháněli a snad i podnes honí je přes propast Cijevny do protějších zelených svahů Zatrijebačké Gory (Marija Trijepšit), což dávalo ode dávna podnět k nepřátelství se sousedními albanskými kmeny, sídlícími již na půdě turecké. Osada sama jeví proto ráz téměř opevněného válečného tábora. Všude se setkáváme s muži, ozbrojenými nejen revolvery — ty nosí na Černé Hoře každý na znamení, že je vojín — ale i puškami. Bez pušky nejde Zatrijebčan ani na krok. Však mají právě také příčinu: před rokem vzali útokem a do základů rozbili dvě turecké pevnůstky, které jim bránily přecházeti přes Cijevnu na svahy Zatrijebačké Gory; při tom pobili nejen posádku, ale i as třicet lidí z kmene Grudi, jednak Klmenti, a s těmi nyní následkem toho jsou v krevní mstě. Sám bodrý „padre Marku“ (pravým jménem P. Lionardo Goiani), musí býti náležitě opatrn; jet uprchlíkem z Mirdity a na jeho hlavu vypsána tureckou vládou slušná řada tisíc piastrů. Poněvadž právě touto dobou většina obyvatelů vesnic meška na vzdálených salaších Kostićských, jsou okolnosti velice příhodné k provedení msty, zejména když osada leží jen několik minut od hranic a krasový terrain poskytuje dostatek úkrytu k zákeřnému překvapení. Proto na večer bývali jsme svědky, jak denně se soumrakem byly dveře zataraseny, a okenice pevně uzamčeny. Chtěli-li jsme po večerní besedě, při které se pravidelně mnoho kouřilo, vpustiti do jizby trochu čerstvého vzduchu, musili jsme dříve, než jsme uvolnili okenice a otevřeli okna, shasiti světlo, aby osvětlené okno nebylo výborným terčem případně venku ve tmě se potulujícím členům nepřátelského kmene, kteří jdou „za krví“.

Hledali jsme někoho, kdo by nás doprovodil do Grudy; náš dragoman, Djoko, jinak muž neocenitelných vlastností, neznal cesty a také se mu mnoho přes hranice nechtělo. Beze zbraně se bál, a se zbraní zas vydává se v nebezpečí, že mu bude tato odňata tureckými úřady a na udání jejich bude ještě černohorskou vládou potrestán. Z mužů nemohli jsme přirozeně dostati zde ani

jednoho. Všichni byli příliš rozumni, než aby svévolně sami vydávali se v ruce nepřátel, prahnoucích po pomstě, a tak musili jsme konečně sleviti ze svých požadavků. Přijali jsme nabídku farského souseda, Zela Baci, že nás povede Cijevnou až po Hani Grabom.

Zatím roznesla se po okolí zpráva, že na faře jsou cizinci, a bodří Zatrijebčani v domnění, že jsme zajisté lékaři, přicházeli houfně na poradu a zvali nás neustupně do svých kuć. Navštívili jsme tak i kuću bývalého bajraktara*) zatrijebských Albanců; sám starý nás uvítal se svými syny, z nichž jeden má důstojnickou hodnost v černohorském vojsku. Příšerně odrbaný šat starcův divně kontrastoval s našimi pojmy o předním muži kmene; myslím však, že názory Albanců v ohledu kroje blíží se silně názorům našich turistů: čím ošumělejší, tím úctyhodnější. V kući jsme mnoho neprospěli; žádalit od nás, možno-li, vyléčení jednoho slepého člena rodiny; zřejmě nepřišli jsme příliš vhod s radou, aby uchýlili se k lékaři do Podgorice.

Na naši příruční lékárničku, kterou jsme měli pro všechny případy mezi zavazadly, učiněn byl v těchto dnech silný útok; všechny za dlouhou dobu nastřádané neduhy přišly na přetřes, a na faře po celý den se střídaly návštěvy nemocných neb jejich příbuzných. V duchu jsme litovali, že nikdo z nás nestudoval lékařství; bylo očividno, a i v řečech jednotlivců byly o tom učiněny přímo narážky, že jako lékaři bychom snadno prošli krajem, jehož obyvatelé se jinak cizincům uzavírají.

Jitro dne 4. července 1908 vysvobodilo nás z nuceného zasahování do práv lékařských. Časně z rána, již s úsvitem, objevil se náš soused, Zelo Baci, s puškou na rameně před farou. Rychle skončili jsme přípravy a v brzku ubírali jsme se krasovou plošinou k okraji propasti Cijevny. Zde opustili jsme široké území a mlčky sledovali jsme nepatrnou stezičku, vinoucí se v skalní stěně ostrými zátočinami do propasti. V tichém jitru byla hlubina Cijevny zavalena šedou mlhou par. Za nedlouho prvý příkrý skalní stupeň měli jsme za sebou, stezička propletala se mezi skalinami a balvany, jakési erosivní rýhy, vyschlého koryta občasné bystřiny. Řídké křoviny tu a tam ve skalinách uchycené prozrazují snahu vegetace, zmocniti se i tak nepříznivého terrainu. Sestupovali jsme stále ostře. Prvý, Zelo, nesl pušku opřenu o pravé rámě, a tím, že byl v sestupu stále o něco doleji, mířil mi ústím pušky každé chvíle do prsou nebo do břicha. Nejprv mne to, otevřeně přiznávám, poněkud rozčilovalo, a uhýbal jsem se stále z rány; když však na uzké stezce bylo vyhnutí těžké, smířil jsem se brzo s osudem, a v doufání, že moskovky mají stejně bezpečnou pojistku jako rakouské manlicherovky, věnoval jsem raději pozornost okolí. Našeho průvodce zajímalo okolí rovněž, jenže zřejmě s jiného hlediska. Připadal mi svojí bdělostí jako ušlechtilý lovecký pes; větřil takřka za každým krokem; jakmile sebe menší šramot se kdesi ozval, sotva postřehnutelný našima necvičenýma ušima, již stanul s puškou uchystanou k ráně, nehybný, jedině bystré oči jeho hrály, neklidně těkajíce v chvatném přehlížení podezřelé části půdy. Několikráte zastavil tak naše kroky poplašený pták; jednou vynořila se dokonce z houštin typicky v šátek zavinutá hlava jakéhos Albance, s nímž Zelo vyměnil několik slov ve své mateřštině, načež se obrátil k nám lámanou srbštinou: „Nemoj se bat, rodjak to moj . . .“ (Neboj se, to je můj příbuzný).

Doleji vstoupili jsme do řídkého listnatého lesíka a jím nížili se k Cijevně. Konečně po sestupu, trvajícím necelé dvě hodiny, vyšli jsme na rovnou terassu, nesoucí kukuřičné pole, znamení, že jsme již na dně údolí. Zabočujeme úzkou stezičkou na okraj terassy. Pod námi as 20 m. doleji hučí Cijevna, prodírajíc se s hukotem úzkým korytem, a zahýbá k jihovýchodu pod úzký, klenutý most Ura Hadži Tahirit. Nad řekou na protější stráni, ozdobené několika zátočinami pěšiny jako ornamentem, činí ještě ruiny zdí zmíněné již turecké hraniční pevnůstky.

Údolí Cijevny je neobyčejně romantické. Plošina zatrijebačská spadá stěnami místy zcela kolmými (Škala Smedeč); protější stráně svažují se k řece velice příkře. Dno údolí je těsné, a řeka sama stísněna je ještě více, nebot prohlubujíc stále svůj tok ponechala po obou březích vysoké terassy, mezi nimiž prudce se ženou bystré vlny. Tu a tam vznikají peřeje, kde řečiště zahraženo je divoce skupenými balvany slepenců, úlomků podemletých oněch teras.

*) praporečníka.

Souběžně s naší stezkou sleduje i na druhém, tureckém břehu pěšina tok říční. Prostranná terassa sužena je místy vybíhajícími hřbety úbočí až k nezřetelnosti. Tu a tam v skupině balvanů pozorujeme uměle zbudovaný úkryt pro jednu, nejvýš dvě osoby, s malým okénkem v podobě střílny s vyhlídkou přes vodu na protější břeh. Patrně úkryt k čekání na „krev".

Minuli jsme jakési pusté salaše a ubírali se dále po vysokém břehu, po terasse nyní opět prostrannější. Nízká zeď lemuje levý bok cesty. Kdosi tiše zavolal, Zelo zarazil, jediným hmatem přichystal pušku. Objevil se jakýs starší muž s karabinou v ruce a s opaskem naplněným kol do kola náboji. Zelova tvář se vyjasnila, ruka zase spustila zbraň k noze; naše revolvery putovaly zase do kapes. Oba muži se políbili, a pak pokračovali jsme zase v cestě k Hani Grabom, nyní již pod ochranou více jak sta patron.

Hani Grabom tvoří trojice nízkých kamenných chatrčí na levém břehu řeky, k ochraně a odpočinku poutníků, ubírajících se z albanských hor do Skadru. Přes řeku do hanu jsme pro krevní mstu svých průvodců nesměli, uložili jsme se tedy v houštině na měkkou trávu k oddechu a hleděli jsme z úkrytu mezi větvemi křovin pozorovati život na druhé straně, za vodou. Ale okolí hanu bylo jako vymřelé.

Za to při návratu údolím, když odbočili jsme od toku řeky trochu výše a zamířili do kuly Luz Deda Nik Preloviće, přišli jsme do četné společnosti. Vstoupili jsme do kamenné, massivní budovy; Zelo odložil svoji pušku před vchodem, patrně na znamení, že nevstupuje s nepřátelským úmyslem. V pološeru prostranné jizby zpozorovali jsme na zemi okolo ohniště několik sedících osob. Hospodář sám uvítal nás jako svěřence padre Marka velice srdečně, a nemálo nás potěšilo, že oslovil nás plynnou srbštinou (naše znalosti albanštiny byly velice chatrné, a proto rozhovor s Zelem, který jiné řeči neznal, stále vázl). Z ostatních přítomných seznali jsme ještě bratra hospodářova; druzí uchýlili se uctivě do pozadí. Byly mezi nimi zajímavé typy. Dva bratři z Grudy, kteří spoléhajíce na pohostinnost pod „besou"*), zcela klidně přes všechno nepřátelství zde odpočívali, a s nimi jakýs mladý hoch, který vedl koně tímže směrem, po toku Cijevny do Grudy. S nimi seděl jakýs podivný turecký vojín, jemuž zřejmě kroj aškera velice špatně přiléhal; z nohavic vyhlédaly jeho bosé nohy od polovice lýtek, bluza, poněkud těsná, neměla knoflíků, a z krátkých rukávů čouhaly vyzývavě kostnaté ruce; hlavu měl nepokrytou, a s uniformou divně kontrastovala hlava, po severoalbanském způsobu nad čelem až do polovice temena plně oholená, ostatek divoce zarostlý dlouhými, černými prameny vlasů. Prelović na náš udivený dotaz, co zde dělá turecký voják, s úsměvem vysvětloval, to že není nijak příslušník osmanské armády, nýbrž zdejší Albanec, jeden z účastníků loňského útoku na zmíněné turecké pevnůstky a mostu Hadži Tahirit, kterému se v ukořistěné aškerské uniformě zalíbilo jako v laciném a dobrém šatu.

V utěšené shodě popíjeli jsme všichni za nedlouho černou kávu, rakiji, pálenou z medu, a kouřili jsme cigarety z výtečného „kontrabandu" pašovaného tabáku, pro který zde není tak daleko, jako pro „monopol" (státní tabák), jakosti mnohem horší. Mladičká dívčinka, as 12letá dcerka Prelovićova, nestačila ani v kleštích neb na úhledné lopatce donášeti žhavé oharky z ohniště a jimi zapalovati vonné smotky.

Zatím oči, uvyklé pološeru, mohly se nyní svobodně rozhlédnouti po zařízení příbytku. Dům sám tvořil jedinou prostrannou místnost obytnou. Proti řece a protějšímu břehu obracel pevnou, kompaktní zeď; vchod vedl od stráně, se strany černohorské. Uprostřed jizby, proti vchodu, umístěno kameny ohražené ohniště; kouř unikal volně otevřenými dveřmi, jimiž také jako jediným otvorem, mělo světlo z venčí přístup. Na zdech rozvěšeny byly tři pušky, několik revolverů a opasků, vyšperkovaných náboji (na opasek počítá se přibližně 50 kusů), dále několik nádob na vodu a k vaření, okrouhlé prkno, rovnající se významem našemu stolu; kromě toho doplňovalo inventář několik koberců, svinutých v koutě chaty. a při nich ještě několik pušek.

Čas již značně pokročil, když začali jsme pomýšleti na další cestu. Všem podmínkám pohostinství jsme vyhověli, ba okusili i výborné pstruhy z Cijevny; rozloučili jsme se tedy obligátním polibkem s Luz Dedou Nik Prelovićem a ostatními

*) dané slovo, úmluva.

(mužskými pouze!) přítomnými, a vydali se na další pout podél toku Cijevny.

Slunce nad námi zářilo vesele do tichého údolí, jakoby ani netušilo, co záští a nepřátelství se tají na tomto úzkém pruhu země. A jako výsměch všemu mocnému dojmu dosavadnímu zdál se nám veliký, řvavě rudý slunečník, který se pohyboval klidně, odměřeně a nevšímavě po druhém břehu jako dissonanční skvrna v sladěné šedé okolí. Jeho majitel seděl na drobném koníku, pušku přehozenu přes rameno, a před paprsky slunečními ukrýval se do stran široce rozpjatého „šotoru". Tato zřejmá bezstarostnost nám imponovala, a dlouho ještě sledovali jsme s příjemným úsměvem údivu stále se menšící a tratící rudou skvrnu slunečníku v zátočinách údolí, než zmizela za skalní hranou docela.

Ještě naposled napili jsme se z chladných vln Cijevny; pak řeka zabočila v levo náhlým obratem k mostu Hadži Tahirit, a my opustili jsme dno údolní, abychom pustili se vzhůru strmým skalním zákoutím pod srázy Škala Smedeč. Jednotvárně ubíhala cesta řídkým lesem, pak balvanitou strání, a pod námi stále hloub a hloub se nořilo vinuté, těsné údolí. Když pod večer vyšli jsme z útrob propasti na širokou plošinu zatrijebačskou, zlatilo slunce ještě posledními paprsky bělavé zdi kostela, kdežto v údolí Cijevny, hluboko pod námi již rozložily se temné stíny soumraku.

Rozloučili jsme se srdečnými díky s milým a pozorným svým průvodčím, vstoupily do nízkých farních vrat, a ty hned za námi zapadly, opřeny silnou závorou. Bodrá tvář otce Marka zářila milým uspokojením, že jsme se včas a bez úrazu vrátili, když nás vítal a zval k přichystanému již stolu.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Villa rytmistra Horáčka zářila toho večera jasně do tiché noci.

Konal se tam jeden ze tří, čtyř rautů, jimiž půvabná paní rytmistrová za rok po každé aspoň na chvíli vyháněla nudu ze zamlklých stěn svého dobrovolného vězení, přeplněného ozdobnými tretkami, jemně vybíravou, ale chladnou nádherou.

Dnešní večer byl jaksi po letním oddechu zahájením saisony a mimoděk utvářel se slavnostněji. Přišel i brigádník se svou chotí, dobře naladěn pochvalou, jíž se mu včera, po ukončení pevnostních manévrů, dostalo z úst nejvyššího inspektora armády za vzorný stav a statečné držení se dělostřelecké brigády, jeho vedení svěřené, včetně i s vozatajstvem, které také vždy bylo na svém místě. Kámen spadl mu s prsou, když dnes ráno zavřela se tmavozelená dvířka zvláštního salonního vozu za velikým pánem a rychlík po několika vteřinách zmizel v zatáčce plasy, za hrubě tesanými sloupy dřevěného přejezdu, po němž hrčela řada těžce naložených kar a povozů. Teď mohl se zas on sám cítiti větší, jak tomu byl zvyklý, maje nad sebou jen starého, klidného velitele pevnosti, a mohl povoliti zas celé žvatlavosti a pohyblivosti svého živého temperamentu, který při rapportech, přijímání hlášení a poradách taktických nutil jej stále svrškem těla se klátiti, nohama v polokruhových obloucích do zadu házeti, po lýtkách jezdeckým bičíkem se pošvihávati, že připomínal vrtící se loutku nebo kolem samičky tančícího páva.

Tak i dnes tady sotva chvíli klidně za stolem poseděl, tu vstávaje, tu přes tabuli se nakláněje, tu v pravo, v levo bledě modrý generálský svůj kabát kymáceje, že mu i čestné medaile, vyznamenání a řády na vypiatých prsou sem tam poskakovaly a lehkými nárazy o sebe zvonily. Vedl ovšem hlavní slovo, jak v společnosti toho druhu, kde všichni lpějí na rtech svého představeného, ani jinak nemůže býti. Činil dvorné poklony dámám, dělal vtipy, o nichž myslil, že jsou duchaplné, hned zase obracel hovor na věci odborné, zkrátka skákal s jednoho na druhé, což ještě zvyšovalo dojem těkavosti, jímž působil celý rtutovitý jeho zjev. A když dámy po tabuli odebraly se do vedlejšího pokoje, aby pánům uprázdnily pole ke kouření a volnějším vtipům, mluvný generál využil ještě více své nadvlády, a tok jeho řeči se nezastavil. Mluvil o všem možném, o mnohém, v čem se vyznal, většinou o tom, čemu neroz-

uměl. Na štěstí skoro nikdo ze samé úcty toho ani nezpozoroval. Hostitele, rytmistra Horáčka, vše sice notně nudilo, ale to jen proto, že sám nemohl na svém koníčku jezditi: totiž vymluvit se o svých vozech a koních. Přizvaní záložní důstojníci, těch několik, kteří neopomenuvše představiti se do domu, prokázali společenskou způsobilost, mezi nimi ovšem v prvé řadě dr. Kleneček, tvořili trpělivou stafáž.

Mezi četnými hosty všech zbraní a šarží, jak volbu jich určil společenský styk, stupeň kamarádství, neb i služební ohled a takt, který v těchto kruzích, na povrch chování tak choulostivých, je po reglamá nejdůležitějším zákonem, jediný, kdo ničím nedal se z rovnováhy a pohodlných zvyků svých rušiti, byl starší, dělostřelecký hejtman, chlapík jako hora veliký a tlustý, divno, že kůň ho ještě unesl. Hlava jeho, černající se krátce přistřiženými, zježenými vlasy a hustým plnovousem, zdála se malá proti širokým plecím, na nichž seděla téměř bez krku. Pro toho zde mohlo kázat ještě deset generálů. Jeho klidné modré oko, kontrastující nápadně s havraní černí temene i brady a s osmahlostí lící, kroužilo spokojeně nad bohatě krytou tabulí, vybírajíc si na ní kořist svému labužnickému jazyku a potírajíc lákavé mísy i číše perlivého vína se stejnou rozvahou, s níž v poli vybíral batterii své nejvděčnější objekty k odstřelování.

Mezi tím, co mužové po nechvalném zvyku neustávali ani ve společnosti mluviti o svém řemeslu a stáčeli hovor hlavně okolo skončených právě manévrů, či pro změnu, aby také Horáček měl do čeho mluvit, okolo začínajících cvičení podzimních, v útulném budoárku hostitelčině zvučelo jako v úlu novinkami a soukromými starostmi, radostmi i bolestmi řádního pevnostního hnízda.

Nejvíce zpráv věděla chot majora S., dáma ostrých rysů, všetečného nosíku a vyhublých tváří, výřečnější Démosthena i s Ciceronem dohromady. Viděla skoro každému do mísy, co se kde u koho vaří. Uměla slovům na oko nejnevinnějším, laskavým a mazlivým podlévati tolik jedu, že setina dostačila by k otrávení hejna krys; a čím začala s někým neb o někom hovořiti mazlivěji, tím více jedu měla proň připraveno buď v neočekávaném skrytém drápnutí, nebo nejčastěji, ale o to důkladněji, za jeho zády. Proto obávaly se jí zvláště mladší paničky, jimž ráda stavěla se protektorkou, a hleděly si udržeti její přátelství v marné naději, že jich tak aspoň trochu ušetří jízlivého svého jazýčku.

Dnes bylo pro ni látky k nevyčerpání.

Velitel vozatajské divise N., muž, skrývající za chladnou elegancí chování, pod maskou melancholické zamlklosti nejsobečtější pudy tyrannické přísnosti a vášně, odebral se ze zdravotních ohledů na dovolenou. Brzy po jeho odchodu odjela i chot jistého vyššího úředníka někam do lázní.

„Jak smutný jest osud nás řádných žen!“ vzlykala farisejsky paní majorová. „To tedy tajil pod předstíraným žalem za svojí chotí a svým dítětem! Za tou mlčící bolestí, jíž se činil všude zajímavým!“

A naklánějíc se ku generálové, šeptala jí do ucha, aby však poblíže sedící dobře mohly ještě slyšeti:

„Však se v zasvěcených kruzích ví, že jeho žena skočila i s ročním dítětem do vody, nemohouc snésti jeho despotismu . . .“

Brigádníková, dáma ještě mladších let, příjemně oválové, jemně rdící se tváře, s upřímně vykulenýma očima, jež stále jakoby se něčemu divily, nevyšla ještě z úžasu, který byl v zřejmém rozporu s jejím povznešeným postavením Excellence mezi paničkami štábníkův i subalterních, kdy mrštný jazyk paní majorové vháněl ji v úžas opět nový.

„Ani byste se nenadála, Excellencí, vy, ve své dětsky ještě nevinné mysli, co je tu v tom světě okolo nás zkaženosti . . .“

A vydráždivši takto zvědavost svých posluchaček, pokračovala ztlumeným hlasem:

„Dcery hejtmana P., toho, co bydlí nedaleko odtud, na prvém rohu ulice, jež vede z města k zahradám našich vill, vedou si poslední dobu již tak otevřeně, beze všeho studu, že se divím, jak se to dá srovnati s vážností našeho stavu. My všechny pod tím trpíme. A kdyby mi nebylo toho dobrého starého pána líto, který ve své zaslepenosti ničeho netuší, — chudák! má také starostí, tone v dluzích, až po krk, — věřte, byla bych první, která bych se postarala, aby dán byl do pense a ostudě učiněna přítrž. Ale tak, prosím vás, káže soucit . . . Lépe o tom ani nemluvit. Zvláště ne před našimi muži.“

Generálová nezdála se ani plně chápati, kam mířil jed stárnoucí klevetnice.

„Ach, naši muži!“ ozval se v tom z koutka ironický vzdech. Seděla tam skrčená dáma unavených tahů, s popraškem předčasného sněhu na řídkém, sítkou krytém drdolu. A hodivši pohrdlivý pohled do vedlejšího salonu, kde její muž, podplukovník pěšího pluku, chystal se nad plnou číší, s veselou zarudlou tváří bonvivanta, vyprávěti štavnatou nějakou anekdotu, pokračovala resignovaně, ulamujíc z mandlového rohlíčku k čaji. „Naši muži se v tomto ohledu pro čest nerozčílí. Spíš zapíšou si ještě adressy.“

A dolomivši rohlíček, sklesla opět v nemluvnost na svém zastrčeném křesle.

Angličanka, užívajíc práv domácí paní, dala hovoru rychle jiný směr, aby stále divící se paní brigádníková nezpozorovala špatně tajených zlomyslných úsměvů, jež při posledním thematě škubaly rtoma některých paniček.

Ostatně ji, dceru studeného Albionu, takové malichernosti nezajímaly. V chladu svého plemene k erótickým spádům, nebyla by ani schopna žárlivosti, která jí připadala velice hloupá. Jediné, co ještě bouřilo jí flegmatickou krev, byla opět jen sensace krve. Procesy, jako onen předvčerejší, popravy, katastrofy.

Přesunula hovor na vraha, při čemž méně ji vábily vilné pohnutky jeho zločinů, než výjevy činů samých, bestiálnost, s kterou je páchal.

A když již dámy, srkajíce čaj nebo černou kávu, a některé i pokuřujíce útlé cigaretky, ocitly se v těchto končinách krvavých násilností a neštěstí, nemohla se nevynořiti na tapet záhada dne: tajemný případ nadporučíka Možného. Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

V Dubrovníce se zdrželi tři dny. Nemohli se nasytiti této čarovné jaderské pohádky. Stále byli jako ve snách, jako u vytržení, jejich mladé umělecké duše až blouznily.

„Proč nemají Čechy kus takového moře a takového slunce?“ horlil zase Jan Verner, a Polykarp Martin ochotně mu přizvukoval. Oběma se zdálo, jaká mocná tvořivá křídla by jim narostla, kdyby tak vzácné prostředí bylo jejich domovem. At se vrtli kam vrtli, všude nalézali něco, co je dokonale očarovávalo. Jednou to byl pohled se strmé silnice z gružského přístavu do Dubrovníka, odkud oko se může hodně do široka rozletěti po modré mořské pláni. U nohou majíce obrovské agavy a ještě hlouběji o skály se tříštící křišťálově čisté vlny, hlasitě vyjadřovali nadšení a plýtvali uměleckými vzněty.

Podruhé to byla návštěva vděčného poloostrova Lapadu, kam si vyšli na půldenní výlet mezi olivy a fíkové stromy a kde nalezli stulený hřbitůvek, plný strmých cypřiší a mramorových náhrobků. Kus dubrovnických dějin odpočívalo pod tím mramorem a pod těmi nepohnutými cypřišemi.

A jindy zase procházka opačným směrem do Svatého Jakuba, kudy se chodí do prastarého Kavtatu, založeného prý Epidaury, anebo výlet po moři na ostrůvek Lokrum, kde Fridrich Barbarossa v nebezpečí před mořskou bouří se zachránil a na dík za to vystavěl chrám. Nyní je tam klášter s opuštěným panským křídlem a tichounkým nádvořím, pak u malého přístavku malá vilka, na prvý pohled se zdá, jakoby ostrov byl již dávno opuštěn a odsouzen k zapomenutí. Jenom skrovné památky po arcikníženi Maxmilianovi, pozdějším neštastném císaři mexickém, a po rovněž neštastném kralevici Rudolfovi upomínají o pozornost zamlklých hostí. Pouze palmový hájek s bronzovým poprsím a lourdskou svatyňkou a pěšina, obrostlá hustou rosmarinou dávají tušiti, jak asi bývalo na Lokrumu za jeho lepších dnů. Teď ostrůvek jakoby se stal místem očarovaným, a přece, jaká by to mohla býti perla, zářící z jaderských vod.

A pak toulky Dubrovníkem, procházky po roztomilém Stradonu a kolem Gundulićova pomníku zpět k starobylé fontáně svatého Onufria a k nové fontánce Rendićově, zářící nahou krásou z kararského mramoru, před níž do krve se zapálila růžová líčka paní Marie Vernerové.

Od chvíle svého příjezdu do Mostara Zikmund Tetiva se vystříhal všeho, co by dávalo tušiti, že se chce přiblížiti mladé choti skladatelově. Záhad-

ným lístkem na jejím kufříku byl zaleknut, jako zakříknut, a neméně zmatena byla ona.

Teprve tím posměšným upozorněním on i ona se vzpamatovali a nabyli poznání, že se přibližovali něčemu zapovězenému, že již již se dopouštěli něčeho, čeho se nesměli dopouštěti. Ruka malířova, jako nevědomky spočinuvší na ruce paní Vernerové, chvěla se nyní tušením přestupku, hříchem, spáchaným na přátelství a na věrnosti manželské. Dobré, poctivé srdce Tetivovo činilo si proto těžké výčitky a slibovalo i té věrnosti i tomu přátelství, že od nynějška se bude míti na pozoru, aby znovu se nezapomnělo a nezabloudilo.

Paní Vernerová svým ženským přirozeným důvtipem vycítila hned, co se děje v duši malířově. Porozuměla mu dříve a lépe, než on sám sobě. On byl stále zaražen a v rozpacích, ona však již viděla až na dno té jeho znepokojené duše.

Uhodla jeho zvláštní bázeň i odhodlanost nepokračovati na cestách důvěrnosti, a jako žena dobrých, poctivých zásad byla mu za to upřímně vděčna. Sama také dbala toho, aby se mu nepřibližovala a aby se spolu nevzdálili s dosahu Vernerova i Martinova sluchu a očí, dobře vědouc, že by se tím rozpaky malířovy jenom zvětšovaly.

Tak vznikl mezi nimi zvláštní, trochu upiatý poměr. Znenáhla si porozuměli, a proto také vzrůstala jejich vzájemná úcta. V tom stranění druh druhu a v tom mlčení však duše jejich ještě více se přibližovaly, přirozený to důsledek toho zvláštního poměru, ale každý pohled jejich utajeně prosil: Není možná, nepřibližujte se. A pohled ten zároveň jakoby varovně dodával: Byli bychom zpozorováni!

Ale ani důvěřivý Jan Verner ani prozíravější literát nepozorovali ničeho a starali se o zcela jiné věci, než jakýma očima se na sebe dívají malíř a sličná paní Vernerová. Skladatel jenom se na svoji chot usmíval, a hukot mořských vln, rozrážejících se pode tvrzí svatého Vavřince, probouzel mu v tvůrčím nitru umělecké akkordy. Měl již v hlavě velikolepou symfonii, kterou překvapí a ohromí svět, až do nejhlubších záchvěvů rozruší posluchače. Chot jeho byla mu jenom přítelem, důvěrníkem, s kým se mohl sdíleti o své tvůrčí cítění, a usmíval-li se na ni, ani si nebyl vědom, že vlastně se usmívá na svou tušenou symfonii.

Také literát byl příliš zaměstnán vlastním pozorováním cizích a nových věcí i dojmů, aby se obíral tak známými osobami, jako byl přítel malíř a mladá chot skladatelova. Se svým objemným zápisníkem a tužkou v ruce přistupoval ke všemu jako nejpovolanější člověk, který konečně přišel, aby to zvěčnil.

Při tom znenáhla zapomínal on i skladatel na malého, hubeného muže krátkých knírův a řídké, jako poprášené brady, oděného polo v touristický a polo v myslivecký úbor, s kterým se potkali v Sarajevě a jenž je pak provázel jízdou do Mostara. Ještě prvý den po příchodu do Dubrovníka několikráte si vzpomněli na něho, prohodili o něm některý vtip, a mimovolně zatukal jim na pamět také lístek se škádlivými poznámkami.

Polykarp Ferdinandovič Martin přestal se již proto vztekati a smířil se s tím jako s povedeným žertem.

„Ten černý, to jsi ty, Jene," připomínal skladatelovi, „ukaž ať ti sáhnu na čelo, neproklubávají-li se ti již parůžky — no, nedělej si z toho nic, však ten šibal si tam taky dobral moji výmluvnost. Jen bych rád věděl, který čert to na nás spáchal. Nejlíp z nás všech pochodil ještě Tetiva, tomu věnoval lichotivou pozornost pro jeho neobyčejné oči."

Tetiva jen plaše zavadil pohledem o paní Vernerovou, ale hned je opět odvrátil. Zmínka o těch předešlých věcech pokaždé obnovovala jeho plaché nesnáze. Jako mladá paní, tak také on se chvěl, aby takové žerty nepřivolaly nevítaného pokračování jejich malého dobrodružství.

Oba vzpomínali na cizince a na ten popsaný list papíru mnohem častěji než literát a Verner, ale netroufali se k tomu přiznati. Ustavičně se jim zdálo, že ten podivný člověk opět z čista jasna se objeví vedle nich a že v zápětí se dostaví zase něco nemilého.

A skutečně, co tak v duchu se obírali takovými obavami, známý neznámý opět se jim zjevil, jen že tenkráte v docela jiném, neočekávaném světle.

Navečer před odjezdem z Dubrovníka šli se podívat na hřbitov. Chmurná poesie toho místa lákala všechny, nejvíce však literáta. Vzpomínal, že na tento nepříliš veliký hřbitov Jules Verne po-

ložil nejnapínavější oddíl svého románu „Hrabě Sandorf“, který před lety nezapomenutelně uchvátil mladou mysl Martinovu. Upozorňoval též, že německá spisovatelka Ida šlechtična Düringsfeldová, která před padesáti pěti leiy vydala obsáhlé dílo o Dalmacii, hořce plakala na tomto hřbitově nade hrobem své dcerušky. Neodolala, aby jí ve svém spise nevěnovala tklivou vzpomínku.

Zarmoucená matka jistě tehda netušila, že po mnohých letech přijde na to pro ni památné místo společnost českých umělcův a s pietou bude pátrati po zaniklém hrůbku jejího milovaného dítěte. Zasloužila si těch vzpomínek za sympatie, s kterými popisovala Dalmacii a její lid.

Slunce sklánělo se již nad Lapadem, vzduch páchl vůněmi jižního máje, když úzkou uličkou se blížili k hřbitovní dokořán otevřené bráně, kterou se bělaly kříže a pomníky. Před vchodem přiblížilo se k nim asi desítileté děvčátko a nabízelo ke koupi krásné vonné květiny.

Za malý peníz nakoupili kosatcův a růží a jak nejlépe dávali se s děvčátkem do řeči. Polykarp Martin žertovně smlouval a pak vybídl malou prodavačku, aby je provedla po hřbitově.

Ale holčička bázlivě pohlédla dovnitř a řekla:

„Je tam jakýsi pán a pláče hlasitě.“

„A ty se ho bojíš?“

Dítě jenom tiše zahleslo:

„Bojím.“

Pak dalo s Bohem a chvátalo k blízké živější ulici.

Usmáli se jeho plachosti. Jaký pak div, pláče-li někdo na hřbitově, který přece téměř den co den vidí nářek a slzy? Snad i v Dubrovníce truchlí lidé nade hroby svých drahých, jako pláčí nad milliony a milliony hrobů ostatního světa.

A držíce v rukou nakoupené kvítí, vkročili na hřbitov.

Pojednou překvapeni stanuli.

Před nimi znenadání se objevil jejich cizinec a rychle si utíral šátkem zaslzené oči. Rychle strhl klobouk shlavy, hluboko se poklonil a jakoby před nimi utíkal, pádil ze hřbitovní brány.

Kdo byl ten záhadný člověk? Jistě je vidělo děvčátko, jistě on to byl, kterého tam vidělo hlasitě plakali. Muž, kterého před tím nazývali zakukleným ďáblem, na tom posvátném místě dovedl roniti slzy a nemohl odolati své bolesti.

Pátrali po hřbitově, ale kromě nich nebylo tam již ani živé duše. Upozornění děvčátka vztahovalo se tedy jistě jenom k němu.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

SVATÝ VÁCLAV. (Ve prospěch spolku českých spisovatelů belletristů „Máje“ a jeho pensijního fondu.) Poslyšme „slovo autorovo“ o této tragedii, o jejíž hodnotě a divadelní účinnosti není jednosvorného soudu. Frant. Langer praví: „Tragedie, konečná ta meta pro ctižádost slovesného umělce, která právě pro tuto ctižádost nemá možnosti, aby se zaměstnávala něčím, co jest menší než největší, nalezne jedině ve velikých symbolech důstojného předmětu. A tak postava Svatého Václava právě pro svůj nadlidský význam jako všenárodní symbol byla a bude často předmětem usilování tam, kde umělec bude chtíti stvořiti jakýsi národní nebo všelidský slavnostní obřad, jakým má býti tragedie. Přítomný pokus jest pouze jedním z oněch pokusů o tragedii: o vyzdvižení posvátného nad lidské, o připoutání cílů divákových, k něčemu neosobnímu, jež nicméně vyvěrá z úhrnu jeho lidského cítění, o stvoření několika slavnostních okamžiků, v nichž by člověk cítil svoji blízkost se vší krásou a velebností, jsoucí mimo šedivý běh jeho denního života.“ Langer mnoho z toho, co slibuje, dal své tragedii. Je v něm vskutku tolik uměleckého posvěcení, že mohl se odvážiti napsati tak sebevědomý doprovod ke svojí tragedii. Není a nemůže býti o tom sporu, že „Svatý Václav“ dovede v duši vyvolat řadu slavnostních okamžiků. Jen rozumět tomu, co slyším, jen míti vůli poslouchat a duši podle toho, co se nám podává, naladit. Ale nenadešla ještě doba, není v nás tolik schopnosti, abychom dovedli takovým „slavnostním obřadům“ obcovat. Dnešní divák se hned nudí, dnešní divák nerad poslouchá poesii, krásná slova na jevišti. Tisíce a tisíce lidí zná dnes Hugovy „Bídníky“ — ale ptejte se těch tisíců a najdete jich velice málo, kteří znají slavnou knihu. Kinematograf to umí docela jinak, než kniha — podá vám extrakt v nervosním ovzduší tak pohodlně, že vám to úplně stačí. Kdo pak by dnes četl několikasvazkové dílo: Dnes se takové věci podávají a zažívají jinak, než jindy. V takovém požitku musí býti něco dráždivého, a něco, co zároveň dovede člověka rázem upoutat, aby na všechny trampoty zapomněl.

Musí v tom býti něco, co nemá daleko od účinku opojného nápoje.

Slabost i síla je v té tragedii. Jedny bolí, že svatý Václav, náš národní patron, je v této Langerově svatozáři tak uboze passivní, tak osudně důvěřivý, že se jako jehně dává na pospas intrice — druhým vadí krutost Drahomířina, v posledním jednání ještě sesílená lstivostí, hraničící na raffinovanost, až otřes vzbuzující,

Jisto jest, že veliké idei Langerově zasadilo nepochopení velkou ránu. My víme, čím svatý Václav byl a víme, že mu Langer svým hrdinou nijak neukřivdil. Ale snad nechtělo, snad pro jiné, zevnější příčiny, ani nemohlo býti nálady pro to, viděti v tomto tragickém hrdinovi, co tak krásně o něm řekl autor — spatřovat v něm symbolický zjev, hledat v něm nové krásy. A co se stalo? Něco neuvěřitelného, něco neočekávaného. Našemu cítění, našemu temperamentu, našemu současnému nazírání byla bližší, byla sympatičtější D r a h o m í r a, jež syna dává s takovou úžasnou promyšleností, s takovou krutou neústupností zavraždit. V té Drahomíře viděli jsme spíš symbol, než ve svatém Václavovi, symbol, v němž je víc naděje a víc záruky, že bude o naše bytí líp postaráno.

V tom zmatku, jejž premiéra vyvolala, bude asi autoru zdrávo. Zvlnil důkladně tichou naši literární hladinu. Dopadl asi tak jako svatý Václav s tou svou přilbou, kterou tak nádherně apostrofuje. Tady šrám — tuhle šrám — ale přilba zůstala celá a co hlavní! h l a v u u c h r á n i l a. Národní divadlo se hry ujalo s nadšením, které plně zasluhuje. J a r o s l a v K v a p i l dobře postřehl, že s dílem takových vzácných literárních kvalit nepřejímá naprosto žádného risika. Není přece možno a myslitelno, aby „Svatý Václav" byl hozen do koše! Úpravu dostala tragedie důstojnou svého rázu. Nikde stopy po dekorativní banálnosti — ve všem vážný styl, seriosní umělecká snaha.

Jsou v tragedii dvě role, které ukládají interpretům velikou zodpovědnost. E d u a r d V o j a n i paní M a r i e H ü b n e r o v á nemohou se pochlubiti jenom úspěchem na scéně — mám za to, že oba vystihli plně to, co autor do těchto rolí vložil a že jim oběma projevil zasloužené uznání. Svatý Václav páně Vojanův nemá ani jediného momentu, kde by umělec činil ústupky náladě — publika i doby. Věděl dobře, že ta jeho andělská měkkost a neuvěřitelná důvěřivost narazí, ale při tvoření šel pevně a neústupně podle mezníků, jak je vytyčil autor. A kdo dovedl se vžíti v tu „svatováclavskou krásu", vystihl ve hře Vojanově to, po čem Langer práhl a co bylo jeho vytouženým snem. Bylo ovšem daleko snazší docíliti plného dojmu v pohnuté chvíli, kdy kníže Václav mluví se staroušky, s otrokyní Drahomířinou nebo zmrzačenými Stodorany — ale dojem ten jsme měli i ve velké scéně posledního jednání, kdy nám přece jenom pochyby vířily hlavou, že je i útok Drahomířin i povolnost Václavova docela jasnou a pravděpodobnou. Mistr Vojan měl však ještě jednu velikou výhodu — celým svým fysickým zjevem dovedl se velmi suggestivně vzoru svému přizpůsobiti.

Paní Marie Hübnerová měla úkol málo záviděníhodný. Hraje matku přímo strašlivou — matku, která s takovým ďábelským úsilím připravuje smrt svého syna, každé české duši drahého světce, patrona české země. Když přišla, když se poprvé objevila, hrdá, pevná a nezlomná, majestátní ve své moci i ve své povaze, až to divákem škublo. Bylo mi, jakoby byla se objevila paní O t i l i e S k l e n á ř o v á-M a l á.

Co tu různých odstínů, co tu obratů, co tu velikých duševních zápasů. „Že po ní, po té Drahomíře", ulevil si temperamentní posluchač ve své úzkosti, „některý z těch vladyků neskočil a nezardousil ji!" A přece jenom bylo v té zlé duši něco, co vás poutalo, ba skoro hřálo. Byl vyšší cíl všeho toho ďábelského díla — a tomu se Drahomíra zasvětila a tomu dala umělkyně znamenitou posilu — prochvěla krutost svou ženstvím, ba třeba to znělo paradoxně — mateřstvím. A proto dovedla i pro tuto Drahomíru získati sympatie.

Ke krásným těmto výkonům řadí se paní L e o p o l d a D o s t a l o v á, která hraje otrokyni Drahomířinu. Figura má stejně důležité poslání jako ti dva starci, které kněžna dala oslepiti. Otrokyně z domova vyrvána vlasti už nespatří, domů se nevrátí. A proto ten její stesk tak tklivý a tak odůvodněný. Paní D o s t a l o v á dovede pohnouti duší, dovede připoutat a dovede poesii slova čarokrásně zasadit do zlata zvuku. Oba starci byli výborně sehráni pp. K a f k o u a B o l e š k o u, jenž měl zejména ve svém „vidění" rozhodný úspěch. Kdyby byl Langer vytvořil Boleslava tak, jak nám tane na mysli — to by nám ho byl p. V á v r a dozajista jak náleží zahrál! V tragedii je řada episodních rolí, které vesměs byly dobře provedeny. (Pp. Z e l e n s k ý, H a š l e r, S t e i n s b e r k, D e y l, H u r t, F o c h t, K o l á r a M u š e k.)

Premiéra měla ráz vskutku slavnostní! Panu Fr. Langerovi může lichotit četná účast z kruhů literárních, uměleckých i žurnalistických. Dr. R. J. K.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. L. Stroupežnického „Naši furianti" provedeni po dlouhých letech znovu a velice šťastně souborem Měst. divadla vinohradského. Večer dne 24. listopadu jim věnovaný možno tudíž považovati za premieru, na jejíž reprisu referent „Máje" zašel následující den, kdy znova položena hra na repertoir, aby jednou také mohl sledovati, jak o reprisách počíná si herectvo i obecenstvo. Tak pronikavý úspěch, jehož provedení „Našich furiantů" doznalo, a jakého byli jsme u málokteré české hry posledních dob svědky, ukazuje, jaké poklady máme v české dramatické produkci s t a r š í — třeba jen zaloviti a vždy nalezneme dobrou hru, která jak divadelní technikou, tak nevtíravou, ale tím přesvědčivější psychologií předstihuje o mnoho honů hypermoderní produkci českou i přeloženou. A jak se hercům hrálo — dávno jsme je neviděli hráti tak s chutí a tak životně.

Příběh „Našich furiantů" mohl by někdo z moderních kritiků nazvati kalendářovou povídkou. Jsou tu jistě všecky její složky, šlechetnost a hamižnost, furiantství rodičů a vzdor dětí, čistá láska a ženský justament, abychom jen dějové šarže hlavních osob vystihli, kolem nichž víří a kolotá v živém ději množství figurek podřízenějšího významu,

ale kypící krev života věrně odpozorovaného učinila z jednoduchého příběhu velmi účinnou hru. „Naši furianti" jsou otcové obou milenců, starosta vesnice Filip Dubský (p. Jiřikovský), otec Václavův (p. Pražský) a první radní Jakub Bušek (p. Zatiranda), otec Verunky, Václavovy milenky (sl. Baldová). Bušek je náruživý pytlák a chlubil, Dubský je vážnější. Děti jich již se mají dostati, když v tom rozepře mezi otci o obsazení místa ponocného, při níž Bušek Dubského nadávkou urazí, soulad již před tím neústupností obou furiantů vážně několikráte ohrožený přivodí krisi. Bušek nedá dceru, Dubský nutí syna, aby od své lásky odstoupil. Ten hrozí dáti se na vojnu a obraz rázem zvrtl by se v drama nebýti toho že Bušek, byv dopaden při pytlačení, už už má býti svědkem svého přečinu, ševcem Habršperkem, četníkovi udán, leč boje se vězení změkne; uprosí vzdorného Dubského, který trochu odporuje, ale konečně milenkou synovou dá se také obměkčiti a mladí se dostanou.

Na tomto hlavním ději visí druhý, podřízený, ale s hlavním organicky semknutý — obsazení místa ponocného ve vsi, na něž reflektuje „stará vojna" Valentin Bláha (p. Hlavatý) a krejčí Fiala, otec 7 dětí (p. Marek), jenž, aby místo dostal, dá nalepiti dcerkou na kapličku paličský list, jakoby Bláhou psaný, že nedostane-li (Bláha) ponocenství, zapálí ves na čtyřech koncích. Za pisatele listu pokládán je Bláha. Přítel jeho Habršperk (p. Zakopal) i nahodile k příhodě se naskytnuvší sestra kočujícího obchodníka s dřevěným nádobím Markytka (pí. Ptáková), která viděla děvušku list nalepivší utíkati s místa činu, tomu nevěří — Habršperk pak zjistí pisatele, opatřiv skrze Václava rukopis dcerky krejčího Krystyny (sl. Kučerová), písničku jí samou napsanou a podepsanou. Ukáže se totožnost rukopisu, vyjde na jevo, že krejčí Fiala dcerce jej diktoval, přijde tak o ponocenství již mu přiřčené, jež obdrží v obecním sezení takto se rehabilitovavší Bláha. Další výplň tohoto „obrazu ze života v české vesnici" tvoří několik episodek, na př. výstup resolutní Šumbalové, která se doví, že její muž „obecní výbor" prohrál v kartách 120 zl. za prodanou krávu, pročež nesmí dostat Bláha, jehož má v podezření, že jí muže ke kartám svedl, od něho hlas za ponocného. Další figurky plné dechu života jsou obecní výbor Kožený (p. Dobrovolný), jenž neumí sice příliš zběhle čísti, ale v obecním zákoně je jako doma, hospodský žid Marek Ehrman (p. Havel), který je na všechny strany, resolutní manželka Dubského Marie (pí. Zelenková), která je chytřejší nežli celý výbor a j.

Nejlépe se nám líbily tyto postavy: sukovitý, ale poctivý starosta p. Jiřikovského, kolébavý furiant Bušek p. Zatirandův, jemuž se podařil zvláště výjev, kde jej uchvátí v obecní radě jeho pytlácká vášeň, žena Dubského, když „pořádá" výbor a usvědčí Krystýnu, pisatelku paličského listu, tato s množstvím dobře odkoukaných grimas hloupé venkovské holčice (jen trochu více umírněnosti do nich) — paní Májová, resolutní Šumbalka, která div duši z muže karbaníka nevytřese (škoda, že hlas někdy nestačí na takové šarže), p. Faltys v úloze jejího muže, jenž užije každé pausy v jednání obecním, aby si hodil maryjáš (umí dobře hráti tyto manžele pod pantoflem) — ze všech nejvíce starý vyměnkář Dubský (p. Charvát), když vypravuje, jak vezl dva monarchy z Písku do Čimelic, a švec Habršperk p. Zakopalův, se všemi zvláštnůstkami této Stroupežnického figurky „vzdělaného", t. j. světem zběhlého ševce vesnického; dále p. Zelenkův obecní „vejbor", jenž je celý poštípaný od včeliček, ale přes to jen o ně se v radě stará, a stále slibuje ponocnému housku a láhev jalovcové, když mu je před zlodějem bude chránit, písklavý krejčí Fiala p. Markův, vysloužilý voják p. Hlavatého — i Verunka slečny Baldové měla dobrou masku, jenom její Václav byl poněkud dutý. Z malých úložek prostořeký klučina Fialův (***). dále p. Tesařův Karel Kudrlička, učitel v Radoticích a písař obce honické (kde se děj odehrává) a Markytka paní Ptákové, půvabně k muzice vystrojená, plná chodských idiotismů, byly dobře na prkna postaveny. Režie p. Štechova vystavila tři věrohodné interieury vesnické návsi, hospody a světnice obecního výboru u starosty, a postarala se o hbitou souhru a živý spád děje. Dr. P.

PŘED PREMIÉROU „Furiantů" přednesl p. ředitel Václav Štech několik vřelých, dramatickou činnost a literární význam Ladislava Stroupežnického plně vystihujících slov, jež byla přijata obecenstvem velice nadšenými projevy. Zdá se, že by takovéto literární konference se zamlouvaly i při jiných příležitostech.

FRANT. AUG. URBÁNEK SEDMDESÁTNÍKEM. (* 23. listopadu 1842.) Život tohoto, dosud plnou energií se honosícího jubilanta znamená vzrůst českého člověka ze skrovných začátků vlastní vytrvalostí, pílí a podnikavostí. Těžko několika slovy shrnouti všechno, co Fr. Urbánek jako prvý český hudební nakladatel pro hudební život náš vykonal a stále ještě koná. Za čtyřicet let trvání závodu svého pomohl do světa šesti tisícům českých hudebnin a přihlížeje vždy na prvém místě k seriosnosti toho, co vydává, dobyl si nejen doma, ale i v cizině pověsti prvořadné. Není úkolem naší stručné poznámky vypočítávati, kdo všechno vděčí Urbánkovi jako nakladateli za úspěch prvých i dalších publikací, a také jen letem možno se zmíniti, že nebyla to pouze činnost hudebně-vydavatelská, ale i žurnalistická, a což zejména záslužno, bibliografická, která zaměstnávala v běhu již padesáti let tohoto self-made-mana. A kdo by nepřál člověku, jenž práci měl ve svém štítě heslem po celý život, klidného stáří a po dlouhá ještě léta milého pohledu na ušlechtilé ovoce svého snažení? —ttl.

Toto číslo vydáno dne 29. listopadu 1912.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SLUNCI.

Tys všady s námi. — Prvním jitra svitem,
zář tvoje v duši sladkou naděj seje,
tvůj zlatý úsměv věrně vždy nás hřeje,
jdeš s námi v práci, v každém boji litém.

Na pláních, luzích, všady pod blankytem,
ty spřádáš slavné žití epopeje,
to tvůj je dar, když květem háj se směje
a luh se pestří lehkých křídel kmitem.

Vše co kde dýše, roste, kvete, zraje,
tvůj hledá pohled plný tvůrčí báje,
a nové dary z tvého klína čeká.

A za noci, když luna hoří bílá,
jde duší lidskou připomínka milá,
že neustále myslíš na člověka.

HRADČANY.

Vždy tichý smutek zas mi v duši splyne,
když majestát váš v noci stín se noří,
pod vámi Praha v sterých šperků moři,
jak slavná kráska, jíž ruch plesu kyne.

Šat její skvělou, hvězdnou září line,
tu sterý rubín, tam zas smaragd hoří,
tu zlatou zdobu trsy světel tvoří
a tam se perel luzná šnůra vine.

Vše tone v jasu, jen ty, hrade slávy,
čníš smutný, tichý v noci závoj tmavý,
líc temnou skrýváš v chmur a mraků lemu.

Ó, Praho, králko, milá, zlatá, skvělá,
kde zdoba tvého vznešeného čela,
ó, zda se také dočkáš diadému? — —

EMIL PAUER.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Snad najdeme aspoň hrob, nad kterým tak plakal," poznamenal Martin, „pojďme — hledejme." Avšak paní Vernerová se tomu vzepřela.

„Ne, ne, nechme toho, šetřme jeho citů, kdož ví, zda-li bychom se nevkrádali do jeho tajemství. Nemáme k tomu práva — vratme se."

Literát se pokoušel odporovati.

„Pročpak, milostivá paní? Hleďte, jak pěkná látka pro novellu nebo román se nám tady nabízí! Nic není snazšího, než najíti ten hrob. Jako my, tak zajisté také onen člověk nakoupil od děvčátka květin a okrášil jimi hrob toho, kterého

tak hořce oplakával. Podívejme se, kde najdeme takovéto svěží růže a nádherné kosatce."

Mladá paní však stála na svém, uchopila chotě svého za ruku a táhla jej ze hřbitova. Zikmund Tetiva poslušně je následoval.

Namítaje, že ho zbavuje vzácné literární kořisti, Martin tedy si dal říci, poslední neochotně se vracel za nimi.

Ale což, i tak měl již pěknou látku pro román. Jeho tvořivý duch si domyslí, čeho neuzřely zvědavé oči. Co právě slyšel a viděl, úplně mu stačí, schopný spisovatel více nepotřebuje.

A v potěšení nad dobrým literárním podnětem, pohvizduje si popěvek ze známé operety, pospíšil za ostatními.

Paní Vernerová byla toho večera neobyčejně zamlklá. Zjev uslzeného divného muže nedal jí pokoje a ustavičně pronásledoval její myšlenky.

Pojednou jí bylo také tuze, tuze smutno, měla bolestný dojem, jakoby byla na tom tichém dubrovnickám hřbitově také někoho drahého pohřbila. Útrpně se dívala na svoje kosatce a růže, které již počínaly v její horké ruce vadnouti.

Po všecek ten večer ani se neodvážila pohlédnouti na Zikmunda Tetivu, zdálo se jí, že by se musila dáti do pláče, kdyby se střetla s jeho očima, o kterých nepochybovala, že jsou také smutné, jakoby byly něco velmi milého ztratily.

Šeřilo se již, když se ubírali překrásnou cestou k městské bráně, nad kterou se klenuly rozkvétající oleandrové stromy a kde tu a tam se tyčily k bledomodrému nebi vysoké palmové koruny. Cikády začínaly pěti v haluzích stromů své noční písně, a na pravo ohlašovalo svou blízkost nepokojné moře, tříštíc se o tvrdá skaliska. Na levo, tuze vysoko, kdesi na pevnosti Imperial vojáci táhle vytrubovali večerku. Památný melancholický Dubrovník, město slavných dějin, zvolna se připravovalo ke spánku.

Nazejtří všichni čtyři vsedli v Gruži na loď a odpluli do Kotora.

IX.

Prvá opravdová plavba na velkém parníku po moři Jaderském nadšeně naladila v Polykarpu Martinovi všechny poetické struny. Náš literát chtěl tu uplatniti svoji značnou uměleckou vlohu a ve všem spatřoval předmět, hodný pera básníkova.

Viděl pozoru hodné zjevy, kterých ostatní nepostřehovali, všímal si velezajímavých maličkostí a podrobností, které unikaly neposvěceným očím. Ovšem také malíř Zikmund Tetiva byl okouzlen čarokrásnými obrazy, podle kterých loď se sunula v zálivu gružském, ale on měl porozumění hlavně pro povrchní, viditelnou a barevnou stránku toho všeho, kdežto literát, jak tvrdil, pronikal tomu až do duše a odhaloval věci, které byly jiným účastníkům plavby neviditelny.

Bylo krásné slunné dopoledne, ale vanul vítr, jenž značně rozvlnil sinou mořskou hladinu. Pocítili to již brzo, když vypluli ze zálivu a minuli u cípu lapadského poloostrova podezřele se černající mořská skaliska. Vlny tam s hukotem bily do tvrdého pobřeží, na jejich temenech tvořily se znepokojivé bílé hřebeny.

Nebylo to nic neobyčejného nebo nebezpečného, nicméně úplně to stačilo, že hovorný, stále veselý a vtipkující literát znenáhla pozbýval humoru. Poetické opěvování moře sláblo a umlkalo na jeho rtech, čím dále častěji se odmlčoval uprostřed věty a uznával za nezbytné polknouti slinu. Když pak před vstupem do Boky Kotorské u známé Punty d' Ostro, kde kolébání lodi za větru bývá nejcitelnější, zavrávoral na palubě, div neupadl, úplně zapomněl na své poetické naladění a zaklel nadmíru prosaicky.

Mořská nemoc se o něho pokoušela a žádala obvyklé daně. Hněval se na sebe, že se jí poddává, že je vůči těm krásným modrým vlnám takový směšný slaboch. Ostatní cestující dosud byli klidni a zdrávi, také Tetiva a Verner ano i paní Vernerová nepřestávali žertovati, a na všechny strany svítily jejich spokojené, radostné úsměvy, jenom jemu se musila pokaziti prvá mořská plavba.

Teprve když mezi obecenstvem spatřil dvě nebo tři osoby, kterým moře působilo podobné nesnáze jako jemu, upokojil se, jakoby se mu bylo dostalo žádoucího zadostučinění. Schoulil se na pohodlné lenošce, kterou mu usměvavý námořník na vhodném místě paluby upravil, hodil přes sebe svrchník a nutil se do dřímoty, aby zaspal a tak snáze přečkal hrůzy, které ho snad ještě očekávaly.

Skutečně si na chvíli sdřiml a když potom zase procitl, pozoroval, že loď se zastavuje. Byli v Boce, parník stanul před Novým Ercegem. Literát otevřel mdlé oči a spatřil malebné město s tvrzemi a opevněními, kde byla moderní dělová zařízení a kde staré pevnosti se rozpadávaly a obrůstaly břečtanem.

Naproti přístavu, na povýšeném místě nápadně vynikal veliký nový hotel „Boka" a před ním kapela hrála právě směs z národních písní českých. Působilo to na naši cestovatelskou družinu velmi příznivě, zejména na Polykarpa Martina, který rázem se sebe setřásl zbytky nevolnosti a honem pospíchal k zábradlí paluby, kde ostatní na straně k městu obrácené očekávali příjezdu bárek.

Stáli před Ercegem asi půl hodiny, poněvadž loď měla mnoho nákladu, určeného pro tuto stanici. Zatím se bavili pozorováním přijíždějícího a odjíždějícího obecenstva, mezi kterým bylo také několik důstojníků, pro něž připlula zvláštní, válečnými námořníky obsluhovaná bárka.

Moře bylo již dosti klidné, až tam jeho bouřlivé vlnění nedosahovalo, parník a s ním cestující spokojeně si hověli za větrem. Bylo viděti podle lodi hluboko do osvětlené mořské vody a v ní hejna malých i velkých ryb, klidně sem tam plovoucích, neobávajících se ani malých bárek ani černého kolossu parníku.

Několik kloučků sedmi až dvanácti letých v kratoučkých plavkách i bez plavek přihnalo se k lodi a pohybovalo se na povrchu moře tak hravě, jako lehcí vodní pavouci. Ti drobní, úžasně obratní plavci volali nahoru na obecenstvo, aby jim házelo do moře drobné mince, a za každým dolů vrženým penízkem ponořovali se do hloubky, předbíhali tam druh druha a po chvíli vynořovali se opět nad hladinu, podobni husí havěti, koupající a potápějící se na vesnickém rybníčku. Jeden vždycky vesele ukazoval uchvácený peníz, pak si jej schoval do úst a již opět se vrhal do mořské propasti za dalším dvouhaléřem nebo desetníkem.

Bylo to laciné divadlo, jakého naši čeští poutníci a mnohý z ostatních cestujících dosud nespatřili. Chlapci spouštěli se za penízem do značné hloubky, a v průzračné vodě zdáli se býti někdy jenom bělavými, v černu již se ztrácejícími cáry. V divácích až se tajil dech, když honba za penízem trvala příliš dlouho a když již již se podobalo, že ta čertovská smečka nadobro zmizela ve hloubce a že se nedostane na povrch.

Ale v tom již oči diváků je zase postřehly, jak se dole mihly jejich neurčité silhouetty, a za tři vteřiny kluci byli opět nahoře, setřásajíce s hlav slanou vodu a volajíce se smíchem po nové minci. Při tom takořka jen seděli na vodě, toliko nohama jako kachny v ní pohybujíce, kdežto hlavu, ruce a trup měli nad vodou. Bylo viděti, že voda jest jejich přirozeným živlem a že by tak na ní mohli se držeti a dováděti celý den, aniž by pocítili únavy nebo strachu před utonutím.

Paní Vernerová se svými společníky vyházela do moře všechny svoje drobné, ta hra na dračku působila jí veliké potěšení. Malíř nevěděl, co má pozorovati dříve, zda-li malé odvážné plavce anebo obličej a zejména oči mladé paní, která tím byla jako u vytržení. Ale chránil se, aby nezahlédla jeho podivujících se pohledů, které žasly nad její roztomilostí více než nad nebezpečnými závody hochů.

Konečně literát nalezl ztracenou výmluvnost.

„To je báječné!" volal nadšeně a dělal posunky, jakoby se chtěl také vrhati do mořské hloubky. „Ty zpropadenci by se snad ani nedovedli utopit! Kdybych tohle dovedl, produkoval bych se po všech sladkých vodách koruny svatováclavské a měl bych z toho stokráte větší mravní i nemravní úspěchy než z literatury. Jářku, román dovedu napsat, ale pustit se za mizerným haléřem snad až někam na dno mořské mezi medusy a žraloky, toho bych nedovedl!"

Verner mu horlivě přizvukoval. Litoval, že takové činy nelze dobře znázorniti hudbou. Kdyby to bylo možno, pokusil by se o to neodkladně. A za pravdu dával Martinovi, že tato vodní taškařice měla by vždycky mnohem více vděčného diváctva než umělecké dílo.

„A co ty tomu říkáš, Tetivo?" obrátil se k malíři, který po těch slovech plaše se rozhlédl, jakoby ho byl někdo vyburcoval ze sna.

„Těm hochům?" otázal se s úsměvem. „Udivuji se nad jejich odvážlivou obratností. Jaká to neohroženost, jaká to statečnost! Vidím v nich mnohem více než zištnou žebráckou honbu za haléřem. Uvažuji, jací budou smělí, odvážliví mužové z těchto podivu hodných dětí. Jaká síla ducha,

jaká tělesná mrštnost! Ten nárůdek jihodalmatských slovanských dětí jistě má velkou budoucnost."

Literát pokusil se odporovati.

„To ještě není úkazem, z něhož by se mohla prorokovati skvělá budoucnost. To dovedou také černoši a všelijací jiní přímořští pronárodové, a nikdo nemůže z toho vyvozovati jejich budoucí znamenitost. Je to báječné, to je pravda, ale ti kluci dovedou jenom to a nic lepšího, jsou to člověčí potápky a vedle toho jsou v koncích se svými vlohami."

Vznikla z toho krotká rozprava o nevyužitkovaných schopnostech jihoslovanského lidu. Přidružil se k tomu také vojenský lékař, Čech, sloužící již hezkou řadu let v Bosně, Hercegovině a jižní Dalmacii. Znal dobře všecek Balkán, kam ve funkcích úředních i soukromě podnikal časté výlety. Býval jako doma na Černé Hoře, poznal Srbsko a Bulharsko, krátce řečeno, balkánské země znal lépe než svoji českou domovinu. Ostatně to není nic podivného.

Ten souhlasil s výrokem Tetivovým a nezvratně potvrdil, že balkánským Slovanům náleží budoucnost. Sta a sta do očí bijících důkazů nás o tom přesvědčuje. Jako český Honza se probudil v pohádce, tak slovanský Honza již se probouzí ve skutečnosti. Nic na světě již není s to, aby zadrželo nebo jenom oddálilo to probuzení a tu hroznou sílu, která dychtí po velikých činech.

„Což tam v Čechách toho dosud nepozorujete?"

Naši páni byli trochu v rozpacích.

Opravdu, to jest otázka, kterou u nás tak málo se zabýváme. Nám jest přednější plané, neužitečné hašteření; my máme jiné, malichernější zájmy na starosti, my tak málo dbáme vlastní české budoucnosti, kde pak ještě abychom si tížili přeplněné lebky všeslovanskými záhadami! Sami nikam nemůžeme se svou politikou!

Literát jakoby polykal pelyněk, když se začalo o české politice. Naříkal si, že má prvou plavbu po moři, na kterou tolik se těšil, již podruhé nadobro pokaženu, prve to způsobila mořská nemoc a teď zase ta roztomilá rozprávka — neví opravdu, co z obého jest nevítanější.

Zasmáli se tomu, hovor dostal se na rozmarnější koleje, a tak rychle míjeli přerozkošné obrázky Boky Kotorské, Risno, Perast, Křivošijské holé skály, luzná Dobrota a Prčanj se svými kostelíky, olivovými sady, vinicemi a cypřišemi zjevovaly se jejich udiveným zrakům jako zjevení z báchorek, a jejich mladé duše byly přesvědčeny, že v těch jako začarovaných krásných zákoutích světa ukryti jsou také skvělí princové a princezny.

O půl dvanácté parník stanul v přístavu kotorském. Tam se rozloučili s lékařem Čechem, který jim ještě doporučil hotel a upozornil je, aby, hodlají-li se zítra vydati na Černou Horu, již dnes si zabezpečili na poštovním úřadě místa v automobilu, ač nechtějí-li dáti přednost mnohem delší, za to však jinak vděčnější jízdě kočárem.

Na samém rozchodu Polykarp Martin ještě se obrátil k doktorovi s otázkou:

„A když tady v těch jihoslovanských končinách znáte každou ves, každého tvora, každý kámen a strom, pane doktore, jistě také znáte potulného dobrodruha, polo facíra a polo učence, který se nedovede dvorně chovati k dámám a chodí plakat na dubrovnický hřbitov?"

Lékař se usmíval.

„Možná, že znám. Je hubený, osmahlý čtyřicátník, má krátké knírky a prošedivělou bradu."

„Ano, ano, a vypadá jako přestrojený čert."

„A dělá si posměšky z nevinných lidí."

„Lepí urážlivé lístky na jejich zavazadla."

Ty tři poslední poznámky rychle splynuly se rtů Martinových a Vernerových, ale upoutalo to nicméně také Tetivovu a paní Vernerové pozornost.

Mladá chot skladatelova bezděky se zapýřila a vyhnula se očím málomluvného Tetivy, který trochu pobledl.

„To je jistě doktor Grk", vysvětloval lékař. „Totiž správně řečeno, příjmení jeho neznám, ale tady po rozmanitých balkánských koutech ho znají a říkají mu prostě doktor Grk, což znamená doktor Řek, pochází totiž z Řecka. Vynikající lékař, ale podivín, o kterém každý vypravuje něco jiného. Nejraději prý se potlouká na místech zatížených epidemiemi a vyhledává nejpodezřelejší společnosti. Povídá se, že drahnou dobu žil také s tureckými cikány a dokonce prý byl i jejich pohlavárem — ale to nemohu tvrditi neomylně, abych mu snad neublížil. Někdo o něm soudí, že jest nesmírným boháčem, protože si u chudiny nikdy nedává platiti za své lékařské přispění, naproti tomu jiní ho pokládají za žebráka, který

často přenocuje v nejbídnější kuči a spokojuje se k obědu kusem trupelnatého kukuřičného chleba.“

„Tedy Řek,“ divil se literát, „měli jsme důvodné podezření, že je to zakuklený Čech — nu tedy doktor Grk, dejme tomu, a co znamená jeho včerejší pláč, viděli jsme ho totiž v Dubrovníce na hřbitově plakat.“

Paní Vernerové to zasahování do cizího tajemství dotýkalo se opět nepříjemně. Kdykoli se nyní stala zmínka o zvláštním cizinci, vždycky se jí zmocňovalo malé chvění. Dotklo se jí také nyní za hovoru s českým lékařem, proto raději poodešla.

Doktor nemohl však o svém kollegovi Grku dáti další určité vysvětlení. Bylo mu sice také známo, že za svých návštěv v Dubrovníce denně dochází na tamější hřbitov, nevěděl však, koho tam oplakává. Prý zemřelou milenku, řekl někdo. Jiný se opět domníval, že to byla spanilá choť, která mu zesnula právě v době, když nejlépe se rozvíjelo její mládí a krása. A opět jiný tvrdil, že doktor Grk není schopen oplakávati žádnou ženu, na dubrovnickém hřbitově prý pochoval svého bratra nebo věrného přítele, dobrodince, který z něho, plachého divocha, chtěl udělati intelligentního člověka.

Tak zvědavost Martinova a Vernerova nikterak nebyla uspokojena. Dosavadní předtucha, že jejich spolucestovatel ve vlaku ze Sarajeva do Mostaru jest původu českého, rozplývala se zprávou, že jest vlastně Řekem — a hádanka polo žertovných a polo urážlivých poznámek na zavazadle paní Vernerové stala se tím záhadnější. Nyní zase byli tam, že z toho taškářství podezříval druh druha.

V Kotoru se zdrželi pouze den. Po polednách, když vedro v této horské kotlině poněkud polevilo, prohlédli si město, prolezli každý jeho kout a podnikli pak před večerem malý výlet pobřežní cestou po pravé straně Boky. V blízké přímořské osadě odpočinuli si pod loubím, utvořeným z obrovských keřů révy, popili tam nasládlého jihodalmatského vína, které zejména Martinovi zase rozvázalo jazyk, a již za soumraku se vrátili do města.

Octli se na blízku vojenské plovárny, i napadlo je vykoupati se před zítřejší cestou na černohorská brda. Návrh učinil vlastně Verner, a ostatní jej uvítali radostně. Jaká rozkoš po znojném, horkém dni osvěžiti se koupelí ve vlažné mořské vodě!

Koupalo se tam ještě několik důstojníků, a v oddělení pro dámy dováděla mladá panička a tři veselá děvčata. Naši Pražané sešli se tam opět s Čechy, z nichž jeden, slyše jmenovati Polykarpa, upozorňoval, že v Kotoru před lety dlouho žil znamenitý vojenský lékař, také Čech, také literát a také jménem Polykarp.

„Polykarp Starý,“ přisvědčil Martin, „znal jsem ho, dobrý člověk, škoda na stokrát, že již na něho sáhla smrt.“

Zikmund Tetiva náhle mocně se otřásl.

„Brrr!“ odlehčil si, cvakaje zuby. „Na mne teď taky jakoby byla z čista jasna sáhla smrt!“

Pokračování.

MOTIV Z PÍSNĚ BILITINY.

Noc jitrem bledne. . . Chci ji zadržet. . .
Svítání dne se tolik, tolik bojím. . .
Chci s ním jen být. . . At nehlásí se svět. . .
Chci jenom jemu ještě náležet
a dýchat retem, tělem cítit dvojím. . .

Se sluncem musil mi však odejít! — —
Jsem sama zas a přece nejsem zase. . .
Jdu do lože se znova omámit
tím sladkým teplem jeho, snít a snít,
až stínů zástup krajem začerná se!

Svých vlasů nebudu dnes zaplétat
a nepokryji ani svého těla,
bych uchovala polibek, kam pad',
bych obnovila si jej tisíckrát,
by stopa nikdy ničím nezmizela!

Tu vůni vdýchám dechem, srdcem svým,
jíž dosud ještě plna síně má!
Vítězně s časem denním zápasím
za jeho blízkost, které uhájím,
i když mne neobjímá pažema!

MARYŠA B. ŠÁRECKÁ.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Hádáno sem, hádáno tam. Nikdo nevěděl o něm nic špatného, a to je vlastně mrzelo nejvíce. Zvláště majorku, která by tak ráda byla zatala spáry do nové oběti.

Ale život nadporučíkův byl tak bezúhonný, tak řádně pravidelný, rozdělený jenom mezi službu a čtyři stěny mládenecké domácnosti v barákách, kde bůh ví, jakému zbytečnému studiu za dlouhých osamělých večerů se oddával, co jiní hledali veselou společnost, hospody a kavárny, karty a kulečník, popěvky šantánů, víno a lásku, že při nejlepší vůli — a té se všem těm nudícím se klepnám ne nedostávalo — nebylo, na čem zavěsiti ani vlásek podezření, teneto smělých domněnek a slepých dohadův.

Případ, ač na výsost sensační, postrádal veškery pikanterie a právě tím snad zaměstnával jen úsilněji jejich obraznost. Zastřelil-li se někdo jejich stavu pro dluhy, pro nemoc, pro nějakou nepřesnost ve správě erárního majetku, volil-li smrt, aby zachránil čest, vše tu již bylo. I neštastná láska, u lidí nakloněných lehčímu pojímání ethiky věc dosti vzácná. Ale všelikým předpokladům toho druhu naprosto chyběla opora.

Zvědavé paničky zavolaly si z vedlejšího pokoje dr. Klenečka, zda-li by z jeho vypravování nezískaly, jako ženy taktiků, pevnější nějaké základny k operacím výbojných svých jazyků, k rozvinutí odvážných sestav a domyslů.

Vše darmo.

Známé vypravování očitého svědka příšerného nálezu za měsíční noci, nedlouho po katastrofě, neskýtalo poukazů nijakých.

Zpozorovavše, jaké thema přetřásá se společností žen, i muži, jeden po druhém, vytratili se do budoárku, kde za chvíli bylo přeplněno. Generál postavil se do prostřed, obrácen k hostitelce a ku své paní, a plácaje si ustavičně do stehen, v nedostatku bičíku toliko plochou dlaní, klátě se, jakoby celé ořáděné svoje poprsí chtěl roztancovati, pronášel své názory. Způsobem, který připomínal všechno to plané mluvení, prošpikované chvalně známými, vetchými již obraty, jemuž uvykl před frontou, v kruhu shromážděných důstojníků na manévřišti, nebo při toastech v menáži.

Jedni přizvukovali, druzí uctivě mlčeli, a těch byla většina; jiní doplňovali, činíce se důležitými. Mezi nimi zcela zbytečně a bez úspěchu dr. Kleneček, vyškubávaje si v nesmírné horlivosti vousy ze své pečlivě česané rusé brady, kterou samým přitakáváním rozkýval jako chtivý kozel nad hlávkou zelí.

Málokteří odporovali. A ti spíše ze zdvořilosti k dámám, které necítily se povinny souhlasiti s málo prozíravými konjekturami brigádníkovými.

Toliko černý hejtman, hromotluk, a podplukovník se zarudlým nosem a ohnivou, vínem rozpálenou tváří, nedali se vyrušiti. Prvý hleděl dále ve svém mlčení blaženě před sebe, přes prázdnící se číše a mísy; druhý žvatlal stále své historky a vtipy, nepozoruje ani, že ho nikdo neposlouchá. Byli oba úplně štastni.

Kdyby na krásně existovala nějaká moc, která by té chvíle mohla tyto dva přinutit účastniti se rokování, jež stávalo se díky výřečnosti najmě paní majorky stále živějším, nebylo by jim šlo na rozum, jak může život někoho omrzet, dokud voní pečeně a lahůdky, dokud teče víno.

Z části měli pravdu. V tom směru, že by debatou skutečně nebyli zmoudřeli.

Co se v celé oné povodni řečí objevilo závažnějšího, nového, nemělo pro jich nazírání životní ani závažnosti, ani nebylo jim nové.

Starší důstojníci posádky věděli, proč nadporučík Možný dostal se do Haliče. Dostalit se tam sami, již dříve, také tak.

Poněvadž měli „vroubek".

A Možný měl také svůj.

Ale ten jeho nemohli pochopit.

Že mohli býti přeloženi někdo pro dluhy, někdo pro pití, někdo pro čestnou aféru, někdo pro ukvapenou horkokrevnost, konečně mnohý pro pohodlnost, lenost a neschopnost, tomu rozuměli sami na sobě. Ale jak může někdo tak prohloupit, že nechá se trestat pro charakter, nemohli a nemohli pochopit.

A přece, kdyby se byli od svých talířů a sklenic hnuli, mezi ostatní namačkali do zlatistého budoárku paní rytmistrové, mohli zcela zřejmou narážku na to slyšeti od samého brigadýra.

Možnému kynula s počátku nejskvělejší kariéra. Byl vymustrován jako svého ročníku nejlepší. Vědomostí měl plnou hlavu. Jezdcem byl výtečným. Praxi ve výcviku, jistotu velení prokázal hned na prvním stanovišti. Ještě příznivěji osvědčil se vyučováním na dobrovolnické škole v Praze. V uznání toho brzy jmenován nadporučíkem.

Ale tu padla najednou kaňka do jeho kvalifikace.

Přišel nový představený a shledal jej „zuřivým" Čechem. Říkal tomu „enragiert". Nelíbilo se mu, že Možný chodí příliš do české společnosti, že mluví „ostentativně" česky (tak to nazval) v kasárnách i na ulici, což na sklonku let osmdesátých bylo arcit ještě větší zvláštností, nežli nyní.

Vytkl to Možnému, zprvu blahosklonně, kamarádsky, jak se domníval. Vida pak, že napomenutí nejeví pražádného účinku, začal jej šikanovati ve službě. V té Možný však byl tak pevný, že opět minulo se cíle. Jal se jej tedy Titierra (tak zušlechtil své jméno potomek sprostých Titěrů) dráždíti na potkání všelijakými narážkami a vtipy.

Možný odrážel je s klidem; leccos přeslechl, lecčemus, pokud společenská forma připustila, dal zase vtipem jiný obrat. Až jednou míra byla dovršena. Vtip Titierrův, jejž naň kdysi po obědě, při černé kávě v menáži, přede všemi vychrlil, dopadl příliš tučně, ve slohu tehdejších vídeňských karrikaturních listů „Bombe" a „Floh", které nadávkami na Čechy plnívaly celé sloupce.

Možný Titierru vyzval. Nutnost souboje neuznána, poněvadž běželo o nadřízeného a hrubému vtipu upřen ráz osobní.

Afféra ututlána. Ale za tři neděle Možného unášel vlak úhorem jednotvárných, špinavě zelenavých plání haličských, okolo chudých dřevěných chat, s vyhublými nízkými koníky, pasoucími se podél trati a trpělivě kývajícími hlavou jako na přivítání:

„I ty jdeš do naší bídy?"

* * *

Nebyl to pouze vnější moment několikerého preterování, který zhoubně působil na duši Možného.

Správně sic tušila se v něm vojenskými kruhy příčina. Ale nebyla jedna. Byl jich celý řetěz, článek do článku pevně vkloubený.

Od ctižádosti byl by se Možný již odpoutal, oželel načas, a třeba i na vždy, postupu. Kořeny depresse tkvěly však hlouběji. Hromadila se po léta z drobných fakt, rostla osobními disposicemi, ssála potravu z celého ovzduší, houstla v neproniklou splet.

Pokračování.

FEUILLETON.

VIKTORA.

K JUBILEJNÍMU ROKU BOŽENY NĚMCOVÉ NAPSAL KAREL PLESKAČ.

Zvláštním způsobem oživoval druhdy krajinu poúpskou mezi Českou Skalicí a Slatinou nad Úpou zjev „bláznivé Viktorky", jejíž milostnou tragedii líčí nám tak dojemně její součastnice a pamětnice, Božena Němcová, ve své věčně svěží, zlaté knize české, Babičce. Tragický příběh Viktorčiny lásky slyšel však dr. Jan Josef Čejka, věhlasný lékař pražský a spisovatel český, při své letní návštěvě v Ratibořicích v r. 1844 od své přítelkyně Němcové poněkud jinak nežli jej tato o deset let později v Babičce podala. Dr. Čejka píše o Viktoře v České Včele z r. 1844, čís. 78 z 1. října (str. 312):

„Bylot to mladé hezké děvče, tváře krev a mléko, vlasy jako havran černé. Mělat milého myslivce. Ten, aby ji k horoucnější lásce pohnul, nasbíral bylin tajné moci, a své milé, aby nevěděla, do šatů je zašil. Stalo se pak, že se museli milenci rozloučiti, on opustil krajinu svou a odešel do ciziny. Nebohé děvče nemělo stání, i pustilo se za hochem. Srdce jeho však již vychladlo a neměl pro svou milou ani milostného slova více. Viktora

se zbláznila. Jako Blanka Devanská obývá teď jeskyni a bloudí po stráních, s rozcuchanými šedinami, v rozedrané sukni, a usedá při měsíčku na splavu, kde o půlnoci s jekotem vln o závod zpívá a po spozdilém myslivci kameny hází."

Božena Němcová, píšíc v r. 1854 Babičku „pro úlevu vlastní zkormoucené duše", vkládá obšírnou historku o šílené Viktoře jako obdobu vlastního trudného osudu svého do úst rýzemburskému myslivci, jenž se s Viktorou setkával denně na svých pochůzkách v lesích; upravilat si milostný příběh ten jednak dle pravdy životní, jednak dle své fantasie a svých uměleckých intencí, přibarviv ši jej půvabným světlem romantiky. Příběh o Viktorce má tento skutečný reální podklad:

Viktora byla manželskou dcerou chalupníka Antonína Žida vulgo Žídka nebo Zítka v Červené Hoře čp. 4 a Anny, rozené Lelkové ze Třtice; narodila se 9. června 1792. Chodila do blízké jednotřídní farní školy v obci Slatině za řekou Úpou, kamž byly přiškoleny dítky červenohorské do 1. března r. 1810. Viktora byla švarná panna jako malovaný obrázek, drobné, pěkně vzrostlé postavy, tělo měla vábné, vybujelé jako květ, tváře jí plály jako makové květy, krásné černé oči zářily jí jako dva žhavé uhle a bohaté vrkoče havraních vlasů sahaly jí až po kolena. Daleko široko nebylo jí rovno: svižná jako srna, pracovitá jako včelka, veselá jako šotek, učiněný smíšek. Viktora sloužila v blízké sousední obci Žernově v chalupě Antonína Šimka čp. 20 v místě, kde stál později hostinec Maršíkův a nyní Matysův; k chalupě bylo přiděleno 12 korců polí. Manželé Šimkovi žili v bezdětství, což je velmi rmoutilo. V té době vzali si z příbuzenstva v Slatině nad Úpou chlapečka Aloise Faltu za vlastního. Ve francouzských válkách leželi ve vsi posádkou myslivci. Jeden z nich, černý myslivec, začal chodit za Viktorkou, s níž se byl seznámil o sv. Janě v Studnici na pouti. Bydlil v chalupě Josefa Hejny, jenž byl panským drvařem a plaveckým mistrem. Z jara pravidelně plavil Hejna s jinými plavci dříví z panských lesů po rozvodněné řece Úpě k Josefovu. Myslivec sliboval Viktoře vážně, že si jí vezme, až za rok opustí vojenskou službu. Rodiče Viktořiny nechtěli však ani slyšet o milostném poměru dceřině s myslivcem, bráníce tomu všemožně. Myslivec řekl jim potom do očí: „Jen aby vás to jednou nemrzelo, může přijíti čas, že mi ji budete dávat sami, ale potom já zase nebudu ji třebas chtíti!" Holka vzala si ho do hlavy a uvěřila jeho slibům, nedbajíc varovných hlasů rodičův a známých, že „láska vojákova jak jarní led". Myslilat si: „Hezký můj milý, třeba měl kabát bílý!" Když pak myslivci odtáhli ze vsi, nic již Viktory v Žernově netěšilo i odešla do blízké Olešnice sloužit do statku Hanušova čp. 2. s doměnkou, že sejde jí snad černý myslivec s mysli. Ale nesešel. Byla z toho zádumčiva a malomluvna. Všecka mysl její byla zaujata jen černým myslivcem, jehož černé, démonické očí jí „učarovaly". Vzpomínala na něho s takovou vášnivostí, že nebyla ani „svá", až se časem mátla na rozumě.

Kdysi v podzimní večer sešla se do statku mladá cháska na přástvu. U kamen stál špalek, nátoň, na němž se tehda ve světnici jako všude jinde štípalo dříví. Když přástevníci byli v náladě, snesla si Viktora s půdy své sváteční šaty, vzala klidně sekyrku, sekala šaty na kusy a přikládala je v nístěji do ohně. Někteří chasníci chtěli jí v tom zabránit, ona však zpurně napřáhla proti nim sekyrku. Ustrašení přástevníci hned se potom ze statku vytratili.

Tesknota ovládla Viktoru takovou měrou, že se z ní těžce rozstonala i poležela si doma u rodičů. Vykřísala se sice z dlouhé nemoci, touha však táhla ji za milencem v širý kraj. A neodolala tajemné moci lásky. Za tmavé noci ušla z domova a utekla za myslivcem do Josefova a odtud do Hradce Králové. A tu podlehla kouzlu lásky. Po čase vychladlo však srdce milencovo, Viktora stala se mu obtížnou. Chtěl ji proto od sebe vypuditi. Holka plakala, prosila, žebronila o jeho lásku, avšak nadarmo. Aby se jí zbavil, poštval na ni myslivec profousa, jenž ji jako vojenskou poběhlici zavřel do vězení. Avšak ani tu neochabla věrná její láska. I kdyby ji byl myslivec svýma vlastníma rukama utloukl, ráda by byla pro něho podstoupila smrt, neboť dle písma „láska jest silnější nežli smrt". O návratu do svého domova ani slyšet nechtěla. Tu již násilně profous k návodu zrádného myslivce ostříhal dívce její bohaté, havraní vrkoče. To byla v dřívějších dobách pro pannu největší pohana a potupa! Byl to tak mohutný otřes její duše, že pohltil všecky její slze. Zohyzděna i zneuctěna, zhrzena i oklamána ve své

věrné lásce, vrátila se Viktora z potulky své do rodné krajiny, jako pták se vrací v opuštěné hnízdo, avšak s útěžkem a pomíchána na rozumě. Neříkát se nadarmo, že „milost z lidí blázny činí". Stal se z ní tichý, mírný, neškodný blázen. Bědným stavem šílenství a mateřství kvapem vše na ní vadlo a vyprchalo jako plátky z rozvité růže, všecka krása těla s ní spadla, jen oči planuly jí jako dva žhavé uhle. Byly však zapadlé, černé jako noc, ale svítily z té hloubi jako světla ze studně. Zbyla z ní „padlá" holka, podobna jarnímu květu, spálenému mrazem. Štěstí mladé dívky bylo pochováno na věky — —

Domů se však Viktora nevrátila, k rodině se nehlásila, lidským přístřežím se v prvých dobách vyhýbala. Žila bez domova, bez rodičů, bez přátel, bez lásky a bez soucitu. U příkré „Žebrácké rokle" pod Červenou Horou nad řekou Úpou zaplakalo dítě, plod její neštastné lásky. Zrozené děvčátko vhodila Viktora v noci do vodní tůně u ratibořického splavu, jenž do nedávna byl ještě dřevěný a stával blíže k cestě. Od té doby za letního soumraku, když hvězdy vzplály na obloze, sběhla Viktora často ke splavu, sedávala na omšeném pařezu, později na kameně, nohy složila křížem, kolena objala rukama; bradou se o ně opřela a nakláněla se houpavě k vodní tůni, žalostně zpívajíc svému dítku utopenému dlouho, dlouho do noci smutnou ukolébavku:

„Spi děťátko, spi,
zamhuř očka svý,
Pánbůh bude s tebou spáti,
andělíčky kolébati,
spi, děťátko, spi!"

Hlas její zněl lkavě a zádumčivě. Píseň tesklivě se roznášela tichým údolím, bylo to, jakoby někdo tudy bloudil a všemu již „s bohem" dával — —

Viktora ráda hvízdala. Řekl-li jí někdo: „Viktorko, piskej!" ihned hvízdala. Kdysi Panklovy děti v Ratibořicích na své odpolední vycházce. přistihly Viktorku u splavu seděti na pařezu, ana pronikavě hvízdá. Barunka (Božena Němcová) s kamarádkou Johankou Sedláčkovou, dceruškou ratibořického myslivce, domlouvaly jí mírně: „Viktorko, nepiskej, nesluší se ženským pískat". Viktora jim odpověděla pomateně: „Počkejte, až to dojde!" A zapískala znovu dlouze, až hvizd protáhl se bludně celým údolím.

Také milovala Viktora květiny, nosívala je v ruce nebo za kabátkem a rozdala je obyčejně dětem. Kde měli děti v peřince, ráda je pohýčkala, v kolébce pokolébala.

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

KAREL KOVAŘOVIC. Dva rázovité, sympatické jubilanty má poslední doba — šedesátníka mistra Mikoláše Alše, padesátníka mistra Karla Kovařovice. Ještě ho pamatujeme, z těch dob zlaté bohémy, kdy Karel Kovařovic stál v řadách čekatelů. Ale už tenkrát měl aureolu kolem hlavy — už ta svatotomášská bohéma tušila, věděla, že Kovařovic má už pod sebou svůj uhelný kámen, že stojí pevně na piedestalu svého talentu. A tomu už je dávno, tuze dávno — tak dlouho tomu, že už je mezi námi tuze pořídku těch pamětníků, kteří přivítali Kovařovice s jásotem ve svém středu a kteří měli pevnou, nezlomnou víru nejen v jeho talent, ale co hlavní, v jeho energii. Už tenkrát senior družiny Jakub Arbes se srdečným humorem opěvoval jeho plavou hlavu — a je zajímavo, že Kovařovicův libretista a přítel, spisovatel Karel Šípek, učinil na to po dlouhých létech roztomilou narážku: Ano, byli jsme všichni překvapeni sdělením, že 9. prosince t. r. uvidí Karel Kovařovic Abrahama — všichni, kdo znají jeho zlatistou kštici, jeho bělorůžový teint ryzího plavovlasce.

A co všechno přehnalo se za tu dobu přes jeho hlavu! Úspěchy, krásné, ryzí umělecké úspěchy byly mu údělem, ale také hromy a blesky mířily po jeho hlavě. Pamatujeme ho dobře jako Benjamina našeho hudebního světa, v němž vévodili nejslavnější naši mistři. Člověk si vzpomíná a svým vzpomínkám ani nevěří — nevěří tomu, že pamatuje veliké naše hvězdy ještě z dob, kdy jas jejich byl ještě pozastřen. Na ty krásné, nezapomenutelné chvíle člověk vzpomíná, kdy v starých kobkách slavné tehdy Umělecké besedy vídal Smetanu, Dvořáka, Fibicha a Bendla. Cosi tajemného, cosi vznešeného bylo v té kobě besední, jež na mne činila svým starosvětským rázem dojem staroslovanské intimní bašty naší. Vzpomínám, jak jsem poprvé, uveden do Besedy svým kamarádem, historickým povídkářem Braunem, už dávno a dávno zesnulým, spatřil pomazané hlavy našeho hudebního světa. Byli jsme zelení mladíci a do Umělecké Besedy jsme vstupovali jako do svatyně. Stáli jsme v koutě, v zášeří, za sochou na mramorovém podstavci jako v přítmí chrámu za kropenkou. Pamatuji se dobře, že tu obcházel Chalupa — teprve v tuto chvíli po dlouhé době si vzpomínám, že ještě hodinu před smrtí jsem s ním hovořil — a že si tu po domácku vedl starší druh nás obou, JUDr. Emanuel Zítek. Nikdo nás neznal, nikdo si nás nevšiml. Až

Josef Václav Frič se nad námi smiloval, přistoupil k nám a srdečně s námi rozmlouval. Bylo nám tak nevýslovně blaze, že toho dnes ani vysloviti nedovedu. Braun byl už tehdy znám řadou svých povídek, jež vzbudily zejména v mladé literární družině nesmírný rozruch. A Braun to byl, jenž mi ukázal mladého muže, jenž s pohlaváry Besedy, zejména s hudebními skladateli, živě rozmlouval.

To jsem poprvé viděl, to jsem poznal Karla Kovařovice. Řadu let se probíjel, než mohl stanoviti svoje nároky, uplatniti svoje nadání, svoje umění. Celou řadu stanic, dlouhých, nekonečných, musel proputovati, než zvítězil. Pamatujeme nejrůznější fáse jeho činnosti, jeho probíjení se za úspěchem. Dlouho netrvalo, — Karel Kovařovic přihlásil se s prvním svérázným dílem skladatelským. Před čtvrstoletím měla jeho komická zpěvohra „Zenichové" svou premiéru a brzo na to následovala aktovka „Cesta oknem", r. 1892 pochlubil se Kovařovic třetím dílem, komickou operou „Noc Šimona a Judy". Ale to pořád ještě nenadcházela ta pravá chvíle, která by Kovařovicovy schopnosti postavila do pravého světla. Otevřely se brány Národopisné výstavy. Tam vstupoval Kovařovic s nadšenou energií, tam jako dirigent symfonického orchestru slavil pravé triumfy. Dnes už vzpomínky na krásné, nezapomenutelné chvíle ty pobledly — ale rozevřete jenom staré, zvetšelé ročníky časopisů, podívejte se do některého díla o výstavě, a všechno vám znovu zazáří v jase nádherných vzpomínek. Zavřely se brány výstavy, slavený orchestr rozvanul se do světa jako pýří pampelišky — Kovařovic tu stál jako generál bez armády. Ale Národopisná výstava dala mu maršálskou hůl, dala mu do ruky taktovku, která už nebyla a nemohla býti od něho odňata. Celý svět byl o tom pevně přesvědčen, že dirigent tak skvělých kvalit je předurčen pro Národní divadlo — ale uplynulo ještě mnoho vody, uplynulo ještě mnoho let, než Kovařovic postavil se ke kapelnickému pultu předního našeho uměleckého ústavu.

Jubilejní vzpomínka takováto z pravidla dopadne kuse. Vynasnaž se nepominouti významnější události — vždycky vyjde z ruky jenom hrubá, neúplná skizza. Je to jako když v noci do krajiny se díváš — zříš jenom hlavní, celkem dost nejasné obrysy. Jiné osvětlení by muselo přijíti, aby vše zjevilo se v pravé záři, v pravém svém světle. Jsou ovšem pamětníci a bedlivější sledovatelé všech běhů, kteří jistě přijdou s obrazem daleko dokonalejším. A což kdyby promluvil sám Karel Kovařovic! Co by tu bylo vzácných podrobností, zajímavých sdělení, co dokladů o tom, jak každý úspěch v životě musí býti krví prosáknut, hořkostí, bolestí otráven!

Ještě jedním, slavným úspěchem znamenal Kovařovic dobu, jež musela uplynouti, než nastolen na kapelnický trůn Národního divadla. Jeho opera „Psohlavci", ku které mu napsal znamenité libreto Karel Šípek, poctěna cenou a pevně zakotvila v operním repertoiru Národního divadla. Když nynější správa ujala se vedení divadla, byl Karel Kovařovic její hlavní oporou. A zůstal jí až po naše časy. Co vykonal Kovařovic jako chef opery Národního divadla, to ocení hudební znalci. My laikové můžeme zaznamenati jen to, co vidíme a co chápeme jako prostí řadoví vojáci, jako diváci a posluchači. Opera Národního divadla pod vedením Kovařovicovým šla od úspěchu k úspěchu. To, co bylo životním cílem Kovařovicovým, neumdlévati a postupovati výš a výše, to je jeho posláním a cílem jako chefa opery, a toho jsou neklamné a pádné důkazy v operní činnosti Národního divadla.

„Jubileum, jehož si všimne veřejnost, znamená vlastně novou, dvojnásobnou povinnost, pracovat dál" — řekl Mikoláš Aleš. V Národním divadle je o zdar postaráno — ale jednu povinnost Kovařovic ještě musí splniti — po svých „Psohlavcích" měl by přijíti s novým dílem operním. A aby i tu zůstal věren svému životnímu heslu, přejeme mu ze srdce nejupřímnějšího — za sebe i za všechny ctitele jeho skladatelských aspirací. Dr. R. J. K.

NA PAMĚT 50. VÝROČÍ ÚMRTÍ BOŽENY NĚMCOVÉ uspořádala Umělecká výchova na Kr. Vinohradech ve prospěch Zemské komise pro péči o ochranu mládeže v Čechách na scéně Vinohradského divadla Akademii, kterou celým svým rázem řadíme k nejlepším toho druhu produkcím. Pro literární svět největší přitažlivost měla ovšem satirická povídka od Boženy Němcové — Kávová společnost*) — kterou pro jeviště upravila Anna Maria. Má svrchovaně zajímavé pozadí tato episoda ze života velké naší spisovatelky. Annou Marií velice obratně a pietně v dramatické roucho oděná „Kávová společnost" vyšla anonymně v „Rachejtlích", humoristicko-satirickém časopise, který r. 1855 vydával Bendl pod pseudonymem Fabiána Čočky. Paní Anna Maria sděluje o motivech své hry toto: „Kávovou společností" pomstila se Božena Němcová maloměstské společnosti v Nymburce za všechnu malichernost a klepařství, ale dnes, za padesát let, je chvilková žertovná odveta něčím mnohem víc. Nejen dokument z let padesátých našeho života národního i literárního v počátcích, ale vlastně symbol celé historie Boženy Němcové, kterým tehdá ještě býti nemohla. „V mé úpravě", praví Anna Maria dále v předmluvě „byla hrána ponejprv v loni r. 1911 v soukromé společnosti, když mne na ni upozornil prof. Tille. Nepřidala jsem nic ze svého, než co jsem nutně musila, a hleděla jsem i řeč udržet se svým půvabem a svými chybami." Herci Vinohradského divadla provedli vskutku půvabnou hru s opravdovou pietou a s rozhodným úspěchem.

Velice se zamlouvala dobová úprava jeviště, na němž vykouzlen ve věrném stilu hezounký kout. O Boženě Němcové krásnou, výstižnou přednášku proslovila Marie Gebaurová, žákyně pěvecké školy Umělecké výchovy upoutaly pozornost precisním výkonem. Milým, vskutku hřejivým způsobem vypravovala pohádky paní M. Ptáková. Zvláštní pozornost Akademii prokázal mistr Šaloun, jenž s uměleckým zanícením komponoval „Apotheosu" a závěrečný Živý obraz, jenž vyvolal hluboký dojem. K.

* Vyšlo péčí Nakladatelského Družstva Máje.

OSUDNÉ MANÉVRY. Kapelník Vinohradského divadla Rudolf Piskáček dodal divadlu operetu, která svým celým rázem je pro nynější pohnutou dobu jako stvořena. Škoda, že se Luděk Archleb, skromný a milý člověk, nedočkal tohoto divadelního obrodu své veselohry! Není jiného zájmu, než o vojnu. A té, aspoň v manévrové skizze, je v nové operetě dost a dost. Opereta by slavně dokazovala, že život vojenský je do opravdy život veselý. Tak se na něj v celé své životní náladě i v literárním svém tvoření díval nebožtík Archleb. Z celého toho manévrového mumraje je vidět, že sklíčka do tohoto pestrého kaleidoskopu vkládal znalec prostředí. Opereta má do opravdy velikou přednost — má celou řadu momentů, kdy vás i svým dějem i dobře odpozorovaným ovzduším zaujme. Kdyby bylo libretistovi na dvou místech přálo víc štěstí, kdyby totiž byl provedl rozuzlení, jež zároveň znamená rozvoj děje, aspoň raffinovanějším způsobem — těžko by se bylo dalo co namítati proti tomuto původnímu dílku skladatele i libretisty, jež má před cizím zbožím nepopíratelnou přednost, že baví, že rozesměje prostředky nikterak banálními.

Opereta má především dějovou kostru. Publikum baví romantická historie řešáckého setníka Komárka, jenž se před dávnými a dávnými lety zamiloval, a dnes už ani neví kde a do koho. Zatoulal se se svými „Václavy" do krajiny, kde mu chytlo před lety srdce. Ale nijak se tu nemůže vyznat... Tady, kde býval mlýn a kde srdce zkvetlo pravou láskou, je budova zcela jiná. Na scéně je ustavičně živo, pořád se v něm cosi děje, pořád se něco „operetního" rodí. V tom směru není libretista skoupý — co mohl, to navinul na šňůrku. Pravda, odbočuje si zcela libovolně, ale poněvadž právě tyto nápady a extempore mají dost humoru a co hlavní, mají zdravé jádro, baví takřka napořád. Pan setník shledá se na konec se svou věrnou a trpělivou láskou, a opereta, jak se sluší a patří i na domácí výrobek, končí celou řadou zásnub.

Skladatel i libretista uhodili na dobrou strunu. Bylo smíchu a bylo potlesku tolik, že si nemůže divadlo lepšího přijetí premiéry ani přáti. Komponista ovšem si neudělal nejlepší vroubek tím, že s takovou hravostí a možno říci, se svěží operetní vervou napsal hudbu líbivou — ale máme za to, že mu tento úspěch nebude nikterak vaditi — aby honem honem se nepídil po libretu novém a svoji operetní způsobilost nezdokonalil. Operetě znamenitě šlo k duhu výborné obsazení. Humorem přímo kypěl p. Charvát, jenž hrál setníka Komárka s nenuceností, jež nalezla všeobecného zalíbení. To je hlavní předností páně Charvátovou — svůj humor podává hladce a podává jej s takovou hřejivou srdečností, že ho posluchač s chutí poslouchá. Toho večera přálo štěstí také p. Faltysovi, jenž hrál vojenského šantalu s naprostým úspěchem. Pan Faltys má vydatný, sympatický orgán, kterézto přednosti jak náleží využitkoval ve svých popěvcích, za které sklidil zaslouženou pochvalu. Paní Zelenková má jenom malou, epizodní roličku, ale všimněte si, co z ní učinila! Totéž možno říci o p. Zelenkovi. Půvabnou dvojici panenek, dvojím suknem očarovaných, tvořily dámy Durasová a Kalivodová. Ale všechno přetrumfl svým parádním číslem ve třetím jednání kmán Bulíček z Oskořínku. Zpíval písničku časově nabroušenou, není o tom pochyby, že narážka na kompromitovaného instruktora turecké armády znamenitě náladu nakynula — ale nic naplat, vojáček provedl svůj úkol výborně. Dost možná, že se ani zpěvák, ani skladatel, ba ani divadlo nenadálo, že tenhle solový výstup dodá třetímu aktu takového vydatného osvěžení. V „Rozvedené paní" stalo se svého času něco podobného — mimo nadání chytla písnička, a poslední akt právě tímto výborným provedením ohromně získal. Pan setník Komárek milého kmána „svobodníkem" nejmenoval — není o tom pochyby, že to napraví, a divadelní hvězdičku po zásluze panu Markovi přišije pan ředitel Štech. J. H.

HANÁCKÝ PÍSNIČKÁŘ, Dr. Ondř. Přikryl krajan nešťastného básníka Jana Spáčila Žeranovského, slaví tyto dny své Abrahamoviny. MUDr. Ondřej Přikryl, který v posledním čtvrstoletí platně působil k povznesení české národnosti ve své vlasti, narodil se ve Vejšovicích u Prostějova. R. 1886 na lékařské fakultě české university promován na doktora veškerého lékařství. Po ročním externování v Praze usadil se koncem roku 1887 jako praktický lékař v Prostějově na Hané, který byl tehdy v rukou Němců. Jako lékař získal si rázem značné obliby a vstoupil do přední řady národních pracovníků, kteří usilovali, by Prostějov vrácen byl českému národu. V boji tom byl hlavní hybnou silou a má značnou zásluhu, že hned při první ostřejší srážce byla v letech 1890 až 1892 německá strana na celé čáře poražena a Prostějov po čtvrtstoletém zápasu zařazen na příslušné místo jako největší české město Moravy. Od té doby se dr. Přikryl ze všenárodní a politické práce již nedostal. Byl jako praktický národní organisátor na různých částech Moravy činným a pomohl zachrániti ohrožené obce českému národu. Známa jest organisace boje v Obchodní a živnostenské komoře olomoucké a boj za změnu volebních řádův obou komor moravských. Uznání dostalo se Dr. Přikrylovi tím, že četná města i obce jmenovaly ho svým čestným občanem, jako Prostějov, Litovel, Výškov, Hranice, Kyjov, Královo Pole, Zábřeh n. O., Tovačov, Hodolany, Holešov, Čechovice, Olšany, Konice atd.

Pro rozkvět města Prostějova vykonal velmi mnoho v otázkách národních, kulturních, humanitních, hospodářských jako náměstek starostův, zejména české školství mělo v něm horlivého zastánce, a mnoho děkuje jeho péči a energii. V politice byl předákem strany lidové a jest od roku 1902 poslancem na sněmu markrabství moravského. Vydal několik samostatných děl politických a jako básník vystoupil sbírkami veršů, psaných nářečím hanáckým, pod názvem „Hanácky pěsničke" (r. 1900) a „Novy hanácky pěsničke" (r. 1901). Své abrahamoviny oslaví tím, že vydá dvě sbírky hanáckých veršů, které má v rukopise, „Ešče z Hané" a „Padesátka z Hané". Jako svého času zvěčnělý dr. Šromota o dobytí Hranic se zasloužil, tak tichý pracovník, náš jubilár dr. Ondřej Přikryl v Prostějově

osvědčil se jako nejvydatnější organisátor národní obrany a národního výboje v naší vlasti. Síly své s úctyhodnou nezištností a obětavostí věnoval každé práci národní. Mnogaja ljeta! Dr. Navrátil.

BRANDL V BŘEVNOVSKÉM KOSTELE SV. MARKETY. Mezi svými uměleckými památkami chová kostel veliké oltářní obrazy Brandlovy. Tři z nich ocitly se v minulých dnech v Praze, aby byly otištěny, a třeba-li, na nové plátno napjaty. Jsou to obrazy: Založení Břevnovského Kláštera, Smrt sv. Vintíře a Boj sv. Prokopa s ďáblem.

Na prvním z obrazů sv. Vojtěch s Boleslavem II. Pobožným stojí v lesnaté krajině u zlomeného břevna (kmene) a světec ukazuje na pramen, z něhož pije jelen, žádá na knížeti, aby zde z a l o ž i l klášter (děj z r. 993.) Nahoře nad h l a v a m i t r o j j e d i n ý Bůh v oblacích a před ním zakladatelé benediktinského řádu přimlouvající se za sv. Vojtěcha.

Na smrti Vintířově poustevník obklopen kněžími s hořícími svícemi v rukou, z nichž jeden ho nadzdvihuje a druhý mu podává hostii, obrací zsinalou tvář k nebi, zašeřenému spádem večera. Po levici schyluje se k umírajícímu kníže Břetislav I. pod bezlistým stromem a za ním se kupí jeho průvod. Z leva proniká ke skupině bledá záře, nad níž se vznáší drobní andělé. (Děj z r. 1041.)

Sv. Prokop pak klečí kolenem na okřídleném rudém chlapíku, nad ním nebe do výšky a dálky. Po pravici světcově anděl s berlou a nahoře v oblacích taktéž dětské postavy andělů. Světec levicí sráží ďábla dlouhým ramenem kříže, v pravici okovy drží, a anděl po jeho boku pomáhá mu srážeti ďábla koncem berly.

Nejmocnější je dojem z dramaticky vyslovené smrti sv. Vintíře. Pochmurná nálada vane celým výjevem. Ve mdlém svitu tajemné zelené záře hoří zamlženými plameny rozptýlená světla svěc a zápasí s těžkou tmou stínů, a prostřed tohoto souboje světla a tmy vyvstává zsinalá, zvrácená hlava umírajícího s očima k nebi a s odevzdáním do vůle Prozřetelnosti v tazích. Jednotný výjev svrchované harmonie podaný s procítěním slovy nevýstižným.

Založení Břevnovského kláštera je výjev skvěle malovaný mistrovským štětcem; ale nemá té hloubky jako prvý obraz, přes to, že se Brandl v něm rozehrál barvami a dal dílu skvělý kolorit.

Nejvíce však zahýřil Brandl štětcem na obrazu sv. Prokopa. Při pohledu na světcovu hlavu je pozorovatel na poprvé překvapen a brání se myšlence, že by ji byl maloval Brandl, kdyby obraz nebyl jím samotným podepsán. Krásná tvář, měkká, snivá, opak Brandlovy rázovité drsnosti tahů se obrací k nebi, jakoby hledala pomoci v oblacích od pekelného ducha. Muž s touto tváří by nesrazil pod sebe obrovitého okřídleného zjevu satanova, kdyby zjevu toho nesrážela moc kříže. Zvláštním dojmem účinkuje ta tvář na pozorovatele vedle tváře andělovy i zjevu ďáblova, z nichž proniká Brandl nepokrytě mohutnou svojí koncepcí i koloritem. Souhra barev na postavách je velikolepá, nádherná i na oblacích, kde měkké přechody tónů ze šeda do modra, růžova a do zlatova jeví, jak kouzelně jemným dovede býti Brandl ve svých barevných vidinách přes veškeru strohost svého vyjadřování.

Obrazy, z nichž sv. Vojtěch byl přemalován a pyšnil se na obraze šedou bradou, byly v atelieru malíře A. Vlčka očištěny, při čemž brada sv. Vojtěcha omládla v bradu původní rudé barvy. Za prohlédnutím opravených obrazů vystřídal se u malíře všecek pražský svět přátel starožitností.

Obrazy sv. Otmara a Smrti sv. Václava jsou nyní na řadě. Fr. S. Holeček.

NAŠIM DĚTEM PRO RADOST I K UŽITKU vydává Naklad. družstvo Máje od několika let české společenské hry. Vedle knihy nemůže býti vhodnějšího a poměrně lacinějšího dárku dětem nad dobrou a vkusnou společenskou hru, která baví i bystří mysl. Naše hry navržené českými umělci mají však i jiný ještě účel, s národního stanoviska hospodářského velmi důležitý: vytlačiti totiž z českých rodin výrobky cizí. Cizí duchem i původem, ubohé provedením. Úkol ten plní naše hry s rostoucím zdarem, potřebují však, aby pole zcela ovládly, součinnosti české veřejnosti, která zajisté pochopí význam hesla: „českému dítěti české hry, vydané Nakladatelským družstvem Máje.“ A pochopí-li, bude jej také důsledně uskutečňovati.

VÁNOCE ČESKÉ KNIHY bývaly slavnější, dokud se náš český život neroztékal v tolik pramenů, v různé směry tekoucích. Knižní dar býval jakousi manifestací kulturní vyspělosti i národní uvědomělosti. Nebyl to poměr zcela přirozený, neboť kniha nemá být manifestací, nýbrž prostou duševní nezbytností, ale byl zdravý a sloužil k rozvoji literatury. Dnes už dospěli jsme blíže k tomu druhému, ale jen u menší části vzdělaných tříd národa. U druhé, větší části, bohužel, stala se kniha dokonalou zbytečností. Lhostejnost ke knize zastírána je všelijak. Za nynější hospodářské tísně bývá s oblibou poukazováno na to, že nezbývá na knihu peněz. Důvod skoro napořád falešný. Neboť prokouří-li a propijí-li se ročně závratné milliony a promrhají-li se nespočetné sumy za zbytečný přepych i za jiné dojista méně užitečné a ušlechtilé „potřeby“, nemůže se nedostávati na knihu. Kdyby jen desátý díl peněz vydaných za zbytečnosti obrácen byl ve prospěch české knihy, jaký by to nastal rozkvět české literatury! Je ovšem pravda, že je dosti těch, kteří by si knihu rádi koupili, kteří však opravdu musí počítati. Těm letos naše nakladatelství právě vhod uspořádalo vánoční rozprodej knih v insertní části listu oznámený. Za poloviční ceny možno nakoupiti cenných literárních děl. Jsou to knihy, které byly při stěhování skladu vybrány, poněvadž nesou stopy knihkupecké manipulace. Stopy namnoze sotva patrné. Přátelé krásné a cenné literatury i ti, kteří se chystají překvapiti své drahé dárkem knižním, uvítají tuto příležitost s povděkem.

Toto číslo vydáno dne 6. prosince 1912.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 13.

KRVAVÁ STOPA.

PÍ. ELLE PACHNEROVÉ.

Oko zaslzí až v širém moři běle
měkce nadechnuté, krajem naprášené,
silhuetty stromu činí v ní osaměle,
jak by promáčk' okno, v nebe prolomené.

Někde v údolině z pozavátých domků
tušíš bledé dýmy k bledým výším stoupat,
někde na silnici tmí se skvrnky stromků,
jak by vlci lezli ze zavátých doupat.

*

Všude kolem nekonečné sněhy, sněhy,
ostře jiskřící se, očím bolestivé.
Hned bys pohladil je! Jsou tak plné něhy,
že bys v nich chtěl spáti v noci zádumčivé.

V tulném sněhu vidíš otisk drobné tlapky,
vedle ptačí nožka lehce vytlačená.
Proč tak náhle mlčky ustoupil jsi zpátky?
Že tu v sněhu rdí se stopa zkrvácená?

Bože, co pak na tom? Stopa zkrvácená!
když je rudé krve v lidstvu vrchovatě!
Krev je tekutina přece nejmíň cenná,
jistě míň, než lesklá tretka na kabátě. . . .

To že sníh vpil krev tu do svých očí sklenných,
že v něm náhodou jen stuhla v stopě malé!
Nevíš, po krvavých stopách neviděných
že i ty se ženeš k předu neustále?

*

Zkrvácené stopy celým světem běží.
Šlapeš po nich klidně. K čemu býti bdělý?
Nejmilejších srdcí poznáš ránu stěží,
natož, abys tušil, že by krvácely.

A kdybys i věděl, nemožno se vyhnout, —
nutno jíti k předu, — život v před se řítí,
sotva možno v letu vlastní štěstí zdvihnout,
třeba z rudé stopy! — Osud poručí ti!

Soucit, to je střípek, — pořeže ti ruce
když jsi k vůli lesku chtěl ho zdvihnout z bláta,
zaplaví tě náhle pochyb revoluce —
přes krvavé stopy pak se klidně chvátá.

Tvrdost srdce omluvíš, věř, s resignací,
v níž se všechna moudrost humanity topí:
v šíleném tvém letu životem a prací
zůstanou i tvoje zkrvácené stopy!

J. JAHODA.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Apo těch slovech hned se vzchopil a vystoupil z vody. Bylo mu nevolno, roztřásala ho chvíli zimnice a pak byl zmalátnělý jako po nemoci, osláblé tělo ho bolelo.

Nevydržel dlouho s ostatní společností, která v oleandrové zahradě u přístaviště užívala pak lahody sladkého májového večera. Šel si brzo lehnout, usnul záhy, ale občas se vytrhl ze sna.

Za tu noc několikrát se mu zdálo o starém příteli Jaromíru Kalivodovi, který přistupoval k jeho lůžku s tichou výčitkou, že ho v posledních dobách zapomíná.

X.

Ochuravění Tetivovo vrhlo do veselé nálady cestovatelské družiny zřejmý stín. Již večer zábava její vázla, a vyslovovány obavy, aby se jí malíř, právě když dosahovala svého cíle, nerozstonal.

Literát, který měl s Tetivou v hotelu společný pokoj, za noc několikráte vstal a přistupoval tiše k lůžku přítelovu, aby se přesvědčil, jak nemocnému se daří. Pozoroval, že malíř spí nepokojně a že jím chvílemi zmítají rušivé sny. Ale když mu zlehka položil ruku na horké čelo, Tetiva hned otevřel oči a řekl konejšivě:

„I jen spi, Polykarpe, vždyť mi nic není."

„Nic není," namítl literát, „a házíš sebou jako kapr, máš zcela zdařilou horečku. Myslil jsem, že spíš, proto jsem ani nedutal, ale teď si musíš vzít porci aspirinu."

„Nech si svůj aspirin — prospím se trochu a ráno budu zase zdráv jako tuřín, to tak jen chvilkově nevolnost na mne přišla."

Ale Polykarp Martin již stál s rozžehnutou svíčkou, se sklenicí vody a s práškem u jeho postele. Byl košilatý, vyhlížel tak neforemně a komicky. Postava jeho tvořila na stěně bizarní stín jako nějaká čarodějná mátoha.

Malíř neviděl literáta, ale zrak jeho utkvěl na zdi na tom stínu, a hned měl plnou hlavu neobyčejných představ. Vzor nadmíru povedeného strašidla, které by děsilo velké i malé diváky, vyrůstal v umělcově mysli. Nyní také on měl zase vděčnou látku pro obraz.

„No tak," vyrušil ho Polykarp z dumání, „prášek chtěj nechtěj musíš vzít, posílá ti jej paní Vernerová. Měla o tebe po celý večer notnou starost."

Slyše to, malíř ihned se vzchopil a přijal prášek. Měl dojem, že nikdy neužíval tak chutného léku a že z něho cítí vůni paniných hebkých prstů.

„Děkuji," řekl pak vroucně, a dík ten více náležel paní Vernerové než Martinovi.

„Prosím, prosím," se strojenou sladkostí odpovídal literát a nabýval veselosti. „Hochu, teď bych chtěl být na Vernerově místě."

„Mlč!" zasykl malíř a uraženě upřel na Martina poplašené oči. „A kdy jste se rozhodli zítra vyraziti z Kotora?" obracel hovor.

„Jen se neupejpej, vždyť ty bys, svatoušku, taky bral", škádlil literát. „Taková tichá voda bere nejenom břehy, ale dovedla by sebrat taky hezkou paničku — no, no, jen mne neuhraň — a co té cesty se týče, vyrazíme odtud ráno, než nastane veliký sluneční úpal. Zjednali jsme již důkladný kočár s třemi koni, pojedeme skorem jako knížata. Arci, záleží to ještě na tobě, nebudeš-li nám stonat."

Malíř ubezpečoval, že mu opravdu již pranic neschází, a kdyby mu i bylo něco scházelo, že ten prášek z něho rozehnal všecku nemoc. Těšil se již na tu zítřejší cestu, až brzo ráno, pokud bude na ně od Lovčena ještě padati svěží stín, pojedou po řebříku serpetin k černohorským hranicím.

„Zlořečená komáří čeládka!" zahuboval literát a pospíchal zavřít okno. Lákáni světlem komáři vnikali otevřeným oknem do pokoje a nalézali zalíbení na Martinových vyčouhlých nohou.

Škrábaje se, literát usedl na malířovu postel a svěřoval se svému příteli, že má fenomenální nápad. Vznikl v jeho hlavě teď, v tento večer, před chvíli, když se pokoušel usnouti.

Tetiva se usmál, literát upoutal jeho pozornost.

„Já ti to povím," pokračoval Martin, „ty to dovedeš líp posoudit než ten netečný Verner, který nemá pro nic jiného porozumění než pro svoje noty — na mou čest, ani jeho mladá žínka ho tak nezajímá jako všelijaké falešné tony — mne tedy osvítila myšlenka o všeslovanské řeči. Jireček před několika lety v Osvětě navrhoval, aby byla srbština, jakou se nyní hovoří v Hercegovině a Dubrovníce, uznána a přijata za dorozumívací jazyk Slovanů, a přesvědčivě strhoval čtenáře pro svůj návrh. Krásná, velikolepá myšlenka, všechna čest jejímu původci! Ale moje myšlenka jde dále. Známo, že každý živý jazyk podléhá změnám, že se zdokonaluje a přizpůsobuje poměrům zejména kulturním. Což aby se rozhodující slovanští činitelé dohodli a určili těm proměnám hlavní směr! Úkol nejdůležitější ovšem připadl by nám, spisovatelům. Sestavil by se všeslovanský slovník, z něhož by spisovatelé novými slovy a rčeními rozhojňovali a obohacovali svoji mateřštinu. Bylo by hračkou za krátký čas rozmnožiti na příklad náš jazyk český o tisíc pěkných nových slov a o sto roztomilých frází. Říkáme-li okno, proč bychom vedle toho nemohli říkati také prozor, krásné slovíčko ze srbštiny, které by dozajista činilo každému slovanskému jazyku čest?

Říkáme-li otevříti, proč bychom nemohli také jako Srbové říkati otvoriti, a brzo bychom si stejně dobře rozuměli, ať bychom řekli „otevři okno“ nebo „otvori prozor“. Za ten krátký čas, co cestujeme v slovanských zemích, otvírá se mi pro tu převelikou věc srdce i oči, začínám pěkně rozumět charvatsky a srbsky, což jest vlastně totéž, a jsem přesvědčen, že při trošce dobré vůle přiučil bych se za nedlouho docela snadno všem slovanským jazykům. Je potřebí moji myšlenku uskutečnit, propracovat — zatracený komár, jistě mi už naočkoval malarii!“

Polykarp Martin přerušil jazykozpytnou přednášku a zuřivě si dřel chlupatou nohu, na jejímž lýtku mu vyskočilo několik zatvrdlých pupenů. Vzpomněl si, že může na to býti slina dobrým lékem, načež nastavil přerušený hovor:

„Kdepak jsem uvízl — aha, u přijetí a propracování své myšlenky! Toho kdyby se uchopily naše učené akademie — myslím totiž slovanské — naše redakce, naši gramatikáři a literáti! Velkou zásluhu získati by si tu mohli skladatelé školních knih, jmenovitě čítanek. Děti nepozorovatelným, hravým způsobem naučily by se nejkrásnějším slovům srbským, bulharským, ruským, polským, od slov stejně hravě osvojily by si hezká úsloví a věty — a za sto, za dvě stě, za pět set let jazyky slovanské by se slily v jednu zdokonalenou všeslovanskou řeč, kterou by se bez nesnází dorozumívalo tolik a tolik set millionů Slovanů, aniž by při tom zanikla kterákoli jejich nynější řeč. Nepatrný rozdíl mezi cyrilkou a latinkou jistě by pak také vhodným způsobem byl odstraněn. Pak by Čech směle mohl přijíti do Moskvy a Petrohradu, do Sofie, do Bělehradu a Cetyně, do Záhřeba, do Krakova, a odtamtud by mohli docházeti k nám, aniž by bylo potřebí utíkati se při tom k samospasitelné. Rozuměli bychom si a byli bychom všude jako doma — co na tom, pobledla-li by při tom trošku svéráznost jazyková jednotlivých národností, když by za to mnohokráte více zesílil všeslovanský význam? A teď jsem u hlavního bodu své myšlenky — Zikmunde Antoniči — posloucháš?“

„Poslouchám —“

„Povídám, jak úžasně, jak obrovsky by zesílil všeslovanský význam — to by byl národ, panečku, svět by se musel třásti před ním! A ta ohromná literatura — Bože na nebi, ta literatura! Pak bychom my spisovatelé — rozuměj, dobří, vynikající spisovatelé — měli stokráte více výtisků svých knih, stokráte více čtenářů a stokráte větší honoráře — považ, kamaráde, kdybych tak místo pěti nisotných stovek dostal za knihu padesát tisíc! Pak bychom také my spisovatelé v Čechách mohli se věnovati jenom literatuře, mohli bychom míti své villy na luzném mořském pobřeží, své paláce a domy v hlavním městě, své automobily a aeroplany, své krásné milenky a tak dále, a tak dále, vůbec taky svoji světovou slávu. Ovšem, na nás se již z toho všeho mnoho nedostane, to jest otázka snad několika století, ale nechť, jest přece vděčným úkolem přítomných, aby budoucím urovnávali cesty a připravovali půdu. To je tedy jenom zhruba načrtnutý můj dnešní nápad, a paní Marii Pavlovně Vernerové vděčím k němu za první jasnou jiskřičku. Musím ti to taky povědít, bylo by sobecké, kdybych nedoznal jejího bezpečného účastenství v té věci. Když jsme onehdy jeli z Mostaru do Dubrovníka, najednou ukázala oknem a radostně zvolala: Muži — Jene, podívej se honem, tady je český nápis! Byla to u železniční trati tabulka na křižovatce, a na té tabulce byl turecký, srbský a chorvatský nápis: Pozor na vlak!

Docela to bylo napsáno tak jako česky. A bylo to přece chorvatsky a stejně tak, jenže cyrilicí, srbsky. Viděl jsem, jak paní Vernerové zajiskřily oči, a taky mně hned se zdálo, jako bych byl napolo ne-li docela v Čechách a ne ve vzdálené Hercegovině. Když jsme v Čechách zajeli na několik mil od matičky Prahy, na příklad na cestě sem když jsme minuli naše České Budějovice, už hnedle nebylo po českých nápisech ani památky, a teď je z čista jasna čteme — a k tomu úřední — až v Bosně a Hercegovině! Nebylo by krásné, kdybychom si my Slované ve svých zemích všude tak snadno rozuměli? Nejenom v tom upozorňování na vlak, ovšem, ale taky ve všech ostatních věcech, nejprvé v jazyce spisovném a pak znenáhla — ale mně se zdá, že mne ani neposloucháš, Zikmunde!“

Skutečně malíř měl doopravdy zavřené oči a poddal se spánku. Výklady Martinovy o budoucí všeslovanské řeči ho ukolébaly, ani již nepostřehl

zmínky o paní Marii Vernerové, která by jinak zajisté upoutala jeho zvětšenou pozornost.

Teprve nyní, když literát se odmlčel, malíř se vytrhl z dřímoty a otevřel oči. Slyšel Martinovu hořkou výčitku:

„Vykládám ti tu takové důležité, ohromně významné věci, a ty pro to nemáš ani nejmenšího zájmu, usneš tvrdě jako pařez a mne necháš řečnit holým stěnám! Vy malíři jste přece jenom protivná čeládka — kdybych tě neměl, Zikmunde, tak rád, nepromluvil bych na tebe ode dneška ani slova, rozumíš?“

Zikmund Tetiva ani dobře nerozuměl. Sáhaje si vlhkou pravicí na vřelé čelo, podíval se na literáta očima, které prosily za odpuštění.

„Ani nevím, že jsem usnul,“ pravil tichým hlasem. „Poslouchám tě, poslouchám a najednou místo toho vidím vedle sebe sedět na posteli Jaromíra Kalivodu. Skláněl se ke mně a vypravoval něco o paní Vernerové, jak jí jiskřily oči a jak radostně volala.“

Literát se dal do smíchu.

„Eh jdi,“ namítal, „vždyt to jsem ti povídal já.“

„Ne, ne, tys mluvil dříve, ale já jsem teď určitě slyšel a viděl Kalivodu — dnes už se mi zjevil po třetí.“

Polykarpem Martinem trhla ta poznámka. Rozpomenul se, že vlastně měl obsloužiti churavého druha a neznepokojovati ho dlouhým hovorem a výčitkami.

„To je dobře, že se ti chce spát, to je jistě po tom prášku, tedy teď zhasím opět světlo, otevru okno, abychom se tu nezalkli horkem, a budeme spáti jako zakletí rytíři.“

Jeho košilatá postava se zvedla, sfoukla mdlou svíci a rozhodila rachotící okenici.

„Dobrou noc, Zikmunde — a kdybys nemohl usnout nebo něčeho potřeboval, jen zavolej, zakletý rytíř se probudí a bude ti k službám.“

Také malíř popřál příteli dobré noci, a pak bylo v pokoji tma a odmlčení. Otevřeným oknem vanul dovnitř svěžejší vzduch, nasáklý zápachem blízkého moře a vůni květin. Obloha se zatemnila a nad protějšími příkrými kamenitými kopci rozpoutala se blýskavice, kterou za nedlouho následovalo také přibližující se hřímání.

Dostavila se krásná jarní bouře, tím krásnější, poněvadž přišla v noci a přinesla s sebou prudký déšt. Všecko okřívalo a omládalo pod jeho vydatným přívalem, vzduch se osvěžil a napojil novými vůněmi.

Za těch blesků, šumění deště a občasného hřímání spokojeně usnul Polykarp Martin a brzo po něm upadl do opětného nepokojného spánku také Zikmund Tetiva. Hromobití jich neprobouzelo, očistěný a ochlazený vzduch upevňoval jejich dřímotu.

Kdežto literát pokračoval ve snění v úvahách o své domnělé veliké jazykové myšlence, malíř již zase obíral se ve spánku svým nedávno zemřelým starým přítelem. Jaromír Kalivoda opět přistupoval k němu, usmíval se na něho smutně, a jeho krotké, modré oči dívaly se tak dobrácky a důvěrně!

„Vy na mne zapomínáte, Zikmundíčku,“ vytýkal starý brach, a Tetiva viděl, jak se mu při té šetrné žalobě ještě více snížily prošedivělé, svislé kníry.

Chtěl mu něco odpověděti, chtěl ho ubezpečiti, že nezapomíná, ale jakoby se zároveň přistihoval při lži, marně se namáhal promluviti, nebyl schopen slova. Všechnu svoji výmluvnost a neutuchající věrné přátelství chtěl aspoň tedy vložiti do svých pohledův a pověděti jimi, čeho teď nebyla schopna ústa. Ačkoli se o to pokoušel veškerým úsilím, pocitoval malomoc svých pokusův, a Jaromír Kalivoda nepřestával na něho upírati dobrosrdečné, smutné oči.

Až se z toho probudil všecek zpocen, ale již bez horečky. Bouře zatím se přehnala, rozednívalo se, venku se probouzeli a začínali štěbetati ptáci. Kus modrojasného nebe objevil se nad střechami protějších těsných domů, a brzo potom ozvaly se také dole něčí kroky.

Po noční bouři nastalo skvělé májové jitro. Za nedlouho Zikmund Tetiva opustil lůžko a byl již oblečen a usměvavý, když literát se probudil.

Ještě před šestou hodinou posnídali, sedli do kočáru a příjemně povznešeni nastoupili cestu k lovčenským serpetinám.

Pokračování.

SMÍR.

Dni rozkvétají, hoří, hasnou
tak jak je osud jejich nese.
Snad odnášejí chvíli šťastnou,
kdy srdce tone v blahu, v plese.
Snad v jejich rychlém toku pění
i sladké jitra roztoužení,
snad z jejich klínu vyšlehne
žár prudký, vášeň poledne
i vzdání se, když večer pad.
Snad v perutích jich průhledných
zní jásot, hudba, zpěv a smích
se strunami harf rajských. Snad — —

LIDOVÁ PÍSEŇ.

Ta pravá píseň v lidu
jak růže vykvete,
a vítr rozhazuje
z ní lístky po světě.

Ta pravá píseň vzniká
při hlasů šeptaní,
při stromů kolébavce,
při srpů klepání,
neb při skřivana trylku
a při vln zurčení,
při noci tichu svatém
a při hvězd jiskření.

Ta pravá píseň naše
z úst lidu vytryskne
a v ní se jeho duše
jak démant zablýskne.

MARIE TŮMOVÁ.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Když Možný přibyl do svých Tom, zprvu netušil ani jasně, jaký převrat v celém jeho osudu má znamenati toto na oko nevinné opatření dislokačních rozvrhů. Nebyl choulostivým velkoměstským rozmařilcem jako Ovid, aby byl přeložení do polostepních končin, v tehdejších letech ještě značně opozdilých, považoval za vyhnanství. Nebyl však ani básníkem, aby odtud zpíval svých Tristium knihy patery.

Naopak. Nic ho tu s počátku nebolelo. Vše ho tu zprvu zajímalo. Krajinně, národně, společensky. Poznámky, jež z prvé doby haličského pobytu psal Zdence Rovenské, s níž přes rozchod v lásce udržel na vzdálenost přátelský styk, nyní skoro bohatěji rozvíjející se v písemný, vynikaly případností, mnohdy humorem, a nezapíraly, jak se zálibou pozoruje nové prostředí, vrhá se v nový život.

Širé pláně se zakrsalou vegetací, jimiž zavezl ho do nového působiště rychlovlak, zdající se v nekonečných těch rovinách státi stále na stejném místě, nepostrádaly půvabu pro jeho vnímavou mysl. Cosi volného, svobodného z nich válo. Cosi širokého se jimi otvíralo v srdci, co naplňuje klidem, jakousi zvláštní svrchovaností klidu. Široké, bílé silnice táhly se nízkými travinami jako mléčné průtoky těch nesčetných stád, spásajících nehybné moře té hlinitě zahnědlé zeleni. Tehdy nevěděl ještě, jak v době deštů rozměknou bělostně prašné ony pruhy, splynou s močály plání v jednu rozbahněnou mokřinu, z níž s nadlidským namahánim bude se svým mužstvem, za marného práskání bičů a malomocných nadávek vysíleným zápřežím, vytahovati těžké kusy uvízlé svojí batterie. Tehdy nevěděl ještě, že vychrtlá ona stáda, s večerem sama vracející se do dřevěných, chudě k zemi zkrčených vísek a zabírající v těch chvílích sebevědomě všechny cesty a voznice, po celé šíři, budou častěji jedinou scenerií, která mu oživí

za celý den jednotvárnou samotu jeho detachementu na některé vsi.

Hned o jedné z prvých dozorných služeb v barákách, nemoha již k ránu po vykonané obchůzce po strážích usnouti, stal se svědkem přírodního zjevu, jakého v té nádheře dosud ani na horách neviděl. Sedě na lavičce před strážnicí, v nočním chladu po krk zachuchlán do širokého svého pláště, usmíval se ještě v duchu horlivosti, s jakou voják, střežící park dělový, at již vyděšen tmou a samotou, at poznav z obrysů a řinčení šavle inspekci a chtěje dokázati, jak přesně koná svou povinnost, nastavil mu pušku hlavní skoro až na samá prsa a nepustil, dokud do posledního puntíku nevyměnili si heslo, návěst i parolu. V panující tmě nebylo pocitem právě nejpříjemnějším, cítiti chladivou ocel bodáku a pod ním k ráně připravený jícen v takové blízkosti své hrudi. Což kdyby chlap slova dosti obtížná si popletl a v ustrašení skutečně pokládal ho za škůdce? Ale energie, s jakou voják své předpisy prováděl, líbila se Možnému. Zapálil si cigaretku a díval se spokojeně do husté mlhy před sebou, která zvolna začala se šeřiti. Ustupovala, k zemi se srážela; to tma odvrhovala závoje. Najednou objevila se nad obzorem zlatá nit, jakoby nějaká ruka štíhlých růžových prstů rychle mraky byla prošila. A již v zápětí z těch zlatých nití bylo klubíčko, jež vystrkávalo z par zakulacené svoje témě. Klubíčko rostlo závratnou rychlostí, a než se nadál, vyhoupla se ohromná koule nad pařící se obzor. Koule zdála se zprvu tekutá. Žhoucí železo přelévalo v ní sem tam vášnivou červeň své prýštící krve. Pak bylo to zlato, jež se tavilo. A již zase celá směs tuhla v hořící stříbro. Stíny utíkaly před zarůžovělou záplavou, jež postupem rudla, pak žloutla, posléze zbledla v bílý den. Slunce majestátně, zprvu děsivě ohromné, čím výše, tím se zmenšujíc, ale teď oslepivým jasem všetečným zrakům se zahalujíc, stoupalo jako vítěz rozzářenou oblohou. V té chvíli byly i ty prosaické vojenské baráky kolem krásné.

A věru, časem i ten plochý kraj, který se kolem pevnosti na sever a východ rozkládal, otevřel se svými chomáčovitými skupinkami olší, stříbrných topolů a břiz, s hejny čápů, poletujících nad slaměnými, v stromoví skromně ukrytými chatami, s těmi primitivními, na čtyřech kolech vztýčenými obilnicemi, svědčícími podobou s chýšemi jihoafrických stepí o starobylosti svého typu, mnohou netušenou krásu oku, jež umělo se do něho zahloubati. Možnému nescházela ta schopnost. Když se na svém hrušáku projížděl pláněmi mezi Wiarem a Sanem, směrem k Mościsce, když dýchal volný vzduch občin, zdálo se mu to předchutí širých ukrajinských stepí, lišících se jen bujností vegetace od zasmušilé nuzoty těchto pastvin. Ale měl je rád právě pro tu chudobu, rovněž jako rád měl nuzný, po staletí vyssávaný, v nevědomosti z prospěchářství udržovaný dobrý, upřímný lid těch plání.

Rád na svých toulkách krajem zastavoval chlopy se slaměným širákem, s košilí zpod pasu přes režné plátěnky vytaženou a na kosmatých prsou rozhalenou, i vyptával se jich na jejich stesky. Do vesnické školy zašel, nízkého staveníčka, od ostatních chaloupek lišícího se jen tím, že bývalo z cihel bíle omítnutých a taškami kryto. Na jedné straně vchodu obyčejně hlučel a vrněl chudobný byt učitelův, kde jeho žena oháněla se u plotny mezi batolícím se potomstvem; na druhé straně prázdná nepatrná síňka s drobnými škamnami a nevelikou tabulí, na níž bělalo se několik písmen azbuky, pečlivě vepsaných do širokých linek, představovala učebnu. Učitel, byl-li doma, zpravidla polekal se nezvyklou návštěvou, z níž nevěděl, jaké účinky na stísněnou svou existenci předvídat. Až teprve poznání, že podivný příchozí je Čech, rozvazovalo mu jazyk. Trpké stesky na zanedbanost lidu a školství splývaly mu pak s oživlých rtů. Zde, v tom pokojíku, kam sotva světlo vniká uboze stlačenými okénky, měl je učiti všechny, od drobotiny slabikáři teprve přivykající, až k hochům a dívkám, kteří se již večer u plotů zahrádek slízají. Stesky přesvědčivé, jimž jen vudkový dech stěžujících si úst dodával zvláštní pachuti.

Veselou příhodu zažil Možný hned v prvních dnech svého příjezdu, začátkem května, kdy chtěje poznati okolí, vyjel si s kamarádem, rovněž dělostřeleckým nadporučíkem, který nabídl se mu průvodčím a uváděl jej do všech pozoruhodností nové garnisony, shlédnout starobylý zámeček knížat Sapiehů, Krasiczyn, s jeho nádhernou italskou renaissancí, uměleckými sbírkami a rozsáhlým sadem.

Pokračování

FEUILLETON.

VIKTORA.

Dokončení.

K JUBILEJNÍMU ROKU BOŽENY NĚMCOVÉ NAPSAL KAREL PLESKAČ.

V pokročilém věku 42 let povila Viktora druhé své dítko, chlapečka Jana; narodil se jí 14. srpna 1833 v Červené Hoře v čp. 28. O osudech jeho není známo ničeho, snad záhy zemřel.

Mírná stráň na levém břehu Úpy pod Žernovem, sklánějící se k ratibořickému údolíčku, od jara do pozdní jeseně zelená se všecka duby. Tot známá „stráň Viktorčina“, kdež se tato v létě nejvíce zdržovala. Tu leží též známý „Viktorčin kámen“, dříve volný a se všech stran snadno přístupný, dnes v Dubině odpočívající v bujném podrostu. Celé dni tu Viktora v létě vysedávala na sedátku s hlavou o ruku opřenou, hledíc stále ke splavu. Pod tímto velkým kamenem byla sluj, v níž v letní době nocovala Viktora. Po její smrti žernovské děti nalezly tu časem v prsti pohozené „šajnové groše“, které si za svého života přinesla nebohá šílená ze žebroty. Kdykoliv jí napadlo, toulala se po lesích a polích, nedbajíc sebe větší nepohody počasí. Tam tkvěla celou svou bytostí, tam byl její život, její živel. Bylat všecka dítětem volné přírody. Jakkoli byla neškodným, mírným bláznem, přece však občas byla velmi nedůtklivou i bylo každému lépe vyhnouti se jí z cesty. Bývalo to vždy, když byl měsíc „na nově“. Tut bývala zvláště podrážděna, nezřídka i zuřiva. Honila každého muže na potkání, házela po něm kameny, řičíc, klnouc a zlořečíc při tom až hrůza bylo poslouchat.

Léta dlouhá míjela a Viktora vedla stále svůj bezútěšný život. Měla drobný, vždy bledý obličej s jemnými tahy, vroubený rozcuchanými šedinami. Nosívala vetchou sukni, kabátek s varhánkami bez šosů, zvaný „špenzr“, přes něj přehozenou plachetku, v pasu uvázaný šátek, na hlavě pak „placku“ z červeného nebo strakatého šátku; v létě chodila bosa, v zimě obuta. Šaty a obuv jí dávali útrpní lidé.

Při chůzi nesla Viktora ruce vždy pod prsy přeloženy, hlavu ku předu nachýlenou a běžela tak lehce, až se člověku zdálo, že se nedotýká ani půdy. Přecházela sem tam celým údolím ratibořickým od Slatiny až dolů k České Skalici, uchylujíc se v čas potřeby k příbytkům lidským. Sama ničeho nepožádala, neprosila, nežebrala, slova u dveří nepromluvila; za chléb nebo jiný dar nepoděkovala a mlčky opět všude odcházela. Čeho sama hned nesnědla, rozdrobila na dvoře drůbeži. Lidé ji už znali a nezazlívali jí ničeho.

Na svých toulkách pojídala v létě lesní jedlé plody, ano z hladu brala za vděk i muchomůrkami. jichž ovšem v žaludku neztrávila, nýbrž je vždy zvrátila.

Viktora, když sebrala myšlenky, hovořila časem dosti rozumně, většinou však venkoncem pomateně. Uměla také pěkně zpívati staré písničky, nábožné i světské. Uměla jich množství a nezapomněla jich. Hlas měla překrásný jako slavík. Zpívala ve Zliči na Kaněrově stráni pod jadernicí nad řekou Úpou nejčastěji vždy před východem slunce. Notu měla roztomilou, slovům však nikdo nerozuměl. Pod strání v louce stávala tehda Hájkova stoupa na třísło. Pracovali v ní zličtí usedlíci Antonín Hájek s Jakubcem. Viktora k nim někdy zašla. Stoupám říkala „duchy“. Přicházela k nim se slovy: „Jdu se dívat na duchy“.

Záliba k tanci ze šťastnějších dob mládí neopustila ji nikdy. Na optání: „Co pak děláš, Viktorko?“ odpovídala. „Pojď k tanci, pojď k tanci!“ a hned si s každým nebo úplně sama zatančila třebas i na cestě. Běda však, jestliže ji někdo poškádlil slovy: „Počkej, Viktorko, že's hodila dítě do vody!“ Tu se hned rozlítila, že bylo radno se jí vyhnouti.

Ptačích mláďat v hnízdě nenáviděla, volajíc: „To jsou čerti, to jsou čerti, mají na mě zobáky otevřeny.“

Po svém neštěstí zdržovala se Viktora ponejvíce v Žernově a okolí. Ve Zliči ráda pobývala ve statcích Kymrově a Kňourkově. Nikomu nečinila obtíží, nikdy nereptala, nikdy nikomu si neposteskla. V létě bývala v Dubině pod Žernovem a na Kaněrově stráni ve Zliči, v zimě pak v příbytcích Astrově a Kučerově na Žernově, kdež drávala peří nebo přadla. Spávala u Astrův na holé peci, ničeho pod sebou nestrpíc. Se starou

Kučerkou znala se Viktora již z mladých dob svých z Olešnice. Jmenovala ji „Pošepná“, nebot tato byla rodem Pošepná, dcera řezníkova z Olešnice. Anna Pošepná byla jako děvče odrostlé přítomna tehda též oné přástvě ve statku Hanušově, když Viktora v návalu chvilkové pomatenosti rozsekala sekyrkou na nátoni své sváteční šaty.

Viktora byla v domácnosti Kučerově někdy tak pilna při přádle, že z „česanek“ (vyčesaného lnu) čili z „placek“ (louček) napřadla za den „přadýnko“. Také si při tom ráda zavdala kořalky. Kdysi ráno vybídla ji Kučerka k přádlu slovy: „Viktorko, pojď příst!“ Tato jí odpověděla: „Nemám chut, radši chci kořalku.“ Kučerka dala jí „čtyrák“ na pálenku a nakázala jí, aby se hned vrátila. Marně však čekala celý den Viktory, která se vrátila teprve u večer. „Kdes byla, Viktoro, celý den?“ ptala se jí Kučerka. „Ale, stavila jsem se na Boušíně“, zněla její odpověď. Boušín jest osada o pěti příbytcích s farním kostelem a farou na návrší na pravém břehu Úpy, hodinku cesty vzdálená od Žernova. Viktora se tam zatoulala na celý den.

U žernovské kapličky v chalupě Kholově byl tehda kramářský obchůdek. Sem ráda Viktora často si zašla na „sladkou“. Zásuvkám v krámě říkala „umrlčí truhly“, lahvím s kořalkou „svíce“. Nalité kořalky nevypila na ráz, nýbrž po malých doušcích, říkajíc, že to hoří ve sklence „svíce“.

U Josefa Astra, obuvníka v Žernově č. p. 30, bývala Viktora v zimě nejčastěji. Astrovi říkala „švintlíku“ (mladý, nastrojený člověk.). Do příbytku Astrova nevcházela však obyčejnou cestou zvenčí, nýbrž ze stodoly žebříkem přes půdu po schodech do síňky a teprv do světnice. Dobrosrdeční manželé Astrovi kromě Viktory poskytovali ve své domácnosti útulku také dvěma chudým, osiřelým dívkám, Marii Hejnové a Antonii Šimkové. Poslední z útrpnosti také právala na Viktoru, jen aby se tato udržela v čistotě. Astrová zavěsila si kdysi v podzim na půdě dvouuchý hrnec s povidly na provaze, který připevnila na krově. Viktora, vracejíc se v sobotu večer do příbytku stodolou přes půdu, narazila hlavou do hrnce. Omakala rukama hrnec, promáčkla u otvoru hrnce papír a dostala se na povidla, jichž se s chutí dosyta najedla. Všecka na rukou i v obličeji povidly pomalována utřela se zavěšenými čistými bílými spodničkami, které tam měla děvčata Marie a Antonie k neděli připraveny. Potom sešla do světnice, vylezla na pec a usnula. V neděli ráno šla se děvčata na půdu ustrojit, aby se mohla vypraviti do kostela. Avšak nastojte! Spatřivše své čisté, vyžehlené spodničky povidly pomazané, dala se do pláče. Vědělat hned, kdo asi byl vinníkem. Hněvivě sběhla s půdy do světnice a zle vyčinila Viktoře, jejíž obličej a ruce posud jevily stopy povidel. Viktora se však také rozlítila, skočila s pece, popadla trdlo a desku a obořila se na děvčata. Tato ze strachu napolo oblečena uprchla ze stavení.

U Astra scházela se mladá cháska ze vsi, děti menší i odrostlejší. Viktora si s nimi hrávávala. Když však se jí děti někdy namátkou zmínily o „Honzíčkovi“, dopálila se zle a hrozila jim sekyrkou. Snad se jí při jméně tom vynořila na mysl vzpomínka na zrádného myslivce, snad na své dítě. Nikdy však nikomu neublížila, ani vlásku na hlavě nezkřivila.

Ve zděné kapličce marianské, stávající dříve u starodávného dřevěného, střechou pokrytého mostu slatinského, Viktorka často v letě nocovala. Kdysi starý Ducháč, zedník ze Žernova, šel v noci ze Slatiny domů. Přicházeje k mostu, slyší někoho v kapličce chrápati. Přistoupí blíže, šmátrá nohou, až o kohosi v kapličce zavadí. Byla to Viktora. Probudila se, vykřikla, vyskočila a utekla. Lidem potom vypravovala, že v noci na ni přišel „vidrmuž“ (lesní muž).

V slatinském mlýně Kordinově bývala Viktorka často. Puzena hladem, přicházela do šalandy, postavila se u dveří, svěšené ruce sepiala a mlčky stála. Chléb přijala opět mlčky a odběhla k mostu, kdež jej pojídala. Zbytek rozmělnila v drobty, házejíc je rybám v řece se slovy: „Pojďte, děti, pojďte, děti!“ Mlynářovy děti podávaly jí někdy v šalandě knihu, volajíce: „Viktorko, čti!“ Tato vzala knihu do ruky nohama vzhůru a nahlížejíc do ní, brebtala: „Bebebebe! Bassama remtete, bassama struny!“ To bylo její pořekadlo, připomínajíc jí černého myslivce, jejího svůdce.

Stárek Vít zarážel kdysi v noci stavidla u mlýnské struhy nedaleko mostu. Slyší, že někdo hvízdá na mostě. „Co to?“ pomyslil si. Vzal železný so-

chor a šel na most. Nahle v noční temnotě vskočí mu Viktorka jako Káča čertu na záda, volajíc s chechtotem: „To ses poděsil, to ses poděsil!“ Stárek otřásl se leknutím, pot vyrazil mu na těle, odplivnul si zlostně a všecek vyděšen odkvapil do mlýna. Mlečům vypravoval, jak ho bláznivá Viktora přehnala. Takovým způsobem postrašila ona i jiné pověrčivé lidi, kteří ji měli za hastrmana.

Na sklonku svého zprázdnělého, vyprahlého života chodila stará Viktora všecka již shrbena, v těle vyhublá, vyschlá, do kosti vymořena, s volátkem pod hrdlem, s obličejem svraštělým, až z ní mráz a hrůza čišely. Řídké kadeře vlasů jejích zbělely už dávno, rysy bronzového obličeje ztrácely se pod pletivem hustých, hlubokých vrásek. Vlekla se již jen jako stín, jako živé ostatky. Byla to hotová, scvrklá mumie!

V takovém sešlém stavu vidívali ji někdy v jejím nejpozdnějším věku v panském hostinci v Ratibořicích, kde sedávala v šenkovně u dveří na lávce, opírajíc se rukama o rukověť hole, bez níž se už neobešla ve své starobě; schátralý šat její strakatěl různými záplatami. Žádala však sladké kořalky, brebentíc při tom stále něco pro sebe. Hostinský Vít tázal se jí někdy, kam dala své dítě. Stařena se vždy chvatně sebrala a mlčky odbelhala se z hostince.

Smrt si pro ni přišla v jeseni roku 1868 října 17. Nalezli ji ve Zliči na Kaněrově stráni nad šumící horskou bystřinou. Ležela polomrtva v přísné, kamenné nehybnosti na bronzu a zlatě spadalého, skrouceného listí, v kořenné a těžké vůni odumřelých listů, pod starou hruškou jadernicí, která se zdála ve své rudé a zlaté nádheře jako živý strom z pohádky, odrážejíc se krásně od sivé oblohy.

Tiše, oddaně, bez hlesu a bolesti odcházela z lidského života pozemského, s pohledem upřeným vyjeveně k olověnému nebi. Odvezli ji na blízký Žernov, kdež jí však nepřijali, neuznávajíce ji za svou příslušnici. Dopravili ji tudíž do její příslušné, rodné obce Červené Hory, kde krátce potom umřela tělesnou sešlostí u věku 76 let. Pochovali ji na hřbitově v Červeném Kostelci.

Od „Babiččina údolí“ 19. listopadu 1912.

ČESKÝ ŽIVOT.

SMRT MATKY JUGOVIČŮ.

DRAMATICKÁ BÁSEŇ VE TŘECH ZPĚVÍCH. NAPSAL IVO VOJNOVIČ — PŘELOŽIL JAN HUDEC.

Národní divadlo uvedlo na scénu nové dílo Vojnovičovo, jež, před řadou let napsáno, dočkalo se slavné, velkolepé folie — dočkalo se památného vítězství, osvobození z poroby, jež staletí trvala. Z prosté lidové písně vytvořil Vojnovič uchvacující apotheosu — minulosti, přítomnosti i budoucnosti. Varovná slova básníkova, ze srdce upřímné duše vytrysklá, mají sílu přímo závratnou, význam takřka ani nepostižitelný.

Na Kosovu, „na tom poli rovném“ nedopadla na národ rána nejstrašlivější — horší bylo, co následovalo, zmatky a bouře po smrti cara Lazara. Krásně líčí tento stav nadšený a výborný překladatel Vojnovičův Jan Hudec. Nezdolný, vírou povznášený duch srbský v ničem nedal v dalších stoletích na jevo tolik procítěné pravdy a opravdové síly, jako neustálým líčením krvavých událostí, jež dějiny nazvaly „hrůzou osmanskou“ Půl tisíce let roztříštění kmenové jihoslovanští bránili se proti zhovadilosti turecké, a zoufalý, nadlidský zápas ten byl jedinými dějinami pokořené ráje. A byl Srbín stádem, robem bez práva, jen holý život měl, ale i ten mu mohl každý násilník libovolně odníti. Trapná budoucnost ležela před ním. Ale při všem tom utrpení v duši zotročených zbývala světlá vzpomínka na někdejší slávu a velikost. Zůstali nezlomeni, opájíce se nejsladší kulturní památkou, guslemi, aby zachránili jméno, víru a jazyk.

V kterém domě guslí neuslyšíš,
mrtev dům jest, mrtvi v něm i lidé.“

Zasvitl paprsek naděje, usmálo se na neštastný lid slunce svobody. R. 1882 země prohlášena královstvím a na jih rozšířena. Ale zbývaly ještě Staré Srbsko a srbsko-bulharská Macedonie, matiční země někdejšího carství Dušanova. I tam za-

hřívala se krev k dalšímu odporu touhou po osvobození. Kosovská rána nebyla pořád zahojena. Země neustávala se napájeti krví slovanské ráje. Co nemohly síly rozdrobené, dokázala nedávno svornost balkánských království. Zmučenému lidu strhána konečně poslední pouta poroby, a lid zachráněn životu.

Svatá, nezničitelná touha po svobodě, jež dřímala v lidu, v jeho písních, musela vybájiti typy obětavosti přímo nadlidské, aby udržela zdeptaný, zmučený, zoufalý národ ve víře v zázrak, ve vzkříšení, jež jednou přijde a přijíti musí. A z této písně lidové, z těch guslarových zpěvů, jež byly jedinou rosou v této Sahaře běd, přejal Ivo Vojnovič motiv nejkrásnější, postavu nejmohutnější — matku Jugovičů. Devět junáků dala národu — a všichni i s otcem zahynuli na Kosovu. Píseň vypravuje, že černí havrani přiletěli a matce do klína pustili ruku junákovu, ruku syna Damjana. Báseň zbudována na tomto uhelném kameni lidové písně. Ale básník ve svou apotheosu dal víc, než lidová píseň. Na Kosovu padlo osm synů, devátý přišel, aby zachránil hlouček slabých sirot. Ale u matky Jugovičů je silnější povinnost než láska mateřská. Devátý syn vrací se na Kosovo, kam za ním spěchá matka, aby z utaté ruky posledního Jugoviče přijala zachráněný, neposkvrněný prapor.

Třetí dějství je korunou Vojnovičovy básně. Jeho úprava je skvělou illustrací ke krásnému, symbolickému poslání tohoto zpěvu. Ani dost nadívati se nemůžeš na nesmírné pole, zlatem dozrálého obilí ozářené a záplavami rudého máku protkané. Nemůže býti hlubší průpravy pro diváka nad takovéto zrakové opojení. Mám za to, že něco tak poetického v dekorativním oboru u nás se ještě neobjevilo. Chef činohry Jaroslav Kvapil, jenž báseň prozářil svou zanícenou duší, získal si i v tomto směru o úspěch díla nesmírné zásluhy. Lítice války přehnala se krajem. Kosovo pole, na němž zůstalo víc krvavých skvrn než těch rudých květů, je požehnáno báječnou úrodou. Země, vždy milosrdná matka, jakoby chtěla nahraditi, co příšera války urvala. A do této květnaté nádhery padne stín, dojde k poslednímu obrazu, jenž svým mohutným dojmem všechno staví v pozadí. Polem se ubírá průvod s hlavou cara Lazara, a za ním jako přízrak objevuje se černý zjev, matka Jugovičů, slovanská Nioba, Nioba Kosova. Puká jí srdce ve chvíli, kdy přinesli prapor, pevně semknutý utatou rukou posledního syna, devátého Jugoviče. Ale pole Kosovo dál září a svítí zlatem úrody. Před šesti lety psal Vojnovič tuto svou báseň — a jak slavnou, jak památnou prognosu vložil do úst guslarových.

Všechny písně dnes tu cestou prošly,
tajemství by pěly divotvorné:
Ejhle, z hrobu carstva zničeného
srbská duše nyní vzkřísila se!

Premiera měla památný, měla velkolepý úspěch. Nebyli jsme už dávno v Národním divadle svědky takového nadšení. Ivo Vojnovič byl bezpočtukráte vyvolán — svou nedělní premiéru v Národním divadle zapisuje si, jak řekl, k nejkrásnějším dnům svého života! Z hereckých výkonů stojí ovšem v popředí představitelka matky Jugovičů paní Růžena Nasková. Podařilo se jí obdivuhodně nadýchnouti roli svatým zápalem, jemuž jsme se nejednou obdivovali na zářných příkladech skutečného života. Na Kosově objeví se dívenka s rudým mákem ve vlasech, jež je předzvěstí velké vise básníkovy. Paní Zdenka Rydlová dala dívce půvab i kouzlo krásné, dojímavé mluvy. Posledního Jugoviče hrál p. Schlaghamer. V celém zjevu junákově je mnoho tajuplného, a mám za to, že herec správně poslání jeho držel v zašeřeném podání. Princeznou této balkánské pohádky je sl. Suchánková. Přijde bílá jako nevěsta, ve zlatých střevíčcích a zemře krásnou smrtí v náručí svého neštastného Damjana. A právě v tom umírání bylo něco, co hluboce dojalo. Představení mělo vůbec ráz docela neobvyklý. Poslední zkoušky děly se za přítomnosti autorovy. Co víc může zaznamenat referent, než říci, že autor vyslovil plné uznání všem účinkujícím? I p. Hašlerovi, jenž i svým zjevem na sebe upozornil, i všem ostatním, pp. Steinsbergovi, Muškovi, Deylovi, Fochtovi, i všem snachám — paní Dostalové v přední řadě ovšem, paní Sedláčkové, paní Havelské.

Báseň (vyšla tiskem ve Sborníku světové poesie, nákladem p. Jana Otty) přeložil Jan Hudec — dávný slovanský nadšenec, kterého bych i v tomto směru postavil vedle Josefa Holečka. Hudec je nejen výborný znalec slo-

vanských jazyků — ale je také poeta, a proto jeho převod je skutečně krásný, je poetický! K.

* * *

Bohdan Kaminský: NÁVŠTEVOU U CHORÉHO MUŽE. Causerie z cesty. Turecko a zejména hlavní jeho město přitahuje k sobě v posledních letech značnou pozornost našich literátů. Nedávno četli jsme zajímavý cestopis do zemí půlměsíce od J. J. Svátka, a nyní máme před sebou podobnou knihu od našeho básníka Bohdana Kaminského, která však od spisu Svátkova liší se hlavně tím, že soustředěna jest téměř veškerým svým obsahem na Stambul. Toliko úvodní tři kapitoly líčí cestu krajem Petöfiho a dále přes Zemun a Caribrod do Cařihradu, poslední dvě pak uzavírají cestopis návštěvou Smyrny a vzpomínkou na tamějšího průvodce cizinců. Netřeba podotýkati, že všecko, co Bohdan Kaminský ve své knize napsal, jest nanejvýše poutavé, za to arci nám ručí osvědčené jeho péro a známý břitký talent pozorovací. Bedlivě si v Cařihradě všímá všeho, co jest pozoru hodno, a líčí nám to svým svěžím, humorně zabarveným způsobem. Tak jeho obrázky z ulice, jeho kapitoly o ženách moslimských, o obyčejích, zvycích a pověrách Mohamedánův, o sultánovi, o ruchu v proslulém Bazaru stambulském, o řvoucích derviších, o mešitě Aja Sofija, o poměrech hôtelových a jiné a jiné jsou vesměs zajímavými a poučnými obrázky, které se čtou jako jímavé povídky. Spisovatel do svého líčení vplétá žertovné úvahy, v nichž často srovnává poměry turecké s poměry jiných zemí, a pak takové věty se čtou jako čiperné satirické šlehy, jimiž mimochodem častuje každého, kdo se mu se svou troškou másla na hlavě nachomýtl do slunce jeho péra. Návštěva u chorého muže vyšla nákladem Jos. R. Vilímka v Praze a doporučuje se nejenom jménem autorovým, nýbrž i svým opravdu cenným obsahem. Ds.

A. Kuprin: V HLOUBI LESA A JINÉ POVÍDKY. Nejnovější český překlad z A. Kuprina, kterýž spisovatel zachytil se do přízně našich čtenářů nejmocněji svým znamenitým vojenským románem Souboj, přináší práce z jiných ovzduší, než jakým jsme uvykli u toho autora. Les, továrna, venkovské letní sídlo ruského boháče a zapadlá židovská hospůdka někde v západním Rusku, toť jsou rozmanitá ústředí, kam Kuprin uvádí své čtenáře a před jejich očima rozvinuje nadmíru poutavé obrazy. V hloubi lesa líčí malou loveckou společnost, která v polovici dubna stráví u ohně v odlehlém lese noc, vyčkávajíc tam jitřního tetřevího tokání. Všechna tajemná krása té jarní noci, kdy příroda jest v prvých záchvěvech svého probouzení, dýše na nás z tohoto mistrného vypravování, které samo sebou jest silnou prací literární, ani kdyby jí spisovatel nezdůrazňoval vzrušujícím zločinem v manželství oklamaného mužika. Druhá povídka Moloch má sklon k známému ruskému pessimismu a mnoho nám připomíná práce Čechovovy, také taková zoufalá beznadějnost z ní zírá, jako z mnohých prací Čechovových. Za to mnohem slibněji se končí povídka Osypky, ve které domácí učitel v rodině zámožného Rusa vymkne se z putyfarských svodů domácí paní a uniká, aby se pak probudil ze svého poblouzení opět radostný a lehký. Čtvrtá povídka, Židovka, zjevuje nám čarokrásnou židovskou ženu, jak ji byl cestovatel na své krátké zastávce v nepatrné hospůdce mimochodem uzřel. Za chvíli musil neúprosně dále, ale mocná krása cizí, neznámé ženy osvětlila a zahřála jeho duši a naplnila ji štěstím, podivnými myšlenkami a sladkým nepokojem. Také tato kniha Kuprinova jistě vděčně bude přijata našimi čtenáři. Překlad do češtiny opatřil F. Mézl, knihu vydalo ve sličné obálce nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze. Ds.

Gustav Pfleger Moravský: Z MALÉHO SVĚTA. Román. Známý veliký román Pflegrův, v němž spisovatel prvý v českém písemnictví obsáhlým způsobem přistoupil k řešení otázky socialní, vydalo nyní seriosní nakladatelství Jana Laichtera ve vkusné úpravě. Jakkoli od napsání díla uplynulo bezmála již půl století, román pro svůj společenský význam a pro dobrou tendenci nepozbyl své důležité ceny a bezpečně ještě nyní bude v určitých vrstvách čtenářstva úspěšně vykonávati své poslání. V něm autor upozornil na svět malých lidí, na pracujícího továrního člověka, jeho tužby a snahy a upozorňuje též na něj jako na účinnou složku českého národa. Tehda, před padesáti lety, nebylo ještě v dělnictvu vůbec a v dělnictvu českém zvláště onoho společenského uvědomění, jaké jím hýbe zejména v posledním čtvrtstoletí, nebylo ovšem také frakcí, ve které živel tak početný nyní se rozštěpuje. Dělnictvo Pflegrovo jest dělnictvem vlasteneckým a dychtěním i prací svou ukazuje, jakým český dělník má býti. Rozumí se, že v době, kdy Gustav Pfleger Moravský psal svůj román, v literatuře naší vládla ještě mocným žezlem romantika, a ačkoli kniha Z malého světa jest již dílem holdujícím realismu, autor nemohl se v ní vyhnouti některým sklonům romantickým. Bylo by však nesprávno a nevděčno posuzovati s nynějšího hlediska ono tu a tam ještě romantické zabarvení, které pro dobu tehdejší bylo netoliko přirozeno, ale pro vkus čtenářstva, jemuž bylo určeno, mělo svoji skutečnou oprávněnost. Vždyt i tak práce Pflegrova nenalezla ve veřejném úsudku náležitého porozumění. V celku řečeno, román Z malého světa, široce a dovedně založený, zůstává až podnes vynikajícím zjevem českého písemnictví a stále ještě musí býti uváděn v počtu našich významných děl socialních, i jest si přáti, aby toto nejnovější pěkné jeho vydání došlo žádoucího rozšíření. Ds.

Klára Viebigová: O MLYNÁŘI HANESOVI. Po znamenité knize Když muži ze vsi odejdou... Vilímkova knihovna přináší další práci téže jadrné spisovatelky. Tenkráte líčí v ní postavy z téhož vděčného moselského území, odkud tak ráda vybírá zajímavé a rázovité figurky ke svým dílům. Mlynář Hanes Kirchweiler, pyšný, až do nepříčetného furiantství nadutý muž, jest hlavním hrdinou povídky, kolem které se kupí družina ostatních poutavých a zdařilých postav. Kniha

jest vlastně životopisem toho nezkrotného mlynáře Hanesa, kterého bláhová, nerozumná pýcha a chlouba pohání od zklamání ke zklamání, od úpadku k úpadku, od pokoření k pokoření, a jenž sice na sklonku poněkud se uklidnil a zmoudřel, nicméně stále zůstává svým hrdým, nepodajným Hanesem. Pozbyv dosti značného majetku, ztroskotav svoji výnosnou mlynářskou živnost, ztrativ dobrou ženu, která ani v protivenstvích, jimiž postýlal její cestu tvrdým životem, nepřestala ho milovati a ke všemu pak ještě ztrativ zrak, dovede stále vzdorovati a nedá si zlomiti svoji hrdost. Třebas mlynář Hanes jest obrazem nesmyslného nadutce, ta jeho tvrdošíjnost, se kterou odolává tolikerým těžkým a bolestným ranám, činí nám z něho na konec postavu sympatickou, a upřímně mu přejeme bytosti, které mu osud ponechal a o kterou ve své málomoci může se opříti — jeho statečné dcery. Ta dívka jest ozdobou knihy O mlynáři Hanesovi, jako mnoho jejích pěkných stránek vyplňuje vypravování o chudém, dobráckém faráři Noldesovi, pro kterého všichni plakali, když ho pro veliké stáří zbavili úřadu a když brzo potom zemřel. Neméně zajímavý jest otec Hanesův Mates Kirchweiler, který až do své tragické smrti nepřestal syna svého zbožňovati, dále soused Laufeld a řada jiných. Jsme přesvědčeni, že také tato kniha Kláry Viebigové bude s povděkem přijata našimi čtenáři. Překlad opatřila Zdeňka Hostinská. Ds.

JARNÍ VODY. Napsala Gabriela Preissová. Jarními vodami nazvala naše autorka devátý svazek svých sebraných spisů, vydávaných nákladem J. Otty v Praze. Skutečně všechny tři v knize obsažené povídky mají za účel popsati nám bujné, jako jarní horská bystřina prudké mládí s jeho nepokojnými myšlenkami a vášněmi. Dvě z povídek, Pláně a Mládí, jsou opět ze spisovatelčina oblíbeného literárního zřídla Korutan, kdežto třetí a nejmenší Liberant jest obrázek z uherského Slovácka, kterýžto sympatický kraj neméně si zamilovalo G. Preissové umělecké péro. Milá, intimní nálada vane na čtenáře také z těchto spisovatelčiných prací, Korutanská a slovanská země otvírá se před námi v řadě sličných, příbuzných obrazů, a jako líčení prostředí, tak i malba jednotlivých osob zůstavuje v nás měkké, svrchovaně slovanské dojmy. V Pláních G. Preissová vypravuje o mladém snivém junákovi, který se nešťastně zadíval do čarovných očí hezké hospodské a odváživ se prvého milostného záletu, nalezl tam osudnou smrt. V Mládí je to zase mladá, vděkůplná žena, provdaná za letitého muže, která zahořela nepřemožitelnou láskou k svému mnohem mladšímu svakovi. Vidouc, že již není s to, aby v sobě potlačila bouřící náklonnost a nechtějíc přece zraditi lásku a důvěru svého dobrého manžela, odhodlává se dobrovolně zemříti a rozhoduje se pro způsob smrti, o jakém kdysi v jímavém vypravování slyšela. Z Liberanta směje se na nás jasné, slibné slovácké slunce. Mladý Matyja Hrabec zlákán maďaronskými svůdci a na vzdor své uvědomělejší ženě a tchyni jde volit protislováckého poslance. Ale sotva se dopustil toho černého hříchu, již vidí všechnu jeho podlost a zahanben odchází do jiného kraje. Pokání a láska k mladé ženě vrací jej však po čase domů litujícího a již rozumějícího národním povinnostem, a radostné štěstí rozesmálo se v chudém stavení slováckém. Neveliká ta povídka má tak ušlechtilou tendenci, že sama o sobě stojí za to, abychom také nejnovější knihu Gabriely Preissové co nejupřímněji doporučili. Ds.

ORGANISACE ČESKÉ KRITIKY. Umělec, spisovatel, malíř, sochař i vědec, politik i herec, všichni mají mnoho příčin býti s českou kritikou nespokojeni (ani sebe nevyjímáme) několikerým směrem, hlavně však mají právo si stěžovati, aspoň někteří, na nevšímavost. Kdežto literát přece jenom aspoň čtenáři, jenž jeho knihu vezme do ruky, bude znám a herec svému diváctvu, malíř aspoň některým dílem v obrazárně vystaveným, gros české práce zůstává přece neregistrováno a neposouzeno, třeba by umělec toho si přál, — ovšem posouzení nestranného. Ale přece jen dlužno prohlásiti (mluvíme nyní už jen o literátech), že velká většina tištěné tvorby české, zvláště prosy a to především poučné, zůstává veřejně neregistrována. Jsou autoři, kteří celý život zůstali nepovšimnuti, ač knihu vydávali za knihou a třebas vesměs spisy užitečné — nemyslíme jen přísně odborné. Kromě t. zv. mušky („vašcetle"), nakladatelem novinám dodané, jež je čistě reklamní a neví o vadách spisů neb, ví-li, je v jejím zájmu je zamlčeti, povolaná kritika přečetných spisů se nekoná z důvodů tu osobních, tu z nechutí k takové po leckteré stránce nevděčné práci, někdy také z nedostatku místa, kde by promluvila. Mezitím rozepisují se i naše noviny velikého nejednou formátu na celých sloupcích o nevýznamné celkem knížce autora, jenž je náhodou přítelem (nebo nepřítelem) kritika neb strany a musí býti pochválen nebo zřezán. Ví se už napřed, že autor stranník bude chválen v listu strany, jakoby práce stranníka neměla nikdy žádných vad. To je stará chyba. Ale to nemáme na mysli — zjev je pochopitelný a těžko jej vykořeniti, ježto vyvěrá z přirozených vad člověka. Ale je tu jiná závada — mnoho místa se věnuje jedné knize, ač by v tom prostoru mohlo býti otevřeně vystiženo několik autorů — listy si z pravidla stěžují na nedostatek místa. Což by nestačilo registrovati po jisté době celou skupinu autorů, celou řadu jejich děl souborně, kde by se každému dostalo po zásluze povšimnutí, a čtenář by věděl, co bude mu prospěšno koupiti, a co by byly vyhozené peníze. Pomalu by se tak změnila politika nakladatelů, kteří, ježto je to lacinější, vydávají o překot překlady, zvl. starších autorů, a vedle toho hltané nevědomým a nevedeným davem, který sahá po krvácích a detektivkách, ježto mu vychvalované leckdy kritikou knihy nechutnají. Jedna česká kniha — jsme národ nečetný — neměla by zůstati nepovšimnuta, jinak pořádek v literatuře české nezjednáme — kritik však musí uvažovati knihu s hlediska čtenářova, jeho duševní úrovně a potřeb. Proto je třeba, aby přišla kritika kritiky, po které už se dávno u nás volá. —ý—.

Toto číslo vydáno dne 13. prosince 1912.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 14-15.

VÁNOCE.

Mží a zas mrzne, padá sníh,
mrazivě v líce to pálí...
Což nám je dobře u kamen,
spřádáme tichý vánoční sen,
ale ti naši — tam v dáli!

Přišlo to náhle jako blesk
do ticha radostných hodin...
Jaký se vplížil to, z venčí vtáh
příšerný stín a stesk a strach
do záře, do tepla rodin!

Jeden nám schází tenhle rok,
jak on as vánoce světí?
Nu, jen tu slzu vymáčkněm z řas,
třeba se na oko usmívat zas,
už pro ty nebohé děti.

Nesmíme zkazit jim svátky přec,
a snad vše skončí se s klidem...
Takové ticho je po kraji,
a zas již na nebi zpívají
andělé: Pokoj všem lidem...

Stromeček září plný svěc,
Betlému lesknou se skály...
Což nám je dobře u kamen,
spřádáme tichý vánoční sen —
ale ti naši — tam v dáli!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

RŮŽE Z JERICHA.

VÁNOČNÍ MINIATURA. NAPSAL F. J. ČEČETKA.

Na štědrý den leta 1599 přijel starý vladyka Troskovec před samým polednem na tvrz žlunickou. Přijíždíval v poslední době zhusta z Bydžova Mladého ke své dceři, provdané za Jiříka z Libštejna na Žlunicích.

Ve tvrzi bylo ticho, smutno; nikde předzvěst blízkých radostných svátků. Již dva roky uběhly, co odešel žlunický rytíř Jiřík z Libštejna s čeledí a mladými muži z okolních vsí Žlunic, Sekeřic i Kozojed bojovat v řadách císařského vojska do Uher proti Turkovi. A dosud se nevrátil, nejmenší zprávy o něm neměli ve tvrzi...

Věrná Penelope paní Žofka čekala den ode dne, hynula hořem. S dětmi svými, dospělou dcerou Blankou a desítiletým synkem Jiříkem žila v odloučení od světa, ve vzpomínkách na svého chotě. Starý vladyka a ženich Blanky, mladý Trčka z Lípy v Městci Králové, bývali jediní hosté na tvrzi. Těšili zarmoucenou paní i dceru. Malý Jiřík si na dlouho stesk k srdci nebral. Poplakal si časem s máteří, zatoužil často po otci, ale při učení a zábavách opět brzy zapomínal... Pan farář ze vsi ho uměl upoutati při učení, a šafář ve tvrzi nestačil pro něho vymýšleti vyražení. A což, když přijel dědeček nebo mladý Trčka, teprve Jiřík vyváděl! —

Na dvoře čeledín vypřáhl dnes koně ze saní Troskovcových, odvazoval truhlici s dary. Ramenatý vladyka, s hlavou do ramen zapadlou, prošedivělých vlasů a bílé bradky, vešel hřmotně do

prostranného mazhauzu. V ruce nesl jakýsi předmět, pečlivě zabalený.

Bledá paní, jež u okna vyšívala, chvátala otci radostně vstříc. „Tatínku — ty jsi přece přijel! Byla jsem ve strachu, že ti sníh zavěje cestu!“ Paní objímala otce, nutila se do veselí, ač se jí slzy třásly v hlase. Byla vysoké postavy, v přepadlé tváři, vroubené kaštanovým vlasem, jevily se dosud stopy krásy.

„Budou třeskuté vánoce! Metelice řádí — ale jak bych vás dnes mohl nechati o samotě!“ hovořil živě vladyka dubovým hlasem. Líbal paní na čelo, vyptával se na zdraví všech a svlékal kožich.

Paní volala děvečku, aby přinesla občerstvení.

„Bez tebe byly by smutné naše svátky!“ vzdychla si paní Žofka, usedajíc proti otci k dubovému stolu. Lpěla zraky na ústech otcových, uslyší-li nějakou zprávu o mužovi.

Troskovec, zarudlý zimou, pohladil bradku, pohleděl spokojeně na uzlík, který si postavil na oči a zaváděl jinam hovor. „Kde jsou děti?“

„Jiřík jel se šafářem do lesa a Blanka je ve své komůrce. — To víš — !“

„Čeká dnes ženicha?“

„Slíbil Trčka, že také dnes přijede... Vždyt by samota naše byla k zoufání ...! Už třetím rokem se vracejí svátky vánoční a muž nejede ...“ Paní Žofka vypukla v srdečný pláč.

Troskovec zachmuřen pokyvoval hlavou. „Vojna turecká nemá konce! Chlumecký hejtman Zikmund z Bytyšky přinesl novinu, že kníže sedmihradský s Uskoky posílil naše řady. Ale sběř turecká se stále rozlézá po Uhrách. Za deset pobitých Turčínů sto nových skočí. Musíme se těšit, že vezme válka šťastný konec, že se ti muž vrátí ...“

„A padl-li Jiřík do zajetí ukrutných Mochametánů — ?“

„Proč právě myslit na nejhorší?“ nasupěl vladyka obočí. „Už by dávno byli psali turečtí psi o výkupné!“

„Obětovala bych všecko —“

„Jenom neztrácej naděje! Hoře tebe udolá — jsi jako umučení — a nic ti pláč neprospěje ...“

V tom děvečka oblá Maryna přinášela pečenou rybu na míse, hubatku piva.

„Hoho, děvečko!“ ladil do vesela vladyka. „Dnes se jedí žemle s medem! A já se postím, abych uviděl zlaté prasátko!“

„Urozený pán smí jísti — vykonal dalekou cestu!“ usmívala se Maryna.

„Když dovolíš — košem ti nedám!“ S chutí se dal vladyka do jídla. Chutnalo mu po dlouhé jízdě. Při tom vykládal paní Žofce: „Je svrchovaný čas, aby se Jiřík vrátil! Jde u vás na Žlunicích hospodářství od desíti k pěti... Smiřická z Dymokur ti skácela v lesích hraniční dub mezník, Kapouni na Hlušicích rybník Roztočil ti odňali... A ty jen na muže myslíš, o stateček se nestaráš!“

„Kde já ke všemu stačím! Nemám myšlenky pro hospodářství — úzko je mi, k smrti úzko,“ zahořekovala paní Žofka.

„Bůh mi odpust, ale vzdechy čerta pomohou!“ zasmušil se vladyka. „Alespoň kdyby se už Trčka oženil s Blankou —“

„Čekali jsme dlouho — až se muž vrátí... Svolíš-li, mohou býti dnes zásnuby —“, pravila tiše paní.

„Ovšem jiného nezbývá! Tedy přece trochu radosti — oslavíme dnes svatební smlouvy —“

Pružným krokem vešla do mazhauzu Blanka, krasavice zlatovlasá v plném rozpuku mládí. Velké tmavé oči jí radostně zasvítily, když spočinula v náručí dědově.

„Ty má nevěsto!“ hovořil vladyka a díval se dívce v oči. „Právě jsme o tobě jednali... A já na tebe pamatoval už doma!“ Děd rozvazoval uzlík. „Vzácný dar ti nesu...“

Matka i dcera udiveně hleděly, co to vladyka vybaluje opatrně z uzlíku. Objevila se jim jakási suchá rostlina, větvičky ztvrdlé měla schoulené v klubko.

„Přináším ti růži z Jericha, zázračnou růži, která v božíhodové noci divné věci předpovídá,“ mluvil vážně stařec, neodváživ se růže dotknouti.

„Ty věříš v čáry dědoušku?“ — ptala se Blanka.

„Věřím v moc a sílu růže z Jericha o štědrém večeru. Zázračná růže se otevře v této noci, splní-li se všecka naše přání. Zůstane schoulena, nebudou-li přání vyplněna...“

Máti i dcera prohlížely divnou rostlinu. „Ach, naše přání není jiné, než aby se nám muž a otec vrátil!“ pravila paní,

„Blanka snad chová ještě jiné!“ začtveračil vladyka. „Třeba však, aby růži do vína vložila

o štědrý den čistá panna. Do půlnoci se má růže otevřít —"

„A neotevře-li se?" ptala se Blanka.

„Tebe snad nezklame?" těšil vladyka. „Duše tvá je čistá přece jako bílý květ tajemné růže."

Blanka se zardívala, činila vše, co děd poručil. Do okřínu nalila bílého vína a třesoucíma rukama ponořila do něho zavitou růži z Jericha.

Prostřed stolu postavena tajuplná růže a Troskovec o ní vyprávěl: „Růže roste na poušti u Jericha. V suchu schoulí se její větve v klubko, bouře ji vyrvou ze země, unášejí daleko. Ale ve vláze opět se růže rozloží, ozdobí se bílými květy. Arabové ji zovou rukou Fatmy, dcery prorokovy, křestanský svět ji jmenuje květem Marie a věří, že nesmrtelná růže o božím narození rozvine se v domě, kde bude štěstí domovem. Koupil jsem ji pro vás, aby vám také štěstí zvěstovala ..."

A co hovořili a růži z Jericha prohlíželi, přihnal se jako velká voda malý Jiřík. Hup, a již byl dědečkovi na klíně, přinesl do mazhauzu radost mládí. Vyprávěl o pohádkovém vzhledu lesa, o jedlích, které zvoní stříbrem, o zakletém zámku.. Zertoval, smál se s vladykou. I o růži z Jericha museli mu vyprávěti. Prohlížel ji nedůvěřivě a pak řekl vážně:

„Uvidíme, poslechne-li divná růže..! Blanko, musíš se modlit..!"

Pak s vladykou šel se podívat po hospodářství. Osmahlý hošík, kudrnatých vlasů a bystrých očí jako jehly, byl miláčkem dědovým. Dnes přivezl mu Troskovec v truhle nové sedlo i postroj na koníka — na opravdovského, živého koníka, který řehtal v konírně . . .

Blanka pomáhala v kuchyni, paní Žofka opět osaměla v mazhauze a dívala se z okna. Upírala zraky v dálku, kde se táhly oslnivě bílé pláně s fialovými stíny a se skvrnami černých lesů. Oblaka byla perlově nadechnuta, bílé vločky jako motýli snášely se k zemi, jako labutí peří zachycovaly se na kolečkách okenních, na římsách.

Čím více schylovalo se k večeru, tím byla paní Žofka neklidnější. I na tajemnou růži ve víně se občas podívala, ale suché, tvrdé lístky byly stále pevně svinuty v klubko . . .

„Máti, Trčka již nepřijede dnes..!" pověděla Blanka, vcházejíc do mazhauzu. Na šiji se matce zavěsila a šeptala: „Proč se nám každá radost zkalí — ?"

„Přijede zítra —!" těšila ji matka, duše nejbližší. Dovede srdce mateřské hřáti, těšiti, třeba samo hynulo hořem . . .

Na sněžných křídlech snášel se k zemi štědrý večer.

V potemnělém mazhauze tiskly se k sobě máti s dcerou.

Zvony na kostelní věži ve vsi pod tvrzí slavnostně se rozhlaholily, zvěstovaly svatou noc, hlaholily novinu radostnou, že se narodilo v chudobě božské dítě, aby spasilo svět . . . Zlatou perutí šuměla vánoční zkazka, plna kouzla lásky.

A máti s dcerou tiše plakaly . . .

Ani při večeři nepodařilo se vladykovi přivolati veselí. Snažili se o to s malým Jiříkem jako o závod, ale máti i Blanka tonuly v tesknem zadumání, slzy měly stále na krajíčku.

„Kde tráví štědrý večer otec..? Proč Trčka nepřijel?" vířilo hlavou Blanky.

Svíce parunkové zářily ve svícnech, na stole byla vybraná jídla, jiskřilo víno v pohárech — ale nebylo chuti, nebylo radosti na tvrzi žlunické.

A růže z Jericha prostřed stolu spala ve víně, nerozvíjela se . . .

Malý Jiřík vytratil se záhy do čeledníku, kde bylo veseleji, a za ním odešel i vladyka.

Do klenuté jizby, matně kahancem osvětlené, padla dnes přece záře radosti. Chasa si pochutnávala na šiškách masa v jíše, na černé rybě s varmuží, dělila se o húsce, calty. Vladyka rozděloval bílé jáchymovské groše — a bylo teprve veselo!

Maryna se šafářkou konaly pověrčivé obyčeje s bobkem, kmínem a česnekem. Muži hráli v karty a přihýbali si z hubatek.

Nezapomněla šafářka s dary od jídla na drůbež, na stromoví ani na studnu. Maryna otevřela okno a hodila hrst mouky Meluzině, která venku sténala a prosila pro své dítě. Studený vítr zavál do čeledníku, venku mrzlo, jen praštělo.

Teplo, útulno bylo v jizbě, čeleď zpívala vánoční koledy. Jiřík usínal na klíně šafářovi . . .

Vladyka se chodil dívat na růži a zamračen se vracel . . . Růže se neotvírala . . .

Paní Žofka s Blankou se uchýlily do ložní komory, ale na spaní nebylo pomyšlení. Čekaly půlnoční chvíli, hvězdám povídaly o svém utrpení.

Byla stříbrná, bílá noc, tak jasná, zázračně jasná. Zlatá světla svítila v hlubinách oblohy, snivá záplava rozlévala se krajem. A znova zvony zazpívaly krásnou selanku o narození božského dítěte, o mládí, lásce, radosti . . .

Ženám řinuly se slzy s očí, pláč otřásal celou bytostí jejich — a bolest se slzami neodcházela . . .

Najednou jásavý hlas vladykův se ozval z mazhausu, s ním se spojily výkřiky Jiříkovy — hošík vpadl do komory:

„Růže z Jericha se právě rozvila —! Mami — Blanko, tatínek se vrací . . ."

A kolem rozvité růže v mazhauze shromáždili se všichni z tvrze. Vladykovi oči jiskřily, objímal paní Žofku: „Naděje se vrací — čarovný květ o půlnoci se otevřel, splní se tvé vroucí přání . . ."

Blance rozkvétal úsměv v tváři, srdce jí mocněji bilo pod mladými ňadry. Radost zářila všem s očí, Jiříka přešla ospalost nadobro, pobíhal, švitořil.

Kdosi zanotoval koledu: „Narodil se Kristus Pán" — hlasy se spojily a nezpívali nikde vroucněji vánoční písničky, nevkládali do ní nikde tolik nadějí, proseb — jako v té chvíli na tvrzi žlunické nad rozkvetlou růží z Jericha . . .

A nebyli ještě s písní u konce, když dopadly těžké rány na vrata. Psi se rozštěkali, ze řetězů se mohli utrhnouti.

V radostné předtuše spěchal vladyka na dvůr, za ním ostatní. Zarachotily klíče, vrata se otevřela — v bílém měsíčním světle objevilo se několik jezdců.

Ozvaly se výkřiky:
„Jiříku —!"
„Žofko —!"
„Trčko —!"
„Blanko —!"

A srdce sobě nejbližší spojila se v pevném objetí . . .

Jiřík z Libštejna vracel se z vojny turecké živ a zdráv do své tvrze a s ním přijížděl z Městce jeho budoucí zet Trčka.

Růže z Jericha ve svaté noci dobře prorokovala . . .

ŠTĚDRÝ VEČER.

Červánek zlatý v rozchod líbal zem,
den rozpial náručí své toužnou mocí
po dalných lesů plížící se noci,
jež v kadeř vetkla hvězdy s měsícem.

Boubín přes líce snivou roušku stáh'
a pod ní smutně do kraje se díval,
drozd poslední své teskné Ave zpíval
v prořídlých posněžených pasekách.

Tak divně neslo se to z šedých drv,
že strachem chvěl se květů kalich rosný,
a ruce k nebi pozvedaly sosny
a temna bylo stále víc než prv'.

Vždy více šířily se hávy mlh,
z nich bílé kostry snů se k duši plíží,
mdlé oko úzkostlivě k nebi vzhlíží
a bledý strach mé líce náhle zvlh.

Zaniklé upomínky odevšad
šly mimo mne a ztrácely se v dáli,
krev v jejich stopách staré srdce pálí;
co tady chtí? chtí rozplakat mne snad? —

Svým domovem se s nimi procházím,
hle, na sta jich se v rodnou síňku hrne,
má noha poklesá, mé srdce trne,
dál nutí anděl s křídlem krvavým!

Co, probůh v prázdné síni konat mám?
jsout všichni pryč, kdo měli mne tu rádi,
jich lásku nikdo mně již nenahradí,
co bez nich zde, kde stojím sám a sám?

Kam odešli mi, ptám se, kdeže jsou,
že nevidím je v síňce? Běda, běda! . .
A anděl dí. Jen vejdi v duši svou,
Tvé oko jinde již je nevyhledá!

Tam najdeš jedině jich drahý zjev,
hleď k nebesům a vánoční slyš zvony,
v těch radost jejich uslyšíš i stony
a jejich Tobě žehnání i zpěv!

ADOLF HEYDUK.

NEPŘEČTENÉ PSANÍ.

OBRÁZEK Z VALAŠSKÝCH HOR. NAPSALA MARCELA KALUSOVÁ.

Cestou podle Stolovce kráčela pomalounku stará Vroblová. Nohy se jí bořily do závěji, a dusivý její kašel přešel bez ozvěny v tichu ztuhlého zimního života. Každou chvíli sáhla si přemrzlou rukou za ňadra, má-li tam své psaní.

U pily setkala se s výměnkářem Garbou.

„Prosím vás, kde sa trmácíte v takové nepohodě?“

„Jdu na faru Martinku po výřidě.“

„Snad sa nebudete vdávat?“

„Budu, budu — na věčnost.“

„Eh,“ máchnul rukou, „kdo by myslel včil na smrt, v době nejradostnějších svátků? Zpívat, koledovat budem a ne umírat.“

V tom v parádních saních, v krásných liščích kožešinách přehnala se kolem paní lesní. Uhnuli se s cesty a rozešli se. Sotva ušla kousek cesty, zase slyšela z dálky zvonit rolničky. „Pane Bože, komu se chce pořád ježďat,“ řekla si, bořila hulčičkou do sněhu, zkoušejíc menší jeho nánosy. V saních seděl kaplan, jel z Podolanské školy. Vida Vroblovou dal zastavit a vzal ji do saní.

„Kde jidete? Můžete zmrznout v tolikém sněhu.“

„O to sa já nebojím, mám z baránka kožušek, i v krpcách mám kožušinku, len at dobře pořídím.“

„Co jidete pořizovat?“

„Jdu na faru s písmem, aby mi ho starý velebný pán, lebo vy mladý přečnul. Sestra Barbora mi píše z Ameriky a žáden to nemůže přečnut. Už dva týdně chodím od jedného súseda ke druhému a žáden tému nemóže porozumět. Tož sem sa dnes vypravila k vám, velebníčku, máte tela škol, snad to budete umět přečnut.“

Kněz cosi zabručel a už nemyslil na nic, jenom se díval na překrásný zasněžený věnec hor. Házel hlavu na všechny strany, všelijak se nakláněl, jakoby tu byl sám. Vroblová se rozpovídala o svém nepřečteném psaní, ale mladý kněz neměl v té chvíli pro nic jiného smyslu, jen pro tu divukrásnou bílou pohádku, pro ten úchvatný obraz v nádherné zimní běli, kdy přebohaté perutě přikrývají sněhem staleté hory a lesy, kdy pod bílým rubášem vzpínají do výše svá štíhlá těla vonné, zelené jedle, černé bory, statné smrky, kde se jen oko rozhlédne, všudy překrásné bílé rozlohy, samý křišťál, samý lesk.

Nevěděl ani, že mu Vroblová podává psaní a už podruhé prosí, at se na to písmo podívá. Utřel si okuláry a hleděl na psaní.

Usmál se řka: „Takový mudrc, který by to přečetl, musí se teprve narodit. Vždyt jsou to všelijak zkomolené čárky a žádné slabiky, vůbec to není nic.“

„Ach, Ježíš Maria,“ zabědovala staruška, „přeca to musí cosi obnašat, desítku sem dala Kašparkovi, když jel do Ameriky, aby mi sestru vyhledal a od ní písemko poslal, že bez jejího písma nebudu moct umřit.“

„Uvidíte, že vám to samé řekne i pán farář.“

„Ale já mám přeca naděju, že un temu porozumí, je ze starých škol, pochopí i staré písmo.“

Kaplan už jí nic neřekl, jen se usmíval.

Asi za čtvrt hodiny vyšla z fary uplakaná, s hlavou hluboko na prsa skloněnou, a hořekující: „Kdo, můj pambíčku nebeský, kdo mi to přečte?“ Oči její bezvládně a smutně hleděly do dálky a všecka se ztrácela mimo sebe. „Och Báro,“ zaúpěla, „sestro moja neščasná, od koho sa dozvím, lesti si mi odpustila?“

Za dva dni šla touž cestou na Jitřní. Vyšla po čtvrté hodině ranní. Avšak co to? Nohy se jí nějak třásly, před očima dělaly se kruhy, jako bez ducha, jako stín kráčela jen co noha nohu mine a ještě musela odpočívat a nabírat síly. „To tak skrz tého písma sem se domrzela a seslábla,“ řekla si.

„Inu to písmo, to písmo! Zostane mi tajemstvím, už sa na tomto světě nedozvím, cos mi to napsala, sestro milá, lestis mňa neproklela a mi odpustila.“

Tiché její kroky prorážel štkavý pláč. Zapadlé její oči rozrušeně těkaly po bílém chodníčku, dávno zašlé hrůzy táhly utrmácenou starou hlavou. Nikomu se nesvěřila, co ji hryže a trápí, jen její muž to věděl a Tomeš Bražina, a ti jsou už dávno na pravdě boží.

Byly dvě sestry siroty, bez příbuzných. Mladší se jmenovala Alžběta, říkávali jí Bětuška, starší Barbora, říkávali jí Babuška. Mladší bylo devátnáct let, byla hezká růžolící, starší měla dvacet let, byla snědá a vždy bledá.

Jednoho dne na podzim přišel se k nim rozloučit Karel Dřízga. Jel do Ameriky. Podávaje oběma ruce, jedné levou, druhé pravou, řekl: „Ež naspořím peněz, vyplatím jedné leb druhé cestu, jedna z vás musí být moju ženušku."

Zasmály se tomu obě a mladší Bětuška, kterou držel za pravou ruku, řekla: „Že by sa ti chtělo šporovat na děvčata, dyt tam je jich víc než tu."

„Ale takových švarných tam není jako tu," odpověděl a stiskl jí pravici, až zakřikla.

Když odešel, tázala se mladší sestry starší: „Jela bys, Babuško, do Ameriky, kdyby o tebe psal?"

„Proč ne? Je on sice rozkřičený a divoký, ale srdce prý má dobré."

Víc o tom nemluvily.

Po nějakém čase přišel z vojny Jan Vrabel, mladík neobyčejně krásný. Při jedné svadební muzice zamiloval se do Bětuše a ona do něho. „Jinu si nevezmu za ženu, len tebe, Bětuško," šeptával jí při měsíčku.

„Šak já sem ešče žádného tak ráda neměla, jak tebe mám, Janíčku", odpověděla mu, vinouc se oddaně na jeho hruď. Lidé jí donášeli, že je lehký, že rád vysedává v hospodách, a práci zanedbává, že je dlužen ševcovi, krejčímu, a bůh ví komu.

To všecko bylo u ní nicotou, vší mocí své vůle odvracela od sebe každou všední zprávu, jen aby nic nepokálelo krásnou její lásku. Hrdá byla na svého Jana.

„Vypadá jak inženýr", říkával jí hospodský.

„Šak býval na vojně mezi pány, byl aji písařem," odpověděla srdcem i myslí uchvácena krásou svého milého.

Jednou za večera, když ji vyprovázel k rodné chatě, dal jí otázku: „Ta chalupa patří celá Barboře?"

„Celá, já mám složené peníze."

„Chalupa má větší cenu, než jsou tvoje peníze," prohodil a rozhovořil se o nespravedlivém rozdělení.

Bětuši už ta chaloupka nedala spát. To proto, že se o ní zmínil Jan. Kudy chodila, neb co dělala, opřádala její mysl Barbořina chalupa. —

Tu jednoho dne, když se toho nejmíň nadála, dostala psaní z Ameriky. Byla sama doma. Chvatně roztrhla obálku a četla. Celá se třásla a vyděšeně hleděla na list. Karel Dřízga jí psal, že už má ušetřené peníze pro ni na cestu, at mu hned odpíše, je-li odhodlaná jeti za ním a státi se jeho manželkou. Věno nechce žádné.

„Pro boha, co včil?" uvažovala. „Já sa mám odlúčit od Jana? Od mojiho švarného Jana? Ani za deset Amerik by ho nevyměnila. To sa nikdy nestane."

Oči zahloubané v nekonečnou dálavu jiného světa, seděla jak přimrazena. Pojednou jako kýmsi probuzena vyskočila. Cosi slabounkým šeptem protáhlo se jejím mozkem.

Do listu upřený zrak, zjevuje se jí Dřízga a zas Jan, a nad krásnou její hlavinkou vznáší se Barbořina chalupa —

Zaslechla blížící se kroky. Ukryla list do kapsy a neřekla sestře ničeho. S našeptnutou myšlenkou kladla se opatrně na lůžko, a než usnula, zasmála se vítězně.

Ráno nešla do polní práce předstírajíc bolení hlavy. Když byla sama, vzkázala pro Jana. Dlouho spolu šeptem mluvili, psaní z Ameriky prohlíželi a na konec Jan s obratností starého písaře proměnil Bětuši v Babuši a s jiskřivým okem odešel. —

V poledne běžela Běta sestře naproti s psaním v ruce a hned jí je četla. Bára se nemohla z úžasu vzpamatovat. Pořád se tomu divila a nemohla uvěřit, že pro ni píše.

„Zdá sa mi, že míval větší oko na tebe, Bětuško, a včil píša o mňa."

„Jistě se dověděl, že mám Jana za milého, tož sa o mňa ani nezmiňuje. Často prý píše Franckovi Klepáčovi," bránila se Běta.

„Tož, co ty mi radíš, sestro, mám jet, či nemám? Je to přeca strašná dalava ta Amerika."

„To sa ti tak zdá, a Tomeš Bražina přijíždá sem každé tři roky, praví, že sa mu zdá, jak by ta Amerika byla za humny."

„Ach, milý Ježíši, je to k rozvážeňu, opustit všeckých, opustit domov a jit za cizyni člověkem."

„Co to mluvíš? Dřízga ti přeca není cizym člověkem. Dost si sa s ním natancovala."

„Já meněj než ty, bo sem sa mu rači vyhybala, protivil sa mi ten jeho křik, zařval někdy v ho-

spodě na muzikanty jak tygr; a včil by já měla za nim ježďat až do jiného světa?"

„Ale co sa budeš na tym telko starat? Láska přemože každu mužovu chybu. Hleď, Babuško, můj Jan má též všelijaké chyby, a já nedbám na nic, len sa těším z jeho lásky."

Slovo láska zachvělo se poprvé v panenských prsou zamyšlené Báry. Něčím novým, neznámým bylo jí dosud ono veliké tajůplné slovo láska. Byla pojednou povznešena a ozářena tím slovem. Srdce se jí radostně vzedmulo a ještě dlouho do noci pletly se jí milounké sladké jeho ozvěny.

* * *

Za šest neděl, po svadbě Bětině, loučila se Bára s rodnou chaloupkou, kterou už měl připsanou Vrabel —, loučila se se sousedy a všemi známými. S Karlem v srdci, s Karlem v myšlenkách ujížděla za moře.

* * *

Minulo něco přes čtrnáct dní. Doba, kdy měla Bara dojet na místo. Jednoho večera Běta sedíc sama doma, slyší, jakoby někdo vztekle zařval do okna. Strašný pronikavý hlas zazvonil. Poznala hlas Dřízgův. Div leknutím nespadla. Vyšla ven. Nikde nic, všecko mlčí, žádný ruch se neozval na blízku, ani jediné známky života. Co to bylo? Z hor zavanul těžký dech.

Zatušila, že se právě setkal Karel s Barborou. Byl to jeho divoký hlas. — Zněl jak zvěstování veliké a strašné chvíle, kterou prožívala tam kdesi za mořem podvedená Bára. Cítila na sobě, že jí z daleka oznamuje ohyzdný podvod a odporné setkání s Dřízgou. Teprve teď se duše její pozvedla z těžké své skvrny, z hříšného činu, který provedla na jediné své sestře.

Mocné vzrušení zabouřilo jejím nitrem, mysl změkla, lítost ji celou pronikla, svíjela se prudkým provinilým bolem. Padla na kolena, líbala rodnou zem, z které pro vášeň vypudila sestru sirotu. — Oči už jí neuschly — —

Těžká vinna Bětina jak černý duch provázela ji životem. Psala Báře, poslala jí peníze na cestu, a teď se vrátí v rodnou ves, ale o Barboře nebylo slechu dechu.

Až po letech Tomeš Bražina ji vypátral na farmě Grenštátského občana svobodnou. Vrablová poslala po něm Báře kajícné psaní, celé skropené slzami, ale odpověď nedostala.

A zase po letech jel do Ameriky Kašpárek Josef, dala mu desítku, aby Barbory vyhledal a dřív od ní neodešel, až mu napíše pár slov odpuštění. Za půl roku po výpravě Kašpárkově došlo jí skutečně z Ameriky psaní, ale nikdo ho neuměl přečíst —

* * *

Vrablová došla do čistounkého kostela, ale ještě prázdného. Přišla časně. Chrámem vanula vánoční nálada, prostoupená libou vůní zelených jedliček. Sedla do své lavice a modlila se za všecky; na koho si jen vzpomněla, i za ulevení svých trampot i za němý utaj své proviny. Volala polohlasitě k Bohu, který je samá láska, aby jí pro dnešní svaté narození toho hříchu na věčnosti nevzpomínal.

Před obrazem svaté Barbory rozsvítil kostelník hrubou svíci, jaká tam nikdy nebývala. Nejzazší kouty osvítila její záře, všude od ní bylo vidět, až daleko pod kůr vnikal čistý její plamen.

„Kdo též to daroval sv. Barboře takový paškál?" šeptala v druhé lavici Kaňáková Janošcové.

„Kostelník pravil naší gazděně, že ten Kašpárkův Amerikán donesl takové tři na faru."

Vrablenina v posvátném vzrušení skloněná hlava náhle sebou škubla, náboženské vznícení přemohla zvědavost nenadálé zprávy.

„Kdo tu svícu daroval?" tázala se polekaně.

„Kašpárkův Josef, přišel z Ameriky na koledu do Čeladné."

Vrablová už nemohla v kostele vydržet. Nic ji nedovedlo upoutat, bylo patrno, že tam uvnitř v jejích útrobách odehrává se něco výjimečného.

Po mši vyšla ven a hledala někoho ze statku Kašpárkova.

Byli tu skoro všeci, kromě starého gazdy. Zastavila pacholka.

„Je to pravda, Jakube, že máte koledníka z Ameriky."

„Mamy."

„Musí rad ježďat, není to tak dávno, co tu byl."

„Je cosi marod, jede do jakýchsi kúpeli, dlúho u našich nepobude."

„Táák? To sa dnes k vám podívám, aby sa něco od něho dozvěděla."

„Od vaší sestry přinesl tři svíce, jaké ještě v našem kostele nebyly, sám sem jich nesl na faru."

Dohnala jí stařenka Kašpárková.

„Náš Josef vám přinesl pozdrav od sestry Barbory," vyřizovala jí.

„Můj pámbičku na nebi, je to možné? Moja ubohá sestra se přece rozpomenula v dobrém?"

Hořké slzy z pramene bolesti řinuly se po vráscité její tváři.

„Zmínila ste sa o tem písmě synovi, co mi Bára poslala, a nikdo ho nemůže přečnut?"

„Řekla jsem mu o tom, povídal, že co můžete žádat po slepém člověku?"

„Ježíši ukřižovaný, Barbora je slepá?"

„Josef pravil, že už dávno od pláče oslepla."

VÁNOCE PRAKTICKÉHO LÉKAŘE.

NAPSAL Dr. JAROSLAV KVĚT.

Neblahý zápas o život, který mnohé zámožné stavy z kruhů intelligence stísnil, zaviněný z veliké soutěže návalem studovaných lidí a opouštěním povolání jiných, i v lékařstvu, kdysi bohatém, zajištěném, přes to, že nikdy nemívalo pense, způsobil v základech změnu nejednu. Vymizeli domácí lékaři, kteří celé generace vychovali a v dobách velkých neúspěchů léčebných proti záškrtu, ranným chorobám atd., těšili se důvěře nyní nám nepochopitelné — dnes, kdy úspěch vědy a umění přičítá se za zásluhu přírody, „která si pomohla", kdežto neúspěch zaviněný nejednou nedbalostí nemocného samého nebo konečně i bezmocností mediciny, která nemůže už dáti, co život zničil, musí nésti lékař, jemuž se za vinu klade, že nezdar způsobil svojí neumělostí, nevědomostí a neobratností.

Přebytek lékařů, zvláště ve velkém městě způsobil, že nemocní mohou si vybírati, při čemž není zaručeno, že si vyberou vždy toho nejlepšího, spůsobil i snížení honoráře, z čehož vyplynul méně růžový (existenčně) život lékařův, kterýžto stav, kdyby vůbec u těchto dobročinných, srdečných a poctivých — nesmírnou většinou — mužů dovedl něco vyvoditi nemocnému nepříznivého, způsobil by jen nedůvěru a hořkost lékaře ke klientům, vidoucího, že vůčihledě jej věda jeho, dlouhé a nákladné studie a nebezpečné povolání neuživí, jej a jeho rodinu, zvláště že nestačí zaopatřiti své drahé . . . Nebylo by divu, kdyby stal se zištným, vypočítavým, prostým vší sentimentality, bezohledným, jako jsou dnes všecky stavy, jichž příslušníci jsou odkázáni sami na sebe.

Takové úvahy honí se hlavou každého snad dnešního lékaře a vstupují do vědomí, zvláště koncem roku, kdy kolem Nového Roku počíná sklízeti ovoce svého přičinění.

Již o vánocích počíná se probírati svými účty a dlouhou řadou předstupují před jeho duševním zrakem všichni jeho svěřenci z minulého roku. Pan A. se nedohojil — ujistil, že bude si vésti jak radí pan doktor. Paní B. tvrdila, že masáže jí bude prováděti její služka, statná dívka venkovská, a nic nebylo platno namítnouti, že různé ty ztuhliny svalové a kloubní po zlámaninách nesmějí se ledajak odbývati, že nejvíce záleží na postupu a methodě masáže, která nesmí býti hřmotná, ale znalecká. Pan C. opomenul se otázati, co je dlužen, a pan a paní D. minulý rok ohlásili úpadek, při čemž se našeho lékaře soud dotázal, je-li pravda, že ztráta jejich chorobou zaviněná obnášela 10.000 K — po pravdě dluhují lékaři asi 35 K za celé léčení a výlohy za léky sotva činily obnos dvakráte tak veliký. Pan E. odešel nezaplativ a toho dne, kdy jiného pacienta v čekárně nebylo, zmizela z čekárny po odchodu toho „pacienta" jedna z cenných knih, zde k ukrácení dlouhé chvíle vyložených.

To byly první „účty", jež dle zápisů přesně dle abecedy srovnaných vypsal si lékař v tichu štědrovečerního dopoledne, kdy mládež odběhla na kluziště. Vyhlídky na jich zapravení byly tak nevalné, že ani netěšilo praktika v nich pokračovati, a raději jal se sestavovati řadu návštěv, jež ho čekají toho dne, kdy každý raději poodpočí-

ne, i ve dny následující, Boží hod a druhý svátek. Ku podivu, bylo jich hojnost.

Slečna F. přijde si pro injekci arsenovou, které si tak libuje — je dcerou po zesnulém lékaři a živým svým temperamentem a švitořivostí rozjasní všechny zakaboněné tváře obecenstva čekajícího na ordinaci.

Milý soused G. z blízkého města, plný důvěry k lékaři, který ho již tolikrát z běd života a choroby vysvobodil, přijde si pro seanci elektroléčby, jež ho z jeho ochablosti svalové vždy tak zotaví. Paní (či slečně — nevím jak jí říkati, když už je stará a přece dosud svobodná) H. nutno převázati obrovskou ránu po karbunklu, který byl operován novodobou methodou, jež změní nádor několika řezy, protínajícími se křížem, ve hvězdu nebo dvě řady zubatého zdiva, bude nutno tedy vykonati u ní návštěvu, ježto se cítí ještě zmalátnělou od nemilosrdné operace, když stav srdce a cevstva uspání nepřipouštěl, a třeba bylo zajeti do těla břitkým nožem jen s místním znecitlivěním. Pak nezbytno ještě navštíviti pana J., mladého nadaného spisovatele s tuberkulosou kolenního kloubu, která se proti všemu očekávání dobře hojí pod flastrem z masti šíře neznámého složení, kterou odkudsi z cest přivezl si, seznav v cizině účinnost její proti chorobě tolik tvrdošijné a lékaři vůbec nevítané. Stařičký 77letý duchovní s velikou kýlou, ve které nastala chorobná změna, vyžadující častých převazů, ku podivu čilý na svůj věk a hojivý (zajisté zásluha života spravedlivého!) bude dnes navštíven — na dnešek připadá jeho návštěva, ježto nyní už jen každý třetí den obvaz se mění). Pak přijde ubohý J. s rakovinou jazyka, zachvátivší už i čelist a žlázy sousední, změnivší vše v souvislý útvar nádorovité tkaně — pacient sic nejsmutnější, ale netušící osudu svého, na němž jen to lze změniti, že bolestivost novotvaru na několik hodin lékem znecitlivujícím zmizí. Při něm si bezděky oddechne náš lékař, cítě pojednou, jak je jeho těžký a nevděčný los životní, proti osudu tohoto jeho klienta, lehký ba snad i příjemný chvílemi.

Chvíli zatěká mysl od nastávajících návštěv a ordinací k večernímu veselí, k vánočnímu stromku, pod nějž „královské choti" zamýšlí položiti dávno vyhlédnutý prstýnek staré práce s drobným brilliantkem, který se jí tolikrát líbil, když spolu kráčeli kolem klenotníka v ulici Ž.

„Co pak koupím čtveračivé Olze a šelmovské Jarmile?"

„Kdybych měl pořídit vše, co si přály, nestačilo by na to všecko moje jmění aktivní té doby!" pomyslí si lékař, jenž myslí vždy na jiné a zapomenul domysliti, co obdrží od svých milých sám.

„Neradno dnes neplodně dumati," vyrušil se v tom ze svého snění mladý ještě praktik, jemuž říkají pacientky, jež se chtějí ještě vdávati, že je v nejlepších letech, kdykoli se zmíní o tom, jak už stárne. „Chci-li zasednouti k vánočnímu stolu po poledním postění záhy, musím si pospíšiti," povídá si bodře — to znamená, že nebude nic jiného prováděti, nežli lékařské úkony a nic jiného mluviti, nežli to, co souvisí s onemocněním a jeho ošetřováním.

Usnešeno — vykonáno. Zbyla ještě na kavárnu půlhodinka, kde vyhledán přítel — starý mládenec, který nikoho nemá, aby pozván k štědrovečernímu „hodokvasu", byť se sebe víc bránil, poukazuje na svoji morousovitost a zkažený žaludek — ožije mezi dětmi, které má tolik rád, a kteří mu tak rozumějí, vrátí se starý jeho rozmar a se suchým humorem bude vypravovati spoustu příběhů ze života dávno minulého, ve kterýchžto dobrodružstvích nejednou i náš doktor měl účast neposlední úlohy, pro kterou ještě teď, po dvaceti a více letech, mladá ještě choť dovede mu pohroziti více žertovně než vážně drobnými milými prstíky, které tak rád líbával („ovšem jen za svobodna," podotýká paní choť — ke škodolibému úsměvu domácího přítele rodiny...)

Ale člověk míní, Pán Bůh mění...

Sotva zasedli k příjemně vonící jikrové polévce rybí, ozve se zvonek, jehož zvuk při podobných příležitostech, pozdě večer nebo časně ráno, také při jídle pan manžel nazývá „štěkavým", zapomenuv, že mu před čtvrtstoletím zněl přelíbezně, když zvěstoval návštěvu nemocného, tehdáž velmi vzácného ještě ptáka, takže míjely i týdny, aniž uzřel v čekárně koho jiného, nežli insertní sběratele, ošetřovatelky nemocných nabízející se k službám a černě oděné pány v rukavičkách zvoucí k plesu přes to, že na dveřích upevněna tabulka:

„Pozvání do plesu a zábav se s díkem, ale důrazně odmítají.“

Kratčí rozhovor u dveří, slyšitelný i v jídelně, dříve nežli služebná přišla oznámiti výsledek svého vyjednávání, poučil lékaře, že si — s mnohými omluvami — návštěvy jeho přeje paní předvečerem pro karbunkl operovaná. Je prý jí nějak nevolno — v poledne převázána a trochu to krvácelo. V našem praktiku hrklo. Že krvácí...

Ačkoli by si paní chot přála, aby až po večeři návštěvu vykonal, vyskočí přece rázem od stolu. S krvácením nejsou žerty, — krev je život. „A později už tramvay nejezdí,“ doložil k upokojení manželky, která bručí na ty návštěvy svěřenců, kteří celý den ničeho nepotřebují, až večer, kdy si chce i uštvaný lékař odpočinouti.

Skutečně — paní po převazu trochu krvácela. Obvaz je dole prosáklý — i ručník, jímž si obvaz ještě převazuje, živůtek a i polštář lůžka, na něž si ulehla, trochu bolestmi schvácena. Rychlý převaz poučil lékaře, že krvácení už zastaveno. Třeba jen prosáklé obvazky nahraditi suchými a trochu těsněji obvaz utáhnouti.

Oba upokojeni — pacientka i lékař — rozcházejí se po chvíli stiskem ruky a po čtvrthodince usedá lékař u osiřelého talíře k černé rybě se sladkou omáčkou, kterou však jen maminka uměla — k nemalé rozdurděnosti manželčině — dobře připraviti, a kousek ryby smažené. Nějaký kompot, sklenka sodovky, čtvrtka jablíčka, fík, ořech, koflík černé kávy — a žaludek je spokojen...

Nyní počnou vzpomínky, pokud nedočkavé na obdarování děti nebudou, zprvu skromně a opatrně, později důtklivěji domáhati se svého. Znova tedy, nevím již po kolikáté, vzplanou svíčičky v zeleném chvojí obtíženém cukrovím i dárky všelikými, které ratolest smrkovou příliš nezatíží, v očích mladých i starých se rozjasní a po vzájemném dosyta se nadivění všem těm překvapujícím nadílkám vracejí se staří ke vzpomínkám a mladí ke svým knížkám, jež jim Ježíšek nadělil, aby zítra všelijak si je vyměňovali, slevujíce a připlácejíce, takže naposled — ještě před Novým Rokem — samy už nevědí, která které patří, z čehož všeliké půtky vzcházejí, v kterých rodiče mají býti, ovšem nekompetentními, rozhodčími.

Prázdné kapsy jsou poslední, nejcitlivější vzpominkou Vánocí, která se připamatovává ještě řadu neděl po absolvování těchto obecně oblíbených svátků.

ŠTĚDROVEČERNÍ.

Zas „narodil se“ chrámem jásá,
sta světel plane do noce. —
Dnes každou tíži bedro střásá:
vždyt jsou tu zase Vánoce!

Ó, Vánoce! Co vše se tají
v tom jménu, plném radosti,
co dětských snů, co luzných bájí,
co upomínek mladosti!

Co sladkých představ v mysli zbylých!
Ó, chvíle dávným před časem!
Ó, chvíle míru v kruhu milých! — —
Z těch jedni v svět šli, druzí v zem!

Ó, teplo jizby povyhřáté!
Ó, zkazky štědrých večeří!
Ó, illuse vy, žitím sváté,
v něž dnes už srdce nevěří!

Však věří zase v teplo jiné
a v jiný sen svůj přesladký:
na tvojích ňadrech mír mu kyne,
v tvých očích dřímou pohádky!

Tak zase všechno štěstím jásá,
jak světla planou do noce,
a všechnu tíži bedro střásá. — —
Ó, vítejte, ó, Vánoce!

ZDENĚK KNITTL.

NAŠIM DĚTEM.

STARÁ ZKAZKA.

V údolí jíní,
na horách sníh.
Co se to stíní
ve paprscích?

Zoř kde se klíní
do sluje rýh,
z ledových síní
průvod se zdvih.

Víly skal, eja, hej!
od stromu k stromu rej
hedvábný vedou.

Ježíšku na plínky,
že je tak malinký,
předou a předou.

JAROMÍR BORECKÝ.

MOHYLA.

TROSKY VZPOMÍNEK. NAPSAL R. J. KRONBAUER.

Dvacet, snad víc než dvacet dlouhých roků nebyl jsem v krajině, kde jsem se narodil. A najednou, nevím ani, jak to přišlo, chytila mne touha u srdce, podívat se do kraje, na který jsem na dobro zapomněl, na který jsem si nevzpomněl ani ve chvíli, kdy jsem posílal svůj křestní list ke všem možným úřadům.

Vzpomínka přišla náhle — přišla znenadání, jako nemoc, jako bolest přicházívá. Bylo i v té vzpomínce něco teskného, něco bolestného. Všechny možné pocity zavířily v tom okamžení duší. Převládala lítost, dominoval stud. Tolik roků, takovou řadu let si člověk nevzpomene, nejde se podívat tam, kde prožil jistě nejkrásnější, nejčistší svoje chvíle! A jistě, o tom není pochyby, v těch dobách i rodiče prožívali věku svého nejbezstarostnější část. Byli ještě oba v jarém věku, a teprve později dostavila se tíživá zodpovědnost, přísery starostí, obav a dusných předtuch. A z toho všeho, co je tehdy posilovalo, z čeho se radovali, z toho jejich velikého, závratného štěstí, neví člověk pranic — všechno se propadlo, všechno zmizelo. Není jediného momentu, jenž by se byl nevyhladitelně zapsal v duši. Není také pamětníka, kdo by o těch dobách něco dovedl vypravovati... ba, není ani obrázku, z něhož by láska a vděčnost všechno vyčetla, mnoho vytušila.

Jenom jediná vzpomínka zbyla, matná, slabounká, jako dohasínající světélko v dálce. Byl jsem několik neděl na světě, když jsme se stěhovali z Lichocevsi do Kamýka, z jednoho dvora na druhý. Jako hoch jsem si tam jednou zaběhl a po skalách nad Kamýkem jsem pobíhal, hledaje stopy, hledaje místa, kde jsem mládí prožil. A tu starší ženu jsem potkal, jež mne poznala podle rodové podoby. „Vás jsem měla na klíně," řekla mi, „když jsme opouštěli Lichoceves. Maminku Vaši ještě pamatuju, v jakých šatech byla. Takovou, jako tenkrát byla, vy ji nepamatujete... byla krásná jako Madonna na oltáři."

Nic, pranic se ve mně tenkrát nepohnulo. Dnes bych za to té zlaté ženě ruku políbil... za tu drobnou, jenom jako slída mihotavou, ale vřelou, krásnou, bohatou vzpomínku. Ale ta se už z duše nevytratila, ta šla se mnou věrně a přítulně všemi bouřemi života, a tu si ponesu do hrobu.

Řada let tomu... děti byly ještě jako dvě panenky... popadla mne touha, kraj očima pocelovat, duši, srdce na něm zahřát. Bylo před štědrým večerem. Vyjeli jsme z Prahy kolem jedenácté hodiny dopolední. Byl slabý sněhový poprašek, a všechno kolem nás bylo tak útulné, měkkounké, jako ty vzpomínky, jež byly vesměs mlhavé, ale každá z nich měla přece jenom určité

kontury. Byly jako ptáci vysoko, vysoko v oblacích... vidíš takřka jenom tmavé tečky, ale přece jenom poznáváš, že jsou to ptáci. Něco na nich rozeznáš... křídla... A to je ta jejich báječná krása, to veliké, nádherné kouzlo...

Jedeme klikatou silnicí, na pravo vidíme do Šáreckého údolí, z něhož svítí věžička svatomatějská. Na levo kmitla se nám ponurá Hvězda, na níž ani ten vánoční snížek nedovede vykouzliti úsměv. A už jsme letěli k Horoměřicům po silnici, vroubené ořechovou alejí. Na pravo ukázala se silhouetta Sukdolského dvora, kde Mikoláš Aleš býval milým a vítaným hostem, v popředí zakmitl se svatováclavský kostelíček, jenž stojí v polích jako Boží muka.

Sliboval jsem dětem, že jim ukáži lichocevskou mohylu, které jsme říkali Homolka. V mých vzpomínkách zachovala si gigantické obrysy... snil jsem o ní jako o Milešovce roviny, ze které vystupovala ladná a spanilá jako pohádková vidina. Cítil jsem ve svojí duši, jak se v ní rozhořívá plamínek, ku podivu rychle se rozmáhající. Bylo mi, jakobych v tu chvíli ohníček rozdělal a vzpomínky na něho překládal. A ohníček vesele plápolal, vysoko, vysoko vyšlehoval a milounce zahříval.

Vypravoval jsem dětem docela všední příběhy, a jim při tom očka planula, jakobych novou, docela neznámou, překrásnou pohádku povídal. Na kraji vesnice, docela o samotě jako poustevna, stávala kovárna. V zimě, když oheň v ní plápolal, činívala na nás dojem čarodějnické kuchyně. Dva mohutné zjevy vídali jsme v rudém osvětlení, tmavé, černé jako sochy v parku. Perlíkem mávaly... nebylo slyšet ran, ale bylo za to vidět jejich paže, v jichž rozmachu byla obrovská síla. Dlouho, dlouho trvalo, než jsme se odvážili ke kovárně se přiblížiti. Ale konečně jednou jsme se k tomu odhodlali. Všechno jsme viděli z blízka, oheň, kováře, perlík i kovadlinu. Mistr vyňal právě rozžhavené železo z výhně, měch zaúpěl, kováři napřáhli perlíky, a tisíce jisker rozletělo se do dálky a zaplavilo nás svou hvězdičkovou záplavou. Mysleli jsme v tu chvíli, že máme obě oči vypáleny a báli jsme se je otevříti. Mistr smál se našemu úžasu a při tom mlátil perlíkem, až země pod námi duněla a se otřásala.

Tenkrát jsem v něm viděl obra, jenž by se mohl pustiti v zápas s drakem. V kovárně nás rád viděl, a když se posadil, aby si odpočinul, pěkné věci nám vypravoval. Byl už starý muž, ale silou a vytrvalostí daleko předčil svého pomocníka. Když začal povídat, byl ještě zajímavější, než když stál, velký a rozložitý, v dešti jisker. Mnoho věděl o Okoři a tajné chodbě, ve které po železných dveřích pátral. Dech se nám ve hrudi tajil, když nám o svých tajuplných výpravách na Homolku vypravoval. „Tam, hoši," povídal svým drsným, jadrným hlasem... „ve zlaté rakvi odpočívá švejdský jenerál. Už můj dědeček mi vypravovával, že rakev generálova je mnohem krásnější a mnohem dražší, než svatojanská truhla svatovítská. Panečku... ta je jenom stříbrná, a jenerál leží ve zlatě! Byla noc, když ho pohřbívali, a rakev hlinou zasypali generálové. Tři sta kroků od rakve stáli vojáci... Švejdové... stálo jich tam k nespočítání, tisíce tisíců. Celou noc, celý den, a pak zase noc a den, několik neděl nosili hlínu s polí, nosili ji tak dlouho, až celou horu snesli na zlatou rakev jenerálovu. Pak vojsko odtáhlo... ale dva hladovci se vrátili, aby rakev vykopali a zlata v ní i z ní se zmocnili. Pustili se ihned do díla, kopali, kopali, a šťastně až na rakev se dokopali.

Ale se zlou se potázali. Najednou, kde se vzali, tu se vzali jenerálové, hrobaře svázali, živé k rakvi ze zlata přivázali a hlínu na ně nasypali.

Hrůzou jsme se otřásli.

„Hoši, hoši," pokračuje kovář... „ne aby vás napadlo po tom mamoně zahořeti nezřízenou touhou. Také jsme se tam jednou na večer vypravili, motyky a lopaty vzali jsme s sebou a dali jsme se statečně do díla. Kopeme, kopeme, hlínu vyhazujeme na všecky strany, a máme radost, jak nám hravě práce ubývá, jak se nám rychle půda pod nohama prohlubuje. V tom kdosi z nás strašlivě vykřikl... pod nohama zakoulela se mu hlava, holá lebka! Bůh sám ví, kam jsme tenkrát až utíkali! A pořád se nám zdálo, že se hlava za námi koulí! A jaké divné, příšerné zvuky jsme to slyšeli na tom útěku! Všichni jsme se z toho rozstonali, a jeden div že to smrtí nezaplatil. Na cestě upadl, a když ho našli, byl polomrtvý. Dlouho, dlouho visel mezi nebem a zemí. A jakou divnou fantas měl ten ubohý hoch... Švejdové ho svazovali, k zlaté rakvi kladli a hlínou zasypávali."

„A už jste se, mistře kováři," ptali jsme se, „nikdy o to nepokusil?"

„Nikdy," odpověděl kovář . . . „a nikdy už nepokusím. Hoši . . . nejsou s tím švejdským jenerálem žádné žerty. Jednu lebku jsme vykopali my . . . kam přišla, nikdo neví. Druhou vykopal hrobník. Ten si asi myslel, že se mu nic zlého nemůže přihoditi . . . vždyť s nebožtíky je za dobře zrovna jako s živými. To je toho, vykopat hnát nebo lebku! Co jich on už z hrobů vyházel! Hromada by toho byla, větší než hromádka šutru na silnici. Šel si pro zlatou rakev . . . kopal, hodně hluboko se dokopal, ale sobě hrob vykopal. Ráno, když domů nepřišel, šli ho hledat a našli ho na Homolce v jámě čerstvě vyházené. Povídal felčar, že ho ranila Smrtka . . . klepla prý ho, jako když holuba do hlavičky tukne, a bylo po něm.

„Hoši . . . nevěřte tomu, že ho zabila Smrtka... Starý Švejda ho zabil... jenerál si chrání svou rakev a nedá jí! Od té doby si nikdo na Homolku netroufal. O zlaté rakvi vědí všichni lidé, neleží zrovna hluboko... ale nikdo už to do třetice všeho dobrého za živý svět nezkusí. Inu Švejdové... to byli soldáti! Ještě po smrti jde z nich strach. A Homolka, všechno, co je v ní, i co je na ní, má svatý pokoj. Ani ptáky tam kluci nejdou vybírat. Jednou vylezl všetečný klouček na topol, spadl, a už ani nepípl. Ptali jste se mně prve, proč jsem se ještě jednou o to nepokusil. Proč? Odrostl jsem . . . a toho nebožtíka mám v úctě. Nebyl to . . . myslívám si . . . obyčejný člověk. Do zlaté rakve ho položili, mohylu mu nasypali . : . to byl jistě znamenitý, milý člověk, výborný jenerál. Potom už nikdy nic podobného mi nenapadlo . . . naopak . . . styděl jsem se za to, že jsme na takovou myšlenku přišli . . ."

Vyjeli jsme zatím nad Kamýk. Těšil jsem se na chvíli, až se objeví Homolka . . . až zvolám: „děti . . . támhle je mohyla . . . a v ní jako velký klenot zlatá rakev . . ."

Co to? Nevidím nikde nic... po Homolce ani stopy! Dívám se na pravo, pátrám na levo, ohlížím se na všechny strany . . . mohyla nikde. Totě divná věc, hovořím v rozpacích a nepříjemném zmatku... odtud, s těchto míst jsem ji vždycky viděl. Vždyt je to kopec, a na něm skupina topolů. A jak krásně seskupených! Homolka má zářezy, vinou se kolem do kola, na každém věnec jehlanců, čím výš, tím je jich míň, ale za to jdou do výšky... Neznám krásnějšího umělého útvaru! Celému kraji vévodila... asi tak, jako Řip... byla to naše Milešovka, náš Řip . . . byla nám tak drahá, jako naše kolébka, jako naše vzpomínky. Kde jen, pro Boha živého, Homolka vlastně je, kam se jenom poděla . . ?

„A to je asi také pryč zlatá rakev!" . . . povídají si úzkostlivě děti.

Jedeme, jedeme po silnici, blížíme se k Lichocevsi, a pořád nikde nic. Všude rovina, rovina jako stůl . . . všude pole, nikde nejmenší vyvýšeniny.

Konečně jsme potkali člověka. Volám na kočího, aby zastavil, pozdravím neznámého a pravím:

„Tady přece stávala Homolka, že ano?"

„Ano... tady stávala Homolka."

Z odpovědi zafičelo cosi hrozného. V tu chvíli mne zamrazilo po celém těle.

„Kam se poděla . . . snad se, pro Krista Pána, nepropadla?"

Neznámý se pousmál.

„Je pryč," řekl . . . je tam, odkud vznikla — je na těchto polích, kam ji rozvezli. Vypravuje se, že ji vojáci několik neděl snášeli... páni ji rozváželi na pole několik roků."

„A kam se poděla zlatá rakev?" ptají se děti celé u vyjevení.

Neznámý zase se tak podivně usmál. Teprve nyní jsem si povšiml, že v tom jeho úsměvu je mnoho hořkosti i tesknosti.

„Taky na těch polích," řekl neznámý lakonicky.

„Jak to, pane . . .?" ptá se naivní dětský rozoumek.

„To je tak, panenko . . . až dorostete, všemu tomu, co se tu událo, líp porozumíte. Pohádku o zlaté rakvi, v níž věčný sen dřímal švédský generál, jsem také slýchal . . . ale nic nevím o tom, zdali v Homolce zlatou rakev do opravdy našli. Dost možná, že ji hledali... ale k vůli tomu zlatu Homolku nerozkopali a nerozvezli po polích. Bylo v ní, panenko zlatá, jiné bohatství . . . byla tu krásná, byla tu odpočatá, byla tu požehnaná země, která od nepaměti ležela ladem. Pravda, Homolka byla krásná, byla chloubou, byla korunou celého kraje. Je jenom podivno, že se nikdo

neozval, ač leta trvalo, než ji zdolali, než ji smetli s povrchu. Rok co rok sta a sta for rozvezli po polích . . . a rok co rok zlato za to získávali. To byla úroda! Nikdo a nikde takového požehnání neviděl a hned tak neuvidí. Bylo toho tolik, všeho, ať to neb ono sili nebo sázeli, že si s tím takřka ani rady nevěděli. Byly plničké stodoly, bylo mandele stohů kolem dvora . . . a byly plničké pokladny zlata! Tak se stalo, proto umřela naše Homolka. Zlatá rakev hamižné potomstvo přivedla asi na myšlenku, že zlato je v ní do opravdy . . . jen se po něm sehnout, jenom je sebrat."

„A nic, do opravdy nic tam nenašli?"

Neznámý pokrčil ramenoma.

Myslím, že nenašli... a kdyby i našli, myslím, že by se nepochlubili. Neměli slitování s mohylou . . . neměli jistě úcty k památkám. O tom není pochyby, že zlatou rakev zasadila do Homolky legenda. Pomalu už také uhasíná... síla té hroudy už je také zlomena... nikdo z toho už nic nemá... je tu jenom ta hanba, je tu jen ten hamižný čin, za který se nikdo dnes už nestydí a který dnes už nikoho nebolí. Soldateska, která loupila, vraždila a drancovala, dovedla, dokázala pietní čin, zůstavila tu po sobě překrásnou památku. Na tom všem je nejžalostnější, že takového hnusného vandalismu byla schopna naše doba, naši lidé, pokolení doby osvícené!

Bylo nám, jakoby nám v tu chvíli někdo drahý umřel. Zajeli jsme do Noutonic a zastavili se na hřbitově, u hrobky, u které klekávali moji rodičové. Byl již soumrak, když jsme se vraceli k domovu.

A hle! Tam, ve směru, kde Homolka stávala, zaplanulo světlo. A chumáč jisker rozletěl se do soumraku. Ach, ano, na kraji vesnice, docela o samotě jako poustevna, stávala kovárna. A zase vidíme dvě tmavé postavy, černé jako sochy v parku. Vida... přece něco zůstalo, přece něco zachráněno! Starý kovář jistě už dávno a dávno dříme věčný sen na Noutonickém hřbitůvku . . . ale zůstal po něm oheň, jiskry a ten perlík. Všechno se tu změnilo, všechno tu pomřelo... umřela i ta Homolka . . . ale v těch potomcích zůstal i ten perlík, i ty jiskry, i ten oheň, jenž neuhasne . . . i ten krásný, i ten vznešený stud, jenž se nikdy nezapře a v pravou chvíli se prohlásí.

Když jsme přijeli do Prahy, rozžínali už leckde svíčky na Vánočním stromečku, děti byly ovšem poetickou podívanou nadšeny . . . ale tak radostně nevykřikly, jako za prvního soumraku, když vyletěl z Lichoceveské kovárny chumáč jisker . . .

STANKO JUNÁKEM.

NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Konečně tedy Stanko uslyšel toužebně očekávaná otcova slova, na která se těšil již několik let.

„Stanko," pravil veliký Novo Popović, jeho otec, „na badnji dan bude ti čtrnáct let, a pak dostaneš revolver a pušku."

To bylo ještě v létě, v srpnu, ale Stanko již si spočítal dny, které mu bylo trpělivě čekati, než nadejde slavný badnji dan, jak Srbové říkají štědrému dnu. Stanko byl hrd dnem svých narozenin, neboť připadal na den narození Ježíše Krista, vlastně na touž noc mezi Štědrým dnem a Hodem božím, kterému Srbové říkají božić. Sotva začal chápati velikost zjevu Kristova, již také měl dojem, že shoda jeho narozenin s narozeninami Ježíšovými přinese mu něco důležitého a vynikajícího, nechť to již bude událost radostná anebo také nadlidské zkoušky a utrpení.

Po všechna léta jeho dětství puška a revolver byly předměty, které rozněcovaly jeho mladou obraznost a smělé tužby. Až dostane pušku, až jeho ruce bude svěřen revolver, pak to zároveň bude znamením, že přestal býti chlapcem a stal se junákem. Nejkrásnější okamžik pro černohorského mladíka, slavná chvíle, na kterou s nadšením se vzpomíná po celý život! A kdyby Černohorec žil sto let, na tisíc rozmanitých věcí zapomene, na den však, kdy byl puškou pasován na junáka, nezapomene nikdy.

Stankův otec Novo měl malou kuču na břehu krásného jezera Skaderského a byl rybářem. Skorem celé dny a mnohdy také za nocí prodléval

ve staré, zčernalé loďce na jezeře a tiše, vždycky jako zadumán, lovíval ryby do velikých sítí nebo do malých čeřenů, a žena jeho Milica, Stankova matka, nosívala je pak až na Cetyň na trh nebo je roznášela po okolí bližším odběratelům. Když byl lov zvláště vydatný, Milica nakládala Novovu kořist na malého oslíka, a pak to šlo veseleji po bílé, křivolaké a stále stoupající silnici k hlavnímu černohorskému městu.

Tak stávalo se často, ba velmi často, že Stanko byl v rodné kuči po celý den sám a sám. Matka vracívala se až před samým večerem a otec někdy vůbec ani se nevrátil, a tak Stanko byl ponechán samotě a svým dětským myšlenkám.

Později ho otec brával na menší lovy s sebou na loďku, a to byly blahé, rozkošné chvíle, jež v Stankově paměti zůstavovaly řadu skvělých obrazův a vzpomínek. Jaká krása, jaké blaho, vydávati se za svěžího jarního nebo letního dne na Skaderské jezero!

Osm, deset krokův od kuče již byla voda, pokrytá rozlehlou plání nymf a leknínů, které s tajemným šeptem rozkládaly po hladině své široké mokré listy. Když do nich vjela loďka Popovičova, zelená pláň se zavlnila, a lekníny a nymfy jako oživené vztyčovaly terče svých lupenů a po několika vteřinách je opět spouštěly na uklidňující se vodu. Malému Stankovi vždy při tom se zdálo, že ty krásné vodní květiny proto se zvedají, aby přátelsky pozdravily jeho otce, a brzo měl určitý dojem, že část těch pozdravů náleží také jemu.

Miloval ty půvabné rostliny jako živé, cítící bytosti a nikdy zbytečně neutrhl jejich listu nebo květu, věřil, že by pak byly mnohem smutnější a že by mu a otci jeho již tak nedůvěřovaly. Slýchal o nich divné, zajímavé pověsti, které mu je činily ještě milejšími a nabádaly ho, aby se k nim choval co nejšetrněji.

Jaká krása, jaké blaho za takových plaveb po Skaderském jezeře! Všude kolem nich bylo plno rozmanitých vodních ptákův, a pod nimi rovněž rozmanité a nesčíslné ryby. Než tomu všemu Stanko uvykl, ani nevěděl, kam má dříve obraceti oči.

Ovšem, ty skorem všechny ptáky již velmi dobře znal, vídal je od té doby, co s ním matka vycházela z kuče na jezerní břeh, nicméně s té loďky vše se mu zdálo bližším, zajímavějším a dosažitelnějším. Den co den od brzkého jara až do podzimku vídal nohaté čápy, jak přeletovali zvláště nad plochami jezera, zarostlými leknínem, nebo jak někdy na břehu, někdy na vyčnívajícím z vody pahýlu stáli na jedné noze a zvučně klapali zobákem. Mnozí z nich byli velmi krotcí, a třebas loďka se jim značně přiblížila, bázlivě neulétali. Jejich bělostné peří již z daleka výrazně se odráželo od temných okolních břehů nebo od té zelené leknínové záplavy.

A kromě čápů byla tam spousta velikých hnědých volavek, divokých hus a kachen, rackův a potápek, které jako střely přelétaly po hladině, zanechávajíce za sebou na ní ku podivu rovné čáry a ztrácejíce se v jezerních hlubinách. A pak tam na některých místech Stanko vídal také pelikány, podivu hodné veliké ptáky, kteří měli pod obrovským zobanem rozměrné torby, do nichž si ukládali nachytané ryby. Na lov těchto vzácných ptáků přicházeli tam až z Cetyně se svými hosty mladí královští princové, kteří nejednou usměvavého Stanka přívětivě oslovili a bohatě odměňovali jeho drobné služby.

A což ve vodě těch velikých kaprův a hadovitých úhořů! Veliký Novo Popović někdy se svou loďkou uhodil na místo, kde voda jen se hemžila rybami, a pak brzo se vraceli k matce Milici s bohatou kořistí. Třebas v oněch dobách na Cetyni se prodával kilogram kapra za směšně malou cenu dvacíti a třicíti haléřů, kilogram úhoře pak za padesát a šedesát haléřů, přece otec Novo i matka Milica se radovali, že i při té láci budou míti pěkný zisk.

Tak Stanko žil čím dále, tím více na Skaderském jezeře a čím dále podnikal tam se svým otcem také větší plavby. Poznal Lesandru a Žabljak, často býval ve Virpazaru a za jasných dní vídal také bělavé zdi města Skadru.

„To slavné město musí být naše!“ říkával Novo, a Stanko věřil.

To bylo v dobách, kdy Stanko chodil do školy a kdy ve dnech prázdnin ho otec brával na takové větší plavecké výlety. A tu, když se vydávali na albánskou stranu, otec brával s sebou do loďky kromě revolveru, jejž stále míval za pasem, také pušku. Stávalo se nejednou, že s albánského břehu z nenadání padla střelná rána a jí v zápětí zasvištěla na blízku našich rybářů albánská nebo turecká kulka.

„Přikrč se!“ napomínal Stanka otec a sám také obezřele schýlen do loďky rychle vesloval dále ode břehu nebo někdy též chladnokrevně se chápal své pušky a výstřelem odpovídal směrem, odkud přišla cizí rána.

V takových chvílích vše se v našem Stankovi chvělo a v hrdle se mu zastavoval dech. Nikoli strachem neb úzkostí, kdež pak, ani jediný záchvěv v jeho dětském těle nebyl vyvolán obavami. Nebál se o otce, neboť nezvratně byl přesvědčen, že tak rozšafnému a statečnému mužovi se nemůže nic státi, a o sebe se také nestrachoval věda, že jest pod bezpečnou záštitou svého otce, široko daleko známého neohroženého junáka. Ale chvěl se nedočkavostí, aby již také měl svoji pušku a mohl střílet k oněm nepřátelským břehům.

Pak Stanko vychodil svá léta školní a vstupuje ve šlépěje otcovy, stával se také rybářem. Ani ho nenapadlo, že by mohl býti něčím jiným. Přirostl k jezeru Skaderskému, k jeho ptákům a rybám, k jeho nymfám a leknínům, a jezero zálibně přirostlo k němu.

A tu nastal den, kdy mu otec Novo vážně řekl:

„Stanko, na badnji dan bude ti čtrnáct let, a pak dostaneš revolver a pušku.“

To bylo v srpnu, a Stanko počítal do vánoc zbývající dny. Zatím pušky hovořily na několika stranách den co den, dorůstající hoch čím dále zřetelněji slýchal jejich rachotící mluvu. Jel-li s oslíkem místo matky na cetyňský pazar prodat ryby, slyšel tam pokaždé dělovou i ručniční střelbu. Za samou Cetyní nové strojní pušky rachotily ve skalách jako řehtačky.

A pak, počátkem měsíce října, ozvala se děla a pušky na albánské straně Skaderského jezera, kdy černohorský král Nikola zahájil se svým vojskem slavnou osvobozovací válku balkánských národů proti slovanským utlačovatelům Turkům.

Den před tím veliký rybář Novo Popović políbil a požehnal ženu i Stanka a s radostným, nadšeným zápalem spěchal do řad udatných černohorských vojínů.

Od té chvíle téměř neustále slyšeti bylo střelbu válečnou, která rychle se přibližovala k opevněnému Skadru. Zprávy o černohorských vítězstvích přicházely až do tiché, jako opuštěné kuče rybářské na břehu jezera Skaderského a naplňovaly mysl Stankovu a jeho matky zimničním očekáváním.

Matka a syn nevypravovali si mnoho, nezasteskli si, oba dobře znali důležitost této války a že jest hodna prolité krve, třebas to byla i krev manželova a krev otcovská. A mezitím, co Stanko lovil ryby v jezeře Skaderském, na jehož nepřátelském břehu tak urputně se bojovalo, matka Milica dojížděla s nimi do Rijeky nebo až na Cetyň. Večer se scházeli v prosté rybářské kuči, stručně si pověděli, čeho se dověděli nového, a před spaním ještě vyšli ven mlčky poslechnout, hřímají-li na skaderské straně děla.

Pak týden nedocházela s bojiště nijaká zpráva. Nevěděli, jak se vede bojujícím Černohorcům, jak se daří velikému rybáři Novovi.

Tu matka jednoho časného rána vzala torbu s potravinami a řekla Stankovi:

„Jdu se podívat za otcem — dej tu pozor, dobře hospodař!“

Stanko po celé čtyři dlouhé dny byl sám v rodné kuči, chvílemi lovil ryby, donášel je do okolních osad a chvílemi hovořil se slípkami a s malým oslíkem, který byl smutný od té doby, co po odchodu Stankovy matky poznal v kuči ještě větší osamocení.

Až po těch čtyřech dnech matka Milica z nenadání za soumraku vkročila do kuče a zastavila se jako socha nad Stankem, který právě rozdmychoval ohniště.

„Stanko,“ pravila pevně a podávala hochovi revolver a pušku, „nemusíš čekati až na badnji dan — tu máš otcovu zbraň a buď junákem!“

Hoch se vymrštil jako struna.

„A otec?“ zeptal se.

„Dobojoval.“

Pověděli si jen ještě několik stručných vět, a matka unavena se schoulila u doutnajícího ohniště. Tak tam sedíc k ránu si sdřímla, ale když za svítání procitla, nenalezla Stanka, ani pušky, ani revolveru.

Uhodla, kam synek její odešel, věděla, že pospíchá na opuštěné otcovo místo na bojiště.

A místo slz obav a lítosti obličej její zazářil šťastným úsměvem.

DĚTI.

NAPSALA ANNA R. HUSOVÁ.

Seděli vedle sebe ve škole v první třídě a oba těšili se na Štědrý den.

Vojtěch byl synek drvoštěpův, Jeník synek bohatého soukromníka.

Rodiče Vojtěchovi měli kromě něho ještě čtyři děti, dvě starší a dvě mladší, Jeník byl jedináček.

Nebyl však nijak rozmazlen, ani hrdým, aby se nekamarádil s Vojtěchem, který byl chatrněji oblečen, ale čistě. Naopak oblíbil si velmi čiperného svého souseda, který vynikal dychtivostí po učení, čímž si svého učitele plně naklonil.

Vojtěch oblíbil si Jeníka z celé své dětské upřímné duše a daroval mu na důkaz svého přátelství, o němž snad ani neměl pravé potuchy, zlatý knoflík, který dostal jednou od svého nejstaršího bratra.

Nebyl to ovšem knoflík ze zlata, nýbrž jenom ze žlutého plechu, ale pro Vojtěcha byl zlatým, vždyt ho vycídil a on se leskl tak, že v jeho ploše se Vojtěch viděl — proto byl knoflík zlatý.

Jeník si daru toho opravdu vážil, ano bál se o něj, poněvadž měl z domova zapovězeno, aby nic od dětí ve škole nepřijímal. Proto knoflík putoval vždy tajně do pouzdra na péra a odtud zase do kapsy a potají před vyučováním ve škole ukazoval jej Vojtěchovi, aby ho jednak přesvědčil, že si daru jeho váží, jednak, aby sám dárce se potěšil pohledem na svůj bývalý poklad.

Oboustranné přátelství víc a více se utužovalo a obě děti seznamovaly druh druha se světem, v němž žily.

„Co jsi dnes obědval?“ tázal se Jeník Vojtěcha, chtěje se pochlubiti, co sám jedl.

„Hm,“ liboval si tento, „panečku, dnes byl oběd jako u vrchnosti.“

„Ale jdi,“ rozumoval Jeník, pomýšleje již na to, že měl Vojtěch kdo ví jaké pamlsky.

„A co jsi měl?“

„To bys neuhodl, proto ti to raději povím sám. Měli jsme zelné placky se škvarky, panečku, to bylo!“

„Zel-né pla-cky?“ divil se Jeník. „A jsou dobré?“

„Hm, a jak! To je u nás svátek, když je máme. Maminka koupila pravé škvarky a ne lojové, a to proto, že tatínek si řekl o dvacetihaléř více od metru dříví.“

„Až budete míti, přineseš mně?“ řekl pojednou Jeník červenaje se až po růžová ouška, nebot si vzpomněl na zákaz od nikoho nic nebrati.

„Přinesu,“ svoloval Vojtěch, „hned zítra, maminka mi jednu schovala, nechám ti kousek.“

„A jedl jsi už někdy buchtičky se „šódó“, ptal se zase Jeník Vojtěcha.

„Ne, buchty někdy míváme v neděli, ale to druhé, nevím, co je.“

„Hm, to je asi tak dobré jako ty placky,“ rozmyšleně vysvětloval Jeník. „Víš, buchtičku ti přinesu, ale šódó ne, umazal bych si kapsu.“

Sotva však slib vyslovil, opět se zarděl. Věděl, že nebude moci Vojtěchovi donésti buchtičky leč se svolením matčiným a nevěděl, jak by ho dosáhl.

Na štěstí Vojtěch o to „šódó“ nestál, ale na buchty dostal chut, proto Jeníkovi připomínal, aby buchet nezapomněl, on že jistě placku donese.

A následujícího dne uskutečnila se výměna obou přátel, která měla dobrý výsledek pro budoucí jich poměr. Jeník totiž divně prohlížel si přinesený kus placky a nedůvěřuje jí, skryl ji do kapsy u kalhot, kdežto Vojtěch na dvakrát do úst spolkl buchtičku, libuje si: „To jsou lepší buchtičky než my míváme, ale placka je také dobrá, jez, uvidíš!“

Jeník odvětil, že si ji nechá domů, což také učinil.

Doma však na neštěstí placka mu vypadla na zem, jak vytahoval kapesník, a vše bylo prozrazeno. Červenaje a zajíkaje se musil Jeník prozraditi svého přítele, který mu dal placku.

Nemyslil jináče, než že dostane řádnou důtku, ale před večeří otec zavolal si k sobě synáčka, táže se ho:

„Máš toho svého kamaráda rád?“

„Mám,“ doznával skroušeně Jeník.

„Chtěl bys, aby k tobě někdy přišel?“

„Ó, ano, on jest velmi hodný, hrál by si se mnou."

Velice se Jeník potěšil, když mu otec pověděl, že si smí svého kamaráda přivésti, a sotva vstoupil do třídy a ukládal školní věci do příhrádky, zašeptal Vojtěchovi do ucha:

„Zítra smím si tě k nám přivésti, půjdeš?"

„Půjdu, ale napřed se dovolím doma."

A od té doby býval Vojtěch často u Jeníka, seznamuje se tak znenáhla s jiným světem, porovnávaje ho v mysli a mlčky s tím, v němž on a jeho rodiče, bratři a sestry žili.

Věděl dobře, že jest chudý, kdežto Jeník se svými rodiči bohatý. Slýchal o tom doma, ale rozdílu nedovedl se domysliti. Jenom matka říkávala, když něco chtěl, čeho mu nemohla koupiti: „To není pro nás, to je pro bohaté."

A pojednou octl se v příbytku bohatých. Viděl prostorné pokoje, kdežto u nich se tísnili všichni v jedné světničce. Jeník měl svoji postýlku bílou, s růžemi a andělíčkem, on spal se starším bratrem na slamníku na zemi. A co těch hraček měl Jeník, kdežto on! — Jen takové, které si sám vyrobil nebo starší bratr, ale byly hezké. Však se jimi pochlubil také Jeníkovi a v kapsách, co mohl, mu donesl.

Vyřezalt mu starší bratr Václav z kůry loďku, která plula po vodě, panáka, jak střílí, koně s jezdcem, opičku, a doma měl sestrojený mlýn, který mlel na ulici před domem, když bylo hodně bláta a vody, a mohl si dělat rybníky.

To byla snad nejkrásnější hračka, která mu však vynesla mnohé pokárání, někdy i výplatu bez peněz, poněvadž si pravidelně umazal šaty.

O tom mnoho vypravoval Jeníkovi, což tohoto naplnilo smutkem. Takového štěstí on nikdy nezakusil, nesměl na ulici za deště, aby se nenastudil a šatů si neumazal, což teprve, aby si dělal rybníčky, pouštěl loďky a mlýny, mazaje se v blátě.

Jistě byl by tatínek i maminka říkali, že není hodným hošíkem, kdežto Vojtěch to vše dělal a přece zůstal hodným.

V malé hlavičce Jeníkově nějak se vše míchalo a mátlo. Co jen on měl hraček a jakých drahých, při čemž zase toužíval po jiných a jiných.

K Ježíšku měl slíbeny celé pluky kovových vojáků, kdežto Vojtěch si již koupil na archu za čtyři haléře také vojáky a po večerech si je se starším bratrem podlepoval a upravoval na dřívka, aby stáli.

„Ukážeš mi je?" žadonil Jeník, „já ti zase ukáži svoje."

Vojtěch kývl hlavou na znamení svolení a již obě děti rozpovídaly se o vánočním stromku. Jeník vypravoval, co mívá cukrovinek na něm, zlatých a stříbrných oříšků, skleněných kytic, motýlů, labutí, ptáčků, balony ano i vzducholodě. Skleněné rampouchy visí dolů jako ledové, celý stromek je téměř obalen zlatými a stříbrnými nitmi. A těch světel a prskavek! „Je, je! to bys viděl, jaká je to krása. Ale počkej, já se dovolím maminky a pozvu tě k nám, až zase budeme míti stromek, chceš?"

Vojtěch vykuloval svoje modrá očka. V jeho dětské hlavince nemohlo se srovnati vše, co slyšel. Jemu se zdávalo, že ten stromeček, který si sám s ostatními dětmi zdobil papírovými řetězy, zavěsil naň několik kousků levného cukroví a nalepil několik svíčiček, jest nejkrásnějším ze všech stromečků, proto se také o něm nyní rozhovořil.

„Hm," povídal „my si strojíme stromeček sami. Tatínek nám ho přinese z lesa, zatluče do špalíčku, aby pěkně stál, a já s Vaškem a Lidkou si všechno uděláme. A panečku, to je krása. Maminka také říká, že máme nejhezčí stromeček z domu."

„Jeje, ty si ho strojíš sám? To já ho nesmím viděti až před večeří. Zazvoní se, otevrou se dvéře salonu a tam stojí vysoký stromek, samé světlo."

„Náš stojí na stole."

„A kde jíte?"

„Také u stolu, vždyt jest tam dost místa".

A vejdou se tam mísy s cukrovím, ořechy, jablky a rybami?"

„Hi, hi, hi, hi !" smál se Vojtíšek, „což myslíš, že my toho tolik sníme?"

„A co míváte k večeři o Štědrém dni?"

„Praženou polévku a vdolky s povidly, o je, to je dobrota!"

„Což ořechy, jablka, mandle, kaštany, víno?"

„Ořechy visí na stromečku, jablka též, kaštany a to druhé jest pro nás drahé!" Nás je holenku mnoho, tatínek říkává, že sotva nás může uživiti."

„Ukážeš mi svůj stromeček? Já bych si také rád nějaký zdobil. Myslím, že jest to hezčí.“

„To si myslím,“ dokazoval Vojtěch. „Tatínek říkává, že máme dvojí radost, ze své práce a ze stromečku.“

Od té chvíle neměl Jeník pokoje; stále přemýšlel o stromečku Vojtěchově, až konečně svěřil se matce, bude-li se smíti podívati na stromek Vojtěchův.

„Jdi, Vojtěch je hodný hoch, aspoň uvidíš, jaké to jest u nich.“

To bylo radosti! Hned ve škole umluvili se oba malí přátelé, že si pro Jeníka dojde Vojtěch ráno asi v 10 hodin, což se také stalo.

Bylo to prvně, co viděl synek zámožných rodičů příbytek chudých dle jeho názoru.

Viděl pouze jednu světnici, v ní stůl, několik židlí, lavici, dvě postele velké a jednu malou, poličku na nádobí, několik obrázků velmi levných, skříň na šaty, věšák, kočárek, v němž spával dosud nejmladší člen rodiny.

„Kde máš svůj pokoj?“ ptal se Vojtěcha.

„Ha, ha, ha, ha,“ smál se tento, „zde v tom koutku, vidíš!“

A opravdu, v koutku u okna stál malý dětský stolek, který kdesi otec v dražbě levně koupil a na tom již stál připravený stromeček.

Starší bratr Vojtěchův přinesl jej z lesa a sám již pod něj upravil špalíček.

Sestra Lidunka měla připravené nůžky k stříhání pestrých papírových proužků na řetězy.

Všechny děti obklopily Jeníka prokazujíce mu jakousi poctu. I sama matka jejich odstrojovala ho a napomínala děti, aby mladého pána pěkně pobavily, by se mu u nich líbilo.

Nemusila to ani připomínati.

Děti závodily v pozornosti k pěkně oděnému hochovi, který měl rád jejich bratříčka.

I čtyřletý Jiřík přinesl mu svého bezhlavého levného koníčka a nabízel mu ho, by si s ním hrál.

Jeníka ovšem nejvíce zajímalo zdobení stromku a byl zvědav na vojáky.

Viděl je, ale potají, aby prý ti malí caparti se hned do nich nepustili. Až po večeři si s nimi všichni pohrají a těm malým také prý maminka něco přichystá, čím si budou hráti.

Jeník byl záhy mezi všemi jako doma, a když matka Vojtěchova mu nabídla trochu kávy v pěkném květovaném hrnečku, snědl ji s takovou chutí, jaké doma nikdy nemíval.

Ani se mu domů nechtělo, když pro něho přišla služebná, která odevzdala pro děti krabici, plnou pěkných kousků cukrovinek od matky Jeníkovy.

Jak bylo v chudé rodině té večer, když malý stromek stál uprostřed stolu ověšený bohatě těmi cukrovinkami! Jásot nebral konce.

I ta prostinká večeře zdála se všem dětem dvojnásob chutnější, sladilat ji čistá spokojenost z mála se těšiti.

Ne tak Jeník.

Dostal více, než si přál. Stromek tonul v moři světel, prskavky házely nejkrásnější hvězdy, a přec malý Jeník pojednou dal se do pláče.

Ulekaní rodiče ptali se o překot, co se mu stalo, zda není s něčím spokojen, a tu on uprostřed vzlykotu řekl:

„„Chtěl bych míti tady Vojtěcha a ty druhé děti, to by to bylo teprve opravdu krásné! Ach, maminko, proč také nemám bratříčka a sestřičku, také bychom si mohli sami strojiti stromek, a to by bylo mnohem veselejší.“

„Pozveme ti sem nejen Vojtěcha, ale i ty druhé, chceš?“ těšila ho matka. Uznala, že dítě potřebuje opět dítě.

A Jeník poskočil, objal matku a zvolal:

„O, pak budu míti radost ze všeho, uvidíš, že se jim vše bude líbiti.“

A líbilo se jim, to je pravda, leč cítily se ostatní děti kromě Vojtěcha, který již pokojům uvykl, velmi stísněnými a nesmělými.

Jediný Jiřík se brzy spřátelil i s matkou Jeníkovou a povídal vesele, na co se ptala, jenže dle svého.

Když se ptala, měli-li též takový strom, odvětil:

„Ještě větší.“

„A což ořechy, jablka, cukroví?“

„O je, piný byj, a svícty, hm!“

„Máte také takový pokoj?“

„Taty, vsecto máme,“ při čemž hleděl na smějící se paní.

Káva a vánočka mu chutnaly znamenitě, až ho Liduška okřikovala. Bral si bez ostychu a po-

chválil paní, že je to dobje, ale maminta, že to taty tat umí.

I otec Jeníkův přišel na chvíli mezi tu omladinu a vida svého synka plně spokojeného a šťastného, odešel zase po svém.

Teprve večer zeptal se Jeníka:

„Nu, jsi nyní spokojen?“

„Jsem,“ odvětil tento, „Vojtěchovi a těm druhým se všechno líbilo a to mne těší.“

Nevěděl však malý Jeník, že Vašík cestou k domovu pravil:

„Hezké to má Jeníček, ale já jsem raději u nás doma. U nás jest to hezčí. Nás je mnoho a on je sám. Komu to má chudák ukazovati, s kým si má hráti?“

A když to doma matce vypravoval, řekla vážně:

„Vidíte, že mám pravdu, když říkávám: Jest vás mnoho, ale jste a zůstanete největším mým štěstím i štěstím vlastním. Jeden s druhým se těšíte, jeden s druhým vše sdílíte.“

„O já jsem rád, že je nás mnoho,“ zvolal Vojtěch. „Nechtěl bych býti sám, jako Jeník. Jemu je často smutno a já jsem vždy vesel.“

ČESKÝ ŽIVOT.

ALŠOVY ŽERTY — HRAVÉ I DRAVÉ.

(19 15./12. 12.)

Přišel jsem k mistrovi, abych mu v předvánoční době stiskl ruku. Chodím k němu už řadu let a nevynechal jsem ani letos. Svou jubilejní pohromu má už šťastně za sebou. Vyexpedoval milý jubilant celou pyramidu dopisů. „Přestal jsem malovat“ — řekl, když jsem u něho byl v době, kdy pošta mu dodávala přívaly blahopřejných projevů — „a stal jsem se spisovatelem. Nakoukl jsem také trochu do toho vašeho řemesla — ale to řeknu upřímně: malířství není také žádný med — ale děkuju Pánubohu, že ze mne neudělal spisovatele.“

Mikoláš Aleš byl ve výborné náladě. Měl radost, že svoje jubileum ve zdraví přečkal a že je — zdolal. Dobrou náladou jen jen zářil. Stáli jsme u stěny, kde visí sbírka motýlů a brouků. Jsou to vzácné, jsou to znamenité exempláře. To jsou formy, to jsou barvy! Jakživ jsem takových překrásných tvorů neviděl. Nepoznal jsem ani jednoho, nedovedl jsem pojmenovati ani jednoho motýla, ani jednoho brouka. Aleš mi je pořadem všechny jmenoval, o každém kousku dovedl vypravovati něco zajímavého, čeho se člověk nedoví ze žádného přírodopisu, čeho se nedočte v žádném cestopise. Některé exempláře jmenoval česky, německy, ba i latinsky.

Nad mou naprostou, totální ignorancí se pozastavil. Pak se usmál a řekl: „Není divu ... to jsou motýli a brouci z Brasilie. Tady je podstatná omluva. Snad budeš pevnější v našem přírodopise. Mistr mne pozval do vedlejšího pokoje, kde dlela jeho dcera Eliška, provdaná za dra Svobodu. Viděl jsem tu trojdílný paravent, dílo Alšovy dcery. Skutečně apartní kousek. Paravent má za hlavní dekoraci s vervou nahozený listnatý motiv. Po stranách i v okénkách jsou přimalováni motýli.

„Tohleto budeš znát!“ povídá Aleš.

Vyslovil jsem jméno — a netrefil jsem, jak poznamenal se smíchem mistr.

„A jak se jmenuje tenhle?“ ptá se dále.

A zase jsem — netrefil.

Třikrát jsem dostal otázku, třikrát jsem přesně neodpověděl.

Najednou se ke mně Aleš nakloní a zeptá se:

„Kdo pak vlastně byl tvým učitelem v přírodopisu?“

„Bohumil Bauše“ — odpovídám dost sklesle. Ale hned jsem se vzpamatoval a dodal jsem: „Nebyl jsem nejhorším žákem — míval jsem chvalitebnou, ba i výbornou známku z přírodopisu.“

„Tím hůř, tím hůř!“ volá Aleš a dodává: „Poslechni — nikomu to už nepovídej. Bauše je výborný muž, svou vědu důkladně ovládá ... a nemůže za to, že má takové žáky.“

Aby mne za tohle pokárání trochu usmířil, dodává:

„Hochu . . . nic si z toho nedělej. Až přijdeš domů, vezmi si od své Haničky přírodopis a dej se do toho. Nic naplat, člověk se musí k stáru učit. Dohoníš to, o tom není pochyby. Matematiku dohánět nemusíš, logaritmy také člověk nemusí znát . . . ale přírodopis . . . to je něco jiného! Jsi dítě venkovské hroudy, a podívej se, jak tě to velkoměsto oškubalo. Vím, vím, znáš leccos jiného . . . ale to, co kolem člověka lítá, má umět jménem oslovit. Hochu . . . nejsi sám — bohužel — Zapomene se otčenáš, zapomene se desatero — zapomene se na takového motýla. Ale nemá se zapomenout! To je zrovna tak, jakoby člověk neznal vlaštovku, vrabce nebo pěnkavu.

Nemysli, že ti tohle všechno házím na hlavu. Myslím to všeobecně. Je taková úžasná ignorance ve světě — nejen v přírodopise, ale ve všem. Chodíme pod tou nebeskou oblohou, a nikdo neví, co mu svítí nad hlavou. Jednou jsem viděl sta lidí, čekajících na vlak. Dívali se nahoru a nikdo z nich nedovedl pojmenovat jedinou hvězdu. Zrovna tak tomu je s Prahou. Venkov ji zná líp, než Pražáci. To není anekdota — je to pravda, že je v Praze mnoho, úžasně mnoho lidí, kteří nebyli u sv. Víta.

Ale tohle všechno jsem nezamýšlel pověděti — o tom si pohovoříme až někdy jindy. Trochu jsem tě zarmoutil tou svou přírodopisnou lekcí. Tak poslyš, co se mi jednou přihodilo s professorem, jenž tuto vědu přednáší. Je to můj starý kamarád. Seděli jsme spolu u „Montágů“ a o leccems jsme hovořili. Dostali jsme se také na přírodopis — a tu mi napadlo, abych dal milému professorovi několik otázek. Neodpověděl na první, neodpověděl na druhou — pro umučenou hodinu, neodpověděl na třetí. Podíval jsem se mu na tácek — tam závada, tam omluva nebyla.

„Tak si sedni,“ povídám — „máš dvojku.“

Budiž mi dovolena douška:

Když jsem odcházel od Alše, ani ve snu mi nenapadlo, že drobnou tuto episodičku zaznamenám. Ale když jsem se do opravdy do toho přírodopisu pustil, s hrůzou jsem poznal, že moje mezery jsou úžasné. S tou oblohou je to na vlas tak. To ještě ani potuchy nemám, kde a jak mám aspoň ty nejnutnější vědomosti z toho oboru shánět. Jenom tolik chci říci zcela upřímně a poctivě: „Náhoda, čirá náhoda člověka přivede na dobrou cestu. Vida . . . čemu se člověk nenaučí — u malíře! Zejména u takového, jakým je Mikoláš Aleš!“

Dr. R. J. Kronbauer.

* * *

PRŮLOM. (Dánsky napsal Henri Nathansen — přeložil K. Dušek.) Nic světoborného v dramatické idei této hry a konečně nic nového. Víc symbolu tají v sobě titul, než ho hra sama obsahuje. Do hradby dávných zvyklostí, kterou je obehnána starosvětská rodina židovského bankéře Adolfa Levina, učinil vlastně první průlom nejstarší syn Hugo. Už dávno nesouhlasí se ztrnulým ovzduším svého rodinného krbu. Ale nedošlo mezi ním a mezi rodinou ke konfliktu. Za to učinila na rodinné tradice prudký útok dcera Ester. Nebylo by pranic tragického v jejím zasnoubení s mladým učencem, docentem dr. Hermingem, kdyby bylo nepředcházelo prudké střetnutí starého Levina s otcem Hermingovým.

Ale stalo se před dávnými a dávnými časy, že Levin obrátil se na Herminga, jenž stál v čele bankovního ústavu, o protekci. Levin byl potupně odmítnut — byl uražen drsnou poznámkou Hermingovou, že banka se obešla a obejde bez židů. Levin na pohanu nezapomněl. Po celý život byl nepřítelem Hermingovým, s nímž odmítal každé obchodní spojení, třeba z něho kynul vydatný zisk. A to je vlastně pravá příčina konfliktu mezi otcem a dcerou. Pravda, Levin je pravým, krajně nedůtklivým židem — ale je víc člověkem než náboženským fanatikem. Hru psal Nathansen, podle celého rázu hry i podle její tendence rozhodně Levinův souvěrec. Tendence však nikterak útočná nebo vášnivá. Stojí tu proti židovské rodině rodina křesťanská. A ta není nikterak sympatická — naopak — stojí hluboko, hluboko pod rodinou židovskou. Cítíme všichni, že tento kontrast byl autorovi ideou, a musíme doznati, že se mu toto rozdělení světla a stínu znamenitě podařilo.

Všechny figury, všichni členové židovské rodiny zamlouvají se povahovou kresbou. Nemůžeš se horšiti ani na syna Jakuba, jenž byl docela případně nazván tajtrdlíkem. Zde zase autor byl ke své rase objektivní. V obchodníku Jakubovi, v jeho ženě i v jeho dítěti nakreslil nový, podružný typ židovské rodiny. Jeho životním štěstím jsou stoupající kursy, kulaté formy sedmdesátikilové Diny a čipernà žvanivost malé Sáry, kterou Jakub vykrmuje na věrný odlitek svojí drahé polovičky. Představitel Jakuba p. Kafka vzal si na mušku jenom jeho humoristickou stránku a předvedl ho v tak rozmarné a podařené komice, že protivné rysy Jakubovy povahy důkladně obrousil a učinil z něho figurku, jež pobavila a srdečně rozesmála. Je velice sympatickým zjevem rodiny doktor Hugo, lékař, jenž odvažuje každé slovo a jenž nelibě nese překotnou povídavost bratrovu. Pan Hurt vystihl tuto jeho duševní povýšenost dokonale. Ale nejzajímavější postavou je starý

Levin. Člověk na pohled drsný, pravý pater familias, jenž dbá na disciplinu v rodině. Nitro jeho je však docela jiné — je ten starý žid učiněný dobrák. To byla nějaká bouřka, to bylo zaklínání a hrozeb, když se dověděl, že se jeho dcera zasnoubila se synem úhlavního jeho nepřítele! A jak zkrotl, když mu syn doktor (v každé židovské rodině je graduovaný potomek malým Pánembohem) připomněl, že je nutno hosta, doktora Herminga přijmouti tak, jak přijímají hosta lidé vzdělaní. Nejsme luza! — volá za starým syn, když otec prchá před snoubencem dceřiným. A hle . . . ten starý pavouk přichází v černém úboru a panu docentovi podává ruku! Výborně ho v těchto povahových zvláštnostech charakterisoval p. Zelenský — tak znamenitě zahrál toho starého Levina, že si ho půjdu ještě jednou poslechnout.

Jeden konflikt byl by tedy urovnán. Druhý, jenž vznikl v rodině Hermingově, už nemá té strhující síly. Pravda, Nathansen baví do poslední chvíle — ale hra by přece jenom nesmírně získala, kdyby zejména ve třetím a posledním aktu byla důkladně probrána a zbavena balastu. Celý konflikt omezuje se vlastně na řešení dvou otázek — kde má býti svatba, zda v domu nebo synagoze, a budou-li nebo nebudou děti novomanželů Hermingových pokřtěny. Trochu riskantní problém, že ano? Tím pozoruhodnější obraznost autorova, jenž i s tímto choulostivým thematem dovedl udržeti zájem hlediště až do konce. Mladí si na konec udělají, co za dobré uznají (domnívám se aspoň, že tak tomu je) — a staří na obou stranách budou se těšit, až je udělají dědečkem a babičkou.

Hra měla rozhodný úspěch — svou solidní stavbou i obsahem. Byla však přímo skvěle sehrána. Vedle starého Levina má v rodině rozhodující význam jeho družka. Je to ideální manželka, matka podle starých tradic. Paní Hübnerová ji provedla s takovým zanícením, že si člověk ani neuvědomil, že hraje — židovku. Pan Zelenský si očividně na tom zakládal, aby bylo ve všem poznat, že hraje žida. Paní Hübnerová šla dál — hrála ženu, hrála matku. A ta z ní zrovna svítila — ta její láska, ta její starostlivost o všechny členy rodiny, ta její vrozená ženská diplomacie. Dovedla si také dupnout, dovedla svému muži odporovat — a jak důrazně! A při tom nevybočí umělkyně ze svého naturellu — zostří akcent, ale nezapomene se. Nejlíp povedl se umělkyni závěr. Řekne jenom dvě tři slova . . . ale co v nich bylo radosti, hrdosti, krásy mateřské!

Krásnou, vděčnou roli měla pí Dostalová. Vzrušila, když se objevila v tom přiléhavém sametovém úboru. A ta její plavovlasá hlava! Učiněný vykřičník v rodině, slavnostně hodující a staré zvyklosti uctívající. V tom svém vzdoru byla apartní, ale ve své obraně i ve své pokoře strhovala a dojímala. Byla nejen apartní, ale byla také milou, sympatickou židovkou.

Pan Boleška svou elegantní figurou i šťastnou maskou pana autora trochu korrigoval — učinil ze státního rady Herminga člověka sympatičtějšího, než jakým do opravdy se jeviti má. Ve hře je ubohý tvor — prokurista Meyer. Uchází se o dceru, nedají mu ji — ale nikdo ho ani nepolituje. Pan Hašler dobře vystihl tuto situaci a vložil do své hry zahořklý humor, jenž byl přijat s povděkem. Ženu Jakubovu — nakypřenou maminku, jako z másla uhnětenou — pěkně representovala pí Hájková. Paní Pštrossová dávala paní Levinové na jevo svou rasovou povýšenost — na štěstí stalo se to způsobem tak taktním, že aspoň v tom směru nebylo dekorum této rodiny porušeno. Ještě slovíčko o p. Deylovi. Je, jak pochopitelno, tísněn svou nebezpečnou sokyní, ke které se upírá všechen zájem. Líbilo se mi, že tentokráte pranic nedbal na hodnost své figury. Neviděli jsme v něm docenta — viděli jsme v něm mladého muže, zamilovaného do apartní židovky — a to p. Deyl provedl jak náleží.

Pan ředitel Gustav Schmoranz může býti s úspěchem hry, kterou uvedl na scénu, plně spokojen. Režie jeho dala oběma rodinným krbům ráz, vystihující ovzduší obou táborů. U Levinů viděli jsme dokonce vykládanou skříň, která vyvolala u sběratelů pozornost. Překlad páně Duškův (kniha vyšla péčí „Divadla") je plynný a svěží. Dr. R. J. K.

NÁŠ GUSTÝNEK. Vojna nevojna — drahota nedrahota — na Král. Vinohradech rudá svítilna v minulých dnech několikráte pyšně hlásala, že je divadlo vyprodáno. Nejsympatičtěji se nás dotkl ovšem tento úspěch při „Furiantech", které zachovaly svoje zdravé jádro. Divadlo přišlo do vánočního období, které pro každou scénu znamená pochopitelný kasovní úbytek, s novým dílem operetního velmože Falla. Favorisovaný komponista ví ovšem dobře, že bez lákavého libreta by ani se svou popularitou, ani se svou operetní kouzelnou píšťalkou valně nepochodil.

Libretisté hledali textový magnet. Sáhli k tomu, co svět ještě dnes nesmírně zajímá. A to jsou princezny — ne ty pohádkové, jež děti zajímají, ale ty opravdové, jež opouštějí trůn, toulají se po světě, zamilují se třeba do cikána nebo šoféra, dělají dluhy a dávají se fendovat. Nic nového pod sluncem — a nic nového ani v tomto dramatickém materiálu. Jak tomu už dávno, co „Princezna pampeliška" chodí po světě s naším Honzou. Ale to byla ještě princezna čistá jako křišťál, princezna pohádková, která také tak poeticky zkončí svou žalostivou pouť a rozvane se do vzduchu jako pampeliškové pýří.

Fallovi libretisté potřebují ovšem princeznu docela jinou — princeznu hodně pikantní, která by tak trochu připomínala sensační kousky pravých princezen, jež zdobívaly se opravdovou korunou. Zajímavo je, že do premiéry Vinohradské nadýchlo mnoho pohádkového, řekl bych andersenovského kouzla, zásluhou pana Charváta, jenž ze svého zkrachovaného regenta učinil skvostnou, humorem prosycenou figuru, která hrou i zevnějškem připomíná pohádkového Krále dobráka. Pan Charvát dal mu ovšem naprosto operetní střih, rys lehkomyslnosti, zabarvený nad to ještě žoviálním kamarádstvím, jímž nadmíru se tento pan regent zamlouvá.

Všechno bagatelisuje, svoje zodpovědné poslání, svůj drahý národ, svoje vojsko, svoje ministry, daně, poplatky — a poněvadž posluchač vždycky je ochoten, ve všem

hledati satiru, nalézá na tomto špasovném regentu velké zalíbení. Libretistům mimoděk vklouzlo do operetního ovzduší hořké jadérko bolestné ironie. Velice milým zjevem operety je starý komorník (p. Hlavatým s úspěchem provedený), jenž libuje si ve stereotypní poznámce: „Tady se musí rozumět legraci". A zdálo se mi, jako bych ve hře pana Hlavatého ne jednou, ale několikráte postřehl teskný povzdech.

Vedle princezny musí býti učitel hudby, mladý junák, svižný panáček, jenž dovede milovat. Řekneme-li, že hraje princeznu sl. Durasova, rozumí se samo sebou, že pianistu zpívá pan Menšík. Tak tomu bylo v „Dollarových princeznách", osvědčilo se v „Rozvedené paní", a šlo znamenitě k duhu, jak jsme se přesvědčili při premiéře, i „Našemu Gustýnkovi".

To je totiž pianista, jenž se, jak jsme viděli, k pianu vůbec nedostal. To co mělo jako hra vypadat — není nápad zrovna nejšťastnější, třeba je tu hercům poskytnuta vděčná příležitost upoutat pozornost i tehdy, když libretista neví kudy kam a čím a jak komponistovi pomoci k parádní operetní vložce. Milá princezna, která si má vzíti knížete milionáře, jenž má pomoci zkrachované zemi i zadluženému regentu, zamiluje se do pianisty — její komorná (sl. Hanušova) snoubenka pianistova, má zase zálusk na knížete. Kdyby to nebyla opereta — nebylo by snadnějšího rozluštění tohoto zmatku. Princezna by si vzala knížete, muzikant by si vzal komornou — pianista by zasvěcoval dál princeznu v taje svého umění, a komorná by naopak nepřišla do rozpaků, kdyby jako pianistova ženuška nosila dál kytky do ložnice princeznina manžela.

Nic tak triviálního není v této operetě. To by také nikoho nebavilo — takové řešení je přece zcela samozřejmé, všední a do opravdy nijak nové. Proto vypomůže stará, osvědčená romantika. Komorná i princezna narodily se v týž den a v téže době — a tu se stal katastrofální malheur. Děti byly přehozeny, a nic snazšího, než takový neloyální omyl zase napraviti. Poněvadž se k tomu pěkně zpívá, s vervou hraje (platí i o sl. Hanušové), nikdo se nad tím nepozastaví, že se vše zase uvede do starých kolejí. Láska všechno přemáhá. Sl. Durasová tváří se tak milounce, tak jásavě si poskakuje a pozpěvuje, že jí musíme chtěj nechtěj věřit, že je to do opravdy vrchol štěstí, stát se z princezny komornou a vzíti si místo regenta chudého pianistu.

Opereta byla vypravena v pohádkovém stylu a byla hladce a s vervou sehrána. Je zajímavo, že vydatným operetním spolučinitelem stává se na Vinohradech — pan Charvát. Byly okamžiky, že dokonce operetní favority silně tiskl do pozadí. Bylo to znát v „Osudných manévrech" a na novo se projevilo v „Gustýnkovi". Obecenstvo se také pranic o to nestará, jaký má pan Charvát hlas a jak zpívá — jemu se líbí jeho humor, a ten je do opravdy osvěžující. Dobré služby prokazuje operetě jiný člen činohry, p. Havel, jenž roli ministerského předsedy sehrál se suchým, ale účinným humorem. —r—

GUSTAV JOR. Ludvík Lošťák zaujal v literární obci české zvláštní místo, s něhož pozoruje současný český život, tvoří si o něm svůj vlastní, ne právě příznivý úsudek, a spoléhaje sám na sebe do posledních důsledků, vydává i své spisy s jakousi hrdou okázalostí jen vlastním nákladem. I v jeho knihách nalézáme tento rys jeho povahy. Dramatická báseň Gustav Jor jest vyvrcholením dosavadní literární činnosti Lošťákovy i nejsilnějším dosud výrazem jeho přesvědčení. Toho si také na této knize nejvíce ceníme. Drsná, často až zarážející přímost autorova jeví se tu v mocných rysech jako silný klad Lošťákovy literární osobnosti, jako projev neúchylné vůle státi na vlastních nohou bez ohledů a bez kompromisů, jako výraz touhy po lepším, karakternějším a čistším životě. Gustav Jor tak, jak jest napsán, jest dramatem knižním, má mnoho délek, které by na jevišti unavovaly, ale i dosti míst mocného dramatického vzruchu a origenelního řešení. Je to kniha látkou, pojetím i formou všednosti se vymykající, která ledaskoho podráždí k odporu, čtenáře však upoutá až do poslední silné a překvapující scény J. H.

K. V. Prokop: „JÁNOŠÍK" drama. (Píša, Brno za K 1·70.)

Čtyři léta před šťastným autorem „Janošíka" p. Mahenem, který uchvátil plamenným, karakteristickým výtvorem svým tak pronikavě minulé divadelní období, zpracoval moravský literát, ředitel měšťanských škol v Rosicích, p K. V. Prokop „Jánošíka" pro divadlo a lze říci to nepokrytě, že tato práce symbolicky je blíž duchu slovenskému, třebas mluva zůstala českou a illustrační motivy nemají tolik nápadné hýřivosti barvitého folkloru. Prokopův „Jánošík" podobá se mollové tatranské písni, výmluvně bouřlivé v zoufalých závěrech a svérázných kadencích a přec nikde interval není prokřiknut a vypiat tak drastickou lícní, jaká provází Mahenův bolestný, divý žal nad obnaženou tragikou kolosálního slovenského heroismu.

Prokop nevyvolává k vzplanutí, ale pobízí k zamyšlení, k úvaze. Praktická a při tom idealní kálalovská láska prozařuje celé promyšlené dílo nikoliv v oko bijícími effekty, nýbrž jednotnějším a uspořádanějším dějem, plným o soucit žadonící lyriky a slovanské morální odevzdanosti. Složky vývojové jsou tu vázány přirozeněji a životnější doteky mají schopnost hlubšího vkotvení, ač vyšly bez vypočtených velkých gest a drtivých grimas. A to je jistě dobrý příznak, jímž Prokop rozšířil analyticky dramatickou allegorii slovenského osudu.

A myslím, že je i suggestivně stejně mocný — — —, — má bytelnou povahu situační i věcnou obsažitost vztahem ke kulturně historickým dokumentům dobným. Slovenský problém tak přilnavě promítnut na průhledné pozadí dějových světel a stínů, aby vyzrcadlil divákovi opravdovým, vznosným a životným povzbuzením všestranný, smutný stav věcí, který nutno souručensky odstranit.

Prokopův „Jánošík" je velkodušný hrdina — člověk: dovede trestat, odpouštět, zříkat se, je bystrý, ale ví, že zradě a přesile neujde. Miluje domov; museli chýž napřed spálit, aby se tam nevrátil. Odpouští krutost Lowonowskému, je to přec bratr Polák! A pak šlechtic! Ejhle to křičí! My Slované se neznáme, my se kastujeme, my se renegáty (Čečotka) dáme podněcovat proti sobě. My jsme

věrní králi a kamarilla přes naši věrnost nás nezná a šlape! — My máme vzácný cit (Lanka), který naši nejbližší pro hanbu (Mravcová) dovedou prodat utlačovatelům (Kubinyi) za pletichařův úsměv a hrst slibů, neb kousek zlata.

My se dáváme lhostejně do služeb a službiček a stáváme se nesamostatnými otroky. A my chceme svobodu? — — — Ironie šibeniček! — — — A ten dobrý Prokop ani nechce věřit, jak dobré naše právo lze nám i z nejlepších rukou vyrvat, on to symbolisuje jen snem — zlým snem — — — —: Kéž se z něho probudíme!

Bohužel výměr místa nestačí a nedovoluje, abych šíře rozebíral cenný literární čin páně Prokopův. Je-li Mahenův „Janošík výstražnou apostrofou, je Prokopův „Jánošík" výstražnou allegorií: obě napsala nám láska, jistě obě budou miláčky české veřejnosti! Snad se toho pan Prokop už brzy dočká. Myslím, že to byla příliš autokritická ostýchavost, která zabránila scenickému provedení na předních scenách už dávno! Zachar Miron.

MALOMĚSTSKÉ HUMORESKY. Napsal Fr. Herites. Deset rozkošných veselých povídek, deset vzácných prací českého humoru obsahuje nejnovější kniha Heritesova, za kterou jsme spisovateli tím spíše vděčni, poněvadž v ní podává našim čtenářům mnoho dobrého a utěšujícího v dobách nynějšího čím dále pochmurnějšího a těžšího života. Kromě svých nesčíslných cenných vlastností a předností, které rovněž již nesčíslněkráte byly uznávány, spisy a zvláště humoresky Heritesovy vynikají mocným kouzlem, jež není údělem velikého počtu spisovatelů: dovedou nejenom povzbuditi a zachovati, ale také vrátiti radost k životu. Zapuzují z mysli čtenářovy novodobou stále vzrůstající nespokojenost, učí je býti snášelivými i trpělivými a dívati se na naše slzavé údolí prostýma, poctivýma očima, které oddaně přijímají dobré i zlé a zachovávají si svoji teplou, upřímnou lásku k životu. At si přečteme radostnou, rodinnou vůní dýšící Tetu nebo z podobného ovzduší vážený Venkovský vzduch, at Popelku, Koláčky nebo jadrnou Cestu z Vodňan do Prahy, všude nalézáme a vděčně přijímáme zdravé, uspokojující úsměvy, zrovna tak jako v Tetřevu, v Idylle z knížecího parku, Medvědech na Šumavě, Buchtičkách i roztomilé poslední humoresce Dědoušek vyhrál. Jsme na rozpacích, kterou z těch prací bychom měli prohlásiti za zdařilejší, za dokonalejší — všechny jsou stejně krásné i dokonalé, a třebas humoresky, přece ze všech dívají se na nás klidné, životní moudrostí a hlubokou filosofií zářící oči autorovy, jakoby nás chtěly upamatovávati, že účelem knihy není jenom zapuditi dlouhou chvíli a pobaviti, nýbrž i naučiti se rozumněji a zdravěji pohlížeti na život. Maloměstské humoresky tvoří jedenáctý díl Sebraných spisů Heritesových, a jak si je sám autor oceňuje, vidno z důvěrné a srdečné dedikace: Své milé ženě Marii. To jistě jest zároveň také doporučením našim čtenářům a ctitelům autorovým. Ds.

ATLANTIS A ULTIMA THULE. Líčí Josef Jan Svátek. Náš dobře známý autor, který nás příjemně zaměstnal a pobavil již několika zajímavými cestopisy, k řadě svých knih připojuje další, tušíme devátý turistický spis, jenž bez odporu náleží k jeho spisům pozoru nejhodnějším. Tentokráte láká nás s sebou ke zbytkům báječné země kdesi daleko, za „sloupy Herkulovými", přes niž se převalila biblická potopa a zalila ji nesmírnou dálavou vodní, které mnohem později dáno bylo jméno Atlantický oceán. Z oné báječné Atlantidy zbyly dle jedněch toliko luzné ostrovy Kanárské a Madeira s okolím, dle jiných hledati sluší trosek jejích mnohem severněji, až i nad chladným Skotskem a na mrazivém Islandě. Po těch všech od sebe tak nesmírně vzdálených zbytcích domnělé Atlantidy provází nás J. J. Svátek a svým nestrojeným, místy humorně zabarveným způsobem upozorňuje na vše, co zasluhuje pozornosti nebo povšimnutí. Někdy až uchvacuje nádherným líčením, jako na příklad, když popisuje Madeiru, která se mu zjevila ve svrchované kráse, když po noční prše vystoupilo nad ni slunce a vykouzlilo obraz, jakoby všecek ostrov byl ze zlata. A naproti tomu jindy do duše čtenářovy bezděčně vstupuje mlčenlivá melancholie, když s autorem putuje po odlehlých, pustých, místy jako vymřelých koutech studeného severu, kde však obyvatelé přece dychtí po kultuře a lnou k své vlasti nejupřímnější a nejoddanější láskou. Je to upoutávající kniha nejenom zábavná, nýbrž i snadno poučná, proto ji rádi doporučujeme. Ds.

DĚJINY SRBSKA, BULHARSKA A ČERNÉ HORY. Sestavil František Hrnčíř. Spisek tento v nynější době, kdy pozornost všeho světa obrácena jest k hrdinským činům slovanského Balkánu, přišel jako na zavolání. Jest sice určen poučení a vzdělání dospívající mládeže, nicméně docela dobře hodí se také za poučnou četbu odrostlým čtenářům. Stručným, věrohodným způsobem spisovatel vyličuje dějiny tří balkánských národů, které, majíce po boku Řecko, nyní podnikly věkopamátný zápas s utlačovatelem tureckým, ale nevyjmenovává pouze řady vládců a počtu krvavých bitev, nýbrž upozorňuje také na jiné důležité, zejména duševní zjevy dotčených slovanských národů. Uznání zasluhuje, že zvláště u každého jednotlivého národa staví v popředí otázku kulturní a nezapomíná na novodobý process národního probuzení a uvědomění. Pro Srbsko a Bulharsko, kteréž země nejvíce úpěly pod jařmem moslimským, má zvláštní kapitoly, věnované národnímu vzkříšení, kdy zora zlaté svobody počínala protrhávati mnohaletá mračna a stíny zdánlivě již dokonalého porobení, pro všechny pak tři balkánské slovanské státy má zvláštní oddíly o jejich novém písemnictví. Knížka ozdobena jest četnými vyobrazeními a třemi účelnými mapkami. Vyšla v Knižnici „Dětského Máje," a ochotně ji doporučujeme. Ds.

Toto číslo vydáno dne 20. prosince 1912.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 16.

CIT A ČIN.

Co u nás? Nic, než staré zpěvy,
jež ruší mladých myslí klid!
Leč na samotách jimi leví
svým starým steskům prostý lid.

Vše jino, změněno je nyní:
hvizd, který přilétá nám v sluch,
ten z továrních se snáší síní,
to není už náš orný pluh! —

To není nářek plužnat v poli,
to výská střelohbitý stroj,
jenž vrhá v dálku po okolí
svých jisker zmetešený roj!

To není z roztopených chýší
v noc valící se polen čmoud,
to šíří se a stále výší
dým uhelný jak běsný proud.

Hle, zlaté klasy rostou v nivě,
kdo ovine si jimi leb?
Pryč s vínkem! slyšet žádostivě,
zda vydatný z nich kyne chléb? —

Kdys zvířata se veselila,
když zazněl božské lyry hlas,
teď nejladnějších zvuků síla
děs rozrušení budí v žas!

Co s písněmi? těch dost už známe!
Jen činy, činy chceme mít,
co s písničkami vykonáme?
Jen čin, jen čin má právo žít!

Ty tam jsou časy poesie,
teď vládne pouhá skutečnost...!
Leč bezpráví když hruď nám ryje,
je z písní útěchy-li dost?

Kdo probudit Vás k činu může?
když mdloba zachvátila nás?
vždyt lékem můž' být zádech růže
víc platen, nežli chlebný klas! —

ADOLF HEYDUK.

NEKROLOG.

Z KOMEDIE ŽIVOTA. NAPSAL JAN KLECANDA.

Sekretář Konopásek odstrčil haldu knih, jimiž se byl notnou chvíli probíral a podívav se radostně na svou ženušku, která ho již několikráte volala ke kávě, řekl: „Tak, pojďme kafovat, Nasto!“

Smáli se oba tomu novému slovu, ale když zasedli k stolu, zvážněla paní Nasta a obrátila se k muži s otázkou i pohledem inkvisitora:

„Prosím tě, mužíčku, co tě to napadlo s tou chemií? Celé dny v tom ležíš, i ze spaní vykřikuješ nějaké chemické formulky... Co to?“

„A co by bylo? Jeden můj kolega sbírá marky, druhý chytá ryby, třetí shání podpisy slavných a méně slavných mužů — už i já jsem se mu musil podepsat... Proč bych zrovna já nesměl míti nějakou slabost?“

„Ale jdi! Ty a slabost! Tohle je něco vážného..."

Pan sekretář neodolal. „Nu, ano, Nastičko, je to vážné, tuze vážné a právě dnes po kávě jsem o tom chtěl s tebou promluviti. Myslím totiž přesedlat..."

„Přesedlat? Pro Boha, Stáňo, což tě omrzela kancelář? Či se ti těžko pracuje? Nebo si na tebe šéf zasedl?"

„Tři otázky... třikrát ne!" klidně, ale s důrazem řekl Stanislav Konopásek. „Kancelář mne těší, práce mne neunavuje, pan rada — myslím — že mne má velice rád."

„A přece?"

„Přece... Slyš! Viděla's ty knihy a jistě jsi do nich nahlédla..."

„Víš, že německy čtu nerada a francouzsky bohužel neumím, a tak nevím, co v nich je..."

„Miliony jsou tam, dítě! Miliony! Totiž klíče k milionovým pokladům, jež leží v nitru naší země. Víš-li pak něco o báječných pokrocích, jež od několika let dělá Německo v průmyslu chemickém?"

„To nevím, ale jisto jest, že ti káva vystydne..."

„Dobře! Dříve dominovali Francouzi. Za těch pár let od získání Elsaska Němci je předstihli..."

„Snad se nechceš odstěhovati do Němec!"

„Není třeba. Chci dokázati, že i ve vlasti může býti člověk prorokem."

„Prosím tě, nepobryndej si náprsenku, proroku!"

„Nastičko, víš, co je to deriváty dehtu?"

„Proč se mnou mluvíš španělsky, když víš, že neumím?"

„Dehet přece znáš, ne?"

„Ovšem že. Je to černé, skoro jako tuhle černá káva a smrdí to..."

„Výborně! Ale miliony, jež se z toho dají vydělati, ty nesmrdí. Non olet, říkáme my latináři."

„Pořád mi ty miliony litají kolem hlavy! Dostávám z toho závrat."

„Neboj se, Nastičko! Víš přece, že tvůj otec o mně říkával: takoví lidé se nikde neztratí! — Ale teď už poslouchej klidně a nevyrušuj mne! — Jak víš, je u nás hrozná bída — —"

„No, to jsem dosud nepozorovala," řekla paní Nasta, rozhlížejíc se po svém útulném salonku.

„...hrozná bída," opakoval pan sekretář důrazně, „v oboru velkého průmyslu a obchodu. Cizáci vykořistují poklady naší země, jež našinci nechávají netečně ležet. Naši lidé nic nepodnikají, peníze nechávají hnít na malý úrok v německých spořitelnách, odkad si je vypůjčují Němci, aby mezi námi zakládali průmyslové podniky, z nichž těží miliony a jimiž nás, totiž naše dělnictvo za naše vlastní peníze germanisují. Kočičko, posloucháš?"

„Ale ovšem, že poslouchám..."

„Já že se tváříš tak netečně?"

„Ne, netečně! Smutně! Prosím tě, když povídáš tak smutné věci..."

„Nu tedy! Našel jsem zlatý důl... seď tiše! Totiž místo, kde se dá mnoho vydělati zařízením chemické továrny, pro jejíž zdar jsou všecky podmínky. Oběhal jsem všecky své známé... to ti je v Praze mladých lidí, kteří mají stotisíc a nic nedělají, než že se válejí po kavárnách. Mluvil jsem do nich, no tak, jak říkají u nás, že by od jalové krávy tele vymámil... Nic!... Muvil jsem o povinnosti k národu... Nic!... Vypočítával jsem, jaká ohromná procenta to ponese..."

„Zase nic..." dodala paní Nasta.

„Opravdu nic! Co že to už víš? Ah, tak..."

„Ale, poslyš, mužíčku..."

„Nu, co pak?" ptal se pan Konipásek, potěšen, že jeho paní jeví již zájem o věc.

„Co je to jalová kráva?"

„Ale jdi! To až jindy. Ty's věru jako malé dítě! Já o zelí a ona o salátě! Tedy zkrátka... Když jsem nikde nepořídil a čas kvapí, pustil jsem se do odborného studia. Dnes už vím, co všecko se dá vyrábět a jak vyrobit z uhlí, dříví, dehtu..."

„Jdi pryč! Ty to víš? A co s tím teď budeš dělat?"

„Založím továrnu! Všecky podmínky jsou po ruce. Laciná budova se stroji za babku. Suroviny, dělnictvo laciné. Odbyt zajištěn. Já sám rozumím věci tolik, že dovedu i komercielně i technicky věc říditi. Ostatně mám již i znamenitého technického ředitele. Našinec, ale nabyl zkušeností v německých továrnách... Nyní mi jde jen o jedno..."

„To jsem zvědava," vzdychla paní Nasta, jež jakoby tušila, že se na ni snáší nějaká pohroma.

„Totiž o peníze! Ale ty, doufám, že dostanu od tebe . . .“

„Ode mne? Co pak já chudák něco mám? Vždyt jsem všecko dala tobě . . .“

„Nu ano, ale já, jak víš, posud ani na krejcar tvých peněz nesáhl. Leč teď jde o to, abys dovolila, bych těch peněz směl použíti do svého podniku. Dovolíš?“

„Co pak já mohu dovolovat a nedovolovat? Přece všecko tvoje je moje a obráceně. Bůh tvůj je Bůh můj a moje peníze jsou tvoje peníze, či jak to řekla ta mladá dáma v biblické dějepravě.“

„Nastičko, tys nejen vtipná, ale i výtečná žena! Vidíš, já o tobě nepochyboval, ale že to bude tak snadné, jsem si přece nemyslel. Já tedy zítra oznámím radovi, že se vzdávám místa . . .“

„Pro Boha! Místa? To snad přece ne? Já myslela jen tak vedle . . .“

„Ale, dítě, to nelze! Takový podnik, jak já ho mám v hlavě, vyžaduje ne polovičního, ale celého člověka . . .“

„Ale považ, to krásné místo! Za pár let bych byla paní radovou . . .“

„Dětino! Pouhý titul. Pozlátko! Za týden jsi paní fabrikantovou, pak paní presidentovou . . . víš, třeba budu presidentem obchodní komory nebo banky nebo vůbec něčeho. Pak budeš paní poslancovou . . .“

„Stáňo, opravdu?“

„Nastičko, to všecko může být. I miliony můžeme vydělat . . . ale hlavní věc —“ pan sekretář vstal a mluvil ne jako k jediné osobě, sedící při kávě, nýbrž jako z řečnické tribuny. „Hlavní věc, dítě, je, že dáme popud podnikavosti našich lidí. Uvidí můj zdar, pohrnou se jiní a jiní na totéž, u nás zanedbané pole . . .“

„Konkurenti . . .“

„At si! Já budu napřed . . . konkurence se nebojím . . . Já sám budu ji vyvolávat, budu dávat podněty k novým podnikům. Za člověkem, jenž sám pracuje se zdarem, pohrnou se všichni. Budeme zakládat . . . tu najdeme . . . řekněme uhlí, tu zas . . . no, něco jiného . . . A já budu všude, v správní radě, v ředitelstvu . . .“

„Za to se platí?“

„Nu, ovšem . . . diéty! Ale to je vedlejší . . .“

„To není vedlejší, když přijdeš o tu krásnou gáži!“

„Vidíš, Nasto, toho místa je ti nejvíc líto a já, já jsem šťasten, že z té klece se vyprostím. Zde člověk ani nebyl svým. Víš, tuhle ten článek v novinách . . .“

„Který? Ten sedm zlatých padesát?“

„Nu, kterýkoliv!“ řekl pan sekretář trochu mrzutě, málo potěšen praktičností paní Nasti. „Mm — nó, — řekl mi pan rada, jakoby se bál, že si jazyk vylomí — je to hezké psát do novin, ale měl byste raději do německých nebo aspoň do úředních a ne do opozičních. Mohlo by vám to nahoře uškoditi! — Ale já se čerta starám o ty tam nahoře a o to, jestli sobě uškodím! Já chci prospěti českému lidu, české věci . . .“ horoval nadšeně. „Co?“ zeptal se náhle tišeji, povšimnuv si zvláštního výrazu své paní.

„Ale nic, nic . . . Já jen, že ti to sluší, když se tak rozohníš!“

„Eh, jdi!“ durdil se, ale přece se neubránil trochu samolibému úsměvu. „No, vidíš, i to má svou cenu ve veřejném životě. Sám jsem nevěděl, že jsem řečníkem. Až tuhle v konferenci mne něco dopálilo a rozmluvil jsem se, až pánům vyšší třídy dietní vlasy jako hřebíky vstávaly. President se mračil, ale pak mi poklepal na rameno a řekl: Vyslovený řečnický talent . . . — to řekl ovšem německy . . . Vás, pane, kancelářský prach nesežere! . . . A také že nesežere! Já, Nastičko, cítím, že jsem se narodil pro něco jiného, než abych se krčil, než to dotáhnu do šesté třídy a pak se naparoval, jako holub na báni. Vím, bude to mnoho práce, mnoho starosti, ale bude to samostatnost. Tam v úřadě nahradí mne ledajaký tuctový člověk a líp! Ale já nejsem tuctový, já v sobě cítím sílu prospěti národu . . .“

Paní Nasta, již nakažená jeho nadšením, dívala se na něho zbožně, ale přece ještě zmohla se k námitce. „Ale Stáňo, což děti?“ řekla a vztyčila dva prsty. „Nezapomněl's na ně?“

Zasmál se. „Nezapomněl, ani na to, že brzy...“ a vztyčil tři prsty . . .

„Jdi, ty, ošklivý! A vidíš, v takovém stavu chceš mne strhnouti do rozčilování. Přece víš! Jistý chleba je jistý... Nemohlo by to počkati?...“

„Dítě, nemůže! Buď, anebo! Taková příležitost se zas nenahodí. Ovšem, kdyby tě to mělo

ubíjet . . . Tvůj život je mi nade všecko, to víš!“

„A mně je nade všecko tvé štěstí a já už vím, že bys ty jinak nemohl ani býti šťasten . . .“

„A tedy svoluješ?“

„Ty — pán! Tvůj Bůh mým Bohem!“ řekla Nasta s žertovným pathosem, ale se slzou v oku.

„Vezmi všecko, co máme ve spořitelně, jdi a utop to v tom dehtu!“

Objal ji radostně a přivinul k sobě.

„Nasto, za tuhle chvíli a za tyhle slzy ti slibuji, ne že tě budu vozit ve zlatém kočáře, ač si to sám myslím, — ale že budu pracovat do úpadu, že budu šetřit jen na sobě a že jednou našim dětem zanechám kus vlastní půdy pod nohama a jméno, které bude váženo v celém národě.“

Políbili se vřele a rozplakali se štěstím jako velké děti . . .

* * *

KORFICKÝ SONET.

Na Korfu hvězdy v noci teskně planou,
Helady staré elegie tichá
v cypřišů větvích žaluje a vzdychá
pro Kněžnu ztracenou a milovanou.

Paprsek luny pustým parkem bloudí,
v aleji marně Kněžnu snivou hledá,
z mramoru božství k němu ruce zvedá,
odpověď na něm k otázce své loudí.

Zda přijde Kněžna drahá ještě jednou
v kamenných žilách vzbudit život Krásy,
pohádku zašlou vzkřísit v žití nové?

Paprsek zatím hasne, stíny blednou,
na vlnách moře růže jitřní hrá si
a mrtvé Kněžny umírají snové . . .

ARNOŠT CZECH Z CZECHENHERZŮ.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

XI.

Ta cesta z Kotora na Cetyň utkvěla jim v mysli jako událost, která se pokládá v životě za nezapomenutelnou a počítá se k nejkrásnějším. Zlaté májové jitro, vlahý, deštěm osvěžený a vůněmi nasycený vzduch, okolí, až až plýtvající krajinnými poklady a očekávání čím dále pozoruhodnějších věcí vzbuzovalo v našich mladých poutnících skvělou náladu.

Kočár s počátku bystře ujížděl nepříliš stoupající krajinou, kde cesta se vinula mezi hustými zahradami a ojedinělými domy, před jejichž vchody vycházeli přívětiví lidé se svými ranními pozdravy. Vozka znal tu každého člověka a měl pro něho žertovné osloveni, za kteréž přijímal rovněž veselou poznámku, úsměv, přání šťastné cesty. Lidé se při tom smáli a kynuli na naše umělce a mladou dámu jako dávní dobří známí; jakýsi staroch, jedoucí chvíli podle nich na mezku, vyptával se, kam jedou, a na důkaz své důvěry a přátelského smýšlení vnutil do každého, i do paní Vernerové, cigaretku.

Teprve po chvíli oddělil se od nich na pravo a pokračoval po zajímavé, k moři se sklánějící silnici směrem k Budvě, kočár pak znenáhla také ochaboval, nastávalo ostřejší stoupání.

Vozka vypravoval, že musí přejeti na rakouské straně dvacet sedm a na černohorské dvacet dvě serpentiny, než dostihnou nejvyššího místa. Odhadoval k tomu půl čtvrté až čtyři hodiny, liboval si, jak pěkně se jede po té noční vydatné pršce, kdy silnice není pokryta bílým, jemným prachem, který za suchého počasí již za půl hodiny pokrýval koně i cestující, že byli bílí, jakoby právě opouštěli mlýnici.

Když vyjeli mimo městskou tržnici a ústřicovou zátoku za Kotor, ležel na městě a vůbec na Boce ještě stín, brzo však slunce steklo i lovčenské temeno a zaplavilo ten jihodalmatský kout zářivě teplými střelami. Všechno intensivněji zavonělo pod jeho neodolatelnými polibky. Voněly tenké jehlance cypřiší, voněly mohutné, růžově kvetoucí ostružiny, voněly všude podle cesty hojně rostoucí aromatické byliny a trávy. Veliké jako brčál zelené ještěrky objevovaly se na slunečných místech rozpukaných skalisek, zastavovaly se a klidně nechávaly míjeti kočár jako něco příliš dobře známého, z čeho jim nehrozilo nebezpečí. Ptáci tikajíce přeletovali sem a tam, chvílemi na květu nebo na kamenu usedl motýl a rozevíral jako unavený barevná křídla. Vzduch mihal se a tiše zněl bzučením a cvrkotem pestrého hmyzu.

Vše bylo zvláštní, neobvyklé, neobyčejné, krásné. Duše lidská jakoby nepozorovatelně také nabývala křídl, která se zdála tím více vyrůstati, čím výše stoupali. Všichni byli lehcí, radostní, měli dojem, že by právě tak snadno mohli se vznášeti nad pestrými křovinami a skalisky, jako ti brouci a motýli.

Cestou nestačil druh druha upozorňovati na některou zajímavost nebo zvláštnost. Hned to byla malebná malá crkva nebo hřbitůvek s černým shlukem melancholických cypřiší, hned oranžový strom v úzkém dvorku u samé silnice, políčka tabáková, nachově kvetoucí keře granátových jablek, snivá oliva, dávný a dávný, již z ráje známý strom fíkový.

O tom smokovni dovolil si Polykarp Martin poněkud smělou poznámku, při níž se začervenala paní Marie Vernerová, a také malíř, sedící proti ní, pocítil malých nesnází. Ten literát byl již takový prostořeký, bezohledný člověk, měl téměř pekelnou radost, mohl-li se kochati něčími rozpaky.

Dobře, že nepozoroval Tetivy, byl by jistě na jeho vrub spáchal ještě nějaký vtip, který by byl rovněž zrumenil malířovu dnešní bledost.

Jakkoli Tetivovi bylo po včerejší nevolnosti již docela dobře, přece ono ochuravění zanechalo na něm patrné stopy. Třebas vždy nemluvný, byl dnes ještě nemluvnější, obličej byl bez červeni, ale oči přece spokojeně se leskly a na ústech tkvěl ustavičný úsměv.

Sedě naproti paní Vernerové, kdežto vedle něho ustavičně sebou vrtěl literát proti Janu Vernerovi, Tetiva měl v nitru blaho a nevědomky sdílel se o ně s mladou paní, která více než na cokoli jiného upírala na něho hezké hnědé oči. Pohledy její, upoutané hned Vernerem, hned Martinem na ten neb onen předmět, vždy po několika vteřinách vracely se k očím malířovým a se zjevnou starostlivostí se tázaly, jak se mu daří.

Dlužno říci, že jí před tím literát nahnal v příčině Zikmunda Tetivy notně strachu. Vypravoval o jeho noční horečce a ustavičném blouznění o nebožtíku Jaromíru Kalivodovi, a jak již on, Martin, svatosvatě měl za to, že jejich zamlklý přítel uvízne v Kotoru a že dále pohromadě nepojedou.

Nyní byl tím veselejší, protože obava ta se nevyplnila. V rozkošné náladě chvílemi až jásal, prozpěvoval, chrlil ze sebe vtip za vtipem. Kočár pomalu se soukal po serpentinách; jednou, když projížděl dlouhý její článek na budvanské stráně, již se jim zdálo, že ztratili pohled na Kotor, ale za chvíli opět se vraceli, a všechna proslulá panorama zátoky kotorské ležela pod nimi tak blízko, docela blizoučko, na pohled jen co bys kamenem dohodil. A obraz ten měli před očima již stále až po to strmé místo, kde na Lovčenu za velikou černou, chlad vydechující jeskyní projeli skalní nepřeklenutou branou a sjížděli k Něguším.

Cestou do Něguší třikráte se zastavili. Poprvé, ještě když byli dole, za Kotorem, vozka v jednom z domů nedaleko cesty opatřoval svým koníkům na cestu dávku obroku. Podruhé již hodně vysoko, ale dosud na rakouské straně, u domku cestářova, kde čtvrt hodiny dopřávali koním odpočinku a kde je jejich vozka jakožto majetník povozu častoval černou kávou. A potřetí u pohraničního sloupu, když vstoupili na černohorskou půdu.

Tam všichni opět vystoupili z kočáru, a literát měl krátkou historickou přednášku. Než se vydali na cestu, přečetl si v Praze dějiny Černé Hory a nyní udával svoje vědomosti o tom jako znamenitý znalec. Rozumí se, že položil zvláštní důraz na světlou osobu černohorského panovníka „vladyky Rade“, největšího básníka srbského, jehož hrob za nedlouho uvidí na nejvyšším místě Lov-

čena. Tam slavný černohorský bohatýr ducha spí svůj věčný sen v malé bílé kaplici, odkud možno přehlédnouti skorem všechnu Černou Horu, Skaderské jezero i hory albanské a ovšem také slunnou a poetickou Adrii. Tisíc chutí měl při tom vydrápati se až na onu příkrou výšinu a u hrobu básníkova složiti nadšený hold českého literáta, pro kterého to památné místo mělo tím více kouzel.

Černá Hora přivítala je přátelským sice, nicméně však přece příliš kamenným pohledem. Skála na skále, kámen na kameni a mezi tím chudá křoviska a šedivá šalvěj. Záhadná příroda vybudovala tu pevné hradby, tvrz za tvrzí, opevnění za opevněním, jakých by nedovedla vystavěti sebe dovednější a snaživější lidská ruka.

Jaké to zvláštní, úžasně divné útvary těch hor a skal! Vnímavé oči našich českých poutníků hned v nich viděly něco mnohem krásnějšího, než spousty neúrodného kamení. Nedívali se na ty ohromné kamenné zázraky očima tupých, blaseovaných výletníků, kteří své výpravy za krásou přírodní podmiňují nárokem na dobře opatřené restaurace anebo před takovou krásu kladou výnosnost.

Ovšem, také je napadla myšlenka, jak jenom jest možno, aby v takových na pohled pustých skalách dovedli se uživiti lidé, ale to byla myšlenka vedlejší, před ní duch jejich se kořil svrchovaně ohromující mohutnosti, kterou tu vytvořila matka země v době svých dávných a dávných velkých převratů.

To tedy je ta slavná Černá Hora, kam všichni pospíchali s takovými tužbami a očekáváním. To tedy jest místo pohádkovitých hrdin chudého, až nepatrně malého slovanského národa, který, všechna čest, zachoval si krvavými obětmi samostatnost, zatím co velicí národové propadávali se v odvislost a porobu nebo mizeli v jícnech nepřátelských Molochů. Malý David až dosud šťastně odolával a na hlavu porážel obrovského Goliáše. A kdyby Černohorci měli desetkráte více nedostatkův a chyb, než kolik oprávněně se jim může vytýkati, to jediné faktum, že si zachovali národní samostatnost, stačí, aby na ně bylo pohlíženo s úctou. Té jim dosud neupřel žádný opravdu veliký a poctivý, třebas sebe cizejší pozorovatel.

Tak horoval Polykarp Martin, a Tetiva mezitím pozorně mu naslouchaje črtal si obrázky do svého skizzového sešitu. Zvěčnil tak trojspřeží vytrvalých koníků, kteří táhli jejich kočár a z nichž jeden již hodně ztěžka oddychoval a druhý se dal do kulhání.

Zpropadené serpentiny, ty jsou zabijákem pro konské nohy a plíce! Vozka uznal za malé řečnické přestávky za dobré vysvětliti, že to není jízda jako jízda, a že nikdy, vydávaje se na tu cestu, není bezpečen, nebude-li míti při návratu o jednoho koně méně.

Pak si malíř ještě nakreslil tři nebo čtyři podrobnůstky krajiny a desítileté černohorské děvčátko, které několik kroků stranou na někoho čekalo se svým malým, po obou bocích notně odřeným oslem. Oslík popásal se mezi kamením, povznešen nad koně, kočár i družinu cizinců, kterých ani neuznal za hodny povšimnutí, kdežto jeho drobná velitelka zvědavě upírala na paní Vernerovou hluboké černé oči.

Mladá paní pokusila se s troškou své srbštiny zapříst s děvčátkem hovor.

„Odkud jsi?“ zeptala se.

„Z Něguší.“

„A kam jedeš?“

„Do Kotora.“

Paní se pak dověděla, že holčička čeká na svoji tetku, která cestou se omeškala v některé ze známých kučí, odkud měla donésti sýr a kuřata na kotorský pazar. Za stržené peníze nakoupí tam mouky, chleba a jiných věcí, naloží na oslíka a odpoledne vesele pojedou domů. Ani je nenapadlo hroziti se té závratné cesty dolů a nahoru, uvykly jí už, vždyt ji konají pravidelně dvakráte týdně, a málokdy je silnice tak krásná a bez prachu jako dnes. Ba, někdy jest protivný lijavec, který za chvilku promočí jim šaty až na kůži, někdy při tom věje bora takovou silou, že jest strach, aby jim nesmetla oslíka s některé vysoké serpentiny.

Paní Vernerová chtěla se děvčátku zavděčiti několika niklovými mincemi, ale maličká nevztáhla po nich ruky a ohlížejíc se, přichází-li již tetka, nedůvěřivě vrtěla hlavou. Snad nechtěla přijmouti dárek, který se podobal almužně, snad se domnívala, že je to jenom žert, který by se skončil utrhnutím a výsměchem, kdyby se pokusila peníze přijmouti.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Psal o tom Rovenské:

„Představte si! Dva rakouští důstojníci, oba nikoli nestateční, na útěku před —, ale musím Vás napřed nechat hádat, před kým . . . Hned na začátku vyjížďky učinil jsem zajímavou zkušenost. Po odpoledním doušku mokky já a kamarád Josefovič, víte, ten, o němž jsem se zmínil v předešlém listu, že mne tak obětavě (spíše bych snad měl skepticky psáti: z nudy) zasvěcuje do suchopáru zdejšího života, či lépe, jak suchopáru jeho unikat, vyšli jsme z kavárny na obdélné náměstí, skoro po celém sklonu až k hlavní tepně silniční ucpané drožkami a fiakry. Rozhlédli jsme se, abychom volili kočár s potahem slušněji vyhlížejícím, neboť vzezření koníků zde pojíždějících, ač jsou to zvířata podivuhodně vytrvalá, bývá odstrašující. Dva faktoři k nám přiskočili a div se o nás nepoprali, nabízejíce nám své služby. Víte, co je to haličský faktor? Muž s pejzami, někdy také již bez nich, který vás chytí hned na nádraží a nepustí vás již z rukou. Obstará vám zavazadla, hotel, večeři, lístky do divadla, šantán (promiňte, že píšu i o takových věcech, ale jiné, ušlechtilejší zábavy, koncertů a pod., skoro tady není). Scházejí-li peníze, obstará je. Obstará třeba duši lidskou. Nám, z pudu vrozeného těm věčným slídivcům, vyčetli z očí, že chceme si někam vyjeti. Chtěli tedy obstarat povoz. Já však zahlédl již povozníka s rázovitým polským knírem a slušnější zápřeží, i zamířil jsem k němu a naznačiv cíl, začal vyjednávati. Žádal příliš mnoho na mou kapsu. Josefovič se jen usmál: ‚Vidíš, to máš ze svých zásad lidových. Vrať se jen k faktorovi a uvidíš!‘ Rozmrzen uposlechl jsem — a v obratu, prostřednictvím faktorovým, týž vozka za polovinu ceny, nota bene, kterou nedostal vyplacenu on, nýbrž faktor, a z níž bez pochyby tento dal mu zas další jen polovinu, vezl nás stoupající silnicí nad klikatinami prolákléhо údolí Sanu.“

„Když konečně po mnohém drcání,“ pokračoval dopis, obšírný, jak bylo Otokarovým zvykem, „stanuli jsme před cimbuřím rytířsky vypínající se brány a přihlásili se o vstup, v staropolském kroji vítající nás vrátný upozorňoval nás na cosi, čemu dobře jsem nerozuměl, ač již dávno čítal jsem polsky. Neporozuměl nebo slovům vrátného pozoru nevěnoval ani můj druh, ač přece již několikaletým pobytem v zemi zvyklý měl sluch na hbitější spád řeči. Jen slovo „łabędź“ jakoby se mi bylo dotklo ucha. Prohlédli jsme si zámek s jeho charakteristickou výklenkovitou attikou, pokud za přítomnosti knížecí rodiny, oznámené vesele vlajícím praporem s kulaté hlásky, byl přístupen, a obrátili jsme se do stinného parku. Bloudili jsme sem tam pěšinkami, pečlivě pískem vysypanými. Z malého rondelu, obklíčeného věkovitými stromy a ohraničeného na způsob pergol latěmi, pro časnou dobu jarní dosud ničím nepopnutými, ozýval se radostný hlahol dětský. Mladí princové a princesky si tu hráli pod dozorem štíhlé, elegantní dámy. Čistá polština splývala a čile štěbetala jim z rozdováděných rtů. Slečno Zdenko! pomyslete si, jak mi bylo. Hned slastně a hned zas hořce, když srovnával jsem s poměry u nás... Kde slyšíte češtinu na českých zámcích?...“

„Ale vidím Vás již, jak se kaboníte, že stále nepřicházím k věci, kterou jsem začal vypravovat. Polepším se. Již neodbočím. Chystajíce se k návratu, zahnuli jsme k půvabnému rybníčku. Ještě nešli jsme dlouho bílou stezkou po jeho hrázi, pod níž uzavřen mírně se snižujícím čalounem kyprého trávníku, třpytil se jako tmavý safír vroubený smaragdy, když tu po travnatém svahu rozlítla se proti nám jakási sněhobílá, v kroužících a kroutících se liniích rozevlaná hmota. Divoce rozčepýřena, křídly zuřivě mávajíc, při každém jich rozmachu od země vyskakujíc a hadovitě svinutý krk výbojně proti nám vymrštujíc, přihnala se a cestu nám zastoupila veliká labuť. Zůstali jsme státi. Stanula též. Chtěli jsme postoupiti. Znovu vrhala se nám na prsa, tlukouc perutěmi, syčíc, klektajícím zobákem po obličeji míříc. Co dělati? Oháněli jsme se pochvami, ale rozezleného zvířete jsme neudeřili, z bázně, že bychom mu ublížili. Byli jsme hosty v parku, nemohli jsme jim tu přece rubat jejich miláčky a ozdoby. Z naší nerozhodnosti pták brzy načerpal ještě větší odvahy. Pokračoval v útoku. A tak nezbylo než

couvnouti, a poněvadž pták stával se stále výbojnějším, nezbylo než utíkati. Prohnal nás hezký kus cesty, než v zatáčce snesl se rychle na hladinu rybníku, aby obepluje rozkošný, smutečními vrbami zacloněný ostrůvek, nadehnal si nás ještě i s druhé strany. Konečně zahýbala pěšina od rybníčku, jeho panství, jehož si tak žárlivě střežil, a ztratili jsme se mu v houští s obzoru. Ohlédnuvše se, ještě jen viděli jsme z dálky přes keře, jak vítězoslavně vrací se k ostrůvku, brázdě zrcadlo klidných vod jako pyšný válečný koráb. Teď teprve přišla nám k smíchu křivá naše situace. Josefovič div neprskal. Přece však oba jsme byli rádi, že nás nikdo neviděl. Situace byla by se tím zvrtla pro nás ještě v křivější. Přestala by býti k smíchu, byla by se stala prostě směšnou. A to víte, slečno Zdenko, dva mladí důstojníci a státi se směšnými — to byste nám přece nepřála ani vy, ač nedíváte se právě nejpříznivěji na vojenský stav. Celí upachtění ještě dlouho jsme se smáli příhodě, až došli jsme brány. Ptám se vrátného, jaké to má pohostinné způsoby jejich labut. ‚Což jsem nedal panstvu výstrahu? Samička sedí na hnízdě, a tu s kačerem nejsou žádné žerty!' Má drahá, ani si nedovedete představit, jak mi bylo večer smutno, když se mi doma, v opuštěnosti mé mládenecké jizby, vše teprve rozleželo v hlavě. Zdeno! i ta němá tvář má teplo svého hnízda, má o koho pečovat, pro koho žít a se bít..."

Co se týče garnisony samé, služebnímu ruchu a společenskému úhoru jejímu brzy Možný přivykl. Služba byla tu celkem těžší, nežli v dřívějších stanicích, blížíc se spíše životu v poli válečném. Množství pochodů, operací v krajině i podniků proti srubům, cvičení samostatných, v menších či větších oddílech, i v různých kombinacích s jinými zbraněmi, časté zkoušky se střelbou na ostro a s novým materiálem, to vše v ustavičné změně a střídání rychle za sebou sledovalo, vyžadujíc stálého napětí sil. S řadou menších manévrů tu ženijních (tehdy ještě paradovala v organisaci vojenské hezká ta zbraň), tu zeměbraneckých, tu jízdních atd., jež všechny přiváděly do pevnosti a jejího okolí cosi z onoho shonu a zvýšeného žilobití, jaké dávají aspoň vzdálenou představu shonu a hemžení v případě skutečné mobilisace, doplňovalo se vše, život v barácích, v městě, po vesnicích, v leženích, na poli, k obrazu vážných příprav vojenských. Možného vše zajímalo, nic nebylo mu obtížným, cítil se ve svém živlu.

Brzy po jeho přeložení sem konala se jarní inspekce, ten postrach všech kasáren, kdy každý starý rezavý hřebík musí se znovu lesknout, kdy nejopotřebovanější mundury musí projíti zkouškou čistoty, kdy ukázati se má nejen vycepovanost, ale i zdravý stav a spokojenost mužstva, kdy — bod nejchoulostivější — každý muž smí předstoupiti se svou stížností přímo před dohlížejícího generála. Poněvadž velitel batterie, k níž Možný přidělen, ochuravěl, předváděl mužstvo nadporučík sám. Mužstvo shledáno v pořádku, nikdo z oddílu na nic si nestěžoval, a také závěrečná defilírka dopadla bezvadně, věc u mužstva zvyklého hlavně jízdě a neohrabaného v těžkých svých botách dosti povážlivá. Brigadýr, nedávno povýšený na generálmajora, neskrblil v dobré náladě pochvalou.

Na třetí den po inspekci oslavovalo se ono povýšení v důstojnickém kasinu, ve městě, banketem. Možný takových officielních oslav nemiloval, poněvadž však sešlo se tu veškeré dělostřelecké a vozatajské důstojnictvo celého okrsku, bylo mu to vítanou příležitostí setkati se s mnohými známými z kadetky neb dřívějších garnison a nad bouillonem, svíčkovou a smaženými kuřaty navázati se sklenkou mdlého vína v ruce nové známosti.

Náhoda posadila jej vedle staršího hejtmana, který na svém vesnickém detachementu, u jednoho z důležitějších fortů, zevnějškem trochu již zvenkovatěl, ale který v hovoru brzy ukázal se člověkem hlouběji založeným. Byl přítelem malby, mluvil o malířství velmi intelligentně a sám náruživě maloval. Jak měl po službě, seděl již někde na mezi, u kraji lesa, v mýtině, nad tůní se štafli a paletou.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

MARIE RYŠAVÁ.

POSLEDNÍ ČLEN TYLOVY HERECKÉ DRUŽINY.

Takřka ještě nedávno byli na živu čtyři — Anna Turnovská-Rajská, F. F. Šamberk, Karel Šimanovský a Marie Ryšavá.

Odešla poslední — odešla s úsměvem na rtech. Poslední dny jejího života byly ozlaceny, byly zahřány jenom zapadajícím sluncem — ale byla šťastna, že se dočkala aspoň přísvitu, když ne plného žáru. Umřela vzácná umělkyně, umřela vzácná pamětnice. „K divadelní společnosti" — vypravoval mi J. L. Turnovský — „přivedla ji moje žena, tehdy jedna z prvních hereček Tylovy společnosti. Paní Ryšavá byla v Tylově domácnosti velmi častým hostem, trávívala tam celé dny a často, když Tylovi nemohli na svoje děti dáti pozor, poněvadž byli zaměstnáni v divadle, jejich robátka opatrovala, pohádky jim vypravovala a do postýlek je ukládala."

Pamatuji se, jakoby to dnes bylo, na svou návštěvu u paní Marie Ryšavé. Bylo to 29. ledna 1902. Přišel jsem tenkrát, abych zachytil, abych zaznamenal její krásné, její pamětihodné vzpomínky. „Pospěšte si," řekl mi Karel Šimanovský, když jsem u něho byl za týmž účelem, „pomalu usne naše pamět dřív nežli my." Nezapomenu nikdy na svou návštěvu u paní Anny Klicperové, vdovy po nejzasloužilejším dramatickém spisovateli českém, nezapomenu a vždycky budu radostně vzpomínat na hodiny, jež jsem prožil v bytě paní Marie Ryšavé. Ta její milá, vlídná, prostá srdečnost! Zastihl jsem ji a jejího manžela v družném hovoru. Na stole hořela chudičká lampa — manželé seděli vedle sebe a právě toho večera vzpomínali na doby a události dávno minulé a celým světem zapomínané. Jak jí zaplanuly oči, když jsem řekl, proč přicházím! Když popisovala, jak Tyla poprvé viděla, jak k ní přistoupil, jak vypadal . . . živě jsem si ho představila takřka jsem ho viděl před sebou.

Jakobych slyšel její milý, její lahodný hlas, když vypravovala:

„Naposledy viděla jsem Tyla hrát v „Chudém komediantu", v němž hrál titulní roli. Chudý komediant! Josef Kajetán Tyl jako herec v tomto kuse skončil, dohrál. Už nikdy potom se na prkna nedostal. Od té doby bylo smutno a trudno u naší společnosti. Stěhovali jsme se do Vodňan. Tyla vezli na voze, a my šli za povozem zaraženi a zadumáni. Tyl žloutl v obličeji a nápadně hubeněl. S Tylem jsem na této cestě několikráte mluvila. Vždy končil hovor poznámkou, že se těší do Plzně.

Přijel tam v ubohém stavu. To už bylo zrovna úzko na něho se podívat. Byla jsem u Tylů celé dny. Když nadobro ulehl, aby už nikdy nepovstal, ležel v malém pokojíku na chuďoučkém loži. Bída, hrozná bída čišela odevšad. Z té doby pamatuji se na episodu, kterou mně hned na to vypravovala Anna Rajská. Tyl žádal několikrát, aby mu někdo podal zrcadlo. Chtěl se chudák na sebe podívat — chtěl se přesvědčit, jak vlastně vypadá. V bytě bylo jediné zrcadlo, které před Tylem uschovali, a když naléhal, aby mu je podali, zamluvili to a všelijak se vymlouvali.

Jednou, když byl s dětmi sám doma, s namáháním opustil lože a tak dlouho hledal, až zrcadlo našel. Anna Rajská právě vstoupila do pokoje. Spatřila Tyla u okna se zrcadlem v ruce. Tyl se obrátil, položil zrcadlo na okno a řekl: „To vypadám! Teď chápu, proč jste mně nechtěli zrcadlo podat. To už nejsem ani já . . .!

Téhož dne byla jsem u Tylů a hezky dlouho jsem poseděla u jeho lože. Zvolna, namáhavě a vzdychaje bolestí obrátil se Tyl ke mně. Vypadal jako umučení. Nedovedu říci, jak mně bylo, když jsem pohlížela do jeho strhaného obličeje. Jenom oči zůstaly jak bývaly — velké, horečně lesklé.

V těžkých těchto hodinách zůstali Tylovi věrni profesoři Smetana a Karlík. Smetana paní Tylové občas knihy přinášel. První kniha, kterou přinesl, jmenovala se „Povstání Marianských lázní". Když paní Tylová knihu rozevřela, nalezla v ní papírový peníz. Takovým způsobem jemnocitný Smetana poskytoval podporu. A to se opakovalo často. Bylo té podpory svrchovaně zapotřebí. To je ta nejsmutnější vzpomínka, kterou mám a kte-

rou si často hořce připomenu. Když si tak pomyslím, co se ten Tyl napracoval, co se nalopotil, co nocí probděl u psacího stolu, co všechno napsal, je mně ho z té duše líto, že z toho všeho nebylo ani tolik, aby obstaral pro svou rodinu, co nevyhnutelně potřeboval. Líto je mně ho proto, že jsem vídala jeho ustarané oči a že jsem ho vídala na loži slzet, když se ti jeho capartíčkové batolili kolem něho, a on na ně bolestně ze svého lůžka se díval.

Jsem s Annou Rajskou pamětnicí památného okamžiku, kdy Josef Kajetán Tyl umíral.

Bylo 11. července 1856 — v pátek. Přišla jsem jako obvykle hned po polednách k Tylovům. Vešla jsem do pokoje, v němž ležel Tyl. Dech se ve mně zatajil a na celém těle mne zamrazilo. Nad Tylem se skláněla paní Tylová a Anna Rajská. Nejstarší hoši Tylovi, Otakar a Stanislav, kteří už chápali, co se v tu chvíli odehrává, usedavě plakali. Ostatní děti klidně si hrály.

Tyl v tu chvíli, když jsem vstoupila do pokoje, umíral. Viděla jsem strhané, ve sloup obrácené oči — viděla jsem, jak se naposledy zavlnilo celé jeho tělo a jak se rty jeho pohnuly, jakoby chtěl ještě něco říci. Hasl bez hlesu — duše jako vánek uletěla z těla, jež bylo už tak vymořené a vysílené, že ledového stisku Morany ani nepocítilo. Klesla jsem u dveří na kolena, sepjala jsem ruce a vypukla jsem v usedavý pláč. Tylovi jsme nemohli zatlačiti oči. Pořád a pořád se otevíraly a pořád pohlížely do světa. Přišli herci — Krumlovský, Kramuele, Štandera, Čížek, Marie Čížková, Greinerová.

Na místo Tyla přišel starý Gran.

„V tu dobu jsme se seznámili, viď, tatínku," řekla měkkým hlasem a s vlídným, zahřívavým úsměvem ke svému muži. V Plzni jsem se r. 1861 provdala. Dne 9. června v úterý měli jsme svatbu a druhého dne na to, ve středu 10. června dostala jsem od ředitele Thomea nabídku, že by mne angažoval za zemřelou „anštantní" dámu Wiedermannovou. Odepsala jsem, že jsem se právě provdala za Karla Ryšavého. Odepsal, že nás tedy angažuje oba. Ale nic z toho nebylo.

„To je tak", poznamenal pan Ryšavý — „byli bychom nabídku přijali a dost možná, že bychom byli v Praze zůstali na vždycky. Maminko — je to tak, nebo není? Zöllner je toho vinen, že jsme se do té Prahy nevypravili. Pořád za mnou chodil, přemlouval mne, abychom od něho neodcházeli, že jsou v Praze divné poměry a že zejména pro mne nic z toho nekouká. Tak dlouho do nás hučel, až jsme se rozhodli a do Prahy nejeli . . ."

„Ještě jednou," pokračovala paní Marie Ryšavá ve svých vzpomínkách — „zasvítila mně hvězdička z Prahy. Nabízel nám do Prahy angažma nebožtík pan Švanda ze Semčic, jenž přijel za námi do Hradce Králové a vyjednával se mnou, abych vystoupila v prvním zahajovacím představení r. 1862 jako carevna Jelena v Hálkově „Králi Vukašínu".

Pak si přál pan doktor Rieger, abych vystoupila v kuse „Matka a syn". Psal mně to pan Švanda ze Semčic, jenž mne tehdy důtklivě kladl na srdce, abych se o tom nikomu nezmiňovala. Vyjednávání jsme sami přerušili, poněvadž nám neslibovány ani takové podmínky, za jakých jsme byli angažováni u společnosti. Ale to by konečně bylo nerozhodovalo. Byli jsme chudí kočující herci — já si měla pořizovati kostým — sami jsme si měli hraditi cestu! Byla ještě celá řada obtíží při tom, a facit všeho byl, že jsme zůstali při společnosti. R. 1866 angažoval nás oba pan Švanda ze Semčic, u něhož jsme pobyli 11 roků a na kterého oba rádi často vzpomínáme. Od pana Švandy ze Semčic postoupili jsme k panu Pištěkovi, u něhož jsme zůstali 13 let. Pak jsme byli na Moravě, kde byl ředitelem redaktor p. Václav Hübner, později u společnosti pana L. Chmelenského, s nížjsme byli r. 1893 ve Vídni a r. 1894 v Dalmacii. Do Prahy, do Výstavního divadla dostali jsme se roku 1898, kdy nám dopsal tehdejší ředitel pan Jan Vávra.

* * *

Není tomu dávno, co jsem se setkal naposledy s paní Marií Ryšavou v Národním divadle. Seděla na lavičce v úzounké chodbičce u vrátného, a když jsem ji uctivě pozdravil, ani mne nepoznala. Když jsem se vracel od telefonu, vlídně mne pozvala, abych se vedle ní posadil. Postonávala očima — omlouvala se, že špatně vidí. „Ale jinak", dodala s úsměvem, „všechno by ještě ušlo. Přišla jsem na chvilku, abych se tu ohřála — pohledem na ten život, na ten rej. Už jsem

také dohrála. Nežaluji. Bůh zachraň! Vyplnil se můj nejkrásnější sen. Už je tomu řada roků, co jste byl tenkrát u nás. Zůstala jsem tu z pamětníků Tylových poslední. Jen nedej Bůh, aby se mi zavřely oči dřív, než umrou!"

Ti, kdož přičinili se o to, aby umělkyni zajistili klidný večer života a že mohla na první naší scéně ukázat, že byla z nejlepších českých hereček, zasluhují, aby pietní jejich čin byl zaznamenán na trvalou paměť! JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

SLOVANSKÁ HUDEBNÍ UNIE nevznikla dnes ani včera. Trvá již několik roků a její činnost, výhradně směřující k organisování výkonného hudebnictva jako stavu, přinesla již mnohý positivní výsledek. Ale nejširší veřejnost dozvěděla se o bytí této instituce teprve representačním koncertem, který byl skutečnou událostí saisony. Pořadatelstvo jeho dobře vytušilo, že prvý tento krok před soudnou stolici obecenstva musí vymykati se z rámce obvyklých podniků toho druhu. A tak nejen že získalo dosud neslyšené těleso orchestrální, silné počtem i zdatné uměním — ale i navázalo pořad koncertu na jubileum sedmdesátých narozenin Dvořákových a nedávných abrahamovin Karla Kovařovice, jenž jako přední příznivec organisačních snah Slovanské unie chopil se taktovky a stmelil svým uměním všechny prvky, z nichž složeno bylo jeho poddanstvo, v jeden zářivý a úchvatný celek.

Nelze nerozepsati se o něčem tak mimořádném, tak nezapomenutelném, jako byl onen večer. Umění komposiční s reprodukčním podávalo si tu ruce, bohatá invenční jiskra Dvořákova rozdmychovala se k plnému žáru genialním nadšením dirigentovým. Zejména v „Husitské" překonáno vše dosavadní. Kovařovic vyvinul zde všechen svůj jemný smysl pro odstiňování kontrastů a vzepnul se k velikému gestu, jež podmanilo hráče docela. Zvuky táboritské hymny v plném fortissimu vsuggerovaly sen o historické slávě!

Slovanské hudební unii přeji ze srdce dalších úspěchů tak jarých a životných. A jaké uznání mohlo by chabé péro přinésti těm, kdož jako dva oslavenci, mrtvý a živý, dali ty krásné chvíle srdcím všedností života zemdleným? Nemožno činit více — jen děkovat. Tak vřele — jako děkovalo nadšené obecenstvo neutuchajícím potleskem. Věru, Dvořák i Kovařovic, každý ve svém smyslu, mohli by spokojeně říci s Mozartem: Moji Pražané mi rozumějí!

—ttl.

KŘESADLO. Vinohradské divadlo vypravilo pro dětské představení dánskou báchorku, kterou s použitím motivu Andersenovy pohádky napsala Elith Reumertová. (Přeložil dr. Bořivoj Prusík.) Pohádka v této úpravě má několik vděčných a poutavých momentů, jež dětskou drobotinu jak náleží bavily. Bylo jí na premiéře, kterou jsme viděli před vánočními svátky, plničké divadlo. A byla na ni rozkošná podívaná! To je to pravé, to je ideální publikum! Všechno docela jinak vnímá, než my, světa trampotami znavení a ostřílení. Dvě, tři hodiny v divadle uplynou jako voda — a ještě je toho tomu malému světu málo!

Jak byste neznali pohádku o vojáčkovi, jenž úskokem zmocnil se čarodějného křesadla? Když všechno stříbro a zlato utratil a v největší bídě se octl, nezbylo mu, než to křesadlo. Ani potuchy neměl, jaká zázračná moc a síla se v něm tají! Bylo mu tak zle, že ani na sirku neměl. A tu si vzpomněl na křesadlo! Zakřesá, aby si dýmku zapálil . . . a v tom stal se div divoucí. Hafan se tu objeví a jen čeká na vyslovení nějakého přání. Vojáček si vzpomene na princeznu, a než se naděje — princezna je u něho v pokoji. Hafan ji zase pěkně položil do královské postýlky, ale zlá z toho byla v paláci mela. Vojáček si na princeznu zakřesal podruhé — hafan ji zase ochotně a poslušně přinesl — ale dlouho netrvalo, a za ní přišli pan král, paní králová a celá smečka biřiců. A bylo po radosti a po milování, milého vojáčka popadli a na šibenici s ním. Ale co je všechna moc královská proti takovému pohádkovému křesadlu! Když už vojáček pod šibenicí stál, poprosil, aby si směl naposledy zakouřiti ze své dýmčičky. Rozumí se samo sebou, že vyhověno milostivě poslednímu přání odsouzencovu. To haló v divadle, když vojáček zakřesal, a hafani se objevili! A už bylo vyhráno. Pan král přišel o korunu, vojáček si vzal princeznu, a drobotina byla radostí nad tím u vyjevení.

Herci Vinohradského divadla sehráli pohádku s chutí. Dětem líbil se zejména p. Pražský jako vojáček s křesadlem, a velikého zalíbení došla sl. Štěpničková jako princezna zlatovláska. Nejpodařenější bylo jednání, jež odehrává se v ložnici princezniné. Pan Zakopal a paní Zelenková jako královští manželé rozesmáli celé divadlo každým hnutím, neřku slovem. V Šimáčkově illustrovaném vydání Andersenových pohádek, jež mistr Jaroslav Vrchlický přeložil, je na titulním listě pohádky vyobrazen pan král. Navlas tak vypadal pan Zakopal, jenž humorem kypěl. V pohádce je zaměstnán skoro celý činoherní personál. Líbilo se nám, že všichni hráli s vervou, jakoby neměli před sebou drobotinu, o které by se mohlo míti za to, že je pro ni všechno dobré! J.—

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ provedlo 30. prosince „Carevnu", tříaktovou hru maďarských autorů L. Biróa a M. Lengyela (v překladu G. N. Mayerhoffera). Effektní hra z ovzduší ruského trůnu („Carevna" titulu hry je dle všeho*) Jekatěrina vtoraja, 1772—1796) má za děj, vedle milostných zachvěvů carevny, boj její a jejího rádce kancléře Soltykova se šlechtou, proti pruské straně a ve prospěch lidu. Dvojí spiknutí zosnovala šlechta** proti panovnici, v prvém zachrání ji poručík hrabě Alexej Sergějovič Černý, jenž se stává po té jejím milencem přes to, že miluje dvorní dámu carevninu Jašikovnu, ale chtěje býti více, držitelem moci a vladařem, spojí se později, vida, že je jí jen milencem, se šlechtou dvorskou, osnující druhé spiknutí. Nechce však

* Praví se o ní v kuse, že odstranila mučení a to byla Kateřina II.

** Dějiny však o ní tvrdí, že upevnila výsady šlechty.

její smrti, jako ona, nýbrž svoluje jen k sesazení carevny, internování její do kláštera a dosazení na trůn velkoknížete Ivana. Převrat však zmaří chytrý diplomat Soltykov, jenž odzbrojil nespolehlivé „černé husary" palácové gardy, zmocnil se osnovatelů spiknutí, šlechty a vniká k carevně, právě v okamžiku, když milec její hrabě Černý byl ji pokořil a teprve v úzkostech k němu se tulící a jemu vladařství slíbivší carevnu chrániti slibuje. Carevna, vyváznuvší z nebezpečí, dává nyní i jej zatknouti a v prvním návalu hněvu chce jej dáti s ostatními usmrtiti. Posléze však, milujíc jej, přes to, že zvěděla o jeho lásce k Jašikovně, přece jej propouští, když jí byl v tom do oka padl francouzský vyslanec Vicomte de Roncourt, s nímž uzavírá — týmiž téměř slovy a výjevy — stejný důvěrný svazek, jakým před tím připoutala k sobě Černého. Tento poslán je na bojiště a po čase obdrží i milenku Jašikovnu.

Příběh, v němž dovídáme se mnohého o politických dějích té doby, o spojení Rusů s Francouzy proti Prusku a Turecku, o dobývání Kavkazu, o nespokojenosti šlechty, o dvorských piklech, hlavně však o povaze carevny už stárnoucí (prý 38leté), o její zamilovanosti a záletnosti přelétavé, končí tedy smírně, ačkoli mnoho v něm událostí pohnutých a silně působících. Sardouova „Mme Sans Gêne", Bozděchova „Zkouška státníkova", Bernardova „Marseillanka", jež mají podobný děj a podobné figury (zvláště Soltykov „Carevny" je ušit z téhož sukna jako Kounic „Zkoušky státníkovy", a Fauché z Madame Sans-Gêne), stojí však mnohem výše, jednak přesvědčivostí, napínavostí a vážností děje, jednak opravdovostí a ušlechtilostí hnutí svých hlavních postav, kdežto „Carevna" nestrhuje, jsme stále klidni, diyák ví napřed o každém spiknutí, že je marno, víme, že Černému se nic nestane, četné postavy dramatu jsou sobecké a malicherné nebo směšné, zvláště ta „Carevna" — chápeme, že se kus líbil německému obecenstvu, kde je vše vhod, co sesměšňuje slovanské bohatýry.

A carevna byla přece jen bytost znamenitá — sami autoři líčí ji jako zdatnou a pilnou vladařku, která má o všem svůj úsudek, jedná prozíravě, energicky, pracuje uvědoměle. Když na druhé straně, výjevem s francouzským vyslancem strhují ji s prestolu, neboť dávají jí vyznání lásky a sladké lákání pronášeti týmiž slovy, jakými oddávala se svému dřívějšímu milenci a asi i všem předcházejícím, dle slov Soltykova ironisujícího ji: „vždyť jsem jen slabá milující žena", jeví se nám bytostí chatrné duševní potence.

Nejzávažnější chybou dramatu je tedy zlomený charakter a tudíž nesympatičnost titulní postavy — chyba, kterou ovšem autorové asi chtěli, snažíce se zalíbiti svému diváctvu, kteří ještě nezapomněli, kdo je porazil za poslední vzpoury. Nelze popříti, že si i tu vedou opatrně — není to vyslovená karikatura tato carevna, vše se pohybuje na ostří nože. Referent divadelní ovšem nemůže v několika hodinách mezi premierou a tiskařským lisem prostudovati literaturu o ruských carevnách, ale vzpomínaje všeho, co četl v pracích historických i belletrii o této zajímavé hlavě na ruském trůnu, má dojem postavy bohatýrské; „Carevna" však je ještě směšnější nežli „Světa pán v županu", tím spíše, že co se in puncto lásky odpouští muži jako rys mužského, v lásce málo stálého charakteru, neodpouští se ženě a nepochopuje se u ní. Tahle carevna že by se dala v objetí milence překvapovati tak hloupým dvořanem, jako je Dymov? Máme dojem, že nám Biró a Lengyel carevnu skreslili, ačkoli technika kusu je, jak u jednoho z obou autorů bylo lze předpokládati, velmi obratná.

V popředí zájmu diváctva byla ovšem „Carevna" pí. Májové, která je v sympatických úlohách šťastnější. Také jí schází mohutnější hlas v divokých scénách kusu, kde selhává; ač její hra byla pravdivá, sladký její timbre ve scénách lásky poslouchá se z úst těch příjemněji. P. Dobrovolný (Soltykov) až na nějaké přeřeknutí sehrál velmože-diplomata se žádoucí porcí vznešené chytrosti a úhořovité oddanosti. P. Tesař byl v hraběti Černém mužně pevný, třeba bychom nevěřili, že tento muž mohl právě nepřetržitě ujeti z jihu téměř 60 hodin koňmo, a ve scénách ctižádosti pokořované byl životně rozhořčený. Na něžnou Jašikovnu byla ve vinohradské souhře spíše rostlá sl. Štěpničková, nežli sl. Baldová. P. Pražský, jako francouzský vyslanec by byl carevnu Jekatěrinu neuchvátil. Ostatní úlohy jsou nepatrné. Režie v rukou pana Dobrovolného vypravila pěknou scénu v paláci, kroje dobově věrné a souhru živou a spádnou. Dr. P.

MALA PLAVOJKA, baščanská povídka od Jana V. z Finberka, přeložena byla do chorvatštiny prof. Kantaričem a otištěna v posledních číslech časopisu „Glasnik". Prof. Kantarić, překladatel „Bar Kochby" Vrchlického, obdržel aut. svolení i k překladu povídky „Imićova Ljubica" otištěné v „Máji".

L. N. Zvěřina: PŘED BRANOU ŽIVOTA. (Bolesti, touhy a hněvy). Bibliotéka fondu Julia Zeyera uvádí nevelkým svazečkem básní do veřejnosti nového poetu. Mladý básník, na půl ještě ztracen do svých snů, probíjí se bolestmi k opravdovému nazírání na život. Ač zklamán ve svých snech, znovu a znovu se k nim utíká, ve spárech bolestí hrnou se mu na rty rouhavé sloky, ale i u něho nastává svatvečer, kdy hlodavé bolesti zdřímly a jeho duše sní pohádku o štěstí, raduje se ze života, oddává se kouzlu přírody, zpívá nadšené sloky lásce a opíjí se myšlenkou věčného přerodu. Pěkné jsou některé jeho nálady přírodní, suggestivní je Únorové nocturno, vzletným tónem nese se improvisace hymny slunci, vtip mají některé jeho ritornelly. Tklivá je také jeho báseň Cestou do Kunvaldu věnovaná památce českých bratří. Verše L. N. Zvěřiny neupomínají přímo na žádného z našich, ani cizích poetů, vše zdá se vyvěrati z vlastní autorovy duše, a to je ovšem knize nejlepším doporučením. Forma Zvěřinova již nyní je pěkně vybroušená a vkusná a charakterisuje ji jistá plnost a jadrnost výrazu. V tom suchopáru, který nyní zavládá většinou v knihách nové básnické generace, je knížka Zvěřinova malou oasou, kde ještě nalézti lze trochu poesie. —a—

Toto číslo vydáno dne 3. ledna 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SESTINA.

O, splynout s duší všeho, všeho světa,
být v lese laní, šerou myškou v poli,
být motýlem, jenž v kalich květů slétá,
být balsam tam, kde hlubé rány bolí,
být echem každé velké lidské snahy,
být sluncem ve dne, lunou večer vlahý!

Ó, jaký pocit dojemný a vlahý,
ve vlastním tepu cítiti tep světa!
Mít pochopení pro mravence snahy
a necítit se větším červa v poli!
I sama rána mnohem méně bolí,
když motýl-soucit na ni tiše slétá.

Duch, s nejvyšších jenž zářných výší slétá,
kde myšlenek dech ovíval jej vlahý,
když marnou touhou choré nervy bolí,
rád odpočine v nížinách si světa.
V sled spokojí se chudobkou rád polí,
kdo neznal mezí pro let svojí snahy.

Ó, ubohé a marné mládí snahy,
kdy v každý problém tisíc tuch se slétá
s tisíce jiných opuštěných polí!
Když stáří večer teple mdlý a vlahý
záplavou rudou zhalí obzor světa,
je prázdno v duši a tvé srdce bolí!

Proč, bože, bolí? Proč jen srdce bolí?
Proč vyčítá si marnost choré snahy,
chtít vznést se k výši, k marné slávě světa?
Jak krkavců když tlum se chtivě slétá
v bojiště trávník, čerstvou krví vlahý,
tlum výčitek se nese duše poli.

Jde život, oráč, lícham tvých polí,
krok jeho každý až v tvé srdce bolí.
Jde tiše, přísně, na čele pot vlahý,
a ostrým pluhem zabírá, pln snahy,
bys ty byl sýt i ptáků houf, jenž slétá
se za pluhem tím se všech končin světa!

Být květem polí, však i srdcem světa,
v němž vše se slétá, všechno jásá, bolí!
Ký pocit vlahý, vrchol lidské snahy!!

LOTHAR SUCHÝ.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Teprve když přišel na pomoc vozka a domluvil děvčátku, že to není ani almužna ani žert, přijalo dárek, ale položilo jej hned vedle sebe na kámen, jakoby řeklo, toho že nepřijímá pro sebe, a nechť si o tom rozhodne teta.

Potom tři koníci vlekli kočár dále a výše. Když byli nahoře, vozka ohlédl se se svého kozlíku a ukázal poněkud v pravo, do dálky.

„Co je tam?“ zeptal se Martin, neboť nikdo upozornění tomu nerozuměl.

Vozka jenom ledabyle zahlesl:

„Skaderské jezero.“

Skaderské jezero!

Skutečně, jaká úchvatná podívaná, jaká velikolepá, nádherná krása! Všichni čtyři byli udiveni, že toho nepozorovali na prvý pohled. Ska-

derské jezero lesklo se mezi albanskými horami, jakoby tam byl zapadl kus modravé oblohy, omžené lehoučkým našedlým oparem. A ty velebné, obrovské kulisy hor kolem něho! Svahy a soutěsky jejich plny jsou událostí, v nichž jako v pohádkách vystupují na jeviště postavy polodivokého, namnoze ještě loupežívého lidu.

„Tam také se musíme podívat, aspoň na jezero!“ dychtil Polykarp Martin, a všichni ovšem souhlasili. Nebudou jako obvyklí jednodenní cestovatelé na Černou Horu, kteří vykonávají v kočáře nebo v automobilu jízdu na Cetyň a honem zpět, ničeho nevidouce než spousty kamení, ničemu nerozumějíce, ani lidu, ani krajinám a poměrům, ovšem ani jazyku, a kteří mají dosti odvahy a opovážlivosti, že chtějí tu zemi a národ kritisovati při každé příležitosti a brousiti si o ně více nebo méně podařený vtip.

Za nejutěšenější nálady dospěli do Něguší, kde jim vozka hlásil odpočinek. Koníci potřebují aspoň hodiny, aby se jakž takž nakrmili a napojili, vždyt cesta po těch čtyřicetidevíti serpentinách byla krušná.

Zikmund Tetiva již zase chápal se své náčrtkové knihy. Zaujalo ho několik rázovitých černohorských postav, mezi nimi nejvíce vysoký stařec šedivých knírů, jehož prsa byla ozdobena několika vyznamenáními a řády. Starý bojovník, jenž před lety se zúčastňoval památných tažení a vítězných bojů, ze kterých po všem světě se šířila černohorská válečná sláva.

Polykarp Martin zatím se dal do hovoru s vlídným a ochotným kapetanem něgušské celnice a přijímal od něho dobré rady, týkající se dalších černohorských výletů. Kapetan navrhl jim lákavý program, jak nejlépe by mohli poznati pozoru nejhodnější partie Černé Hory, která má ještě mnohá jiná zajímavá místa, než jsou jako nekonečné vlny kamení.

Pak, když co nejšetrněji byla prohlédnuta zavazadla, pozval všechny čtyři na černou kávu a uctíval je při tom papiroskami z vonného černohorského tabáku. Nabídka jeho byla tak roztomilá, že neodolala ani paní Vernerová, aby nepřijala papirosky a nevydechla z ní několik modrých kotoučků.

Hodina příjemného pobytu v Něguších protáhla se na dvě, ale ničeho nezmeškali. Právě o polednách vydali se vesele na další cestu a o půl třetí spřežení unavených koníků zostřilo klus, projelo živými cetyňskými ulicemi a zastavilo se před známým hotelem.

XII.

„Tedy se chcete vydati k našemu černohorskému moři,“ pravil k nim důstojník, který dobře rozuměl česky a s nímž se byli na Cetyni seznámili, „velmi vděčný úmysl, budete Barem a Ulciní mile překvapeni. Doporučuji Vám k delšímu pobytu zvláště Ulciň, kteréž místo jest jako stvořeno pro velkoměstské výletníky, hledající opravdového osvěžení. Tam nic vás nebude vyrušovati, pěkně si odpočinete po ruchu hlučného světa, gospodin Verner teprve tam bude se moci sluniti v ráji svých libánek.“

Usmál se šetrně a vypravoval, jaké jest Ulciň skvostné přímořské zákoutí. Koupání je tam ideálně krásné, z obydlí možno rovnou sestoupiti do vody, která na více než sto metrův ode břehu ještě jest dosti mělká i pro neplavce, a což ten sametově jemný písek! A okolí té mořské lázně, jak nádherné okolí! Na jedné straně zátoky rozkošný výběžek Ratislava s domem a parkem královského prince, na druhé straně polozbořený ulciňský hrad, někdejší pevné sídlo mohamedánských Korsarů, uprostřed pak ulciňské zahrady a nové domy s džamijí a minaretem. Všechno uzavřeno jako v půvabném pouzdru, a nevíte, co jest hezčí a cennější, zda šperk nebo to pouzdro.

„V Ulcini se ubytujte u starého Špíra,“ zněla další rada, „tam se budete míti nejlépe. Špíro je sice podivín, mívá snad trochu drsné vrtochy, ale je to poctivý chlap, a bude-li mu vyhověno také s vaší strany, uvidíte, že budete ve všem všudy u něho spokojeni. Dům jeho jest na nejlepším místě u moře, kuchyň dobrá, budete tam více jako doma u pečlivého tatíka, než v hostinci, cizí hosté vás nebudou znepokojovati, poněvadž jich tam mnoho nebude, mát hotel Špírův toliko čtyři hostinské pokoje, ze kterých nejméně dva nejlepší zaujmete sami.“

A když rozradovaní výletníci souhlasili, důstojník ochotně se nabídl, že telegraficky oznámí Špírovi den jejich příjezdu, aby pro ně připravil pokoje i obědy.

„Kdybyste k němu vtrhli bez předchozího ohlášení, ubezpečuji vás, že by pro vás neměl ani sousta a třebas měl pokoje právě prázdné, dělal by vám drahotu s nimi. Špíro si potrpí na pořádek a náležité ohledy k své důležité osobě, na to vás také upozorňuji. Ale vy jste dobří lidé, dovedete mu vyhověti, a nepochybuji, že pobyt váš u něho bude příjemný."

Vtipkovali o tom později, když se rozešli s důstojníkem, a zejména literát se kasal, že toho podivínského hoteliera naučí, jak si má vážiti svých hostí. To přece by byl v té vychvalované Ulcini obrácený svět, kdyby hosté se měli klaněti svému hostinskému. On má přece vyhovovati přáním svých hostí a nikoli aby hosté se třásli před ním.

Ale paní Vernerová v tom spatřovala něco jako příjemně očekávané dobrodružství a těšila se na Ulciň i na Špíra více, než na kteroukoli jinou část své cesty.

Ustanoveno, že Cetyň s okolím si ponechají na dobu pozdější a že tedy hned se vydají do Bara a do Ulcině, kde život jest nejpestřejší a, pokud jejich uměleckých úkolů se týkalo, nejvýraznější. Důstojník jim toho již tolik napovídal o ulciňských obyvatelích, že zejména Tetivovi a Martinovi šla z toho až hlava kolem. Když jim poutavě líčil, že kromě hrstky Černohorců jsou v Ulcini mnohem četnější mohamedáni, a to Turci i Albánci, z Albánců opět křesťanští Malisoři, dále zajímavé zlomky jiných albánských kmenů, že je tam také čtvrt cikánská a že tam dokonce žijí černoši — náš Zikmundíček již si v duchu komponoval látky k obrazům, kdežto v hlavě Polykarpově se pletlo najednou několik exotických novell.

„To bude pastva pro naše umění!" vykládal literát. „Tuším, že po našem chystaném Bílém vojsku přijdou na řadu ještě jiné vynikající obrazy, slovesné i hudební skladby. He, kdybychom tak řekli, že zvěčníme pověstné ulciňské korsáry, jak hodný by to byl předmět Tetivova štětce, Martinova péra a Vernerova — čím pak ty píšeš svoje komposice, Jene, taky perem nebo jenom olůvkem? Já již umírám nedočkavostí, podaří-li se nám v Ulcini uviděti také něco z proslulé krásy tamějších žen. Povídal o tom ten důstojník, a četl jsem již dříve v Praze, nevím již, ve kterém spise, že v Ulcini bývaly nejspanilejší ženy a že až dosud zachovalo se dosti té krásy mezi Ulciňankami. Turečtí páni korsáři kromě jiných cenných věcí loupili také hezké ženy a dívky a dováželi si je do Ulcině do bezpečného hnízda. Mívali prý bohatou sbírku takové živé sličné kořisti — kozel ví, co nás, svobodné mládence, tam ještě očekává! Co mne se týče, nebránil bych se některému notně zamilovanému dobrodružství, některému hodně zajímavému románku, něčemu podobnému, jako byla Pierra Lotiho závidění hodná Azyiadé. Ovšem, o takové podnikání může se pokoušeti pouze přítel Zikmund Antonovič Tetiva a Polykarp Ferdinandovič Martin, kdežto náš skladatel musí pěkně zůstávati v haremu u své jediné ženušky. Tady vidíš, Jene, přednost našeho svobodného stavu, a přeji si jenom, aby se ti po něm nikdy nezastesklo."

Tlachal bez ladu a skladu, až Tetiva musil ho krotiti, když hovor jeho se stával poněkud výbojným. Milý Polykarp Martin byl by se nejraději vydal na cestu do Ulcině hned, v tu samou chvíli, takřka až hořel netrpělivostí.

Jenom letmo obhlédli hlavní černohorské město, jeho význačné budovy, monastýr s řadami ukořistěných tureckých děl před ním, vzdušný Orlov Krš s náhrobkem mitropolity Danila, zvonici, pravoslavný kostelík se hřbitovem, ohraničeným železným plotem, jehož tyče tvoří hlavně z pušek. Zastavovali se u obchodníků se starými zbraněmi, navštívili několik malých kaváren a hlavně pazar, kde poprvé uviděli opravdového, slepého guslara a kde za každým krokem vábily je k sobě velezajímavé mužské i ženské typy. Jednotlivosti jejich Bílého vojska vybavovaly se jim při tom v mladých hlavách, nejvíce arci malířovi, který měl nejvnímavější porozumění pro každou výraznou tvář, pro každý svislý knír nebo malebnou část šatu. Zvláště ho poutaly vysoké postavy starých Černohorců, z nichž každý si vykračoval jako bohatýr, kterému náleží alespoň půl království. Struku maje přes sebe tak ledabyle přehozenu, že třásně její se plouhaly v silničním prachu, činil každý takový Černohorec dojem hrdého římského notábla.

Malíř také se dověděl, že brzo z jara navštívil Černou Horu také jiný český umělec, mistr Alfons Mucha, a náš dobrosrdečný Tetiva pocítil v sobě něco podobného žárlivosti a obavu, aby

ho proslavený český malíř s myšlenkou o Bílém vojsku snad nepředešel. Zejména když mu bylo řečeno, že Mucha rozmlouval o svých uměleckých plánech s králem Nikolou a že slíbil vrátiti se napřesrok na Černou Horu a pobýti tam několik neděl, náš milý Zikmundíček až se zachvěl úzkostí.

To by byla ovšem osudná čára přes jeho malířský koncept. Ačkoli druhové mu záviděli, že úkol jeho, pokud Bílého vojska se týče, jest jakožto úkol malířův nejvděčnější, přece teď jim záviděl, nebot se o to veliké tajemství nemusili tak strachovati jako on. Než dobrácká mysl jeho opět brzo se uklidnila a potěšila se nadějí na zdar. Rychle, až zimničně horlivě črtal do svého skizzáře a již také počínal vrhati na papír hlavní nárysy své veliké umělecké komposice. Sama Cetyň poskytla mu k tomu několik vzácných figur.

A pak tedy bez dlouhého prodlévání vydali se do Ulcině. Na tuto rozkošnou cestu těšili se ještě více než před tím na jízdu z Kotora na Cetyň. Bylo opět krásné ráno, když je kočár o osmé hodině odvážel z Cetyně do Rijeky Crnojeviće, odkud měli uraziti část své pouti po jezeře Skaderském. Za samou Cetyní, na vyhlídkovém místě Belvederu, zjevily se jim opět malebné hory albánské s částí jezera, ale tenkráte vše bylo již mnohem blíže, než když se na to dívali předešle s výšin pod Lovčenem.

Od Belvederu silnice stále a stále se skláněla do lůna teplejší krajiny, jejíž kouzlo brzo se ohlašovalo kvetoucími keři granátových jablek, vinicemi a košatými korunami temnolistých smokvoní. Po dvou hodinách měli na pravo nad sebou staroslavný Obod, kam slovanská kultura přinesla první balkánskou knihtiskárnu, a brzo potom projížděli smavou Rijekou podle královnina letohrádku a přes pěkný kamenný most k přístavišti.

V úzkém údolí, sevřeném vysokými, většinou holými horami, slunce pražilo tak prudce, že byli jako ve výhni. Řeka, vyvírající nepříliš výše z horské paty, rozlila se tu hezky do široka a byla skorem nepohnuta jako jezero Skaderské, s kterým se níže spojovala.

Ale nekrušilo jich vedro, radostné očekávání další nezapomenutelné cesty je naplňovalo. Ani se nezastavili, aby se občerstvili, a rovnou z kočáru odešli na palubu parníčku, který byl jako hračka proti mohutnému mořskému korábu, jenž za plavby do Kotora zanechal v mysli Martinově tak neblahý dojem. Usedli do stínu napiaté plachty na palubě a prohlíželi si zajímavé okolí. Za sebou měli ohraženou královskou oboru, ve které prve s kočáru zahlédli pobíhající srny, před sebou strmé černohorské hory a pruh vody, pokryté nymfami a leknínem. Vodní ptáci, poletující již v těchto místech, upozorňovali na blízkost velikého jezera. Až se jim hlava točila z náhlé proměny a z rozdílnosti všeho toho, co ještě před chvílí za jízdy kočárem a co je již nyní obklopovalo. Jakoby se byli ocitli v docela jiné zemi, v docela jiném podnebí, v docela jiném světě. Byla právě neděle, a loď záhy se plnila cestujícími ve svátečních šatech, nejvíce ovšem černohorskými muži, ozbrojenými těžkými revolvery, kteří se vraceli z jakési vojenské služby nebo cvičení. Veselí, hovorní, polykajíce cigaretu za cigaretou těšili se na svůj domov, ležící v žírných krajinách černohorských tam na pravo za luznou vodou Skaderskou.

Pokračování.

JEPTIŠKA.

Nad starým oltářem se záře chvěla
jak reflex mystiky modravých lesků
a padala mdle na žulovou desku,
pod kterou pýcha starých rodů stlela.

A v extasi jak ztrácela se celá,
jeptiška mladá s okem jemných stesků
hned vzhůru vzpiala jako zlatou stezku,
jíž spitá duše k nebi přicházela.

Hořící růží plálo věčné světlo
jak její srdce, které nyní kvetlo
půlnoční krásou, jež se smrti vzdala.

A Madonna, jež v tichu zřela na ni,
teď vztýčila se s pozdviženou dlaní
a zlatou stezku kvítím posypala.

JOSEF ŠIMÁNEK.

STANISLAV DE GUAITA.

Jak k nebi rozprášené hlasy zvonů
jsou hvězdy, mystická noc na zem stéká,
jak rekviem, jež na mrtvého čeká,
jež dosud nepřekročil Acheronu.

Kdo překročí jej? .. Nemodlím se k nebi,
ač proti sobě stát zřím peklo celé,
Jdu s ďáblem v zápas v pýše osamělé
a cizích zbraní nemám zapotřebí.

Rozkoší chvěji se a divě jásám,
jak jásá rudý oheň na trojnoži,
a kráčím vzhůru k nepoznaným krásám.

Rozkoš, jež z ráje ani z pekla není:
Markýz de Guaita, rytíř osamění,
v zápasu s peklem bez pomoci Boží!

JOSEF ŠIMÁNEK.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Klicman nebyl z těch domýšlivých dilettantů, kteří, sotva že štětec mezi prsty udrží, nedochůdné kratochvíle své staví na roveň uměleckým dílům, nebo i nad ně je vyvyšují. Nic nebylo mu protivnějšího, nežli tlachy takových lidí, kteří okoukavše několik manýr, pochytivše z uměleckého tvoření toliko vnější slupku a naučivše se štěbetati odbornou hantýrkou, dělají, jako by všemu rozuměli a naparují se velkohubými frázemi, vyčtenými z vypiatých kritik přemrštěných esthétů. Klicman, čím o umění mluvil střízlivěji, tím cítil je hlouběji. Bedlivým pozorováním přírody, s kterou takořka srostl na své poustce, jak žertovně jmenoval a bez velké nadsázky své venkovské stanoviště, ztracené v lesích a úvalech, kterou znal za všech dob ročních i denních, v každém osvětlení, ve všedním i slavnostním hávu, pilnou prací a neúprosnou sebekritikou dobil se k slušnému stupni techniky i k jakémusi již nepopíratelnému osobnímu provroucnění malované krajiny. Ačkoli obrázky jeho vítány byly u kamarádů a mohl jimi též u svých představených získávat přízeň, nezakládal si na nich a tajil se jimi, byly mu stále jen čímsi nehotovým, průpravou; ale k čemu? Ve svém věku a ve svých okolnostech života, jehož všechna lákadla měl za sebou, věděl, že se již nedopracuje k ničemu. Ale byly mu útěchou, skicářem a denníkem jeho zapadlého života, posledním pableskem idealismu, bez něhož ten jednotvárný, nečinný život na jeho samotě byl by vypráhlou pouští. Pracuje, seškrabávaje, smývaje, co nevyhovělo jeho soudnosti, nově plátna k přijetí nových náčrtů pokládaje, v improvisovaném atelieru doma dopiplávaje, co nahodil venku v přírodě, nebo celá odpoledne krajem za novými motivy se plouhaje, odháněl od sebe energicky nudu a prázdnotu, kterým již silnější povahy jeho stavu v těchto končinách podlehly.

„Věř mi, nadporučíku," obrátil se po jednom přípitku, který zvláště vynikal jalovou frázovitostí, „jsi ještě mlád, máš své aspirace, díváš se na vše posud růžově. Ale nechceš-li tu shníti, duševně sejít, vyhledej si brzy něco, jako já, k vyplnění života. Raději dřív, než později. Nechci ti býti havranem, krákorajícím špatné předzvěsti. Kdo sem jednou zapad', lehce se z té zakleté země nedostane ... Ostatně, není tu tak zle ... Ale život musíš si dovést upravit."

Možný poznal záhy pravdu slov Klicmanových a rád užil jeho pozvání k návštěvě. Stali se pak opravdovými přáteli, a styky jejich se upevnily. Dříve musil však Možný sám přesvědčiti se, že na dně té zdánlivě šumivé číše, kterou podává lesk, mravní volnost a rozmařilost zdejšího života, dle starého pořekadla: život vojenský — život veselý, sráží se trpká, otravující ssedlina.

I Možný dal se zprvu strhnouti vírem.

Bezstarostný, lehkokrevný Josefovič důkladně jej zasvěcoval. Uměl již ve zdejších poměrech choditi, vyznal se, kde je co nejveselejšího, kde možno něco užiti.

„Otokare, to by ses tu brzy okousal, kdybys měl život jen tak mezi kasárnami a bloumáním po ulicích trávit. Jdeš od baráků jednou dlouhou ulicí až na náměstí k hlavní stráži a jsi vlastně s celým městem hotov. Chce-li se ti nalokat trochu špíny, zahneš do židovské čtvrti okolo tržiště. Uvidíš tu podivuhodné palestýnské typy, ale za chvíli máš jich dost. Okolo pomníku Jana III. nebo na promenadě v podzámčí také se nebudeš pořád točit."

„Oho, našel jsem na svých procházkách všelicos, co mne zajímalo. Stará gothika kathedrály, barok jesuitského a františkánského kostela, kulatá bašta zámecká s renaissanční věncovitou attikou, to jsou stavby velice zajímavé, již tím jak jednotlivé slohy vnikaly a měnily se ve východním prostředí."

„Co pak jsi architekt nebo stará modlilka? Na to se jednou podíváš a máš dost."

„Pěkná věc vždy mne těší a zanechá ve mně pokaždé trochu duševního tepla," namítal Možný. „V Praze, když jsem byl nejunavenější nebo nejmrzutější, zašel jsem od Černínských kasáren Loretánskou ulicí na výstupek Zámeckých schodů, a nádherný obraz v hlubině jako tiše dřímající, ač tisícím životem vroucí metropole utišil mne a novou svěžestí vzpružil mého ducha."

„Ale máš tady něco tak velkolepého?"

„Ovšem. Leč kdo chce viděti, najde i v prostším prostředí půvab. Zanech jednou, Josefoviči, vrtohlavého přecházení alejí zámeckou, kolem vřískavé hudby a ucouraných děvčat, a jdi se mnou dále, v podvečer na Kalvarii. Rozhlédni se odtamtud po křivolakém Sanu, po věžicích a střechách města, po zahradách, polích a zvlněných lesích. To je místo, kde o samotě můžeš upevnit svou duši, činit jí nové sliby úrodnějšího života."

„Míti takové nápady necítím nutnost," poznamenal udiveně Josefovič.

„Nebo jdi," pokračoval Možný skoro nadšeně, „a poslouchej z dáli, v předvečer velkého svátku kolokoly řeckého chrámu. Hlaholí tak slavně, duní jako bouře a zase zpívají vysokými hlasy, jakoby chtěly unésti tvou duši někam do výšin."

„Víš, Otokare, má duše zlomila si již dávno peruti. Jsem odsouzen lítat jen při zemi, jako kurové. A jako slepicím na smetišti panského dvora, kde mají hojně zrna zasypáno, mně nejlépe je ve společnosti."

„Vybraná společnost polská je příliš exklusivní, ta se ti tak lehce neotevře."

„Proto beru, co zbývá. Veselí kamarádi, neupejpavá děvčata . . . Však ty sám brzy poznáš a slevíš. Zde, kde jsou jen vojáci a vojáci, a zase vojáci, kněží a popové, oni vyholení a vyhublí v černých sutanách a lodkovitých kloboucích, tito vousatí a vlasatí, sudovití v řasnatých talárech a vysokých černých, cylindrovitých čepicích se splývajícím na zad závojem, pak tu a tam nějaký zkostnatělý byrokrat, hlavně však prostitutky, židi, židi a zase židi . . ."

„Přeháníš," přerušil ho netrpělivě Možný, znepokojen tak temnou vyhlídkou do společnosti nové své garnisony.

„Ano, je tomu tak. Žid dělá tu všecko, je řemeslníkem, vozkou, hospodským, holičem, šumařem; právě dnes viděl jsem židovské zedníky ohazovat klenbu katolického kostela. A mnohdy musíš ještě děkovat Bohu, že tu vůbec jsou, jinak bys nic nedostal a zašel bys bez pomoci."

„Budsi, ale to ničeho nedokazuje . . ."

„Dokazuje," skoro již horlil Josefovič. „Dokazuje tolik, že chceš-li tu vůbec vydržet, musíš se něčím ohlušit, omámit. A k tomu je víno a vodka, k tomu je noční život, veselí kumpáni, karty a holky."

Možný otřásl se nad tou otrlou filosofií životní, ale přirozený pud zvědavosti, i jakási vážnější touha studovati život své kasty ve všech poměrech a za všech okolností, přiměly ho následovati Josefoviče.

Josefovič uvedl ho nejdříve do všech restaurací, počínaje nejlepšími, aby seznámil ho s ostatním důstojnictvem garnisony. Ukázal mu, kde se dobře a lacině jí, rozumí se, že ho zavedl do jídelny paní Rosy; v nádražní restauraci seznámil ho s dámským světem vojenských honorací, na nějž Možný působil nejlepším dojmem. Neopomenul také uvésti ho k lahůdkáři, kde scházívalo se důstojnictvo všech kategorií na přesnídávky. Tak nabyl Možný hojně známostí, a pro milou jeho povahu, i proto, že byl ve zdejším světě nováčkem,

podávali si ho téměř z ručky do ručky. Pak přišly na řadu vinárny, noční kavárny, a po stupních stále níže, až sešli do nejpochybnějších místností v zchátralých domcích na konci města. Možný měl co dělati, aby vždy nějakou lstí ušel karbanu a za všech sebe lákavějších a svůdnějších okolností zachoval si klid a volnost pouhého pozorovatele.

Ale unikl-li na jedné straně kartám, na druhé prodejným náručím, jednomu zlu, jehož objetí není o nic méně nebezpečné a jímž hyne tu stále množství nejnadanějších z důstojníků, byl by málem uvykl: molochu alkoholu. Začalo to jiskrným, rozjařujícím vínem u lahůdkáře, kde ani vonné tokajské a ohnivé kavkazské nechybělo. Pak přišly sladké likéry, zprvu jemné hollandské, kakaové, anýzové, maraskina, slezské jeřabinky a haličské silnější jarzębiaky, slivovice, araky, a v stálém stupňování, dále a dále, až přišlo se na chuť pouhému rumu a na ráz převracely se sklenky prudkého okovitu.

A vedle alkoholu ještě jeden jed, také zprvu zdánlivě tak sladký a nevinný, jako ty drobounké číšky likéru, avšak stejně vyžadující stálého stupňování, poličil na Možného rozvahu. Byl to šantán.

Usadil se v kostelní uličce, silně do vrchu od náměstí stoupající. V nevelikých několika pokojích prvého poschodí rozbil své sídlo, z nichž prvý, oddělený a jen z chodby přístupný, představoval šatnu zpěvaček, do jejíchž tajů však lehko bylo nahlédnouti, druhý odkládárnu a kredenc, třetí, trochu širší, s podiem v čele, zpěvní síň, pak ještě jeden, užší, útulnu pro pijáky, kam pro vřavu a kouř skoro slovo z celého představení nedoléhalo. Umělecký personál skládal se z jednoho komika, bývalého obchodního agenta a pak nějaký čas aktivního poddůstojníka z Plzně, kterému, když se měl vrátiti z vojny, nechutnala již práce; pak z několika maďarsko-vídeňsko-židovských zpěvaček, které již ve Vídni nebo v Pešti vysloužily si svou kapitulaci.

Ale byla mezi nimi jedna mladší, Maďarka skoro cigánského ohně, kterou bezpochyby jen naprostý nedostatek hlasu sem zahnal. Říkali jí Etelka.

A její černé oči, připomínající Zdenčiny, již již Možnému udělaly.

Začalo to sentimentalismem. Hořekováním na osud. Nostalgií po domovu. Napovězením, že necítí se šťastna v tom okolí, do něhož uvržena jen bídou. Musila, jak se obyčejně říká, pro nešťastnou lásku utéci z domova. Byla opuštěna. Vypravujíc takové a podobné úryvky svého životopisu, bez pochyby smyšleného, přikrojeného vždy dle povahy, jakou její bystré oči rozeznaly před sebou, prozpěvovala si sentimentální úryvky valčíkových melodií, vytrhávala zlaté nitky z porte-épée a ukrývala je na památku za rozkvetlé kalichy ňader, bujně z úzce sepiatého, cetkami posázeného živůtku se deroucí. Při tom co chvíli zableskla sněhobílými zoubky v smíchu, jenž křečovitě vystřídával záchvaty melancholie. Když se již s nadporučíkem viděli po několikáté, vyjížděla mu štíhlými sloupky voskových svých prstů do vlasů, a pokusil-li se ji pohladiti po sametově obrveném, smědém rameni, zakousla se mu do ruky, až zůstaly mu znáti korunky zdravého jejího chrupu v mase začervenale podlitém.

Při písních házela pointy k jeho stolu. Šel-li kolem podia, když právě řezavým sopránem vykřikávala (správněji, než zpívala) své kuplety s obligátní taneční dohrou, nezapomněla kamarádsky mu poklepat na rameno, a potkala-li jej v městě, projíždějíc se na reklamu s ostatním ženským personálem ve fiakru, posílala za ním hubičky, ač starší družky káraly ji z toho neobchodního počínání.

Možnému začínaly lichotit projevy její náklonnosti, jako krátce před tím přivykl rosolkám. Josefovič usmíval se v duchu. Viděl již vítězství své filosofie životní. „Tak to bývá se všemi, kteří sem přijdou," hučel si pro sebe. „Napřed jsou plni odporu k našemu způsobu života. Pak se chytnou do sítě, jako my o nějaký rok před nimi. Ještě chvíli se tlukou, chtějí se vymrštiti, vzchopiti. Posléze vzdávají se osudu. Otupí, jako my všichni."

Ale ještě nemělo dojíti na slova Josefovičova. Dvě příhody, na oko nepatrné, mocně vzrušily Možného a připomněly mu šikmou plochu, která se před ním skláněla.

Pokračování.

SONET.

Na křižovatkách stál. Kraj kolem něho šerý.
Už cesty mátly se. A vrátit se čas není.
Jdou hlasy půlnoční a tichá zaúpění,
jež smutkem stihají své zašlé navečery.

To byly úděsu a marných pochyb sféry,
kde srdce prudký tep a v žilách horké chvění,
var mozku šílený se ve ztrnulost mění,
a sotva ozval se, již umlká vzdech sterý.

A ticho noci zlé kams do neznáma vábí,
s přízvukem posupným tě tvrdě provokuje . . .
A náhle cítíš se tak nekonečně slabý.

Zrak smutně upíráš, mdlý poutník osamělý,
kde z nových červánků těm slunce nevypluje,
kdo příliš svobodně do dálek nocí spěli.

ANTONÍN BERGFRID.

NEKROLOG.

Z KOMEDIE ŽIVOTA. NAPSAL JAN KLECANDA.

Pokračování.

Pane cekretář!“ řekl pan rada pohnutím ochraptělý a šňupl si. „Tohle všecko já uznávám a cítím s nima. Dyt já jsem také Čech, ale dycky napřed já a pak národ. Voni tadyhle, mladý člověk a už cekretář. Za pár let jsou radou. Není to moc, ale není to k zahození. A dyt jsou na tom žebříčku ještě vyšší špryslíky a oni mají jiné školy, než já . . .“

„To všecko, pane rado, jsem uvážil, ale nemohu jinak . . .“

„No, bránit jim nesmím, držet jich nebudu, ale . . . ubohá paní . . .“

„Jaká paní?“ ptal se Konipásek, trochu nemile dotčen.

„No, odpustějí, to mi tak vyskočilo, že mám o nich starost,“ omlouval se pan rada, a že mu zvlhly trochu oči, vysmrkal se tak rázně až mu nos zmodral. „Vědí, jak jich mám rád a jak jich nerad ztratím. Oni nebyli jako jiní, kteří mají heslo, že úředník má dělat jen tolik, aby ho nevyhnali . . .“

„Pane rado, pod vaším vedením jsme všichni s láskou pracovali,“ zalichotil Konipásek, pohnut radovou srdečností.

„No, všichni ne, ale oni jo! Oni jo, a já už takového cekretáře nedostanu a já už tedy taky půjdu. Ale budu na nich rád vzpomínat . . . to budu! Tak jdou s Bohem a taky někdy vzpomenou na starýho komisfotra!“

Rozloučení u pana presidenta dojalo Konipáska daleko méně a také s kolegy se povětšině dost klidně rozešel. — — —

„Co to? Co to do něho vjelo?“ ptal se jeden. „Fabrikantem prý chce být . . .“

„Inu, posedl ho ten mamon! Má hodně a ještě chce víc . . .“

„Čerta má! Vždyt toho tak mnoho nevyženil. Špekulant je . . . dobrodruh! Začne bůh ví s čí penězi . . .“ zasyčel druhý.

„Víte, páni! Je to vlastně lehkomyslnost. Pustit se jistého chleba a jít takhle na nejisto . . .“ poznamenal třetí.

„Ale . . . v tom jsou ženské,“ zabručel starý, plešatý mládenec. „Paničce se chce lože v divadle, kočáru . . . to všecko nemůže si úředník dopřát, leda když už plesniví. A takový manželský „škláv“ musí . . . Nic se nevzpírejte, páni, musí! Všichni musíte . . .“

Jen aby to Konipáskovi neselhalo! To by mi ho bylo líto . . .“

„Selže! Pamatujte na mne! On měl docela solidní úřednickou konštrukci,“ vykládal starý mládenec. „Ve všem pořádný, na minutu . . . až na to, že byl dolů víc zdvořilý, než potřeba, a nahoru zas míň. Ale on by byl i s tím udělal štěstí, poněvadž měl tak něco, že ho člověk nemohl mít nerad. Ale aby mi ho bylo líto? Jaké pak líto? Co si uděláš, to máš! Však nejsme děti . . .“

Podobně mluvilo se týž den a pak ještě nějaký časek v kavárně u stolu, u něhož Konipásek občas sedával.

„Slyšeli jste? Náš přítel Konipásek . . .“

„Ano, ano . . . Něco prý se tam v úřadě šustlo . . .“

„Ale ale, to snad ne! Přece takový spořádaný pán . . .

„Jak pak ne? Tak najednou z úřadu vyletět! Peníze, pánové, peníze! Ono je to zlé. Tadyhle žena chce: nový klobouk . . . padesátka . . . nový kožíšek . . . stovka! A v úřadě peněz . . . našich poplatnických, rozumíme? Snadno-li se mladý člověk nezapomene?“

„A pro Boha! Tak on takhle?“ zděsil se kdosi.

„A víte to jistě?“

„Já? Já?“ rozkatil se tázaný. „Co pak jsem řekl, že něco vím? A kdybych věděl, neřeknu, poněvadž se takové věci dokázat nedají. To se pěkně zatušuje, aby holota poplatnická nevěděla, že jsou i mezi pány lumpové . . .“

„Hm, hm . . . tohle se mi nelíbí,“ šeptal jiný kdosi u sousedního stolu. „Kdyby on pan obecní starší něco nevěděl, on by tak nemluvil. Tak vida! A já myslel, že pan sekretář opravdu z lásky k věci . . .“

„K smíchu! Vy jste také takový idealista! Co pak někdo z lásky k věci vzdá se bezpečného chleba? V tom je, pane, vždycky háček . . .“

„Dobrodruh to bude! To se snadno spekuluje, když dávám do sázky prázdnou kapsu . . .“

„Chtělo se mu asi lehčího života . . . Nevoněla mu kancelářská robota,“ mluvilo se u druhého sousedního stolu.

„Vy jste naivní! Co pak se už někdo kancelářskou prací polámal?“

„I jsou tací lidé, kteří se již polámou, když vidí jiné pracovati . . .“

* * *

Léta míjela a firma „Konipásek & Spol.“ zdárně prospívala.

Lidé, kteří padají na břicho před každým úspěchem, již pomalu zapomínali, proč vlastně pan Konipásek „musil seknouti úřadem“. Dnes byl již hotovým člověkem, ba mohl se státi i císařským radou a poslancem, kdyby byl chtěl. Ale o titule nestál a na poslancování říkal, že nemá nyní času. Až zabezpečí závod, až ho postaví na pevné základy, „aby to šlo samo“, pak bude míti čas na svědomité plnění mandátu.

Lidé, již vědí vždycky ještě o trochu víc, než je pravda — takové dle přírodopisu najdete nejvíce v kavárnách u okna — tvrdili sic, že to má asi jiné příčiny. Holečku, když člověk kandiduje, to na něho protikandidáti prozradí i to, že za chlapeckých let vlezl sousedovi na hrušky. neřku-li proč najednou složil pěkný úřad. Přece nebude někdo věřit takové svědomitosti? Mandát je k tomu, aby kancelář poslance-advokáta měla dost klientů, aby fabrika poslance-fabrikanta vlivem svého šéfa dostala erární dodávky atd. Rozumíme?

Do očí to panu Konipáskovi ovšem nikdo neřekl. Ostatně, dlužno uznati, že mladý továrník měl skutečně práce a starostí nad hlavu, neboť konkurence se zapracovanými cizími firmami byla tím těžší, že tyto hleděly ho zničiti, a že naši lidé tehdy heslu „Svůj k svému“ ještě tak nerozuměli, jako dnes, kdy našinec u cizáka nekoupí, kdyby i musel českému obchodníku dvojnásobně zaplatiti. Také s nedostatkem kapitálu mladá firma dost těžce zápasila. Utopil sice Konipásek v továrně opravdu celé věno a také jeho společník přinesl na padesát tisíc — tehdy ještě zlatých — leč to bylo vše málo do podniku, který nad to ještě z konkurenčních ohledů musil odběratelům povolovati velký a dlouhý úvěr.

Leč přes to i přes všecka jiná protivenství, s nimiž začátečníci všude mívají potíže, závodu se dařilo a rostl aspoň tak, že kdo neviděl do kněh, měl dosti příčin, aby panu Konipáskovi sekal hodně hluboké komplimenty, na což má přece právo člověk mající továrnu o několika nebetyčných komínech.

Ale továrna sama nebyla jedinou starostí Konipáskovou. Byla tu ovšem ještě jeho utěšeně se množící rodina, ale s tou vůbec neměl starostí žádných, neboť rozšafná hospodyňka, paní Nasta, nechávala si starosti jen pro sebe a s ním se sdílela toliko o radosti. Co Konipáskovi vedle jeho vlastního povolání zabíralo nejvíce času, byl veřejný život. Mladý průmyslník plnil věrně, co si byl předsevzal.

Byl ve všech spolcích a jiných korporacích, jež měly za úkol povznesení našeho národního života, nejvíce však působil tam, kde pracovalo se

na posilnění a povzbuzení českého průmyslu a obchodu. Tu bylo ovšem všude dost práce, neboť valná většina spolků v době jeho přistoupení buď existovala jen na papíře, nebo spokojila se s konáním výroční valné hromady a ovšem jednoho velkého representačního bálu. Zdálo se opravdu, jakoby všecky ty korporace měly ten jediný účel, aby jejich činovníci měli na svých visitkách o zvučný titul více.

Do těchto stojatých a zbahnělých vod zapadl Konipásek jako šiška. S velkou potíží skupil kolem sebe několik lidiček dobré vůle, bouřil na výročních valných hromadách, vyvolával mimořádné valné hromady, porážel staré výbory, představenstva i jiné vrchnosti a pomáhal dosazovati nové. Pojednou byly všecky noviny plny jeho slávy... Konipásek byl osobou velice populární, ale také obávanou.

Ta největší sláva ovšem netrvala dlouho, neboť když odmítl účastenství v politické práci všech ostatních stran, jež ho k sobě lákaly, a přidržel se jedné, počaly o něm noviny psáti zdrženlivěji. I vlastní strana byla jaksi opatrná, neboť ten „človíček" byl trochu nebezpečný. Mluvil příliš upřímně, co si myslel, ba časem, ač sám poslancem býti nechtěl, vytkl politické chyby i poslancům vlastní strany, což bylo ovšem velikým proviněním, neboť v té době právě — bůh ví odkud to k nám přišlo — panovalo v Čechách veliké autoritářství a největší snad právě v té straně, jež kdysi měla na programu „kácení starých bůžků".

Ale Konipásek se málo staral o to, že ho noviny umlčují. Jeho dílo umlčeti nedovedly, třeba že se někdy obmezovaly na pouhá fakta, jména jejich původce úmyslně potlačujíce. Svolával dále schůze, pořádal přednášky, časem i do novin nějaký ten článek napsal a ... mnul si radostí ruce, když se rok s rokem sešel a on viděl, že se to v našem českém světě přece počíná nějak živěji hýbati, a že řady pracovníků rostou.

Také v rodině své byl mladý snaživec šťasten. Paní Nasta, spokojena s úkolem, jenž jí jako vychovatelce několika čiperných synků připadl, ani nezatoužila po slibovaném kočáru a s loží v divadle byla spokojena, když se tam dostala ob čas, z důvodů representačních při nějaké slavnosti. A tolik byla zaujata radostnými starostmi o děti, nebo pohledem na svého muže, kolem něhož se vše točilo, že si ani nepovšimla, kterak jiné paničky předčily ji nádhernými toiletami a drahými klobouky.

Stáňa sám někdy řekl žertem: „Anastázie Filipovno, ty pořád ještě nejsi tak velkou dámou, jak jsem tě chtěl mít, ba ani vlastní ekvipáže nemáš!"

A paní Nasta, poněvadž se tehdy právě pěstovaly čilé styky s Ruskem a v Národním hráli několik ruských dramat, odpovídala vesele: Ničevó, Stanislave Jakubovičí! Jen když vidím, že můj muž roste a sláva Bohu, i děti rostou!"

Zlíbal jí ruce, oči, rty a vůbec, kde něžní manželé své ženy líbají, a řekl radostně: „Mlč, dítě, mlč! Trvají nám ty začátky trochu dlouho... Snad že to neumím, snad že chci příliš mnoho najednou, ale... jednou přece zvítězíme na celé čáře!"

* * *

Byla to sensace prvního řádu, když po Praze rozletěla se zpráva, že firma „Konipásek & Spol." je na hromadě. Noviny všech stran tentokráte upustily od své zdrželivosti a otiskovaly jméno nepohodlného člověka snad víc, než si kdy přál. Po většině ovšem měly tolik taktu, že jen nadhodily, že by mohly psáti více, ale že různé ohledy je zdržují.

Prahou kolovalo hojně pověstí. Pravdou bylo, že smrtelnou ránu zadal závodu úpadek několika firem, s nimiž Konipásek byl ve spojení, dorazil ho pak nadobro útěk společníka, jenž sebral, co se sebrati dalo, využitkoval zbytku do krajnosti napiatého úvěru, a zatím co první šéf jezdil po oněch firmách, aby aspoň něco zachránil, zmizel druhý povědomou cestou všech zpronevěřilých pokladníků — do Ameriky.

Toho dne, kdy Konipásek dospěl k poznání, že závod jeho je nadobro ztracen a on ožebračen, přišel k obědu snad poprvé za všecka léta bez oznámení o hodinu později. Povšiml si do ruda vyplakaných očí své ženy, viděl též, že byla asi zmítána obavami o něho, poněvadž se tak zaradovala, když ho spatřila.

„Odpusť, Nastičko," řekl sklíčeně, „nenapadlo mne, že budeš v starostech. Nebylo mi možno přerušiti dříve jednání a poslati k tobě neměl jsem koho."

„Jak vidím, tedy je vše ztraceno?“ zvídala paní Nasta, netroufajíc si ani na něho pohlédnouti.

Neměl dost odvahy či nenalézal slov, jimiž by jí tu zdrcující zprávu sdělil. Stál před ní zničen, obávaje se výbuchu jejího žalu.

Paní Nasta přistoupila k němu a položivši mu levici okolo krku, přinutila ho pravicí, aby jí pohlédl do očí.

„Myslíš, že nejsem dost silna, abych snesla tvou zprávu?“ řekla, nutíc se do veselého, bezstarostného tonu. „Mýlíš se! Jsem již od několika dnů na všecko připravena. Měla jsem jen strach, — až uvidíš, že všecky tvoje kroky jsou marny, — abys ... nu, abys nebyl slabší než já ...“

Stáňa podivil se tomu porovnání. Nepochopil, že jeho žena užívá tohoto drastického prostředku jen proto, aby mu nadobro zahnala sebevražedné myšlenky.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

IDYLLA OUBĚNICKÁ

(PANU BOH. ZAHRADNÍKOVI-BRODSKÉMU.)

Rád vpomínám si na ty krásné chvíle,
kdy zmizev z Prahy, sotva její prach
jsem setřás s obuvi, jak v nové síle
bych dýchal rosu země, nebes nach.
Vlak uhání. A vítr vstříc mi vane,
červánek v dáli radostně tak plane,
jak praporec mi vztyčen na počest,
kde kolem vše jak jiných světů zvěst.
Poslední zmírá stopa velkoměsta
dech, dým, čoud vlaku. Tam však polní cesta
už vede kam's — kam, člověk sotva ví,
však k dobrým lidem přijde se tu záhy.
Tu konec klopotné je světa dráhy,
zde nervy, srdce zas se zotaví.
Tu farky na prahu se mile zjeví
tvář přátelská, v níž věčný úsměv lne,
ta života zná nejspádnější chvěvy
a vlny jsou jí k dnu až průhledné — —
a dole na dně smíření jen leží
a smilování ... pod tou vesskou věží
je hřbitov, tam se všecko jednou složí,
a ostatní vše soud a vůle boží.

Či není zde — tož kde ho rychle zříti?
Kde jinde, v zahradě. Tam prostřed křoví
si úly jak kapličky drobné hoví,
z nich jako jemný obláček se vznáší
roj včeliček, med voní nad kadidlo.
To modlitba je jistě nebi blažší,
neb čistě tak a jasně tady vzhlídlo,
jak oko lásky ... hles tam on
jak otec, srdce toho všeho žije,
a neslyší, jak kostelní ten zvon
už dvanáctou, ach k odpočinku bije.
Je léto kol, je krásný boží svět,
a mírem, láskou dýše každý květ.
Tak života lze kus ten zachytiti,
v němž odlesk věčné záře možno zříti
a nebes mír ... hle, vedle přes okraje
zdi hřbitovní mystické víno zraje,
a broskve rdí se tvářičky jak dětské.
Ach, kousek idylly to starosvětské,
a tichý obraz, malba štětcem zlatým,
jejž vede Příroda. Hle, s čelem vzňatým
on pozoruje vše a zadumá se,
kdy pěnička se ozve v něžné kráse
jak echo ticha, činíc jen je větší.
Co lichotné a hněvné lidstva řeči,
co shony, zisk a infule a mitry
a řády blýskné cizí na hrudi? ...
At po tom pachtí se, kdo mudrák chytrý,
— či lid míň trpí hlad, mráz nestudí? ...
Kněz, filosof a básník přírody
a lidu přítel král je prostřed toho,
a z úst jak medných plástev lahody
mu plyne řeč ... Bůh mnoho dal ti, mnoho,
co nad pýchu je, nad slávu i zlato.
Umělče, dej mu srdce svoje za to,
v tom díle Svém! Však nejsi, nejsi sám,
neb jedna duše jako hvězda tklivá

se stále na tvůj každičký krok dívá,
a dává vznět tvým vážným myšlenkám . . .

Tak plynou léta, jako hora tyčí
se dílo života . . . At závist syčí,
at nepochopení Tvé kroky hlídá,
však budoucnost vždy teprv zrní jídá,
jež seto dnes . . . hle, aureolou zlatou
se včely rojí dnes kol skrání tvých,
zříš kolem říš svou, žeň v nich vrchovatou.
jak srpen Tvůj ji sbírá s plných lích
a cítíš, ruce dvě jak tisknou tvé,
a kolem přátel tichý stojí kruh,
zvon vesský za vše ku modlitbě zve,
a lid tvůj šepce z duše: „ Pozdrav Bůh! "

AUG. EUG. MUŽÍK.

* * *

Karel V. Rais: Z DOMOVA. Verše. Jakobyste si vyšli z kouře a zápachu města na procházku do polí a luk a viděli místo znuděných, znavených lidí kolem sebe samé jasné, upřímné tváře, tak je vám při čtení těch prostých veršů Raisových. Vedle své prosy, která mu získala zvučného jména, napsal a uveřejnil K. V. Rais v časopisech hojně veršů. Ale do svazku, kterým doplňuje své sebrané spisy prosou, pojal jen, co se mu zdálo nejlepším. Všecky jeho básně provanuty jsou jedinou vůní: dechem domova, tam kdesi pod Zvíčinou, k němuž vrací se stále ve svých vzpomínkách. A v nich oživují různé postavy a postavičky, jak je poznal tam doma, tklivé příběhy venkovského života, zjevují se mu vlastní jeho rodiče, vrásčití, ale v tváři plno lásky k svým dětem. Málokdo u nás oslavil svého otce jako Rais svou básní Starý otec, tak prostě a přece tak srdečně. A stejnou srdečností prohřáty jsou i básně ostatní. Na některých jeho zpěvech vlasteneckých leží již trochu prachu doby, v níž povstaly, ale i na této struně dovedl Rais pěkně zahráti v básních jako Zimní večer, Otec a syn, Na Vyšehradských rovech. Z delších básní milý je Borovský pan učitel, pěkný obrázek podává Ráno na mši, plná tepla vzpomínek z dětství i mládí je báseň Pro jetel. I po hypermoderních knihách české lyriky najde si kniha Raisova starosvětsky prostá a srdečná jistě hojně čtenářů. —a—

R. Bojko: MODLIDBY VÍRY A LÁSKY. Bojkova první knížka veršů je nejsilnější knihou básnickou, která se mi v poslední době dostala do ruky. Obsahuje jen dvanáct básní, ale všecky působí mocným dojmem. Je to poesie velkého stylu a dechu, která jimi vane a unáší duši na mohutných křídlech. Není pochyby, že na básníka nejvíce působil Walt Whitman a z našich Březina, ale to týká se více formy, jeho volně rozvlněné hymnické duše; to, co kniha přináší, je vyváženo z hloubky duše. Již úvodní báseň Věřím v Boha je znamenitá, a snad nejlepší z celé knihy. Básník navazuje na jednotlivé články vyznání víry, vyznává, že věří v Boha, otce všemohoucího, věří v svatou církev, v svatých obcování atd., ale hned připojuje, že pod těmito pojmy myslí si něco zcela jiného. Bohem je mu všeobsáhlý, nesmrtelný Vesmír, církví bratrství všech lidí, duchem svatým všelidský rozum, obcováním svatých je mu duševní styk se všemi velkými duchy lidstva . . . Jest to obdivuhodná báseň. Rouhačská, chcete-li, nevěrecká, a přece tak plná zbožnosti a pokory. Jiné básně oslavují život a práci, ozařují ženu v jejím trpkém údělu i vznešeném úkolu a nad jiné krásněji a dojímavěji vyslovuje básník svou horoucí lásku k zemi „nádherně zkvetlé zahradě Boha". Kniha Bojkova je plná hymnického vzletu, nových, krásných myšlenek a obrazů; i tam, kde básník dotýká se života nejvšedního, dovede nalézti básnický výraz a udržeti se ve výši. Můžete s ním nesouhlasiti, ale nemůžete mu odepříti uznání básnického posvěcení. —a—

Václav Krofta: SATYROVY ZÁPISKY. Jemný lyrik, jenž dovede pěkně vykouzliti náladu přírodní, a bdělý strážce na českém západě, jenž již jedenkráte účinně vykřikl do české hluše varovným hlasem ve své knize Na horké půdě, zkusil se v nové sbírce své v epigramech. Má rozhodně pro epigram vlohu, stručnost i vtip, jen některým přidati měl ještě více říznosti. Jeho epigramy šlehají do všech vrstev, ale více arci do světa literárního a celkem působivě dotýkají se bolavých míst našeho národního života. Osobní útočnosti nemají a tak presentují se více jako zlaté mušky blýskající v rozmaru ve slunci než vosy hrozící a bodající svými žahadly. —a—

Jiří Ohnet: DOKTOR NEZNABOH. Jako pátý díl románů Ohnetových, které vydává nakladatelství Hejdy a Tučka v Praze, přináší dotčený cyklus překlad známého autora Doktora Neznaboha. Knihu přeložil pilný překladatel francouzských beletrií Pavel Projsa. Řeší se v ní rozpor otázky svobodného myšlení proti otázce náboženské vůbec a vůči katolicismu zvláště. Tyto obě protivy pronikají všechny zajímavé kapitoly románu, z nichž mnohé zabarveny jsou živými tóny dvojí erotiky, milostného poměru hříšného a čisté lásky mladých neúhonných lidí. Třebas tyto oddíly knihy jsou velice poutavé, přece většinu čtenářů bude mnohem více uchvacovati líčení z veliké války francouzsko-německé s památným obléháním Paříže, kam autor svedl všechny významné osoby svého díla. Román končí se akkordy veskrze smířlivými netoliko pro čtenáře, žádoucího šťastného rozuzlení děje, nýbrž i v oné otázce náboženské, kdy titulní hrdina knihy pln pokorného díku sklonil čelo a zašeptal modlitbu. Nepochybujeme, že také tento Ohnetův román najde hojně vděčných čtenářů. Kniha ozdobena jest řadou Šimůnkových celostranných vyobrazení. Ds.

Toto číslo vydáno dne 10. ledna 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 18.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Jednoho blátivého večera, jakými začíná podzimní nuda, ta řada dní jednotvárně šedých, kdy z těžkého, olověného nebe lije se jako z konve a svět podobá se vězení, zamříženému do nepřetržitých drátů kapalných, zapadl Možný, jak přes léto stalo se mu skoro denním již zvykem, opět do zpěvní síně.

Měl tu na levo od dveří své vysezené právo, svůj koutek, kde srkal číšky likéru, nebo dumal nad černou kávou a snoval s Etelkou flirt, do něhož se stále více zaplétal.

Dnes měli spolu poprvé po představení smluvenu ještě schůzku. Přijde Josefovič a bude již míti nějaký plán, kam je vésti; budou veselí do rána.

Ale právě dnes panoval tu nával k udušení. Nepohoda zaháněla pod střechu. Kde kdo hledal teplé hnízdo a prchal před dlouhou chvílí. Nahrnulo se sem také mnoho záložních důstojníků před odjezdem z podzimních cvičení. Etelce nezbylo ani místa ani času všímat si Možného. Hučelo tu jako v úle. Hlavy, jedna vedle druhé namačkány, ztrácely se v obláčcích bělavého kouře.

Na podiu blyštěly tmavé karmíny nebo stříbřitě zamodralé ocele přiléhavých šupinatých suknic, svítila nahá ramena, dupaly rozdováděné atlasové střevíčky, z rozkroužených krajek nořila se kyprá lýtka, do rozladěného klavíru zněly skřeky nestydatých, vykřičených hlasů.

U stolu pod podiem, zády k zamlženému oknu, seděl mladý poručík hulánský, valně již zmožen. Popíjel tu od odpoledne. Ač jazyk jeho stával se stále těžší, pohyby nemotornější a vratší, s každou novou chansonou vjížděla do něho nová jiskra. Vytloukal rythmy pěstí na stole, hvízdal do valčíkových melodií, bručivým basem vpadal do refrénů, pokřikoval po zpěvačkách jmény a vtipy nikterak vybíravými.

Právě zpívala blond Mici nitkovitým, ale dosti vřelým svým sopránkem sentimentálně houpavou písničku o bosňáckém infanteristovi, který je „tak feš a nosí fez“, když poručík motavým krokem vraceje se úzkou chodbičkou, sotva vybývající uprostřed židlemi zastavené síně, stanul před podiem a oči zkroutiv ke stropu, ruce sepiav a tváře unyle prodlouživ, karrikoval gesta roztoužené šansonetky, ruše pronikavou fistulí tklivoherní účin její písně.

Mici, snad z bujnosti, cítíc v neposedných žilách potřebu kontrastu proti fňukavé náladě svého bravurního čísla, jímž při svých modrých očích a zlatém vlasu vždy bohatý potlesk sklízela, snad že přece uražena byla v umělecké své cti, — i artista požaduje jistou úctu pro své výkony a má svou ctižádost, — ta šelmovská jindy Mici, rozumějící žertu, náhle se obrátila a dotknuvši se rušitele pohybem ruky, jejž nelze právě nazvati pohlazením, odstrčila jej tak prudce, že odvrávoral uličkou, jedva že se o lenoch s každé strany jedné židle zachytil, aby neupadl.

Vytřeštil oči, ale v nejbližším okamžiku, třeba podroušilý, chápaje ožehavost situace, s dobráckým výrazem opilců, novými grimassami snažil se srážku obrátiti v žert.

V tom však zahřměl z pozadí hromový hlas majora od pěchoty, který dosud sotva pozorován, klidně přihlížel vřavě a rejdům přeplněné místnosti a spokojeně do vousů usmíval se oplzlým vtipům popěvků. Teď však probudil se v něm cit stavovské

cti a vida sebe z přítomných nejvýše postaveným, uchopil se zcela reglementárně velení. Prohlásil jednání zpěvaččino za urážku všeho důstojnictva, rozkázal kategoricky, aby všichni důstojníci okamžitě opustili místnost. Přikročiv pak k hulánskému poručíkovi, vyzval jej, aby zítra přihlásil se u svého pluku k rapportu.

Jen tu a tam ozvalo se tiché zareptání, tlumené zaklení. Marně přispěchal majitel šantánu a židovským žargonem omlouval výstup, nabízel satisfakci.

Rozkaz byl dán. Sklepník ani nestačil účtovat. Mrzutě sahali důstojníci po čapkách a pláštích a jeden za druhým vytráceli se ze síně.

Za několik minut byly místnosti prázdny, světla zhašena.

Na rohu kostelní uličky a na zapršelém náměstí tvořily se hloučky uvažujících o dosahu neočekávané události. Jedni schvalovali zakročení, nazývajíce drzostí, čeho se odvážila taková lecjaká kabaretnice. Jiní kárali počínání svého druha; měl ho raději někdo včas odvést, i šantanové princezny mají své pojmy o slušnosti. Jiní zase reptali, že zkažen jim večer; kam půjdou teď, v takovém psím počasí, dobít nudu bídného hnízda, kde jsou zakleni? Posléze někteří litovali, že opět jeden z jejich řad má si svou nerozvážnost, ne-li snad svoje zoufalství z vyhnanství do těchto končin a z prázdnoty zdejšího života odnésti na leta zaražením kariéry, po případě, posoudí-li představení stav, ve kterém se před veřejností zkompromittoval, přísněji, dokonce zničením existence.

Ale tak dalece byli vojáky všichni, všichni měli v krvi disciplinu, tuhou kázeň, v níž vychováni, že na návrat do zakázané místnosti nepomyslil nikdo, třeba již vzkypělý major ztratil se rokujícím jejich hloučkům s obzoru melancholickou plískanicí rozvodněných ulic.

Možný zahleděl se do jejich tmy. Tma byla i v jeho duši. Najednou bylo mu vše tak protivné. Rozzela se před ním nicota všech těch styků, požitků a zábav, v nichž marnil prázdný svůj čas.

K Etelce vrátit se nebylo možno. Nejen z důvodů vžité kázně. Ale bylo mu hořko. Hořko z jalového flirtu. Hořko z neupřímných polibků. Z pohrávání láskou necítěnou. Z pouhého dráždění smyslů. Ošklivost cítil. Ošklivost před ní, k níž před chvílí ještě cos nezodpovědného jej pudilo. Ošklivost před sebou.

Na Josefoviče v tom lijáku na ulici čekati bylo by bývalo pošetilé. Kdo ví, kde ještě vězel. Dnes se již neshledají, a lépe tak. Musí se vyprostiti z jeho zpovrchňujícího vlivu. Začátky konců, jichž stal se před chvílí při výstupu s opilým poručíkem svědkem, stavěly se mu před oči a zněly mu v rozjitřeném sluchu jako výstraha.

Náměstím šourala se do vrchu prázdná drožka. Možný zakýval na vozku. Přispíšila s hlasitým zapráskáním biče. Vstupuje, ohlédl se ještě po ztemnělých oknech, která slepě dívala se v déšť. V jednom ještě blikalo. Tam svlékala se v šatně Etelka.

„Do dělostřeleckých baráků!“ vykřikl Možný na vozku skoro hrubě.

Když ráno prohánět vojáky rozbláceným cvičištěm, nepřipadala mu včerejší afféra již tak tragicky. To bylo jen chvilkové rozladění; mrzutá episoda — nic víc. Co mu je také po tom, jak si kdo jiný ustele? K takovému chování, jako včera hulánský poručík, on nesníží se nikdy. Nic takového mu nehrozí. Nikdy neztratí rozvahu. Vládu nad sebou. Co by se mohlo státi? . . .

V poledne, v menáži, všichni již věděli o včerejší příhodě a odbývali ji kousavým vtipem. Žoviální názor Josefovičův zvítězil. Potvrdil jej i plukovní velitel, máchnuv rukou na znamení, že takových lapalií bylo tu již více. Za řeč to nestojí.

Možný uvažoval: „Napíšu Etelce. Omluvím se. Dáme si schůzku jinam. Ale dříve ještě musím na pohřeb, k němuž jsem kommandován. Dobrá. Zajdu si pro ni při návratu ze hřbitova sám.“

Ve tři hodiny vyšel ze špitální kaple pohřeb kadeta zástupníka Scherera od zeměbraneckého pluku. Kdož ho znali, tvrdili, že to byl hezký, holobradý ještě hoch, kterého předčasně sklátily choroby, jichž uvarovati se nedala mu nerozvážnost temperamentního mládí. Ač posud stále poprchávalo, sešlo se mnoho účastníků. Přišli i ti, kteří nebyli kommandováni. V takových chvílích jakoby cit pospolitosti procital ve všech, kteří sem ze všech koncův osudem jsou zaváti a kteří nevědí, kdy stihne i je podobný úděl, daleko od vlasti, daleko od rodných.

Hudba v čele průvodu přehlušovala vzpomínky. Za rakví kráčel zničený otec. A mlčky, se zraky upřenými k rozmočené půdě, stoupal celý

ten zástup zlatem lesknoucích se čak, zvlhlých chocholů a blyštících se i v dešti přilbic truchlou poslední cestou. Tu a tam zařinčela o kámen některá šavle. Ostruhy ztlumeně cvrnkaly v blátě. Skoro příšerně rozléhaly se chmurou nevlídného ovzduší pádné, odměřené kroky čestného oddílu. Nikomu nebylo volno okolo srdce. A když stáli nad otevřeným hrobem, když kněz dozpíval své žalmy a rakev spouštěna do hrobu, svistivý dech jeseně, šelest protlívání v odumírající přírodě jakoby byl roznášel píseň zlomeného mládí.

Možný ji pochopil. Znovu, jako včera v noci na nároží ztemnělých ulic, zvedlo se hořko v jeho nitru. Prudká bolest z nicotnosti všeho toho způsobu žití zahlodala.

Bylo rozhodnuto.

Pokračování.

SLUNEČNÍ PAPRSKY.

Sluneční paprsky v tabulích okenních hrají,
po stěnách, podlaze házejí jasné pruhy;
ve váze broušené chudobkám polibky dají,
sklem na stůl hlazený položí čisté duhy.

Srdce, jež vzdychalo, skočilo radostí smavou:
skočilo, jak by se na něco těšilo v této chvíli;
jakoby panenka kývla naň čipernou hlavou,
pod vlásky zlatými oči se zasvítily!

MLADÁ TŘEŠEŇ.

Chudobky zpestřily úvozu svahy a celou cestu...
Mladičká třešeň se oděla čistounce za nevěstu.
Skřivani zpívali. Ženich se usmíval, záře blahem.
Nevěstu políbil na útlém rameni zpola nahém...
Ach! jaké teploučko prochvělo cudnými údy.
Jak sen je minulost! Zapomenuty jsou lednové trudy...
Ví, že je rozkošná! Tělo jí bujní a kvete.

„Slunce mé! Miláčku! Sne můj a celičký světe,
ach, jak tě miluji! O tobě vždycky jsem snila,
už když jsem maličká holčina byla!...
To štěstí přežíti! Jak přežít takové štěstí?!“ —
A tucha přesladká v ňadrech jí roste a věstí,
že krásou růžových plodů se proslaví její tělo...
Chvějíc se pozvedla k ženichu sličné a bílé čelo.

ZÁPAD SLUNCE.

Zelené koberce žlutými hoří květy
pod vrchy, pod hradem zbořeným před mnoha — mnoha lety.
Tak jako hrdina, který se do konce statně bije,
skonává slunce a na řeku, louky a výšiny krev svou lije.
Hrad jako přilba, jež rekovi spadla s hlavy,
blýská se... Za ním les — chochol je třepetavý!

Oblaka růžová nebem jdou jako Víly,
jež v drahé plachetky hrdinu zahalily.
Řekly mu: Není tam smrti, kam přicházíš. Jenom zdá se.
Jak lidská duše a vznešenost její, tak vzplaneš zase
v daleké zemi; dáš teplé světlo,
by ptáci zpívali, stromoví aby kvetlo..

LUDVÍK JAN POSPÍŠIL.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

K jedenácté hodině parníček dal znamení k odjezdu a brzo po té odrazil ode břehu. Před ním mezi leknínv a nymfami viděti bylo uvolněnou cestu, kudy se denně sem a tam ubíral. Rozjel se dosti bystře po nehybné, mlčelivé hladině, a Rijeka záhy zmizela v rozsedlinách hor, nad nimiž velicí ptáci se vznášeli.

V místech, kde přestávala řeka a kde se začínala jezerní pláň, v těch užších místech stále ještě skoro všecka pokrytá vodními květinami, množství

rozmanitého ptactva objevilo se užaslým očím. Cestující nevěděli, kam je dříve obraceti. Zdali za těmi ptáky, velikými i drobnými, nebo po úchvatně krásném panoramatu krajiny, anebo dolů do nazelenalé vody, kde se hemžili mrštní úhoři.

Pojednou vznikla střelba na lodi. To ti černohorští vojíni, nemohouce ukrotiti svoji střeleckou vášeň, pálili po čápech a volavkách, poletujících a usedajících na blízku parníku. Marno bylo, že kapitán zapovídal a hrozil černým podpalubím, nezvaní střelci neposlechli. Mávl tedy mrzutě rukou, něco zahuboval po italsku a dal si usmoleným mohamedánským kuchtíkem naliti koflíček černé kávy. Někdo se otázal české umělecké družiny, přeje-li si také kávy, a poznamenal k tomu, že ten umolousaný Turek vaří výbornou. Rozumí se, že přisvědčili, a za minutu stál před nimi na stolku mosazný podnos se čtyřmi koflíčky. Káva skutečně byla výtečná, a paní Vernerová si umínila, že za svého pobytu na Černé Hoře musí se také přiučiti po této stránce kuchařskému umění. Svoji znalost vařiti kávu uznala nepokrytě za nedostatečnou, literát však ihned přispěchal s dodatkem, že by se k tomu měly přiznati skorem všechny naše kuchařky.

Potom chtěli platiti, ale kuchtík nepřijal peněz a dal jim jakýmsi divným jazykem, nejspíše albánským, a živými posuňky na srozuměnou, že jest již zaplaceno. Ohlíželi se, komu by měli za pohoštění poděkovati, ale nikdo se k těm díkům nehlásil.

„Podivní lidé," divil se Martin, „kam jen se vrtneme, všude nás častují cigaretkami a černou kávou, jakoby řekli „dobrý den". Vozka z Kotora nás uctíval, kapetan v Něguších nás uctíval, a teď dokonce ani nevíme, kdo se to ustrnul nad našimi vyprahlými jazyky. Člověk by se hnedle domníval, kdo ví, jací jsou ti Černohorci boháči."

A aby učinil zadost své dobře pocitované povinnosti, vyňal nenačatou krabici s cigaretami, šel po palubě od muže k muži a nabízel. Každý s úsměvem a s díkem přijal cigaretku, ale než byl Martin s nabízením u konce, již přistupovali zase k němu a k jeho společníkům a podávali svá kuřácká pouzdra a svoje upřímné úsměvy. Nedali za jinou, než že každý musil přijmouti také po papirosce nebo po špetce žlutého tabáku.

Po polednách parníček stanul ve Virpazaru, odkud vede jediná černohorská železnice k moři, do Baru. Do odjezdu zbývalo ještě dobré půl druhé hodiny. Zašli nejdříve do přívětivé staniční restaurace, kde již čekal lákavě upravený stůl.

Byli nadmíru překvapeni nad očekávání chutným obědem, jakého by nebyli hledali v těchto zastrčených černohorských končinách. Domnívali se, že rádi přijmou za oběd kusem obligátní skopoviny, a zatím to bylo „menu", které Polykarp Martin uznal za nezbytné zvěčniti ve svém zápisníku. Také skutečně ještě za tep'a poznamenal si tam mezi mocné dojmy, zažité na Skaderském jezeře, několik řádek, podobných veršům:

Rýžová po'évka s parmezánským sýrem,
znamenitá ryba z Bojany s majonézou,
pečené jehně se salátem,
omleta s malinovou zavařeninou,
nádherné třešně, chutný sýr,
proslulé crmnické víno,
božsky chutná černá káva,
sláva, sláva, sláva!

Až o tom někdy bude psáti pro veřejnost, dá to prý všechno do rýmů, neboť tak výborný oběd byl hoden nadšené básně.

Po obědě, který všeho všudy stál za osobu pouze asi tři koruny, vyšli podívat se ještě na Virpazar, malou to obec značné důležitosti, která bezpečně očekává své zasloužené větší budoucnosti. Až bude ze Rijeky vystavěna dráha na Cetyň anebo prodloužena po skaderském břehu až tam dráha barská, pak Virpazar stane se jednou z nejdůležitějších tepen černohorského obchodu.

V městečku Verner koupil své choti veliký kornout skvostných, svou krásou až neodolatelných třešní, a Tetiva s literátem přidali k tomu náruč květin, které naplnily sladkou vůní celé jejich kupé útulného železničního vozu.

XIII.

Málo je tak rozkošných cest jako jízda železnicí z Virpazara do Bara, zvláště koná-li se za slunného dne v jarních nebo letních měsících. Cestujícímu se zdá, že prožívá nejsnivější část zajímavé, okouzlující pohádky. Kdo bez dlouhé zastávky přichází z kamenité krajiny cetyňské na Skaderské jezero a odtamtud hned dále se ubírá

po jediné černohorské dráze, na toho změna dojmů má skutečně až čarovný vliv. Opravdová pohádka, jaké bychom se nebyli nadáli v těchto odlehlých, jako na kraj světa vystrčených končinách.

Malý vláček o třech vagonech opatrně jede a zřejmě stoupá luznou krajinou, která náleží k nejúchvatnějším a nejúrodnějším v onom malém slovanském státě. Za nedlouho, když vlak vystoupí do vyšších poloh, cestující uzří po pravé straně pod sebou celou jednu z perel černohorského království, krajinu crmnickou, proslulou hlavně svým vínem. Všecka krajina jest utěšeně zarostlá stromovím, vše se pyšní bohatým květem a slibným plodem.

U stanice Limjani a trochu výše u stanice Crmnice možno z oken železničního vozu dosáhnouti bujné révy, na níž koncem srpna a v září jsou krásné hrozny tak lákavy! Větve velkolistých smokvoní trou se až o stěny vagonů, keře a květiny v žáru slunečním pronikavě voní, cikády ladí své nástroje k večerním koncertům, drobný hmyz bzučí, a velikolepá krajinářská báseň leží před námi.

Kolkolem crmnického údolí nádherné hory, plné barevných odstínů. Dole pole a políčka, stromy a zahrady, jednotlivě roztroušená stavení, děděny a crkvy. Stráně zejména na sluneční straně pokryty jsou svěžími vinicemi, a kde se objeví skalisko, tak význačné svou krasovou šedí, z každé jeho trhliny a skuliny vyrůstá pyšný květ velikokvětých zvonců. Místy zardívají se tuhé květy granátové, jinde na mohutných stromech zapalují se chomáče třešní.

Paní Marie Vernerová až jásala jako dítě nad tou nevylíčitelnou krásou, která je obklíčovala. Zvláštní blažená nálada onoho dne nejenom že potrvala, ale stále ještě se stupňovala v duších našich českých cestovatelů. Byli šťastni, svrchovaně spokojeni a blaženi v této sličné krajině, vítající je svými májovými úsměvy, v této rovněž šťastné končině, do které, zdálo se, nedoléhá nic, co naplňuje člověka nepokojem, co trudí a bolí. Závidění hodné illuse, které nevědí ničeho o starostech a útrapách lidí, obývajících tu skvostnou krajinu, podobající se více divůplnému obrazu než skutečnosti!

Do kupé vstoupil mladý konduktor, hezký chlapík, hoch jako na drátkách. Hrálo na něm od hlavy k patě všechno. Když se díval a mluvil, hrály jeho oči, jeho ústa, jeho ruce a nohy, jeho trup, nebylo divu, že se všichni k němu hned obrátili a s účastenstvím pozorovali jeho herecká gesta a dvorné pohyby. Se zdvořilým pozdravem a poklonou požádal o jízdní lístky, šetrně, jakoby ho bolel ten čin, proštípl do nich obvyklý otvůrek a opět se zdvořilými díky je vracel. U paní Vernerové poklona jeho byla zvláště hluboká a procedura s lístkem zvláště šetrná.

Zalíbil se všem hned rázem, a Verner chtěl ho odměniti zpropitným; ale milý pan průvodčí vlaku zahrál tak pěknou odmítavou scénu, že pospíšil se mu omluviti za svůj úmysl netoliko Verner, nýbrž i literát. Jako muž nejlépe z nich ovládající srbský jazyk, Martin vysvětloval, že ho tím ten vlasatý pán nikterak nechtěl uraziti, říkal při tom přesvědčující „boga mi“ a nevědomky křivil obličej a pomáhal si posunky, napodobující pohyby konduktorovy. Konduktor při tom opět sehrál poutavé mimické jednání a pak důvěrně si usedl na opěradlo prázdného plyšového sedadla, vytáhl z pouzdra a zapálil si cigaretku a stal se jejich ochotným Ciceronem.

Ukazoval na jednotlivá pozoru hodnější místa krajiny, se shovívavým úsměvem přijímal a ochotně zodpovídal některé dětinské dotazy paní Vernerové, při tom učil srbsky Polykarpa Martina a slyše, že Verner jest na slovo vzatým hudebníkem, ne méně důležitě ho ubezpečil o svém umění guslařském. Škoda, že neměl s sebou svých guslí, jistě by jim byl na ně zahrál a při tom některou hrdinskou píseň zapěl ten řešný černohorský konduktor.

Měl by na to věru času dost a dost, vláček jenom zvolna se šinul k vrcholku majestátního Sutormana, a cestujících bylo jenom tolik, že by je snad na prstech obou rukou spočítal. Bylit v prvé třídě pouze naši čtyři poutníci, druhé třídy černohorská dráha nemá, a v třetí třídě jelo také jenom několik cestujících.

A tak gospodin konduktor mohl netoliko při své službě hráti na gusle, ale hráti také divadlo, vždy od stanice ke stanici jedno zajímavé jednání. Cesta z Virpazara do Baru trvá dobré tři hodiny, právě tedy přiměřenou dobu na důkladnou komedii.

Jakkoli průvodčí se ulebedil v jejich kupé docela po sousedsku, cestujících ani nenapadlo, aby v tom spatřovali nějakou nepřístojnost. Naopak, nenucenost konduktorova a jeho ochota býti k službám vyvolala ze rtů paní Vernerové upřímný výrok, jak je ten človíček roztomilý.

„Vida, vida, jak má štěstí," durdil se literát, „o mně jste to dosud neřekla, milostpaní, a snažím se přece již déle, abych si dobyl vašeho uznání. Kdybych se nebál proslulé černohorské dovednosti, co se týče ovládání zbraní, věru, že bych toho chlapíka vyzval na souboj."

Vysmáli se všichni Martinovu doznanému hrdinství, a průvodčí usmíval se také, ačkoli nerozuměl, o čem se mluví. Ukazoval právě, jak na jednotlivých stromech podle trati upevněny jsou bílé telegrafní zvonečky a jak černohorská telegrafní správa dovede uspořiti nákladných telegrafních tyčí. Pak upozorňoval za stanicí Dubravou, jak železnice neobyčejně příkře stoupá, jak se zatáčí a že co nevidět projede vrcholkem obrovitého Sutormanu.

Také skutečně za chvíli přinesl do kupé rozžehnutou svítilnu a s omluvou vytáhl spuštěná okénka. Když pak vyjížděli z tunelu, nová krajina rázem otevřela se před nimi. Vlak při výjezdu na několik minut se zastavil, a téměř všichni cestující vystoupili z vozů a osvěžovali se z horského pramenu, který v té horské výšce až hýřil zdrojem křišťálové vody.

Když ke zřídlu přistupovala se svými společníky také paní Vernerová, již tu byl úslužný konduktor a s úsměvem jí naplnil odněkud přinešenou čistou sklenici.

Literát si pospíšil, aby se napil prvý po mladé paní a při tom prohodil verš o studených hubičkách, které jsou aspoň stínem polibků opravdových. Ani si nevšiml, že paní Vernerová se při tom lehounce zarděla a dotkla se pohledem obličeje Tetivova.

Malíř pocítil malých nesnází a v duchu záviděl literátovi, že se tak čile chopil po mladé paní nedopité sklenice. Oči jeho jakoby se jí plaše omlouvaly za tu nedůvtipnost.

Pokračování.

NEKROLOG.

Z KOMEDIE ŽIVOTA. NAPSAL JAN KLECANDA.

Pokračování.

Slabší než ty?" opakoval po ní. „Oh, vím už, že jsi silna a nikdy jsem tolik síly v tobě, mé dítě, nehledal. Ale věř, že budu i já dost silen, abych nesl všecky důsledky svého neštěstí i svých chyb a abych před ničím neutíkal."

Obešel úmyslně slovo, jež mu tanulo na mysli a proto zas ona neporozuměla. Vzpomněla na onen důsledek, před kterým lidé nejčastěji v pravém slova smyslu utíkají.

„Což ti hrozí i nebezpečí žaláře?" zeptala se, náhle zmalomyslněvši.

„Žaláře? Ah, ne, ne! Ani vězení, jež bývá trestem za zaviněný úpadek," řekl tak pevně, že nemohla pochybovati. „Můj úpadek je i podle přísné litery zákona úplně nezaviněný."

„Opravdu?" zajásala, jakoby jí byl sdělil, že vše zachráněno. „A proč tedy jsi tak zničen, když z toho vyjdeme s čistým jménem? Vždyt za poslední dny tak jsi sešel, že jsem se již o tebe obávala!"

„Nasto, což je toho málo, ztratit rázem ovoce patnáctileté práce? A vědět, že jsem tebe i děti připravil o všecko tvé jmění?"

„Jdi ty! Což mají děti, když jim dáme dobré vychování, právo na víc? A trápí mne snad, že jsem o ty peníze přišla? Dosud jsi mne živil dobrovolně a teď prostě musíš starati se o mou výživu, když jsi mi mé věno utratil... V tom je celý rozdíl," řekla se smíchem.

Zasmál se nuceně jejímu žertu, ale přece ho potěšilo viděti ji silnou.

„Nemáš pro mne ani slova výčitky?" řekl, oddaluje ji od sebe, aby jí lépe viděl do očí. Cítil skutečně, že stál by tu méně sklíčeně, kdyby se měl čemu brániti.

„Nemám," odvětila klidně, pustivši jeho ruce a odstoupivši o krok. „Viděla jsem tě celá léta pracovati do úpadu, vím, že dopustil-li jsi se ve svém podnikání nějaké chyby, nestalo se z nedbalosti,

nýbrž prostě proto, že sám dobrý, věřil jsi snad příliš v dobrotu jiných lidí."

„Ano, a to je u obchodníka chyba... Lidé tomu říkají hloupost. A na hloupost, poněvadž není zločinem, není paragrafů, ale přece se v životě nejvíc trestá."

Nyní se zase Nasta zasmála, ale srdečně.

„Vidíš, tak tě slyším ráda! Jen ne tak zlomeně! A nyní, když se ozval tvůj starý humor, snad se ozve i apetit. Vypravila jsem děti do školy, ale sama čekám na tebe."

„Jez, Nastičko! Já nebudu..."

„Tak, to by bylo! Jíst se musí! Či chceš mi upadnouti do nemoci, teď právě, když tím více potřebujeme tvé hlavy a tvých rukou? Sedni, já sama dohlédnu do kuchyně — — — —"

Ale nechutnal oběd ani Nastě ani Stáňovi, poněvadž více než obědem obírali se nezdařenými pokusy záchrany.

„Mám dosti přátel, ale mezi malými a slabými. Mezi těmi, kdo mají moc a peníze, marně jsem je hledal," vzdychl Konipásek, dokončiv své výklady. „Dnes jedni se mi mstí, že jsem je klepal přes prsty, druzí se mi posmívají, že reformoval jsem, pomáhal a radil jiným, a že zajisté sám také si dovedu pomoci."

„To je přece obyčejný světa běh a nesmí ani tebe překvapiti. Ale teď již nemluvme o tom, co bylo, a poraďme se o tom, co bude. Zpátky do služby, to by již nešlo?" dívala se na něho zpytavě.

„Člověk, jenž má již čtyřicítku za sebou? Snad jako výpomocný písař," prohodil trpce. „A to by nebylo ani na chleba... Tak zle, doufám, že nebude..."

„A podniky, o jejichž zvelebení jsi pracoval nebo jež jsi pomáhal zakládati? Což by tu nebylo pro tebe místa?"

Mávl beznadějně rukou, ale hned zase vzbuzoval sám naděje: „Nu, snad se někde rozpomenou. Nezakládám si mnoho na svých zásluhách, ale myslím, že mnohde jsem prokázal služby, které by stály za ocenění..."

„A to si budou asi mysleti též jiní," přerušila ho bodře paní Nasta. „Vidíš, jak nám teď přijde vhod, že jsme žili pořád tak skrovně, jako tehdy, když jsi byl malým úředníčkem! Netřeba teď ničemu odvykati. Hned zítra pustím služky..."

„Snad nemyslíš, že to dovolím?" vzpíral se uleknutě. „Proto jsem si tě nevzal, abys mi dělala službu."

„Ale já jsem si tě vzala, abych s tebou snášela dobré i zlé a v tom si brániti nedám. V kuchyni jsem já paní... Ostatně, neboj se, dětino! Tělesná práce je ženě v mém věku nejzdravější, a co by mi bylo přece těžké, obstará posluhovačka."

Zadíval se na ni okem plným lásky a lítosti. „Ženě v tvém věku," opakoval po ní. „Víš-li pak, Nastičko, že nám oběma v tom našem shonu utekla nejkrásnější léta, aniž bychom jich byli užili? A proč?"

Kmitlo se jí cosi v očích, ale zapudila stesk a řekla s lehkým smíchem: „Vidíš, toho jsem si ani nevšimla, že dostáváš nápadně vysoké čelo a já že už nejsem mladou paničkou. Ale nejsem tak nevděčnou, abych si stýskala, že jsem neužila. Což ty večery, když jsi přišel domů utahán a ustarán a vypravoval's mi o svých úspěších, nebyly lepší, než nějaké domácí bály, při nichž je dlouhá chvíle a po nich mrzutosti? A ta radost, když hoši nosí domů samé jednotky? Vidíš..."

Dále paní Nasta nemluvila, neboť Stáňa jí zavřel ústa polibkem. A plakali ti divní lidé zase jako malé děti, a nic, pranic se při tom necítili nešťastnými...

* * *

Jednoho dne pan Stanislav Konipásek, pozdraviv se jakž takž z dlouhé vleklé choroby, zabloudil až k zrcadlu a v něm viděl, že nejen mladá léta minula, ale i věk mužné síly schyluje se ke konci. A tu náhle dvojnásob pocítil, jak těžký je život, jak obtížno kráčeti ku předu, když nohy svírají a k zemi táhnou železné koule. Nebyly to ovšem zrovna železné koule, jež jeho tížily; byly to papírové dluhy, pozůstalost jeho samostatnosti. Nechtěl se „vyrovnati" s několika procenty, nechtěl okrásti lidi, již mu důvěřovali... dávno již mohl s tím míti pokoj... a za to jeho věřitelé odvděčovali se mu tím, že ho štvali svými advokáty jako zvěř.

Nemoha najíti jiného místa, stal se cestujícím jed atelem velké firmy, a nedařilo se mu při tom zle. Dovedl i tu hověti svým nevyléčitelným choutkám starati se nejen o sebe, ale i to, čemu

říkal „národ“, a čím si mastil hubenou prósu svého „cestáckého“ života. Musil ovšem mnoho pracovati, aby stačil na potřeby dorůstající četné rodiny a na dluhy, jichž ubývalo pomalu, poněvadž četní advokáti krátili si občas dlouhou chvíli, že zcela zbytečně přidělávali útraty. Ale šlo to! Cestování, šetří-li se při něm, vynáší... a pan Konipásek, nastavuje noci, hověl i jinak své reformátorské manii tím, že psal do novin národohospodářské články.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

PEPŘÍČKY.

RUDOLF KAFKA VE VLASTNÍCH VZPOMÍNKÁCH.

† 8. ledna 1913.

Jak jsem se stal hercem?
Inu — to se musí s člověkem narodit...!

Napsal si sám svůj vlastní životopis. Vybírám jej z knížečky, na kterou se v posmrtných vzpomínkách skoro úplně zapomnělo.* Tuším, že jenom „Čas“ zaznamenal tohoto literárního jedináčka Kafkova. Knížka v každém směru zajímavá, třeba autor nedostál svému slovu v předmluvě, že se nemá se vším choditi na trh. Ale je věrným obrazem jeho života i jeho herecké průpravy. Teprve z ní člověk pozná, jak těžko se zesnulý probíjel k úspěchu, co všechno prodělal, co zkusil, než zakotvil na Národním divadle.

Sebe sama výborně charakterisoval několika poznámkami. Všechno, co tvořilo hlavní jádro jeho hereckého působení, je v této episodce zachyceno.

„Když mi bylo asi půl roku,“ vypravuje v kratičkém úvodu — „zavezla mne matka z Plzně do Černého Kostelce, na děkanství k strýci vikáři. Tam prý jsem stále jen pozoroval pana strýčka a točil se po něm. Do roka nepromluvil jsem prý ani slova. První věta, kterou jsem pronesl, byla: „Otče náš, jenž jsi na nebesích.“ — „Bude knězem!“ tvrdili všichni na děkanství. Chodil jsem po čeledníku stále s kalendářem v ruce a sloužil z něho mši svatou. Myslím však, že vlastně ve mně procitnul napodobovací talent a prvním vzorem pro charakterní studie byl pan strýček; jenže o tom nikdo nevěděl — ani já ovšem! Také jsem chodil po čeledníku s holí pana strýčka a napodoboval jeho vážnou chůzi. To opičení se svědčilo zřejmě o nadání divadelním. V jednotlivých kapitolách je znatelný vývin pro obor rolí Skapínovských. Zároveň jest načrtnuta i trpká životní dramatická škola. —

Vypil Rudolf Kafka kalich hořkosti až na dno.

Chodil do třetí třídy obecné školy, když na podzim přijela do Plzně divadelní společnost ředitele Švandy ze Semčic. K nám na byt přistěhoval se otec Ryšavý s rodinou. Stávalo se, že nám vděční nájemníci darovali volný lístek do divadla a tu mne matka někdy na mé naléhavé prosby brávala s sebou. Takový večer býval mi milejší, než štědrý večer vánoční!

Poslouchal jsem očima i ušima a druhý den s Láďou (Ryšavých) nacvičil jednotlivé scény a reprodukoval. — —

Po škole letěl jsem slepý, hluchý domů, odložil nepříliš šetrně učení někam do stínu, vlil na rychlo do sebe žhavou kávu a spěchal do stánku umění, kde mne očekávaly rozličné funkce. Chodil jsem světcům pro pivo, doutníky, leštil křídou přilbice žoldnéřům, vyčesával dlouhovlasé paruky a p. Za to vše mně očekávala královská odměna — měl jsem vystoupiti jako anděl, jenž zabraňuje Abrahamu obětovati Isáka. Myslil jsem, že se mi samou radostí prsa rozskočí! (Společnost provozovala pašijové hry.)

Hrál toho Isáka asi týden. Když se o tom matka dověděla, div neomdlela. Přišel o Isáka — ale za to nadále vystupoval jako pacholík, jenž má 5 chlebů ječných a 2 ryby, jimiž se nasytilo pět tisíc mužů — a který může býti obrácen zády k obecenstvu.

* Pepříčky. Veselé vzpomínky ze života hereckého. Napsal Rudolf Kafka, člen činohry Národního divadla. Vyšlo nákladem „Divadla“ v Praze (1909).

Vida — jak pěkně Kafka zachycuje svoje první začátky divadelní.

„Byl jsem ochotníkem," pokračuje v jiné kapitole — „s duší, tělem. Kritika mého rodného města uznala dokonce, že mám vrozený talent; když to ty noviny napsaly, musí to býti pravda! Umínil jsem si tedy, aby nebyly blamovány, že ten svůj talent u některé divadelní společnosti náležitě přibrousím. Dopsal jsem několika pánům ředitelům najednou.

„Neobdržím-li od Vás odpověď do tří dnů, budu nucen dáti přednost jinému pánu. Hlásí se jich dost k mé společnosti." Těmi slovy vyzněl lístek, psaný r. 1888, datovaný v červenci v Slapanicích na Moravě. Doma arci nesměl jsem se o věci ani zmínit. „K divadlu! Pro Krista Pána! Takovou ostudu by nám chtěl udělat!" — žalostivě nejednou zvolala matka. Dávali mi doma čísti Stankovského „O slávě herecké". Tam je život kočovného herce trefně vylíčen. Mysleli, že mi zajde po přečtení chut světem se potloukat. Ale kde pak, to právě mne dráždilo!

Když jsem jinak nedal, šla matka na radu k bývalému výbornému herci Vilhelmovi. Měl tehdy najatou restauraci v Plzni. Znal mne a vyložil matce marnost všeho zrazování. nepustí-li mne dobrovolně, prý z domova uteku, jen abych se dostal k svému ideálu. Znal několik podobných případů. Vyslovil se pochvalně o mém talentu a pravil, vytrvám-li, že se mohu k jakési výši dopracovati.

Cestou zastavil jsem se v Praze. Navštívil jsem v Kravíně staré známé, Ryšavého a Šálka, kteří u nás v Plzni bydleli. Po prvé za svého života byl jsem v šatně ve společnosti herců pravých. Sálkovi se nezdál můj krok do života rozumným, vykládal mi, jak budu venku strádat a že se mi brzo zasteskne po domovu.

Nejelo se mi už tak vesele. Byl jsem stísněn. V horečném přímo stavu vystoupil jsem na brněnském nádraží. Pojedl jsem něco a pustil se pěšky k cíli. Asi po dvouhodinné cestě spatřil jsem v dolíku před sebou svůj nový domov — Slapanice! Usedl jsem na mezi. Jakási úzkost mne pojednou obemknula. Jak, zde v té malé osadě hrají herci divadlo? Vždyt je zde jako po vymření! V těch domečkách nemůže přece bydlet divadelní publikum! Pustil jsem se liduprázdnou ulicí. Tázal jsem se v rohovém nízkém domku, ve kterém bylo kupectví, hospoda a sál, po panu řediteli. Ten prý bydlí tam a tam, ale abych sečkal, že sem brzičko přijde jeden pán od společnosti cídit lampy...

A co páni herci? Ti sem ve dne nechodí?

„Co by tu včil dělali? Na pivo nemajou, spějou doma."

Společnost nebyla četná. Začínalo se hrát o půl hodiny později, než bylo označeno, „po dojení" — jak herci říkali. Dostal jsem dvě úlohy najednou, Křížka v kuse „Manžel bez ženy" a Davida Wolframa v „Paní mincmistrové".

Kafka líčí v dalších obrázcích rozmarným pérem svoje dojmy a zkušenosti. U společnosti Tomáše Kratochvíla v Poděbradech setkal se s Havelským, jenž se staral o to, aby nezahynuli hlady. Oblékl si dlouhý havelok, obul vysoké boty, do ruky vzal španělku, širák na hlavu a takto vyšnořen kráčel — pro postrach všemu živočišstvu — „na procházku". Největší strach měly z něho žáby. Jakmile z daleka uviděly havelok a vysoké boty, dlouhými skoky vrhaly se střemhlav do vody. Běda žábě, na kterou Havelský okem mrkl. Z krajiny, kde my se zdržovali, vždy na několik let vystěhovali se čápi...

V Kyjově na Moravě byla potíž o byty. Byl jsem v několika bytech, prohlížel několik postelí, a když všude zpívali jednu a tutéž, pomyslil jsem si: však on pánbůh, který šatí lilie na poli a ptáčky v povětří, nějak o tu Kafku se také postará. Sel jsem stavět jeviště v sále jednoho hostince. Sbili jsme s ředitelem dohromady celou konstrukci, přivázali špagátem pomalované plátno — a už to mohlo jít!

Starostlivý ředitel se nás tázal, jsme-li již všichni ubytováni? Byli všichni — až na mne. Ředitel patrně vytušil můj úmysl, a proto nás, svobodníky, varoval spáti na jevišti, jako to mnohdy bývá zvykem. Jest prý to policejně zakázáno!

„No — dobře — dobře! Už jsem spal ve stohu a nestalo se žádné neštěstí. Když mohou jiná řemesla spát ve svých dílnách, proč nemohli bychom i my upotřebiti našeho „verkštatu"? Po představení vytratil jsem se ze společnosti. V sále zápach po stažených lampách petrolejových dral se vší silou do nosu. Když jsem jakž takž uvykl temnotě, rozhlížel jsem se po jevišti. Kdyby zde

byly alespoň pokrývky na stoly nebo záclony na dvéře! Ale ty ředitel opatrně uzamkl do bedny. Nezbývalo, než sebrat několik sbalených kulis a lehnouti na ně. Pršelo, jen se lilo, a déšť prosakoval stropem na jeviště. Potahoval jsem pelech s jedné strany na druhou — všude to crčelo. Napadlo mi postaviti na jevišti stolky ze šatny nohama vzhůru, aby kryly štěrbiny mezi prkny podia. Bez hluku, tiše jsem vše vykonal a ulehl v dusné prostoře — p o d p o d i e m! Spalo se mi mezi dřevěnými kozami a bedničkami také dobře. Inu — mladost je radost! S Havelským často jsme tak spávali. Spalo se nám dobře — lépe, než onomu kolegovi, jenž noclehovával ve starém landauru pod kůlnou!

Kde byla nouze o hudebníky, zejména na menších místech, sami jsme si hudbu obstarávali. Já hrál prim na housle, Blažek sekund, nynější ředitel Frýda flétnu, basu nebo violoncello jsme vždy přibrali. Po každé za oponou, mezitím, co se dekorovalo na jevišti, sehráli jsme naše ouvertury za všeobecného překvapení P. T. obecenstva. Bydlili jsme u řemeslníka nebo živnostníka a tu hleděl jsem vždy něco profitovat také z těchto odborných znalostí. V Hospozíně na př. bydlel jsem u krejčího a ušil si za jeho dozoru kabát — na šicím stroji! V Kouřimi bydlel jsem u řezníka — prodával jsem v krámě za tři škvarky, za dva sádlo. V Král. Městci, kde jsem bydlel u mlékařky, nosil jsem kozám pugéty a naučil se je dojit. V Hlinsku dokonce, kde jsem bydlel u mladých manželů, kolébal jsem a převinoval jejich prvorozence.

Pravdu děl autor na konci jedné své kapitoly: „Byly to kruté poměry! Shledal jsem, že daleko lépe je dočísti se něčeho podobného, než sám vše prožívat . . .“

Na jednom místě praví: „P o c e l o u d o b u, c o j s e m u d i v a d l a, n e m ě l j s e m j e d i n é h o k l i d n é h o d n e.“

Krátká věta, ale významná, krutě významná. Tolik divného rozmaru, tolik utrpení, tolik trudných, trpkých zkušeností je v této knížce! Na všem, co Rudolf Kafka vytvořil, bylo to znát — bylo na všem znát tuto bohatou, ale hořkou školu života i povolání!

P e p ř í č k y! Dr. R. J. K r o n b a u e r.

* * *

LOUIS LEGER. Dobrý přítel zlato převažuje, a professor Louis Leger jest z nejlepších přátel Slovanstva vůbec a Čechů zejména. V dobách, kdy Evropa a vzdělané kruhy mimoslovanské o Slovanstvu věděly téměř míň než nic, kdy zájem světa o Slovanstvo rovnal se téměř nulle, Louis Leger před dobrými padesáti léty se vším zápalem mládí obrátil svoji pozornost na veliký ten kmen, a od těch dob bil se za Slovanstvo. Měl nesnadný úkol objevovat neznámé končiny a co více váží, bourat staré předsudky. Víme dnes bohužel lépe než kdy jindy, co znamená pomluva o národech, jichž jazyk neproráží světovým koncertem a co neblahého zla může natropiti zlá vůle zlého souseda, zneužívajícího své moci a nemohoucnosti malého národa. Tím větší význam i cenu má pro nás práce těch nemnohých, kteří věnují nám nejen svoje sympathie, ale i svoji práci, nezištně a obětavě. Snaha Legerova byla u nás oceněna nesčetněkráte, třeba ještě nikoli doceněna náležitě a je přirozeno, že připomínáme ji zvláště v těchto dnech, kdy slovutný slavista slaví svoje sedmdesáté narozeniny (narodil se 13. ledna 1843 v Toulouse.) První slovanská studia Legerova týkala se nejdříve Polska, po té Jos. V. Frič obrátil jeho zřetel na národ český, a za rok bude tomu padesát let, kdy Louis Leger byl v Čechách po prvé konaje tady vědecká svoje studia. Po vojně prusko-francouzské vydával v Praze dokonce i časopis: „La correspondance slave“ a byl pak v Čechách nesčíslněkráte. Za všech těchto pobytů jak v Praze tak po českém venkově stýkal se skoro se všemi vynikajícími Čechy a získal sobě řady vzorných přátel nejen pro svoje působení slavjanofilské, ale neméně i pro svoji dobrou, bodrou a upřímnou povahu. Milým svým způsobem dovede Leger také vítat slovanské i české svoje přátely a známé ve svém zahradním domku, jejž obývá v šestnáctém arrondinementu v Paříži, dosti daleko od hlučivého středu města. Tam rád ukazuje slovanské poklady své bohaté knihovny, památky na nejznamenitější Čechy let šedesátých, sedmdesátých a pozdějších . . . . Česky mluví professor Leger dokonale a nezapomenu na jeho srdečné: „Na zdar! jak se máte?“ jímž mne poprvé uvítal v Paříži.

Za svoje známosti o Slovanech vůbec a Čechách zvláště děkují Francouzové z valné části Legerovi a nesčetné jsou jeho spisy o nás. Uvádíme namátkou jenom Le Monde slave, voyage et litterature (1873), Le Monde slave au XIX. siecle (1885), L' Etat autrichien, Bohême, Hongrie, Habsbourg (1866), La Bohême historique, pittoresque et littéraire (1867, s J. V. Fričem), Histoire del' Austrichie Hongrie (4. vyd. 1895); Prague (1907), nehledě ku přečetným studiím v revuích a časopisech. Leger je učeným slavistou, jehož spisy nečte toliko korrektor a jehož knihy nevydávají se jen, aby trouchnivěly v regálech knihoven, a tato jeho popularita je příčinou závisti mnohých pseudovědců, i slovanských, o jichž věhlasu neví takořka nikdo mimo jejich zkušební kandidáty. Ve Francii Leger vysoko je ceněn jako učenec, jsa už dávno členem Institutu, Akademie des Inscriptions et Belles Lettres, a byl prvním slavistou vůbec, který se stal členem Akademie; je také členem akademie petrohradské, běle-

hradské, záhřebské a české společnosti nauk. Ku Praze lne Leger láskou dojemnou, a lásku tu jemu Praha také oplácí. Naposledy byl tu Leger na sokolském sletu roku loňského. Spisovatelstvo české, jehož práci Louis Leger věnoval od prvopočátku svého působení zvýšenou pozornost, vděčí jemu upřímně za jeho půlstoleté veliké dílo, a přeje ze srdce nejlepšího zdraví a ještě dlouhá léta svěží činnosti starému příteli, který lepší jest nikoli než dva, ale než celý tucet nových. Dr. J. Guth.

BOLESLAV KALENSKÝ odešel na vždy a zanechal po sobě světlou stopu neúnavného pracovníka. Česká literatura hudební ztratila v něm zejména propagátora hudby ruské a spolehlivého znalce poměrů doby Smetanovy, bystrého kritika činnosti Hostinského — a posléze neohrožené obránce památky Antonína Dvořáka. Rozepisovati se o počinech zesnulého spisovatele přináleží ovšem listům hudebním. Zde možno jen vzpomenouti jeho poctivé nezištnosti, krajní obětavosti, skromnosti — a upřímného, čistého srdce, které neznalo záští — jen lásku k práci a pravdě. Vrchlickeho slova „Byl's člověkem a vítězství je tvoje" byla by mu vhodným epitafem! —ttl.

TŘICET LET ČESKÝM NOVINÁŘEM. Vzácné, v našem stavu jistě řídké toto jubileum oslavil v nedávných dnech zodpovědný redaktor „Národní Politiky" pan Václav Hübner. Prodělal také hodně trpkou školu, než zakotvil v Praze, ve velkém, rozšířeném denníku, v němž živě sleduje vedle svého vlastního povolání zejména kulturní současné otázky. To je, tuším, pravá Hübnerova doména, to je obor, v němž působí s nadšením a láskou. Jako naši dramatičtí umělci, dřív, než dostali se k Národnímu divadlu, absolvoval „novinářskou školu" na venkově a vytrvale a s junáckým zápalem redaktoroval na stanicích, kde bývalo a bude vždycky víc práce než honoráře. Důležitým mezníkem novinářské jeho činnosti byl „Český sever", v němž Hübner měl svou národní kazatelnu. Před čtvrt stoletím stal se spolupracovníkem „Moravské Orlice" v Brně. Václav Hübner odjakživa lnul k divadlu. Šel ve šlépějích novinářů z království, z nichž několik bylo pověřeno důležitými a čestnými funkcemi divadelními. Energie a rozhled v divadelních věcech postavily Hübnera v čelo českého Národního divadla v Brně. Divadlo v něm potlačilo novináře tak dalece, že zkusil dokonce své štěstí jako samostatný divadelní ředitel. Jeho společnost mívala na Moravě dobrý zvuk, jeho činnost v tomto směru, třeba vyžadovala velkých obětí hmotných, má svoje záslužné, světlé momenty. Před šestnácti lety stal se Hübner čelným spolupracovníkem „Národní Politiky". Jeho osobní vlastnosti, jeho srdečná, milá povaha, a hlavně jeho neúmorná práce získala mu v listě posici, které vděčíme mnohou záslužnou službu české kultuře. Hübner je z těch českých novinářů, o nichž možno říci, že je těžké, vysilující povolání neudolalo. Z divadla přinesl si do svého života zajímavé zkušenosti. Ale nejvíce získal volbou své družky, kterou je proslulá umělkyně Národního divadla, paní Marie Hübnerová. Jsou šťastni, třeba se říkalo, že není dobře, když je žena u divadla a muž u novin, nebo naopak. Jsou si vzájemnou oporou, jsou si vším, jsou sobě doma, když dvéře světa se za nimi zavrou, věrnými druhy, — není u nich známo slovo povinnost! Všechno povolání, i život, prozařuje jim láska, nadšení. K.

„TROUBADOUR" včleněn byl do kmenného repertoáru městského divadla vinohradského. Stará práce — ale dosud přitažlivá — dům byl vyprodán při nedělní premiéře. — Rozebírati kriticky dílo, které nesčíslným počtem dřívějších repris v divadle Národním i Prozatímném vžilo se v paměť nejširšího obecenstva se všemi svými přednostmi i nedostatky, znamenalo by totéž jako přilévati vody do moře. Ale přece to aspoň dlužno znovu přiznati, že v partituře této kdysi nejpopulárnější zpěvohry Verdiovy jsou místa, jichž působivost nevyprchala ani během tolika let. Tak „miserere" v posledním jednání dosud nezapírá dramatické vlohy svého tvůrce, byť prostředky, s nimiž se pracuje, byly víc než jednoduché.

Provedení ve Vinohradském divadle bylo svědomité. Nejvíce zaujal výkon slč. Vastlovy jako Azuceny. Part zpěvní byl vypracován do podrobností a herecké pojetí svědčilo o charakterisační schopnosti. Snad někdo by vytknul nedostatek temperamentu cikánského, zevně tu neprojeveného, ale lze ho postrádati spíš, než, kdyby měl sváděti k manýře, která tak často jest vlastní italským pěvcům a pěvkyním. Lehký a zvučný tenor p. Drvotův uplatnil se náležitě v melických kantilenách Manricových i vřízné „strettě"; v ní nescházelo ani vysoké „c" — znělo oblíbenému tenoristovi nenuceně a plně. A obecenstvo si na výšky přece jen potrpí — byt jejich přemíra hudebníkovi nebyla vždy vkusnou. Hlasové kvality slč. Vronské tíhnou spíše k nesenému zpěvu, než ke kolloratuře a p. Čermák, zdá se, v belcantu také doma se necítí. Ale oba dali své nejlepší — ultra posse nemo tenetur. Výprava byla velmi vkusná, orchestrální nastudování mělo švih a spád. A úspěch byl. Platil jistě v první řadě melodičnosti díla, kterou nejširší vrstvy v moderní opeře postrádají a hledají náhradu v operettě. Zdá se, že staré vlašské, francouzské i německé opery přečkají svou vídeňskou sokyni! —ttl.

SEDLÁK SVÝM PÁNEM. „Tak hravě, jako Lope de Vega veselohru skládal, tak hravě se mi jeho dílo překládá. Večer jsem začal a když jsem práci odkládal, abych vykonal něco jiného, co ráno muselo býti připraveno pro sazárnu, zakrojil jsem pořádně do druhého aktu," vypravoval nám pamětník tento výrok Vrchlického, když veselohra „Sedlák svým pánem" objevila se na repertoiru Národního divadla. Zajímavý projev básníka, pozoruhodný pro celou jeho tvorbu. Veselohru překládal s nadšením a několikráte se rozhovořil o báječném požitku, jejž mu překlad působí. Literární historie zaznamenává o Lope de Vegovi, že v pondělí drama začal a ve středu dopsal. Nevíme ovšem, jaké doby vyžadovala veselohra „Sedlák svým pánem" — ale pravděpodobno je, že ji Vrchlický ve třech dnech přeložil. Stál na vrcholi své literární tvorby, a výkony jeho z té doby jsou vskutku neuvěřitelné. Pamatuji se, že Vrchlický za hovoru (Bůh zachraň, aby se chlubil — toho Vrchlický nedovedl) prohodil, co minulé noci napsal — a člověk se až otřásl nad

gigantickým výkonem. Říkávali jsme, že by tři lidé v téže době neopsali, co Vrchlický sám buď napsal nebo přeložil.

Na veselohře je také znát toto pravé básnické posvěcení, tato svěžest, tato hravost mistrovy tvorby. Starý kus, jenž má na sobě patinu staletí, zazářil jako pravý drahokam. Krásný, vskutku milý, lahodný večer. Skoro čtvrt století ležel v archivu, tak dlouho, že nebylo v divadle skoro pamětníka, jenž by se dovedl pochlubiti nějakými detaily z prvního uvedení na scénu Národního divadla. Byl jsem tenkrát v divadle, psal jsem referát — ale ke svému největšímu úžasu nemohl jsem se upamatovati ani na podrobnosti kusu, ani na hlavní momenty obsazení. Všechno zapadlo, všechno se utopilo v záplavě jiných dojmů. Srovnávejte potom výkony z doby tehdejší s provedením dneška! Víme, že hráli hlavní role pánové Seifert a Šmaha, z dam slečna Hanna Kubešová — ale to je také všechno, co uvízlo v paměti. Na pana Šmahu jsem si vzpomněl v tom momentu, když se objevil na scéně pan Jan Vávra. Připomenul ho zevnějškem, maskou — ale nic víc nepamatuji. Pravda, dovedeme si ještě mlhavě výkony jejich představiti — ale to je představa již odvozená, dedukovaná, kombinovaná z poznatků osobitosti hercovy, tedy představa vlastní, nikoliv v paměti zakotvená.

Národní divadlo veselohru vypravilo s náležitou pietou. Režiséru hry řediteli panu Gustavu Schmoranzovi podařilo se zejména vkusně a poeticky řešiti ne právě snadnou otázku dvoji scény. Sedlákova bašta, stavení, jež je jeho královstvím, s výhledem na daleké lány, jež jsou jeho majetkem a jež jsou zdrojem jeho zdravé, sympatické pýchy, — které, díky bohu, v menší sice, ale za to přece jenom příbuzné míře uchovalo se ještě dost v našich statcích, ba i chalupách — činilo dojem starobylého, poetického venkovského zákoutí. Víš dobře, že to všechno je jenom kulisa, že na rubu není pranic, že za touhle „stěnou" je prázdnota — ale klam je tak suggestivní, že v duchu zatoužíš nahlédnouti dovnitř, do interieuru tohoto selského „paláce". Ještě účinnější byl však pohled na sad, jenž ve své podzimní nádheře hýřil barvami ovoce i listí. V tu chvíli člověk teprve chápal to velké, prosté štěstí sedlákovo, jeho čistou pýchu, jeho zdravé sebevědomí — jeho nezkrotnou touhu, vrátiti se zase domů, do toho svého selského království. Je blaze při pomyšlení, že jsou ještě na venkově gruntovníci, kteří tak lpí na této svojí hroudě jako tento Lope de Vegův sedlák. Jejich grunt sousedí s panskými lány nekonečné takřka rozlohy, jejich statek krčí se pod pyšným zámkem — ale jejich pýcha, jejich sebevědomí, jejich samostatnost pranic si nezadá sebevědomí kavalíra velkostatkáře. Na tom svém majetku je takovým malým Lope de Vegovým králem, je jenom sedlákem, ale je samostatným, nezávislým člověkem. A to v dnešní mizerii, té všeobecné závislosti mnoho, nesmírně mnoho znamená!

Pan Jan Vávra právě toto sebevědomí, tuto pýchu, tuto hrdost volného, svobodného člověka výborně charakterisoval. Veselohra má momenty skoro pohádkové. Je to nejznatelnější ve scéně v královském paláci. Sedlák i tu zůstal sedlákem. Když ho král zahrnoval svou přízní a štědrostí, sedlák nebyl u vyjevení. Nestal se z něho Honza — pravda, byl v rozpacích, byl překvapen, ale nebyl oslepen, nedal se zlákati, nedal se koupiti. Pan Vávra udržel svého hrdinu na povahové výši jeho, a líbilo se nám zejména, že v pokoře sedlákově nebylo víc, než co kázala spíš situace, než povinnost. Nenuceným humorem zablýskl se ve svém výkonu p. Wiesner. Ještě leckdy se mu to neb ono nepodařilo, leckteré gesto a leckterý pohyb vybočoval, ale v celku byl p. Wiesner velmi dobrý — a co nejpotěšitelnějšího, slibný. Už také se nad ním houpal Damoklův meč. Pamatuji se, že chodil kolem Národního divadla jako člověk, jenž čeká na svůj ortel. Malá rolička ho tenkrát zachránila. Mám za to, že velká zodpovědnost, která na něho padla smrtí Rudolfa Kavky, pana Wiesnera vzpruží a že v něm vzbouří docela jiný kvas.

Tak si člověk na leccos vzpomene, na co dávno a dávno zapomněl. Kmitlo mi hlavou, že před dávnými a dávnými časy Damoklův meč visel dokonce nad panem Eduardem Vojanem! Tomu myslím tak snadno se neuvěří, a jistě neujdu podezření, že ohřívám divadelní legendu, na které není zbla pravdy. Potkal jsem jednou pana Špačka, jenž míval kdysi v Národním divadle důležitou funkci. Letěl jako divý do kavárny. Sháněl pana Vojana. Večer prý je změna — vypravoval mi, sotva dechu popadaje — nesu panu Vojanovi velikou roli. Do večera se jí musí naučit a večer ji musí stůj co stůj hrát. Pro Krista Pána — aby ho tak napadlo, roli vrátit — zle by bylo s ním!" Ptám se, proč? „Inu — proč? Šuška se něco o výpovědi — nevezme-li ji on, vezme ji někdo jiný — a s ním bude konec." „A vezme-li ji?" ptám se. Pan Špaček se usmál mojí naivnosti. —„Všechno vyhraje, o tom není pochyby, že roli výborně sehraje" — poučoval znalecky pan Špaček — „a výpověď zůstane v šupliku". Dopadlo to na vlas tak, jak Špaček předpovídal. Pan Vojan praštil novinami, s rolí si vyběhl někam za bránu — v šest hodin byla zkouška — a večer měl pan Vojan jeden ze svých nejpamátnějších úspěchů, jenž ho zachránil Národnímu divadlu i dramatickému umění.

Ještě několik slov o provedení veselohry. Krále hrál p. Schlaghamer, jenž v obou stěžejních scénách se sedlákem účinně s ním kontrastoval. Velice se nám zamlouval svou srdečností a nenuceností p. Focht, hrubozrnější komikou napadl p. Mušek. Venkovské panenky s chutí si zahrály sl. Suchánková a Ostrčilová, které, jak se zdá, umělecký dozor její učitelky paní Marie Hübnerové dobře jde k duhu. Sborové scény byly pečlivě nastudovány a působily dojmem velice lahodným a poetickým. —r.

Toto číslo vydáno dne 17. ledna 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HEŘITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 19.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Naproti tomu Jan Verner spokojeně se kolébal ve své božsky utěšené míře, a třebas neměl za sebou dosud ani poloviny libánek, tvářil se jako manžel, který již slavil aspoň stříbrnou svatbu. Milostné narážky a žertovné dvoření Martinovo přijímal s onou klidnou shovívavostí, s kterou nasycení a dokonale důvěřující mužové se dívají na zdvořilosti a koření, prokazovaná jejich hezkým chotím.

Ach, jaký obraz otvírá se očím od té strmé sutormanské staničky! Moře, čarovné černohorské, ryze slovanské moře leží dole a vábí svým lesknoucím se azurem. Málo je tak půvabných míst na slunném pobřeží jaderském. Veliký záliv, uzavřený na dvou stranách horami a uprostřed jich rozsáhlou úrodnou rovinou, skvostné místo, ke kterému se upíná nejeden sen krále Nikoly.

Na tomto místě černohorský panovník vidí budoucí výstavné město, které by zářilo nejenom krásou, nýbrž i blahobytem. Hlavní podmínky k němu jsou již dány štědrou přírodou, která v těchto místech rozdávala nejhojněji. Zde jest půda, která vydává do roka dvojí úrodu, zde jest rajské podnebí a slunce, v němž zrají překrásné pomoranče, vyrovnávající se prý i jaffským oranžím. O vánocích tu kvetou růže, rozmanité keře obaleny jsou vonným květem, a na některých místech není ani potuchy o bóře.

A ty rozsáhlé, památné sady olivové, starobylé a dojímající jako kathedrály, plné významu a reminiscencí!

Jediné ty olivové zahrady barské stojí za to, aby člověk, zatoulavší se na Černou Horu, pospíšil se jim poklonit, zadumat se pod nimi a oddat se hlubokým, působivým dojmům.

Barské zahrady olivové! Cestovatelé, kteří poznali již mnohou pamětihodnost, upozorňují na ně jako na přírodní div, téměř zázrakem za dlouhá staletí vzniklý a uchovaný za rozmanitých proměn a historického vlnobití.

O páté hodině vlak stanul na stanici barské u samého nábřeží, a naši cestující uložili si zavazadla v blízkém švýcarském hotelu „Marině“, posvačili a hned se vydali na výlet do starého Baru ani ne tak pro jeho malebné sříceniny jako pro ty sady olivové. Kouzlo pohádky, které je uchvátilo za jízdy vlakem krajinou crmnickou, jich neopouštělo, naopak, tím více opojovalo jejich oči a očarovalo duši.

Prošli nejdříve po písčitém břehu směrem ke kralevicovu letohrádku Topolici, který činí dojem bělostné labutě vystouplé z jezera a stanuvší na zeleném břehu. V písku leskly se lasturky, bělaly se křehké kostice sepiové, místy kupily se hromady mořských řas, podobných úzkým trouchnivějícím hoblovačkám. Dva, tři prázdné želvové krunýře ležely mezi nimi. Trochu stranou kvetly zvláštní, nevídané bodláky, které by byla paní Vernerová nejraději viděla v Praze ve svých vásách, a což ty podivné nízké máky, žlutě kvetoucí!

Poletovali po tom rozkošném břehu jako veselá ptáčata od pestrého kamene ke kameni, od květiny ke květině, od keře ke keři a tak konečně se dostali do starého Baru, kde je vítala další báchorka, obrovské, břečtanem pokryté sříceniny. Město a starý hrad, uschovaný na příkrém výběžku v klínu hor, pod ním přeúrodná krajina, plná svěžích zahrad, dále nádherné moře a nahoře rovněž nádherné nebe bez jediného obláčku, k tomu radostné myšlenky růžového mládí — jaký

to vzácný požitek, jaká nezapomenutelná chvíle blaha!

A pak zase ty prastaré olivové háje, ty stařecké stromy, podobné svými hlavními pni obrovským krápníkům! Naši umělci nevěděli, ke kterému stromu mají dříve obraceti oči a kroky. Olivy byly již na počátku máje odkvetlé a teď ukazovaly drobné zelené plody. Místy mezi stromy rostly vysoké kapradiny, a tu a tam drobný kvítek se zvedal se země, na jejímž trávníku tlely úzké lonské olivové listy. Obrovští, skoro jako ruka tlustí slepýši hověli si nebojácně u kapradin, a v nížícím se slunci, větvemi až dolů prokmitávajícím, hrála jejich čistá těla měděnými a bronzovými barvami.

Ti hadové vzbuzovali v mladé choti skladatelově bezděčnou bázeň a hrůzu, ale Martin pokusil se chytiti jednoho takového plaza, aby ukázal, jak jsou neškodní a krotcí, jakoby je tam byl chytal od svého mládí. Avšak nemohl v sobě potlačiti vzrušení, když ruka jeho se dotkla vzpouzejícího se slepýše — ta ruka mocně se třásla, a jak při tom zbledl náš neohrožený pan literát!

Aby zakryl vzniklé rozpaky, Martin obracel pozornost zase k prastarým olivám. Vyskytl se vedle nich obstárlý člověk, mohamedán, který před tím pozoroval Martinovo chytání hada. Dotkl se na pozdrav prsty svého tmavočerveného turbanu a spustil něco špatnou italštinou, kterou po několika větách změnil ještě ve špatnější srbštinu.

Upozorňoval je, že to byl dobrý had a že by bylo škoda mu ubližovati.

„Toho nechat Bůh živí, ale jedovatou zmiji at Bůh zahubí!“ pravil důrazně a upozornil, tato část zahrady olivové že náleží jemu. Jsou to staré, báječně staré stromy, pamatující ještě dávné panství Římanů. Znalci odhadují prý některým i více než tisíc let, kteréž tvrzení naplnilo mladé posluchače úžasem.

Nedůvěřivě vrtěli hlavami, ale mohamedán svým čestným slovem se dokládal, že mluví pravdu. A zabásnil si při tom jako ze sympatie k Martinovi. Co ty stromy všechno již viděly, co velikého již se přehnalo přes jejich sivé koruny! Co by mohly vypravovati, kdyby byly schopny lidské mluvy místo svého melancholického šumění! Sázeli je Římané, pak se z nich radovali půl třetího století Srbové, po nich Benátčané, a jak dlouho procházívali se v jejich stínu další majetníci, Turci! Teď třicátý pátý rok jsou ozdobou Černé Hory.

Starý Turek ukázal na jeden zvláště mohutný olivový strom a s úsměvem vybídl společnost, aby se pokusila vespolek obemknouti jeho peň.

Vesele uposlechli vybídnutí, podali si ruce a obstoupli šedé, bizarrně zbrázděné a vyhlodané dřevo, podobné zkamenělému výtvoru přírody, jehož větve se však zelenaly.

Zikmund Tetiva nevěděl, stalo-li se náhodou nebo zvláštní úmyslností, že při tom rozmarném měření ruka jeho pevně se sevřela s rukou paní Vernerové.

Pokus sám sebou vyžadoval pevného stisknutí, a malíř pozoroval, že mladá paní tak silně svírala jeho pravici, jakoby jí nechtěla již nikdy pustiti.

XIV.

Vrátili se do hotelu již před samým soumrakem vyhladovělí a nedočkaví dobré večeře, byli však hned dokonale uspokojeni. Úprava pokrmů i obsluha byla vzorná, a Martin uznal za vhodné věnovati tomu několik pochvalných řádků ve svém spisovatelském zápisníku, který, ač byl s počátku skrovně tenký, nyní se znamenitě rozšiřoval všelijakými přílohami.

Obecně uznáno, že vedle oběda ve Virpazaru dosud nikde na své cestě tak uspokojivě nehodovali jako v tomto barském hotelu. Ačkoli téměř po celodenní cestě, všeliké pozornosti vyžadující a plné dojmů, přece nepocitovali únavy a po večeři dali si ještě vynésti víno na prostranství před hotel, odkud jest svrchovaně krásná vyhlídka na barský záliv, na bílou Topolici a na okolní zahrady a hory.

Pod nimi kotvil parník a několik velkých i malých bárek, moře páchlo svým význačným zdravým dechem, vzduch voněl, slunce se potopilo za horské hřbety, tyčící se nad Topolicí, nejlahodnější májový večer rozložil se nad touto luznou jaderskou krajinou.

Polykarp Ferdinandovič Martin bezděčně zanotoval dojemnou národní českou píseň a Verner již při druhém verši tiše mu přizvukoval. Po té připojil se také libozvučný hlásek paní Vernerové, a sladká milostná píseň, zároveň snivá a zádum-

čivá, vystupovala do vlažného vzduchu a mísila se s večerním vánkem jako tlumená hudba, uchvacujícími poloskrývanými dojemnými akkordy.

Všude vůkol bylo ticho, na moři i na pevnině, ba i v hotelu počínali si tak šetrně, že ani talíř, ani sklenice nezazvonila. Ostatní hosté tím více ztichli, vyšli na široké schodiště před hotel mezi skupiny květin a vavřínů a naslouchali. Pozoruje ty posluchače, literát napial všecek svůj pěvecký um a skutečně předstihl i svoje očekávání. Strhl tím více skladatele i jeho choť, ovšem, ovšem, snad výtečné crmnické víno se mohlo hlásiti o slušný podíl zásluhy ze zdařilého večírku.

Pokračování.

JARNÍMU SLUNCI.

Ó, slunce, slunce, zdroji naší síly,
buď vítáno nám po dnech sešeření!
Jak hřích se před tvým hledem stíny skryly,
jak zázrakem se září tvou vše mění.

Jdem za tebou, jak květ se točí k tobě,
zpěv v duši seješ v hrdélko jak ptačí,
líbajíc nevybíráš krásy sobě
jen; krášlíš samo vše, kam svit tvůj stačí.

Jak zázrak zkvete jabloň nahrbená,
když zulíbáš jí rámě kostrbaté,
zlatými trsy svítí skalní stěna,
již doteknuly se tvé prsty zlaté.

A duše spiatá tísnící ji mukou
se vymkla z kukly jako motýl bílý,
žes dotklo se jí žehnající rukou,
ó slunce, slunce, zdroji naší síly!

U OKNA.

Sníh na střechách a nad Prahou se stmívá.
Už na nábřeží světlo vyskakuje
jak zlatá koule z vody; vzduchem pluje,
k druhému řadí se a v řetěz splývá.

Ve třpytný závoj Praha čelo skrývá. —
Snad také v šeru nové sny si snuje!
Tak vše se míhá . . . a sníh poletuje . . .
na železničním mostě světlo kývá.

Teď letí rychlík — okénka jen svítí
do noci tiché — v dálný kraj se řítí,
jak lidská touha, která chvatem šílí.

Zda spěje šťastně k vytknutému cíli? . . .
Svit lamp se chvěje . . . Vlak se mihl v dáli
a sny a touhy soucitná noc halí.

MARIE MATOUŠOVÁ.

NEKROLOG.

Z KOMEDIE ŽIVOTA. NAPSAL JAN KLECANDA.

Pokračování.

Bylo to vlastně směšné, že člověk, jenž nedovedl své vlastní „má dáti“ a „dal“ udržeti v rovnováze, chtěl poučovati jiné, ale takové směšnosti se v životě často dějí. Ostatně to mělo pro něho nyní i svůj praktický význam, neboť bral královské honoráře, jaké naše noviny mohou platiti a platí, dávajíce za řádek právě tolik, jako před třiceti léty, ač boty, maso a jiné potraviny za tu dobu stouply v ceně trojnásobně. Ba Konipásek docílil i toho, že jeho články vážní lidé čtli a že na autora, jehož úpadek byl již zapomenut, vážně pohlíželi.

Ale někteří lidé zrovna jakoby naschvál vlezou ob čas někam, kde právě letí s hůry cihla, a ještě nastaví hlavu, aby je jen jistě trefila . . . Právě v dobu, kdy počínalo mu býti lehčeji, spadlo zase

Konipáskovi něco na hlavu. Ne cihla, nýbrž nemoc, následek to přepracování, jak tvrdili lékaři, těšíce, že to není nic, že při úplném klidu a bezstarostném životě někde u moře za nějakých šest měsíců bude zase zcela dobře. Náš milý Konipásek ovšem při své nepraktičnosti nedovedl najíti lékárnu, v níž tuto medicinu vydávají, a tak se se svou nemocí plahočil trochu déle, až jednoho dne, zrovna jakoby si byl řekl, že už to dál nejde, byl zase zdráv.

A nyní ovšem přihlásila se starost, co počíti, poněvadž na cestování nebylo již možno pomýšleti. — Za Konipáskovy dlouhé nemoci prodáno vše, co ještě zbylo památkou z lepších dnů a nač jeho věřitelé nesměli sáhnouti, poněvadž bylo majetkem paní Nasti. Přebytečný nábytek, zlato, stříbro . . . vše pomalu odstěhovalo se, aby bylo do kuchyně a na lékárnu . . .

„A což," mávla časem rukou paní Nasta, potlačujíc slzy veselým úsměvem. „To všecko si zase koupíme. Jen když jsi zdráv . . ."

On jí porozuměl a odvděčil se vlídným pohledem, ale jiní, zejména ctihodné matrony mezi tetami, jež by ji byly rády viděly plačící, aby ji mohly obdarovati nějakým obnošeným kusem šatu, krčily nad ní rameny a naříkaly, že si to nic nebéře k srdci a že je přece jen zrovna tak lehkomyslná jako on . . .

Zatím pan Konipásek stával se pomalu již těžkomyslným, poněvadž honba za kusem chleba, totiž za nějakým místem, bylo nekonečnou křížovou cestou bez vyhlídky na jinou stanici, než některou z těch Kronbaurových „posledních" . . . Všude litovali, ujišťovali, slibovali . . . všude bylo všecko zatlučeno . . . A pojednou počal pozorovati, že v místech, kde druhdy šéfové vítali ho uctivě a okázale ho doprovázeli až ke schodům, teď i sluhové a podřízení písaři tak nějak divně na něho pohlížejí, jakoby se báli, neodnese-li z předsíně cizí deštník . . .

V den, kdy si pan Konipásek toto uvědomil, bylo mu zase do pláče, ale to si zaplakal sám, v ústraní a Nastičku k tomu nevolal.

* * *

„Byl zde už antikvář?" ptal se Konipásek, vrátiv se z vycházky a dopadnuv těžce na židli.

„Snad nechceš prodati naši knihovnu?" lekla se paní Nasta.

„Ovšem že . . . Všecko prodám," řekl a pohlédl nenávistně na knihovnu, kde stáli jeho miláčkové pěkně srovnáni, v krásných vazbách.

„Což pořád nic?" vydralo se jí úzkostně z prsou, ale neptala se dále, poněvadž viděla, že Stáňa čte cosi v novinách mezi inseráty s velikým zájmem, a že zrak jeho se vyjasňuje. Dlouho nečekala na vysvětlení.

„Slyš, Nasto! Ani jsem nevěděl, že za mé nemoci založena byla „Jednota pro naše společenské ozdravění". Tuhle čtu provolání a je to, jakoby bylo opsáno z jednoho mého článku . . ."

Paní Nasta zklamaně sklopila oči. Nebylo to poprvé, co se kdesi cosi vylíhlo nebo ze země vypučelo a ubohý Konipásek se radoval, že on to semeno zasadil do země. Jindy se aspoň na oko radovala s ním, dnes jí bylo příliš krušno, než aby se mohla jinak tvářiti, než cítila.

„A hleď . . . tu dál . . ." ukazoval s očima radostí již zářícíma. „Vypisují už místo tajemníka . . . krásně honorované místo . . ."

„Ukaž! Věru . . . Nu, to snad konečně! . . ."

„A poslyš . . . předseda dvorní rada Kroužek, jednatel advokát Šroubek, pokladník rada Brousek . . . Samí dobří lidé, samí . . . skoro přátelé . . ."

„Brousek? Není to ten, co jsi ho před léty doporučil . . ."

„Ano ten . . . Byl tehdy v hrozné bídě, bez místa . . . ubožák . . ." Konipásek se trochu zarazil na tím slovem: ubožák. „Nu, tehdy jsem byl ve floru, mé slovo něco platilo. Doporučil jsem ho svému bývalému šéfu . . ."

„Nu, snad by tedy teď mohl on . . ." nesměle řekla paní Nasta.

„Snad, snad," opakoval po ní durdivě. „Jistě že pomůže . . . Na toho mohu jistě počítati . . . Je to dobrý člověk . . . Znám ho!"

„Totiž . . . on se ti jevil jako dobrý člověk, když od tebe cosi chtěl . . ." namítala paní Nasta opatrně.

„Ale Nasto! Neotravuj člověka tím svým pesimismem," trochu nevrle vyjel Konipásek. „Vy ženy jste časem opravdu hrozně podezřívavé . . ."

Usmála se trpce, ale shovívavě a dodala: „Nu, po všech těch zklamáních . . . div se! Ale na

Brouska se ovšem pamatuji. Sama bych řekla . . .“

„Ovšem že . . . Vzpomínám, jak mi děkoval se slzami v očích . . . A Šroubek . . . s tím se dobře znám z bývalé „Jednoty českých podnikavců . . . Znamenitý člověk to byl . . . už jako student!“

„A což ten pan dvorní rada?“

„Kroužek? No, starý . . . ah, pardon . . . vždyť já už také nejsem zrovna mladík . . . Jinak výborný člověk prý, a doufám, že zapomněl, jak jsme se kdysi srazili . . .“

„Vy jste se srazili? Ó běda!“

„I nic běda! I když si vzpomene . . . Noblesse oblige! . . . Dá si jistě na tom záležeti, aby mi nasypal řežavý popel na hlavu“ . . .

Paní Nasta vzdychla, ale netroufala si bráti mu naději, do níž se beztoho snad jen vmlouval.

„Hned po obědě je oběhnu . . . Kdy budeme jíst, dětátko?“

Začervenala se, jakoby ji byl přistihl při vině. „Jíst?“ opakovala a vzdychla. „Za malou půlhodinku po odchodu antikváře . . .“

„Ah tak . . . rozumím! Nu mlč, dítě, mlč! Všecko má svůj konec, Naše heslo je teď Kroužek-Šroubek-Brousek!“ —

* * *

Pokračování.

VZPOMINKA.

Jsi nejkrasší — co být jen může,
nám v žití trny vkládáš růže,
ty krásná vzpomínko!

Když hlava v dlaň se těžce chýlí,
tu slétneš k nám jak motýl bílý,
ty krásná vzpomínko!

Když bolest srdce rve a kruší,
mír sladký vdechneš smutné duši,
ty krásná vzpomínko!

Když svět nás štve a bije, raní,
krev s čela stíráš vlídnou dlaní,
ty krásná vzpomínko!

Je chudým — ubohým je věru,
kdo nezná tebe — rájů dceru,
ty krásná vzpomínko!

Buď se mnou, když se zloba plíží,
když hrom řve, když se blesky kříží,
ty krásná vzpomínko!

Až žití den se ponachýlí,
stůj při mně v slední smutné chvíli,
ty krásná vzpomínko!

K. SEMERÁDOVÁ.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Možný našel zas sebe. Uzavřel se v soukromí. Vyrval se zpovrchňujícímu vlivu hospod. Vytrhl se z něžných pout Etelčiných.

Měl ještě dosti síly zavelet sobě: Dost! Ni o krok dále!

Vyzpovídal se ze všeho v obšírném dopise Zdence Rovenské. Bylo to zas po dlouhé době po prvé, co odhodlal se jí psáti. Již kolikrát dříve sahal na pero, ale vždy je zas odložil. Flirt s Etelkou kladl se mezi něj a Zdenku jako stín. Lehký, sotva znatelný, přece však zakazující.

Teď bylo po všem. Stín se vytratil.

Odpověď Zdenčina, upřímnost splácející přímostí, bez hněvu a nároků, posílila nadporučíka.

Přestal chodit večer do města. Ponechal jen dvě odpůldne kavárně, kdy přicházely důležitější časopisy, aby si udržel myšlenkový styk se světem. Těch několik officielních a odborných listů, vesměs vídeňských, jež byly k ruce v menáži a v úzkém pokojíku za ní, kterému se říkalo čítárna nebo též knihovna, pro skleněnou skříň s nějakou hippologií, naukou o vozech, postrojích, dělech, se starými logarithmickými tabulkami, neroz-

řezanou taktikou, opotřebovaným konversačním slovníkem a několika svazky nezáživných, darem sem zapadlých románů, nemohlo ukojiti jeho duševní potřebu.

Přestal pít. Zdržoval se toho sladkého jedu, který slibuje na chvíli zapomenutí, rozjaří, vlije zdánlivé síly, umocní život, překlene jeho rozpory, všednosti, nudy a strasti, aby obratem ještě litěji je rozvířil, smetl do jich propasti, vrátil z nich nervy ještě skleslejší, síly chabější, svědomí zmučenější vzpomínkami, duši celou bědnější.

V té době převratu, kdy život svůj násilně rozdělil zase mezi službu a němý, holý, vězeňsky samotářský svůj pokojík v přízemním domku barákového ležení, Možný vzpomněl si na Klicmana. Vsedl jednoho snesitelnějšího dne na svého hrušáka a nedbaje rozblácených cest, zajel za podivínským setníkem na opuštěný jeho fort. Cítil, že táhne jej k němu cosi příbuzného. Cosi, jakési plus v duševním a citovém životě, které je liší od těch ostatních jejich povolání.

Nezastal ho doma. Burš hlásil, že pan setník odešel s malířským náčiním někam do lesa, a naznačil směr.

Nadporučík svěřil sluhovi koně a dal se ukázanou cestou.

Nohy klouzaly a zapadaly v bláto. Svanuté listí, špinavě žluté javorů, zarudlé, krvácející buků, zahníváním celé osliznuvší, ztěžovalo chůzi. Stromy trčely orvané jako kostry, vyluzujíce klepajícími o sebe větvemi také obdobné zvuky umrlčí. Příroda kladla se zvolna do hrobu. Ještě však zakrslé borovice měly svou sytou, černavou zeleň, nehodlajíce se vzdáti, dokud mrazy do fialověhněda neožehnou vytrvalá jejich bodla.

Na konci se cesta úžila a prudce stoupala. V rozbobtnalém mechu, po hladkém jehličí, mrazy minulého roku po zemi rozestlaném, chůze stávala se ještě obtížnější. Ale když se nadporučík vyšplhal, přidržuje se smolnatých kmenů, pohled s toho místa odměnil jeho námahu.

Bylo to jakési návrší, nevysoké, ale dosti ostře se svažující nevysázenou, skalinatou strání, odkud pěkně bylo přehlédnouti rozvlněný terén, lesnaté pásy pahorkatin, hluboce rýsující se mezi nimi rýhy údolí. Ze vzdálenějších začínaly stoupati páry. Kladly měkce, průsvitavě své šedé závoje na úbočí a zvolna. postupně, jako od kulisy ke kulise, splývaly se zamlženým obzorem.

Možný se na chvíli zastavil. Tak dojemnou objevila se najednou příroda ve svých rubáších, v melancholii svého skonu. V té melancholii, která tak ladila se stavem jeho duše. Ale již také u výběžku lesa, zády o sosnu opřeného spatřil setníka Klicmana, an dlaněma oči přistiňuje hledí do dálky a srovnává zamodralé tóny par s šedí nahozenou na plátně.

„Vidíš, kamaráde," pravil po krátkém srdečném přivítání, zaujímaje zase pozorovací svou polohu, „marně se pokouším dostat do toho onu lehkost, průsvitnost, ono podbarvení, které zdá se modrým, ale které ve skutečnosti má měňavost perletového lesku. Pokouším se o to v stejnou hodinu, při stejném osvětlení již několik dní. Vše nadarmo. To dovedla by jen ruka mistra. Jsme žabaři, my ubozí dilettanti."

„Ano, jsme žabaři," povzdychl jako v myšlenkách ještě po chvíli. „A co tebe sem vede, že jsi si vzpomněl na plesnivícího poustevníka?"

Nadporučík zprvu váhal rušiti setníka z práce a odpověděl zdvořilostní vytáčkou. Zkušenému oku staršího soudruha však neušly rozpaky, jež zalhával.

„S tebou se, hochu, něco děje," mručel Klicman do vousů, opravuje štětičkou nějaký detail svého obrázku, který již pěkně z nanesených skvrn a klikyháků prohlédal. „Jen ven s tím! Kámen se srdce svalíš, když se svěříš; kdyby nebylo komu, třeba zde té němé sosně, nebo mrtvému plátnu, jak to činím já, přijde-li na mne taková teskná chvíle... Ó, brachu, chodily na mne, chodily, jako teď začínají chodit na tebe..."

Mluvil rychle, skoro žvatlal, jakoby chtěl tím důvěrným tónem vzbuditi sdílnost svého nového přítele, z jehož tváře vyčetl, že trpí.

Jen pomalu odhodlával se Možný. Zprvu toliko napovídal, vzdáleně, oklikami. Pak byl stále určitější, zevrubnější, až vylil Klicmanovi své srdce úplně. Ten dělal, jakoby co nejpilněji zaměstnán byl propracováním obrazu, boje se, aby vypravujícího neodplašil, a jen občas potakáním, zabručením souhlasu, zavrtěním hlavou, citoslovcem podivu dával na jevo svou účast. Mladý přítel nezatajil mu ničeho, ani chmur svého mládí v domě

macešině, ani nezdaru prvé lásky, ani příčiny svého přeložení. Vyznal se ze svého stesku, který koření v tom, že zvolené povolání nepodává mu, čeho od života čekal; vyznal se, že na čas dal se svésti touhou, přehlušiti rozpor týmž způsobem, jak viděl činiti jiné. Vrhl se, jak zní mylný termin, „do života.“ Ale ani alkohol, ani přeletavé lásky nebyly s to, aby utopily jeho stesky, přehlušily hlas srdce, nahradily činorodou sílu jeho zklamané vlohy.

„Tak, tak“, broukal si spíše pro sebe Klicman, skládaje malířské náčiní. „Na někoho to přijde dříve, na jiného později, ale nemine to nikoho... Nu, obzor se již příliš zastírá. Bude lépe, půjdeme-li domů a vypijeme-li pro zahřátí číšku čaje.“

Skutečně již toho potřebovali. Podzimní vítr je profoukal, vlhko vnikalo do všech kostí.

Přijímací pokoj setníkův byl příjemně zařízen. Obrazy oživovaly stěny; těžké koberce, perletové stolky a handžáry, které přivezl si z Bosny, v koutě na lakovaném podstavci čibuk, měkké taburety a sofa, vše vkusně rozestaveno, činily dojem pohodlí.

Pokračování.

FEUILLETON.

U MISTRA VAZOVA.

Dlouho nebylo mi možno pokloniti se slavnému mistru poesie bulharské, Ivanu Vazovu. Konečně zaklepala jsem na dveře kabinetu velkého buditele literatury bulharské.

Básník očekával mě a uvítal mne velice upřímně a srdečně.

Milý, veselý, ještě pln mužné síly, chováním aristokrat a příjemný kavalír, usedl proti mně a klada mi různé otázky, sám též svěže odpovídal a tišil zvědavost moji.

Vzpomínal našeho mistra Vrchlického — i musila jsem mnoho vyprávěti mu o něm. Vazov má některé překlady básní Vrchlického.

Vzpomínáme i jiných našich českých spisovatelů.

Táži se na literaturu bulharskou a její představitele.

„Cyril Christov jest nyní prvním pěvcem naším,“ — řekl vážně Vazov „jen žel, u lyrika vlastními fondy nadaného lituji jeho přepínání. Ostatně, domnívám se, jest to jen časový van a ten pomine tak rychle, jako povstal.“

„Poznala jsem zde již několik poetů. Jsou to jen nyní vzplanulé touhy spisovatelské anebo skutečně má Bulharsko tolik mladých pěvců?“

Ó, ano, ano! Máme několik dobrých talentů“ — a při slovech těchto zahrozil mému průvodci Dr. Filipu Panajotovi: „Zde sedí též jeden z nich. Jenom že rád lenoší.“

Obrátiv se k jmenovanému, tázal se, proč nepíše.

Dr. Panajotov shledává omluvy. Chyběla prý mu vzpruha... Však výtku mistrovi učiněnou mohu i já ohraditi, nebot jsem právě četla báseň tohoto autora; slibuje slavnému svému učiteli předložiti ji ke vzácnému posouzení.

Rád přijímá Vazov úkol soudce a mně sděluje, že právě dokončuje sbírku básní „Za doby válečné“.

Táži se na práce dramatické, o kterých mi bylo tolik vypravováno.

„Mám i tu něco připraveno,“ pravil.

Dr. Panajotov rozhovoří se o velkých triumfech mistrových, jako romanopisce...

Vazov se pozvedá, podává mi knihu (čtvrté vydání!!) a ukazuje illustraci... Dr. Panajotov jest tam zvěčněn autorem. (Před dvaceti lety odjel Vazov do Paříže a mladý literát Panajotov korrigoval jeho román „Pod igoto“ — „Pod jařmem“.)

A nyní mistr vzpomíná krásných momentů — zapadlých: „Vzpomínáš, Filipe, tehdy...“

A Filip, rozradostněn, — vzpomíná...

Obracíme se k darům českým, věnovaným v době tolik vážné jihoslovanům.

„Sdělte národu českému, kolik milujeme naše bratry české! Mnoho, mnoho nám učinili dobra... Ó, kdy odměníme se... Doufáme, že přijde doba veliká a my přineseme naše dary ve vavřínu svobody našim bratřím, našim nejmilejším bratřím...“

Ještě dlouho rozmlouváme o všech těch obětech a také tvoříme obraz neochvějného bratrství národů slovanských...

„Jsme ještě mnoho pozadu za naším národem bratrským, za národem českým, ale přičiníme se jíti v šlépějích jeho... Čechové byli našimi učiteli a žáci budou dbáti, aby byli svých učitelů hodni.

Jen tak za deset, dvacet roků ... Nebyli jsme vlastně ještě ani svobodni... Sotva jsme se vzkřísili, sotva vzpřímili jsme zad, už zase boj za svobodu těžce dobytou nám zpíval své žalmy nad hlavou ..."

„Uznávám neochvějné snahy národa bulharského a klaním se vám, mistře, jako tvůrci a buditeli literatury bulharské. Již vše snažila jsem se prohlédnouti, i ty nezkrotné touhy intelligence vaší, abyste výše a výše spěli — — za co jen vám národ bulharský povinen jest se vděčiti ... Vy postavil jste celou generaci literátů, kterým jste byl otcem, vychovatelem i učitelem ...!"

„Učinil jsem, kolik jsem mohl," skromně odpovídá starý, roztomilý poeta.

Zabíháme pak v doby dávné, minulé.

Mistr zasvěcuje mne do bohatosti literatury staré poesie. Vypravuje o staré národní písni.

A již se ocítáme v politice, — stált i tento pěvec písní v řadách vlády. Vazov byl ministrem.

A zase jsme u českých darů ... Dr. Panajotov vypravuje historku české dívenky, která zaslala na bulharské nemocné vojíny dárek dvou korun, ale psala, aby neříkali nic matince, že si ty dvě koruny vyprosila od babičky a matinka by se hněvala, že babičku obtěžovala ...

Mistru kalí se oči: „Dobré dítě!" — a já doplňuji obrázek dárkem bonbonů od dětí různých škol a jejich sbírkou peněz pro ubohé sirotky a vdovy po padlých vojínech za svobodu a svaté právo bratří porobených.

A šlechetný poeta stírá slzu s oka ... I nám asi vlhnou oči ...

Hodina míjí a již druhá spěchá za minulou a my ještě stále nové a nové přibíráme látky rozhovoru.

Krásný to byl okamžik — na tolik krásy a blahého pobavení se nezapomíná ...

Musím se pro dnes loučiti... Rozhlížím se ještě po poko i milém ... Slunce líbá podobiznu mistrovu — diplomy se na nás usmívají a dole — upomínka něžné ručky ženské — zlatem vyšitý ornament — Zorka — — —

Tolik něhy ve stehu zlatém! Kolik krásné vzpomínky, nezapomenutelné, skryto ve slově ...

Milo, milo jest v pokojíku u Vás, vzácný mistře! Milo a nezapomenutelno zůstane v duši mé ... Okamžik třeba jen vteřinový, ale veliký blahem!

Zvedáme se a chci se poroučeti, když tu mistr podává mně i p. Dr. Panajotovi některé knihy své: „Lyriku" z r. 1882-1891 ", díl první a druhý, „Pod igoto", román ze života bulharského v předvečer osvobození (vydání čtvrté). Vpisuje věnování a já přijímám jeho mně cenný dárek a děkuji srdečně. Loučíme se. Náš hostitel projevuje ještě jednou srdečné díky národu českému za vše, co učinil pro bratry své jihoslovanské. Tiskneme si ruce a konečně vykračujeme na ulici... Dlouho ještě dále táhne se nit rozmluvy naší o mistru poesie, duchu šlechetném a muži milém, příjemném.

Pozdrav všem literátům českým tlumočím konečně a slib, že slavný bulharský spisovatel touží zavítati do Prahy ...!

Sofie, v prosinci 1912.

KVĚTOSLAVA SEMONICKÁ.

ČESKÝ ŽIVOT.

MARII FRÍDOVÉ.

Ó, blaze sní se matkám v hrobě asi
s tím vědomím, že daly světu děti,
z nichž dochová se ráz a síla raçy,
krev generací, živá, po staletí.

Má v matkách národ světlo svojí spásy,
jich bolestí, chvil těžkých strastnou změtí
on klíčí, vzrůstá pro budoucí časy. —
Zda možno víc, než díkem opláceti?

A zrodila-li žena syna v žití,
jenž, srdcem člověk, dílem v pravdě titán,
ač mrtev, živ je věčně všem, kdož cítí —

Ó, květy sem! Té požehnané matce
v dík nejkrásnější věnec budiž splítán!
S ním na rakev splyň měkce: Dřímej sladce! —

ZDENĚK KNITTL.

MATKA VRCHLICKÉHO ZEMŘELA! V sobotu dne 18. t. m. u vysokém věku téměř 90 let zesnula ve svém bytu na Slupi pí. Marie Frídová, rodem Kolářova, (nar. v únoru 1823). Do posledních dnů zachovala si obdivuhodná ta žena, jež dala národu českému našeho největšího básníka, čilost duševní, ač dlouhou nemocí a posléz úmrtím slavného syna zakoušela na stará leta veliké hoře. Zápal pohrudnice učinil konec jejímu houževnatému životu, který odolal mnohé krisi, přestál, zvláště v mladších letech, mnohou nesnáz a utrpení. První český životopisec Vrchlického, dr. Jaromír Borecký, takto ve svém spise charakterisuje matku básníkovu: „Matku Marii vyznačovala vždy mysl vážná, hluboká, přesná a zbožnost oproti otci skeptikovi, jen konvenci forem zachovávajícímu, ryzí a prýštící ze skutečné potřeby víry. Tkvělo v ní od jakživa cosi z toho náboženského citu a zanícení, jež v dějinách určuje naše plémě. Proto snad měla také při veškeré až někdy skrupulosní zbožnosti (oba bratří její, Antonín a Alois, věnovali se stavu kněžskému), pochopení pro Husovo mučednictví za přesvědčení. Po matce zdědil básník rozjímavost, sestupování do hloubky nitra, vážnost pojímání oproti lehčímu nazírání otcovu. Jestliže kdy, tedy na Vrchlickém uskutečnilo se vzácné setmelení duševních způsobilostí obou rodičů.“ (Vnější podoba, zvláště tvar lebky, společenské vlastnosti, vlídnost, bodrá mysl, vznětlivost snah, byly údělem po otci.) Vrchlický matku svou vroucně miloval. Dokud bydlila na venkově, často k ní zajížděl, nejvíce do Nových Dvorů u Kutné Hory, a když v posledních asi devíti letech přesídlila do Prahy, byl u ní denním téměř hostem, vždy přinášeje jí nějakou kytičku, knížku neb jinou drobnou pozornost. Byli jí s bratrem Bedřichem vždy dobrými, vděčnými syny a podporami v stáří. Láska ta vyzírá i z mnohého verše básníkova. Za mnohé stůjtež aspoň tyto, jež v básni „Doma!“ Vrchlický pěje své písni:

Hle, teď jsme doma! — Tam to okno v sady,
jež tmavým věncem břečťan obepíná,
tam krb, kde sednem všichni dohromady
jak v dobách dětství kol matčina klína:
zas úsměv její požehnání plný
mi v duši teplým slunka svitem sahá;
pod ním se třesou citů mojich vlny,
rci, není tady pramen všeho blaha?

VZPOMÍNKA NA VÍTĚZSLAVA HÁLKA.

Bylo v roce 1859. Moji bratři byli právě doma na prázdninách v Miroticích z Písku, kde odbyli prvou gymnasiální třídu. Matka poslala nás nakopat bramborů k obědu. Tak jsme šli všichni tři s košíkem a motykou na pole v tu stranu ku Stražovicům, kde nám nechal mirotický občan Hálek nějakou tu brázdu. Byly to, jak se ještě dobře pamatuji, tak zvané jakubky.

Když jsme nakopali a navraceli se k domovu cestou, z které bylo viděti za naší řekou Lomnicí chalupu Hálkovu, samotu zabořenou u vody v sítí, tu bratr Jan prohodil, že v Praze žije básník, který má také jméno Hálek.

Mně šlo tehdy na sedmý rok, a Janova slova mně utkvěla v paměti. Bylo to vůbec první jméno básnické, které jsem kdy zaslechl. Léta minula; bratří zůstali na mirotickém hřbitově, a já se stal žákem pražské malířské akademie. O prázdninách v roce 1872, vykomponoval jsem cyklus z našeho venkovského života „U nás“ a předložil jej v „Umělecké Besedě“ k nahlédnutí, doufaje, že snad práci prodám.

Seděl jsem jednoho večera v Besedě opodál od uznané společnosti, až na mne zavolal jeden z pánů — Vítězslav Hálek: „Což se nás bojíte? Pojďte si přisednout!“ Tak jsem se octl u stolu, kde seděl tedy Hálek zdravím kypící, hezký muž, malíři Maixnerové, a nevím, kdo ještě. Hálek vypravoval, jak uviděl ve svém životě jednou básníka a generála Milotu Zdirada Poláka, tvůrce básně „Vznešenost přírody“, že to bylo v Klementinské koleji, kde si Polák zřizoval hodinky dle znamení na věži. Bylo to právě v poledne.

S cyklem jsem nepořídil, ale povídám, jak jsem zase já uviděl Hálka, pěvce „Večerních písní“. Bylo to večer, a Hálkovi, což nikdo tehda netušil, bylo dopřáno již jen dvou roků života... Mikoláš Aleš.

Vzpomínku cituji z publikace, kterou vydala Umělecká Beseda svým členům na rok 1913 (Padesát let Umělecké Besedy 1863—1913 — uspořádal dr. Hanuš Jelínek). O existenci zajímavé, kulturně bohaté této knihy, ke které se ovšem ještě vrátím, neměl jsem ani potuchy. Člověk někdy užasne nad tím, kolem čeho šel a čeho neviděl. Přijdu minulou neděli (19. ledna 1913) k panu Mikoláši. Seděl u „svého“ dubového stolu a horlivě četl. Ptám se, co ho tolik baví?

„Výborná kniha“ — povídá Aleš, — „je v ní mnoho hrobů, ale také mnoho monumentů i dokumentů.“ Sedíme a hovoříme o knize. Přišli hosté, vesměs milí, dobří známí mistrovi i moji. Půl tuctu se jich rozsadilo kolem stolu v čele s chotí mistrovou, představenou družině humorem toho dne kypícím „panem inspektorem“ jako „paní inspektorovou, pod pensí! Rozložím „Bibli Umělecké Besedy“, jak ji Aleš pokřtil a rozevřel jsem ji — jistě pěknou náhodou — právě tam, kde je vzpomínka Alšova na Vítězslava Hálka. Přečetl jsem ji, vyžádav si ovšem souhlasu mistrova, nahlas. Líbila se hostům Alšovým, a nepochybuji, že se i čtenářům Máje její reprodukcí zavděčím, třeba přišli při tom, oč my na požitku znamenitou měrou získali. Předně tím, že jsme vzpomínku (byla pro všechny novinkou) poznali za přítomnosti Alšovy, a hlavně proto, že jsme měli nádavkem pointu, kterou ji Aleš okořenil, když jsem dočetl. Stál u svého „miláčka“, nádherně vzrostlého kaktusu (slavít prý tento „dvacetiletý“ ježatec, jenž zraje pro výstavní katalog, v domácnosti mistrově „také jubileum“) a poznamenal s milým úsměvem a s šelmovským, významným pohledem na přítomné literáty:

„Tak už jsem také spisovatelem! Trochu mne to zklamalo, když jsem to viděl černé na bílém. Málo to vydalo." Dr. R. J. K.

PĚT FRANKFURTSKÝCH. (Veselohra o třech dějstvích. Napsal Karel Rössler. Přeložil Gustav Pallas. Režisér: F. Hlavatý.) Jsou nám rozhodně milejší Rotšildové (Pět Frankfurtanů) ve veselohře, než v tragedii, ve které se ocitají, když na vojnu peníze půjčují. Kolují dvě zajímavé verse o této veselohře. „To je jediný obchod, který jsme udělali a při němž jsme pranic nevydělali," řekl prý Rotšild. Druhá verse je ještě zábavnější. Vypravuje se, že jednomu z Rotšildů byla veselohra nabídnuta k revisi před premiérou. Rotšild prý důkladně řádil modrou tužkou v rukopise — mnoho pro Rotšildy lichotivého z kusu vymýtil, a situaci na mnohých místech proti Rotšildům přiostřil. Jistě znamenitý tah. Státi dnes v Evropě na millionovém výsluní, není někdy v nynější situaci — račte rozuměti tomuto paradoxu — zrovna nejpříjemnější. Rotšild docela dobře kalkuloval. Nač drážditi lidskou závist! Je líp, trochu se přikrčiti než vystrkovati millionová oka paviho chvostu příliš nápadně do popředí. Pak by ovšem nebyla pravda, co první verse kolportuje — pak nejenom autor, ale i Rotšildové udělali vydatný veseloherní obchod.

Nápad měl Rössler znamenitý. To je pro svět pochoutka, nakouknouti do intimit takového millionářského Naboba! Před dávnými a dávnými lety zamiloval se nějaký korunní princ německý do sklepnice. Ciperný člověk se toho chopil, uhnětl z toho kus (Alt-Heidelberg) a vydělal s ním báječné peníze. „Frankfurtané" prý také mohou docela dobře vynésti malý millionek. To všechno je ovšem pro takovou veselohru účinnou reklamou. Rotšildové, třeba jim nevplynul do pokladen, mohou si při tom mnouti ruce a mohou si polibovati: Panečku — to je nějaká trefa, taová apotheosa naší šikovnosti i našich millionků!

V Národním divadle plní prostory „Průlom", ve Vinohradském „Pět Frankfurtanů". Jak vidno, není to na tom božím světě s tím antisemitismem zrovna nejhorší. Židé se nám tu jeví jako vzor přítulných lidiček, pravých to domovníčků. Oba kusy mají dokonce leccos poučného. Až je člověku chvílemi nepříjemno, že mají autory, kteří je dovedou tak šikovně glorifikovati. Naši lidé dovedou svou společnost jenom vykrákati za pačesy a postaviti ji na pranýř. Je to rozhodně také pedagogické — ale pokuste se dnes dáti takovou „Vládu tmy" vedle „Průlomu" — dejte hlasovat a uvidíte, jak to dopadne. Doba je těžká, doba je dusná, lidé se topí ve starostech vlastních i cizích — a proto je jim takový rozjasněný kus daleko milejší.

Nejcennější ve veselohře Rösslerově je ovšem starobylý koutek v židovské uličce, ze které Frankfurtané vyšli do světa na honbu za milliony. I v tom je vidět autorovu chytrost. Staré věci, starodávné názory, to kouzlo lepší minulosti stojí dnes vysoko v kursu. Frankfurtané mají milliony, s nimi si hravě otvírají všechny zámky, a hle, oni nezpychli! Mají starosvětskou maminku, a k té se sjíždějí jako k výměnkářce synové, z nichž stali se páni. Vzpomněl jsem si na rodinu z Pojizeří, na sedm bratří Pazderníků z Bytouchova. Nějak divně vám zaznělo to slovo Pazderník, že ano? Nemyslete si, že mívalo jméno Rotšild vždycky takový zvuk, jako jej má dnes. Všichni Pazderníkové jsou ze selského pytle a všichni se domohli znamenitého postavení i blahobytu. Jsou všichni sedláky, jsou to agrárové, kteří mají a vzdělávají tolik půdy, že by dala dohromady pořádný velkostatek. A co dělají tito Pazderníkové? Rok co rok sjíždějí se na svátek „Sedmi bratří" — a to je na ně podívaná, když se svými rodinami, když všichni synové, všechny snachy, všechna vnoučátka ulebedí se kolem své babičky! Celá ves, celé okolí je vzhůru, všechno se jde na ně podívat. A vidíte! Taková vděčná látka na dlani a člověka nenapadne to napsat, hezounký obrázek zachytit, věrně vylíčit. Bůh zachraň, že bych snad měl zálusk na veselohru — ale jen to chci zaznamenat, že to zrovna nemusí býti Rotšildové, aby se mohl napsati obrázek dost příbuzný, tomu našemu cítění, našemu srdci mnohem bližší.

Ta maminka, třeba to byla stará židovka, je na veselohře to nejlepší. Je-li v kuse zachycen věrně rodinný portrét, lecos by člověk chápal. Kdo dovedl dbáti rad a pokynů takové matky, z toho může se něco kloudného vyvinout. Pozastavila se nad tím baronstvím, jež Frankfurtany přivedlo z klidu, z míry. Což o to baronství! To jim jde jenom k duhu. Je to zase nový zlatý klíček. Rotšildové nedělali jiných věcí, jež by jim mohly uškoditi. Stalo se, že jeden z nich, takový Jakoubek Rotšildů, začal hráti hazardně karty. Staršinové rodu si ho zavolali ad audiendum verbum a Jakoubka z vášně vyléčili. A co řekl senior milionářské rodiny tenkrát? Rotšildové mohou hráti karty jenom o sirky nebo o ořechy! Našinci vydělají denně korunku a hrají ferbla o bankovky! V sobotu večer začnou a v pondělí ráno sedí ještě u karbanu! To ovšem není ve veselohře — ale výstražného ducha v tomto asi smyslu tam porozseto habaděj!

Rotšildovská veselohra měla zajímavý premiérový ráz. Viděli jsme v divadle zejména mnoho literátů a žurnalistů. Byli tu i malíři, sochaři, skoro by mohl člověk spíš vyjmenovati ty, kdož nepřišli. Co je přilákalo do divadla? Říká se, že to způsobil Nathansenův „Průlom". Hra literárních kvalit, jež nezklamala a jež se v repertoiru zakotvila. Při premiéře „Našeho Gustýnka" (Requiescat in pace!) jsem jich neviděl. Je to známka divadelního hladu. Kde jsou doby, kdy umělci a literáti dostavovali se na premiéry takřka do jednoho!

Milliony vinohradské veselohry, jak slyšíme, táhnou. Magnetem se asi osvědčila i pověst o výborném provedení některých rolí. Mluví se nejvíc a po zásluze o pp. Zakopalovi a Dobrovolném. Říkalo se, že kus bez maušlování (jež ovšem v němčině je daleko přirozenější a účinnější) ztratí mnoho na svém půvabu. Výborně — mimochodem řečeno — oříšek tento v „Průlomu" rozlouskli paní Hübnerová a pan Želenský. Slyšel jsem, že herec, jenž v německém divadle v Praze hraje roli páně Zakopalovu, div triumfy neslaví dvěma, třemi slovy, jimiž si pochutnává na tom, že se stal baronem. A dejte si

pozor na pana Zakopala! Co vložil do tohoto nepatrného detailu!

Pan Dobrovolný mluvil a vypadal jako representant rodiny, jenž z toho židovství se přece jenom trochu vymanil. Mám za to, že pojetí toto je zcela správné, samozřejmé. Jeť tento Frankfurtan, abych užil slova nejpřiléhavějšího, z celé rodiny — nejcivilisovanější. Paní M. Ptáková byla by ještě sympatičtější, kdyby svojí masce nějaký rok přidala. Pan Hlavatý byl výborný — ale přál bych si, aby noblessa jeho ducha, jeho hrdosti jevila se i v jeho representaci. Benjamínka rodiny, Jakoubka, hraje p. Tesař. Docela milý hoch je tenhle millionářský mazánek. Vypadá, jakoby do pěti počítati neuměl — ale z různých poznámek vycítíte, že umí chodit ve zlatých botách a že by nám všem v divadle, jak tu sedíme, kdybychom o to stáli nebo to potřebovali, mohl půjčit. Pro pana Tesaře, pro to jeho tichošlápské zatulování do koutů role jako stvořená. Pan Pražský pěkně vypadal v přiléhavé uniformě. Tentokráte dařilo se mu nejlíp tam, kde udával vévodský humor. Kamarádského charakteru herec nevystihl v té míře, kolik ho roli úmyslně dáno. Slečna Baldová nebyla prý o premiéře disponována. Snad při reprisách daří se jí líp. Za to skvostně vypadala! To byl obrázek za tím spinettem! A tady jsme také pranic nepozorovali, že by potřebovala omluvy bulletinu. Poznal jsem, že režii vydatně pomáhal chef výpravy, malíř pan Šnajberk. Starosvětské interieurky jsou jeho specialitou. Na ty dvě almary v salonku paní Guduly měli jsme všichni, co tak trochu sběratelujeme, veliký zálusk.

Dr. R. J. Kronbauer.

MOŠNA A KAFKA. Spisovatel Karel Šípek, vzácný a věrný divadelní pamětník, napsal ve své vzpomínce za Rudolfem Kafkou v Nár. v Listech (č. 18) tuto zajímavou kapitolku ... „A když se blížila dostavba Národního s vážnými jeho úkoly, vypadalo to, jakoby měl nastati Soumrak komiků. Alespoň tak si to představoval Mošna. Kdysi v roce osmdesátém prvém potkal jsem ho na nábřeží. Poděkoval za pozdrav a zastavil se. Tvář jeho byla zasmušená, nálada skleslá.

„Tak nám tu zlatou kapličku otevrou," povídal, „a co se mnou? Fraška přestane, opereta přestane, do salónů se nehodím a tak mi zbude jen ten principál v Prodané a nějaká ta epizoda — pes v tragédii."

Takovými mouchami trudil se náš milý mistr. Netušil, že nastává mu druhá, lepší perioda jeho divadelního života, že právě v Národním otevrou se skryté zdroje jeho nezbádatelné umělecké přirozenosti. Odešel předčasně Frankovský, umlkal, odumíral jevišti Šamberk, značná část osiřelých rolí po nich spadla na Mošnu, vedle něho ze staré gardy v oboru komiky pracoval už jen Sedláček. Po roce Národopisné výstavy přibyl Kafka. Předcházela jej pověst z Vídně. Uplatnil se tam v českém souboru, vedeném Chmelenským, na Josefovském divadle. A odhodlal se mlsnouti si z německých hrnců divadelnické Vídně. Štěstí mu přálo. Vzali ho k Lidové činohře, která vedle činohry dvorní hájila svoje bytí vybraným ensemblem, bohatým repertoárem a výbornou správou. Mnoho se tam snad nenahrál, ale mnoho dojista zprofitoval. V Praze nastoupil jako herec dobře školený, svědomitý, pilný, herec s duší tělem.

Ale s komikem má se to jako s moderní operou, kterou musíš slyšeti po kolikáté a kolikáté, abys jí přišel na chuť. O komikovi neplatí Caesarovo: Veni, vidi, vici. Na prvn ráz to snad ještě žádný komik nevyhrál. Rozumějme: nový komik v známém souboru. To vyžaduje drahně času, nežli získá komik v obecenstvu úvěr. Vedle Mošny bylo vyniknutí nesnadné. Už také proto, že Kafkovi dostávalo se, co po Mošnovi zbylo. Často jen epizody. Mošna maloval širokým štětcem, Kafka úzkým zašpičatělým, proti rozesmátému humoru Mošnovu jevil se humor Kafkův zatrpklý, tlumený, málo výbojný. Dříve než v mluvené hře plného vítězství došel Kafka v pantomimě. Jeho udatný krejčík v baletu z Pohádky do pohádky stal se svého času událostí dne. To byl výkon hodný mimika prvého řádu. A byla řada těch jeho nemluvných, ale strhujících rolí. Ale i v činohře byla jeho oblíbenost na postupu. Jeho učitel-nadšenec ve Flachsmanovi, jeho švícko v Palackého třídě, jeho Lancelot v Kupci benátském, Scapino v Molièrově veselohře, Vocilka v Strakonickém dudáku, tyto postavy zapisovaly se trvale v divákovu pamět, zájem se prohluboval, kredit rostl.

Byly role, které nemohl hráti nikdo jiný, nežli Kafka. Na příklad senilní dvorní rada v Bahrově Zuzance. Četl jsi hru a on se ti v té roli vtělil. A když ji potom skutečně na jevišti žil, oč předčil jeho výkon čtenářovu představu?

Minulý rok byl pro Kafku obzvláště úrodný. Vrátil se na scénu Večer tříkrálový. Kafka dostal v roli Malvolia nového, sourodého partnera a toto duetto v ničem nezadalo ve vzpomínce žijícím interpretacím Mošny a Frankovského. A v živé paměti je bělovlasý, zamilovaný generál v ruské hře Šosáci. To byla komika, jež popadá za srdce.

Předposlední úlohou jeho byl elegantní, rtutovitý, svou Rachelí rozkochaný židáček v Průlomu a poslední čacký junák athénský Piskálek, jenž spravuje měchy. — —"

ČEŠTÍ MEDIKOVÉ A ČESKÉ UMĚNÍ. V Čechách a zvláště v Praze koná se do roka tolik zábav, že i umělecké večery, pořádané před nejširším obecenstvem organisacemi velmi početnými nemohou listy revualní, obmezujíce se nejvýše na referáty o premiérách a stěžejných projevech koncertního umění, zaznamenávati. Činíme-li zmínku o representačním večeru plesového výboru „Spolku českých mediků" v Obecním domě, stává se tak výjimečně z několika příčin. Předně zasluhuje seriosní snaha pořadatelstva, předloživšího četnému obecenstvu z kruhů lékařských, vysokých škol i praktických jen nejlepší díla, zvláštního uznání, ale i úsilí, aby medikové ukázali, co sami umějí, zpěvem i hudbou stojí za zmínku, třebas všichni, kdož z kruhu lékařských umění pěstují, ne-

byli tázáni. Vedle barevných sopránových arií líbého hlasu slečny M. Coufalovy a Saint-Saensových a Sarasátových houslových vzácností p. Permana, slepého umělce, který ukázal, k jaké dokonalosti hmat a sluch dospívá, pozbyl-li člověk zraku, jen zásluhou zjemněné schopnosti čidel těchto; mimo několik ukázek klavírní zběhlosti a pěvecké zdatnosti promovaného i nepromovaného dosud dorostu Aeskulapova i veselé produkce kabaretní, zvl. „Červené Sedmy", v níž jen „apačské písně" dýchaly trochu upoceným vkusem obecenstva biografového a předměstských krčem, clou večera byly dvě recitace pí J. Císlerové, zvláště její milou ironií se všemi přednostmi hereckého talentu přednesená skladba „O mýl" od manžela umělkyně, prof. Dr. J. Císlera, autora četných zdařilých veseloher a dramat. Poznáváme jej tu i jako básníka zvučných rýmů a škádlivého humoru. Dr. P.

„SLOWO POLSKIE" O MIKOLÁŠI ALŠOVI. Milý náš mistr přestál šťastně všecky trampoty svých šedesátých narozenin a na příval gratulací, námahu a rozrušení těch slavných dnů zbývá mu tichá, hřející vzpomínka a vědomí, že jest milován po všech krajích, kde český jazyk hlaholí. Mikoláš Aleš jest nyní vskutku nejpopulárnějším českým umělcem — doma. Za hranicemi je znám poměrně málo. Je příliš typicky český. Ale i tam se jeho jméno rozšíří, vždyt i v drahých Čechách trvalo po čertech dlouhou řadu let, než si dobyl srdcí svých krajanů. Pěkný feuilleton o Alšovi přineslo dne 23. listopadu m. r. Slowo Polskie. Snad vzrušující podzimek, bohatý válečnými událostmi na Balkáně a krajním nebezpečím válečným v Evropě ostatní, zavinil, že feuilleton Slova Polského zůstal nepovšimnut. Jerzy Bandrowski rozepsal se o Alšovi na šesti sloupcích. Charakterisuje člověka i umělce velmi případně a píše o něm se srdečným uznáním. „Narozen r. 1852" — praví — „kotví duchem v atmosfeře duševní, vytvořené Rousseauem, Herderem, Kollarem i Fr. Palackým. Není to člověk dnešních časů. Neupomíná na žádné mody ani manýry, není chtivý slávy ni reklamy, žije toliko pro své umění. Náleží mezi ty lidi holubičí povahy a neunavné práce, jako Antonín Dvořák, Vrchlický, Winter i Jirásek, kteří zaujímají nebo zaujímali málo místa svými osobami, ale za to velmi mnoho svojí prací. Duše prostá, srdečná, naivní a tichá, srdce tklivé, plné lásky k životu i k lidem, pohody i pokory." „Jednou byl na krátko v Římě — mimo to z Čech nevyjel. Hluch a jako slep ke všemu, co z cizích krajů nové mody přinášely, trávil život skoro samotářský, zaujat svou prací, pohřížen ve své vize. — Žije uprostřed svých knížek, starých kronik, milých zvířat domácích, mezi skromnými stěnami, ověšenými starými zbraněmi. Po týdny neopouští svého bytu, a najednou, je-li krásné léto, pěšky cestuje po milovaných Čechách. Pro toho člověka, který má nejméně půl duše v očích, jsou ty cesty plné hojných dojmů, věcí nových, nesmírně zajímavých — dostačujímu na vzpomínky pro celý rok. Ve chvílích volných čítá knížky historické, kroniky, Brehmův „Život zvířat," české básníky. Mickiewicze, Longfellowa, staré, lidové epopeje. Je znalcem starých rukopisů, heraldiky, etnografie, krojů, studuje se zápalem vědy přírodní — a tak v práci a učení míjí mu celý život." Bandrowski zmiňuje se obšírněji o jeho „Živlech" i v cyklu „Život starých Slovanů" a praví dále: „Duch Kollarův vodí ho po všech slovanských zemích. Aleš vžil se v staré podání, v polské legendy, v ruské byliny, v srbské písně — a stvořil celý svůj svět slovanský." „Arcimistrem však jest v illustrování národních písní. Nepamatuji se na názvy těch cyklův, ale viděl jsem je před desíti lety na souborné výstavě Alšových děl a nikdy jich nezapomenu." „Ty výtvory Alšovy — kromě rozdílného jich charakteru a stylu — mají pro Čechy tentýž význam, jako pro nás cykly „Grotgierovy." „Ten básník, srdce tak uchvacující, smutný i tklivý, když s hauptmanovským skoro soucitem kreslí osudy své Haničky-siroty, jakmile mluví o lidech jej obklopujících, jest pln lásky a nálady. Tváře dětské, vousatá tvář tatíkova a plný obličej matčin, všecko jest úsměvno, všecko jakoby sluncem ozářeno. V tom světě Alšově není zlých, nepoctivých, zvrácených lidí; jsou lidé prostí, zlatého srdce."

„Celé velké umění Alšovo má své zřídlo v nesmírné lásce k vlasti; pojem ten zahrnuje u něho zemi, vodu, lidi, skály, květy i zvířata, minulost i budoucnost, celý život do nejmenší podrobnosti." — „Jeho umělecká práce jest nezkazitelně poctivá; není v ní nijaké posy, plochosti nebo vynášení sebe, honby za effekty."

Zajímavý jest závěrek pěkného feuilletonu J. Bandrowského: „Zná ho, cti a miluje společnost česká, ačkoliv se mistr o přízeň v nejmenším nestaral. Byl vždycky sám sebou, a takým jest dnes jakým byl před lety. A v uznání zásluh jeho město Praha v den jeho šedesátých narozenin dalo mu — poslouchejte, o, věčně naříkající malíři polští — místo inspektora kreslení i malby na školách pražských s ročním platem 2400 korun. A mistr Aleš jest šťasten, nebot mu to zabezpečuje pokojné stáří."

Jaroslav Novák: Z KNIHY ŽIVOTA. Nepochybně prvotina mladého spisovatele, který odhodlaně vstupuje na nesnadné kolbiště literární, ale autor jest dosti statečný, že se odhodlává i značně obtížných problémův a námětů. Rádi doznáváme, že jsme v knížce nalezli nejednu slibnou jiskru, nejedno těžší, úrodné zrno, z něhož lze souditi, že řádky její byly diktovány něčím cennějším, než jest pouhá routina pisatelská. Když jsme na příklad počali čísti drobnou črtu Harfenista, hned jsme byli upoutáni pěkným způsobem autorova vypravování, který slibuje, že můžeme od něho očekávati opravdových literárních prací. Aby ty naděje nebyly zklamány, přejeme sobě i jistě snaživému spisovateli. Ds.

Toto číslo vydáno dne 24. ledna 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

Z TOVÁRNY.

Hvizd řezavý vzlét' z hučícího chřtánu
a za ním pískot zahřměl všemi směry,
pln zloby zněl a nad mír niv a lánů
plaz rozsoptil se stohlavý a šerý.
Hučící kola strojů zmlkla v ráz,
jen bílá pára zasípěla ještě,
však žhavý oddech kovů dál se třás'
nad dusným mořem ocelových mass,
vod žhavých v útrobách jim hřměly deště,
hlas lesklých kotlů temným varem třeště
ztich' na chvíli, by vzteklej' zařval zas.

Jak chmurný, lstivě uspaný drak báje
by kořist pouštěl z žíznivých svých spárů,
vír továrny teď z útrob umlkaje
sta vyvřel tváří ve smíchu i sváru.
Chrup obrovský se líně rozevřel,
v sled černé ještě zadunělo chřípí,
zkad hukot živlů ztlumeně jen vřel,
kol černých tváří, zasmušených čel
červené ohně sršely jak šípy,
hladové úsměvy a hořké vtipy
dav odtud spějící jen na rtech měl.

Ten olbřím ví, že přijdou nevolány,
že touží jen zde po té svojí muce,
ty zástupy, jež vychrlil teď z brány,
zpět k němu vztáhnou vyzáblé své ruce
i bledé líce vypnou uštvané
v chechtavý, horký rachot jeho chrupu,
když v bílých ohních vstříc jim zaplane,
jen samy sobě vlastní katané,
jen samy sobě zhoubci, řití tlupu
v sípavý chřtán, jenž připraven vždy k lupu,
vždyt v padlých skon roj nový vyvstane.

Teď z hluboka jen houká z rudých pecí,
sevřenou parou z plecí kotlů vzdychne,
jak šelma občas zalomcuje klecí
a zachví se a ulehne a ztichne.
Však za chvíli zas černý netvor ten,
v kov uvězněný, zabuší v své mříže,
pln žhavých hukotů a sírných pěn,
a hřmícím žárem hrudi roznícen
krvavým ohňů jazykem je zlíže,
ve chtivý spár svou oběť přimkne blíže,
teď mlčící, by chmurněj' vzrostl jen,

vždy číhající, nikdy nezemdlený,
po vyssáté vždy čerstvou kojen stravou,
zde nad plachými kořistí svých steny
vždy věžící se hydru ve stohlavou,
vždy lačných spárů chystá rozpjetí
a zhltanými sousty víc jen vznícen,
snad ani neslyší je úpěti,
spíš vzlyky jich se divěj' rozletí,
dál bez oddechu horký sípá jícen,
žíznivý vždycky, nikdy nenasycen
svou obětí — — —

M. SILÉN.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK.

ÚVOD.

Viděl jsem už pěkný kousek světa, od Tiflisu a Batumu na jihu až k Imatře a Petrohradu na severu, od Paříže a Monaca na západě až po Moskvu na východě. Napíšu-li, že některý kraj zůstavil mi v duši nesmazatelné upomínky, může to u nescestovalejšího člověka něco znamenat. Ne abych se chlubil — komunikace jsou nyní na zeměkouli tak snadné a v celku levné, že není to nějaká zvláštnost ani zásluha a dokazuje jen trochu neposedné krve taková touha, co rok na několik měsíců dát výhost Praze a podívat se za hranice, do světa, jednou k moři, podruhé do hor, tu do rušných světových lázní, tu do tiché nemocnice nebo laboratoře, po prve rychlíkem, jenž celé dny jede nepřetržitě k cíli, po druhé na kostrbatém dřevěném sedle nebo dokonce na neosedlaném hřbetu mezka přes hřbety velehor, po třetí třebas pěšky. Hezky bezstarostně, čím dál tím lépe, rychle, čiperně, jednou v přírodě panenské, jindy v kulturním středisku, jak právě příležitost a zálusk nějaký, obyčejně neočekávaný, umožní. Člověk musí míti trpělivou a rozumnou ženu — ještě lépe, je-li na takové tuláctví svobodný aneb aspoň bezdětný, pro případ, že by se mu pod podpatkem na srázné stezce nad propastí vydrolil kamínek a sletěl dolů, hodně dolů i s podpatkem a k němu náležejícím vlastníkem jeho, aby nezůstavil siroty. Když má člověk rodinu, není to už takové — vždycky myslíte na ženu a na děti a nemůžete si tak po kozácku bezstarostně krásným božím světem zahulat.

* * *

Není tomu dávno, co nějaký vědecký sjezd poskytl mi příležitost podívati se na Balkán, cíl mých starých tužeb. Už jsem se několikrát umlouval s kamarády, protože tam na jih turecký není radno putovati sám a sám. Jednou už už jsem sedal do vlaku, když náhlé onemocnění milého přítele mne zadrželo, po druhé jsem už sestavoval podrobný cestovní plán, což u mne znamená už půl vykonané cesty, a jiná zase příčina odvedla mne na cesty v jiném směru. Byzantská a maurská kultura poznaná trošičku už jinde lákala vždy znova do Stambulu, Pierre Loti, miláček novelista, kynul a sváděl, vzpomínky na slovanské bohatýry Balkánu se přimlouvaly, car Lazar a Marko Kraljevič, oblíbení hrdinové dětské četby — nu, nemohla přijít lepší příležitost, než sjezd slovanských lékařů v Sofii a s ním družina lékařů, milých a veselých druhů, mnohé výhody se sjezdem podniknuté. Však jsem už několik obrázků cestovních napsal, prvních a nejsilnějších dojmů. Ale většina jich sedí v mozku a nedají pokoje, až přeneseny budou na papír.

Ta válka přišla jako na zavolanou — skoro by se z ní člověk těšil, nebýti toho, že druhé já, lékař, kárá první já, turistu, z nehorázného sobectví, vítajícího pro časovost práce i to největší zlo lidského života. Ale válka být musila — jinak by na Balkáně pokoj nebyl. Co Turek vzal, musí vrátit, co z obyvatelstva této Planiny, jak Bulhaři zovou Balkán, patří k Srbsku a Bulharsku, musí býti přimknuto, kam touživě hledí, když pro nic víc aspoň proto, aby byl učiněn konec vraždění Slovanstva na Balkáně, ježto výsledek války, vždycky, i když nejhůře dopadne, lepší bude, nežli byly pořádky na Balkáně před válkou. Když člověk vidí vpravdě jako Phoenixe zvedat se z požáru národy slovanské Ruskem osvobozené, vyvíjeti se rychlým tempem ze špinavých tureckých zbořenišť v moderní velkoměsta ani ne za celé desetiletí, musí si přáti, aby kultura zvítězila nad krvavým násilím, aby konečně lupičům se vyrvalo, co nejsurovějším násilím ovládli, aby konečně spravedlnost historie řekla své poslední slovo. Sic všichni národové jednou vyhynou, a zemi budou držeti jiní, noví, mladší vlastníci, jako vymírají druhy živočišné, ba i rody, ale proč tato přirozená změna nemá nastati klidně, bez krve, zákonem přírody, vymřením jedněch starých a zrozením nových, silných mladých kmenů. Vyhynuli Babyloňané, vyhynuli Avaři a jiní národové, přišla chvíle, že kus po kuse bude odpadati s kostry starého chorého muže na Bosporu, byt měl i dobré některé vlastnosti a třeba nebyl to dnešní Turčín,

jenž naplnil chrám sv. Žofie tak vysoko mrtvolami povražděných křesťanů, že mohl otisknouti v krvi smočených pravici až skoro pod klenbou vysoké Aji Sofie.

Tak zájezdem na Balkán stará nenávist k Turkovi, ujařmovateli slovanských bratří, jen se oživila. Viděl jsem, kterak svobodu, umění a vědu sdusili, kterak nepochopitelným konservativismem obmezených udrželi ducha ve stadiu, v jakém byl před tisíciletím, kterak v soutěži práce zůstali jalovými. Kulturu nemohou zdržeti, půjde mimo ně a přes ně. Kde je Turek, je smrad a špína — přes všecko rituální omývání nohou. Kde je Turek, je lenost a strnulost dávající si masku filosofie; fatalismus má nahraditi ideu pokroku, surovost zastupuje přesvědčení pravdy. Z tureckého Balkánu odjíždí člověk s nechutí k národu, což se mi ještě nestalo v žádné zemi, kterou jsem navštívil. Kde je Turek, je úplatek — nemluvím o umění. Co všecko mohlo světu ukázati stambulské museum. Má ovšem mnohé krásné věci — kdyby nebylo než náhrobku Alexandrova, stálo by za shlédnutí. Ale národ, jenž ovládal celý jih a východ, jenž podnes ještě vládne v třech dílech světa, dal kultuře příliš málo oproti tomu, co ji vzal, zardousiv tolik krásného v zemích dobytých.

Vae victis. Tu je vítězem kultura a přemoženým Turčín, byť sebe více byl držen národy a státy, které zde umístily svůj kapitál.

* * *

Za parných červnových dnů ujížděli jsme přes Vídeň a Pešť ku Bělehradu, odtud přes noc a dopoledne k Sofii. Odtud podniknut výlet do slavných sirných lázní Kystendylu. Ze Sofie přes Trnovo až na konec trati, odkudž krajan dovezl nás na několika otevřených nákladních vozech do Carevy Livadije. Dále povozy do bulharského Manchestru Gabrova a dál až ku průsmyku Šipce. Přes Šipku do stejnojmenné obce pod slavnými bojišti slovanskými v rovině ke Kazanlyku. Odtud do Staré Zagory, kde se nás zase ujala železnice, dopravivši nás do Semejna Trnova, z něhož přes Mustafu Pašu k Cařihradu. Z Cařihradu po několika týdnech parníkem Lloydovým přes Atheny, Patras, Korfu a Brindisi do Terstu — takový byl náš let Balkánem. Zprvu jako kufry řítili jsme se z Prahy do Sofie a teprv odtud bylo lze konati studie. Studie kraje i lidu, řeči i umění, politiky i historie, zvláště v Konstantinopoli.

Několik význačných chvílí vynoří se po delší době. Až po delší době — vykrystalují se druzy vzpomínek nejmohutnějších, jež proto snad stojí za napsání.

Pokračování.

NEKROLOG.

Z KOMEDIE ŽIVOTA. NAPSAL JAN KLECANDA.

Pokračování.

Pan rada Brousek uvítal Konipáska s úřednicky vznešenou, ledovou tváří a poněvadž právě opřel své ocelové oči o lustr na stropě, nepovšiml si ruky, již mu příchozí z dáli vztahoval vstříc.

„Přicházím k tobě, starý příte . . .“ začal Konipásek, v rozpacích snad důvěrněji, než měl sám v úmyslu.

„Račte si přáti?“ zaharašil současně pan rada a oba se zarazili.

Na okamžik přišel i pan rada trochu do rozpaků.

„Ah, ah . . . pardon!“ rozpomínal se pomalu. „A ten sluha, hlupák . . . bůh ví co to hlásil. Přítel . . . přítel . . . Konipásek! Věru, teď poznávám . . . Prosím, prosím, posaď se . . . posaď na chvilku. Mám právě tak minutinku, minutinku čas . . . A čím, prosím, mohu . . .“

Konipásek po prvním uvítání měl tisíc chutí se obrátiti, ale přemohl se. Nu, snad on rada Brousek skutečně nepoznal . . . Nemohl přece zapomenouti . . . Stručně, jak už to své „martyrium“ uměl z paměti, vypověděl své osudy a pověděl, oč se jedná. Když dospěl až k vlastní své žádosti, vyjasnila se tvář páně radova, jež dosud měla výraz tak trapný a zas ledově odstrašující, že by se byl nikdo neodvážil ho požádati o podpis na směnku nebo podobnou službu.

„Ah, naše jednota, jednotička!“ zvolal a rozesmál se. „Ah, kamaráde zlatý, víš-li pak, že's ty

dnes právě padesátý," pokračoval náhle kordiálně vida, že mu jiné nebezpečí nehrozí. „Ty lidičky myslí, že jsme založili Jednotu proto, aby se „ozdravěly" různé pochybené existence . . ."

Zlatý kamarád zbledl jako stěna a zvedl se ze židle.

„Odpustte, pane rado, že jsem vás . . ."

„Ale ale, co to?" vyděsil se sám rada Brousek. „Ale ale . . . snad bys přece nevztahoval toto na sebe? Ale ale . . . tolik útlocitu přece vězí i v starém kancelářském pavouku . . . Já právě, že jsme staří kamarádi, mluvil jsem otevřeně. Tam ti . . . ale ale . . . to je přec něco zcela jiného . . . A tvá kvalifikace! Ty's přece . . . ale ovšem že . . . Zde v našem úřadě jsi sloužil . . . že?"

Konipásek se poněkud upokojil, ale teď, když se pan rada nedovedl na více upamatovati, přece ho trochu jazyk pálil. Přemohl se šťastně a mlčky přisvědčil.

„Ovšem že," pokračoval Brousek zase již svým vznešeným úředním tonem, zabarveným trochu protektorsky. „Kde's ty už mohl dnes být! Snad tadyhle v tom pokoji na mém místě sedět jsi mohl. Víš, hochu stará, měl bych ti vlastně vycinkat! Spustit se za našich dnů, kdy lidé se o kus chleba přímo rvou, vzdáti se krásného místa a pustit se do takového dobrodružství, to je . . . to je . . . odpust, ale to je skoro lehkomyslnost!"

„Oh svatá Anastázie, oroduj za mne," modlil se v duchu Konipásek, vzpomínaje na Nastičku a zatínaje za zády pěstě, jež zrovna magnetem byly přitahovány k pergamentové tváři pana rady.

A útlocitný kancelářský pavouk, vida ho zdrceného, myslil si, že je vhodná příležitost, aby udal ještě trochu spasitelných napomenutí. Leč Konipásek se zvedl k odchodu. Cítil, že by se již dlouho přemáhati nedovedl.

„To jsou věci, vážený příteli, o nichž dnes je již těžko a marno mluviti . . ."

„Ovšem že, ovšem . . . Ale divím se! Člověk . . . pokud se pamatuji . . . tak solidní úřednické povahy a pustiti se do obchodu či co to bylo . . . To musí být . . ."

„Nu chybil jsem . . . Dnes uznávám . . . Ale pokud se týče toho místa v Jednotě . . . Mohu přece spoléhati na tvou laskavost a na naše staré přátelské styky?"

Teď si Konipásek přece neodepřel, aby na poslední slova hodně důrazně nešlápl. Pan rada to vycítil a zaškaredil se.

„Nó, uvidíme, uvidíme!" řekl velkopansky. Za ostatní pány ovšem nemohu ručiti, ale . . . nó . . . uvidíme, co se dá dělati!" — — —

Byl-li pan Konipásek zklamán přijetím u rady Brouska, tím více se potěšil u advokáta Šroubka.

„Ah, pan rada Konipásek!" uvítal ho s bouřlivou radostí a sám otvíral mu dvéře svého kabinetu.

„Pardon, pane doktore," omlouval se Konipásek trochu rozpačitě, když v několika větách na uvítanou lítal mu „pan rada" stále kolem uší. „Já to na radu nedotáhl. Vzdal jsem se dříve svého místa . . ."

„Ah, skutečně! Nevzpomněl jsem, pané . . . pané . . "

„Konipásek . . . Prostě Konipásek . . ."

„Ano, ano . . . Ale víte . . . račte vědět, jak to teď u nás chodí. Dorostli jsme, sláva Bohu . . . Máme už i svou šlechtu, Excelence, jenerály . . . zkrátka všecko. A kdo není dvorním radou, vládním radou, školním radou, je aspoň komerčním radou, komorním, stavebním, zdravotním nebo císařským radou. A komu čest, tomu čest . . . není-liž pravda?" dodal s jemně ironickým úsměvem.

„Ovšem . . . ale já zůstal prostě Konipáskem . . ."

„Prosím tedy, slovutný pane, čím mohu posloužiti?"

Té „slovutnosti" se Konipásek ovšem už brániti nemohl, poněvadž člověk, jenž napsal pár článků do novin, je už vždycky slovutným. Počal tedy se svým výkladem a bral to s ohledem na nervosní vyskakování svého posluchače zkrátka . . .

„Ah, tedy o to se jedná?" přerušil ho dr. Šroubek, sotva že dospěl k vlastní věci. „Ale ovšem že! Ovšem! Pro pána Boha, slovutný pane a příteli! K tomu nebylo třeba úvodu . . . Kdo jiný by se lépe hodil, kdo jiný měl by více práva? Vždyt vy jste byl jedním z prvních šedrovatelů vznešených idejí, jež naše Jednota hlásá . . . Hned v první schůzi vzpomněl jsem vašich zásluh a řekl: „Konipásek . . . račte prominout . . . Konipásek měl by mezi námi být . . "

Tvář Konipáskova zazářila radostí. „Já, bohužel . . .“ počal skromně . . . „jsem v poměrech, jež mi nedovolují bráti čestné, neplacené funkce . . . ale myslím si, že jako tajemník bych mohl . . .“

„Ale ovšem že . . . O tom není třeba mluviti . . .“

„Račte tedy mysleti, abych si podal žádost . . . s doklady . . .“

„Ale . . . jakou pak žádost . . . jaké doklady?“ skoro uraženě zvolal doktor. „Stačí pět slov: „Já, Konipásek, nabízím Vám své služby . . .“ počítal na prstech a dodal korektně: „Šest slov! Žádný životopis . . . My pře-ce vás zná-me a ví-me!“ šlapal na slabiku za slabikou — — — —

V předsíni pana dvorního rady bylo Konipáskovi, jakoby již cítil pod nohama hodně pevnou půdu, ale přes to vešel se skromností, jaká přísluší člověku jenž — hledá místo.

Pan dvorní rada uvítal ho se zdvořilostí dobře vychovaného člověka, vyslechl jeho dlouhý výklad tak trpělivě, že Konipásek ve své dětinské důvěřivosti hodně se rozpovídal a pochlubil se i tím, jak byl přijat advokátem.

„Pan doktor? Tak . . . tak,“ řekl pan dvorní rada jaksi udiveně. „Nu, pak je tedy dobře! Já myslel, že on má jiného kandidáta — — — —“

S očima na vrch hlavy, asi tak jako chudý člověk, jenž našel za sebou tři zbrusu nové tisícovky, jež si může podržet, vrátil se Stáňa k své Nastě. A málem byl by se na ni pohněval, že nechtěla sdílet jeho nadšení. Ani když doslova i s mimikou a příslušnými výkřiky opakoval celý rozhovor s doktorem, nechtěla se rozehřáti . . .

„A já ti za to ručím,“ zakončil mrzutě, ale sebevědomě manželskou debatu, „že za čtrnáct dnů jsem tajemníkem . . .“ Pak rozpomenuv se, dodal skromněji, sám sebe ironisuje: „Tedy skoro už tím, čím jsem byl před dvaceti léty . . .“

* * *

Dokončení.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Sluha přinesl samovar, rozdal šálky.

„Tvé osudy,“ zahovořil po delším mlčení setník, když se byli oteplili v závětří pečlivě vyčalouněné komnaty a zahřáli vroucím nápojem, „víš to, s čím svěřil jsi se mi tam venku, na stráni, není mi tak úplně nové. Mutatis mutandis prožil jsem já před pátnácti, desíti lety podobná zklamání, tytéž stesky a převraty . . .“ Zamyslil se.

Posléze máchnuv rukou: „Eh co!“ pokračoval. „Mezi mnou a tebou jest jediný rozdíl, že já v sobě již všechno překonal, překousal, pohřbil, ty teprve sbíráš k tomu síly. A nepochybuji, že se jich ani tobě nebude nedostávati. Nechci tě unavovat vypravováním o sobě. Ostatně upřímně řečeno, není radno křísiti, co mrtvo. Což kdyby jenom spalo? . . . Vzbuzené podruhé zažehnati nenašel bych již síly . . . Povím ti jen, že podobná, v jádru nepatrná událost, jako tvá příhoda v šantánu, byla i mně signálem k obratu. Dříve však umotej si cigarettu. Mám dobrý, pašovaný tabák.“

Podal mu stříbrné pouzdro a čekal, až by mohl svému hosti zapáliti, usmívaje se neobratnosti, s níž Možný, nejsa silným kuřákem, zavinoval smotek. Konečně se operace podařila, a první obláčky vrtošivého kouře začínaly snivě vířiti nad hlavami obou přátel.

„Nevím již k jaké to bylo příležitosti,“ začal setník svůj příběh, „ale v menáži mé prvé haličské posádky slavili jsme banket. Hrála hudba. Dobře se jedlo. Záložní důstojníci, kteří si odbývali právě své cvičení, měli mezi sebou několik dobrých zpěváků, samých Čechů, a tak bylo veselo. Byl jsem tehdy nadporučíkem, jako ty, a zapíjel jsem stesk svého vyhnanství, zrovna jako ty. Zdrželi jsme se dlouho přes půlnoc, a když odešly špičky a též z našich řad jeden po druhém se vytráceli, čím nás bylo méně, tím vedli jsme si šumněji. Byl mezi námi hrabě Pliszewski, veselý brach, ale starý již poručík, který pro dluhy a ospalost nemohl se dostati výše. Noci protrávil pitkami, ve dne usnul třeba na koni v radě před komandantem. Teprve nedávno odpykal si za to domácí arrest, který aspoň umožnil mu spaním načerpat nových sil, a snad bylo to právě z té příčiny, že vjela do něho najednou taková bujnost. Však znáš polský temperament, když se rozohní hodováním.“

„Byl bych jej jednou pocítil na své hlavě," vpadl se smíchem Možný. „Šel jsem v noci pod otevřenými okny hotelu, kde se slavila svatba. Zněly přípitky, cinkaly číše. Náhle celý déšť skla snesl se na dlažbu. Dopité číše tříští se v prach, lesknoucí se ještě krůpějemi drahé šťávy."

„Co v tvém případě řada hodovníků, zde Pliszewski dokázal sám druhý. Chytne najednou záložního poručíka kol pasu a vyskočí s ním na tabuli. Poručí si mazurku, a než oči promneš, je-li pravdou co tropí, tančí po krytém stole. Zprvu opatrně mísám a sklenicím se vyhýbá, proplétá se mezi nimi jako úhoř. Ale s tancem roste oheň, on dupá, točí se, spolutanečníka odstrkává a zas do náručí uchvacuje, rejdí stále divočeji. Začínají chřestit mísy, padají smeteny se stolu příbory, kácí se sklenice, rozstřepují se nárazy ostruh úzkohrdlé poháry. Křičíme na něj. Spolutanečník vymyká se mu z náruče a seskakuje, polekán rostoucí spoustou. Hrabě tančí svůj mazurek dále, výská, paty s řinkotem sráží. A teď jako posedlý rovnou do neodklizených talířů a mis, do ozdobných váz, do fiol s vodou i do lahví připraveného vína. Netrvalo dlouho, spousta střepů pokrývala ubrus, rudé a zlaté stružky stékaly na podlahu. Kolik stovek uniklo z uražených hrdel, rozšlapáno ztrácelo se v ssuti skla."

„Ale kousek měl ještě dohru," pokračoval oddychnuv si Klicman. V proudu bujné zábavy zapomněli jsme, že zbyl mezi námi účetní setník, starý mrzutý mládenec. Čekal na černou kávu a usnul v koutku, kam odsunul své křeslo. Chřest padajícího skla ho probudil. Vidí své sklenice potlučeny, kávu vylitu. V rozespalosti nepojal věc za žert, rozkřikl se, padlo několik různých slov, z nich srážka, div že jsme oba kohouty od sebe odtrhli. Následky podařilo se sice odvrátiti, ale já již na pustý výjev nezapomněl. Ku svému štěstí. Nebot zhnusil mi hýření, zhnusil mi pití."

„Každý ovšem nemá té síly; kdo ví, jestli já nevrátím se zas bezradný, podlomen, k tomu, před čím dnes utíkám," poznamenal nedůvěřivě Možný.

„Nevrátíš se. Povahy jako tvá se nevracejí. Spíš zlomí se na jiném, novém. Ale ani toho u muže tvého ducha, tvých aspirací, netřeba. Hleď, vyhledej si něco aspoň pro prvý čas, jako já. Piš si deník. Skládej třeba špatné tragédie, smol nudné feuilletony. Čmárej si do skicáře. Nebo fotografuj. Čiň cokoli. Jenom snaž se něčím zaneprázdnit, bys nepodlehl stesku či neutonul v bahně."

Když Možný vracel se hustými mlhami sychravého večera, měl obtížnou jízdu tmou a kluzkými, rozbředlými cestami. Bylo vésti koně velmi opatrně. Ale co byla taková malicherná obtíž proti světlu, které odnášel si z poustevny staršího druha do své samoty! Zdálo se mu najednou vše jasnější. Mlhou jakoby prosvitaly nové cíle. Bylo mu veseleji, klidněji.

Od té doby častěji navštěvoval druha, a také Klicman, kdykoli jej cesta vedla do města, neopomenul určiti si s ním schůzku. Přátelství jejich rozvíjelo se stále vřeleji, a již oba necítili se tak opuštěni.

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Z našeho čtverolístku jediný Zikmund Tetiva nezpíval. Byl po celý den v libé, povznešené náladě, ale nyní ten rozechvívající zpěv působil na něho zvláště mocným dojmem. Prsa se mu sevřela divným citem, při čemž se malířovi zdálo, jako by něco neobyčejného u něho nastávalo. Bylo mu blaze, avšak zároveň zmocňovala se ho zvláštní tesknota, jaké dosud nikdy necítil, tesknota a touha po českém domově, tesknota po něčem nedosažitelném, co se slučovalo s půvabnou bytostí paní Vernerové, která zpívajíc občas k němu obracela tázavé zraky.

„Proč také nezpíváte?" otázala se ho za malé přestávky.

Malíře jakoby byla zabolela ta otázka. Sevřel rty a beze slova zavrtěl hlavou.

„Nemůžete?"

Místo odpovědi podíval se měkce na ni a sklonil do dlaní hlavu.

„Snad nebrečíš, Zikmunde?" kamarádsky drsně

uhodil na něho literát. „To by tak scházelo, takový božský večer! Kdypak se nám opět přihodí, abychom na sklonku milostného měsíce máje seděli za vonného večera v Baru nad mořem a zpívali české písničky? A přihodí-li se nám to ještě někdy v životě, jistě to nebude již tak rozkošné a veselé. Tohle je chvíle, jakých nám nepřichází mnoho v našem krásném mladém věku — raději se napij a taky zpívej!“

Tetivu jakoby pálila ta slova. Pokusil se o úsměv, ale pokus ten dopadl mdle, nahořkle. Vida pak, že se na něho s účastenstvím upřely trojí oči, nemohl přemoci vzmáhající se nesnáze, rychle vstal a ustoupil na několik kroků do tmy.

„Co mu je?“ jako pro sebe zeptal se Verner, a Martin žertovně odpovídal:

„Zmocnil se ho snad světobol. Možná, že si náhle vzpomněl na některou ze svých hezkých modelek, a zastesklo se mu po ní — jaký pak div v měsíci lásky, kdy každý tvor zatouží — Zikmunde, viď, že je tomu tak?“

Obrátil se směrem, kam poodešel malíř, avšak setkal se s párem zvláštních pronikavých očí, které neočekávaně se objevily nad ním.

„Dobrý večer!“ zazněl hlas, a vedle stolu se mihl obnošený turistický klobouk.

„Ach,“ skorem až se ulekl literát, „gospodin doktor Grk!“

Skutečně, jejich záhadný známý neznámý se usmíval a tázal se až s přemrštěnou zdvořilostí, je-li mu dovoleno přisednouti.

Ovšem že Martin odpověděl za všecky, jak ho to opětné setkání těší. Dal se pak s doktorem do rozprávky, pomáhaje při tom své srbštině nejenom kobrtavými slovy, nýbrž i očima a posunky.

„A který čert vás sem přinesl, dobrý muži?“ zeptal se, nepozbývaje svého podníceného humoru.

„Proč čert?“ usmál se doktor. „Kdybych já měl odvahu vás se vyptávat, svěřil bych ten dopravní úkol jistě andělům.“

Martin teď nevěděl, je-li ta odpověď zdvořilá nebo kousavá, podobalo se však, že ho přece trochu kousla.

„Hm, hm, krásně řečeno,“ pravil poněkud zaražen, „jenže pořád ještě nevím, jaké náhodě neb okolnosti máme děkovat za to příjemné setkání. My jsme přijeli odpoledne z Virpazara vlakem, obhlížíme Černou Horu, tot se rozumí.“

„Pobudete dlouho v Baru?“ otázal se cizinec.

„Tentokrát jenom do rána, cílem naším je zatím Ulciň a jeho vychvalované mořské koupele!“

„Znamenité,“ přikývl doktor.

„Znáte také Ulciň.“

„Ovšem, bývám tam rok co rok.“

„Snad tam také nejedete?“

„Jedu — bývám tam pravidelně v květnu nebo červnu čtrnáct dní až tři neděle — ach, vy jste se něčeho ulekl, drahý pane.“

Skutečně ta zpráva Polykarpa Martina velmi zarazila. Pojednou měl dojem, že jim ten podivný člověk pokazí všechen ulciňský pobyt, na který se všichni tolik těšili. Uvykli dívati se na doktora Grka jako na dobrodružný zjev, který jest zajisté jenom proto na světě, aby jiným otravoval život. Všichni měli bezděčně takový dojem, ačkoliv by jim bylo nesnadno jej odůvodniti. Příhoda s lístkem na zavazadla paní Vernerové zůstala sice až dosud nevysvětlena, nicméně všichni instinktivně tušili, že jest v souvislosti s tím záhadným cestujícím, který měl chvílemi jizlivé oči. Nic na tom nemilém dojmu nezměnilo, že ho posledně viděli na dubrovnickém hřbitově tak zkormouceného a že při tom postřehli jeho slzy.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

PIETA CHUDÝCH.

SBĚRATELSKÁ ARABESKA.

Před nějakým rokem psal jsem o chudé ženě na Zderaze, na kterou jsem byl upozorněn čtenářem. Má prý starý, vzácný obraz, který by se dal snadno a lacino získati! Nelenil jsem, a hned druhého dne ráno jsem ženu vyhledal. Vstoupil jsem do příbytku, a na obraz rázem zapomněl jako na smrt. Jako v mlze vidím ještě dnes starobylý, vzácný obrázek, jenž visel nad ložem. Viděl jsem

bídu, tak strašlivou bídu, že jsem se otřásl hrůzou. Tady přece nemožno něco kupovat, tady je přece vyloučeno smlouvání, snaha, něco získat, téhle chudobě něco urvat! Zastyděl jsem se za touhu, která mne sem hnala. Už je tomu tak u každého takřka sběratele. Kdo něco starobylého prodává, bývá z pravidla ve stísněných poměrech. Nerad, těžce se loučí se starými památkami — ale nouze láme železo! Je zajímavo, že právě ti nejchudší mívají nejvzácnější věci! A co u nich se povalovalo v koutech, co u nich považováno bylo za starý krám — to paraduje v salónech, tomu se chodí lidé obdivovat, s tím se šťastní sběratelé chlubí jako s drahocennou, báječnou kořistí!

Neohromila mne tenkrát ani tak ta chudoba, ani tak zuboženost ženy, předčasně ustaralé, bídou a dřinou zmořené, jako její dítě, drobný, asi dvanáctiletý umučeneček, jenž ležel na bídném loži u malého, zamřížovaného okénka, jímž i toho vzduchu sem poskrovnu vnikalo. To dítě mělo svrchovaně zapotřebí pomoci, lékaře i lidumila. Pamatuji se, že jsem se octl ve strašlivých rozpacích. Viděl jsem svou malomoc. Co bych dokázal, kdybych byl i obraz koupil? Tolik jsem přece nemohl za obrázek nabídnouti, abych tuto strašlivou bídu zažehnal, abych tu docílil převrat, bez něhož byly obě tyto bytosti neodvolatelně ztraceny.

A něco se muselo státi. Sem musí zavanouti jiný vzduch, sem musí přijíti vydatná pomoc, dřív, než se ve vyhaslém ohništi zatopí, musí sem přijíti lékař. Pak teprve necht přijde Samaritán s plným košem potravin. Zde nebylo chleba, zde nebylo ani na sůl! Zvláštní náhodou slyšel jsem den před tím vypravovat o lidumilu, o kavalírovi, jenž má srdce na pravém místě. Sedl jsem a napsal dopis hraběti ***), o němž jsem slyšel, že je lidumilem ve slohu paní Marie Červinkové-Riegrové. Slyšel jsem, že zrovna tak, jako ona to činívala, koná i on samaritánské služby chudině, která hladem umírá, že ji sám vyhledává, navštěvuje a kde třeba, pomáhá. A dobře jsem učinil.

*) Byl jsem svým informátorem požádán, abych jména kavalírova neuváděl. Při první zmínce jsem to učinil. Přivedlo prý ho to do rozpaků. Že prý to vypadá jako reklama! Pozoruhodná jistě skromnost v době, kdy každý darovaný halíř musí býti v novinách registrován!

Ještě téhož dne byl hrabě na Zderaze a bídu, hlad z příbytku zapudil, lékaře přivedl — jednu skvrnu velkoměsta vymazal, zahladil . . .

Vracím se k tomuto starému obrazu. Má epilog, dojemný, tklivý.

Nějaký den na to, když se v příbytku vyjasnilo, přišel obchodník se starožitnostmi, a nabízel za obraz sto zlatých. Byl to jistě vzácný kousek umělecký, když obchodník nabídne takový značný obnos.

A co se stalo? Žena obrazu neprodala! Obchodník nepochodil ponejprv a proto přišel po druhé, přišel po třetí. Ale zase nepochodil. Žena nedala se obměkčiti, odolala všem domluvám, odolala nejlákavějším útokům. Dvě stě korun vysázel čiperný ten muž na stůl!

V takovém příbytku dvě stě korun už něco znamená, že ano? Pravda, lidumil se postaral o stálou podporu, něco dostávala rodina také z Emauz, nebyla tu už nouze, ale nebyl tu také ovšem blahobyt. Dvě stě korun za starý obrázek. Co všechno dalo by se za ně pořídit!

Lidé v sousedství ani pochopiti nemohli té umíněnosti. Obrázek okukovali, prohlíželi, obraceli — nikde nic zvláštního. Rám zpuchřelý, červotočinou celý prožraný, obrázek ani velký, ani malý, stářím už začmoudlý, zaprášený a k tomu ke všemu ani pořádné barvičky na něm není. Divili se sousedce, odsuzovali její paličatost — ale ještě víc divili se obchodníkovi, jenž nabízí za takovou rachotu tak ohromné peníze. A je prý na obrázek jako posedlý! Nedávno prý tu zase byl a dvacetikorunu — dokonce zlatou — přidával.

A jak zamilovaně prý si vždycky obrázek prohlíží, se stěny ho sundavá, zevrubně zkoumá a znovu, znovu přemlouvá, modré papírky vytahuje z tobolky a šikovně s nimi laskominy dělá. Mluví jako kniha, zlobí se, hubuje, co času ztratí, vytýká, že už tu je po páté, naříká, kam by přišel, kdyby s každou věcí měl takovéhle potíže, obrázek za řeči do kožené tašky zastrčí, peníze na stůl vysází — je jich plničký stůl jako ubrusu — ke dveřím se šourá, už má klobouk na hlavě, jenom odejít, zavřít dvéře a obrázek je jeho majetkem. A žena stojí jako sloup, hlavou vrtí a po-

řád opakuje: „ne . . ne . . . neprodám. Obrázek je po babičce — nad hlavou jí visel, když umírala, s námi tolik bídy prodělal . . .“

Před několika dny měla majitelka obrazu pohřeb. A tu jsem slyšel věc, která stojí za zaznamenání. Obraz už není na světě — je šest stop pod zemí! Žena ze Zderazu vzala si obrázek do rakve! Svou dcerušku . . . tu holčičku, která tenkrát, když jsem ji viděl, byla na umření, a dnes se počestně živí — důtklivě prosila, aby jí obrázek vtiskla do stuhlých rukou. Pravda — je ho škoda. Slyšel jsem, že lidé nejvíc litovali těch peněz, jež tu tak zbůhdarma přišly na zmar. Ale pieta stojí za víc!

Dr. R. J. Kronbauer.

* * *

ROMEO A JULIE. Vzpomínám si na Romea, na kterého se docela zapomnělo. Všech bylo vzpomenuto, jenom na tohoto Romea nikdo nepřipadl. A takový to způsobilo tenkrát rozruch, tolik se o tom psalo, tolik se protestovalo — proti Národnímu divadlu i proti herci. Objevil se tu mladý, svižný, elegantní človíček, ne valný figurou, ale mrštný jako vrbový proutek. Mělo se za to, že by z něho byl milovníček pro naši scénu. Už tenkrát nebyl — a hle — není ho ještě dnes! „Objeví-li se, dostane gáži jako dvorní rada“ — řekl kdosi, jenž s divadlem srostl a jenž do smrti o nic jiného se starat nebude, než o divadlo. „Ale není — není mladého, není hezkého, není nadaného jinocha, jenž by mohl se státi milovníkem Národního divadla. Najde se tenor, najde se baryton, najde se soprán, najde se i alt, není nouze o subrety, není nouze o operetní komiky, umře Mošna, mezera se nějak zatušuje — umře Kafka, stroj se nesmí a nemůže zastavit, ale milovníka ne a ne sehnat!“ Mladý onen muž se jmenoval Raič. Už se pamatujete, že ano? To byla bouře ve sklenici vody, když dostal Romea. Je tomu právě deset roků. Bylo to za první režie Jaroslava Kvapila tohoto dramatu. Před tím hrál Romea pan Matějovský a Julii sl. Hilbertova, provdaná hrab. Aichelburgová. Panu Raičovi dána po bok jako Julie pí. Dostalová.

A vidíte — pan Raič nebyl nejhorší. Šel jsem tenkrát se na něho podívat se strachem, vlastně, upřímně řečeno, v pevném přesvědčení, že to bude pyramidální ostuda. A nebyla! Naopak. Ten jeho Romeo byl docela milý, sympatický, přirozený „zamilovaný blázínek.“ Člověk teprve poznal veliký, kardinální omyl. Jak může takový usedlý, renomovaný umělec hráti takového mladistvého třeštílka, jenž nemá pro nic jiného smyslu, než pro to svoje milování! Co je přirozenějšího, než když ho hraje mladíček opravdový, nebo — to už je ovšem povážlivější — herec, jenž toho mladíčka dovede ještě ze sebe udělat, zjevem temperamentem i orgánem? Hraje-li ho herec, věkem pro Romea jako stvořený, leccos ovšem není takové, jak by mělo býti. Ale za to máme úplnou, máme pravou illusi. Byl by potom takový Romeo vyhražen jenom pro začátečníky, doménou dramatických adeptů! A jsme zase tam, kde býti nechceme a nemůžeme.

„Romeo a Julie!“ Všechno je v těchto dvou jménech. A proto ovšem způsobí vždycky pochopitelný rozruch, když se objeví nové obsazení těchto dvou překrásných, věčně jarých, věčně půvabných rolí. Národní divadlo učinilo pokus s panem Deylem, jemuž dána za průvodkyni sl. Anna Suchánková. Divadlo bylo, jak se dalo očekávat, naplněno. Oba dva nikterak nezklamali. Pan Deyl má už svou dobrou, svou zaslouženou chvalnou pověst, hraje v Národním divadle řadu let přední role — bylo by smutné, aby nesvedl Romea! Zrovna tolik možno říci o sl. Suchánkové! Milá, sympatická, nesmírně přičinlivá, v každém směru korrektní, k tomu ještě intelligentní herečka. Dovedla upoutat pozornost jeviště, vyvolala svým precisním výkonem neobyčejně svěží, ba vydatný potlesk. Bylo by nespravedlivo, neuznat tyto vskutku pěkné momenty. A těch momentů byla celá řada. Nebylo všechno nejlepší, ale byly v jejím výkonu drobnůstky, báječně vyciselované — s nesmírnou minuciosností vypracované!

Mám za to, že je třeba ještě něčeho jiného — i ten Romeo, i ta Julie musí nás nadchnout, strhnout. Sl. Suchánková i p. Deyl výborně svoje role nastudovali — teď bychom si přáli, aby nám je ještě prohřáli varem té pravé junácké vášně, aby nám je podali tak, aby v nás všechno rozplamenili, aby i v nás starších vyvolali úplnou illusi, refrén nejkrásnějších vzpomínek.

V episodní roli něco podobného dokázal pan Vojan. V něm byla opravdu vášeň, zloba, mstivost i furiantství. Jeho duellant žil v době, kdy se ještě na ulici dály takové zákeřné kousky. A všimněte si, jak přijde na scénu tento elegantní dravec s rapírem po boku! Až vás zamrazí ta jeho parádní, ta jeho domýšlivá, vyzývavá, ta smrtonosná chůze. Všechno víš v tomto momentu — víš, že padne, že musí padnouti jeho sok! Proč to víš? Protože ti to poví každý pohyb. Každé slovo. A to je role jenom episodní — a mluví se o ní, musí se o ní psát. A v tom je celé to tajemství divadelního úspěchu! Z ostatních účinkujících jmenujeme pí. Laudovou, p. Schlaghamera, p. Steinsberga a ovšem p. Želenského, kteří asi zůstanou už v držení svých rolí jako spolehliví jejich interpreti. Novým byl také p. Mušek, jemuž role dobře svědčila. Velice se líbila pí. Pštrossová. Komické episody účinně provedli pp. Hašler, Merhaut a Wiesner. Dobře se uvedl p. Focht v roli oficielního ženicha Juliina. Dr. R. J. K.

NOVÁ VESELOHRA Dra JOSEFA ŠTOLBY. Městské divadlo Král. Vinohradů studuje novou salonní veselohru dra Josefa Štolby a vypraví ji počátkem února. Veselohra má tři akty a nese název „Staré hříchy“. Nakladatelské družstvo Máje vydá ji tiskem.

BONBONOVÝ KRÁL. Vinohradské divadlo má už operety svého vlastního pěstění. A to je pokrok. Až doposud jezdil jenom pan ředitel Štech za operetními atrakcemi do světa — teď už tu a tam objeví se v divadle zvědavý vyslanec „cizí velmoci", jenž nové, domácí zboží okukuje a znalecky odhaduje. Dost možná, že se i tu pánům vyšlapují pěšinky, a není důvodu zatajovati, že se šlo na to s plánem dobře promyšleným. Už dávno neplatí o nevěstách: „sedávej panenko v koutě — budeš-li hodná, najdou tě —" a teprvé to neplatí o operetách. V ničem na světě neujal se tak čiperný, tak výnosný obchod, jako v operetách. Všimněme si, jak se věc vyvíjela. Vší té slávy byla u nás vlastně předchůdkyní slečna Lauš mannova, která před dávnými a dávnými lety okouzlovala v „Boccacciu" a v „Malém vévodovi". Se sl. Laušmanovou jakoby umřela všechna ta sláva tohoto genru. Závory Národního divadla mají ovšem o toto pobledntí svou zásluhu. Najednou se objevily subrety na předměstském divadle. Paní Zieglerová byla jejich královnou. Všechno se hrnulo za ní jako za cikánskou píšťálkou. Vzpomeňme si, že se uvažovalo, když ne o přeneseni celého skleníku, aspoň lákavého kvítku i na scénu Národního divadla. A co se stalo? Paní Zieglerová vadla na tomto okénku a byla by nadobro uvadla, kdyby se byla prozíravě nevrátila tam, odkud vyšla.

Vida, co znamená p ů d a! Nebyla to ostatně jenom operetní diva, které přesazení nesvědčilo. Nepochodil ani dobré paměti herec tak znamenitý, jakým byl zesnulý L i e r. Ale nezůstalo na jedné subretě. Najednou jich bylo v Praze, respektive na periferii, několik. A všechny staly se magnetem. Opereta zkrátka kynula všude, ve všech dížích. Pomohla divadelním pokladnám, pomohla subretám, posadila na zlatého koně komponisty — a rehabilitovala libretisty. Bylo-li pak na světě ubožejšího tvora nad takového libretistu! Všude byl pátým kolem u vozu — především nic neznamenal u nakladatele, jenž ho odbýval žebráckou almužnou. Libretista byl balast. Celý svět koukal na něho s patra. Libreto bylo v tak mizerné pověsti vůbec, že házeny do toho koše i věci nepopíratelně dobré. Dlouho-li pak tomu, co vlastně se uznalo, přišlo na to, že „Prodaná nevěsta" má znamenité libreto. Bylo nedávno dobře řečeno, že bez Sabiny nebylo dnes vůbec české komické opery.

Pokud se pamatuji, bývala taxa za tak zvané „lepší" libreto — čtyřicet zlatých! A podívejme se na ten obrat dnes! Pan X..., zvaný králem libretistů vídeňských, má svůj palác, a příjmy jeho se páčí na 300.000 K ročně! Z libretisty stal se velmož, stál se král! Má svůj dvůr, má své komonstvo, má svou suitu. Všechno je to operetní, ale má to svůj kurs. Je-li na divadelní ceduli podepsán pan X..., vše už je tím legalisováno, všude se otevírají dveře. Takový velmož, takové jméno! Pouhý jeho podpis odhaduje se na 10.000 korun! To jsou cifry! Není tomu tak dávno, co král českých básníků napsal úvodní báseň do seriosního, uměleckého díla. Když báseň vyšla, šel si básník pro honorář. V administraci vzali lineál s centimetry, změřili na dýlku a na šířku, napsali poukázku — a básník odešel s pětkou v tobolce! Jak vidět, je to v literatuře zrovna tak, jako v bursovním lístku.

A to není řeč o komponistovi! Ten už se vůbec vymyká dohadům. Tam, kde je libretista králem, čím může býti skladatel? Ten stojí v oblacích. O toho si člověk už netroufá ani zavadit! Vypadalo by to jako pohádka. Nedivme se potom, že svět opanovala opereta. Na jak dlouho, nikdo nedovede povědět. Nebude dlouho trvat, a objeví se v novinách takovéto závratné cifry — o kinematografech. Ale to bude docela jiná kapitola. Bohužel, mnohem smutnější! Cifry ovšem budou zdesateronásobeny.

Celá řada „našich lidí" pustila se za jásavým světýlkem. Víme, že pochodil výborně „Osudný manévr." A není nejmenší pochyby, že pochodí divadlo i s novou původní operetou: „Bonbonovým králem". Známe dobře komponistu (pana Ant. P r o v a z n í k a) a libretistu (pana Jaroslava B a l á k a) jenž v Národním divadle debutoval s veselohrou „Terna") — kdo je ten třetí v zadu, pan Heřman R e g e l, nedovedu povědět. Mohu se pochlubiti, že mám takřka v evidenci všechny české lidi — ale o tomto kompaňonovi nevím pranic. Jenom bych rád věděl, co dobrého a co slabšího z libreta jde vlastně na jeho účet. Vypravuje se, že první a druhý akt vykoval pan Balák. A dobře je ukoval. Faktum je, že opereta má pozoruhodnou přednost — chce a má býti libivou, chce se stát v operetním repertoiru atrakcí, ale při tom má svou ambici. Oba hlavní činitelé měli tento cíl na zřeteli, skladatel i libretista. Je to veselá historka, do opravdy poutavá a obratně zkloubená. Ve druhém aktě má operetka dokonce veselohemí švih. Závěr je vskutku apartní! Škoda, že dech nevystačil až do třetího aktu!

Panu Balákovi dobře se zkrátka zúrokoval jeho dramatický kapitálek. Opereta má svěží exposici, účinně připravuje příchod obou hlavních figur, subrety i tenoristy, a nenuceně vyvíjí komické scény, jichž skladatel p. Provazník dovedl obratně využitkovati. Oba záletníci, „Bonbonový král" i pan „sekční rada", mají působivé protějšky ve svých počestných manželkách, jimž co chvíli udá se příležitost, pouhým svým příchodem vyvolati rozmarné i pikantní scény. Premiéra měla úspěch až nápadně okázalý. Od dob, kdy jubilovali a loučili se v Národním divadle nejzasloužilejší herci a herečky, neviděl jsem na scéně tolik kytic, jako po prvním a druhém aktu této operety. Nejlepší úspěch měla ovšem zase sympatická operetní dvojice, sl. D u r a s o v á a pan M e n š í k. Hrál operetního sekčního šefa — ale v tu ránu by mohl vzíti černou tašku pod paždí a putovati do dánského ministerstva do opravdy. Exotickou figurku exkrále, kterou prý do operety přivedl kompaňon, hrál p. Z a k o p a l. Byly tu, pravda, jisté reminiscence podle známé regule, ale figura byla podařená a působivá. Sluha v operetě má čistě veselohemí punc. Není pochyby, že si ho vzal p. Balák ze svého dramatického skizzáře. Pan C h a r v á t ho střihl trochu po Šamberkovsku. Některé komické drobnůstky a extempore páně Charvátova, jež jsou jeho libůstkou, vyvolaly srdečnou veselost.

Dr. R. J. K.

ALŠŮV KALENDÁŘ 1913. Nejryzejší český kalendář, který po roce, až dosloužíprakticképotřebě, sotva kdo odhodí, ale uloží si jej s pietou mezi cenné a milé publikace umělecké, vydalo knihkupectví Topičovo. Připojilo totiž k dobrým reprodukcím dvanáctilistového cyklu Alš o v a, illustrujícím život českého venkova v jednotlivých měsících, vkusně vysázené kalendarium a kalendář byl hotov. Všech dvanácte kresbiček dýše úsměvným, tichým životem českého venkova, neporušeného ještě velikým průmyslem a panskými choutkami poměštěných sedláků. Taková radostná, milá nálada proudí s každého toho prostého obrázku. Zapomínáme ošklivé přítomnosti a cítíme teplý dech milovaného domova. Od sylvestrovské půlnoci v šenkovně, která illustruje leden, přes maškarní průvod únorový s nezbytným medvědem a židem, přes pomlázku a svatojanskou pouť na vsi i v Praze, plné venkovanů v národních krojích, přes červnovou idyllu s typickým vodníkem na vrbě, žně a vojenské manevry v srpnu, ohníčky a sváteční střelce na zčernalých polích v září, posvícení v říjnu až k prosincové sanici, všude prožíváme chvilku blahého zasnění, všude podléháme kouzlu Alšova péra a hřejivé vzpomínce. Nic na plat! Hledíme otevřenými okny do širokého světa, ssajeme plnými plicemi cizí vzduch a jsme Alšovi vděčni za to, že nám vzpomíná, jak nám bylo doma dobře.

DO DÍVČÍCH LET. (P a v l a M o u d r á. Nákladem Jos. Pelcla v Praze.) Kniha líbezná, zábavná a cenná, řekl jsem si po jejím přečtení. Líbezná svým obsahem a prostou, přirozenou řečí, jakou se bohužel, dnes už málo v knihách hovoří. A cenná je ta knížka proto, že nutí každého čtenáře, přes všechno to, že se velmi pobavil, aby se zamyslil sám nad sebou i nad duší dítěte. Když si tak čtenář všechny ty věrné duševní fotografie paní Moudré prohlédl, uvědomí si jak často a většinou nevědomky, se na dětské duši provinil, ať už z velké přísnosti, anebo z neporozumění. Věru příliš tajuplné tkanivo má tu lidská duše vůbec. Paní Pavla Moudrá ukázala nám rozvíjející se duši takřka pod mikroskopem se všemi stopami, které v ní zevnější okolnosti zanechávají. Člověk z jejího líčení bezděky uznává, že to dětství a mládí není jen tak bezstarostné, neboť všechno to, co na útlou, nezkušenou duši při jejím vývoji doléhá a co od ní se žádá, je pro ni právě takým břemenem, jako pro nás lidi dospělé naše vážné starosti a zármutky.

Tělesné tresty se odstraňují — ale duševní trýznění, bohužel, dostavuje se velmi často, aniž bychom toho chtěli a tušili. To vše vyplývá z neznalosti dětské duše. Jakmile ji člověk poznal, naučí se dítě více milovat i ctít a z toho poznání pak vyroste v něm mnoho shovívavosti, laskavosti a trpělivosti ke všem chybám. Jen Vy všichni, kdož máte co dělati s pěstěním lidských duší, si knihu přečtěte! Najdete v ní vzácné poučení a cenné pokyny. Je to učiněný kompas. Rodičové přijdou k poznání, že ony fantastické lži, kterými děti odbýváme při jejich otázkách: „odkud přišel bratříček, nebo sestřička“ nemají dlouhého trvání a nejsou správné. Proč? Předně proto, že dnešní dítě je jiné a za druhé proto, že jen trochu bystřejší rozoumek brzy rozpozná, že se něco před ním skrývá a tají. Následek toho je, že jde po stopě, abych tak řekl po špičkách a slídí po pravdě.

Právě tak, jako dítě chce vědět, co je v panence, co v hračce a proto ji brzy rozláme, na vlas tak tomu je při této choulostivé věci. V tom slídění a pátrání je nuceno zabývati se myšlenkami, kterými by se za jiných správnějších okolností nezabývalo. A konec konců se ubohému na jeho výzkumné cestě dostane často poučení z úst tak hrubých a cynických, že celá ta jeho až dosud čistá a tak úzkostlivě chráněná dušička je rázem nejen poraněna a poškozena, ale i blátem poházena a to blátem, které, bohužel, žádné mýdlo ani voda nesmyje.

Četl jsem kdysi o tom, tuším v Besedách Času to bylo — jak otec vysvětluje dítěti, že maminka musí dětátko nosit v sobě a je živit, že mnoho vytrpí a zvláště, než děcko na svět přijde, že velice stonat musí.

Bylo tam dále vylíčeno, jakým soucitem, láskou a úctou k matce se celé to malé srdéčko zalilo a jak z tohoto poznání, mezi oběma pouto ještě něžnější a pevnější se vyvinulo. A jistě bylo potom u tohoto děcka po slídění. Nesmíme stále říkat ke všemu: to je hanba a hřích! Musíme umět vzbudit úctu k tělu a k jeho výkonům a to i takovým, o kterých se veřejně nemluví. Tím způsobem docílíme toho pravého, vážného a hlubokého studu. Myslím, že šetrná, ušlechtile pověděná pravda, cudnost dítěte neurazí a duši nepohubí tak, jako zklamání, o němž je v knize řeč a konečně nešťastné rozuzlení.

V knížce paní Moudré pozná učitel na příkladech, že by se velice mýlil, kdyby si myslel, že nemusí si dát pozor na své zvyky, svou řeč a oblek před malými „caparty“. Takový „capart“ umí vidět zevně i vnitřně tak intensivně jako zkušený umělec, když portretuje, A z toho všeho svého pozorování pak si utkává pro své vychovatele buď úctu nebo neúctu.

Až přečte kapitoly o vyučování náboženství, o přípravě ku zpovědi a zpovědi samé, tak mnohý — ovšem poctivý učitel náboženství — se v duchu zalekne, jak náboženská osnova i její provádění jsou nesprávné, neboť vyvolávají v dětských duších hrůzy a zděšení takové, na které se ani v pozdních letech nezapomíná. Co je proti takové trýzni duševní rána metlou? Čtenář najde v knížce Pavly Moudré věrné duševní procesy, které v ní vyvolaly: škola soukromá, domácí učitel, škola veřejná s jejími učitely a učitelkami a katechety, spolužačky i blízké kamarádky, škola vyšší dívčí i německá klášterní, školské lsti, procházky, divadla, názor na rodiče stále se měnící atd. Stále je sledován vzrůst duševní, až dospěje k probuzení ješitnosti, k prvním dlouhým diskusím, a dále k jarním touhám a bolům, které v předjaru duši blažívají i mučí a které prozatím se vybíjí v láskách k učitelům, učitelkám a osobám na divadle viděným, až konečně vyspěje duše tak dalece, že pozdrav jinocha, který až do nedávna jí byl lhostejný, zmate celou její bytost.

To vše nejsou jen prosté popisy. Vy vidíte do duše a jejího tajemného ruchu jako do průhledné vody. Všichni jsme to prožili, všichni se v tom zrcadle zpovědním najdeme, málo kdo však by měl odvahu tak upřímně vše na sebe povědět pro poučení jiných. Kdo si přečte tuto knihu, jež mi jako mapa připadá, jistě se pak dovede v duševní jarní krajině lépe orientovati. K.

PRAHA A ŘÍM. Naříká se na upadající zájem o literaturu, a přece touha čísti jest v širokých vrstvách lidu stejně živá, jako před desítiletími. Ale mezera mezi dnešní literaturou a zálibou lidových čtenářů se rozšířila; lid nenalézá, po čem prahne. A to je děj, nevšední děj. Proto se chápe s takovou dychtivostí nezdravé četby sensační, která mu nepřináší ovšem nic jiného než rozdráždění nervů prostředky nejhoršími. Před lety, kdy byl život veřejný i soukromý značně jednodušší a jednotnější, ukájeli spisovatelé čtenářský hlad lidu snáze. Romantický historismus, který tehdy duchy ovládal, hověl též náladám a duševním sklonům lidu, jemuž se v historických povídkách dostalo i mnohého zrna poučení i mnohé ušlechtilé myšlenky. Dnešní citelný nedostatek lidové četby vynesl nad hladinu zapomenutí jméno jednoho z nejplodnějších našich starších romanopisců, Josefa Svátka, jehož spisy vydává nakladatelství Topičovo v novém, illustrovaném vydání. Romány Svátkovy poskytují lidu četbu vskutku vhodnou. Jsou to široké epické skladby, překypující rušnými a napínavými ději, malebnými obrazy minulých dob a vlasteneckými vzněty. Svátek maluje rozměrné fresky svých románů na pozadí mohutných historických událostí, které obratně spojuje s výtvory své fantasie. Jeho práce upoutají čtenáře do poslední stránky, nešetří silnými, mysl čtenářovu strhujícími scénami, nikoli však za účelem hrubé sensace.

Naopak, hybnou silou jich osnov dějových jest vždycky ušlechtilá idea, vznešená myšlenka lásky k vlasti, pokroku a lidskosti. Svátek se tu zjevuje jako spisovatel veliké vynalézavosti, mocného rozpjetí a neobyčejné znalosti duše lidu, pro nějž píše. Román Praha a Řím, kterým nové vydání Svátkových spisů zahájeno, pokládá se za nejlepší jeho dílo. Líčí se v něm tragický zápas posledního Paleologa, potomka císařů byzantských, muže, zaujatého velkou myšlenkou přemožení dvou nejsilnějších velmocí tehdejší Evropy, říše turecké a církve římské. Je to boj na život a na smrt. Fantasie romanopiscova promítá na bílou stěnu čtenářovy mysli dlouhou řadu živě a barvitě malovaných obrazů a vzrušujících romantických scén a uchvacuje vlasteneckým zápalem, který proniká celou knihou a činí z Prahy kolébku a hlavu odboje proti nesnesitelnému tlaku Říma. Mnohé dějepisné a kulturněhistorické poznámky autorovy, do vypravování vplétané, činí knihu ještě zajímavější.

Pro svou ušlechtilou tendenci i pro vhodnou formu, vyhovující zálibám veliké části čtenářstva, najdou romány Svátkovy asi znovu příznivého přijetí v kruzích, pro něž jsou určeny. iz—

VŠEHOCHUT. Naši pravnuci budou si moci učiniti mnohem věrnější obraz života svých dědů a pradědů než my. Nevyčerpatelné látky poskytnou jim k tomu zachované ročníky časopisů, mžikové fotografie, filmy kinematografu i desky gramofonu, kdežto nám bylo přáno čerpati takořka jen z archivů. Ale ani zázraky moderní techniky nejsou s to zachytiti a uchovati teplo a intimitu našeho života. Nám zbyla dědictvím v národní písni, v příslovích, v pohádce a pověsti, v lidovém umění. Příští kulturní historik bude ji hledati v literatuře, v umělé hudbě a ve výtvarnictví. Pokud mu nepůjde o psychologické, politické, sociální a jiné problemy, bude sahati k drobné povídce, humoresce a humoristické kresbě. Takový Vilém Busch, na příklad, bude vítaným pramenem pro zprávy o všedním životě prostého německého občana své doby, o drobných jeho starostech a radostech, o malé jeho dušičce a malém jeho životě.

Pro českého badatele ještě cennějším zdrojem poznatků bude Mikuláš Aleš. Každá jeho kresba jest okénkem v mizící současnost. Bylo by nejvýš záslužno, sebrat Alšovy kresby a připraviti soustavné jich vydání. Zatím jsme vděčni i za takové drobné sbírečky, jako jest neveliká publikace Všehochut, obsahující výběr ukázek Alšova pozorovatelského nadání a milého humoru, srovnaných a slovem doprovázených od Adolfa Weniga, který sestavil z nich knížečku v pravdě roztomilou. Alšovy kresby, plné šelmovství a vtipných nápadů dobře doplňuje text páně Wenigův, hojně proložený rázovitými popěvky národními.

Knížka je určena vlastně pro děti, ale i každý dospělý pokochá se rozmarnými kresbami, okouzlujícími dobromyslným humorem svého autora. Některé obrázky jsou klassickými kusy svého druhu. Povšimněme si jen pantáty, vrávorajícího z hospody. S jakou virtuositou zachyceny jsou jeho rozpaky, když na něho s plotu káravě volá slepice „Tototo's, tototo's hospodář?“ Nebo profousa, nebo illustrace k staročeskému posměšku „Jak umívaly za starodávna městské panny německy“ a konečně i cyklu „Švestkové knedlíky“, který je jakoby čerpán ze vzpomínek každého čtenáře. Pro děti jest ovšem Všehochut dárkem zvláště pěkným. —š—

OPRAVA. Básně v posledním čísle Máje napsala Marie Matoušková a nikoli Matoušová, jak nedopatřením bylo vytištěno.

Toto číslo vydáno dne 31. ledna 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 21.

NEKROLOG.

Z KOMEDIE ŽIVOTA. NAPSAL JAN KLECANDA.

Dokončení.

Čtrnáct dnů, tři neděle, čtyři neděle manželé Konipáskovi mastili si chudé obědy i večeře tím tajemnictvím, při čemž ovšem pan Stáňa, jehož neštěstí a jeho žena udělaly trochu praktickým člověkem, držel si v ohni ještě „druhé železo". Toto druhé železo ovšem teprve hledal v insertech a pod., ale poněvadž to dělal vlastně jen paní Nastě k vůli, an měl „tam to zcela jisté", nic ho netrápilo, že odevšad odešel s nepořízenou.

Všude vyčetli mu tu neštastnou padesátku a spousty mladých lidí, kteří vezmou rádi na rok místo třeba zdarma ... Konečně, nemoha se dočkati, rozběhl se k panu doktorovi, jenž ho uvítal s bouřlivou radostí ...

„Ah to je dobře! Právě jsem se chystal vám psáti," zvolal a nabídl židli Konipáskovi, jenž div že radostí nezajásal. „Je to vlastně již čtrnáct dnů rozhodnuté, ale já ... nu, bylo mi jaksi těžko psáti ... To místo ... dali jsme jinému ... víte, mladému člověku. Říkalo se jednomyslně, je-dno -mysl-ně, pane Konipásku: „Takovému muži, s jeho zásluhami a v tom stáří nemůžeme přece nabídnouti takové místečko asi s patnácti sty ročně!" Nu, chápete přece ... jde tu o dekorum!... Ale za nějaký půl roku, až se trochu agenda zvedne ... Vždyt my musíme míti ře-di-te -le kanceláře! A kdo by to mohl býti? Kdo jiný, ptám se vás, slovutný pane ... než vy? To bylo uznáno jednomyslně ..."

Zdrcen pomyšlením, jak ten nějaký půl roku přečkati a přece zas zmaten a povznesen vším tím, co slyšel o svých zásluhách, Konipásek se poroučel ...

„Apropos, pane Konipásku," počal advokát se zarmoucenou tváří, změniv radostný tón své řeči v elegický. „Mám tady takovou mrzutou věc. Tuhle záložna ... ah, tady to je. Má za vámi ještě nějaký zbyteček ... Pakatel ... padesát zlatých ... ale ti lidé nechtějí čekat. Prosím vás, udělejte m n ě to k vůli..."

Zmatený tím obratem Konipásek se bránil. Uplácel, pokud mohl, ale teď naprosto nemožno, poněvadž nemá z čeho ...

„No tak vidíte! Tisíce jste uplatil, a zde takový pakatýlek, takový zbyteček... Ne, ne! To nesmíte tak nechat, už k vůli mně! Vy nevíte, pane, jak hroz-ně by mne to bolelo, kdybych musil proti vám, muži tak zasloužilému, zakročiti."

Z hlasu advokáta vyznívalo tolik dravého bolu, že ani Konipásek nevěděl, jak se z toho zármutku vymotal a jak došel domů ...

Ale toho dne šlo se mu domů těžce. Jak předstoupiti před Nastu? Jak pohlédnouti jí do očí? A čím vzbuditi naději, jež by ji zachránila před zoufalstvím? „Ach, ano," říkal si sám, „já jsem už tak hloupý, že si tím ředitelstvím budu zase půl roku suchý chléb mazat, ale ona ne, ona ne!"

* * *

Minulo čtvrt roku v utrpení, v nadějích od dneška do zítřka.

Jednoho dne pan doktor Šroubek vstoupil rozhorlen do kanceláře. Asi před čtrnácti dny měl výstup s Konipáskem, jenž posud nedoplatil onen zbytek dluhu do záložny.

„A já vás přece tolik prosil," vyčítal advokát hlasem chvějícím se lítostí a rozhořčením, tak že Konipásek šel domů s vědomím, že tomu člověku skutečně způsobil bolest.

Ale nebylo to nic platno . . . Neplatil zas, ač šlo jen o padesátku dluhu a asi dvacítku útrat . . .

„Tak ten Konipásek ještě nic? Tak dražbu . . ." řekl doktor. „Měl jste vlastně už včera . . ."

„Pane doktore, z toho nic nekouká," nesměle namítal soucitný písař.

„To já také vím! Ale myslíte, že k tomu nechá dojít? Sežene ze strachu před ostudou v domě aspoň na útraty a vezmeme to zpět . . . A je zas půl roku pokoj . . ."

„Pane doktore, nevím . . . Je tam hrozně zle . . ."

Advokát podíval se do prosebných očí písaře a zasmál se. „Vy jste komický člověk! Pokračovat . . ."

V tom volali ho do kabinetu . . .

„Ah, jaké to milé překvapení!" zvolal již ve dveřích, podávaje ruce dvornímu radovi Kroužkovi a radovi Brouskovi. „Tot jsme celé presidium pohromadě. A jaká radostná událost?"

„Ne radostná . . . bohužel! Konipásek umřel . . ."

„Umřel? Totiž . . ." pan doktor namířil ruku proti čelu jako revolver.

„Ne ne, zcela všedně . . . po třídenní nemoci, jako docela obyčejný člověk," poznamenal suše rada Brousek.

„Ale, pánové, to je neštěstí! Takový muž!" zvolal pan doktor hlasem nejvyššího zoufalství.

„Ba, je ho škoda! Vidíte, doktore . . ," řekl dvorní rada jaksi vyčítavě.

„Kdo to mohl tušiti! Kdo to mohl tušit!" rval si vlasy Sroubek. „Račte dovoliti . . . Jen okamžik . . ." A vběhl do přední kanceláře . . .

„Počkejte s tím! Nepište nic . . . Kolek jste posud nepřilepil? To je štěstí. Svažte ten fascikl . . . Vidíte? Kdybyste byl to expedoval včera, platila záložna útraty . . . Slečno!" obrátil se na „typmamselku":

„Dojdete k Ditrichovi! Zítra věnec . . . Napište si: Vzácnému příteli — jedna pentle — zasloužilému muži — druhá pentle — rodina Šroubkova — třetí pentle. Dvacet korun . . . Sakra!" zabručel pro sebe. „To je už letos věnců!" A nahlas: „Ne, ne! Počkejte, slečno! Takhle: „Zasloužilému muži — máte to? — Svému prvnímu průkopníku. — Jednota pro společenské ozdravení. Padesát korun. Slovanská trikolora — ovšem!"

A vrátiv se k oběma radům referoval se smutnou tváří o svém opatření.

„Ale, pánové . . . chtěl jsem právě včera navrhnouti, abychom již systemisovali místo ředitele . . ."

„Ovšem, ovšem! Právě proto přicházíme . . . Chytnou se toho listy nám nepříznivé a je ostuda . . ."

„Tomu se musí předejíti! Zájem Jednoty . . . My, pánové, jistě všichni souhlasili. Jedině Konipásek to mohl býti! A tedy ve schůzi presidia . . . kdy? Řekněme včera, ne? . . . jmenován jednomyslně ředitelem . . ."

„Výborně, doktore! Je to . . . pia fraus . . . s tím datem totiž . . . ale . . . zájem naší Jednoty . . ."

„A nekrolog . . . ten také napíšete, co? Nezapomeňte . . . včera . . . jednomyslně."

Hluboce pohnuti se pánové poroučeli.

* * *

V tu chvíli as paní Nasta, jdouc poprvé v smutku, vracela se z pohřebního ústavu. Neplakala . . . už dávno odvykla plakati i zármutkem i štěstím.

Potkal ji starý pan rada, druhdy šéf jejího Stáni . . . a ovšem kondoloval, a chtěje potěšit, kondoloval dlouho . . .

„No, už nesmíte plakat, milostpaníčko," končil svou útěchu. Při vší své dobromyslnosti myslel přece, že vdově muže, jenž nebyl ničím, stačí „milostpaníčka".

„Neplačte, nic to není platno! A abych nezapomněl! Váš pán měl zásluhy a byl přece také c. k. úředníkem. Vy máte známosti . . . Kdyby tak páni poslanci vymohli vám trafiku . . . Sám bych chodil . . . Božíčku, co člověk prošňupá peněz . . ."

Otřel si modrým šátkem uslzené oči, šňupl si a cupal dále spokojen, že se mu podařilo ubohou vdovu potěšiti . . .

Zatím doktor Sroubek končil svůj nekrolog, jejž diktoval druhé písařce . . . „A tak . . . máte

to?... odešel od nás muž, jenž o povznesení našeho obchodu a průmyslu zejména, vůbec pak pro nápravu a ozdravení našich poměrů získal si neúmornou prací zásluh neocenitelných. Tragický osud chtěl tomu, že zemřel právě v den, kdy presidium naší „Jednoty“ v uznání velikých jeho zásluh, jakož i proto, aby „Jednotě“ získalo sílu takového významu. jmenovalo ho jednomyslně ředitelem. Bohužel, že ... ne, to škrtněte... Budiž rodině jeho útěchou, že velké životní dílo jeho došlo uznání u všech, kdo ho znali, ba v celém národě... ten národ vynechte... tak... Jemu pak budiž... po životě plném práce, strastí i radostí z docílených úspěchů, klidné odpočinutí v té z mi, již tolik miloval a sláva po všem národě, jemuž sloužil až do posledního dechu. Tak! Podepsat: Za Jednotu Dr. Šroubek, jednatel.“ — Přepsat a do všech novin!“

Písařka odešla a doktor Šroubek vzdychl si spokojeně: „Dobře jsem ho napsal, ten nekrolog našemu řediteli! Ale sakra, aby tak té ženské napadlo přijít si pro šterbekvartál! — No, dalo by se jí — za celý kvartál ne, ale za šest neděl jeho služné, na kterém jsme se včera usnesli,“ řekl si a usmál se samolibě v obdivu své duchapřítomnosti. —

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Martin nedovedl se hned vzpamatovati. Teprve po chvíli prohodil:

„Ulekl? Skorem ulekl, ano — vzpomněl jsem si totiž, máme-li zamluvený na ráno do Ulcině povoz. Vzal si to na starost tamhle přítel malíř — hej, Zikmunde, pojď sem, brachu —“.

Doktor nedal mu domluviti.

„Vše jest opatřeno,“ poznamenal klidně. „Váš pan kollega sice na to zapomněl, ale hotelier zvěděv o vašem úmyslu brzo ráno odjeti do Ulcině, postaral se vám již v poštovní diligenci o čtyři místa.

„Opravdu? Jak to všechno víte?“

„Dělal jsem mu na poště tlumočníka. Je to Svýcar. Mluví francouzsky, německy, italsky a anglicky, ale srbsky ani slova. Vzorný hotelier, až ovšem tady na ten zdejší jazyk. Tedy čtyři místa, tři uvnitř kočáru a jedno na kozlíku — však je bezpečně naleznete na svém účtu.“

„Díky za zprávu a za laskavou účast — ale to je nešikovné s tím jedním místem vedle postiliona, kdopak má na tom vystrkově sedět — to je jako naschvál děláno pro mne!“

Cizinec se ušklíbl.

„Nezlobte se,“ pravil mírně, „já jsem měl již dříve zamluveno ono čtvrté místo uvnitř vozu, ale popustím vám je ochotně — pokud mne se týče, vždycky, zvláště je-li snesitelné počasí, raději jezdívám na takových vystrkovech.“

Martin nedovedl ukrýti překvapení.

„Jedete tedy zítra s námi?“

„Prosím — promiňte, není-li vám to příjemno, ale stalo se nevědomky a beze zlého úmyslu.“

Literátovi se zdálo, že se doktor při tom opět ušklíbl.

„Ach,“ zamlouval to, „velmi příjemno — Jene, milostivá paní, slyšte — pan doktor jede zítra do Ulcině s námi, to je náhoda, viďte — to je velmi roztomilá náhoda,“ dodával česky a významně při tom štouchl skladatele.

Verner prohodil některou zdvořilou větu, za to paní Vernerové nebylo již nijak do řeči. Seděla tu zaražena vedle svého chotě, přítomnost cizincova působila na ni velice tísnivě. Myslila na Tetivu, proč se tak zamyslil, proč tak tklivě se zadíval na ni a proč pak odešel od stolu, jakoby prchal?

Ale bála se obrátiti zraky v onu stranu, kam malíř odstoupil, byla přesvědčena, že by se hned setkala s výsměšným pohledem doktorovým, kdyby tak učinila.

Cizinec jakoby pronikl pichlavýma očima do jejích nejskrytějších myšlenek. Naklonil se k paní Vernerové a pravil tiše:

„Milostivá paní, měli byste býti povděčni, že jedu s vámi.“

Změřila ho chladným pohledem. Ač dosud uměla srbsky jenom velmi málo, dobře mu porozuměla.

„Ráda bych věděla, proč," řekla suše.

On se významně usmál, ale ona se otřásla pod tím úsměvem.

„Proč?" opakoval a zvolna dodával, jakoby se chtěl pásti na jejím překvapení: „Jste všickni tak mladí a nezkušení, přijmu na sebe úkol vašeho strážného anděla —"

A svezl s ní pohled směrem, kde stál malíř.

Ač v mladé paní téměř až krev tuhla leknutím, opanovala se a odvětila zamítavě:

„Díky za úmysl, ať už je zlý nebo dobrý. Ale jsme už příliš velcí, abychom potřebovali opatrovatele nebo strážce."

A obracela se k svému mužovi, aby mu pověděla o doktorovu nabídnutí. Chtěla tak zamluviti nesnáze, které jenom stěží ovládala.

Předešel ji však Martin, jenž položil ruku na rameno doktorovo a pravil s přízvukem, který k sobě strhl všechnu paninu pozornost:

„Pane doktore, tamhle přítel malíř nám stůně — srdce ho nejspíše bolí, snad tajná láska, nebo co — nemáte proti tomu, nějaký působivý lék?"

Doktor se podíval za Tetivou do tmy.

„Jsou léky proti takovým nemocem," řekl s úšklebkem, „ale ty se neprodávají v apatyce. A propos," dodal, „kdo vám řekl, že jsem lékařem?"

„Vždyt si to o vás kde kdo vypravoval v Mostaru a v Dubrovníce."

„Díky za tu novinu — jsem-li tedy lékařem, podívám se pak na vašeho přítele."

Chvíli hovořili o rozmanitých všedních věcech. Na otázku Vernerovu, jak se dostal do Bara, cizinec tentokráte nezůstal dlužen odpověď a vypravoval, že dva dny před tím tam přijel rovnou z Dubrovníka parníkem. Prolezl již křížem krážem všechen starý Bar, byl hodně vysoko na černohorských horách, protoulal a prosnil celé půldne v zahradách olivových. Má tam některé zvláště staré stromy, obrostlé jako ty barské sříceniny neustále zeleným břečtanem, a k nim se vrací za každého příchodu do těchto míst, aby je pozdravil.

Co takto hovořil, hlas jeho nabýval měkkosti a zvláštní melodičnosti, jakoby se proměnila duše toho dobrodružného člověka. Paní Vernerová ani toho nepozorujíc vzpamatovala se při tom ze své sklíčenosti a upírala nyní pohled na vypravovatele, kterému jeho tichý, poetický zápal pro staré stromy slušel.

„Je dobrý nebo zlý ten člověk?" pravila si v duchu a pozorovala doktorovy oživené tváře a zjinačené oči. „Jistě velmi vzdělaný, ale podivín se značným údělem zlomyslnosti. Démon nebo ďábel, který as mívá také své andělské okamžiky, zvláště tehda, když se jich nedovolává."

Co tak mlčky uvažovala, Tetiva se vrátil ke stolu a dozajista zúmyslně se posadil co možná nejdále od ní, a to bylo po boku cizincově.

Pozdravili se, podali si ruce, a doktor již si podržel pravici malířovu. Minutu jakoby ji choval ve svých obou rukou a při tom nepozorovatelně počítal údery tepny. Pak ji pustil, upřeně se zadíval do Tetivova obličeje a prohodil:

„Malá horečka po nezvykle vzrušující cestě. Dovolím si vám dáti na noc nevinný prášek, pane. uvidíte, že vám po něm bude lépe."

Zvedl se, odešel do hotelu a po malé chvíli se vrátil s práškem a volal na sklepníka, aby donesl sklenici čerstvé vody.

Ale malíř odmítl užíti hned prášku, pravil, že jej vezme později, před samým ulehnutím, až přijde do svého pokoje.

„To jest, vy ho vůbec nevezmete — nu, jak je libo," klidně prohodil doktor a lhostejně si zapaloval papirosku.

„A což," pravil po chvíli, když nastalo odmlčení, „již si nezazpíváte?"

Nikomu již nebylo do zpěvu, ani nikoho nenapadlo pokračovati, přelíbezná, utěšená nálada, která je před tím tak měkce ukolébávala, byla ta tam.

Bylo zjevno, že jim přítomnost cizincova překážela. Ten jakoby to pozoroval, zvedl se po chvíli, procedil skrze zuby „dobrou noc" a ztratil se v hotelu.

„Eh," oddychl si Martin, „ten chlap na nás působil jako těžká můra — nedej Pán bůh, aby se na nás lepil také v Ulcině, měli bychom po požitku. A teď se s větší chutí napiju, abych splách z hrdla kyselost."

Nalil si číšku vína a vypil ji téměř celou. Pak zanotoval opět písničku.

Avšak ani Verner, ani mladá paní ho již nedoprovázeli, a tak literát omrzele přestal prostřed sloky.

Poseděli ještě asi půl hodiny, a při tom malíř nepromluvil skorem ani slova. Chvílemi plaše se podíval na paní Vernerovou a hned opět úkrad-

kem zvedl oči k ostatní společnosti, zda-li nikdo jeho pohledu nepozoroval. Zvláštní bázeň, probudivší se objevením cizincovým, nyní jej prochvívala, a nemohl se ubrániti dojmu, že ho něco trapného očekává, že něco velmi nemilého jest již na blízku.

Neméně zaražena byla také chot skladatelova.

„Přijmu na sebe úkol vašeho strážného anděla," opakovala si slova, která k ní cizinec před tím promluvil, a byla přesvědčena, že ta více jízlivá než ochotně laskavá poznámka týkala se výhradně jí a Tetivy.

Opět se v ni probudil malý vzdor.

„Ukáži mu, že se mýlí," umiňovala si. „Jaká to urážlivá domněnka — což by to bylo možno?"

Zastavila se u té vlastní otázky, na kterou si nedovedla dáti odpověď. Znepokojení se v ní však jenom vzmáhalo, které posléze bylo nápadno i jejímu choti.

Tázal se jí šetrně, co jí tak pojednou schází.

„Nic mi není — docela nic, ale již pojďme," odpověděla stručně a hned vstávala.

Dala dobrou noc a tentokráte zapomněla podati malířovi i literátovi na rozloučenou ruku.

„Šťastné libánky!" prohodil Martin a zasmál se.

Pokračování.

PLAVBA PO VĚTRU.

Labutě bílé tiše plují
v čarovném, snivém večeru,
pod loubím agáv, teskných thují,
a snů mých mají nádheru.

Žár velkých bolestí se nese
v jich zpěvu chmurném, soumračném,
a pouze při něm vzpomene se
co vše nám zašlo dnešním dnem.

A do vln velké listí padá
a větrem hnáno mizí v dál.
Ó, cítíš, kterak večer schládá?
Jak soumrak náhle napadal?

Ó, cítíš, kterak pusté žití
svou ukončilo denní hru?
Ó, život náš — jak hořko sníti —
byl tesknou plavbou po větru.

SMUTEK.

Hudba pouze stesk můj stiší
touhy zvýší,
stlumí bolest v nitru mém,
v upomínkách vše mi vrátí,
matně zlatí,
co již v dni je minulém.

Mladých dnů mých melodie
v závrat spije,
jako lásky prvá zvěst . . .
zpívat, jásat, bouřit, výskat! —
Nač si stýskat
když už navždy po všem jest . . .?

VIKTOR HÁNEK.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Možného začalo zase více těšiti povolání, zvláště když přidělen byl za instruktora do poddůstojnické školy. Zbraň dělostřelecká vyžaduje intelligentnější mužstvo. Kdežto u jízdy setkáte se v Haliči i s desátníky, kteří jsou rádi, že se dovedou s nouzí podepsat, zde scházel se přece duševně čilejší materiál, ponejvíce z Čech. Vyučování zajímalo Možného; bylo mu, jako by se aspoň částečně vracel do šťastných dnů pražských, kdy učil v dobrovolnické škole. Ba zdálo se mu, že může tady ještě více učinit, nežli tam, kde poměrně vyrovnaný stupeň vzdělání požadoval jen přesně držeti se odborné látky. Zde však naskytovala se mu co chvíli příležitost vysvětlovat i pojmy obecnější, zatukat sem, zatukat tam, aby přesvědčil se, kam až sahají vědomosti svěřeného

mužstva, šířiti je, prohlubovati, pokud hlavní úkol, odborný předmět, dovoloval a síly stačily. Tak dotýkal se brzy historie, brzy národopisu a zeměpisu, se zálibou vyhledával pojmy ethické, mluvil o právním citu, o složení státu, zajížděl i do literatury a umění. V takových výkladech, do nichž rád zabočoval, arci nahodile, nesoustavně, jak nahodilá, nesoustavná byla jeho četba, z níž čerpal k nim podněty, spatřoval osvětový úkol důstojníkův. Vojáci rádi ho poslouchali, ale když se způsob, jakým nadporučík v kursech vyučuje, rozhlásil, kamarádi se mu smáli, většinou stranou, někteří do očí.

„Jsi blázen, že děláš více, než od tebe žádá litera předpisů. To by se nám chtělo dřít se s těmi chlapy, dělat jim kantory! Přečte se z lejstra, odtud až potud, dá se to nadřít z paměti, a basta!"

„Jen at se ti ta tvá methoda nevymstí, až přijdou zkoušky před velitelem," říkali jiní. „Rozumějí-li tomu, co odříkávají, po tom se nikdo neptá. Jen když jim ústa jedou, jako když bičem mrská."

A měli smutnou pravdu, o níž se nadporučík brzy přesvědčil. Zkoušky nedopadly sice zle, ale dostal přece jen pokyn, nebyl-li to skoro již nos, že čeká se napříště doslovnější znalost předepsané látky. Možný ovšem od svého neustoupil, leda že o něco více k učení se z paměti přihlédl. Dělalo mu samému radost pozorovat, jak většina těší se již na jeho digresse, jak nalézá touze po vzdělání půdu i tam, kde byl by se toho nejméně nadál.

Přišla zima se svými dlouhými večery, se sněhem a vánicemi. Nadporučík zapřahal si teď do saní, chtěl-li navštíviti Klicmana. Byly to rozkošné jízdy plné radosti i drobných příhod. Zasněžené pláně a stráně třpytily se v slunci. Svěží vzduch ošlehával tváře. Cinkot rolniček dovádivým polkovým rythmem vesele naladoval sluch i duši. Někdy prudkým letem koní sáně se převrhly, nadporučík patami do sněhu se zabořuje a několik metrů ještě smýkán, stěží zdivočelou zápřež udržuje, co vzadu sluha komicky válí se v sněhových hrudách. Jindy v úzkém úvoze potkali se s těžkými vesnickými dřevkami. Jak se vyhnout? Možný ví si hned radu. Lehčí sáně dlužno z cesty odhodit, koně kousek do stráně vyvést a podržet. Chlopi jsou udiveni laskavostí pána, k tomu vojenského. Mladý rusínský sedlák koňmo dřevky provázející, sesedá s koně a pomáhá. Kdyby jel mimo domácí statkář, jistě by odhoditi musili sáně své oni, byť byly sebe těžší. Ale pan kapitán, jak Možného v úctě oslovují, se jen usmívá, se zálibou dívá se na selské sáně, za nimiž ještě druhé a třetí valí se úvozem, jakoby se v galerii některému obrazu Kowalského, Brandta, Kossaka, Ajdukiewicze obdivoval... Někdy zas ostrá metelice ho cestou zastala.

Teplo v útulném pokojíku setníkově, hovory s duší spřízněnou, stejně cítící, bývaly pak sladkou odměnou za přestálé svízele.

Také Josefovič vyzval ho občas k společné sanici. Švihák, jak byl ve všem, potrpěl si i v saních na luxus. Jeho sáňky byly nejmodernějšího tvaru a lehké jako pták. Seděl na nich jen jako na létadle. Tu vyjíždívali na severovýchod od pevnosti, do širých plání. Rozprostíraly se před nimi jako stůl krytý bílým ubrusem. Jen tu a tam houštinka nějaká, skromně k zemi přikrčená, nebo svažitý břeh zamrzlé říčky přerýval jednotvárnou, sněhem zasutou rovinu.

Hoj, jak se to přes ni lítalo! Koně, necítíce tíhy vleku, hnali se s větrem o závod. Z nozder sršela pára, hříva plavně zmítala se rozráženým vzduchem. S bujných plecí stékal znoj, umrzávaje v jinovatku na husté srsti.

Bývaly to šílené předháňky, dostihy připomínající antické závody kol osudné mety, s tím rozdílem, že metou zdála se tu býti nekonečnost, odměnou pak místo lauru ten pocit odtížení, vzdušnosti, letu, odzemštění, který rozechvíval a vzpružoval každý nerv.

Tak míjel čas. Po zimě přiloudilo se jaro, pak léto, podzim; celý kalendář vojenského života, přesně na doby roční, měsíce a dny rozděleného, s pravidelností stroje po několikrát se obrátil. Možný odevzdal se jeho mechanismu docela. Bylt ze všeho nejspolehlivějším prostředkem, jak mnohé zapomenouti, množšímu přivyknouti. Možný, zdálo se, v pravidelném chodu povinností odvykal i svým vůdcovským snům, těm vysokým tužbám, jež přirozeným projevem taktické vlohy propukaly v mládí, řízením chlapeckých rvaček na vinohradském dvoře, pro zálibu v četbě o vojenských věcech způsobily vstup do kadetní školy a byly příčinou prvých jeho úspěchův jak ve škole, v theorii, tak na prahu povolání, v začátcích praxe. Drobná

práce v kasárnách i na cvičišti, v kursech i na pochodech, řada menších manévrů, jednou v roce, ač ani to ne pokaždé, vystřídaná většími, zdánlivě již úplně hověly vystřízlivělému rozpětí jeho snah. Ovšem jen zdánlivě. Nebot v duchu toho podivného vojína, v němž jakoby stále svářila se tvůrčí snivost, jaká vyznačuje básníky, umělce, vynálezce i velké taktiky, kteří také nejsou než básníky ohromných mass, prolité krve a opojných vítězství, s ovšedňující, plochou prósou výkonné techniky, do omrzení se opakujících výcviků a nesčetných malicherností, ustavičně to ještě háralo vnitřním ztravujícím se žárem. Aby jej tlumil, přesvědčoval sama sebe, že nutno je dokonale vniknouti do všech těch podrobností služby, které již dávno znal a vykonávati mohl mechanicky, že nutno dříve ovládnouti detail, než může odvážiti se na vyšší úkoly práce s celkem.

Ale dostane se k těm vyšším úkolům? bude k nim připuštěn? Neuvízne v nížinách, v podřízeném postavení, v úloze pouhého kolečka, otáčejícího se bez vlastní vůle, bez sebeurčení v složité stavbě velikého stroje? Předpověď není po přesazení, jež mělo býti jakýmsi druhem trestu, právě nejpříznivější. Potřebí obrniti se trpělivostí, čekat a čekat. Dobře však cítil, že je v tom čekání cosi, co činí proň ještě nesnesitelnějším ono nepopíratelné zahnívání, jímž vůbec trpí v míru celý jeho stav, nemoha vykonávati, k čemu jest určen, stále jen hromadě síly a obratnosti, jež rozvinouti nelze, energie, které neplodně samy v sobě se rozpadávají.

Chtěje uniknouti trapnému pocitu, který se ho zmocňoval nejsilněji v době prázdna, ve chvílích, kdy nazbyt bylo času k přemýšlení, hodlal se říditi radou Klicmanovou. Zkoušel to i ono. Brzy však se zklamáním odhazoval štětec, smyčec i pero. K malbě měl těžkou, křečovitou ruku. Pro hudbu byl by měl nejvíce smyslu, ale houslím již odvykl a prsty zdály se mu jako zdřevěnělé. Cokoli pokusil se napsati, připadalo mu toporné, tvrdé. Zápasil s výrazem, kombinace a fantasie mu scházely. Toliko do deníku těšilo jej vzpomínky, nápady a zažitky své psáti, kde nemusil dbáti stylisace a kam zachycoval jen viděné, skutečnost. Pro tu měl bystré oko.

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK.

Pokračování.

I.

KRVAVÝMI HORAMI.

Tu na samém úpatí slavného průsmyku Šipky viděti skály barvy červené, od horniny, jež asi příměsí železité sloučeniny nabyla tohoto zbarvení.

Je to předzvěst, symbolická opověď dojmů, jež přijdou, vzpomínek historických trest, z nichž kane krev, ba co kane, prýští, vlastně proudí potoky drahá slovanská krev, prolitá nezištně Rusy za svobodu bulharskou. Třebas dávno každou stopu zkázy, at nemoc či koule nepřátelská ji zavinila, Balkán pohřbil — četné hřbitovy, jež nalézáme cestou, a které kryjí ne jednotlivé bohatýry, ale celé čety, tomu nasvědčují — přece jen znám jedinou pouze obdobu šipeckých horských plání, roviny krimské, kde u Sevastopolu a Balaklavy takové spousty krve lidské, slovanské, horké, obětavé vylily se za čest národa. Ale Šipka je památník všech slavnější — za svobodu bratří, tedy za dobro přece jen cizí, prolita byla čestně a vítězně krev lidská za život Bulharů zvířecky utiskovaných.

R. 1877 v rusko-turecké válce byla Šipka dějištěm úporných bojů, až konečně 9. ledna 1878 všecku tureckou armádu, 32.000 mužů čítající, obklíčili a zajali. Sic předcházely dva nezdařené útoky ruské. Počátkem srpna byli Rusové zatlačeni z Rumelie a uchýlili se na severní stranu Balkánu a průsmyk tento byl jimi obsazen a rychle opevněn. Od 21. do 26. srpna pokoušel se Sulejman paša dobýti obratnými útoky ruské posice, ale byl s nesčetnými ztrátami odražen Rusy, vedenými Radeckým. Nový pokus Turků, padající do 9.—17. září rovněž se nezdařil i obmezili se na taktiku vyčkávací a dělostřelecké občasné útoky.

Tak dostal se důležitý tento přechod Balkánem mezi Bulharskem a východní Rumelií do moci ruské — pamatujme, že tudy nad bulharskou vsí Šipkou zvedá se přechod do výše 1334 m, hanebná cesta, která místy jen na dobrých, vytrvalých, ale trochu pohodlných, za to však bezpečně kráčejících konících a mezcích je možná — přechod důležitý strategicky, ježto se tudy spojuje cesta od Dunaje přes Pleven Loveč, Sevlijevo se silnicí od Ruščuku přes Trnovo a Šumen.

Ježto na Šipce byli Turci na hlavu poraženi, z čehož konečné rozhodnutí války ve prospěch Bulharů vyplynulo, stalo se místo toto památným v dějinách bulharských, a třeba podnes je návštěva jeho velmi obtížná, ana Šipka ani se strany severní ani se strany jižní není drahou přístupna, přece jen láká turisty slovanské a zvláště v dnešních dobách nových bojů Slovanstva s Tureckem.

Chystajíce se na Balkán, kde hlavně Sofie se slovanským sjezdem byla hlavním uzlem všech cestovních plánů, pomýšleli jsme v přátelských úradách zajeti do Šipky. V tom nám byl na ruku kollega dr. B., maje přátelské úmluvy s drem. Kožucharovem, který v Čechách studoval a promoval a maje za chot Češku, v hlubších vztazích zůstával s naším národem a pražskými přáteli. Slíbil nám přispění tohoto bulharského lékaře, praktikujícího v Staré Zagoře, nedaleko Šipky. Bylo umluveno, že nám do Šipky, vsi na jižním svahu Balkánu, přijede na proti a zaveze nás přes Kazanlyk do Zagory, odkudž pak do Semejna Trnova a dále na jih k Cařihradu pojedeme. Scházela ještě cesta s poslední stanice dráhy k Carevě Livadiji, sice již vystavené, ale dosud neotevřené pro vlaky, kteryžto odstavec cesty krajan sofijský, inženýr, jenž tu dráhu staví, nám rozřešil, vypraviv lokomotivu s několika nákladními vozy, na které nastavělo se lavic a židlí, košů s potravinami, nápoji a jiných potřeb. Tak jeli jsme celé hodiny v malebné krajině, pod azurovým nebem v přečistém vzduchu. Kdyby tak bylo bývalo pršelo!... Leč nebesa nám přála. Dojeli jsme k poslední stanici trati, míjejíce čistá nádraží dosud tichá, jako zakletá. Všecko nové, vonící právě doschlým stavivem — dvéře stanic uzamčené ještě, čekárny nepoužity dosud cizincem, náspy, vyrovnávající zvlněný terén, nemají ještě rostlinného porostu.

Careva Livadija je poslední stanice nefungující ještě dráhy — odtud bylo nutno dáti se dále povozy. Celá naše karavana, skládající se z 5 lékařů a 2 chotí jich, dala se do vsi sháněti povozy, které měly nás dovézti přes Gabrovo k severnímu ústí Šipeckého průsmyku. Zatím zapadli do vesnické hospody (hanu), kde připravili nám nějaké maso s ukrutně červenou omáčkou, kterou jsem pokládal za šťávu rajských jablíček, jichž se na jihu hojnost pojí, která však ukázala se býti paprikovou polévkou, tak hojně obmyšlenou tímto oblíbeným jižním kořením, že žaludek, bez toho příliš kyselou a pepřenou jižní stravou nevrlý, ač se šťávy varoval a jen maso vybíral, celý den a noc, ba ještě následující den papriku připomínal. Červené víno, hojně z opatrnosti vodou míšené, bylo levné a dobré — rovněž ovčí sýr opečený a suché trochu pečivo. Zapravivše účet — vše bylo velmi levné — usedli jsme do dvou zjednaných povozů a břitce ujíždíme do Gabrova. O něm jindy více. Zde nové povozy opatřeny a kvapem pílíme k horám.

V jakési vsi pod horami najímáme koně a mezky i průvodčí. Trvalo to hezkou chvíli než dostatek soumarů opatřen. Když sehnáni k hanu, vybírali jsme si je dle vzhlednosti a pohodlnosti sedel. Ale volba byla těžká. Musili jsme býti rádi, že máme vůbec zvířata, nota bene trpělivá, na nichž jezditi nezkušenému, zvláště po úzkých horských stezkách, nebude snadno.

Nezvyklost výpravy — český člověk nejraději jezdí vlakem, parníkem a kočárem — z počátku zajímala, šprýmy a šelmovství i škádlení vyvozovala. Byla vlastně jen starost o dámy, kterým nezbylo než po jezdecku se uvelebiti. „Nouze naučila Dalibora housti“ i tu — dámy si nestěžovaly. Dopravní zvířata sic volným tempem, ale jistým krokem brala se v před a bíti je, ač nám průvodce přes tu chvíli do rukou vstrčil kus větve cestou ulomené, abychom bitím koníka popohnali, nebylo nic platno. Zadek soumara jako by byl bez citu — ani nadávka magarac (osel), pro koně přece nejurážlivější, nepomohla. Po chvíli si říkáme, že má zvíře víc rozumu než my — ví, co teren dovoluje a jak dlouho trvá cesta.

Chvílemi zastavujeme u větších pohřebišť, dáváme si vysvětlovati bojiště.

Tamhle na tom kopci byli Turci — ani jeden nevyvázl živ . . .

Zde padlo sto mužů ruského vojska — nápis na pomníku luštíme — jen číslice padlých se uvádí, jmény nejvýš velitel. Na místech větších hekatomb i padlé důstojnictvo počtem pouhým uvedeno . . . Na štěstí zbylo v nás některých ještě slušný kus ruštiny z dob moskevského sjezdu, obě dámy překládají z ruštiny — nemůžeme býti lépe informováni ani domorodým průvodcem, jenž boje všecky zde byl prožil. Stačí pomníky a jich nápisy.

Nesčetné hřbitovy mijíme. Prosté kamenné ohrady značí ta místa. Ještě výmluvnější svědectví toho, co se tu dálo před více než 30 lety, dávají pomníky, jednoduché to většinou kvádry na soklech s kříži, památníky krvavých, úporných srážek.

Je pozdě odpoledne — třeba si pospíšiti — nebylo by as příliš bezpečno bráti se po cestě tu uzoučké tu širší, zde klikaté, sestupující a zase šplhající do výše za soumraku. Na štěstí cesta již nestoupá — zdá se, že se níží, mírně sic, ale znatelně. A před námi otvírá se jiný obraz. Hluboko dole objevuje se údolí, jímž od jižního svahu horstva táhne se světlá silnice od vsi Šipky do vzdálených míst, Kazanlyku, jenž se zdá tak blízký, že by kamenem dohodil, a dále . . .

Poposedáme na dřevěných jen jakous koží, z níž dávno sedřen chlup, potažených a houní pokrytých sedlech, hledajíce pohodlnější posici. Nyní na jižním svahu cítíme víc zadní zoban sedla, narážejíce naň křížem, kde hned kost pod kůží, uhneš-li se v před, upadáš v nebezpečí, že přepadneš přes hlavu koně, a nejen přes hlavu zvířete, nýbrž ještě trochu hloub, nejkratší cestou dolů s Balkánu. Bezděky tedy zase nakláníš se v zad, ale tu hned zase při každém kroku zvířete cítíš narážení sedla, zprvu tupé, pak citelnější, konečně zřetelně bolestné, pak až nesnesitelné. Konečně raději sestoupíš a konec cesty již pěšky urazíš — ostatně jiní již tak učinili. Jeden ze soudruhů cesty rozbil si sedlem kůži do krvava a ještě v Cařihradě léčil svoje pohmoždění.

Jak asi teprve zkusily naše dámy. Neříkaly sice nic a statečně proklusaly Balkán Šipkou, ale druhého dne vyhlížely velmi nevyspale.

Tak končívá bujnost — s počátku jsme v sedlech poskakovali, divy ekvilibristiky prováděli, pak jenom trochu v sedle jsme se udomácnili, druh druhovi ze zadu popoháněl koníka, maje z toho radost, když mu „magarac“ trochu živěji poskočil a krajan počal se úzkostlivě chytati sedla. Dámy jely stejně, neutrácely sil, neplýtvaly jimi a dojely až do vsi na soumarech. My sice přišli dříve, ale jak znaveni, ač partie Šipky není zvláště obtížná. Viděti z toho, jak je našinec v celku neotužilý a jak by málo vydržel za doby, jež na sílu a vytrvalost těla kladou zdvojené požadavky, na př. za dob válečných. Padali bychom jako mouchy.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

SLAVNÝ MUŽ!

Neměl jsem původně v úmyslu jmenovati toho, koho se tato kapitolka týče. Myslel jsem, že postačí, napíše-li se upřímné slovo. Byl jsem toho domnění, že ti, jichž se týče, vezmou si, když ne výstrahu, tedy aspoň vřelý apel k srdci. Ale co by, pomohla taková anonymita! Napíši-li, že máme slavného muže, jenž právě „prožil“, vlastně, lépe řečeno, „protrpěl“ velké jubileum, že dostal ne sta, ale tisíce blahopřejných projevů, že se oslavy súčastnil celý národ, všechny jeho vrstvy, uhodne jistě každý, kdo je tím vzácným jubilantem. Šťastný, výjimečný jubilant! Nebylo v těch oslavách jediné kapky pelyňku! Na zdvořilý projev nutno ovšem také odpověděti, že ano? Což o to, odpovídat, což o to, psát — koncipovat od rána do večera, robotit ne několik dní, ale několik neděl! Jakáž pomoc — jsi slavný, zbožňovaný, národem milovaný muž — to je rub té slávy, to je rub jubilea. Tisíc dopisů se musí napsat, tisíc dopisů se musí opatřit známkou!

Ale, ale! Kdo pak by mluvil o takové lapálii, že ano? A vidíte, není tomu tak, jak se domníváte. Slavného, celým národem milovaného jubilanta nemůže přece taková desetihaléřová známka

přivésti do rozpaků. A už jsem u momentu, jenž mi bránil, abych slavného muže jmenoval. Dost dlouho jsem váhal, dost dlouho jsem se zdráhal, zavaditi o tuto tak zvanou lapálii. Mám sice už všelijaké zkušenosti, které mne mohly naučiti jisté zdrženlivosti — ale v tom směru jsem nenapravitelný. Napsal jsem jednou o patriarchovi Riegrovi, že jsem ho jednou zastihl při chudé, studentské večeři. Dva buřty večeřel ten slavný, velký muž. Napsal jsem to, a řeklo se mi: „Ale.. ale . . . není přece třeba všechno, co vidíme nebo slyšíme, veřejnosti povídat.“ Když jsem si starému pánovi postěžoval, dal se do smíchu a zvolal: „To je ukrutná hanba! Pro Pánaboha, abyste tak byl napsal, že můj zet (Albín Bráf), když měl se dostaviti k panu místodržiteli, neměl kloudného obřadního roucha.“

Víte ovšem už, že slavným jubilantem je mistr Mikoláš Aleš! Nechci tím říci, že by na ty známky neměl — ale když jsem viděl, jak mistr padesát i sto kusů odevzdává své družce, aby je nalepila na dopisy, viděl jsem na jeho tváři starostlivost. Jsou vůbec divné, zmatené pojmy v tom milém národě! Mnoho se píše, penězi na papíře se nešetří — hází se jimi jako v divadelních kusech. Povídalo se, že Aleš dostane stotisícový národní dar, villu už má, několik let, — slíbenou, dostal to inspektorství s náležitou gáží! Něco je na věci pravda. To inspektorství a těch 2400 K skutečně dostal. Ale fantasie davu pracuje přímo horečně. Lidé jsou toho domnění, že se na toho milého Alše sesypalo pohádkové požehnání. Dostal toho, že se to nedá ani vypočítat. Něco dala královská obec, něco země, něco stát, něco Akademie, něco Svatobor, něco Riegrův fond. Něco! „Je to hezké, že se konečně už jednou staráme o své slavné, zasloužilé mužove“ — řekl mi bodrý muž, jenž je sice tu a tam s accusativem na štíru, ale jinak je prý platným a váženým hodnostářem. Dejte pozor, aby nám Aleš naposledy nejezdil v automobilu, nebo aby si nekoupil panství, jichž má Pozemková nebo Agrární banka pořád několik k disposici. A mistr se zatím chodí koukat do šuplátka a počítá — desetihaléřové známky, kolik mu jich ještě po činži zbylo!

Teď se mu tak znamenitě daří, sypou se na něho ceny, národní dary, konají se o něm přednášky, všechny noviny o něm píší, publikace stihá publikaci, nějaká výstava k tomu — tož, hrna Mikoláše Alše! Teď se mu daří znamenitě, teď se topí v penězích — ať také tomu milému národu něco z toho blahobytu vrátí! Neuvěříte — ale svatá pravda. Kde kdo se na mistra obrací se suplikou, aby namaloval obrázek, diplom, záhlavíčko, závěrečnou vinětku — ale ne za peníze, nýbrž zadarmo! Jsou teď bídné časy, nesmírná drahota, ta strašlivá nejistota, ty válečné příšery k tomu . . . drahý, milovaný, slovutný mistře, namaluj nám obálku! My bychom tak rádi ozdobili svoji pozvánku Vaší kresbičkou — vám to nedá mnoho práce — víme, že za deset minut jste s tím hotov — mistře, co Vám to udělá, když nám uděláte kresbičku na památku? Máme tu jubilanta, zasloužilého muže — chceme mu dát něco originálního — dobrý, zlatý Alši, udělej nám tu radost a pošli nám nějakou skicičku! To bude překvapení pro našeho jubilanta!

Milý, zlatý národe český! Jsi na hrozném omylu, myslíš-li si, že je to všechno takové, jak ti to tvá chvalně známá fantasie maluje. Přijdu ob čas k mistrovi a leccos vidím, leccos i zaslechnu. Snad mne i tentokráte stihne výtka, že se nemá všechno vyzvonit. Ale nic naplat — s pravdou ven. Milý národe — dopřej tomu mistrovi trochu klidu, trochu svatého pokoje! Mikoláš Aleš není naprosto v té situaci, aby mohl dělat presenty. Má tam několik suplik a je jimi celý vzrušen. Nerad by odřekl — a vyhoví-li, sebe i svou rodinu zkrátí. Mohl jsem docela dobře napsat „okrádá“! Byl jsem u mistra, když přišel dobrý muž, nadšený ctitel, jenž ho prosil, aby mu udělal „národní písničku“. „Všechno — jenom ne písničku,“ povídá Aleš — „s písničkami už je konec! Nemám na ně už ani ruce ani oči. Teď už musím pracovat jenom uhlem, rákosovým perem nebo pemzlíkem. Ale musíte trochu počkat — mám tu několik starých, nemilých dlužků . . .“

To jsou ty supliky! Člověk, jenž zaplatí a dobře zaplatí, musí počkat! Promiň ty, milý Mikoláši, a promiň ty, milý „národe“, že řeknu upřímné slovo. Celý život plahočil se Aleš za zlatku, za dvě. „Zaplať Pánbůh“ — řekl mi jednou — „že byly ty mizerné dvě zlatky za ten obrázek. Kdyby nebylo toho „Palečka“ a jiných — mnoho

toho nebylo — snad bych byl umřel hlady! Teď bych konečně mohl něco za takovou věcičku požádat, teď bych mohl říci, že nepracuji zadarmo — ale zas nemám chvilku pokdy, hodinku klidu! Kdyby nebyla venku taková slota, kdybych byl zdravější, než jsem — Bůh je můj svědek, že bych ujel z Prahy, abych tomu všemu utekl, abych to všechno se sebe setřásl!"

Není vyloučeno, že zase dostanu co proto, že jsem něco vyzvonil. Především dostanu svůj díl od Mikoláše Alše. Aspoň měsíc mu nepůjdu na oči. Ale tušení mi praví, že jsem vykonal dobrý skutek. A kdyby nepomohl tento apel, jistě co nejšetrněji napsaný — nemohl bych si pomoci, a musel bych zaranžovati ochranu způsobem daleko ráznějším.

JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

HÁČEK ULÍT'. U pana Topiče chystali knihu s Alšovými obrázky. Znáte ji — v předešlém čísle Máje učinili jsme o ní zmínku. Je to sbírečka veselých obrázků pod názvem „Všehochut", kterou srovnal a slovem doprovodil A. Wenig. Přišli k Alšovi, pověděli, oč se jedná, mistr je pozorně vyslechl, souhlasil s nápadem a slíbil, že nakreslí obálku. Jenom nad něčím se pozastavil. „Jak že se má kniha jmenovat?", ptá se. — „Všehochuť" zní odpověď. „Snad Všehochuť" — míní Mikoláš Aleš. — „Ne, prosím", namítá se mu . . „podle nového pravopisu má se psát „Všehochut". Mistr kroutil nad tím hlavou — ta chut mu nijak nešla na chuť. „Víte co?", povídá konečně, „napište si to, jak myslíte, že to je dobře — a já už to nějak zařídím. „Při tom mi napadl dodatek," vypravoval mi Aleš, „který jsem si ovšem nechal pro sebe — aby se totiž vlk nažral a koza zůstala celá." Udělal jsem to totiž takto. (Vzal knihu a ukazoval mi nadpis obálky, který svým rázovitým a originálním písmem napsal): Nad poslední písmenu nakreslil jsem miniaturního ptáčka — vypadá spíš jako muška. „Háček ulít'" — vysvětluje mistr se smíchem — — a jak vidno, ještě letí... Je tam značka a není tam značka — pro pana Topiče, pro oprávce pravopisu a jejich epigony háček tam není — pro mne a pro ctitele staré chuti tam je, poněvadž ptáček není háček — — je tam pouze ornament, je tam ptáček na znamení, že háček ulít? Mají pravdu oni — ale mám ji také já — je tam chut a je tam chuť — je tam zkrátka Všehochuť." K.

REVISOR. Viděli jste dozajista Gogolovu veselohru s panem Jindřichem Mošnou v roli Petra Ivánoviče Bobčinského. To byl požitek, to byla do opravdy pochoutka, když falešnému revisoru důtklivě připomínal, aby v Petrohradě, cáru necáru, pověděl, že tam a tam žije Petr Ivánovič Bobčinský! Posluchači slze do očí vstoupily. Proč, ani nedovedu povědět. Bylo v těch několika slovech tolik tklivého humoru, že nás rozesmál do pláče. Po panu Mošnovi dostal roli p. Mušek. Ale máme ještě jednoho — vlastně dva nebožtíky od tohoto obsazení. Sluhu „revisorova" Josefa ještě nedávno hrál p. Rudolf Kafka! To bývala jeho parádní rolička. Viděl's, všemi smysly jsi pozoroval, jak si na ní zrovna pochutnává. Umřela také paní Marie Ryšavá! Hrála zámečnici, která zle na pana městského hejtmana žaluje. A jen si vzpomeňte, co tklivosti, co citu, co utrpení vyznívalo z jejích nářků! Její nástupkyně Růžena Pohorská hraje ji s větším temperamentem, s větší energií — ale té hořkosti života v ní není tolik, tou třeba výkon, jinak dobrý, ještě okořenit. Můj Bože.. ještě na jednoho, vlastně na dva nebožtíky (smrt jakoby pod rukou mi hroby otvírala), si vzpomínám. Pan Rudolf Innemann milé paměti, hrával také v Revisoru a to Dobčinského, kterého při poslední reprise dostal p. Hurt. Umřel, už dávno umřel, ale ve vděčné paměti pořád ještě je živ slavný interpret městského hejtmana pan Kolár mladší! V činoherním souboru statně se tuží jeho syn, p. Karel Kolár, jenž pěkně provedl Ivana Lazareviče Rastakovského. Jsou ještě jiné změny v obsazení. Za paní Matějovskou, která se odebrala na odpočinek, hraje paní Hájková, roli sudího za pana Jana Vávru převzal p. Merhaut, dozorce dobročinných ústavů hrával p. Alois Sedláček. Poněvadž pak avanžoval p. Karel Hašler na „Revisora", (kterého hrával také p. Mušek), obsazena jeho role p. Boleškou. Ale i v posledních koutech obsazení staly se změny. Četníka hrával p. Deyl, číšníka p. Váňa. Zajímavé obraty a změny! Teď hraje pan Váňa sluhu Josefa po zesnulém p. Kafkovi, p. Deyl hraje číšníka a p. Zintl četníka. Pan Focht také postoupil do vyšší stupnice — hrával sluhu Míšku, toho dostal p. Gerlický a pan Focht docela pěkně si vede jako kupec Abdulin, kterého hrával p. Wiesner, jenž také v kariéře poskočil a dostal po panu Sedláčkovi dozorce ústavů.

Jak vidno, mají v Národním divadle dost starostí s obsazením kusu starého, neřku nového. Po delší dobu jsou v držení svých rolí p. Steinsberg (hejtman) paní Marie Hübnerová, (jeho žena), pí. Anna Červená (jejich dcera), p. Karel Želenský (školní dozorce) a paní Marie Pštrossová (žena poddůstojníkova). Hostem scény byl p. Antonín Čepela. Je to mladý, snaživý muž, jenž si dobře zapamatoval, jak roli tuto hrával p. Mošna. Pan Čepela pokusil se o to napodobiti slavný, do opravdy nedostižný svůj vzor. Poznali jsme tyto stopy, a to by konečně něco znamenalo. Uvidíme ostatně pana Čepelu ještě v Kvapilově „Princezně Pampelišce" a doufáme, že nám prozradí a ukáže, kolik je v něm vlastního tvůrčího fondu. Největší úspěch měla paní Hübnerová. Maloměstskou paní hejtmanku provedla s tak rozkošným humorem, že se posluchač neubránil tichému

smíchu za každým slovem, za každým pohybem. Skvostnou scénička sehrála umělkyně u okna, kde nemá dialog protějšku a kde třeba doplňovati jej hrou a zejména gesty a pohyby. Výjev s „Revisorem", kterého p. Hašler sehrál s junáckou vervou, vyvrcholila umělkyně svou hrou v nejzdařilejší výjev veselohry. Výborný byl p. Steinsberg jako městský hejtman. Je to takový maloměstský pantatínek, zpohodlnělý byrokratický paša, jenž nevidí ve svém darebáctví pranic špatného. Stalo se mu opravdu povoláním na lidi se rozkřikovat i je stahovat z kůže. A tomu všemu dal p. Steinsberg hrou náležitého výrazu. Velmi pěkně charakterisoval p. Zelenský potouchlé tichošlápství školního dozorce. Když je nejhůř, pomoc páně Poláková nejblíž. Svým sympatickým orgánem i svým kapitálním zjevem pro takovou blahobytnickou roličku je jako stvořený. Dr. R. J. K.

O KARLU SABINOVI. K literátům, kteří přicházeli pravidelně do „Umělecké Besedy", patřil Karel Sabina; byl to muž duchaplný, značných vědomostí v oboru literární historie. My mladší jsme byli rádi v jeho společnosti; zábava s ním nám přinášela prospěch. Nemluvilo se však o samé literatuře. Přišly doby politicky pohnuté a mluvilo se také o politice. Při jedné takové rozmluvě jsem podotkl, že bychom pro „meeting" měli dobré české slovo „tábor". Sabina to slovo žurnalisticky udal a ujalo se. O politice jsme se Sabinou mluvívali často důvěrně a nic nevzbuzovalo nedůvěru proti němu. To bylo v době, kdy „Umělecká Beseda" byla v Michalské ulici.

Jiný starší literát, který často přicházel do „Umělecké Besedy" v době, kdy byla v Široké ulici, byl Siegfried Kapper; také od něho se bylo lze učit. Se Sabinou se znal z mladších let. K návrhu Kapprovu jsme někteří, kdo jsme pravidelně přicházeli do „Besedy" i mimo literární odbor a mimo přednášky, dali Sabinovi na památku (nevím, při jaké příležitosti) hodiny pro jeho psací stůl. A v té době, nedlouho potom, jednoho večera, přišel jeden starší literát a ohlašoval nám, co potom nastalo. Bylo nám těžko věřit a bolestno uvěřit. Nikdo z nás ani v té době, krátce před Sabinovou katastrofou, neměl příčiny věřit tomu, co se již dříve tu a tam proslýchalo, ano měli jsme spíše dost důvodů — nevěřit — —

Jaroslav Goll.

V „Umělecké Besedě" byl Sabina nejváženější osobností. Obdivovali se mu pro jeho mnohostranné vědomosti i rádi ho měli pro neumdlévající ochotu, s kterou vždy byl hotov i řečnit, i přednášet, k čemuž mu nikdy nebylo zapotřebí přípravy. Bylo-li třeba, jen došli pro Sabinu a Sabina již přišel, slova se ujal a všecko obecenstvo okouzlil. Soud nad Sabinou a usvědčení jeho z viny, ku které zdravá společnost lhostejna býti nemůže, na dlouho vzrušily naše veřejné mínění. Často bývalo slyšet hovory o Sabinovi. Lidé tvrdívali, že ho viděli, dlouhou bradou zarostlého, plížit se ulicemi, jiní zase, že ho viděli hrát na kolovrátek, a třetí dokonce, že žebral almužny. Takové stesky přicházely i do literárního odboru, a byly příčinou, že hovor se k Sabinovi vracel zas a zas. Všichni jsme měli přesvědčení, že se mu křivda nestala —

Josef Holeček.

Záslužnou činností jednatelů literárního odboru bylo pořádání nedělních přednášek odpoledních za období zimního. V té věci bylo největší spolehnutí na Karla Sabinu. Byl-li pořadatel někdy v nesnázích, řeklo se, třeba v sobotu, Sabinovi, a Sabina s největší ochotou v neděli přednášku pořídil. Sabina byl vůbec vynikající osobností v naší Besedě. On a Hálek nejvíce oživovali schůze literárního odboru, který po mnohá leta byl nejčilejší z odborů besedních. Jos. Martin.

(Citováno z prémie: „Padesát let Umělecké Besedy 1863—1913.")

PARDUBICE. Průvodce po městě a okolí. Napsal Frant. K. Potěšil. Vydal Jan Liebich. Autor s vydavatelem této publikace zaslouží si upřímného vděku přichozích do krásného sídla uměnímilovného pana „Viléma vojvody z Pernštejna", jak se tento proslulý velmož český hrdě dal podepsati na věži svého pardubického zámku. Zachovalyt si Pardubice množství historických a uměleckých památek, seskupených v rázovité partie, dýšící kouzlem dávné minulosti. Nejvýmluvnějšími pozůstatky staré, zašlé kultury i šíře po vlasti známé jsou Zelená brána, náměstí a hrad s okolím. Spisovatel neměl věru úlohu malou a lehkou, když se odhodlal sepsati tohoto průvodce, v němž stručně a výstižně podati chtěl trest historických, kulturních i místopisných zpráv z města Pernštýnova. Mohl tak učiniti ovšem jen v rysech hlavních, nebot látka jest příliš veliká a stála by za podrobnější, odborné zpracování, zejména se stanoviska uměleckého, jakož vůbec litovati jest, že nemáme celkem důkladných a soustavných monografií o českých městech historických, v nichž zůstávají pravé poklady umělecko-historické téměř neznámy. Svému účeli však kniha páně Potěšilova dostojí úplně; upozorňuje turistu na nejdůležitější a ve formě zhuštěné poví mu vše, co mu říci může, aniž by jej podrobnostmi unavovala a zdržovala. Všímá si přirozeně i novodobého rozvoje města, které jest sídlem velikého průmyslu a mnohých škol a mohutní rok od roku. Pro literaturu nabyly Pardubice zajímavosti jako dlouholeté do nedávna působiště dra Josefa Štolby, jemuž přičísti sluší veliký díl zásluhy mimo jiné zejména též o zbudování pěkného městského divadla, architektem prof. Balšánkem projektovaného. Kniha jest ozdobena 70 obrázky a mapkou a provádí čtenáře i po městském bližším i vzdálenějším okolí. —š—

Toto číslo vydáno dne 7. února 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

BALŠEMUV SMÍCH.

(LEGENDA CHASÍDSKÁ.)

Když svatvečer se sešeřil,
své žáky Balšem přeměřil,
a když jich plných počet byl,
sed s nimi k hodu, jed a pil.
Když nalil svatý pohár pak,
tu divně se mu zažeh zrak,
on v hloub se ducha ponořil,
kde nový svět si vytvořil,
a seděl tiše s úsměvem. . .
Že vidění má — jasno všem.
Při slavné lampě sabbatní
se mile tak a sladce sní.

Však náhle úžas všecky jal,
když Balšem smál se, smál a smál,
když třikrát ztichlou jizbou spěl
tak milý smích, jenž hudbou zněl,
neb z rabbi všech tu přítomných
u mistra nikdo neznal smích.
Pak ztišil se a zved svou číš,
se rozhovořil, klidný již,
však pravil úsměv, děla tvář
i očí vlídná, tichá zář,
že blažen byl a spokojen
se na sabbatu těší den.

Rabbiho Wolfa štouchali
tu všichni blíž i povzdáli,
že nejdražší mu, každý ví,
před ním že nemá tajemství;
ač Wolf se bál, přec vsled se ptal,
proč třikrát se tak Balšem smál?
Děl Balšem: „Jak tu dlíme kol,
proč sdílet si jen trud a bol?
Proč nesdílet i veselí,
s nímž každý se spíš spřátelí?
Já duchem byl jsem přenesen
v kraj Podolie, já měl sen,
však pravdou jest, co povídám,
kdo chceš, tam spěš, se přesvědč sám!“

„Tam v kraji dál od světa cest
muž prostý živ jest, knihař jest,
je věrný, zbožný, spravedliv,
však zámožnější býval dřív,
než nyní jest; má milou choť,
jež v přístav víry žití loď
mu klidně vede úskalím
jsouc mírná, tichá, dobrá s vším.
Čas přišel zlý, ni halíře,
a prázdny v domě talíře,
nebylo ryby, tam jí dát,
ni fíků, chleba — byl jen hlad,
a v pusté jizbě — šer a chlad.
Nebylo v domě oleje,
kterým se lampa doleje,
nebylo svíčky na stůl v šer,
by plála v pozdní svatvečer.
A souseda na pomoc brát?
si nepřál manžel, byl vždy rád,
sám když si pomoh bez cizích,
spíš o hladu zbyl hezky tich.
A proto pravil choti své:
‚Mne sabbat v synagogu zve,
ty zůstaň doma a jdi spat
a zaspi tíseň, tmu a chlad,
neb dlužit se — to nerad vídám,
ba tenkrát ti to zapovídám!‘“

„A odešel — ký jeho žas,
když v půlnoci se vracel zas,
že zřel v svých oknech zář a jas!
Jak v lesku plála jeho chýž,
a na stole — tam plná číš
a ryba na talíři též . . .
Nevěděl, zda to pravda, lež . . .
Však myslil v duchu, jistě chot
v té bídě řekla: Ostych shoď
a k sousedům, jak ženy jsou.
šla vzdor mé vůli — almužnou.
Však že muž moudrý, mírný byl,
hněv ve svém srdci v hloubi skryl
a k stolu sed a číši zved,
a brzy byl mu rájem svět.
Pak k choti přised jako dřív
a ptal se, odkud je ten div?“

„A žena blaženě se smála
a klidně se mu zpovídala:
‚Když odešels, tu tíseň zlá
mou smutnou duši přepadla,
já všady utírala prach,
pak trávila čas v modlitbách,
a nechtělo se jít mi spat,
já probírala starý šat,
jenž od let v truhlách leží skryt.
Tu zlata svit mi v oko kmit,
tam stříbrná a dlouhá nit.
Náš dávný to šat svatební,
tvůj kaftan celý zánovní
s knoflíky stříbrnými pad
mi v oko, hedbávný můj šat
a čepec celý ze zlata,
že stála jsem tu dojata!
Však chvíle jen a jeden skok,
a k vetešníku spěl můj krok,
já prodala to — dal, co chtěl,
jen abys pěkný sabbat měl,
a necht dal ceny sotva půl,
přec ryba přišla na tvůj stůl
a chléb a fíky, brzy svícen
vzplál šábesový slavně vznícen.
A tak vše uchystala jsem,
nežli tys, dobrý, přišel sem.
To vina má i odvaha,
jen chtěj — Jehova pomahá!‘“

„Tu radostí zrak muži vzplál,
jak moh, tak ženu zobjímal
a teprv s chutí k stolu sed
a znova pil a znova jed —
teď teprv byl mu rájem svět.
Ba naposled vstal, babku vzal,
s ní kolem stolu tancoval,
až všecky židle sporážel,
tak velkou radost z toho měl,
že pomohli si bez cizích
a nebyl klam v tom, nebyl hřích.
To viděl jsem v svém vidění,
jich radost a jich křepčení,
já Balšem, musil jsem se smát . . .
Buď Jahvé žehnán tisíckrát!“

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ. Pokračování.

Když poprvé vyslán byl se svou batterií bytovat na vesnici, zaznamenal do deníku: „V Krównikách, 8. července 189*. Jsme tu asi na tři neděle. Účel: vésti samostatně zásobování, obeznámiti se s ubytovacími nesnázemi, zvykat nepohodlí, udržovat kázeň i v uvolněném útvaru mezi mužstvem rozptýleným po staveních, chlévech, stodolách. Pak budou se jednotlivé oddíly soustřeďovat směrem k Dobromilu a společně vytáhne se k srpnovým manévrům.“

„Chudobná rusínská vesnice. Mnoho hnoje a bláta. Ale poeticky vypadají ty dřevěné chaloupky za svými omšenými ploty. Olše, lindy a osiky je chrání před větrem i přílišným vedrem. Osiky prý také skot před vědmami ochraňují. Vyklučené pařezy, různé hospodářské nářadí a vozíky ztěžují se slámou a hnojištěm cestu přes nespořádaný dvorek k stavení. V záhumní zahrádky s ovocnými stromy, zeleninou, s několika řádky oblíbených květin, hodně pestrých a vonných, někde s včelníky. V koutku zahrádek nevyhnutelné latrinové jámy.“

„Cestami toulá se všeho druhu domácí zvířectvo. Kolébavé kachny a žvatlavé husy, velmi

bílé blahodárným vlivem bystrého potoka, který vesnicí protéká. Hubené krávy. Zašpinění, rozchlupacení koníci s klisnami a hříbaty. Roztahuje se ta havěť jako panstvo, které doma se cítí, po hlavní široké silnici, která dědinu půlí, i po úzkých stezkách mezi chalupami a ploty. Ale dobrácká jsou ta zvířata, jako lid, který si je chová. Chová? Kterému žijí. Neboť chovem nemůže se nazvati bezstarostnost, s jakou je zůstavují samým sobě na březích řek, na širých pláních, ani bezobaví, s jakým ponechávají v nečistotě nízké, temné, vlhké jich chlévy."

„Bydlím v takové chudobné dřevěné chaloupce. Hospodáři, sivý stařík s ustaranou ženou a celou stupnicí dětí, přenechali mi svou jizbu, sami těsnají se v kuchyňce, starší hoši bezpochyby vystěhovali se na půdu. V jizbě mám uprostřed velký dubový stůl; pod dvěma miniaturními okénky, na jichž zárubni stojí hrnečky s bazalkami, routou a barvínkem, dlouhá lavice s opěradlem, v koutě svaté obrázky. Strop je nízký, rukou ho dosahuji. Místo podlahy syrá upěchovaná země. Postel, v níž spím, rovná se jakési bedně či lépe neckám, naplněným slamou, jež pokryta děravým, zcuchaným prostěradlem. Jeden bídný polštářek. Nic k přikrytí. Na dnešek použil jsem pláště, ale když jsem chtěl býti přikryt na prsou studily mě nohy, a když jsem zahalil nohy, nedostávalo se mi pokrývky na prsou. Pro dnešní noc dám si přinésti koňskou houni. Dobrý prostředek proti blechám ... Ale hůře mouchy mne tu trápí. Nedají usnout a ráno s prvními paprsky budí. Nevím, odkud je dřív odhánět. Na lebce, na lysinách skrání štípají a hned zas na špičku nosu odletují, na obnaženém hrdle a po pažích se pasou. Jejich sosáky neznají milosrdenství."

„9. července. Dnes v noci nemohl jsem spáti. Cvrčel mi nad hlavou nějaký tarakán. A já se ničeho tak neštítím, jako tohoto rychlého, vousatého, měkkého hmyzu ... A když konečně jsem k ránu usnul, spustila celá symfonie zvířecích zvuků. Nejdříve se rozmňoukalo jemňounkým hláskem nějaké kotě, volajíc svou zatoulanou matku, a když se asi hodinu vyzpívalo, začaly s druhé strany, ze chléva, bučet krávy. Pak ozvalo se řehtání koní. Hospodáři, upomenuti voláním zvířat, vstali. Starý nepochybně šel přihlédnout do chléva. Hospodyně začala rozdělávati oheň v peci, a dcera vyšla svolávat drůbež a nakrmit pašíky. Chrochtají mi pod okny velmi líbezně. Najednou rána do dveří, chatrné veřeje se rozlítnou a do jizby vrazí v divoké rozpustilosti selátka s roztomile zakroucenými ocásky. Děvuška za nimi, omlouvá se s ruměncem na tváři, ale trvá chvíli, než podaří se jí vetřelce vypuditi.

Rozkošná selanka. Ne-li? Je však již po spaní. Oblékám se a jdu na inspekci, zda službu mající šarže správně fungují. Za nedlouho má se ozvati polnice, vytrubující budíček. Po něm zase signál ke krmení ... Shledávám vše rozespalé. Ale nutno mít náhled. Včera pilně se cvičilo, a když mužstvo dovedlo koně do stájí, bylo mnoho a mnoho cíditi na postrojích. A jak bídně ti lidé spí ... Na slámě u koní, nebo raději venku, za vlahé noci, pod hvězdnatým stropem na tvrdých kostech matičky země ... To v mých neckách spí se ještě jako v prachovém peří .. Jsou to celkem hodní, vytrvalí hoši."

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

XV.

Následujícího jitra po šesté hodině sedli do pohodlné diligence, tažené třemi koníky, a vydali se k Ulcini. Bylo jim všem opět volněji, než když večer se rozcházeli. Společnost doktora Grka nezdála se jim nyní v době denní tak tísnivou jako za večerní tmy, kdy podivně svítily jeho oči.

Také s malíře Tetivy jakoby bylo přes noc spadlo náhle rozladění. Byl opět svěží, málomluvný sice, avšak po svém zvyku pozorný a usměvavý, obličej jeho zardíval se zdravějším nádechem než za posledních dní. Blízkost čistého moře, nezkaleného nijakým rmutem, vonný vzduch té krajiny, plné myrt, vavřínův a zajímavých zahrad,

působily na jeho tělo i ducha zdravým, posilňujícím účinkem.

Dříve ještě než usedli do kočáru, doktor Grk zaujal místo na kozlíku vedle kočího. Všichni tři mladí mužové sice se předstihovali v ochotě postoupiti mu zadané místo uvnitř, on však, ovšem k jejich spokojenosti, setrval při svém včerejším rozhodnutí a zůstal na kozlíku.

Projeli opět památnými háji olivovými pod starým Barem a potěšili se pohledem na hradby a trosky rozstřílené pevnosti, jejíž třicítipětileté rány teď pokrývá milosrdný břečtan. Nyní v čistém jitřním vzduchu, průhlednějším než za teplého včerejšího podvečera, pohled na Bar byl mnohem úchvatnější a skutečně vzbuzoval až dojem zakletého hradu z pohádky.

Asi po půldruhé hodině zastavili se nad oblastí starých oliv u kamenného hanu, kde je doktor Grk uctil černou kávou. Na malé jejich námitky odpověděl, že na těchto místech dostavník vždy na čtvrt hodiny se zastavuje, a cestující prý tu musí přijmouti od někoho pohoštění, byt to bylo i od kočího. Není prý jiné pomoci, než přijmouti po drobném koflíčku kávy, která se v tomto hanu vaří také výborná.

Paní Vernerová pozorovala tedy malého tureckého hocha, který byl obratným kuchařem. Klidně, skoro až chladně na její otázky ukazoval, jak se taková dobrá káva připravuje, jak se svařuje v plechových konvičkách na ohništi voda, kolik se zaváří, jak zabarvená má vystoupiti na svařenině pěna, aby nápoj byl povedený.

Jednou, snad z roztržitosti, se to chlapci nepovedlo, i nerozpakoval se a vylil všecek obsah konvičky do hromádky popelu za ohniště. Věru, to se nestalo dosud nikdy paní Vernerové ani její mamince, aby musila vylíti všecku svařenou kávu, protože se nepovedla!

Zatím, co čekali na kávu a co ji popíjeli, dívali se ještě zpět na Bar. Staré město s pevností schováno bylo sice za těmi starými olivami v klínu hor, ale přístav, všecka zátoka mořská s letohrádkem Topolicí, kde má se rozkládati budoucí krásné slovanské město, ležely před nimi zcela určitě a na pohled velmi blízko v stříbrném slunečním jasu.

Polykarp Martin upozorňoval malíře na ten úchvatný obraz a podobně, jako kdysi činila Libuše, věstil novému Baru velikou budoucnost. Král Nikola před nedávnem se vyjádřil, že nejskvělejší část města, nábřeží, které skutečně mohlo by se státi korsem světového významu, nazváno bude ze sympatií k Čechům „Zlatnim Pragem“. Literát se o tom dověděl na Cetyni a teď, obhlížeje ona místa, opěval je jakž takž podařeným hymnem.

„Tady bych chtěla tráviti zimní měsíce,“ vesele povzdechla paní Vernerová, „to by bylo mnohem krásnější, než pobyt ve velikém městě, kde je buď protivné bláto anebo kde za mrazu posypávají okluzké chodníky všelijakými nečistými smetmi a popelem. Když jest u nás město plné zimní mlhy a kouře. ulice plné prachu a špíny, jak zde asi jest rozkošně v té neposkvrněné čistotě, třebas i někdy pršelo!“

Pokračování.

FEUILLETON.

ZA JAROSLAVEM VRCHLICKÝM.

Sel, kam jdem' všichni, v Hádu prostor tmavý,
kde štěstí, bolest ustává i čas,
syt hořkých lístků ošemetné slávy
i lásky, která v posled zklame nás,
jak duhobarvý motýl, přelétavý.
Však co tu žil dne opoj, smrt i kvas,
v svém srdci nesl valné lidstva davy,
neb v písni své měl celý lidstva hlas,

jenž trpěl bídou, jásal nadějemi,
jenž růže rdivé sít chtěl celou zemí
a světlo hodit v záhad šeré sluje.

Teď paď a píseň navždy dozpívána — — —.
Však lepší čáka, víra v světlá rána
jak horu červánek jej ozařuje . . .

M. JAHN.

STARÝ DLUH.

Den po tom, když jsme do Slavína uložili našeho nejlepšího přítele a naši největší chloubu, Jaroslava Vrchlického, dověděl jsem se, že jsem byl dlužníkem Mistrovým ani o tom nevěda. Teprve vzácní přátelé Herites, Klášterský a Borecký mi při vzpomínkách na Mistra prozradili, co se od Vrchlického dozvěděli, a z jejich sdělení jsem seznal, že jsem z nevědomosti byl k Mistru nevděčným. Tenhle dluh mě tlačí na svědomí a nemohu-li tu drahou hlavu probuditi k životu, abych své povinnosti dostál, aspoň před jeho přáteli musím se mu poděkovati. Předobré srdce Mistrovo bylo každému, kdo měl štěstí s ním se seznámiti, známo. A jaké obětavosti byl schopen, o tom by přemnozí mohli podati nesčetné důkazy.

Že jeho dobrota byla opravdu obětavá, přesvědčil jsem se sám několikráte, ale příhoda, ke které mi jmenovaní přátelé dali rozuzlení, byla mi svědectvím, že i pro mne našel se ve velikém srdci Mistrově koutek. Byl-li jsem mu před tím z upřímného srdce vděčen, jsem mu nyní vděčen dvojnásob.

K lepšímu porozumění dalšího musím chtě nechtě předeslati malý, čistě osobní úvod. Před několika lety zmocnila se mne hříšná touha vesnici, na které žiji, opustiti. Uprázdnilo se beneficium, které bylo pro spisovatele jako děláno. Málo povinností, příjmy dosti slušné, tak že nebylo třeba obávati se nedostatku, třeba že — aby snad se někdo nedomníval, že jsem měl chut na vlastní equipáž — tyto příjmy nepřesahovaly příjmy dobře dotovaných far.

Moje nepokojná mysl stále si představovala, jaké by to bylo idealně krásné, kdybych prost starostí o chleba a procul všedních negotií mohl jednou usednout a psát tak trochu dle moderního hesla: Umění pro umění. Byl jsem tak domýšlivý, že jsem sám sebe ujišťoval, že kdybych byl prost tíživých okolností a mohl se věnovati úplně spisovatelství, napsal bych snad něco, co by ona část kritiky, které kněžský kolár dostačí, aby se naň s vyhrnutými rukávy vrhla a jeho práci rozsekala, přece musila trochu šetrně posouditi. Zkrátka řečeno, stal jsem se na nějaký měsíc náramně domýšlivým a sebevědomým. A to všechno zavinilo ono uprázdněné beneficium, na které chodí jiní odpočívat a na které jsem já chtěl jíti dvojnásobně houževnatě pracovat.

Najednou mi začala moje podrážděná fantasie malovat všechny nedostatky, jimiž jsem byl obklopen. Jasněji než kdy jindy před tím viděl jsem duševně smutný život na malé vesnici v zimě a na podzim od celého světa odříznuté a vzpomněl jsem si, jaká by to byla rozkoš moci stráviti několik měsíců v Praze a nahlédnouti do toho kypícího života, z něhož by mohla duše tolik nových dojmů načerpati. Divadlo, koncerty, přednášky, čitárny, schůze s literáty, pohled na vzedmuté vlny lidstva, hlučícího po ulicích, zkrátka všechno to, co venkovský člověk postrádá, svůdně se mi zjevilo a já s úžasem pozoroval, jaký je to rozdíl proti tomu životu, který vedu zde. Beneficium vynášelo prý tři tisíce zlatých a to byl ovšem nápadný rozdíl proti mé sedmistové farce s třiceti sedmi haléři čistého katastrálního výnosu farních pozemků. Za takový peníz dá se ročně slušně žíti, možno i na cestování ušetřit, tak že bych nemusil při svém spisovatelství zabývat se prosaickou stránkou honorářů.

Začal jsem tedy pohrdat svým krásným, někdy až hrobově mrtvým klidem, jenž mě obklopoval, a po krátkém váhání odhodlal jsem se, že o to beneficium zažádám. Jako důkaz, že jsem zpyšněl, bylo vědomí, jež se ve mně v té době probudilo, že jsem druhdy svými belletristickými pracemi většinou úplně zdarma nebo za písařský plat plnil stavovské časopisy a edice, a když jsem to jen tak zběžně spočítal, šly moje darované honoráře do tisíců. Měl jsem v rukou dopisy redaktorů i vysocepostavených osobností, ve kterých chválou neskrblili, důvěrně Bohumilkem mě zvali a ujišťovali, že konám záslužné dílo, kterého bude jistě při vhodné příležitosti vzpomenuto.

To všechno mi nyní hlavou hlučelo a se mihalo a byl jsem dokonce tak smělý, že jsem začal sám sobě dokazovat, že by se nestalo žádné neštěstí pro kněžský stav, kdyby tohle beneficium mi padlo do klína. Nebylo obavy, že by mě náhlý blahobyt pokazil, protože v té době jsem už měl dobrého přítele, kterého jsem ve studeném, na vršku postaveném kostele získal, dnu. Beneficium neměl žádný patronát, abych přeskočením někoho po-

škodil a měl jsem nejlepší vůli býti za beneficium vděčný.

Podal jsem tedy kurážně žádost. Ale to už se mě chytily různé obavy. Věděl jsem, že vysoká osobnost, na které záleží, abych byl ministerstvu, respektivě koruně ke jmenování navržen, nezná české poměry tak důkladně, aby sama bez úrady se svým okolím se rozhodla, a vědomí toto vedlo mě k nápadu, že by snad bylo dobře, kdyby někdo z vynikajících laiků mě odporučil. Jak je viděti, byla tenkráte hříšná moje touha opravdu silná, když jsem následoval příkladu tisíce jiných uchazečů ve všech stavech a hledal — protekci.

To bylo po prvé, kdy jsem pro sebe protekci hledal, a přiznávám se k tomu s náležitou lítostí, ale také s náležitou vděčností. Třeba, že se to z rámce této příhody vymyká, cítím se zavázána splatiti veřejně také starý dluh býv. ministru a znamenitému učenci panu dru Bráfovi, který s neočekávanou ochotou podal mi pomocnou ruku a jevil veliký zájem o mou záležitost. Snad při jiné příležitosti budu moci podrobněji se dotknouti osobnosti zvěčnělého učence, jehož slova a úvahy při té příležitosti pronesené dojista na různých místech překvapí. Ten získal žijícího dosud učence a také ministra mimo službu Jeho Excel. dra Randu, jenž velmi horlivě a neobyčejně laskavě se o mou záležitost staral. Nebudu vypočítávati další podrobnosti. Připojím pouze, že obsazení beneficia stalo se velmi interessantní událostí. Žadatelů byla úctyhodná řada a já, vida se už v duchu vyvoleným, abych náležitě svou posici podepřel, rozhodl se ještě zajíti k mistru Vrchlickému. Znal jsem jeho dobrotu, věděl jsem, jaké vážnosti požívá, a domníval jsem se, když taková osobnost za mě se postaví, že nebude brán takový zřetel na to, že jsem jen malým vesnickým farářem, třeba že spolu se o beneficium ucházeli vikáři, děkani atd.

Společně se svým bratrem, tehdy bibliotekářem na Strahově, vybrali jsme se do Mistrova bytu na Palackého nábřeží. Bratr byl s Mistrem důvěrněji než já znám, a já sám, abych byl upřímný, styděl se Mistra obtěžovati. Jak je viděti, nebyl jsem tehdy ještě nadobro pokažen, když jsem se při ucházení se o protekci, styděl. Snad, kdybych byl onen hloupý zvyk stydění se už dávno odložil, mohl jsem to přivést dále, ale ovšem ta vesnice mnoho v mém živobytí zavinila.

Mistr nás přijal s velikou a jen jemu vlastní laskavostí a přívětivostí. A mezi tím, co mé oči bloudily s obdivem po jeho drahocenné knihovně, sděloval mu bratr mou prosbu.

„Ale ovšem, s největší radostí vykonám, co si přejete“, ujišťoval Vrchlický. „Jest přece samozřejmo, že takové sinekury náleží lidem, kteří v něčem pracují, a váš pan bratr je už starý literát. Sám jsem přesvědčen, že by to prospělo nejen jemu, ale také stavu, ke kterému náleží. Nemám sice nahoře velkých známostí, ale probošt . . . je vlivná osoba a s tím jsem přátelsky znám. Nebyl jsem sice u něho už několik let, ale zajdu k němu a co budu moci vykonám.“

Odcházel jsem od Mistra všecek potěšen. I kdyby nesplnil svůj slib, už ta okolnost, že nás tak neobyčejně vřele a přátelsky přijal, takovou ochotu projevil a měl pro mne takova krásná slova uznání, byla pro mne zdrojem hluboké a čisté radosti a vždy jsem na tuto chvíli s pohnutím vzpomínal.

Byl-li Mistr u jmenovaného preláta či nebyl-li, nic jsem nevěděl. Mistr se o tom nezmiňoval a já se ho neodvážil tázati se, zda snad zapomněl, či jak pochodil. Ani potom, kdy jsme se při jiných příležitostech stýkali a kdy přišel sám se na residenci Ouběnického faráře podívat, nedotkl jsem se oné záležitosti.

Až den po jeho pohřbu odhrnula se clona ze staré příhody. Mně za svého živobytí nesdělil Mistr nic, asi proto, aby mi nezpůsobil bolest. Jeho dobré srdce se domnívalo neprávem, že bych cítil pokoření, a jen Heritesovi a dvěma přátelům ve chvíli důvěrného hovoru vypravoval pln humoru výsledek své protekční cesty „nahoru.“

„Přišel jsem,“ tak asi Mistr vypravoval, „do residence pana probošta, který mě přátelsky přijal. Seděli jsme v saloně a dvéře do přilehajících komnat byly otevřeny. Když jsme se posadili, ujišťoval mě pan probošt, že mě velmi rád vidí.“

„Já velmi rád vaše věci čtu a často vzpomínám na vaše strýčky. To byli hodní páni a měl jsem je oba rád.“

„Poděkoval jsem mu za laskavost a povídám: Přišel jsem dnes, illustrissime, k vám s velikou prosbou. Jsem ve velké tísni a doufám, že u vás najdu vydatné pomoci.“

„Po těchto slovech se tvář páně prelátova změnila. Podíval se na mě starostlivě, poposedl ne-

klidně a potom náhle povstav, šel po špičkách k otevřeným dveřím, nakoukl do nich a pečlivě je zavřel."

„Víte, milý pane professore, ono je to těžká věc," povídal navrátiv se ke mně a soustředěně se na mě podívav. „Lidé to dělají větší, než to opravdu je. Nejsem tak bohatý, jak se za to má."

Šotek vrozeného humoru vplížil se do mysle mistrovy. Pozoroval, že pan prelát ho podezřívá, že ho přišel žádat — o půjčku a situace byla tak rozkošně komická, že ji nechtěl naráz měnit. Počkal tedy s upozorněním, že nemá v úmyslu činiti útok na jeho kapsu a jenom prohodil.

„Ovšem, ale přece illustrissime . . ."

„Můj drahý, vy byste neřekl, co lidí s prosbami přichází," hájil se pan prelát horlivě. „Jeden přijde osobně, druhý pošle žádost poštou. Ten se odvolává na to, jiný na ono a můj Bože, odkud brát? Já rád pomáhám, ale co je moc, to je moc." A přikrčiv hlavu mezi ramena, zatřepal rukou.

„Arci, arci, každý povídá, jak mnoho vaše beneficium vynáší. Jsou to hezké peníze."

„Tak vidíte, tak vidíte, co ti lidé toho nadělají," mrzel se pan prelát. „A ani polovina není pravda. Mohl bych vám podat důkazy a přesvědčil byste se, jaký klam panuje. Já dám, co mohu, rozdal jsem peněz na všechny strany, ale všecko rozdat nemohu. Když se jedná o menší částku, nu, Bohu poručeno, dám rád, ale mnoho dát, to nemohu, opravdu nemohu."

„On každý chce obyčejně hodně, malou částkou není zpomoženo," prohodil Mistr, jejž úzkost páně prelátova výborně bavila.

„Ovšem, s málem není nikdo spokojen a kde pro všechny brát? Vy jste vzdělaný muž, vy tomu porozumíte. Tadyhle to mám všechno poznamenáno. Jsou to tisíce, věřte mi, tisíce."

„Je-li možná. Nevěděl jsem o tom a překvapuje mě to."

„Vidíte, ani vy to nevíte a jak potom ti ostatní! Každý přijde a není-li mu vyhověno, pomlouvá a spílá. Je to opravdu kříž."

A usouženě zatěkal pohledem po komnatě. Mistr chtěl už skončiti nedorozumění, když pan prelát se k němu otočil a nahnuv se k němu, přidušeně povídá.

„Abych byl upřímný, malou částkou bych vám mohl vypomoci, ale větší obnos vám dáti nemohu. Věřte mi, tuze rád bych, ale nemohu. Ale menší částku, nu, tou vám snad budu moci vypomoci."

Kolem rtů mistrových zahrál jemný úsměv a jeho oči se rozjiskřily.

„Ráčíte se, illustrissime, mýliti, nepřišel jsem vás žádat o půjčku."

„Vy, vy jste nechtěl peníze?" volal pan prelát užasle. „Já myslil, že chcete půjčku. A co tedy chcete?"

„Přicházím vás žádat o přímluvu pro spisovatele Brodského. Uchází se o beneficium, je pilný spisovatel a bylo by to proň velmi výhodné, kdyby je dostal. Bylo by to také velmi šlechetné, kdyby český spisovatel kněz našel porozumění u svých představených, aby mu byla další činnost jeho podpořena."

Mezi řečí Mistrovou měnil se výraz tváře páně prelátovy. Starostlivost zmizela a ponachýlená jeho hlava se sebevědomě zvedla.

„To je všechno hezké," odpovídal odměřeně, když Mistr skončil, „ale promiňte, z vašich slov je viděti, že nerozumíte církevnímu stanovisku; jako mu nerozumí veliká část obecenstva. Taková benificia, o jaké se jedná, udílejí se těm, kdož mají nějaké církevní zásluhy a těch Brodský nemá."

„Illustrissime, znal jsem různé velké beneficiaty a mezi nimi také jednoho dřívějšího držitele beneficia, o které Brodský žádá. Přiznávám se vám, že o nějakých církevních zásluhách u nich nevím ani já, ani obecenstvo, leč snad o té, že byli staří. Ale stáří není zásluhou. Brodský napsal tolik knih, které lidé rádi čtou, mohl by napsati krásné věci, kdyby byl hmotně zabezpečen a to by snad sloužilo vašemu stavu ke cti."

„Snad, snad," připouštěl pan prelát netrpělivě a neklidně, „já se také o něm zmíním, ale zaručit vám nemohu nic. Je mnoho žadatelů, kteří mají veliké zásluhy a těch opomenouti nelze. Spisovatelství není z církevního stanoviska žádnou zásluhou. Tak, milý pane professore, velice rád jsem vás viděl, velice rád vaše verše čtu a vaše pány strýčky jsem měl rád. Potěšil jste mě svou návštěvou, děkuji vám za to."

„Věděl jsem, odcházeje," vypravoval Mistr, „že Brodský nic nedostane, protože spisovatelství není církevní zásluhou. Já ty zásluhy znám, jezdíval jsem ke svým strýcům a stýkal jsem se s kněžími. A takových zásluh, jaké se žádají, Brodský

nemá.“ A tiše se zasmál. „Ani se mu nepochlubím, kde jsem byl a jak jsem pochodil. Nač mu přidělávat hořkostí. Posedí si na své farce dál.“ —

A opravdu jsem se nic nedověděl. Mistr se nikdy nezmínil, že se někde za mne přimlouval a nemohl jsem mu tedy poděkovati. Když jsem pro nedostatek církevních zásluh kolečka ostrouhal, seděl jsem opravdu na své farce dál a sedím na ní dosud. Té farce byla prokázána později čest, že do ní i veliký Mistr zavítal a strávil v ní, jak se domnívám, několik blahých hodin. Kdybych byl tušil, jakou obět a řekněme také, jaké pokoření Mistr pro mne ochotně snesl, byl bych mu jistě z hloubi srdce poděkoval.

Ale tak odešel se svým tajemstvím, které svěřil svým i mým přátelům, kteří pod dojmem jeho úmrtí, když jsme si povídali o jeho dobrotě, prozradili jeho příhodu, při které byl, jda se za literáta přimlouvat, podezříván, že chce peněžitou půjčku.

Dnes, drahý mistře, splácím starý dluh a mým nejvroucnějším přáním je, aby slova mých nejvřelejších díků zalétla k Tobě do nebeských zahrad.

Bohumil Brodský.

ČESKÝ ŽIVOT.

PAMĚTNÝ DEN JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

Den 17. února jest dnem narozenin Jaroslava Vrchlického.

Letos slavíme je poprvé bez mistra... Žal vkrádá se tam, kde panovati měla radost... A byly by to bývaly narozeniny zvlášť slavné! Narozeniny šedesáté!

Nebylo jich dopřáno mistrovi, a nebylo dopřáno té radosti nám. Jemu vlastně jest přáti, že nedočkal se jich za útrap, jichž od čtyř let byl bezbrannou kořistí. A nám? Což umíme si v Čechách vážit geniů?... Ještě po smrti házíme po nich blátem. Svědčí „případ“ Dvořákův (jak zní napapouškovaná terminologie podle „Fall Wagner“)...

Šedesáté narozeniny Vrchlického byly by se také asi neobešly bez nějakého zavrnění. Teprve smrt genia přinutila a bude nutiti stále k většímu obratu ty, kteří ztrpčovali mu život a radost z tvoření, pokud raději, aby zachovali si aspoň reputaci důslednosti, vůbec nezmlknou.

Avšak nálada a konstellace na literárním nebi, kde často poslední hvězdička nadýmá se v efemerním svém jsoucnu k dočasné důležitosti, zdají se nasvědčovati, že nejúpornější bouře a útoky dozuřily, že nastává doba klidného uvažování a cenění. Poslední knihy mistrovy vrátily mu vlahým jesenním svým kouzlem lásku generací mladých, ba zatím již těch nejmladších, které opět s nadšením chápou se celého díla Vrchlického. Dohrály žárlivosti a malicherné osobní tůčky svou úlohu. Bylo-li k padesátým narozeninám mistrovým v Čechách po veškeré špíně let devadesátých téměř odvahou psáti o Vrchlickém studii v příznivém smyslu, dnes podjímají se toho úkolu i jeho včerejší nepřátelé. Jakoby byly spadly všem šupiny s očí. Jakoby všichni dnes byli prozřeli, že nebylo odůvodněno jménem modernosti bušiti do toho, který vlastně všemu modernímu otevřel k nám do kořán dvéře. Letošní jubileum nebylo by rozhodně opakovalo papírovou pyramidu. Mohlo přinésti mnoho zadostučinění mistrovi. Vrátiti mu něco z toho nadšení a slávy, třeba soudněji, vyzraleji, kritičtěji, které vítaly jeho čtyřicátku...

Ale dnes nezbývá po všech těch možnostech nežli elegický vzdech. Mistr odešel, a jeho zmučenému člověčenství je již vše lhostejno. Jsou tu však jeho díla, a ta žijí stále, i aby žila vždy intensivněji mezi námi, jest povinností nás všech, kteří převzali jsme to velké, nedočerpatelné dědictví.

V souborném vydání spisů Vrchlického vycházejí díla jeho pohrobní a budí — jako „Damoklův meč“ — úžas možnostmi, které se ještě tajily v silném tom duchu. Vychází nové sebrané vydání spisů, daleké sice ještě požadavků, které činíme na vydání kritické (na takové není též dosud času), přece však činící důležitý krok k tomuto. Při tom připomínáme slov, jež Fr. S. Procházka v čas pronesl ve Zvonu. Není pravda, jak někteří chtí namlouvati, že se Vrchlický nečte, nebo čte málo. Většina jeho děl má za sebou ne jedno, druhé, třetí, nýbrž několikáté vydání, a to edice nikoli po stu exemplářích, jako ty četné se-

šitky veršů z poslední doby, nýbrž vyslané do světa svého času po tisících.

Osud všeho smrtelného znemožnil nám projeviti k šedesátým narozeninám naši lásku k osobě Jaroslava Vrchlického. Vzdejme ji celou, vroucí a neztenčenou básnickému jeho odkazu!

M. A. SIMÁČEK. V poslední chvíli, před závěrkou listu, oznamuje nám telefon krutou zprávu — spisovatel M. A. Šimáček skonal! Naposledy jsme ho viděli v Národním divadle na premiéře Maškovy komedie „Ženy, které potkáváme", o nichž napsal také do „Národní Politiky" referát. Bylo to bez pochyby poslední jeho škrtnutí pérem. Ocenění záslužného jeho literárního působení přineseme v příštím čísle Máje. Čestná, vděčná budiž paměť jménu i zásluhám M. A. Šimáčkovým.

BÁSEŇ JAROSLAVA VRCHLICKÉHO „Balšemův smích," kterou dnes klademe v čelo listu na paměť šedesátého výročí narozenin mistrových, obdrželi jsme od intimního přítele jeho, dr. Jaromíra Boreckého. Vyprávěl nám o básni toto: „Nedlouho po katastrofě ze srpna 1908 vyprosil jsem od chorého mistra asi v polovině září pro VII. ročník Máje řadu rukopisů, psaných bezprostředně před vypuknutím nemoci. Vybral mi je z černých desek, na jichž vignettě četl se nápis „Damoklův meč." Básně byly též postupně vytištěny v Máji, některé teprve pohrobně, v čísle věnovaném památce mistrově pod zdrcujícím dojmem jeho smrti. Ale neuplynuly ještě ani dva dny, co jsem básně pro Máj od mistra obdržel a redakci téhož odevzdal, když tu jednoho odpoledne, asi ke třetí hodině, přišel ke mně Vrchlický, ač mrtvicí těžce ochrnut, v průvodu své choti. Byla to návštěva tím vzácnější, že mistr při veškerém vřelém našem styku osobním jen zřídka kdy do bytu ke mně přišel. Zpravidla navštěvoval jsem já jeho, nebo stýkali jsme se v nedělní dopolední a v úterní večerní své společnosti, spolu s Fr. Heritesem, Ant. Klášterským a Karlem Kučerou. (Někdy přicházel mezi nás i Jos. Holeček, Lad. Quis, Jan Lier, Václ. Jansa). Tím více potěšila mne příčina nenadálého a vzácného příchodu. Mistr přišel si vyžádat zpět báseň „Balšemův smích." Má prý ještě některé pochyby o ní. Nemohl jsem mu okamžitě vyhověti, poněvadž báseň byla již odevzdána redakci, ale slíbil jsem, že zarazím její otištění a rukopis mistrovi vrátím. „Netřeba," usmál se svým vlídným způsobem Vrchlický. „Mám svůj náčrt. Chci se na věc ještě podívat. Nejsem jí plně uspokojen." To bylo poprvé, co jsem slyšel od mistra, že by se chtěl ještě vrátit k práci již napsané. Byla to snad již nejistota choroby, která ho mučila, kde dříve neznal pochyb? . . „Ponech si rukopis," pokračoval. „A jest-li se k tomu již nedostanu," povzdechl, „učiň s ním, co ti libo." Myslím, že dnes odpadla příčina, proč netisknouti básně té. Za nedlouho bude drahý každý řádek, třebas jen věnovací verš, který se po mistrovi najde ještě netištěn". Jak se dovídáme, bude báseň „Balšemův smích" pojata pořadatelem pohrobních sbírek souborného vydání spisů Vrchlického, jeho bratrem řed. p. Bedřichem Fridou, do svazku, který má obsahovati poslední trosky jeho Epopeje lidstva.

STARÉ HŘÍCHY, tříaktová veselohra od Josefa Štolby naplnila 8. února večer Vinohradské divadlo a pobavila obecenstvo, že nevycházelo ze smíchu a potlesku; jím konečně autor vylákán na jeviště, aby se, obklopen záplavou kytic a palmových věnců, poděkoval obecenstvu, poukazuje i tu ve známé své skromnosti k zásluhám herců, kteří dvě vděčné úlohy obou domestiků sic trochu drasticky, ale ne bez zdravého realismu sehráli.

Nová veselohra Štolbova zůstane jistě stejně jako všechny předcházející veselé dramatické práce z jeho péra na repertoiru nejen divadla Vinohradského, ale i scén venkovských, zvláště ochotnických, pro něž svou životnou veselostí, nevelikým počtem výrazných postav, jednoduchou scenerií a žertovným řešením „starých hříchů", znamenitě se hodí. Nemohl býti vhodněji označen kus, jenž předvádí důsledky mladých, nezodpovědných lásek, které se po letech jako stvoření bez otce setkávají sotci, byť jen — v této veselohře — domnělými. V tom právě tkví kořeni satiry Štolbovy, že může nastati případ, kde tři mužové, nota bene přátelé, kteří před dvěma desetiletími zlomili odpor milého děvčátka a okoušeli s ním rozkoše lásky, jeden vždy v pondělí, druhý ve středu a třetí v pátek, „cítí se otci" děvčátka, jež k jednomu z nich dostane se pak za hospodyni. Idea veselohry, z daleka na „Jedenácté přikázání" připomínající právě tímto řešením zůstává originálním veseloherním námětem, tím zajímavějším, čím lépe dovedl se autor vyhnouti úskalím nepravděpodobnosti, která by naposled přec jenom přemohla sebe obratnějšího routineura ve stavbě zápletek a scén, kdyby autor včas sám nevyvedl tři tyto otce jednoho nemanželského děvčátka z komické jich domněnky, když se podle křestního listu ukáže, že děvčátko narodilo se teprve až asi 2 leta po důvěrných stycích zmíněných — dlužno tudíž nepovědomého otce hledati jinde. Tu všichni tři staří mládenci, oželevše ty stovky, jež čtvrtletně posílali na své nemanželské dítě matce do Vídně, kam přesídlila, jeden nevěda o druhém a všichni povděčni tomu, že poklesek jich zůstal utajen, zamilují se do rozkošného toho dítěte a všichni chtí je pojmouti za manželku — tak jim přirostlo svou roztomilostí, pořádkumilovností, vkusem, krásou a něžností k srdci — leč ostrouhají všichni. Děvče představí jim naposled svého ženicha v inženýru „bratránkovi", jemuž vlivem svým opatřili právě v Praze trvalé místo, a který se přijde do domácnosti jednoho ze tří starých mládenců, konsula Zapotockého, kde se děj odehrává, představiti. Tím hra končí.

Jak stavba veselohry, tak množství podružných výjevů přesvědčuje o mistrovské ruce neunavujícího satirika naší současné společnosti. Již první výstupy konsula se starou služkou, která nestačí už na domácnost konsulovu, aby tak ukázala se potřeba mladé ruky (roztrhané kapesníky, límce špatně vyžehlené jako „kaše bramborová" atd.) a

na scénu účinně aby uvedena byla představitelka hlavní páky veseloherního děje, Emma Mráčková, jsou svěží a rušné a přenášejí nás, starší diváky a ochotníky, do šťastných našich dvaceti let, kde jsme se mohli uchechtati při podobných výstupech životně sestrojených a šťastně sehraných. Znamenité episodky „kaprála" Nimrtondlové a záletné pí. Šoulavé, která nápadně vnucuje svou počestnost, tím účinnější a vděčnější činí postavu hospodyně a domnělé dcery tří otců, která místo konečně u konsula dostane, jakmile tento zví o jejím původu, při čemž jen gesty prozrazuje výborný představitel konsula p. Zakopal, jaké to myšlénky a obavy vstoupily mu do hlavy. Obě episodky hospodyní hlásících se do služby konsulovy, sehrály sic fraškovitě, ale účinně pí. Ptáková a pí. Májová, která okoukala dobře nějaký živý model křivoústé (po paralyse čivu lícního) paničky i hlasem tak se pozměnivší, že jí nebylo možno ani častým navštěvovatelům divadla poznati. Sl. Kučerová v úloze Emmy Mráčkové učinila zcela pochopitelným nadšení, se kterým mají se tři staří medáci k tomuto milostnému zjevu. Z tří „otců" vedle zmíněného již p. Zakopala sehrál starého plukovníka notou odjinud u něho známou p. Hlavatý, a nejméně vděčnou roli bývalého továrníka Nováka, jenž jenom doplňuje obraz, svérázně provedl pan Marek. Jako vždy, v popředí zájmu byli oba komičtí domestikové, sluha plukovníkův, veliký milovník likérů Krupička pana Charváta a stará Kačka u pana Zápotockého, paní Zelenkové. Z obou stávají se konečně, aby mohli jejich pánové žíti pohromadě poblíže své domnělé dcerušky, manželé „na komando", když pro ně nezbývá v domě konsulově, nežli jediný pokojík. I z té situace vydobil spisovatel řadu pikantních narážek nepřekročiv nijak dovolenou míru a spokojiv se řadou vtipů na jejich „svatební cestu", které asi na pouti veselohry po Čechách budou vhodně, ku prospěchu hry, lokalisovány. Scena za režie Václ. Štecha hodně okatě změnila svou tvářnost z I. ve II. jednání, aby se ukázalo, jak vkusná hospodyně dovede staromládenecké „pěst na oko" nahraditi úpravností a souladem v celku i v každé drobnůstce.

Kdo se chce nenuceně a přirozeně zasmáti, půjde se na „Staré hříchy" podívat. Dr. P.

ŽENY, KTERÉ POTKÁVÁME. Bohužel, je tomu tak, jak to líčí Karel Mašek ve své pětidílné komedii, kterou uvedlo Národní divadlo v sobotu 3. února t. r. na scénu za režie ředitele p. Gustava Schmoranze. Tak žije náš český průměrný mladý muž — vlastně, správně řečeno, tak žil ještě do nedávna. Dnes už přece jenom jeví se v mladém světě lepší, ušlechtilejší směry. Není tomu tak dávno, co bývaly v Praze i na předměstích různé začmouděné útulky, v nichž měli hlavní slovo studenti. Maškův student, právník Viktor Satran, má jednu, ovšem že jenom relativní, přednost — ve shonu za požitky měl aspoň tolik síly a tolik ctižádosti, že udělal zkoušky a že se protloukl až k slavné promoci. Mám za to, že se autorovi nedalo to, co mu patří. Mašek chodí po tom Babylonu pražském s otevřenýma očima. Jistě mu ani ve snu nenapadlo, vytvořit z Viktora Satrana nějakého hrdinu, Bůh zachraň — pro to nevidím nikde důvodu. Zdá se mi naopak, že v celém tom řetěze je víc, než snaha, paradovat na jevišti řadou lidských dokumentů, bystře odpozorovaných. Ze všeho zrovna volá výstraha, memento. Tak, jak to líčím, tak jsem svět, tak jsem náš pražský život poznal — ozývá se z dokumentů i z jeho portrétů figurek a figurčiček — a nemohu za to, že to není lepší — nemohu a nechci nic přidávat, nic zakrývat, nic zušlechťovat, poněvadž by se to nesrovnávalo s pravdou.

Až do maturity je student živ jako v klášterní klausuře. Na Prahu se těší jako na eldorádo. Nasytit se nemůže té svobody, těch požitků, těch lákadel, jež se všude dotěrně nabízejí. Deset procent jich v bahně uvázne úplně — nějaké procento se uchýlí jinam, a z těch povolaných nebývá největší část vyvolených. Majetkově silnější zastanou oboje — hýření i studium. Jen když dělá zkoušky takový panáček — o to ostatní se z pravidla nikdo nestará. A konečně, kdyby si v té Praze vyhodil z kopejtka — co na tom? Jen ať se vybouří. Je vždycky líp, když si to odbude v mládí, než kdyby to na něho sedlo v stáří.

Mašek si obral za předmět svého studia takového studenta, jenž roste a zraje v takovémto ovzduší. Doma té kultury je po čertech málo. Nic jiného neslyší, nic jiného se do něho nevtlouká, než aby odbyl nějak ty zkoušky a uchvátil nějaké to existenční sousto. V Praze se chudák dřel — doma ať si pohoví, ať se povyrazí. Po nějakém ušlechtilejším momentu nikde ani památky. Pravda, jsou vzácné, jsou radostné výjimky v domácnostech, v celých krajích, ba i v zapadlých dědinách — ale těch oas je ještě dnes úžasně málo. Kultura, pravá, čistá kultura má ještě dnes těch apoštolů po řídku. Ale už vane jiný vítr. Jsou města, kde už docela jinak pojímají ten život. Už leckde přestává býti hospoda centrem, kde se všechno schází a kde je lidem nejlíp, nejveseleji. Jsou rodiny, které poznaly, že je líp, časopis si předplatit, než docházet k vůli němu do hospod. Pětník se ušetří, zlatka se utratí.

Pak je ovšem, bohužel, Viktor Satran typem. Braňte se tomu, ale pravda to je. Typem, z něhož jde strach. Pro nic jiného nemá smyslu, než pro smyslné požitkářství. Jistě, že vám napadlo, proč Mašek, literát velmi zkušený, nic z těchto svých bohatých poznatků nedal do své pětidílné komedie. Prostě proto, že u takových Viktorů Satranů není smyslu pro literaturu a pro umění. Žijete na venku, v pokročilém kraji, a umře známý, vynikající člověk. Žijete v hromadě stavení s několika tisíci duší — a z těch tisíců jeden nebo dva jeví nějaké vzrušení, dají na jevo nějakou účast. Ale o tom, že tam a tam někdo koupil lacino jalovici, ví celé město ihned, o tom, že do samoty, do panského dvora, nastěhoval se poklasný, jenž má buclatou, hezkou Fany, vědí hned druhého dne všichni mladí muži — a všichni se tam procesím ženou a stavení obíhají jako chrti. Ale do krajinské výstavy, kde vystavovala Praha, nešel se podívat nikdo!

Je trochu nespravedlnosti v tom titulu! Měl by vlastně zníti: Muži — které potkáváme! Ty ženy budou takové, jací budeme my, muži. Je přece známo, že ženu

má každý takovou, jakou zasluhuje. Co z ní učiní, to po zásluze má. A co bude z Viktora Satrana? Nemějte o něho strach. Je doktorem práv, nějaký groš má, protekci jistě také — a můžete vzíti na to jed, že z něho bude jednou tak zvaný populární, slavný muž. Bude někde starostou, poslancem, bohatě se ožení, synek půjde na studie — a typ je pro jednu generaci zachráněn. Bude z něho zkrátka komediant — komediant v životě soukromém i veřejném. Až bude vypravovat syna na studie do města, dá mu tatík radu: Byl jsem také mladým mužem jako ty. Vím, co mládí potřebuje. Ale před něčím tě varuji — vystříhej se prodejných ženštin. Raději hledej náhradu jinde, kde není pro tebe nebezpečí, jež by mohlo ohroziti celou tvou fysickou vydatnost. Pamatuj si — kdo hledá, najde.

Takový typ je sloupem Maškovy komedie. Začíná to v ní jako na jaře v přírodě. Poeticky, idyllicky — pravý jarní, slunný den. Juristovi přišla do cesty panenka jako fialinka, snivá, orosená panenskými půvaby. Panáček se na ni podívá, a první jeho myšlenkou je, že kvítek musí býti jeho, že si musí přivonět. A už jsme zase u smutného zjevu. Tak hravě se to děje, jak to Mašek napsal. V půl hodině bývá všechno vyřízeno. Láska zazáří jako raketa. Veni, vidi, vici! Našli se v království dva moderní, pokročilí okresní hejtmani. Zhrozili se mravních spoust, jež napáše venkovská muzika. Podrobnosti, jež jsou mi dobře známy, vymykají se veřejné diskussi. Ale jsou tak příšerné, že by otřásly každým. Hejtmani udělali krátký proces. Obmezili muziky. A neptejte se, co za to dostali! Ani tu nevinnou zábavu prý té mládeži nepřejí, ti „krkavci se zlatými límci!" Pěkně děkuji! To je nevinná zábava, když z takového kouta odvezou za tři neděle několik školaček — do nemocnice! Dobře říkávají staří: „My jsme si jinak namlouvali, my jsme se jinak ženívali! Dnes pole svědomitěji obzíráš a kupuješ, než ženu získáváš!

Jednu ženu nám Mašek předvádí, která vzbuzuje respekt. Je to jenom kelnerka, bývalá vládkyně v pivovarském kufru, ale žena znamenitá, žena ne sice intelligentní, ale tím sympatičtější. Nevím, je-li život v pivovarských restauracích ještě takový, jaký býval, ale podle všeho se mnoho nezměnilo. „Štěně" (soudek piva) ještě na dlouho asi zůstane vrcholem štěstí, summum gaudium, svrchovanou rozkoší. Číšnice namluvila a vzala si medika, muže docela jiného rázu, než je Satran. Takových je a bude! Předsevzala si, že z něho udělá doktora! Těžký úkol, takového flámu upoutat k přednáškám! Ale ona si troufá, ona se neleká této Herkulovské práce. Zde Mašek provedl skvostný kousek. Všechno je životně podáno a s chutí se také poslouchá. A ovšem že také hraje. Je to především paní Marie Hübnerová, jež z číšnice učinila svým uměním překrásnou studii. Všechno v ní jen hraje — její příchod už prozrazuje, co se v ní děje. Mluví s kolegyní, ale ty pozoruješ, že se v ní všechno třese. Hledá svého „doktora" po výčepech. Svatá trpělivosti — té je schopna jenom taková oddaná, přítulná žena. Hněvá se, zlobí se, vyčítá — ale ta dobrota srdce z ní zrovna volá, že to nemyslí do opravdy, že se bude dál na toho svého „doktora" lopotit, jenom aby ho dostala do té Auly k promoci. Paní Hübnerové dobře sekundoval p. Steinsberg v roli medika Mráze. Výbornou hrou paní Hübnerové přišla vlastně do pozadí episodka, jež kontrastuje se zamilovanou scéničkou z proverbu. Satran setká se tu s „nočňátkem", jež ho naučí, nebo snad odnaučí (jak by se dalo z komedie usuzovati) hledati v takovém prameni nasycení. Skvostná je figurka nemluvy, kterého výborně sehrál pan Merhaut, dobře si vedla sl. Pohorská.

Třetí obraz svou náladou je ještě vydatnější. Satran už je dělostřeleckým dobrovolníkem a s několika svými kamarády zahání dlouhou chvíli manželům Rottovým. Žena, kterou zde potkáváme, je ovšem daleko a daleko za sklepnicí. Je to smyslná lvice, která má muže jenom proto, aby byl pláštíkem pro její výstřednosti. Kdo vlastně způsobí v takovém prostředí sklon k tomu, čeho jsme svědky — v Maškově komedii i ve společnosti? Především žena — ve druhé řadě teprve muž. Představte si, že by ženou takového bohatého fabrikanta byla žena moderní, žena vzdělaná, žena počestná. Jak jinak by vypadalo setkání s družinou dobrovolníků, lidí mladých, lidí, o kterých možno přece předpokládat, že mají nějaký smysl pro kulturu. Ale vyjde-li vám vstříc koketa, která na nic jiného nemyslí, než na ukojení vášně — nedivte se, že v blízkosti takového tvora je každý ušlechtilejší popud v zárodku zničen. Mluvte s takovou ženštinou o knize, o obrazu, nebo o thematě, jenž světem hýbe! Bude se strašlivě nudit, bude jako na trní — vymluví se na migrénu a uteče vám. Nic jiného není myslitelno, než že půjde se Satranem trhat — broskve! Kamarádi zatím zpívají, starají se o to, aby manžel — paroháč nic nepozoroval — za nějakou chvíli se vrátí na štěstí jenom dobrovolník — celý upachtěn bohatou kořistí. Pan Deyl nám hodně ostentativně ukázal, jak lacino přišel k úlovku. Není si chuděra při tom ani vědom, jak ubohé je to jeho vítězství. Paní Laudové připadl úkol, zahráti tuto ženu, která není o nic lepší, než to ubohé „nočňátko". To loví rozkoš, aby mělo na chleba — paní fabrikantová tone v blahobytu a spokojí se dnes se šoférem a zítra s mysliveckým mládencem — jak kdo jí zrovna přijde do rány. Paní Laudová záletnou paničku charakterisovala vskutku zdařile. Nikterak nenadsazovala — dala jí noblessu, pod kterou se takové věci znamenitě dají uschovat. V družině dobrovolníků rozjařil svojí exotickou figurkou p. Schlaghamer. Světáckého kanonýra, jenž už svým zevnějškem prozrazuje svou minulost, nenuceně sehrál p. Hašler. Celkem passivní role provedli s úspěchem p. Vávra a Hurt.

Konečně přijde na tohoto dobyvatele jen zasloužená Nemesis. Jedna žena přece jenom na něho vyzrála. A kdo je ta žena? Je to dáma intelligentní, učitelka! Zde promluvilo vlastní credo Maškovo. Vida, tady jsou ty závory, jež třeba takovým automobilům smyslnosti stavěti v cesty. Jsou v tomto oddílu dvě ženy, jež Satran strhl ve svůj žhavý vír. Ubohá švadlenka podlehla úplně — slečna učitelka skvěle odolala. A nezviklala ji ani střelná rána, kterou si Satran — pan JUDr. Viktor Satran! — do těla vpálil. Když se před ní na zemi svíjel a lásky se do-

žebrával, řekla pevně, pronesla neúprosně svoje „ne“! V duchu jsme zatleskali představitelce učitelky Karly Jelenové, paní Zdence Rýdlové za její energický protest, za tu pevnost, kterou svoje námitky tak přesvědčivě dokládala; sl. Suchánková jako zlomená lilie vyjímala se vedle svojí silácké partnerky. I ty svoje modré šatičky jakoby si sl. Suchánková k docílení správného effektu prozíravě zvolila.

Na konec setkáme se se Satranovou maminkou! Byl jsem nesmírně zvědav, jakou ženu uvidíme, jakou matku v ní poznáme. Autor zůstal i v tomto bodě důsledným. Dobře celkem ji hrála paní Pštrossová — jako malomocnou dobračku, jako slepou obdivovatelku svého synáčka. Pan doktor chystá se na cestu kolem světa s panem Kamilem Mejstříkem, uteče maminc jako nezvedený klouček. Pan Mejstřík patrně za něho zaplatí nebo mu půjčí. Maminku přelhal, slíbil, že zůstane doma, že si to rozmyslil. A maminka si klekne před obraz Bohorodičky a pomodlí se za to, že synáčka zdravým rozumem osvítila. Komedie bohužel z našeho života jako ofotografovaná, komedie věčně věkův stejná, pořád a pořád se opakující. A to jsme si takořka ani nepovšimli, že ani dcera valně nepochodila. Pokud jsem mohl poznati, má muže, jenž s ní nežije. Vytušil jsem to z výborné hry paní Růženy Naskové. Na konec ještě drobnou poznámku. Manžela, otce jsme nepoznali — slovíčko o něm neslyšeli. Jistě se to nestalo bez úmyslu!

Premiéra měla krásný, jásavý průběh. Autor byl po každém oddílu volán na scénu a poctěn bouřlivým potleskem. Zasluhuje toho za svou krásnou snahu plným právem. Režii měl ředitel p. Gustav Schmoranz. Nezapomněl ovšem na důležité momenty — na kontrasty jednotlivých oddílů především. Proverb vypraven v jásavém tónu, epilog se odehrával ve ztlumeném, zašeřeném interieuru. Mile se zamlouval pamětníkům pivovarský sklípek, mysím, že kufrem také zvaný. Tak se zdá, jakoby si byla režie učinila do něho výlet. Aspoň i ty schody, i to okno (jímž snad podnes se do sklípku v mimořádných případech chodí) jakoby bylo řešeno podle skutečnosti. Venkovská villa kontrastovala s prostinkým přibytkem slečny učitelky — tam přepych a nádhera, i v tom prospektu, z něhož blahobyt zrovna kypí, zde čistota, která je noblessou chudých, i chudoba prospektu, vyhlídka na střechy, jež dala světu víc, než nejnádhernější parkové průhledy. Dr. R. J. K.

TRISTAN A ISOLDA. Kouzlo, síla a velikost lásky, její zázračné rozeplání a posvátné šílenství nenalezlo dosud pěvce většího nad Richarda Wagnera. Shakespeare v „Romeu a Julii“ sice rovněž postavil pomník lásce, pomník dosud neomšelý, nádherný a uchvacující; ale u anglického básníka byla to láska spíše lidská, řekl bych, čistě životná, upjatá ke hrudám zemským, kdežto láska milenců Wagnerových nezná světa kolem, odpoutává se ode všeho všedního, roste sama sebou a jen sobě v zázrak nejvyšších slastí, a nemohouc růst již výše, vyvrcholuje v posled nepřekonatelně ve smrti z lásky. A právě v tom povznesení se nade vše pozemské, v tom tušení božského spočívá krása a cena této nesmrtelné hymny, již Wagner zazpíval lásce. Právě v té sálavé žízni, v tom prahnutí věčném a nezkojeném, v tom rozčarování slova i hudby obsažena jest síla celého dramatu, která strhuje a odnáší duši v nadzemské sféry říší neznámých všedním, právě v tom idealním soustředění celého dějového pásma k erotickému vůdčímu momentu, jest ono krásné, co káže pokloniti se veledílu tvůrce veleducha!

Jak vznikl „Tristan a Isolda“, nemůže býti předmětem úvah časopisu literárního. Jen v krátku poznamenati sluší, že časově zrození „Tristana“ spadá do doby, kdy Wagner pracoval na „Prstenu Nibelungově“; věnoval se pak, přerušiv „Siegfrieda“, novému svému dílu s celým zápalem a nadšením a pracoval na něm bez přestávky. Též o prvcích libretta několik slov je na místě: základem jsou tu prastaré pověsti kelticko-francouzské, nesčetněkráte zpracované, nejvýznačněji v literatuře německé Gottfriedem Strassburgským, jehož epos bylo též přímým východiskem Wagnerovi. Ovšem děj, u starých pověstí obtížený a propletený balastem rozptylujících episod, u Wagnera dramaticky zjednodušen a promítnut takřka do nitra osob jednajících, sladěn v jediný, čarokrásný souzvuk, souzvuk lásky.

Hudba „Tristana“, zakládající se na živlu chromatickém, vystihuje věrně celý ráz dramatu. Neklid neustálé touhy, chorobný stav věčné žízně, bolest a utrpení bez úkoje, vede ji z dissonance do dissonance. Není uklidnění v tom proudu dlouhodechých melodií, jako není uklidnění v nitrech milujících, dokud smír posledního okamžiku, spojení v smrti nesladí vše a neobestře tušením klidu, věčného, velkého a nepomíjejícího vyplnění touhy, splynutí duší. —

Tedy konečně po znovuvzkřišení „Mistrů pěvců“, vzoru komické opery, otevřelo se Národní divadlo, dík ochotě správy zdejší scény německé, přece i „Tristanu a Isoldě“, typu tragického hudbodramatu. A — oč déle čekali jsme na toto uvedení, tím skvěleji byli jsme odměněni v pravdě idealním vypravením scénickým i hudebním, jakého byli jsme svědky při pondělní premieře. Tuším, že i starý, v kritice sešedivělý kozák ztěžka nalézá slov, aby ocenil zásluhu, jakou na prvém místě odnáší si chef opery Kovařovic. Jeho orchestr mluví — ne, on zpívá, jest jakoby slit v celek a přece slyšíš každý hlas, každý motiv! Vystupuje skladba každým hnutím taktovky jasněji a určitěji jako relief překrásně plastický, jako obraz tak úchvatných světel a stínů! Věru, nelze než vděčným být umělci za prolnutí umělce!

Vzrostlo by v široké pojednání, kdybychom chtěli rozebírati jednotlivé výkony solistů a režie. Tomu nutno se vyhnouti a proto jen stručně: pí. Slavíková odnesla s jeviště palmu večera. Její Isolda, vypracovaná do podrobností pěvecky i herecky, intonačně nesmírně přesná, hlasově vytrvalá, druží se k nejzdařilejším postavám, jež tato umělkyně u nás dosud vytvořila. Pan Schütz (Tristan) překvapil hlasovou zdatností i mnohým zdařilým momentem hereckým. Snad poněkud více celkového sladění nebylo by na škodu. A ostatním všem, jak pro věc zřejmě zaníceným pěvcům, tak i pečlivému režiséru (p. Polák) budiž stejně chvála i uznání: vykonali všichni čin veliký a nezapomenutelný, a stačí-li jim za veškerou námahu toto vědomí, pak plným právem: habeant sibi! —ttl.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 14. února 1913. ČÍSLO 22.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. IX.
ČÍSLO 23.

KAPRADÍ.

Jen jednu noc a pokradí
prý kvete čarné kapradí;
kdy — marně ptám se bláhový,
les o tom nic mi nepoví.

I mním: Kdy mohlo by to být?
To s jarem, kdy se vrací svit
a zmohutní, že musí kvést
i skála, třeba mrtva jest.

Čas přišel: pestra každá mez
a pestrý je i v temnu les,
s všech větví květů kaskady
se řinou přes plot zahrady.

Teď, milá má, náš čas je, věř,
i úplněk nám svítí v šeř:
tu ještě radost — ještě tu!
Dech žití v tajném rozkvětu!

Dlaň, která láskou chvěje se,
ten kvítek jistě přinese,
květ jedné noci před námi
a jediný nám neznámý . . .

BENEŠ GRÜNWALD.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Jan Verner jako muž velikého očekávání v dokonalé důvěře v tušené nejenom umělecké nýbrž i hmotné úspěchy polohádankovitě poznamenal, že to blahé přání může se státi skutkem. Pročpak ne, což je to tak nedosažitelné? Několik mistrovských oper nebo jenom dvě tři svižné operetky, které by si prorazily cestu na velká světová jeviště, a ten sen sličné mladé choti mohl by se na vlas vyplniti.

Skladatel začal o tom mluviti s přídechem žertovnosti, skončil však zcela vážně, ani ho nenapadlo pokládati uskutečnění tužby své manželky za něco nedosažitelného, za nemožnost. Hudba česká našla již cestu do světa, a stává-li se účastnou jeho vavřínů, proč by se jí nemělo dostati také zasloužené části jeho zlata?

A poněvadž Jan Verner jako vůbec umělci byl nadán znamenitou obrazností, již si představoval a líčil v budoucím, novém Baru skvělou koncertní síň, naplněnou v zimních a jarních měsících výkvětem kosmopolitické společnosti a s nadšením naslouchající skladbám mistra Jana Vernera, kterého zároveň v duchu si představoval poněkud tělnatějšího, ještě vážnějšího a s delšími vlasy. Na jednom z nejlepších míst rivy „Zlatni Prag“ bude státi ta budova, zasvěcená uměnám, a nedaleko, rovněž na význačné parcele, pyšniti se bude něžnou architektonickou krásou jeho villa s pozadím stinné, vždy svěží zahrady.

Nebylo ani možná, aby také náš literát Polykarp Martin nedostal laskomin na něco tak svůdně lákavého. Neměl sice tolik bezpečných nadějí

v budoucnost jako přítel jeho Verner, nicméně kolébal svoji touhu očekáváním, že poměry českého krásného písemnictví prospěšně se změní a dovedou snaživým literátům zajistiti slušnou bezpečnost. Proč by dobrým našim spisovatelům nemohly nastati časy, kdy by bez pomoci Svatobora neb Akademie mohli si ročně dopřáti také takové dovolené? Polykarp Martin ve svých aspiracích sice nedospěl až k vlastním villám na slunném pobřeží mořském, přece však se zastavil u pěkného pokoje v hotelu na rivě, s vyhlídkou na příboj mořský, kde bude rok co rok očekáván, kde si bude božsky hověti po pilné práci desíti neb jedenácti měsíců, kde bude míti knihovničku svých oblíbených autorů, kam ho budou docházeti denní listy a umělecké časopisy, odkud bude podnikati vděčné procházky a výlety do okolí, zvláště mezi ty staré olivy — ach, zlaté mládí, které si dovede tak hravě stavěti svoje větrné zámky! Zlatá obraznost, která i českému literátovi dovede vykouzliti blahé sny a naděje, jež pravidlem bývají jedinou závidění hodnou odměnou za jeho práci! Bývaly, jsou a budou snad již navždy!

Jediný Zikmund Tetiva nevyslovoval svých nijakých tužeb. Byl právě zase dokonale spokojen a slunil se ve štěstí přítomnosti, aniž si je chtěl rozptylovati nebo zaplašiti pomýšlením na budoucnost. Podivno, v posledních dobách ho takové zářivé sny opouštěly. Kromě svého jediného plánu na obraz Bílého vojska nedostavovalo se u něho již nic, co by bylo hodno zvláštního očekávání.

„Mlha za mnou, mlha přede mnou," žertovně odpovídal svým přátelům, když se ho tázali, kam směřuje svým častým hlubokým přemýšlením. Jemu budoucnost uzavřena byla neprůhlednou a pro ten čas naprosto nepřístupnou hradbou.

Jeli dále v přibývajícím úpalu slunečním přes útulnou Dobrou Vodu, kde si na vyzvání doktora Grka prohlédli zvláštnost — olivový mlýn. Zase tam byli statným Černohorcem počastováni cigaretkami a černou kávou, vedle toho pak bylo jim vyslechnouti lichotivou poznámku o tom, jak české jméno má i v těchto odlehlých místech dobrý zvuk.

Malý klouček, asi pětiletý, kterého paní Vernerová nalezla hrajícího si ve vodní struze nade mlýnem, usmíval se na ni tak roztomile důvěrně, že ho musila pohladiti po opálených tvářičkách.

Hoch vyskočil z potoka, otřel si o rukávy umáčené drobné pracky a odběhl do zahrady. Za minutu se vrátil a přinášel paní Vernerové hrst zralých moruší.

Přijala je a nabízejíc ostatním přemýšlela, čím by se hošíkovi odvděčila za tu pozornost. Nalezla ve své kabelce malý dosud neporušený zápisníček s kalendáříkem, zrcadélkem a tužkou, to byl přece dárek pro takového junáka!

Hošík přijal jej radostně, do zrcádka však se ani nepodíval, ale hned vytahoval okovanou tužtičku, aby se dal do čmárání. Při tom zase jeho mladá snědá hlavička uvažovala, čím by bylo vhodno odměniti se za panin dar.

„Chceš žáby?" zvedl jiskrné oči a zabodl je do usměvavého obličeje paní Vernerové.

„Jaké žáby? divila se paní. „Co bych si počala se žabami?"

„Žáby kornačky," vysvětloval namanuvší se k tomu vozka, „to momče myslí, Bůh ví jakou by vám přineslo vzácnost, a v Ulcini si můžete nachytati žab plný vůz. Nech paní, momče, nech, nepotřebuje tvých žab."

Na obličeji chlapcově objevilo se zklamání. Už už se zdálo, že mu panin dárek není pranic milý, když jí nemůže za to udělati také radost.

„Dones tedy žáby!" vyzývala ho paní Vernerová více pro jeho upokojení. Nevěděla sice, jak by se měla žab ujmouti, do rukou jich jistě nevezme, třebas na nich měla rukavičky. Ale bavilo ji viděti, jak je hošík přinese a že se jich neštítí.

Momče odběhlo zase stranou do houští a za malou chvilku bylo zpět, vlekouc pod každým paždím želvu velikou jako talíř. Žáby kornačky byly ještě placké, mocně se mu opíraly drapnatými nožkami o útlou hruď a syčely skorem jako husy, ale hoch držel je pevně a tiskl k sobě, aby se mu nevysmekly.

„Vezmi," vybídl paní Vernerovou, která na ten malý neočekávaný div svolávala všecku společnost. Byla překvapena, nebot očekávala něčeho podobného jako jsou naši skokani. Trochu se bojíc, brala jednu želvu po druhé do obou rukou a tázala se, co s nimi.

„Vezmeme si je s sebou do Ulcině, nachytáme k nim tam trochu ještěrek a hadů a založíme si menažerii," navrhoval Martin a již ukládal obě želvy do kočáru.

„Mohou se takové želvy jíst?" tázal se Verner, u něhož kromě zápalův uměleckých hlásila se o svá práva také vždycky náklonnost k hmotným požitkům.

„Může, může," přisvědčoval kočí, „ale tyto žáby jsou již příliš staré, k snědku se vybírají menší, asi tak jako pěst — ó, Taliani za Ulciní, co regulují vody pod Bojanou, mnoho jich tam pochytají a snědí."

Paní Vernerová žertovně se zaškaredila na svého pana manžela.

„Jdi, jdi — snad bys mi je nechtěl sníst, to přece není možná! Víš co, dá-li se to dělat, pošleme si je do Čech na náš letní byt, tatínek a maminka nám je tam zatím ochrání. Vždyt jsou to docela hezká zvířátka, docela roztomilá havět — "

Sáhla do kočáru po jedné želvě, ale ta opět zasyčela a natáhla krk, chňapajíc po jejím prstu.

Paní zděšeně vykřikla a uskočila, čemuž hlasitě se také zasmál téměř nemluvný doktor Grk.

„Nic, nic, neublíží vám, neplašte se!" konejšil paní Vernerovou. „Želvy jsou sice dravá zvířata, ale člověk se jich nemusí bát. Nedůvěřujete-li jim však, dovolte, abych vám je vzal k sobě na kozlík."

Paní však opět sebrala rozuteklou statečnost a nechala si želvy ve voze, zvláště když Tetiva slíbil, že bude hlídati tu nespolehlivou čeládku.

A jelo se vesele dále, Polykarp Martin již opět nalézal včera ztracenou pěšinku ke svým písničkám. Dnes jim už přítomnost doktora Grka nepřekážela. Podivný ten muž jakoby byl pamětliv, že působí v jejich spokojené míře rozladění, vystříhal se tentokráte všeho, co by v nich mohlo opět vzbuditi nepříznivý dojem. Za všecku pětihodinnou cestu promluvil k nim jenom dvakráte několik slov a bavil se výhradně jenom s vozkou, s kterým již od dřívějška se znal, jak se podobalo. Jmenoval ho křestním jménem, vyptával se, co se v Ulcini za poslední rok událo, je-li živ dosud ten neb onen starý Turek nebo Albánec, ba neušla mu ani změna v poštovním trojspřežení, hned poznal, že prostřední kůň jest nový, minulého roku místo něho zapřahán býval do povozu tělnatý bělouš.

Diligence ujížděla stále zajímavou, místy velmi úrodnou krajinou. Tu a tam menší sady olivové, vinice, tabáková políčka a mnoho fíkových stromů vedle hustých korun morušových a třešňových střídalo se s dokvétajícími keři jablka granátového a se stráněmi vavřínovými a myrtovými. Podivné kvetoucí keře, které nikdo z našich Pražanů neznal, zjevovaly se podle cesty, a na nich se houpali velicí leniví hadi, pod nimi pak pobíhaly rozmanité ještěrky.

Literát již se obracel ke kozlíku, aby se zeptal na to neb ono doktora Grka, který jistě tam znal každou rostlinu a každého plaza i hmyz, avšak paní Vernerová výmluvným posuňkem mu dala na jevo, aby se zoologického a botanického vědění jeho nedovolával. Lépe jim tak bylo tápati v přírodovědeckých tmách, než aby v nich měli toho záhadného, nevyzkoumatelného chlapíka za průvodce.

Chvílemi zjevilo se jim také po pravé straně cesty značně hluboko pod nimi moře, střídající v několik tónů svoji krásnou modrou barvu. Zvláště v malých skalnatých zátokách, kde bylo mělké dno, ta modř byla nejsvětlejší a nadmíru luzná.

Čím více slunce vystupovalo a pálilo, tím více Polykarp Martin se rozehříval, zpíval a vtipkoval. Chráně se proti slunečnímu úpalu kapesníkem, který si podstrčil pod klobouk, aby mu splývál přes obnažený krk, zpíval, jásal, posílal moři polibky. Někdy do toho zakukal jako kukačka, hvízdl jako kos, zatloukl jako křepelka, a když povoz míjel stavení, před nímž v příkopě pod mladou mandloní si hovělo kulaté prasátko, náš rozveselený literát dokonce i zachrochtal.

Pak se jim moře opět ztratilo s očí, a diligence sjížděla horskou úžlabinou k místu, kde se skrývál stále ještě neviditelný Ulciň. Přibývalo zase žírných polí, vinic a bujných zahrad, obydlí lidská a jich malební obyvatelé čím dále častěji se objevovali. Nyní každých sto, dvě stě kroků předjížděli a potkávali soumary a osly s náklady i bez nákladů. Většina jich bez pobídnutí rozumně ustupovala před diligencí stranou do mělkého příkopu, některá však byla tvrdohlavá a stavěla se napříč cesty.

Pojednou paní Vernerová mocně sebou trhla a v úžasu chopila se manželovy ruky. Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ. Pokračování.

„11. července. Trpíme tu nedostatkem řádné stravy. Mužstvu vaří se v malé polní kuchyni, ale to není jídlo pro můj slabý žaludek. Ještě tak konservy, ale těch máme málo. Vše tvrdé, nedodělané. Nemáme s sebou pravidelného kuchaře. Několik vojáků teprve na rozkaz zaučuje se kuchtění. Dělají, co mohou. Ve vesnici jest jediný krámek, kde se dostane slušnější chléb a uzenina. Jinak dlužno posílat do města, to lze však až odpoledne, když jde služný pro poštu a rozkaz na zítřek. Nás několik důstojníků, kteří jsme tu s mou a ještě s jednou zde ubytovanou batterií, rozbili jsme stánek v židovské krčmě. Poněvadž jsme lokál nechtěli zabrat vojákům, uchýlili jsme se do jakési dřevěné kolny za krčmářovou světnicí a udělali jsme si z ní své důstojnické kassino. Obsluhuje nás tu krčmářova dcerka, podstatné, ramenaté děvče resolutních rysů a chování, která nás hned první den upozornila, že má ženicha a že bude mít za krátkou dobu svatbu. Štípnutí do tváře a nějaké lichotivé a žertovné slovo ovšem snese, málo jest však a málo rozmanitého toho, co nám snáší na prostý náš stůl. Sýr, uzenky s octem a cibulkou, lahvové pivo, prý oświecimské. Proto někteří raději večer šněrovali se ještě do kabátu a v salonkách vsedali na koně, aby zajeli si do města. Mně však jako nejstaršímu (setníci zůstali doma) připadlo „místní velitelství“ a zodpovědnost. Nejedu raději nikam. Jsem smolař, a mohlo by se zrovna něco stát za mé nepřítomnosti.“

„12. července. Náš krčmář připadá mi jako žid Jankiel z „Pana Tadeusze“. Ta kniha mi ze všeho, co jsem polsky četl, nejúže přirostla k srdci. Proč právě jako Jankiel, nevím. Nehraje na cymbál. Ale má takové dobré, jasné pomněnkové oči, které tiše z plných, jako pivoňka rudých tváří se usmívají, když přistoupí k našemu stolu, na němž obyčejně karty k partii filků bývají rozhozeny. Ty oči, vypravuje-li něco, snivě přivírá, jak činil Jankiel nad svým cymbálem. Mohutný vous, bohatý rusý vlas, v tlustých prstencích pejz do obličeje spadající, dodávají vážnosti tučné postavě v řasnatém černém kaftanu. Zná mnoho talmudských legend, a co ostatní zuřivě kartami o stůl pleskají, dávám si od něho vypravovat. Je z těch židů, kteří ještě věří v příchod svého Messiáše.

Do jeho vypravování, při němž sládne mu hlas, doléhá z šenkovny dumavá píseň rusínského vojáka.

Jaké kontrasty!“

„13. července. Dnes jsme slavili hody. Poručík Horanský chytil ve Wiaru úhoře. Selka, v jejíž chalupě bydlí, poskytla plotnu, pánev a máslo, poručík usmažil rybu a vítězoslavně dal nám ji postaviti na náš stůl v „kassině“. Stěny kůlny ještě takové lahůdky neviděly. Mastnota z úhoře jen kapala. Byl to po kolika dnech zase slušnější oběd.“

„14. července. Vrátili jsme se až odpoledne s namahavějšího cvičení. Dal jsem utrmácené, zaprášené koně ještě v říčce vyplavit. Dnes nechtělo se nikomu do města, a sesedli jsme se plným počtem v kolničce. Udělali jsme si černou hodinku. Schvalně dlouho nedali jsme si rozsvítit, a každý přispěl nějakým vypravováním. Co možná z vlastní zkušenosti a strašidelně přibarveným. Přišly na přetřes předtuchy, znamení, vidění. Vzpomněl jsem, abych také něco přičinil, nevysvětlitelné úzkosti, jež se mne v dětství někdy zmocňovala, když zadíval jsem se do záhadných otčí matčiných a zdálo se mi, že padám do jejich hloubky. Vzpomněl jsem podvědomé bázně, která lomcovala slaboučkým tělem mým, burcujíc mne z neklidného spánku, v posledních týdnech matčiny smrtelné nemoci. A najednou bylo mi tak smutno. Cítil jsem se tak opuštěným, jakobych ani nebyl mezi kamarády v přítmí naší teplé kolničky, která se za těch několik dní stala nám již útulnou, nýbrž sám a sám někde za bezhvězdné noci na širé, větrem provívané pláni . . .

V tom z šenkovny, jejíž tlumený hluk, podobající se z dálky šplounajícímu hukotu vln, jako na varhanách prodleva v bručivých tónech doprovázíval naše hovory, zazněl nenadále zvýšený šum, skoro ryk a výskot. A v tom již také zavrzala basa, zaskřípaly housle, zapištěl klarinet. Hnali jsme se na prah síně. Do lokálu zapadla židovská

kapela, a do vojáků hned jako když elektrická jiskra vjede. Za šumaři přitáhla vesnická mládež, chlapci, dívčiny, a již se vše točí a víří za veselých zvuků kozáka, pro prach a kouř tváří neviděti. Jen vytáhlý nosatý chlapík u basy přečnívá se svého stupínku vřavu. Mne však více zajímala bledá, nervosně strhaná tvář vedoucího houslisty. Něco neuvědoměle uměleckého, snivého a trpícího bylo v ní, zvláště když hbitě perlící se vyhrávkou, podporovanou stříbřitým tremolem cymbálu, zval tanečníky k zadumaně roztoužené kolomyjce.

Již dávno ležel jsem ve své bedně, násilně přimykaje kouřem pálící víčka, abych přinutil se ku spánku, kdy z krčmy rozléhaly se ještě neústupně, až do rána, všestivé rythmy udivenou dědinou."

„15. července. Ráno byl veliký shon. Žid se přihnal s ohromným nářkem, smrtelně poděšen a zoufalý. Mohl's mysliti, že přišel o veškeru rodinu a statek. Byl přes noc vykraden. Patrně celou tlupou zlodějů. Líčil věc jako hotový útok na svou krčmu. Lupiči rozbili okna šenkovny, vypáčili zásuvky pultu a kredence. Pobrali lahve kořalky, z jiných pili, a co nedopili, vylili na podlahu. Rozházeli zásoby sýrů. To vše by prý ještě tolik nedělalo, poněvadž při muzice mnoho se vytočilo a rozprodalo. Ale byly tam krabice, plné doutníků, mnoho krabic, a ty zmizely s nevítanou návštěvou. Ptám se, na koho má podezření. Dlouho nechtěl s barvou ven, kroutil se bázlivě, na konec přece však z něho vylezlo, že má podeření na rozjařené vojáky. Nařídil jsem ihned důkladnou prohlídku a vyšetřování, jist, že se mýlí, abych očistil své hochy z těžkého podezření.

Do večera nenalezeno ničeho. Vždyt jsem to čekal!"

„16. července. Přišel plukovní lékař na visitu. Mezi tím, co vojáci na dvoře shromáždění jeden po druhém, jak byli účetním poddůstojníkem dle nominální listiny visitační voláni, přicházeli do mé velitelské jizby, kde jsem lékaři postoupil místo, přivedl mi hospodář, k němuž jsem na chvíli pro nechutnost takové visitace do kuchyně zaskočil, za velikých omluv a proseb nejmladšího svého synka, Romana. Že má stále zapálené oči, a že už s ním několikrát byli v městě u doktora, k jedné bábě na dvě míle odtud vzdálené že šli, která už mnohému od horších neduhů pomohla, v tom případě však nikdo rady neví. Nebyl-li bych jako té dobroty a zkusil pozeptat se toho učeného pána, zda ten něčeho proti tomu neví. Svolil jsem z měkkosti srdce, které mě již ponouklo provésti v životě všelijakou hloupost. Když lékař, mladý ještě muž řešáckého zevnějšku, byl s prohlídkou hotov a objevil se na prahu, hledaje mne, aby mi odevzdal protokol, uchopil jsem hocha a tlumoče prosbu rodičů, zvedl jsem ho v náručí, aby lékař mohl pohodlněji oči mu prohlédnout. Sotva se na hocha podíval, ale za to tím delším a pohrdlivějším pohledem přeměřil mne. Co je to za hlupáka, který se maže s takovým umrněným chlopským dítětem, myslil si asi, ale rty stáhly se jen k ušklebavé poznámce: „V městě mají nemocnici." Srazil podpatky, že ostruhy zabřinkly, otočil se a rychle odešel. zanechav mne v rozpacích jako politého s chlapcem v náručí, který natahoval moldánky z bázně před nevlídnou tváří doktorovou.

Teď teprve jsem si uvědomil svou naivnost."

„17. července. Vrátil jsem se z města, kam jsem zajel vyřídit služební záležitost, když překvapen jsem byl nezvyklou skupinou na dvorku. Stála tam patrola v plné zbroji a uprostřed v okovech dva vojáci. Nebyli z mé batterie. Službu konající ohňostrůjce hlásil fakt. Účetní poddůstojník druhé s námi bytující batterie, krčmářův souvěrec, pátral po první prohlídce na svůj vrub dále. Spoléhal patrně na zmenšenou ostražitost vinníků, jimž podařilo se po prvé uniknouti slídivému zraku, a nemýlil se. V prázdné chvíli po obědě zastihl dva jízdné kanonýry své batterie pochutnávat si na krčmářových viržinkách. Vytáčeli se, že si je právě koupili. Ale v chlévě pod slamou nalezeny krabice. Teď čekají tu deliquenti, až jako místní velitel podepíšu vůdci eskorty nutné průkazy.

Jest mi obou pobloudilých líto. Měli již za necelé tři měsíce jíti z vojny, a místo domova čeká je teď vězení. A trest potáhne se za nimi do civilu. Půjde jim stále v patách, celým životem. Neboť čin, ta rozbujnělá nerozvážnost jediné chvíle, zastřené puchem alkoholu, jejž ochotně jim podával krčmář, vymyká se již z pouhých trestů pořádkových. Ale napravit jej nemožno, i kdybych sám ztrátu okradenému chtěl hradit, abych je zachránil a našim oddílům ušetřil ostudu, že

vetřel se mezi ně takový živel. Udání jest již odesláno velitelem dotyčné batterie, nežli jsem se vrátil. Souvěrec krčmářův postaral se o urychlení."

„18. července. Nemohl jsem spáti. Případ rozčilil mne příliš. Co to mám za slabé čivy? Já, voják! Zdá se mi, jakobych byl v tom směru zdědil veškeru útlost své neštastné matky. Srdce mi bušilo. Dostával jsem pocity úzkosti. A bylo mi zas tak teskno, jako tam kdysi na rohu šantánu, v rozdeštěné noci, osamělému na rozcestí nejen ulic, nýbrž i života . . . Zase jakobych stál na nějakém rozcestí. Jakobych byl sám, samotinký v tom ovzduší, jež je mi stále cizejší a cizejší, životem, duchem, myšlením, cítěním . . . Stále hučí mi v uších úpěnlivá prosba těch zbloudilců, domnívajících se, že kdybych chtěl, mohl bych jim odpustit. Ale nezávisí to na mně. Já už jim odpustil.

Nebot každý zločinec je člověk neštastný"

„20. července. Vzdaluji se našeho kassina v kolničce. Kamarádi začínají si už mne dobírat, že pro dva darebáky věším hlavu. Ale nemohu tam. V krčmáři přestal jsem již vidět Jankiela. Jankiel neprodával lidu jed.

Ale proč to všecko? Krčmář přece byl v právu a živnost svou provozuje poctivě. Je ta živnost poctivá? Vždyt je dovolená, a platí z ní daně.

Jsem podivný člověk. Mám v sobě plno rozporů a zodpověděti si je nedovedu."

„21. července. Byl jsem odpoledne v městě. A byl jsem to zrovna já, kterému bylo souzeno na cestě do baráků potkati smutnou eskortu. Odváděli ony dva vojáky, po zkončené vyšetřovací vazbě u plukovního velitelství, do garnisonní trestnice. Šel jsem, pošetilec, okolo nich se sklopenýma očima, jakobych to byl já, který uvrhl je do jejich neštěstí, a ne oni sami. Jaké to mám nepraktické, citlivé svědomí!

Nedalo mi a přece jsem se ohlédl. Neměl jsme tak učinit. Nebot současně ohlédl se též jeden z arrestantů a vykřikl hněvivě: ‚Ještě se na nás pase!'

Pokládali se omylem za obět mé přísnosti . . ."

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK. Pokračování.

Následoval ovšem prabídný nocleh. Rozdělili jsme se ve dvě skupiny, z nichž každá obsadila jednu hospodu. Ta naše byla vlastně už obsazena žurnalisty a žurnalistkami z Čech, které ze slovanského sjezdu opačným směrem od Sofie brali se sem, majíce Šipku před sebou. Vezmou ji zítra ráno. Nějaká lůžka ještě tu zbyla. Praví se, že tělocvik je nejlepší uspavadlo. Snad je to pravda, ale únava nesmí býti přílišná. A pak nutno předpokládati normální lůžko — třebas bez přepychu, ale pohodlné a čisté a především bez hmyzu krvežíznivého.

V noci bylo mi zima — bývá spánek nepokojný, když pojednou octnete se v temperatuře nezvyklé. Ještě obtížnější však bylo procitnutí. Nemluvím ani o komfortu v nádobách, také umyvadla v to počítaje. Takové umývání, jaké je zařízeno v onom hostinci vsi Šipky, nezastal jsem ještě nikde, ač jsem byl nucen spokojiti se leckdys zařízením velmi kusým. V předsíni, do které ústilo několik „komnat" hostinských, byl stůl s mělkou plechovou škatulí, v jakých stává nádobí výčepníka našich menších hospod. Zachytává se do něho pěna stékající z nádob, jež se vede trubicí pod stůl, kde se hromadí v podstavené nádobě. Podobné zařízení sloužilo v šipeckém našem hotelu k mytí celé společnosti — následující hosté musili čekati, až se předchozí umyjí. Nemluvě o hygienické stránce věci, kterou si turista na Balkáně nesmí, aspoň na venkově, bráti příliš k srdci. Vždyt turecká svrchovanost ve Slovanu, jenž je v povaze pokrokový, dosti dlouho ukopávala všechnu možnost rozvinouti se, všechen blahobyt i touhu po lepším. — „Pro koho," říkali si asi bratří, „máme zvelebovati své obydlí? Aby nám to Turek sebral nebo zapálil, až to bude nejlepší — právem silnějšího?"

Dosti velký pokrok učinili ode dne osvobození — venkov je konservativní, nevysmívám se, hledím porozuměti — ostatek jsme na vesnici. Ani

u nás v Čechách na vesnici nenalezneme poměry dokonalé a zcela jistě leckdes po ruském venkově jest o pohodlí cestovatele podobně postaráno.

Ostatně jsou turisté většinou lidé mladí, kteří velikých nároků nečiní. Najísti se a napíti mohli dosti — víno bylo ohnivé a poctivé — i pivo v jiné hospodě soudruzi si libovali. A kdo byl abstinent, obdržel tu dostatek chleba, ovoce, sýra, vejcí a jiných živných a neporušených pokrmů.

Jenom toho litovali všichni, kdož té noci marně volali boha Morphea na umdlená svá víčka, když nazítří z rána navštívili ruský ústav vzdělavací pod svahem Šipky, teď o feriích prázdný, a shlédli čisté tiché ložnice v budově pečlivě parkem obklopené, když seznali pohostinství mnicha Terapionta, jenž družinu českých lékařů uvítal, vše vysvětlil, chrám pravoslavný Sv. Mikuláše s cibulovitými střechami věží ukázal, tureckou kávou pohostil, památník předložil, kde my severní bratří, vzácní zde hosté, zapsali se vedle krajanů od Slovanského sjezdu v těchto dnech zde prodlevších. Nezapomenutelny zůstanou vzpomínky naše na tento krásný chrám k upomínce vítězství ruského zde nad Turky dobitého. V sešeřelém nitru tolik upomínek na ruské bohatýry! Na mramorových deskách vyryta jména chrabrých válečníků, kteří osvobodili bulharské bratry ze jha tureckého, jehož stopy podnes nesmazány.

Jaká to kultura, po níž zbudou jen pomníky nadšených vlastenců, utracených po neslýchaných mukách — jaká kultura, jejíž stopou jsou špinavé ulice hlubokého bláta nebo bezedného prachu neb ubohého dláždění, po němž kráčeti je trýzeň. Jaká kultura, která prozrazuje se chatrčemi, jež vyhlížejí jako z dob předvěkých — a jiné slohy stavební v obcích Turkům poddaných hrubě neviděti. Turek násilník, davič dívek a žhář by ostatně jiné, lepší obydlí bez toho také „při příležitosti“ v prach a popel obrátil. Jen nejistota, úzkost, vědomí stálého nebezpečí může takový vzhled vsí i měst vytvořiti, jaké nalézáme v slovanských sídlech panství ottomanského. A Evropa se dívá — nebo hledí raději jinam. Srdce diplomati nemají — nemohou je potřebovati — jejich srdce žádá si titulů a řádů, byť při tom vymřeli celí národové, bez toho slovanští, tedy nenávidění.

Kamkoli vstoupíš, všude ta tvrdá, surová šlepěj Turčínova. Kam stoupl, nic neroste, vše se jen krčí. A nebýti ruského díla osvobozovacího, diplomatům nebylo by vadilo, kdyby podnes se dělo na celém Balkáně, co do těch časů děje se v Makedonii a v slovanském Turecku. Pomohli si tedy Slované sami. Dlouhokrkým urozencům v diplomatických úřadech protáhly se povážlivě nosy . . . Co teď! Budou smiřovati, hledíce také něco uloviti. Ale ta kaše jest zpropadeně horká, pánové. Račte ještě chvíli počkati . . .

Ještě dopoledne loučíme se s pohostinným mnichem Terapiontem a ujíždíme dvěma kočáry, řízenými Turčíny, kteří pokud zbyli v osamostatnělých zemích (přidrželi se jen některých živností, zvláště kočovské). Ujíždíme prašnou silnicí do kraje růže, Kazanlyku a pak do Staré Zagory, kde je dnes hlavní stan válečný bulharských vítězů.

A Staré Zagoře náleží jiná naše vzpomínka.

II.

VŮNĚ BALKÁNU.

Navštíviti Bulharsko a nesetkati se s růžovým olejem bylo by jako v Benátkách neviděti dožecího paláce, v Paříži nespatřiti ruch boulevardů, v Moskvě nepíti čaje, v Římě nevidět Venuše kapitolinské, v Praze nepoznati flekovskou společnost (takoví jsme!), vůbec nevšímnouti si nejcharakterističtější stránky země, města, lidí.

Proto jsem se také záhy porozhlížel po růžích bulharských, zvláště když byla doba, kdy u nás kvetou nejčarovněji. Viděl jsem sice pole růžová s keříky růží jeda z Kazanlyku do Staré Zagory, ale keře už neměly růží, listí bylo plno šedohnědého nánosu prachu od povozů kolem jedoucích; třebas byly ty lány nepřehledné keříků, v záhonech pěstovaných, jako u nás brambory, scházel jim růžový a bílý kolorit květů. Jen v našich oděvech byla vůně — od růžového oleje, kterým nás podaroval pan Serafimov v Kazanlyku, náš hostitel, u něhož viděli jsme veliké láhve tohoto vzácného moku, tak oblíbeného u žen. Proti těm zásobám jevila se mi krůpěj v dlouhé táhlé křišťálové láhvičce, kterou jsem před lety koupil ve světové výstavě pařížské, v pavillonu nevím již zda bulharském či tureckém nebo řeckém, pouhou kapičkou proti sudu. Za to dozvěděl jsem se

leccos o jeho výrobě od bulharských přátel, čímž starší moje vědomosti — studoval jsem kdysi chemii silic s velikým zájmem — se prohloubily. Přál bych si jen dostati se ještě jednou do Bulharska v květnu nebo počátkem června, když růže kvetou. Přišli jsme pozdě, koncem června a mohu proto vypravovati více jen věci přejaté. Jsout ostatně krajané v Bulharsku leta usedlí a také nedovedli více vyprávěti, co slýchali nebo četli, třebas byli zdroji poznání blíž, nežli vzdálený Slovan, jenž přijde sem jen na chvíli.

Se steskem míjel jsem odkvetlé lány. Se steskem, vyjadřovaným národní písní:

„Červená růžičko, proč se nerozvíjíš?"

Těšil jsem se na tuto „pièce de resistence" Bulharska — ale osud nás zklamal. Bylo nutno spokojiti se s kytičkami pěstěných růží, jak nám je stavěli k příborům při banketech a rautech. To však byly růže sic krásné, ale málo vonné, dílo zahradnických rukou a předmět květinářských obchodů. A tak jsem si nepřivezl z carství růže ani jedinou růži na památku — jen kytici vzpomínek z vypravování a četby a reminiscenci na pohostinství u p. Serafimova z Kazanlyku, o němž jsem psal už jindy.

* * *

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

BÁSNÍK MEZI LIDMI.

ŽIVOT A PŘÍHODY SVATOPLUKA ČECHA NA VSI.*)

Autor knihy sebral zajímavé dokumenty ze života básníkova. Je důležita i korrespondence (z let 1895—1908) — pozoruhodná hlavně tím, že vyvrací hlavně legendu, jakoby Svatopluk Čech neměl pro praktický život naprosto žádného smyslu. Ve všech těchto dokumentech jeví se i v řešení všedních otázek jemná, ušlechtilá jeho mysl — ale naprosto nám nedokazuje, že by byl básník neměl i v těchto věcech bystrý úsudek. Spisovatel knížky velmi přehledně sestavil bohatý materiál, který leta s pietou sbíral. Líčí především první příchod Svatopluka Čecha do Obříství (20. srpna 1895). Kupoval domek č. p. 83 v Obříství, inserovaný v Národních Listech. Bolestno je člověku při čtení dopisu Čechova, v němž majiteli domku píše: Doufám, že mi domek přenecháte celkem za 1500 zl. Z toho obnosu bych zaplatil 500 zl. při podepsání smlouvy a zbývajících 1000 zl. v pěti ročních lhůtách po 200 zl. vždy 1. října, tedy první lhůtu dne 1. října 1896 a poslední lhůtu dne 1. října 1900. Novina letěla ze vsi po celém kraji. Svatopluk Čech si koupil domeček! Obec nedočkavě těšila se na příchod nového souseda. Mlynář přemýšlel, staral se, aby Svatopluk Čech spatřil domek v nejlepším pořádku. Čistilo se, omítalo, spravovalo, urovnávalo. Práce měli mnoho — jako před velkým svátkem.

Hezounká je kapitola nadepsaná: „Pan Čech se přistěhoval". V listopadu — prvního dne — stanul před domkem při silnici do Dušník velký nábytkový vůz. Snášeny skříně, stoly, knihovna a těžké bedny plné knih, papírů a časopisů. Když pečlivá ruka básníkovy sestry Zdeňky vše urovnala, přijel druhého dne Svatopluk Čech. Přišel tiše a nikdo snad v té chvíli o příchodu nevěděl. Usídlil se v domku, brzy zdomácněl a sousedům bylo, jakoby v tom domku zůstával od jakživa.

V prvních letech svého pobytu v Obříství býval Čech v domku také přes zimu. Pracoval, zvláště v zimě, vždy několik hodin denně. V té době zahájil prvé přípravy k vydání svých sebraných spisů. S některými sousedy pěstoval téměř nepřetržitý styk přátelský. V dlouhých zimních večerech zásoboval Čech sousedy knihami a novinami. Sám také rád vypůjčil si knížku, které dosud neznal. Dříve, než Svatopluk Čech se nastěhoval do svého domku, nebylo nádherného výhledu z okna pavláčky do širého kraje s lučinami a lesklou stuhou labskou. Zahrada byla uzavřena k lukám vysokou hradbou vysokých stromů. Nebylo viděti Mělníka a štíhlé jeho věže, nebylo viděti mohutného osamělého dubu, rozpínajícího větve uprostřed svěžího koberce lučiny. Obříštevští přemýšleli stále, jak by okolí domečku upravili a pobyt v něm básníkovi zpříjemnili. Nabídli se tudíž působiti k tomu, aby několik stromů — ma-

*) Několik momentů z knihy Karla Novotného (nakladatelství Hejdy a Tučka)

jetek panství — bylo poraženo, a tím otevřen volný rozhled po kraji přímo z oken Čechovy pracovny. „Zničiti tolik stromů pro rozkoš mou?“ — pravil mistr a doložil hned své rozhodné „nikdy“, a hradba stála dál. Ale ne dlouho. Svatopluk Čech měl lásku ke stromům, ale Obříství stejně silnou sympathii k Čechovi. Rozhodl-li Čech: stromy zůstanou! — řekli si sousedé: stromy padnou! A padly!

A jakým byl k stromům, byl i ke zvířatům. Na ostrově hnízdil párek sov. Čech projevil přání, že by rád pozoroval podivné ty ptáky za soumraku. Mlynář pozval pana Čecha na večer do starého mlýna, a když se setmělo, vydali se všichni na ostrov. Sovy nezvyklou návštěvou probuzené, polekaně skuhraly. Tušily nebezpečí. Tloukly křídly do větví stromů a divoce dorážely na rušitele nočního ticha. Těm zdálo se, že ocitli se v tajemném okruhu čarovné moci, a zvláště Čech se zatajeným dechem sledoval počínání nočních dravců, již chránili svá mláďata. Za hrozného pokřiku ptáků vyšplhal se synek mlynářův na strom a v malé chvíli přinesl Čechovi čtyry mladé sovy. Svatopluk Čech viděl je v životě poprvé. Líbily se mu, hladil hustým chmýřím porostlá ptáčata, díval se do jejich velikých, nedůvěřivých očí. Po chvíli žádal studenta, aby mladé sovy opět do hnízda uložil.

V Obříství Čech záhy zdomácněl. Málo bylo ho vídati. Robotil v prvních letech ve své zahrádce, sázel, rýpal hroudovitou prst a vydával novou knihu za knihou. Křoví na zahrádce houstlo a zakrylo úplně žlutým pískem posypanou pěšinku, po níž Čech chodíval a o svých básních přemýšlel. O tom, jak Svatopluk Čech včelařil, citována R. J. Kronbauerova kapitolka, uveřejněná svého času v „Máji“, stať „Po stopách Svatopluka Čecha“ napsal pro knihu MUDr. Duchoslav Panýrek, ze které cituji tuto charakteristickou drobnost: Kterýs obchodník vyžádal si od dědiců Čechových, aby mohl podnik svůj označiti „U Svatopluka Čecha“! Rodina neznajíc osoby té, v předpokladu, že neběží o zištné vykořistění obecné úcty k památce Čechově, přivolila — když však vyšlo na jevo, že jméno má sloužiti k odbytu zboží jednotlivce, tedy pro dobro kapsy, pro spekulaci — obecenstvo samo vycítilo, že se tu zneužívá jména básníkova ku prospěchu osobnímu a vynutilo si odstranění nápisu, jenž v tomto případě byl profanací — vytlučením oken. —

V červenci r. 1903 objevil se v novinách inserát, že se prodá v Polabí domek, vhodný pro pensistu. Pan Fr. X. Šesták, c. k. lesní v. v., Riegrův pamětník, dopsal na chiffru a obdržel odpověď od — Svatopluka Čecha. „Bydlel jsem v domku“ — píše básník — „osm let, po tři roky i v zimě a velmi se mi tu líbilo; stěhuji se jen proto, poněvadž mne osobní poměry přiměly, abych si vyhledal stálé celoroční bydliště u samé Prahy, za kterýmž účelem jsme si koupili se sestrou něco v Troji.“ O nesmírné důkladnosti Čechově podává doklad podrobný seznam, dle kterého domek s celým zařízením novému majiteli odevzdán. Čech popsal tu svou zahrádku do nejmenších podrobností. Na pokraji trávníku je studna — píše básník v seznamu — prkny pokrytá, s litinovou pumpou a se sudem před ní do země zapuštěným; nad ní nechal jsem uschlý kmen bývalého visutého stromku a po něm i malé besídce z tyčí vedeny jsou čtyři keře vína, prý dobrých druhů, které budou míti za rok nebo dva již hrozny. V přední zahrádce (před domkem a po jedné jeho straně) jsou malé, zimostrázem lemované záhonky květin a stěny domku jsou zde na špalírech obrostlé vínem (jeden keř má začervenalé a ostatní zelené hrozny), na oné postranní zdi — na západ — jsem víno to vysadil teprve později a bude míti hrozny až snad za rok. Na své zahrádce měl básník: velkokvěté máky, bílé lilie, pivoňky, delfinium, statice, růžově kvetoucí netřesk, jiřinky, slez, keř „srdíček“, bujné krásně žlutě kvetoucí rudbeckie, kosatce, kampanuly, „hořící lásky“, aurikule, orlíček, noční fialy, měsíčky, monbretié (žluté klasy a šavlovité listy). „Prázdný úl (včely letos přes zimu vyhynuly) vezmeme s sebou“ — píše Čech v seznamu — „v Troji budeme míti pro včelaření příhodnější, větší zahradu. Holuby nechali jsme v Obříství všechny; kolik párů jich jest, přesně nevím, jen Vám doporučuji ty bílé (tak zv. „slepičky“), kteří jsou velmi přítulni a z ruky nám zobali.“ Když nový majitel domku po čase zašel na půdu, aby přesvědčil se o stavu a počtu svých holubů — našel prázdný holubník. Holubi, houfně každého dne na dvoreček před zahrádku přiletující, byli holubi po stře-

chách sousedů usazení, a básník sypal zrní — holubům cizím!

Neshody se sousedstvem, jež jen básník takové zcela vyjimečné povahy dovedl snášet a mírnit svou příslovečnou plachostí, stupňovaly se měrou takovou, že novému majiteli pobyt v Obříství stal se nemožným. Bývalý domek Svatopluka Čecha je dnes útulkem obříštevské obecní kuchyně. K.

* * *

MATĚJ ANASTASIUS ŠIMÁČEK. Jeden za druhým, tragicky rychlým tempem odcházejí spisovatelé, jichž prací rostlo a významu nabývalo české písemnictví poslední čtvrtiny devatenáctého věku. Literatura, která ještě včera, ještě dnes takořka byla živoucí, tvořící a bojující, odumírá s nimi a stává se náhle uzavřenou, historickou kapitolou českého literárního vývoje. Je to kapitola bohatá chtěním i vykonanými činy, naplněná prací i úpornými zápasy. V roztříštěnosti literární, ve které toneme, a ve kvapu současného života rádo se ovšem zapomíná. A vlny nových myšlenek a nových směrů valí se i přes hlavy žijících ještě a pracujících. Proto také na Matěje Anastasia Šimáčka při nenadálé zprávě o jeho smrti nejživěji a nejvděčněji vzpomněli čtenáři a spolupracovníci starého Šimáčkova Světozora, listu velmi sympathického pro pokrokové jeho stanovisko a pro svěžest, s jakou byl redigován. Jeho redaktor, zesnulý M. A. Šimáček, dovedl sloučiti ochotu k autorům a pochopení mladých snah spisovatelů, pokoušejících se o vstup do literatury, se svérázem vlastní osobnosti, která Světozoru dodávala pevnou literární linii. Tehdy byl M. A. Šimáček mužem jaré síly, jehož temperamentu, životní zkušenosti a vzdělání naturalismus, založený na podrobném studiu všedního života, byl živlem velmi přirozeným.

Tehdy psal své romány, povídky a dramata z cukrovarů, ponuré obrazy, jichž základní šedivý ton místy jakoby mimoděk byl zabarvován rudými zásvity sociálních problémů, jichž kontury jsou však nakresleny tvrdě a energicky. Povolání spisovatelovo a prostředí, v němž mu bylo žíti, dalo Šimáčkovi vděčnou, u nás do té doby nezužitkovanou látku, která v naturalistickém jeho zpracování byla pro české písemnictví objevem. Šimáček vybral ze svého okolí několik rázovitých postav a přetvořiv je šťastnou a pevnou rukou v literární figury, postavil je do svého románu i do svého dramatu. V té drsné malbě továrního života kotví Šimáčkova síla, která tehdejší čtenářstvo fascinovala. Bystrost jeho postřehu a přesnost realistního jeho podání osvědčila se také po jeho návratu do Prahy, když vydával pseudonymem Martin Havel podepsané obrázky života městského, „Ze zápisků phil. stud. Filipa Kořínka", dílo, bohaté podrobnostmi a rádo hojně čtené, ale již bez té strhující síly jeho románů továrních. Tři poslední jeho velké práce: „Světla minulosti", „Lačné srdce" a „Chci žít" už nevzbudily té pozornosti, ač právě v nich dopracoval se vrcholu své tvorby, prohloubiv je psychologicky i ideově. Ale byly již jiné časy. Vítr vál zas odjinud, a mohutná, překonávající bezprostřednost jeho továrních románů tu již nespolupůsobila. V dramatě stojí Šimáček literárně nejvýše ve „Světě malých lidí", obraze života cukrovarského, a dramaticky ve hře „Jiný vzduch", která při svých vynikajících kvalitách prozrazuje autorův úmysl napsati hru problémovou. Svými pracemi i svým pokrokovým působením v redakci Světozora stal se M. A. Šimáček jedním z představitelů literárního snažení své doby. Šimáčkův literární význam a jeho zásluhy byly také uznávány a budou časem znovu a po právu oceněny až bude účtováno s ukončenými periodami našeho literárního vývoje. M. A. Šimáček narodil se v Praze r. 1860, studoval chemii a stal se úředníkem venkovského cukrovaru, vzdal se však svého místa, vrátil se do Prahy a věnoval se literatuře. Redigoval Světozor od r. 1884 až do jeho zániku r. 1899, od r. 1890 pak až do své smrti Zvon. Do Národní Politiky psal referáty divadelní. Byl i osobně milým druhem, a veliká účast literární obce české na jeho pohřbu neplatila toliko vynikajícímu spisovateli, ale i dobrému příteli, jehož jméno zapsáno bude čestně v literárních dějinách českých i v srdcích jeho přátel.

NA PAMĚT ŠEDESÁTÝCH NAROZENIN JAROSLAVA VRCHLICKÉHO. Premiéra „Midasových uší" byla před třiadvaceti roky. Za tu dobu všechno se změnilo — skoro všechno pomřelo. Bude asi málo pamětníků této premiéry. Nezapomenutelný komik Frankovský, jenž hrál roli rybáka, rozstonal se po čtvrté reprise, a veselohra Vrchlického už se nedostala na scénu. Národní divadlo vybralo ji k slavnostnímu představení. Veselohra má svoje ctitele. Chef činohry Jaroslav Kvapil patří mezi ně. Cení ji nesmírně pro její jemný, ušlechtilý humor, pro její skvostnou satiru. Rozumí se samo sebou, že se dala očekávati největší péče při výpravě hry, která poskytuje několik znamenitých momentů, aby se mohl režisér vyznamenati. Kvapil dostál plně své povinnosti. Veselohra objevila se v báječném rámci. Není vskutku ani myslitelna splendidnější výprava. Oku zrovna lahodila kyprá zeleň břehu, na jehož svahu první akt se odehrává. S týmž úspěchem setkala se režie v následujících aktech — druhý lahodil věrností ve stylu i nádherou jemně zladěných barev, ve třetím viděli jsme krásný zahradní prospekt.

A přece jenom způsobilo nám toto slavnostní představení bolestné překvapení. Teď, po slavnosti, namítá se, že prý volba kusu nebyla právě nejšťastnější. Slyšel jsem jmenovat všechny dramatické práce — s tou by bylo Národ. divadlo pochodilo líp, míní jeden — s onou bychom se byli sotva dožili takového zklamání — míní druhý. Dokonce i „Julian Apostata" dostal se v toto čestné pořadí.

Vězí smutný úkaz, že o slavnostním představení na paměť šedesátých narozenin byly v hledišti veliké mezery, jenom ve volbě kusu? Komu chceme namlouvat, komu chceme nalhávat, že toho je vinno — herecké provedení veselohry? Teď to odnese p. Mušek, že nehrál rybáka tak, jako ho hrál nebožtík Frankovský, pan Váňa, že byl pan Mošna docela jiný. Není také hany na

výkonu p. Deyla, není příčiny, tvrdit, že pan Matějovský byl horší než pan Vojta Slukov. Nemluvím již o médské princezně slečny Odstrčilové, poněvadž stojí ve stínu, který na ni vrhá její předchůdkyně (slečna Hanna Kubešová). Ostatně, dejme tomu, že představení nedopadlo tak, jak dopadnouti mělo. Kdo to mohl napřed věděti? Či už máme tak zdrcující nedůvěru k celému našemu činohernímu souboru? Kam bychom došli, kdyby toto mělo býti pravdou!

Kdo četl v minulých dnech naše noviny, revue a publikace, řekl si jistě s plným uspokojením: „Jsme přece jenom národ uznalý a vděčný." Šedesátých narozenin velikého básníka vzpomenuto bylo vskutku způsobem okázalým.

Není časopisu, jenž by byl opomenul súčastniti se pietního aktu. Psali jsme s jarou ochotou, a není snad pochyby, že bylo čteno také, co bylo vytištěno. Je tomu takřka jenom několik hodin, co jsme byli svědky této všenárodní glorifikace.

A výsledek! Národní divadlo vypraví veselohru, která čtvrt století dřímala v archivu — a nám bylo, jako bychom přišli na requiem! Kdyby byli přišli do divadla jenom všichni ti, co o Vrchlickém psali — divadlo bylo plno! Co to znamená? Znamená to především, že ta velebená sedmá velmoc má také tu a tam svou Achillovu patu. Tolik článků, tolik studií, tolik slov.. a tak málo vlny! Volili jsme na oslavu veselohru básníkovu — a domů jsme se ubírali v kormutlivé náladě.

Nebylo toho dne Národní divadlo — toho dne byl opuštěn Jaroslav Vrchlický! K.

PHC. PAVEL NEBESKÝ zemřel a s ním odešel z řad našich muž skromný a obětavý, nadšený a nezištný. Vlny života nesly jej pestře z jednoho oboru působnosti do druhého: byl studentem, hercem, režisérem, novinářem a spisovatelem, bibliotekářem a dramaturgem. Ale v každé z těchto funkcí svých uplatnil se Nebeský cele a svědomitě, maje na zřeteli vždy jen dobro věci a prospěch českého lidu. Poctivostí posvěcena byla celá jeho činnost, ať menšinová, ať literární. Plodem této byly drobné práce belletristické, veršem i prosou, a neustálý styk s divadlem byl mu podnětem i ku tvoření dramatickému. Také o libretto se pokusil zpracováním Čechova „Lešetínského kováře" a osvědčil se rovněž jako překladatel mnoha textů operních, jichž výčet ovšem není účelem této již pohrobní vzpomínky. Ta nechce býti rozborem ani kritikou životního díla, ale jen tlumočníkem smutku nad ztrátou nadšeného pracovníka, kterého smrt předčasně skosila. Zásluhám Nebeského vděčná bude paměť! —ttl.

JAROSLAV VRCHLICKÝ poslal kdysi p. soudnímu radovi, spisovateli Antonínu Schulzovi z Loun (Luna) pohlední lístek s tímto distichem, které otiskujeme, jak na lístku je rozděleno:

Zrozený v měsíci
k slunci jsem
zatoužil perutí písně,
nevlídný záhy,
ach, los, ku zemi
zpátky mne vrh.

PŘED PREMIÉROU ŠIMÁČKOVA „JINÉHO VZDUCHU." Za kulisami Národního divadla udála se před lety tato epizoda. Josef Šmaha měl režii nějakého bezvýznamného kusu. Hnal to, aby bylo představení co nejdříve u konce, hnal to tak, že si toho herci povšimli.

„Prosím tě, kam pak máš dnes vlastně namířeno?" ptal se Jakub Seifert.

„Na zpěváčky!"

„Aj, aj . . . a kam pak?"

„K Palmům."

„Snad ne naposledy s Mošnou?"

„Kdo půjde ještě?" ptá se Seifert.

„Kubešová a Welsová."

Jakub Seifert spráskl ruce. Tohle byla ovšem novina! Kubešová a Welsová — dvě divadelní jeptišky — půjdou na zpěváčky! Někdo to zaslechl a za chvíli kolovaly za kulisami historky různých variací. Byly vším možným navinulé. Jedna z nich měla čtveráčky potouchlý osten proti Jindřichu Mošnovi, jenž, jak známo, leta letoucí u Palmů bydlel a pro svou zálibu ve spořivosti tak leccos musil přeslechnouti. Kdosi udělal totiž vtip, že dámy a pánové z činohry, ba dokonce několik spisovatelů jdou k „Palmům," a že všechno platí — Mošna! Druhého dne byla toho plná Praha, Povídaly se, vlastně šuškaly zajímavé klípky. Páni literáti a herci, a nejen to, paničky pánů literátů a herců (ba víc, mladé herečky od Národního divadla) chodí prý do šantánů, na zpěváčky. Včera na př. byl tam spisovatel M. A. Šimáček s chotí, režisér pan Josef Šmaha také s chotí, slečny Hanna Kubešová a Karla Welsová, Jaroslav Kvapil. — Nikdo neměl dosud potuchy, co znamenají tyto podivné spády. Teprve po premiéře Šimáčkova „Jiného vzduchu" se všechno vysvětlilo. Jeden akt hraje v lokále, v němž svoje posluchače obveselují pražští zpěváčkové. Jdou se tam také podívat dvě děvčata z „Jiného vzduchu — Helena a Žanka. Po přání autorově přiděleny role slečnám Kubešové (Helena) a Welsové (Žanka). Helena deklamuje na podiu, Žanka dominuje v auditoriu. Herečkám šlo o to, prostudovat ovzduší hry. Slečna Kubešová zatoužila poznat falešnou deklamaci panenky divadlem pobláznéné, Welsová by zase ráda viděla manýry koketní sirény ze zakouřeného hlediště. Paní Šmahová byla jim gardedámou a M. A. Šimáček, jenž ovšem měl na exkursi nejživější zájem, připojil se se svou chotí. Šmaha se přihnal k Palmům po představení — a poněvadž Jaroslav Kvapil byl všude tam, kde se objevila slečna Kubešová, rozumí se, že nechyběl ani u Palmů. Při premiéře bylo to ovšem znát, že dámy konaly studia na pravém místě. Pochválilo je publikum, povšímla si originálních figurek kritika.

Dr. R. J. K.

ČESKÁ EPIKA. Výbor z výpravného básnictví české nové doby. Uspořádal F. S. Procházka. Nákladem „Unie".

Po bok „České lyře", velké moderní anthologii české lyriky, jež záhy vyjde již v novém vydání, staví nyní F. S. Procházka stejně obsáhlou a bohatou sbírku větších

i menších básní epických, již rozdělil na vlastní epiku, dále na ballady, romance a legendy a konečně na oddíl, v němž dominuje ironie, satira a humor. Rozdělení to nepokládám za nejšťastnější; leccos, co je v prvním cyklu, patřilo by spíše do cyklu druhého a naopak a leccos snad dokonce spíše v rámec anthologie lyrické. Bylo by snad bývalo lépe děliti celek v ballady, romance a legendy, genry a obrázky, básnické povídky, rhapsodie a posléze satiry. Ale konečně — účel sbírky je i tak dosažen, dáti čtenářstvu bohatý výbor poesie, v níž epický živel převládá. Výbor Procházkův je sebrán s velkou pílí a znalostí české poesie od dob Nerudových, se zřejmou snahou po spravedlnosti a objektivnosti ke každému a všem (a to je vzácný úkaz v našich poměrech!), s uměleckým vkusem a velkou láskou k české poesii. Pořadatel, sám básník, dovedl vycítiti půvab i v číslech, jež by méně jemná ruka byla na škodu věci odhodila; nemohl arci vybírati než dle své chuti a svého sklonu, a přece podařilo se mu podati soubor bohatý a pestrý, knihu, jež může býti čtenářstvu hlubokou studnicí poesie, podnětem k studiu jednotlivých autorů, k měření a srovnávání.

Méně než sama práce pořadatelova, jíž vzdáti sluší všecku chválu, uspokojila mne předmluva či úvodní studie p. Miloslava Hýska. Zdá se mi, že spisovateli nepovedlo se vystihnouti celý rozvoj české epiky od ballad z doby probuzenské až do velkých epických celků básní Čechových, Vrchlického a Zeyera, že opomenut byl vliv školy realistické na českou poesii epickou a že ani snahy po eposu velkého stylu, jak se vždy znovu objevovaly a objevují, nedošly tu náležitého ocenění. Povšimnouti si blíže jednotlivých, velkých básní epických byla tím větší nutnost, že anthologie sama nemohla nic z nich podati, nechtěla-li se spokojiti s fragmenty. Studie neuvádí ani jediného díla Zeyerova, Čechova a Vrchlického a přestává jen na stručné, ale málo dokonalé charakteristice. Říci na př. o Vrchlickém, že zpracoval své epické látky hned s pochopením filosofa, hned s roztoužeností pěvce lásky a hned konečně s vtipem a humorem životního labužníka (!), je lesklá fráze, která mnoho nepoví o autoru Legendy o sv. Prokopu, Bar Kochby a Hilariona. Rovněž slušelo si podrobně povšimnouti větších básní Svobodových, Sovových, Kaminského, Suchého, Legera, Machara, Velhartického, jenž vůbec, ač pouhý epik, není ve výboru zastoupen. I samému pořadateli anthologie stala se tu křivda, jeho Král Ječmínek zasloužil si v článku plné pozornosti. Také jednotlivé úsudky p. Hýskovy nejsou vždy dosti uváženy. Jest dosti odvážno mluviti o tom, že poesie epická v Čechách od let devadesátých téměř neexistuje, když dějí se stále nové pokusy o velké epos (Velhartický, Suchý, Rokyta, Procházka a j.).

Rais nevydal obsáhlé sbírky epické, nýbrž pouze dvě menší knížky epické pro mládež. U K. Legera nenastal obrat k epice ještě později než u Procházky, byl epikem hned ve své první knize a nepřestal jím býti ani v druhé a třetí. Výrok, že L. Quis (jenž jako epik, skladatel Pohádek o Honzovi, Třešní atd. v studii připomenut jen jménem) je pokračovatelem(!) Havlíčkovým, je neodůvodněný nebo nejasný. J. S. Machar nestal se epikem teprve posledními knihami („kdysi výhradně lyrik"); spisovatel docela zapomněl tu na jeho Magdalenu.

Pořadatel, jenž přečísti, ztráviti a zmoci musil tak obsáhlý materiál, skládaje pečlivě a pracně svůj výbor, byl by dobře učinil, kdyby sám byl případným článkem docelil obraz, který podává jeho anthologie. —a—

INTIMNÍ DIVADLO. Smíchovská divadla nelekají se konkurence — kinematografu! Jdeš v neděli odpoledne, jdeš večer do areny — mají vyprodáno, jdeš do Intimního divadla, mají vyprodáno — odpoledne i na večer! Není možno, nepodivat se na kusy, jež prokazují tak vzácnou přitažlivost. V Intimním divadle našli zas líbivý kus, komedii, která by mohla býti libretem k pantomimě filmů. Věnoval jsem pozornost publiku. V hledišti bylo hrobové ticho. Sentimentální romantika „Londýnské mlhy" chytla důkladně. Nedovedeš ani pověděti, v čem vlastně vězí kouzlo líbivosti. Lidé sedí na svých sedadlech jako přikováni — nemohou se dočkati pokračování. A co se děje na jevišti? Bohatý člověk, jenž neví nudou co počít, pošle pro slabomyslného chudáka, posadí se s ním ke stolu, hoduje s ním, baví se s ním — a než se naděješ, jsi sám v pasti. Ale rozmar boháče přinese jiné ještě překvapení. Také drožkáře si pozve nahoru, a konečně vyloví z mlhy i svou bývalou milenku. A teď to jde ráz na ráz — tulák prchne s děťátkem milenčiným, dojde k honbě za oběma, pak do toho přijde oficielní milenka, scéna s nadutou paničkou a bývalou milenkou, sentimentální dorozumění obou milenek, a na konec — svatba s opuštěnou láskou.

Před dávnými a dávnými lety psával jsem o smíchovském divadle. Byl jsem dlouho sám, jenž divadlu a kulturnímu jeho snažení věnoval pozornost. Ale cestičku jsem svou vytrvalostí vyšlapal. Dlouho jsem nepřišel na druhý břeh. Byl jsem za to mile překvapen změnami, jež tu nastaly. Popelka dostala svoje střevíčky. Pan JUDr. Karel Švanda ze Semčic našel si pro Intimní divadlo výborného pomocníka. Je jím p. Antonín Fencl, jenž divadlo důkladně provětral. Viděl jsem ho po prvé na scéně. Hrál rozmarného boháče. Líbily se mi zejména ty momenty hry, jež nutno hráti s jistou nenuceností, ba s nonchalancí a s nádechem humoru. Dobrý byl p. Václav Javůrek v roli drožkáře. Některé drobnosti svižně provedl p. Třebovský (sluha Tomkins). Pěknou studii podal p. Merten. Kus nekus — ale role tuláka je vydatná. Je to hřeb, na němž celá komedie visí. V tulákovi je víc instinktu než rozumu a intelligence. — Pan Merten dobře to postřehl, ale měl by mu dáti trochu srdečnosti. Šel jsem se podívat do divadla také na smíchovskou heroinu paní E. Švandovou. Viděl jsem pouze její substitutku sl. Pelzrovou. A také jsem poznal sl. Iblovou. Své hrdince dala náležitou a publikem vděčně přijímanou sentimentálnost. Režie páně Fenclova projevuje všude prozíravou ruku. Dr. R. J. K.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 21. února 1913. ČÍSLO 23.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

U NEMOCNICE.

Z NOVÉ KNIHY „LÉKAŘSKÉ MOTIVY" J. JAHODY.*

U ponurých, karbolem napitých, přísných a bezcitných stěn,
jak zlekaná pěnkavka, prudce když schoulí se k hrudě,
se přitisklo drobounké děvčátko, zapadlých předměstí plen,
kde samo i slunce v tvář hází své růže tak chudě,
kde mládí je šedivým přízrakem, chorobných kuřátek hrou,
kde o smích se krucifix na stěně, revolver v zásuvce prou,
kde láska je planým jen vínem, jež na hlučných peronech vadne,
kde štěstí je písklavé mládě, jež s hnízdečka do trní spadne
a život je odranou knihou, z níž vytrhnut mnohý je list, —
když naděje jistě ti splnění přeludů v myšlenkách kreslí
tu najednou několik stránek tu schází, — nemožno číst,
a znovu zas potřebí v kalužích opřít se vesly
a na čisté, volnější vody je člověk zas přinucen plout,
však v ztracené důvěře člověk je zanesen v zátočin kout.

Z těch zapadlých, neznámých předměstí řady jdou k nemocnic smutku,
jak v podsvětí duše jdou nemocným, váhavým krokem,
dav šťastných a bohatých staví se rychle k nim bokem, —
vždyt život si zakalit přízrakem bídy, je nesmyslem vskutku!
Nač požitky života prochvěti úděsem žalostí zlých,
když možno je vyhnout se, obejít, z daleka minout,
když chudoba, bolest je protivnou výčitkou, právě jak hřích,
zvlášt nutno-li prapórek soucitu v úkrytu svinout?

Mé drobounké děvčátko, u přísných, ponurých, špitálních stěn,
kam matku ti odvezli k rozsudku ostrého nože,
jímž člověk je teprve na víru nesmírné nicoty křtěn,
ty myslíš teď právě snad na žalné, matčino hoře,
tam za těmi stěnami, které jen mlčí, jak zlekaný bůh,
když jeho zas jménem kněží cos slíbili duši,
ty čekáš, že za mládí červivé nebe ti zaplatí dluh,
že skloní se soucitně k tobě, když bohové hluší
k tvým jímavým modlitbám mlčeli, k sepjatým prstíčkům tvým,
když návalem úzkosti prsíčka tvoje se třásla!

* Vyjde v Nakl. družstvu Máje; viz insert.

Mé drobounké děvčátko, nechápeš ještě, že víra je dým,
že prchavou bludičkou nešťastným v zklamání shasla,
že marno je volat a modlit se k neznámým fantomům všem,
jak marno je soucit a útěchu od lidí čekat.
Jak ty nyní, čekáme všichni, nyjeme v touţení svém
a snad bychom chtěli i v úzkosti pokorně klekat
u neznámých, bezcitných slepého osudu stěn,
jež nalhou nám naději, radostné jistoty sen,
jež neřeknou tajemství, nechají tušiti snad,
že vzkříšení přijde a — zatím se plazí již had
těch bolestných pochyb a nejistých, otravných skepsí,
jež myšlenky nakazí šílených a zoufalství sepsí.

Mé drobounké děvčátko, odejdi od přísných, bezcitných stěn!
Nic neřeknou! Ani se nezchvějí, jestliže vzlykneš!
ba, netuší ani, že ze rtů ti pozalkal zoufalý sten!
Nu, drobounké děvčátko, odejdi od přísných, bezcitných stěn!
Na němotu bezcitných osudu zbytečně zvykneš . . .

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ. Pokračování.

O několik dní později. „Včera byla neděle. Potkal jsem ve vrátkách dvorku, který toho dne zdál se býti trochu spořádanější, Jarynočku, prostřední dceru hospodářovu. Tu, s kterou milo bylo postát s večera u plotu zahrádky a naslouchati sladkému jejímu dětskému štěbetání. Nevěděla o světě, než co to ptáče, které se zpěvem s větvičky na větvičku sedá a z pestrého kvítí se raduje. A hvězdy měla ráda, když začínaly se nebem rozsýpat, jako ta její kuřátka, která se kolem ní sbíhají, jak se na dvorečku objeví. Šla právě do cerkve a měla na sobě své nejhezčí sukénky. Pěkně jí poletovaly nad plnými lýtky, a bílý květovaný kabátec sváteční činil ji onačejší, než když se v režné haleně okolo peci popelila. Ptám se, vezme-li mne s sebou? „Proč ne, vždyt pán je křestan.“ Měli jste vidět udivení bab, chlopů i junáků v bílých dlouhých polotnjankách, když vešel jsem do kostelíka s Jarynočkou, která při své dětské mysli přece na tolik nedovedla zapříti ženu, aby jí z malých jejích očeк netřpytilo se trochu ješitnosti na pánský a k tomu ještě důstojnický průvod. Ale jak do cerkve vešla a mezi ostatní děvuchy se postavila, očí již od oltáře neobrátila. Mne uchvátily krásné staroslovanské zpěvy, a obřad sám, zvláště ona část, kdy kněz s přisluhovači svými zajde v kouři kadidel do vnitřku světiště, za zlacené mříže. Působilo to na mne, který jsem přístupný tajemnému, hluboce mysticky.

Skoro lituji, že již brzy odtáhneme. Uvykl jsem. I na svou bednu, i na vůni ječmene, který jsem byl nucen z opatrnosti uzavřít v pytlích do své jizby, komandérské kanceláře i ložnice zároveň. Bude se mi stýskat.“

Takovým tónem, ne bez smyslu pro barvu postřehů, psány byly záznamy Otokarova deníku, pokud neobsahovaly leckdy jen suché údaje a číslice, týkající se služby nebo mládeneckého hospodářství, prádla, šatstva i jiných účtů. Možný byl na své věci velmi pořádný, skoro puntičkář, a těžké poměry, z nichž vyrostl, naučily ho šetrnosti. Záznamy, možno-li bezpečně souditi ze zlomků zachráněných Klicmanem, byly s počátku hojnější i hovornější. Čím dále, tím stávaly se skoupější, lakonické, mezerovité. Dalo se z nich téměř vyčísti, jak muž, který si je činil, zprvu zřejmě pro svou potěchu, z vnitřní nutnosti vysloviti se, zachytiti viděné, odraz všeho, co jej zajímalo a jakkoli dotklo se jeho duše, z pudu zrcadliti aspoň

pro sebe své názory a myšlenky, jak ten muž naturelu tak vnímavého, citlivého, nadaný vlohami a toužící po rozpětí jejich, postupně stává se lhostejnějším k obklopujícím jej zjevům, zamlklejším a suššim, jednoslabičným, až uzavírá se těsně do svého nitra. Do nitra zklamaného životem, zlomivšího se ve svém chtění, ubitého prostředím.

Zprvu, táhl-li mezi řádky stesk, jako lehká mlha ranní mezi brázdami, vetřel-li se znepokojujícím mlunem do některé věty, vyšlehl-li bleskem z některého slova, vždy zase přirozený odpor zdravého činorodého pudu rozvál a rozprášil ty mlhy, do mezí vykázal nevítaného hostě, který jen v nich, spoután a řízen, stává se blahodárnou silou, v čas utlumil zžíravý požár. Nostalgie, ovládána silným duchem, může být i vzpruhou; zvláště dušim umělecky založeným, a dokud jest jen onen sladkou melancholií, z níž rodí se tvůrčí sny. Možný měl v sobě cosi tvořivého, a dokud neopustila jej poslední naděje, že bude moci jednou, třeba v daleké budoucnosti, rozvinouti ve svém oboru tvůrčí své síly, potlačoval vítězně, byt s velkým napětím duševním, v sobě ono nebezpečné stadium, hrozící každé letoře melancholické, která je prý letorou geniálnosti, stadium, kdy poetický stesk, sladkobolná duma, ono neurčité, co se v nás chvěje polo žalem a polo radostí, po tvrdých zápasech životních a zklamaných illusích může již jen přistoupením sebe nahodilejšího nepříznivého nárazu změniti se v chorobu, v rozvrat čiv, reagujících pak na vše jen smutkem, v jednostrannou zaujatost duševních schopností, vždy netečnějších k světu a škrcených svíravými kruhy skutečných i domnělých bolů, myšlených i vyvolaných konfliktů, a vždy více zapadajících do temných propastí melancholie.

Denník Možného jevil ty zápasy pouze negativně. Měrou, jakou se přitužovaly, halil se v záhadnější mlčení, přerušované jen tu a tam nezadržitelnými výbuchy překypělého citu, předrážděné bolesti nesečleněných myšlenek, jichž pravý a bolestný význam plně chápati mohl jen takový znalec všech útkův a obratů v tehdejším jeho životě, jakým byl Klicman téměř do poslední chvíle. Ač ani on netušil celé tragiky vnitřních těch zápasů, jejich dosahu ani vyústění.

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

U cesty, čekaje, až jejich povoz přejede, stál černoch jako hora a cenil na cizince bílé zuby. Vida vzrušení mladé paní a udivené zraky jejích společníků, usmál se a salutoval.

„Selám alejk, Maksute!“ pozdravil ho doktor Grk, a ústa černochova vesele se rozšířila.

„Specialita Ulcině,“ poznamenal doktor, obraceje se do vozu, „budeme tam již za půl hodiny.“

Brzo objevila se na levé straně pod silnicí šedá kamenitá krajinka a v ní hřbitov s malým kostelíkem.

„Bílá Hora,“ obrátil se opět cizinec na kozlíku, „a to je katolická crkva.“

Pod Bílou Horou ulciňskou rozkládala se pak dlouhá rovná nížina, zabíhající až k moři a dále na levo k řece Bojaně a horám albanským, které se určitě rýsovaly krásnými modrými konturami. Nadmíru úrodné její části přecházely u moře v pískové závěje, porostlé vysokou travou a nízkými křovisky, nad nimiž poletovaly divoké hrdličky.

Koně zbystřili klus, povoz uhnul se na pravo, a překvapeným zrakům cestovatelů jako z kulis vystoupil Ulciň se svými plochými střechami, zamřežovanými haremy a štíhlými minarety.

Za několik minut projeli nejživější ulicí ulciňskou a pronásledováni smečkou výrostků mohamedánských, nabízejících nosičské služby, stanuli před poštovním úřadem.

XVI.

„A teď, kde tady je proslulý Spíro, k němuž jsme doporučeni?“ pravil Verner, když vystoupili z kočáru a čekali, až jim budou sundána zavazadla.

„Za pět minut jsme u něho,“ odpověděl doktor Grk, „nenamítáte-li ničeho proti tomu, dovedu vás tam, je to taky můj cíl — já totiž vždycky bydlívám u něho.“

Verner mrkl na literáta, který poslal hned významný pohled k Tetivovi i mladé paní a tlumil vzdychnutí.

„Už se ho nezbavíme," tiše prohodil k skladatelově choti, když se hnuli, provázeni kromě doktora ještě třemi černými, nepochybně cikánskými mladíky, z nichž dva vlekli zavazadla, třetímu pak paní Vernerová svěřila obě želvy.

Mladá paní odpověděla polozoufalým pohledem a mlčky pokrčila rameny.

„Odevzdávám se do vůle boží," pravil ten pohled i to pokrčení.

Doktor Grk nesl si svůj tlumok sám a vyšlapoval si s Vernerem před ostatní společností. Kráčeli povýšenou silnicí, a malíř div nenechal očí na zajímavých mohamedánských stavbách, plných zvláštního omalování, mřížek a téměř plochých střech, jejichž okapy ozdobeny něžnou řezbou jako krajkami.

Zajímala ho i malá fontana na pravo, ze které se napájeli dva obtížení oslové. Starý, šedivý Turčín bolavých očí a v ohromném turbanu čekal u zvířat a nevlídně mžoural na mimojdoucí cizince.

A již zase překvapená paní Vernerová volala na svého chotě, aby si dal pozor, koho právě potkají.

Byla to mohamedánská žena albanská, nesoucí v pravici hliněnou amforu. Všecka byla zakryta ohavnou tmavohnědou houní, a teď ještě si přitahovala k očím její těžkou kapuci.

„Bula," poznamenal jako mimochodem doktor Grk, když žena přešla, „to není žádná vzácnost, takových tu uvidíte ještě na sta."

A teď opět paní Vernerová upozorňovala.

„Pánové, hleďte — tu jsou zas dva černoši!"

„To je báječné!" odlehčil si Martin. „Tady to vypadá, jako bychom se octli na jiném díle světa." A pln rozmarnosti vysekl oběma černochům žertovnou poklonu:

„Má úcta, velectění pánové!"

Černoši se usmáli a přáli literátovi té kratochvíle. Větší z nich, člověk prastarý, zvedl při tom také ruku k svému fezu, s kterého visel ohromný střapec.

„Toho bych si rád vymaloval!" zatoužil Tetiva. „Jenom jest-li mne neodmítne."

„Neodmítne," prohodil doktor Grk, neohlížeje se, „černoši jsou v téhle věci shovívavější než-li pravověrný Turek."

Zatím vcházeli do úzké uličky, příkřeji se sklánějící, za kterou se ozývalo šumění a hukot. To již krásné moře vítalo jejich příchod. Za další minutu byli na luzném nábřeží ulciňském, a oči jejich byly oslněny obrazem, který před nimi vystoupil jako div.

Před sebou měli rozvlněný zálivek, uzavřený s levé strany nádherným výběžkem Sukou, která však nyní se jmenuje Ratislavou, se strany pravé pak se zvedala vysoko nad ty vlny mořské stará, ponurá ulciňská pevnost. Uprostřed Suky a pevnosti uzavřen byl záliv nábřežím, jehož malebné domy a zahrady svítily v poledním slunci.

„A tu je dům Spírův," upozorňoval doktor, „myslím, že nás již očekává ten znamenitý muž."

„Bodejt by neočekával!" honosně odpovídal Polykarp. „To by tak, aby neočekával, když mu byli telegraficky ohlášeni tak znamenití hosté! Ale neúhonných způsobů není, jen co je pravda, ten znamenitý hotelier, vždyt se slušelo a patřilo, aby nás buď on sám anebo někdo z jeho služebných duchů očekával již prve, když jsme vystoupili z diligence. To se mu taky vytkne!"

Paní Vernerová se ulekla.

„Nechte ho, pane Martine, prosím vás, vždyt jste slyšel, že je podivný, ne, abyste dráždil jeho popudlivost!"

Literát jen mávl krátce rukou.

„Žádné obavy, milostivá paní," kasal se neohroženě, „musíme mu přece vysvětliti poměr mezi námi a jím jako hostinským a vštípiti mu aspoň základní povinnosti dobrého hoteliera. Žádné obavy, opakuji, a kdyby byl třeba jako tygr nebo lev, já ho zkrotím."

Za těch slov zahnuli na levo úzkou brankou do zahrady o několika stupních, nad nimiž asi dvacet kroků dále byl Špirův hotel. Před vchodem stál sedmdesátiletý vysoký muž, kterému jenom velmi málo scházelo do dvou metrů. Byl oblečen v čistou košili, modré černohorské gatě s červeným pásem, bílé vlněné dokolenice a tuhé střevíce. Kabátu ani čapky neměl. Jeho krátké vlasy a kníry byly již notně šedivé. To tedy byl gospodin Spíro.

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK. Pokračování

Růže, z nichž se olej získává, sluje tu bulharsky „trandafil“, turecky djal — je to Rosa Damascena a Rosa moschata červená nebo bílá, o 25—30 plátcích (odtud bulharské jméno tureckého původu trandafil = 30listková).

Sady, vlastně pole, zakládají se z jara neb na podzim, přeorávají se, zbaví se plevele, pohnojí. Sazenice odtrhané ze starých růží vkládají se na 30 cm hluboko do půdy v řadách 1·5—2 metry vzdálených, na to se pokryjí zemí ve výši 4—5 cm; na vrch přijde mrva (hovězí, ovčí nebo koňská). Druhý rok již keř kvete — růže nese 7—8 let. Na to se ořeže, aby vydala nové výhonky. Růže ty kvetou od začátku května do polovice června. Květy se sbírají před východem slunce ještě za rosy, jež brání vypařování se oleje. S pole odvážejí se vozy v pytlech neb osly v koších do boudy (djulapany); zde jsou kotle (kazany). Tyto boudy opírajíce se o svah mají slaměnou střechu opřenou o 2 sloupy, se 3 stran tedy otevřenou. Aby bylo dostatek proudící vody, nalézají se boudy ty v korytech řek; jinde ji dlužno přiváděti. V jedné boudě je 2—16 kazanů. Vlastníci menších polí prodávají růže destilaterům; červené za 40 haléřů za 1 oku (1¼ kg), bílé za 30 haléřů. Růže sbírají lidé domácí nebo najatí, jimž platí za oku 3 h.

Do kazanu vejde se as 70 ok a nasype se do něho asi 7—8 ok a 40—50 ok vody. Při mírném ohni získá se tak 7—8 ok růžové vody. Ze 4 kotlů se výtěžek dá znovu do kotle s 5—6 okami vody a destiluje se po druhé, čímž se získá 4 oky vody s veškerým získaným olejem. Do zbylé vody v kotlích přidá se nová dávka květů a destiluje dále. Získaná voda s olejem stojí 3—4 hodiny v chladnu — olej tu vyplyne nad vodu a sbírá se nabíračkou plechovou nebo stříkačkou. Zbylá voda sluje djulsuju, přichází do obchodu jako silná voda růžová a prodává se tu oka za 30—40 haléřů.

1000 čtv. metrů růžového pole (= djulum) stojí 186 lvů, v druhém roce vydržuje se nákladem 45 lvů — výtěžek je týž. Později při vydržování mnoho nestojí, kdežto výtěžek je co rok větší.

Bílá růže dává více květů, ale má méně oleje, je však vytrvalejší. Oba druhy květů destilují se dohromady, 1 djulum pole dá 400—500 ok květů 9—12 ok červených, 13—14 ok bílých dává 1 moskal = 4·5 g oleje. Na 1 djulum připadá tudíž 180—208 g oleje v ceně 3 K 60 h—4 K za moskal, tedy 160—180 K za 1 djulum. R. 1881 bylo sebráno 1,102.222 ok růžových květů, z nichž vyrobeno 110.220 moskalů t. j. 460 kg růžového oleje v ceně 250.000—300.000 lvů.

Sídlem bulharského obchodu s růžemi je Kazanlyk. Když jej krajan náš p. Skalák navštívil, byla to dlouhá křivá ulice z dřevěných chalup, v nichž dva domy obchodníků s růžovým olejem vypínaly se jako paláce, stejně jako gymnasium zdejší. Za mé návštěvy je tu však již množství výstavných domů a celek činí dojem čistotný. Olej zdejší sic nepatří k nejlepším. Německé obchodní domy z Cařihradu vysílají sem co rok své agenty, kteří koupí zde přes polovinu výtěžku — z Rakouska sem nepřijde nikdo — my jej, od Slovanů vyrobený, překupujeme valně zdražený od Němců. Větší obchodníci dávají rolníkům, jako u nás cukrovary na řepu, na růže zálohu a určují si pak i cenu.

Dovoz geraniového oleje, jímž se olej růžový porušuje, je do Bulharska sice zakázán, přiváží se ho však sem hojnost a mísí se s růžovým olejem hned při destilisaci v malém. Obchodníci pak také přidávají tu přísadu — olej pak vypadá podle toho.

Olej musí při 16° C zmrznouti a nakapán-li na poloklížený papír, musí se úplně vypařiti nezůstavuje mastné skvrny. Destiluje se v prastarých primitivních nádobách — dokonalé destilační stroje, jež sem z Paříže přivezeny, leží ladem, ježto se v hadovitých trubicích chladicích ztrácí mnoho drahého materialu. Také tu neumí lid takové přístroje obsluhovati.

Mimo olej vyrábí se tu též růžová voda (pro firmu Lubin a Co. v Paříži). Na ni béře se 12 ok květů, 8 ok růžové vody a 12 ok oby-

čejné vody. Z tohoto množství se oddestiluje 13 ok, z nichž prvních 5 dává zhuštěnou vodu, 8 ok dalších užije se k destilaci s novými květy.

Mimo to se zde i růžové květy suší a vyvážejí pro pařížské voňavkáře. V Bulharsku připravuje se z nich i „djulovo sladko“, zavařenina jakás, kterou se k čaji častují hosté — i nám jej podal velkovýrobce k černé kávě.

V celém jižním Bulharsku vyrobilo se r. 1881 376.148 moskalů = 1700 kg růžového oleje v ceně as 1,000.000 lvů. Vyvezeno z Bulharska oleje r. 1890 3164 kg, tohoto roku pěstován djul na 26.976 djulumech.

Před válkou bulharsko-tureckou byl olej mnohem levnější (2 K 60 h — 3 K za moskal) a i po válce pěstění růží velmi se rozmohlo.*) Když je výtěžek bohatý, klesá cena oleje až o 50%.

I v domácnostech chovají olej, obyčejně zásobu několik kilogramů. Tvoří i část věna (zastry) nevěsty.

Lipská firma Schimmel a Co. rozšiřuje plantáže růžové a chce bulharský olej vytlačiti.*)

Poeta jenž odjíždí v červnu do Bulharska představuje si ovšem povodně růží, plnící vzduch opojným, sladkým dechem — sní o procházkách se švarnými Bulharkami jako uhel černých vlasů, jako plamen hořících očí, jako růže planoucích tváří. Čeká, že vzduch bude voněti růží, že celý obzor bude se rdíti záplavou květů — a zatím? Uvidí — aspoň v červnu i později — pole ovadlých poprášených světle zelených listů, většinou již prosychajících nebo prožraných hmyzem.

Přijde o illusi.

A to je to nejsmutnější, zvláště pro duši poetickou.

* Je jich tu více než dvakráte tolik co před válkou.

*) V. Skalák, lékárník v bulharském hlavním městě Srědci (Sofii) napsal před lety do „Časopisu českého lékárnictva“ cestopis „Růžovým polem balkánským“, z něhož, jakožto z práce znalce některé podrobnosti o výrobě růžového oleje v Bulharsku čerpány.

FEUILLETON.

DVA VEČERY.

ZE VZPOMÍNEK NA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO, NAPSALA TEREZA SVATOVÁ.

„Tvá loď jde po vysokém moři,
v ně brázdu jako stříbro reje,
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —
Já samotním, jsem na ostrově,
ohýnek topím, rybku lově
zasedám na břeh za večera.
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —“

Tak napsal věrný přítel Vrchlického Albert ve své básni, kterou věnoval velikému poetovi v knize rovněž jemu připsané.

Není skutečně na celém širém světě rozlehlejšího oceanu, není vyšších a mohutnějších vln než kterými brázdila jeho nádherná, kouzelná loď!

Ty líchy stříbrné a zlaté jako zářící sít pokryly půl světa a zázračná splet jejich oslňuje udivené zraky a přemáhá mysl toho, kdo taje jejího čarovného pletiva snaží se proniknouti.

Jen rekové bájí, jen princové z pohádek vozící koráby přetížené drahokamy, zlatem a perlami tanou nám na mysli při pomyslu na zemřelého krále českého Parnassu.

My osobně vzpomínáme těch dob, kdy zesnulý básník odkládal svůj vznešený purpur a přijížděl do tichého městečka obklopeného zelenými kopci a černými šumícími lesy, aby zde v delší přestávce prázdninových dnů pookřál a si odpočinul.

Do těch dnů významných letí naše vzpomínky.

Je tomu dávno již, když ponejprv v průvodu své mladé choti a malinké dcerušky zavítal do našeho rodiště!

Vzpomínáme jaký rozruch způsobila v obyvatelstvu města tak vzácná návštěva a jak rozčeřila tichou hladinu života maloměstského.

A nejen tenkráte i později vzrušoval Jaroslav Vrchlický příchodem svým všechno naše sousedstvo.

Ráda vídala ho celá naše obec ve svých zdech a s projevy obzvláštní úcty vítalo ho naše občanstvo.

Však on milý náš mistr brzy se dal vždy v městě viděti.

Záhy po příjezdu a dříve než se kdo nadál, byl již nahoře v městě. Rád hned prvního dne vykonal návštěvy u přátel a známých, rád postál na náměstí, rád poseděl na lavičce před některým domem, rád pohovořil s každým, kdo se mu přiblížil.

Vždy vlídný, vždy přívětivý vyslechl ochotně každý rozhovor.

Zdomácněl u nás tak, že neušlo mu zmizel-li během roku z některého štítu známý nápis neb objevil-li se tam nový; hned se vyptával, proč ta neb ona živnost přešla z ruky do ruky?

Se živým zájmem sledoval drobné události, které se v městě přihodily.

Po několika návštěvách znal Jaroslava Vrchlického celý náš kraj. Vyjížděli hosté Albertovi denně do krásného okolí a často daleko do orlických hor.

Večery trávívaly se obyčejně doma a to zvláště v posledních letech života hospodářova. Tu sesednuti po večeři ve veliké „selské světnici" bavili se různým způsobem, ale vždycky srdečně. Jak rádi těch časů vzpomínáme!

Za návštěv mistrových míval on hlavní slovo. Rád vypravoval a snažil se vždy, aby podal věc co nejzajímavěji, at to byl již hovor literární nebo politický anebo pouze nějaký ten pražský klípek, zajímavé to bylo vždy. V líčení něčeho žertovného neb dobrodružného býval hodně drastickým a úmyslně „přestřeloval". Stalo se častěji, že uprostřed jeho vypravování dal se někdo do smíchu, to že asi tak hrozné nebylo — to že vzácný mistr snad mnoho barvy nanáší? Tu se vypravovatel usmál tím dobrým a jen sobě vlastním úsměvem; modré, přívětivé oči jeho šelmovsky zakroužily po společnosti a hned bez odporu se přiznával, že je pravda — trochu že vypravování již „vyšperkoval", ale jen proto, aby se to líbilo.

Dnes po létech na dva večery, rázem svým tak od sebe rozdílné, sobě vzpomínáme.

Byl-li ohromný stůl „selské světnice" úplně obsazen, byla společnost již hodně četná!

Tu se stávalo častěji, že se hovor dělil. U jednoho konce stolu se na př. hlučně politisovalo a u druhého se mluvilo o věcech politiky úplně vzdálených.

Mistr Vrchlický rád sedal tak uprostřed, byla-li společnost četnější, a zúčastnil se obyčejně hovorů obou.

Toho večera, na který vzpomínáme živě, debatovalo se u horního konce o nejnovějších událostech v parlamentu, zatím co na opačné straně tišeji hledala se krásná slova.

Bylo to v době, kdy Albert chystal do tisku svazky překladů „Poesie aus Böhmen".

Pracoval úsilovně po celé prázdniny.

Mnoho se v rodině mluvilo o této jeho práci a celý dům tonul jaksi v záplavě slov a rythmu. Někdo pronesl, že krásně znějící slovo jest také německé slovo Nachtigal.

Mistr, ačkoliv se zúčastnil hovoru politického, honem se obrátil a přisvědčil, že je to opravdu slovo pěkného zvuku.

„Písmeny g a l v jistém složení mají velikou účinnost. Zvláště písmeno l je libozvučné."

„Má měkkost, ohebnost a i nuanci smutku v sobě tají."

Kdosi se rozpomenul na jistý sonet Vrchlického a recitoval jednu z jeho řádek:

„Loď bez ohlasu kalnou vlnou pílí —"

Mistr přimhouřil oči a za hodnou chvíli přisvědčil.

„Vidíte, že mám pravdu," řekl s úsměvem.

Poznal svoji znělku, svého Boecklina a jeho „Ostrov mrtvých".

Za chvíli se rozbouřené vlny politiky u hořejší části stolu stišily a hovor obrátil se všeobecně jiným směrem.

Hovořilo se o právě vyšlém společném vydání překladů Sládkových a Vrchlického: „Lorda Byrona Hebrejské melodie".

Vrchlický měl ze zajímavé této publikace srdečnou radost.

A jak byl prost v srdci každé závisti, chválil horlivě překlady Sládkovy.

Některými básněmi byl přímo unešen.

„Nikdo druhý, nikdo u nás lépe by to nedokázal," tvrdil, listuje v překladu nám právě přivezeném.

Požádal Alberta, který výborně recitoval, za přečtení některých slok.

„Na příklad toto — je-li možno mysleti si dokonalejšího a přilehavějšího převodu —“

A Albert četl:

„V mé duši chmurno — harfu vem,
ji snesu ještě v těchto dnech;
a tichotklivým rokotem
z pod lehkých prstů znít ji nech.“

„Ano, ano, harfa rokotá!“ vyrazil mistr hned po přečtení sloky. „Já napsal: „Z pod prstů lehkých úderem“ — a to není harfa, to není dobře. Teprve nyní to vidím.“

A zase listoval a tužkou dělal poznámky u některých básní.

A Albert znovu musil čísti „Píseň Saulovu před bitvou“.

„Vůdci a oděnci! — sklá-li mne meč,
zástupy Páně jak povedu v seč,
nedbejte mrtvoly — král si to buď:
pohřbete ocel svou těm z Gadu v hruď!“

Vrchlický znovu vychvaloval účinnost úsečné formy Sládkova překladu a bez žárlivosti tvrdil, že i v tomto případě je vlastní jeho překlad slabší.

Konečně všecek rozpálen vzal knížečku a četl a četl skoro všechna čísla.

Na konec rozhodl, že palma náleží Sládkovi.

Když odešel do svého pokoje, poznamenal o něm jeden z přítomných učenců, že je velkým ve skromnosti a skromným ve velikosti ....

Výkřičníky a otazníky v knize tenkráte rukou jeho tam učiněné, drahou a vzácnou jsou nám po něm památkou.

* * *

Celý týden pršelo a nemohlo se skoro ani vyjíti; zvláště večer, kdy příkré a rozmoklé cesty parku byly dosti neschůdné.

Jako zaklet v šero a mlhu smutně vyjímal se osamělý dům na kopci.

Prázdniny chýlily se ke konci a hostů bylo již na mále.

Těm, kteří vzdor nepříznivému počasí zůstali, začínalo býti vespolek nudno.

Zvláště po večeři, kdy hovor během dne již dosti vyčerpaný, citelně váznul.

Stále zábavným nedovede býti nikdo a vytrvalá duchaplnost unavuje také.

„Musíme si něco vymyslit,“ řekl jednoho rozmoklého odpoledne Vrchlický k profesoru Š., věrnému a milému hostu Albertovu.

A vymyslili si.

Po krátké, tajemné úradě zmizeli z domu a vzdor tomu, že z oblak přímo se lilo, kráčeli pod deštníky vzhůru k městu.

Za nějakou hodinu se vrátili, tváříce se ještě tajemněji než když odcházeli.

Každý nesl balíček, který úzkostlivě ukrýval před zvědavými zraky.

Na všecky kladené otázky odpovídali stejně, však že se po večeři ukáže, co se nyní říci nesmí.

A po večeři skutečně zjevili to, co v tajnosti svých srdcí ukutili.

Profesor Š. položil na těžký stůl selské světnice z brusu nové karty a mistr Vrchlický vysypal vedle nich velikou kupu bonbonů.

„Budeme hrát „jedenadvacet“, řekli, vítězně kolem pohlížejíce; „a to pěkně vespolek, všichni dohromady.“

Souhlasil kde kdo, a někdo honem, to že si pěkně odpočineme.

„Ne však koukat do karet“ napomínal Š. a již míchal karty.

„A ne šidit,“ připomínal Vrchlický, rozděluje bonbony.

Hrálo se tedy a bylo mnoho veselosti z toho.

Druhého dne, poněvadž zase pršelo, opakovala se zábava.

Albert, který se hry nezúčastnil, měl v ten den hosta. Navštívil ho neočekávaně mladý učenec, nyní vynikající professor vědy lékařské v Praze, a zatím co oba pánové a druhové v povolání nahoře v knihovně hovořili o věcech, kterým životy své zasvětili, bavila se ostatní společnost dole pod nimi hrou v karty.

Udiveně stanul mladý vědátor na prahu selské jizby, když spatřil našeho největšího básníka skrčeného na lavici za stolem, s rozevřeným vějířkem karet v rukou a s hromádkou bílých bonbonů před sebou na stole.

Když se mu vše vysvětlilo a objasnilo, přisednul se smíchem a také jednou zkusil štěstí. A vyhrál.

„Mistře," řekl vesele, pohlížeje na sladký kopeček u mistrovi ruky, „z těch svých výher mohl byste mně, věru, něco darovat. Léčím právě paní N., já bych jí tu sladkost odtud přivezl."

Známá umělkyně Národního divadla vystonávala se právě z těžkého úrazu.

Nyní začalo vyptávání na všech stranách a na konec rozhodnuto, aby se veškeré bonbony poslaly naší trpící umělkyni.

Vesele odjížděl toho večera mladý učenec z villy Albertovy, kde potom dlouho do noci se ještě hovořilo o umění dramatickém a zvláště hereckém.

Uhasnul ohýnek na ostrově života, v moři věčnosti zakotvila kouzelná loď — přátelé oba splynuli v Nirvánu.

ČESKÝ ŽIVOT.

JOSEF HOLEČEK. Včera tedy vzpominal Josef Holeček své šedesátky. Radost a sebevědomí, vyrůstající z dosažených úspěchů, a potěšení z gratulací přátel bývá v takové chvíli kaleno elegickými vzpomínkami na sny, které se neproměnily v kýženou skutečnost, i na život, uplynuvší do luna nenávratné minulosti. Ale Josef Holeček, bohudík, byl asi těchto polosladkých, polotrpkých pocitů ušetřen. Bohatýrská jeho postava stojí dosud pevně uprostřed kypících proudů současnosti, jeho životní práce ještě není skončena, ještě mu kynou léta, která přinesou sklizeň pilné setby.

Ba, jeho jubilejní rok, ozářen balkánským požárem, končil pro něho povznášejícím divadlem vítězného postupu slovanských bratří na jihu, památným a překvapujícím dějinným obratem, jehož prvního aktu téměř před čtyrmi desítkami let byl nadšeným, očitým svědkem a účastníkem.

V předmluvě k Holečkově knize „Za svobodu" čteme tato krásná slova: „Pocítil jsem více pohnutek, abych učinil toto sebrání svých kreseb a studií z Černé Hory a Hercegoviny dřív, než bude pozdě. Zdá se mi, že jsem tím povinen svaté věci slovanské, která mne vyvábila na dálný náš jih, když se tam počal bíti boj za osvobození, která mne obrnila proti hladu a žízni a nedostatkům takovým, že je ani v celé nahotě vylíčiti nechci a pro niž nicméně nikdy se nerozpáčím i život oddati, kdykoli osud povelí; zdá se mi, že jsem tím povinen onomu bratrskému lidu, k němuž jsem přilnul takovou láskou, že bych si přál býti potomkem Ivan-bega Crnojeviče, kdyby mi dosti prsa nezdouvala chlouba, že jsem synem národa Žižkova."

To byla slova junácká a junácký byl duch těch kreseb a zpráv, kterými Holeček v Národních Listech vzrušoval českou veřejnost a které pak vydal v knize — vlastním nákladem, poněvadž se mu nepodařilo najíti nakladatele. Po návratu z bojiště, prosyceného krví a pokrytého slávou, po opojení úchvatnou epopejí hrdinného boje za svobodu, bylo to pro Holečka trapné procitnutí v šedivé próse českého života. Mladou, planoucí jeho mysl to však nezlomilo. Pomohl si sám a zachoval si to nejcennější, co činí muže mužem a život životem, mužnou odhodlanost a víru v ideál. Rozhlédl se po širém světě slovanském, psal, povzbuzoval, a dnes na prahu kmetského věku vidí slavné vzkříšení Slovanstva jižního a sám pomáhá splétati nitky vzájemnosti všeslovanské.

Věci slovanské staly se mu životní láskou, které zůstal věren. Napsal a vydal řadu spisů o Jihoslovanech i o Rusku, řídí rubriku Slovanskou v Národních Listech, do nichž ukládá své články a feuilletony slovanské, a v organisaci slovanského novinářstva zaujímá místo nejčestnější. Jediné jeho vybočení ze sfer slovanských jsou jeho překlady z jazyka finského. Sympathie k malému národu, střežícímu podobně jako národ český žárlivě svou vlastní kulturu a svou politickou svéprávnost proti přesile drtivé moci státní, přivedla Holečka k studiu literatury finské, ze které přeložil do češtiny epos Kalevala a lyriku Kantelatar. Ale při všem tom žhoucím zaujetí pro nejširší slovanský svět doutnaly v hloubi Holečkova srdce jiskry dětinné lásky k rodnému kraji.

„Za dvojími horami od nás je rodiště Husovo. Jen přes luka je rodiště Petra Chelčického. Den pěší cesty je k rodišti Žižkovu. Lid naší krajiny, jihozápadního kouta Čech, prvý se přidal k učení Husovu, prvý za ně strádal, prvý se přihlásil pod prapor Žižkův; prvý pod ním dobýval slavných vítězství, prvý pod ním vykrvácel. Chci povědět, jakým je tento lid za dnů našich." Tak uvádí do světa prvou knihu „Našich," díla, kterým vyznává lásku své vlasti. A ta slova také vysvětlují jeho povahu i jeho život. Husův a Žižkův rodný kraj, který jest i rodným krajem jeho, dal mu do duše vzácné prvky povahové, struny, které zazvučely tak mocně, když se na Balkáně zvedli bohatýři svobody, dal mu do srdce zápal pro pravdu a spravedlnost a do mysli vážnost, opravdovost a pevnou vůli.

Dnes tu stojí Josef Holeček mezi námi statný a svěží, jako živý příklad ideálního českého, slovanského člověka, zahrnovaný sympathiemi slovanské veřejnosti. Přejeme mu z hloubi duše, by se ve zdraví a v plodné práci dočkal

kal alespoň počátku lepší budoucnosti i Slovanstva severního a západního.

ČESKÁ FILHARMONIE. Je to už veřejným tajemstvím, bohužel, že nedaří se této instituci finančně tak, jak by zasloužil si její význam kulturní i umělecká výše reprodukční, na níž vytrvalou a svědomitou prací dirigenta dra. Viléma Zemánka a artistického správce Jos. Boleška, ocitnul se dodnes tento jediný náš stálý neochotnický orchestr symfonický. Zjev snadno vysvětlitelný v úzkém rámci našich poměrů, kde umění a jeho podniky odkládány bývají až na místo nejzazší vzhledem k jiným naléhavým potřebám každodenním, jež vyžadují finanční podpory. Ovšem jest tato Achillova pata našeho uměleckého tvoření, žití a budoucího vzrůstu otázkou, která měla by už dnes pojímána býti celou veřejností jako otázka nejvážnější. Zejména pokud se týče existence České Filharmonie. Tak to proskakuje novinami — tu a tam — zprávy neurčité a neútěšné celkem, z nichž nesvítá v situaci. A byla by to přece škoda nedocenitelná, aby Praha snad ztratila své jediné orchestrální stálé těleso, aby národ český, tak po světě známý svou hudbymilovností, nedovedl najíti cestu k zabezpečení umělecké korporace. Je to věru otázkou naší národní cti, abychom se zasadili všemožně o konečnou úpravu této stále a stále nerozřešené věci.

Česká Filharmonie letošním rokem slavila své desetileté trvání! Co za těch deset roků vykonáno bylo plodné a životné práce, sotva lze několika skrovnými řádky vystihnouti. Uvedeno tolik děl, ať již staršího repertoiru klassického i moderního, či úplných novinek dnů současných, způsobeno tolik radostných a čistých chvilek těm, kdo hudbu opravdově milují. A zejména, na prvém místě budiž tu vytčeno, že česká hudba to byla, která nalezla v České Filharmonii svého propagatora doma, která přičiněním České Filharmonie tak pevně zapustila kořeny do půdy všech našich síní koncertních. Kdyby to nebylo nic více, než těch dvě stě dosud absolvovaných koncertů nedělních, byla by to již práce, jež zasluhuje nejen všeobecného uznání ale i pomoci hmotné i morální. V produkcích České Filharmonie žije nám orchestrálně Dvořák, v nich žije Smetana jako symfonik, v nich vrací se Fibich, v nich stávají se přístupnými oba žijící naši velikáni, Suk a Novák — at pomíjím už tu řadu mladších, kterým Česká Filharmonie k prvým i dalším krokům do veřejnosti tak účinnou byla pomocnicí. Též, co přináší cizina, nalézá tu ohlasu v pečlivém, umělecky striktním výběru, a tak slyšíme znovu a znovu Beethovena i Strausse a všechny ty, kdož tvoří celou tu stoupající a klesající, pestrou vývojovou linii mezi těmi dvěma stěžejními sloupy, o něž opírá se symfonické tvoření.

Zejména klassická hudba Beethovenova, to nepřekonané a nepřekonatelné, přirostla k srdci dirigentu, jenž podává tak často k osvěžení životních tíží tuto křišťálovou čiš čisté krásy!

Systematičnost, která ovládla zvláště v poslední době odpolední produkce nedělní ve Smetanově síni obecního domu, pozvedla i stylově mnohý z programmů tak, že skutečně kreslen je čas od času úplný profil skladatelův, relief jeho tvoření, z něhož jasnými konturami vysvítají rysy význačné. Nechci šířiti se do obšírnějších rozborů, ale vzpomínám jen jednotného, uceleného obrázku, jaký nakreslen koncertem Sukovým, Novákovým, koncertem francouzské moderny, provedením skladeb Rich. Strausse a nedávným jubilejním vzpomenutím velikého Wagnera.

Bylo by radostí, moci rozepsati se vždy a o každém z těchto četných, úspěšných a záslužných počinů, ale ráz a rámec literárního časopisu nedovoluje toho. Ale chápu se vděčně příležitosti a zmiňuji se aspoň o posledním, sedmnáctém v této saisoně, koncertu České Filharmonie. Činím tak dvojnásob rád, protože pořad jeho přinesl v čele svém českou původní novinku, „veseloherní ouverturu“ od dra. J. ryt. Vojáčka. Nová tato práce není bez významu ani pro mladého, nadějného autora, ani pro hudební produkci naši. Autorovi znamená návrat od lehčího genru, k němuž se kdysi odchýlil „Korsárem,“ operettou, jež úspěšně zakotvila v repertoiru vinohradském, ku seriosnímu, opravdovému, uměleckému tvoření, jest, řekl bych, bodem, jenž ukazuje správný směr, jímž Vojáček nadále bráti se chce. A pro hudební náš svět znamená „veseloherní ouvertura“ důkaz, že nepopíratelný talent utěšeně se rozvíjí a zároveň uhlazenost faktury, melodický fond, ušlechtilost projevu a schopnost instrumentační jest slibem do budoucna, jenž opravňuje čekati od Vojáčka ne už operettu, ale spíše komickou operu: vsuggeruje ta ouvertura skoro tu myšlenku, že Vojáček v tomto osiřelém oboru české hudby dramatické zdárně by se uplatnil. Tolik o milé novince; jí po boku stálo opětné provedení symfonické básně Lad. Prokopa na námět z Čechovy „Ve stínu lípy,“ skladby velmi náladové a motivicky výrazné, a Čajkovského „Francesca di Rimini,“ již dirigent prohřál opravdu až neobvyklým temperamentem a odnesl tak první ze všech zásluhu za její bouřlivý úspěch. Beethovenova „Eroica“ ukončila koncert. Nemám vroucnějšího přání, než, aby dnešní, stručná sice, ale tím srdečnější zmínka o „České Filharmonii“ získala této v okruhu našeho čtenářstva co nejvíce příznivců slovem i skutkem! —ttl.

DVĚ NOVINKY MĚST. DIVADLA KRÁL. VINOHRADŮ provedeny 25. února b. r. večer. Byl to „Přítel“, hra o jednom dějství od Heleny Malířové, za režie A. Jiřikovského — novinka původní — a jednoaktová komedie Jak. Wassermanna „Obrácení lorda Hamiltona“, novinka přeložená Jar. Balákem, za režie F. Hlavatého. Večer doplněn vždy svěží Bozděchovou „Zkouškou státníkovou“.

Autorka „Přítele“ je známa české čtoucí obci četnými drobnějšími i většími pracemi novelistickými, v nichž přinesla literatuře něco svérázného v dikci i v látkách, jakousi těžko blíže definovatelnou upřímnost, se kterou řeší problemy života, ponejvíce lásky. Tato silná páka ženského srdce, jinak cítícího, nežli srdce mužovo, jest i osou „Přítele“, ve kterém zaslechli jsme několik hlubších a pěkných my-

šlenek, celek však nemá dramatickou krev. Idea hry četla by se se zájmem jako rêverie, jako vise, jako fantastický příběh, jenž má více nesplněných tužeb nežli děje, ale pro divadlo, tak jak napsána, stvořena není. Paní Eva, vdova, vzpomíná toužně svého manžela* Julia; silou své tužby přivolává jeho zjev za zpěvu své svobodné sestry Marianny, který měli tak rádi. Julius provázel píseň na housle, Marianna zpívala.

Netušíc jeho přítomnosti, odchází Marianna, mezitím co oba druzí ukolébávají se v luznou minulost sladkými vzpomínkami, za zvuku melodie oběma drahé, při níž tančívali za blahých dob své lásky. Zjev pak mizí, aby podruhé byl přivolán silným toužením Marianny po mužské bytosti, jež ji, Mariannu, nejvíce milovala. Muž ten opět se zjevuje, Eva jej spatřuje a poznává v něm Julia — zoufalství, zklamání, zmaření illuse bez možnosti nápravy vystoupí jí před oči, mezitím co sestra cítí se šťastnou. Ale ve skutečnosti nemají vlastně obě než fantom, což by svádělo ke špatným vtipům, nebýti poetické vůdčí myšlenky autorčiny, jež nás odzbrojuje, myšlenky kdysi už provedené, šťastněji, na témže jevišti hrou „Vdovci"; zaráží nejednotnost zákona, byť domnělého a vymyšleného. Mocí autosuggesce vyvolá se ztělesněná představa mrtvého se všemi přívlastky života, aby se ukázala vražedná bolestnost touhy, ovšem nesplněné — rozuměl-li jsem dobře. Jenom že tu překvapuje, jak je možno, aby jednou zjev silou duše přikouzlený zřela jen jedna z obou sester, po druhé, když jej přičaruje si druhá, spatřují jej obě. Nevíme ostatně, chtěla-li autorka pohybovati se na půdě reální vidiny, jež i duši zdravou, mocně ovládanou prahnutím milostné touhy může zaujmouti, či zvolila-li úmyslně nyní tak oblíbené ovzduší nadsmyslného a pathologického.

Tato neurčitost patrna byla i v hře herců, jež činila dojem neujasněnosti. Neuspokojoval žádný z hrajících. Režie zvolila v čalounech komnaty barvu žlutou a černou, patrna tu snaha koloritem requiemovým hře pomoci, aby v diváctvu vznikla silná illuse nálad, ovládajících Evu i Mariannu. Obecenstvo, v němž zřeli jsme mnoho tváří z kruhů literárních, spisovatelce blízkých, odměnilo hru živým potleskem.

Obrácení lorda Hamiltona má za substrát příběh krásné a vtipné kurtisany, jež z bídy ulice povznesla se k výšinám milostnice nejvyšší šlechty. Syn mocného lorda Hamiltona vedle prince Waleského uvádí se mezi jejími ctiteli. Mladý lord však uvázl příliš hluboko v její síti — Ema Lyonova (tak sluje) chce jej za manžela. Starý lord o tom zví a když i do zámku jeho za svým miláčkem pronikla, chce syna sprostit této nedůstojné družky, je však půvabem a vtipem Emy ponenáhlu do té míry okouzlen, že ji sám za choť volí.

Již z tohoto stručného vylíčení děje vysvitá, že úspěch hry stojí a padá postavou Emy Lyonové. Má býti tělesně skvělým zjevem, duševně bystrou a důmyslnou bytostí. Slečně Kučerové téměř se to podařilo, ruší jen to její vadné r a ř, kterého však užívá jen někdy, snad nedopatřením, snad z ne právě šťastného nápadu. Zvítězila by i s touto malou vadou (ač by i vyšší postava více přilehala k představě divákově) i v očích pozorovatele přísnější observance, kdyby nebyl partner její, starý lord, obsazen býval, jindy vítaným p. Havlem, který je zcela dobrý v rolích operetních Angličanů, ale v této úloze se nám nezamlouval. Tu by jistě pan Jiřikovský lépe byl uspokojil. Několik drobných figurek tvoří stafáž zajímavé hře, z nichž nejlepší byl p. Zakopal v roli notáře, podávajícího lordu informace o nebezpečné milence mladého lorda. Dr. P.

* Že je to její manžel, dovídáme se však až na konci hry.

DAROVANÁ PANÍ. Vinohradské divadlo sáhlo ke druhé komické opeře d'Albertově. Jeho Nížina má v repertoiru pevné místo. Premiéry, která patřila ke svátečním dnům divadla, nedočkal se už překladatel dramatu Guimerova, které se hrálo poprvé v Národním divadle v březnu 1907. Libreto z dramatu šťastně extrahované jistě nemalou měrou pomohlo k úspěchu i skladateli. Jak se tak někdy autorovi a v tomto případě překladateli nezaslouženě křivdí! Když zesnulý Pikhart přišel s návrhem, aby N. D. Máje vydalo překlad Guimerova dramatu v Divadelní knihovně, nezpůsobil nám právě touto svou nabídkou velkou radost. Ale nebylo dobře možno milému, všem sympatickému příteli nevyhověti — překlad zařazen do knihovny s těžkým srdcem a vydán se svatosvatým přesvědčením, že to bude ležák. Ale stalo se něco naprosto neočekávaného — „Nížina" stala se repertoirním kusem na venkově, kniha je rozebrána a bude vydána ve druhém vydání.

Eugen d'Albert je pořád někde, i u nás, na programu. Důvěra v jeho svěží tvorbu znamenitě se osvědčila při premiéře „Darované paní" — a budiž zaznamenáno, že k tomu naprosto nepřispěla rýmovačka na Lehárovu paní. Název přece jenom však má v sobě cosi pikantního a lákavého, třeba libreto nevytěžilo ze stěžejního momentu tolik, kolik by k pravému komickému účinu bylo zapotřebí. Je ve všem, v libretě i v hudbě, zřejmý rys jakési noblessy, zdrženlivosti, která má očividný ráz úmyslnosti vyhnouti se banalitě, jež se stala dnes nejspolehlivějším magnetem a neomylným doporučením. Opera je takřka cudná. Mohla by se hrát v každém pensionátě. A je také tak provedena. Nikde stopy v nadsazování — nanejvýš, že jeví se v důkladném zvednutí labužnických choutek kapucínových, jenž mimo nadání stává se zásluhou interpretovou (p. Krampera) takřka nejsympatičtější a nejvděčnější figurou komické opery.

Základní motiv proběhl už ovšem několika rukama. Opera pokouší se o vyléčení starého a neblahého zla žárlivosti, která posedla šenkýře v starobylém městečku nedaleko Říma. Žena jeho k nerozeznání podobna své sourozence. Manipulace s touto podobností k nerozeznání má vždycky ovšem svůj háček. Vystrkuje ostré svoje tykadlo i v opeře, a proto, aby milé publikum bylo důkladně obelstěno, hraje blíženky jedna osoba. Na obecenstvo je při tom zajímavá podívaná. Neví nikdy v pravou chvíli,

která z bližených je ta pravá. Vidíme, že ženuška se ubírá na procesí — druhá, která se svým mužem mimo nadání se vrací, nastupuje na její místo. Nic ovšem těžkého, než vsunouti do děje pravděpodobnou zápletku. Manžel bližénky, kterého ovšem žárlivec nesmí znát osobně, hraje roli pána panství, jehož příchod se očekává, substitutka přehodí na sebe zelenou sukničku — a teď se hraje šibalská hra o milého šenkýře. Je žárlivostí bez sebe, když vidí, jak jeho domnělá žena se miliskuje se vzácným pánem (se svým mužem). Podle starého nějakého zvyku mu ženu daruje — a švanda se šťastně provleče až do třetího aktu, jenž vskutku velice prostě, ale za to velmi účinně záměnu a zmatek z ní plynoucí rozluští. Celé představení mělo ráz ušlechtilý — máme obecenstvo hudebně vytříbené, jež poslouchalo hudbu umělce komponisty s opravdovým pochopením a požitkem.

Vinohradské divadlo má pro nesnadnou hlavní roli velmi dobrou sílu v sl. Drozenové, pro kterou by se ovšem nesnadno našla bližénka. Jasným hlasem na sebe upozornila sl. Snopková. Herecky i pěvecky dobrý výkon podal pan Lanhaus. Za korektní provedení má ovšem v přední řadě zásluhu dirigent p. B. Holeček.

J. H.

J. Jahoda: NĚMECKOBRODSKÉ MOTIVY. Nákladem autorovým 1912. Není to špatná myšlenka, tak ryze po básnicku podívati se na staré české městečko, něco vyvážiti z jeho historie, něco z jeho legend a tradic a opříti celek kouzlem poesie, vyhřáti jej teplem vlastních vzpomínek. Německý Brod se svým starým gymnasiem, s úlohou, již hrál v historii, s tklivými reminiscencemi na Havlíčka a svými starými domy, arkýři a štíty jest k tomu jako stvořen. A mladý poeta Jos. Jahoda ví o něm leccos zajímavého, zná leccos z jeho minulosti, rozumí šepotu jeho starých kaštanů, zvuku jeho zvonů a miluje krajky jeho malebných štítů. Škoda jen, že upadá časem v suchý tón pouhého vypravovatele, jenž s jistou pohodou, ale též značnou dávkou prosy vypravuje tu o založení Brodského gymnasia, tu o vpádu nepřátelského vojska do Brodu, neb o vzniku té nebo jeho stavby. Kde hlásí se vlastní upomínky, kde promluvil více básník než kronikář a rhetorik, tam dojem je pěkný (na př. o Brodských zvonech a zvláště v Studentských láskách) a vzbuzuje jen přání, aby byl zahalil básník staré domy Brodské a rány minulosti ještě více zelení a girlandami lyriky, aby byl ještě více nechal zvučeti staré dojmy legendami, vyvolal a oživil ještě více stínů . . . J. Jahoda následuje v suchém kronikářském tónu J. S. Machara, ale zdá se mi, že málo k svému prospěchu. Poesii nemůže nahraditi sebe pokrokovější názor, sebe ostřejší postřeh nebo dobový detail. Ale několik dobrých a pěkných čísel sbírky slibuje, že i básník Německobrodských motivů najde svá křídla. Knihu originálně vypravil Otakar Štáfl. —a—

POUSTEVNÍKŮV ZVONEK. Uplynula již hodná řada let od té doby, kdy tato roztomile graciesní, laškovná práce temperamentního Francouze plnila domy, poutajíc nejen svou melodickou líbivostí a svěžestí rytmickou, ale i pověstně výborným výkonem někdejší subretty pí. Kavallárové. Dnešní znovuuvedení dílka Maillardova úspěchem nezůstalo asi za tehdejším. A nikterak nelze se diviti: plyne ta hudbička lehounce a mile, a po večerech moderní hudby, napínající nervy do krajnosti, je vskutku osvěžením sledovati ty průhledné a živé tři akty, v nichž vede si soubor Národního divadla s pí. Boguckou v čele nenuceně a pěvecky slohově. —ttl.

VYZNAMENÁNÍ ČESKÉHO SPISOVATELE. Denní listy přinesly zprávu, že panovník dovolil, aby prof. dr. Jiří Guth směl nositi královskou švédskou medaili na paměť olympických her ve Štokholmě r. 1911 a dále, že byl vyznamenán rytířským křížem královského švédského řádu Vasova první třídy. Stalo se to za zásluhy, které si získal v hodnosti předsedy Českého olympijského výboru. Je zajímavo, že dr. Jiří Guth ze spisovatelů českých jest majitelem největšího počtu vyznamenání, jichž se mu dostalo za záslužnou, horlivou a neúnavnou činnost, kterou vyvíjí zejména ve prospěch styků českého národa s kulturní cizinou.

VZPOMÍNKA. Dne 8. února skonala v Karlíně u svého zetě spisovatele Jana Pastejříka, odb. učitele měšťanské školy pí. Žofie Přibíková, roz. Perhliková, vdova po vzorném řídícím učiteli a spisovateli ve Vysočanech Janovi, který ji o 20 let na věčnost předešel. Ještě minulý měsíc darovala mi knihy po zvěčnělém buditeli pro Museum království českého a s radostí ukazovala mi Památník, do něhož přátele jejího choti, mezi nimiž byli vynikající mužové své doby jako historik Karel Vladislav Zap, universitní profesor MUDr. J. Jan Čejka a celá řada jiných, ukládali zajímavé aforismy. Z Památníku toho vypsal jsem si básničku, kterou se tam zvěčnila bývalá milenka Boleslava Jablonského, jehož sté narozeniny nedávno jsme slavili. Zní pak takto:

Příteli! Zda Vás kdy Amor
Šípem ostrým poranil,
Srdce ku krásné dívence
vroucí láskou podmanil?
Šetřte nejprv, zdali i ctnost
nechtí děvu i nevinnost,
Nebot krása jak stín zmizí,
ctnost pak nikdy neomrzí.

Ludmila Tichý.

V Mníšku, dne 22. ledna 1835

Toto číslo vydáno dne 28. února 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. IX.
ČÍSLO 25.

K. M. ČAPEK-CHOD:

BEETHOVENŮV VEČER.

MAXU BRODOVI ZA „DAS TSCHECHISCHE DIENSTMÄDCHEN".

MOTTO:

Adagio molto espressivo

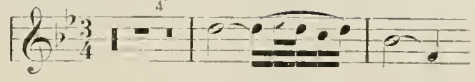

Na programu bylo čtvero nejkrásnějších houslových sonat Beethovenových A-mol, C-mol, A-dur, F-dur.

První dva večery jsem propásl, tento třetí jsem slyšet musel. F-dur sonata byla silnější než moje svědomí a protož den před třetí soirée vlítla mi od soustruhu z nenadání do oka jakás notná mosazná tříska a já do Prahy musel, ačkoli obrovská chladírna, kterou jsem na hranicích moravských budoval jako konstrukční inženýr pražské strojírny vázána byla na lhůtu dosti značným penale.

Moje simulantství usnadnila mi okolnost, že široko daleko nebylo lékaře, a odmítnuv nabídku ředitele panství, že telegraficky povolá nevyrovnatelného jakéhos primáře z krajské nemocnice, sedl jsem na nejbližší rychlovlak a odjížděl jsem ku Praze. Obvaz, jejž jsem sám „improvisoval", strhl jsem s oka již na druhé stanici.

Když jsem šel z nádraží Václavským náměstím, byl rozkošný podvečer říjnového nádherně slunného dne, a dolejšek náměstí zatopen byl již onou průhlednou mlhou absyntové barvy, která vždycky budí ve mně illusi o Praze ponořené pod hladinou, jejímž břehem jest rampa musejní. S rozkoší osobního zažití luzné pohádky o čarokrásném městě, pohřbeném v lůně jezera, nořil jsem se do níže položených ulic a tato nálada zdála se mi velmi vhodným úvodem k vyslechnutí nejúchvatnější lyriky, která byla kdy beze slov vypěna.

Teprve tu, když rozsvícena první nárožní svítilna, odstoupil ode mne konečně hnět mého podvodu a já se přestal stydět sám sebe.

Musel jsem to udělat, přece jsem nemohl prchnout bez záminky jako chlapec, a to bych byl jistě učinil, kdyby mne nebyla napadla tato. Můj enthusiasmus pro F-dur sonatu nebyl ledajakého původu, a raději jsem se styděl sám před sebou za tento úskok než před jinými za nadšení pro Beethovena, které mohlo být směšné, i byl jsem v tomto případě raději sám před sebou podvodníkem než směšným před jinými. Neboť Adagio ze sonaty F-dur bylo na mé duši místo velmi bolavé.

Není notičky ani pauzičky v těchto sonatách, abych ji neznal, ale motiv tohoto Adagia byl mi tak drahým jako Daliboru Zdenkova melodie.

Mně hrál je naposled můj Zdeněk.

Snad k tomuto mému fixnímu sentimentu přispělo i to, že se mnůj spoluhráč houslista, s nímž jsem Beethovena přehrál sto a několikráte, skutečně jmenoval Zdeněk, či vlastně „Zdenko", neboť byl Němec.

Vždycky, kdykoli jsme se k svým soběstačným diletantským produkcím sešli, museli jsme počíti F-dur sonatou, anebo aspoň jejím Adagiem, Zdeněk jinak nedal.

Přednášel celého Beethovena výtečně — k něčemu jinému ztěžka se dal pohnout a za nic na světě by nebyl hrál věc neklasickou. Moderní hudbu nenáviděl, o operách nechtěl ani vědět,

uznával z nich nejvýše ještě Fidelia, ale jistě ho nikdy neslyšel.

Seznámili jsme se nejvšednější náhodou, jakou si jen lze představiti.

Já jako náruživý pianista, který nemá na klavír, hledal jsem hned, jakmile jsem se dostal do továrny, byt s použitím klavíru. Na své návěští v „Malém oznamovateli" dostal jsem jedinou nabídku, a že byla z Malé Strany, zlákala mne ihned, neboť odtud bych měl do továrny za Prahou nejblíže.

Když mne pronajímatelky bytu, dvě starožitné sestry, sirotci úředničtí, docela obřadně představily klavíru, přišel jsem ihned v úžas nad museálním jeho vzezřením. Nesmírně zalichotil jim obdiv, jímž jsem se netajil, ale brzy jsem seznal, že samy nevědí co mají.

Já jako syn venkovského varhanáře — můj otec spravoval varhany v celé diécesi a postavil sám nejeden kus solidního kantorského klavíru i byl dokonce majitelem několika krajinských výstavních medajlí — byl ihned doma, aniž mi bylo třeba shlédnouti porcelánovou zlacenou firmu „Johann Zelinka, Fortepianobauer Prag" těsně nad klávesnicí. Měl jsem před sebou jeden z nejvzácnějších kusů, jichž tento mistr provedl jen několik, znatelný perletovým krytem typicky úzkých půltonových kláves, ostatní byly černé jako celý stoletý klavír.

Sáhl jsem do nich všemi desíti, ale nástroj zašeptal jenom závanem dechu, do něhož ozvalo se tiknutí na důkaz, že palička zavadila kdesi o přetrhnutou a zkroucenou strunu.

Šlápl jsem na pedál — byl jich dole na masivní lyře celý vějíř — a z nitra klavíru zašumělo to rozvlálými křídly obrovského gryfa v černých propastech probuzeného.

Nemýlil jsem se, klavír nepozbyl duše mistrem do něho kdysi zakleté a nyní oněmělé i druhdy jistě nade vše výmluvné. Že musel bývalý jeho majitel také býti mistrem hudebníkem, poznal jsem pod prsty, jichž špičky našly na klávesách znatelné prohlubinky, stopy to hry buď z nadšeného povolání anebo náruživé záliby.

Zdvihl jsem desku křídla — obě staré slečny obavně na se pohlédly — i byl jsem mile překvapen; nebylo sice v klavíru ani struny celé, ale skříň jeho, do posledního prášíčku vymetená, přesvědčovala, že nástroj nic jiného nežádá než potah nových strun, aby ukázal, co v něm vězí.

Snesl jsem všechno, čeho potřebí, a posedlý opravářskou vášní otcovou, dal jsem se do tuhé práce, s níž jsem byl ovšem zevrubně obeznámen, neboť za studií o prázdninách ladíval jsem po celém kraji.

Bylo mně rozkoší, křísit oněmělý nádherný stroj ten i učit jej dávno zapomenuté řeči jeho, a když spustil z plna nitra, byl to pro mne svátek opravdové radosti, domníval jsem se, že tenkráte vůbec po prvé slyším klavír, jenž toho jména opravdu zasluhuje, fortepiano staré klassické školy a stylu.

Vysedával jsem u něho dlouhé hodiny, tak učaroval mi jeho zvláštní timbr, jemuž jsem rozuměl a vyhověl strunami, zvlášť volenými a v staré pražské dílně mezi haraburdím objevenými.

Nalezl jsem i vlastní mateřštinu tohoto mluvčího z dávných dob. Byla pečlivě složena v hlubokém a širokém sedadlu před klavírem v prastarých sešitech, ručně rastrovaných na divukrásném našedlém papíře, jehož okraj hmatal se jako plech, a popsaných notami, dnes již rezavými, ale tak úhlednými a čitelnými, jak to dovedlo brkové pero, jež z každého písaře dělalo mistra kaligrafa.

Byla tu všecka klavírní literatura, jak ji zastihl Beethoven, a zejména ten zastoupen kompletně.

Znal a již dříve hrával jsem všechny jeho klavírní sonaty s vervou, porozuměním i přednesem, ale pravého jich zjevení došel jsem teprv tady u Zelinkova klavíru, klasického svědka klasické hudby, Beethovenova klavíru, pro jaký byly komponovány. Tu teprve poznal jsem skutečný jich obsah, dříve sotva tušený, i nevěřil jsem svým vlastním rukám, jimž lahodil již pouhý omak těch rozkošně mělkých a měkkých kláves. Zdávaly se mi prodloužením mého organismu, připojením k mým ramenům, jež chápal fortnýř jiného světa a uváděl mne na louku blažených, a tu rostly — nikoli nevonné asfodély — ale divuplná flóra, jejíž vůní intensivní ale prchavou byly tóny. Mnohdy bylo mi, když jsem dohrál, jako by mne kdosi pouštěl z náruče a na starý klavír sester Potměchářkových, jejž zdědily už z několikáté ruky, a který původně stával v malostranském paláci hraběte Jetřichovského až do odúmrtě rodu, díval jsem se jako na osobnost vysoké autority. Také mi až dosud nikdo neměl tolik co říci, jako ten-

hle trojnohý přítel, tak velikéhot ónu na svá poněkud úzká prsa.

Měl dokonce své osobité libůstky ve svém oboru, dal to na jevo, když jsem se po něm rozehnal minutovým valčíkem Chopinovým. Ten hráti odepřel ctihodný Zelinka, to jest ne docela, ale když skončen rej, vyzníval ještě dlouho z útrob nástroje jakoby v něm zvolna dýchala mocná sic, ale schvácená hruď v hlučné výchvěji rozsahu malé terce.

Mohlo se říci, že kmet za dlouhá leta chytl asthma, ve skutečnosti byl to však ne nedostatek příčné lištky na resonančním truhlíku, jehož deska následkem toho chvěla se také transversálně. Mohl jsem ji ovšem přilepit, ale byl bych snad ohrozil zlatý klasický tón klavíru.

Zůstal jsem tedy při starých mistrech, kteří byli v bibliotece, ke klavíru náležité a brkem psané, zastoupeni kompletně počínaje Scarlattim a Schubertem konče. Byla tu zastoupena celá pražská škola, — atscheky — ascheky — etscheky — etzy se tu titulní listy, imitující mědiryt, jen hemžily a já nevynechal ni jediného a nadivil jsem se, co hudby v Čechách vešlo nezaslouženě v zapomenutí, ale brzy pochopil jsem, proč tyto hudební ornamenty roztály jako ledové květy na okně namrzlé.

Králem této říše, k jehož službě neustále jsem se vracel, byl a zůstával ovšem Beethoven, před ním prchala ostatní havět ptačí jako před orlem, když přiletěl aby byl na horském štítu, všem ostatním vždy nedostižném, jediným svědkem slunce, vycházejícího z hloubky, o níž nikdo jiný zdání nemá a teprve od něho se dovídá.

Ve spoustě not psaných byly tu také houslové sonaty mistra mistrů, tištěné rytinou, a také do těch jsem se pustil. Byl tu ostatně jenom hlas klavírní, bůhví u kterého houslisty zetlel houslový part.

Pokračování.

VE ZNÁMÉM KOSTELE.

Tak šel jsem tudy zas jednou kolem toho starého chrámu,
kam za svých studentských let co neděli na mši jsem chodil.
Tak šel jsem v starostech svých, jež prolnuly srdce i mozek,
sedraly v bezcenný cár prapory snů, jež kdysi hrdě se týčily, vítězné mládím, k života nebi.
Tak vešel jsem zase po létech do toho starého kostela.

Všechno jak bývalo tenkrát! Šedivá setmělá kruchta,
na níž otec můj tak mnohou mši řídil,
gotický presbytář se hlavním oltářem, s něhož
v mihavém svitu věčné lampy se dívá Cyril a Method. —
Všechno, jak bývalo tenkrát! Sochy, nevkusné zlatem,
lustry z benátského skla, řady lavic a zpovědnice,
kde lehce smývají viny ti, kdo ještě věří. — —
Všechno, jak bývalo tenkrát! Jen se mnou — jaká to změna!
Skaleny oči dnes, jež tehdy radostně plály, starostí prázdny.
v křeči sevřeno srdce, jež tehdy neznalo žalu ni zklamání!
Ba, už i vrásky v čelo a skráně mi vyoral život,
ten oráč neuprosný, neznající prodlení ani slitování.
A moje duše — žel, jak je v ní prázdno!
Ó, kam jste se děly, vy oblačné illuse studentských let!
Dnes torso je z vás, zpustlá ruina: pár plachých, orvaných nadějí,
které kdesi v nejzazším koutku vychladlých ňader se úzkostlivě krčí.
Ostatní všechno to tam. Zklamala dávno víra v sebe i v jiné!
Skepse ovládla, nedůvěra i v to, co bývalo kredem:
láska — k ženě a umění. — Ženy! Zklamaly všechny!
Prodaly! Zapřely! Opustily! A tu jedinou, jež mohla mi býti
andělem spásy, sen jiné touhy uchvátil! — —
Umění! Může-li býti radostí v blátě a špíně poměrů dneška,
kdy protekce, kamarádství, kult osoby je vládnoucím bohem?!

Ó, moci se vrátit v ty doby gymnasijních studií, kdy nad Ovidem vlhly zraky a kouř Ithaky otřásal srdcem!
Ó, moci se vrátit ještě dále — sem, do těch lavic, vzíti do ruky ten černý školský zpěvník a ve vznětu víry
moci si zazpívat z duše jen ještě jednou: ó, sanctissima!

— — — — — — — — — — — — — —

Z myšlenek těch a snů ruší mne svíčková bába: nabízí svíčky, jež pálí na prkně pod sochou Panny. —
Ó, jen zapal tu svíci, stařeno, tu největší ze všech, at shoří na pamět toho všeho, co zemřelo v duši, co už nikdy neobživne, co nevzkřísí ani bůh, je-li! Zapal tu svíci, ale nedívej se mi při tom do očí, možná, že viděla bys v nich něco jako slzy plát — a to nechci!

— — — — — — — — — — — — — —

Tupě dívám se na tu svíčku, jak hoří.
Pomalu jí ubývá, oheň ji stravuje tak, jako nitro člověka
sžírá to, co zvemo životem, ale je vlastně živořením, sžírá, až z něho zbude jen černý, shroucený troud!

— — — — — — — — — — — — — —

Konec, konec je všemu! Buď s bohem, ty moje mládí!

— — — — — — — — — — — — — —

Ze dveří chrámu jsem vyšel. Venku planul den jarní, smálo se slunce, líbajíc zástupy dětí, jak laškujíce, šly ze školy domů. — — — — — — — —

(Z knihy „Výkřiky“) ZDENĚK KNITTL.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Dobro došli!“ chladně zahlesl na pozdrav a doktoru Grkovi jako známému podal ruku.

„Dobar dan!“ na to literát, který za takových příležitostí vždy se ujímal za ostatní slova. „Ty jsi hostinský?“

„Jsem.“

„Dostal jsi náš telegram, abys nás čekal?“

„Dostal jsem telegram kapetana Novkoviće, ne váš, abych vám připravil dvě světnice a čtyři obědy. A vidíš, že čekám.“

„To vidím — ale měl jsi přece čekat u diligence —.“

„Kdo trefil z Cetyně nebo z Londýna nebo z Paříže až do Ulcině, ten taky už trefí do mého domu.“

„Hleďme, hleďme, tys věru nebyl trestán pro zdvořilost — ale což kdybychom byli zabloudili?“

„Dobře by vám tak, proč byste byli takoví balvani hloupí.“

Bylo viděti, že Špíro již se rozčiloval, obličej jeho kabonil se netrpělivostí a nelibostí.

Literát honem hledal odpovědi, důstojné, jak se vyjádřil, tak zjevného sprostáctví, ale doktor Grk ho předešel. Pohladil hostinského po zardělých tvářích a pravil konejšivě:

„Špíro, zlatý člověče, jak se ti pořád daří? Pamatoval jsi na mne a zachoval mi na několik dní můj obvyklý pokojík? Pojď, ukaž nám — přijmi nás laskavě pod svou hostinnou střechu.“

„Tebe přijmu, gospodine,“ tvrdě odvětil Špíro, „ale pro tyhle cizince nemám místa.“

„Máš, člověče, nežertuj, vždyť vím, že jsou také pro ně pokoje již uchystány a že čekáš s obědem. Jsou to dobří lidé, Češi.“

Špíro trochu vrtěl hlavou, jakoby hned nemohl uvěřiti. Změřil všechny čtyři zkoumavým pohledem, a když se setkal s usměvavým obličejem paní Vernerové a jejíma jako odprošujícíma očima, srdce jeho změklo.

„Pojďte!“ pravil stručně s přízvukem, jakoby rozkazoval, a rozkřikl se na nosiče: „Tu to složte před prahem a hajdy zpět — víte, že žádný z takových halamů nesmí ani páchnout do mého domu!“

Cikáni chvatně přijali odměnu a o překot se hrnuli ze vrátek před Spírovými hrozícími pěstmi.

„A co to?“ ukázal Špíro na obě želvy. „Čí jsou tyhle bestie? Ne, ne, pes, želva a ta albanská a turecká chasa nikdy nesmí pod mou střechu!“

Nastalo opět smlouvání mezi Špírem a dnes skutečně neobyčejně ochotným doktorem Grkem. Ten vysvětloval, že jsou želvy paniny, a že by

dámu velmi zarmoutil, kdyby jich nepřijal. Ale poněvadž doktor ctil Špírovu důslednost, navrhl, že želvy mohou býti na dvorečku.

„Nechtsi tedy jsou bestie na dvorečku," povoloval a obracel se k paní Vernerové s vysvětlením: „Ti živočichové nejsou k ničemu dobrému, vždycky jenom ke škodě. Pustte je, a sežerou vám kde co. Jednou jich nachytali v naší krajině tolik, že jich byl plný vagon, a chtěli je poslat někam do Terstu. Ale když je ve Virpazaru naložili, někdo otevřel vagon, a všechny ty bestie se rozutekly po vinicích. Bože, bože, nepřál bych vám vidět tu škodu!"

Odplivl a zavolal chodbou na dvoreček, odkud hned přiběhla služebná dívčice.

„Vezmi ty žáby a dej je na dvůr do kouta do té veliké bedny — a hoď jim, bestiím, trochu salátu!"

Potom zvedl dvě největší zavazadla.

„Pojďte!" vybídl čekající a kráčel před nimi do prvého patra. Tam jim vykázal dva pokoje po dvou lůžkách s vyzváním, aby se rozdělili.

O doktora Grka již se nestaral, ten bez dalšího upozornění hned vešel se svým tlumokem do postranního pokojíka.

Jakoby věděl, čí jest které zavazadlo, Špíro je uložil v pokojích a přistoupil ještě k skladateli.

„Paní je tvoje chot?" otázal se důtklivě.

„Ano — tot se přece rozumí, gospodine Špíro," odpovídal Verner rozveselený nad tím, že nadcházející nedorozumění tak dobře dopadlo.

„Opravdu?" stále ještě nedůvěřivě dotíral Špíro.

„Boga mi, opravdu nevěříš? Zeptej se tedy doktora Grka, víš, toho pána, co přišel s námi, ten nás zná."

„Dobře, zeptám se inženýra — a jste-li skutečně muž a žena, tedy si tu s pokojem zůstávejte. Víš, gospodine, rozumíš mi — já totiž netrpím ve svém domě žádnou neplechu."

Skladatel s úsměvem přikývl, že rozumí, ačkoli dosud se potýkal se srbštinou jenom velmi nesnadně.

Pak Špíro šel ještě na návštěvu do pokoje, ve kterém se ulebedil malíř s literátem.

Řekl vám kapetan Novković, kolik budete každý u mne platit denně?" otázal se.

„Řekl."

„Dobře — aby nebylo nedorozumění. A ty, co máš tolik rozumu," dodal, obraceje se k Martinovi, „máš hodinky?"

„Mám."

„Jdou ti dobře?"

„Dobře."

„Raději se podívej — je pět minut přes půl dvanácté — a pamatuj si: u mne se ve dvanáct obědvá, o půl osmé večeří. Řekni to taky ostatním. S bogom!"

„Dobře, gospodine Špíro, řeknu — a kdy se u tebe snídá, pro Pána Boha?"

„Snídat si přijďte, kdy chcete."

A vážně sestupoval opět dolů, aby připravil v jídelně stůl a podíval se do kuchyně, která v době letní přeložena byla vždycky pod přístřešek na dvorečku.

O několik minut později literát šetrně tukal na dvéře pokoje manželů Vernerových.

„Počkat!" volal skladatel. „Nejsme dosud ustrojeni, jak se vyžaduje v hotelu gospodina Špíra. Kdo to — Zikmund nebo Polykarp?"

„I jenom Polykarp Ferdinandovič — nelekejte se, nechci dovnitř, přicházím vás upozornit, že se tady přesně o dvanácté obědvá a o půl osmé večeří — a teď jsou již tři čtvrti na dvanáct. Říkám to pro případ, kdyby snad milostivé paní mělo trvat přičísnutí poněkud déle."

„A já již jsem hotova," volala paní Vernerová, „o mne nemějte starost, zdá se však, že lev a tygr přestal strašit, a že ve vás vzbudil pan Špíro opravdový respekt. Zkrotil jste vy jej anebo on vás, pane Martine?"

Literát jakoby viděl i skrze ty zavřené dvéře, jak se při tom dobnutí mladá panička čtverácky usmívá.

„Není s ním rozumné rozprávky — řeknu mu vlídné slovíčko, a on hned o hloupých balvánech — to je přece neslýchané! Jak vás, prosím, uspokojuje pokoj?"

„Výborně, je to ideální útulek. Jedno okno máme na východ a jedno na jih — vyhlídka báječná! Ta nám úplně nahradí, čeho se snad komfortu nedostává. Pane Martine, všiml jste si již pod okny toho roztomilého minaretu?"

„Všiml — jakpak bych si nevšiml, máme taky okno zrovna proti němu. Zikmund dřepí tam už

se svou skizzovou knihou a črtá, aby mu to do odpoledne neuteklo.“

„A dál, to šumějící moře a ten starý hrad! Jsme s Janem okouzleni, skutečně jako u vidění. Jan už taky z hukotu těch mořských talasů dostává náladu k nějaké symfonii — pořád si něco tuze vážného pohvizduje a bručí. A vy nic, pane Martine?“

„Moje Musa dosud se nedostavila, snad se bojí v tomto domě příliš přívětivého uvítání. Místo ní však dostavuje se nehorázný hlad — už aby bylo těch dvanáct!“

Podíval se při tom na hodinky, a poněvadž scházely již pouze tři minuty, oznámil to manželům a spěchal upozornit také malíře. Hned po té sestupovali všichni čtyři do přízemku. Rovněž tak přesný byl též doktor Grk, s kterým se střetli na schodišti.

Jídelna byla právě pod pokojem mladých manželů, a stůl upraven vkusněji než očekávali. Vše na něm bylo nové, čisté, na bílém ubruse smálo se pět příborů, pět lahviček s vínem, košíček s velikými skrojky chleba a talíř se sýrem. Stranou na kredenci vedle nádobek s olejem a octem vyzývavě se hlásil široký podnos, vrchovatý třešněmi.

„Tam paní,“ pravil čekající Špíro, ukazuje na čestné místo, „a vy ostatní, kam komu libo, jen tohle místo je pro inženýra.“

„Pro kterého inženýra?“ začínal se Spírem hovor udobřující se literát.

„Tu pro toho,“ a hodil hlavou po cizinci.

„To není žádný inženýr — to je gospodin doktor Grk.“

„Žádný doktor Grk — inženýr! A dobré chutnání — pojezte nejdřív sýra!

Všichni hleděli na cizince, aby rozřešil záhadu.

„Teď věru nevíme, jak vás máme oslovovat, pane,“ dorážel na něj literát, „musíte rozhodnout.“

Cizinec jenom se usmíval, a na obličeji mu kmitl známý již pošklebek.

„Nepředstavil jsem se ani vám doktorem Grkem ani Špírovi inženýrem,“ pravil ledabyle, „říkejte mi, jak je vám libo, titul sem, titul tam, jen když si porozumíme — prosím, račte před polévkou ochutnati sýra, je něgušský, výtečný,“ a nabízel nejdříve mladé paní.

Ukrojila si plátek a po ní ostatní. Mezitím nastalo odmlčení — všem opět určitěji se zdálo, že ten doktor Grk nebo ten inženýr je přece jenom divný, tajemný člověk. Má takové zvláštní oči a usmívá se někdy tak zlomyslně, jízlivě.

Polykarp Martin sice chtěl se pokusiti vylákati z něho skutečné jeho jméno a charakter, ale tuše, že by selhal ten pokus, nechal toho a zakousl se do patky bílého chleba. Byl po pětihodinné jízdě hladov jako vlk, a již ovládala myšlenky jeho důležitá otázka, co asi budou míti k obědu dobrého.

Pohlédl na paní Vernerovou, a ta si radostně zamnula ruce.

„Mně se tu líbí ukrutně!“ pravila, dobrou náladou potlačujíc nemilý dojem z přítomnosti cizincovy.

Ale již přicházel Špíro s velikou mísou polévky.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Když přišlo prvé praeterování, Otokar Možný v prvé chvíli byl poněkud zaražen. Měl se stín, jejž do jeho kvalifikační tabelly vrhlo národní jeho uvědomění, táhnouti za ním i sem, kde důstojník Polák může zůstati Polákem, Maďar Maďarem — znal to z Rzeszówa, kde leželi husaři — Chorvat Chorvatem? Ale v nejbližší chvíli zvítězila zas důvěra ve vlastní síly. Omlouval si nezdar mládím, rychlým postupem počátečním, který nyní musí se vyrovnat. Věnoval se svému povolání, byt ukazovalo mu sebe citelněji rub vábivého povrchního lesku, s horlivostí dvojnásobnou. Dosáhl o manévrech se svou batterií — mohlt ji nazvati svou, neboť velící setník mnoho se o ni nestaral, — výsledků nejskvělejších. Tehdy hledávaly se ještě posice nejeffektnější. Vyjíždělo se bravurně do nejpříkřejších kopců, prorážely se ploty a křoviska, jež zdála se neprostupnými, a jichž trny do krve zraňovaly široké pleče prvních přípřeží, sjíždělo se po stráních, kde co chvíli těžké

kusy hrozily sřítiti se na stěží je zadržující a zadkem po zemi se smýkající potahy, co pod kopyty předních jejich nohou, nejistě půdu hledajících, se valil, kutálel a hrčel rozdrobený kámen. Smělý nadporučík byl se svými lidmi všude prvý, hravě stekl každé sebe obtížnější postavení, přemohl každou překážku, neznal bázně a nezdaru, ač sám v prozíravé své mysli s taktikou touto nesouhlasil. Již tehdy netajil se při rozhovorech taktických svými názory, že dělostřelectvo mělo by vyhledávati poloh krytějších a méně namáhavých, aby energie zpotřebovaná na zaujetí nepřístupných míst obrácena mohla býti nevyčerpaně na střeleckou operaci samu, k řízení střelby že pak využíti se má co nejvydatněji všech pokroků v moderních prostředcích sdělovacích. Vysmáli se mu jako fantastickému novotáři, a nezbylo mu, než ulehčiti si ostrou poznámkou v denníku a postaviti tam čestný náhrobek nechápaným svým nápadům. Nevzdával se však naděje v lepší, až jmenován bude setníkem a složí štábní zkoušku, která většině je nepřekročitelnou závorou; jemu, doufal, stane se klíčem k vzestupu, k řádnému teprve uplatnění toho, co v sobě cítil.

Hůře bylo, když dočkal se přeskočení druhého, třetího. Máj a prosinec, doba padání hvězd na prahnoucí límce, nabyly v jeho horoskopu významu měsíců neblahých, aspektů osudných. Teď nekonejšila již výmluva na mládí. Rostenci jeho z kadetky jeden za druhým stávali se setníky.

Marna byla tedy jeho svědomitost, s jakou plnil své povinnosti na cvičišti, ve škole i u vedení administrativním, marny jeho obratnosti a dovednosti, zejména v jízdě a střelbě, marny znalosti jazykové, marný taktický důvtip. Kapka jedu, kterou protičeské záští ukráplo do jeho kvalifikace, stačila na léta, snad navždy ochromiti jeho vzestup.

Co tedy platno bylo, že se minule vyznamenal, sestřílev se svou batterií neomylně a v době nad očekávání krátké jednu z jižních pevnůstek, určenou k přestavbě, poněvadž zastaralým systémem již nedostačovala, a proto vydanou na pospas ostré střelbě? Původně se myslilo, že polní děla zahájí z dálky jen introdukci, načež rozhodnutí případne těžkým obléhacím kusům. Ale Možný řídil palbu své batterie tak mistrně, že skoncoval úkol dříve, než se kdo nadál. Ba sám užasl nad spoustou, kterou v pevném zdivu a v tlustých vrstvách zákopů způsobila jistota vychrlených jeho lidmi střel, když po skončeném obléhání navštívil se zemí shlazený fort, ležící v troskách uprostřed melancholické obruby černých, zakrsalých lesů. Pochvalu sklidil ovšem velitel dle jména, setník, který žil jen svým zábavám, starost o batterii a její výcvik ponechávaje nadporučíkovi, jehož důmyslu také tenkrát úplně svěřil choulostivou úlohu.

Či zkazila mu — kladl si Možný otázku — postup otevřenost, s jakou nedávno, při taktické poradě, odsoudil pevnostnímu veliteli disposici, kterouž učinil zálohám, majícím zaskočiti muniční transport? Když po provedeném výpadu a obraně zásobních i nábojných vozů svoláni byli důstojníci vyslechnout rozhodnutí, na čí straně byl by ve skutečnosti zdar, Možný vystoupil s vážnými námitkami i co do rozložení záloh i co do provádění ústupu vozů a jich obrany, přenechané jen setnině zásobovacího sboru a ve střelbě z těžkopádných verndlovek, tehdy právě po pěchotě zděděných, ještě nedosti vycvičenému průvodu dělostřelců. Námitky byly tak bystře z povahy krajiny a ze správného posouzení sil zosnovány, že neupřel jim oprávnění sám generál, jejž porážely. Ale plukovníku nebylo milo, že důstojník jeho divise odvážil se kritisovati um vyšších míst, a dal nadporučíkovi cítiti nelibost nad jeho vystoupením, jejž nazval netaktním, a které, jak se obával, může odvrátiti přízeň velitelovu od celého pluku; na výtce své pak setrval, at si nakrásně hájil se nadporučík, že výměna názorův je právě účelem taktických oněch porad. Plukovníkovi nejdůležitější vojenskou zásadou bylo: Mlčet a sloužit!

Možnému v jeho zápalu pro věc nešlo na mysl, že by tím, co jeví převahu jeho zdatnosti, měl škoditi sobě či dokonce svému pluku. Nemohl též pochopiti, proč by domnělá vina, přece již dosti odpykaná nepříznivým přeložením, měla se mu přissáti provždy na tělo jako připálený cejch psancův, kdežto věděl, že samaritánské roušce zapomnění tak často připadá haliti v privilegovaném stavu jejich i úhony, které již hlouběji zasahují v charakter mravní. Tak, nevědom si žádné viny, přesvědčen, že páše se na něm křivda, aniž by se mohl dopátrati kým a z kterých vlastně důvodů, stával se ustavičně roztrpčenějším. Stará nostalgie se vracela, rány dosud úplně nezhojené znovu

se jitřily, a již ani resignovaná moudrost Klicmanova nestačila tišit a utěšovat.

„Pryč odtud! Pryč ze zoufalé té země! Pryč ze svírajících těch poměrů!“ volalo a bouřilo to celým jeho nitrem. Jinde, maloval si, vše se obrátí a bude moci vzlétnouti tam, kde teprve rozvinou se jeho vlohy. Nebot nebyl to fakt opomíjení samého, který jej trápil, nýbrž okolnost fakt provázející, že setrvávaje v nížinách svého podřízeného postavení, nemohl uplatniti skryté energie svého ducha.

Žádosti o přeložení byly mu vraceny se suchou poznámkou, že se „nevidí žádosti vyhověti“, nebo že „ohledy služební toho nepřipouštějí“, a dokonce, že „lze přihlížeti jen k žádostem věcně motivovaným a od žádostí osobním prospěchem diktovaných napříště jest ustoupiti“.

Ani dobrovolnou výměnou nepodařilo se Možnému uniknouti ze svého začarovaného kruhu. Zkoušel tedy jinými cestami aspoň na kratší dobu vyraziti ze zajetí. Jsa výborným jezdcem, hlásil se do ústavu vojenských učitelů jízdy ve Vídni. Již, již ukazovala se mu naděje, nebot žádost doporučena co nejlépe, a Možný těšil se již na změnu ovzduší. V čilé své obraznosti viděl se již objížděti denně čtyři, šest koní, samé nejkrevnější, a s dětinskou přímo radostí myslil na závěrečný akt kursu, až je pošlou na císařské panství v Holíči, posadí na prvně sedlané hřebce a v šíleném závodu, přes překážky, houští, potůčky, příkopy, meze, pustí je po široké rovině, kterou tam Morava své spěchající vlny nese do náručí Dunaje. Slýchal častěji o těch kentaurských zápasech s mladými nezkrocenými zvířaty, jež se pění, vzpírají, na zem se vrhají a opět s větry v letu se měří, a při pouhém pomyšlení kypěla mu v žilách hrdinná krev.

Ale i ta naděje ho zklamala. Přihlášek bylo mnoho, odkázán na příště. Místo toho dostalo se mu však přidělení, které přímo vysmívati se zdálo jeho snahám. Povolán do kursu proviantního. Jediné, co ho z kursu těšilo, s nímž se povaze svědomité, jakou byl Možný, spojovalo dosti učení a to věcem málo záživným, byl jeho doplněk: účast na vrcholném pochodu podzimních cvičení vozatajských.

Tehdy zvolen pětidenní pochod do Karpat, a nové kraje, slibující své rozmanité perspektivy vnímavému oku Možného, rozptýlily aspoň na krátký čas husté mraky, stahující se kol jeho hlavy.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

BÝVALÍ A DNEŠNÍ „FURIANTI“.

Památník Umělecké Besedy (Padesát let 1863 až 1913) vynesl z jednatelské kroniky zajímavou a ve mnohém směru pozoruhodnou debatu. Literární odbor pojednal na svém debatním večírku o předních dramaticích soudobých. Bylo po premiéře „Našich Furiantů“ v Národním divadle (3. května 1887), jejíž premiéra byla vážně ohrožena. Pamatuji se velmi dobře na poplach, jejž vyvolaly některé momenty hry. Dokonce v časopisech bylo na hru i na autora, Ladislava Stroupežnického, útočeno. O českém venkově, o našich sedlácích mluví prý se tam neslýchaným způsobem. Švec Habršperk dokazuje prý tam vysloužilci Bláhovi, že — nevzdělanci jsou všichni naši sedláci dohromady. Plátěná vrchnost! Jaktěživ žádnej nepřišel dál, než do Strakonic na jarmark koupit kobylu. — Bylo vytrženo slovo, a to vypadalo skutečně nepěkně. Ale při premiéře se ukázalo, že fama byla na omylu! Ti dva, švec a vysloužilec — byli naivní chlubílkové, kteří sebe samy tímto útokem poráželi!

Špatně, tuze špatně dopadl Stroupežnický na debatním večírku Literárního odboru. Pumy lítaly na ubohou hlavu autorovu. Divadlo — bouřilo se za zeleným stolem — dosud vylučovalo frašky a obrazy ze života, a nyní to dramaturg snese. V „Našich furiantech“ je vesnický kal — diváka zmocňuje se trapný úžas. Řeklo se v některých kritikách, že je to věrná fotografie našeho venkova. Ale pak se zajisté sebralo a vybralo to nejhorší v jednu skupinu, a ta fotografována. Pro divadlo jest však první požadavek:

Krásno! I mluva je tu urputná — slyšíme tu: kuš, kušte, hadrypichu, ta má hubu jako šlejfernu atd. To je realismus, tahle sprostota! Kus nepovznáší, nevyrovnává, spravedlnost nevítězí, je nasycen zbytečnou surovostí. Je to paskvil na poměry jižních Čech.

Takového přivítání dostalo se premiéře kusu rázu a významu „Našich Furiantů"! Netrvalo ovšem dlouho, a hra dostala plnou, zaslouženou satisfakci. A dnes, po řadě let, má Stroupežnického kaceřovaný obraz ze života na Vinohradském divadle zase morální i hmotné úspěchy. Umírali jsme tenkrát strachy o osud premiéry v Národním divadle. Měli jsme tenkrát volný lístek k stání, obsadili jsme první řadu dávno před začátkem a čekali s napjetím, co se stane. Bylo tenkráte všeobecné mínění, že se „Furianti" nedohrají. Začalo se syčet — ale hra svým zdravým jádrem, svou silou, svou novotou prorazila a zvítězila. Omyl se nedal udržet. Stroupežnický vojnu slavně vyhrál.

Tomu prvnímu představení v Národním divadle, jeho tehdejšímu obsazení rád bych věnoval několik slov. Až teskno je při pročítání premiérové divadelní cedule. Dnes, kdy „Naši Furianti" mají už několikátou reprisu na Vinohradském divadle, nabývá vzpomínka na zájmu. Sedláka Filipa Dubského, kterého dnes hraje pan A. Jiřikovský, hrával pan Šimanovský, jeho ženu Marii (pí. Zelenková), hrávala sl. Křepelová, Václava, jejich syna (p. Ed. Pražský), hrával p. Al. Sedláček. Nezapomenutelným pamětníkům zůstane výkon Jindřicha Mošny v roli Petra Dubského, když vypravoval o tom, jak vezl z Protivína do Čimelic dva slavné císaře a monarchy a za to dva zlaté peníze dostal. Byl jsem opravdu překvapen, jak p. Charvát krásně tyto reminiscence v celé řadě momentů připomenul. Nápadně se okoukl p. Zatiranda na Šmahově prvním radním Buškovi.

Posledním na divadelní ceduli, byl pan Brožek, první muzikant. (Na Vinohradech p. Nademlejnský.) Rolička docela nicotná, a co z ní nebožtík Brožek udělal! Kdo by neznal této originální figurky! Jakoby to dnes bylo, tak jasně ho dnes vidím, jak stál s těmi housličkami v popředí muzikantů. Pan Brožek míval v divadle všelijaké potíže. Zrovna při „Furiantech" se zase pod ním břeh utrhl. Tenkrát se nám Brožek chlubil, že ho zachránil — jeho první muzikant! Karla Kudrličku, učitele v Radoticích a písaře obce Honické hrál p. Karbus (na Vinohradech p. E. Tesař). Kdo si dnes vzpomene, kdo pamatuje Karbuse? A vidíte — byl to výborný, byl to znamenitý episodista. Poprvé se uplatnil v Šubrtově „Janu Výravovi" a to tak pronikavým způsobem, že rázem bylo rozhodnuto o jeho morální i hmotné existenci.

Na prémiérové divadelní ceduli je uveden také p. Chlumský (Kašpar Šmejkal, sedlák a obecní výbor — na Vinohradech p. Zelenka). Jen se kmitl na Národním divadle! Pan Chlumský byl oblíbencem Ladislava Stroupežnického. Co k vůli němu nebožtík dramaturg vytrpěl! Vytýkalo se mu, že p. Chlumského vytrhl z krásné existence a že ho má na svědomí! Nedovedu dnes povědět a nevím, proč se p. Chlumský v Národním divadle neudržel. Vím však, že pan Chlumský býval znamenitým pražským ochotníkem a že měl nesmírně lichotivou pověst. Vím také, jak se stalo, že se dostal p. Chlumský k Národnímu divadlu. Jednoho večera stavěli se pro mne Ladislav Stroupežnický a redaktor Českožidovského kalendáře Karel Fischer — abych se s nimi šel podívat do Karlína, do divadla Variété, kde se hraje Šamberkova veselohra „Palackého třída". Stroupežnický se šel podívat na Chlumského, jenž se mu tehdá velice líbil. Chlumský byl také brzo na to engažován. Později hrával Šmejkala p. Šamberk, Vidím ho dodnes, jak sedí na lavici v koutě s obvázanou tváří. Jeho příchod, jeho každé slovo (spíše vlastně mumlání) vyvolávalo salvy smíchu.

Na premiérové ceduli čtu jména několika pensistů. Závodčího četníků z městečka Rotic hrával p. Pravoslav Řada. Bůh sám milý ví, proč p. Řada je vlastně na pensi! Vida, jak se nám znamenitě hodí paní Ludmila Danzerová, jejíž návrat k Národnímu divadlu znamenal by ohromný úspěch. Na pensi žije (v Soběslavi) bývalý režisér Národního divadla p. Edmund Chvalovský, jenž při premiéře „Furiantů" hrál krejčího Fialu (na Vinohradech p. Marek), také dvě pensistky žijí — výborná, rázovitá slečna Adéla Volfová (hrála Šumbalku — na Vinohradech pí. Májová) a paní

Seifertová (hrávala ženu krejčího). Kristýnu, která paličský list píše, hrávala slečna Turková, později provdaná Stroupežnická. (Na Vinohradech sl. Kučerová). A svým očím nevěřím — také paní Ortová (de Pauli) je na této divadelní ceduli. Je tam nějak zastrčena, že jsem ji docela přehlédl. Co tragiky je v té vzpomínce! Pamatuji ji svěží, vždy veselou, usměvavou, roztomilou — a tak strašlivý, tak krutý osud stihl bývalého miláčka pražského obecenstva! Na vlas to bylo, jak povídá Markýtce (kterou paní Ortová hrála — na Vinohradech paní M. Ptáková) Habršperk; „Tváře máte jako maliny!" Byla už dávno v pensi, a pořád vypadala jako ta Markýtka ve „Furiantech". A po hrozných Svatováclavských událostech jsem ji jednou potkal ve Štěpánské ulici. Šla jako stín — a změnila se, že jsem jí nepoznal. Jenom ten její bolestný pohled mne píchl. V tom jsem si vzpomněl, kdo to je. Napadlo mi: mohla by si myslet, že jsem ji nepozdravil proto, že je na společenském pranýři. Rozeběhl jsem se za ní, a prosil za prominutí. Nějak jsem se omluvil — nezáleží na tom, jak (jistě jsem v rozrušení nevolil pravé slovo) — ale pochopila a jemně se usmála!

Pan Koubek je také na této ceduli (p. K. Švarc). To byl obecní kovář! To byla postava pro roli jako stvořená. Dlouhá leta chodil mezi nás — pořád byl jako dub! Najednou jako když utne — pan Koubek nepřišel a za nedlouho byl v černém rámečku. Pan Adolf Pštross také je tu zastoupen. To byl tenkrát v plné mužné síle. V té době ještě dost zápasil v Národním divadle a hledal svůj pravý obor. Ve „Furiantech" hrál Matěje Šumbala (na Vinohradech p. K. Faltys), Marka Ehrmanna, majitele hospody v Honicích hrával p. Chramosta (p. F. Havel). A konečně přijdou z Národního divadla ti nejlepší a ti nejslavnější: Pan Kolár mladší (Habršperk — p. Bohuš Zakopal), pan Frankovský (Valentýnek — p. F. Hlavatý). Oba Vinohradští se velice líbí.

Co všechno nevyčteš z takové divadelní cedule! Panímámu Buškovou hrála sl. Jindřiška Slavínská! Jak milé, jak krásné byly s ní hovory o dávných časech, o dávných lidech! Jako u vytržení bývala, když o Josefu Mánesovi se rozhovořila. Jednoho dne jsem jí psal, by mi laskavě ověřila datum, které mi činilo rozpaky. Odpověděla obratem, a druhého dne zhynula pod kopyty ořů, na květinovém korsu! A ještě jednu pensistku máme — paní Hannu Benoniovou, která hrávala Verunku (tehdy ještě sl. Dumková — na Vinohradech hraje ji sl. Z. Baldová).

„Furianti" se hráli v Národním divadle potom ještě v letech 1889, 1890, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 a naposledy dvakrát r. 1902. (Řada představení na paměť 40. výročí otevření král. českého zemského divadla Prozatímního a 19. výročí otevření Národního divadla). Pamatuji se, že Šumbala za p. Pštrosse hrával p. Eduard Vojan, za sl. Volfovou hrála pí. Danzerová, na jaře r. 1895 hrával sedláka Koženého komik p. Somr, dávno a dávno už zesnulý, a Vojtu čeledína p. Horník, nevlastní syn Jos. Kaj. Tyla, jenž už je také řadu let na pravdě boží. Ale ještě další zajímavé změny byly v obsazení: paní Hanna Kvapilová hrála Markýtku, Kristýnu sl. Karla Welsová, Václava p. Mušek, Valentina Bláhu p. Sedláček a Marka Ehrmana p. Vojan, jenž tenkrát měl v epizodní roli této veliký úspěch. Martina, synka Buškovic, hrávala malá Červená — a dnes, jak jsme pozorovali znovu v Maryši, pokouší se se zdarem v rolích nejstarších! Velké změny vykazuje ovšem poslední obsazení. Pan Pravoslav Řada z četníka už dávno před tím avanžoval z kouta divadelní cedule na Filipa Dubského. Byla to z nejlepších jeho rolí. Jeho ženu hrála pí. Marie Ryšavá, Václava p. Emil Focht, výměnkáře Petra Dubského hrál ovšem p. Mošna, Buška p. Josef Šmaha, Buškovou pí. Archlebová, Verunku sl. Anna Červená, Šumbala p. Karel Mušek, Marii, jeho ženu, paní Ludmila Danzerová, Koženého p. Josef Havelský, Šmejkala p. Rud. Inneman, Haberšperka pan Florentin Steinsberg, krejčího Fialu p. R. Kafka, jeho ženu Terezku pí. M. Pštrossová, Kristýnu pí. Marie Hübnerová, učitele Kudrličku p. K. Váňa, Nedochodila p. Jos. Loos, Markýtku p. L. Matějovská, čeledína Vojtu p. V. Zintl, četníka p. K. Želenský, Ehrmana p. Rob. Polák, kováře p. Karel Kindl, prvního muzikanta p. Karel Pešek. Mezi dětmi ševce Fialy uvedena — sl. Anna Suchánková, kde

svou divadelní kariéru začala jako malý Filípek také „malá Červená!“

Režii měl p. Josef Šmaha. Byla by zajímavá vzpomínka, jak se Šmaha na režii připravoval a jaké důkladné studie k ní konal. Pan Josef Šmaha právě tento týden oslavuje padesátiletí své herecké působnosti a hraje v Táboře svého sedláka Buška. Přejeme mu ze srdce, aby v zátiší podvečer svého života prožil v zaslouženém klidu!

Na Vinohradech má režii Václav Štech. Na premiéru se přijel podívat jako mladý dramatický autor a ochotnický režisér. Zdali pak mu jenom ve snách napadlo, co se stane za čtvrt století? JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

ŽENSKÝ OBZOR, revue českých žen vydal v poslední době dvě knihy našich spisovatelek, jejichž jména mají v literární obci i v čtenářstvu dobrý zvuk. A. Ziegloserové kniha Písně srdcí obsahuje deset povídek, v nichž spisovatelka svým osvědčeným zajímavým a vážným způsobem rozepisuje se o různem cítění ženského srdce. Povídky nemají vesměs rázu milostného, jak na prvý pohled z názvu knihy snad by se zdálo, ale obírají se hlavně oněmi city, oněmi krutými bolestmi a hořkými vášněmi, které tak často bývají vnímavému srdci ženskému údělem. Tedy povídky A. Ziegloserové obírají se něčím zcela jiným, opravdovějším a hlubším, než jsou obvyklé mělké hříčky a poměry milostné. Jednou je to pochybené manželské spojení, v němž neuspokojené srdce ženino tíhne jinám (A budu vždy s tebou ...), podruhé je to trpké zklamání staré paní, která po smrti chotě svého nalezla důkazy o tom, jak jí byl nevěren (Poletech), v třetí povídce (Umírání) vidíme mladou dívku, toužící po lásce, která aspoň v posledních mrákotách při nadcházejícím skonu „uviděla hocha své touhy,“ kterýž sen jí osladil polibek smrti. V Cynikovi autorka líčí záletného muže, nehodně si pohrávajícího dívčím srdcem, v Bláhovém srdci opět spatřujeme poslední schůzku mladé paní s milovaným mužem, kde pocítila, „že její bláhové a milující srdce přes všechnu jeho krutost zůstane mu věrno a nespokojí se pouhým přátelstvím.“ Takovými bolestnými akkordy zaznívají také ostatní povídky, které jistě najdou ohlas v cítění mnohých čtenářů. — Neméně poutavy jsou povídky Jarní rozhovory od Heleny Malířové. Jakkoli základní tón knihy jest příbuzný s pracemi A. Ziegloserové, přece jednotlivé obrázky odlišují se od nich pestřejším, rozmanitějším a vůbec živějším zabarvením. Čtenáře, kterého vedle autorčiných prací zajímá též její vlastní osoba, opravdovým potěšením naklání si zvláště poslední z osmi prací Jarních rozhovorů. Je to několik kapitolek, nadepsaných Růže na hrobech, kde spisovatelka nepokrytě, upřímně dává nahlédnouti do zmítaného skorem dobrodružného života a do duše svého otce. Viděti z této cenné práce, jak se jí dařila, protože podnět k ní vyrostl z působivé, vděčné skutečnosti. Nepřeháníme řkouce, že touto prací Helena Malířová postavila Josefu Noskovi sympatický a zároveň také trvalý pomníček. — Obě jmenované knihy honosí se sličnou úpravou, zejména k povídkám Písně srdcí přispěl J. Wenig svým uměleckým vkusem. Jen to snad horlivý čtenář bude namítati, že modernímu vzhledu padlo za oběť u obou knih až příliš mnoho nepotištěného papíru. Ds.

Prof. KAREL NINGER zemřel dne 1. března v Písku ve vysokém stáří 86 let. Zmizela výrazná postava drobného starého pána s černými okuláry na očích a placatou čepicí na hlavě. Tak po leta procházíval se gymnasiální professor ve výslužbě Karel Ninger krásnými městskými sady, až poslední dvě asi leta docela oslepl a nevycházel už vůbec z domu. — Prof. Karel Ninger náležel k nejznamenitějším učitelům píseckého gymnasia, a řada žáků v různém povolání životním u vděčné paměti chová jeho dějepisné přednášky, jimiž výmluvně v nich budil vlasteneckou mysl. Prof. Ninger sepsal též po dlouhá leta užívané učebnice dějepisu a češtiny. Z politických důvodů byl záhy dán do pense. Byl by snad později mohl docíliti své rehabilitace, ale byl tvrdá hlava a žil raději se skromnou pensí dle starého pensijního řádu, libuje si ve své neodvislosti. Kdysi vyprávělo se též, že vyjednáváno s Ningrem, aby převzal vychovatelství v rodině knížete Adolfa ze Švarzenberka, a velice jemu zazlíváno, že odmítl nabídku vlivného místa, na kterém by národu českému mohl prokázati tolik platné služby. Snad že žádaly se na něm závazky, jež on srovnati nemohl se svými zásadními názory v některých věcech. Karel Ninger byl vzácná ušlechtilá povaha, upřímný milovník svého národa, i věděl jistě proč tak a nejinak činí. O město Písek, jeho národní probuzení a celý kulturní život celého kraje získal si Karel Ninger nehynoucích zásluh. Čest jeho památce! — Hts.

VESELÉ NÁMLUVY Malátovy, k nimž libreto dle Štolbovy humoresky „Staří blázni“ napsal Karel Kádner, slavily minulou neděli na sceně Vinohradského divadla po dlouhém spánku v divadelním archivu svoje vskříšení. Jsou to do opravdy námluvy roztomilé, a přál jsem ze srdce sympatickému skladateli srdečné ovace, jež mu byly okázalým způsobem uspořádány. Nebývá ovšem zvykem, hraje-li se kus, třeba po delší přestávce, po několikáté, aby autor byl vyvoláván. Ale někdy zcela drobná příhoda vyvolá rozjařenou náladu. Najednou se rozneslo po divadle, že komponistovi k úspěchu gratuloval J. E. ministr Randa, a po druhém jednání se všech stran voláno po autorovi. Pan kapelník R. Pisk áček nelenil, pro komponistu ihned přišel a přes všechno jeho zdráhání dovedl ho přemluviti, že musí na scénu. A tak se stalo, že reprisa po několika letech měla ráz premiéry. Na překvapeného skladatele snesla se tak jásavá prška potlesku, že byl projevem zasloužené přízně mile překvapen a hluboce pohnut. Provedení opery bylo vskutku vzorné. Dařilo se toho večera zejména znamenitě panu R. Lanhausovy, jenž svou maskou, ba i svým

hereckým i zpěvným temperamentem připomněl mi nezapomenutulného basistu Vilika Heše! Výborná byla sl. M. Kalivodová, která překvapila zejména svým přirozeným humorem. Komické figurky vdovinych nápadníků skvostně provedli pp. O. Mansfeld (Paroubek) a J. Čermák (Záhora). Povšiml jsem si, že dvě jarmarkové, celkem zcela podružné figurky hráli přední herci — kramářku p. A. Zelenková a linduškáře p. K. Švarc. A jak je to hned znát, že tu vedou prim herci vyškolení. Každý moment hry, třeba byl sebe menší, zvednou a náležitě uplatní. Host scény p. J. Drvota není ovšem tak exponovaným Jeníkem opery, ale tam, kde mu k tomu podána příležitost, svým čistým, jasným hlasem vyvolal dojem velmi lahodný. Scény sborové byly výborně nastudovány a napadly korrektním výkonem. Dokonce jednou vyvolaly bouřlivý potlesk na otevřené scéně. Na celém představení bylo vidět, že i dirigent p. Piskáček i režizér p. A. Dobrovolný věnovali se svému úkolu s jarou pilí i pietou ke skladateli a libretistovi. J. H.

DIVADLO UMĚNÍ zahrálo v Intimním divadle na Smíchově za regie p. Vojty Nováka, Hoffmannstalovu „Sobeidinu svatbu". Před časem viděli jsme zásluhou družiny „Divadla umění" jinou práci téhož autora. Znamenáme pokroky od oné doby tohoto združení, na jehož členy díváme se spíše jako na interprety vybraných literárních rarit.

Je opravdu zajímavo pozorovati vývoj jejich. Uvedení Hoffmannstalova „Blouda a Smrti" náleželo k prvním večerům. Jak mnoho se od té doby na způsobu hry pp. Neriho, Nováka i sl. Nechlebové (která však je dodnes dosti konservativní) změnilo!

Vidíme, že přecházejí, třeba neradi a snad neuvědoměle, protože je to proti jejich zákonům v novém směru hry vůbec, ale přece jisto jistě k nejvzdálenějšímu od nich pólu — k naturalismu. Dnes je v jejich hře již více života, více pravdy. Doklad toho podal právě poslední večer. Vzpomeňme jenom představení Maeterlinckovy „Aglaveny a Selisety." Promyšlený byl sice výkon slečen Nechlebovy a Zdárské, ale oba postrádaly života, pravdy,

Jak my, diváci máme věřit v otřesy duší postav na jevišti, když na jejich tvářích, gestech stop pohnutí nevidíme? Jak máme s nimi cítit, a to je přece hlavní podmínkou dobrého herce, abychom v hledišti splynuli takřka s jeho bytostí, aby herec dovedl vyvolati u nás svým výkonem reminiscence našeho vlastního života? Podaří-li se to, měl herec úspěch. To je vlastně ale kouzlo umění. Jinak mohli bychom vzít si knihu a věc přečíst doma. Chceme doplnění těch slov a skutků, ne pouhé jen reprodukování.

Již tenkrát upozornila na sebe sl. Krejčová v úložce babičky. Její postava opravdu žila, my ji cítili. Slečna je poměrně ze členů nejnaturalističtější (pokud se vůbec tu o naturalismu dá mluvit). To dokázala opět v Sobeidině svatbě.

Nejzdařilejší byl druhý akt. Jak výkony herců, tak úprava scény. Cítili jsme onen opojný, horký, smyslový ráz orientu, ač na jevišti bylo jenom několik závěsů, několik koberců, ozářených teplým světlem. Illusi ovšem nejvíce podkreslovaly bohaté, zvučné, hudbu připomínající verše Hoffmanstalovy, přeložené výborně p. O. Fišerem. Jenom slavnostní tance byly až příliš decentní. — Nechápu zcela dobře, proč Sobeida vrací se, poznavši pravdu a odkopnuta byvši svým milencem, který dnes je okouzlen vdovou po kapitánu, do domu svého muže. Šla přece ráda za Ganemem, synem prodavače koberců, když ji byl dal k tomu manžel svolení. Po zdrcujícím poznání Sobeida je rozhodnuta zabít se, ale proč právě v zahradě svého choté? Ztrácí tím mnoho na ucelenosti své postavy.

„Sobeidina svatba" byla umělecky i hmotně večerem nejzdařilejším. Pan Neri v roli kupce překvapil náskorrektní deklamací verše. Pan Vrbský, prodávač koberců, vystihl velmi dobře požívačného starce. Hlavně mnoho výrazu měly jeho ruce. Pan Novák zamlouval se nám svým zdravým, divadelním hlasem. J.

BRANDL V BŘEVNOVSKÉM KOSTELE SV. MARKÉTY.*) Sv. Otmar má námětem prosebný průvod se svícemi na lodi, stižené prudkou bouří. V popředí lodníci vylévají olej ze sudu do moře, aby utišili vlny. Nad lodi sv. Otmar v oblacích s anděly. Není vyloučeno, že je to Brandlovo dílo. Obraz Smrti sv. Václava však, kde zobrazen světec padající u chrámových dveří dýkou Boleslavovou, nemá nic z Brandlova uměleckého ducha a je asi výtvorem některého mistrova podílníka v uměleckém tvoření. Další obraz, Madonna pod křížem s mečem v prsou, je dílo krásné komposice, jejíž charakteristika překvapila po snětí barev, nanesených přemalováním. Smrt sv. Benedikta je krásná rázovitá malba. Rozvrh výjevů, kresba figur, charakteristika jejich a kolorit jasně mluví o kouzelné tvůrčí moci Brandlově, která zde vdechla život skvělé vidině svého ducha. Světec zastižen byl smrtí před oltářem a podepírán je anděly v kruhu bratří své řehole. Bledá tvář jeho, prozářená již nadpozemským světlem, vzrušivě se týčí nad skupinu. Hra barev náhlými přechody světla a stínu, pýcha Brandlova štětce, dodává tomuto líčení smrti mohutného závěru. Pečlivou rukou akad. malíře A. Vlčka obrazy ošetřeny a upraveny a skvějí se zase ve své původní nádheře.

F. S. Holeček.

*) Viz zmínku v č. 12.

Toto číslo vydáno dne 7. března 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

PÍSEŇ.

Byl večer již a ticho kolem,
jak černý stín by v srdce padʼ,
tak zachvělo se touhy bolem,
jak stesk se na dno jeho kladʼ! —

A náhle z dáli proud se tonů
linul tak měkce, — v tichu vál
v ten bouřný vír, jenž plný stonu
zachvíval srdcem dál a dál. —

To snivá píseň z Oněgina, —
ty tony něžné jako květ,
v nichž marně touha ruce spíná —
„Kde jste, — zda vrátíte se zpět!“ —

VZPLANUTÍ.

Hoď jednu jiskru na suché klestí,
hned žhavý plamen vytryskne v kouři,
neshasíš víc jej sevřenou pěstí,
v praskotu větví dál a dál bouří!

Bujného oře dotkni se květem,
vzkypí v něm žár, a v divokém cvalu
nezdržíš víc ho, — šíleným letem
roztříští čelo o tvrdou skálu. —

Rozžehni v srdci snu báji pouhou —
a jako hračku ponech pak hoři, —
nespasíš víc je, — uštvané touhou, —
v plamenech žáru své lásky shoří! —

HELENA SLÁDKOVÁ.

K. M. ČAPEK-CHOD:

BEETHOVENŮV VEČER.

Pokračování.

Nic mi to nepřekáželo, odškodňovala mně vedoucí místa klavírní, která náležejí k nejnenabažitelnějším momentům Beethovenovým.

Bylo to právě při adagiu z F-dur, když jsem zažil jednu z nejčarovnějších chvil svého života, a kdy jsem se skutečně po více než tři vteřiny domníval, že jsem začarován.

Hrál jsem tuto větu, která náleží k božským, opět a opět, znova a znova v onom fanatismu nenasytnosti, dobře známém každému hudebníku, v onom fascinování myšlenkou, ba pouhou frází hudební, jaké se po případě může státi i utrpením.

Stalo se, když jsem se k vstupnému motivu vrátil snad již po desáté a dostal se až k místu, kde jest houslím figuru opakovati — obyčejně jsem ji ke klavírnímu průvodu hvízdával — najednou připojily se housle k mojí hře.

Ustrnutí mé nad touto halucinací vynucenou na vnitřním sluchu vytrvalou repeticí téže věty bylo tak mocné, že mne až zamrazilo.

Ulekl jsem se až a v prvém okamžiku byl bych vyskočil, ale zadržela mne muzikantská disciplina, která klavírnímu průvodci velí neustati, kdyby hrom vedle něho vjel do podlahy.

Na štěstí pak již v nejbližší chvíli poznal jsem, že hlas těchto houslí nepochodí ani z mého vnitřního, ani ze světa nadzemského, nýbrž že je původu vezdejšího; uhodl jsem totiž směr, odkud zvuky pocházejí. Poněvadž je mi každá i nejzevrubnější vzpomínka na tuto vzácnou chvíli mého života drahou, uvedu i to, že jsem se vzpamatoval v tom okamžiku, kdy neviditelný houslista vzal prázdnou strunu A, ale hned z ní přešel do polohy na týž ton na D struně — manýra v přednesu staročeské kantorské školy kdysi obvyklá.

Hra zaznívala za mými zády z protějšího okna téhož patra přes dvůr, to jest přes dvorek, ano přes dvoreček, a třeba že mnou zvědavost trhla ještě mocněji než před tím úžas, sebral jsem se a dohrál jsem až do konce; duchapřítomnost vyžadovala žert vydržeti; věru že nebyl nejšpatnější.

Potom však jsem vyskočil a nemálo jsem si zakládal na tom, že v témž okamžiku, jakmile jsem sebral ruce s kláves, začal jsem jda k oknu, neznámému hráči tleskati, to muselo mu býti důkazem, že mne žádná nenadálost nezarazí.

Můj s nebe spadlý partnéř měl týž nápad, a tak jsme blížili k svým oknům tleskajíce si navzájem a provolávajíce si navzájem já „výborně!“ a on „bravo!“.

„E' Fraule häts nix ausgholta!“ křičel štítarskovolarským dialektem a podával mi oknem ruku. I to byl dobrý žert, neboť ukázalo se, že nám neschází každému než ještě za půl paže a že bychom si ruče pohodlně mohli stisknout dlaně. Tvářil se, jakoby se stalo a představil se pražskou recte malostranskou němčinou:

„Zdenko Löberle, vrchní oficiál úřadu zemských desk.“

A hned zas popadnuv housle s vysoko vystlané postele u okna, zavelel:

„Nun aber das Scherzo, aber recht frisch.“

A dohráli jsme sonatu, každý ve svém pokojíku . . .

Tak jsem se seznámil s p. Zdenko Löberlem, těsně pod prejzy nejvyššího domu nad hradčanským Úvozem, vysoko nad údolím zahrad, k nimž naše panické pustevny, ovšem kolem rohu, hleděly.

Mně zdála se tato příhoda tak malostransko-hradčansky nefalšovanou, že bych byl jásal nad tím, že se přihodila mně na věčnou roztomilou upomínku, jíž dostalo se pohříchu tak truchlivého doslovu.

Od těch dob hrávali jsme ovšem v mém pokojíku, neboť vyšlo na jevo, že Löberle jest neméně zapeklitým diletantem a milencem klasické hudby jako já, pokud se totiž o něm může mluvit jako o diletantu. Já aspoň nesetkal jsem se dosud s takovým muzikantem. Hrál ovšem starším stylem houslovým bez přílišných portament a onoho mačkání, prodlev, jímž se ton stává tak tetelivým. Hra jeho zářila nebeskou čistotou a nebeskou průzračností a vždy byla uctivým couvnutím hráče za skladatele.

Hrál-li Löberle klasika, dokonce pak Beethovena, počínal si jako obřadník kultu, modlící se k proroku a zakladateli sekty modlitbou, jím samým zůstavenou.

Nedovolil si v přednesu víc než bylo předepsáno, ale za to nestrpěl však ani mně — žádnou dynamickou libovůli.

Náležel ovšem naprosto minulosti. Když jsem jednou jeho křestním jménem učinil narážku na Smetanova „Dalibora“ a Zděnka, obrátil ke mně tvář úplného neporozumění, a když jsem pln rozpaků začal vykládati, řekl:

„Pojďme raději dále.“

Zřejmě neměl o Smetanovi valné potuchy.

Ve studiu klasické sonaty pokročil jsem netušeně, jako superiorní muzikant naučil mne především rhytmu a souhře, a jestliže jsem dříve rozuměl klavírní sonatě jako staré rytině, jako starému leptu, „verni mou“, jehož jednobarvý ton byl totožný se zvukovou barvou mého starého Zelinky, Löberlovy housle byly této rytině barevnou illuminací. Ale střídmou, neboť třeba že ovládal své skřipky mistrně, zřídka kdy zašveholila flétna či zahořekoval lesní roh pod jeho šmyčcem, ačkoli dobře věděl o rejstříku flétny a rohu na svých strunách.

O velkém reliefním tónu moderní školy nevěděl nic a jistě by jej byl pokládal v intimní sonatě za profanaci.

Zkrátka byl to výkonný nadšenec hudební nejčistšího zrna, jeden ze šťastlivců, jimž hudba dala, co odepřela každému posluchači a každému hudebnímu profesionálu, neboť tomuto, i když se vyskytne v nejskvělejší formě virtuosní, je úspěch vždycky větší rozkoší než hudba sama.

Zálibu přinesl si z domova, byl učitelův syn odkudsi z německého Pošumaví, i zdálo se mi neuvěřitelným, když mi vypravoval, že housle u něho již od let visely beze strun na zdi a že si koupil nový potah strun i žíní teprve, když mne slyšel.

Hráti na housle samotné, bez průvodu aspoň tria anebo klavíru, pokládal za nesmysl a toto důsledné přesvědčení zdálo se mi, nevím proč, velmi německým u pana Löberla právě tak jako jeho úžasná hudební paměť, neboť houslemi do mé hry zajel tenkrát naprosto z patra, a což bylo podivuhodným i přes to, že mu tyto skvosty nesmrtelného mistra z Mödlinku bývaly za mládí denním chlebem.

Byl by takovým způsobem hrával i dále, orientuje se přes moje rameno z klavírního partu, ale poněvadž to zdržovalo a Löberle přece jen každou notu z paměti nevěděl, koupil jsem part za babku u antikváře, což milého Löberla nedojalo mile, neboť domnění, že by se naše hudební schůzky mohly státi trvalým pravidlem — ač nebylo vysloveno, odmítal dosti nevrle

Ale přes to právě z něho stal se bezpříkladný náruživec, jenž vydržel o nedělích celé hodiny hudebničit, až mne zrak i sluch přecházel, nezřídka přehráli jsme deset sonat jedním šmahem.

„Nur noch diesmal!“ říkával každé neděle a ujišťoval, že musí s houslemi zase přestat, poněvadž prý mu nejsou zdrávy.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Pochod zamířen na staroslavný Sanok, a to kratší, ale obtížnější, místy strmě stoupající cestou přes Olszany, Birczu, Tyrawu-woloskou; zpět volena delší a též zdlouhavější, pohodlnější, za to však méně půvabná cesta přes Zagórz, Lisko, krajem naftových zřídel, jež od Uherce počínajíce, zvláště hustě podniky petrolejového průmyslu a jich vysokými čerpadly posívají údolí mezi Olszanicou a Ustrzyki, konečně přes Krościenko a za Starzavou zkratkou ne právě vozům výhodnou přes Tarnawu na Dobromil, který znamenal pak již nejpřímější, ale také nejfádnější cestu domů, která na štěstí určena byla k vyvrcholení cvičení nočním pochodem.

Vojensky, nehledě k několika, spíše dětské hry připomínajícím výpadům, jež proti rozlehlé, hlemýždovitě se vlekoucí kolonně osmdesáti čtyřspřežních vozů, tu z předu, tu z boku, tu ze zadu, uloženo bylo podnikati čekatelům proviantního kursu, ve suitě velitele divise jedoucím, zajímavou byla vlastně jen prvá část cesty: jak vozy nemotorné, staré a v skladištích zpuchřelé, vrchovatě břemenem — železem pobitými bedničkami s hrubým kamením — obtěžkané, na jichž rozpadnutí každý divisionář s radostí čeká, aby nahraženy mohly býti novým, potřebnějším materiálem — jak takové těžkopádné těleso zdolá nesnáze horského stoupání. Začalo ono již zátočkami „Pod mazurami“, příkře svážilo se k Olszanům, za nimi rostlo podél Sołotwiny, pak před Paportenkou, sestrmělo u Korzence, načež po dlouhém, volném stupňování dosáhlo vrcholu v nesčetných hadovitě se kroutících serpentinách mezi Slonnou górou a Kriniu horbem. S vrcholu těch serpentin, jež na nejvyšším bodě dostupují sice jen výše 623 m. nad hladinou mořskou, jsouce s obou stran přečnívány jmenovanými hřbety, ale jež sdílejí ráz nepřístupnosti, vlastní celému tomu kraji, prodíraly se již lesními výseky rozkošné výhledy do lučinatého údolí Sanu. Zvláštní kraj, tyto Lesné Karpaty, také východními Beskydy zvané! Nevysoké, teprve na uherských hranicích sněleji se pnoucí, jsou nedostatkem komunikací a příčných údolí, množstvím lesů a příkrostí svých cest málo přístupny a jako od světa odříznuty. Pochod jimi nenáleží k nejsnazším. Možný předvídal, jak ve válce trpěly by tu operace i nesnázemi stravování. Úkol tentokráte ztížen byl supajícímu souvozí, jež chvílemi zdálo se vyplňovati všechny dohledné serpentiny, pokud mlhy nezastíraly vzdálenějších od sebe oddílů, ještě

půdou značně rozměklou. Začalo pršet, sotva vytáhli z barákového ležení, a přestalo teprve, když opouštěli drahně po poledni druhého dne poslední serpentinu, sjíždějíce veselejším tempem k malebné Zaluži. Možný litoval této nepohody, poněvadž začínaje Prałkowci, kde brzy za Přemyślem cesta odbočuje v levo od silnice Krasiczynské, neznal dosud těchto půvabných končin, horskými pásy sice jen střední výšky čile rozčleněných, ale dosti rozmanitých a zajímavých již lidem, štíhle rostlým, ale bídou zkrušeným a vyzáblým, trpně přijímajícím tvrdý svůj osud. Melancholie toho lidu tak ladila s duševním sklonem nadporučíkovým. Ještě více však litoval mužstva, většinou ze záložníků svolaného, jež promoklé bylo již na kůži. Velitel prvého dne povolil obléci pláště teprve tehdy, kdy již byli mokří jako polní myš. A tak nyní, po nedostatečném a krátkém noclehu — vždyt i záložní důstojníci spali v celých skupinách po chudobných domcích na vlhké slámě — a po nucených skoro celodenních postech, kdy na večer polní kuchyně byla jen macešskou ukojitelkou protřesených žaludků, všichni bledí a přepadlí třásli se zimou vně i vnitř. Nicméně šlo vše hladce. Přemoženy obtíže i se vzpurnými i s vysílenými potahy, šťastně vše vyvlečeno z bláta tábořišť na tvrdší cesty, z nížin do vrchů, i přetaženo vše bez větších pohrom kolem ostroúhlých zatáček a přes strmé srázy, takže při společné důstojnické večeři v Sanoku mohl major vysloviti vůči záložním poručíkům, kteří vedli jednotlivé čety kolonny, svou naprostou spokojenost. Jenom když za výbornost jejich výkonů povoloval pro zpáteční cestu výhodu, ulehčit vozům o polovinu nákladu, divně jim to škubalo kolem rtů. Nebot kdyby nebyli vysypali skoro celý kamenitý obsah beden hned na prvním tábořišti, byli by bezpochyby ještě teď do večera vytahovali vozy z rozbředlého pole, jež jim bylo napřed jedoucími ubytovači vyhledáno za vozové seřadiště. Nalezlit vozy, když si přivstali ve čtyři ráno k přípravám odjezdu, až po osy zabořené v blátě . . .

Možný zaznamenal též do svého zápisníku: „Nedůvěřovati pohodě dneška, když nevíme, co přinese zítřek! Bytovníci, kteří vyjeli za pěkného dne, volili příliš lehkovážně terrén. Ani nedbali, že je málo výjezdů a špatné. V poslední chvíli bylo nutno upravovati je lopatou a vysýpaným kamením. Co mohlo by z toho povstati ve válce? Jaké opozdění! Jaké nebezpečí při nenadálém záskoku!“

A o několik listů dále: „V Sanoku opět tak nepříznivé disposice ležení. Na samém plochém břehu řeky, v inundačním obvodu. Což kdyby řeka stálými dešti, posílena horskými stržemi, přes noc vylila se z koryta?“

Zároveň, nezapřev v sobě impressionistu, neopomenul však ihned připojiti umělecký dojem: „Když měli jsme o páté ráno vyraziti ze Sanoku, hustá mlha pokrývala ještě krajinu, že na tři kroky nebylo vidět. Jako pod umrlčím příkrovem dály se na seřadišti veškery přípravy k odjezdu. V tom zavanul vítr. Jako by si tanečník dupl a ostře vzal to od podlahy. Mlhy, jež ve výši stříbřily se již vpádem slunečních paprsků, dosud matných, zvedly se na jednou od provlhlé země. Zaleskla se nejdříve kopyta koňská, začernaly se špičky bot, zatřpytily se pochvy o zem narážejících šavlí, jako rudé máky rozstřikly se polem červené plundry vojáků, třímajících netrpělivé koně. Po druhé, po třetí zafičel osvěžující vzryv bodavého vzduchu. A obraz připravených řad vyhoupl se celý ze svých závojů, které nad hlavami vojska trhaly se v cáry.“

Teprve tábor u Dobromilu jak vhodně volenou polohou, tak uspořádáním a rychlým provedením — zde také poprvé koně, dosud umístované po stájích a stodolách, uvázáni v řadách na tábořišti a z vozů sestavena hradba — došel schválení taktického umu Otokarova. Také noční alarm, rychlé stržení stanů, okamžitá pohotovost mužstva již radostně pracujícího, poněvadž vědoucího, že značí to konec výpravy, hbitost v sedlání a zapřahání, pořádek v odklízení materiálu, kolů, řetězů, klad, shasínání ohňů a při všem spěchu klid, s kterým vše to se dálo, zaimponovaly Možnému. Tak představovával si v mládí pořádek a promptnost ležení Napoleonova, jehož malou, zavalitou postavu jakoby ještě teď s těch obrázků viděl obcházet od stráže k stráži.

To byly však také as všechny postřehy, jež s vojenského hlediska nadporučík z tohoto cvičení uznal za vhodné si poznamenati. Ostatní zápisy, ač i ty jen stručné a nečetné, týkaly se cestovních dojmů, jakoby vyňaty byly ze zápisníku turistova. Rozslzená nálada prvních dvou dní vtiskla krajině

cosi melancholického, co dobře shodovalo se s náladou nitra Otokarova. Šeď, s kterou splývaly řeky, potoky, louky, pole i vrchy; mlhy, v nichž ztrácely se tu předvoj, tu zadní voj, tu jednotlivé uprostřed cesty zastavené vozy, jichž zápřeže marně pokoušely se je vytáhnout, než přispěchaly reservní koně na pomoc; všechny ty střídavé obrazy vojenského ruchu, jež v tom mlžném zarámování měly cos duchovitého, tu se při závanu větru objevujíce, tu zas mizíce za svou oponou, připadaly mu jako hra stínů. Když pak se sklonkem druhého dne prodraly se v poslední ještě chvíli z návečerních par zlomené paprsky světla a pobledlé rozběhly se za přehnavšími se na východ mraky, objevilo se mu Posání s pískovcovými svými skalinami, jež jako tajemné přástevnice v bílých loktuškách zvedaly se z tmavé obruby kouřících lesů, objevil se mu ctihodný Sanok se svým hradem v celém svém rázovitém rozložení. Jinde, zvláště na cestě zpáteční třetího a čtvrtého dne, překvapily ho smělé silhuetty vzdálených turní bezkydských. Tam zase do dálky se své výšiny svítila nějaká budova, jako mocný klášter, zachycujíc do řady svých oken rozžhavený požár sluneční. To byla jesuitská kolej chyrówská. A vše zachycoval Možný rozšířenými zornicemi do své paměti, jakoby ty čarovné obrazy chtěl tam vtisknouti pro vždy.

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK.

Pokračování.

III. ZA STAMBULEM.

Je jakási spravedlnost světová, která sic přichází pozdě, ale přichází přece. Tušil mocný sultán, jenž kdysi kráčeje po mrtvolách, do výše několika metrů plnících nitro chrámu křesťanského, v moři krve, do něhož smočil dlaň, aby ji na důkaz přemoci a svrchovanosti otiskl na stěnu chrámu blíže vchodu — podnes se tu ukazuje temný stín obrysů veliké ruky, jejíž poloha věští, jak vysoko bylo nakupeno v kostele svaté Žofie (Aja Sofia zvané) lidských, většinou as už bezduchých, křivými šavlemi Turků porubaných trupů — tušil sultan, že vzejde zabitým mstitel, náhodou, či divným řízením osudu ničitel z vlastních jejich řad, jenž aby zvrátil moderní nenáviděný režim, v moře plamenů přemění celý Stambul, vlastní město, vlastní Cařihrad, ba vlastní Konstantinopolis, neboť ve Stambulu jest i Serai, na kterýchž asi místech nalézal se za vlády Byzance císařský palác a kde nyní množství památek architektonických, moderní stavby, vysoká porta, sídlo vlády, hlavní pošta, musea, sbírky, mešity slavné, sama Aja Sofia lákaly turisty z celého světa k pohádce Bosporu.

V posledních dnech* přišly první zprávy o nesmírném požáru ve Stambulu — širší kruhy pod tím jménem nesprávně vyrozumívaly nejen celý Cařihrad, ale všecku moc tureckou, kterážto metonymie vlastně nejvýmluvněji ukazuje, jak nesmírná to ztráta, třebas posud nevíme, které části vzaly za své a co zachráněno. Asi nemnoho, když se mluví o několika tisících shořelých domů a několika millionech škody.

„Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor!“ slyšel jsem zníti tichem hledě na památky staré kultury byzancské. Netušil jsem, že některé z nich už podruhé neuvidím. Všecko je pomíjející. Co nezničila zběsilá zuřivost vášní fanatismem náboženským spitých vítězů, rozbourácených dlouhým odporem obležené Byzance a ztrátami při dobývání, co nezničila netečnost celých tisíceletí národa málo smyslu (aspoň zde) majícího pro umění, a co takřka teprve za posledních desetiletí seskupila, nasbírala a soustředila na západě vychovaná intelligence posledních vzdělaných generací, zničil živel. Je to spravedlnost světa, ve které svědkové turecké sveřeposti, která až do Čech zaléhala a i Vídeň ohrožovala, přec jen s lítostí a žalem konstatují nesmírnou pohromu, která, těšme se, přece snad nebyla tak veliká, jak první zprávy znějí, a

* Psáno v létě r. 1911.

kterou úřední zprávy prý hledí učiniti menší z bázně před vášní davu, který bývá strašlivý.

Vzpomínám na uchvacující dojem prvního pohledu na Stambul z galatské věže, která je jakoby úmyslně k pohledu na cařihradský zázrak zbudována jako rozhledna, prvního pohledu, který konečně po touze dlouhých let dovolil popatřiti tváři v tvář zjevu, který uchvacoval básníky, malíře a historiky celého světa . . . Dnes je tu smutné spáleniště, z něhož místy asi ještě posud zvedají se pruhy špinavého dýmu, mezi tím, co neméně špinaví psi rozprchli se po ulicích okresů sousedních — dosud asi čpí nejsmutnější zápach spálených obydlí daleko široko do okolí, naproti přes Bospor do Asie, i blíže kolem do Galaty, Pery a sousedících se Stambulem okresů.

Z toho slavného obrazu zbývá mi v mysli jen chudá, málo barevná vzpomínka a — několik pohlednic sic barevnějších, ale za to zběžný obraz podávajících s ptačí perspektivy na rezavé střechy domů, za podivné kontury mešit s nízkými kopulemi a vysokými jehlami minaretů, štíhlých, s ochozy jako na přesličce, na nezvyklý profil bazarů — na tu směs hnědi střech, běli stěn a kupolí a sporé zeleni zahrad, roztroušených mezi stavbami, ve které jsme si šťastni, že poznáváme již sami, co kde vzácného, jednotlivé význačné budovy označili, které jsme byli v minulých dnech navštívili.

Z toho všeho bohatství zbývá nyní jen to, co umění reprodukční zachytlo před katastrofou — jsou to bohužel skoro jenom pohlednice, z nichž dvě těší mne při vší bezcennosti tohoto druhu reminiscencí, pohled na Stambul proti moři s asijskými břehy a ostrůvky skoro neobydlenými v pozadí, kde jsou zachyceny oba bazary, Sulejmanie a jedna ještě mešita, spálený sloup a pohled na zasněžený Cařihrad se Stambulem ve větším měřítku provedeným . . . Na tyto obrázky nyní hledím a mám bezmála slzy v očích. Bez dechu odvírám nová čísla novin dychtě dočísti se podrobnosti — a denní listy jsou neustále tak němé neb aspoň jednoslabičné co do podrobností. Kladu si sám otázku: Shořela Jeni džamije, mešita sultánky Valide, hned za mostem?"

„Přece snad rázovitá pošta, celá z kamene, imposantní, se svými neobratnými úředníky, kteří pomalu nedovedli spočítati ani, co stojí deset známek červených na dopisky a deset zelených na pohlednice tiskopisy?

Snad vysoká porta, budova vlády, nápadná stavba, kterou jsme obcházeli se všech stran, nemohouce se orientovati, co by tobylo, až teprve nám pověděl jakýsi poddůstojník turecký stojící ve vratech nádvoří, kam nás nepustili, takže sotva bylo možno nahlédnouti štěrbinou ve vratech do průčelí budovy, jakoby se báli, že odneseme odtamtud některé státní tajemství?

A co se stalo s ohrazeným Seraiem, co s nezapomenutelným museem antikvit, činili kiešken a novým museem se znamenitými sarkofágy, co s císařským pokladem, bibliotékou, co s Ají Sofií, chrámem míru s obeliskem, fontánou Viléma II., janičárským museem, mešitami Achmedijí, Bajesidovou, Mohamedovou, Sulejmanií, Nuri Osmanií, ministerstvem války, Sereskieratem, spáleným sloupem, bazáry atd. atd., tisíce otázek sune se myslí, jak na pozoruhodnosti Stambulu vzpomínáme, kterým jsme tolikrát bloudili, zprvu s dragomanem, pak osměleni sami.

A odpovědi se nedostává tázajícímu se srdci, rozčílené hlavě, tesknící, že zase kus krásy zmizel s povrchu země, že zase „inexorabile fatum" zničilo kus krásy, kterou mysl lidská vykouzlila z ničeho a zůstavila potomkům.

* * *

Jeni Džamije, t. j. „nová mešita" byla zbudována chotí sultána Ahmeda I. Terchanou r. 1665 na místě, kde před tím rozkládala se jiná mešita, stará. Je to imponující stavba obklopená dvorem s mramorovými arkádami, krytým kupolemi s fontánou uprostřed, u níž myjíce si nohy pravověrní, náboženský obřad vykonávají.

Z dvorce vypínají se dva mineraty nesoucí po třech balkonech slíčné architektoniky. Hlavní kupole spočívá na čtyrech sloupích a obklopuje ji několik polokupolí, jež se rozpadají zase v několikolik menších kulovitých skrojků. Po obou stranách táhnou se dvoupatrové galerie s několika šadrovany (umývárnami) s jemnou prací kamenickou a pestrými fayencemi, které kryjí i nitro mešity bílými a modrými deskami, na sloupoví a stěnách spočívajícími.

Vzpomínám na celý život v okolí této džamije, snažící se obchodně využitkovat věřící —

holiči, ševci, rytci pečetí — za chvíli zhotoví vám za malý poplatek (předem vyjednaný!) pečetítko; a drobní obchodníčkové pod širým nebem rozbili svoje krámce a dílny ve stínu platanů. Co vše lze tu koupiti na památku, od růžence až po kávové mlýnky . . .

Turecká pošta ani tak cizince nezajímá, sama, jako její okolí s četnými písaři a rytci; z oněch někteří právě tureckým paním neznalým psaní zhotovují listy. Kiatib a jasydži (písař) je levný a nedostatek elementárního vzdělání v ženských kruzích nedotýká se tureckého slabšího pohlaví materielně příliš citlivě.

Život je tu pestrý, pamětihodností mnoho každý bedekr o nich poví. Nechceme opisovati.

— — — — — — — — — — — — —

Psáno po obrovském požáru Stambulu o prázdninách r. 1911, kdy netušeno, že nové požáry Cařihrad rozhlodají a válka život národa neblahého ještě více ochromí . . .

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

XVII.

Špíro vykonával netoliko úřad majetníka hotelu, ale i jeho správce, sklepníka i číšníka a polovičního kuchaře. Kromě něho byla v domě jeho žena paní Joke, tetka Marija a služebná dívka Stana.

Paní Joke byla asi čtyřicítipětiletá, buclatá, stále ještě hezká ženuška, která vzhlížela k svému sedmdesátiletému mužovi s neskonalou oddaností a úctou a poslouchala ho jako Boha. Co on řekl nebo učinil, rozumělo se samo sebou, že jest dokonalé a svrchovaně dobré. Nikdy mu neodporovala, nikdy ničeho nenamítala. Bylo ji viděti stále jenom na dvorečku s hlavou šátkem na babku svázanou, jak se tam všecka červená otáčí kolem své letní kuchyně, a oslovil-li ji někdo, jak se přívětivě usmívá. Mírná, tichá, trpělivá ovečka a paní Joke, to bylo stejno, kdežto gospodin Špíro mohl v nejedné příčině představovati tvrdohlavého berana.

Tetce Mariji bylo již osmdesát čtyři léta, a hubený, scvrklý obličej její činil dojem hnědé křížalky. Nos její byl špičatý, brada špičatá, oči špičaté a ve skutečném slova smyslu píchaly. Pohybovala se všude v přízemí domu, na dvorečku u kuchyně, po třech k hotelu přilehlých zahradkách, ustavičně něco kutíc, některou drobnou prací se obírajíc a hovoříc. Vida ji, malíř Tetiva se vyjádřil, tak asi že si vždycky představoval čarodějnou babu z pohádky o perníkové chaoupce, a ta představa že je teď tetkou Marijí nadosmrti v něm utvrzena. Pokud právomoci a vlivu v domě se týkalo, zaujímala tetka Marija místo mezi Špírem a paní Joke. Na tu si troufala, kdežto na Špíru, ač byla sestrou jeho matky, v ničem přirozeně se neodvážila, neměla-li porušiti žádoucí mír a svornost v domě.

Stana byla snědý čtrnáctiletý ženský výrostek, který potřeboval ještě tuze mnoho cepování a vody, vyhlížela stále jako neumyta. Kdykoli se objevil některý ze Špírových hostí, hned nechala své jakékoli práce a sledovala ho jako trnky černýma zvědavýma očima, a byla-li to náhodou paní Vernerová, otevřela na ni kromě očí také ještě ústa. Svoje pozorování skončila pak pokaždé opovržlivým úsměvem, kterým vyjadřovala svoji duchovní povznešenost nad každým takovým darebným cizincem, at už to byl muž nebo žena.

Špíro dvakráte, někdy třikráte denně vycházel z domu. Vždy čistě oděný, ale bez kabátu, s hlavou nepokrytou, ale svoji černohorskou čapku drže v ruce. Vedle té čapky bral si na každou vycházku větvičku vonného „květu svatého Vasilije“, rostliny podobné našemu brotanu a rostoucí hned u vrátek v jeho přední zahrádce. Kromě toho nosil s sebou tenkou hůlku a velikou torbu, do které ukládal nakoupené zboží všelikého druhu kromě oleje a vína.

Když se vrátil z odpoledního nákupu, prošel celý dům, prohlédl v patře jeho každý hostinský pokoj, je-li v něm všecko v pořádku a čisto, přinesl ze svých zahrádek tu neb onu zeleninu a chvilku pozoroval, jak se činí paní Joke. Při tom jí pověděl, co je nového v městě, bylo-li hojně nebo po skrovnu

zboží v masných krámech, a jak co platí. Někdy si při tom ulevil zahubováním, vrátil-li se se zprávou, že tentokráte kuřata nebo jehněčina byla dražší.

A zatím co ona vděčně přijímala a spokojeně uvažovala o každé jeho novině, on se vracel do domu, aby připravil jídelnu. Pečlivě prostřel a uhladil na stole ubrus, naplnil čtvrtlitrové lahvičky vínem a přiklopil je obrácenými odlívkami, aby nemohly na doušek crmnického mlsné mouchy, připravil talíř s něgušským sýrem, na jiný talíř nastrouhal k polévce parmazánu a rozestavil tolik příborů, kolik měl hostí.

A nyní tedy právě o polednách, když byli okusili něgušského a podle míry své trpělivosti nebo nedočkavosti neupili neb upili svého vína, gospodin Špíro přicházel s velikou mísou polévky. Přirozeno, že se s ní zastavil u mladé paní.

„Aaa — makaronová, tu já ráda!“ polibovala si a nandala si do talíře plnou velkou sběračku.

„To je málo!“ vyhrkl Špíro, když ponechala lžíci v míse.

„Díky, gospodine Špíro, mám dosti,“ namítala paní.

Ale milý Špíro jakoby byl popuzen.

„To není dost, vzít si jenom jednu sběračku — musíte si nandat plný talíř, když se to uvařilo, musí se to taky sníst! Kdybyste nejedla, stonala byste, a kdybyste stonala, musil bych zavolat popa, aby vám požehnal, protože byste musila umřít. Eh, ďáble — berte ještě! To jste měla jíti tam, kde nedávají jísti.“

Chtíc nechtíc musila si vzíti ještě dvě sběračky, aby měla plný talíř, a právě tak všichni ostatní. Špíro nedal za jinou, pobízel a nutil, tykal a vykal podle toho, jak kdo jej oslovovali, a pak se nad nimi zastavil, aby viděl, jak jim chutná.

Chutnalo jim, jen co je pravda.

„Snad to půjde,“ chválila si paní Vernerová, která z počátku trnula strachem, že se nedostane dále než do půli talíře. „Polévka je znamenitá, a jak pikantně zacezená citronem! Velmi dobré!“ dodala důrazněji a vzhlédla ke Špírovi na znamení, že ta poznámka náleží jemu.

„Tedy jezte!“

Nejdříve byl u dna svého talíře literát, a Špíro již mu zase podával mísu.

Martin vzal si ještě sběračku polévky a při tom prohodil vzletný dithyramb na její chválu.

Špíro kývl spokojeně a usmál se.

„Tak to má být, tak jsi junák, člověče! Kdo nechce jíst, at umře!“ pravil, a hodil očima po malíři, kterému nejpomaleji se vyprazdňoval talíř.

„Gospodine Špíro, vy nás nutíte, jakobyste byl také Bůh ví jakým jedlíkem,“ zažertoval Tetiva.

„A ovšem že jsem, a což teprve býval takhle kolem třicítky nebo čtyřicítky! Snědl jsem na posezení dvacet vajec a tři oka masa — víte, kolik u nás váží oka? Půl druhého kila. Ale pak jsem taky dovedl pěstí zabít vola — vy byste nezaplácli ani králíka! Vezměte si ze mne příklad!“

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

SMÍCHOVSKÉ DIVADELNÍ INTERREGNUM.

(DESETILETÍ ARTISTICKÉ SPRÁVY † JANA KUBÍKA.)

Smrt artistického správce Smíchovského divadla Jana Kubíka oživila v paměti zajímavé vzpomínky. Je v nich leccos, co patří do divadelní kroniky a co záhodno zaznamenati. Redakce „Divadla“ slibuje uveřejnění „Pamětí“ Kubíkových. Vedl přesné záznamy, denně si zapisoval závažnější příhody, a není pochyby, že dočteme se v signalisované knížce zajímavých věcí. Vím na př., že Kubík výborně znal záhadného herce Krumlovského a pamatuji se dobře, že mi Kubík ukazoval celý oddíl ve svém zápisníku, v němž psal o Krumlovském. Sám jsem se na něho při příležitosti o podrobnosti obracel a leccos jsem již z těchto pamětí zaznamenal.

V době, kdy Smíchovské divadlo prožívalo krisi, byl jsem častým hostem za vodou a vše, co se tu po řadu let dálo, sledoval jsem se zanícením mladého divadelního enthusiasta. Když zesnulý ředitel Švanda ze Semčic vystavěl Libuši, nedařilo se divadlu na Smíchově valně. Švanda ze Semčic měl čestné a výborné zimní saisony, v Brně i v Plzni, které by byl ovšem nerad opustil. Ale

zželelo se mu také pražského divadla, jež se značným nákladem zřídil, a nerad by je nechal zahalet. Švanda byl energický muž. Smíchov mu přirostl k srdci a ke Smíchovu tíhnul, sem se vracel jako do svého hnízda, do své kolébky. Zkoušel to všelijak, saisonu letní zachránit. Běží o dobu v prvních letech osmdesátých. Švanda vybral si Jana Kubíka a toho posílal ze svých štací z Brna i z Plzně s několika herci do Prahy, aby tu sehráli v neděli aspoň jedno představení. Pamatuji se, že sem jezdívali pp. Eduard Vojan, Šípek, Kaňkovský i Adolf Pštross, z dam Syřínková. Kubík byl výpravčím těchto hereckých zájezdů. Já a celá řada mých přátel máme na tyto doby nejkrásnější vzpomínky. Vojan zejména těšíval se na večírky tehdejší literární a umělecké bohémy a byl také všemi rád viděn. Z pravidla většina jeho přátel chodívala do divadla a s Vojanem putovala někam do zákoutí, kde se horovalo a snilo o všem možném. Pomřelo jich více než dvě třetiny — ale ti, co zbyli, na tyto doby nikdy nezapomenou.

Nějakou saisonu to dělalo dobrotu. Svanda ze Semčic nedbal potíží, nedbal velikých finančních nákladů, s nimiž bylo toto pohostinské vystupování spojeno. Herci v pondělí ráno odjížděli z Prahy do svých stanovišť, byli to lidé mladí, pro umění zanícení, a nikdo z nich nedělal řediteli potíže. Vojanovi bylo hračkou, hrát v neděli titulní roli v Praze, posedět několik hodin s přáteli, ztrávit několik hodin ve vlaku, a v pondělí hrát hlavní roli v Brně nebo Plzni. Ale dostavily se jiné překážky, repertoirní, jež musel ředitel Švanda ze Semčic respektovat. Přišel na jiný nápad. Svěřil divadlo Kubíkovi, dal mu úplnou samostatnost, ale vyhradil si dozor. To bylo r. 1886. Kubík začal takřka bez herců. Brzo poznal, že nemá také publika. Švanda ze Semčic přijel a dlouho se svým substitutem konferoval. Kubík si div nezoufal — hrál jenom v neděli, začínal o 5. hodině odpolední — ale na víc si nemohl troufati. Ředitel na jeho stesky jenom rukou mávl: „Na Smíchově," řekl Kubíkovi — „je divadelního hladu dost a dost — jenom dobré sousto si opatřte, a uvidíte, co se tu dá dělat."

Byly to krušné doby! Je dost pamětníků, kteří tohle tvoření divadelního světa z ničeho dosvědčí. Kubík na radu Svandovu hledal po Praze herce. Nejspolehlivějším kádrem jeho byla známá a populární pražská trojice — Inneman, Kovář a Šváb-Malostranský. Nynější ředitel Uranie Bohumil Kovář jmenován inspicientem a zároveň mu přidělen obor t.z. Šamberkovských komických rolí. Deset let se Kubík statečně držel a probíjel. Uměl hledat vhodné síly. Ke třem právě jmenovaným přibyl brzo komik Hanuš Somr, jenž se později dostal k Národnímu divadlu a nedlouho na to zemřel. Milými hosty scény bývali komikové Vaicr a Wilhelm. Vaicr solicitátoroval u doktora Koldínského, Wilhelm hrál poslední léta i v šantánech.

Dostávali za večer pětku! To byl, panečku, v té době nějaký honorář! Zlatý, milý člověk byl Wilhelm! Co jsme se nasmáli jeho zdravým, jeho znamenitým, původním vtipům! Vaicr byl nemluva, naprostý misantrop. S nikým nemluvil, postavil se někam do kouta, založil bradu o ruku, a díval se skepticky na ten rej „mladých bláznů". Oba, Vaicr i Wilhelm byli publikem zbožňováni. Vaicr — zrovna tak, jako nebožtík Kysela — byl nepřítelem líčení. Sel z pravidla na jeviště tak, jak ho Pánbůh stvořil. A vidíte — Vaicr se líbil i bez té parády! Lidé se mohli ukuckat smíchy, když se po svém zvyku na stranu natočil a svoje věty jako drahou mast prodával. Za to Wilhelmem to na scéně jen jen hrálo. Temperament z něho zrovna tryskal.

Vydatnou oporou družiny byla paní Fr. Hessová (vdova po žurnalistovi Hessovi). Byla nejstarším a nejvěrnějším členem herecké družiny Kubíkovy. Byla to výborná herečka. Její „komické staré" měly doopravdy humor. Byla už u divadla, když její muž ještě redaktoroval. Jednoho večera pro ni přiběhli, aby ihned šla domů. Kubík zastavil v pravý čas neblahého posla. Běželi jsme s Kubíkem do nedalekého bytu Hessovic. Zjevilo se nám kruté, bolestné divadlo — Hess, zachvácen chrlením krve, zápasil se smrtí. Seděl u stolu, psal novellu, a skácel se jako bleskem zasažen. Od té doby nikdo neviděl paní Hessovou veselou. I ten její smích na jevišti býval tak podivný, smutkem duše obestřený. Po ráně se nevzpamatovala. Z krásné, imposantní dámy, stala se suchá, drobná osůbka. Hrála takřka do své smrti. Za jeviště se těžce dovlekla, usedla mezi kulisami a těžce dech nabírala. Na jevišti změnila

se jako zázrakem. Z obecenstva nikdo netušil, jak nadlidsky se přemáhá, aby zachránila svou hereckou reputaci.

Milovníkem byl mladý, neobyčejně oblíbený jonák, typograf. V té době, když ho Kubík angažoval, měl pověst nejlepšího pražského ochotníka. Říkalo se o něm, že je dokonce Vojanovým riválem. Tenorista nemohl se těšiti větší oblibě. Bývalo vždy vyprodáno, když hrál roli, která mu padla. Smíchovského milovníka jsem řadu let neviděl. Až jednou šel jsem se podívat na moderní strojnický zázrak, na rotačku „Národní Politiky", kolosa to, jenž způsobil pravou sensaci v odborných kruzích. A tu přijde mi vstříc starý kamarád, ředitel tohoto oddělení — bývalý smíchovský milovník p. Weiberzahn!

Málokdo dnes už ví, že výborným hercem Kubíkovy družiny býval městský rada pražský p. Alois Vaníček. S jakým zápalem, s jakým nadšením hrával. Kubík býval nadšen jeho vydatným orgánem, jenž ho činil předurčena pro celou řadu rolí. Také p. Žakovský (později div. ředitel) býval vlivným činitelem ensemblu Kubíkova, komik Kaucký vyplňoval mezeru, rozevřenou odchodem Vaicrovým a Wilhelmovým. První parádní herečkou bývala paní Engelbertová, populární kdysi subreta, veliké oblibě těšila se sl. Gärtnerová, nadaná herečka, jež zmizela najednou z pražského horizontu. Je tuším provdána v Americe. Na jednom představení Budilovy družiny v Národním domě vinohradském jsem se po dvaceti letech setkal se dvěma vynikajícími členy Kubíkovy družiny, p. Liskou (správcem obce Vinohradské) a jeho chotí, roz. Seydlerovou. Více než dvacet let jsem jí neviděl — ale sotva vstoupila na scénu a slovo promluvila, okamžitě jsem ji poznal. Scéna byla tenkrát Popelkou — ale bylo tam několik lidí se zlatými střevíčky!

Už na sklonku Kubíkovy éry objevila se na scéně sympatická adeptka, slečna Guthová (provdaná Hessová), nynější člen Vinohradského divadla. Tenkrát způsobila rozruch svou ušlechtilou snahou. V její hře byla jiskra, její tvorba prozrazovala duši, intelligenci. Pak objevil se v družině mladý herec Vilík Táborský, jenž brzo ovládl scénu. A naposled Kubík s těžkým srdcem připustil vystoupení svého syna Josefa Kubíka, jemuž se nechtělo do dalšího studia. Viděl jsem ho poprvé v „Bobřím kožichu" a když si mi starý Kubík stěžoval, že mu syn chce mermomocí k divadlu, co jsem mu jiného mohl říci, než že je to zcela přirozené, že jablko ani tenkrát nepadlo a nepadne daleko od stromu? A vida — syn se dnes tuží jako artistický správce arény. Nemohu opomenouti nezmíniti se o velikém talentu, o vzácném uměleckém zjevu, jenž v tomto období na Smíchovské scéně jasně zazářil. Byla to slečna Kaucká, jež provdala se za JUDr. Karla Švandu ze Semčic a záhy zemřela.

I jiná zajímavá jména zatřpytila se vznikajíce v originálním ovzduší Kubíkovy éry: velice nadaná a sympatická Josefina Hellerová, která zemřela, bohužel, v květu mládí, Hanna Dumková (Benoniová), † Alois Strobach a † Jan Zdrůcký, Fr. Zvíkovský, Josef Saifert, † Jindřich Kovář, Jindřich Edl (Brno), Frant. Bohuslav (Lublaň), Hanna Kubešova (Kvapilova), která zvábila do divadla celou mladou tehdejší literární a uměleckou družinu atd.

Záhy došlo k netušenému, blahodárnému obratu a to zásluhou JUDr. Karla Švandy ze Semčic, jenž v říjnu r. 1897 převzal otěže divadla na Smíchově do svých rukou. (Jan Kubík ustoupil z vedení divadla v květnu t. r.). Došlo na první, na památný první cyklus Máje, jenž znamenal uměleckou chloubu divadla, a následovaly cykly Národních jednot Pošumavské a Severočeské! Smíchovské divadlo probouzelo se k jarému životu. Už se nehrálo jenom v neděli — zkusili to s úterky a dobře to dopadlo. Pátky měla cyklová představení, hrálo se už také ve čtvrtek, a netrvalo dlouho, a byly obsazeny také pondělky, jež vyhradili si socialní demokraté, kteří si je udrželi až po dnešní dobu.

To je však nová, to je jiná kapitola, která prozatím nepatří do této kroniky. Nebožtíku Janu Kubíkovi, jeho vytrvalosti a jeho snaze byl jsem dlužen tuto vzpomínku. Vím ovšem dobře, kde a jaké byly vady v jeho vedení. „Vařili jsme z vody," řekl jednou, když jsme se rozhovořili o dobách, kdy on byl regentem tohoto interregna divadelního — „ale nesmí se zapomínat, že jsme tu začali jako na poušti, že jsme si museli vydupat herce i publikum. Říkalo se, že nejsou herci a že není pu-

blikum. Ředitel Švanda ze Semčic na to řekl svým lapidárním způsobem: „Jsou herci a nejsou — je publikum a není! Kdo umí hledat, najde oboje." JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

PŮLSTOLETÍ „UMĚLECKÉ BESEDY". Byla slavným, bývala velkým kulturním centrem. Co znamenala „Umělecká Beseda" pro rozvoj české kultury, vědí pamětníci a dovedou plně oceniti nepopíratelné její zásluhy. Pro nové generace je tlumočníkem těchto snah, skutků, zápasů, porážek i vítězství „Památník", uspořádaný Dr. Hanušem Jelínkem. Z malého stromečku, zasazeného původně z pohnutek čistě vlasteneckých, vyrostl mohutný, zdravý kolos, jenž odolal statečně všem bouřím a všem pohromám. Zakladatelé zahrnuli v obor besední působnosti tři velké odbory — výtvarný, hudební a literární a připoutali tak k nové ústředně všechen tehdejší kulturní zájem český.

Zajímavý je vznik „Umělecké Besedy". Roku 1860 — vypravuje ve své literární kapitole Albert Pražák — přišel z Vídně do Prahy František Pivoda, chtěl se seznámiti s pražskými umělci, ale nebylo možno — „nepěstovala se zde bližší známost ani mezi umělecmi (!) jednoho a téhož směru a umělci rozličných směrů rozcházeli se téměř centrifugálně" (Pivodův zápis). Stěžoval si do toho Ludv. Procházkovi, s nímž redigoval Vesnu, sbírku původních skladeb pro jeden i více hlasů, a na konec navrhoval pokusiti se o spolek na soustředěnou všeho uměleckého světa českého. Na dýcháncích v bytě u Pivody a Wenziga budují se hlavní obrysy a osnují se stanovy, jež v únoru r. 1863 schváleny. Ihned zrušena prozatímnost schůzek v hostincích a bytech soukromých a pomýšleno hned na stálé bydliště a ustavení výboru. V listopadu zvolen předsedou Wenzig, místopředsedou Erben, náměstkem Purkyně; literární výbor z význačnějších literátů tvořili: V. Vávra, F. Kolář, V. Hof, Hálek, Barák; členy odboru byli: Fink, Grégrové, Jahn, Janda, F. Jeřábek, R. Mayer, J. Neruda, Pfleger, Sabina, F. Schulz, Špindler, Štulc, V. Vlček a Jablonský.

Umělecká Beseda stala se tím, čím ji chtěli míti zakladatelé — „bohatou přítokou" národního blahobytu duševního i hmotného. Nejdražší, nejslavnější hlavy národa jsou v kronice zastoupeny. Všechny oddíly „Památníku" čtou se jako nejradostnější dokumenty jarého a požehnaného kulturního snažení, korunovaného památnými počiny i úspěchy.* Spousta dobrých nápadů zůstala jenom na papíře. Takových meteorů je v protokolu zaznamenáno ohromné množství. Ale celková bilance Umělecké Besedy za minulé půlstoletí je obdivuhodná, a všem nespočetným spolupracovníkům na velkém tomto kulturním díle nutno vzdáti upřímný, neličený dík. Korporační těleso nemohlo vždycky tvořiti jednotu — tři velké odbory ani nemohly býti ovládány jednou vůlí, jednou direktivou.

Beseda měla doby pohnuté, měla okamžiky katastrofálních rozkolů. Byla doba, kdy zapomínalo se na význam a zásluhy minulosti, a Beseda živořila. Bylo už tak zle, že nebylo možno sehnati do výboru zvučnější jméno umělecké. Zbylo pouze jméno — „Umělecké Besedy" už není — bylo svého času napsáno a o ústavu mluveno jako o živoucí mrtvole. K tomu ke všemu Beseda neměla vždy štěstí ve volbě svého útulku. Zapadala, vadla, chřadla. Byla jako slavná umělkyně, jíž zůstaly na památku jenom oslavné referáty, kolem ní vířil nový život, vzrůstala nová umělecká střediska, a Beseda tím rapidněji ztrácela na svém významu. Ale zdravé, silné její jádro nezpuchřelo. Všechno ji opustilo — možno říci, že Beseda samu sebe opustila — ale zůstalo jí věrno členstvo. V hodině dvanácté stará vrba se probouzela k životu.

Na usýchající koruně objevily se nové, svěží výhonky. Mladé síly ujaly se vedení — stará historie se opakuje. Nová míza, nové ratolesti — pupence, poupata, květy. Je nasazeno na úrodu. Novou padesátku svého života zahajuje Beseda slibným omlazením. Začíná nová kronika. Ti, kdož dnes přejímají otěže do svých rukou, mají také velikou zodpovědnost, aby na soudě kulturních dějin čestně obstáli. K.

* Dějiny výtvarného odboru napsal F. Tučný. — Hudební odbor v prvním půlstoletí „Umělecké Besedy" napsal Dr. A. Šilhan. — Dějiny literárního odboru U. B. napsal Albert Pražák.

ČINOHRA NÁRODNÍHO DIVADLA věnovala v minulých dnech lichotivou pozornost původní dramatické produkci. Hrála se Maryša bratří Mrštíků — Vina Jaroslava Hilberta a Směry života Fr. X. Svobody (odpoledne). V každém kuse došlo k novému obsazení, jež lákalo do divadla. V Maryši na př. poprvé nastoupily paní Hübnerová a sl. Červená, která nás do jisté míry překvapila skokem do nového oboru. Jistě se pamatujete na vetchou stařenku, jež sedí u kamen a zdánlivě apathicky poslouchá, jak se do té ubohé Maryše vtlouká ženich, jenž se jí z duše protiví. Ale byli byste na omylu, kdybyste si myslili, že to staré srdce už nebije a necítí. Zachvívá se jako starý strom, do něhož prudký vítr zaduje. Sl. Červená provedla tu velmi pozoruhodnou studii, které si vážím tím víc, čím nesnadnější úkol je a čím víc je kypící, mladé bytosti přece jenom vzdálen. Paní Hübnerová poprvé si zahrála tvrdou matku Maryšinu. Nečinila z ní nijak nějakou necitelnici. Je přesvědčena, že odpor mladé holky nic neznamená — trochu si po starém zvyku zapláče, zvykne, a bude z ní zrovna taková žena a matka, jako je ona sama. Takový krok z donucení, takový šedý, bezradostný život je přece pravidlem. A toto přesvědčení, jež až zaráží svou pravdou, vtiskla umělkyně své roli, která po mém soudě jiného řešení vůbec nepřipouští. Výborná byla pí. Leopolda Dostálová v titulní roli, okázalý úspěch, zejména po druhém jednání, měl p. Eduard Vojan v roli Francka. Figura jako z kovu ulitá je mlynář, muž Maryšin, kterého rázovitě hraje p. Jan Vávra. Bolestné, kruté zklamání starého Lízala účinně charakterisoval p. Hurt.

Hilbertovo drama Vina poskytlo nám milé a vděčné shledání s paní Ludmilou Danzerovou, na kterou Národní divadlo v čas se rozpomnělo. Umělkyně opustila divadlo, aby mohla nastoupiti po paní Otilii Sklenářové-Malé jako profesorka konservatoře. Je na ústavě ovšem silou platnou a vítanou — ale jistě nahraditelnou. A tou v divadle, bohužel, dosud není. Její paní Mařáková jakoby z dramatu vyrostla — ono jím nabývá na síle, na přesvědčivosti. Po prvním jednání byla umělkyně zasypána tak nadšenými poctami, že nemůže býti už výmluvnějšího projevu. Hilbertova Vina svou dramatickou vervou, svou vniterní bohatostí a suggestivním účinem scén skvěle uhájila svou posici v literatuře i v repertoiru. Struny, jež tu Hilbert rozehrál, jsou v každém srdci, a proto má drama pořád svou svěžest. V roli Míny vystoupila paní Eva Nevolová, která věnovala pozornost spíš zevnějším jevům role, která, což nelze ovšem podceňovati, vyžaduje zasáhnutí do nejzávratnějších hloubek duše. Klidná konversace paní Nevolové proto také dobře se dařila a dala roli ráz jisté harmonie, jež dodala výkonu sympatického rázu. Pan Vojan o tomto představení jakoby chtěl dokumentovat, že i v tak vysloveně moderní roli stojí na výši svého umění.

Ve Svobodových „Směrech života“ hrál po panu Jindřichu Mošnovi chalupníka Černého pan Cepela. V lecčems dobře arcimistra napodobí, v lecčems ho dokonce připomíná. Prozatím to platí o zevnějšku role. Není a nemůže tu býti té podmanivosti, která strhla na ráz — ale až nebude v nás tolik a tak živých reminiscencí, kopie páně Cepelova přijde nám vhod. A sám jistě ještě leccos přidá. — Je především nutno, aby orgán na citu trochu přihřál. Premiéra Svobodovy činohry byla v Národním divadle před jednadvaceti roky. Role, které hrají dnes pp. Želenský a Matějovský (oba je hrají dobře), dostali při premiéře pp. Jakub Seifert a Vojta Slukov. Matku studentů hrávala paní Křepelová, později paní Danzerová, venkovskou, bodrou, zlatou matičku sl. Volfová. Obě jejich nástupkyně, i paní Hübnerová i paní Pštrossová jsou výborné. Boženku, která dá bohatému Kostrounovi přednost před studentem, hraje paní Zdenka Rydlová, která měla zejména ve druhém jednání úplný úspěch. Roli provedla s mladickou vervou a s takovým jarým zápalem hájila svoje rozhodnutí vůči omráčenému studentu, že by nás byla málem přesvědčila, že ani jinak jednati nemůže.

Výborně pochodí Národní divadlo s Cypriennou, která při své nedávné reprise s pí. Annou Sedláčkovou v roli titulní znamenitě pobavila. Manžel Cypriennin je mužem ve věku 40—45 let. Pan Schlaghamer, jenž jinak se líbil, má masku pětačtyřicátníka. Roztomilé hře, kterou hraje se svou ženou, by velice prospělo, kdyby dbal prvního pokynu autorova a svého hrdinu učinil o pět roků mladším. Zajímavě řešila Cypriennu paní Sedláčková. Jako se říká o lidech: na tom člověku jsou jenom ty oči — mohlo by se říci o Sardouově komedii: je na ní vlastně jenom ta Cyprienna. Kus má pevný kurs. Na komedii jde se do divadla se skalopevnou důvěrou, že nezklame. Paní Sedláčková si asi řekla: Před Cypriennou musí všechno na kolena — na jevišti i ve hledišti. Čím žena rozmarnější, tím je zajímavější. A z Cyprienny si vytvořila svéhlavičku, která je si vědoma svých půvabů, slabosti mužů, především ovšem těch, jimž ji komedie předpisuje jako kardinální podmínku celého toho rozvodového mumraje. Její Cyprienna je jako figurka přeplněná šperky. Nastudovala, vymyslila si celou škálu skutečně roztomilých drobnůstek, jimiž svou hrdinku přepychově vykrášlila. A je faktum, že obecenstvo si na těchto bonbonech s chutí pochutnávalo a že jaksi z vděčnosti leccos, co herečka vědomky nebo i nevědomky přehlédla, milerádo jí promíjelo. Pobavila výborně svou dovádivou koketností, svou mazlivou něžností i úlisnou dobývačností. Byla to Cyprienna trochu vybočující, ale Cyprienna živá, temperamentní, která si dá víc záležet na pikantním usednutí, než na nějaké té veseloherní sentenci. Největší úspěch měl ovšem akt poslední, jenž náladu obecenstva vyvrcholil do nejsrdečnějšího veselí. Scéna až překotná, div ne s fraškou koketující — ale tak podařená, že při výborné souhře nemůže se minouti s naprostým úspěchem. Režii komedie s vybroušeným vkusem vedl ředitel p. G. Schmoranz. K.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 14. března 1913. ČÍSLO 26.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

VELIKONOČNÍ POZDRAV.

„Nech otevřeno okno chvíli,
chci cítit stromoví jak voní,
chci slyšet dětí smích a pokřik:
chci vědět, že jest zase jaro.
Zda pamatuješ, pod akáty
jak chodívalas se mnou — děckem,
jsouc sama kvetoucí už dívka?
Tak vidím dosud tě . . Snad myslíš,
že malý chlapec nevšimne si
své chůvy, jak jí vlasy září,
jak rdí se líbána jsouc sluncem?
Vím, Baruško, vím velmi dobře,
že hezoučká jsi byla chůva!
A pamatuji, jak bych viděl
to před chvilkou: šel kolem dragoun
a do brady mou chůvu štípl!
Teď z vlasů zlatých máš jen stříbro . .
Ach! jaká krása je tam venku.
Žel, ruka nezvedne už štětce,
je schromlá navždy. Onu zeleň,
běl, červeň, žluť jen vidět mohu,
však malovat mi možno není.
Proč jsem a k čemu ještě žiju?“ —
Tak pravil malíř. Odvětila
pak stará služebná mu takto:
„Už těšilo mne, že jste začal
dnes vzpomínkami veselými.
Když začínáte tak, vím, vtipem
váš rozmar nejednou mne stihne;
však nechť si — jen když nebroukáte
na osud, strasti svého stáří.
Vždyť řada obrazů je vašich,
jež visí v obrazárnách městských.
Že Bůh vám v mládí popřál síly
a zdaru, za to poděkujte . .
A prosím, pomlčme už o tom.
Co vůle boží — dobrá vůle!“ —
„Eh!“ — vzdychl malíř zas „Má člověk
své chvíle nábožné a chvíle,
kdy zoufati chce se mu nad vším.“ —
A sedě naklonil se v křesle.
Měl malíř vskutku náboženskou
však schopnost. Míval mnohdy chvíle,
kdy hlas mu hymnicky zněl vírou . .
Teď stařenka prach smetla s okna,
klec s kanárem tam postavila
a cukr vtiskla mezi dráty.
„Tík“ — pták se ozval; chvilku točil
svým očkem zvědavě, pak napial
však hrdélko a spustil — perlil
zpěv rozjásaný k slávě slunce. —
Tu v síňce rozcinkal se zvonek . .
„Jdi otevříti, Baruško — jdi!
Kdo asi zvoní? Tak běž honem!
Eh, abys nebrala si jinou
hned zástěru — snad krále čekáš!“ —
tak nedočkavě pravil malíř. — —
„Hle!“ — volala pak ona s chodby
se vracejíc „to jistě bude
od pana Miloše.“ — „Co pravíš?“ —
„Tu zásilku teď posel přines.“ —
„Ach, tak! To dobře hádáš“ — malíř
se usmál. „Ovšem! Bratr vzpomněl
na naši samotu, jak vždycky
na svátky. Bože, šťastný Miloš!
Má děti! Co přec na tom, že jsou
prý trochu prudší krve: Ručej
vždy milejší než voda tichá.“ —
„Je pozdě — pozdě!“ — usmála se
zas babička. „Když nechtěl jste si
dát říci nikdy! Pravíval jste,
že umění jest jako milá,

jež velmi žárlí! Nechme nyní
však marných řečí. Co je — to je.
Co vůle boží — dobrá vůle!“ —
„Viď, zamlouváš, vždyt sama přece
jsi nešla za muže!“ — Jen vzdychla
a krabici pak otvírajíc
jak muška bzučela si píseň . .
„Eh, zpíváš? Špatně to jde — špatně.
Tu v Chodsku zpívávali často
za letních večerů, když lesy
se stmívaly a zněly dudy . .
Ach, toho jásotu a tance!
Víš, kdybych syna měl, teď obraz
by maloval, jejž v mysli vidím:
Jak večer na Čerchovy padá . . .
Co v krabici je?“ — „Jaká krása!
Jen, hleďte, vajíčka jsou tady;
jich ryté ozdoby, ač prosté,
co vzpomínek zas probouzejí!“
A slzy se jí chvěly v očích . .
„Můj milý hoch! Vždyt víte dobře,
proč jsem se nechtěla vdát . . Bože! . .
Hle! takové dal vajíčko mi
ten rok než umřel. Potom — teskno
je vzpomínat — když káceli strom,
šla kolem jsem, a — řekli: na mne
že ohléd se, a strom ho zasáh!“
A slzy lily se jí z očí. —
„Mlč, stará, mlč!“ — zas pravil malíř.
„Co boží vůle — dobrá vůle!
Tak říkáš sama. —Máš své štěstí:
svou vzpomínku, jež teple hřeje.
Je člověk divný tvor a neví,
co vlastně někdy chce a žádá.
V tvých slzách je snad štěstí více,
než v úsměvech jest jiných lidí . . .
Ten krásný pozdrav, jejž nám bratr
dnes poslal k svátkům Velkonočním
mne potěšil. Mít syna? Dávno
už jsem se smířil se samotou.
Stesk na chvilku jen ozývá se.
Co chceme? . . Jsem z těch, kterým často
dost maličká věc k blahu stačí
na dlouhou dobu. Roznícení
zas plane duší! Vzpomínky šly
teď z hor a lesů mého kraje.
Ach, obrazy! Zdá se mi někdy,
že Bůh mým slovům dává sílu,
když odňal schopnosti mé ruce!
Mám básnické sny. To jsou jiskry,
jež v popel chladnou — však přec: jiskry!
Tvá víra čemu učí? Učí,
že není smrti. Baruško, viď?“ —
Jen málo poslouchala pána
teď stařena jsouc zamyšlena
a slzíc. Šla pak blíže k němu
a hladila, jak dávno — dávno
svou starou rukou jeho hlavu. —
„S ním shledáš se už brzy v nebi . . .
Ach, víro! Což je jisto, že smrt
vše drtí? Myšlenky zde nejsou
už ničím? Zanikají s mozkem?
Jen v tomto světě nemohou se
snad zjevit jinak. Ale jinde?!
Viď, Baruško, tam někde v nebi
snad Smetanův duch do oblačen
své hymny vložil, nenapsané
zde skladby, o nichž jenom sníval!
Smrt neubije s tělem ducha.
Když těmi oblačny jdou duše
sfér hudbu slyší . . Tam snad někde
do tajemného plátna kreslím
své představy teď. Sám bůh hledí
na ně a usmívá se při tom . .
Ty ženo měkká, máš tam skrytu
svou mladou krásu. S ní pak půjdeš,
věř, k svému hochu, který čeká!“ —
Tu hojné slzy stařeně se
zas vlily v oči. Sklonila se
nad chorou rukou umělcovou
a dlouze líbala ji štkajíc . .
Byl dojat malíř. „Vstaň přec, ženo!
Víc, nežli obrazy mé všecky
má platit před Bohem tvá láska . . .“
V tom ozvaly se zvony s věží
(neb Zelený byl čtvrtek právě,
a „Gloria“ teď pěli v chrámu).
Zněl slavnostně jich velký chorál
jak píseň přírody a jara,
jak souzvuk srdcí, v nichž je víra . .
A v okně malý pták zas napial
své hrdélko a spustil — perlil
zpěv rozjásaný k slávě slunce!

LUDVÍK JAN POSPÍŠIL.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Už se na vás usmál," upozorňoval nenápadně cizinec, „to je dobré znamení, stává se to tak jednou za měsíc. Uvidíte, pane Martine, že spolu ještě budete nerozlučnými přáteli."

„A vítali jsme se jako pes a kočka," smál se literát, „ale stávají se už takové nepřirozené výjimky. Dá-li si říci, přijmu ho na milost."

„Dá-li si říci a přijme tě," smál se Verner, a chot jeho vesele mu přizvukovala.

Po polévce následovalo vařené skopové maso s fazolovými lusky. Opět se hrozili ohromných porcí, ale Špíro jim zase dával paedagogickou lekci, jak se má jísti a jak nemá. Potom přišla smažená kuřata s novými brambory a salátem, na konec dort, třešně a černá káva, která dle výroku všech byla výtečná.

Polikarp Martin prohlásil, že se najedl jako pecka a že nebyl tak syt ani na Vernerově svatbě, kde volky nevolky si musil ukládati náležitou míru odříkání, a kde nikdo nenutil tak neúprosně jako Špíro.

Po obědě doktor Grk či inženýr hned se vzchopil, zapálil si papirosku a mrštně, jakoby ani nebyl po tak důkladném obědě, pálil z domu.

„Kam?" zeptal se ho Špíro.

„Někam k moři — jako obyčejně."

„Prosím vás, gospodine Špíro, čím je ten pán, doktorem anebo inženýrem?" otázal se Martin, když cizinec odešel. „Nám to pořád a pořád není jasno."

Sklízeje se stolu, Špíro odvětil určitě:

„Vždyt jsem už řekl, že je inženýrem."

„Opravdu?"

„Tak jest — opravdu."

„A jak se jmenuje?"

„Nestarám se o jména svých hostí, když mi na tom nezáleží a když jsou to dobří lidé."

„Slyšeli jsme v Kotoru, že se jmenuje Grk."

„Nevím, ale ke mně dostává noviny a psaní pod adressou monsieur Barbet."

„To není žádné řecké jméno."

„To vím, ale on taky není žádným Řekem, nýbrž Francouzem."

„To jsem blázen!" zvolal udivený Martin, a Špíro na to klidně odpověděl:

„Snad — pozoroval jsem to hned, když jste přišel."

Tentokráte literát spolkl Špírovu drsnou poznámku tak líbezně, jakoby to byla pokroutka.

„Tedy Francouz, monsieur Barbet a inženýr," opakoval si, zmateně vrtě hlavou, „a jak víš, Špíro — jak víte, gospodine Špíro, že je inženýrem?"

„Měřívá tu moře, jak je hluboké, a písčité břehy, jak jsou široké, rozumí všemu, nač se podívá, stromům a horám, vodě i kamení, loděm i domům, tuze moudrý, učený člověk, ve všem správný i poctivý a nikdy nezůstává dlužen."

Martin to pokládal za něžné upozornění, aby si vzali, pokud placení se týče, z něho příklad.

„Vždyt my ti taky zaplatíme," pravil naznačuje tím, jak dobře chápe. „A co teď, když jsme se tak dobře najedli — odpočinout si po cestě, jít se projít nebo vykoupat — co myslíte příteli?" tykal a zase hned vykal Špírovi.

„Na procházku je teď příliš horko," radil Špíro, „kdopak by se šel o půl druhé v tom slunci procházet, a koupat se hned po obědě není zdrávo — nejlíp, když si půjdete asi dvě hodiny lehnout, potom se projdete a před večeří se můžete vykoupat."

Poslechli, jakoby to bylo přikázání boží a nikoli Špírův zákon. Jen paní Vernerová ještě uznala za vhodné seznámiti se s paní Joke a poděkovati ji za práci, jakou ji způsobil hojný oběd.

To gospodin Špíro viděl rád. Ochotně vedl mladou paní na dvorek, kde paní Joke seděla v chládku na nízké stoličce a sbírala jakousi drobnou zeleninu, pozorována šedou kočkou a několika kuřátky.

Obě srdečně se pozdravily a všemožně se namáhaly si porozuměti. Šlo to jakž takž, a když chot skladatelova viděla, jak ji paní Joke zahrnuje sladkými slovy a nejvlídnějšími úsměvy, přiskočila a dala jí prudkou hubičku.

Růžová chot Špírova tak mocně se začervenala, jako když mladou dívku z čista jasna poprvé políbí podnikavý mládenec. Byla v rozpacích, nevěděla, co má udělati v odvetu za tu upřímnost.

Pomohla ji z nich tetka Maria, omývající stranou talíře.

„A mne nepolíbíš — já ti nejsem nic?“ položertovně a polo do opravdy hlásila se také o polibek.

Paní Vernerová rychle přistoupila také k ní a neméně upřímně políbila její svraštělou tvář.

„No, vidíš, jen buď vždy zdvořilá a hodná, a my ti budeme přát,“ odvděčila se jí tetka a hned dodala: „Chtěla bys ještě třešně nebo kus patišpanu?“

Tím „patišpanem“ rozuměla dost.

Mladá paní děkovala, že jest až příliš syta.

„Dobře, ale budeš-li míti někdy hlad, jen přijď a řekni. A víš u nás hosté nesvačívají, ale tobě bychom připravily čaj nebo bílou kávu.“

Ne, ne, kdepak by paní Vernerová chtěla měniti jejich zajisté osvědčený pořádek. Ostatně uznávala, že po takových obědech snadno se může vydržeti až do večeře.

Kdežto paní Joke si netroufala ani jediné otázky, tetka Marija už se vyptávala:

„Kolik je ti let?“

„Dvacet.“

„Už dvacet — vypadáš jako patnáctiletá. A dětí dosud nemáš?“

„Nemám,“ s uzarděním odpovídala paní.

„A proč?“ tetka na to, jako když vystřelí.

„Proč — Bože, vždyt jsem teprve čtrnáct dní — ne, tři neděle, já už ani sama nevím kolik vdána!“ vysvětlovala mladá ženuška a tonula v nesnázích, které až příliš byly zřejmy z nachové záplavy jejího celého obličeje.

Tetka se zachechtala.

„Ta červená,“ pravila zálibně, „jen počkej, až jich budeš mít osm nebo deset, přestaneš se stydět.“

Aby ta tetčina důvěrnost nedospěla ještě dále, paní Vernerová dávala s Bohem, a že si tedy půjde odpočinout. Jenom ještě po upozornění gospodina Špíra přistoupila na minutu stranou k veliké bedně, kde obě její želvy trávily teď svoje zajetí.

„Živí se, bestie!“ poznamenal Špíro vida, jak žravá zvířata natahují po svěžích salátových lupech neúhledné krky.

Nahoře zatím Polykarp Martin shazoval se sebe kabát, vestu i boty a udělal si žádoucí pohodlí. Podíval se oknem dokořán rozevřeným na harašící moře a jeho půvabné okolí, vdychl do sebe hluboký doušek rozehřatého vzduchu a vrhl se pak na postel.

„Kamaráde,“ pravil k Tetivovi s nasládlou lenivostí, „myslím, že nám tu bude dobře býti aniž bude potřebí stavěti si tři stánky. S tím neobroušeným diamantem Špírem lze konečně po dobrém se dohodnout — co myslíš, Zikmunde. Ale ten inženýr monsieur Barbet mi nechce z hlavy, chlap je čím dále záhadnější, musíme se mít před ním na pozoru, nemyslíš?“

„Myslím,“ ozvalo se s druhé postele, „dáme si na něj pozor, Polykarpe. “

„Ale jak? Ty mi nerozumíš — .“

„To nevím — nu, pozor, jak se dává pozor na někoho podezřelého — .“

„Eh jdi, ty už naprosto spíš, jaká pak je s tebou řeč! Ne na něj, ale na sebe před ním musíme dávat pozor, bláhovče! Nu, tedy si zchrupneme několik veršiků — dobrou noc!“

„Dobrou noc!“ zahlesl ještě malíř, ačkoliv svítilo a pálilo nejžhavější popolední slunce, a za půl minuty bylo v pokoji úplné ticho, v němž bylo slyšeti bzukot dvou honících se much a dvojí někdy se shodující a někdy opět rozcházející dýchání.

Zikmund Tetiva oddychoval tiše, rychle, nejméně dvacetkráte za minutu, kdežto literát dýchl sotva čtrnáctkráte, dlouze, jako z rozměrného měchu.

Když pak se vrátila také paní Vernerová, zavládlo po všem domě dokonalé ticho. Jenom jednou přešly chodbou v přízemku Špírovy šetrné kroky, když asi o třetí hodině se vydával se svým kvítkem svatého Vasilije, s hůlkou a velkým košem na obvyklý odpolední nákup.

Dole, na nábřeží před domem Špírovým, kam bylo viděti na levo i na pravo přes zahrádky, kdežto právě střed zacláněla džamie s vysokým minaretem, byl také klid, jakoby ta všechna ulciňská část se oddávala blahé siestě. Málokdy ozvaly ze tam na písčité cestě ve stínu stromořadí něčí jako tlumené kroky nebo zaštěbetání dětí. Jenom krásné, velebné moře pělo svou starodávnou vážnou píseň a tříštilo o nízké nábřeží své jako jezy a splavy mocné talasy, do té písně pak zasahovaly kavky úsečnými pokřiky.

Pokojně se snilo všem čtyřem pod Špírovou střechou.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ. Pokračování.

Bylo právě asi týden po *jonkiperu*, dni smíru, dlouhém dni. Židé, jichž všude tu hojnost, slavili slavnost pod zelenou; před každým jejich domkem zelenala se besídka z čerstvého vrbového proutí. Bylo až dojemné, jak i v dešti prodlévaly tu celé rodiny nad chudým svým obědem, radostné zraky upírajíce k myrtě a citronovému stromečku, jež jim, tak pravověrným, byly symbolem, že uprchly již dny pokání a hrůzy z božího hněvu. Možný připadal si jako v jiném světě, přenesen daleko na východ a dále, mimo svět, do palestýnských snů, které již jako dítěti v záchvatech po matce zděděné mystiky zdály se mu otvírati nadzemské sféry. Byl sice i vyrušen z těchto poetických dojmů, když projíždějíce jednou vesnicí úplně židovskou, viděli před sloupovým podloubím dřevěných chýšek a krámků vyvalenu na usýchající sotva bláto rozježděných cest celou bídu a špínu vychrtlých, opálených, polonahých nebo jen v rubášovitých umolousaných kaftanech svou chřestící kostru špatně skrývajících fantastických postav s divným žárem v oku. Ale čemu se jeho kamarádi posmívali, od čeho odvraceli se s hnusem, v něm budilo jen soucit s tou vyděděnou lájí. V sedle svém, nesen bujným hrušákem, nepřestal na chvíli býti pozorovatelem a myslitelem. Jeho sluch uzavíral se pošklebkům a laciným vtipům kamarádů stejně, jako protivný křik těch orientálců, vzrušených příchodem vojska do jich samoty, a vzruchem tím vydrážděnou celou východní jejich pohyblivost shovívavě transponoval si v útrpnost s lidskou slabostí, která nadto je zde bezděčným zůstatkem plemenných zvláštností. Nemohl se smáti, nemohl nenávidět. Vždyt sám připadal si těch vyděděnců bídnějším . . .

A jeho okolí? jeho prostředí? Stačilo si jen připomenouti výstup, který udál se v šlechtickém zámečku, kam pozváni byli na večeři v prvé stanici pochodu.

Šero houstlo již kvapem v tmu, v onu časnou tmu krátících se dní zářijových, která jindy mírněna bývá jasnými hvězdami, tentokráte však ještě časnější a černější se zdála pro spoustu padajících mračen, kdy se všech konců značně do délky roztaženého městyse, z rozptýlených svých ubikací scházelo se důstojnictvo k zámečku. Stranou stoje a spíše ville podoben, pomrkle dnes blikal mokrou spletí provázků, bez ustání splývajících k zemi s roztřepených závěsů oblačných. Vcházelo se do jeho zvýšeného přízemku po několika stupních ze zahrady vonící jablky, jejíž rozlohu a úpravu stěží bylo ve tmě tušiti. Jen před terasou, v průčelí dovnitř parku obráceném, rozeznal's nějaký rondel a několik tmících se bosketů. Hosty uváděli podjezdem na kratší vnější straně, odkud miniaturním schodištěm vešel's hned do vstupní dvorany, podélné a dosti rozsáhlé, nad jejímž vchodem černala se mohutná zubří hlava, a na jejíchž stěnách viselo množství parohů, kančích klů, tetřevích chvostů, dvojklaných čejčích chocholů, pestrých kachních letek i jiných loveckých trofejí, hlásajících vášeň domácího pána. Dnes improvisována z dvorany, odkud na pravo vcházelo se do přijímacích pokojů, jídelna, pomocí dlouhých, do podkovy sestavených stolů; poněvadž místo však nestačilo, přibrán i sklenník, přistavený k levé dlouhé stěně a rovněž z dvorany přístupný, kdežto jeho palem, araukarií, všemožných druhů aloí, agáv a kaktusů využito vkusně k výzdobě místností, proměněných v exotický jakýsi háj.

Když Možný vstoupil, byla již celá dvorana do posledního místa obsazena u širokých bílých ubrusů s vásami květin, s nástolky ovoce a cukrovinek. Opozdil se úmyslně, neboť zpozoroval, že většina aktivních, z proviantního běhu skoro všichni, vzali s sebou na pochod do kufříků parádní kabáty a kalhoty, příslušníci jízdních tlup salonky a lakýrky. Jsa zvyklý bráti vše opravdově, neznal osobní ješitnosti, polní cvičení bylo mu polním cvičením se všemi povinnostmi a nepříjemnostmi služby. Právě v jich překonávání spatřoval pro vojáka mravní význam takového cvičení. Byl vystrojen, jak se sluší, pouze do pole, a teď viděl, že v polní výzbroji jdou k neočekávané hostině pouze ti aktivní důstojníci, kteří náležejí k mobilisované eskadroně, a záložníci. Vyčkal tedy těchto, kteří nejdéle byli zaměstnáni zřízením vozového parku, ubytováním mužstva a koní, rozdělením služeb a stráží, přijímáním i roz-

dáváním rozkazů na druhý den, a vsunul se s nimi skromně do zářícího sálu.

Tam hostina chýlila se skoro již ke konci, a pro ně zbyly již jen stoly ve sklenníku a polovyprázdněné mísy. Hostitel, bývalý generál jízdy, mrzel se, že se přepočetl i co do vydatnosti svých zásob, i co do množství účastníkův a stupně vyhladovění jejich žaludků na čerstvém vzduchu, a hleděl aspoň osobními pozornostmi a vínem zastříti nedostatek kuchyně. Co chvíli zaskočil do sklenníku, usedal tu k tomu, tu k onomu, příjemným se čině živiální veselostí, bodrým vtipem, zájmem o pochod, otázkami, odkud kdo přichází, a jak se mu v Haliči líbí, vždy očividně jsa potěšen, vyprovokoval-li svými otázkami chválu své vlasti, k níž lnul láskou polského srdce, maje ji rád i v jejích chybách a chudobě.

Možného chtěl odvésti mezi starší důstojníky, ale tomu bylo právě mezi mládeží dobře. Ve stínu vějířovitého palmovníku chamaerops humilis naslouchal se shovívavým úsměvem drobným těm starostem mladých zajíců, kteří většinou poprvé uvykali manévrovému trmácení a ještě se divili, že svůj oběd, na který stejně s ostatními platili, nalezli, dříve než dojeli vesnice k němu určené, snědený těmi, kteří nevázáni na hlemýždí postup kolonny, rychleji se suitou se pohybovali. A teď večer, kdy ubožáci myslili, že konečně nasytí stahující se útroby, stihl je podobný osud. Možný znal ty tragédie mladých pštrosích žaludků ještě z kadetky, a když viděl, jak záložníci hledí se jeden za druhým po anglicku vytratiti, aby zastihli otevřenu ještě některou hospůdku, jakoby sama sebe a své spolužáky viděl, když se trápívali při některé officielní hostině.

Se svého místa mohl pohodlně přehlédnouti část dvorany, i ještě otevřenými dveřmi zachytiti trochu ruchu z protějšího salonu, kam se krátce před koncem tabule, než se podávaly sýry a rozdaly doutníky, soustředila paní domu se svými dcerami. K nim odvážilo se kromě vyšších šarží, jež dirigovala tam nutná zdvořilost, jen několik šlechticů a kavalleristů, což je téměř souznačné. Mladé šlechtičny, obě rusé a ztepilých postav skoro jako dvojčata, a také stejně ustrojené v atlasové šaty jemně žluté barvy s bělostnými krajkami, takže celé, od vysokých účesů až k bronzovým střevíčkům, zdály se třpytiti pelem zlatého prachu, který zdá se nám někdy padati s hvězd, jindy vířiti v slunečních paprsích, s vánkem splývati na loukách pampelišek a jemnou mlhou stkvíti se na některých druzích čerstvě utržených jablek: obě dávaly na jevo úsměvy, září očí, živým hovorem přímo dětinskou radost, že na několik okamžiků vyrušeny jsou ze své kláštérně nudné samoty. Když pak po večeři sešly dolů ze svých komnat návštěvou na zotavenou tu dlící dýchavičná teta s třemi stárnoucími dcerami, a když dlouhonohý dragounský poručík, hrabě H***, usedl ke klavíru, roztočilo se při decentních zvucích Chopinovy mazurky pět elegantních párů salonem. Bohaté šňůry světlých attil, zlaté třásně hulánek sesilovaly zlatisté tóny, jež vlavým pohybem svých sukní šířily smavým světlem empirově, zlatě v bílém stylisovaného salonu obě sestry, co tři starší jejich družky šedofialovými flóry vzdušných svých šatů harmonicky tlumily přílišnou nadvládu prudkých jasných tónů.

Veselá hudba jakoby i ve dvoraně byla zvýšila chuť k hovoru. Zdálo se, že rozrazila pouta ostychu, a též z kuřáckého salonku, proti hlavnímu vchodu ležícího, kam usedlejší hodnostáři uchýlili se ke kartám, ozývaly se za nedlouho bezstarostné, hlučné výkřiky, provázené výbuchy smíchu.

Klavír hrál a hrál, elegantní páry kroužily a vířily. Bujaré mazurky a houpavé valčíky přenášely Možného do minulých let. Začal při jich rythmech sníti. Viděl se v kole se Zdenkou Rovenskou, která také tak vzdušně tančila, která také měla zálibu v žlutých atlasových šatech, které však u ní nesplývaly s barvou vlasů a pleti, jak u zlatistých vil dnešního večera, nýbrž působily kontrastem, dodávajíce jejímu snědému zjevu brunety čehosi kreolsky temperamentního. Ach! jak mu již dlouho Zdenka nepsala . . .

Byl by tak bezpochyby snil ještě dlouho nad číší bílého vína lahodného buketu, kolébán hudbou a hlukem, nikým nerušen, ježto záložníci kolného se vytratili, jedni do svých noclehů, jiní zvědavě nakukujíce u dveří salonu, kdyby najednou nebyla odpadla jedna z těch složek, které ho konejšily. Mlynář probudí se, přestane-li mlýn jíti. V železničním kupé procitneš, jakmile ustanou pravidelné údery kol, troucích se o koleje. Klavír hrál sice dále, avšak hluk hovoru, který podmalovával zvukové jeho linie neurčitým du-

něním, připomínajícím hučení jezu, rázem nápadně se ztišil.

Do dvorany vstoupil zeměbranecký setník, ptaje se po pánu domu, a když mu byl přivolán, cosi důležitého náznými gesty mu vysvětluje. Hostitel, zřejmě rozpačit, požádal na slovo majora divisionáře, a když byli ještě přizvali velitele cvičící eskadrony, odebrali se všichni do kuřáckého salonku, kde několik starších důstojníků ještě dohrávalo svou partii, a pečlivě za sebou zavřeli dvéře.

Dech čehosi neobvyklého, vážného proletěl síní, zkaziv sotva uvolnivší se humor jedněch, napiav zvědavost druhých, ztlumiv hovor všech.

Pokračování.

K. M. ČAPEK-CHOD:

BEETHOVENŮV VEČER.

Pokračování.

Užili jsme v našich vlaštovčích hnízdech s okny na píď pod prejzy, mnoho krásných chvil, jež se protáhly na celé půldne a večery, nebot jej chodil jsem já zase navštěvovat na šachy, jež miloval snad ještě nad hudbu a při nichž teprve pozbýval smyslu pro čas.

Jeho připomínka: „Jen ještě tentokráte naposled“ z nenadání se jednou splnila . . .

Je mi srdečně líto, že se můj Zdenko nerozloučil se světem vkusněji, ale já se pro něho, ač mi do třicítky scházela už jen dvě léta, naplakal snad více, než kdyby byl zemřel v kráse, ačkoli smrt od růže může činit nároky na uznání estétů, už pro tu metaforu, kterou medicina přejala z lidového podání.

Zkrátka, vrchní oficiál Zdenko Löberle přišel jednoho nedělního rána ke hře s podvázanou bradou a s obvyklým ohražením „nur noch diesmal“, ale ani nedohrál své zamilované adagio ze sonaty hraběti Frieszovi věnované i odešel velmi mrzut s ujištěním, že to neměl dělat. Teprve když si potáhl šátek pod bradu, všíml jsem si, jak je otokem deformován.

A za týden bylo na světě o jednoho vrchního oficiála, nadšeného houslistu a náruživého šachistu méně, a mně zřídka kdy bylo lítěji v životě jako po smrti tohoto Němce, ačkoli náš styk vyčerpal sotva zásobu sto slov, mimo hudbu a šachy jsme nikdy víc spolu neměli.

Löberlova smrt šla mi tak pod kůži, že jsem byl nucen vystěhovati se ze sousedství jeho bývalého bytu přes to, že mi bylo opustiti přítele také velmi drahého, starého Zelinku.

Oba naše pokojíky umístěny byly ve dvou sousedících risalitech arkýřům podobných a vyrůstajících z dvou podpěrných pilířů, kdesi v sotva dozírné zahradní hloubce kotvících. Přístupny byly z téže chodby, jejíž cihlové dlážky vykotlány věkem jako barvy pilného akvarelisty štětcem.

Ježto okna v pokojích byla protilehlá, viděl jsem do prázdného bytečku Löberlova jako do klece. Velmi jsem tam postrádal svého Zdeňka s housličkami, tak jako jsem jej cítil za svými zády okamžitě, jakmile jsem zasedl ke klavíru.

Jsem přesvědčen, že kdybych byl zahrál kteroukoli z houslových sonat Beethovenových, že bych byl býval halucinován a byl slyšel Löberlovy housle, vím, že jenom ze strachu před tím, jsem na tento svazek not ani nesáhl. Tak se v podobných případech vždycky dálo mně, naprostému skeptikovi a v okultních věcech dokonce cynikovi.

Nevěřil jsem v žádné podobné možnosti ani tenkrát, kdy neochvějnost jiného dávno by byla podťata. Stalo se mi totiž s Löberlem, že jsem ve snu zcela zřetelně viděl jeho podivuhodné šediny, kteréž vždy napojeny olejem a pečlivě přihlazeny, mohly platiti za plavý vlas, nebýti mohutného havranního obočí, kteréž jeho z hruba tesané, ale typické bajuvarsky selské tváři dodávalo tolik karakteru.

Řekl „Täs hätt i ou nit thon müssa“ sáhl si pod bradu a zmizel — já se probudil. Spal jsem mimo Prahu — dlel jsem právě venku na konstrukci, ale do rána jsem oka nezamhouřil, přes to, že na zlá znamení ani v nejmenším nedám.

Neměl jsem ovšem ani potuchy, co se zatím s mým hudebním přítelem děje, že byl převezen do nemocnice, že tam ve čtyřiadvaceti hodinách zemřel. Vrátil jsem se nevěda vůbec až po jeho pohřbu a truchlivá novina při večeři zvěděná zervala a zhnětla mi srdce. Nenadál jsem se konce

ani z daleka, neboť před mým odjezdem odbyl mou účastnou návštěvu až drasticky.

Snad by mi nebylo za morosního německého panice tak teskno bývalo, nebýt jeho uzavřenosti a nevrlosti. V mém smutku bylo něco z politování nad tím, že se mi nepodařilo získati tuto výlučnou povahu, na každé srdečnější slovo odpovídající vrčením.

Náš styk omezoval se výhradně na hru, a pamatuji se jenom na jediný vřelejší jeho moment, když jednou po Kreutzerově sonatě brillantně jím sehrané ujišťoval, jak je tomu rád, že jsem se k němu nahoru přistěhoval, jenom k vůli mně že ještě jednou sňal své housle s hřebíku, neboť se životem prý dávno skoncoval.

Snad bylo při tom trochu vědomí ovšem nepřímé a bezděké spoluvinny na jeho smrti. Jeho bratr, okresní soudce odněkud z uzavřeného území, vyslovil prý se o pohřbu: „Tedy jej housle přece připravily o život," ačkoli já od zesnulého věděl, že poranění jeho pochází od holiče — snad hrou si je až k smrti zhoršil, snad už jednou kdysi podobným způsobem svoje zdraví ohrozil, něco jako jizvu z dávné doby pod uchem jsem při něm viděl.

K vůli mně se pustil zase do hry, které kdysi už jednou, snad pro nebezpečí jeho zdraví hrozící nucen byl zanechati!

Tato myšlenka mne dosti trápila a k vůli ní odstěhoval jsem se z hradčanských výšin zas do nižších poloh pražských, kde není takových retrospektivních dobrodružství, z jakých si člověk odnese neodbytnou truchlivou vzpomínku na někoho, který je nám mrtev tak drahým, jak jsme si to za jeho žití nikdy ani nepomyslili.

Ovšem že můj vztah k mrtvému Zdenku Löberlovi byl do jisté míry pro mne trýzní už proto, že přespříliš ovládl mou myšlenkovou sféru prázdné chvíle.

Byl jsem ovšem dalek nějaké snad melancholie, ale dost na tom, že jsem sám sobě musel vymlouvati příliš časté na něj vzpomínání. Vykládal jsem si tesknotu vzpomínky tím, že tak náhle odešel mimo mé nadání aniž dořekl nápověď vyslovenou motivem oblíbeného jeho Adagia.

A tak stala se mi vzpomínka na pana vrchního oficiála Zdenko Löberla něčím, co jsem sám nazval fixním sentimentem, a hudební fráze z Beethovena, v níž jsme se oba nejtěsněji sešli, utkvělou, nezhostitelnou repeticí, která v mém sluchu přehlušovala i nejpekelnější lomoz, jaký vzbuditi mohou jenom kladiva, nýtující obrovskou chladící pánev pivovarskou.

To přihodilo se mi zrovna onoho dne, kdy jsem venku na hranicích moravských zvěděl z novin program třetího Beethovenova večera.

M u s e l jsem do Prahy, nikoliv proto, že jsem chtěl či nechtěl, neboť jsem musel mimo rozhodování úvahy a chtění vůle a záminku o kovové drtince, do oka mi vlétlé, byl jsem nucen vymysliti si, abych kryl svůj poněkud nemužný čin.

A konečně byla součinnou myšlenka, naděje nedosti jasně na dně vědomí vyslovená, o níž později . . .

Celkem vzato, zažil jsem stav, duševní chorobě snad blízký, stav, který lze celkem vyjádřiti slovy: Musel jsem vyhověti kategorickému, neodmluvnému, nutnému příkazu a snad autosugescí a vydati se na jízdu 25 mil, abych si poslechl známou melodii.

Když jsem se octl na nábřeží vůči Rudolfinu, jehož průčelí vždycky mělo pro mne něco z tvárnosti gizehské sfinx, ustal jsem pociťovati onu neodolatelnost, která mne vedla až sem i domníval jsem se, že bych odolal a nemusel vejíti do koncertní síně. Ale zároveň dobře jsem věděl, že kdybych vážně chtěl, vrátiti se, hned na nároží popadla by mne pěst neodolatelného nátlaku, jenž se nazývá „nemožnost zameškati nenahraditelné."

Chci říci jenom tolik, že mne tu opustila ona tíseň pohřbu, jehož jsem se nesúčastnil, poněvadž jsem o něm nevěděl, a výtka ze záhrobí (v něž přece nevěřím!) nemluvící, ale pějící povědomou melodií — přestala hnísti.

Že dnes v Rudolfinu něco bude, věděli jenom zasvěcenci. Osvětlení budovy, do husté mlhy zasunuté, nasvědčovalo intimitě komorního večera, kandelábry prohlédly toliko jednou svítilnou a veliká okna vestibulu měla vzezření tragického úžasu, jaké oknům v noci dodává světlo velmi nízko do rohu postavené.

Po tmavém schodišti, rozehnaném tak, jako by mělo vésti až do nebe, vystupovali velmi řídcí návštěvníci, bylo jich asi tolik, aby počet jich ne-

rušil náladu tradice, podle které veřejné komorní produkce mívají nejmenší návštěvu.

Každá druhá třetí postava tulila v temnu k sobě svazek velkého formátu, modlitební knihu hudebního sobismu — partituru programu dnešního večera.

Dvorana byla osvětlena šerem polobohů, k nimž podnikatel nutně zařadil oba dnešní umělce, ačkoli jako Beethoveniané požívali světového jména. Sál poloprázdný — osvětlení tedy poloviční.

Ale bezprostředně před produkcí rozbřesklo se přece o zdání světleji, takže obecenstvo ze šera prohlédlo. Vážná, jednoduchá, ale imposantní koncertní síň Rudolfina, v parteru z akustických důvodů ověšená koberci neutrální hnědé barvy měla dnes zvláštní barevný půvab.

Pokračování.

VELKOPÁTEČNÍ.

Smutno je po černých polích, zejících nahotou dosud,
smutno je v ovzduší mrtvém, smutno se od hvozdů plíží;
smutny jsou obrysy hor a smutna i duše, jež stihá
očima sklennýma v dálku mraky, jak nad hlavou táhnou.
Nálada bolesti plná, těžká a dusná vše svírá,
jakoby pod lesem ani nekvetly fialky první,
jakoby na břehu Labe nerašil jediný proutek.
Snad — že ta příroda sama — člověk je atomem jejím —
cítí v svém nitru v ten den, jak velká ta judejská báje
o hřeby zbodených dlaních, o boku, protknutém kopím,
o žízni vyprahlých retů, o slzách mateře siré,
lkající nad smrtí syna, člověka většího jiných,
pro dobro lidstva jenž trpěl, pro lepších úsvity zítřků. — — —
Úsvity zítřků! — Kde jsou? — Ó, daleko, daleko ještě!
Nestihne ruky jich vztah ni pohled ni slovo — jen víra.
Ó, mít jen víru — nic víc! Jak žitím by snadno se dralo,
bez trpkých, zoufalých skepsí, jež tě vždy ve propast srazí,
s napjetím veškerých sil když v půli jsi hory se octnul,
hory té skleněné, hladké, již pro svůj ideál slézáš.
Ó, mít jen víru, že vše, co dali jsme z vlastního štěstí
k zjasnění pohledů jiných, krev, již jsme cedili v hoři
z pokladů vlastního srdce pro jiných viny a bídu,
myšlenky probděných nocí, davům jež v plen jsme kdy dali,
všechno to minus a plus, jež sčítá se ve knize žití,
jednou že uzraje v plod, že nevyzní v prázdnotu hluchou!
Obětí, zklamání, ztrát — ó, kdo by pak ještě tu vážil,
v úsměv by nesladil ústa ve mdlobě posledních dechů,
smířen kdo se vším by nekles v neznáma rozpjatou náruč,
vědomí kdyby směl mít — ne tušení jen o tom „někdy“,
vědomí vítězství vlastních, jak měl's je ty kdys, ó, Kriste!

(Z KNIHY „VÝKŘIKY“.)

ZDENĚK KNITTL.

ČESKÝ ŽIVOT.

LÉKAŘ A UMĚLEC. Všichni národové kulturní mají, hledáme-li kořeny uměleckého tvoření spisovatelova z části také v jeho povolání, lékaře spisovatele. I naši belletristé někteří byli a jsou povoláním lékaři a bylo by zajímavo pátrati po vlivu zajisté oplozujícím a prohlubujícím, kterým působilo povolání toto, plné vážných, až na samé jádro srdce sahajících vnemů, na uměleckou tvorbu autora. Stýkaje se s trpícími, nabývá lékař lety praxe nepřebraných pokladů soucitu a shovívavosti, a vědomí vratkosti života při denním takřka postřehování bolesti a smrti učiní každého téměř lékaře člověkem v nejlepším slova smyslu. Něco jiného je však tvůrčí jiskra, kterou si do života přinesl rozený spisovatel a která neutlumena zůstává a ke skvoucím květům tvorbu přivádí i v nejšedivějším povolání. Takový rozený básník je R. E. Jamot, který v těchto dnech dožil se šedesáti let. Pomíjíme lékařského badatele, který svému národu dal řadu vzácných poznatků před tím vědě neznámých, pomíjíme učitele, z jehož posluchačů vyrostli četní dnes již zralí pracovníci vědečtí na universitě i v praxi lékařské, jejichž důkladnost dokazuje Thomayerův jubilejní sborník k oslavě jeho 50-letí vydaný, a znova dovozena jich oslavnou publikací vě-

deckou, jež tyto dny vydána bude ve Sborníku lékařském, pomíjíme bystrého diagnostika — jen Thomayera umělce máme na mysli a Thomayera spisovatele-belletristu. Tu nutno pátrati u samých literárních počátků Thomayerových, oněch Thoreauovských líčení, které pak vyšly souborně v knize „Příroda a lidé", u těch „Jarních hlasů", které zplodil milovaný rodný kraj chodský a jeho, Thomayerovy, oči otevřené pro duši přírody a jeho těžký život, který nám s jiných toho kraje stránek líčí Baar a zvláště krajan, žák a epigon Thomayerův, prof. Cízler, více děje přimíchávající do svých vypravování, na př. v silné „Na haltravské stoupě" — ten tvrdý kraj se silným zdravým vzduchem má tu lví podíl na tvorbě Thomayerově. A jako ode dávna se tvrdí, že uměleckou vlohu míváme po matkách, jistě matka, ke které Thomayer ve svých vzpomínkách tak zbožně zalétá, matka, která svými úsporami jediná umožnila — vedle nesmírné skromnosti mladého studenta — studie obtížné a dlouhé dnešnímu světlu vědy české, má největší zásluhu, že česká literatura má ve svém pestrobarvém literárním gobelinu také tento Thomayerův svérázný ton. Již první práce Thomayerovy vzbudily zájem u tehdejších knížat poesie, zájem, pozornost, ale i nedůvěru, s jakou ostatně každý nový talent v Čechách byl vítán. Je zajímavo poslouchati, jak Thomayer vypráví — ne bez humoru — o Nerudovi, jenž otisknuv první práci Jamotovu, dal mu pak látku, aby dle jejího zpracování seznal spolehlivě, jde-li vskutku o originelního tvůrce. Tak byl nový a silný ton, který do literatury přinesl mladý R. E. Jamot, v práci, která vznikla o hodně dříve, nežli byla vytištěna, ježto se autor její bál s ní na veřejnost, nedoceňuje svou tvorbu a boje se, že v ní nebude nalezeno, co bylo její force. A tak mladý student, jenž na studie nesl si všecky matčiny úspory — celou padesátku — z nichž ještě na vánoce zbylo mu několik zlatých, student, jenž sice rigorosum skládal v černém šatu vypůjčeném, jak Jirásek kdesi prozrazuje, složil je však s vyznamenáním — tak mladý student silou svého talentu a své práce vzrostl v silný kmen, jenž nejen vytvořil umělecké dílo, uznávané i kritiky nejkrajnější červenosti a dosud ojedinělé, ale stal se i sloupem vědy, iniciatorem lékařských edicí a podnes velečinným jich spolupracovníkem. Některé obrázky z Thomayerovy Přírody pronikly i do čítánek. Sám byl celým svým životem příklad talentu skutečného, který v nedostatku pronikl, příkladem těm, kteří s chudičkou vlohou mní ovládnouti svět. A vzpomíná-li v jedné další sbírce, mnoho-li dobrých jinak hlav padá v boji za existenci, svedeno z cesty studia uměním často dost prostředním, měl by býti — pro výstrahu — také v každé čítance obrázek ten. Vrcholí ve větě: „Nesmírně mnoho mladíků po takové premiéře literární počne o tom snítí, jak by bylo dobře, kdyby byli jen — spisovateli!" (Žloutne listí, 16.) Toto „Žloutne listí" a z části i „Paběrky", které autor na knihkupecký trh nedal, jsou kvintessence Thomayerova ducha, když od přírody v letech zrání obrátil se do tajemných nepřístupných hutí lidské duše. V tom je celý Thomayer, v tom je jeho odkaz, který by měl býti čten a uvažován najmě mládeží. Zvláštní belletrie, jež je svrchovaně paedagogická a didaktická, ač není paedagogikou ani didaktikou — belletrie, jejíž první tony ozvaly se již v předchozí sbírce „Po různých stezkách" („Až jen jednou budu pánem", „Kam pak s češtinou"), ba už i v prvních sbírkách „Příroda a lidé" a „Vedle cesty".

Potkáváme často Thomayera jarého a statného, duševně svěžího v ulicích, kudy béře se z kliniky domů. Čteme jeho vědecké články v odborném časopisectvu, i feuilletony ve „Zvonu", „Zlaté Praze" a jinde — náleží k našim nejmilejším spisovatelům. Nechtěli bychom jej brzy ztratit s obzoru. Jistě ne... A těšíme se, že se šedesátkou neztratí starou svoji lásku, belletrii, zúrodněnou bohatými životními zkušenostmi z domova i ciziny, zvláště z domova. A přejeme mu zdraví do dalších valných let... A aby neodložil pero... D. P.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ, jistě vědělo, co schází Karáskovu Cesarovi Borgiovi, když jej uvádělo (14. III. večer) na svou scénu. Nepochybilo, že jej přece uvedlo — dramatický spisovatel nebo — přiznejme to Karáskovi — básník musí viděti své dílo pro scénu určené na jevišti, aby procítil jeho nedostatky, má-li mu býti umožněn vývoj, jenž přinese literatuře později díla dokonalá. Nelze přece upříti tvůrci Cesara Borgii poetickou mluvu, zvonivý verš, jim odpovídající myšlenky hodné dramatického zpracování, volbu látky vhodné pro divadlo i jistý smysl pro její zpracování, třebas technika nebyla ještě bezvadná — zvláště třetí jednání tohoto jeho renaisančního tříaktového dramatu má spád až překotný a dramaticky nemožný při vší dramatičnosti látky. Ejhle, Karásek-romantik starého slohu, upomínající na Richarda III. — podívaná pro kritiky a pozorné čtenáře naši moderny a jejich dějů nevšední. Dramaticky je nemožný, ježto divák musí viděti tu velikost hrdinovu — nestačí, slyší-li o ní deklamovati slovy sebe krásnějšími. Zasvěcenec pak tím více přesvědčí se o pravdivosti vůdčí ideje, když tuší za tou oddaností Angela k Borgiovi jiné pohnutky než obdiv jeho k velikým politickým plánům Cesarovým, pohnutky sic silné, až k zločinu silné, v dramatu však nevyslovené, chorobnou touhu smyslnou. Nepravím, že by nebylo možno tuto látku dramaticky zpracovati, tu by však nesměla se mísiti do hybné síly dramatu nota politická. Mezi dramatem sehraným onehdy na jevišti vinohradském a tištěným dramatem Karáskovým je jistý rozdíl — ještě větší je však rozdíl mezi historií a tímto dramatem. Cesare Borgia je postava historická, v dějinách Italie význačná, nebyl však takým, jak jej drama líčí a je tudíž anachronismem; co povídají ty postavy Karáskova dramatu (o pohanství soudobém, o nacionalismu, jenž jistě v Borgiovi ani nedřímal) — je prostě v letech 1498 až 1504 nemožno. Karáskův Cesare Borgia dovede vražditi bratra i jiné mocné soupeře, otravovati své neupřímné přátele, násilně vdávati své neteře, dovede odkládati háv církevní a pevně vládnouti mečem i dobývati vzdorná města, ale nemůže sentimentálně litovati svých násilných činů — je nepravdivý a nemožný, jak jej Karásek líčí. Nevadilo by, že je divoch a nekryje se s Borgiou historie. Vždyť i Richard III. je bestie na trůně, schopný několika vražd

na nejbližších příbuzných, ale jak je pravdivý a věrohodný vedle tohoto Cesara, který příliš záhy hyne, než mu může čtenář uvěřiti, že jeho plány nejsou pouhé tirady (znějící notabene v XV. věku hrozně nepravděpodobně). Přes to však vytvořil Jiří Karásek několik pěkných scen, na př. v I. a II. jednání (setkání s Angelem jest zajímavě inscenováno, rovněž výjev s Isabellou).

Leč také Angelo, poslední Medici, jenž přichází Cesara, vraha otce svého, zabíti, aby pomstil otce, je zlomený — nevěříme, že suggestivní síla Cesarova, jeho pohledu a řečí byla by tak mocna, aby dovedla Angela odvrátiti od zamýšleného činu, Angela, odchovance Savonaroly, Angela, mstitele smrti otcovy. Jediné, co chápu z dějů rozpřádaných dramatem, že nepodařilo se Isabelle říditi vůli Angelovu. Drama nám k té lásce obou mnoho nechalo nedopovězeného a jen chorobná láska Angelova k Cesarovi dovedla by vysvětliti tuto záhadu. Ale po té stránce drama prostému diváku ničeho ani nenapovědělo, jak předvedeno scénou, snad z ohledu k censuře, snad se zřetelem k zájmům uměleckým . . . Bojím se, že ani vyprávění příběhu, jenž tu dramaticky zpracován, čtenáři nejasný obraz neosvětlí.

Ke dvoru vévody Cesara Borgii přichází mnich Angelo, přestrojený to syn Pietra de Medicis, aby pomstil vraždu svého otce. Borgiovi se však zalíbí a učiní jej svým pážetem. Té doby chystá se spiknutí vysokého kleru proti Borgiovi a papeži Alexandrovi, kterým mají oba býti odstraněni. Mladý Medici, kolísaje stále mezi oddaností k vévodovi, jenž prvý si jej velikými svými plány politickými získal, má jej zavražditi. Spiknutí prozrazeno jedním z kardinálů a pomocí sestry Lukrecie Cesare stává se snadno pánem situace. Osamí v paláci a tu plíží se k němu Angelo s dýkou, avšak je jím opět ovládnut a znova získán. Kráčeje za svojí myšlenkou chce na to Borgia dobýti Sinigaglii. Opustili jej Condotieři a jich vojska — Angelo získává je proň znova, Cesare se na to zmocní Condotierů a uvězní je. Sinigaglia dobyta, když v tom přichází Isabella, po smrti starého chotě z Mantovy vzbouřeným lidem vyhnaná, do ležení a chce si získati lásku Angelovu. Sklamána ve své touze, chce se mstíti a propouští zajaté Condotiery, kteří vracejí se ke svým vojskům — ve srážce nastalé hyne Angelo i Cesare Borgia.

Vinohradská scena ujala se jak výpravou skvělou, tak péčí umělců jistě vřele práce Karáskovy. Interieury paláce, ruch zahradní slavnosti v letohrádku kardinálovu, život v ležení před Sinigaglií byly vesměs tím pěknější, čím nesnadnější řešení režijního umění, jež zastal v celku zdařile p. Dobrovolný (až na ty ověnčené sloupy scény prvního jednání, jež ničeho nenesou) — kostýmy byly nádherné, pestré a době odpovídající i nálada scenerií vzbuzená má velký kus zásluhy o to, že obecenstvo, zvláště mladší intelligence studentská, přijalo kus vřele a autora vyvolalo — i herci někteří byli stiloví, historičtí aspoň místy i hrou i úborem i tonem, na př. v roli neznámého mnicha z kláštera S. Marco byl p. Tesař přímo suggestivní. Také pí. Hessová-Guthová ve svém tvůrčím tresoru v úloze sestry Cesarovy nalezla potřebné kvality vysokorodé šlechtičny slovem i gestem; že p. Pražský nestrhl svými velikými, jistě promyšlenými a tentokráte velikou práci prozrazujícími i o pokroku a vývoji svědčícími caesarovskými gesty a řečmi není tak vinou jeho. Pí. Májová nemá čistý rejstřík pro divoké chvíle Isabelly Borgie. Z menších úloh byl důstojný a dramaticky přesvědčivý kardinál Giuliano della Rovere p. Jiříkovského a neméně životnou byla sklíčená, leč přece hrdá Maria Henriquez, vdova po Giovanniovi Borgiovi pí. Ptákové. Režie nechť připomene některým hercům, že Borgia se čte B o r d ž a, nikoli Boržija, a Giovanni se mluví Džovani, ne Žiovani. Dr. P.

AMERIKA A JINÉ ČRTY Z CEST. Napsal Fr. H e r i t e s. Po jedenácti svazcích povídek, románů, vážných, satirických a humoristických kreseb autor přináší ve svých Sebraných spisech pozoruhodnou knihu, která se liší ode všech předchozích netoliko formou, ale zejména svrchovaně důležitým, vážným obsahem. Již ve stručné předmluvě autor upozorňuje, že „Amerika" jest vážná, spíše politická a sociální studie než belletrie, a nejenom první nejdelší črta, nýbrž každý řádek devíti článků, popisujících Ameriku a její poměry, nás o tom přesvědčuje. Ovšem první článek je nejdůležitější z celé knihy a třebas byl psán již před šestnácti léty, nikterak nezastaral, zvláště pro nynější dobu má veliký význam a oprávněnost. Obsahuje mnoho krásných myšlenek o stálé palčivé otázce vystěhovalecké a o vystěhovalcích, kterýchž dobrovolných novodobých emigrantů, nejvíce Slováků, počítá se tam za oceánem jistě milion. Tolik naší krve je tam pro nás nadobro ztraceno až na ty skrovné kapky, které se snad — ale to jsou případy výjimečné — vrátí do našeho českého těla. Jakkoli Fr. Herites jest osvědčeným přítelem Ameriky a s dokonalou objektivností líčí také její světlé stránky, přece upřímná, opravdová slova jeho volají po snaze, aby se omezovalo vystěhovalectví za moře. Zlá doba dolehla na obyvatele Spojených států amerických, zejména od světové výstavy v Chicagu, a kniha Heritesova jest zvláště pro nynější dobu varovným hlasem, aby s touhami po Americe nepohlížely k ní jiné zraky, než střízlivé oči tvrdé skutečnosti. Řeší-li spisovatel v článku A m e r i k a otázku vystěhovaleckou, vypravuje v ostatních článcích, jak v Americe Čechové žijí, popisuje tamější české osady, snahu Američanův o zisk a prospěch, líčí americké volby, českou výpravu na světovou výstavu chicagskou, americké posvícení a končí roztomilým, až dojemným obrázkem V á n o c e z a m o ř e m. K těmto americkým studiím připojena jest svěží, zajímavá četba V ý l e t n a K o r s i k u, v níž opět zasvitl autorův jiskřivý a působivý humor. Knihu A m e r i k a a j i n é č r t y z c e s t sluší přičísti k nejzásluž-nějším literárním činům Heritesovým. Každý, koho čtvrtý díl světa jakkoli zajímá a zvláště kdo jest zaujat myšlenkou vystěhovaleckou, měl by ji čísti v čas s touž pozorností, s jakou se poslouchávají a čítají nejcennější rady pro život. Ds.

BALKÁNSKÁ VÁLKA vzbudila nejeden ohlas již také v poesii. Nedávno poslal nám knížku svých nejnovějších veršů O s v o b o z e n í černohorský básník M i č u n M. P a v i ć e v i ć, oddaný ctitel národa českého. Mičunovu báseň B r a t r u Č e c h u, uveřejněnou v devátém ročníku Máje, mají čtenáři naši jistě dosud

v dobré paměti. Také Mićuna M. Pavićeviće povinnost válečná zavolala pod prapory černohorské, kde též statečně bojoval a slavně padl jeho bratr Jovan. Doby příměří válečného užil náš básník nejen k oddechu a zotavení, ale také k napsání svých válečných písní. Po úvodní básni Naše píseň následuje Příchod, pak Hlasatel osvobození, Balkánci, Kosovo, Kumanovo, Prilip, Vukalica Draškoviť, Jovan Milovanov, Deset Nikčevičů, Apotheosa srbským vítězům, Taraboš, Skadru, Na mohyle mého bratra Jovana a Černohorka. Některé z těchto básní jsou zvučnými znělkami, nás však nejvíce zaujaly sloky, věnované památce padlého bratra. Není v nich očekávané lítosti a stesku, naopak, básník s hrdou vděčností hovoří tu nad mrtvým Jovanem, že ho nebolí jeho smrt, neboť padl za vzkříšení porobeného národa, a za ztrátu bratrovu nalézá dokonalou náhradu ve vědomí, že obětí svou pomáhal vzejíti slunci a trvalé svobodě. Krásná myšlenkou je také poslední báseň Černohorka, posvěcená královně Mileně. Žena černohorská, které muž, syn i bratr odešli do války, zatouží míti křídla, aby mohla vzlétnouti nad Skadar, podívati se za synem a při tom neohroženě jako oblačný hrom ubíjeti s ostatními hrdiny nepřítele. Třebas nemá křídel, přece se zvedá a spěchá přes hory a skály na bojiště a hledá, pátrá, vedena krvavými stopami. Posléze nalézá svého junáka pokrytého ranami, ten však ji vítá slovy: „Matko, buď statečná, já jsem padl, ale z otroctví se vzkřísil celý národ!" Matka usmířena loučí se s umírajícím synem, šťastna vědomím, že ztráta dítěte vyvážena jest osvobozením tisíců a tisíců utištěných duší. Doporučujeme verše Mićunovy přátelům československé vzájemnosti. Osvobození vytiskla státní tiskárna na Cetyni. Ds.

VELIKONOCE, svátky znovuvzkříšené přírody, slavíme letos za hukotu děl dohasínající balkánské války. Po měsících svrchovaného rozčilení nastalo jisté uvolnění a vzrostla naděje, že s jarem bude vzkříšen i svatý pokoj v ustrašené Evropě. Jakmile se zazelená uschlá ratolest míru na Balkáně, rozproudí se nový život i u nás, a touha poznati země, obývané Jihoslovany přivede proud českých turistů v kraje, o něž vedena válka. Ale máme tu bližší země jihoslovanské, součásti říše Rakousko-Uherské, a k těm obratmež pozornost v prvé řadě, neboť nás jiní předcházejí ke škodě naší i Slovanstva celého. Kdo nezná Dalmacie a Přímoří, krajů na březích čarovné Adrie, měl by je učiniti cílem své cesty a místem svého pobytu. Vrátí se osvěžen, okouzlen, posíliv při tom veledůležitou slovanskou posici. Rádce nejspolehlivějšího najde v knize Moře Adriatické, vydané naším nakladatelstvím. Najde tam i průvodce po Černé Hoře i po jaderských březích italských. S turisty pak a za nimi půjde na jih i český kapitál a česká podnikavost.

NAŠE DIVADELNÍ NOVINKY. Nakladatelské družstvo Máje vydalo tohoto téhodne novou původní veselohru „Duellanti" z péra Ladislava Nováka, autora několika veseloher, oblíbených zejména na jevištích ochotnických divadel, a libretisty známých pantomim, provozovaných s velkým úspěchem na scéně Národního divadla. Duellanti jsou hra s originálním námětem, svěže psaná a snadná, divadlům, i nejmenším, nijakých obtíží nepůsobící. Ochotnické scény najdou v Duellantech vítané osvěžení repertoiru. — Soušasně vyšlo druhé vydání Štolbovy nové veselohry „Staré hříchy", uvedené s rozhodným úspěchem nedávno na jevišti Městského divadla Král. Vinohradů. Prvé vydání rozebráno bylo během několika krátkých neděl — úspěch, kterého se dočkalo málo českých her a zároveň potěšitelný důkaz, s jakým porozuměním vítají zejména česká divadla ochotnická dobrou původní hru. — Také druhé vydání dětské hry „Zahrada sudiček" od V. Baldessari Plumlovské, jest výmluvným dokladem obliby, jaké se dětské hry této spisovatelky těší. Druhým vydáním „Zahrady sudiček" zahájena nová sbírka her pro mládež s názvem „Dětské divadelní hry".

ŘÁDNÁ VALNÁ HROMADA NAKLADATELSKÉHO DRUŽSTVA MÁJE, české akciové společnosti v Praze, konati se bude v sobotu, dne 12. dubna 1913 o 4. hodině odpolední v budově Obchodní a živnostenské komory na Josefském náměstí v Praze. Pořad jednání: 1. Výroční zprávy a účetní závěrky za druhý správní rok t. j. od 1. července 1911 do 30. června 1912. 2. Zpráva dozorčí rady. 3. Návrh správního výboru na rozdělení čistého zisku. 4. Volby: a) čtyř členů správního výboru, b) jednoho náhradníka správního výboru, c) tří revisorů (dozorčí rady), d) jednoho náhradníka dozorčí rady. Podle ustanovení § 18. stanov, každý akcionář, který chce súčastniti se valné hromady, složí nejpozději 6 dnů před valnou hromadou v kanceláři Nakladatelského družstva Máje v Praze, 459-I., Malé náměstí Richtrův dům, své akcie bez kuponů, načež bude mu vydána pro valnou hromadu legitimace. Podle § 22. každá akcie má jeden hlas. Akcionáře, kteří nejsou svéprávní a osoby morální zastupují jejich zákonní zástupci. Akcionáři mohou se dáti zastupovati plnomocníky, kteří však nemusí býti sami vlastníky akcií této společnosti. Žádný plnomocník však nesmí ve valné hromadě zastupovati nepřítomné akcionáře větším počtem hlasů než pěti. Plnomocníci legitimují se plnomocenstvím pro valnou hromadu tu vydaným a akcionářem vlastnoručně podepsaným. Formuláře těchto plnomocenství vydá společnost. Plnomocenství podepsané buď předloženo správnímu výboru nejpozději 3 dny před valnou hromadou. V Praze, dne 21. března 1913. Správní výbor Nakladatelského družstva Máje, české akciové společnosti v Praze: Dr. R. J. Kronbauer, Fr. Herites, Dr. D. Panýrek.

PŘÍŠTÍ ČÍSLO MÁJE. Vážené své čtenářstvo upozorňujeme, že — jak obvykle — po svátcích velikonočních číslo Máje nevyjde. Dnes — poukazujíce na dvojité číslo balkánské, jež jsme vydali dne 15. listopadu 1912 — vydáváme číslo jednoduché. Příští číslo Máje vyjde v pátek dne 4. dubna.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 21. března 1913. ČÍSLO 27.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

LECONTE DE LISLE:

ANTICKÉ MEDAILLE.

PŘELOŽIL JAROSLAV HAASZ.

I.

Tento bude žít, vítěz nad časem,
v nebi blaženém! Rukou jemnou, jistou,
zvlnil onyxu uhlazený lem
mořskou pěnou čistou.

Vedle slunce zřít, kol se divící,
jako královnu mladistvou a krásnou
měkce Kypridu z vod se nořící
nad pláň moře jasnou.

Nahá bohyně plovouc rozhání
prsy růžnými vlny, v před že spějí;
vlna stříbrnou třásní zaclání
božská ňadra její.

V okrášlený proud zlaté vlasy jí
vlají bez věnce, beze stuhy, samy;
luzné tělo plá, co květ lilií
mezi violkami.

Směje se a hrá; plesní delfíni
svými ploutvemi, ocasy kol buší,
aby zjasnili zraky bohyni,
modré vody ruší.

II.

Dav krásných děvčat ku lisům
na hlavě nese, jež se sklání,
v košíku hroznů černých tlum;
a mladí muži za plesání
ze zralých zrnek mačkají
mest, proudící se, silou plnou;
a šeptání se smíchu vlnou
a písně sborem tryskají.

Zpit rozptýlenou vůní páry
se chvěje s vlasem šedivým
kol kádí, z nichž jde vonný dým,
a tančí vinařů dav starý;
a čerstvé lůžko hledaje,
dál Erós, jenž nám sudby snuje,
se skrývá v houští do háje
a volné sňatky urychluje.

III.

Ne krev oltářů, ne barbarů řády!
Vlasy svázané, místo stužky květ,
krásnou lónku v tanci zříš se chvět
pestře na mechu, kytar zvuk zní všady.
Ne krev oltářů, ne barbarů řády:
hymny jásavé, samý smích a květ!

Satyr ani Pan neruší krok její.
Mladík, ozdoben myrtou vonící,
hlasem provází sbor ten zvučící;
Erós s Kypridou řídí rytmus v reji.
Satyr ani Pan neruší krok její:
lehkých nožek rej, země vonící!

Ani blesk ni bouř duši nelekají.
V modru oblohy letí samý zpěv;
v křoví mihá se krásných dětí zjev,

Kde v pohoří jsou jícny tmavé,
kam nikdo živý nedostih,
tam na Lipaře v jeskyních
Héfaista svítí výhně žhavé.

On zvedá, dělník slavený,
své ruce na kovadlu žhoucím,
v železo buší v kouři vroucím
i v ocel tvrdou rameny.

Božský pastevec z vrchů ve Frygii
zrak má zavřený, spí již věčným snem;
z těla krásného nachovou krev vpíjí
trávy rudý lem.

V kadeřích jak len na pobledlé líci,
již mu záviděl zahrad plod, pln krás,
z sítky nachové, skráň mu spínající,
padá lehký vlas.

starcům sedícím vína nalévají.
Ani blesk, ni bouř duši nelekají:
nebe průzračné, a v něm samý zpěv!

IV.

Trojzuby, dřevce, meče valí
se z jeho ruky hotovy;
hrot kopí tvoří kovový
a šípy, kterým ostří kalí.

Rty Kypridy se stranou však
té vražedlné zbrani smějí,
míň mocné, nežli prosby její,
míň strašné, nežli její zrak.

V.

Viz tu Kythéru, nesmrtelnou milou,
jak jí chvěje pláč a sten hluboký.
Lovci Eróty poután je vší silou
kanec divoký.

Ten, by odpykal vraždu vykonanou,
ryje v kouřící oltář, v ohně ruch,
niče, trestaje bílé kly, jichž ranou
povstal nový bůh!

PERISTERIS.

O pějte, Kastalské! to dítě hnědovlasé,
má barvu medu hladká, pevná její plet;
neb vámi, bohyně, vždy chvála roste v kráse!

Kol vln, kde vavřínu plá nesmrtelná sněť,
zpěv Peristeru chval, jíž Aigina je vlastí:
zář nebes očím mým je méně drahá teď!

Smích svěží pěj, jenž víc, než lilků plod je slastí,
a violkový zrak, v němž plave zlatý svit,
ten jako božský šíp mne pronik, doved zmásti.

Když v písek pobřeží jde sítě usušit,
je mrštná právě jak sbor Néreoven bílý,
a kůtků zářnější je nožek jejích kmit.

Zpěv Peristeru chval, ó Kastalské mé víly,
když hořké chaluhy jí ozdobují skráň
a hrozny vlhkými jí šlehají krk milý.

Je nutno milovat. Miluje tuňák sláň,
vzduch libým vlašťovce, list koze s čilimníku
a včele ploské zas obilí květná pláň.

A mně je nade vše polibek s jejích rtíků.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Pokračování.

Dlouho trvalo jednání při zavřených dveřích, jimiž chvílemi nesrozumitelně pronikal rozvášněný přízvuk bouřlivějších slov. V salonku šlo asi do tuha, srážely se zájmy, názory, uražená nedůtklivost. Najednou otevřely se dvéře, a pobočník divisionářův sháněl se po Možném.

Kolem stolku bylo viděti vyšší šarže, zúčastněné pochodu, rozesazeny jako k nějakému soudu. Vedle majora seděl zeměbranecký setník s rozdurděnou tváří, stavě se uraženým, boče se, s polskou živo-

stí rukama proti veliteli cvičící eskadrony máchaje. Ten díval se klidně, s jistou přirozenou elegancí nenucené své pósy, z proutěného křesla přes stůl do škubajících se svalů rozčilené tváře svého žalobce. Jen chvílemi záblesk oka prozrazoval, že i v něm vře temperamentní krev, v skutečnu mnohem divočejší, nežli v žilách malicherně čepýřícího se odpůrce, ale krocená vědomím tělesné i duševní převahy.

Nadporučík Možný znám byl jako výborný znalec soubojových formalit a předpisů čestného soudu. Když jednání mezi oběma rozvaděnými stranami nehýbalo se ku předu, ježto rytmistr Dane Matanić neměl se k vyrovnání ani smírem, ani zbraní, pokládaje záležitost, o kterou šlo, za příliš malichernou, přehlížeje však, že v jeho stavu právě z malicherností vyvíjejí se zhusta následky nejtěžší, vzpomněl si někdo z přísedících té na rychlo improvisované čestné rady na Možného, který vůbec slynul jak theoretickými vědomostmi, tak společenským taktem, jsa všeobecně považován za jednoho z nejintelligentnějších důstojníků posádky.

Jen nerad opouštěl Otokar své snění a přemítavé pozorování rozvířeného vůkolí zpod vějíře stinné své palmy. Zvedl se mrzutě a pomalu vsunuv se do salonku, přirazil za sebou dvéře, odříznuv tak výhled několika zvědavcům, kteří tuše, že se něco mimořádného děje, sestrčili v hlavní dvoraně všetečně hlavy dohromady.

Případ byl skutečně malicherný, spíše komický. Když kolonna projížděla městečkem, za sběhu všeho obyvatelstva a hlavně mládeže, probořil se v zatáčce cesty, jež spojovala jakési náměstíčko s erární silnicí, u jednoho vozu náruční kůň prvého páru do stoky tudy vedené. Pádem strhl voj stranou, druhý pár, chtěje se vyhnouti jejímu nárazu, uskočil a dovršil nehodu, vzpříčiv prudkým stranným pohybem celý vůz do cesty a úplně ji zahradiv. Poněvadž vůz nalézal se asi uprostřed kolonny, skoro polovina obozu hrozila uváznutím. Bylo třeba rychlé pomoci. Se všech stran přiskákalo mužstvo, jedni chlácholili povojné koně, kteří nepokojně sebou mlátili, jiní odepínali přední váhy, což nebylo snadné, ježto voj vyskočila do výše a krajně napiala přední táhla, jakoby přetahovati se chtěla, kdo s koho, se zříceným koněm, který v opačném směru dolů tíží svou je stahoval, škrtě se v jejich sevření. Konečně jiní snažili se těžce naložený vůz aspoň potud s rozměklé cesty odsunouti, aby ostatní oboz mohl jej obejeti. Stálo to potu, namáhání, křiku, zvyšovaného bezúčelným řvaním desátníka, pohodlně se válejícího na svém koni, a nelidským práskáním bičů.

Nehoda přivolala shon zevlounů, kteří ještě více znesnadňovali pomocné práce, a jak při takových případech bývá, nescházelo ani horlivých rádců, kteří se založenýma rukama věděli nejlépe, kudy na to. Zatím probořený kůň zoufale sebou v jámě mrskal, div ještě podsedního k sobě nestáhnuv, který úsilně se bránil, stoupaje a bočnými lansádami ze škrtícího řemení oprostiti se dychtě. V tom přichvátal velící rytmistr, rychle seskočil s koně a jal se sám říditi ochranný postup. Ihned nastalo ticho, na plano hubující desátník musil okamžitě slézti a zabrati s ostatním pachtícím se mužstvem do kol.

Jenom jednomu z diváků nezdála se ani zařízení rytmistrova dostatečnými. Stál ve svých světlých plátěných šatech, které činily jeho zavalitou postavu ještě tlustší a jeho barvený knír ještě černější, mezi civíny nejdotěrnějšími, byl pln rad, rozuměl všemu nejlépe a stihal počínání vojákův, ať udělali to či ono, nejpernější kritikou. Dane Matanić chvíli neříkal nic, ale konečně přeleješ — přeteče. Ohnivý Chorvat, připomínající ztepilostí své postavy černohorské junáky, popadl tlustouše v plátěnkách bez dlouhých řečí v půli těla, vyzdvihl ho lehce jako otep slámy, a již válel se nevolaný rádce v blátě. Tu však již také podařilo se uvízlého koně vybaviti ze spleti postrojův, ostatní zápřež, uvolněna od jeho strhávající tíhy, mohla couvnouti s vozem, a vše se hnulo. Probořeného valacha podložili kládami, nadzvedli, a netrvalo dlouho, zpola ještě úzkostné, zpola již radostné zařičení nervosně otřásajícího se zvířete hlásalo šťastné zakončení příhody.

Až na večer, kdy v hlučící dvoraně objevil se zakaboněný mstitel své uražené cti a z plátenkáře vyklubal se nedaleký statkář a neaktivní setník zeměbrany, bylo zřejmo, že episoda není ukončena, že vyžádá si ještě dohru.

Pokračování

K. M. ČAPEK-CHOD:

BEETHOVENŮV VEČER.

Pokračování.

Nebylo těžko, přijíti mu na kloub — dámy korony byly vesměs brunety nejtemnějšího koloritu, žhavých očí a rudých rtů a pokud se týče pánů, vůbec každý příchozí byl jenom dalším svědkem, že pro komorního Beethovena není v Praze zájmu než mezi pražskými Němci. Sotva že některý referent českého listu byl výjimkou.

Nádherný věnec z růží saronských byl neúnavnou pastvou zrakům. Toliko zdánlivě byly jeho květy jednaké. Hlavní jednostejné thema barevné, černá očí, vlasů, rudá rtů, doznalo tu nekonečných variací smědoty pletí a rozkoší bylo zachycovati kukátkem, jednu tvář podruhé a studovati nekonečně jemné obměny forem, otisknutých vlastně ze zásadně téhož kadlubu. Ciseloval téměř všechny intelekt — už nápadné ticho v sále nasvědčovalo že se dostavil výběr a většina těchto obličejů byla očividně kultivována hudbou. Melos zamžil jich zraky svým dechem a na přemnohé rty vtiskl pečet vyššího svěcení, připomínající ústa antické masky, což na bytnějších rtech rasy jak náleží bývá patrno.

Pánové náleželi ovšem k téže vrstvě společenské, ačkoli mezi nimi najíti neporušené anebo dokonce nádherné exempláře plemenné, bylo takovou nesnází, jako nenámahou setkati se s nimi v dámské části auditoria. Byl tu ovšem básník — somnita všech somnit — světlohlavý, který své — mohlo by se říci apollonské rysy (nebýt askese v nich vryté!) skrýval za šedými záslonami vlasů, kolmo přes tváře visícími. Dále hudební spisovatel pseudoasyrského vzezření, nebot od anthracitových kadeří, očí a přebohatého vousu (vše bez lesku!) až neuvěřitelně příkře odrážela se alabastrová plet tváře. Byl by mohl slouti krasavcem, nebýti příšerného t i c u, který jej nutil, co chvíli vyvaliti oči co nejdále možno, až ukázal hnedle celou jak vejce bílou zornici. V téže minutě několikráte po sobě vypadal jako krvavý satrap, a jako harémem vyčerpaný rozmařilec, který zhynul zároveň se svou říší. Také známý impresario-podnikatel těchto Beethovenových večerů byl pozoruhodný. S nelíčeným potěšením, tak jako by byl nevýslovně tomu rád, že se sešlo tak málo obecenstva, vzhlížely do sálu safírové jeho oči z tváře, věru že Dionysovy — leč Dionysovy jenom až po hořejší ret, nebot Daidalos, který tohoto Dionysa modeloval, v záchvatu karikační ráže pointu tváře, bradu, přespříliš vypointoval.

Leč ruch na podiu vyžádal si mé pozornosti.

Ruchu bylo ovšem jenom tolik, co ho dovedou vyvolati tři individua, klavír a dva umělci.

Houslista i klavírista vystoupili tichoučce, skromně a na demonstrativní potlesk auditoria odpovídali rafinovanou nedbou, sotva že ovaci lehkým pokynem hlavy potvrdili.

Usedli a v tom okamžiku bylo mi jasno, že jsem přítomen skutečně obřadu sekty, nebot i ti, kdož se chystali jej celebrovati, byli jedné krve se zbožnou obcí a také, jak jsem brzy seznal, téže zbožnosti hudební.

Trvalo to hezky dlouho, než se oba přichystali ke hře, pianista dovedl takovým pianissimem klepnouti na ‚a', že se mohlo pochybovati, ozvalo-li se, a houslista ladil nástroj tak, že nebylo slyšet víc, než jakoby moucha na strunu sedla.

Byl to od obou zcela zřejmě vypočítaný a také velmi důmyslný tric, nebot ticho takto docílené dovolilo slyšeti i list partitury, v třetí řadě za mnou obrácený. Tyto notové svazky svítící v každé řadě sedadel dodávaly shromáždění teprve jak náleží vzhledu modlitebny, byly mezi nimi a právě v rukavičkách nejbělostnějších, výtisky prašpinavé a nadobro rozbité — ty však možno pokládati za nejčestnější.

Ti, kdož přišli nejen poslouchat, ale také se naučit, líbili se mi nejvíce, bylo jich velice mnoho.

Ze všech těch černých očí vyzírala dychtivost, v přemnohých i hořela, a nejedna bohatými rty nadaná ústa se pootevřela. Zdálo se mi, že by se jinému publiku Beethoven ani hráti neměl, takové nadšené očekávání, jemuž každá vteřina byla přílišným prodlením, háralo sálem.

V tom však Beethoven už začal.

Mohu říci, že to, co mne hned a nejvíce překvapilo, bylo zběsilé tempo první věty A-mol sonaty. Jet ovšem předepsána „Presto", co jsem však slyšel nebylo presto ale šílenství, závod o rekord rychlosti, při čemž ovšem překvapovala čistota a slyšnost každé jednotlivé notičky, ale spěch

byl oběma umělcům hlavní věcí. A nebylo také divu; když skončili, vědělt jsem, že jejich výkon byl leckde sledován s hodinkami v ruce, v mém sousedství dva enthustasté sdělili si v zájmu vzájemné kontroly dobu na minuty a sekundy; asyrský hudební referent zapsal si čas do své partitury.

Potlesk byl štědrý ale diskretní, za to dlouhotrvalý; všechno bylo stylisováno na intimitu večera komorní hudby.

Ale já nebyl s to, abych přišel tomuto Beethovenovi na chut.

Když A-mol sonata skončila, musím raději říci, svými třemi rychlými větami se přehnala, bylo mi jakoby byla právě minula prudká vánice, zanechavší návěj. Vánice byla snad nádherným divadlem, ale z návěje čišel ledový chlad.

Dvorana byla ovšem u vytržení, ovšem taktním, a v úplném souladu s umělci, kteří vybraně podaný hold přijímali zdrželivě, při čemž houslista přísný dával pozor, aby se nepoklonil dříve než vstane pianista, než se vedle něho postaví, načež se oba ukláněli společně v precisní souhře. Jednou, dvakrát, třikrát a s pausičkou ještě po čtvrté.

Hned potom měli se k následujícímu číslu programovému.

Avšak bezprostředně před tím odlepilo se cosi od stěny sálu, přistoupilo ke mně — seděl jsem na kraji řady — řeklo „pardon“ a když jsem s uctivým „prosím“ poodsedl, zaujalo prázdné křeslo hned vedle mne.

Kdyby to byla bývala dáma, která zmeškala začátek, byla by usedla hned po první větě, že tak učinila až v pause, bylo jisto, že náležela k počtu oněch u stěny stojících čekatelů na neobsazená místa, jichž bývá v každém koncertu hojnost.

Proto mi zůstalo v uchu její pánovitě honosné „pardon“, znějící jako protest proti bezpráví. Krom toho cítil jsem na koleně ještě stále ostrý, téměř bolestný dotyk — jakožto důkaz, že v aksamitovém kostymu, který se kolem mne mihnul, byly přece nějaké kosti.

Zatím co oba virtuosové na podiu provozovali „Allegro con brio“ carské sonaty s okázalým furorem a pathosem, věnoval jsem sousedce pohled.

Okamžitě jej pocítila a vrátila! Jakživ jsem neviděl tak ultramarinové, tak až k nebi křiklavé, přece velmi nápadně modré oko, nikdy jsem nepokládal za možnou tak intensivní červenou barvu vlasů, pleť do té míry křídovou, a nikdy jsem se nenadál, že je možno umístiti na jediné tváři tolik pih!

Ano, ještě jednou poskytla mi příležitost konstatovati to, změřivši mne pohledem největšího despektu, a třikráte po mně bodnuvši modře kalenou ocelí svého pohledu, jako illustraci akkordů

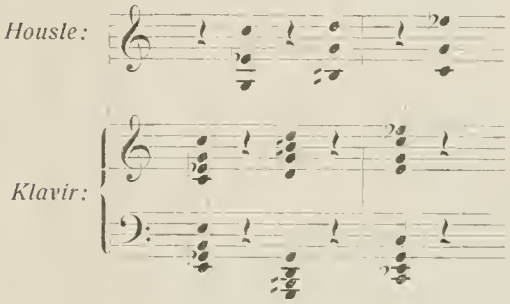

z podia právě ff hřmějících.

Ano, myslím, že kdyby slečince tatínek vysázel tolik zlatých dvacetikorun, co má zlatých, kulatých skvrnek husto pod oběma očima, byla by snad nejbohatší nevěstou své náboženské obce v Praze. Slavíčí vejce není kropenatější.

Dojem zvýšen ještě snahou vyrovnati, anebo aspoň jakž takž přiblížiti intensivní barvu pih hojným pudrovým popraškem ostatní oslnivé pleti.

Bylo jisto, že tento zjev v mém sousedství nepřidá mi zbožnosti, očistující nitro ku přijetí mistra, jež se dosud nedostavila ani nejmenší dávkou.

Jak se ostatně mohou hrát houslové sonaty Beethovenovy na podiu koncertním a vůbec koncertantně!

Jak by mne konečně mohl nadchnout tento obstarožný pán s pleší, lemovanou drobnými astrachánovými kudrlinkami, čelem předstírajícím svými důležitými vráskami kromobyčejné zaujetí, s očima samolibě mrkajícíma, jenž traktuje na svých houslích, podle nádherného zvuku jistě Guarneriových, Beethovena tak jako Paganina, s preciositou pretendenta na trůn houslistů. Anebo tenhle hřmotný krasavec u „bösendorfera“, imitujícího orkestr tóny zušlechtěného xylofonu! Kterak sebou mrskne při každém sforzatu, jako kdyby chtěl skočit s trampuliny přes temeno na znak do vody! K utečení tenhle přednes, který nezná než fortissima a pianissima, z každé odražené osmičky

( ) dělá šestnáctku ( ), v rychlých tempech šílí, volné věty v děsném průtahu vybrečí, scherza vyvzlyká.

Ano, dnes poznávám, co je to vlastně intimita komorního dua. Třetí už je při něm nadbytečný jako při milostném dostaveníčku a jestliže má vůbec míti posluchačů krom hráčů — tedy ve vedlejším pokoji za přivřenými dveřmi. To je nejkrásnější pro hráče i pro posluchače. Ale tady?! Když obrací pianista, obrací se v auditoriu ve čtyřiceti sešitech list současně. Všichni mají totéž Petersovo vydání. Ach, pro tyto lidi nespadne ani dvaatřicítka bez kontroly pod pult a zahrnováni obdivem souseda v notách negramotného, šeptají v okamžicích, kdy se neví, kdo spíš na podiu zemře, pianista či houslista: „Gottvoll! Ein Himmel von Tönen!“

„Pssst!“ replikují posluchači, kteří zlomeni svým vytržením opírají hlavy o ruce, tisknouce oči do dlaní.

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

XVIII.

Tetivu a Martina probudil zpěv, o němž s počátku v rozespalosti nevěděli, přichází-li z nitra domu nebo zvenčí. Pak poznali, že vychází ze sousedního pokoje, jehož jedno okno sousedilo s oknem jejich.

To se tam rozezpíval Jan Verner, a paní Vernerová po svém zvyku vpadla také svým svěžím hláskem do jeho vážné noty.

Ale radostný zpěv mladé paní byl jenom probleskováním slunce mezi vyvstávajícími mráčky. Nebylo jí tak nerušeně volno a veselo, jak z jejího chování a úsměvů se zdálo, to nenucené, usměvavé chování počínalo již pomalu zabíhati do přetvářky.

Byl to Zikmund Tetiva, který v duši její způsoboval vzmáhající se nepokoj, a přítomnost záhadného cizince tuto neklidnou míru jenom zvětšovala. Ustavičně měla dojem, že jest sledována a žádostivě pozorována tím divným člověkem, který včera byl doktorem Grkem a dnes již jest inženýrem Barbetem, včera byl Řekem a dnes jest Francouzem. Byla přesvědčena, že tento Grk nebo Barbet vidí svýma pronikavýma očima až do dna její a Tetivovy duše, a pocitovala úzkost, aby tam neshledal něčeho, co by prozradilo jejich nejtajnější myšlenky. A měla zároveň také dojem, že se něco příliš vzrušujícího, nezapomenutelného, snad osudného stane, čemu již nelze se vyhnouti.

Bylo jí až na podiv, co se s ní děje, proč mysl její ustavičně se vrací k Tetivovi a proč každé to pomyšlení na něho ji naplňuje zvláštní smutnou, nesplnitelnou touhou. Nepodněcovala v sobě těch nebezpečných myšlenek, a jistě také malíř chováním svým vůči mladé paní jich nepodporoval. Byl povahou nepodnikavou, vždy ustupující, passivní, a až do té doby neučinil ničeho, než že se díval na ni zvláštníma očima, které ji tak zajímaly, a že jednou mimoděk se dotknul její ruky. Její ženská předtucha však nepochybovala, že se dostaví chvíle, kdy tento zamlklý, nevýbojný a krotký muž pojednou vzplane a vybuchne ohněm jako sopka.

A toho vzplanutí, toho jeho výbuchu se lekala, před ním pocitovala onu úzkost, která se dostavovala nevolána v každé chvíli, zejména však, byla-li sama. To chvění její bylo tím trapnější, poněvadž nevěděla, jak by se pak měla nejlépe zachovati, aby nenastala obávaná katastrofa.

Takové myšlenky proudily hezkou hlavičkou paní Vernerové, když její choť procitl z odpoledního spánku a vida ji bdící, zanotoval jakousi operní vzpomínku. Byl nadmíru spokojen, byl šťasten jako člověk, obdařený podmínkami blahého života a nemající pro ten čas jiných přání a tužeb.

Jakž také by mohlo býti u něho jinak? Byl zdráv, zatím hmotně zabezpečen, v libánkách se sličnou ženou, o které nepochyboval, že ho miluje, a o svých ctižádostech bezpečně věřil, že dojdou dokonalého vyplnění. Nepřál si právě ničeho, co by tuto míru jeho štěstí přesahovalo, neprahl po ničem. Chtěl-li si teď vyjíti na procházku a potom osvěžiti se mořskou koupelí, to bylo tak bezprostředně snadno dostupno, že k tomu nebylo potřebí ani přání ani touhy.

Hbitě vstal, přerušil zpěv a přistoupiv k své choti, která před zrcadlem se upravovala, uchvátil

ji do náručí a zatočil se s ní několikráte po skřípající podlaze.

Až trochu se durdila pro ten neočekávaný útok, ale on ji prudce přivinul k prsům a umlčoval její malé vzpěčování řadou polibků.

Zdálo se, že laskání Vernerovo bylo slyšeti až do sousedního pokoje, protože odtamtud volal Martin jakousi poznámku o době slavíků a růží a upozorňoval malíře, zda-li také slyší.

Paní Vernerová rychle se vyvinula z objetí svého chotě a kladouc prst na ústa dávala mu znamení, aby se mírnil v projevech radosti a lásky. Verner však naschvál počínal si tím hlučněji, jakoby chtěl říci, ať si jen třebas celý svět slyší a závidí jim jejich mladého štěstí.

Bylo jim zaslechnouti opět některý literátův kousavý vtip a vybídnutí, aby si nechali trochu milkování také na podruhé a teď raději šli na procházku.

Sešli se za několik minut před domem, a když paní Vernerová se tam střetla s očima malířovýma, tváře její zaplanuly jako plamenem. Rychle se vyhnula jeho přismutnělým zrakům a poskočivši v před, zavěsila se na rámě manželovo, který si s ní vykračoval sebevědomě a pyšně jako král, jemuž padla do klína všechna vítězství světa.

Rozhodli se, že půjdou podívat se na Ulciň. Vydali se touž cestou, kudy před polednem byli přišli, a za deset minut oslňoval jejich oči bazar, hlavní to ulciňská tepna. Zejména Zikmund Tetiva byl jako u vidění, to byla pastva jeho uměleckému očekávání!

Po obou stranách neširoké ulice otevřený krám na krámu, barva na barvě, obličej vedle obličeje, a bylo nesnadno říci, který jest nejzajímavější. Lákalo tam a uchvacovalo všechno, ať to byl po orientalsku mezi svým pestrým zbožím rozložený veliký Turčín, klidně pokuřující z dlouhého čibuku, ať to byl snědý Albánec s bílou čepičkou na oholené hlavě, ať to byly ohavně zahalené mohamedánské Albánky ve svých houňovitých pláštích nebo roztomilé děti v strakatých, do očí bijících kostymech. A pak ti černoši, čili, jak jim tam říkají, Harabové ulciňští, zbytkové někdejšího tureckého panství!

Tu právě jeden z nich seděl před samým výkladem albánského obchodníka a něco žvýkal slabými dásněmi, v nichž asi již nebylo zubů. Lhostejně, bez všelikého zájmu mžoural na cizince, když se zastavili před ním. Ačkoli schoulena, postava jeho přece ukazovala svoji velikost, která byla zajisté neobyčejná, když černoch ještě chodíval vzpřímen. Někdejší turecká vrchnost vybírala do svého černého služebnictva vesměs vysoké, vzrostlé lidi.

Zastavil se u nich jakýsi mladý Černohorec a nabízel jim po Ulcini ochotný průvod a vysvětlení. Mluvil šesti jazyky, kterým se naučil na svých cestách a za častého styku s lidmi jiných národů. Vždyt v samotném Ulcini, majícím málo přes půl páta tisíce obyvatelů, hovoří se třemi domácími jazyky, srbsky, albánsky a turecky, nehledíc k italštině paroplavebního a vůbec námořního personálu a některých podniků.

Černohorec oslovil naši družinu italsky, pak francouzsky, kterou dosti plynně se s ním dorozumívala jenom paní Vernerová, ale vzhledem k třem pánům, z nichž žádný francouzštiny dobře neovládal, vrátil se k srbštině. Mluvil pak s nimi srbsky a hned to pro mladou paní také vždycky pověděl francouzsky.

„To je nejstarší ulciňský Harab Avdal," vysvětloval, stoje s nimi nad černochem. „Teď již málo vidí a slyší, ale přece za pěkné pohody vysedí celý den v nejživějším pazarovém ruchu, to ho ještě baví."

„Jest již velmi stár," poznamenala se soucitem paní.

„Ano, je mu již sto osm let."

„Bože, Bože, co všechno viděl a zkusil ten černý stařec!" zvolala paní Vernerová a se zjevným ustrnutím se zadívala na hromadu černých údů, oděných v hnědé šaty, na něž se kladla bílá vrstva uličního prachu.

„Co všechno viděl a zkusil ten černý stařec!" opakoval po paní Vernerové zaujatý literát. „Možno s ním mluvit? Pamatuje se dosud na minulost — bylo by lze vylákati z něho některé vděčné vypravování? Kolik asi závidění hodných látek k románům a novellám dříme a snad navždy umírá pod tou starou, černou lebkou!"

Černohorec zavrtěl hlavou.

„Už s ním není valné řeči," vysvětloval, „zaskuhrá vždy jenom několik slov, a ta jsou turecká neb albánská. Srbsky se vůbec nenaučil kromě nejobvyklejších pozdravů — vždyt mu bylo již

přes sedmdesát let, když bylo odzvoněno, vlastně odstříleno v Ulcini svrchované vládě jeho pánů."

„Škoda!" litoval Martin, a úslužný Černohorec, jakoby chtěl zvětšiti jeho politování, dodal:

„Letošní zimy umřel tu Harab Cano, kterému bylo dokonce sto osmnáct. Až do poslední doby svého života byl zdráv a čilý. Ten by byl mohl vypravovati ještě více!"

„Byl by mohl snad ještě loni vypravovati, ale co to je letos všechno již platno?" vzdychl Polykarp Martin a měl dojem, že něčeho tuze důležitého zameškal, že se k tomu dostavil, kdy již bylo nenapravitelně pozdě.

Paní Vernerová naproti tomu zatoužila podívati se do domácnosti takového černocha a tázala se Černohorce, je-li to možné.

„Ano, ovšem, je to docela možné," odpovídal k jejímu potěšení. Až jí bude libo, doporučí ji své sestře nebo některé srbské ulciňské paní, aby s ní vykonala dvě, tři návštěvy v černošských rodinách.

„Sláva, půjdeme!" zatěšil se literát. „U černých hostitelů budeme píti černou kávu! Čím dřív se vydáme na tu návštěvu, tím líp, třebas už zítra, pozejtří. A vy byste nám mohl býti laskavým tlumočníkem, gospodine Crnogorče! Již se těším poznat zdejší černošské dámy." Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK. Pokračování

IV. V CAŘIHRADSKÉM BAZÁRU.

Stepan Mardigian a syn, ulice Mahmed Paši č. 206—229 ve velkém Bazáru," zněla adresa přítelova, kterou mi doporučil, až navštívím bazár a budu chtíti nakoupiti nějaké východní tkaniny z Brussy. Má prý bohatý výběr, ale třeba smlouvati. Za to obdrží se pěkné věci.

V několika podrobnějších průvodcích našel jsem ještě velké množství adres obchodníků se zbožím, jež mne zajímalo (zbraně, skvosty, koberce atd.) s vítanými poznámkami („drahý!", „mírné ceny"), ale nebyla mi platna mnoho ani adresa prvá ani druhá, neboť toulaje se tímto labyrinthem sokaghů (ulic), tšaršií (bazárů) mezi hany (krámy), viděl jsem leccos, co se mi líbilo a co jsem znaje z Orientu smlouvat, zakoupil, jak znalci, vlastně znalkyně v Müllerově pensi mi přiznaly, výhodně.

Ježto velký bazár náleží k pamětihodnostem Cařihradu, jež krajané, kteří ještě město to navštíví (a zájezd do Konstantinopole náleží dnes, při usnadněné kommunikaci k obyčejným turistickým výkonům), zajisté vyhledají, snad několik těchto vzpomínek (po několikeré návštěvě byli jsme v bazáru doma a navštěvovali jsme jej už bez průvodce) bude ku prospěchu.

Velký bazár je vlastně soubor domů kamenných s krytými ulicemi, jejichž krytba propouští světlíky jisté množství světla, zrovna tolik dostačujícího, aby koupěchtivý mohl býti kupujícím v daném případu ošizen, nikoli naopak. A ježto při vší dobré pověsti tureckých obchodníků, který prý nesmlouvá a je krajně poctivý, nalezl jsem dosti tureckých obchodníků, kteří nestydatě naceňují a ovšem také vytrvale slevují, může se tu člověk znamenitě ošiditi, koupiti na př. řez, který je vyroben ve Strakonicích za cenu o hodně menší a který mnozí dobromyslní turisté jedou za čtyřnásobnou cenu kupovati do Cařihradu (také nákladem na cestu se tovar valně prodraží). Proto je radno vícekráte bazar navštíviti a znovu a znovu vybírati. Někde slevují podivuhodně.

Velký bazar — turecky „böjük čarši" —, toto obchodní město cařihradské, zaujímá celou čtvrt Cařihradu na místě, kde ve staré Byzanci rozkládalo se forum (Theodosii). Na východě hraničí s mešitami Nuri Osmanije a Mahmuda Paši, na západě s mešitou sultána Bajesida a rozkládá se ve změti úzkých ulic, kde je také krámek vedle krámku přízemní, do ulice otevřený. Již ta okolnost, že v průvodcích jsou podrobné plány velkého bazaru se spletí v pravém úhlu se končících ulic podélných a příčních, seskupených kolem „berestanu" (bazaru zbraní), jenž tvoří jaksi jádro bazaru, a vzhledem k tomu, že všude doporučuje

se průvodce pro cizince, také proto, že dle pojmenování ulic, i kdybychom turecky znali, bez plánu se nevyznáme, ježto v „kalpakdzilar dzaddesi“ (ulici čepičkářů) je dnes zboží skleněné, porcelánové, obuv, hedvábí a kartoun, nikoli tedy kalpaky, ony kožešinou vroubené čepice, jakož i že tšohadzi han (bazar soukenníků) chová dnes zlatníky a klenotníky,*) pobízí, abychom měli aspoň plán v kapse — dobře bude znáti francouzsky neb italsky. Nejlépe ovšem ovládati turečtinu, kterou znají zde všichni, i Armeni, Řekové a Peršané, i jiní národové a pronárodové západu a východu.

Bazar má 11 vchodů čili bran a snadno lze tu zblouditi — konečně přece vyplete se některou ulicí ven, kdo se do jich směsice zamotal. Přišel-li ráno, má na bloudění dost času, nebot bazar zavírá se hodně před západem slunce;**) otevřen dle našich hodin od 9 hodin ráno asi do 7—8 večer. Dále třeba věděti, že vyznavači islamu světí pátek, sobotu Židé a neděli křesťané — v ty dny má vždy řada obchodníků uzavřeno, čímž celý soubor výkladů a krámů (je prý jich na 3000 ve velkém bazaru, náležejících 2400 firmám).

Když se bazar zavře, střeží jej zvláštní strážci „bekdžiové“ s vrchním strážcem „bekdži-baši“, kteří počínají svůj úřad po západu slunce a končí s východem slunce. Za bezpečnost bazáru, v němž nikdo nesmí spáti, je vrchní bekdži zodpověden — platí mu každý obchodník 5 piastrů (asi 60 kr.) měsíčně. Opatrnost ta je sice dosud primitivní, ale potřebna vzhledem k požáru, vůči němuž mají Cařihraďané většinou velmi nedostatečnou hasičskou stráž (tulumbadzi), rekrutující se z nosičů (hammalů), kteří křičí, zmatek zvětšují a v něm velmi obratně kradou. Ostatně byl bazar ještě roku 1894 (10. července) strašně zpustošen zemětřesením, které množství ulic pobořilo, v nichž vzalo za své na sta osob. Bazar byl však po té katastrofě znovuzbudován trochu pevněji a jeho nitro je nyní světlejší.

*) Některá jména však neklamou. Tak „kürkdžiler tšaršisi“ (trh kožešníků) hostí vskutku kožešníky, kavváflar tšaršisi (trh ševců) chová obuvníky atd.

**) Cařihrad je město východní a proto tu východ a západ slunce jsou stěžejní body hodin, které se nekryjí s naším rozdělením dne. Na rozdíly záhy zvyknem, když jsme se naučili znáti turecké cifry (do 3 naučíme se počítati dle cifer na dveřích vagonů).

Každé řemeslo má tu svoji ulici. Zboží hedvábné, výšivky, koberce, klenoty východní, na př. filigránské práce ze stříbrného drátu, drobné nářadí perletí a kovem vykládané, střevíce zlatými nitěmi vyšívané, hedvábné poměrně levné košile, tak lehké, že lze velikou a dlouhou košili v maličký balíček shrnouti (jak známo, vycházeli do nedávna Turčíni i na ulici za dne jen v košili, fesu a pantoflích, za to ženy musí býti dobře zahaleny), staré kovové nádobí s rytinami a nápisy, zboží indické, egyptské a jiné, voňavky, zvláště růžový olej, turecké růžence, jimiž se hemží krámce okolo velkých mešit, ozdobné zboží ze slonoviny, jantaru, nephritu a nesčetné jiné zboží. Zvláštní místo tu zaujímají stále pracovití, mlčeliví filosofové rytci, kteří ryjí pečetě, a nás od péra zajímali kněhkupci. Škoda, že veliké obtíže s dopravou zavazadel na celnicích varovaly zakupovati rozmanitá zajímavá díla starší a novější o Byzanci, tureckém světě a východu, jež za fatku leckdes bylo lze koupiti. Lituji vskutku dnes, doma, že všecka literatura, kterou jsem v Cařihradě zakoupil, záležela jen z — pohlednic. Mimo ně přivezl jsem hedvábné závoje s bohatými výšivkami, stříbrné šperky, starou skříňku vyřezávanou z dříví cedrového, několik drobných fesů zlatem vyšívaných a jiné hlouposti. Rozumí se, že jsme mnoho smlouvali a vracejíce se kolem krámu, kde nás nechali dvakráte odejíti, konečně přece obdrželi zboží, jež se nám zalíbilo, za cenu, kterou jsme nabídli a která ještě o několik piastrů byla vyšší, nežli pravá hodnota znalci naznačená udávala. Máme aspoň klidné svědomí, že jsme žádného pravověrného vyznavače islamu neošidili, což ani není tak zásluhou našich obchodních vloh, jako tureckých a jiných kupců v bazáru. Vím jen, že jsme si přáli míti více peněz s sebou, zvláště přítomné dámy stále něco pěkného spatřovaly a vlídnými slovy a něžnými pohledy z tobolek manželových vykouzlovaly další a další zálohy. Nu, 63 ulic a 3000 krámů — nepočítaje skvělé závody živých tříd v Peře a jinde mimo bazar — je dostatečnou omluvou četných dámských nákupů při vrozeném smyslu tohoto pohlaví pro pěkné barvy, lesknoucí se předměty, drahé kovy a vzácné věci, k němuž (smyslu tomu) přidružuje se u žen někdy ovšem i cit vyvinutý pro umění. Nemusím poznamenávati, že se ve velkém

bazaru naučí cizinec trochu turecky, aspoň jména řemesel a nejhlavnější zboží. Ale paměť, nemajíc na základě neznalosti příbuzných jazyků oporu, bohužel, zvláště ve věku pokročilejším, nepodrží mnoho z té změti slov a zvuků, neboť bazar cařihradský je skutečný babel — nejbližší jsou nám Židé, ač cařihradský Žid není vídeňský Žid, a náboženstvím a jistou mírností Armeni z národností zdejších.

* * *

V takové přízemní stavbě se spoustou řemesel a obchodů, špatně ventilované, ovšem je vzduch málo svěží a teplota o nějaký stupeň vyšší nežli venku, kde právě hřeje červencové jižní slunce s horlivostí lepší věci hodnou.

Co však je velký bazar proti aegyptskému?

Libovonné mraveniště.

Za to aegyptský bazar — v tureckém jazyku „misr tčaršisi" vydechuje aroma, které přes příměs drahých východních drog nelze nazvati libovonným. Aegyptský bazar je jednoduchý, je to jen jedna dlouhá překlenutá ulice, ale co tu koření, barviv, voňavek, lučebnin, jež potřebuje lékárník, voňavkář a barvíř. Lze tu dostati na př. hennu, kterou si barví Turkyně nehty na žlutohnědo (někdy celé konečky prstů, které pak vyhlížejí jako prsty náruživých cigaretářů, surmu („kohol"), antimonový prášek (sirník), jímž si černí obočí, aby očím dodaly výraznosti a hloubky, zázvor, muškátový ořech, pepř a skořici, pistacie, tamarindy, arabskou gummu, rebarboru, ale také přejedovaté boby sv. Ignáce, které se tu prodávají nerušeně, třebas chovají strychnin, dále pemzu, síru, rtuť, benzoe, ambru, aloe, opium. Hned u prvního kupce vedle vchodu zakoupili jsme si hašiš. Nabízeli už vyválený na tyčinky ke kouření nebo surovinu. Ježto za malý kousek — myslili, že jsme turisté, kteří věci nerozumějí — chtěl obchodník příliš mnoho, opustil jsem krám. Ale krajan později koupil dosti značný kus hašiše za několik krejcarů našich peněz.

Zboží je všude plno v otevřených pytlích, za nimiž Turci v dlouhých bradách sedí, tváříce se, jakoby ničeho si nevšímali. Zvláštní je, že nemají firem, jen označení všeliká, jež visí se stropů, na př. želvu, loď, klec, kříž.

Působí-li již velký bazar mohutným vlivem orientálním, přenáší nás neobvyklé zboží zdejších kramářů a jejich výpary skutečně do říše východních pohádek.

Návštěva bazarů náleží vskutku k nejsilnějším dojmům cařihradským.

ČESKÝ ŽIVOT.

MĚST. DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ předvedlo 28. března t. r. ukázku dramatické tvorby mladého švédského autora Algota Sandberga „Hedvábné punčochy", veselohru o 3 jednáních (v překladu J. F. Khuna). Satyra na emancipační výstřelky a na moderní manželství není na jevišti vzácností — provede-li se vtipně a duchaplně, vždy ji rád vyslechne divák i vybranějšího vkusu, třebas myšlenkou nebyla věc nová. To co ji dodává sankci pro prkna znamenající svět, je právě umění, jak se myšlenky autor chopil, jak ji spracoval, a tu nelze popříti, že u autora Sandberga, který ještě nemá jména, tak zdařilý způsob řešení thematu ani jsme nečekali. Třebas řada nápadů autorových má ráz paradox, třebas figurky některé, na př. kandidátka filosofie a učitelka slabomyslných Tyra Ehnova, jsou v životě prostě nemožny (tak daleko nemůže přece jíti emancipační snaha, aby žádala, by muž nosil jméno ženino a žena aby měla právo na polovic jmění mužova, muž však neměl právo na jmění ženino — to je divná rovnost, která ostatně i nastávajícímu manželu emancipované, básníku Holmovi, trochu šla proti srsti, takže raději ujede před sňatkem do jižní Afriky) — básník má právo v satyře přehánět ... Děj je ostatně zcela možný. Inženýr Malte Thorell (p. Zakopal) zavítá do otčiny k návštěvě přítele stavitele Erika Bergea (p. Pražský), jenž pojal za choť Agnes (pí. Májova), dceru bojovnice za rovnoprávnost žen, paní Essenové (pí. Zelenkova). Nalezne tu prazvláštní poměry. Agnes má přítele, Berge má přítelkyni (sl. Baldova), která je nejlepší přítelkyní Agnes (Signe Kahlova) — Berge svou choť miluje, tato má, zdá se, ráda i jeho, ale vychovávána zvráceně svojí matkou, není mu choťí v plném slova smyslu. Zvláště v t. zv. konání manželských povinností jaksi to vázne. Soudíme tak dle tirad Agnesiny matky, která roztouženého manžela, jak vypráví, krotívala hraním Beethovena — jen jednou nebylo po ruce klavíru a tak se narodila Agnes. Berge za těch poměrů flirtuje (dle všeho) se Signe. V tom vpadne do domu Thorell. Je trochu divné, když hned po té políbí z nenadání Signe, kterou má za choť přítelovu — autor to potřebuje, aby naznačil, že tato flirtuje s Bergem (volát: Ale, Eriku!). Thorellovi

se Signe pro svoji upřímnost zalíbí a chce ji pojmouti za manželku, dříve však pokusí se napraviti těm lidem hlavy, což se mu z části podaří, až na emancipovanou tchyni, jež z domova zeťova odchází, a na přepiatou učitelku, která zůstává na ocet. Mladá paní Bergeova se totiž rozžárlí a snad i příroda v ní promluví — mezi manžely Bergeovými zavládne na konec normální poměr. A Thorell dostane svou Signe, která se konečně smíří i se zámořským působištěm svého nastávajícího manžela. Morálka kusu? Na konec zvítězí vždy příroda a kdo se jí chce přece vzepříti, ostrouhá kolečka. Proti obecné modě předváděti emancipované ženy jako staré neb ošklivé bytosti, o něž nikdo nestojí, vytvořil Sandberg své dvě bojovnice za práva žen ne tak odpuzující, jak je vídáme ve veselohrách, konec je však stejný — každá žena se naposled přece jen vdá, a miluje dle pravidel přírody — zásady dlouho hlásané padají pod stůl. Aby se jevil spravedlivějším, dá autor i svému hlasateli přirozené morálky, inženýru Thorellovi, utrpěti malou porážku — když Thorell posílá přítele do ložnice k paní jej volající, a lákavě mu líčí její náruč, tato napačochovaná strašlivě v obličeji nějakým kremem ku zjemnění pleti objeví se na jevišti. Pan Zakopal znázornil zklamání bojovníka za přirozené styky pohlaví tak plasticky zhroucením celé bytosti, že jeho provedení úlohy stálo zase v popředí všeho mimického umění vinohradské scény. P. Tesař jako básník Holm byl — v intencích autora — notně protivný, slepě do emancipantky zamilovaný kocour. Slečna Kučerová v úloze Ehnové ukázala, jak umí individualisovati — úborem, od přilehajícího černého šatu až po botky s nízkými podpatky, hlasem mužatky, tvrdým a rozhodným, attitudou rukou stále o boky opřených zvláštním, jistě odkoukaným ze skutečnosti, způsobem, zkrátka celým zjevem — dobře představila takovou přepiatou ženštinu. Paní Zelenková měla tentokráte do své tchyně přinésti více elegance — srostla příliš se svými tvrdými úsečnými matkami a tchyněmi z „Bobřího kožichu", „Červeného kohouta" atd. Paní Májová svými hedvábnými punčochami, jež autoru jsou symbolem pohlavní touhy manželské, nebyla na tolik patrna v diváctvu — chyba autorova — aby se nejevil její manžel ve své zálibě v punčochách příliš punčochovým (zdá se, že to p. Pražský cítil) a tudíž směšným hrdinou. Dráždivé detaily hry však provedla diskretně a s přirozenou ženskostí. Úloha sl. Baldové není vedle ostatních výrazna a nelze z ní mnoho vytvořiti. V režii osvědčil se zaokrouhlenou souhrou p. Faltys.

Dr. P.

RETROSPEKTIVA A PŘÍTOMNOST. Vyvinutý smysl pro odkaz umělecké minulosti a vyvěrající z něho pieta k památkám této minulosti svědčí sice o vysokém stupni, na který dostoupila obecná vzdělanost, současně však prozrazuje jisté oslabení vlastních sil tvůrčích. Pieta k umění starému zajisté není příčinou současné slabosti, ale její známkou. Upadající tvořivost hledá v lepší minulosti omlazující pramen, zdroj osvěžení a povzbuzení k nové práci, k novému rozmachu ochablých křídel. Vidíme toho příklad ve starém Římě, který obdivem staršího umění hellenského nahrazoval vlastní nedostatky, vidíme to v renaissanci, jejíž oslňující zjevení bylo přímo vyvoláno a uvědoměle řízeno studiem antiky, vidíme to v dobách kvetoucího klassicismu i v průběhu celého, umělecky slabého století devatenáctého a vidíme to jasně i dnes. Době umělecky silné, tvořivé, vlastními fondy vládnoucí, zbývá málo času a chuti pro retrospektivu. Je příliš zaměstnána živým proudem své vlastní práce, proudem, který ji unáší ku předu mimovolně a neodolatelně, který trhá a boří vítězně všechny překážky minulosti i přítomnosti. Že naše umění stůně, jest patrno ze všech těch horečných záchvatů, příkrých sporů, jásavých výkřiků radosti i vracejících se období stísněnosti a skleslosti.

Procházíme-li galerii nebo výstavou umění devatenáctého století, nemůžeme se zbaviti dojmu hřbitova. To všecko, co kolem sebe vidíme, je mrtvo, nevzkřísitelno. Zašlé generace nemají potomstva. Mladí nenavazují, začínajíce vždy znova a znova a vždy marně. To je smutný počet práce posledního věku a naděje, dřímající na dně duše, že už už začíná lepší život, bojí se pomalu denního světla. Mnoho se o umění přemýšlí a mnoho mluví a píše. I to je příznakem nemoci. Umění zdravé méně spekuluje a více pracuje. Má své pevné základy, na nichž bezpečně dále staví. Naše umění těchto základů nemá. Rozchází se se životem a osamoceno chřadne. A nebude asi lépe, dokud se zase se životem nesejde. Honosné slovo o výlučnosti a vznešenosti umění jest osudný omyl, který zavádí na scestí. Nezdravý individualismus a rodící se z něho anarchie jest jen důsledkem tohoto omylu. To se již začíná konečně chápat. Ale nesmí se proto individualismus zavrhnouti docela. Neboť jest jednou z rovnocenných a nezbytných složek talentu, jehož druhou nepostradatelnou součástí jest kázeň.

Jak doba, která vytrvale kráčí za pokrokem technickým, může násilně a náhle přetrhati i zdánlivě silná vlákna uměleckého vývoje, ukazuje vynález fotografie. Tento div lidského důmyslu znenadání doslovně zabil ne sice nejsilnější ale dojista velmi důležité odvětví umělecké činnosti: malbu miniatur. Miniatura byla důležita proto, poněvadž byla pevným a stále živým článkem, spojujícím umění se životem. Fotografický stroj tento článek přetal — a umění se do domácnosti touto přirozenou cestou již nedostalo. Omezilo se na užší kruhy a neukřivdím příliš, řeknu-li, že dnešní zájem měšťanských tříd o umění není dalek touhy po „vyšším" přepychu a módě. Je uměle pěstěn, není přirozenou potřebou. Výstava miniatur a drobných podobizen, uspořádaná v březnu v Umělecko-průmyslovém museu pražském byla takovým tesknym povzdechem za minulostí, která neměla sice vlastního velkého umění, ale měla ještě svou obecnou potřebu umění.

Seřadila mnoho milých jmen a dala pocítiti teplo intimního toho poměru, který mělo tehdy umění se životem, teplo hřející ještě dnes z těch obrázků, s láskou objednávaných a chovaných a velmi často i malovaných. Pan Dr. F. X. Jiřík, jehož přednášce byla výstava doprovodem, zjistil mnohá jména i životopisná data a slibuje, že vydá

svou poutavou přednášku s barevnými reprodukcemi miniatur z výstavy vybraných tiskem. Zůstaví nám tedy výstava i trvalý zisk.

Jubilejní výstava Umělecké Besedy v Obecním domě u Prašné brány měla býti „obrazem dramatické gradace českého života, projeveného v umění výtvarném," ale pro nevhodné místnosti, nedostatek času a neochotu mnohých majitelů, zůstala „torsem původně zamýšleného obrazu nepřímé činnosti výtvarného odboru Umělecké Besedy". Jako příležitostnou exposici spolkovou třeba výstavu také posuzovati, neboť mezery její jsou příliš veliké, aby nám podávala úplný obraz rozvoje českého umění z doby rozkvětu Umělecké Besedy, kdy převážná většina českých výtvarníků byla soustředěna ve výtvarném jejím odboru. Najdeme-li v retrospektivní její části mnohý milý a cenný kus, utvrdíme v sále sedmém, soustřeďujícím návrhy umělecké výstavby a výzdoby Národního divadla, přesvědčení, že je to velká společná myšlenka, která zapalujíc všecka srdce jedním plamenným nadšením, tvoří v uměleckém životě národa znatelné vzepjetí, veliký a slavný vznos, památnou epochu. Ale vidíme tu též opět, že umělecké dílo, vytrženo s místa, pro něž bylo stvořeno, tratí na své působivosti. Proto umění galerijní churaví a jakákoli úprava výstavních místností, i nejšťastnější, jest jen nedostatečnou nahrážkou za okolí, v němž by dílo mohlo a mělo žíti. Výstavka Kruhu výtvarných umělců, k jubilejní výstavě přičleněná, zatím více slibuje než splňuje. Mladí umělci, kteří se v Kruhu seskupili a vedení Výtvarného odboru Umělecké Besedy se ujali, prohlašují, že se opírají o tradice U. B. z dob výzdoby Národního divadla i o stejné tužby a snahy staršího Bílka, jakož i o mistra Alše, jehož primitivismu se dovolávají. Tu jest ovšem malé nedorozumění. Aleš jest ovšem primitivem, ale jeho primitivism jest kořenem jeho umělecké i lidské bytosti, která vyrostla tak, jak růsti musila. V Alšově primitivismu nenajdeme úmyslnosti, strojenosti, masky. Může-li se to říci o členech K. V. U., netroufám si rozhodnouti. Přál bych jim toho a respektuji zatím jich vůli a jich mládí, beze zření na to, co dosud vykonali. Sami přiznávají, že nejsou se svou prací spokojeni. Třeba tedy vyčkati, budou-li šťastnější než generace předcházející a žijí-li opravdu „v době synthese a kladu umělecké činnosti české", jak ne bez sebevědomí praví. Způsob jich anonymního vystupování jest i sympathický i konečně správný. Ne umělce, dílo máme posuzovati. Я.

KUTNÁ HORA. Město a jeho umění. Napsal Zdeněk Wirth. Nákladem „Nové Edice" v Praze.

Knihou zahájena dle předmluvy řada spisů na vědeckém základě psaných o českých městech, za účelem, aby se z nich i neodborné obecenstvo učilo správně hleděti na umělecké památky.

V sytě barvitém textu popisuje autor vznik města z původních začátků a popis jeho psaný z uměleckého hlediska na ráz strhuje pozornost. Uvádím na jednotlivých místech vlastní slova popisu, abych byl stručný a nesetřel opisováním rázovitost jeho.

„Kdo jde polabskou rovinou, „praví autor v úvodu," a hledá v ní město roztáhlé na ploše, fádní, je překvapen naleznuv nádherné panorama, rozvinuté na pozadí několika pahorků s mrtvými couky a haldami a ohraničené chrámem sv. Barbory a horou Kaňkem."

Vrcholy jeho jsou Vlašský dvůr, kostel sv. Jakuba, Hrádek, chrám sv. Barbory a jesuitská kolej. A tyto stavby, jež jsou stěžejními kameny celého obrazu, autor obetkává půvabem svého vypravování, v němž se kmitnou před okem čtenářovým tu spory horníků se sedleckým klášterem, tu závody měst Kolína a Kutné Hory o výstavbu jak chrámu sv. Bartoloměje tak sv. Barbory. Zajímavý je popis vzniku a účele Hrádku původně prostého šlechtického dvora, z něhož dobou povstala přepychová stavba pozdní gotiky.

Když se Kutná Hora Vladislavovou volbou králem stala i královskou residencí, dospěla na ráz vrchole svého rozmachu. Útěk od přísných forem gotiky v té době je dán novými myšlenkami uvolněného, uměleckého cítění, jak je vyjadřovala ve svých kamenných památkách pozdní gotika, která ukazuje, že přerod k renaissanci nebyl u nás tak náhlý jako na jihu Alp, neboť: „sever byl úplně ve jhu gotického umění, a jeho formy v něm utkvěly tolik, že i myšlenky podstatně nové a umělecké názory vzdálené středověku byly tu vyjadřovány gotikou." Co pak činí českou pozdní gotiku tak významnou, „je především personální nota instinktivního dekorativního umění Rejskova a jasné vznosivé architektury Benediktovy," jejž autor nazývá barokním mistrem této doby.

Třeba stručný, ale krásný je popis života v městě, samý přepych, a popis vývoje výtvarných umění z této doby, jejíž pronikavý ráz ovládl nad městem až do příchodu baroku.

„Druhá vlna umělecké kultury zasáhla Kutnou Horu po třicetileté válce. Její počátek souvisí s příchodem Jesuitského řádu." V Římě dle slov prof. Maxa Dvořáka autorem uváděných, vzniká nový katolicism a založení jesuitského řádu je následek této nové smyslné zbožnosti, jež v umění vyústila v monumentální památky římské 17. st.

U nás zatím válka zamezila vývoj renaissance, a po skončení jejím, „zároveň s římskou reformací přicházejí italští umělci s vyhraněnými formami štěpujíce je v celé zemi."

V Kutné Hoře vzniká mohutná budova koleje jesuitské, „jejíž ohromná kulisa přebíjí všecko kolem a trčí nad městem jako skutečný pomník doby, jako umělecký výraz moci" církevní.

Autor vysvětluje z výtvarných památek doby rázovitými doklady politiku jesuitů, jak za účelem zachování přízně trůnu, tak za účelem získání jí u lidu. Pozoruhodny jsou i důvody, kterými se vysvětluje, proč byly ničeny staré památky, jichž neničila jen „nechuť ke kacířským stoletím", nýbrž i „změněné cítění formové, barevné i prostorové... Neboť... již pro zabílení barevných fresek (v chrámu sv. Barbory), jež zobrazují vesměs výjevy i katolickému názoru běžné, možno uvésti jako závažnou příčinu jednobarvý smysl doby ranně barokní projevující se v nadvládě bílého štuku nad malebnou dekorací a v bílení interieurů."

Knize je přičleněn průvodce po Kutné Hoře a 90 vyobrazení nejznamenitějších památností Horských, ke kterýmž vyobrazením je připojen podrobný výklad.

Štočky k vyobrazením jsou ze Štencova závodu. lč.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 4. dubna 1913. ČÍSLO 28.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Gospodin Crnogorac shovívavě se usmál. „Prosím, prosím, jsem k službám. K černým dámám bude moci však jenom paní a my mužové jenom k černým pánům.“

„Tak! A proč? Jsou to mohamedáni?“

„Vesměs mohamedáni. Ze všech šestnácti černošských rodin, které tu zůstávají, dvě na hradě a čtrnáct v dolejším Ulcini, ani jedna není křesťanská, což jest přirozené.“

„Ovšem, nevzpomněl jsem toho, úplně přirozené. Milostivá paní má značnou výhodu v těchhle moslimských mravech a zákonech, může se po libosti podívati na mohamedánské muže i ženy, kdežto nám jest kouzlo tváří a očí zdejších krásek neúprosně uzavřeno. Lituji toho více, než byste dovedla litovati vy, milostivá paní, ale přece toho zajisté lituji méně, než tuhle přítel Zikmund, který jako malíř by dal za takovou hezkou moslimskou ženskou tvářičku nevím co — co by's za to asi dal, Zikmundíčku?

„Nejsem tak příliš zvědav,“ odbýval ho malíř.

„Nejsi tak zvědav — a což tvoje umělecké tužby a vzněty? Nebylo by dobře, kdyby ve skupině postav tvého Bílého vojska objevila se na příklad také sličná mohamedánská dívka nebo ženuška s nezakrytým obličejem, která, dejme tomu, z lásky k černohorskému sokolovi opustila navždy harem, koukej, já už hned mám vydatnou podrobnost pro svůj román, proč pak bys ji nemohl míti taky pro svůj obraz? To by dozajista bylo lákavé, to by táhlo staré i mladé, umělecké znalce i nevědomce, jsem přesvědčen, že jedna odhalená huriska působila by větší vzrušení, než sebe zdařilejší umělecké dílo.“

„To je možné,“ trpce se usmíval Tetiva, „ale o to mi prozatím neběží. Raději bych věděl, bylo-li by možno vymalovati si podobiznu tohoto černého stoosmiletého Avdala.“

Aby Černohorec lépe porozuměl tomuto malířovu přání, paní Vernerová mu je opakovala francouzsky.

Černohorec se sklonil k černochovi a cizím jazykem — nerozuměli, zdali albánsky nebo turecky — něco mu hlučně vypravoval, Asi třikráte, pokaždé hlasitěji, mu bylo opětovati svou zprávu, než Harab porozuměl.

Zvedl k Tetivovi kulatou hlavu se svraštělým obličejem a něco promluvil tichým hlasem. Oči jeho o trochu živěji zamžikaly.

„Jest ochoten,“ tlumočil Černohorec, „můžete ho malovat kde chcete, doma nebo tady na ulici, bude vám seděti, ani se nehne.“

Malířovi ulice ovšem nebyla vhod, neboť už nyní kupil se kolem nich zástup lidu, hlavně dětí, což teprve kdyby sem přivlékl svůj stojan, štětce a plátno. Dohodl se prostřednictvím Černohorcovým s Harabem, že zejtra nebo pozejtří přijde v dopoledních hodinách do jeho bytu, a nebude-li tam žádoucího osvětlení, že si vyhledají příhodný koutek v zahrádce za domem mezi granátovými keři.

„A dohodněte se s ním ještě o odměně,“ malíř upozornil Černohorce.

Ten však vysvětlil, že stařičký Avdal několikráte posedí rád zadarmo, že mu to působí potěšení. A bude-li ho Tetiva chtíti přece něčím poctíti, může mu někdy přinésti kousek měkkého pečiva nebo sýra. Škoda, že dosud neuzrály prvé

veliké fíky petrovače, ale ty budou až za měsíc. Fíky starý Avdal jí nesmírně rád a v létě jich denně spolyká spoustu.

Rozloučili se s černochem, a paní Vernerová poněkud ostýchavě si pohladila jeho ruku. Dívala se pak honem na svoji čistou, zarůžovělou dlaň, zdali na ní neuvázlo nic z Avdalovy černé pleti, a poznamenala, jak ta jeho ruka i v tom vedru byla studená, jakoby to byla mrtvola.

Prošli celý bazar, obstarali v jednom z krámů nezbytné pohlednice a vydali se pak ještě dále k cikánské čtvrti. Její obyvatelé byli tam všelijak zaměstnáni a všelijak lenošili, sedíce před malými domky a kouříce, ležíce na malých dvorech a chrníce někde stranou v teplém stínu. Dvě černovlasé, do bronzova opálené matky zcela nerušeně víškaly před obydlím svoje děti. Malí oslíci, většinou opatření těžkými sedly, na která se přivazují náklady, trpělivě stáli leckde u plotu nebo pobořené zdi a čekali na svoje málo citelné pány. Na levo se zvedala kamenitá stráň, za níž jest ulciňská Bílá Hora, na pravo za cikánskou vesnicí zelenaly se husté, úrodné zahrady a z nich vykukovaly ojedinělé, většinou mohamedánské domy. Dva nebo tři minarety vynikaly v těchto poněkud již odlehlých končinách a jako ztrnulé hroty čněly k modrému neposkvrněnému nebi. Vpřed silnice se táhla rovně do dálky, kde byl rozsáhlý mořský oblouk, nazvaný jménem královny černohorské Porto Milena, stranou od něho zádumčivé topoly naznačovaly bahniska řeky Bojany, čekající na úpravu břehův a na potlačení pařeništ neblahé malarie, posléze pak vzpínaly se k obloze vysoké, nezapomenutelně krásné, modravé albánské hory.

Stáli chvíli v úpalu slunečním a dívali se v onu stranu, tak velikolepou z této několikahodinné dálky. Zdálo se jim, jakoby v tom čistém vzduchu albánské hory zpovolna vystupovaly, přibližovaly se a stávaly se určitějšími. Bylo viděti jejich sluneční i stinné stěny, jejich příkré svahy a začernalé propasti. Oblouzeným zrakům někdy se zdálo, jakoby viděli z nich vystupovati šedavý kouř, a jakoby nad tím vším v tichém vzduchu tkvěla rozpiatá křídla orlů.

Polykarp Martin, který hledal útočiště pod rozevřeným slunečníkem paní Vernerové, sklonil hlavu a všiml si, že silnice jest lemována bělavými kameny, které do nedávna byly mohamedánskými pomníky. Náhrobek vedle náhrobku zapuštěn tu byl do obruby cesty, a téměř do všech byly vytesány ještě čisté, neporušené nápisy. Ovšem, zub času a ploské podkovy soumarův a koní smažou vše, co tam jest prostého neb umělého, chladného nebo dojemného napsáno.

Literát i Tetiva byli tím nálezem tak dojati, že by si byli nejraději vzali několik takových náhrobních kamenů domů. Skladatel, který ze všech nejméně pocitoval takového pohnutí, žertoval, aby si již raději odtud odnesli na památku některý ten pomalovaný turecký dům s vyřezávaným okapem anebo jednu z jedenácti ulciňských džamijí.

„K tomu dva tři černé Haraby, pět Turků, pět albánských cikánů, několik zahalených bul a Turkyň, hromádku zdejších hezounkých dětí — nebylo by zlé, postavit to tak do některého zákoutí naší stověžaté Prahy," dodával Martin a rozhodoval se, do těchto míst že bude choditi studovat, opíjet se náladou a komponovat k svému románu některé účinné kapitoly.

Po dlouhé chvíli pomalu se vraceli. Na pazaru dosud nepohnutě seděl starý černoch Avdal a blízko něho bavil se s jakousi bíle oděnou křestanskou Albánkou jiný Harab nevídané velikosti, týž, který se jim před polednem objevil na silnici za Ulcinem, když přijížděli.

Martin si pamatoval jméno, kterým ho oslovil monsieur Barbet, a když černoch se na ně usmíval již jako na svoje známé, literát jej pozdravil:

„Dobrý den, Maksute!"

„Dobar dan!" děkoval černoch a zvedal k svému fezu s ohromným modrým střapcem ohromnou černou ruku. „Kako ste, gospoda? Šťastně došli do Ulcině!"

Všichni mu podávali ruku jako dávní přátelé, a paní Vernerová opět pocítila, že také pravice Maksutova jest neobvykle studená.

„Ty's veliký chlapík!" nastavoval literát řeč, a černoch naznačoval na prstech, že má dva metry a deset centimetrů.

„Není možná!" hrozil se Martin, a ta nedůvěra přiměla Maksuta, že šel do jednoho z krámů pro míru a vyzval pak literáta, aby měřil.

Stalo se tak u nároží nejbližšího domu, a skutečně, Martin naměřil poctivých dvě stě deset.

„Chlapík, chlapík," chválil černocha a vztáhl do výše ruku, aby mu pochlebně poplácal na rameni.

„Dobro, dobro!" odvětil černoch a učinil podobně s kamarádským posunkem Martinovi.

„A teď domů a koupat!" upomenul Verner, a to bylo znamením, aby se rozloučili s Maksutem a pospíšili pod hostinný krov Špírův.

Za malou půl hodiny dávali se již líbati lichotivému moři.

XIX.

Když vstupovali rovnou z domu Spírova do vln mořských, paní Marie Vernerová nedovedla vzdorovati zachvátivším ji rozpakům. Jakmile se objevila před domem ve svých červených šatech, hodně řasnatých a k tomu ještě všecka zahalena dlouhým koupacím pláštěm, a jakmile plaché zraky její se utkaly s pohledem Tetivovým, zarděla se tak, že planoucí líčka její závodila s jásající barvou kostymu.

Bylo zvláštní, před mužem ani před literátem se neostýchala, za to před očima malířovýma zachvívala se nesnázemi. Proč ne před rovněž cizím Martinem a proč právě před Tetivou? Jaká byla příčina, že se ho styděla zcela jinak a mnohem více, než kteréhokoli jiného muže?

Pokud se koupali, Špíro stál na břehu jako stráž a nespouštěl s nich očí. Na jeho starostlivém obličeji zříti bylo obavy, dovedou-li se ti mladí blázni, jak se o nich vyjádřil tetce Mariji, rozumně pohybovati v mořské vodě, a aby se mu tak některý z nich neutopil, u všech rohatých kozlů!

Největší starost ovšem měl o paní Vernerovou, vida však, že mladá paní umí výborně plovati, uklidnil se, a vzezření jeho bylo hned spokojenější. Pozoroval, že také Polykarp Martin počíná si dosti statečně, kdežto ostatní dva mužové uznávali za nevyhnutelné věrně držeti se bezpečných mělčin. Malíř dělal sice oběma rukama nejdokonalejší plavecká tempa, při tom však nezapomínal opírati se aspoň jednou nohou o dno, jehož jemný písek byl jako plyš měkký a hebký. Nedaleko něho hudební skladatel rád by byl napodobil svoji chot, zmužile se pouštěl do plování, ale při tom tloukl oběma nohama do vody s takovým úspěchem, že se to až odráželo o postranní domy a skály.

Rozveselili se ve vlažné a křišťálově čiré vodě jako nestarostné děti, dováděli, pronásledovali a škádlili se, nejvíce pak se rozpoutávala dobrá míra a vtip zrzavého literáta. Chvílemi si lehal na znak na zvlněnou vodu a upíraje modré oči do jasného azuru nebes, prosil jich, aby mu seslala k potěšení několik hodně hezkých mořských panen, jaké tak výtečně uměl malovati nebohý Knüpfer. Ani ho nenapadlo, že by to byla jeho zkáza, kdyby tužba se stala skutečností, a že by ty sličné nymfy ho uchvátily a nikdy již nepustily ze svých pevných loktů.

Vidouc tak Polykarpa Martina, udržujícího se naznak ve vodě, z níž mu vykukoval pouze pihovatý obličej s ryšavými, krátce přistřiženými kníry, paní Vernerová osmělila se udělati také vtip a šetrně poznamenala, že ty literátovy kníry jí připomínají obroušený kartáček na žlutý krém, jímž si vlastnoručně natírala svoje střevíčky.

Slyše to Verner honem žertovné přirovnání oznamoval Tetivovi i Martinovi, který vyslovoval mladé paní vroucí díky za pozornost, již věnovala jeho zajímavým vouskům a učinila je tak pozoruhodnými u jeho přátel.

Byli by se šplíchali a radovali kdo ví jak dlouho, tak ta mořská koupel byla rozkošná, že se jim nechtělo z vody. Ale milý Špíro na břehu již se potýkal s netrpělivostí, trvalo mu to koupání poněkud dlouho. Pak zavolal:

„Hoho, je půl osmé, hajdy z vody!"

„Ještě malou chvilku, gospodine Špíro!" smlouval s ním Martin.

„Žádnou chvilku, je čas večeřet!" odpíral Špíro. „Buď to neb ono — chcete-li se koupat, koupejte se, ale nebudete jíst! Jen je zdržuj, ty — červený ďáble!"

Nic naplat, aby si nerozhněvali svého hostitele, musili z vody. Nejdříve vyskočila z ní paní Vernesová, přehodila přes sebe plášť, obula střevíčky a utíkala domů.

Špíro pospíšil zároveň s ní a před prahem zarazil její mrštné kroky.

„Čekej!" zavolal na ni resolutně. „Dříve ti musím opláknout nohy, abys mi nenanesla do světnice písku!"

Přede dveřmi byla veliká plechová nádoba s vyhřátou vodou, Špíro pak vzal připravený tam

hrneček, nadzvedl paní Vernerové plášť a starostlivě jí oplákl bílé nožky.

„Hajdy!“ řekl pak a žertovně ji pleskl přes lýtko.

Potom propustil teprve po takové proceduře ostatní svoje tři hosty.

Za čtvrt hodiny sešli se všichni v jídelně, kde monsieur Barbet, pamětlivý předpisů Špírových, již seděl na svém místě, a tiše čekal, žvýkaje sousto něgušského sýra.

Špíro uznal za žádoucí pokárati před ním nešetrnou mládež.

„Tady vidíte,“ pravil vyčítavě, „gospodin inženýr čeká hladov již půl hodiny, a Joke bude mít už taky všechno vyprahlé, těšte se, co vám poví!“

Usmívaje se cizinec jenom shovívavě zavrtěl hlavou, a dobračka paní Joke zůstala v kuchyni, ani se neodvážila vstoupit do jídelny, kde byla výhradní Špírova říše.

„Jezte, po koupání chutná!“ pravil starý junák již trochu mírněji, když přinesl prvou ohromnou mísu. Vida pak, že všichni se vrhli na vonící masitou krmi jako kobylky, spokojeně přikývl a dodal: „Všechno musíte sníst, jak se sluší a patří na pořádné hosty!“

Snědli všechno, když tak rozhodně rozkázal, a po vydatné roštěné Špíro pak tu již zase byl s mísou plnou smažených mozečků.

„To je lehká, dobře stravitelná jestvina,“ vykládal, když nad tím spínali ruce. „Napijte se trochu vína, a uvidíte, že to půjde. Když jste nejedli odpoledne, musíte to nahradit večer. Jíst vám dám vždycky dost, ale vína dostanete každý nanejvýš druhou lahvičku, abyste se mi tu neopili — můj dům není hospoda jako jiná hospoda, u mne je místo jenom pro střízlivé lidi. A když si naléváte vína, ne, abyste mi pobryndali ubrus!“

Pohlédli na sebe s povzdechem, co asi všechno jich ještě u přísného Špíra čeká, a literátovi, který si právě naléval do skleničky, strachem až se třásla ruka, aby neukápl.

Dostali pak ještě hromadu krásných třešní a černou kávu, při které mladým mužům neobyčejně zachutnala vonná černohorská cigaretka.

A co tak po rozkošné mořské lázni spokojeně nasyceni ještě si hověli v podvečerní chvíli, kdy den si dává políbení s nadcházející nocí, před domem Špírovým ozval se táhlý, jako melancholický zpěv. Bradatý muežin obcházel strmý ochoz ztepilého minaretu a vyvolával výzvu k modlitbě do čtyř úhlů světa.

Pokračování.

DÝKA.

Je dávno již, kdy ve zdi šedém rumu
tě spatřil jednou zesnulý můj děd, —
tvé ostří zaznělo uprostřed práce šumu,
a on tě rukou chvějící se zved'! — — —

Teď ležíš přede mnou se všemi svými taji,
a stříbrem stkví se tvoje rukověť, —
má duše otázky si rozmanité bájí,
a marně hledám na ně odpověď! —

Kdo asi jednou v své tě držel ruce,
v té dávné době zašlých v mlhách dnů,
by ulevil snad bolesti své muce,
jež dotekla se zlatých jeho snů?

Zda proklála jsi srdce lásky soka,
když klamaný tě vnořil v jeho hruď,
a oheň pomsty planul z jeho oka
nad svého mládí druhem, — Bůh to suď! —

Či ostří tvé protknulo srdce ženy, —
když poznal kdos' nevěry krutý žel, —
teď teprv klam a bolest nahraženy,
kdy rudá krev zbarvila ňader běl! — —

Tak snívám vždy vnořena v tiché dumy —
a v ruce cítím staré dýky chlad —
tu zdá se mi, že ostřím jejím šumí
jak slova z dáli slyšela bych vát:

„Já jedno vím — a klam to není pouhý, —
vždyt srdce znám, v něm spočinul můj hrot, —
že uspal navždy vášně, sny a touhy,
když v jeho taj se ostrý čepel vbod! —

HELENA SLÁDKOVÁ.

K. M. ČAPEK-CHOD:

BEETHOVENŮV VEČER.

Pokračování.

Moje zrovna přibylá sousedka byla svou extasí velmi zneklidněna. Neposeděla chvílenku, byla na svém křesle tak nepokojna, jak to štíhlost její tenké postavy a šíře sedadla jenom dovolovala.

Mýlil jsem se, když jsem ji před chvílí považoval za dívčinku; byla jí jenom zjevem, při bližším, ale opravdu delším přihlédnutí, bylo nepochybno, že tuto tvář nemodelovaly jenom sny sněné, ale i vyplněné. Byla to nade vši pochybu une femme d'experience.

Gracilní, až nepatrňoučké, ač úměrné její tílko nehovělo snad klassickému canonu Lionarda da Vinci, ale za to tím nápadněji připomínalo styl řezbáře, pozdního gotika.

U všech všudy, jak byla tenká! Zdálo se, že vzít ji energicky v týle, snadno by ji vytáhl z rudě aksamitového jejího kostýmu jako dýku z pochvy; její ramena, raménka, by ani dost málo nepřekážela, tak hluboko šla její dekoltáž, zlatě lemovaná. A při tom šat na ní tkvěl tak, jako na princezně loutkového divadla „v životní velikosti", na jejíž tělo bývá háv přímo přilepen, byl bych se přel, že ani moje sousedka ničeho pod ním nemá, tak zrovna a jen plasticky vypadala celá její křehká postavička.

Nic na jejím torsu nebylo nevyplněno, vyjma šatu mezi oběma ňadérky. Vrtivou svou neposedností dopřávala mi hojné příležitosti k všestrannému studiu vnější její osobnosti, ano některým smělým zkratkem pohledu shora ukázala do jisté míry i hloubku interiéru, je-li totiž šat exteriérem.

Ve svém životě nezažil jsem dosud takového vzrušení původem ženy, jako tentokráte. Dráždivost jeho zjevu byla nevyčerpatelná a to mimořádností jednotlivých složek tohoto zjevu.

Něčím nevídaným, k čemu se zrak musel neustále vracet, byla například — k analyse bylo dosti času! — její co nejkratčeji přistřižená a po mužsku učesaná hlava. Dlužno rozumět: zlatě rzivá hlava, téměř na kůži ostříhaná, nad čelem ponechává jenom tolik, co stačilo na vyzývavou cestičku. Bylo to úžasné, ještě úžasnější bylo, že mimo mne nikdo nevěnoval jí ani nejmenší pozornosti, samozřejmost s jakou nebyla pozorována vysvětlovala se snad tím, že této společnosti byla tak známa, že nápadnost dávno přestala být nápadnou, anebo všichni v tom byli za jedno, že demonstrovali své příliš dobré vychování.

Bylo jisto, aspoň pro mne, že tato víc než apartní úprava hlavy měla rafinovaným účelem vystaviti na odiv všechny štíhlé krásy jejího hrdla. Bylo tak tenké a vznosné, že se mi stále chtělo přesvědčiti se, že je možné.

Z jeho křídové oblosti každým okamžikem buď v týle anebo nad klíčkem vytknul se ostrý rys šlachy a když sehnula hlavu, ukázaly se na šíji náznačkou trny snad všech sedmi obratlů.

V tom — z ničehož nic — položila svou pravou dlaň na mou levou ruku na opěradle spočívající. Ulekl jsem se tak, že — a ulekl jsem se celým tělem — jsem neodpověděl ani minimálním trhnutím svalové reakce ruky, naopak zadržel jsem je neobyčejně stručným a mocným napětím vůle.

Či snad jsem byl tímto dotekem přimrazen?

Její dlaň byla opravdu jako kus ledu, zazábla tak, že mně zamrazilo až u srdce, zatal jsem zuby, abych nevzkřikl, podle toho jsem poznal, jak hrozně mám čivy přepiaty.

Byl to pocit nanejvýš nepříjemný, ale jenom na neměřitelně kratičký okamžik, neboť jakmile ledová její hubeňounká ruka, jejíž všechny prsty byly prsteny přesyceny, si začala ssáti teplo z ruky mé, překvapila mne z toho tak do intensivní nesnesitelnosti vzrůstající rozkoš, že se moje ležící dlaň bezděky pohnula.

To její utrhnutí, ten výraz smrtelného úleku v jejích modře kalených očích z pola zlatých řas!

Pohlédla na mne tázavě, cize, opovržlivě, ano impertinentně a pronesla své druhé „pardon" toho večera, odvrátila se a já zas slyšel hudbu.

Nevěděl jsem však, co se hraje, byl jsem omámen pohledem, právě mi uštědřeným.

Oči její podívaly se na mne jako z jemňoučké mlhy, jako z podzávoje, jako pod polomaskou z jakéhosi průsvitu, sedícího jí na lících.

Viděl jsem ovšem okamžitě, že tento půvab pochází od modravého pudru, užívaného v Paříži ženami ze suggesce žijícími, ale tady byl odůvodněn pihami, jež měl kryti, jež však přiváděl spíš ještě k platnosti.

Nemohl jsem si pomoci, přes to že mi by'a její strojenost a úmysl zřejmý, byl jsem touto ženštinou posedlý. Bylo to prostě výtržné, jak tu seděla v hlubokém překonání čarovnými tóny, čelo mající podepřeno ždibcem prstů levice, kdežto pravá ruka ležela přes opěradlo s otevřenou bezvládnou hrstí jako vadnoucí lilie.

Byla to pósa očividné afektace, to mi bylo zjevno, ale chlapecky ostříhaná rezavá hlava s drzým, pierotsky pomoučenými pihami posázeným výsměškem, neuvěřitelně štíhlé hrdlo a poloobnažená, naivně malá, avšak alabastrová ňadra — to vše způsobilo, že jsem žádostivostí zrovna hořel.

Cítil jsem skutečně páli své tváře, pohlížeje jí do shýbnutého týla a sleduje průvod zlatých jiskřiček, vycházejících z cípku vlasů, do týla ostře vyběhlého, kterak jdou věrně symetricky přes vyniklé brdečky páteře do úžlabiny mezi lopatkami, pečlivě se vyhýbají skvělým ramenům, jak se tu rozhojňují a rozbíhají do nedohledné již hlubiny a zas jinak řídnouce, rozcházejí se pod krátkými rukávky na tenké, ale okrouhlé paže, do zlatova, ale sotva znatelně jemného zlatova je ojiňujíce.

Byla z pokolení Esau . . .

Leč co to?

Všechna smyslová vnímavost moje seběhla se prudce na jediné místečko: nejdříve byl na něm cit, pak hmat, zrak i chut propůjčily svou apercepci k sesílení intensity tohoto dojmu. Místečko tohoto všeobecného poplachu mých čivů sedí vně na mojí levé holeni, čtyři prsty pod kolenem a ohlásilo se mému nitru signálem zprvu sotva tence znějícím, ale za chvilku ta maloučká jiskerka začala žhavěti a hned už rozžhavěla celé mé tělo.

Propálila do jeho povrchu štěrbinku a tu dovnitř prudce tryská sršivý dráždivý oheň. Věděl jsem hmatem zcela přesně podobu této štěrbinky, shodovala se svým obrysem naprosto s hranou češky jejího kolena.

Byl to pocit leptavou svou dráždivostí téměř nesnesitelný, ale přece jenom jednoho se chtělo, stupňovati jej!

Domnívá se snad opravdu, že jsem ze dřeva či z kamene?

Dám-li na jevo, že její dotyk cítím, odpoví mi zase tím pohledem opovržení pudrem posypaného?

Zesiluji tlak dotyku i shledávám, že se mi klade vědomý odpor a že vzrůstá s mým úsilím.

Hle, až se pohnula spravedlivou snahou nedati svou nožku vytlačiti ze zaujaté posice!

Tento zápas tak pomalý, že jej nikdo nemohl vidět a že jenom zápasníci o něm věděli, skončil katastrofou. Drobounká češka její nohy sunula se napříč mé holeně, až náhle — vyjela do prázdna. A to už tak, že byla starost, aby to nikdo nezpozoroval, ona však odkašlala jakoby nic a usedla zrovna.

Okamžik ne příliš povznášející, nebot krátká, ale prudká její sjížďka po křesle ukázala zlomek nechtěného pohybu bez rytmu, což je záhuba i nejlíbeznější gracie, ale právě v tom okamžiku byl jsem dalek takové objektivnosti. Konečně nebylo na ni ani valně času, nebot hned v okamžiku následujícím obdařila mne rusovláska pohledem . . .

Naskýtá se otázka, co je cudnější, mluva očí, anebo řeč jazyka, když pohled vyjadřující jinak nejsladší věci, slovy vyložený, stal by se nesnesitelným? V jejím pohledu bylo nyní milé překvapení, že mne konečně potkává na správných cestách podnikavosti, a pak výsměch, ano cynický výsměch, že jsem se dal před chvílí zmásti zpurnými jejími pohledy, byl v něm dotaz, vybídka i slib.

Byl to pohled tak hašišově opojný, že jsem přehlédl i zlatou plombu, zasvítivší z pozadí jejích úst — skrze rty, sladkostí rozjevené . . .

A znova mi napadlo: „Ač dívku neznám, ten pohled jsem už někde viděl."

Sklonila svou chlapčí hlavu na štíhlém hrdle hluboko a byla tak dojata, že se ani nesúčastnila nově rozvířeného všeobecného potlesku, jímž odměněna byla právě skončená věta sonatová.

Až dosud počínala si jako bezuzdná enthusiastka hudební, vyvstávající ze sedadla a nadnášející svůj potlesk až nad hlavu. Nyní seděla teskně, zkrotlá jako žabka, jíž se dostalo nenadálého nabídnutí k sňatku.

V šiji zlomená lodyha jejího hrdla skláněla se níž a níže, ostříhaná hlavinka se štětičkou v týli div jí neklesla do záloktí.

Pokoš její tváře jevil nyní známky hlubokého, ale slastně nadšeného smutku. Zapadly do něj nejdříve oči a za nimi klesal rys za rysem a přistrojoval se k melancholii, která ji jaksi celou obešla. Celá její tvář stměla jako jarní krajina, když se slunce pozvolna pokryje mrakem, a jako pták v háji proto nepřeruší hned svou sloku, i v její líci zůstalo něco slastného, čím se ústa její nakřivila: k úsměvu, k pláči?!

K pláči . . .

Opravdu sebralo se cosi mezi jejími řasami, co by bylo zůstalo podobno routě zasazené ve zlatě à jour, kdyby routa nebyla slzou vypadla do klína.

Rty její se pohnuly a vyplynula z nich zřetelně tato věta:

„Jak něco může být tak nekonečně krásné!"

Tak zřetelně, že byly z těchto slov i slzy slyšeti.

Tak zřetelně, že se ozval v nejbližším okolí protest sykotem, tak důrazný, že to byla málem výtržnost.

Několik párů na smrt nevraživých černých zraků protklo mou plačící sousedku s uličnickou frisurou, jedno pst! stihlo druhé, a vteřinu pštkali rozhorlenci jeden na druhého, někdo hrozivě, ale zkrátka zamrukal a hned nastalo hluboké ticho.

Neorientoval jsem se hned, ale v tom pro všechny bohy na Olympu i v podsvětí! poznal jsem, slyšel jsem, že se právě hraje „Adagio" moje a Löberlovo!

A já, který vážil cestu až z uherských hranic, abych je slyšel, málem bych je byl propásl! Zastyděl jsem se v duchu své sousedky.

Opravdu! Jak něco může být tak nekonečně krásné!

Ta věta obdivu stála ve všech těch černých očích, vyvaleně planoucích k podiu a podškrtnutých hektickým ruměncem, který výslovně k vůli tomuto adagiu do jich lící vstoupil a rudé rty zůstaly pootevřeny jako kdyby byly zrovna pověděly:

„Jak něco může být tak nekonečně krásné!"

Hráli krásně, jistě překrásně, ale co hráli, nebylo naše Adagio, moje a Löberlovo!

My s Löberlem pokládali jsme je za spřisáhnutí dvou zralých mužných duší k věčnému přátelství jménem obzvláště nevýslovně šlechetné ideje, při čemž jedna druhou překonává vřelostí ujištění o neskonalé věrnosti.

Co však tito pánové hráli, to byl nářek Afroditin nad Adonisem, anebo raději mluveno semitskou obměnou mysteria, smutek Astarty nad Tammuzem, divokou sviní v tříslech rozsápaným.

Houslista jsa duší tělem při hře, frasoval i víčky očními i přimykal i odmykal je docela ve shodě s melodií, pianista, krasavec, vyletoval při každém úderu jako kdyby chtěl hlavu do zadu zahodit a usmíval se tak pln srozumění s pány v obecenstvu, jako kdyby k této melodii znal velmi neslušný kuplet a vší silou se musel držet, aby nespustil z plna hrdla.

Můj dojem té chvíle, jejž nemohu zamlčeti, byl, že kdyby oba umělci své náladě ulevili až do krajností, houslista by musel nechat houslí a spustit úpěnlivý pláč, a pianista by byl vypukl v škandální, celým sálem otřásající smích.

Oba byli blagéry, každý po svém . . .

K tomu názoru dospěl jsem teprvé za chladné rozvahy o čtyřiadvacet hodin později. V té chvíli však, div že jsem se nebil do hrudi a nevzdychal: O Beethovene, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou! a hluboce pocítil jsem své vyhnanství z ráje, v němž všechno ostatní posluchačstvo tonulo.

Po tváři mé sousedky skulila se slza jako krůpěj vody po horkém samovaru beze stopy, pudr nedopustil, aby vzala škody.

Mne pojala hrozná sympatie s touto křehoučkou krasavicí, přístupnou takovým dojmům, i stalo se v tom okamžiku, že moje ruka napolo sama, napolo s mou vůlí vyhledala její ručku, ale sotva že a snad dřív než se jí dotkla, obemknul její malík můj malík s dravou hbitostí, která by mne nebyla překvapila, kdybychom se byli znali aspoň týden.

To hudba páše ty čáry! pomyslil jsem si a byl jsem zvědav, jakým rozčarováním tohle skončí.

Byla to situace divná a snad jenom v této sféře přepálených citů možná. Naše malíky vězely v sobě jako dva články řetězů a každé hnutí mého, jakoby se chtěl osvoboditi, vyvolalo v jejím křečovité sevření kov připomínající a na konci poznal jsem, že mi takto dává na vědomí intensitu svého požitku z hudební produkce.

Docházívá sic za podobných příležitostí, za společných extasí z uměleckých dojmů k splynutí duší na minutu, ale mně bylo, přiznám-li se, jako ptáčku v ruském přísloví, který je celý ztracen, jakmile drápkem uvázl.

Cítil jsem a snad vlivem tohoto obemknutí — že se mne vzmáhá totéž opojení, v jakém všichni ostatní tonuli a jehož opar jakoby hustě naplňoval ovzduší sálu.

Nebylo prostě lze, další gradaci smyslů snésti.

Zdálo se, že toto Adagio nemůže jinak skončiti, než všeobecnou orgií jako na známém pompejánském vlysu, když podle výkladu Humboldtova genius otočí pochodeň plamenem dolů a Psyché — motýl z geniova ramene odlétne.

Nestalo se ovšem nic takového, když umělci skončili.

Houslista, k jehož pleši uprostřed astrachanových kadeří na Pana nescházely než veliké točité beranní rohy, doplakal a domžikal svůj part, pianista „p i a n i s s i m e m" skončil svůj přednes provázený excentrickým tělocvikem a oba nyní stáli vedle sebe a ukláněli se publiku, týmž počtem stejně hlubokých poklon.

Nedostavilo se ani očekávané nadšení; pochvala byla sice velmi vydatná, ale jenom tu a tam v potlesku ojedinělé: bravo! nasvědčovalo, že se Adagio F dur Sonaty líbilo ještě více než vše ostatní.

Moje sousedka netleskala, nebot její malík stále ještě objímal můj s vroucností, která by byla stačila na celou náruč.

Ale sotva že nasadili umělci na poslední větu, na scherzo, povolil kroužek jejího prstu i zašeptala.

„Pojďte, déle už to nevydržím!"

A vypadala také podle toho, že jsem ihned vstal i za lijavce tónů. Scherzo, které bylo tentokráte sehráno v šíleném tempu jako ďábelský výsměch, odcházeli jsme, provázeni sykotem protestu vyrušených.

Padla i nějaká poznámka, která byla nepochybně krvavou urážkou, nerozuměl jsem však.

Byla však zasloužena, museli jsme vypadat děsně směšně, držela se totiž mého rukávu jako klíště dvěma prsty zrovna za obrubu. Teprvé na schodech k vestibulu zpozoroval jsem, že se mi zavěsila v lokti.

Zakobrtla tu tak, že to vypadalo, jakoby měla pozbýti smyslů, až jsem ji zachytil a biletář přiskočil se sdělením, že lékař nachází se ve svém pokoji na druhém konci chodby.

Odmítla nabídku, div ne s nadávkou oproti sluhovi nesmírně velkopansky, aby se hlásil, až bude tázán aneb tak nějak.

Ke mně pak obrátila se s výkladem, že zakopnutí příčinou jedinou jsou vysoké podpadky dnes nových botek. Na sluhu mluvila německy, na mne česky.

Později ukázalo se, podpatky jsou skutečně ohromné výše. Dodávaly její postavičce ještě nejméně o půl hlavy více.

Byl jsem naprosto zmaten tímto jejím až frivolním tónem, mluvila tak, jako se mluví po dlouhé intimní známosti, v níž není už žádných tajností ani rozčarování.

Zahrnovala mne záplavou banálních slov o dusnu v sále, o příliš rychlém sledu čísel koncertu, že produkce nesměla déle trvat než půldruhé hodiny a mluvila jenom proto, že nesměla nastat pausa, a za té řeči, při níž mi bylo nápadno, že hlas její stále zní jako přeplněn slzami, oblékla se za mé pomoci do blankytného divadelního pláště, lemovaného labutím pachem, který se mi zdál anebo skutečně byl nádherný, posadila si na hlavu hedvábný čepeček, jaký se podvazuje miminkám a jaký toho roku nosily i dámy, které k tomu měly dosti odvahy.

Bylo mi jaksi trapně z důvodu ne dost uvědomělého. Ale vadilo mi, že se může takhle chovat, po tom, co mi dala na jevo uvnitř ve dvoraně.

Umiňoval jsem si, že jakmile domluví, okamžitě se budu poroučet, ježto jí, jak vidím, nic není, nebot jenom v takové domněnce jsem s ní ze sálu vyšel, ale nedošlo k tomu.

Přetala peřej své řeči sama z nenadání otázkou:

„A proč vy nic nepovídáte?"

Zastavili jsme se v tom okamžiku na zevním nádherném schodišti Rudolfina, na nejvyšším stupni.

Smekl jsem klobouk, a na místě, abych se poroučel, představoval jsem se docela formálně:

„Milostivá slečno, jsem inženýr J."

„Ne, ne, to nechci slyšet, jméno nechci vědět!" a ledová její ručka přikryla mi ústa bez okolků.

Pokračování.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ. Pokračování.

Uklidniti spor nebylo skutečně tak snadnou věcí, jak se na první pohled zdálo. Ani Možnému se nedařilo při veškeré obratnosti a jemnocitu. Nebot jakkoli veřejně jednomu ani druhému valně do vyrovnání se zbraní v ruce se nechtělo, stál setník nehnutě na stanovisku uražené cti, a rytmistr zase pokládal sebe za vyprovokována, ba — moment rozhodný — za vyrušena v úkonu služebním. Tvrdil-li setník, že neurvalým sražením k zemi ve psí dáno bylo jeho jméno v celém okolí, kde dosud plné požíval vážnosti, rytmistr horlil, že štiplavými poznámkami, neslušně mísenými do nevhodných rad, zneuctíván byl v očích zevlujícího lidu celý vojenský sbor, jejž chrániti on jako jeho velitel cítil se povinna.

Byly okamžiky, kdy spojenému úsilí majorovu, Možného i hostitele, kterému nejvíce záleželo na udržení harmonie mezi jeho hosty, již již ovocem kynouti se zdál smír, ale vždy vpadlo v to nějaké harašivé, podněcující, nezodpovědné slovo některého z ostatních svědků jednání a popuzujíc k neústupnosti, dráždíc osobní citlivost, mařilo výsledky trpělivé námahy.

Již ustanoveni sekundanti, vybráno místo v zahradě, odlehlý jeden sklenník, jenž zanedbán, poloprázden, s mnoho rozbitými okenicemi, přece skýtal aspoň suchou půdu v tom rozpršeném čase a poměrně dosti prostory. Táhlo k půlnoci. Déšť s tajemným šustem roztřepával se v listí stromů a melancholicky bil do skla. Nesměle, zaraženě doléhala z podálí hudba Chopinových mazurek, které najednou, zdálo se, ztratily na své jásavosti, jako zakřiknuté dítě, jemuž v hrdle uvízne zpěv. Zamžené lucerny skrovně osvěcovaly v stínech a špíně černající se místnost, páchnoucí zvláštní směsí plísně a těžkého výdechu nemnoha zůstavených tu květin a keřů. Rozměřeny vzdálenosti. Rozdány sokům pečlivě přezkoušené kordy, ohebné jako mladé proutí a ostré jako chirurgické jehly. Zoufalý hostitel sám je dal ze své malé zbrojnice snésti, a leskly se v polosvitu setmělého sklenníku jako oči krvelačné šelmy.

Svědkové kázali sokům zaujmouti místa. Dva z nich, hostitel a Možný, učinili poslední pokus o smír, jemuž sami nevěřili. A v poslední rozhodné chvíli, kdy mimo svědky a lékaře plukovního, jenž s malým zdravotním oddělením, složeným z několika vojínů a z jednoho vozu pro raněné (resp. za míru marody), s nejnutnějším náčiním a lékárničkou, ustanoven byl po celou dobu pochodu sledovati oboz, nebylo tu již jiných prostředníků: v napiatém tom okamžiku, kdy mající se bíti hledí strnulou tváří v záhadnou tvář Osudu, jehož nejistotu mohou naposled ještě zvážiti s cenou svého života na straně jedné, na druhé s důležitostí pohnutky ženoucí k rozhodování tak krajnímu, jež by mělo nastoupiti jen tam, kde všechny možnosti právní jsou vyčerpány, nebo kdy nic jiného, nežli krev, nemůže smýti utrpěné příkoří: v té chvíli poslední úvahy sokové — podali si ruce.

Možný všeho toho vzpomíná na zpáteční cestě. A nejživěji, v barvách skutečnosti, všechny ty výjevy s tolika jinými podrobnostmi zažitků na nedlouhém, ale dojmů plném pochodu vynořují se mu za poslední, noční jeho části. Tma, v které jen opatrně rozsáhlá kolonna krok co krok sune se ku předu, tiše, duchovitě, toliko se stejnoměrným hrčením kol a pozorně půdu hledajícím dupotem podkov, pod nimiž chvílemi jiskry vykřísnou, zdá se, jakoby ještě jen podporovala to přeludné, snu nebo hallucinaci ne nepodobné vybavování se názorných představ. Až hnusí se mu ty potouchlé obličeje, jak určitě je teď vidí, opuchlé pitím a kouřem, zpitomělé karbanem, lalokaté leností a změkčilé pohodlím, a přece najednou, když nejde o kůži jich nositelů, dodávající si výraz licoměrného hrdinství, štvavého rváčství. A čím tělnatost, stáří činily je neohrabanějšími, tím jazyk jejich vypůjčoval si slova zápalnější, popichovačnější. Vědělit, že nebude to jejich krev, která by tekla . . .

Možný, klidný a pohotový v pravý okamžik, nebyl ničeho více dalek, nežli podobného bramarbassovství, které viděl kolem sebe kvésti. A byl svrchovaně rád, když za jedním záhybem cesty, vystoupivší z úvozu hustě křovím zarostlého, v neočekávané blízkosti chvějící se záře nad osvětleným městem protrhla tmu a zahnala vtíravé vidiny vzpomínek.

— — — — — — — — — — — — —

Minula zima, vystřídalo ji nové jaro. Ale u Možného zůstalo vše při starém. Ani vánoční, ani květnové jmenování nepřineslo jeho jméno mezi novými setníky dělostřelecké zbraně. Starý nadporučík na to již otrl. Jenom mechaničtějším stal se ve vykonávání svých kasárenských povinností a ještě uzavřenějším se stával. Připadal si sám sobě jako stroj, jejž opustila řídící ruka, a jenž pracuje již jen setrvačností. Cítil, jak duch jeho lhostejní, otupuje, jak ztratil důvěru v své poslání. Nepracoval pro to o nic hůře. Vždy ještě lépe, než jiní, příznivějšími poměry hýčkaní. Ale v nitru svém byl si vědom, že není duchem přítomen svých prací, vždy hustěji kladl se jakýsi pošmurný závoj mezi něho a svět, ukazuje mu již i vše vlastní počínání v něm jen jako nějakou hru, od nitra, ducha i vůle nezávislou, v zdrobnělé perspektivě dálky chladné, lhostejné, s teplým varem srdce a mozku nespojené, za kolikerou oponou, rýsující jen zkarikované stíny. S jarem přirozeně vzrostla melancholie, v té době probouzejících se míz a velkého zásnubu celé omlazené přírody dvojnásob nebezpečná duším osamělým, ze svého zajetí ve sklepích duše znovu mocněji prodrala se nostalgie, a zvláštní nepokoj neopustil již od těch zjitřených a jitřících chvil Možného, který čím dále, tím pozoroval s větším úděsem té části mozku, která si zachovávala ještě dozor a volný soud nad vnitřním děním i nad jeho se promítáním na ven, že přestává býti pánem svých duševních stavů. Byly-li to dříve hlavně jen touhy a stesky, tužby a snahy, neurčitá snění a přechodné smutky, teď cítil, jak vše se stává trvalejší, zahnízduje se hlouběji, splítá se nepronikle s ostatními jevy duševními, dává jim barvu a pozadí. Teď přistupovaly nově, zprvu trousivě, v dalším průběhu však častěji, déle a silněji, pocity podvědomé bázně, spojující se, těžko říci, zda příčinně či následně, s různými nevolnostmi tělesnými, se zleněným trávením, tlukotem srdce, lehkými závratěmi, těmito často jen psychicky tušenými a obávanými.

Po takových záchvatech následovaly zpravidla velké muky duševní, hrůza před smutným koncem, strach, že stane se neschopným svého povolání. „Ven! pryč! vyrazit někam do světa! . . . setřást daleko odtud vše, co svírá a tíží!“ volalo bouřlivě v jeho nitru . . . Ale kam? Všude naň čekalo stejné osamění. Všude jej vítaly stopy velkých životních jeho zklamání. Neměl domova, neměl rodiny. Od přátel vzdaloval ho týž vůle mocnější pud, který jej stále úže do trpícího nitra uzavíral. A smutnou svou lásku bál se znovu jitřiti. I ke Klicmannovi, jehož starostlivému oku neušly změny znenáhla již i v zornicích a ve tváři druhově se jevící, nyní jen zřídka dojížděl, vymlouvaje se na zaměstnanost přátelským jeho výzvám a povzbuzováním. Když pak na začátku léta, po silném jednom nervovém záchvatu, odhodlal se zajeti na poradu k oteckému svému příteli a sděliti s ním až dosud pečlivě před světem ukrývané hrůzy svoje, zastihl jej sama velice zneklidněného, nesvého, nevědoucího, má-li se těšiti z blízkého vysvobození ze svého odletého zakletí, či teskniti, že má opustiti, s čím byl již srostl. Dostalo se totiž Klicmannovi soukromou cestou upozornění, že na podzim poslán bude do pense. Možného i tato ještě ke všem strastem hrozící ztráta zkrušila tak, že již neodvážil se starého druha obtěžovati svými bolestmi.

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

JOSEF ŠMAHA V PRAZE. Nedal jsem si ujíti příležitost, abych vzácného hosta Vinohradské scény viděl dřív, než na představení. V pondělí byla zkouška na „Furianty“. Byl jsem skutečně nesmírně zvědav, jak si Šmaha zase jednou „zafuriantí.“ A byl jsem, tuším, že docela sám, svědkem krásné, dojímavé domácí divadelní slavnosti. Vstoupím do prázdného, tmavého hlediště. Najednou se vyhrne opona, a já zřím celý divadelní personál, činoherní i operní, na scéně. Ředitel Václav Štech vstupuje středem s Josefem Šmahou. Byl to moment, který mne dojal. Ale myslím, že daleko víc překvapil a dojal Josefa Šmahu. Štech ho vítal jako mistra české scény — vítal ho na pražské půdě jako vzácného, všem milého hosta a umělce, vítal ho jako prvního, nejslavnějšího hosta Vinohradské činohry. Divadlo mělo až dosud hosty jenom v opeře — tentokráte však je divadlo před velkým svátkem — na jeho scénu vstupuje jubilovaný umělec, jenž těší se všeobecné úctě po celém českém národě. Divadlo naše — pokračoval ředitel V. Štech — snaží se i na tomto poli ze všech sil dospěti k vytčenému cíli uměleckému. Není to snadný úkol, považíme-li, že máme právě v tomto oboru ruce svázané, že plujeme se

svou lodí horami konkurence, ale pracujeme všichni v pevné důvěře, že se nám podaří proplouti bez úhony na šíré, na volné moře, kde nebudeme ničím tísněni. Šmaha byl srdečným, bratrským přivítáním tak pohnut, že nemohl z počátku slova promluviti. Postupoval od člena ke členu, od soudruha k soudruhovi, ruku tiskl, potřásl a jenom kývnutím hlavy děkoval za projev přátelství, za projev uznání.

Zkouška z počátku mnoho neslibovala. Jenom herci Vinohradské scény se tužili, aby mistrovi ukázali, co dovedou. Byli to zejména pp. Zakopal a Hlavatý, kteří hráli, jakoby v hledišti byla hlava na hlavě. Šmaha se pomalu probíral ze svého vzrušení. „Byl jsem tím vším", řekl mi, „tak nesmírně překvapen, že jsem musel usednouti do kouta, abych se uklidnil. Dívám se kolem sebe, vidím mladé tváře, bujaré postavy a vzpomínal jsem na doby dávno a dávno minulé. Když vstoupil na scénu pan Pražský, vzpomněl jsem si na dobu před premiérou „Furiantů". To byla tenkrát bouře proti nim! Někdo se nad tím pozastavil, že ve „Furiantech" nehrál Vojta Sluk o v. Měl hráti, dostal roli Václava, ale vrátil ji „že nebude, že nemůže hráti v kuse, v němž se staví tak bezohledným způsobem na pranýř venkovský lid."

Najednou vjel do Šmahy temperament. Viděl kolem sebe zástup zvědavých tváří. Všichni hořeli touhou, vidět, slyšet Šmahu. Došlo právě na scénu v hospodě, kde se furianti utkají v zápase. Šmaha, který do této chvíle roli jenom markiroval, uvolnil stavidla — vytáhl je na celé kolo. A hned se všechno změnilo — všechno jinak znělo! Šmaha si dupl, nasadil hlas a zkoušel plným svým orgánem. Na představení se nesmírně těšil. Vypravoval mi, jak byl překvapen, jak byl vzrušen, když dostal Štechovo pozvání, aby vystoupil na Vinohradském divadle v roli Buška. Zvali, volali ho do Prahy, srdečně ho žádali, aby vystoupil v roli, kterou před tolika lety si s takovou chutí zahrál na Národním divadle. „Furiantům", jejichž režie mu byla svěřena, věnoval se s celým zápalem, do Cerhonic si zajel, a lid, okolí, všechny podrobnosti lokální dopodrobna studoval, aby režie vystihla ráz kusu, aby i v tomto směru pomáhal k ubití legendy, která tak povážlivým způsobem ohrožovala existenci dramatického díla, na němž si Ladislav Stroupežnický právem mnoho zakládal. Vyhověl pozvání s největší radostí — hned ovšem odepsal a už se jenom těšil na chvíli, až si zase v Praze zahraje.

Najednou zvážněl, zadumal se a povídá: „Dlouho, dlouho tomu, co jsem daleko od Prahy. Jenom jednoho se bojím — dnes v noci mne to napadlo a pravím to upřímně — mám strach, že na mne Praha už nadobro zapomněla." Dokazoval jsem mu ovšem, že je na velikém omylu . . . ale tentokráte se mojí výmluvnosti nepodařilo, přesvědčiti ho. „Nu," řekl s resignovaným úsměvem — „jsem už ovšem starý strom, strom podzimní — listí už padá, padá, ale holý ten strom mého života ještě není. To mohu říci s dobrým svědomím — ještě něco dovedu a ze všech sil se přičiním, abych tomu svému furiantu Buškovi neudělal hanbu." Byl to do opravdy svátek — svátek Šmahův i svátek divadla. „Pro celý život," řekl Šmaha po představení „Furiantů", „zůstane vzpomínka na ty chvíle svěží, nevadnoucí." Byl přijat, byl přivítán jásavě, slavnostně, upřímně a srdečně. Ve všem, ve hlase, ve zjevu, v každém gestu zjevil se Šmaha tak, jak jsme ho znali z Národního divadla. Nebyl ani tak bujarý, jako na té pondělní zkoušce — ale byl to Josef Šmaha, byl to prožloutlý sice, ale ještě pořád strom s korunou plně obsypanou. A ku podivu, v té hospodě zase do něho vjelo to staré furiantství. K všeobecnému našemu překvapení popadl panimámu Buškovou kolem pasu a pustil se s ní do kola. A právě tento projev mužného sebevědomí strhl, uchvátil obecenstvo do té míry, že se potlesk změnil v ovaci, která nebrala konce.

Představení celé mělo slavnostní ráz. Všichni účinkující se snažili, aby se tentokráte vyznamenali. Několikrát zabouřil potlesk na otevřené scéně. O první má zásluhu pí. Májová. Některé scény chytily zcela jinak, než při dosavádních představeních. Výborný byl na př. p. Faltys, jenž scénu s kartami provedl s tak strhujícím humorem, že se všechno otřásalo smíchem. Velice se mi zamlouvala v roli Kristýny sl. Kučerová. Její výkon stojí za pozorování — není momentu v její hře, jenž by nesvědčil o znamenitém vystižení zajímavé této role. Jadrný, pevný v charakteristice byl p. Jiřikovský. Pan Dobrovolný svého mentorského obecního výbora důkladně zrevidoval — figura tím velice získala. Panu Zatirandovi připadl tentokráte úkol diváka. Křivdili jsme mu, když jsme psali, že si pana Šmahu odkoukal. Dovídám se, že herce Šmahu viděl v této roli poprvé na Vinohradské scéně. Tím ovšem líp pro p. Zatirandu. J. H.

VESELÝ KRÁL je novým operetním kouskem Vinohradské scény. Když jsem četl na divadelní ceduli jméno pana Z. Knittla jako překladatele, napadlo mi ihned, že to bude asi dílko lepších kvalit, když se svěří k přetlumočení mladému muži, jenž má literární ambice. A vida — tušení nás nezklamalo. Operetu béřou na milost i ti kritikové, kteří nemohou operetě přijíti takřka na jméno. Veselý král má v textu i v hudbě cosi seriosního. Autoři měli jistě při skládání libreta na mysli určitou korunovanou figurku, když upřádali tuto rozmarnou historii o panovníkovi, kterého posadila revoluce před královský palác tak hravým způsobem, jakoby se jednalo o nepohodlného hosta, který ruší požívačný klid ostatních. S „Podzimními manévry" autor v Praze znamenitě pochodil — a zdá se, že pochodí i s „Veselým králem". Říkalo se, že hlavní zásluhu o „Podzimní manévry" měl v tomto směru vskutku nepřekonatelný pan Merhaut, kterého v roli důstojníka viděla jistě celá Praha. Vinohrady mají zase svého „Veselého krále", jemuž hned tak někdo se nevyrovná. Je to p. Menšík, jenž svým elegantním vystupováním, milým zjevem, hlavně však svou sympatickou hrou operetě hned při premiéře znamenitě prospěl. Na scéně objevila se tentokráte v roli rozmarné, koketní krasavice sl. Lauschmannová, která se jak náleží tužila, aby nepřišla v sousedství nebezpečné svojí sokyně sl. Durasové do povážlivého stínu. Role jsou ovšem diametrálně rozdílné. Sl. Durasová má v této operetě dokonce dramatickou vložku.

Pravda, je hodně sentimentální, romantická, ale na operetu je toho zrovna dost. Sl. Durasová nás dokonce překvapila seriosní, procítěnou hrou — a poněvadž má ještě jiné přednosti, je ovšem konkurenční boj s ní nemálo stížen. Humor operety spočívá vlastně na bedrách jedné figury. Je to dobrá kopa, tenhle králův šašek, všudybyl a šantala, jenž pobíhá po scéně jako šídlo nad hladinou. Pan Šašek dělal pravé divy, aby rozmarnou a vděčnou roli ve všech jejích fásích využitkoval. Pravda, nedařilo se mu vždy a všechno, leccos bylo trochu dělané, leccos zase bylo nadsazeno—ale nutno zase doznati, že měl p. Šašek momenty neobyčejně šťastné a že se mu několikráte podařilo strhnouti obecenstvo k srdečnému smíchu. Zdálo se mi, jakoby pan Šašek z počátku si nevěděl s rolí rady. Ale kolísání toto na štěstí dlouho netrvalo, pan Šašek poddal se svému zdravému temperamentu, do ničeho se nenutil, mluvil přirozeně, a pak už byl úspěch jeho úplný. Skvostně se mu zejména podařilo jeho parodování nad „vojenským plánem" — zde propukalo obecenstvo ve smích nad každým takíka jeho gestem. Hudba Emericha Kálmana skytá i vybíravému posluchači vděčný požitek. Je mnoho noblessy v tomto skladateli, jemuž zejména daří se v partiích lyrických. H.

Fr. S. Procházka: VOJNA JE VOJNA. (Nákladem vlastním). V kruzích literárních bylo již dávno známo, že autor Písniček a Krále Ječmínka má břitké péro, které dovede, chce-li, ostře zajížděti do slabin našeho národního života. Méně o tom věděla širší veřejnost, objevovalat si čísla satirická v jeho knihách jen sporadicky. Teprve nyní vydal Fr. S. Procházka najednou celou sbírku satirických a ironických veršů. „Rozpustilá ironická Musa — přiznává se v předmluvě — byla mi věrnou družkou od mlada, vzdávám jí tedy tribut touto knížkou a doplňuji takto svou fysiognomii." První cyklu sbírky „Děvčátka" obsahuje hrst žertovných a rozmarných erotik, v nichž láskou nemocné srdce uzdravuje se ze svého mladického blouznění. Jsou to lehce a nenuceně nahozené písničky, kterým neschází humor a dobrý nápad a při nichž (jmenuji jen na př. Morousní píseň) lze se od srdce zasmáti. Ostřejší jsou čísla dalších cyklů „Kaštany" a „Štíři", které hned břitkým epigramem nebo aforismem, hned ironickými hymnami a apostrofami výborně glossují celou řadu „krásných" a „ušlechtilých" zjevů našeho života společenského, literárního i politického. Zejména obě volební básně Vendelína Kocourka mají plné t ulce kalených a jedovatých střel, a kéž se tedy jen zaryly hodně hluboko! Celá sbírka, srší živými jiskrami vtipu a ducha, je novým pokusem léčiti naše národní choroby zdravým smíchem. —a—

VRCHLICKÉHO ČÍTANKA. Uspořádal Ot. Svoboda. Stalo se jaksi v poslední době modou z vynikajících autorů, kteří mají větší literární dílo již za sebou, předkládati širším kruhům čtenářů výbory pod jménem čítanek. Ot. Svoboda pokusil se takovou čítanku sestaviti z obsáhlého a velkolepého díla Vrchlického. Úloha byla z míry nesnadná, neboť šlo o vybírání z nesmírných pokladů a pak jde o básníka, který vždy předpokládá u čtenáře větší vzdělání. Pořadatel zhostil se svého těžkého úkolu dosti šťastně, předeslav výboru informativní článek o životě a díle Vrchlického a opatřiv jednotlivé básně a cizí jména jich vysvětlujícími poznámkami, takže i méně vzdělaným čtenářům bude pochopení usnadněno. Výbor sám představuje Vrchlického jako poetu přírody a lásky, nevyhýbá se však ani básním obsahu filosofického, slušně bylo přihlíženo též k motivům českým a celek zpestřen balladami, ukázkami prosy a fragmenty větších básní epických. K těmto bylo by bývalo dobře připojiti krátký obsah celé básně, jinak (na př. vyňatek z Hilariona) nebudou dosti jasny. Jiný snad zase jiné básně byl by vybral (s tím při každé anthologii nutně musíme počítati), na konec však byl by si rovněž doznal, že to všecko jest jen hromada kamení z nebetyčné hory. Ale snad ty zlaté žíly, které blýskají i v nejmenším z těch kamenů, přivedou širší kruhy čtenářstva k hoře samé. Je plna pokladů a otvírá se každému, kdo přijde s vnímavým srdcem. —a—

SBORNÍK SVĚTOVÉ POESIE, jejž vydává IV. třída České Akademie, v poslední době čileji vychází a jest jen na českém vzdělaném obecenstvu, aby neopouštělo tohoto významného literárního podniku, který seznamuje nás v pěkných překladech s vynikajícími zjevy světové literatury. Z posledních svazků upozorňujeme zvláště na Rollinatovy Nervosy v básnickém a hudebném překladě záhy zesnulého Václava Durycha, jenž se zvláštní láskou zahloubal se do svého Rollinata, básníka chmurných visí, děsu, a rozkladu a při tom jemného poetu přírody, jenž zejména ve svých rondelech je plný gracie a půvabu. O Vojnovičově smrti matky Jugovičů (v překladu J. Hudce) bylo již v listě tom promluveno při provedení hry té na Národním divadle, a sluší jen dodati, že i pouhé čtení dramatu toho vyvolává v čtenáři mocný dojem. Jako junácký boj našich bratří na Balkáně vynutil si provedení hry té na jevišti, tak i další svazek Sborníku zajisté vydán se zřetelem k živému zájmu, s jakým všichni hledíme nyní na Balkán. Jest to další díl Srbské národní epiky (v překladu Jos. Holečka), jehož čtení přesvědčí, že není proč diviti se hrdinství a neohroženosti, kde mládež odchovávána je duchem, jaký vane z těchto heroických národních zpěvů. Škoda, že my nemáme podobných, snad by nebylo u nás tolik lhostejnosti, netečnosti a slabosti. Překlady Holečkovy jsou vzácně čisté a plynné. Při dalších svazcích nebylo by však snad třeba uváděti jednu a tutéž báseň ve dvou variantech (Zenitba cara Lazara). Další díl Nových překladů básní Petöfiho z pera Jar. Vrchlického a Fr. Brábka ukazuje nám vřelého poetu maďarského v novém světle, jako epika, jenž ve svém Hrdinu Jánošovi šťastně snoubí živel pohádkový s oslavou národního hrdinství a v groteskním kladivounu obce jakoby pathosu a básnickým hyperbolám hrdinských básní s chutí se posmíval. —a—

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 11. dubna 1913. ČÍSLO 29.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HEŘITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JARNÍ NOCI.

Vy jarní noci, ach tak luzné noci,
kdo nepoznal vás aspoň jednou v žití,
kdo nepocítil zázračně se chvíti
to nezbádané kouzlo tajných mocí,

vy jarní noci, neskonalou září
kdy nebe sní jak vzácná klenotnice,
kdy nivy jako před početím sníce
mlh jemnými se zastírají šláři,

z nichž přec jen cítit mízu vonnou stoupat,
znít vlnu v běhu, vánku lehké hnutí,
dech života, jejž vesna z hroudy nutí,
a hořkou vůni rašících už poupat?

Kdo nepocítil v této sladké chvíli
krev nepokojnou v těsné hrudi tlouci
a první touhy plamenné a žhoucí,
jít srdcem, že div steskem nesešílí?

A přec, kdo řekne, že byl čas ten stálý?
Jak vody sněhové vás vzaly časy . . .
Jen upomínka plachá srdcem hrá si
a šeptá: „noci, jak jste oklamaly . . .!“

M. JAHN.

Z PEVNOSTI.

NAPSAL JAROMÍR BORECKÝ.

Dokončení.

Nedaleko dělostřeleckých baráků, v zastrčeném domku, jejž úplně zastiňovala patrová villa, v popředí na jeho bývalé zahradě honosně se zvedajíc, žil jeden starší nadporučík, který osudem svým předcházel Možného. I kolem něho, ve zbrani, k níž náležel, postupovalo a měnilo se to tempem nejčilejším, jen on zůstával trčet jako na mýtině výstavek uprostřed omlazovaného stále podrostu. Žil v rodině prostých lidí, jichž větší dcera byla matkou již asi tří jeho dětí. Fakt sám nebyl by mu škodil, jako neškodí tolika jiným; ale on se k svým dětem a matce jich hlásil veřejně; pro ně stranil se všeho společenského života, ba usiloval učiniti je zákonnými a unavoval své nadřízené úřady všemožnými žádostmi v tom směru. „Pošetilec!“ pošklebovali se mu kamarádi, „léta již raději strádá a zakrňuje, nežli by se odhodlal vyrovnati se, jak bývá zvykem . . .“ „Takový švarný muž,“ soudili jiní, „našel by jistě zlatou rybku, která by ještě ráda zaplatila zaň i odstupné . . .“ Nikomu z nich nešlo však na mysl, proč v takových hříčkách, k nimž skoro donucováni jsou poměry, stavěti se na paty a dělati charakter. Konečně, když časem uvykli na toto podivínství a přestali nad ním i rameny krčit, rozlétla se začátkem srpna garnisonou zvěst, že katónský muž zásad dosáhl, k čemu tak neodbytně pracoval, byv přijat do stavu úřednictva podřízeného jednoho odvětví vojenské správy, kde nebyla k ženění požadována kauce.

Možného zvěst rozrušila. Zvířila v něm jako na ráz všechny dlouho tlumené city k Rovenské. Bez mnohého rozmýšlení napsal jí list, který svým nečekaným objevením se po dlouhé době mlčení a nečekanějším obsahem vpadl asi jako poplašný výstřel do uklidněné již existence klavírní učitelky, zvyklé mrzuté šedi svízelných povinností. Vypsal jí, čím trpí a več doufá. Žádal o její souhlas i přípověď, dříve než podnikne kroky. „Jedno jest rozhodnuto,“ končil, „staniž se tak, či onak, tím způsobem, jako nyní, nemožno dále žíti . . .“ Dlouho nepřicházela odpověď, a když došla, měla opačný

účinek, nežli zamýšlela hrdinně odříkavá, třeba láskou chvějící se ruka, která ji psala. Zdenka setrvala na stanovisku, které prohlásila při prvém vyznání, za mlhavého večera nad rybníčkem městského sadu, kdy parami prokmitaly jako symbol času slabě svítící hodiny s čtverhranné nádražní vížky. Má překonati svá hoře a boly, jako je překonala ona, slabá dívka, a nespouštěti pro dočasné neúspěchy se zřetele vyššího svého poslání. Ona nechce státi mu v cestě, nechce viseti přítěží na jeho životě, znělo opětně neústupným refrénem z listu. „Den Tvé slávy, Tvého vítězství, a třeba dobyto utrpením a slzami, bude teprve dnem mým . . . naším . . .“

Bylo tam mnoho slov posilujících, zmužilých, a zas něžných, plných lásky, konejšivých jako hebká hladící ruka. Ale ty pobídky zastihly adresáta apathického; nehledal již ničeho od svého povolání, které jej zklamalo, jež dokonce v samém jádře objevilo se těžkým, mudrujícím dumám jeho prázdno, pochybeno, nesprávným přežitkem starých míjejících dob lidstva, co na obzoru rdí se červánky doby nové, ideí, které nebudou své spory řešiti zbraněmi. Ale ta láskyplná slova, čím sladší, citovější, tím hlubší propast melancholie rozevřela v prahnoucím jeho srdci.

Po odpovědi Rovenské cítil se již úplně osamělým. Poslední světélko zhaslo, o němž domníval se, že povede k východisku. Zdenka snila proň ještě o skvělé budoucnosti, a on hledal již jen zátiší, klid rozbolestněné duši. Ona, z jiného prostředí, žijíc v jiném ovzduší, kam přece jen aspoň odlesky umění padaly, kde bylo, jak jemu se zdálo, přece jen vše oduševnělejší, hlubší, srdečnější, jemnější, nemohla chápati zjitřelost jeho duševního stavu. A byl tím sám vinen, často nemístnou uzavřeností, poněvadž, pokud si psávali, snad z jakési skromnosti, či z jistého aristokratismu duševního, střežícího hlubší city a záležitosti nejvlastnějšího já ve vězení zdánlivě bezcitného nitra, utkvíval spíše jen na povrchu, na událostech a jevech zevnějších, v poslední pak době vůbec odcizil se jí déle trvajícím mlčením. Činil si z toho nyní trpké výčitky, a vše kolem něho zdálo se mu od té chvíle ještě černější, bezútěšnější.

Podrážděnost jeho stoupala. Sám zprvu se několikrát zalekl, jak zapomíná, pohroužen do svých myšlenek, odpovídati, neb odpovídá roztrpčeně na otázky zcela lhostejné, jak snadno je popudlivý, kde druhdy zachovával úplný klid, jak rozzlobeně si vyjíždí, třeba i na lidi nepodřízené, kde jindy zvyklý byl udíleti rozkazy, vyslovovati přání, činiti sdělení způsobem co nejvlídnějším. Hleděl se opravovati, přemáhati. Když se znova a znova přistihoval, začal se ještě více straniti. Nic však nepomáhalo. Jenom tím více zapadal do svých myšlenek a ztrácel znenáhla kontrolu sebe. Přestal rozeznávati skutečnost od nalhávání a zveličování předrážděných čiv.

Poněvadž nejbližší okolí Možného zvyklé bylo na jeho „podivínství a mrzoutství,“ jak říkávali i v dobách jeho úplného zdraví a duševní rovnováhy zásadám, jež vytyčil svému životu, odlišnému od života jejich, poněvadž dále nadporučík vykonával svou službu se svědomitostí a přesnou pravidelností, které se mu již staly mechanismem, ušly pozoru změny, tak podstatně přerozující jeho bytost. Ale on sám trpěl hrůzně. Aby jeho nejistoty, bázně, které tak pečlivě ukrýval, rozlady, výbuchy, které ovládati nemohl, nabyly ještě více potravy, mátnoucí se jeho psycha začala si pro sebe ze všeho vybírati jen to nejnepříznivější, nejnepříjemnější. Každý silnější vjem, zvláště každá veselost, měnila se u něho v depressi, ze vzpomínek ozývaly se jen ty, kdy mu kým bylo ublíženo, a vše, co se kol něho mluvilo, jevil povážlivou sklonnost vztahovati na sebe, pojímati jako narážky, ne-li útoky.

Když pevností rozlétla se zpráva, že vojenské úřady jsou na stopě jakési vyzvědačské aféře, a když mluvilo se všude o zašantročených plánech, zavřel se do svého mládeneckého, spartánsky prostého pokojíku celý rozechvěn, že snad tajný nějaký jeho nepřítel, který dávno již celou kariéru jemu kazí, roztrušuje ta podezření o něm. Když v menáži, ač docházel tam jen zřídka, omlouvaje se chorým žaludkem a dávaje si jídlo přinášeti domů, mluvilo se o jednom poručíkovi pěšího pluku, který pro nespořádané poměry zbaven byl důstojnické hodnosti, že potuluje se ještě v stejnokroji městem a našel útulek u nevěstky, kam docházíval, a která se teď nad ním smilovala, Možný v chorobné citlivosti byl v prvním okamžiku velice dojat osudem mladého muže, hledaje vlastního vinníka ne v slabosti povahy jeho, nýbrž v poměrech, jimiž většina jeho stavu jest sváděna;

ale když přišel domů a zabořil se do svých myšlenek, opět vše zase jenom na sebe obrátil, jako by celý hovor byl jen narážkou, jaký bude konec jeho . . . Často přičítal nezdary a domnělá pronásledování poslední doby vlivům nějaké neznámé kletby, která nad ním visela. V takových chvílích procházel celou svou minulost, list za listem jako nějaký katalog, aby se přesvědčil, zda někomu neublížil. Nemohl najíti nikoho, a přece, ač sám vyvracel jakoukoli vinu se své strany, zjevovaly se mu v noci otrlé tváře obou vojáků, kteří v Krównikách vyloupili židovu krčmu, a kteří pohrdlivě, jako za svým udavačem, obrátili se za ním, když v okovech odváděni byli do vojenské trestnice . . Kletba zkrucovala v horečných jeho snách pohrdlivé ty jejich odulé rty . . .

Možný měl ještě chvíle, kdy chtěl bojovati se spletí svých myšlenek. Tak, aby se jim vyrval, odhodlal se přijížděti si koncem srpna v prázdných hodinách odpoledních nového koně, statného hnědáka. Zvíře mělo obdivuhodnou sílu v hřbetu, a poněvadž rádo z mladistvé hravosti si ještě poskočilo a vyhodilo, poněvadž bylo ještě k své bujnosti plaché, potřebí bylo věru značné dovednosti a pružnosti jezdecké, ovládati jeho rozmary, předcházeti možným zlozvykům, přiučiti je správným chodům a obratům, přijímání přesných pomocí, zkrátka celé abecedě dokonalého vzdělání a výchovy pravého jezdeckého koně. Jezdil s ním na velké cvičiště, po silnici za baráky, přes krytý dřevěný most, jaké jsou pro starou Halič velmi charakteristické. Byla to zpravidla pro koně i jezdce prvá zkouška při výjezdu a poslední při návratu, neboť zvíře lekalo se vždy temné chodby mostní. Na to byl již Otakar připraven. Ale jednoho odpoledne stalo se, že výcvikem, který jeho duchu začínal nutným upoutáváním pozornosti na zvíře dobře sloužiti, poněkud déle na louce se omeškal, až se již sešeřilo. Aby se dostal s nedocvičeným koněm domů ještě přede tmou, zesílil ruch na zpáteční cestě v ostřejší klus, nežli snad s mladým plašivcem na tvrdé silnici bylo radno, a nevšiml si ani, že blíží se mýtnému domku. Tam s večera vypustili již psy, jichž úkolem je ve tmě zastavovati vozy, které by chtěly projeti. Nedbaje výstražného zaštěkání hnal se nadporučík, poněvadž neměl povinnosti platiti mýto, se svým hnědákem dále. V tom vyrazili na silnici tři ohaři a mocnými skoky octli se proti koni, vyskakujíce mu na plec a šíj hrozivě, jakoby se chtěli do něho zakousnouti. Ušlechtilé zvíře vzepialo se jako svíčka, že jen jezdec tak výborný, jakým byl nadporučík, zůstal v sedle a uvolniv ihned otěž, unikl nebezpečí strhnouti zvíře k zemi a rozdrcen býti jeho tíhou. Zplašený oř obrátil se na zadních nohách a několika skoky chtěl uniknouti pronásledující láji. Umění nadporučíkovu podařilo se ve chvíli koně zase vzpamatovati, energicky obrátiti v původní směr jízdy a mezi tím, co již mýtný odvolával svou smečku, projeti s komoněm, celým nervosní bázní zpěněným, choulostivé místo. Jindy byl by se těšil z dobrodružství a ze své pevnosti jezdecké. Ale za duševního jeho stavu byl účinek opačný. V samotě jeho pokojíku, v klokotu svírajících myšlenek, převařila se nahodilá událost na vypočtený úklad o jeho život. Od toho dne přestal s výcvikem.

Znova a hlouběji pohružoval se do svých mátoh, a když nebyl v žádné funkci, ani jako ordonance, přikázán k pevnostním manévrům, on, který již při několika se vyznamenal svým vrozeným nadáním taktickým, cítil se tak odstrčen, že zapadal do mrákot ještě více. Ohlásil se na několik dní churavým, aby raději ani z domu nemusil vycházet. Ale neutišilo ho to, spíše zhoršilo celý stav.

Když opět nastoupil službu, nedalo mu, aby nešel se obhlédnout městem a neinformoval se o postupu obléhacích prací. Tolik vojáka stále v něm ještě dřímalo. Když se vracel vlahým zářijovým podvečerem šel kolem brigadýra, který horlivě s jeho plukovníkem rozmlouval. Zaslechl několik náhodných slov. Neschopnost . . . neduživost . . . pense . . .

V ohromném nepokoji vrátil se domů. Vztahoval zase vše na sebe. Tedy se to již o něm ví, co tak dlouho skrývá v rozryté hrudi . . . Neschopnost . . . neduživost . . . pense . . .

Nemohl již ani ničeho povečeřeti. Strop naň padal, stěny se úžily, div ho neumačkaly. Musil ven, ven pod širé nebe.

Byla již tma. Šel stále dál a dále. Cestou i necestou. Prachem silnic i noční rosou pastvišť, kolem bahnisek a vykotlaných vrb. Nevěděl, jak chodí dlouho. Pak se vracel. Velikým obloukem. Poznal, že prochází Krówniky. Mihl se okolo záhrádky, kde stával s Járynočkou. Minul Bakończycký zámeček, podešed trat. Šel chvíli směrem

k městu. V tom zdáli zaslechl supot vlaku. Sílená myšlenka projela mu churavým mozkem. Obrátil se. Železniční násyp černal se tmou . . . Tam může býti konec všemu . . . A dal se do běhu. Měl ještě čas vyběhnouti na násep. V tom přihrčel těžký stroj . . .

* * *

Ve třech dnech, co nadporučík Otokar Možný ležel na chirurgickém oddělení posádkové nemocnice, proběhl před jeho zraky celý jeho život. Mnohý výjev plastický, ve vidinách horeček, jiné obemžené kouzlem vzpomínky. Neštěstí, které zohavilo jeho tělo, posílilo, bolestí uzdravilo jeho ducha. Šílenství, které ještě před počtem hodin snadno spočítatelným rvalo jeho duši, vyprchalo jako ošklivý sen.

Teď leží tu seslaben ztrátou krve, nehybný ve svých obvazech, smutný vážností děsných prožitých chvil, avšak uklidněn, spasen muk, která byla horší tělesných.

Vůně květin, jež dal lékař opět odstraniti, zbylo ještě trochu v síni zvyklé jen ostrým zápachům protihnilobných látek. Zdá se nemocného kolébati v lahodný nějaký sen. Je ke třetí hodině odpolední, a plné světlo mírného slunce podzimního zalévá jizbu, zlatí plavý vous a vlas operovaného, měkce láme se na ubledlé jeho tváři.

Do síně vchází vojín zdravotního sboru a po špičkách ubírá se k lůžku. Nemusí však již buditi chorého, který upírá naň své dobré, nyní poněkud vyhaslé, dlouhými brvami stíněné oči. „Dík za upozornění!“ šeptají rty sotva slyšitelně, a hlava snaží se trochu vztyčiti. Ochotný voják nadzvedá lehce podušku. „Tam, pane nadporučíku!“

Stoupající cestou, kterou z okna možno zahlédnouti, než zmizí v záhybu, sune se, co noha nohu mine, prostý vojenský průvod. K poslednímu odpočinku odnášejí vojína, kterého tam pohřbí bez slzy jeho nejbližších, daleko vlasti, daleko od všech, kteří ho milují.

V rakvi se ztuhlým jeho tělem odvážejí odříznutou nohu nadporučíkovu.

Ten dívá se zadumaně za podivným pohřbem, jenž jest i z části pohřbem jeho. Ale nepropuká v pláč. Je mu tak lehce. Jakoby to byl pohřeb jen jeho žalů.

Co bude dále? Nastane nový život? Život vlastní vůlí určovaný, z vlastní duše rostoucí, chudý, bez lesku, odpoutaný od světa, plný práce, ale plodnější, tak cele svůj?

Cítí k němu sílu. Již dnes ji tuší, přes mdlobu těla, která ho ještě svírá.

Snad blíží se to onen den slávy a vítězství, o kterém snila Zdenka.

Slávy odhmocené. Vítězství nad sebou. Nad životem!

MODERNÍ HIEROGLYFY.

NAPSAL ANT. BAUŠE.

Ono primitivní písmo ze skutečných obrazů předmětů, jak ho ryli staří Egyptané, Mexikáni, Indiáni do skal a na posvátná místa, není nejstarší památkou snahy člověka, vyjádřiti obrazem pojmy a slova.

Zachovaly se již z doby kamenné kresby tvrdým pazourkem na plochy skal nebo do rohu vryté bezejmennými umělci, jež máme za současníky mamuta a soba. Člověk jevil tedy od prvopočátku snahu i radost na obrazech. Rudokožci při vší své těkavosti lovců a chudobě od starodávna jevili obratnost v malování a kresbě: jejich „Kekinoviny“ jsou podobné obrazy, z jakých Egyptané své hláskové písmo vytvořili; zůstaly však pouze symboly a čarodějné značky jejich jen polo chápané. Jejich rytiny jsou hrubým obrázkovým písmem, ač upomínají na figury, z nichž v staré Číně vyvinulo se písmo slovné.

Obrazové písmo zachovalo se ze Starého Mexika, a ku podivu objevují se malované obrazy upomínající na starý svět: sfinga, tvary na Budhu upomínající, na Isis, symboly jako sova nad hadem, krocan s mávajícími křídly, bohové, chrámy, kněží, masky; vše to upomíná na pestré egyptské hieroglyfy.

Z počátku v Egyptě, v nejstarší době užívali též za písmo pouze malby skutečných předmětů, až prý kterýsi královský princ Thosorthros

zdokonalil obrázkové písmo, a zařídil je pro denní potřebu životní. Teprve cizí písmo hláskové dalo popud tomu, aby obrazů užívalo se jako znamének hláskových.

Byl to ohromný pokrok, když místo obrazů nastoupila slova, rozložena na slabiky, a tyto na písmena jistých značek. Tři tisíce obrázků hieroglyfických scvrklo se na 25 písmen, a těmito 25 písmeny dalo se vyjádřiti nekonečně více myšlenek nežli třemi tisíci značek obrazových.

Jakého původu jest písmenkové písmo? Nevzniklo jistě najednou, ani žádnou učenou akademií nevynalezeno. Částečně jsouc egyptského původu, bylo obratnými kupci foenickými mezi kulturní národy rozšířeno:

Phoenices primi, famae si creditur, ausi
mansuram rudibus vocem signare figuris*)

Foeničtí kupci přiváželi různé skvosty ze zlata a stříbra, nádherná roucha purpurová do Řecka; ale nejskvostnější dar přivezl princ Kadmus: zavedlt 16 písmen pro svůj lid. Foenická abeceda byla matkou obou nejrozšířenějších způsobů písma: arabského a latinského, k jichž rozšíření po všech zemích přispěl koran a evangelium.

Hieroglyfy leccos nám vypravují o všedním životě současném, o zemědělství, dolování, honech, plemenech černých, bílých, žlutých a rudých; obrazové písmo mohlo vystačiti, pokud vyjádřovalo denní starosti, zápas o život, chov dobytka a pod. Písmo nestačilo však běželo-li o pojmy odtažité. Mezitím vzrostl myšlenkový počet lidstva do nekonečna. Jak by bylo bývalo možno vyjádřiti a potomstvu poklad ten zanechati jen těžkopádným a nedostatečným písmem obrázkovým?

Dvacet pět písmenek, spojujících se v slabiky a slova buďte požehnány, ať již tvoříte cyriliku, řeckou alfabetu, latinku, písmo gotické aneb jiný způsob psaní! Avšak všechny mají společný původ z písma obrázkového.

A předce kamkoli dnes zrak obrátíme, vidíme návrat k hieroglyfům na postupu. Kupec, lahůdkář, pekař, uzenář nevypisují slovy různé druhy zboží, jež ku prodeji nabízejí, nýbrž více méně zdařile malovanými štíty. Vozka, jenž zahybá na sráznější silnici, nemá kdy čísti nějakou výstrahu, ale namalovaná „čuba“ či šupka, kolotěž, železná zavírka na kolo s korýtkem, poučí jej, že má zabrzdit.

Ještě méně času má šofér na rozjetém automobilu čísti nějaké upozornění při zatáčce, svahu, překážce. Auto letí a řidiči zbývá jen as jedna pětadvacetina vteřiny na čtení výstrahy. Ve Vogesách viděl dr. S. (Prometh. 1913) u silnice při záhybu silnice velikou návěstní tabuli, z daleka viditelnou, na níž není nic jiného nežli veliký „;“. Šoférovi to stačí; hieroglyf znamená: zaraz! následuje zatáčka, kterou pro domy není vidět! jeď pomalu! Jiná znaménka pro automobily jsou tři body: cesta pro auto uzavřena; ⟋ svah, ƒ ohyb cesty. Tak poznenáhlu vyvinuje se jakási mezinárodní řeč, kterou každý si čte ve svém jazyce, jako arabské číslice neb chemické formule. Běží tu předem o úsporu času. Otevřme železničního kurýra a máme tam plno označení, řeči bez slov, jimž každý rozumí: veze-li vlak poštu, jest tam označena trubkou, stanice, kde psaní se přijímají namalovaným psaníčkem, jídelna příborem, spací vagon postelí, kalíšek znamená nádražní restauraci atd. Prastarého původu jest označení směru šípem neb rukou.

Vezměme mapy, v jakémkoli jazyce vydané. Na těch čteme obrázkovým písmem, kde je les listnatý ⌒, kde jehličnatý ⌓, šip ukazuje směr řeky, kde jsou mosty, kde zřícenina, hrad, mlýn, myslivna, hřbitov, kaplička, bývalé bojiště, kde je šachta, hospoda, vinice atd. Ještě podrobnější jsou plány měst, kde označena každá veřejná budova, nádraží, kostely, musea, obchodní domy, kasárny, sady, kašny atd.

Staré mapy, itineraria starých Římanů a mapy ve středověku činí dnes dojem dětských naivních kreseb: v řekách vymalovány jsou ryby, místo pásma hor je jedna hora, hrady, pevnosti, vše velmi nesouměrné.

Dnes jsou oblíbené mapy těmto podobné, ale ovšem v rozměrech krajiny lépe poznané. Jsou kresleny s ptačí perspektivy, pásma hor, údolí, jezera, řeky, skály, vše stínované a plasticky podané.

Čím více se národové stýkají, a hranice států mizejí, tím více bude stále třeba mezinárodních znamení, každému analfabetu srozumitelných. Obrazové písmo má zajisté přednost přede všemi po-

*) Foeničané první, věří-li se pověsti, odvážili se, trvale hlas označiti neumělými značkami.

kusy mezinárodních řečí, ať jest to esperanto, ido neb volapük.

Počátek učiněn v námořnictví; zde mají vlajky svou zvláštní řeč, označující kterému státu loď náleží, je-li válečná či obchodní, kde jest velitel, směr cesty, kde se slouží mše, pozdravy, smutek atd. Signály vlajkové tvoří již jakous mezinárodní řeč cestou optickou, jako telegraf bezdrátový.

Mezinárodní znaménka ke vzájemnému dorozumění zavedly si stanice meteorologické různých států. Déšť ⊙, sníh ⚹, krupky △, jiní V, krupobití ♠, mlha , rosa ___ a jiné. Mohutnost různých srážek a jiných zjevů, jako na př. hustota mraků, síla větrů a pod. označuje se při tom čísly 0·1—2 až do 10.

Podobných znamének užívají vědy popisné: ♂ znamená samce (původně značka Marse), ♀ samice, též samičí květ (původně zrcadlo s rukovětí, značka Venuše), ☿ jest obojatec, neutrum (značka Merkura); značka umrlčí hlava se dvěma skříženými kostmi znamená druhy vymřelé, po případě v lékárnách jed.

Celou řadu značek mezinárodních užívá geologie, pro sklon, vržení, záhyby, prostupy vrstev. Chemie má plno značek, též astronomie, podobně docela jsou nám běžná znaménka v mathematice ⊿, arc, tg, cotg, ≡, atd., astronomii atd. Vědy vojenské mají plno skratek pro zjednodušení textu; ostatně vidíme již distinkce hodnosti, pluku, druhu vojska již podle uniformy.

Názorně vyznačují se na portrétech, pomnících, v knihách různé obory: chemik s retortou, mathematik s kružítkem, právník s váhami spravedlnosti, básník s lýrou, zeměvědec se zeměkoulí, medik s holí Aeskulapovou, herec s maskou, rolník s rýčem, horník s dvěma kladívky skříženými atd.

Otevřme kalendář, máme tu fáze měsíce, značky planet též jen hieroglyfy naznačené. Méně mezinárodní povahy jsou oblíbené obrázkové a slovné hříčky známé pod jménem rebus. Jméno toto pochází od titulu masopustní žertovné knihy „de rebus, quae quaeruntur“ ze XVII. století. Původem jsou obrazové hříčky podobné ještě starší a vyskytují se u všech národů, zvlášť Francouzů, kteří mají četné homonymy. Jeden rebus nabyl tam historického významu. V roce VII. republiky vykreslil kdosi členy direktoria a pod nimi tři věci: lancettu, lociku a krysu (lancette, laitue, rat), což se čtlo „làn sept les tuera“ (rok sedmý je usmrtí). Prorocký rebus se vyplnil.

Pius IX. r. 1857 obdržel v Bologni list, v němž nebylo psáno nežli toto: Santo Padre! 610 (sei uno zero), což se čtlo: Svatý otče, jsi nullou.

Záliba v podobných obrazových skratkách byla i u jiných národů obecná. Na nesčíslných památkách, hlavně v Seville, čte se devisa katolických panovníků Ferdinanda a Isabelly takto zobrazena: na jednom štítu jest svazek šípů (flechas), na druhém jho (Yugo). Pod šípy jest gothickým písmem F, počátečné písmeno Flechas a Fernando, pode jhem Y, počatečné písmeno Yugo a Ysabel. Tyto initialy vyskytují se pak na zbraních, nádobách atd., pod jhem čte se: Tanto monta (Fernando como Ysabel), což (dle Kleinpaula) znamená, že obě knížata velikostí i mocí se sobě rovnají.

Radost z obrázků jest tedy prastará a obecná, a usnadněné způsoby novější reprodukce podporují zálibu v obrazovém písmu. Umožňujeť rychlé poučení, snadno srozumitelné, které nevyžaduje žádného luštění a přemýšlení. A čas jest dnes drahocenný. Ostatně nejběžnější náčrtek vysvětluje více nežli hromada slov. Kdož může dnes čísti dlouhatánská upozornění, výstrahy, reklamy v obou jazycích na křižovatkách, ulicích, u dráh, kde je stálý shon, kdy elektrické vozy nejedou nám dosti rychle, auto, parníky, letací stroje dosahují stále rychlejšího tempa?

Úspora času, toť heslo v praktickém životě dnešním. Noviny, knihy jsou plny illustrac, aby lidé nemuseli se namahati čtením. Všechny denní události chtějí míti lidé dle skutečnosti vyobrazeny, z pohodlí, aby uspořili si práci se čtením. Nechtějí míti pouhé fantasie některého malíře, nýbrž věrné podání skutečnosti. V tom leží i zmahající se záliba v kinematografech, vyhovujících této lenosti duševní.

Než, bude třeba počítati s tímto návratem k hieroglyfům, mezinárodnímu obrazovému písmu, obecně srozumitelnému.

Jak dr. Sehrwald praví, nedostačí nové hieroglyfy pouze čísti, bude však třeba, jako bývalo, uměti je též pilně psáti. Většina lidí má za to, — a jsou i učenci, kteří se tím holedbají, — že neumějí kresliti. V Japonsku umí každý dříve kresliti

než psáti. Vždyt písmo jest také jen obkreslování jistých znamének. Čím více se bude užívati obrazů místo písma, tím obecněji ujmou se zobrazující značky. Lidstvo naučí se opět předměty viděti, což většinou zapomnělo. Nově získaným uměním na svět patřiti otevrou se nové krásy okolního světa; a tak prý rozkvět obrazového písma lze jen s radostí vítati, nenít to krok nazpět, nýbrž naopak pokrok, usnadnění mezinárodního srozumění a sblížení lidstva.

K. M. ČAPEK-CHOD:

BEETHOVENŮV VEČER.

Dokončení.

Tato odvaha nikterak mne nepřekvapila, aniž mne urazila, byla tak ve stylu tohoto drze slíčného obličejíčku, který ve svém pápěřím lemovaném čepečku připouštěl a jistě i chtěl vzbuditi illusi čtrnácti let.

Měsíc svítil přímo do tváře této pomoučené Pierretky, v níž byl i dětský poloospalý unavený rozmar i tragická zpilost maenady, ano dolů zakřivené, jako do líce vrýpnuté koutky úst věštily něco z bacchické frenesie.

S tou souviselo i úžasné, jako nenabažitelné prodlení její ruky na mých ústech, skončilo tím, že dlaň promáčkla až na rty a tak přinutila mne k políbení aversu své ruky, — jedno z četných překvapení, jichž ukázky stal jsem se účastným už při koncertě.

„Bylo by to všední, nesnesitelně vulgarní, kdybychom si teď říkali jména," zabrousila teď náhle do němčiny, „když známe tak dobře své duše. Myslíte, že mi záleží na tom, že jste inženýr, mně stačí že jste beethovenský nadšenec. Ach, Beethoven! Dnes slyšeli jsme rozmluvu, věřte, svatého anachorety s nejvyššího štítu hory hovořícího do nejnižšího mraku k anděli božímu, o tom, že nechce být ještě přijat do sboru svatých, poněvadž je mu pokání za viny, jichž se nikdy nedopustil, sladší než věčná blaženost."

Šupiny mi padaly s očí, tohle že je její porozumění nesmrtelnému mistru! Bylo mi, jako bych ji měl odprositi. Ještě že jsem křivdil i celému ostatnímu posluchačstvu a snad i oběma umělcům.

„Slečno," povídám „spíš smrti bych se nadál."

Byla to druhá věta, kterou jsem se v hovoru chtěl uplatniti, ale ani tu mi nedala dokončiti.

„A slyšeli jsme echo pastýřovy písně, zmírající v peristylu helenského chrámu," pokračovala bez pomlčky, „zatím co srdce naše tesknilo po dálavách vzdálenějších než pozemská údolí, toužili jsme k nim mezerami mezi sloupy, jimiž svítily dálavy ty, utvořené ze stříbrných oblaků ... náhle se v nich rozžehly červánky —"

Mluvila nejryzejší pražskou němčinou, která vyčtena z knih není dialektem, a já myslel jsem si, má-li tohle všechno sama ze sebe, že je básnířkou.

„To je Beethoven", řekla, „veliký, nesmrtelný, nevystihlý, přístupný jenom čistým srdcím o božím hodu velikonočním. Uchvacuje mne, ale mou pravou láskou je vlastně Chopin: Toho můžeme požívati bez svatokrádeže a beze zpovědi i s hříšnou duší, ano, mně se zdá, že je to vůbec básník hříšných, ovšem hříšníků v kráse hřešících, a při tom tak neštastných, že nikdy už nemohou dosíci úplné blaženosti vyvolených. Poslyšte," řekla a zastavila se.

Na to křehoučkým hláskem zazpívala motiv z Chopinova nocturna, ale tak podivuhodně falešně, že jsem se až usmál.

„O ne, nesmějte se," zahorovala znovu, „víte co je toto nocturno? To je pláč nad hrobem před zasypáním rakve s milenkou, která nikdy nemilovala, ale před samou smrtí úsměvem prozradila, že přece jen měla ráda, ale že nesměla, při čemž proč? proč jenom? navždy zůstane tajemstvím! Tyto hrozné smutky Chopinovy jsou nádherné, ale já nejraději mám ze Chopina místa, jak povídám, hříšná místa, místa — počkejte, kde není nic, než takový měsíc jako tenhle dnes, ale potom už nic víc na světě i bez hvězd v celém všesvětě a pod ním, jenom ještě dvě nahá srdce — rozumíte n a h á! — beze všeho ostatního tělesného, co jim až dosud bránilo, aby nahá splynula, lnou k sobě tak, že jenom žárem z prudkosti tohoto hnutí vzníceným hoří až shoří, nic z nich nezůstane než poslední oharek, ale i ten se promění v popel, zatím co bílý dým z těchto srdcí

na okamžik zatemní tvář měsíce, padá černý popel do propasti věčně! Slyšíte! Věčně! Co v lásce bylo nebeského, to stoupá vzhůru, co pekelného, to klesá dolů na věky a potom už se nemiluje nikdy v celém vesmíru, nebot to byla poslední dvě lidská srdce, jeho a její, která vůbec zbyla, und s' Klavier wird zugemacht und heute nichts mehr gespielt!"

Odmlčela se vyčerpána.

Lhal bych, kdybych řekl, že jsem už kdy co podobného slyšel. Žasl jsem nad tím, kde přišla tato drobná, po mém boku do dřevěné dlažby řetězové lávky vysokými podpatky tupkající bytost k této karakteristicky vystihlé a přece tak bizzarní alegorii.

Měsíc v úplňku svítil opravdu jako pošetilec, jasná nyní noc shodila se sebe košili z mlhy, v níž jsem ji večer viděl přicházeti a ta plynula po řece dolů.

Mlha ležela tak těžce tence na hladině, že se řeka podobala loži s čerstvým běloskvoucím prostěradlem, nebýti zjevného plynutí a portrétu měsíce z pod mlhy prosvítajícího.

V tom se moje družka zastavila, změřila mne svým posměšným pohledem.

„Chcete slyšet Chopina?" rozohnila se moje průvodkyně z nenadání, „jsem uznaně nejlepší chopinistka v Evropě, přede mnou Chopina nikdo tak nehrál, a kdo ví, zda-li on sám! Jste-li hudebník, zažijete večer nezapomenutelný. Pojďte se mnou, musíte jít, dosud není tak pozdě, zahraju vám Chopina, uslyšíte!"

A vzala mne za ruku v lokti tak, jako bych se byl vzpíral . . .

Večer druhého dne zastihl mne tak jak jsem od rychlovlaku přišel, sedícího s taškou v ruce na hromadě pytlů, naházených na velkou pivovarskou chladicí pánev, kterou deset našich kotlářů nýtovalo. Žoky měly k vůli zámeckým tlumiti pekelný halas kladiv.

Ovšem že to bylo marno. Rázy kladiv rozbíjejících žhavé nýty, prostrčené otvory dvou kovových desek, okraji na sebe přilehlých do studena, a sešívajících tak ze železných plátů pánev, podobnou obrovskému mělkému podnosu, slyšel jsem už z předposlední stanice. Jednotlivě.

Tady však v bezprostřední blízkosti splývaly v jediný zvuk, při němž člověku dásně spolu zněly a lebka zvonila, jako kdyby také byla nýtována.

Mně se však v tomto nepřetržitém jekotu kovu, tepaného bez ustání pěti kladivy nesmírně ulevilo.

Konečně, konečně nejsem s to, abych vzpomněl i na jediný jen motiv, včerejšího večera slyšený, ačkoli mne zběsile trýznily po celou cestu z Prahy až sem na pokraj českého světa, jakmile se jen vlak hnul a rytmus kolejnic začal zas dávati takt. Vysvobození moje vypadalo sice tak jako kdybych se byl z deště zachránil skokem do rybníka, ale raději jsem utonul v tomto pekle zvuků, než bych byl déle snášel to nezhostitelné žíhání melodiemi do mozku Beethovenem nahraného.

Slíbeného Chopina jsem díky bohu neslyšel, z důvodů, jimž jsem se tady v infernálním přehlušení všech zvuků dal do smíchu z plna hrdla. Zapomněl jsem však, že tento smích, který mi byl tak — ač v jiném smyslu — úlevou, může být vidět, když ne slyšet.

Vrchní montér, který oproti mladým inženýrům venku na stavbě zaujímá z pravidla, ač nedoznaně superiorní stanovisko, přistoupil ke mně, přiložil vousatá ústa těsně k samému uchu a řval mi do něho, že jsem přece jakž takž slyšel.

„Voni pane inženýr museli včera v Praze diety probít ňáko vesele, když se tady ještě dnes tak smějou; to při večeři uslyším zas čertovinu!"

Pokýval ve smíchu na mne a chtěl zas odejít po svém, ale přiklonil se znova ke mně, dodal s přízvukem i v tom lomozu uplatněným:

„Jen když máme zas aspoň to očko zdrávo!"

A odešel.

Ano, diéty! Těm jsem se právě smál, ale smích platil víc mně samému, než tomu, jak jsem jich pozbyl. Ještě je vidím, byla to nová stokoruna, složená jako právě vyžehlený šáteček. Tak vzaly ji dnes ráno za svítání dva tenké dlouhé prsty z peněženky, již před tím vylovily z nejhlubší mé kapsy, prohledavše napřed všechny ostatní s cynismem, který se dal vysvětliti jenom dlouhým cvikem. Ve svém ohromení dal jsem si to beze všeho líbit. Totiž tu stokorunu bych byl tuze rád aspoň z padesáti procent zachránil.

Jak to vůbec přišlo?!

„A co mi dáš na památku?“ řekla mi zlatobrvá moje družka večera i noci za svítání a položila se mi lokty do náruče a s labužnicky procítěnou frivolností dodala:

„Chopina jsi pravda neslyšel, ale nahá srdce pod měsícem hořící jsi měl, není-liž pravda?“

A její tenké, zlatě ojínělé ruce kmitly se kolem mne, tiskly několikrát do mne, až měly peněženku, a už její prsty držely bankovku vysoko ve vzduchu.

Hmátl jsem z mechanické hamižnosti po ní, ale vykřikla, jako by ji na nože bral:

„Nein, das lässt du mir ganz!“ A prohlédnuvši obnos, volala v extasi:

„To mně zrovna scházelo, abych si koupila Bösendorfera, na vlas ta stokoruna!“ a tančila po pokoji.

Zastavila přede mnou, natáhla ke mně prsty dlaní vzhůru, foukla mi přes ni do tváře na znamení, že papírek zmizel — nebylo také nikde po něm ani stopy.

„Adieu, mein Kind!“ řekla, vtiskla mi v ústa ještě jeden polibek a dodala: „V Rudolfině na shledanou!“ a už jsem stál venku na pavlači starého malostranského domu, v němž bydlela, a zíral jsem na štítek jejích dveří.

„Hermine Kätzchen, Klavier- und Gesanglehrerin“ stálo na něm bílými literami na černém lakování, přetrhanými, buď že sem slunce tak pražívalo, anebo byl nápis tak starý?!

A nebyl tento štítek vůbec jen maskou? Jaká učitelka klavíru a zpěvu, když neměla v celém bytě ani nohy od piana?!

Její Chopin, to byla jenom pohádka, jenom lest. Na místě nokturnem, po němž se toho dne už víc nehraje, posloužila mi delší historkou, vypravovanou už jenom při měsíčku, když už bylo jisto, že se té noci nerozloučíme. Vypravovala, kterak přijela do Prahy jakožto absolvovaná konservatoristka drážďanská — sama byla rozená Polka (!), ale v Praze viděla, že se nic nenaučí, nýbrž že spíš může učit sama. Přišly však zlé časy a zlí lidé, klavír prodali a všecko, hnedle všechno. Měla pravdu, zbylo toho jen tolik, co nejnutněji potřebovala k nynějšímu svému povolání.

Ale spoří prý na nový nástroj, už má tolik a tolik — nu, scházela jí jenom moje stokoruna!

Ostatně kdož ví?! Snad přece nelhala. Byla vůbec neodhadna. Kolik jí asi bylo let?!

Před očima kmitl se mi obraz, když nijaký, tož přece charakteristický, něžná žebra jemnou pletí prosvítající jako lenoch papírem a na nich ňadra Aglaiina, nejspanilejší z Charitek.

Mohla být i osmnáctiletá i třicetiletá, její obličej, který večer před tím nasvědčoval první možnosti, ráno mluvil pro druhou, ale konečně... její Chopin beze slov byl nezapomenutelný. Usnesl jsem se nelitovati ničeho a šel jsem spat.

Montérovi jsem ovšem nevypravoval nic, neboť toto moje vypravování není pro montéry.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Vzývá Allaha,“ chtěl vysvětlovati Martin, avšak skladatel mu dával znamení, aby mlčel. Rychle vyňal z kapsy kus notového papíru a čmáral si na něj melodii muezzinova vyvolávání.

„To bylo hezké,“ zalibovala si paní Vernerová, když Turčín skončil.

„Část mohamedánského mysteria je v tom obsažena,“ dodával literát, na kterého vzývání též působilo novým silným dojmem.

Jenom Špíro s pohrdlivým posunkem pohodil osmahlou žilnatou rukou.

„Eh co, křičí jak křičí, divte se, bláhovci, jakobyste ještě nikdy neviděli vykřikovat blázna!“

Nastával líbezný jarní soumrak, cikády se rozezpívaly v okolních zahradách. Polykarp Martin se zvedl a vyšel před dům, okouzlen obklopující jej lahodou. Dýchal hlubokými doušky rajský vzduch, odtahoval od těla ruce, jakoby rozpínal křídla, která by ho měla vynésti k nadzemským výšinám.

Ale byl odsouzen lpěti na té krásné hroudě zemské, a vzněty jeho vyzněly v tom, že se snažil napodobiti cvrčení cikád.

Když se mu to podařilo, vyvolal z jídelny ostatní, aby šli poslechnout, jak pěkně to umí. Vyšel se podívat za nimi také Spíro, jenž odměnil literáta pochlebnou poznámkou.

„Dobře to umíš, dobře, mladý člověče! Kdybys neměl zrzavé vlasy a kníry, řekl bych, že nejsi Čech, nýbrž cikán. Cikáni také tak dovedou napodobovati všelijaká čistá i nečistá zvířata!"

„A nyní ještě na procházku!" zvolal Martin, a ostatní ochotně vítali jeho návrh. Toliko Špíro dal se do vyzvídání, kam vlastně chtějí jíti a jak dlouho se hodlají zdržeti. Bůh jich chraň, aby šli někam jíst nebo pít, to by byla smrtelná urážka jeho renomovanému hotelu! Jeho hosté nechodí do jiných hostinců a chtějí-li si po večeři ještě vyjíti, vracejí se nejpozději o desáté pěkně domů.

A aby snad se mu přece venku neomeškali, rozhodl se, že půjde s nimi. Ani se nenavečeřel, ubožák, u Spíry obědvávali a večeřívali vždycky až po hostech — vzal do ruky svoji čapku a hůlčičku a přidružil se k jejich společnosti.

Neměli nijakých toulavých úmyslů, tentokráte úplně jim vyhovovalo procházeti se rovnou cestou u přístavu. Moře jim k tomu ukolébavě hlučelo i šumělo s jedné strany, s druhé strany zpívaly ty neúnavné cikády. Teplý, vonný soumrak kladl se na toto neobyčejné jaderské zákoutí, západ bledl za starou tvrzí a na vysoké obloze zajiskřila se prvá hvězda.

Tu a tam ve stavení, hlavně v šerých zdech pevnosti, které za dne se zdály jako zcela opuštěny, objevovala se světélka, tam mezi spoustami starého břečtanu a mezi hejny kavek přebývali také lidé, skorem vesměs mohamedánská chudina ulciňská.

Když procházkou došli až pod příkrou stěnu Ratislavy a když se tam obrátili, vyskočilo proti nim na hradebním hrotu pevnosti nad mořem zelené světlo.

Byl to ulciňský majáček. Svítil stále, bez přerušení, dávaje mimoplujícím loděm svým smaragdovým okem znamení, aby se příliš nepřibližovaly tamním skaliskům a mělčinám.

Na protější straně, ve hradební zdi pode tvrzí, ukázalo se také při samé zemi malé světélko. Když tam došli, shledali, že vychází z nevelikého výklenku, zahraženého latkovou brankou.

„Co to tam je?" překvapeně zeptala se paní Vernerová a pokoušela se opakovati Špírovi tu otázku také srbsky.

„Co to tam je — jen se podívejte," usmál se Spíro, vzal paní Vernerovou za rámě a opatrně, aby jí snad neublížil svou silnou rukou, táhl ji k mřížkám. „Turčíni tam jsou!"

Byly tam dva mohamedánské hroby. Na nich ležela na každém dvě do úhlu o sebe opřená stará prkna asi tak velká, jak velké jsou rakve. Přes prkna rozestřeno bylo po ručníku a po růženci, v hlavách každého hrobu pak byl na kolu bílý fez, ovinutý turbanem. Byly tam také tři hliněné nádoby tvaru římských amfor, naplněné vodou, a svícen, ve kterém byla rozžehnuta svíce. Několik drobných mincí leželo vedle rakví.

Všichni udiveně pohlíželi dovnitř, a Špíro vykládal. Jsou to prý hroby dvou mohamedánských světců, památka z dávných dob, kdy Turčíni byli v Ulcini ještě všemohoucími pány. Nová světská vrchnost šetřila náboženského citu přemožených a ponechala jim tam v pokoji obou těch hrobův, ačkoli jsou takořka na veřejné cestě. On by toho netrpěl, poněvadž v jeho očích žádný Turčín nebyl dobrým člověkem. Měl o svých moslimských sousedech nadmíru nepříznivé mínění.

„A proč jim sem dávají tu vodu a ručníky?" vyptávala se mladá paní.

„Protože jsou Turčíni blázni, pomámení lidé. Domnívají se, že ti dva chlapi časně ráno vstanou a budou si omývati svoji starou špínu. A peníze jim tam také dávají, aby si za ně koupili černou kávu — ještě čibuk by jim tam měli dát a ženu, vlastně dvě, aby se o ni nepoprali."

Za toho položertovného, polovážného, celkem však svrchovaně profanního výkladu paní Vernerová uchopila ruku vedle ní stojícího muže a silně ji stiskla, jakoby tím chtěla naznačiti, co všechno ten starý Špíro mluví.

Stisknutí to bylo něžně, vroucně opětováno, měla dojem, že zároveň promluvilo k jejímu srdci.

Vzhlédla tím směrem a zděšeně pustila ruku a uskočila stranou.

To nestál vedle ní její muž Jan Verner, jak se domnívala, to byl náš málomluvný malíř! Vida, že jest všecka ohromena hrůzou nad svým omylem, byl také nadmíru rozrušen, a srdce mu až hlasitě tlouklo.

Dobře, že bylo již skoro docela tma a že nebylo viděti do jeho zbledlého obličeje a zvláště do jeho zanícených očí. Uleknutí panino vykládali si všichni jako neškodnou bázeň a výpravu k hrobům mohamedánských světců zakončili žertováním a smíchem.

Martin na další procházce vykládal, že sama jediná tato ulciňská podrobnost mu dokonale stačí, aby z ní stvořil nanejvýše působivou novellu. Přibásní k tomu nějaký exotický děj, fešnou Ulciňanku, třebas také některého černocha, a pražští kollegové literáti se podívají, co všechno Polykarp Martin umí.

Rovněž Jan Verner dal v mysli své vznikati představám úchvatného operního jednání, které se bude odehrávati před takovými mohamedánskými hroby. Libretto si napíše sám, nebude potřebovati ani Martina, ani kteréhokoli jiného literáta, neboť nikdo by nedovedl vyjádřiti to, co skladatel cítil. Harmonické, vážné tóny zněly mu při tom hlavou. A jaké závidění hodné prostředí! Může býti něco velikolepějšího, než ty dva tajemné hroby na samém břehu slunného mořského zálivu, pod tou skvělou, vítěznou oblohou, v patě starého, břečtanem obrůstajícího ohromného hradu?

Pokračováoí.

ČESKÝ ŽIVOT.

TŘI AKTOVKY KARLA ŠÍPKA. Věčný rozpor mezi požadavky kritiky a vkusem, řekněme spravedlivěji, zálibou obecenstva, asi opět při těchto třech pracích Šípkových „Klavír“, „Vlasy“ a „Z lásky otcovské“, (jež provedeny 11. dubna na Vinohradské scéně), přijde k slovu. Mně jest úsilí autorovo, přinésti českému divadelnímu obecenstvu stravu jemu (aspoň 90%) přiměřenou a zdravou, sympatické. Žádné cizoložství, při němž by klamaný manžel jevil se jako trestuhodný hlupák — nejvýš záliba manželky ve starém klavíru, na nějž hrát chodí k příteli manželovu choť, když nemusikální manžel doma piano nemůže snésti (Klavír). A kde se objeví nová generace, hlásající moderní zásady volné lásky, autor je paralysuje tím, že děvče, které dává přednost mateřství i mimo manželství před staropanenstvím bez lásky, vdá se ještě rádo za prvního ženicha, jenž je trochu lepší než naskytnuvší se partie docela lysá, jen když má aspoň trochu vlasů, při čemž se odhalí trošinku záclona ze zákulisí manželského, aby divák, jenž dosud neuvázl v těchto osidlech, seznal, že to všecko není tak růžové (Vlasy). Třetí pak veselohra toho večera, zpracována oblíbeným humoristickým spisovatelem českým K. Šípkem, dle francouzského sujetu (E. Labiche) předvádí otce, jenž chtěje seznati předmět dceřiny lásky, mladého hraběte, vstoupí k němu za sluhu, při čemž sice vidí, že bujný šlechtic není bez liaison (přijde domů s herečkou popít vína), ale dceru jeho že opravdu miluje. Při tom se starý tatík zamiluje do herečky sám a tak jsou spokojeni všichni.

Byl to veselý večer — „neřešil“ sice žádný z těch kusů nové ideje, co napořád žádá jistá kritika vyspělá z nedávno vyčtených esthetik a historií literatury, ale pobavil. Na jeviště postavena tu řada figurek životných, as pět šest jich vystoupí na jevišti, takže i malé ochotnické společnůstky budou moci sehráti práce ty svému obecenstvu. Jsou to postavičky a děje možné, ba pravděpodobné, s množstvím žertovných scen a vtipných kousavostí, jež dobře tnou ve směru, kam namířeny, aniž koho zabolí trvaleji. Skromný, jak jej známe, autor nevydává jich za víc, nežli jsou, prvý za „žert o jednom dějství“, druhý za „rodinný obrázek“, při třetím upřímně se přiznává k převzatému od jinud sujetu.

Takové práce herci, zvláště charakterní, rádi hrají. Dává jim příležitost, aby přemíru rozmaru vylili na obecenstvo ve vděčných svých rolích, souhra jde od ruky (v režii pracovali tentokráte případně K. Faltys, A. Jiříkovský a Václav Štech) a obecenstvo se od srdce směje a tleská. Za nepřítomného autora po druhé aktovce poděkoval se obecenstvu za vlídné přijetí prací režisér kusu.

Z hereckých sil vinohradského souboru líbila se v „Klavíru“ mladá klavírová cizoložnice sl. Kučerova, a ze života odkoukaný tatínek dcerušky, jež má talent k opeře, p. Zatiranda, co „František Samojed, hraběcí hamsterfeldský vrchní revident ve výslužbě“, po němž má dcera Olivie svůj fenomenální soprán do Micaely z Carmen. Ve „Vlasech“ pobavil fraškovým, ale jemným tonováním advokát pana Jiřikovského, jeho dcera volných názorů paní Májové a konečně Barbora pí. Ptákové, výlupek známých nectností kuchyňských. V poslední aktovce pí Hessová-Guthová nenuceným podáním své herečky Mandolíny a p. Hlavatý v roli sluhy hraběcího na sebe výhodně upozornili (p. Hlavatý zvláště pravdivě sehrál procítání z dřímoty).

Aktovky budou ovšem hojně hrány po venkově, kde milují ještě tento přirozený starý humor český, jenž, jak se zdá, již vymírá. Dr. P.

MARIE VIKTORIE. (Hra o 4 dějstvích. Napsal Edmond Guirand. Přeložil Otakar Popelka. Režisér Gustav Schmoranz.) Divadelní kus, skytající vděčnější a napínavější podívanou, než vyhlášený program kteréhokoliv kinematografu. Nevím, nepamatuji se, že by bylo Národní divadlo uvedlo na scénu hru, jež by se bohatstvím efektů rovnala „Marii Viktorii“. Všechno možné, co je v kuchyni dramatického kuchtíka, má tu svoje zastoupení. Hra začíná idylkou, v nádherném parku, před šlechtickým palácem, obrátkou uvede diváka do revolučního vězení, jež má v nejednom směru originální rys. Není to především vězení, na jaké jsme ve skutečnosti a v di-

vadle zvyklí — je to bývalý klášter, se všemi svými skutečně roztomilými půvaby. Není pochyby, že tu čeká na diváka různé překvapení. V rozlehlých prostorách baví se i trudí pestrá, zajímavá společnost. Revoluce lovila po tuctech a nevěděla už, kam s vězni. Hodil se jí znamenitě rozlehlý klášter, a aby neměla zbytečnou starost, denně sáhla do skupiny a nějakou hromádku klášterních vězňů poslala na popraviště.

Není nikterak nouze o vděčnou podívanou. Scéna činí dojem kaleidoskopu. Obrázek se mění každou chvilku. Autor jakoby měl obavu, aby mu posluchač na sedadle nepodřimoval. Teď se bavíš pohledem na vzácnou společnost vězňů z kavalírských vrstev, a opravdu v úžase sleduješ její bezstarostný, s náležitým cynismem nasuggerovaný klid. Nikdo z těch vznešených duševních siláků neví ani dne, ba ani hodiny, která ho povolá z tohoto světa. Všichni vědí, že mohou každou chvíli nastoupiti cestu na popraviště, ale nejsou tím ani do té míry vzrušeni, do jaké bývali v pravidelných dobách před delší cestou. Rozumí se samo sebou, že i tu najde se malá dušička, jež tetelí se hrůzou při pomyšlení na to, co se stane následující chvíle. Ale tím jenom autor sesiluje dojem své scény, která má nepopíratelně silný a neselhávající divadelní účin. Najednou pohne autor nástrojkem, a nastraží výjev, při němž div vlasy hrůzou nevstávají. Do vězení vplížil se špehoun, naivní a neopatrný až k neuvěření. Následuje podívaná skutečně nervy trhající. Špehoun, jenž nás dráždil svou škodolibě vysměvavou tváří (pan Merhaut provedl tento kousek znamenitě) neujde ovšem a k nemalému zadostiučinění vzrušeného diváka zaslouženému trestu.

Autor, myslím, že by psal s pronikavým úspěchem texty pro kinematograf. Kdyby slova nebylo na jevišti promluveno, nikoho by snad nebylo, kdo by nevěděl, oč se jedná. O tom není nejmenší pochybnosti, že autor je mistrem ve vymýšlení a v kombinování nejraffinovanějších effektů. Korunou jejich je úklad, jemuž padne za obět mladá a krásná ovšem paní. Poskytla pohostinství kavalírovi, jenž i svou minulostí i svými názory skvěl se po zásluze na předním místě revolučního indexu. Manžel právě odjel na delší cestu, aby hájil ohroženého svého otce, a sotva že dozněl rachot kočáru, v němž se vzdaloval, přepadla revoluce zámek a krásnou paní i jejího hosta internovala v klášteře. To, co následuje, je spíš cynismem než dramaticky vyvozeným aktem. Proto není také možno, aby scéna dojala a uchvátila, třeba byla mistrovsky nastrojena. Aristokratka i její host, dávný její ctitel, nenalezli slitování u revolučního soudu — zítra půjdou spolu v jednu hodinu a snad i v jedné káře pod guilotinu. To, oč kavalír léta marně usiloval, podařilo se mu konečně ve chvíli, kdy žena myslela víc na svou poslední hodinku, než na svou ženskou hrdost.

Hra má v sobě cosi zvláštního. Řeklo-li se před chvílí a, řekne se v následujícím okamžiku b. Na scéně byl uškrcen špehoun. Jeho vrah přijme s povděkem nabídku soudruha, že čin vezme na sebe. Ale v zápětí poznáme, že se tu jednalo a mluvilo do větru. Proč vůbec dochází k vraždě této? Mohla by zcela dobře odpadnouti — celý výjev by mohl býti vynechán, a mám za to, že by se hře jenom posloužilo. V proměně dojde totiž k velkolepému obratu. V této hře jsou vůbec změny grandiosní. Revoluce obrátila kartu, zabila svého pohlavára, a zahájen jiný kurs. Následkem toho dostali i klášterní vězňové svobodu. Klášter opustila i naše hrdinka — ale už ne jako věrná, čistá manželka. Toho pádným dokladem je akt následující, kde se s ní shledáváme jako s modistkou Marií Viktorií a maminkou roztomilého synáčka.

Tím není ovšem rejstřík silných divadelních otřesů a překvapení ani z daleka vyčerpán. Správně vzato — všechno, co předcházelo, je vlastně úvodem k tomu, co se nyní odehraje. Řekne se, že ve hře je málo poesie. Můj Bože — kde by se ubožka mohla uchytiti? Autor posadí nás do automobilu a veze nás rychlostí stodvaceti kilometrů za hodinu. Všechno jen se jen kmitne před našima očima — tady hora, tam řeka, zde vesnice, tamhle už město. V divadelní hře manžel, jenž odjede, musí se vrátit, třeba se o něm tvrdilo, že už je dávno mrtev. Vrátil se ovšem i muž Marie Viktorie a přišel, bohužel, ve chvíli velmi neblahou. Ještě se chudák ani nevzpamatoval z hrozného překvapení, když nalezl po boku své milované ženušky hezounkého chlapečka, a už ho odvádějí do vězení. Ve hře této jako o velké bouřce následují vždycky nejmíň dva hromy za sebou. Proti konsulovi sosnován atentát svůdcem Marie Viktorie, a poněvadž autor si nemohl odepříti ještě jeden napínavý akt, je v podezření tohoto činu přeubohý manžel. Následuje parádní porotní přelíčení, pamětihodné tím, že v něm vlastní žena funguje jako obhájce svého muže, jenž zarputile mlčí. Na štěstí v hodině dvanácté objeví se vlastní strůjce atentátu, jenž emfaticky prohlásí, že on je vinníkem a kus uzavře výstřelem, proti sobě namířeným.

Mám za to, že kusy rázu Marie Viktorie by mohly kinematografům zasaditi smrtelnou ránu. Lidé se hrnuli na „Jiného člověka“, hrnou se na „Quo vadis“ — jsem žádostiv, pohrnou-li se také do Národního divadla na Marii Viktorii, která může dát oběma těmto magnetům padesát napřed!

Režie v kuse koná pro vděčnou podívanou publika pravé divy. Scéna klášterního vězení a scéna soudní jsou pravé kabinetní kousky režisérského umění, na nichž si může ředitel p. Gustav Schmoranz zakládati. Báječně obratně se zřetelem k situaci je řešen akt třetí, představující vnitřek krámu modistky Marie Viktorie. Úspěch měla paní Marie Laudová jako představitelka titulní role, kterou sice tradovala v sentimentální tóze, ale za to velice sympaticky. Výborný byl p. Jan Vávra v roli zahradníka a současně žalářníka. Ve hře je řada episodních rolí, které napadly. Vedle paní Laudové a p. Vávry byli to zejména pp. Matějovský, Želenský, Hurt, Hašler, Deyl a Boleška, kterýmž se podařilo ze hry vyloupnouti pravé jádro. V malé roličce upozornila na sebe pí Nasková, v úvodě hry sl. Červená a p. Mušek. J. H.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 18. dubna 1913. ČÍSLO 30.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 31.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Ze starých pamětníků vlastějovských jenom nejstarší, Skřivan „na domě", znal bábinku Matoušovou ještě z těch dob, kdy se i na ledě zahřát dovedla, kdy měla vlasy černé jako oumysly zlého člověka, líce červené jako vlčí mák a ruce měkké jako obláčky na modrém jarním nebi. Skřivanovi říkali „na domě" na rozdíl od syna jeho Skřivana „panskodomského", jemuž také Skřivánek přezdívali; ten měl na starosti své hlavy také už šedivící blahobyt těch, kdož do Vlastějova za obchodem přijížděli, jsouce valnou většinou jiné víry a jiného jazyka než Vlastějovští usedlíci, jakož i útulné večery vlastějovských svobodomyslníků, řídícího, lékárníka Mastičky, kupce Šercla, hospodáře Krajíčka, kováře Perlíka i četných jiných, ne tak svobodné mysli jako dobrého piva dychtivých, — zkrátka, měl hospodu řečenou Panský dům. Dávno té vší lahodě bábinčině bylo ne proto, že na Skřivana na domě už mech se nachytal jako na kamení starého Bergpurku nad Vlastějovem, ale že sama bábinka už mnoho, mnoho velkých pátků pamatovala. Pomalu už na cestu všech lidí se chystala kdyžtě jí bylo málem sedmdesát osm let, třeba že byla ještě dost otáčivá, jako čamrda na dřevíčku, ovšem už taková, která se dootáčí a vrtí nedost pravidelně.

„Tu jsem znal, bábinku," dotvrzoval starý Skřivan, „ještě když ve Vídni sloužila." Říkal „bábinka", jako se takto ve Vlastějově všecky výměnkářky jmenovaly; at byly staré nebo mladé, babičky či nikoli a křestních jmen jakýchkoli.

Jest problémem dosud nerozřešeným, dlužno-li „bábinku" psáti s malým nebo velkým písmenem počátečným. Vlastějovské záznamy městské, kdykoli o bábinkách je řeč, píší promiscue; my tedy také.

Tehdoba posílali otcové i zámožní své dcerky nikoli do institutů a pensionů drážďanských nebo švýcarských, když domovina nestačila na jejich učení, anobrž do Prahy nebo častěji do Vídně, na tvrdou, těžkou službu. Panny vracely se s mozolnýma rukama a neohebným jazykem, ale za to někdy bez panenství. Přes to, že otec Matouš hospodář nikoli chudý byl a v punčochách dlouhých i objemných své manželky mnohý tvrdý dolar choval v zásuvkách starého černého prádelníku, přece mladá Nána musila do toho vídeňského světa, jak kázal vlastějovský mrav. A z těch dob tedy zachovala se jediná episoda z jejího zlatého mláda, všecko ostatní byly dohady víc nebo míň, nebot ona sama nikdy o starých dobách nemluvila. Nač taky? Snad sama na to všecko už zapomněla nebo nebylo nic, docela nic v jejím životě, co by se bylo odchylovalo od života všech těch, které byly jí družkami a všech těch, které přišly po ní a žijí tak, jak žila ona?

„Psávala domů, že se jí stýská," vypravoval Skřivan, když se k tomu příležitost nahodila, „ale starý Matouš, nic. At prý holka se učí. Jezdil jsem tam se lnem, už tomu bude přes šedesát let, ba skoro sedmdesát, a tak jsem ji navštívil. Takový veliký dům to byl, že by se nám tady ani na rynk nevešel. Jistě byl vyšší, než naše kostelní věž a já sám jsem tam bloudil po několika schodech a dvorech a dvorečkách . . . až najednou proti mně vzhůru nějaká holka jde s putnou vody na zádech. Nevšiml jsem si valně, protože na schodech bylo přítmí, ale když přišla blíž, chci se ptát po Náně Matoušové a vzpomínám, jak to říct po německu. V tom ta holka vykřikne a s putnou začne se potácet, ještě že jsem ji zachytil. Nohy se jí chvěly,

klekla a putnu opřela o schod. A dala se vám do pláče, jakživ jsem to neviděl. „Strejče, střejče!“ volala pořád . . . Byla to Nána Matoušová, hned jsem ji nepoznal jak byla ňáká taková skleslá. Cizina jí nesloužila. Inu, kde sosna vyroste, tam i ona krásná. Půl třetího roku nikoho od nás neviděla, nevyšla z těch ulic, povídala, že kdyby aspoň v těch zahradách, co tam mají, trochu obilíčka rostlo. A jen domů, jen domů, — nechtěla jináč, nežli že jsem ji musil vzít na vůz a přivézt do Vlastějova. Starý, když ji pak viděl, jak sešpatněla, mlčel a nechal ji už doma. Od těch dob, co vím, ona z Vlastějova, jenom snad jednou, na promoci svého synovce, co mu pomáhala studovat, ostatně tak říkajíc ani na krok. Inu ano, otcovské zemi odumři, ale neodcházej.“

Ovšem, tenkráte děvečky služebné nebyly ještě organisovány, neodebíraly ani „Právo utlačovaných“ ani „Svatý Meč“ a v neděli odpoledne, když páni chodili na Kahlenberg nebo do Prátru se veselit a boží přírodu obdivovat, Nána Matoušova spravovala svoje sukničky, punčochy podplétala a košilky si záplatovala a jenom v těch okamžicích volněji zaletěla mladou myslí do vlastějovských končin, procházela se v zámku, po lukách souseda Bolešky, děda nynějšího hospodáře, táhnoucích se podél řeky Vlastenky až k vesnici Vystrčilce, na starý hrad Bergpurk a slyšela v duchu, jak tam jásají skřivani a sviští vlaštovky.

Kdežto jinde taková košilka děravá mnoho neštěstí způsobiti může, tady zachránila její nevinnost a nic se nepřihodilo té dívce, červenolící a černovlasé, sedící v tmavé kuchyni s vyhlídkou do mrtvého, vídeňského dvora, tak že otec se lekl toho náhlého přechodu a té hubené tváře, rozteskněné.

Snad z těch vídeňských dob zůstala jí ta divokost v práci, a to bylo jistě to nejkrásnější, co z Vídně si přivezla. Ten cizí jazyk —? Co s ním tady, kde mluvili po německu jenom pan baron Tramtadádi, paní baronka, baronessa a slečna Leon, když na léto sem někdy přijížděli na pár neděl? Však také brzo zapoměla na svoji vyšší kulturu a její řeč zněla pak zase tak jadrně jako před tím.

A pak, co bylo? Život, zdálo se, plynul stejně všem Vlastějovským, jichž spasení je v práci víc a ve vědění méně. Straka ze kře a tři v keř, sotva jedna práce odbyta, jedna obtíž překonána, už jiné čekaly tak, jako čekají vždycky. A tenkrát Vlastějovským stačilo obdělávat malé jejich lány, seno sekat, hnůj navážet a se strachem klidit. Dnes arci už pan řídící odebírá Národní Listy, pan farář Čecha a lékárník Mastička Národní Politiku a je docela jinak. Nad Vlastějovem slunce osvěty vesele svítí. Ale ještě pořád jakoby zmámeny a zlomeny stářím stojí a hroutí se domky vlastějovské, tulíce se kolem dvou největších na dvou stranách náměstí, Svačinových, na straně jedné, Karáskových, na straně druhé. Obě tyto budovy ctihodné trčí nad ostatními jako kolozuby staré báby. Dohromady žádný román nekouká ze žádného z nich, ba ani novella, leda jen obrázky do rodinného časopisu.

Jen občas zaduje vítr, jakoby odkudsi od dalekých hor pohraničných, studený a prudký, a pak zas na dlouhou dobu je ticho v kraji, kde neznají ani tajfunu, ani výbuchů sopečných nebo sněhových bouří, o nichž zvídají jenom z novin svrchu uvedených, od těch dob co dobrodiní tisku zaváží se až sem jednou denně poštovním povozem z města půldruhé hodiny vzdáleného, nejbližší stanice železniční, po cestách do kopce nahoru a s kopce dolů. Co už se na to nanadávala stará Bureška, rozdávající to dobrodiní často obráceně, panu faráři Národní a panu řídícímu Tagblatt, kdežto žid Kraus dostal Čecha, stará Bureška, která nevědouc jak a kterak, stala se nejmilejší osobou bábinky Matoušové, ze všech osob vlastějovských, s nimiž bábinka pěstovala styky společenské snad do svých osmasedmdesátých let vůbec, a od těch dob, co čekala určité zprávy jak a co a kdy, zejména . . .

Byl den srpnový. Všední, tichý, jakých tady přes tři sta do roka. Neděle nebo svátek, kdy zelenářka Prudička aspoň v létě překládá svůj plodinový stan z průjezdu u Kumpoštů, u nichž má kam v noci hlavu skládá, před dům na náměstí, na prkno na dvou důkladných dřevěných kozách položené, patří pro tento skutek ke dnům hlučným a slavnostním, jež přetrumfne jenom božítělový průvod; tichý jde Vlastějovem hlas, že o průvodě tomto dobrý pastýř vlastějovského stáda monstrancí zvláště žehná do okna, ve kterém mladá a řešná paní kupcová Šerclová u okna za záclonou vykukujíc zbožné modlitby pánu Bohu k nebesům posýlá. Zejména však, když v dobách

úrody ovocné zastaví naproti košatinka překupníka Štandery z onoho sousedního města, půldruhé hodiny vzdáleného a ležícího v kraji ovocném; Vlastějovští sami ovoce nepěstují, protože kdysi, když začali, mladé stromky ožraly jim kozy, nikoli dřevěné, nýbrž skutečné, rohaté, živitelky zdejších tkalců. Tenkrát Prudička mluvíc bez ohrádky nepovídá pod kloboučkem, co sobě myslí o svém konkurentu. Břinká špičatým svým jazykem jako na měděnici, místo meče ho užívajíc. Standera, který vedle pěkného ovoce ze svého rovinného kraje také ústa s sebou přivezl, má rovněž řeč na dlouhém topůrku a platí hotovými. To se tak opakuje co neděli a přispívá k hlučnějšímu rázu Vlastějova. — — —

Pokračování.

VZÁCNÁ NÁVŠTĚVA.

Přišla ke mně na návštěvu,
objala mne teplou ručkou,
do očí se zadívala
hluboce.

Dívala se jako někdo,
jenž se plavil za oceán,
kde žil dlouho, dlouho, dlouho,
bez přátel.

Když se vrátil, nepoznává
svojich drahých, ani oni
nejbližšího svého poznat
nemohou.

Tak se dívala mi v oči
návštěva má nečekaná,
až jsem poznala přec — sebe,
Dětství své!

Děvčátko mi vyskočilo
na klín a mne za krk chytlo,
jak jsem dělávala otci,
mamince.

Do vlasů mi ručkou vjelo,
hladilo mne po mé tváři, —
vrátila se mého žití
Pohádka! — — —

Oživují draci, víly,
bývalé mé přítelkyně,
hastrman se zas tak šklebí
pitvorně.

Stuartka zas smutná, bílá,
bojovná též Orleánská
vyzývají dětské srdce
k účasti . , .

Nad knihu se opět chýlím . . .
Nad obrázky, rytinami
copatých a pudrovaných
panáčků . . .

Nade mnou pak usměvavý
dědeček se něžně sklání,
dobrácky mně vysvětluje
minulost . . .

Lidé v knize, — nade knihou
hlavička má zadumaná, —
nade mnou pak milý, sladký
dědeček . . .

Jaký obraz! Jak čas letí!
Jedna generace druhou
a ta druhá třetí, čtvrtou
vystřídá . . .

Nežli myslí proletěly
všechny dojmy mého mládí, —
zmizel host můj, moje milé,
děvčátko . . .

Jak mi prchlo? Jak jen prchlo?
Ohlížím se, zda mi něco
nenechalo přece aspoň
památkou . . .

Nalézám už! — Velké slzy!!
Na neshledanou mi praví . . .
Pláči marně: Vrat se, žití
Pohádko!

MARYŠA B. ŠÁRECKÁ.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Jenom Zikmund Tetiva v té chvíli nepomýšlel ani sebe méně na svoje umění. Byl hluboce zmaten, nevěděl určitě, co se s ním událo. Zažil nejblaženější chvilky, vlastně jenom vteřiny, okamžiky ve svém životě, nejsladší štěstí kratičce se ho dotklo, ale dále nepoznával, neviděl ničeho, tma rozkládala se před jeho očima.

Byl to opravdu trapný omyl paní Vernerové, že tak zděšeně pustila jeho ruku, jakoby ji byl had uštknul, a že tak bázlivě uskočila? Byl-li to omyl, proč se ho tolik bála? Což stisknutí jeho ruky nemohlo v ní vzbuditi nic lepšího, než zděšení a hrůzu?

Podobné zmatené myšlenky znepokojovaly také mladou paní a ztrpčily jí prvou krásnou ulciňskou noc.

XX.

Dlouhé dny měsíce června, hýřícího teplem a záplavami slunečního zlata. Období květů změnilo se v období uzrávání. Nastávaly obilní žně na úrodných polích roviny ulciňské, která opět rychle byla připravována pro novou sadbu a setbu. Dozrály všechny moruše a třešně, uzrály meruňky, a co nevidět trhati se budou veliké, nejranněji zralé fíky petrovače. Pazar ulciňský až tonul v kupách nejrozmanitější zeleniny. Májové pestré květy ustupovaly neméně živým květům a plodům nadcházejícího léta.

Stráně kolem Ulcině, ponechané vůli deštů, větrů a slunce, voněly v parnu dechem rozkvétající myrty a bujných ostružin s velkými růžovými květy. Na nízkých dubech objevovaly se hojné ostnaté žaludy mezi drobnými, rovněž ostnatými listy. Keře pistacií, bobkových keřův a všelijaká rostoucí směs naplňovala zvůkol Ulcině každé místo, kam nezasáhla ruka lidská do té doby motykou a rýčem. A všechna ta rostoucí, kvetoucí a vonící houští zachvívala se podivuhodným životem.

Na stromech a křovinách, na plochách šedého kamení pohodlně se vyhřívali hadi rozličné velikosti a barev. Spouštěli se s větve na větev a s větve na zem jako živé kusy provazů, někdy syčíce odporem nebo bázní. Po zemi v trávě, v rozpuklinách skal a mezi kamením mrštně pobíhalo na sta ještěrek, pouze největší z nich, zelené jako mladé listí právě rozkvetlého kaštanu, pohybovaly se krotce a líně. Chvílemi se zastavovaly, nadzvedaly hlavu a pozorovaly, co se děje vůkol.

A v té směsici rostlin a plazův ustavičně šramotily nepokojné, sem tam lezoucí želvy. Prozrazovaly se již z daleka šelestícím pohybem vysokých trav a nízkých keřů, kterými prolézaly, nebo zvláštními hýkavými zvuky zamilovaných samečků. Kdekoli se ozvaly ty zvuky, tam jistě byl párek, pějící své písně lásky a nedávající se vyrušovati ani ještěrčí havětí, ani odporným smýkáním a syčením hadů, ani bzukotem a neposedným ruchem podivného hmyzu, nevídaného v našich chladných krajinách.

V této divoké, vesměs krásné, někdy však přece obávané přírodě toulali se občas naši mladí Pražané a dávali se kolébati a pak unášeti dojmy, které tak snadno vznikaly v těchto odlehlých slunných končinách. Neobyčejná příroda, neobyčejné podnebí a zvláště nádhera blízkého moře činila ty dojmy tím mocnějšími a přístupnějšími. Sladká nestarostnost úplně je ovládla tak, že ani nepomýšleli na návrat, ani téměř nevzpomínali na domov, který jakoby se jim všem znenáhla odcizoval, nevyjímajíc ani mladé choti skladatelovy, jíž přece z počátku velice se stýskalo po milé, opuštěné mamince.

Paní Vernerová byla ve styku se svými rodiči ustavičným dopisováním, ale mnohé zprávy z pražského domova nezajímaly ji tak, jako kdyby jí byly došly za jiných okolností. Ovšem byly to zprávy skorem vesměs všední, nedůležité, nevýznamné, nicméně mladá paní tak snažně si jich na mamince a tatínkovi vyprošovala před svým odjezdem.

„Prosím vás, pište mi hodně často, možno-li každý den a o všem, co je u vás nového, co děláte, kam chodíte, kdo vás navštěvuje, co kdy máte k obědu a k večeři dobrého, a tak dále, a tak dále, mne bude každá zprávička nadmíru zajímat.“

Psala jí tedy denně paní máti a pan Alexandr Zápotocký obyčejně připisoval stránku nebo aspoň několik slov pozdravu. Psáti obšírné dopisy ho již unavovalo. Nevěděl co jiného psáti než o svém stavitelském povolání, které čím dále přináší více nesnází a starostí. Jednou tedy si postěžoval na úřední obtíže, podruhé na vzrůstající drahotu stavebních hmot, po třetí na dělníky, řemeslníky a nejvíce na políry. Měl neštěstí, kolik polírů v posledních letech přijal na své stavby, tolik jich bylo chlapů oddaných pití. At starý, at mladý, každý byl nespolehlivý ochmelka. Gratuloval Vernerovi, že není stavitelem, stokrát lepší jest dělati noty nežli stavěti domy, k notám nepotřebuje ani stále stávkujících zedníkův ani stále opilých polírů.

Paní Zápotocká naproti tomu psávala tónem mnohem veselejším, aby dcerušku svoji povyrazila, domnívala se, že se jí Bůh ví jak stýská. Vyličovala rozmarným způsobem svoje drobné starosti a noviny, jednou, že si koupila takovou a takovou bluzku, podruhé, že se jim připálil tatínkův oblíbený nákyp a zač jsou nyní v Praze vajíčka a kuřátka. Jindy zase, jak se sešla se známými, kteří se s ohromným zájmem vyptávali na ni, paní Vernerovou, a kdy prý se vrátí. A jako nejdůležitější zvěst bylo oznámení, že služka Julie jí podala demissi.

Nechce se jí na letní byt z Prahy, kde má milence. Má prý venkova, zlatého venkova až po krk za všech těch devatenáct let, co tam byla u rodičů, a teď chce užíti velikého města, když se tam konečně dostala. Přijala službu u protějších hokynářů, ve kterých vždycky bylo tolik pýchy a kde arci může býti bez starostí, že by panička chtěla na letní byt, když musí býti celý den v krámě.

Mladá paní Vernerová psávala také každý den, někdy dlouhý nebo kratší dopis, někdy aspoň pohledový lístek, na který pak všichni se podpisovali a kam před svůj podpis Polykarp Martin připojoval pravidelně žertovné rýmy, z nichž starostlivá máti nejbezpečněji poznávala, že se těm dětem, jak všechny důvěrně nazývala, dobře daří. Paní Vernerová psávala o výletech, které podnikali, o kráse, která je tam všude překvapovala, o Turcích a Albáncích, o cikánech a černoších, o zakuklených bulách albánských, o Špírovi, jak o ně pečuje a jak upřímně s ním se spřátelili.

O dobrém srdci Špírovu dovedla by vypravovati nesčíslné legendy. Již záhy poznala netoliko ona, nýbrž i všecka ostatní společnost, že má Špíro v prsou nikoli kus neohlazeného kamene, nýbrž kus zlata.

Žádný hotelier nemohl se starati o své hosty otcovštěji, než se staral on. Dbal o ně tím více, poněvadž v nich viděl ještě nerozumné, snadno chybující nebo nebezpečí v šanc vydané děti, a proto pokládal tím více za svou povinnost, aby s nich nespouštěl očí, když byli puštěni s dozoru svých tatínkův a maminek.

Někdy, měl-li kdy, Špíro chodíval také s nimi. Tak hned druhý nebo třetí den, když přibyli do Ulcině, provedl je starým hradem. Vedl je tam malou brankou nad zálivem a ukazoval prastaré, dosud zavěšené jedny dubové veřeje, pobité železem a obrovskými hřeby. Upozorňoval na jednom rohu hradeb nad mořem na vytesaný kamenný znak, představující orla se spuštěnými křídly, památka to z doby mezi rokem 1170 až 1423, kdy Ulciň měl srbskou vládu. Dovedl je pak k zajímavým zbytkům křestanského a pak tureckého chrámu a naznačoval z trosek, kde byl mramorový práh a kde zajisté nádherný oltář. Upozorňoval na tu neb onu zajímavou vlastnost polozbořené pevnosti, na dvě dosud dosti zachované prachárny, na starodávné studně v domovních síních, z nichž dosud některé se zachovaly ve své původnosti. Ještě nyní za deštů zachycují se střech stékající vodu, a chudé ženy, obývající tyto rozvaliny, užívají jí ku praní. Dvě studny s vodou pramenitou měla tvrz na druhé, severní straně. Ukazoval též, kde za nejslavnější srbské doby stála vynikající budova, za vlády Balšičů byla tam dokonce i mincovna, a rozumí se, že za všech panství také důkladné vězení.

Na otázky Martinovy dal se do stručného vysvětlení ulciňské historie a slíbil, že jim o tom opatří věrohodnější knihu, než jest jeho prostá hlava, která vždycky vážila více z tradice než-li ze psaného slova. Ulciň prý původně měl jméno Colchinium, protože jej založili vystěhovalci, opustivší Kolchidu. Ve druhém století před Kristem ovládli jej Římané, v jichž moci byl nejdéle. Na samém počátku jedenáctého století dobýval Ulcině také řecký car Samuel, načež roku 1170 padl do rukou Srbů. Po nich přišli Benátčané, po

těch za sto padesát let opět Turci a teď, před necelými třicíti pěti lety, totiž dne 17. ledna 1878 dobyli ho Černohorci. Byl sice na neblahém pro Slovany kongressu berlínském vrácen sultánovi, avšak již roku 1880 nadobro byl spojen s Černou Horou.

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK.

Pokračování.

V. SUVERÉN A LID.

Selamlik . . .

Mnozí lidé navštěvují Řím, aby viděli papeže a mnozí zavítají do Cařihradu, aby spatřili sultána. Skoro je snazší tohoto shlédnouti, přes to, že mnoho se psalo od jakživa o jeho nepřístupnosti, jak žije uzavřený, samotářský život ve svém paláci, ubohý vězeň svého státu, loutka svých státníků a evropských velmocí, nemocný muž na Bosporu.

Třeba protestovati především proti nepochopitelné snaze turistů spatřiti sultána, jakoby Cařihrad ethnograficky, archaeologicky, geograficky a turisticky sám se svým okolím neposkytoval tisíckráte víc než pohled na — tisíc sultánů. Jistě mi pohádka Zlatého Rohu a Bosporu s Galaty, pohled na život cařihradský u nového mostu nebo v čekárně podzemní dráhy, výlet do Haidarpaši a mořská koupel, zajížďka na Prinkipo, procházka předměstím hrobů Eyubem, toulání bazary, divadlo v sikru skutarském u řvoucích dervišů, výlet Bosporem, ba i ten opuštěný letohrádek Azizův u sladkých vod a sto jiných dojmů znamená, každý jednotlivý stokrát víc nežli celý selamlik. Je však přece cos hlubšího, co mi ve zpomínkách na Cařihrad vtiskuje do paměti tuto příliš tlustou a bezvýraznou tvář tureckého sultana, jehož moc znamenala víc než moc Boha, aspoň byla více uznávána, a který hrůzu přinášíval celé Evropě, a jenž podnes přes všecky úklady diplomatů jako representace národa posud četného, bohatého, jednotou náboženskou, tedy islamem, mocného, jenž obývá tři díly světa, je silný, třebas ne sám. Bylo by zajímavo vypočítávati, kolik panovníků na trůně tureckém zemřelo smrtí přirozenou a kolik až do konce svého života panovalo. Zvláště v posledních dobách připomínají se nám případy násilné smrti sultána a jeho sesazení.

Patřím do zvláštní tváře suverenu tureckého dnes znovu — na pohlednici, kterou jsem si přivezl z Cařihradu, jako kuriositu mezi stem jiných, mezi pohledy na mešity a jiné stavební pamětihodnosti, výjevy z ulic, nevyjímaje cařihradské psy, mezi fotografiemi typů cařihradského lidu, mezi několika šperky ze stříbrného drátu, růženci, albem a stem jiných drobností, šálky na kávu, mincemi, ve kterých jsme se dlouho nemohli vyznati.

A znovu vidím tu tvář, kterou jsem za deštivého dne jednoho uzřel zvolna přijížděti v kočáře k mešitě — ukazovati se lidu, v němž převládali cizinci a nahodilí zevlouni. Vidím jej jako masku se šedivými vousy, děkujícího za nadšené (dle předpisu z řad vojska vycházející) výrazy holdu „lidu“ — hledícího velmi omrzele před se, uváděného a provázeného nádherně vystrojenou suitou na koních, s jichž vybraností a vystrojeností ostře kontrastovala ubohost vojáčků v hnědozeleném houňovitém stejnokroji z hrubé látky, utvořivších špalír, za nímž neveliké davy diváků se tísní, vlastně ani netísní. Podívaná všední pro zdejší lid, soudě dle jeho neveliké účasti a nepřinášející ani cizincům nic povznášejícího.

Nepravím ovšem: nic zajímavého. Leccos lze studovati při selamliku.

Nejdřív armádu. Je jako jinde pouhý stroj — ale zdálo se mi, že stroj provádějící sic mašinově, ale nějak nepřesně, jako s nechutí, skoro lenivě rozkazy představených. Snad to vězí v letoře tohoto vojska, které přes evropské instruktory, aspoň v míru, nemá říznosti a živosti našeho vojska. (Viděl jsem je u seraskeratu cvičiti se. Všecko bylo hrozně nemotorné, ledabylé i na vojáky seštvané sem od hospodářství, řemesel a jiných povolání z krajů velmi vzdálených — činili dojem marionet, které jakási neviditelná, ale nemotorná ruka vláčí a cloumá prostorem, aniž vědí proč.) A u těchto řad stáli důstojníci v modrých jemných kabátech se zlatými výložky a epauletami, zajisté vybraní

k této službě, a tudíž tváří intelligentních, velících úsečně, ale ne křiklavě, z nichž někteří neměli tureckého typu. Ne pomalu, ne rychle blíží se kočár se sultánem, jehož rysy stávají se zřetelnější. Je tlustý, obličeje pleti plavé a silně šedivý, skoro bílý stařec. Fez barvy pečetního vosku kryje jeho leb, zlatými arabeskami pošitá prsa kabátu s několika řády a hvězdami, ztrácející se dole v objemném břichu; širokou zelenou atlasovou šerpou karmínově vroubenou, jsou přepásaná jeho prsa.

A už nic pamětihodného ze vzpomínky nevyvážím o něm.

Stejným tempem vjíždí do dvora mešity, vojsko zůstává státi, ježto bude ještě fungovati po návratu sultánovu od pobožnosti. Obecenstvo se rozchází. Vyhledali jsme své kočáry a odjeli k obědu. Čekali jsme as hodinu na jeho příjezd — za pět minut je podivaná u konce ... Paráda, obyčejná paráda. Divák si má patrně mysliti, jak je božský, věhlasný a krásný a jaké to blaho, že žije v říši, kde on vládne, jaké štěstí, že právě on a nikdo jiný tu nevládne. Pohříchu myšlénky ani v Turecku nejsou zapovězeny, pokud nebyly vysloveny. A z myšlének vznikl skutek, mladoturci způsobili převrat, který znamená pokrok, třebas i tento přinášel něčemu staršímu zkázu, v celku pak nepokoj, krev.

Známo, že sultán Mehmed V. dosedl na trůn po sesazení svého předchůdce, jenž internován v Soluni.

Ostatek nezajímá literáta a kulturního člověka na celém selamliku vlastně nic. A nebyli bychom jej ani vyhledali, nebýti toho, že pršelo a na výlet nebylo pomyšlení, v Cařihradě samém pak dlíme již druhý týden a vše pamětihodné jsme už viděli.

* * *

Selamlik zove se vlastně v obydlí tureckém ona síň, ve které přijímají se hosté.*) Sluje však takto též páteční slavnostní pobožnost sultána**) v mešitě yildiz kiošku, zvané hamidije, vybudované sultánem Abdul Hamidem v letech 1885—1886, která úhlednou svoji architektoniku rozkládá před hlavním portálem sultanova obydlí (Yildizkiosku). Má vysokou kupoli, kterou přečnívá štíhlý minaret.

Pobožnost koná se v této mešitě před palácem každého pátku mezi 11. a 12. hodinou dopolední.

Této svojí náboženské povinnosti se žádný sultán nevymyká, byt k ní učiněna byla bezpečnostní opatření nejúzkostlivější. Nepozoroval jsem však mimo špalíry, o nichž jsem se zmínil, a která činí dojem spíše jakési parády nežli zařízení ochranného, jež by mělo za účel brániti život sultánův, žádných zvláštních bezpečnostních opatření při selamliku, leda to, že sultánův kočár pohybuje se v prázdném prostranství řadami vojáků uzavřeném, od kterýžto zdi živých těl oddělujících prostor od obecenstva pohybuje se povoz sultána a suity v jisté uctivé vzdálenosti — dovnitř tohoto prostranství ovšem vojáci nikoho nevpustí.

Celý selamlik činil na mne dojem divadla, třebas skvělého, jak se někomu zdá dle hýřících barev uniforem, bujných ořů vysokých důstojníků a hodnostářů a vší té okázalosti. Obecenstvo za živou barierou špalíru tiše čeká na příchod panovníkův, který opoví fanfáry, vojsko vzdává čest, načež od yildiz kiošku přijíždí za zvuku palácové hudby průvod, v jehož středu přijíždí sultán v kočáře. Koně jeho jsou zvířata ušlechtilá, vzácná a obávám se, že mnohý milovník těchto domácích zvířat věnoval více pozornosti sultánovým koním nežli sultánovi. I náš dragoman na ně upozorňuje. V kočáře se sultánem jede maršálek v parádní uniformě, sedě proti panovníkovi. Po obou stranách kočáru jede několik řad podkoní (seï) ve skvělých stejnokrojích zlatem vyšívaných, majíce ruce na prsou složeny v úctě před suverenem, jejž provázejí.

V uzavřených povozech následujících jede matka sultánova a princezny,

Jakmile sultán překročil prah mešity, umlkne hudba. Za jízdy pozdravují vojíni padišaha slovy:

„Padišahin čok jaša!“ (t. j. Padišah žij dlouho!)

Na to vstoupí sultán do mešity, aby se modlil. Pobožnost jeho trvá nejdéle půl hodiny, zpravidla

*) Skládát se obydlí turecké ze dvou oddělení, haremliku, to jest obydlí žen, do něhož mimo ženy, pána domu, děti a nejbližší příbuzné a eunuchy nikdo nemá přístupu, leda sluhové, kteří těší se důvěře pro svoje stáří nebo vady tělesné — mimo ty snad už jen lékaři.

**) Dřívější sultánové konali pobožnosti v různých mešitách Stambulu nebo v předměstích, nynější sultán neopouští nikdy jindy svůj palác.

asi dvacet minut. Na to defiluje vojsko na dvoře mešity, čemuž sultán přihlíží s okna mešity. Za zvuku národní hymny turecké (je to slavnostní pochod hamidié, který složil Egyptan Nedžib paša) defilují tu pluky pěchoty, dělostřelectva, námořnictva a jízdectva se svými hedvábnými prapory s nápisy vyšitými na nich (výroky z koránu). Zvláštní pozornost budí pluk negrů (zuavů), v krátkých kabátcích, červených spodcích s kamašemi a zelených turbanech. Krásní běloušové pluku „ertogrul" budí v jezdectvu pozornost. Tato paráda nekoná se každý týden (popisuji ji z jednoho průvodce). Po slavnosti vrací se sultán jiným vozem, který si sám řídí, zase do paláce. Prý někdy také jede na koni.

Dříve mohl cizinec přihlížeti ku slavnosti z budovy proti mešitě postavené (kiöšk) jako host sultánův.

Tato budova byla však roku 1901 zbourána. Nato bylo pak možno zjednati si přístup ku selamliku tomu, kdo si opatřil zvláštní k tomu povolení prostřednictvím svého konsulátu.*) Nyní je však přístup na ta místa naprosto zamezen. Cizinci mohou, stojíce v kočáře (bez kukátek, jež jsou za závadna pokládána) přihlížeti — kdo je krátkozraký, nevidí nic. Někteří vyšplhají se na podezdívku mříže dvorce mešity, aby viděli přes hlavy vojáků do prostranství. Za takové namáhání, myslím, obyčejná paráda hlubšímu člověku nestojí.

Odjížděje ze selamliku, myslil jsem si v popelcové náladě:

Všechna sláva polní tráva!
Kdož ví, co si myslí — mocný padišah.

*) Což ovšem nešlo bez všelikých obtíží, cest, návštěv a doporučení.

ČESKÝ ŽIVOT.

VE STÍNU VELKÉHO HROBU.

PAMÁTCE MARIE RIEGROVÉ-PALACKÉ. — NAPSAL KAREL NOVOTNÝ.

Pokaždé z jara, když přijíždím do milé domoviny a procházím se zamlklou doubravou na břehu labského toku, zdá se mi, že tichý ševel mohutných korun snáší mi na cestu hrst tklivých vzpomínek na drahé osoby dávno již mrtvé, které jsem vídával v dětství svém, v dobách šťastnějších. Vrací se mi vzpomínky ty často i v podvečer, kdy zmírají v hlaholu zvonů vesnického kostelíka.

Duše má vítá ty vzpomínky jako pozdrav zašlých dnů lepšího života. Splývají se šumem našeho Labe a tříští se o mohutný šedý kámen, který trčí ze zdi starého lobkovického hřbitova. Posvátné to místo vábilo mne již od dětství, když zavedl mne sem otec po první návštěvě nedaleké školy a když s pohnutím ukazoval mi hrob, v němž dřímá velký svůj sen — Otec českého národa.

Ke hrobu tomu vždy jednou v roce blížil se zástup černě oděných osob. V čele jeho bývala smutná paní s vlasem šedivým a tváří předčasně ustaranou. Podpírala se o rámě starého mohutného pána. Venkovský lid mlčky je vítal a pamatuji se, že mnohý tázavě se díval na muže, který vždy jasným okem hledíval ku předu. Muž ten byl dr. František Ladislav Rieger a dáma byla chot Riegrova, dcera Františka Palackého. Šeptali si o něm lidé tenkrát všelicos — „že prý zradil národ" — a divně si jej prohlíželi. Bůh ví, kdo první tenkrát to slovo vyřkl a proč to učinil! Byl to věru nešťastný člověk, a neblahé jeho slovo otrávilo veřejný náš život na padesát let.

Při pohledu na mlčící hrob — kolem něhož všichni tiše stáli — pocítil jsem touhu proniknouti zdivem hrobky a prohlédnouti tmou do rakví, v nichž uloženy jsou ostatky Palackého a jeho choti.

Jednou konečně se hrobka otevřela. Kladli do ní mrtvé tělo ženy, jíž patří má dnešní vzpomínka. Kladli do hrobky vedle rakví rodičů také rakev dcery Marie. Potom hrob uzavřeli.

* * *

V těchto dnech — po dlouhých letech — s údivem spatřil jsem znovu známé jemné rysy tváře oné ustarané paní. Byly vlity do alabastru, jemuž neschází věrnost podoby, ani životní výraz.

Vrchní chudinské ředitelství pražské přestěhovalo se právě do nového definitivního stánku. Je to starý dům „U zlatého slunce" v Bartolomějské ulici pro účely chudinského ředitelství upravený. Když jednalo se o úpravu zasedací síně sboru členů vrchního ředitelství, rozhodl vrchní ředitel pan Fatka zcela správně, že síň má zdobiti obraz ženy o chudinu nejvíce zasloužilé — obraz Marie Riegrové-Palacké.

Jemnocit vrchního ředitele Fatky šel dále. Po dlouhé úvaze rozhodl, že provedení obrazu svěří umělci mladému silného talentu, o němž je přesvědčen, že úkol mu daný zdárně provede. Vybral si srbského umělce Stamenka Ďurděviče, který po mnohých životních bědách dopraco-

val se těžce svého cíle. Ďurděvič studoval v Praze, Londýně a v Paříži, odkudž odvolán byl domů. Měl býti odveden k vojsku a jíti do války. Byl však propuštěn ovšem bez subvence, která mu ve válečných dobách byla zastavena.

Ďurděvič přibyl do Prahy a ihned vyhledal si vděčnou práci. Strádaje nedostatkem pomůcek, přece po pečlivých studiích vytvořil v malé sklepní dílně v Bubenči pozoruhodnou vskutku sochu, o níž prohlásily dámy, které s paní

ALEGORISOVANÝ PORTRÉT MARIE RIEGROVÉ (LIDUMILNOST).
MODELOVAL STAMENKO ĎURDĚVIČ.
FOT. J. V. BUFKA.

SRBSKÝ SOCHAŘ
STAMENKO ĎURDĚVIČ.
FOT. J. V. BUFKA.

Riegrovou pracovaly v komitétu pro opatrovny, že jest velmi zdařilá. Stejně vyslovila se dcera Riegrova J. Excel. paní Libuše Bráfová, která umělci zapůjčila fotografii matčinu z let šedesátátých. Poprsí — vlastně fragment velké sochy — znázorňuje lidumilnost. Šlechetná paní k hrudi své mateřským gestem tiskne opuštěné děvčátko, v jehož vyhublou tvář vryty jsou bolest s utrpením.

* * *

Je těžko slovy vystihnouti obraz dcery Palackého, ženy činorodé, zbožné a hluboce cítící. V lásce k trpícím energická, v každém skutku dobrota sama, tak skláněla se k těm, kteří hynuli bez pomoci mravně i tělesně. Se silnou vůlí, nadšením pro blaho bližních horoucně pomáhala — až sama zemdlena klesala. Od mládí zvyklá vážným starostem a neustálé práci — pečovala dlouho o nemocnou matku svou paní Palackou — zapomínala často na sebe pro jiné a když stala se chotí dra Františka Ladislava Riegra, tu přečasto zakoušela útoky, jež v našem životě jsou údělem každého, kdož nezištně obětuje se pro lepší budoucnost národa. Prodchnuta ideou Bolzanovou snažila se záhy, aby činnost svého chotě doplňovala ve směru jiném a správně vycítila, kde práce bude třeba.

Již ke konci let padesátých zabývala se myšlenkou na zřízení vzdělávací jednoty ženské. K prvnímu činnému působení veřejnému přiměla ji péče o osiřelou dceru Karla Havlíčka. Působila ve výboru „Zlaté knihy", jenž staral se důstojnou, poučnou četbu českým dívkám. Stále myslí dlela ve Francii, kde v mládí svém shlédla řadu dobročinných ústavů, jež probudily v ní touhu zříditi podobné ústavy i u nás. Přemýšlela jak podati dívkám pomoc a spásu nejlepší a tak vyhledávajíc zprávy o dobročinných ústavech francouzských dala podnět ke zřízení první české průmyslové školy dívčí. Vypracovala nové stanovy „Spolku sv. Ludmily", jehož účelem bylo starati se o chudé ženy a jich rodiny. Navazovala styky s Francií, Německem, Holandskem a Belgií, stále hledajíc poučení ze zkušeností cizích. Často pracovala nad síly, až ochuravěla. Různými okolnostmi roztrpčena, odstoupila ze života spolkového. Tehdy umínila si nahlédnouti do života chudiny a z vlastního názoru seznati potřeby její, bídu a zdroje bídy.

Chodívala provázena dcerami ve čtvrti Josefovské, po domech vlhkých, zatuchlých, vnikala do špinavých děr,

tmavých koutů, kde bydleli lidé. Pohled v tvář nejhorší bídě, do žalostných hlubin bídy lidské dal jejímu konání nový směr a cíl. Hledala nové a nové cesty k nápravě a všecky své myšlenky ukládala do studií a článků, jež v časopisech uveřejňovala zpravidla pod šifrou. Žel, že prací duševní podryté zdraví zbavovalo ji možnosti věnovati se ještě více zakládání institucí, jež konečně jejím působením v život uvedeny, staly se nejkrásnějším pomníkem její světlé památky!

Ona má přední zásluhy o zřízení škol mateřských, o zavedení ženských pěstounek u nás, o ochranu dětí chudiny v nejútlejším věku, ona působila na muže stojící v čele obecní správy, že věnovali filantropickým zařízením větší pozornost. Ona obracela pozornost cizích učenců a osobností ke Praze jako městu kulturnímu, ona postavila se v čelo komitétu dam o rozvoj škol mateřských pečujících, ona starala se o výživu chudým matkám i dětem, jak je obléknouti, ona starala se o podporu chudých matek a jich novorozenců, ona viděla ty bledé, sesláblé, předčasně vstávající matky, těžce pracující a kojící své nemluvně při nedostatku potravy, viděla jak umírají souchotinami i se svými dětmi . . . Její horoucí láska obracela se k těmto tichým a zapomenutým hrdinkám mateřské lásky . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Když dozněl poslední úder umělcova dláta v bílou alabastrovou tvář nejšlechetnější české ženy, ozvala se v duši sochaře tajemná a veliká touha — jako hlas potopeného zvonu: vidět hrob té, která byla podnětem jeho tvoření!

Za krásného jarního dne, kdy v modrém azuru zpívali skřivani a na lobkovických stráních vypučelo na tisíce křovin, vydali jsme se do Lobkovic.

Stanuli jsme mlčky u železné mříže náhrobku, přes jehož chladné zábradlí padal na naše pochylené hlavy stín kamenné postavy Kristovy, která jakoby obracela se přes širou dálku k posvátnému Vyšehradu, kde v soumračném stínu arkád dřímají ti, kteří byli velké nebožce v životě nejvěrnější. Byli to manžel její, velký náš Rieger, děti její, vnuk a zeť dr. Albín Bráf, který světlou stopou zvěčnělé své šlechetné tchýně kráčel po celý svůj život a byl jí také dobrotou srdce nejbližší . . .

Památka všech těch duší jakoby chvěla se odleskem jarního slunce na hrobě Marie Riegrové-Palacké — —!

* * *

VALNÁ HROMADA NAKLADATELSKÉHO DRUŽSTVA MÁJE, č. akciové společnosti v Praze, konána v sobotu dne 12. t. m. o 4. hodině odpolední v sekční síni Obchodní a Živnostenské komory na Josefském náměstí. Súčastnilo se jí celkem 70 akcionářů se 346 akciemi a 262 hlasy.

Jednání zahájeno bylo vřelou pohrobní vzpomínkou na zesnulého spoluzakladatele podniku a do poslední chvíle svého života člena správního výboru, nesmrtelného básníka českého Jaroslava Vrchlického, jakož i na ostatní zesnulé členy našeho podniku. Shromáždění uctili jich památku povstáním.

V zahajovacím proslovu i ve výroční zprávě dotčeno trvající hospodářské tísně, která se stala brzdou rozkvětu hospodářského života, ano kořeny jeho přímo ohrožuje. Neblahý vliv těchto poměrů pocituje knižní trh velmi těžce, poněvadž obecenstvo naše, přinuceno vydání své omezovati, učinilo tak nejprve na úkor knihy, jakožto předmětu — dle rozšířeného bludného mínění — luxusního. Správní výbor vystihuje situaci, omezil činnost nakladatelskou na publikace, zaručující úspěch a snažil se nahraditi úbytek zaváděním nových oborů obchodních. Výsledky dosažené jsou zcela uspokojující, a správní výbor pevně doufá, že budou korunovány žádoucím výsledkem, až vejdou v život nové podniky, houževnatou činností jeho připravené.

Při tom nepouští správní výbor se zřetele kulturní poslání podniku. K ideálním cílům svým na prospěch české literatury i českého spisovatele půjde podnik rychleji a bezpečněji, až budou základy jeho upevněny. Z praesidia vyzváni přítomní akcionáři důtklivě, aby projevili svá přání po případě stížnosti. Ke slovu se přihlásivší velkoobchodník pan Jar. Prager prohlásil, že pohlíží na podnik jako na závod spisovatelský, který jest rázu víc ideálního než obchodního, a vybízí, aby se čistý zisk věnoval na reklamu. Knihkupec a nakladatel pan Jan Liebich pak v delší, temperamentní řeči vyslovil se velmi sympaticky o mravním významu podniku, který rozšiřováním zdravé četby vytlačuje literaturu špatnou, jakož i o horlivé, neúnavné a naprosto nezištné činnosti předsedy podniku i výboru. Mravní význam působení Nakladatelského družstva Máje má nepoměrně větší cenu, pravil, než jakékoli procento čistého zisku. Mravní užitek z něho plynoucí jest nejkrásnější dividenda. Řečník přeje si rozkvětu podniku po všech stránkách. Po poznámce p. učitele J. Müllera uvedeny věcné důvody, kterými se výbor řídil, sestavuje kandidátní listinu, a žádal družstvo za podporu správního výboru i za živější pozornost publikacím a podnikům Nakladatelského družstva Máje.

Účetní rozvaha, vykazující čistý zisk K 9060·96, resp. s převodem zůstatku z lonského roku K 9502·94, po přednesené zprávě revisorů jednomyslně schválena. Rovněž tak jednomyslně schválen návrh správního výboru, přednesený panem ředitelem K. Kettnerem, jak naložiti s čistým ziskem. Usneseno přikázati podle ustanovení stanov 10% čistého zisku, t. j. K 906·10 reservnímu fondu, K 5.553·77 na úhradu ztrát, vzniklých znehodnocením skladu, zvláštnímu fondu pro ztráty .ze znehodnocení zboží na skladě K 1851·26, na odpis nedobytných pohledávek K 700·—; zbytek K 491·81 převede se na nový účet.

Dividenda se tentokráte vypláceti nebude. Všecky zprávy i návrhy správního výboru schváleny jednomyslně a výboru uděleno absolutorium.

Po té vykonány volby a zvoleni:

A) do správního výboru na tři roky pánové: Bohuslav Josef JUDr., rada zem. soudu a spisovatel, Guth Jiří PhDr., gymn. profesor a spisovatel,

Kronbauer Rudolf J. JUDr., finanč. komisař, redaktor a spisovatel, Růžička Vladislav MUDr., profesor c. k. české university. B) Náhradníkem správního výboru: Zyka-Borotínský Jaroslav, tajemník Č. O. S. a spisovatel. C) Členy dozorčí rady na jeden rok pánové: Cisler Josef MUDr., univ. profesor a spisovatel, Němec Josef JUDr., zemský advokát, Rosenkranc Bohuslav, komerční rada, velkoobchodník atd. D) Náhradníkem doz. rady pan Liebich Jan, knihkupec a nakladatel.

KAREL ŠÍPEK — AUTOR A DIVÁK. Přišel jsem do Vinohradského divadla, abych si vyzvedl dopis u vrátného deponovaný. V předsíni vidím skupinu herců. Všichni tlačili se k vyhlášce na černém prkně. Jeden z herců měl dobrý nápad — přečetl vyhlášku nahlas. Neslyšel jsem žádný vtip, kousavou poznámku — ředitelské vyhlášky se jak známo glossují peprnými slovy — a to mi bylo ještě divnější. Vyřídil jsem si svoje a pospíchám, abych byl venku. V tom zavadilo mi o sluch slovo, jež mne přinutilo, abych zbystřil pozornost. A hle, co jsem slyšel! Zajímavá a jistě originální vyhláška, kterou mladý, zvučný hlas přednesl s uctivým zanícením. Bude jistě zajímati i širší veřejnost, a proto ji sem kladu v doslovném znění:

Vysoce ctěné dámy a pánové!

At kdokoli, s dojmy jakkoli smíšenými z mých aktovek odcházel, v jednom soudě všichni tito diváci byli zajedno, že hráno bylo vzorně.

Teprv při druhém představení vlastníma očima jsem spatřil, čím od pátečního večera hlaholila naše divadelní Velkopraha a dnes, když přicházím, abych se Vám poděkoval za Vaši obětovnou, láskyplnou ochotu, činím tak radostně, vroucně, nadšeně, ale přece zas krušen rozpaky, že jsem Vám, velectěné a velectění, dal tak málo a Vy mně tak mnoho.

Turecké jedno přísloví praví: Kdyby dalo se řemeslo naučiti koukáním, byli by všichni cařihradští psi řezníky. Dívám se na naše pražské divadelní činění už rovných čtyřicet let, ale dramatikem jsem se proto přece nestal. Daří se mi, jako onomu starému malíři, jenž o sobě říkal, že mu to umění jde až do zápěstí, ale z prstů ven že nemůže je dostat. Jsem snad obstojným osnovatelem dialogu, ale vykřísnouti zápalnou jiskru ryzího divadelního účinku není mi dáno.

Vzali Jste s málem za vděk a podepřeli mé matné snažení svým jarým, kypícím, májově kvetoucím uměním. Budiž Vám za to dík. A při této příležitosti děkuji Vám za všechny ty milé požitky, jichž byl jsem účasten za uplynulých pět let Vašeho obdivuhodného uměleckého rozrůstu.

Zachovejte mi vlídnou vzpomínku a buďte zdrávi!

V upřímné vděčnosti Vám oddaný
autor i divák
Karel Šípek.

V Praze, 15. dubna 1913.

PADOVSKÁ VÉVODKYNĚ. (Napsal Oscar Wilde, Přeložil Arnošt Procházka.) Referuji opravdu s potěšením o tomto představení v Intimním divadle. Vidět v Praze na jevišti Oscara Wilda, to je do opravdy událost. Ale ještě větší má člověk radost, vidí-li, že se do přízně obecenstva zamlouvají i kusy takového kulturního významu. Dějí se vůbec v Praze divné, neuvěřitelné věci. — Národní divadlo mělo na příklad na „Borkmana“ vyprodáno. Na „Padovskou vévodkyni“ dostal jsem se až po druhé reprise. A hle! — divadlo bylo obsazeno, bylo obsazeno nejen dole, ale bylo naplněno i ve vyšších sférách.

Když byla na Kr. Vinohradech premiéra Karáskova kusu, šel jsem se posadit až po samý divadelní strop. Tam nahoru jsem začal chodit do divadla před čtyřiceti lety — a bylo a zůstane odvěkou pravdou, že tam sedí to nejvděčnější publikum. To už nebožtík Mošna říkával — parterre prý milují divadelní pokladníci, jemu je nejmilejší publikum na galerii. Nikdo neřekne, že by Karáskovo drama bylo pro galerii — ale všechna úcta tomuto obecenstvu! Seděli tam lidé z nejrůznějších vrstev a z nejvzdálenějších končin — ale jak seděli a jak poslouchali! Nikdo tam neruší hovorem, nikdo nerozčiluje chrastěním papírového sáčku, ženy tu sedí v šálách, mladíci ve svrchnících, soused nezná souseda, neslyšíš tu ani novinek ani klepů — na všech je vidět pravý divadelní, čistý, kulturní zájem. A povím vám také, komu má děkovat tato premiéra za troje bouřlivé potlesky — odtud, z těchhle divadelních oblak hrnuly se bujaré salvy potlesku jako jarní přívaly.

Povšiml jsem si, že v Intimním divadle je krásně obsazen hořejšek. I napadlo mi: jdi se tam podívat. A tak hezounky se mi to koukalo dolů na pány literáty — na Ignáta Herrmanna, na Karla Šípka na př. — na pány žurnalisty, na dramatické umělkyně.

Lidé poslouchali s uctivým napjetím, ba, mohu říci, s nábožnou pietou. Však překlad páně Procházkův stojí za pozornost. „Vévodkyně Padovská“ vyžaduje prozíravé, intelligentní režie. „Intimní divadlo“ nemá ovšem na rozhazovanou — ale zasluhuje uznání za svou vskutku krásnou snahu.

Režisér p. Jiří Steimar provedl tu několik apartních kousků. Taková literární orchideje vyžaduje ovšem jemných rukou. Leccos tu nebylo takové, jaké by mělo býti — ale stačí, že v nás režie podporovala illusi. Kus byl sehrán s vervou a pochopením. Celý tábor lidí jsem tu viděl na scéně, z nichž znám jenom paní Emmu Švandovou ze Semčic. Hrála titulní roli a dala jí to kouzlo, které s takovou uměleckou bravúrou zachoval překladatel. Poprvé jsem viděl pana Steimara na scéně. Šel jsem se podívat na kus a byl jsem zvědav na něho. Tolik jsem o něm slyšel a četl, že jsem byl doopravdy zvědav, co uvidím. Nezklamal mne jako režisér — jako Quido Ferranti se mi neukázal v plném světle. Ale tolik možno říci, že je to herec intelligentní, muž, jenž pije z pramene umění lačnou dlaní. Originální maskou i pojetím role byl p. A. F. Třebovský (vévoda Padovský). Některé momenty hry však nápadně uhnuly stranou. Pozoruhodným zjevem

Intimního divadla je také p. Bohumil Merten. Viděl jsem ho dvakráte, a pokaždé mne zaujal samostatnou koncepcí. Ze starší herecké gardy je tu zastoupen p. Jaroslav Počepický, herec mnohostranný a sympatický.

Večer vskutku pěkný — večer významný tím, že člověk viděl na scéně kus, po němž dávno toužil, i milý tou jarou kulturní snahou. R.

PRAŽSKÁ DIVADLA. Vlastně jest v Praze jediné české divadlo — zemské Národní. Je chráněno starou výsadou před soutěží — všecka ostatní divadla musila se uchýliti do sousedních obcí — předměstí, jak jim tu říkáme. Ale v tom rozdělení se jeví jakýsi nepoměr, jakási tvrdošíjná konservativnost pražského publika. Na Smíchově se dobře daří dvěma českým divadlům, na Vinohradech vedle divadla Městského plní domy dřevěné divadlo Pištěkovo, ve vzdálených, málo obydlených končinách sedmé části za měšťanským pivovarem již po léta přízni obecenstva se těší Uranie. Ale lidnatá a vzdálená Libeň své divadlo zavřela, Karlín nemá vůbec divadla, a veliký Žižkov nemůže si udržet své malé divadélko v Deklaraci. Historie tohoto divadelního podniku jest krátká, ale pestrá a minulé pondělí ukončena opět jedna neveselá jeho kapitola. Divadlo zavřeli a nelze říci, otevrou-li je zase. A bylo by vskutku škoda, kdyby město tak mohutné populace postrádalo svého slušného lidového divadla. Závěrečné představení sehrálo „Volné divadlo"; se svolením Národního Divadla uvedlo na scénu Trévalovo drama Válka bohů. Bylo zajímavo pozorovati, jak této hře duševních otřesů, působených strachem a hrůzou, svědčí malé rozměry jeviště a jak účinkující obratně a šťastně obepluli nebezpečná její úskalí.

Představení bylo důkazem pevného divadelního života této hry, vybavené autorem charakteristickou mluvou a dobrými typickými figurami z originálního ovzduší polských a ruských židů. Neméně poutalo viděti horlivost účinkujících a pěkné výsledky režie páně Wiesnerovy. Role ruského policejního špeha (Mandelblüh) velmi dobře obsazena p. B. Vrbským, který realisticky sice, ale v umírněné formě sehrál úlohu bezcitného člověka, kontrastuje účinně od zlomené postavy Rabbiho Geršoma (p. O. Čermák) i od tvrdého, zapřisáhlého mstitele své zrazené a v ruské věznici utracené sestry i ostatních souvěrců, Lejba Randa (p. B. Klusáček). Velká a nesnadná úloha Ester Geršomovy svěřena slečně J. Kronbauerové. Slečna vložila ve svůj výkon celou duši. To byla vskutku nebezpečně krásná, chytrá a odvážná žena, která, hledíc smrti do tváře, již již pokořila muže, jenž ji přišel zavraždit. Její oči, její tvář, celá její postava chvěla se hrůzou před tajemným, tušeným trestem, který na ni číhal, až ji zastihnul na prahu vytouženého společenského triumfu. A když se před ní rozšklebila děsivá, bezedná, černá propast smrti, všecky síly její ženské bytosti vzepialy se po životě a po silné smyslné lásce. Obecenstvo přijalo výkon slečnin s nadšeným, okázalým uznáním. Spoluvinnici Esteřinu, Michal, a služku Susu hrály, zapadajíce dobře v rámec ostatního souboru, slečny A. Horká a M. Režná. š.—

DOJMY Z NÁRODOPISNÉHO MUSEA. Je deštivé odpoledne. Do musea se trousí lidé shlédnout nové nasbírané věci. Vzadu v síni, v levo od vchodu je výstavka. Jsou zde vystaveny ve skříních, mimo jiné, pleny bohatě černě vyšívané z Litic na Plzeňsku a keramika se známými ozdobami lidového vkusu: ptáky, jeleny, obrazy světců s korunkami i bez nich a rostlinnými a jinými kresbami barvou.

Několikráte opakovaným námětem je postava sv. Veroniky na kropenkách. Postava světice reliefem podaná drží v rukou vydutou roušku, tvořící misku kropenky, a na roušce zobrazena Kristova tvář.

Mezi truhlami a skříněmi vykládanými i pestře malovanými budí pozornost návštěvníků několik figurin v krojích: děvče v Blatském kroji již porušeném a poměštělém, dívka v kroji Litičanek s bohatou plenou černě vyšívanou, s červeným vyšívaným pásem (zv. věnečkem) krajkou zakončeným a na šíji pokládaným a se suknicí, ovroubenou rumělkově červeným pásem stuhy. U figurin se zastavili dva hoši ve vojenských stejnokrojích, plné obličeje prozrazovaly venkovské chlapce. Figuriny se jim líbily, a oba se shodli o to, že by se ty holčiny u muziky dobře vytáčely, vokolo i do kola.

Lanžhotské pleny, krásná výšivka z Běšace svábily zase moji pozornost.

Lidová svéráznost, toť rtuťový sloupec, kterým se měří teplo krve celého kmene. Nárazy cizích vlivů rozbíjejí křehkou jímku sloupce a krůpěje rtuti se třeštivě roztékají. Podaří-li se úsilí povolaných osob nejvíce těkavých rtuťových krůpějí zachytiti a původnímu účelu vrátiti, je to úspěch radostný. Spokojen jsem odcházel.

V chodbě před síní, kde jsou museem zařízený venkovské sednice, na ráz slyším z hloučku diváků rozhorlený hlas.

„Tohle jsou divně postavená kamna", vykládá hubený občan se šedivou bradou v dlouhém svrchníku své rodině, „takhle by hospodyně nemohla dobře do hrnců."

Rychle jsem se přitáčel a natahoval krk. Viděl jsem kamna, o nichž mluveno, byla rameny jednoho pravého úhlu opřená o stěny, kdežto s druhých dvou stran byla přístupná, stála tedy tak, že by každý, kdo není hospodyní, byl mohl zároveň oběma rukama a dobře do hrnců, kdyby tam hrnce byly. Namáhal jsem se rozřešiti, proč by nemohla do hrnců hospodyň; ale záhady jsem dosud nerozřešil. lč.

Toto číslo vydáno dne 25. dubna 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

„U OSLA V KOLÍBCE."

NĚKOLIK KAPITOL Z KNIHY „POVÍDKA O MLÁDÍ JANA NERUDY".*) NAPSAL K. ROŽEK.

I.

Jeníkovi nechtělo se zalíbiti v novém bytě. V Thunovské ulici, kde před tím bydleli, měl několik známých dětí. Na Rezinku s krajícem a Máňu Janečkovu nemohl zapomenouti. A což, vzpomněl-li, že tam, v domě „u bílého slona" vypravuje truhlářka každý večer novou pohádku! Bylo mu až do pláče, a chtěl by se okamžitě vrátit do toho oprýskaného domu, odkud díval se v tichém zamyšlení na Prahu, jejíž věže tonuly v modrém zamlžení nebes.

Zde, na Janském vršku, neměl kamarádů ani kamarádek. Jen tak od vidění zapamatoval si několik dětí, ale nesbližoval se s nimi tuze.

Bydleli tu v dvoupatrovém domě se širokým hrubě dlážděným průjezdem. Vzhled domu byl stejně nevábný jako toho, v němž bydleli v Thunovské ulici. Místy odprýskla omítka a co se týká barvy domu, bylo těžko přesně určiti její tón: dům nebyl ani žlutý ani zelený; v prvém poschodí mezi okny byl jakýsi napolo setřený freskový obraz, jenž představoval kdysi narození Páně, ale z celého obrazu zbyla trochu znatelná kolébka a osel; proto říkali tu „u osla v kolíbce".

Dům stál poblíž schodů, po nichž scházelo se z Ostruhové ulice na Janský vršek. Nerudovi měli tu hokynářský krámek,**) jenž rozdělen byl dřevěnou, tmavě natřenou stěnou ve dvě místnosti. Zadní, bez oken a tudíž tmavá, sloužila Nerudovům za kuchyň i ložnici. U dřevěné stěny stál stůl, na němž byla sklenice s vodou a olejem; na povrchu oleje plul knůtek v korku. Kmitavý a čadivý plamének nad knůtkem osvětloval často po celý den chudobný koutek, opatřený jen nejpotřebnějším nábytkem a nářadím. Přední část, do níž vcházelo se z ulice, sloužila za hokynářský krám i skladiště. Krám i byt naplněny jsou jakýmsi mastným vzduchem, sprostou směsicí výparů. Cítíme tu smrkové nebo jedlové dříví, hned zas zdá se nám, jakobychom cítili lůj a sádlo, a zas jakoby suché švestky, kmín, ba i kořalku, česnek a cibuli. Na pudlu stojí plno krajáčů s čerstvým i přepouštěným máslem a nad pudlem houpají se váhy a pletence česneku a cibule. Kolem jsou rozestaveny pytle s bramborami, moukou, různým vařivem, a nad nimi pnou se plné košíky a ošatky prostého zboží; se stěn visí pletence a chumáče.

Nerudovům hned od počátku nedařilo se tu špatně, nebot v okolí bydlela hlavně chudina, jež se svými drobnými a krejcarovými nákupy je především odkázána na hokynáře. Po těch krejcárcích a groších za dříví, máslo a sádlo se to ovšem pomalu schází, zvlášť když se musí ještě ždibek soli a kmínu přidat; za to však přichází groš v hotovosti a dvougrošové dluhy se správně splácejí. Ale Nerudová měla i příznivce mezi úřednicemi, které chválily ji pro chutné máslo; braly ho mnoho, poněvadž platívaly až o prvním.

Velkou znamenitostí domu byl pan domácí, jenž, zdálo se, narodil se i rostl se svým domem. Dům i domácí pán stali se podobni i co do

*) Povídka osnována je pouze na zjištěných faktech a vzpomínkách Nerudových. Všude, kde to bylo jen trochu možno, spisovatel nechá promlouvati Nerudu užívaje celých jeho vět i delších vzpomínek.

**) Při pozdější opravě domu vchod do krámku byl zazděn a z krámku utvořen dnes byt.

tvářnosti. Jeník sleduje ze vrat vracejícího se domácího pána, shodu tu poznával velmi určitě. Nos se podobal tam tomu hrbolovitému, začazenému komínu, křivá lopatka střeše, sloupovité nohy tomu do ulice vpřed vystupujícímu pilíři, u něhož vyhloubovával si Jeník důlky, do nichž s náhodně seznanými chlapci házel o fisole. Stávalo se někdy, že ta noha zakopla o důlky, a pak kopla i o hochy; proto obyčejně utíkali, sotva že ho spatřili.

A jako s domem, byl domácí pán srostlý i se svými nájemníky, kteří ho měli ve veliké úctě, neboť byl souborem všech občanských hodností: jakožto domácí pán byl pražským měšťanem a jakožto pražský občan uniformovaným členem pražského ostrostřeleckého sboru. Celý dům chodil se k němu dívat, když si koupil nové portupé a v celém domě se vypravovalo, zač to staré prodal židovi. O Boží Tělo čekal celý dům před vraty, až vyjde domácí pán ve stejnokroji pražského ostrostřelce; potom Jeník s matkou a se sousedkami i sousedy z domu vypravili se na velkou církevní slavnost. Tu opět spatřili domácího, jak stál ve špalíru s puškou na rameně. Ani brvou nehnul. Jen peří na klobouku volně vlálo po větru. Nájemníci ukazovali si naň pyšně, a když se vracel z parády, vypravovali mu, že při dešaržích střílel s pány soudruhy jako „ze stříkačky".

Milovali ho upřímně, v matkách se ani nevzbouřil mateřský cit, když vlastnoručně některému z dětí nájemníků vykrákal za vlasy. O Nový rok, o jeho jmeninách a narozeninách šli všichni kluci s příslušnými děvčaty k němu gratulovat a pan domácí vždycky plakal a každému dal po pětníčku. Osudy starších otcovsky sledoval; kdekoli v domě objevila se nějaká choroba, heřmánek musil se vařit v kuchyni jeho. Při pohřbech šel vždy první za umrlčím vozem, ke křtům ho zvali sice málokdy, aby se neřeklo toto ono o vynucených dárcích a o špinavostech, ale při biřmování měl pravidelnou výroční službu i se svou ženou. Radil všem, byl všem pomocen, staral se v úředních záležitostech o všechny a hleděl hlavně k tomu, aby každý méně zámožný byl členem haštalského pohřebního bratrstva ševcovských dekretářů, k vůli tomu „aby ve smutném případu rodina nebyla na rozpacích". Výpověď nedal nájemníkům nikdy, byl pyšný tím, že kdo se za jeho otce v domě narodil, za něho v témže domě i v témž bytě žil a zemřel. Stalo se ovšem — lidé jsou lidé — že se někdy rozkmotřil k vůli podlaze, k vůli půdě neb dřevníku s některým nájemníkem, stalo se i, že spolu nemluvili dvě léta, ba i déle, ale výpověď proto nepřišla a domácí paní hrála zatím úlohu „moudré ženy v rodině" a pořádala vše, až konečně „náhodou" stalo se smíření. Ba ani tenkrát nepřišla výpověď, když se některý chuďas nemohl po delší čas s činží dostavit.

II.

Nerudová přes to, že se jim v novém bytě celkem vedlo slušně, nebyla tu příliš spokojena. Že sousedky jí byly méně známé, vyjadřovaly se často velmi nepříjemně o jejím miláčkovi, Jeníkovi. Nejednou zaslechla, jak pomlouvají její dítě a říkají, že je ohyzdné. Ovšem nedávala svoji rozmrzelost nikomu na jevo, neboť záleželo jí na tom, aby si udržela zákazníky. Proto nejšťastnější její chvilkou za dne byla pochůzka za posluhou k panu Barrandovi. Cestou stavěla se někdy na „Otčenáš" v kostele, jindy zaskočila ke „kollekturе" podívat se na „numera", jest-li nevyhrála. Ráda totiž sázela do loterie doufajíc, že se jí podaří vyhráti nějaký větší peníz, jímž by zajistila sobě a muži, tenkráte již šestapadesátiletému, trochu slušnější budoucnost.

Ale ani její muž nebyl v novém povolání šťasten. Cítil, že úděl hokynáře vysloužilému kanonýru a majiteli dvou válečných medailí nikterak nepřísluší. Na svých taženích válečných — a prošel takto hezký kus střední Evropy — uvykl docela jinému životu, než jaký mu podával hokynářský krámek, kde prodával cibuli, povidla a syrečky. A ostatně sousedky ho také neměly tuze v lásce. Vyhýbaly se krámku, když tam nebyla Nerudová. Odbýval je téměř beze slova, neposlouchal klepů a sám žádných nepřenášel. Nerudová sice také o klepy a pomluvy se nestarala, ale byla „řečná", čiperná a ráda se i zasmála. Starý bývalý kanonýr pomýšlel na to, aby opatřil si živobytí poněkud důstojnější. Po delších úradách s panem kmotrem Laufrem, jehož někdy v královském hradě vyhledával, odhodlal se zažádati si o trafiku a již vyhlížel si místo v Ostruhové ulici, kde by se zvláště dobře hodila.

Jeník skoro stále samotařil, nebot děti sousedů byly vesměs starší, a málo kdy se osmělil, aby si s nimi pohrál. Jednou pokřikovaly děti za židem. Jeník byl mezi nimi, ale nepokřikoval. Žid se rozběhl za dětmi, chytil Jeníka, jemuž nenapadlo utíkati; bylt si vědom své neviny. Žid nadávaje přivedl hocha k rodičům a žaloval. Krám byl plný zákaznic. Sousedky až ustrnuly, když slyšely, jakým je už darebákem ten ošklivý Hanzi!

Matka se všechna polekala a radila se s mužem.

„Tlouci ho nebudu, ale doma mezi dětmi by nám zdivočil, poněvadž nemůžeme naň dohlížet. Dáme ho tedy do malé školky."

Rozhodnuto.

Jeník po prázdninách šel s pláčem do školky. S počátku několikráte odvedla ho matka až do dveří školky, později musila tak dlouho státi ve dveřích krámku, dokud Jeník nezašel až za roh nejbližší ulice; ohlížíval se, zda matka se na něho dívá. Ale sotva byl za rohem, úprkem pustil se ke školce, aby co možno nejvíce zkrátil dobu svého putování.

Jednou v neděli, bylo to na sv. Filipa a Jakuba r. 1840., pravila Jeníkovi matka, že ho odpoledne vezme s sebou na pout na Smíchov.

Jeník sice znal poutě malostranské, ale jen jaksi ještě z daleka, poněvadž ho rodiče samotného do toho shonu a víru nepustili a sami měli o pouti plné ruce práce. Proto se těšil a byl celé dopoledne neobyčejně tichý, aby si to snad nakonec nepokazil.

Odpoledne veda se matky za ruku statečně kráčel malostranskými ulicemi po levém břehu Vltavy, pod stráněmi petřínskými až na Smíchov, jejž tenkráte prvně spatřil. Byla to vlastně jen silnice, po jejíž obou stranách rozházeně stály přízemní a patrové domky. Ale co tu bylo dnes ruchu a hluku! Všude kramářské a pernikářské boudy, a mezi nimi hemží se děti i dospělí. Matky s uzlíky plnými pouti, otcové s umdlenými dětmi na ruce, služky a vojáci, slečinky a mládenci. Tu nabízí zpěvák jarmareční písničku, jež „zpívá se podle známé noty", tam zas je divadlo s králíkem, králem a smrtí. To se Jeníkovi nesmírně líbí, i nemůže očí odtrhnout od toho zajímavého divadla.

Marně ho matka pohání, aby šel dál.

Právě král kladívkem zabil králíka a cpe ho do truhličky; pak ze spodu vyvýšeného podia vznese se k rakvičce smrt a vyzvání velikým zvoncem nad ní.

Děti se smějí, směje se i Jeník i jeho matka.

Ale brzy Jeník poznal, že hra s králíkem se opakuje do týchž podrobností jako před tím a to ho přimělo, že dal se matkou odvésti.

„Co to?" zvolal náhle Jeník, ukazuje na zvláštní boudičku, u níž stál divný stařeček: měl hrozně zrzavou paruku, veliké okuláry provázky spravované, bezzubá, zapadlá ústa, v nichž seděl zvláštní úsměv, úsměv, který se nikdy neměnil a Jeníkovi se zazdálo, že to úsměv pavouka, když láká mušku. Usmíval se a lákal, a dětí běhalo a lítalo kolem zrovna jako mušek, ale ke sklu kukátka žádné se nepřilíplo.

„To je kukátkář, pan Sýkora" vysvětlovala matka a dodala: „Pojď, podíváme se do kukátek. Už jsem dávno neviděla mučednický život svaté Genovéfy."

Jeník se ovšem nedal pobízeti.

„Tak pane Sýkoro," řekla Nerudová podávajíc kukátkáři dva šajnové krejcary, jeden za sebe, druhý za synka, „spustte nám kukátka."

A kukátkář zašoupl do zvláštní truhličky, opatřené dvěma kukátky obraz první a počal teskliým, unaveným hlasem:

„Šlechétný hrábě Sylfrýd dostal rózkaz od krále Marcella, aby vytáhl mu na pomoc do války proti strašlivým Mauritánům. Šlechétný hrábě Sylfrýd uposlechl krále jen s těžkým srdcem, nebot musil na hradě zanechati svau spanilomýslnou manželku Genowéfu; i vidíme na obraze prvním, jak šlechétný hrábě Sylfrýd loučí se s manželkau svau, i dává si přísahati věrnost její až do hrobu tmavého."

„Maminko, to je to krásné!" zašeptal Jeník potahuje matku za sukni. Dech se mu až tajil při té zvláštní a nové pro něho podívané.

Zatím kukátkář zaměnil obraz a pokračoval:

„Ale ná hradě šlechetného hráběte Sylfrýda žil sluha, ukrutný Gólo, který přemlouval Genowéfu, aby opustila hráběte Sylfrýda a stala se jeho manželkau. Genowéfa vzpomínala přísahy a oddolala Gólovi, ačkoli tento ji hrozil mučením, trápením a na konec i vyhnáním z hradu. I vidíme na tom obráze, jak ukrutný Gólo napřahuje svau ruku proti spanilomyslné Genowéfě."

Dokončení.

POSLEDNÍ PŘÁNI.

Ve vás, oči vroucí, které rád já mám,
kéž bych procítil ten všechen lásky plam,
abych za sebou jím všecku vinu spálil,
kterou jsem se světu kdy i sobě vzdálil;
jako s čisté hvězdy slét bych k smrti tmám.

Srdce, měl-li jsem být šťasten ve svých snách,
bylo třeba mi, by v ně tvůj tlukot vsáh.
Kéž bych aspoň v zdání něžný tep tvůj slyšel
v hodinu, než z toho života bych vyšel,
zasním smrt, až klepne kosou o můj práh.

Od vás, rtíky, s nimiž šeptal jsem si rád,
dám si tehdá ve snách šťastnou cestu přát
oním naším slovem, které kypí přízní:
odejde-li se mnou, jistě se mnou vyzní
ve věčnosti, a s ním budem na pořád.

BENEŠ GRÜNWALD.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Na další otázky Špíro pověděl, že Ulcinj jest mužského rodu, že Italové říkají Dulcigno, Turci Olgun a Albánci Ulkun, a vracel se zase k sříceninám upozorňuje, jaký tam kdysi asi býval přepych a jaké nákladné stavby. Domy v úzkých uličkách, vládní dům byly výtvory stavitelského umění, nešetřilo se na nich mramoru a drahé práce. A vchody, kudy se kdysi vstupovalo do palácův a palácků, oplývajících bohatstvím, zahraženy jsou nyní hrubě sbitými prkennými dveřmi se středověkými klepadly a s děrami dole, aby tamtudy mohly vylézati a vraceti se slepice a kočky. Kde bylo vězení, plné vzdechů, je nyní skladiště sena. Z dob obléhání Ulcině utkvěly ještě tu a tam dělové kule mezi okny nebo nad domovními dveřmi. Kde byla přepychově zařízená obydlí boháčů, tam jsou nyní ssutiny, prolezlé divokými smokvoněmi a břečtanem nebo rozpadávající se kobky živoucích chudých. Na sluneční straně jsou nad okny mnohých domů dosud krásně zachovaná tesaná držadla záclon, umělé konsoly pozbyly však již svých tyčí a teď sedají na ně černošedé pokřikující kavky.

Provedl je také dvěma nebo třemi domy, do jejichž pater opatrně vystupovali po dřevěných, hrozně rozviklaných stupních. Přišli tak do krásně zachované turecké světnice, kde ještě byly ke stěnám upevněné malované skříně a řezby. Okny bylo viděti na záliv, na celou Ratislavu a na nejhezčí pobřežní část Ulcině, lesknoucí se v slunci. Ale ve zdi byla hrozivá trhlina, která odtud vypudila lidi. Nebude dlouho trvati, snad k tomu stačí otřes hromu, a to staré stavení s půvabným selamlikem a báječnou vyhlídkou se sřítí mezi ostatní zapadající trosky.

Míjeli omalovanou kuču hradního kmeta a zastavili se před jiným stavením, kde na ně s malé pavláčky asi pětiletý snědý hošík vyvaloval zvědavé oči. Malé hádě smýkalo se nad ním do skuliny ve zdi, a šedé kotě schouleno dřímalo na zábradlí.

Paní Vernerové byla hned nápadna barva i výraz hošíkova obličeje, a Špíro jí dal k tomu vysvětlení.

„Míšenec," pravil mimochodem, „táta jeho je Harab a máma běloška."

„Křesťanka?" udivena zeptala se paní.

„Ne, oba mohamedáni — ale nebylo by divu, kdyby byla křesťankou — ženské nekoukají na barvu ani na náboženství — totiž mezi mohamedány, mezi nimi," rychle dodával vida, jak mladá paní za jeho nedvorné poznámky se začervenala.

Spletl se milý gospodin Špíro, již ho lapli a zahrnuli smíchem. Již toho nevymluví, nic naplat, musil uznati, že jest ve vlastní pasti.

Zastavil se, uvážil, jakou to hloupost vlastně řekl a pak pohrozil všem třem mužům.

„Jste vinni jenom vy, mladí ďáblové! Samé vyzvídání a samé otázky, není divu, že zmatete spravedlivého člověka! S vámi není rozumné řeči!“

Od té chvíle byl v hovoru již mnohem zdrženlivější. Dovedl je ještě k mešitě, která jest snad nejzajímavější z jedenácti ulciňských mohamedánských chrámů. Vchází se do ní po stupních mramorových, které mají latinské nápisy. Tyto schody, na které stoupají nohy pravověrných Turčínův a Albánců, tak nepřátelských víře křesťanské, bývaly dříve nejspíše jejími chrámovými sloupy. Dřevěné zábradlí džamie zapuštěno jest do ladných kamenných hlavic z doby římské. Stranou vedle vchodu byl zvláštní podstavec z pěkných kamenných vodovodních rour, na které mohamedáni kladou před pohřbením své mrtvé. A v předsínce džamije několik dřevěných stojanův, o kterých jim Špíro pověděl, že jsou to máry a lavice, na kterých omývají mrtvé.

Džamije má minaret s ustřeleným hrotem, tak že z dálky více se podobá továrnímu komínu než-li věži. Dvířka k němu byla otevřena, i vstoupili dovnitř nikým nevyrušováni. Vůbec kromě hošíka nikdo ve tvrzi ani si jich nevšiml, nikdo se nad nimi nepozastavoval, za nimi se neohlížel, bylo tam pustěji a smutněji, než kdyby byli procházeli hřbitovem, na kterém bývá více slunce a kvítí, kdežto zde bylo až příliš mnoho temna a stínu. Skutečně byl to ohromný hrob, ve kterém leželo minulé panství několika národův, od těch pradávných Kolchiďanův až do nedávných Turků. Hrob, obestřený tisícerými vzpomínkami a pověstmi o neohrožených námořních plavcích, kteří uchvacovali na svých loupežných výpravách a sem si přiváželi nejkrásnější ženy. Pověstmi o podzemním srbském chrámu, o hrdinstvích obležených, o hrůzách žalářů, o slávě a bídě lidské.

Prohlédli si nyní již chudobný vnitřek chrámu a vraceli se pak do dolního města hlubokým pevnostním východem. Oddychli si na jasném, volném slunci, jakoby byli vystoupili z temných katakomb. Proti nim se smál v mladém olivovém sadě úhledný pravoslavný chrám, zbudovaný teprve před nemnoha lety na místě, kde dříve se pyšnila také džamije. V sadě jsou ještě staré mohamedánské hroby, a hlučné vyzvánění z nízké otevřené zvonice pranic neruší klidu a míru těch, kteří odpočívají pod jejich kameny.

Když posléze sestoupili zase na nábřeží a zamířili domů, Špíro uznal za slušné napraviti u paní Vernerové svoji prostořekost. Odstrčil literáta od její levice a přidružil se k ní jako oddaný rytíř.

„A co,“ pravil rozhodně, „je mi nepohodlno říkati vám pořád jenom gospodjo Vernerová, láme se mi o to jazyk, takové divné, u nás neobvyklé jméno! Rád bych věděl, jak vás pokřtili.“

„Marie.“

„Marija — jako naši tetku. Budu vám říkat tedy gospodjo Marija, to se vyslovuje snáze, a je to upřímnější, viďte!“

Zasmála se a podala mu na to důvěrné oslovování ruku.

„Copak si umlouváte spolu?“ vyzvídal Martin. „Vernere, hleď, milostivá paní má s gospodinem Špírem jakési tajné úmluvy a spolky. Toho bych netrpěl, kdybych byl na tvém místě.“

Špíro se zasmál, a to bylo vzácné znamení o jeho zvláště dobré míře.

„Mlč, ty, ďáble!“ odbyl literáta po svém zvyku jmenovati kohokoli a cokoli ďáblem, at to byl člověk nebo tvrdošíjný osel, pevný kus dřeva nebo těsná bota. „Mlč, ďáble!“ opakoval. „Ty jsi jako čifut, že taky nenecháš chvíli na pokoji svoje ústa! Podívej se na gospodina slikara, jak rozumně mlčí.“

Gospodin slikar, totiž malíř Tetiva, skutečně byl čím dále zamyšlenější a nemluvnější. Byl však také velmi smuten, a nebylo pochybnosti, že něco příliš vážného se děje v jeho duši.

Záviděl Vernerovi, že byl mužem své sličné ženy, záviděl Martinovi, že s ní může tak nenuceně hovořiti a žertovati, záviděl teď dokonce i starému Špírovi, že mu tak přátelsky stiskla ruku. Byl vznětlivý a nedůtklivý, ačkoli vždycky býval vzorem snášenlivosti a trpělivého beránka.

Již také Špírovi to bylo nápadno, i usoudil, že gospodinu slikarovi něco schází. Zavolal na něho tetku Mariji a radil se s ní, jaké by mu měli dáti užívání, aby byl veselejší a zdravější. Tetka byla na slovo braná bylinářka a věřila o sobě, že rozumí nemocem více, než kterýkoli lékař. Hned věděla, jakou trpí nemocí, a svařila mu jakési koření.

Tetiva s úsměvem poděkoval, trochu odvaru upil a ostatkem pak zalil přede vchodem truhlík

s mladou paprikou. Věděl, že mu po žádném léku nebude lépe, že by se mu ulevilo jenom tehda, kdyby se na něho tak přátelsky jako na Špíra usmívaly rozkošné dvě oči.

Avšak zraky paní Vernerové se mu bázlivě vyhýbaly a sledovaly ho plaše jenom tenkrát, když toho nemohl pozorovati. Ale i pak ještě nedůvěřivě vždycky se ohlédla, není-li někde na blízku záhadný monsieur Barbet, který se nepřestával na ni tak jízlivě usmívati.

XXI.

Počáteční napětí mezi Špírem a Polykarpem Martinem brzo pominulo, starý Černohorec poznal v literátovi hovorného sice, avšak dobromyslného mladého muže a rozhodl se uzavříti s ním přátelství, jaké ho již přibližovalo k oběma ostatním českým umělcům a zvláště k paní Vernerové. Vyhlédl si k tomu vhodnou chvilku jednoho rána po snídani, když hosté vešli na dvorek podívat se na zajaté želvy a pozdravit paní Joke i tetku.

Tu Špíro vážně, jako když professor zkouší studenta, uhodil na Martina:

„Poslouchej, když děláš, jakobys všechno věděl a uměl — umíš taky francouzsky?“

Literát nebyl ani okamžik v nesnázích.

„Umím,“ rozhodně odpověděl.

Špíro spokojeně přikývl.

„To je dobře, že umíš. Máme tu mladého siromacha, kterému je tuze dlouhá chvíle, mohl bys si s ním občas pohovořit.“

„Kdy přišel — a je Francouz?“ trochu se lekl Martin.

„Francouz — pořád jen říká oui, oui — pojď to s ním zkusit.“

Vzal literáta za rámě a vedl jej stranou, kde mezi dvorkem a zahrádkou byl prasečí chlívek. Tam ten mladý siromach právě žádostivě chrochtal.

„Tu je,“ zasmál se Špíro, „promluv si s ním, když máš takový jazyk!“

Díval se na literáta, jak bude překvapen a jak se bude durdit, avšak Martin mu nesedl na lep. Rychle se přizpůsobil taškařici a počínal si, jakoby se s tím panem Francouzem seznamoval. Pootevřel jeho chlívek a levicí přidržuje dvířka, aby jich čuník nevyrazil, pravicí dvorně sňal s hlavy klobouk a uctivě pozdravoval. Vyslovoval potěšení nade ctí, která ho potkala v tomto důvěrném seznámení, a odříkal všechny fráze, které se mluví za takových příležitostí.

Na Špíru to působilo tak neodolatelně, že si sedl na nízkou stoličku, kde obyčejně skromňounce trůnila paní Joke, a pustil uzdu upřímnému smíchu, ve kterém ho následovala žena i tetka. Tvrdil, že již tři léta se nezasmál tak opravdově a že nikdy nezapomene na tu švandu.

Vida, že se rozesmál také malíř, kýval na něho a volal:

„Tak se často taky smějte, gospodine slikare, to je zdravější, než-li být pořád zamyšlen a smuten!“

„A proč vy se tak pořád nesmějete, gospodine Špíro?“ namítal malíř.

„Copak já, starý člověk! Pro mne je už jenom rozjímat a pomýšlet na své konce, ale vy jste mladý člověk, proto máte být vesel jako ptáče.“

Tetka Marija měla o tom taky své mínění.

„Slikar je zlatý člověk,“ pravila, „ale mně se bude víc stýskat po gospodinu Martinovi a jeho komediích.“

„A po mně nic?“ žertovala paní Vernerová.

„Po tobě nic!“ škádlila ji stařena. „Ty neumíš volat jako kohout, jako kavky ani jako cikády a také tak pěkně nemňoukáš a neštěkáš jako Martin. A pak, to víš, ženské se vždycky více stýská po kamarádovi než po kamarádce, však ty budeš taky víc vzpomínat na Špíra nežli na mne!“

Pokračování.

JE VLAHÁ NOC.

Je vlahá noc, mám v duši mír.
Jak šperk plá s nebe Orion
i Sirius teď zahoří.
Les šumí, tmí se pohoří —
mé srdce bije jako zvon.

Mé srdce bije jako zvon,
jenž plesá, jásá ve vesmír.
Zášť nemám v světě k žádnému —
jen lásku k tvoru každému . . .
Je vlahá noc, mám v duši mír.

MARIE TŮMOVÁ.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Pokračování.

Dnes zvláště se podobal Vlastějov mrtvému městu, nebot všecko bylo venku, na polích, a sváželo úrodu letos poněkud pozdní. Nehledě k některým zvířatům domácím na svobodě pobíhajícím a troše trávy mezi kameny starého hrbatého dláždění v dopolední té chvili jenom Bábinka Matoušová vracela se od kupce Skrčeného s kornoutkem skořice na krupičnou kaši, která dnes byla stěžejným bodem jejího poledního menu. Proti ní, z důli od „fortny“ kráčel starý muž s dlouhým, bílým vousem bez čepice tak, že prořídlými jeho šedinami hrál si teplý letní vzduch, v šosatém kaftaně mnoho záplatovaném a ve vysokých botách, jako ruský bojar. Hůl měl v ruce a šel těžko, jakoby se mu nohy pletly a zrak měl zkalený, upřený do neurčita, jakoby do svého stáří, které také bylo neurčité: snad sedmdesát, snad osmdesát . . . snad sto let. Blížil se k Bábince, ale valně si jí nevšímal. Nevšímal si vůbec ničeho a chodil tak tiše a klidně po celý den Vlastějovem sem a tam a také jeho nikdy nikdo si nevšímal. Jenom když ve Vlastějově vojáci byli, musili ho zavřít, jak vyváděl . . . Před léty skoro sedmdesáti chodili spolu tito dva, Bábinka a on, do téže školy k rektorovi Vojtíškovi, potom v hostinci „na špici“ pod fortnou tenkráte kvetoucím spolu při tanci kratochvíli měli a dokonce staroch tento při první svatbě panny Nány mládencem byl. Potom odešel na Turnovsko.

„Pozdrav pán Bůh, Floriáne: Kde pak jste byl?“ tázala se Matoušová otázkou řečnickou, na kterou řečník rozumný odpovědi nečeká.

Také se jí Bábince nedostalo, nebot Florián jenom neurčitě zakýval hlavou, jako do prázdna. Zdálo se, že upřel na stařenu matný svůj zrak, který však hned zase těkal jinam. A pletl zas nohama dál.

„Počkejte, počkejte, Floriáne! Jak pak, nechtěl byste buchtičku od včerejška! Hned jsem tady.“

Bylo to před nízkým polodřevěným domkem o nízkém patře, před jehož okny stála dřevěná lavička. Staroch, pořád beze slova, sedl na tu lavičku a do plného slunce. Před ním dva psi točili se druh kolem druha poslouchajíce hlasu přírody. Ze sousedního stavení vyšla slepice volným krokem, dobla sem a dobla tam, a po silnici od fortny vzhůru jel Krajíčků vůz plný obilí. Od Šerclů ke Krausovým motal se pobuda Václavíček a tentokrát filosofsky mlčel. Byl to ožrala mazaný všemi mastěmi a jakmile pozoroval, že někdo by mohl poslouchat, spustil kajicné řeči. Však právě z uličky pan farář vycházel a Václavíček se usmál a jakoby pro sebe povzdechoval:

„Povídám, povídám, tenhle algahol, to je jed... dobře to jemnostpán kázal...“ — ačkoli jakživ do kostela nepách', přece měl správné tušení, — „jo, jo, to je čertův vynález... však tady jde milostpán...“ jakoby právě byl zočil pastýře svého, — „jemnostpane, prosímich . . . mám panskou rýmu ..., potřeboval bych něco pro žaludek...“

„Václavíčku, Václavíčku,“ napomínal pastýř dobrý, „zas už hned po ránu,“ nebot nemohlo mu ujíti, že Václavíček zmokl ani nepršelo. Přese všecku dobrou svou vůli chodily Václavíčkovi nohy po koledě. „Proč teď nepracuješ, když je všude ruky pilné tolik třeba?“

„Ruky pilné... jo jo... ruky pilné,“ to slovo se mu nějak zalíbilo, „mají pravdu, mají pravdu, jemnostpane, taky si to říkám, ... jen kdybych tu panskou rýmu neměl . . .“

„Prosím tě, co je ti?“ tázal se ctihodný kněz, nerozuměje té nemoci.

„Jináč to nemůžu říct, jemnostpane, to se nesluší, ale v břiše je to, v břiše..., a každou chvíli to chytne, proto bych jenom dva krejcary potřeboval . . .“

„Byl tam Václavíček, kde všem čertům ocasy svazovali,“ vyčítavě řekl kněz a dva krejcary z kapsy vytahoval . . .

Bábinka čiperně se vracela pod zástěrou přinášejíc buchtu jako cihlu, ode včíra.

„Tak tu máte, Floriáne, pán Bůh vás opatruj.“

Starý muž buchtu vzal a strčil ji do hluboké kapsy záplatovaného kaftanu, beze slova, bez vděčného pohledu. Jakoby vůbec žádného pohledu ten člověk neměl. Pak vstal a odcházel k zámku, jako někam do neznáma.

Byla to trocha vlastějovské tragedie, kterou teď moře života zmítalo sem a zmítalo tam. Snad jediná z hrozných tragedií, které se kdy tady udály, už asi před čtyřiceti léty, tak že se obecně už ani určitě nevědělo.

Florián usadil se tedy jako mladý mistr kovářský na Turnovsku kdesi a nic mu s mladou ženou nescházelo než děti. Až v šestašedesátém byla vojna, Prajzi přišli také do městečka Floriánova, a devět měsíců po té, co také v kovárně byli vojáci a jejich důstojník rudé tváře a s vlasem i vousem jako len, narodil se kováři také světlovlasý chlapeček. Od těch dob kovářová neměla stání a jejím dílem to bylo, že se po čtyřech letech přestěhovali sem, do Vlastějova, rodiště mužova. Floriánovi to celkem bylo jedno, měl i tady práce dost, byl spokojen a žena zdálo se také. Hošík rostl.

Deset let mu bylo, když přišli missionáři utvrzovat Vlastějov u víře a šířit slovo boží tam, kam pan farář ještě je nezasil, snad také lásku Kristovu a jeho milosrdenství. Jim bylo snáze se vyzpovídat, než panu faráři, kterého by bylo pak stydno potkávat co den, a do kostela hrnulo se zvláště ženských, hříšnic ne-li větších než pokolení mužské, aspoň kajicnějších. Myslely snad, kde hříšníkův mnoho, těžko kárat koho.

Václavíček, podle toho, koho potkával, vedl monology už tenkrát. Když se blížil kostelník, velebný pán nebo dokonce pan farář vzdychal zbožně:

„Jo, jo,.. taky musím ke svaté zpovědi, taky .. Hotové zdraví, kdo nemoc poví .. Po smrti pokání činiti bylo by pozdě ... Nemaj nějaký starý kabát, velebný pane, ... abych nešel takhle ke stolu páně.“

Kabát dostal, ale stolem páně byl mu ovšem pult u žida Krause, jemuž kabát prodal jako Jidáš Krista, třeba ne hned za třicet stříbrných.

Blížil-li se kdo ze strany svobodomyslných, lékárník Mastička, kupec Šercl neb hospodář Krajíček, láteřil jakoby pro sebe:

„Nač tady tolik černých ptáků? Máme dost na panu faráři ... Čert nám je byl dlužen ... Prosímich půjčej' mi dva krejcary na tu zlost, pane apatykář ...“

A vymámil tak, co chtěl, už tenkrát, před třiceti léty.

FEUILLETON.

DON'T.

O NEZPŮSOBECH OBECENSTVA V DIVADLE.

Odiosní jest vytýkati komukoli nezpůsob nějaký. Stará zkušenost učí, že výtku takovou nejtíže nese právě nezpůsobný. A třeba ve stati této nikdo nemá a nemůže býti jmenován, pocítí ti, jichž se výtky týkají, nepříjemného pocitu pokoření, pročež zanevrou na pisatele — ne na sebe. Je to stará vada člověka, jenž je kárán, že se nehorší na sebe pro chybu svoji, nýbrž na toho, kdo mu ji ukazuje, třeba s nejlepším úmyslem, v prospěchu umění, druhých, již chybou trpí neb jeho samého. Každý člověk, jemuž něco bylo právem vytknuto, cítí se uraženým — myslí, že se mu děje křivda; proto vzniklo pořekadlo české, ne právě zdvořilé, ale vhodné: „Nehněvej se na zrcadlo, máš-li křivou hubu!“

Angličané říkají nezpůsobům společenským úsečně „don't“ t. j. „do not,“ co se nesluší, z toho vzešlo jméno stati.

Kdyby cizinec, jenž zavítá z lůna národa vysoce kulturního, na př. z Paříže, do našeho divadla některého (velkého), měl čas studovati podrobnosti, zastavovati se před nápisy na chodbách a pokyny pro návštěvníky a kdyby jim, když se jich všimne, rozuměl, musil by míti za to, že jsme národ krajně nezpůsobný. A přece četné vtipy světových listů humoristických německých (Fliegende Blaetter, Lustige Blaetter atd.), francouzských a jiných poukazují k tomu, že i ve světových divadlech jsou lidé nezpůsobní; kdo divadla taková navštívil, dá nám za pravdu, že i v Paříži, městě národa uhlazeného, dovede býti divák k divákú nezdvořilým, bezohledným, že i tu jsou návštěvníci nezpůsobní ne právě řídkým zjevem. Obrovské klobouky dámské, jež jsou nyní v modě, dovedou zadnějším divákům zastříti jako opona jeviště, kde není přísně přikázáno klobouky při

představení v garderobě odkládati atd. — rozdíl mezi našimi poměry a zahraničními je jen ten, že v cizině mají zase jiné nezpůsoby, po případě i ty, které se vyskytují u nás.

Nejobyčejnější jsou ty neslušnosti, proti nimž správa divadla musí vyhláškami na chodbách umístěnými protestovati, na př. nahlížení do hlediště mezi představením okénky ve dveřích, vnikání do hlediště po vytažení opony, plivání na chodbách, ba dokonce mezi řadami sedadel atd.

Příslušná ustanovení jednoho našeho divadla zní:

„Při zkouškách a představeních dlužno zachovati za kulisami, na jevišti, v chodbách a schodištích jeviště a hlediště úplné ticho. Ředitelství Měst. divadla Král. Vinohradů."

Vinohradské městské divadlo umístilo dále tyto vyhlášky na chodbách a schodištích:

„Kouření, jakož i zapalování doutníků a cigaret, dále odhazování jich, jest pro nebezpečí požáru v celé budově divadelní pod uvarováním se trestu § 452 tohoto řádu zapovězeno. Zákaz tento platí zároveň jako ustanovení podepsaného ředitelství s tím, že přestoupení zákona stihati se bude pokutou od 50 h do 5 K. Ředitelství Měst. div. Král. Vinohradů, dne 12. prosince 1907."

Jsou lidé až úzkostlivě pozorní k divadlu i společnosti, přicházejíce dlouho před zahájením hry, kdy je divadlo ještě poloprázdné, aby nikdo nemusil k vůli nim ze sedadla se zdvihati — jsou to lidé vůbec pozorní, šetrní, uctiví, zvláště také ctitelé divadla opravdoví, plní respektu ke všemu, co s ním souvisí. A jsou jiní, kteří stojí v couloiru až do setmění hlediště, když už hudba předehry počala nebo dokonce když už se zvedá opona, ač byli v divadle včas, a jiní, kteří sice celý den nic nedělají, ale proto přece jen přicházejí do divadla pozdě, když se už hraje, a hubují, když mají první jednání sledovati, stojíce, z parketu, oni, kteří si zaplatili sedadlo, prou se s biletářem, jenž jedná jen dle rozkazu, když je do hlediště nevpustí. Nepohodlí v parketu, kde je často tlačenice, je však nepoučilo — po druhé přijdou zase pozdě.

Sem tam se však vyskytnou mezi návštěvníky divadla exempláře zvláště nepohodlné.

Figurky známé z divadelních nezpůsobů jsou tací, kteří myslí, že je osud vyvolil k tomu, aby jiné učili způsobům. Běda tomu, kdo by se opovážil zašeptati sousedu před nimi, za nimi nebo vedle nich nějakou poznámku sebe tišeji. Hned ho okřiknou nejen pronikavým pssst, které mnohem více vyruší okolí, nežli slovíčko šeptem pronesené, nejen přísným ba odsuzujícím pohledem, ale i nahlas proneseným pokáráním, často velmi důrazným, ba nešetrným i urážlivým. Facit všeho je ten, že kde kdo ohlíží se — ne na neopatrného ale šetrného rušitele, nýbrž na vyzývavého jeho karatele, ozvou se poznámky podrážděné i jízlivé, na něž karatel reaguje nakvašeně — vznikla by hádka, kdyby sousedé karatelovi neměli více taktu a šetrnosti k obecenstvu, než samozvaný Knigge divadelní.

Nezasvěcenec by nevěřil, že do divadla přijdou časem i lidé opilí. Jsou opilci, na nichž není stav jich znáti, sice by je do hlediště biletář nevpustil, jimž se však v horku a dusnu divadla někdy udělá špatně, omdlí neb upadnou v bezvědomí alkoholické (ictus alcoholicus), a je třeba je z hlediště vynésti. Za nemoc nikdo nemůže, ale je přece jen nerozvážlivostí, když člověk trpící na př. padoucnicí, která ohlašuje přece většinou blížící se záchvat předzvěstí (aura), jde přes to do divadla, aby vyrušil diváky rozčilujícím intermezzem truchlivého svého záchvatu. Ovšem náhlá onemocnění nepředvídaná nelze vykládati ve zlé diváku, jenž netušil, co přijde. Obecenstvo chová se tu k chorému šetrně, ba obětavě, pomahá i vynášeti chorého, čímž se připraví o část svého požitku. Mnohý však sám cítí, že mu nebude dobře, ježto si však lístek už zakoupil, chce ho užiti, zcela dle surové psychologie Němce („was g'zahlt ist, muss g'fressen werden").

Někdy však zažije člověk výjevy, které neočekával. Choť moje měla jednou v divadle (větším českém divadle) za sousedku dívku nápadně oblečenou, jejíž vlasy hemžily se známými cizopasníky, což všichni sousedi kolem umístění pozorovali a jsouce všicci nervosní sotva mohli se dočkati konce jednání, aby vyšli a zřízence divadelní na nepřístojnost upozornili, by děvče odstranil. Tito nevěděli si rady — na podobné případy nebyli připraveni, a ježto na štěstí více míst bylo toho dne prázdno, umístili sousedy děvčete s cizopasníky na jiná místa, takže kolem dívky objevil se ostrůvek neobsazených sedadel, což i ona spozo-

rovala a z divadla odešla, takže nebyla ani tak zlá, jak se zdálo.

Výlupek divadelní nezpůsobnosti zažil však pisatel v jednom větším českém divadle při jedné opeře nedávno v hledišti (parterru) v jedné ze zadních řad a případ ten je tak poučný — chybami se učíme — že nebude nevhod jej uvésti.

V poslední chvíli vstoupil do hlediště, když již všichni diváci byli svá místa zaujali, ramenatý člověk jakýsi vyhlížející jako kritik divadelní obskurního listu s bujnými kučerami, vousem à la Napoleon III., v černém úboru s bílou kravatou a lakýrkách, a zaujal místo as uprostřed řady, takže diváci krajně sedící musili povstati. Právě začínala ouvertura — několik diváků v parketu za námi něco ještě si povídali způsobem sice slyšitelným, ne však rušivým. Nový příchozí, jakmile zvuky ty zaslechl, ohlédl se zuřivě do zadu, otočil se po té k mladíkům těm celým svým imponujícím popředím a hromovým hlasem na ně se rozkřikl:

„Pánové, co si to myslíte? Co si tu dovolujete? Jaké to nezpůsoby?"

Teprve důrazné „psst" sousedů nechtících býti rušenu z naslouchání předehře scenu zakončilo, karatel však, jehož se týkalo, nevztahoval je k sobě, nýbrž pokládal je za potvrzení svého zákroku, neboť se, usedaje, až sedadlo v nejhlubších útrobách zapraskalo, vítězoslavně rozhlédl kolem sebe.

Už tím na sebe upozornil. A upozorňoval i dále vytrvale — třebas bezděčně. Orchestr hrál právě náladové pasaže větříku prohánějícího se v horách mezi salašemi — pianissimo, když našemu sousedu napadlo zpříjemniti si život vezdejší několika divadelními cukrátky, jež z kapsy přes tu chvíli lovil z nějakého silně klíženého a tudíž praskajícího papírového obalu, kteréžto zvuky suggestivní melodii horského vánku citelně rušily. Tohle tak udělat některý soused mravokárcův, zašeptám k choti vedle sedící. Nevěřili byste, jak přísný pohled stihl mne, ba co stihl, mrštil, přetáhl, bacil mne za to z oka mravokárcova.

Ukázaly se však věci ještě horší. Záhy jsme postřehli zvláštní nelibý odeur v okolí, upomínající na jisté sýry starší provenience. Směr, v němž odeur se šířil, vedl k sedadlu našeho energického karatele divadelních nezpůsobů. Když jsme si při přestávce v couloiru za světla žárovek blíže prohlédli jeho podstatu, shledal jsem, že je ploskonohý — každý lékař vám poví, že lidé touto vadou tělesnou stižení často trpí chorobou zvanou „hyperidrosis pedum", která ráda přechází při nedostatečné péči o čistotu v obtížnější ještě „bromidrosis pedum". Ukázalo se, že mravokárný soused je stižen touto poruchou a v dalších jednáních, když teplem v divadle panujícím se vyměšovací činnost kůže jeho povzbudila, projevilo se nade všechnu pochybnost, že nositelem a původcem nepříjemného divadelního odeuru je náš přísný soused.*

Přišly však ještě jiné nezpůsoby. Ježto větší hlava se širokou moderní coiffurou dámy před ním sedící neposkytovala mu náležitého rozhledu po sceně, naklonil se celým tělem před moji choť, jež seděla vedle něho a zakryl jí hlediště úplně. Žena je trpělivá — kochala se zatím hudbou, očekávajíc, že se po chvíli nahne zase na stranu druhou, což se také stalo. I zde seděla dáma. A ježto dámy nemilují výstupů, snášela i tato jeho negalantnost. Bůh ví, co by se bylo stalo, kdyby byli seděli vedle něho muži, zvláště někdo horkokrevnější.

Ale ani na tom nebylo dosti.

Ježto v zadních lavicích hlediště (v onom divadle velmi dlouhého) není už tak dobře viděti na jeviště jako v předních, pokusil se náš milý soused zkrátiti si mezeru mezi svým sedadlem a scenou tím, že se položil na opěradlo sedadla před ním se nalézajícího, zaujatého mladou dámou, která právě o lenoch svého sedadla opřena nebyla. Když po chvíli chtěla se opříti, narazila zády na jeho ramena a hlavu, což však muže toho z jeho klidu a pohodlné proň attitudy ani za mák nevyrušilo. Nezměnil své polohy, neomluvil se, nevypadl z klidu, když dáma ta se s výrazným posuňkem na něho obrátila — nezbylo jí tedy, nechtěla-li vyvolati scenu a rušiti pozornost ostatních, nežli vzdáti se práva na část svého sedadla, k němuž patří také lenoch. Zajisté nenáleží nikterak vzadu sedícímu hostu.

Ale ani na tom nebylo dosti.

* Od té doby, co tato stať psána, zažil jsem v jiném velkém divadle sírouhlíkový výpar diváka (na shnilé zelí upomínající) pro který mezi hrou vytratili se všichni sousedi, chvíli trpělivě nosy šátkem ucpávavše, do jednoho do parketu, i dámy. Snesu leccos, ale utekl jsem naposled také a šel domů.

Náš soused měl rýmu — chudák. Vlastně jsme byli chudáci my, sedící vedle. Nejskvostnější pasaže hudby skladatelovy musili jsme vyslechnouti s nežádaným doprovodem stálého popotahování, ne onoho plachého, tichého popotahování nachlazených dětí, nýbrž bouřlivého temperamentního frkání, při němž stále měli jsme strach, že způsobný náš soused vtáhne do útrob jako plž své oči na stopkách celý ten ušlechtilý orgán, jenž lidské tváři dodává buďto pravé krásy nebo dokonalé ohyzdnosti. Takové zvuky lze, opakují-li se jednou, dvakráte, snésti — trpělivý člověk vydrží je třebas i desetkráte. Po celou operu však naslouchati neharmonickému zvuku bylo přece i pro mne mnoho, otázal jsem se tedy choti po tichu, ale tak, aby nachlazený soused poznámku moji slyšel: „Poslouchala, nemá s sebou jeden nadbytečný čistý šátek?“

„Proč pak?“ zní její odpověď mezi tím, co soused pozorně naslouchá.

Že by jej mohla půjčiti sousedovi. Má, chudák, rýmu a popotahuje strašlivě už třetí jednání, takže hrubě ani hudbu neslyším.

To účinkovalo.

Nevím však, zda proto, aby přebytek hlenů rýmou vytvořených jinak odstranil neb aby si schladil nějakou zlost (staří fořti, jak známo z lesnických humoresek, v tomto hnutí duše hřmotně plivají) — počal odplivovati přes tu chvíli za lenochem své sousedky tak důkladně, že místo zvuků jedněch ozvaly se druhé, pleskavé, neméně nepříjemné.

Nemohli jsme se věru dočkati konce hry. Požitku uměleckého nebylo. Nezpůsobný divák dovede člověku beztrestně pokaziti drahý požitek.

Proti tomuto všestrannému rušiteli jsou všecky moje starší zkušenosti z dlouholetých divadelních mých táček nejbělostnější nevinností. Což je proti tomu pouzdro s bonbony, jež vám vletí s lože nebo balkonu vyššího poschodí na hlavu? Což si dělati z divadelní cedule, která poletuje z druhé galerie křivolakým směrem do hlediště! Co je proti tomu binokl, jenž letí podle zákonů o všeobecné gravitaci s výše kolmicí s rychlostí rostoucí s uraženou drahou do chodbičky vedle sedadel — vše to je pomíjející zvuk a je zase pokoj.

I nějaké rozvrněné nebo nepokojné dítě v hledišti vedle vás nebo před vámi — po takových zkušenostech — trpělivě snesete, třebas jste dříve na nepaedagogické vychování dítek v podobných případech horlili důtklivě.

Podařený exemplář nezpůsobného diváka dovede vám nejen pokaziti všechen požitek divadelní, ale na dlouho vás od nové návštěvy divadla odstraší. A když zase přijdete, úzkostlivě hledíte po sousedech, neuzříte-li mezi nimi povědomou velikou hlavu nezpůsobného někdejšího souseda...

ČESKÝ ŽIVOT.

PANÍ Z ROSENWALDU. Národní divadlo uvedlo na scénu novou hru Růženy Jesenské. Tolik dlužno autorce doznati — umí hledati a umí vybírati apartní motivy ke svým divadelním kusům. Její společenská komedie už divadelní cedulí je toho dokladem. Vidíme tu vedle jmen skutečných v závorkách jména šlechtická, na první pohled dělaná a hledaná. Celá komedie je vlastně satirou a dokumentem lidské naivnosti. Muž, o jehož provenienci nic bližšího není známo, postaví se do čela kroužku důvěřivých osobiček, jimiž manipuluje jako principál s loutkami. Namluví jim, že je vykonavatelem šlechetných snah ideální bytosti, paní z Rosenwaldu, která si vzala za úkol stírati slzy chudých a nešťastných. Založila jakýs takýs řád, do něhož přijímají se členové a členky úžasně prostinkým způsobem. Šťastní příslušníci řádu dostanou apartní jméno, růžovou stužku, zaplatí zápisné a tím je také celá procedura vyčerpána. Divák není dlouho v nejistotě, oč se vlastně jedná. Tajemník záhadné zakladatelky řádu je originálním šibalem, jenž tímto dozajista nezvyklým způsobem chytá hejly. Paní z Rosenwaldu, která tak mnohoslibně paraduje v záhlaví, je pouhým přeludem. Všechno se kolem ní točí, všechno po ní touží, všichni ji chtějí spatřiti, všichni se na ni těší jako splnění závratného snu svého života. Nepopíratelně znamenitý nápad. To se autorce skutečně podařilo — předvésti celé hejno lidiček a udržovati je ve víře v něco, co neexistuje. Tím podivnější ovšem celá tato šalba, poněvadž od prvního okamžiku je průhledná jako závoj.

Výborná, vskutku mnohoslibná exposice nemá bohužel, hutnějšího jádra ve druhém jednání, jež, třeba obsahovalo mnoho milých episod, přece jenom nedociluje plného účinu. Všechno je něžné, všechno je poetické, ale schází všude jednotnější pouto. Připadá mi tento druhý akt Paní z Rosenwaldu jako náruč pestrých a vonných květů,

utrhaných beze stvolů. Až v posledním jednání podařilo se autorce zvednouti zájem hlediště.

Řešení komedie je nové, je pěkné, je originální. Podvodník — sit verbo venia — nikoho neoklamal. Hrdě, sebevědomě oznamuje, že nebylo a že není žádné paní z Rosenwaldu. A kdo může mu vytknouti něco nekalého? Nabádal někoho k nějaké nešlechetnosti, lákal někoho do exotického kroužku? Korunou všeho je, že obratný šibal shrábne slibenou odměnu za to, poví-li, kdo je paní z Rosenwaldu.

Druhé jednání právě pro tento svůj vonný, jemně erotický půvab vyvolalo v hledišti velmi rozkochanou náladu. Slečna Růž. Jesenská měla na premiéře hojnost ctitelek a ctitelů, kteří stůj co stůj chtěli docíliti, aby se přišla autorka ukázat. Režisér Jaroslav Kvapil věnoval zejména druhému jednání zvýšenou pozornost. Zde je také pro režii nesmírně vděčný úkol. Zahrada činila pohádkový dojem. Její osvětlení bylo vskutku čarovné. Provedení novinky skytalo několik dobrých výkonů (paní Dostalová, paní Rydlová, paní Laudová). Paní Sedláčková poznala dozajista již o premiéře, že bude záhodno skotačivost Elfridy z Wolkensternu trochu zmírniti. Mám za to, že si autorka tuto bytůstku představovala jinak. Pan Schlaghamr by měl již v průběhu hry akcentovati to, co dobře naznačil v závěru — tu suverenní prohnanost, jež tak úžasně hravě a při tom drze dovede těžiti z hlouposti lidské. Stylisovaný výkon podal p. Deyl — sympatický byl ve své zamilovanosti p. Hašler. -r.-

VÁCLAV HLADÍK zemřel po delším utrpení dne 29. t. m. Odchází s ním spisovatel, jehož charakteristickou známkou bylo ideální nadšení pro město světla a rozkoše, pro Paříž, a pro zemi krásy a kultury, pro Francii. Svou lásku k tomuto městu a k této zemi vtěloval v články a studie, v překlady oblibených svých francouzských mistrů i ve své romány, kterými líčil sice českou, specielně pražskou, po výtce světáckou společnost, ale pod pronikavým vlivem své francouzské četby a svých pařížských zkušeností. Naše úzké české poměry nezdály se mu poskytovati látku dosti zajímavou a literárního zpracování hodnou bez tohoto osvětlení paprsky z velkého města nad Seinou. Teprve v posledněj ších svých knihách propracovával se od lesklého povrchu do větší hloubky duševního života svých hrdinů. Celkem obzor Hladíkovy belletrie objímá hlavně společenský styk bohatých měšťáckých tříd, pěstujících flirt a milkování. Výtvarné umění a krásné ženy ozlacují život lvů Hladíkových salonů, život pod dojmy pařížskými víc vysněný než skutečný. Václav Hladík vydal řadu knih, které byly pro lesklou zevnější stránku svého stylu i svého děje hojně čteny. Nejpopulárnější z nich jsou: Evžen Voldán, Valentinovy ženy a Vlnobití. Také poslední jeho kniha Artuš těšila se živé pozornosti. Národní divadlo sehrálo jeho hry: Nový život a Závrať. —b.

SOUBOJ O. Blumenthalovy 3aktové veselohry, kterou v překladu A. Weniga předvedlo 29. dubna 1913 večer měst. divadlo Král. Vinohradů, má býti soubojem muže se ženou. Došlo k vyzvání takto: Mladý spisovatel R. Dartois (p. Pražský) napsal román, který byl ve kterémsi časopise odsouzen, s urážlivým doslovem, pro nějž spisovatel kritika vyzve. Ale pisatel kritiky, halící se za pseudonym jmena mužského, je — žena Yvonna de Laferière (sl. Kučerová), ze které — při setkání jejím se spisovatelem — vyklube se jeho, spisovatelova, spanilá neznámá, se kterou se chtěl oženiti.

Tu ovšem tím méně chce se Dartoisovi se svým kritikem se bít, když byli ostatně už před tím jeho svědkové souboj odmítli, zvěděvše, že vyzvaný pseudonym je žena. Když však de Laferière nechce za žádnou cenu od souboje ustoupiti (a to je ve hře málo motivováno, jakož má vůbec hra mnoho dějů málo motivovaných) nabídne ji Dartois, doufaje, že změní zatím svůj náhled, aby souboj odložila o tři měsíce. Dobrá — odvece tato. Ale aby znemožnila zblížení, chce na tu dobu odjeti a sice na soukromé jachtě, aby ji Dartois nemohl se přiblížiti. Ten se však objeví na moři z čista jasna před ní jako sekretář vlastníka jachty, jejího strýce, hraběte, jenž pozval na palubu družinu přátel — mezi nimi i svoji přítelkyni, kterou chce pojati za choť, malířku Vernierovou (pí. Májová), dřívější to milenku Dartoisovu. Není možno, aby Dartois žil po boku Yvonny vedle své bývalé milenky, kdyby ji hrabě pojal za choť. Proto chce Dartois sňatek ten překaziti a dochází v tom souhlasu Yvonnina; jakmile však tato zví, která je vyvolená strýcova (zbožňuje Vernierovou), stává se její pomocnicí a Dartois, shledav tak, že boj prohrál, opouští jachtu v nejbližším přístavu. Neprohrál však, jak nám třetí akt prozrazuje, tak zcela. Mladá šlechtična není bez hlubšího zájmu o svého odpůrce, jenž stupňoval se, když zvěděla náhodou, z kufříku, jím na jachtě zapomenutého, o dřívějším poměru Vernierové a Dartoise, a rozhoduje se konečně, poněkud překotně, podati mu svou ruku, když snoubenka stárnouciho hraběte Vernierová vrací prsten svému nápadníku, aby mu ušetřila zklamání — přesně dle maximy spisovatelovy, že nejzdravější rozvody jsou před sňatkem („jako spánek před půlnocí.“).

Tedy běží v novince Vinohradského městského divadla o další variaci starého nápěvu, s několika slušnými, ale starými šlehy satirickými a bonmoty, s několika figurkami a podružnými ději, které už pomalu přestanou baviti. Nechápem ostatně, proč mají herečky pro tenhle kus pořizovati si ze svých gáží, jež stačí na střízlivý život vezdejší, několikeré nové a drahé toalety a klobouky — pro několik slov episodky, která sama nestojí za přičinění? Škoda peněz a práce . . .

V popředí hry a tudíž i zájmu diváctva byla sl. Kučerová a pí. Májová, vedle nich v episodce emancipované učitelky šermu, sekundantky Yvonniny, budiž jmenována paní Ptáková. Ze společnosti jachtové vypracoval si rázovitého barona Caniveaua p. Hlavatý, jenž měl i režii hry a vystavil vkusný francouzský šlechtický interieur ve třetím jednání. Někteří herci se napořád předříkávali. Také cizojazyčná výslovnost dělá ensemblu Vinohradskému častěji obtíže — i tentokráte. Reprisa bude asi zdařilejší. Dr. P.

Toto číslo vydáno dne 2. května 1913.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ.

Šumění korun opájí akkordem varhan bouřícím
kaštanů svíce blýskají oltářem svatě hořícím,
sněžností tichou ve světle
se chvějí třešně rozkvetlé
jak průvod bílých družiček před chrámem zářícím.

Blankytu kůrem rozpjatým slavná mše jásá zpívaná,
země je lustrem rozžatým, křišťály mízy protkána,
motýli, včely, slavíci,
kalichy, vody zvonicí,
tajemné síle tvořící zpívají hosana!

Jak nad oltářem z kalichu hostie svatá čistota
se slunce vznáší potichu, o věčné lásce šepotá,
paprsků bílá záplava
se řine v loubí modravá,
líbezný chléb svůj rozdává sladký dech života.

JABLONĚ.

Ples větví, k tanci vyzývá, v zahradách korun šelesty
svatební píseň zářivá lupeny sněží na cesty.
Opojnou vůní rozvily
květ těla bílý, spanilý,
v objetí žhavá toužily půvabné nevěsty.

Čarovně slunce vítaly, paprsků spity plameny,
v oddané vzdechy roztály, bílými šlehly rameny,
na ňader vlny bouřící
vášnivě slunce zářící
v objetí strhly chvějící, milostí ruměny . . .

ZÁPAD.

Pod klenbou korun modravou mdlé rysy slunce visely.
Krvavou nebes záplavou večerní dálky slzely.
V kalichy květů splývaly
ros prvních tiché opály,
smutnými stínů přívaly hlubiny zahrad temněly.

Umlkly stromy šumící, i větry sten svůj ztišily,
jak ženy v žalu klečící se bledé mlhy schýlily,
v hasnoucím skonu přísvitu
z blednoucí vázy blankytu
na skráně slunce v soucitu balsámů vonných nalily . .

M. SILÉN.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Ale pak zvedla své ohnuté údy, přistoupila k mladé paní, pohladila ji po tvářích, přitulila se k ní a dodala:

„I vždyt já tě mám, dítě, taky tuze ráda! Vždyt jsi jako moje dcerka nebo vnučka.“

Ukázala hned nazejtří, že pokládá paní Vernerovou za člena své rodiny. Když mladá paní ráno před snídaním sešla dolů, zastihla v jizbě proti jídelně stařenu.

„Aaa, dobré jitro, tetko Marije, jak jsi se vyspala?“ pozdravovala ji

Neděkujíc, tetka vážně ukázala do zadního kouta jizby a káravě řekla:

„Což nevidíš? Máš dřív pozdravit Špíra!“

„Aaa — gospodin Špíro — přeji vám dobrého jitra!“ vesele volala paní. „Promiňte, že jsem vás hned neviděla!“ Ani sebe méně ji neurazilo tetčino upozornění.

„Stáčím tu ze soudku víno,“ vysvětloval Špíro s přízvukem, jakoby chtěl říci: „Ale to jsi mne mohla taky vidět!“ Potom dodal: „Dobro jutro, gospodjo Marije, a jak vy jste se vyspala?“

„Výborně, usnula jsem hned, jakmile jsem ulehla. Slyšela jsem ještě, jak jako každého večera vypravujete tady v dolejší světnici něco paní Joke, ale konce jsem již nedoslechla.“

Špíro zvedl k ní od soudku tázavé oči.

„Hloupost! Já že každého večera něco vypravuju své ženě? Kdo vám to řekl — to ten mluvka, váš přítel Martin, vidte, má se slikarem okno zrovna nad naší světnicí.“

„O ne,“ vysvětlovala paní Vernerová, „slýcháme to všichni, protože máme po celou noc jako vy otevřená okna. Pokaždé povídáte paní Joke něco velmi vážného.“

Špíro povážlivě zakýval hlavou, jakoby pokládal paní Vernerovou za osobu nadobro již ztracenou.

„Tak, tak, gospodjo Marije, vy tedy nevíte, co má dělat každý pořádný křesťan, než-li ulehne?“

„A vy —?“ zmateně zeptala se paní.

„Modlím se!“ vykřikl Špíro.

„Ach!“ vydechla paní Vernerová a všecka zčervenala. „Odpustte, prosím vás, já myslila, že jen tak něco povídáte — skutečně jsem nevěděla.“

„To je vidět, že vy nikdy se nemodlíte, sice by vám to nebylo tak divno,“ na to Špíro, a tetka Marija horlivě mu přizvukovala. „Tot se rozumí, že nyní všechna mládež šmahem zapomíná na modlitbu, a to nikoli jenom večer, nýbrž i ráno. Místo modlení si prozpěvuje světské písničky, místo do kostela raději chodí na procházku nebo do kafany a páše všelijaké prostopášnosti —.“

„Já přece nepášu žádné prostopášnosti!“ bránila se paní Vernerová, a když viděla ty dva starochy proti sobě, jakoby vším právem kárali malou chybující holčičku, bylo jí pojednou až do pláče. Zčervenala ještě více, a oči se jí zamžily.

„I mlč,“ poněkud mírněji pravila tetka, „nejsi jako ostatní, ale nemodlíš se!“

Zatím sestoupili dolů také mužové, a Polykarp Martin tuze se kasal, že jim Špíro a tetka Marija dělá křivdu. Chodí všichni všude do kostela, a jdou ve své pobožnosti ještě dále, neboť vymetají kde jakou mešitu. A jen ať tetka přijde se podívat večer, než ulehnou, nahoru, jistě tam uvidí každého klečet u své postele. Ovšem nevykřikují svých modliteb, aby to slyšel všecek Ulcyň, nýbrž modlí se pěkně pošeptmu, a taková modlitba jistě jest Pánu Bohu milejší.

Tetka odporovala jak mohla, ale měkla při tom její opravdová přísnost. Snadno se Martinovi řekne, aby se přišla večer podívat do jeho ložnice, když ví, že se to nesluší pro počestnou ženu. Při tom se tvářila, jakoby jí nebylo již minulo osmdesát, nýbrž teprve osmnáct let. A ukončila půtku vyzváním, aby raději už šli snídat, sice jim vystydne káva.

Paní Vernerová trochu se hněvala na Špíra a toho dne nezašla na dvorek podívat se na své želvy a promluvit s paní Joke, jak obyčejně činívala. Po snídani vzala klobouk a slunečník a chystala se hned vyjíti se svým chotěm do města.

Tetka Marija, která pozorovala její malý vzdor, chtěla si ji udobřiti a vyšla za ní před dům, kde po obou stranách vchodu rozestaveny byly nádoby a truhlíky s rajskými jablíčky, paprikou, fazolemi a květinami, které Špíro pěstoval pro ozdobu i pro užitek. Mezi nimi byl také starý karafiátový parkos s dvěma krásnými nachovými květy. Paní Vernerová před tím ráda si přivoněla ke květům, avšak žádného neutrhla, neboť bez souhlasu Špírova nesměl se v jeho domě a na jeho půdě nikomu zkřiviti na hlavě ani jediný vlas, a týkalo se to netoliko lidí, nýbrž i květin.

„Máš karafiáty ráda?“ vyzvídala tetka.

„Mám, jsou to moje nejoblíbenější květiny,“ odvětila mladá paní.

„Tedy si utrhni jeden nebo třebas oba.“

Ale paní nabídky té nepřijala.

„Ne, ne, nechci, gospodin Špíro by mne opět káral.“

Tetka se usmála.

„To je dobře, že se ho bojíš, to on má tuze rád — ale jen si je utrhni, já mu řeknu, že jsem ti je sama dala.“

Než paní Vernerová opět poděkovala a odešla, zanechavši karafiátů, aby dále krášlily svůj neúhledný, skomírající keřík v starém rezovitém plechovém hrnci. Dostalo se jí za to pochvaly ode všech tří mladých mužů.

„Dobře tak," souhlasil zvláště Martin, „neproste se jich o dva udiblané karafiátové kvítky, až se dovíme, kde se takové věci prodávají, nakoupíme vám toho plnou náruč."

Skutečně ještě toho dne před samým polednem, když se vraceli hlavní ulicíňskou ulicí k obědu, pokoušeli se o koupi. Na pazaru je předešel jakýsi osmahlý muž, nepochybně cikán, nesoucí na rameně těžký dřevěný truhlík, plný krásných rozkvetlých karafiátových keřů.

Malíř se rozběhl za ním jako střela a vyzvídal, kam to nese a je-li to na prodej, ale černý nosič odbyl ho zkrátka jakousi nevrlou albánskou odpovědí. Přispěchal na pomoc také literát, přichvátal i skladatel se svou tobolkou, než nedostali ničeho jiného než mrzutý posunek, aby mu dali svatý pokoj.

Když pak po chvíli vstupovali na nábřeží úzkou brankou do Špírovy říše, byli překvapeni vidouce, že onen truhlík s krásnými karafiáty zaujal čestné místo před paprikou, rajskými jablíčky a fazolovými lusky. Špíro stál vedle a usmíval se jako milius.

„Dobro došli!" poděkoval za pozdrav, nebot byl zvyklý pozdravy přijímati a nikoli dávati.

„Ach, to jsou ty naše krásné karafiáty!" zvolal Martin, avšak Špíro pospíšil opravit jeho pojem o vlastnictví.

„Ne vaše karafiáty," vykládal, „to jsou karafiáty paní Marije". A obrátiv se k paní Vernerové, dodal laskavě: „Vezměte si je, gospodjo Marije, jsou všechny vaše. Trhejte si z nich, kdykoli vám libo, a dělejte si z nich také kytice do svého pokoje. Karafiáty jsou pěkná květina, voní líbezně".

To dodal tak opravdově, jakoby mladá paní viděla karafiáty poprvé.

Paní Vernerová nechtěla uvěřiti svým očím a teprve když stará tetka Marija ji ubezpečila, že jí Špíro chtěl udělati radost tou něžnou pozorností, rychle přistoupila k starému mužovi a děkujíc podávala mu ruku. Oči její leskly se opět zase přátelsky a vesele.

Špíro uchopil do obou pracek její útlou pravici, byl až dojat paninou radostí a odhodlal se k něčemu, co se u Černohorců pokládá za velikou neobyčejnost nebo vzácnost. Než se nadála a než tomu mohla zabrániti, sehnul svoji vysokou postavu a políbil paní Vernerové ruku.

A pak, aby zakryl známky pohnutí, upozornil, že jest již dvanáct, a aby šli k obědu.

V jídelně seděl již na svém místě monsieur Barbet a louskaje jakési řecké noviny, konejšil hlad chlebem a sýrem. Na obvyklý dotaz Martinův vypravoval, že byl toho dne až u řeky Bojany, jejíž druhý břeh jest již na území tureckém, a že nachomýtl se právě k tomu, jak Turci, vlastně Albánci stříleli na černohorské rybáře.

„A což je to možno?" zhrozil se malíř.

„To se tu dělo odjakživa, ale teď je to čím dále nesnesitelnější. Turecká zvůle metá Černohorcům v tvář provokaci za provokací. Podobá se však, že míra jejich trpělivosti jest již dovršena a že v brzké době musí dojíti k válce. Zeptejte se tuto Špíra, co o tom soudí, je to starý, zkušený člověk."

Pokračování.

„U OSLA V KOLÍBCE."

NĚKOLIK KAPITOL Z KNIHY „POVÍDKA O MLÁDÍ JANA NERUDY".*) NAPSAL K. ROŽEK.

Pokračování.

A tak šel obraz za obrazem, a Jeník se dovídá, jak Genowéfa je vyhnána, jak žije v lesích, kde porodila syna Bolestína, jak vlk jí přinesl teplý oděv a jak srna ji živila svým mlékem; a Jeník trne nad ukrutností Gólovou, trne nad trápením Genowéfy, slzy se mu tlačí do očí a hrdélko se mu stahuje. Má ještě mocnější dojem, než jaký zažíval časem při pohádkách truhlářčiných, dokud bydleli „u bílého slona" v Thunovské ulici.

A teď se dovídá to hlavní:

Hrabě Sylfrýd vrací se z vítězného boje a dovídá se, že prý Genowéfa ho sváděla, aby opustil s ní hrad; za to že ji psy dal vyštvati. Šlechetný

hrabě Sylfrýd uvěřil „ohavné lži ukrutného služebníka Góla“ a byl velmi smutný a velmi se trápil. Ale jedenkráte, když je v lesích na honbě, mihne se mu mezi stromy srna. Pronásleduje ji, chtěje ji zastřeliti, ale ta mu obratně a chytře uniká, až zavede ho ke skalní sluji, kde Genovéfa žije s Bolestínem. I poznává Sylfryd svou manželku, v tvářičce hošíkově shledává svoji podobu, a když manželka vypoví mu vše dle pravdy, odvádí ji v slavném průvodě na hrad. Góla dá pak kolem lámat a dravými psy roztrhat.

Jeník z hluboka vydychl a zalitoval, že už je konec. Všecky dojmy z pouti byly zatlačeny touto historií, na niž po celou zpáteční cestu myslil a co chvíli opakoval:

„Dobře se mu stalo, ukrutnému Gólovi.“

„Ubohá Genovéfa, co musila vytrpět,“ pronesla matka a zbožně dodala: „Ale Bůh jen dopustil, ale neopustil.“

III.

Večer prvního května nebyl nikterak vábivý. Když se Nerudová s Jeníkem vrátila s pouti, byla ráda, že muž zatím zatopil a připravil večeři.

Po večeři — v neděli dříve zavírali svůj krámek — starý Neruda odešel na skleničku piva ke Glaubicovům proti kostelu sv. Mikuláše, a Nerudová usadivši se ke stolu, jala se látati roztrhané všední šatky Jeníkovy.

Jeník seděl jí naproti podpíraje bradičku v drobné své dlaně a hledě upřeně jí do očí. Stále ještě vězely mu v mysli obrázky z kukátka a jak vzpomněl na „ukrutného Gólu“, pomračil se jeho obličej.

„Dobře se stalo, tomu Gólovi,“ prozrazoval hošík své myšlenky.

„Ještě na to myslíš?“ ptala se matka hledíc se zalíbením na vážnou tvář hochovu. A myslela: Má dobré srdce, cítí s utrpením Genovéfy. Snad se přece cikánka nemýlila ve svém proroctví.

„A co to znamená, maminko, že Genovéfa zůstala věrná Sylfrýdovi?“

Nerudová se mile usmála, pohladila hošíka po vlasech a řekla:

„Co to znamená, nejlépe poví ti pověst, kterou jsem už já jako děvče slyšela vypravovati o Marii poustevnici. Jednou půjdeme spolu do Ostruhové ulice k zámku a tam ti ukáži dvě sochy, za nimiž je mřížka. Místečko to nazývají „U Marie poustevnice“, někteří říkají „Marie Einsiedel“.

„Kdo to byla, ta Marie poustevnice?“ ptal se hoch.

„Byla to krásná dcerka páně inspektorova,“ vyprávěla matka. „Při kráse své byla však tak dobrá, že i nejzlejší lidé musili ji míti rádi. Jednu chybu však měla přece, velkou chybu, kterou jí ovšem odpustit nemohli. Dcera bohatého inspektora zalíbila si chudého řemeslníka, syna druhdy sice zámožného domácího pána, který však v bídě dokonal, a prachudinké vdovy, která mimo svého syna a malou světničku, doživotní to výminek jakž pro ni tak syna, žádného majetku neměla. Syn ji ovšem živil, lidé ho také pro to chválili, ale to mu odpustit nemohli, že očí svých povznesl k bohaté Alžbětě, které navzájem ničeho mimo svou světničku podati nemohl. Sám pan inšpektor pravil, že by proti tomu člověku ničeho neměl, jen kdyby se mu do rodiny vetříti nechtěl. Navrhoval dceři sílu ženichů jiných, mnohý byl mezi nimi, který mládím i krásou vynikal, Alžběta však chovala se k nim tak chladně, že je všechny zapudila. Střežili každý její krok, dovedla je však přece oklamat. Často zablesklo se podvečer v jistém oknu Švarcenberského paláce a jako v odpověď zazářilo pak zase malé okénko pod střechou jednoho domu v Ostruhové ulici. Pak se dovedla Alžběta vykrást z domova a za krátko procházela se už se svým milým po hradčanských alejích.

To vše nemohlo se dlouho tajit. I uposlechl její otec rady několika přátel a dal mladého řemeslníka na vojnu odvést.

Bolestné bylo loučení mladého řemeslníka s Alžbětou. Dali sobě slovo, že věrni sobě zůstanou, byt i smrt je děliti měla.

‚Já zajisté dostojím slovu,‘ pravila Alžběta, ‚a slibuji ti, že denně podvečer budu pozorovati a čekati, zableskne-li se v oknu tvém světlo jakožto znamení, že ses navrátil. Nebudu-li pak na smrt nemocna nebo dokonce mrtva, najdeš mne na místě posavadních schůzek, at je pohoda nebo nepohoda.‘

Syna odvedli a matku podporovala bohatá Alžběta. Rok po roku minul, odplynula už dlou-

há řada let, umřel otec Alžbětin, zemřela i matka mladého řemeslníka, ona sama zůstala sobě ve všem stejna. Proměnily se už několikráte kroje, ona ale, ač zámožná, podržela bývalý svůj kroj z mládí, třeba se tím lišila od ostatních. V kroji tom se kdysi jemu zalíbila. Musila po otcově smrti svůj byt opustit a jinam se přestěhovat, ale z nového bytu osudné znamení nemohla viděti a proto k vůli tomu vycházela každého večera k soše panenky Marie pod Svarcenberským palácem, kdež stávala necht bylo jasno nebo sychravo, teplo nebo zimavo. Nejhorší nepohoda nebyla s to doma ji uzavřít, za deště stála zde s rozestřeným deštníkem, za zimy zabalena v kožichy. Lidé se jí smáli a nazvali ji posměšným jménem „poustevnice“. Později zapomněli už jejího jména a nazývali ji „Marie poustevnice“, dle sochy vedle stojící. Tak uplynulo dlouhých, předlouhých pětmecitma let, v chování Alžbětině se ničeho nezměnilo, ale dříve svěží a mladistvá stárla teď už skoro očividně.

Byl večer mrazného ledna. Praha byla vrstvami sněhu zakryta a podobala se za noci s výše sněžnému poli. Byla tma. Jen zde onde prokmitalo světlo jakoby bázlivě z té sněhové spousty. Toho všeho nevšímala si osamělá ženská postava, která o zeď opřena se zámecké zdi dolů se dívala. Zrak její byl upřen toliko na dům protější a od toho se neodvracel.

Tuhá zima jakoby na okamžik popustila, sníh počal poletovati, až se sypal vždy hustěji a hustěji. Ženská postava byla už celá sněhem pokryta, ale nevšímala si toho.

Dokončení.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Pokračování.

Cizí kněz byl asi milovníkem pravdy a mužem povah na všechny strany otevřených. „Pravda jest dítě boží, milá ženo,“ pravil jezovita mladé kovářové. „Je to rosa nebeská a třeba příkra byla, je zdravá. A co jest pravda, není hřích, pravda vždycky vítězí. Protož jděte a povězte všecko manželi svému od počátku až do konce. Potom se pomodlete pětkrát Otčenáš a pětkrát Zdrávas Maria . . .“

A žena šla, za jarního dopoledne, rovnou domů, na měkkých polštářích naděje, že konečně se odlehčí jejímu těžkému svědomí. Bude tak lépe, zardí-li se jednou, než aby stokrát bledla. Ránu tajenou léčiti těžko, — poví tedy Floriánovi, jak radí moudrý jezovita . . . Byl krásný čas předvelikonoční, kdy skřivani vznášeli se k nebesům bledě modrým, země už silně dýchala předtuchou jara a vlhkostí, na horách v dálce sem tam ještě bělal se sníh a řeka Vlastenka valila špinavé svoje vody do dalekých moří; kterých, je celkem lhostejno.

Byla to asi krušná cesta křížová, kterou Floriánka měla si vykoupiti klid své duše a svoje definitivní rozřešení, jdouc z kostela do uličky řečené Kozí, ze které ozývalo se bušení perlíku do kusu železa. Kovář Florián opravoval venku stojící fasuněk. Venku krásné jaro, spasné všem tvorům, a v její duši děsná černava . . . Velká vrata byla otevřena dokořán a kovář zdál se býti v kovárně sám. Tovaryš někam poodešel do zadu nebo byl v tmavém koutě kovárny, že ho nebylo vidět pro výheň. V uličce děti si hrály cvrkajíce fazole do důlku; měly dnes prázdno k vůli těm missionářům. Sem tam nějaká žena se trousila uličkou, také se vracejíc z missií, které Vlastějovu měly vrátit víru, přece ani ztracenou ani ukradenou. Nebylo ani pozorovati, že rozviklanou. Také pokoj a klid nikde nebyl před tím porušen.

„Tak jak pak, Mařenko,“ tázal se Florián, když kovářová se objevila ve vratech, v ruce majíc knížky modlicí, „co pak vám povídali . . . byla's u zpovědi?“

Nebyl ani valně zvědav na odpověď, když bušil těžkým svým kladivem dál.

Floriánová zastavila se ve vratech, a poněvadž kovárna stála trochu na kopečku, silhouetta její rýsovala se proti bleděmodrému nebi. Přišedši z jasného slunce neviděla v kovárně nikoho než postavu svého muže, vysokou, s dlouhým, trochu pocuchaným hnědým vousem, ozářenou slabým světlem výhně teď pohasínající, ze které sálalo mírné teplo, tak jako z tváře kovářovy mírná

spokojenost a radost ze života. Hošíka zahlédla opodál mezi hrajícími si dětmi.

Floriánová neodpovídala. Pokročila blíž k muži tak, že teď také na ni padl měkký i červenavý jas kovářské výhně. Ale i v té růžové záři byla teď bledá jako syrový koláč. Pojednou dala se do pláče.

„Co je ti, Mařenko ... Co ti udělali?" lekl se kovář. Napadly mu všelijaké povídačky o páterských zpovědnicích a stiskl pevněji rukojeť kladiva, jakoby hotov hájit ženu.

Mladá žena šátečkem oči utírala ve vniterném svrchovaném boji, ve kterém duše její podléhala. Cítila neurčitě, že jde o všechen její život. Ale už nemohla snésti těch neustálých, desítiletých výčitek ... zlé svědomí ustavičná poprava, jak povídal missionář.

Vzlykajíc tedy pravila:

„Františku drahý, nehněvej se ... mám ti všecko říct, co jsem udělala ... náš Frantík není tvůj ... měla jsem ho s tím prajským oficírem, co byl u nás před desíti lety, v Loukově ... Pro Boha tě prosím, Františku, odpust mi to ..."

A sepiala ruce.

Kovář, maje v jedné ruce kus rozpáleného železa, v pravici to těžké kladivo, jakoby zkameněl. Tvář se mu zkřivila a oči vykulily. Za chvíli zaúpěl sotva slyšitelně:

„Ježíši Kriste!" a pohlížel zděšeně na svoji ženu.

Stáli tak chvíli oba mlčky, tiše ... Nemáme tušení na povrchu země, co v jejím nitru je horka, žáru a živelních bojů.

Zvenčí zazníval sem smích dětí a jejich volání, ve kterém kovář Florián asi rozeznával zvonivý hlásek svého Františka, kterého přece měl tak rád. Snad také zpěv skřivánčí z polí za kovárnou sem doléhal a všecko to štěstí probouzející se jarní přírody. V kovárně bylo mrtvo, výheň, do které měch už nedýchal, pohasínala a jakoby se tam smrákalo. Jen těžký dech dvou lidí se tu ozýval.

V tom jakoby cosi v kováři Floriánovi prasklo. Najednou prudce pozvedl ruku s perlíkem, zamával jím vysoko, rety zatal, a těžké kladivo v jediném okamžiku, než by se kdo nadál, dopadlo na hlavu kající ženy, pokrytou hnědým, hedvábným šátečkem. Floriánová beze slova skácela se na zem jako špalek.

Za dutou ranou ozvalo se v pozadí kovárny nové, tentokrát hlasité a zděšené volání: „Ježíši Kriste!" To tovaryš, který ze dvorku vstoupil právě před tím, než se objevila kovářová, všecko tohle viděl a slyšel ...

Florián nehlesl, ale po tomto výkřiku se shroutil vedle kovadliny na kolena jako podťatý dub a žhavé železo, které měl v levici, padlo mu při tom na čelo.

„Maminko, maminko!" volal zvenčí tenký hlásek Františkův, který běžel domů, když mu děti povídaly, že maminka se vrátila a že je v kovárně.

... Nesoudili kováře, protože ten od té doby, co se z mrákot probral, už se nevzpamatoval. S bláznem ani pán Bůh nic nepořídí. Pracoval sic dál, ale už nežil, jen živořil. Františka ujal se tehdejší pan farář, teď už nebožtík a z toho, co tento levoboček posílá, žije teď už asi od osmi let starý Florián. Kuřeti neublíží, tiše plete těžké nohy po náměstí a po ulicích, jakoby hledal, co už nikdy nenajde. Bydlí v kovárně, kde má výměnek a nikdy od něho nikdo slova stesku a nářku neslyšel. Tichý, neškodný blázen ... Jenom tenkrát, když ve Vlastějově vojáci byli, začal zuřit a musili ho zavřít. Jizva na čele do temna mu zrudla. Potom se zase uklidnil.

Městský písař, který psal nejen Libri sessionum Vlastějova, protokolly městské rady, anóbrž i zápisy všelijaké, napsal tenkrát o missiích těch zevrubnou zprávu písmem švabachovým, jak byl zvyklý: „Po celých deset dnů missionáři v čele s panem prelátem konali tu missie ... V sobotu na den svatého Acháce asi tři nemocné osoby, které nemohly se součastniti missií, byly panem prelátem zaopatřeny. Vodili jej čtyři oudové z nábožné jednoty pod baldachýnem za zvuku trub a kotlů v průvodu několika zbožných žen vysokého věku. A zvonění na věži chrámové trvalo po celé tyto dny od slunce východu až do slunce západu. Mnozí zkřehlí zimou tehdoba velikou velmi až tři hodiny cesty jsou šli, jen aby viděli pana preláta. Na den svatého Rufa bylo slavné svěcení dřevěného kříže s průvodem po náměstí, jejž nesli mládenci s bílými šerpami, neboť panen dosti se nesehnalo. Uprostřed průvodu pan prelát s berlí libě se usmíval. Některá okna věřících i v pravé poledne byla osvětlena a v čele prů-

vodu kráčel obecní biřic, který pořádek vzorně udržoval. V den sv. Saturnina pan prelát křtil novorozeně, synka obecního podruha Loukoty a celá obec šla se na to podívat. Et in saecula saeculorum. Amen.“

Florián kráčel teď s bábinčinou buchtou v kapse ke kovárně, zde usedl na lavičku a tam teprve buchtu zase vytáhl a pomalu kousek po kousku od ní ulamoval . . . Před kovárnou jako tenkrát hrály si děti, zas jiné, děti ne-li už vnuci tehdejších, a z kovárny ozývaly se rány kladivem, jako od let se ozývají a vždycky ze všech kováren ozývati se budou. Sic by to nebyly kovárny.

Bábinka vrátila se do svého pokojíčka v prvním nízkém poschodí Jarošova domu, s oknem na náměstíčko. To okno bylo plno nádherných pelargonií, mezi nimiž šedivá hlava bábinky nesla se jako starý pařez v mlází. Přimhouřené její oči dívaly se za starým Floriánem, míjícím pod kaštany zámecké cesty. Myslila-li na jeho starou tragedii nebo také na svou, která se udála také skoro v tu dobu? Těžko říci. Soudě podle okolností vnějších, nemyslila bábinka asi na nic, jakož vůbec myšlení a přemítání o věcech truchlivých vyskytá se víc v knihách než ve skutečnosti. Když už, pak člověk mnohem raději přemýšlí o věcech veselejších a kolébá se sny o budoucnosti než o dobách minulých.

V malé té sedničce, ve které v tomto okamžiku vznášela se vůně skořice z přineseného kornoutku rozbalené, nic nenasvědčovalo o nějakém fialovém smutku neb o filosofii zvláštního druhu, kterou bábinka vlastně představovala svým klidným a vyrovnaným starým životem.

K bábinčině světničce vedlo cosi jako předsíňka, v níž stála široká almara na straně jedné, veliký to, starodávný šatník, na straně druhé špíž, skříň tmavé barvy, kolem klíče celá ohmataná do žluta, po jednom křídle s řadou šuplíků na mouku, rýži a krupici, hrách a čočku, v pravém křídle dveřním se dvěma otvory, zandanými dírkovanými plechy, aby tam mohl sice vzduch, ale nikoli kočky na máslo a smetanu. Takovou docela podobnou špíž měli také u Svačinů, a pamatuji se z dob mládí velmi zeleného, jakou bývala pokladnicí nám dětem svými křížalami a perníkem v ní uschovávaným. Vůně vanoucí z útrob takové almary omamovala tak jako Václavíčka jeho algahol . . . V sedničce samé měla bábinka jenom v levo v předním rohu postel, v pravo stůl před starou, špinavým už cvilinkem potaženou pohovkou, tři stolice, pak v levém zadním rohu plotýnku a proti ní v koutě pravém poličku, také ohmatanou, s nádobím. Tam uprostřed trůnil pekáč železný, na několik polí příčkami rozdělený, dar to vynálezce professora Slanečka, který s chotí svou a dvěma synky bydlíval v létě u Jarošů už od těch čas, co professor byl v pensi, ve dvou pokojíčkách vedle bábinky. Sen professora Slanečka i jeho druha na vlastějovských procházkách, vrchního berního Hoblíka, se tedy uskutečnil, a pekáč na křehké a delikátní kůrčičky pro buchty a jiné pečeniny z mouky i masa byl opravdu realisován. Jenže bábi v něm svoje cihly jakživa nepekla. Na stěnách bylo ve starých rámečkách z papírové tluče několik vybledlých podobizen ve starých, dávno z módy vyšlých krojích a dvě velké rytiny upálení Mistra Jana Husi a Komenský opouští českou vlast. Na konsole nad postelí bylo malé sádrové, už nevalně bílé poprsí Jana Žižky. Z toho nikdo nesuď na radikální povahu bábinčinu, která byla evangelička.

Ani prachu ani smetí tady nebylo, leda to, kterého už nepostřehly její staré oči.

A tak tady bylo od let, od té chvíle, co se bábinka odstěhovala do tohoto vejminku, kdy všecko kolem ní už pomřelo nebo bylo daleko od ní. Staré hodiny kyvadlové tikaly stejnoměrně do toho klidu takměř klášterního, jejž nerušilo nic než ob chvíli suchý bábinčin kašel, a o prázdninách někdy silné prásknutí dveřmi do bytu Slanečkových, když hoši přicházeli nebo odcházeli. Jinak po celý rok ostatní, kdy vedlejší dva pokojíky byly prázdny, bylo bábince jako mnichům na hoře Athosu.

Dvéře se otevřely a vstoupila malá, asi dvanáctiletá holčička jemných tváří zardělých, plavých vlásků a modrých očí. V ruce nesla talíř pokrytý bílým ubrouskem. Bábinka, obrácená k oknu, spíš ucítila než viděla, že někdo přichází a obrátila se.

„Bábinko,“ povídalo děvčátko, „tady maminka posílá pár kousků, dělala na zítřek.“

A postavivši talířek na poličku sundavala s něho ubrousek. Na talíři bylo několik kousků prostého domácího cukroví nedělního.

„I jéjku . . . co pak?“ divila se bábinka. „A nač pak si maminka dělá takovou škodu . . . No tot! Zaplať pán Bůh, Lojzinko, a že zůstanu dlužnicí.“

„I, za málo,“ opáčila Lojzinka podle vlastějovského zvyku, dodávajíc: „S pánem Bohem!“

„S pánem Bohem, s pánem Bohem, Lojzinko! . . . A jak pak na pole?“ tázala se ještě.

„Máminka teď už šla, já půjdu za ní.“

„No tot!“ —

Takovýto asi dialog opakoval se skoro ob den, kdykoli buď paní Jarošová nebo bábinka Matoušová pekly nebo smažily něco podle jejich zdání kromobyčejného. Skoro ob den přinášela Lojzinka nahoru nebo bábinka dolů do přízemku „panímámě“ nějaký dolek nebo buchtičku, koláč, livanec nebo boží milosti. Nepotřebovaly dar darem vynucovati, protože paní Jarošová i žebrákům dávala celou dlaní a bábinka Matoušová byla by dala i díži s těstem. Jen když byly zbytky ode včíra neb od předvčíra, neoferovalo se s obou stran nic.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

ARNOŠTA KOPECKÁ.

Vychovávejte loutkou — ne loutky.
J. Pešek.

Když jsme byli s otcem naposledy u Mikuláše Alše, rozhovořil se mistr o Kopečácích, o patriarchovi českých loutkářů Matěji Kopeckém a jeho potomcích po meči. Václava Kopeckého, jenž hry otce svého napsal a u Vilímků v Praze tiskem vydal, nazval Aleš Josefem Jiřím Kolárem mezi komedianty. Poslouchala jsem mistrovy vzpomínky o Kopečácích jako krásnou pohádku. Však umí Mikoláš Aleš vypravovat! Zmínil se za hovoru o dceři Václava a vnučce Matěje Kopeckého. „Perné živobytí má tahle Kopečačka —“ povídá mistr — „zaslechl jsem, že přijede do Prahy s celou svou loutkovou familií. Vím, že jsou v ní dokonce vnoučata Matěje Kopeckého — loutky, které si pan Matěj sám vyřezával a které jsou tudíž přes sto let staré . . .“

Představte si, s jakou radostí jsem pospíchala na představení, jež pořádala v Merkuru dcera Václava Kopeckého Arnošta. A jak vroucně jsem prosila pana Dr. Jindřicha Veselého, aby mně k stařence dovedl. Když tenkrát mistr Aleš její smutné, trudné živobytí líčil, bylo mi až u srdce bolno. Ale když jsem stařenku viděla, skloněnou nad figurkami, když jsem poznala, jak poctivě svoje dílo koná, jak se namáhá, jak je k závěrku představení zemdlena, ba vysílena a vyčerpána, roztesknila jsem se v tom tmavém koutečku za tím drobným divadélkem, jež více bolu a víc zklamání dovede způsobit než divadlo velké. Považte, že stařence je sedmdesát roků, že se od patnáctého roku plahočí světem — a ještě dnes plné tři hodiny sama celý kus mluví, sama figurkami hraje, sama samotinká všechny hlasy mluví, za všechny figury zpívá. A při tom je to osobička útlounká, křehoučká — a nevěřili byste ani, jak silný, mohutný hlas z ní duní, když za sedláka hartusí! Ke konci představení div mdloba se o ni nepokoušela, ale dohrála kus do poslední písmenky. Jenom douškem vody se občerstvila, k oknu se na minutičku postavila, čerstvý vzduch do sebe nalokala, údy protáhla, plíce vyvětrala — a hrála dál, jakoby zázračného léku požila.

Pohovořila jsem si s ní — a věřte, mně bylo, když osudy své vypravovala, jakobych v tom jejím rázovitém vypravování něco Alšovského postřehovala. Všechno je na té stařence ryzí, čisté — její mluva, její osudy, její povaha. Svět „křížem krážum“ zchodila a jediného křivého kroku na těch poutích neudělala. „Bylo mi patnáct roků,“ zahájila stařenka svou strastiplnou kroniku, „když jsem začala otci vypomáhat. To byl svět ještě prknama přehražený. Tatínek — Václav Kopecký — pořádal představení ve městech, já jezdila „na stranu“ po venkově. Štaci jsme udělali všude tam, kde byl zámeček a kostel. Abych pravdu pověděla — na venek jsme zajížděli proto, poněvadž jsme tam daleko snáze, než ve městě, přiživovali koně. Na venku, ve vesnicích bylo hej — to ještě se na kousek obroku nekoukalo. Dali nám za babku nebo hodně lacino, co jsme potřebo-

vali. Oh . . . kde jsou ty doby, kdy člověk za málo peněz dostal všeho haldu. Kde bych se byla jenom ve snu nadála, že budu platiti skorem tři koruny za pokoj. Pan doktor Veselý — víte . . . to je takový novodobý patron nás loutkářů, člověk pro to naše zápolení nesmírně zanícený — mi opatřil byt na Plzeňce. Takový peníz platím nyní za přespání — a půl století jsem spala pod boží oblohou zadarmo. Ale jinak to nejde — mám svou náturu. Za živý svět nedovedu spáti s někým v jedné místnosti. Leta letoucí jsem měla za podhlavnici matku zemi. Oblohou jsem se přikrývala — a z toho mi zůstala nedůtklivost, kterou nyní musím draho platiti.

Ale pozoruji, že zabíhám na pěšinku. Dostala jsem zvláštní dar od Pána boha — měla jsem odjakživa silný, mohutný hlas. Mohla jsem s ním jít nahoru nebo dolů, a pořád mi dobře zněl. Na venku jsem brala s sebou jenom jednoho pomocnička. Hrám jsem se nikdy neučila nazpamět. Od malička jsem je poslouchala a znala jsem je tak dobře, jako můj tatíček. Čtyřicet — ba ještě více her jsem umívala nazpamět jako násobilku. Dnes už ovšem leckterá mi z paměti vypadla jako starý zub. Můj Bože! Kolo se ošoupá, kolo se rozpadne, i takové kolo u formanského vozu — jak pak by se neudolala lidská pamět!

Na venku jsme mívali velikou přízeň. Zejména slavné učitelstvo nám nesmírně přálo. Můj otec si toho také velice vážil, a proto ve svých kusech neměl nikdy nic sprostého, urážlivého. Na jedné věci si můj otec nemálo zakládal. Často a často jsem ho slýchala vypravovat o tom, jak o slavné korunovaci císaře Ferdinanda Dobrotivého na krále Českého v Praze hrál loutkové divadlo. Měl tenkráte náš tatíček první číslo. Co jsem koupila, to prodávám — ale kdyby to nebylo pravda, tatínek by to byl nikdy neřekl. Vypravovával, že se pan král u jeho loutkového divadla zastavil, že pobyl hezky dlouho a že se mu hra nesmírně líbila. Ba i o těch figurkách pan král mluvil a ke své družině poznamenal, že se mu panáčkové velice líbí, že mají život — pochvaloval prý si pan král. Však do dneška mám několik těch figurek ve svém personálu. Jsou od Matěje Kopeckého, které si sám vyřezával. Přišel jednou jeden pán, jenž měl ve starodávných věcech veliké zalíbení, a nabízel mi za Kašpárka dvě stě korun. Měla jsem jich už jenom pět, a neprodala jsem ani jednu — ač ten peníz nějak lákal. Od Matěje jsou ještě sedlák, král, švec a dráb. Ty ostatní figurky jsou od Antonína Sichrovského, jenž byl kmotrem panu Mikuláši Alešovi, kterého teď národ po zásluze oceňuje a slaví. Pan Sichrovský se v řezání figurek znamenitě vyznal. Býval v Praze na Akademii a se slavnými malíři kamarádíval. Mirotice, kde se usadil, nejsou ovšem Praha. Tuze mnoho slevil pan Mikoláš Sichrovský ze svých plánův a uměleckých snů. Zaklepala nouze, pan Mikoláš se dal na řezbařinu a začal dělati loutky.

Tatínek nejvíc a nejraději hrával v Českých Budějovicích v hostinci „U tří kohoutů“. Tam už jsme měli svůj sál, za který jsme platívali 80 kr. za jedno představení. Návštěvu jsme mívali vždycky krásnou. Nepamatuji se, že by se bylo stalo, abychom byli nehráli proto, že se nedostavilo obecenstvo. Mívali jsme dokonce často tak plno, že byla obava, aby se někdo v sále neumačkal. Tatínek dbal nesmírně na pořádek. Všechno bylo u nás jako v opravduckém divadle, místa k stání, místa k sezení. Dokud byl živ tatínek, nikdy jsme nespali ve voze. O to se otec vždy především staral, abychom spali ve světnici.

Já už ovšem přišla na jinou lavici. Vdala jsem se za notářského písaře Kriegra, kterého stihlo neštěstí, že dostal písařskou křeč. Nezbylo, než abych se starala o živobytí sama. Pořídili jsme si vůz — ale na koně už jsme se nezmohli — ty jsme si museli jednati. A tak jsme spolu po světě hledali a stloukali živobytí perně, ale poctivě. Můj manžel byl u mně jaksi, abych řekla, režisérem — hleděl si cedulí a mně ve všem a všude věrně vypomáhal. A kousek toho chleba si také přivydělal. Lidé záhy poznali, že se v té notářské kanceláři lecčemus naučil, co se zejména lidem na venkově výborně hodilo. Všude, kam jsme přišli, volali si ho rychtáři na pomoc, a takovým způsobem leckdy se groš nebo i zlatník přikutálel do našeho stavení. Abych pravdu mluvila — můj nebyl z komediantského dřeva. To péro mu pořád čouhalo za uchem. A pak nějak nemohl s těmi loutkami srůsti. Nedivila jsem se tomu, chápala jsem to, a proto jsem ho do toho nikdy nenutila. Všechno, co má za něco stát, musí člověk míti v krvi. A kdo toho nemá, ani k tomu komediantskému povolání se nehodí. Jeho otec byl v Písku

při krajském ouřadu registrantem, tam také studoval, pak se dal na tu notařinu, a z toho sametového kabátu se nedovedl svléknouti.

Nám už nebylo tak, jako bejvávalo za tatínka. Měli jsme chudičký, pakovací vůz, třemi plachtami přikrytý — pod vozem byla ta naše drobotina, po stranách naše nádobíčko — ve voze jenom kamínka, malovaná truhla, nějaký ten hrníček — a to bylo také všechno, co nám říkalo pane. Slota neslota, zima, teplo, jasno, deštivo — všechno jedno — my putovali do toho bez reptání, bez omrzení, den za dnem, rok za rokem. Nebyly všude egyptské hrnce — bylo vždycky dvakrát tolik hubených než tučných let — starala jsem se o muže, starala jsem se o sebe, starala jsem se o maminku, kterou jsem do smrti doopatrovala jako pravá dcera — a vidíte — tolik roků jsem to vydržela, tolik nemocí jsem překonala, že by to na jednu nemocnici stačilo — a přece jsem, chvála Bohu, ještě jakž takž pohromadě. Panenko zlatá.. to by byly tuze smutné, tuze bolestné kapitoly, kdybych měla vypravovat o tom, co jsem všechno přetrpěla. Srdce z kamene by musel mít, kdo by kroniku mého utrpení vyposlechl a při tom nezaplakal. Stonala jsem jednou dlouho a těžko, tak těžko, že jsem se dala celičká obložit do citronu, na plátky nakrájeného — už nade mnou křížek dělali — jednou v noci všechny figurky jsem viděla ve snách nad sebou usedavě plakat — a přece jsem Smrtce utekla, ač už si mne do náruče přivinovala. Jako namrzlý skřivánek, když ho pod hrníček dají, jsem se z těch smrtelných mrákot probrala a byla zase zdravá a při síle jako dřív. Myslívám si někdy, že snad taky proto, poněvadž mne moje vlastní babička — ona byla jako „akušerka“ na všechny nemoce — když jsem na svět přišla, chytila . . .

To je proto, že jsem v té přírodě vyrostla, že jsem byla po celý svůj život na sluníčku, na větru, na květech i na mrazu. Sluníčko ožehlo, mráz spálil — ale kořínky zůstaly netknuty. A ráda si vzpomínám na to naše skromninké zůstávání. Spali jsme v tom našem pakovacím voze jako v prachových peřinách. Ráno, sotva sluníčko vystouplo, jsem vstala, ve studánce se umyla, a celičký den byla jsem čilá jako skřivánek. Pochopíte, že jsem se nemálo bránila, když mne pan doktor Veselý do Prahy zval, abych tu představení pořádala. Nebála jsem se Prahy — bála jsem se svého stáří, svojí málomoci. Už to v novinách bylo, že budu pánům Pražanům hrát — a já pořád ještě nebyla rozhodnuta. Když už jsem chtěla říci poslední slovo, které už se nedá změnit, nedá odvolat, taková nesmírná úzkost mne přepadla, že jsem se celička třásla. Chodili ke mně lidé a pobádali mne, abych jenom jela — abych si jenom připamatovala, že se naše divadlo králi Ferdinandu Dobrotivému líbilo a že mne Pražané nenechají na holičkách. Rozhodla jsem se a napsala do Prahy, že přijedu a že budu hrát. A v tom stalo se neštěstí — já cítila, že do mého těla vstupuje zlá nemoc. Ale jela jsem — jela jsem v tom svatosvatém přesvědčení, že nejedu do Prahy hrát, že tam jedu umřít. Nikomu jsem nic neřekla — hrála jsem, ač jsem měla v sobě nebezpečnou nemoc, zánět pohrudnice. Bůh sám nebeský ví, jak se stalo, že jsem ta první tři představení svedla. — Byly chvíle, kdy jsem myslela, že mi duše z těla nad těmi loutkami uletí — a já jsem i to vydržela!

Stařenka ke konci si zaplakala nad svým osudem. A já, kdybych se byla nebála, že ji pohorším, že ji do nesmírných rozpaků uvedu, tu starou vetchou, poctivou ruku bych byla políbila.

V Praze — v Máji 1913.

Jarmila Kronbauerová.

* * *

OREL JSEM HRDÝ . . .

Orel jsem hrdý
širokokřídlý —
vysoko vzlétám
nad zemský prach —
vysoko vzlétám,
kde láska sídlí
líbána sluncem
hvězdnými zřídly —
mým cílem světlo
a věčný vzmach. —

Orel jsem smělý
a nedbám vzdorů,
jež klade větrů
protivný van —
s ním proto žiji
ve stálém sporu —
vlastním když okem
vcházet zřím zoru —
v závratných výších —
když hledám stan.

Orel jsem silný
ocelospárý —
z oblačné změti
zřím v žití pal —
bleskem se snáším
ve mlžné páry —
v odpůrce hrudi
zatknu své spáry —
skráně mu tříštím
o hrany skal . . .

KAREL M. WALLÓ:

PRAZE A TOBĚ.

Hleď, Praha stulena, jak leží na úpatí
a ženě podobna, tvář v roztoužení skýtá
polibkům žhavým slunce, jež jí skráně zlatí —
a vínek drahokamů v šedou kadeř vplítá . . .

A zříš ji, drahá, zříš — jak objetím se chvěje —
jak děvče milenec když stiskne do náručí —
Tak ticho zde — jen z dola davů šum výš spěje —
a tesklivě zvon svatovítský bim — bam zvučí.

Máš Prahu ráda, viď. — Z Tvých očí krásných hnědi —
tak jasně, drahá — že líp slova nepovědí —
zřím, kterak plane láska veliká a čistá . . .

Máš ráda vše — co krásnem — uměním se zove —
co zná Tě uchvátit — přinésti pojmy nové —
jak možno pak — by pro mne zbylo trocha místa?

KAREL M. WALLÓ:

ILLUSE . . .

Sníh padá — první sníh podzimu . . .

Hebounká vločka za vločkou se snáší — a v krátké chvíli pokryto vše běloskvoucím povlakem — tak něžným a tolik krásným — že zdá se býti hříchem porušiti jej svojí stopou — — —

A nutno přece — jíti — nedbati — drtiti —

Ba i Život často velí: Jít — nedbat — drtit . . . a člověk musí — i proti své vůli někdy — ničit illuse ty nejdražší . . .

Jaké skvostné miniaturní arcidílo: sněhová vločka. Kolik kombinací hvězd a hvězdic v sobě tají — sta různých obrazců láká nás vzíti do ruky tu drobnou hračku a pokochat se jí . . . leč dotknouti se nesmíte — sic zmizí všechno rázem a beztvárná Vám krůpěj vody zbude . . .

Illuse lidské — sněhové vločky — tak vábivé — dokud na ně hledíš — tak krásné — rozkošné — chceš je mít — přiblížíš se k nim — a rozplynou se rázem — a zbude kapka — kapka sklamání — zbudou dvě — tři — čtyry — více — spojí se v mohutný proud — dravý — neúprosný — vše ssebou strhující — a duše bezmocná zaplavena je náhle kalem hořkým, trpkým . . .

Illuse — illuse . . . a člověk je má rád jako ten bílý sníh, hřejivý a ledový zároveň — jen pro jich zevnějšek je zbožňuje — illuse — bílý sníh — a ví přece dobře, jak nestálým a rychle mizícím je jich žití . . .

KAREL M. WALLÓ.

* * *

MIMOŘÁDNÁ VALNÁ HROMADA NAKLADATELSKÉHO DRUŽSTVA MÁJE, české akciové společnosti v Praze, konati se bude v pondělí, dne 26. května 1913 o 5. hodině odpolední v budově Obchodní a živnostenské komory v Praze. Pořad jednání; 1. Zpráva o zvýšení akciového kapitálu z K 240.000 na K 280.000 ve smyslu usnesení valné hromady ze dne 1. dubna 1911 s příslušným návrhem změny stanov. 2. Návrh na změnu § 2. odst. b. stanov. Podle ustanovení § 18. stanov každý akcionář, který chce súčastniti se valné hromady, složí nejpozději 6 dnů před valnou hromadou v kanceláři Nakladatelského družstva Máje v Praze, 459-I., Malé náměstí, Richtrův dům, své akcie bez kuponů, načež bude mu vydána pro valnou hromadu legitimace. Podle § 22. každá akcie má jeden hlas. Akcionáře, kteří nejsou svéprávní a osoby morální zastupují jejich zákonní zástupci. Akcionáři mohou se dáti zastupovati plnomocníky, kteří však nemusí býti sami vlastníky akcií této společnosti. Žádný plnomocník však nesmí ve valné hromadě zastupovati nepřítomné akcionáře větším počtem hlasů než pěti. Plnomocníci legitimují se plnomocenstvím pro valnou hromadu tu vydaným a akcionářem vlastnoručně podepsaným. Formuláře těchto plnomocenství vydá společnost. Plnomocenství podepsané buď předloženo správnímu výboru nejméně 3 dny před valnou hromadou. V Praze, dne 9. května 1913. Správní výbor Nakladatelského družstva Máje, české akciové společnosti v Praze: Ladislav Novák, Fr. Heritès, Dr. D. Panýrek.

EDUARD VOJAN. Věkem šedesátník — srdcem a duší jako ten Hošek z Hilbertovy Viny, kterého má právě na repertoiru. Sám, ač Vojana znám třicet roků, byl jsem překvapen jeho šedesátkou. Zapomínáme, že my všichni, kteří jsme s ním před dávnými lety bohémovali,

statečně ho doháníme. Vojan od první chvíle, kdy mezi nás vstoupil, všechny zaujal, všechny k sobě připoutal. Imponoval svou bystrou, po kultuře žíznivou duší. Bylo v něm vždy něco snivého, zadumaného. S našimi poety, když za lunojasných nocí královskými Hradčany se toulávali, chodíval jako mlčenlivý, ale hloubající druh. Mladá tehdejší generace dobře věděla, kdo je Eduard Vojan — zrovna tak, jako ji nebylo tajno, co tají se pod dumavým čelem Hanny Kubešové-Kvapilové. Oba byli svého času odstrkováni. Když Ludvík Wurzel svého svatého Šebastiána tvořil a model hledal, řekl Vojan: „Pro něco takového hodím se znamenitě já.“ Byl Vojan tenkrát šípy poset na celém těle. Nikdy jsme ho neslyšeli naříkat nebo reptat — sami jsme ho dráždili, chtěli jsme slyšet jeho vzdory a pohrůžky, ale Vojan se nedal zlákat. Jen se pousmál, v retním koutku krátce to škublo, v oku to šlehlo, jako když se hodně hluboko pod obzorem zablýskne. — Přicházel mezi nás jednou zaprášen, jindy zablácen, někdy zasněžen. Nemohl pochopiti, jak se může někdo celé půldne povalovati v kavárně. „Také si tam rád posedím,“ říkával, „ale před tím si musím pořádně plíce vyvětrat.“ Vojana můžete potkat v končinách, kam Pražan často nepřijde. Jednoho dne ho můžete vidět u Vinoře, druhého dne v samotách Bělohorské pláně. Tam je Vojanovo tusculum — tam sluší hledati kořen jeho uměleckých úspěchů, jeho uměleckého rozvoje, jeho postup až k metě, kde dnes stojí sám. Kdo viděl z posledních jeho výkonů Borkmana, pochopí, co chceme říci. Vojan byl výborným hercem už před třiceti lety — už tenkrát jsme za ním chodili a obdivovali jeho hereckou vyspělost. Ale Vojan nespokojil se s touto kariérou — chtěl býti něčím víc, než hercem líbivým. My, kteří jsme mu stáli blíž, než jiní, víme, že svého času rivalisoval se zesnulou paní Hannou Kubešovou-Kvapilovou. Ti dva se ušlechtile předháněli. — Vojan a Kvapilová byli v té době nejnadšenějšími čtenáři. Sledovali celý kulturní život současný, do něhož se zapouštěli všemi kořeny, hodně hluboko, aby vše vyssáli, co duše žádala a po čem práhla. Pravda, Vojan byl svého času na indexu. Ještě jeden šíp, a Vojan byl mrtev. Ale na štěstí že Osud bývá někdy — a z pravidla v pravou chvíli — taktnějším korrektivem než lidé. Náhoda způsobila, ten Vojan dostal tři role za sebou — nebylo totiž nikoho jiného, kdo by byl divadlu pomohl z trapných rozpaků — Vojan role přijal, na rychlo nastudoval, měl ovšem úspěch — a jen to ho zachránilo před výpovědí. Dnes je Atlantem naší činohry — a ji i jemu přejeme ze srdce, aby bedra Vojanova nesla zodpovědnou tíhu ještě aspoň tolik let, kolik jich u Národního divadla prožil. R.

HILBERTOVI „PSANCI“ dostali se na jeviště („Intimního divadla“) zásluhou „Divadla umění“. Komedie sehrána v poledne — ale i tato neobvyklá hodina byla s originálním představením v jistém vztahu. Je výminečná svým rázem, ba, možno říci, každým svým dechem. Viděl jsem ve velikých tavírnách lidi, kteří dotýkali se „syrovou“ rukou žhavého železa. Hilbertovi „Psanci“ jsou takovým rozžhaveným kovem, před nímž obyčejný smrtelník musí státi v uctivé vzdálenosti. Členové „Divadla umění“ jsou jako ti lidé, kteří se mohou dotknouti červenavé tyče, aniž by se spálili. Pravím to zcela upřímně — nechci tím snad říci, že by p. Vojta Novák, Alois Jirák a všichni ostatní byli Sněžkou v našem světě, ale tolik jim a jejich druhům i družkám nutno přiznati, že do hry šli s horoucím zanícením, které má ohromnou suggestivní moc. Když se na př. objevila na scéně Jena Duhanova, nikdy bych byl neřekl, že její představitelka dobude si uznání posluchačstva. Člověk utkvěl na jistých maličkostech, jež nebyly právě nejpodařenější, a neměl mnoho naděje do budoucna. Ale sl. Vlasta Ždárská zaujala záhy tak, že jsem s ní nespustil oka. A už jsem nedbal toho, co nebylo herecky ještě naprosto dokonalé — jen toho jejího zanícení, té její vervy, toho ponoření se do slova, do ducha jsem viděl a přiznávám se, že jsem byl stržen v její visionářské zanícení. A kdyby v těch „Psancích“ byla předepsána sebevražda na scéně — tato Vestálka „Divadla umění“ by ji byla do opravdy podstoupila s úsměvem na svých nervosních rtech. Žár nesvědčí tou měrou naproti tomu sl. Marii Nechlebové — ale za to její tesknost, její smutky jsou hluboce založeny, jímají a pohnou. Komedie byla sehrána v tomto duchu — víry „Psanců“, až závratné ve svých divokých spirálách, sahající až do závratných hloubek, snad by nesnesly interpretů jiných, než právě těch, které jsme viděli. S plným uznáním musíme se zmíniti o výkonu Marie Švarcové. Zjev zdánlivě divadelně podlomený nedostatkem orgánu — ale zvláštní věc! Došlo k velikým, tragickým výjevům, a vada nám už nevadila, herečka doopravdy uchvátila! Pan Vojta Novák scénu řešil v moderním stylu — ale mám za to, že větší zásluha jeho spočívá v harmonii tohoto představení, jež zástup nadšenců udrželo v napjaté pozornosti do posledního slova. Ivan Blodský pana Aloisa Jiráka měl krásnou, ušlechtilou mluvu. Pan Bedřich Vrbský snad nejvíc dbal toho, aby své figuře dal naturalistickou folii, která v ní nepopíratelně je. Je jí vůbec ve „Psancích“ víc, než člověk tušil. Dopolední představení není meteorem, jenž přeletěl jako blesk — „Divadlo umění“ může se pyšniti reprisou, která má pro združení i pro duše jemu nakloněné svůj význam. R.

NA MĚSTSKÉM DIVADLE V PLZNI potkala se dle zpráv místních listů aktovka „Nad Berounkou pod Tetínem“, kterou napsali Václav Krofta a Eduard Šimek, se značným úspěchem, a máme za povinnost to v listu našem s radostí konstatovati. Ku podivu, jaký centralismus u nás, politických federalistů, vládne ve všem životě národním, i v umění. Sotva že o něčem vůbec se dovíme, co se děje za hranicemi Prahy. Není v tom cosi nesprávného a neměla by se věnovati stejná pozornost všemu, co souvisí s kulturním naším životem, ať kdekoli? Vždyť mimo Prahu jsou také ještě Čechy! — Hra Kroftova a Šimkova vážena jest z českých dějin literárních, je to idylla z probuzenských dob a svým dějem i pěknou dikcí hodí se pro prázdninová studentská představení. es.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 9. května 1913. ČÍSLO 33.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ROMANCE O POLIBKU.

Princ v zemi Asti churavěl, a smutku těžký vzdech
vlád skvělým sídlem královským, na každých trůnil rtech,
sto lékařů již povolal k chorému synu král,
však neřek žádný, jaký zlý to neduh prince sklál.
Ten bez účasti k okolí mřel jako v mrazu květ,
líc míjel motýl — ruměnec a motýl — úsměv ret,
jen zrak, když na mžik opustil tajemný víček skryt,
děl, že je štěstí v dálkách kdes, však dál než hvězdný svit.

Tu jednou v chvíli půlnoční, jak v strunu kdos by sáh,
princ tiše slovo „Polibek!“ zašeptal jako v snách. —
Král podivil se, přivolal hned rádců celý řad,
a řekli králi: „V tajemnou sít lásky syn tvůj pad!
Dost krásek z rodů vznešených má, králi, tvoje říš,
necht všechny přijdou, nachýlí k rtům prince rtů svých číš,
pod vytouženým polibkem líc chorou uzříš vzplát,
tak touhu poznáš princovu a lék též budeš znát.“ —

A stalo se, jak radili, děv urozených řad
spěl skvělou síní královskou, kde dědic trůnu chřad,
rty smutné každá zlíbala, však radost, jas ni ples
z těch darů žádný chorému v tvář bledou nepřines.
Tu radil králi bílý kmet: „Ta zkouška marna jest,
princ v srdci touhu nechová po žádné z pyšných hvězd,
jen skromnou dívku vyvolil, chudičkou zcela as,
tu, králi, hledej hvězdičku, když najdeš, svol a spas!“ —

Tak přišlo v palác královský též štíhlé děvče z hor,
ji nazývali Rubie, jí kolébkou byl bor,
jak laňka přišla, údivem plál velký modrý zrak,
kol snědých lící bouřlivě se vlnil vlasů mrak,
prs mladý, pyšný pod šatu jen skromnou záštitou,
plál, rděl se jako růžičky, když právě rozkvetou
zjev celý byl jak slunéčko, když zadívá se v luh —
„Nuž líbej, krásná Rubie, poslal tě líbat bůh!“

Tu k čarovnému pocelu se sklonil dívčí ret,
a bylo princi, jakby v sen mu paprsk slunka slét —
ten teplý, milý, jásavý, jenž prošel luh i les
a všechno, co tam vykouzlil, na ústa k hodu snes,
jas, něhu květů, jejich med a vrchol lahody:
to k vonné číši nektaru i zralé jahody —
a rajské kouzlo neprchá, jak lichých snění zjev,
princ roztoužen zrak otvírá, v líc proudí růže — krev.

A růže rdí se víc a víc a již tu zář i nach,
zří dívku princ, již uzřel kdys na lovu v mýtinách,
tu, po níž duše toužila, však ret se bázní třás,
jen vyslovil, co o štěstí promlouval srdce hlas.
Teď strast se mění v blaženost a doušek přesladký,
král již jen jako dobrý duch tká nitku pohádky,
pak bohům za vše děkuje a stár již na trůnu
on dává princi děvče z hor a s ním svou korunu.

Na hlavě krásné Rubie vzplál skvělý diadém,
však více záře vysílal vděk duše v drahou zem,
kam zbloudil pohled, úsměv slét, kde měkký zazněl hlas,
vždy jakby na zem polibek bůh dobrotivý střás.
Kam luzná králka vkročila, tam šuměl zpěv a ples,
král díval se jí v modrý zrak, jak zříme do nebes,
když koruna jej tížila, stín strasti v duši pad,
rtík královnin vždy přines lék, a král zas dobře vlád.

EMIL PAUER.

„U OSLA V KOLÍBCE."

NĚKOLIK KAPITOL Z KNIHY „POVÍDKA O MLÁDÍ JANA NERUDY".*) NAPSAL K. ROŽEK.

Dokončení.

Sníh přestal opět padat a nastal za nějaký čas zase krutý, praskající mráz, jaký byl dříve. Žena se nehýbala. Hodina po hodině míjela, půlnoc zazněla z pražských věží, hlásní ohlašovali ospaleji k ránu pokračující hodiny — žena stála jakoby přikouzlena na témž místě. Přecházející ranní hlídka přistoupila konečně k ní. Dotknutím ji neprobudili, chopili se jí tedy silou. Obrátili ji obličejem k sobě, v rukou ležela jim — ztuhlá mrtvola. Na tvářích jejích stály velké ledové kapky, jakoby zmrzlé slzy. A o řemeslníkovi se nikdo už nedověděl. Byly časy válečné, padl asi někde na bojišti."

Ač Jeník všemu dobře nerozuměl, přece pochopil smysl toho, po čem se tázal.

„A je-li to pravda, maminko?"

„Ano, povídá se to. Ony sochy v Ostruhové ulici o tom svědčí. Jsou tak různé osudy lidské! Jako na př. osud panny Brigity."

„A kdo je ta?" vyzýval matku obvyklým způsobem k vypravování. Rád poslouchal a ona tolik toho věděla!

„V neděli půjdeme spolu na Hradčany ke kmotříčkovi a při té příležitosti stavíme se v kostele sv. Jiří. Tam uvidíme kamennou sochu panny Brigity. Byla to švadlena, a ta přísahala věrnost jakémusi sochaři, Italianovi, když musil odcestovati. Ale brzy se vrátil a přesvědčil se, že mu je nevěrnou a proto ji zavraždil v dolině Jelenních příkopů i zakopal. Po létech sám se z činu vyznal a jest k smrti odsouzen; vyprosil sobě, aby před popravou směl dle vyhrabané mrtvoly nevěrné švadleny sochu urobit. Dovolili mu to a on dohotoviv sochu, sám jedním ostrým nástrojem učinil svému životu konec. Duše sochařova je v očistci a kamenná panna v kostele sv. Jiří. Až ona z kostela vyjde, duše sochařova vejde do království nebeského."*)

„Zasloužila si to, ošklivá Brigita", poznamenal hoch v spravedlivém rozhořčení.

Obě staropražské pověsti působily na chlapce mohutným dojmem, takže nedal matce pokoje a příští neděli musila s ním k Marii poustevnici i do kostela sv. Jiří, aby mu ukázala kamennou pannu.

Jeník se otřásl, když vstoupil do chladného kostela sv. Jiří. Nebylo v něm skvělého oltáře, jaký vídal v kostele sv. Mikuláše na malostranském náměstí, kam ho někdy matka vodívala. Stěny byly holé, oltáře chudé a na nich místo svíc voskových svíce dřevěné, zaprášené, všude vetchost, přežilost, zapadlý čas, a vzduch samá plíseň a hrobový puch. Pokrývky byly vybledlé a na hrobích českých knížat divné staré nápisy z pradávných dob.

„Zde odpočívají naše knížata," poznamenala matka.

Jeník vzpomněl jen na pohádku, v níž se o nějakém knížeti jednalo, ale více pozornosti tomu ještě nevěnoval. Zeptal se:

„Kde je ta kamenná panna?"

Matka zavedla hošíka do postranní kaple, kde se šklebila kostra kamenné panny a z její útrob vyčuhovaly žáby a ještěrky.

Znovu se Jeník zachvěl a táhl matku za ruku z kostela. Bylo mu ošklivo.

IV.

Zatím Jeník chodil do školky a na konci prvního školního roku za odměnu tichosti při celoroční zkoušce dostal rohlík.

Otec rozmrzel se docela už na hokynářský obchod a podal si žádost o tabáční trafiku, již chtěl zříditi si v Ostruhové ulici. K žádosti však potřeboval různé listiny ze své rodné obce, hlavně domovský a křestní list. Nezbývalo, než se tam vydati.

Jednoho dne o prázdninách pravil Neruda Jeníkovi:

„Chceš, Hanzi, se mnou do Zásmuk ke strýčkovi?"

Jeník ovšem neměl představy, kde Zásmuky jsou, ale tolik věděl přec, že to je někde daleko za Prahou, nebot přišel-li k nim někdy strýček ze Zásmuk — tak mu v rodině říkali — býval celý uprášený, unavený a žíznivý. Přicházíval obyčejně s poutníky na svatojanskou pout nebo na Havel-

*) Socha r. 1864 pukla ve čtyři kusy.

ské posvícení. Přes to, že se mu kmitla hlavičkou znavená postava strýčkova, přikývl a že půjde.

„Alespoň uvidíš trochu přírodu," těšil ho otec; „takhle bys ani nevěděl, kde a jak roste chléb a zda-li švestky rostou na zemi nebo na stromě."

Ještě za svítání Jeníka probudili. Otec byl již přistrojen a snídal úkrop. I Jeník měl již snídani připravenu. Tentokráte dostal hrneček mléka, aby byl prý silnější.

Prošli probouzející se Prahou a pustili se Koňskou branou po cestě do širých polí k Olšanům a dále k Černému Kostelci. Jeník prvně viděl rozsáhlé lány obilí, jež dozrávající klasy uhýbalo po větru; prvně viděl lesy a byl všechen u vytržení nad tou spoustou stromů. Co chvíle, nový pro hošíka objev. A podivno! Starý, vždy mlčelivý bývalý kanonýr rozvázal na pochodu boží přírodou svá ústa a Jeníkovi vykládal o všem, nač byl tázán. V Kostelci si hodinu odpočinuli. Ale když nastoupili další cestu, hošík už nemohl. Vzal tedy otec Jeníka na záda a statečně tak kráčel až do Zásmuk.

V Zásmukách u strýčka Jeníkovi se líbilo. Měl tu více volnosti a v strýčkově rodině bylo i dosti dětí, s nimiž se mohl baviti.

Otec zatím si tu obstarával potřebné listiny.

V neděli zašli i na hřbitov, kde odpočíval Jeníkův děd, Václav Neruda, jenž v Zásmukách býval obuvnickým mistrem.

Na zpáteční cestě nahodili se jakožto diváci k svatbě.

Ženy vycházely z nevěstina bytu a zpívaly:

„Můj zlatej Honzíčku,
vem ty si mě,
bude ze mne dobrá
hospodyně."

Jeník domníval se, že Honzíčkem míní jeho, i spustil pláč.

Po návratu vyprávěl o tom Neruda své ženě, a hodně se „Honzíčkovi" pro to nasmáli.

Když skončily prázdniny, byl dán ještě na rok do školky. Tentokráte byl mu na konci školního roku slibován obrázek, ale nedostal jej; pokazil si to právě v den před zkouškou.

Ze školky vracíval se mimo dům statkáře. Před domem běhávala dosti tichou ulicí drůbež a František se s ní často potěšil.

A toho dne před zkouškou, když ubíral se domů, procházelo se tu několik krůt, jichž Jeník jaktěživ neviděl. Zůstal stát a díval se u vytržení na ně. Netrvalo dlouho a už seděl na bobečku mezi nimi a vedl s nimi důležité rozmluvy. Zapomněl na oběd i na školu a když děti odpoledne žalovaly, že Jeník Nerudův hraje si s krůtami, místo aby šel do školy, poslal pan učitel školní služku, aby ho přivedla. O zkoušce za to Jeník nedostal ničeho a pan učitel řekl ještě Nerudové, jež se k veřejné zkoušce také dostavila, že je už nyní hotový darebák.

Nerudová odváděla si Jeníčka se srdcem plným zármutku. Sousedkám zdál se ošklivý i nehodný, a nyní totéž potvrdil i pan učitel.

Už sama toužila, aby vystěhovali se z Janského vršku, by hocha mohla dáti do jiné školy. Mínila, dostanou-li povolení, aby si mohli otevříti trafiku v Ostruhové ulici, že Jeník bude chodit do metropolitní školy u sv. Víta nebo na hlavní školu malostranskou.

A přání vyplnilo se jí ještě téhož roku. Povolení se jim konečně dostalo a v druhé polovici září roku 1841 přestěhovali se do Ostruhové ulice do domu „u tří černých orlů".

Měl tudíž Jeník naději, že bude choditi do metropolitní školy u sv. Víta.*)

*) Byl tam skutečně zapsán po sv. Václavu r. 1841.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Pokračování.

Bábinka tedy nebyla ani jménem Barbora ani babičkou té plavovlásky aniž koho jiného, ba i příbuzenský svazek její s paní Jarošovou byl tak zašmodrchaný, že nevyznal se v něm ani starý Skřivan na domě, který přece všecky ty nebožtíky znal. — Zesnulý Jaroš, obchodník plátnem a ovšem také hospodář, jako ve Vlastějově každý druhý, měl za první manželku nevlastní dceru bá-

binčinu, dceru jejího prvního manžela Skalického, ale také toho nevlastní, nebot přinesla mu ji ještě se synáčkem už první jeho manželka, vdova Adamcová. Skalický, mlynář, zatím zemřel a jeho vdova, bábinka, provdala se znovu za hospodáře a faktora tkalcovského Matouše, vlastního bratrance svého a s ní téhož příjmení, s nímž měla dcerušku Aničku. Zemřela také Jarošová, rozená Adamcová, zanechavši dva syny a Jaroš se oženil podruhé, s nynější paní Jarošovou, s níž měl dcerušku Lojzinku. Oba synové, teď nevlastní paní Jarošové, byli někde ve světě, kdežto nevlastní syn Skalického Adamec, prodal po otci mlýn, najal si ve Vlastějově hospodu, bývalou na Spici, kterou propil a teď byl bůh ví kde v Uhrách. Nic se o něm nevědělo. Z mlýna měla bábinka také vejměnek a nynější mlynář, Kopecký, pokaždé, když bábinka si výměnek ze mlýna odnášela, nekřestansky láteřil, kdy už ta baba s tou duší zaschlou konečně jedenáctky natáhne a po hřbetě na mši půjde. Beztoho že už smrdí hřbitovem. Za ten její vejměnek že moh už mít nový mlýn o pěti složeních pro druhou dceru . . . První dceru už měl pod čepcem, vzal si ji berní adjunkt ze sousedního města. Už musil a mlynářovic Kačenka kráčela k oltáři samadruhá. Promyšleně tenkrát parýrovala mlynářka lidským řečem vynášejíc prozíravost své starší dcery.

„Co jsem já se naplakala, když pět let vrána k nám ne a ne. A co se mi toho tchyně navyčítala, každou chvíli jsem to měla na talíři. Dobře udělala Kačka, aspoň věděla hned co a jak a nešla do toho na slepo. Co si ušetřila zármutku!“

A po muži Matoušovi, jemuž domek paní Jarošové patříval, převzal ho nebožtík Jaroš, po jehož smrti přešel i s polnostmi na jeho vdovu, oba nevlastní syny a dceru Lojzinku . . .

Ve Vlastějově, zvláště dokud ještě tkalcovství a s ním mnoho souchotin tam kvetlo, umírali mladí, a mladí vdovci a mladé vdovy ženili a vdávaly se po druhé, ba po třetí. Všecko to tam bylo potom pomíchané a popletené, samý švakr, zet, tchán, tchyně, snacha a švakrová, tak že na konec sami se v tom dobře nevyznali. Staří lidé, jako byli Skřivan, Matoušová, starý Skrčený neb Florián, byli raritami. Smrt stala se tam čímsi tak obyčejným, všedním, že plakali jenom v den úmrtí a nanejvýše ještě, když na rakev nebožtíka dopadaly dunivým rachotem první hroudy. Vždyt také hrobař do hrobu musí. Potom, když se vraceli, už byly zase starosti, kdo nahradí nebožtíka nebo nebožku . . .

Jenom ubohou Aničku bábince nikdo nenahradil.

Za letního odpoledne hrála si Anička Matoušova s Jarošovic hochy na schovávanou u strýce Skřivana na dvorku, do něhož ústila stodola. Anička jednou se schovala tak důkladně, že hoši ji nemohli najít ani na dvorku, ani ve stodole. Myslili na konec, že odešla domů a hráli si sami. Až večer, když ani doma Anička nebyla, začali se po děvčátku shánět. Ale teprve když večer už za šera šla děvečka u Skřivanů do stodoly pro píci, nahmátla v hromádce vedle převržené řezačky, kterou zvednout chtěla, červenou krev. A za dvěma snopy pod řezačkou ležela Anička už mrtva. Nějak se slámy se asi svezla, narazila na těžký stroj, který se na ni skácel a zabil ji. Tak nějak to asi bylo.

Sama bábinka nikdy nemluvila o tom neštěstí a mladší ve Vlastějově ani nevěděli, že vůbec děti měla. Potom zemřel jí muž a sestra v Praze, a ze strany mužovy všichni příbuzní a kde koho kolem ní už rakev změřila. A bábinka dívala se s odevzdaností, jak smrt všecky váže v jeden snopek. Z blízkých, pokrevních příbuzných zbýval jí už jen jediný, syn nebožky sestry Jaromír Pokorný, jehož otec býval professorem v Králové Hradci.

Byli tady ovšem ještě učitelovic z Květné, vesnice v horách, na dvě hodiny od Vlastějova, kteří bábince říkali „paní tetinko“. Proč, nedovedla sama bábinka vysvětlit.

„Náš pes a jejich pes jedli někdy z jedny mísy“ říkávala žertem. „Tetinka z patnáctého kolena . . .“

Ale když přišla, hostila je, sháněla kde co měla a snášela, co mohla. Když dcerušku do Herrenhutu vybavovali, bábi pomahala šít výbavu a ráno, ještě den před odjezdem, když učitelovic vzkázali po bábě máselnici, že holce schází pár kalhot, neumytá, nečesaná, rukama prací skroucenýma, ale ještě bez brejlí stehovala a šila intimní ten kousek dívčích potřebností.

Někdy i paní Jarošové ten shon staré bábinky připadal zbytečným.

„Že se jim chce, bábinko, vždyt oni si to mohou udělat sami," domlouvala jí mírně, míníc těmi „oni" buď učitelovic nebo kohokoli, jemuž bábi dobrodiní své práce tak ochotně prokazovala.

„To nic, to nic," bránila se bábi, „co pak bych dělala celý den . . . A samo se jim to neudělá."

„Ale maj' si to udělat sami."

„No tot! . . ." zněla neurčitá odpověď jako znamení na konec debatty.

Jaromírek, jako malý studentík jezdíval na prázdniny do Vlastějova, a prožíval tam sladké chvíle u tety Anny, jaké zná jenom takové zdravé, studentské mládí. Když byl v septimě, zemřel mu otec, a následující dvoje prázdniny hoch trávil jinde na venkově jako informátor. Pozdější osud zavál ho po smrti matky do Vídně, kde dostudoval práva a stal se pak úředníkem v ministerstvu financí. Od smrti matky až do promoce teta Matoušová jak mohla ho podporovala, posýlala nejen buchty, ale i ledakterý tvrdý groš nebo měkkou bankocetli a bez ní kdo ví, jak a jestli vůbec Jaromírek by byl vystudoval. Potom nějak bohatě se oženil a drobný Vlastějov a jeho maloměstské poměry, přes všecky jeho líbezné krásy na lukách Skřivanových, při březích řeky Vlastenky a v lesích kolem Burgperku, ba i dávno utracené bankocetle tety Anny byly mu teď tak nesmírně vzdáleny, jako asi všecken český život. Zapomínal asi na domov a zapomínal na studentské prázdniny a městečko Vlastějov v rámci luk, lesů a vzdálenějších hor, městečko příliš české, tiché a odlehlé, aby se hodilo do vídeňských myšlenek a vídeňského cítění. Sotva že někdy k novému roku se ozval, ten poněkud nevděčník.

„Kde pak, takový pán," omlouvala ho teta vůči trpkým slovům paní Jarošové. „Ten přece nemá kdy a musí mysliti na jiné věci."

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK.

Pokračování.

VI. PENÍZE, PENÍZE . . .

Vlastně chtěl jsem nazvati svoji vzpomínku „Bakšiš", ale heslo to je tak už ošumělé, že jest obava, u toho nadpisu pozornost čtenářova že by valně neprodlela.

Ale přece jen v Orientu člověk potřebuje pořád peníze nejen na nákupy zajímavých předmětů, jež by si rád přivezl domů na památku neb k obdarování svých milých, ale — a tím se liší Orient od okcidentu, od západních zemí, kam pro krásy přírody, památky umělecké a historické a z jiných důvodů turisté cestu váží, kde si dají platiti od nás jen za služby nám prokázané, at jakékoli, a třeba i draze.

Na východě však zpropitné žádá každý, kdo nám neprokázal žádné služby, kdo nám vykonal jen to, co je jeho úřední povinnost, a za co je státem, respektive námi, kteří úkon ten platíme, vydržován — žádá zpropitné celník prohlížející zavazadla, žádá je průvodčí vlaku, kontrolující lístky, žádá je zřízenec, jenž viduje, po případě dává vidovati pasy (na stolek úředníku podali bychom je sami), žádá je ovšem i sklepník v dvojí formě (v obnosu, o který nás při účtování navzdor všem dragomanům a jídelním lístkům okrade, a v zpropitném, jež v každém hostinci přes veškeré námitky německého národního hospodáře Iheringa platíme všude). Žádá je chlapec, jenž pobíhá po ulici a prodává noviny (to jest už více almužna) a žádá je konečně i osoba, které platíme větším penízem, jejž musí nám rozměniti, abychom mohli zaplatiti vstupné, lístek jízdní, poplatek, jejž dlužno za cokoli zapraviti, co jsme koupili.

Tento posléze uvedený bakšiš, třebas není bakšišem v pravém slova smyslu, zasluhuje zvláštní úvahy.

Každý průvodce cizinců po Orientě upozorňuje, že východ má málo drobných a že je dlužno zásobiti se penězy drobnými už doma.

Krásně řečeno — ale jak si pomoci? Ve směnárně dají vám za větší obnos domácích peněz příslušnou valutu orientální, ale také ve větších mincích, zlatých, papírových, trochu stříbra také přidají, ne však mnoho a na důtklivou žádost rozmění vám ještě některou větší bankovku, za niž dají, ač neradi, drobné, ale také většinou mince vyšší hodnoty. Drobných mají pramálo — a

člověk, který jede do Orientu, potřeboval by právě nejvíce drobných mincí (para). Ušetřil by tím za několikanedělního pobytu v Orientě hezkou sumičku, kterou mu odpočítají za měnění, ale získal by také na čase, neboť mnoho se ho promarní zdržováním se u pokladen, tahanicemi s lidmi, kterým nerozumíte, kteří nerozumějí vám, kteří však velmi dobře rozumějí sobě a vyznají se v situaci, chtějíce bezbranného ošiditi. Šidí se tuto ovšem způsobem úředně oprávněným, neboť za měnění velkých peněz v drobné mají právo lidé, až na některé výjimky, strhnouti si nějaký menší obnos. O kolik vás však ošidí, seznavše na první pohled dle váhavého cizincova prohlížení a obracení, že je vám ještě turecká měna málo běžná, poznáte teprve, když už je na nápravu pozdě. Proto by měl každý, nežli překročí pohraniční stanici tureckou, dobře se vyznati ve měně turecké. Představme si, že jedeme třebas v noci, že z nejhlubšího spánku vyruší vás soudruh, abyste šli si zakoupiti lístek k další jízdě na turecké trati. Unaveni několikadenní třebas jízdou, zrovna vrávorajíce, sotva koukajíce sbíráte honem zásobu slov francouzských, abyste se dorozuměli jakž takž s pokladníkem pohraniční stanice, jenž úmyslně brebentí francštinu co možná nejnesrozumitelněji a peníze vrací na vaše poctivé louisdory co nejrychleji. Mnohé z těch mincí, jež vám dává nazpět, sotva jste se sebrali z nesmírné drahoty tureckých drah, vidíte tuto poprve. Dejme tomu, že pro svoji zběžnou znalost francštiny kupujete současně lístky ještě pro dva tři soudruhy-krajany — ukáže se záhy, že škodu, kterou jste utrpěli na lístcích, svém i spoluturistů, musíte škodovati sám. Nechcete-li, absolvujete křížový oheň ostatních, z jejichž nedůvěřivých pohledů (Čech je vždy náchylen bližního podezřívati) vyčtete záhy velmi nelichotivé domněnky. A prohlásíte-li, že jste byli ošizeni, namítne se vám snad za vaši ochotu, abyste tratili sami, oč jste přišli. Nezažil jsem sice tuto nehodu sám, ale byl jsem svědkem, jak dva turisté byli by se pro to dostali málem do sebe.

Neobviňuji tu veřejně tureckého úředníka staničního z nesprávností, konec konců je možno, že jsme sami někdy přepočítávali nesprávně, nebo zlobili se na poplatek za měnění, který jest oprávněn si strhnouti, což mnoho nečiní. Ale facit všeho je zase morálka: Cvičme se několik dnů hravě ve měně turecké, v převádění našich peněz v orientální a naopak.

Chybou pro rychlý postup této myšlenkové práce, která se stává u špatných počtářů dokonce závadou citelnou, jest neobvyklé rozdělení soustavy mincí tureckých. Kdežto u nás a ve většině států je soustava ta zbudována na principu desetinném, na př.: 1 centime, 10 centimů, 100 centimů čili 1 franc, 10 franců, 100 franců atd., mají Turci soustavu velmi nepravidelnou, které dlužno teprve zvykati. Mám je v podezření, že ji vymyslili jen proto, aby mohli cizince šiditi. Vzpomeňme jen, že někteří lidé u nás počítají dosud s krejcary a zlatými, ač je korunová měna v oběhu již dlouhou řadu let.

Nuž tedy k turecké měně . . .

Dozná-li čtenář, že toto čtení vyhlíží jako nenáviděný školní úkol z počtů, necht laskavě přeskočí následující odstavec — půjdeme pak zase k zajímavějším místům.

* * *

Jeli jsme do Orientu přes Rakousko, Uhry, Srbsko a Bulharsko — zpět vraceli jsme se lodí a stavěli se v Athenách, na Korfu; dále zastavoval parník v Brindisi (v Italii) a v Terstu. Bylo tedy třeba mimo měnu rakouskou měny srbské, bulharské, turecké, řecké a italské. Sotva jsme se naučili počítati na dinary a para (asi naše koruny a haléře), na lvy a stotinky (obdobné naší měně) a zvykli činiti rozdíl mezi niklem a stříbrem, už tu byla turecká měna tajemná (nám) jako koran (nám). A když už cizinec naučí se s tolika škodami počítati s medžidiemi a bešliky v Turecku, přijde Řecko, jemuž na štěstí Středoevropan zvyklý na dekadickou soustavu, rychle zvyká, až na to, že za lepta dostane časem všelijaké roztodivné cizí mince, mezi nimiž jsou francouzské sou a italské 5centesimi (soldi) ještě pány. Do Řecka přijde totiž mnoho cizinců ze všech úhlů světa, kteří tu nechávají své drobné. Tak jsem si přivezl z Balkanu, hlavně ovšem z Řecka mince argentinské, portugalské, severoamerické, austrálské a rozmanité jiné.

Turecká měna je tato: Největší hodnota je jedna bursa, jež se rovná 500 piastrům a má cenu 108 korun 40 haléřů. Půl bursy rovná se tudíž 250 piastrům a má cenu 54 K 20 h. Turecká

libra je pětina bursy ($^1/_5$ je zlomek, se kterým se ještě obstojně počítá, ježto se desetina násobí dvěma), rovná se tudíž 100 piastrů a platí našich 21 K 68 h. Půl libry je desetina bus, dává padesát piastrů a rovná se 10 K 84 h. Čtvrt libry dává 25 piastrů a platí našich 5 K 24 h. To jsou mince zlaté.

Stříbrné peníze jsou: 20 piastrů rovnající se našim K 2·16, 10 piastrů rovnající se K 1·08, 5 piastrů rovnající se 54 halířům, 2 piastry rovnající se 21 h, 1 piastr, jenž platí asi 10 h, $^1/_2$ piastru, jenž platí as 5 h. Jeden piastr rovná se 40 para, $^1/_2$ piastr 20 para, značí tudíž 5 para asi tolik, jako $1^1/_4$ haléře.

Toto jsou úřední ceny dle mezinárodního odhadu. Hodnota měny kolísá jak známo a snad jsou nyní ceny peněz tureckých jiné. Ale tenkráte v Turecku byly také trochu vyšší, piastr nám účtoval krajan dragoman za 12 haléřů, ač se rovná zrovna 10 haléřům.

Aby se cizinec aspoň trochu dohovořil, měl by znáti aspoň turecké číslovky. Bir jest jeden, čki dva, ič tři, dent čtyry, beš pět, alti šest, jedi sedm, sekis osm, dokús devět, on deset, jermi dvacet, otús třicet, kirle čtyřicet, eli padesát, altmiš šedesát, jedmiš sedmdesát, seksen osmdesát, doksan devadesát, jis sto, bin tisíc. Jedenáct je deset jeden atd. (Čtenář cvičiž se dále tímto způsobem, chceš-li jeti do Orientu. Až se naučíš na pamět tyto mince a číslovky, můžeš jeti. Ale ujišťuji, že ještě pak tě časem zkrátí falešným penízem nebo nesprávným přepočtením při měnění větších mincí v drobné.)

* * *

Mluvíme-li o východu a o penězích, bylo by opomenutím, nezmíniti se o žebrácích, almužně a zpropitném blíže.

Napsali-li jsme výše, že kde kdo žádá bachšiš, neznamená to, že jej musíme dáti.

Je tedy zůstaveno v Orientu turistovi úplně na vůli, dá-li zpropitné čili nic a v jaké výši. Ovšem službu každou zaplatiti nutno i v Orientu. Zaplatíme-li však, co smluveno, nejsme nuceni něco přidávati, třebas slyšeli jsme sebe výmluvněji žádost o zpropitné „Bir bachšiš, čelebin!“ (jeden) dárek, pane;) ostatně, kdo umí číst v obličeji žadatele, vyčte v něm snad nejednou, že prosebník nebyl by pranic překvapen, kdyby nedostal ničeho. Ovšem dlužno v každém případu předem mluviti, kolik budeme nuceni zaplatiti, protože v Orientu není tarifů a jsou-li v nejposlednější době, nebo budou-li v dohlednu, bude to jen v hlavních městech.

Ostatně se cizinec (Turci říkají „Frank“) těší v očích Turčína dobré pověsti — vít o něm, že služby jemu prokázané přesně a spíše ještě kavalírsky nežli špinavě platí. Tuto dobrou pověst „Franků“ neradno v zájmu příštích turistů kaziti.

Žebráci jsou ovšem rozšířené zlo v Orientu, a z Orientu přejalo je Rusko. Mám však nejnepříjemnější vzpomínky na žebráky více z Moskvy nežli z Cařihradu. Obtěžoval-li by však přece turecký žebrák, soustřeďují se tam, kde je mnoho cizinců, kolem mešit a jiných pamětihodností, jako i u nás u kostelů o křtinách, svatbách a jindy nejvíce dotěrných žebráků vídáme, kteří vědí, kdy je srdce lidské nejměkčí, když je šťastno a nešťastno. Žebravé řemeslo turecké učinilo již týž poznatek, jakož vůbec fysiognomie žebráka a zloděje je mezinárodní, přijímajíc málo co z národního zabarvení. Tu se radí na příliš drzé „bachšiš“ odpověděti háïde git (vary z cesty) — při malé zásobě tureckých slov, se kterými pouštíme se do Orientu, nebude jediná tato frase turecká žádné veliké zatížení naší paměti. Zdvořilejší odbytí je „unajét olá“ — bůh Ti to dejž! a je také zbožnější a docela levné. Bůh šatí lilie polní . . .

Neruda zastal asi na svých cestách v letech sedmdesátých v Turecku poměry mnohem horší. Uvádíť aspoň dvě slova vedle sebe, „bachšiš“ a „allah“. Toto vyřkne prý Turčín, uzří-li orientálce, ono, spatří-li muže od západu. Uvádí anekdotu, kde měl cizinec i při selamliku peníz připravený a na otázku sousedovu, proč drží minci v ruce, odpověděl prý: „Nu — kdyby chtěl sultán bachšiš!“

Si non è vero è ben trovato.

Tento vtip vypadá zcela podobný Nerudovi. Chtěl-li by jej člověk přetrumfnouti, podezříval by i allaha tureckého nebe z touhy po bachšiši. Neruda zažil bachšiš v Cařihradě, Smyrně, Joppě, Jerusalemě a Kahyře — bachšiš chtěli strážníci i trestníci.

Dnes jsou však poměry již lepší — zásluhou turistiky . . .

Dokončení

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Špíro ovšem soudil, že by bylo nejlépe dáti se s proradnou tureckou čeládkou do křížku raději dnes nebo zítra. On byl pro boj na život a na smrt. Je starý chlap, ale doufá dočkati se ještě lepších časů. Těmi lepšími časy ovšem rozuměl zasloužený turecký výprask.

Vypravovalo se o tom, jak Turci také pocitují, že jejich dráždění musí již co nevidět způsobiti černohorský výbuch a jak se připravují k válce, o které nepochybují, že bude pro ně vítězná. Zvláště Skadar všemožně opevňují a zásobují, doufají, že si o tuto tvrdou pevnost Černohorci rozbijou vzdorovitou hlavu. Pokřikují přes Bojanu na Černohorce, že za krátko si přijdou vzít zpět Bar a Ulciň.

„Bohdá, že Glas Crnogorca bude opět brzo takhle psáti!“ zatoužil Špíro, který pojednou nepospíchal se svou polévkou. Mluvilo se o Turcích, mluvilo se o válce, a to byla sladká píseň jeho starým uším.

Obrátil se ke zdi, kde za zády Martinovýma a malířovýma viselo v rámu zasklené číslo časopisu Glas Crnogorca z pondělí dne 29. srpna 1877. Na prvém místě obsahovalo veršovanou depeši, kterou vítězný kníže Nikola oznamoval kněžně Mileně dobytí Nikšić.

Špíro sňal rám s číslem a položil jej na stůl mezi sklenice a talíře.

„Znáš naše písmo?“ otázal se literáta, a když Martin přisvědčil, dodal: „Tady jim to přečti.“

Martin tedy četl:

Pad Nikšića.

Njezinoj Svjetlosti knjaginji Mileni.
Na bijelu Onogoštu zastava se moja vije
a Plamenac vojevoda pod njim rujno vino pije.
Oko njega barjaktari zagraktaše ka' orlovi
a Nikšići sjetni, tužni sad su meni svi robovi.

Nikšić, 27. avgusta. Nikola.

„Rozumíš tomu?“ zeptal se Špíro.

„Jakpak bych nerozuměl!“ přisvědčoval Martin. „Na nikšićské pevnosti Onogoštu vlaje Nikolův prapor a pod ním vojvoda Plamenac pije rudé víno, kolem něho praporečníci jak orlové — a poněvadž tu máme rovněž dobré rudé víno a jsme jako hejno vysoko se vznášejících orlů, navrhuji, abychom při tak vhodném povzbuzení vypili doušek na zdraví všech dobrých slovanských lidí. A má-li být válka, at je válka, dokud jsme tady! Černohorci, dělejte!“ rozjařeně dodával, obraceje se ke Špírovi. „Přišli jsme sem za vaším slavným bílým vojskem, at tedy odtud neodejdeme s prázdnem. Kdybychom se tu tak dočkali války, to by byla šťastná náhoda!“

Paní Vernerová se ulekla této žádosti.

„Snad byste netoužil po válce?“ zhrozila se.

„A proč ne? Považte, milostivá paní, jaký by to byl zdroj látky pro naše umění! Jaká báječná příležitost! Jaké štěstí pro naše kumštýřské vlohy! Co tomu říkáš, Zikmunde Antonoviči?“

Malíř jenom vzrušeně se usmíval, pobledlé tváře se mu zarděly, oči se leskly nadšením.

XXII.

Od té doby jakoby byl do našich mladých českých lidí vstoupil jiný, živější duch. Zdálo se jim, že oči, zastřené až po tu dobu nevědomostí, se otvírají a počínají viděti skutečnost událostí a věcí. Nyní znenáhla také porozumívali tomu, čeho dosud nechápali a čeho arci ani nemohli jako cizinci chápati za těch několik omamných dní.

Ale nyní jakoby již věděli, proč na Cetyni a v jejím okolí slyšeli plno střelby, proč tam téměř bez přestání hřímala děla, rachotily ručnice a hrčely strojní pušky, a proč černohorští vojáci a zejména důstojníci tak nadšeně se dívali vstříc nadcházejícím dnům. Teď také byly jim nápadny rozmanité jiné zjevy, které by jinak byly ušly pozornosti méně chápajících očí. Uhodli, proč ti malí černohorští koníci odváželi směrem k Podgorici a Skaderskému jezeru takové spousty vojenských potřeb a zvláště nábojů, porozuměli významným řečem a pohledům lidí, s kterými se stýkali, pojednou jakoby již také cítili jiný, válečný vzduch, jenž tak jasně, s jakousi svěžestí vanul nad malou Černou Horou.

To poznání pobízelo je do úsilovné práce. Promarnili již několik krásných dní nečinnými toulkami po Ulcini a jeho okolí, jediný Zikmund Tetiva nepomíjel udělati si tu a tam některý náčrtek. Ovšem také Polykarp Martin konejšil výčitky svého svědomí tvrzením, že i ty na pohled plané procházky jsou mu bohatou studnicí vědomostí, nálad a dojmů, které shromažďuje ve své nadané hlavě, aby tam dospívaly a zrály k ovoci umění. Třebas lelkuje po ulciňském pazaru, dívá se na kavalkády Albánců, na jejich ženy, prodávající za městem dříví a chutě při tom kouřící papirosky, na zakuklené buly mohamedánské, na křesťanské Malisorky v krátkých sukních a černohnědých džupách, na tolikéž křesťanské Šestanky s půvabnými bílými závoji, a zase na mohamedánské cikány, obývající čtvrt na začátku úrodného ulcinského pole — přece jenom při tom studuje a sbírá látku pro díla svého slovesného umění. I když prý leží někdy podvečer u moře a dívá se na jeho vlnění nebo Pánu Bohu do oken, přece jen pracuje duchem, kombinuje, spřádá a skládá, a taková práce jest namáhavější, únavnější, než kdyby roztloukal štěrkové kamení.

Jan Verner naproti tomu ani slůvkem, ba ani myšlenkou neomlouval svého sladkého lenošení. Vždyt přece rozumělo se samo sebou, aby jako novomanžel si nepřipouštěl nijakých starostí a práce a slunil se jenom v paprscích svého mladého štěstí. Bylo mu blaze v té libé nečinnosti po boku hezké usměvavé ženušky a vedle milých přátel, z nichž jeden překypoval veselostí a druhý byl tak dojemně snivý jako panenka, v té čarovně krásné krajině, v útulném Spírovu domě, kde je uspávalo vyvolávání muezinovo a hluboké mořské šumění.

Nyní však se rozpomenul na své umělecké povinnosti a za přispění Špírova dal se do hledání klavíru. Bylo to dosti těžké v Ulcini, kde žijí skoro vesměs Albánci a Turci, posléze však přece štěstí mu přálo, že našel rozladěné staré piano u křesťanské rodiny, která je zdědila po svých příbuzných.

Tak se stalo, že všichni tři přátelé se rozcházeli na většinu dne a scházeli se pravidelně o polednách a navečer, ač neshodli-li se o některém výletu. Polykarp Martin někdy provázel Tetivu na výpravách za jeho vzory a typy, někdy se zatoulal sám na některou ulciňskou stranu, buď do olivových hájů, kudy se chodí k nedalekému přístavu Val di noce, buď za Bijelu goru, kde jest katolická crkva, anebo podle moře na konec pěkné silnice za Ratislavou, odtud jest viděti výběžek Drače, kteréž město za krátko po té se stalo tak známým v nejnovějších dějinách. Chodíval také mezi cikány, seznamuje se s nimi a pozoruje jejich zaměstnání nebo sedával v družině Albáncův a Černohorců na pazaru v některé malé kavárně, srkal výtečnou černou kávu, pokuřoval papirosky a učil se již také sedati po turecku na skřížených nohou. Měl hnedle v Ulcini dosti zajímavých známostí. Srbského i tureckého učitele, hodžu z džamije před domem Špírovým, holiče a lazebníka mohamedána Nura, uhlazeného asi pětapadesátiletého muže, který mu na potkání nabízel své služby a jenž tím více zajímal našeho literáta, protože měl dvě ženy, jednu šedesátiletou a druhou dvacítiletou. Vypravovalo se, že mladá žínka Nurova jest velmi slíčná, dokonce prý nejhezčí mohamedánka v Ulcini. Martin byl by nevím co dal za to, kdyby se mu podařilo ji spatřiti. Docházel před oficinu Nurovu obden, stříleje tam očima na všechny strany, kdyby za některými pootevřenými dveřmi, za některou záclonou přece snad se zjevila líbezná tvář mladé hurisky. Polo žertem a polo doopravdy žádal lazebníka, aby mu ukázal svoji mladou ženu, ale Nuro hned šetrně zamítal každý takový pokus a vážně se vymlouval na svoje přísné zákony.

Pak Martin seznámil se s jiným vynikajícím Ulciňanem. Vlastně poznali ho všichni již v prvý den svého příjezdu. Byl to kapitán Ramazan Evropa, chlapík asi pětašedesátiletý markantního rudého obličeje a krátkých prošedivělých knírků. Chodil v bílé námořnické bluze s širokým na záda splývajícím límcem, a v nohavicích, o kterých bylo těžko určiti, kterému náležely kroji a jakou měly barvu, když byly nové. Prsa měl vždy malebně rozhalena a opálená jako bronz, kolem krku žlutý šátek, na hlavě rudý fez. Tento kapitán obyčejně chodil bos a bylo ho viděti desetkráte za den rychle přecházeti po nábřeží, vždy jakoby chvátal za nějakým důležitým posláním. Někdy se ometal na blízku několika bárek, které skládaly nebo nakládaly všelijaké zboží, někdy se kmitnul pazarem, ale na nábřeží bylo ho vídati nejčastěji, jak

chodí sem a tam buď s prázdnem nebo něco nesa, buď amforu s vodou, kus dřeva, jakési byliny nebo košík. Ačkoli neuměl dobře srbsky, přidružil se v brzku k Martinovi a vykládal mu o ulciňských pamětihodnostech. Literát mu rozuměl jenom velmi málo, na konec však přece zcela dobře pochopil, když ho kapitán Ramazan Evropa žádal, nemá-li náhodou zbytečného desetníku.

A tak dělo se pravidelně. Kde se vzal, tu se vzal po boku Martinovu kapitán Ramazan Evropa, promluvil s ním tónem, jakoby mu prokazoval blahovolnost svou společností a pak ho požádal o šesták. Ovšem že neopomíjel utvrzovati ho v přesvědčení, jak znamenitého muže má před sebou a že skutečně za lepších ulciňských časů — dokud totiž město bylo pod panstvím tureckým — byl velitelem lodi. Spíro vyslovil se však o něm s velmi malým respektem. Kapitán Ramazan Evropa býval prý námořním pilotem, ale prodlením let tuze sešel. Jest mohamedánem potud, pokud mohamedánská víra vyhovuje lenosti a choutkám.

Pokračování

ČESKÝ ŽIVOT.

SOUBOR PRACÍ NA POČEST ŠEDESÁTÝCH NAROZENIN PROF. THOMAYERA. Vnitřní život odborný zůstává širším kruhům zpravidla ukryt — jen dle nápadnějších zjevů soudí o něm laik. Není divu, když potom širším kruhům veliká lékařská publikace, jako je nadepsaná, péčí žáků Thomayerových, prof. Pelnáře a prof. Syllaby vydaná, zůstává knihou sedmi zámky zavřenou. A přece je i v našem vysokoškolském životě událostí. Universita trvá již třicet let, mnozí staří profesoři uchýlili se na odpočinek, jiní odešli k velké armádě — a přece podobné dílo, nota bene již druhé ke cti vědeckého vůdce od jeho žáků vydané (první vyšlo k oslavě abrahamovin Thomayerových před 10 lety), dílo samostatné, jest u nás vzácností, nepočítáme-li zvláštní čísla časopisu k oslavě té které vědecké kapacity vydaná. Jest ostatně i „Soubor prací" takovým otiskem článků, jež vyšly neb vyjdou ještě v našem českém lékařském archivu vědeckém „Sborníku lékařském" (ročníku XVIII.). Ale v pěkné zvláštní úpravě s podobiznou oslavencovou z poslední doby vyšla tato řada prací i samostatně a toto dílo nalézá se v našich rukou. Z předmluvy pořadatelů vysvítá, jak si žáci svého mistra váží. Jet Thomayer, známý i širším kruhům svými knihami belletristickými, filosofickými a prostonárodně naučnými, zjev opravdu nevšední, bohatě široce založenou a plodnou individualitou. „Soubor" zahrnuje 21 prací žáků Thomayerových z oboru vědy interní i příbuzných, na ní budujících, obsahujících popsání nových poznatků vědeckých nebo řídčích nálezů, jež potvrzují názory starší, jak právě bohatství klinického materiálu nebo pestrost praxe veřejné je dovolila autorovi zachytiti a promysliti. Jsou tu příspěvky sil universitních (Prof. Čížlera, Pelnáře, Syllaby, Sambergera, doc. Ostrčila atd.) i mladších žáků Thomayerových, assistentů bývalých i nynějších i lékařů kliniky (Dr. Siebera, Dr. Trýba, dr. Nečase atd.), kteří všichni z lásky a úcty ke svému učiteli hleděli přinésti to nejlepší. Dr. D. P.

PROF. Dr. O. SRDÍNKA UČEBNICE HISTOLOGIE je další dílo v oboru vědecké vzdělavací práce české university, kterou přinášejí vysokoškolští učitelé svému studentstvu. Nauka knihou zpracovaná je tak odborná, že širší kruhy náš list čtoucí mohou jen krátkou zmínkou vzíti publikaci na vědomí, aby nabyly názoru, jak úsilovně pracuje česká věda lékařská, jež vždy stála publikační činností v popředí všech věd, ač v dějinách literatur vedle filosofie a historie o ní se neví. Třebas je věda knihou citovanou probraná velmi odbornou, náleží k nejdůležitějším, poučujíc medika o skladbě těla lidského. Je to již druhé české dílo o tom předmětě — první byla Janošíkova kniha, jež vyšla před 21 lety a je nyní rozebrána. Ježto za tu dobu histologie pomocí přírodovědeckého i lékařského zkoumání velmi se rozvinula a ježto beze znalosti této nauky změny chorobné, tudíž poznávání chorob vědecké (na základě drobnohledně zkoumaných změn) nebylo by možno, pochopíme, jak významný úkol má studium histologie pro medika a pro lékaře. Kniha skládá se ze 4 dílů, z nichž jen jeden má na zřeteli tělo lidské výhradně (nauka o skladbě orgánů), ostatní tři (nauka o buňce, tkaních a drobnohledné technice) pracují širší látkou, buňkou živočišnou vůbec, čímž stává se kniha přístupnou a potřebnou i přírodníkovi v nejširším slova smyslu, přes to však i povoláním autora i určením spisu v té podrobnosti spis hlásí se do lékařské literatury. Přes to, že autor zajisté čerpal zde jak obrazově tak literárně ze všech dobrých spisů o histologii ve světových literaturách, je přece dílo to původní prací českou jak textem tak velikým množstvím obrázků, jež kreslil Dr. F. Beránek. Kniha vyšla podporou ministerstva kultu a vyučování nákladem J. Springera v úpravě velmi úhledné o 36 arších s bohatým seznamem literatury a s pečlivým ukazatelem věcným i spisovatelů.*) Psána je jazykem čistým, správným a slohem jasným i prospěje tudíž nejen medikovi, ale i lékaři a přírodopisci, hledajícím v záhadách, o nichž bádají, opory v autoritách histologických. —ý—.

PROBLÉMY NOVÝCH POMNÍKŮ. Soutěž, kterou vypisuje Spolek pro zbudování pomníku Žižkova, končí prozatím první období činnosti tohoto spolku. Věc Žižkova

*) Českého čtenáře naplňuje hrdostí, že na tom poli pilně spolupracovali nejen četní badatelé slovanští, ale mezi nimi i čeští: Herfort, Janošík, Kabrhel, Mrázek, Purkyně, Rohon, Růžička, Spina, Studnička, Štolc, Vejdovský, Weigner a j.

pomníku nalézala se doposud v rukou laiků, nadšených vidinou velkolepého památníku, zvedajícího se nad Prahou se zeleného vrcholku hory Žižkovy. Třicet let pracuje tento spolek pro svou myšlenku a přece počíná úkol svůj řešiti za podmínek nevalně příznivých, neboť peníz, který může obětovat, není veliký. Za 200.000 K bude snad lze zbudovat nějaký prostý architektonický útvar, sotva však plastické dílo takové a takových rozměrů, jaké měl spolek do nedávna na mysli. Kdo je toho vinen? Spolek bez odporu kolísal ve svých plánech i prostředcích, přece však vinu nenese on, alespoň ne hlavní. Neboť pro úkol takového významu měla jevit větší porozumění celá česká veřejnost a uměleckým jeho rozluštěním zabývati se měly kruhy výtvarně umělecké již dříve. Uvedly sice věc v poslední chvíli do správných kolejí, ale stalo se to až po desítiletích, která jsou pro finanční základ podniku napolo ztracena. Jak bude problém tohoto pomníku řešen, dočkáme se za nedlouho. Místo i prostředky peněžní vyžádají si asi řešení architektonického, při čemž otázka materiálu bude významu podřízeného. Bylo by to vhodnější i proto, poněvadž bychom si přáli sochu Žižkovu raději dole ve městě. — Rychleji a energičtěji, jak uvykla vůbec jednati, rozluštila otázku pomníku Riegrova rada města Královských Vinohradů. Zadala prostě provedení pomníku, který usnesla se zbudovati ve svých Riegrových sadech, J. V. Myslbekovi.

Takový čin má své výhody. Znamená úsporu na čase i na penězích. Někteří umělci dokonce dávají přímé objednávce přednost před soutěží. Přes to však nelze v celku následování příkladu Vinohradských doporučovati. V prvé řadě proto, že ne vždy byla by šťastna volba umělce, pak proto, že by mnohým mladším umělcům vzata byla možnost súčastniti se řešení velikého úkolu a konečně i proto, že jest při tomto postupu vyloučena kontrola veřejnosti. Ač je-li tato kontrola vůbec žádoucna. Zkušenosti naše vypravují všelicos. Čím širší kruh lidí, kteří se domnívají míti právo do věci se mísiti, tím více trpí umělec a s ním i jeho dílo, kterému se daří nejlépe, je-li růst jeho omezen na tichou pracovnu tvůrcovu. Jak negativní jsou výsledky veřejných debat o uměleckých problémech, viděli jsme na příkladu posledních tří anket pomníkových, zejména na anketě o místě pro pomník Havlíčkův. A přece je věc celkem velmi prosta. Korporaci, která pomník buduje, náleží po stránce umělecké učiniti jedinou věc, od níž závisí všecko: Zvoliti povolaného umělce. Lhostejno, učiní-li to přímou objednávkou nebo soutěží, jen když volila šťastně. Pak je zachráněno vše. Tento umělec pak ať svobodně tvoří. Jeho úkolem jest netoliko navrhnouti tvar budoucího pomníku, ale — není-li dáno — jako na příklad na Žižkově — i zvoliti místo.

Tím způsobem řešiti bychom měli pomník Havlíčkův i Smetanův.

Jiná jest otázka, odpovídá-li budování pomníků v té formě a v tom způsobu, jak se až posud dělo, novodobým názorům. Zaručuje-li tento způsob dosažení obojího účelu; důstojného a výmluvného uctění památky muže, jemuž pomník zasvěcen, i okrasy města uměleckým dílem. Velmi, velmi často nelze oba tyto účele uvésti v žádoucí soulad. Francie a Německo poskytuje nám pro to příkladů bezpočet. Je tedy na snadě myšlenka, omeziti budování pomníků na míru nejmenší, po případě uvésti budování nových pomníků v nějakou rozumnou soustavu a zdobiti město spíše vybranými uměleckými díly.

Byl by tu několikerý zisk. Nevyplýtvalo by se tolik peněz, pro umělce by to bylo opravdové uvolnění a město by získalo díla značnější umělecké ceny, svěží a nenucená.

Я.

DR. K. HOCH: NOVINY. Je ku podivu, že noviny, tak důležitý činitel osvětový, nedošly dosud, aspoň u nás v Čechách, žádné studie, která by odhadla jeho význam, světový a zvláště národní český. Německá literatura, jak vysvítá z literatury ke konci knihy Hochovy připojené, vykazuje řadu prací o předmětě (Bunhuber, Salomon, Garr, Bücher atd.) a má jich zajisté i literatura anglická, francouzská, ruská, italská — jenom v Čechách bylo dosud jen roztroušeně pojednáváno o novinářství (z prací knihou necitovaných uvésti dlužno pojednání Serváce Hellera o dějinách Národních Listů v „Almanachu praktického člověka" N. D. Máje vydaném), což je tím podivuhodnější, uvážíme-li rozkvět novinářství, počet časopisů, jak ukazuje na př. rovněž necitovaný pilný Soupis časopisů K. Nosovského. Proto jistě každý intelligent, zvláště veřejně působící, sáhne po této, venkoncem praktické příručce, která vystihuje po úvodu o rozšíření tisku povahu žurnálu, její dějiny a nynější stav žurnalistiky, nepouštějíc se zřetele novinářskou techniku, organisaci zpravodajství a jiné podrobnosti zákulisí novin (administrace, tiskárna, atd.) Některé kapitoly volají po zpracování podrobnějším, ale spisek nesměl asi přesáhnouti jisté rozměry, ježto je prvním číslem biblioteky „Duch a svět", kterou nakladatelství Topičovo uvádí v život náš, tím směrem nakladatelsky dosti chudý. Získalo by si velikou zásluhu, kdyby nedalo se odstrašiti obtížemi podobné publikační činnosti, neboť národ náš nemůže přestati na pouhé belletrii. Ostatně je psána kniha Hochova svěže a poutavě a přečte ji každý bez nudy. Další opovězené svazečky jsou Dr. Haunera Válka, Doc. Dr. Ježka Drahokamy, Prof. Dr. J. Matiegky Člověk a země v pravěku, Prof. Dr. Šlemra „Bursa" atd — vesměs otázky a autoři vážní. Dlužno tedy novou knihu i novou knižnici Topičovu, pěkně prvním svazkem (i úpravou zevní) uvedenou, vítati. Dr. D. P.

PALESTÝNA Dr. E. LEDERERA je cestopis zvláštního rázu. Již pomyšlení, jak asi o zemi, jež je kolébkou křesťanství, křesťanství původního, touhou po moci nezkaženého a libovůli jednotlivců nepozměněného, soudí israelita, nota bene známý český spisovatel, dramatik a beletrista, vnutí knihu do ruky; čtenáři, jemuž spěch života dovolí čísti jen málo co. O Palestýně jest u nás už mnoho psáno (Neruda v „Obrázcích z ciziny", Quido Mansvet, Klement (nejobšírnější), Dr. Hejčl, Dr. Svátek a j.) a zavrubněji, přes to, že turisty našimi země ta nebývá příliš navštěvována, pro jisté nepohodlí a nejistotu venkova. Bral proto referent knihu Ledererovu se zvláštním interessem do ruky, očekávaje leckteré překvapení. Překvapí

zvláštní klid a chladná nezaujatost, která vysvětluje se vyznáním a národností autorovou, jenž však přes to všude, i když tepe hrabivost příslušníků některých církví v Jerusalémě, Betlémě a jinde, neopouští bezpečnou půdu šetrné úcty k cizímu, zvláště všeobecně u nás rozšířenému vyznání a přesvědčení. Jistá dose skepse ke skutečnosti domněnek archeologických je konečně oprávněna i v Římě — tím více v Palestýně, kde turecká „bestia triumfans" řádila co nejsurověji. Jen stylově očekávali jsme živější, barvitější líčení — místy je sloh hotové ciceronství bedekrovské, na př. na str. 57, zaviněné snad úzkým rámcem knize vyměřeným, ve kterém chtěl autor povodeň svých dojmů aspoň zběžně registrovati. Charakteristické jest, co dí autor na str. 56: „Právě na místech křesťanskému světu nejsvětějších Kristus evangelií mizí na dobro!" Zajímavý je výlet do Betléma a do Jericha. Srdci vychovanému v lepších idejích křesťanství bude však naposled té skepse, byť ji věda sebe více opodstatňovala, trochu mnoho — do Palestýny musí se jít s poesií a s láskou, má-li z cesty vzejíti umělecké dílo. Pro nás Čechy jest zajímavo, že „Palestýna" Ledererova je protisionistická. I židé jerusalemští zůstávají ostatně srdci Ledererovu cizí. Dnešní žid necítí již židovsky — aspoň tak píše („zůstávají mně tak cizí," str. 123), není si vědom své slavné, zajímavé a silné národnosti, jež je však v něm přes to přese všecko a sytě. Pokládá se bez toho nyní už jen za vyznání . . . Škoda, jaké by mohlo vzejíti z té cesty dílo. —ý—.

ČERVENEC. Román F. V. Krejčího. Napíše-li román exponovaný kritik velkého denního listu, máme právo svůj zájem o nové literární dílo vystupňovati ještě působením vlastnosti méně literární, za to však čistě lidské: zvědavosti. Tím více, je-li spisovatel-kritik příslušníkem strany ostrého politického nebo sociálního zabarvení. V jaký to asi obraz spřádá autor své literární názory a politické nebo sociální zásady? Jakým processem theoretická axiomata svá mění v umělecké dílo? A s jakým zdarem? Nová kniha pana F. V. Krejčího poskytla by k rozborům a k odpovědi na tyto otázky vděčné látky dosti. Ale její úspěch spočívá v tom, že zatlačuje otázky a vedlejší zájmy čtenářovy a poutá svým vlastním obsahem. Jsme skoro překvapeni, nenalézáme-li v ní ani stopy po sociálním přesvědčení autorově a dáváme se okouzlovati ovzduším jemné esthetické kultury, knihu naplňujícím. Lidé, kteří v románě vystupují, jsou vesměs příslušníky třídy „měšťácké". Vdova po notáři, doktor mediciny, ministerský sekretář, zpěvačka, učitel. Románek, který se mezi nimi průběhem krásného měsíce prázdninového odehrává, jest jen půvabným rámcem vlastního obsahu knihy. Červencová příroda poskytuje autorovi příležitost k úvahám estheticko-náboženským, k diskretnímu obdivu, vrcholícímu v pantheistickém vznětu přejemnělých duší. Pomineme-li méně šťastné erotické stránky knihy, shledáme, že se autor blíží k aktuelnímu problému českého života, v němž shledává se stanoviska pokrokového člověka hodnoty velmi cenné. Staví hloubku, opravdovost a osvětovost jeho v příznivé světlo proti banalitě, zaostalosti a povrchnosti, kterou pozorujeme ve společnosti vídeňské. Takového vídeňského Čecha, člověka vyrostšího v ovzduší byrokratických tradic rodinných, ale tolerantního a zjemnělého stykem s umělci a literáty, prodchnutého i vlastními jakýmisi touhami uměleckými, tedy jakéhosi dilletanta v životě i v umění vyššího stupně, vědomého svého češství a přece zase nedosti v něm pevného a sebevědomého, přivádí autor do malého českého městečka. Přichází tam s duší sice otevřenou, ale přece jen s předpojatostí a stínem vědomí povýšenosti nad těmi maloměšťáky, živořícími v „provincii". A v tom českém hnízdečku ovane pana ministerského sekretáře svěží vzduch hlubšího a opravdovějšího myšlení a cítění. Dějinná tradice dala českému člověku do duše vyšší touhy a pan sekretář udiven poznává, že oheň Husovy hranice hoří stále a vytrvale, nedávaje zapomenouti a klesnouti v apathii a tmu lidu a osvětluje duchům nejvyspělejším cestu k novým božstvům. Cituje Nerudovy verše z Písní kosmických a dává je rozklenouti plachému venkovskému učiteli-snílkovi v mohutný, jásavý hymnus na chvilkové, zářivé vzplanutí lidské duše nad mystickou propastí nekonečné věčnosti. Tento krásný optimismus autorův, to vysoké mínění, které tu pronáší o českém člověku a jeho duševní hodnotě, v knize nejvíce hřeje a povznáší. Logická souvislost psychologických processů, které se po staletí vinou generacemi, takto autorem podtržená, posiluje ochablou mysl a budí sebedůvěru i naději, že planoucí ten oheň v našich duších dá nám přese všecky překážky dojíti k nejvyšším metám lidství. Už pro tyto myšlenky autorovy zasluhuje „Červenec", aby byl čten. Napínavých dějů a drsně rázovitých postav v něm není. Za to mnoho myšlenek, mnoho krásných líčení a snivé náladovosti nádherného letního měsíce. —b.

LOJZÍK. Obraz školního života. Napsal Ant. Borovec. Vydalo knihkupectví Jana Liebicha v Pardubicích. Lojzík je prostinké líčení života venkovské školy. Poutá čtenáře právě milou svou prostotou i mnohými, bystře odpozorovanými podrobnostmi. Je patrno, že knížku psal učitel z vlastní zkušenosti. Autor je zaníceny paedagog, který miluje své povolání, neuzavírá se novým proudům a myšlenkám a trpí nepochopením právě toho lidu, jemuž obětavě a s nadšením slouží. Knížka dobře pobaví mládež, pro niž je napsána, a povzbudí v ní lásku ke škole. Ale ještě spíše měla by být čtena přemnohými rodiči, kterými je škola bez důvodu nenáviděna. Je takových lidí ještě dosti. A ne pouze na venkově. Lojzík je pěkný dárek pro děti a zvláště vhodné obohacení školních knihoven.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 15. května 1913. ČÍSLO 34.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 35.

TAJEMSTVÍ MASKY.

OD BOH. BRODSKÉHO.

Ema seděla ve svém budoiru oblečena a čekala na příchod svého ženicha Stanislava Stryhala, který ji měl do maškarního plesu provázeti. Kostým „chrysantémy“ slušel rozkošně její junonické postavě a žlutá barva květů velmi výhodně odrážela se od jejích tmavých vlasů. Při večerním osvětlení vynikala její hrdá krása a její tělo jak by se chvělo očekáváním triumfů, které bude slaviti. Malá hedvábná maska, jež měla zakrýti polovinu jejího obličeje, ležela na stolku a její nezakrytá tvář nesla stopy hlubokého rozrušení.

Těšila se nesmírně na dnešní zábavu, při které se měla setkati s Vladimírem Lucianem, který se stal v posledních dvou týdnech předmětem jejích snů a touhou jejích smyslů. Ale teď očekávajíc příchod svého ženicha zápasila úporný boj, má-li Stanislavovi vyznati, že její srdce nenáleží jemu, ale Vladimírovi. Její přímá, skoro tvrdá povaha protivila si úskok a byla si vědoma, že by nesnesla přetvářky. Nemůže se Vladimírovi vyhnouti, musí s ním mluviti i tančiti a Stanislav, který to jistě zpozoruje, považoval by to za zrádu, za cosi nepoctivého, a toho by nesnesla.

A zase, co se stane, bude-li se s vědomím Stanislava s Vladimírem baviti? Co se stane, přizná-li se mu, že její srdce žízní po blízkosti Vladimírově, že její nervy chvějí se touhou, aby ji Lucian objal a políbil? A on to dnes učiní, právo maškarního plesu je příliš lákavé a ona příliš jasně dala mu na jevo, že podlehla kouzlu nové vášně.

Snad se rozlobí, bude žalovati otci, přeruší své zasnoubení. Po tom sice ona prahne, ale byla příliš moudrá, aby zavírala oči před následky takové roztržky. Její otec je nyní ve veliké tísni. Pustil se do bursovních obchodů, kterými chtěl své jmění zdvojnásobiti, aby mohl splniti svůj sen o koupi velkostatku, který by mu zajistil pohodlný život a dodal lesku jeho domu. Pamatoval při svých spekulacích také na svou jedinou dceru, která od úmrtí jeho ženy byla mu předmětem zvláštního, až chorobného zbožňování a starosti. Jakoby na ni přenesl všechnu vřelost stárnoucího srdce, jakoby u ní hledal útočiště při blížícím se podzimu života, obklopoval ji pohodlím a nešetřil pro ni ani peněz ani něžnosti. Věděla to, byla mu vděčna a také proto ochotně svolila k jeho návrhu, aby se provdala za Stryhala, který před tím marně se ucházel o její přízeň.

Stanislav s otcem provádí peněžní obchody. Jako majitel veliké směnárny je mocným činitelem v peněžních záležitostech a při své osvědčené bystrosti vyvaroval se všech obchodů, při kterých by mohl utrpěti těžké ztráty. Bylo známo, pustí-li se k nějaké spekulaci, učiní to po zralé úvaze všech okolností a že, nezíská-li, tedy nikdy neztratí. Otec Emin, císařský rada Papík, jakýmsi pudem, jejž mu úzkost v jeho peněžní tísni diktovala, ucházel se o jeho přátelství a vzhledem na Emu také tohoto přátelství dosáhl.

V posledních dvou měsících často scházeli se oba mužové, nastávající zet s nastávajícím tchánem, k soukromým, dlouhotrvajícím poradám, jichž výsledek byl, že otec zakoupil veliké množství akcií různých průmyslových podniků v Německu. Podle Stryhalova úsudku měly tyto akcie během jednoho roku stoupnouti rapidně v kursu a přinésti majitelům značný zisk. Vedle tohoto samostatného podniku společně se Stryhalem podnikli roz-

sáhlou spekulaci v bavlně, jež v několika měsících slibovala obrovský výtěžek.

Ema byla přítomna několika takovým poradám, protože otec byl příliš slabý, aby dceři zakázal míchání se do jeho soukromých záležitostí a Stryhal nic nenamítal, když bylo před ní jednáno o přísně důvěrných podnicích, při kterých mlčelivost byla nezbytnou podmínkou zdaru. Snad že znal její povahu, snad že ji jaksi už za svou považoval, či snad že sdělením důvěrností chtěl ji poučiti o tom, že na jeho součinnosti závisí štěstí otcovo, trpěl, aby byla do všeho zasvěcena. Ji to nezajímalo, leč snad proto, že pozorovala, jak se dělá bohatství a jak se při zavřených dveřích konají přípravy ke hmotné porážce jiných protivníků. Třeba že ke Stanislavovi necítila žádné žhavé lásky, obdivovala se jeho pevnému a jasnému úsudku a jeho nebojácnosti v podnicích, při nichž se o milliony jednalo.

Rozhodnutí o všech těchto chystaných obchodech bylo otázkou několika měsíců. Otec z nich vyjde buď jako vítěz, nebo jako schudlý občan, jenž musí se spokojiti životem obyčejného, prostého měšťana, který bydlí ve dvou pokojích ve třetím či čtvrtém poschodí a pečlivě rozpočítává, smí-li si dopřáti sklenice dobrého vína nebo občas nějaké zábavy. A protože byl její život nerozlučně spojen se životem otcovým, byla si vědoma, že jeho zisk je jejím ziskem a jeho ztráta její ztrátou.

A přece teď, kdy o všem tom přemítala, vzdorovitě žádala, aby byla prosta závazků vůči Stryhalovi. At sebe více uznávala osobní ušlechtilost Stanislavovu, neměl onoho kouzla a oné přitažlivosti jako Lucian, který byl disponentem peněžního sdružení několika bohatých obchodníků.

Vladimír Lucian byl nápadný krasavec. Jeho elegantní, při tom mužný zjev byl výborně znám v celé společnosti a k němu se upíraly oči všech žen, jejichž srdce toužila po vášnivějším zaplanutí. Byl si vědom své přitažlivosti a jako každý zhýčkaný sobec labužnicky vybíral své oběti. Bylo proň rozkoší, mohl-li rozpáliti srdce ženy, o které se marně jiní ucházeli a když je učinil hříčkou svých rozmarů a okusil sladkého kouzla prvých polibků a prvých objetí, lhostejně je opouštěl, neohlížeje se nic, zanechal-li tato srdce zdeptaná a oloupená o nejkrásnější sny.

Ve společnosti mužů byl obáván, protože byl bezohledný a tvrdý a komu se stal nepřítelem, byl nepřítelem, který rány nejen lhostejně přijímá, ale jenž je s rafinovanou zlobou vrací a hromadí. Ale jeho postavení a výhodné hmotné poměry drželo jeho protivníky v uctivé vzdálenosti a objevil-li se přece někdo, kdo se ho nechtěl báti, musil se připraviti, že bude proti němu podniknuto válečné tažení tak chytře a důmyslně zosnované, že mu těžko odolá.

Se Stryhalem žili sice bez nepřátelství, ale jejich styky byly chladné a obmezovaly se na pouhou společenskou formu. Jakoby se Stryhala obával, vyhýbal se každému střetnutí s ním a počínal si, jakby Strýhala přezíral. A tento choval se stejně, tak že mezi nimi byl jakýsi stav válečného příměří.

Když na počátku Ema nevěděla jak se rozhodnouti, zdržovala ji bázeň, které dobře nerozuměla. Lucian ji vábil neviditelnou silou, ačkoliv cítila před ním zvláštní strach. Stryhala si vážila, ale stále se ujišťovala, že je to muž beze vší vroucnosti, vedle něhož by uvadla a u něhož by nenašla nic z toho, čeho její krev bouřlivě žádala. Kolísala mezi náruživou láskou a mezi střízlivými úvahami. Ale byla příliš ženou, aby byla dbala hlasu svého rozumu a Lucian byl příliš dovedný zápasník a příliš sobecký labužník, aby se byl zřekl takové svůdné krásky, které se mu zachtělo. Dostačilo několik setkání a Ema se chvěla rozkoší kdykoliv se k ní přiblížil.

Slíbila mu, že se s ním na maškarním plesu, pořádaném bohatým kupectvem, setká a že mu bude polovinu tanců věnovati. Věděla, že Strýhal bude ji na ples provázeti, věděla že jako její snoubenec má právo žádati, aby měla ohled na své zasnoubení a nedávala příčin ke klepům okázalým tančením s Luciánem, jehož pouhá přítomnost u jejího boku byla pro společnost dostatečným důvodem ke škodolibým poznámkám.

To vše věděla a přece cítila, že musí jednati, jak její nitro si přálo. Byla ve vleku Lucianovy moci, proti které všechny střízlivé úvahy se rozplývaly, jako jarní sníh. Otce to bude trápiti, Strýbal bude uražen, a běda, přenese-li svou nelibost také na otce, zruší-li své přátelství k otci. To bude míti za následek otcovu zkázu a pad-

ne-li otec, padne také ona. Že by si ji Lucián jako chudou vzal, v to nevěřila. Ale přece, získá-li Luciana, bude míti otec náhradu za Strýbala. A Lucianovo postavení je dost pevné, aby zachránil před bídou nejen ji, ale i otce.

Musí dnes s Lucianem vážně mluviti. Nespokojí se, aby byla hříčkou v jeho rukou jako jiné. A prohlásí-li se určitě pro ni, zítra uvědomí otce, že zruší své zasnoubení se Strýbalem a provdá se za Luciana. Otec jí vyhoví, třeba že bude činiti mnoho námitek a že se musí připraviti na jeho tuhý odpor. I lítost mu udělá a to ji vlastně nejvíce trápí, protože ona svého otce má upřímně ráda a plně pochopuje oprávněnost jeho starostí. Ale její štěstí stojí nade vším tím, ona musí dosíci toho, čím by rozjasnila svůj budoucí život, který by při nespokojenosti byl jí peklem, třeba by to peklo zlatem bylo vyzdobeno. Pokračování.

LÁSKO, LUZNÁ LÁSKO...

Lásko, luzná Lásko, kdo tvá matka byla?
Pohádka či Píseň? Štěstí? Bolest? Síla?
Že jsi pohádkami opředla svět celý,
že tvé písně srdce touhou rozšuměly;
že květ štěstí seješ vedle květu bolu,
že tvá slza, úsměv jdou jak sestry spolu,
že i útlá duše tebou roste, sílí,
nad propasti křídla bez závrati chýlí! . . .

Zrodila tě země, moře nebo nebe,
či snad celý vesmír z hvězdných snů stkal tebe?
Kojily tě slzy šílícího moře,
že tak hrdě hýčkáš smrtící tě hoře?
Stálo u kolébky tvojí slunce žhoucí,
či tě uspávaly modlitby hvězd vroucí? —
Lásko, luzná lásko, kdo tvá matka byla,
že se v znak tvůj druží Štěstí, Bolest, Síla?

MÉ VYHLÍDCE.

Stráni, moje stráni, snů a vůně plná,
co vše v sobě tají tvoje měkká vlna!
Co vše skryto ve tvém tajuplném chvění,
když se zima v jaro, léto v podzim mění!
Zdá se mi, že dýcháš duší tisícerou;
slyším křídla touhy i stesk v chvíli šerou.
A zas plna vzdoru je tvá hlava šedá:
nikdy nepoklesá, vždy se k nebi zvedá;
s oblaky si často ruce podáváte . . .
A když políbí tě jarní slunce zlaté,
hýříš květy, vůní, dumnou píseň zpíváš . . .
motýly a ptáky i sny v ňadrech skrýváš! —
Stráni, moje stráni, tvoje měkká vlna
zalila mou duši, je tvé krásy plna.

VZPOMÍNKY.

Vzpomínky mé tichem letí
jako hejno bílých ptáků . . .
Houpají se — moje děti —
podvečerním na oblaku.

Na oblaku houpají se
němé děti duše mojí; —
země mizí, nebe chví se —
utonuly ve hvězd roji.

MARIE MATOUŠKOVÁ.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

V době ramazanu však od slunce východu do slunce západu stává se nevěrcem, aby nemusil zachovávati přísného postu. V té době za dne se potlouká po křestanských stavení, aby se tam najedl, a večer, když nastává v postu pausa, stává se zase mohamedánem a jí i pije, pokud hrdlo stačí, ovšem teď již v kučách svých souvěrců.

Martin seznámil se také s několika černochy a získal si přízeň ulciňských dětí, z nichž některé

byly velmi roztomilé. Z jejich hezkých drobných obličejův a výrazných očí vyvolával si v duchu představu krásy jejich maminek. Byla mu až k smíchu zajímava zvláště malá děvčátka v pestrých šatečkách, s širokými kalhotkami nejčastěji rudých barev se strakatými květy, malá, půvabná děvčátka s obarvenými vlasy i nehty a s nalepeným úzkým dlouhým obočím, s ozdobami plnými malých pozlacených penízků. Sympatisoval s těmi mohamedánskými holčičkami, poněvadž mnohé z nich měly obarveny vlásky týmž ryšavým tónem, jakým hrály jeho kníry a vlasy.

Jan Verner dal se zatím do komponování některých skladeb, a Zikmund Tetiva horlivě kreslil a maloval. Ukončil již podobiznu stoosmiletého černocha Avdala a šťastně zachytil několik výrazných černohorských typů, zvláště žen a dětí. Měl ve svém skizzáři řadu nakreslených soumarů, koníkův a oslů, řadu krajin s oněmi šedými skalami, které jsou tak význačny pro černohorskou zemi. Okresloval a kupoval také staré zbraně a části černohorského oděvu, se zápalem sledoval zdar své práce a myslil při tom na paní Vernerovou, která jeho nezkušené mysli byla stále ještě záhadou.

Od onoho večera, kdy na nábřeží před výklenkem s hroby mohamedánských světců důvěrně stiskla a hned opět zděšeně odmítla jeho ruku, promluvili spolu pouze málo všedních vět. Ani denní koupele, které přece poskytovaly dosti příležitosti k zábavě a veselým rozhovorům, nedovedly je sblížiti do té míry, jako byli na počátku své cesty. Kdykoli mladá paní se zdála Tetivovi přibližovati, vždy ho prochvěla podivná bázeň, hrdlo se mu sevřelo, a jakkoli prahl po důvěrnějším setkání, přece vždycky se mu vyhnul. A právě tak se dělo u ní. Odhodlal-li se v moři nebo na výletě potlačiti v sobě onu úzkost a přistoupiti k ní, tu zase ona tonula v rozpacích a nalezla záminku, aby ani minutu nebyli spolu beze svědků.

Ale malířovi přece neušlo, že paní Vernerová se dívá na něho jinýma očima než na Martina a všechny jiné lidi, nevyjímajíc ani jejího muže. Zejména ve společnosti oplývala vůči němu roztomilostí a nešetřila úsměvů, které ho povznášely až na kraj nebe. Zdálo se mu, že v prsou jejích planou pro něho přece zcela jiné city, mnohem vřelejší a něžnější, než jest družnost a přátelství. Zdálo se mu také někdy, že ho výmluvnými pohledy temných očí vyzývá, aby přestal býti tak zamlklý i smutný a radoval se ze života, jako se raduje ona, a zvláště aby byl šťasten tím společným štěstím, které je oba zachvacuje v předivo svých hebkých vláken a přitahuje k sobě.

Paní Vernerová nyní měla také mnohem více kdy oddávati se svému dumání a rozmanitým myšlenkám, z nichž některé ji znepokojovaly a některé hned zase ukolébávaly v sladké sny. Vůbec všechen její život od té doby, co po svém sňatku s Vernerem opustila rodiče a Prahu, podobal se dlouhému snění, ze kterého se jí nechtělo procitnouti. Někdy provázela svého chotě do domu, kde na něho čekal trpělivý klavír, ale ty chvíle byly jí nudnějšími, než když je trávívala sama a vzdálena svého muže. Raději tedy sedávala u Špíra v pokoji, psala dlouhé dopisy paní Zápotocké, psala dopisnice svým družkám, četla a zaměstnávala se drobnou rozmanitou prací. Chodívala také na procházky, a to bylo ještě půvabnější, poněvadž mohla pozorovati velikolepou přírodu a rozmanité zjevy. Blízkost moře jakoby ji také povznášelo nad všednost, a někdy měla dojem, že se v ní probouzí umělecká duše, které si tak vážila u svého muže a jeho obou druhů.

Někdy, vida její osamocení, ujímal se jí Špíro nebo tetka Marija, a snažili se ji povyraziti každý svým prostým způsobem. Tetka vypravovala jí, jak se žilo za jejího mládí a čeho všeho zkusila ve svém více než osmdesátiletém životě. Ačkoli Špíro byl mladší a jejím synovcem, tetka Marija ho ctila jako poloboha; co řekl a učinil, to jí bylo svato právě tak jako jeho ženě, paní Joke. On o sobě mnoho nevypravoval, za to tetka pověděla, jakým býval neohroženým junákem a že jako někdejší kavas ruského vyslance prošel nejméně polovinu Evropy. V Petrohradě býval a jiných ruských městech, ve Štokholmu, Římě, Vídni, zná celý Balkán právě tak dopodrobna jako malý Ulciň. Míval mnohé opletačky s úřady, protože chtíval, aby se dělo po jeho rozumu a měl příliš tvrdou, nepoddajnou hlavu, a rozmanitá nedorozumění nejraději urovnával pěstí. Oh, náš neobroušený diamant Špíro natloukl kdysi někomu ve Vídni, potýkal se s policisty ve Rjece, natloukl komusi na veřejném cetyňském pazaru, a

nebohý potrestaný musil si na svůj výprask vybrati ještě hůl, hodně přilehavou a pevnou.

Paní Vernerová poslouchávala s úsměvem tato vypravování a sdílela se pak o ně s umělci, když se opět sešli. Trochu zvědavě se také dívala na Špíra, jde-li z něho skutečně taková hrůza, jaká ho v pověstech předcházela. Ale viděla jenom krotké, mírné oči starého velikého člověka, který byl samá starostlivost a péče o hosty a který zároveň střehl mladou paní jako oko ve své hlavě.

O tom přesvědčil se nejdříve Polykarp Martin. Kdysi pozdě po polednách vrátil se domů a nenašed nikoho ze svých přátel, sháněl se aspoň po paní Vernerové.

„Co jí chceš?“ poněkud ostře udeřil na něho Špíro. Tykal si nyní s literátem již napořád.

„Pobavit se chci, je mi ukrutně dlouhá chvíle.“

„Ožeň se a můžeš se pak bavit se svou ženou. Nesluší se, abys se bavil s cizí žínkou, když její muž není u ní.“

Martin se zasmál.

„Láry fáry — povídali, že mu hráli! Ty už, milý Špíro, nerozumíš novým modám. Teď se sluší a patří, aby cizí mužové se kořili mladým paničkám, a to tím více, čím jsou hezčí, totiž ty paničky, a ještě více, nejsou-li u nich jejich manželé. A protože právě můj milý Verner trýzní v městě svůj rozvrzaný klavír, jest přirozeno, že jeho upřímný přítel musí se trošku starat o opuštěnou paní. Kam šla? Do města, k „Vílině vodě“, cestičkou nad mořem k letohrádku Arslana bega Resulbegoviće nebo do stínu tiché Ratislavy?“

„Mlč, člověče,“ bránil se Špíro, „nevím, a kdybych věděl, tobě bych nepověděl.“

Ale Polykarp Martin pokračoval jako řehtačka.

„Šla-li do města, půjdu za ní, provedu ji po pazaru a uctím ji sladkou bozou a salepem. Nakoupím jí také krásných třešní. Šla-li k „Vílině vodě,“ pošeptám jí, co tam dělávají mladé ženušky a dívky, aby byly hodně šťastny v lásce. Povídal jsi mi, Špíro, onehdy, že si tam vyprošují krásy a lásky, svatby a dětí. Krásu a svatbu již má paní Vernerová, teď jenom ještě hodně lásky a pak to ostatní. Proč jsi mi to tak čtverácky prozrazoval, člověče? Anebo najdu-li ji nad mořem a za starým hradem, zaklepáme na pohostinné dvéře Arslana bega Resulbegoviće, v jehož zahradě zrají pomeranče, fíky a limony, a dáme se počastovati černou kávou. Anebo ji vyhledám v útulném parku na Ratislavě —.“

„Ne, tam nesmíš!“ skorem až polekaně zvolal Špíro.

Literát hlasitě se zasmál.

„Aha, jsi špatný diplomat, příteli, sám jsi teď prozradil, kde se krásná paní skrývá. Sedí tam na Ratislavě na stupánku pod mandlovníkem nebo pod starou rozkleslou sosnou a s hlubokým účastenstvím čte některé moje dílo. Nu, neboj se, já jen tak, Špíro, abych věděl, jaký jsi mravokárce, nechám ji spokojeně číst a raději půjdu s tebou. Seznámíš mne opět s některým černým otrokem někdejších ulciňských begův a agů, a potom si vypijeme po číšce vonné rakije, nu tedy, co říkáš, půjdeme?“

A Špíro vzal svoji lýkovou torbu, větvičku květu svatého Vasilije, tenkou hůlku i čapku, načež spolu odcházeli opačným směrem, než kde byla Ratislava.

XXIII.

Paní Vernerová skutečně toho odpoledne si zašla na Ratislavu. Chodila tam nejraději. Bylo tam z hotelu Špírova blizoučko, snad ne více než deset minut. Malá procházka nábřežím ve stínu stromořadí podle domu někdejšího vladyky Sávy Kosanoviće a ještě stinnější krátkou serpentinou pod opuštěným sídlem rovněž někdejšího ministra residenta ruského Argiropula a již měla před sebou hradební cimbuří, obrostlé břečťanem, a ratislavskou bránu.

Té doby dvorec následníka Daniła na Ratislavě byl opuštěn, a dohlédal na něj a na park přívětivý kapetan, který však bydlil asi hodinu dále ve svém domě kdesi na žírném poli ulciňském a na Ratislavu docházel s ostražitým psem až před samým večerem, aby tam přespal. Naši Pražané záhy se s ním seznámili, a dobrý ten muž ochotně jim přišel vstříc pozváním, aby se podívali na Ratislavu, kdykoli jim bude libo. Brána zůstává po celý den nezamčena, v Ulcini není potřebí obávati se zlomyslných škůdců, nechť tedy jen směle vstoupí, až se jim zachce odpočinouti si nebo projíti se ve stinném zátiší, kam často na dlouhý čas nevstoupí jiná noha.

S Ratislavy jest překrásná vyhlídka na nejmalebnější část Ulcině s nábřežím a přístavkem, na starý hrad, ustavičně obletovaný pokřikujícími kavkami, na zarostlé stráně, za kterými jest přístav Milenin a v nichž ustavičně slyšeti jest šelest plazících se hadův a lezoucích želv, hlavně však na rozkošné moře, nepřehledné v předu a sevřené na levé straně obrysy dračských pahorků.

To líbezné zákoutí líbilo se paní Vernerové nejvíce ze všech blízkých ulciňských partií. Třebas tam dvě tři hodiny se procházela nebo sedala úplně sama, přece nikdy se jí nezastesklo, poněvadž k ní doléhal ruch a život města, jehož tepny dosahovaly až po samé ratislavské hradby a stromy. Bylo tam slunečno a veselo. Hned za vchodem rostly mystické mimosy, růže, fialy a jiné květiny. Byly tam olivy a smokvoně, mandlovníky a vavříny, byly tam vinice a poetická houští, jaká může vykouzliti jenom tamější půda a ono slunce, které svítí na kout zemský, jejž si zvláště zamilovalo. Vždyt Ulciň leží na zeměpisné šířce mezi Cařihradem a Římem. Má nejlahodnější podnebí, vykazující průměrnou teplotu 20° Celsia. O vánocích a Novém roce kvetou tam již růže, v nejzimnějších měsících sbírají se olivy a vykonávají nejpilnější polní práce.

Mladá chot skladatelova zvolna kráčejíc pod světlošedým slunečníkem a nesouc si rozečtenou knihu, vstoupila na Ratislavu a bezděky se obrátila na pravo, kudy zvaly pěšiny a stezky k nejpůvabnější procházce. Minula villu a zahnula pak na levo, odkud se dívala chvíli na rozvlněné moře, jehož talasy tloukly do skal pod Ratislavou a v jejich jeskyních a dutinách vzbuzovaly hlučné rány. Potom obcházejíc vinice vracela se obloukem k místu, kde stála villa a kde bylo nejsvětleji a nejpříjemněji.

Na samém kraji příkré stěny, obklopen stromy a houštinami, stojí bělavý pavilonek s vyhlídkou na ulciňský hrad se zálivem a nábřežím. Džamije s minaretem vyjímá se odtamtud jako roztomilý obrázek, který již před tím vzbudil Tetivovu nadšenou pozornost. Tam tedy paní Vernerová obrátila tiché kročeje a docházejíc zavřela slunečník a rozvírala knihu, aby nalezla stránku, kde před tím přestala čísti.

Před samým pavilonkem se zastavila rozmýšlejíc se, má-li vejíti do něho anebo zůstati venku a usednouti do stínu na nízkou zídku, vroubící cestu.

Náhle překvapena sebou trhla.

Na úzkých stupních, protínajících zídku, seděl monsieur Barbet a něco, buď jakýsi květ, motýla nebo brouka, pitval malým kapesním nožíkem.

Vida mladou paní, odložil nožík i předmět svého badání na list bílého papíru, zvedl se a sňal s hlavy klobouk.

„Prosím za odpuštění," začal po francouzsku, „jestliže se vás tady moje přítomnost nelibě dotkla."

Byla ve velikých nesnázích.

„Proč nelibě?" odpověděla jen tak bez rozmyslu, poněvadž musila promluviti.

„Poněvadž jednak jsem vám vůbec nepříjemný."

„A jinak?"

„A jinak můžete se domnívati, že chci zúmyslně překaziti vaše dostaveníčko."

Paní Vernerové tuhla krev v žilách. Zachvěla se a dobře cítila, jak obličej její bledne, a že monsieur Barbet až příliš zřetelně může z něho viděti její nemilé vzrušení.

„Mýlíte se," zvolala rozhorleně a poobrátila se, jakoby chtěla odejíti, „nemám tu s nikým žádného dostaveníčka. Vyprošuji si takové domněnky!"

Monsieur Barbet ušklíbl se svým známým jízlivým posměškem.

„Snad o tom dokonce ani nevíte, o tom dostaveníčku totiž? Těší mne, mohu-li vás aspoň připraviti na ně.

„Nepřeji si ničeho věděti od vás, pane!"

„Ach, proč? Anebo snad již přece víte, tušíte?"

„Ne, ne, ničeho nevím — prosím vás, nechte mne!"

„Prosím, ale jenom ještě slovíčko," volal důrazněji, když učinila dva pomalé kroky, aby odcházela. „Za půl hodiny, nejdéle za hodinku přijde sem za vámi monsieur Tetiva —."

Trhla sebou prudčeji než před tím a vytřeštila na Barbeta zmatené oči.

„Nepřijde!" zvolala pak určitě, jakoby se byla o tom s malířem domluvila.

Monsieur Barbet znova až odporně se ušklíbl.

„Přijde určitě, a nevíte proč? Vrhne se vám k nohám a vyzná vám lásku."

Paní Vernerová ztrnula nad tou opovážlivostí. Všecka se třesouc, před očima majíc vír a zmatek právě tak jako ve své poplašené duši, rozhorleně vykřikla:

„Jste ošklivý, zlomyslný člověk, pane! Urážíte mne — probůh, co myslíte, čeho se odvažujete —.“

Hrdlo se jí sevřelo, rozčilený hlas selhal, všecka půvabná postava její jakoby se byla shroutila.

On stál před ní opravdu jako symbol zlomyslnosti, a obličej jeho měl ďábelsky výsměšný výraz. Její hrozné rozpaky působily mu potěšení.

Pak řekl nadmíru určitě a klidně:

„Proč se na mne horšíte, madame, když to, co jsem vám řekl, jest pravda?“

„Není to pravda, ne, ne, nemůže to býti pravda, lež je to, pomluva nějaká nebo vaše zloba — co jsem vám učinila, pane, že mne tak urážíte, pokořujete a trápíte?“

A jako zlomena lítostí a bolestí dala se do pláče.

Neodcházela již, neodvracela se, stála tu před ním v slzách odhodlána přijmouti jakýkoli jeho výsměch, jakoukoli jeho další urážku. Bylo na tom jejím pláči viděti, že byla zasažena ve svých nejútlejších citech, avšak že si té rány nezasloužila.

Monsieur Barbet stál proti ní beze slova, ale nepřestával se usmívati.

Posléze zvedla hlavu a pohlédla na něho skrze slzy.

„Myslila jsem, že máte v prsou aspoň kousek, aspoň kousíček srdce,“ řekla, a v těchl slovech se chvěla měkká výčitka.

Poněkud ho ta poznámka překvapila.

„Proč?“ otázal se.

„Protože jsem se domnívala, že jste schopen něžnějšího, upřímnějšího cítění —.“

„Byl bych vám povděčen, kdybyste mi pověděla, z čeho tak soudíte.“

„Což jsem vás neviděla taky plakat?“

„Mne?“ podivil se.

„Ano, pane, není tomu dávno, bylo to na hřbitově v Dubrovníce.“

„Ach!“

Kromě toho vydechnutí neodpověděl ani slova. Zadíval se upřeně na ni, a znenáhla mizel s jeho obličeje posměšný výraz.

Pokračování.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Pokračování.

Ale přece, když tak sedávala za zimních dlouhých, nekonečných večerů, sama, docela sama v pokojíčku u okna, po obědě, kdy umyla všecky talířky a hrníčky a vložila ruce v klín dívajíc se na náměstí vysoko zasněžené, na které už po třetí hodině stíny se kladly, na náměstí, teď jako rubášem přikryté, mrtvé, smutné až skoro k smrti, nebo živá duše nevycházela z domu, která nemusila, náměstí jako zakleté, když tu a tam už začínala se osvětlovati malá a nízká okna, když v dálkách na obzoru válely se mlhy černavé a husté, v plotýnce když oheň uhasínal a mráz začal kresliti na tabulkách toho okna svoje nádherné květy — tu přece mysl její zaletěla k dávným mrtvým, k jediné sestře professorové a k jejímu synu ve vzdálené, cizí Vídni. Opuštěné její srdce toužilo ještě po přátelském objetí . . . ale hned zase to přání stlumila, protože věděla, že to nebude, že to nemůže být, nebo Jaromír přece nepřijde sem, do toho zapadlého hnízda, on takový pán, ke staré, prosté tetě Anně.

Až teď, toho srpnového dne, kdy už krupičná kaše se dovařovala a bábinka cukr i koření stloukla, najednou Bureška s brejlemi na nose hnala se k Jarošovým a z přízemí hrabala se rovnou po dřevěných schodech nahoru, k bábince Matoušové. Chodívala Bureška ve starých botách svého syna, rurálního posla a tedy jako kollegy, a těžké její kroky zaznívaly průjezdem až Matoušová sama pospíchala ke dveřím, co se to děje. Bureška vrazila do dveří nikoli jako poštovní, nýbrž jako boží posel a zdravila také po křesťansku:

„Dej pán Bůh dobrý dopoledne!“ a z brašny psaní už připravené podávajíc, dodávala: „Tady mají psaníčko . . . ani nevím odkud, je to ňáký rozmazaný . . .“

Kterýmžto dodatkem bezděky prozradila, kterak bedlivě stopuje styky Vlastějova s cizinou.

To psal Jaromír, ministerský rada z Vídně, že snad se podívá na jaře nebo v létě do Vlastějova. Že byl churav a doposud že není docela zdráv, po lázních že by tam přijel na zotavenou, jenom na několik dní, má-li místo a možnost ho uhostit: že nežádá nic než trochu svěžího vzduchu a klidu . . . a trochu vzpomínek z dětských a chlapeckých let . . .

Tedy teprve, když se nemoc do pana rady obula, na Vlastějov a český ten kout si vzpomněl! Snad i svědomí ho hryzlo poněkud.

Tetě Andě, bábince, ruce se chvěly, když čtouc držela ten dopis. Zapomněla na bezprostřední příčinu a srdce jí poskakovalo, že Jaromírek přece na ni myslí, že přijede. Nikdy mu nezazlívala tu jeho špatnou pamět . . . Honem přemýšlela, jak to udělat, kam Jaromírka uložit, ale myšlénky se jí v hlavě motaly a četla tedy znovu, po druhé, po třetí, aby se z toho vzpamatovala. Předem musí se s tím svěřit panímámě Jarošové — ale ta už je teď na poli. . . A professorovi Slanečkovic také jsou na procházce, viděla, jak šli s vrchním berním Hoblíkem . . .

Jarošovi neměli svého potahu a byla to bábinka, která ještě včera sběhala celý Vlastějov, když soused Strnad odřekl takořka v poslední chvíli, že náruční kůň mu kulže. Panímáma měla zjednány už vazače a bylo zle. Sháněly všecky tři, vedle bábinky i panímáma i Lojzinka, až se bábince podařilo zamluviti jednoho koníčka pláteníka Vejvody. Plná radosti to v čas večer zvěstovala, starostliva toliko, aby bylo hezky na to svážení. A přece jí po všech těch starostech nic nebylo, nebylo to pole ani její, ani jejich příbuzných, a mohla tiše sedět ve své světničce a složit ruce v klín. Ale taková byla.

Jako když kupec Dušek, také evangelík, na druhém konci města „pod fortnou" nad úpadkem stál a pro záchranu svoji všecko vyprodával.

Na druhém konci města, čili „tam dole", jak říkali, bylo skoro jako na druhém konci světa. Byli ve Vlastějově vůbec konservativci, nechceme říci rovnou lenoši, kteří nechodili z „hůry" „dolů", aniž vice versa z „důli" „nahoru", leč v krajní potřebě, jako na příklad pan lékárník Mastička, muž svobodomyslný z „důli", jinak u Skřivanů také „dole" se shromažďující, který v neděli odpoledne z pravidla se shromažďoval „nahoře" na Rathouze, mezi starovlastějovskými, Rehákem, Strnadem, krejčím Pírkem, hospodářem Boleškou a ovšem také panem farářem, poněvadž v ten den se tam čepovalo plzeňské.

Tentokráte tedy bábinka šla „dolů" pomáhat při zachraňovací akci a tahati Duškovi z nohy trn úpadku.

„Dou taky, dou taky!" pobízela bábinka paní Jarošovou, která majic polnosti svoje „nahoře" teprve jakživa „dolů" se nedostala. Ze zvědavosti tedy šla. A bábinka v zachraňovací své horečce kupovala, kde se co dalo a pokud stačil nevalný její výměnek. Koupila mlýnek na kávu, koště, a pak hrůzu podivných věcí pro ni nepotřebných. Šla s tím dvakrát domů majíc toho plnou zástěru a v almaře pak měla to všecko složeno: panenky, drobné nádobíčko dětské, postýlku, míč, teploměr, deštník, škatulku pečetního vosku, dokonce i dvě dýmky a pakfonové manžetové knoflíky . . .

Se zprávou o příštím příjezdu Jaromírově, aby tedy šla na pole, až se naobědvá, neboť na věži kostelní zvonili už poledne. Ale v plotýnce zatím vyhaslo, v tom rozčilení radostném zapomněla přiložit a polévka ode včíra, kterou si ohřívala, byla studená.

„To nic, to nic!" povídala sama k sobě, přiložila honem polínko, už aby byla s tím hotova. Proto také obrátila pořádek svého menu a snědla dříve krupičnou kaši a kousek cukroví od panímámy a pak teprve bramborovou polévku, zatím dohřátou. A s nitrem takto otepleným pospíchala na pole za Pazdernou, tenkráte ani ne tak pro pomoc, jako aby mohla se sebe svalit tíhu nenadálé zprávy. Už toho beztak moc nenadělaly její ruce osmasedmdesátileté, ale aspoň koukávala na mraky a předpovídala, jak bude.

Zbytek buchty dala do kapsy, otočila klíčem sedničky, jejž položila za hromádku dříví pod schody k půdě vedoucími a ostatek celý dům poručila pánu Bohu.

Bylo jasné nebe a parno. „Slunce peče, déšt poteče", myslila bábinka a pospíchala ještě víc, varovat pracující, aby si pospíšili. Zapomínala zas na vlastní účel své cesty pro starost, aby Jarošovi všecko dobře domů dostali.

U Pazderny stará Luňáčková rovnala hromádku dříví, kterou koza ji shodila. Bývaly kamarádky za mlada, třeba že Luňáčková byla mladší o pět let, a docela jinačí než bábinka. Když její, Luňáčkův, syn chodil za děvečkou tenkrát řídících, rázná matka dala svému nesouhlasu krátký průchod. „Táto, půjč mi na chvilku řemen!“ povídala muži, který zvyklý jsa poslouchati ani se neptal nač a proč a odepjal řemen, který držel jeho kalhoty v náležitě výši a po tu chvíli, co manželka potřebovala tento závažný kousek jeho toalety, přidržoval nohavice rukou, aby se nic shocking nepřihodilo. A Luňáčková s řemenem šla rovnou k řídícím. Tam v kuchyňce ideál jejího syna stoje u necek klidně pral popěvuje sobě „Nad Berounkou pod Tetínem“. Děvečka kyprá, při práci jen tak v suknici a lehké košilce, nepozorovala meče Damoklova, který vznášel se nad ní ve tvaru Luňáčkova důležitého řemene. Až když dopadl . . . Zkrátka, než se ubožák děvče nadálo, Luňáčková je seřezala až bědno bylo. Soudíc, že toho je dost, řekla Luňáčková: „Já ti dám, ty potvoro, svádět mně kluka!“ a odcházela v triumfu a se schlazenou žáhou. Ale ačkoli cnost sílu přemáhá a o cnosti té děvečky služebné nebylo žádné pochybnosti, stalo se, že mladý Luňáček si nevzal chudáka spráskanou tu dívku srdce svého, anobrž jinou, aspoň prozatím. Ta mu divným řízením božím zemřela a Luňáček se konečně k ideálu svému nachýlil. Po nemnoha letech zemřel i on a teď žila stará Luňáčková s bývalou děvečkou řídících nejen v Pazderně, ale i v pokoji a míru. Co se svárlilo, teď rádo se mělo . . .

„Kam pak tak na pilno, bábinko! Div si paty neurážíš!“

„Na pole, aby si pospíšili, bude pršet,“ tajila vlastní příčinu svého spěchu.

„Bude, bude, vrána kváče!“ potvrzovala Luňáčková.

„Co Pepka, je doma!“ tázala se ještě bábinka, pelášejíc při tom dál, tak že sotva už slyšela odpověď Luňačky.

„Je s kozama na ouvrati.“

„No tot,“ končila už ve značné dáli bábinka tento dialog.

Mívali kdysi Luňáčkovi tři krávy ve pěkném statečku a teď živořila tchýně se snachou v této chalupě za městečko vystrčené o dvou kozách. Jako by hořká žluč staré Luňáčkové to všecko byla strávila . . .

Bábinka z dálky rozeznávala vranku pláteníka Vejvody a jeho fasuněk, do polou už snopy naložený. Divila se, že tak málo, ale těšila se, jak si konečně odlehčí a co tam asi paní Jarošové řekne.

„Pomahej pán Bůh!“ volala z dálky a teď teprve ji pracující zpozorovali.

„Považte si bábinko,“ hned na ni paní Jarošová, hlavu majíc ovázánu bílým šátkem, „stará Kubrychtka ještě tu není.“

„I jářku,“ lekla se bábinka, „to bysme nebyli dnes hotovi, počkejte, já pro ni honem dojdu!“

A už se obrátila v horkém slunci, ve starostech, jak bude s obilím.

„Počkejte, bábinko,“ zvolala paní Jarošová, „Lojzinka by mohla.“

Lojzinka, také s bílým šátečkem na hlavě, pohrabávala, snášejíc pohrabanou pšenici do kupek.

„Ale kde, to já tam budu spíš,“ bábinka na to a rozvazovala staré nohy jako by jí hlava hořela. Starosti o osud pšenice nabyly vrchu a na Jaromírka zapomněla pro ten okamžik.

Až za chvíli zase se objevila s vazačkou Kubrychtovou po boku. Ani jí Kubrychtová nestačila.

„Byla bych přišla,“ omlouvalo se toto boží stvoření, „ale drhla jsem u Serclů podlahu, tak jsem se trochu zdržela.“ Nepověděla, že pila s paní Serclovou likérku a že doma pak poněkud usnula.

„Jen když jste tady,“ chlácholila bábinka neprozrazujíc siesty pracovité ženy. Aby z toho nic nevzešlo.

Zatím na západě houstly mraky, bábinka i Luňáčková budou mít asi pravdu. Teď viděla bábinka, že na poli není času jiného než na vázání, nikdo nehovořil, sám Vejvoda přiložil ruky k dílu nakládaje snopky a bábinka mlčela se svojí událostí. Tím spíše, když paní Jarošová musila s první fůrkou domů pro svačinu. Nebo i služka Josefka pracovala na poli.

Od pazderny přicházeli professorovi Slanečkovi, pán a paní, a vrchní berní Hoblík. Po úspěších svého pekáče vymýšlel teď professor nový tvar pohodlného fotelu; neklamná známka, že stárnul. Vrchní berní živě se zajímal o tuto otázku, kdežto však professor Slaneček chtěl míti zvláštní opěrné opatření pro nohy, vrchní berní zase soudil, že

hlava má být v každém fotelu jako v etui, podobně jako ona část, která při sedění nejvíce je angažována.

„Udělejte to tak nějak," pravila paní professorová, jejíhož hlasu i při tvorbě pekáče bylo dbáno, „jako se dělají etui na šperky ... Ale počkejte," dodala, „obrátíme se, tamhle pracují Jarošovic na poli a nepěkně to vypadá, když tu chodíme okolo nich a neděláme nic," mínila útlocitně.

A tak Slanečkovi se mihli na obzoru tak jako se mihají i v tomto nepatrném genru.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

PROF. DR. K. CHODOUNSKÝ dožil se v těchto dnech sedmdesátky, za překvapující svěžesti duševní i tělesné, schopné nejobtížnějších alpských vzestupů stejně jako nejsložitějšího vědeckého pokusu a mozkového díla rozumového. Je to rázovitý pracovník v naší vědě a literatuře, jenž pro širší kruhy je významný i tím, že neváhal zajímavě a soustavně obecenstvu otázky vědecké, hlavně lékařské popularisovati, kdy to ještě nebylo v modě, a dovedl to činiti nejen prohloubeně a podstatně, leč i poutavě, v „Živě", „Zdraví lidu", „Lidových rozpravách lékařských" a jinde. Pro rozkvět české literatury lékařské zejména mnoho učinil jako redaktor „Časopisu lékařů českých" v době, kdy list ten nebyl znamenitě situován. Jako praktik svého času na Smíchově nesmírně hledaný všemi vrstvami obecenstva, boháči i chudasi — jeho čekárna poskytovala tou příčinou svérázný obraz — jako lékař, jemuž úmorná praxe neodňala lásku k dychtivému poznávání nových vědeckých pravd, nalezl období práce balneologické, čas k vývoji ve znalce farmakologického, za dob, kdy nauka o lécích obrovským rozvojem lučby nabývala netušeného rozsahu, ohrožujícího svědomí svého adepta ničím neovládanou spekulací fabrikantů léčiv, ve které Chodounský neztratil hlavy, naopak první — ve světové práci odborné — upozornil na množství nesmyslností, na př. o potírání horečky, podávání jedů atd., nepozbyv při tom jasného kriticismu ani vůči starým pověrám lékařským, nastuzení atd., poráželje je soustavně a vědecky. Také jsou známy Chodounského turistické vzpomínky z Alp i odjinad, podávající nejednou celou individualitu tohoto dobrosrdečného, poctivého (a to dnes více platí nežli jindy), bystrého a bujarého muže. Kněh jeho je řada — jeho „Farmakologie" je v čele jich vedle studií „Některé základní rysy theoretické farmakologie", „Nastuzení a choroby z nastuzení," brožur atd. Ještě delší je řada vědeckých článků jeho praktických, hlavně v Časopisu lékařů českých. Teprve poslední leta píše také německy, hlavně o látkách před tím česky uveřejněných, jež chce uvésti na přetřes nejširší odborné veřejnosti. Životní práce Prof. Chodounského je tak obšírná, mnohostranná a prohloubená, že ji nelze touto zběžnou statí vystihnouti — Chodounský stojí za samostatné ocenění biografovo. —ý—

KAREL ŠTAPFER PADESÁT LET. V tichém soukromí, za kulisami svého působiště, slaví v těchto dnech své Abrahamoviny milý druh, akademický malíř a chef výpravy Národního divadla Karel Štapfer. V posledních letech všecku svoji horlivou činnost a všecek svůj důmysl soustřeďuje na tajemné zákulisní ateliery, v nichž jest souverenním vládcem. Nedbá o světskou slávu spokojen s obdivem svých divadelních přátel, kteří jsou přímými svědky jeho vynalézavosti a obratnosti ve věcech divadelní klamivosti. Širší veřejnost celkem málo zná sympatického malíře, jemuž chystám se při nejbližší příležitosti uvíti kytičku milých vzpomínek na dny slunného mládí.

SPOLEK ČESKÝCH SPISOVATELŮ BELLETRISTŮ „MAJ" konal dne 4. t. m. řádnou valnou hromadu, která byla zároveň jubilejní, pětadvacátá od začátku spolkové činnosti. Ovládala však toto pětadvacáté výroční shromáždění nálada spíše pohnutá, vždyť „Máj" v roce uplynulém ztratil svého mnoholetého, vzácně drahého předsedu Jaroslava Vrchlického ... Schůzi předsedající Fr. Herites na prvním místě slovy vřelými a hluboce srdečnými vzpomněl velikého mrtvého, i jako největšího básníka českého, i jako člověka z míry dobrého a přítele „Máji" a jeho členům upřímně oddaného. Neméně zesnulému M. A. Šimáčkovi věnoval vzpomínku, oceňující jeho umění i jeho zásluhy o „Máj", k jehož zakladatelům náležel a jehož byl v prvních dobách horlivým pokladníkem. V řadách spisovatelů českých krutě kosila smrt v poslední době; nekrolog předsedajícího doplnila posmrtná vzpomínka na Jos. V. Sládka, Zikmunda Wintra a Václava Hladíka a všechny přispívající členy „Máje" smrtí odešlé. S uspokojením vzalo valné shromáždění „Máje" na vědomí výkaz o stálém rozkvětu agendy provozovacích práv a schváleny zprávy jednatelská i účetní; výbornému pokladníku spolku Jos. M. Hovorkovi vzdány zasloužilé díky. Vděčný dík vysloven dárcům, kteří na „Máj" a jeho pensijní fond v odkazech svých pamatovali, zejména velikého daru 20.000 korun, za nějž „Máj" vděčí plzeňskému mecenáši Petru Houškovi. Z jednání valné hromady dlužno zvlášť vytknouti přijetí resoluce Zemskému výboru moravskému proti tomu, aby do jednotnosti spisovatelstva českého vnášen byl separatismus pro moravský domovský list. — Za předsedu „Máje" zvolen jednomyslně dosavadní místopředseda Fr. Herites; výbor dle stanov doplněn pány F. X. Svobodou, Dr. J. Císlerem, A. Breskou a J. Müldnerem; revisorem účtů stal se nově p. Vít. Markus. Výbor ze svého středu zvolil místopředsedou Fr. S. Procházku, pokladníkem Jos. M. Hovorku, jednatelem Fr. Sekaninu, zapisovatelem dr. J. Müldnera.

NÁRODNÍ DIVADLO V DIVOKÉ ŠÁRCE. Z pozlacených prostor divadelního domu na nábřeží vyletělo si naše divadlo do volného vzduchu, pod modrou klenbu oblohy, mezi živoucí přírodu. Místo elektrických žárovek opatřilo si veselý svit sluneční, místo mramorových stěn korridorů a schodišť omšelé skály a štíhlé stromky mladého lesa, který zdravou svojí vůní nahražuje dusný parfum uzavřeného hlediště. To všecko jsou vedle novosti, půvaby, které se nemohou minouti účinkem na mysl širokého obecenstva divadelního. Připočteme-li k nim všeliké neobvyklé možnosti, které jsou tu dány umění režisérskému v míře nemalé, máme takořka bezpečné předpoklady pro zdar podniku, na prvý pohled odvážného. Ovšem všecky tyto přednosti divadla v přírodě budí jisté obavy, zbavujíce básnické dílo úzkého a pevného rámce, pro nějž bylo komponováno a rozptylujíce pozornost diváků naturalismem do krajnosti vyhnaným. Byl proto podnik uvítán spíše pro svoji novost a attrakční význam pro cizince i Pražany. Skutečně jest doposud divadlo v přírodě pouhým pozoruhodným pokusem. Ale mohlo by nabýti významu hlubšího, ba velikého, mohlo by se státi dějištěm velikých uměleckých slavností lidových, kdyby se stalo institucí trvalou a samostatně se vyvíjející. Pak by ovšem pro ně nestačila přirozená romantická krajinka Divoké Šárky. Vzorem by musilo býti spíše divadlo antické, úprava scény by musila míti svůj styl a také hry by musily být pro divadlo pod širou oblohou psány. Sotva kdy budou možna v přírodě dramata vnitřních, duševních dějů a lehké konversace, alespoň ne v divadlech tak rozsáhlých, jako je naše divadlo v Šárce. Za to by mohlo zase oživnouti drama prudké, pathetické síly a básnického vznosu. Ale to jsou sny budoucnosti. Zatím nám opera Národního divadla poskytla možnost, pokochat se malebnými obrazy Smetanovy Prodané nevěsty na jevišti obratně upraveném mezi skalami a lesíky nad Čertovým mlýnem. Tisícové diváků, kteří se nelekali nebezpečí deště, měli příležitost obdivovati důmysl pořadatelů a pevnou ruku režiséra, jehož moc sahala tentokráte dále než obvykle. Ne několik čtverečních metrů, od kulisy ke kulise, ale celé, rozsáhlé území jako v bitvě podrobeno bylo jeho neviditelnému řízení. Komparserie zaujala pozadí jeviště a lesík i skálu s ním sousedící a hrála vytrvale po celé představení, kdežto výstupy solistů konaly se v popředí před hospodou. Tato barvitá a rušná podívaná zaujala pozornost a dávala zapomenouti na ztrátu intimnosti malého jeviště. Akkustika našeho přírodního divadla jest překvapující a překvapující byl i úspěch u diváctva, které bylo prvým představením v pravdě nadšeno. —g—

ZAJCŮV MIKULÁŠ ZRINSKÝ v Městském divadle Král. Vinohradů. Divadelní správa nemohla voliti vhodnější doby pro uvedení chorvatské národní opery na jeviště Městského divadla. Skvělé vítězství slovanských zbraní a úplné osvobození národů balkánských z tureckého jha připravily Zajcově zpěvohře náladu závidění hodnou. Jevila se v živém zájmu obecenstva a v bouřlivé jeho akklamaci míst vlastenecké nadšení zapalujících. Ale kdyby ani tohoto časového významu „hudební tragedie“ Zajcova neměla, bylo by nastudování chorvatské opery skutkem záslužným. Jako národní opera bratrského národa slovanského má svoje pevné místo i v repertoiru divadla českého — jeť důležitou ukázkou charvatské hudby z druhé polovice sedmdesátých let. Ta čtyři skoro desítiletí dosavadního života opery Zajcovy zanechala na ní, pravda, patrné stopy. Ale upřímný, vroucí cit, ba přímo ohnivé nadšení, které zachvátilo duši skladatelovu, když operu komponoval, nemohlo z ní vyvanouti, jako se z ní nevytratilo nic, co vytrysklo z vlastní autorovy duše, slovansky měkká lyrika a národní ton. Vlaské vzory skladatelovy vysvětlují se hudební jeho výchovou, sklon ke směru Mayerbeerovu dobou. Ostatně obecenstvo najde si v opeře starého stylu vždycky pochoutky, které mu nezkazí ani sebe přísnější odsouzení hudební kritiky, udržující krok s rozvojem moderní hudby. Divadlo vypravilo Mikuláše Zrinského s velikou péčí a věnovalo nastudování mnoho píle. Největší zásluhu o to má ovšem kapelník pan Holeček a režisér pan Hlavatý. Účinkujícím nelze odepříti za provedení všeho uznání. Solisté, slečny Vronská a Snopková a pánové Čermák, Lanhaus a Kračmera i všichni ostatní, orchestr, sbory i balet mají na zdaru představení svůj podíl. Úspěch u obecenstva byl — jak již řečeno — nejúplnější. x.

INTIMNÍ DIVADLO NA SMÍCHOVĚ zařadilo v pořad svých abonentních večerů Schnitzlerovo Milkování. Smíchovští sehráli tuto historii „sladkého děvčete,“ milujícího s vroucností přímo nepochopitelnou elegantního panáčka, jehož vlastně ani nezná a jenž padne v souboji pro jinou, tak svěže a temperamentně, že je spravedlivo registrovati tento jejich úspěch. Zvláště prvé jednání — veselá večeře s děvčaty i ponuré intermezzo Pánovy osudné návštěvy a pak ovšem silné scény jednání třetího zasluhují zmínky. Vskutku je vidět, že se dá umělecky pracovat i s malými prostředky předměstské scény. Z jednotlivých výkonů upozorniti sluší zejména na Theodora pána Steimarova, výbornou figurku plnou života, na Bedřicha pána Piskáčkova a hluboce procítěnou Kristinu slečny Kronbauerové. Také výkony pana Třebovského a slč. Pelzrovy byly pozoruhodny. Milkováním připravilo Intimní divadlo svému obecenstvu velmi příjemný večer. —š.

CHORALISTA. List z dějin maloměstského odboje. Napsal Gustav Klika. Vydalo knihkupectví Jana Liebicha v Pardubicích. Autor této knížky uvádí své čtenáře do malého českého města Rožmitálu, z jehož kroniky živě vypravuje historku o rebelii, vzniknuvší při pohřbu zámeckého pána, arcibiskupa knížete Salma, roku 1810. Časy byly válečné, císař Napoleon ohrožoval celou Evropu, lid trpěl válkami a útiskem pánů, bouřil se snadno i pro příčinu malichernou. G. Klika zachycuje takovéto nepříliš krvavé a šťastně skončivší vzbouření vroucím slovem a s patrnou láskou k městu a jeho minulosti, píše upřímně a zaníceně i tehdy, kdy látka volá spíše po zpracování humoristickém. V historii revoluční obratně vplétá příběh malého choralisty Františka Drechslera, jenž později vy-

spěl v slavného varhanika, i osudy učitele-vlastence a hudebního skladatele Jana Jakuba Ryby. V sytých barvách maluje rušné a rázovité scény, jimiž vystihuje dobu. Vypravuje volně, aniž by se dal tísniti vědomím, že píše pro mládež, které lze knihu jeho právem doporučiti i pro ušlechtilou ač skrytou její tendenci. Obrázky k vypravování páně Klikovu nakreslil K. Stroff.

B. SPRANGHERS ANTVS. F. Ve chrámu sv. Štěpána na průčelní stěně je náhrobní obraz (epitaf) na dřevě malovaný Bartolomějem Sprangerem z Antverp. O vzniku obrazu toho napsal Dr. K. Chytil v knize: Umění v Praze za Rudolfa II., toto: „V sousedství jeho (Sprangerově na Malé Straně) měl dům svůj Michael Petrle, illuminator, dřevorytec a tiskař rodilý z Annabergu v Sasích, s nímž udržoval Spranger tuhé přátelství. Petrle zemřel r. 1588, a Spranger na paměť jeho a jeho rodiny namaloval veliký epitaf se vzletným obrazem Vzkříšení Krista, jenž se zachoval v kostele sv. Štěpána na Novém Městě. Tento obraz zčernalý prachem zmizel v poslední době na několik dní se svého místa, aby byl očistěn. Upraven prohlédl svěžími barvami a celý obřadný děj jeho jakoby byl oživl. Kristus vstavší z mrtvých vznáší se v prostoru nad zeměkoulí, nohou se dotýkaje lebky, vedle níž zdvihá hlavu had. Okolo Krista skupiny andělů s věcmi, jež jsou zevními odznaky jeho utrpení: Křížem, trnovou korunou, hřeby, sloupem, metlami, kopím a houbou. Obnažené tělo mocných tvarů, z něhož se sváží červené roucho, tónem své pleti soustřeďuje na sobě světla živých barev Sprangerova štětce, rozptylovaná po hlavách andělů ozářených leskem Kristovy svatozáře a po jejich skvělých rouchách. Dole nad shlukem alegorických postav výrazná hlava sv. Jana Křtitele, jenž doporučuje Spasiteli malířova přítele s rodinou, přízrak to mrtvého muže prostřed živých členů jeho příbuzenstva, ženy a muže v renaissančních úborech. Nahoře ve štítu obrazu Bůh Otec, poprsí starce s mocnou rozevlátou bradou. Obraz má ovšem své slabiny, ale pojetí postav, vytvoření skupin a živost barev obrátí vždy pozornost na dílo, jež nám zbylo jako řídká památka z doby Rudolfovy. Obraz byl očistěn malířem Aug. Vlčkem.

F. S. H.

KNIHY VERŠŮ. (F. C. Župka: Propast — Vítězsl. Valenta-Roštínský: Pěšiny duše — M. Lišková: Dcera Přemyslova. — Jakub Deml: Slavík svatého Bonaventury.) Překvapuje nemálo, že Fr. Župka, který v první knížce svých veršů jevil sklon k drsné realitě života, sáhl tentokráte po látce zcela romantické, vážené z moravské pověsti o propasti Macoše. Báseň má všecky živly, jaké jen na romantické básni mohou býti žádány, čarovné noci se září měsíce a lkavou písní slavíka, starý hrad a mladou hradní paní, jež očekává co noc svého milence poustevníka Runa, jenž je levobočkem královým, výbuchy vášnivé lásky, boj, požár hradu, velkomyslnost i zločin — vše, jak jsme to zvykli čítati v básnických povídkách Byronových a v kouzlaplném odlesku v Máchově nesmrtelném Máji. Ten jakoby byl tanul Župkovi na mysli, když počal svou báseň líčením jasné krásné noci. Báseň má některá pěkná místa, ale divně se v ní vyjímají cizí moderní výrazy jako: instruktivní povely, intermezzný Světost, vibrující šepot, duševní process, jongleur, zkouše elastické svaly, extremní rozmar, hvozd broukající jako rheumatický stařec, vzhled absolusty, slunce stojící v kulminaci atd. Ruší také některé nesprávnosti jazykové nebo nepřípustné licence na př. užívání slova „mu“ (místo jemu) na počátku věty nebo „ho“ (místo jeho): „Plností je zákona: ho každé porušení vždy v zápětí má zla a utrpení. — Vítězsl. Valenta-Roštínský zpívá starou písničku o uprchlém jaru, smutném podzimu, o zašlých snech a ztracených nadějích, ale nepřidal k ní ani zbla nového, a verše jeho jsou mělké a chabé. Některé jakoby byly jen rozbředlé tituly. Na př. titul: „Jdu krajem . . ., a tři sloky počínají slovy Jdu krajem . . . Titul: „V loni to bylo“ a všecky sloky počínají slovy V loni to bylo. Podobně v básni „Písnička smutná“, „Je podzim již“, „Den za dnem“, „Podzimní slunce“ atd. Lecos jen pro rým násilně vklíněno. „Klidný večer v máji chvil (!) touhu v srdce vhání“, smutek za mnou pádí jak tisíc věčně těžkých pák (!); v mrtvé lány žití pákal (!) padá . . . „Kraj sní a pláče v zemi číš (?)“ je pak už docela nejasné. Také zde jazykové nesprávnosti: Vrby napořad hlavy sklání; nikdo neví, že vrahem je mě-ta cesta atd. — Marie Liškova zveršovala na 129 stránkách celý životopis dcery Přemysla Otakara blahoslavené Anežky celkem únavně, bez umělecké tvůrčí síly a básnického prozáření historické té látky, k níž jen málo přidala ze své vlastní fantasie. Četné verše básně jsou rythmicky vadné a doslov její končící přímo modlitbou: „Beata Agnes ora pro nobis! Amen“ ukazuje, že spisovatelce šlo více o náboženské oslavení hrdinky její než o cíle umělecké. — Jakub Deml přeložil z latiny symbolicko-mystickou báseň Slavík svatého Bonaventury a přičinil k ní poznámky, bez nichž by báseň opravdu nebyla dosti srozumitelna. Duše toužící po Kristu přirovnává se tu k slavíkovi, který zpívá až hrdlo se mu potrhává a pěvec umírá v sladkém roznícení. Překlad čte se plynně, překvapuje jen (na str. 4) špatný rým klaníc — majíc a též to, že na str. 5 ve dvou slokách rýmováno abba, ač všecky ostatní čtyřveršové slohy mají po jediném rýmu: aaaa.

—a—

SOUPIS ČESKÉ LITERATURY DRAMATICKÉ od října 1909 do února 1913 vydal K. Nosovský doplňkem k Menšíkově Soupisu, vydanému před 4 lety. Knížka, obsahující asi 1000 titulků jest určena praktické potřebě kruhů divadelních a knihkupeckých, jest však i zajímavým dokladem české práce na poli dramatické literatury. Svědčí o tom, že obliby divadla neubývá, ba že spíše vzrůstá. Poněvadž pak literaturu divadelní kupuje téměř výhradně ochotnictvo, osvětluje Soupis i význam ochotnického divadla pro český lid. Pečlivě sestavený Soupis jest práce v každém směru záslužná.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 21. května 1913. ČÍSLO 35.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 36.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Paní Vernerové poněkud se uvolnilo, i dodala hořce:

„Ano, pane, ale já jsem se vám tehdy neposmívala.“

Sklopil hlavu a pojednou měl vzezření hříšníka, který lituje svého poklesku. Skutečně, monsieur Barbet se zastyděl před paní Vernerovou za svou bezohlednost a tvrdost. Ale pokusil se to omlouvati a vysvětlovati tvrzením, že se mýlila, pokládajíc slzy jeho za výron útlých citů. Prudká bolest to byla a hněv, která ho v onen den pohnula k pláči. Ten pláč neměl nic společného s jeho srdcem.

Avšak vysvětlení to se mu nedařilo, docela jinak hovořilo jeho změněné vzezření a změklé oči. Po jizlivosti, posměchu a zlobě nebylo na jeho obličeji již ani stopy.

Stál před ní jako dopadený zahanbený pachatel nehezkého skutku; dojem hříšníka nepřestával lpěti na něm a dodával mu zdání slabosti, kdežto ona, před minutou tak pokořená a sklíčená, v očích jeho rostla.

Po chvíli mlčení mladá paní opět se ozvala:

„Viďte, pane, že nejste tak zlým člověkem, jakým se tváříte.“

Pohlédl na ni zamženýma očima, v nichž se až objevil paprsek tklivosti.

„Mýlíte se, madame, jsem zlý, necitelný, protože musím býti zlým a necitelným. Kdybyste věděla, co všechno mne potkalo v životě, jaká protivenství, jaká nepřátelství a také zloba, uvěřila byste, že měkké cítění nemůže míti v mých prsou místa.“

Zavrtěla nedůvěřivě hlavou.

„Není možná, aby nebylo ani kouska citu u vzdělaného člověka!“

„Myslíte?“

„Jsem o tom přesvědčena.“

„I kdyby s vámi osud sebe hůře naložil?“

„I tehda, a možná, že bych pak cítila tím více. Ale buďsi jak buď, trpěla bych při tom sama a nedopustila bych, tím méně pak se přičiňovala, aby se mnou nebo za mne trpěli jiní. A nevinní k tomu — nikoli, toho bych nebyla schopna!“

Poslouchal ji tiše, a mlčení jeho dokazovalo, že uznává její výtku. Drže stále klobouk v ruce, stál před ní se sklopenou hlavou a zdál se tak mnohem menším, nepatrnějším a starším. Snědý, hubený jeho obličej prosvital bledostí a barvou se vyrovnával jeho světlohnědým, jako poprášeným vlasům a vousům.

Chvíli ji pozoroval, jak mizí její rozhorlení, a jakoby se rozmýšlel, čím se ospravedlniti a vůbec co jí má říci. Potom se ozval tichým hlasem:

„Prosím vás, madame, odpuste mi moje přenáhlení.“

Učinila zamítavý posunek, až jí při tom vypadla z ruky kniha.

Přiskočil rychle, shýbl se pro knihu a uctivě ji paní Vernerové podával.

„Vždycky se budete hněvati na mne, viďte,“ pravil ještě mírněji a z blízka se zahleděl do jejích tmavých očí, na jejichž brvách stále ještě se třásly slzy.

Pokrčila rozpačitě rameny a neodpovídala.

„Chcete, abych se vám vyzpovídal? Abych vám pověděl, proč jsem tak zlomyslný a urážlivý a proč se těším, vidím-li něčí utrpení a bolest?

Abych vám vypravoval, proč nemám v prsou ani sebe méně citu, přejete si mého krutého vyznání?“

„Nikoli, pane, nepřeji si ničeho, netoužím zvěděti, co snad je vaším tajemstvím. Trpěl-li jste, lituji vás, aniž je potřebí mi vyličovati, jak veliké bylo vaše utrpení. Nechci od vás žádné zpovědi, žádám jenom jednoho, abyste o mně nesmýšlel hůře, než máte právo. A teď dovolte, abych odešla.“

„Nikoli, poshovte ještě několik minut, odejdu pak já, abych vás neobtěžoval. Dříve však vás ubezpečuji, že vidíte před sebou člověka, kterému od nejútlejšího dětství se nevyplnil ani jediný sen, v němž se mu zdálo o štěstí. Ani jediný, pravím, ani jako dítěti, ani jako dospělému člověku. Od té chvíle, kdy jsem se narodil, byl jsem smýkán mořem potupy, svízelů a bláta. Otce jsem neměl a matčinu hanbu stokrát za den vrhali na hlavu nevinného dítěte. Utloukali mne, trápili mne ranami i slovy, mořili mne hladem. Měl jsem však silnou hlavu a nepoddajně jsem se probíjel hrozným životem. Ale okrádali mne o každý pracně dobytý úspěch, vyráželi mi od úst každé nejpoctivěji zasloužené sousto, vypalovali mi z mozku a ze srdce všechnu víru ve spravedlnost, všechnu naději v lepší budoucnost, všechnu lásku k životu a lidem. Kde jaká přirozená i umělá zloba na světě, všechna se shrnula na mne. Kde jsem chtěl milovat, tam jsem byl nenáviděn, kde jsem věřil a doufal, tam jsem byl trpce zklamán. Pouze jednou v celém životě usmálo se na mne štěstí, které by mi bylo dokonale nahradilo všechny ty palčivé bolesti krutého života. Podávala mi ruku dívka malého, nehezkého obličeje, za to však velkého, zlatého srdce. V týž den, kdy jsem nabyl přesvědčení o její náklonnosti, děsná smrt sklátila mi ji do hrobu — tam, víte, na dubrovnickém hřbitově. Od té nejhroznější chvíle čím dále zarputileji se zatvrzovalo moje srdce a udusilo ve mně poslední zbytek lepších citů. Postavil jsem se proti svému osudu se vzdornou hlavou. Když mi život přináší zlobu, dobrá, přijmu ji a budu opláceti zlobou, když nenávist, splatím nenávistí, když ránu, ranou, oko za oko, zub za zub.“

Zamlčel se a zadíval se upiatě do blízkého vavřínového keře, jakoby jej chtěl sežehnouti pohledem, který se mu za jeho vypravování opět vzrušeně rozhořel.

Ale paní Vernerová namítla s podivuhodným klidem:

„A když vám život podává mír a spokojenost? Proč oplácíte zlobou, nenávistí a ranou také tam, kde nesklízíte zlobu, nenávist a rány?“

„Míníte naše dnešní setkání, madame, a můj pokus, který, přiznávám se, selhal. Nevztahujte ho jenom na sebe. Ke mně se zachoval tyransky svět a jeho život, proto oplácím tomu světu a jeho životu neohlížeje se a nerozlišuje, co je na něm nevinné a dobré. V mých očích jest všechno vinno a všechno zlé.“

„A jste při tom šťastnější?“

„Nejsem.“

„Aspoň poněkud spokojenější?“

„Nejsem. Přiznávám se, selhává mi ve všem, jako teď u vás. Ale bojím se býti lepším, abych zase nebyl ještě bolestněji sražen zpět a ještě více zklamán. Jsem a zůstanu neklidným, nespokojeným, neštastným dobrodruhem. Budu se dálepokoušeti páchati bolest, zármutek a zlo, ač vím, že se mi to nebude dařiti a že sám budu trpěti tím více — neodmlouvejte, nenamítejte, bylo by to marné. A ještě jednou prosím za prominutí, že jsem vás tak trapně vyrušil, vynasnažím se, abych vám již nikdy nezpůsobil ani jedné tak hořké vteřiny. Dovolte, abych vám políbil ruku, madame.“

Chopil se její útlé ruky a přitiskl na ni bezbarvé, jako zsinalé rty.

„Odcházím také,“ pravila paní Vernerová.

„Nikoli, vy ještě zůstaňte — nebot teď přijde.“

„Opět ta posměšná, zahanbující slova?“

„Pravím určitě, teď přijde, ale vy zůstaňte. Kdybyste odešla dnes, přišel by zítra, kdybyste odešla také zítra, přišel by pozejtří, kdykoliv, ale přišel by jistě, jenže pak byste mu nedovedla odpověděti tak určitě, jako mu odpovíte dnes. A proto jest třeba, abyste neodcházela.“

Znova pozdravil a hbitými kroky se vzdaloval od ní. Za dvě, za tři minuty vystoupil z brány.

A paní Vernerová zůstala.

XXIV.

Té chvíle Polykarp Martin procházel se starým Špírem prastarý Ulciň a tahal z něho episodky pro svoje budoucí literární díla. Zvědavě se vy-

ptával na důležitější události jeho života, na dobrodružství, kterých zažil, na boje a potyčky, kterých se zúčastnil.

Avšak Spíro měl svoji tvrdou hlavu a nemohl porozuměti, že by toho cizího člověka mohlo ze života jeho zajímati něco jiného, než co se týkalo junáckého výprasku. Proto opakoval, jak ve Vídni nabil obchodníkovi, který mu chtěl za drahý peníz prodati falešný prsten, a jak ve Rjece se popral se stráží, která ho chtěla zatknouti pro jakousi výtržnost, v níž hájil svého práva.

Nachomýtl se jim opět kapitán Ramazan Evropa, kterého Martin chtěl přiměti, aby vypravoval o svých dávných zajisté vzácných zkušenostech, avšak tomu šlechetnému námořníkovi nebylo do hovoru, když byl Špíro při tom. Pojednou měl tuze naspěch, musí prý do paroplavební agencie a pak na hrad a potom ještě má něco nadmíru pilného obstarati také na nábřeží v panském domě, kde před lety trávil svůj odpočinek známý kretský guvernér Berović paša. Ani si neřekl o svůj obvyklý desetník statečný ten mořeplavec a nadmíru tiše, poněvadž byl zase bos, zmizel v postranní úzké uličce.

Pokračováof.

V KLÁŠTERNÍ ZAHRADĚ.

SL. OLZE ŠALOMOUNOVÉ.

Vzdálený promenád a ruchu žití
kdes klášter stojí v mrtvé části Říma,
ztemnělé fresky na zdech jeho zříti,
v nichž sláva legend, dávno mrtvá, dřímá.
Gotická okna ztrnule a němě
ze zdiva hledí, jako v resignaci
nad nádherou svou, jež se matní, ztrácí,
čím níže klesá Vatikánu témě. —
Tak maně starou hrobku připomíná,
nad kterou šelest thuje kvílí tiše,
i vzduch tu voní hřbitovní jak hlína
a cítíš — plíseň zničení zde dýše.
A sotva člověk kolemjdoucí tuší,
že jasný zázrak, dávných časů báji
ta temná hrobka bědných lidských duší
za šedivými, přísnými zdmi tají.

V klášterním sadě, moře bílých růží
kde vůní rajsky čistou smysly zpijí,
tam habry černé k cypřiši se druží
a dýší starou, sladkou poesií.
Ten cypřiš už je odumřelý skorem
a pohádky si spřádá v sivé hlavě
o mrtvém césaru, jenž kdysi v slávě
zde chodíval, svým doprovázen dvorem.
A jedna větev jako závoj splývá
na mramorový zázrak dávných časů — — —
Ta nejkrasší tvář unyle se dívá,
jíž Helios kdy objímal v svém jasu.
Má úsměv vesen dávno mrtvých v líci
a rty jak by se rozevříti chtěly
zas k písni sladké, jíž se kdysi chvěly,
zas k písni radostné a jásající,
a kamenný zrak toužně hledí v dáli,
tam, Hellady kde břeh se snoubí s mořem,
do svojí vlasti — — — Chiton obepialy
jí rudé růže, jako ty, jež hořem
z vylitých slzí Afrodity vzkvetly,
když Adonise mrtvé tělo zřela.

— Teď rezavá se branka otevřela;
západu obstřen nachovými světly,
provazem přepásán, v svém rouchu šedém
potichu, zbožně mladý novic vešel,
a dlouho smuten, s asketickým vzhledem
v zahradě chodil. Když pak soumrak věšel
své černé flóry se slzami rosy,
a démantem svit večernice planul,
a tichý zefyru dech vzduchem vanul,
tu přikradl se zvolna novic bosý
pod cypřiš, jehož větve mramor kryly,
a přitiskl svou smutnou, bledou líci
na kamenné rty sochy nahé víly,
kdys v bouři vášní nejsladších se chvící
před věky padlých hrdin Ilionu,
a vpadlých zraků touhy čárnou silou
chtěl život vlít v tu krásu chladnou, bílou.
Klek' před ní, prosil v slzách, pláči, stonu . .

Leč marně, marně slzí proud se valí
v splet rudých růží, marně zmdlévá hořem — —
Ten kamenný zrak stále hledí v dáli,
tam, Hellady kde břeh se snoubí s mořem — —

ANNA TURKOVÁ.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Pokračování.

Až večer, kdy poslední fůrka stála ve stodole, před domem bylo zameteno na zítřejší neděli a začínalo poprchávat, bábinka v naději, že přes zítřek zase ten zbytek na poli oschne a že v pondělí všechno šťastně dostanou domů, ještě po večeři sešla dolů. Nikdy v tu dobu, byt i letní, už ze své světničky nevycházela, jakmile vypila svou skleničku piva, kterou Josefka jí přinášela, do očí se jí začalo trousit a šla spát třeba se slepicemi. Spala pak, jak by hedvábím šil, a to jí tak udržovalo při čipernosti. Žila venku jenom za světla, temnoty nikdy ji už mimo světničku neviděly.

Teď v přítmí hmatala kolem sebe a šla dolů, přes dvůr do zadu k paní Jarošové, která s Lojzinkou seděla u stolu v kuchyňce zároveň za jídelnu sloužící; večeřeli míchaná vejce a chleba s máslem. Josefka u plotny na lavičce krájela z velikého bochníka krajíce jen o něco menší a mazala tvarohem.

„Pro pána, co pak se stalo, bábinko,“ lekla se paní Jarošová.

„Nic se nestalo, panímámo, co by se mohlo stát? Ale počkaj, stane se snad . . . něco jim povím . . .“

Přirozeno, že všecky tři na scéně už přítomné osoby obě uši nastavovaly a dobře tušila paní Jarošová, že bábinčin výstup jako bílé paní v souvislosti jest s dopolední návštěvou Burešky. Ale sama nechtěla se na nic vyptávat.

„Tak snad přijde Jaromírek,“ svěřovala bábi svoji novinu.

„Pan rada? Ale snad ne? . . . To mu to musíme ňáko připravit“; starala se už napřed paní Jarošová, třeba že nebude to nikterak její host. „A kdy pak? S paničkou?“ tázala se trochu v obavách, nebo nikdo neznal paní radovou, tady jen tak z neurčité pověsti jako bohatou Vídeňačku, dceru nějakého fabrikanta, která česky ani neumí.

„To snad ne, to nepíše . . . přečtou si to tadyhle . . .“

. . . Dlouho se radily, Josefka už na kutě odešla a Lojzinka chvilku špačky tlukouc usnula u stolu tvrdě, že by byla prospala soudný den. Až tedy přijede pan rada Jaromírek, zařídí mu jeho bývalou komoru vzadu v prvním poschodí, s vyhlídkou na lesy a na řeku.

A od té chvíle bábinka synovce svého čekala . . .

V korespondenci byla bábinka jako bankéř, vyřizovala ji okamžitě a tak hned následující neděle odpoledne, kdy Vlastějovem fůrky nejezdily, po obědech s husou pečenou se všeobecně dřímalo, báby ze špitálu z požehnání se vrátily a pan lékárník Mastička et consortes na plzeňské „Na Rathouz“ zapadli, Lojzinka musila přinést péro a inkoust a bábinka psala na papíře ráno od Šerclů koupeném, ještě bez brejlí, psala celé odpoledne uvažujíc a přemýšlejíc, jak by to všecko co nejlépe sesadila, Jaromírkovi, kterého neviděla, ach už . . . ano, opravdu, třicet let. Co vody uplynulo!

Bábinčina korespondence byla ovšem omezená a v letech posledních psávala už jenom paní Slanečkové do Prahy, především jak je s ourodou u Jarošů, co platí máslo, pak všecky novinky z Vlastějova, kdo umřel, kdo se narodil nebo jaké svatby byly. Psala jako když generál rozkazy dává, stručně, věcně, bez čárek a bez puntíků. Byla takto jakýmsi duševním mostem mezi Slanečkovými a paní Jarošovou, které nezbývalo času na takové věci. „Musím vám napsat,“ psávala na příklad, „jak my tady sme na podzim jsem Vám psala jak obtížné sklizení pro deště sedláci nemohli klidit a mi jich nemohli dostat brzo přišli mrazy zem zmrzla brambory na poli v pátek v sobotu mrazy a my na pondělí formana na brambory moc lidu ten týden vybíralo a nemohli sme dostat na podmítání režniska o Všech Svatých zamrzlo několik dní sníh na lehko na saních sníh pryč a mrzne pořád dost před 14 dněma slyšela paní jak lidem hnijou brambory v pondělí 18ho ani neprali a přebírali brambory 5 dní v sobotu jiná práce včera dopoledne prali odpoledne zas ve sklepě ještě dnes to dodělají když paní naříká žito pozdní pole zůstalo nezorané slyší co lidem zůstalo leny a ovsa brambory na poli v neděli 17ho tu byla Mařenka z Květné učitelovic s dceruškou jim že zůstalo kus přeorávat brambořiska dvoum sedlákům kusy brambor a v Licomělským dvoře moc na

Větrníku moc a jinde moc při všem svém soužení stále paní naříká že plny vlaky jedou vojska vtrhne nám sem Rus a Prajs že my se s nimi ani nedomluvíme bude s námi zle zoufale mluví co s Lojzinkou mám starost s ní bude-li zle že ona pozbude rozumu já sama tak obstojně pořád se držím kašlu jen jak bude dál Lojzinka chodí pilně do školy ...“

To nebylo psáno švabachem, a pravopisem dosti obstojným. Některou frási z toho opsal si professor Slaneček do notýsku. Ze všech dopisů vždycky vyznívala starost o paní Jarošovou, o Lojzinku a o sedláky vlastějovské a o sobě nikdy nic.

A dnes psala ministerialnímu radovi, ani si dobře neuvědomivši vysokou hodnost bývalého studentíka Jaromírka. Z úcty k němu upravujeme dopis, přidávajíce potřebné interpunkce a hoblujíce poněkud i bábinčin samorostlý sloh.

„Milý Mirko, to jsi hodný, že's na starou tetu sobě vzpoměl. Paní Ti upraví se mnou komoru, kde jsi spával a budu ráda, když přijedeš. Už nikoho na světě nemám, všecko to pomřelo, také kupec Skrčený měl minulý týden funus. Tomu to přeju, moc zkusil chudák starý. Ale piš, který den přijedeš, upeču kůře, po cestě budeš mít hlad. A paničku pozdravuj, může přijet také, peřin mám na tři postele, na dvě jednu po mé smrti dostaneš, tu třetí Lojzinka. Paní má starost, jak to všecko dostane domů, ještě pšenici u Vlastenky a oves na Padriánovu kopci, ale ten až později. Brambory budou letos pěkné, když nepohnijou jako loni. Srdečně Tě pozdravuje teta Anna Matoušová. Bude to radost na moje stará kolena, jen abych se toho dočkala. Už také nejsem dnešní.“

S tím kupcem Skrčeným bylo to tak, že to byl kdysi bábinčin nápadník a snad tady i hodný kus lásky byl, protože od smrti mužovy tam kupovala. Neměl ráje na zemi, protože osud mu zlou snachu uštědřil. Přes osmdesát mu bylo, churav byl, ale snacha ani poležet mu nedala. Jenom v neděli odpoledne, když sluníčko svítilo, chodíval si sednout na lavičku před Jarošovými a sedával s Matoušovou. Ještě před čtrnácti dny tady byl.

„Povídám vám, bábinko,“ stěžoval si, „mrcha zlá to je, najíst nedá, pokoje nedá, v zahradě musím zalejvat a včera abych tloukl pepř, sic že už k ničemu nejsem. Inu, starý kůň k hnoji,“ ulehčoval sobě. „Ale počkej, sama budeš stará, neoběsí-li tě před časem.“ A zahrozil směrem k domovu.

„A co pak mladej tomu říká? Měl by se přece ozvat.“

„Ach, ten se bojí, chudák hoch, víc než já ...“

A když starému Skrčenému zvonili, Matoušová pořád jen:

„To mu to přeju, to mu to přeju.“

Sama bábinka ve smrti neviděla nic než přirozený krok ku předu. Vždyt už tolik toho viděla kácet se a mizet do neznáma, že čekala s klidem a vyrovnaností na to, co bude. „Co mám na světě?“ říkala. „Jíst dobře nemůžu, kašlu, tak co tady? Být to musí ... no tot!“

Ale od toho dopisu Jaromírova přestala pohlížet na poslední hodinku s takovou lhostejností a stará Bureška, bába jinak lhostejná, stala se jak svrchu povědíno, pojednou osobou velmi důležitou a jejím prostřednictvím pohlížela bábinka do budoucnosti tak, jako ti, kdož od ní ještě něco očekávají. Nechtěla to dát na sobě znát, ale v dobu, kdy listonoška brkala kolem, bábinka buď že shlížela dolů za svými pelargoniemi nebo dokonce sešla dolů, přede vrata.

Jaromírek nic. Neodpověděl na dopis tety Anny, nepsal, neozýval se. Léto zašlo, Slanečkovic už dávno zase odejeli do Prahy, klidily se brambory, všecka ouroda byla už doma, dny se krátily valem, studené větry cloumaly celým Vlastějovem a bábinka už ani nemohla dopoledne scházet dobře v hodinu, kdy Bureška spojovala Vlastějov se světem vnějším. A pak mráz a sníh a černá zima ...

Vánoce jako každoročně byly vítanou příležitostí k výměně srdečných přání mezi bábinkou, paní Jarošovou a Slanečkovými a bílé listy lítaly sem a lítaly tam na trati Vlastějov-Praha i vice versa. Bábinka, když Slanečkovi na letním sluníčku vlastějovském se vyhřívali, mnoho všelikých ochot jim prokazovala, ale paní professorová marně pátrala, kterak se jí za to odvděčiti.

„Ale kde! Já nic nepotřebuji,“ bránila se bábi. „Když chtějí, pošlou Lojzince štoucek,“ pravila letos v podletí.

Mínila tím rukávníček, který skutečně letos byl Lojzinčiným zimním potěšením.

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK.

UŽ ZASE DOMŮ . . .

(ŽIVOT NA LODI.) Pokračování.

Zlevněním dopravy stal se obývaný svět tak přístupným, že málokterý kout zeměkoule bude vzdělanému turistovi trvale neznámý. Davy prázdninových globetrotterů jsou i v Čechách co rok hustší a cestovati mořem zvláště láká. Klid nestísněný sedadlem zaujatým v kupé, jako na dráze, příjemná společnost turistů stejně bezstarostně a vesele naladěných, přeje-li plavbě zdaru bůh Aiolos a mocnější ještě Neptun-Poseidón — jinými slovy: není-li moře neklidno a nehrozí-li mořská nemoc, dobrá strava, přerušení všech vezdejších starostí, aspoň na čas — to vše činí cestování mořem velmi příjemným požitkem.

Proto by ovšem nadpis této stati valně nelákal, ježto dotýká se předmětu dost už obecně známého.

Ale něco jiného je plaviti se hodinu parníčkem z Prahy do Závisti nebo z německé pevniny cíliti do Helgolandu nebo z Terstu do Benátek cestovati. Tyto krátké cesty mají pro nováčka do sebe mnoho příjemného, ježto potuluje se po palubě stále něco nového postřehuje, neunaví se, nenudí se.

Jinak je, trvá-li plavba několik dnů nebo celé týdny. Pozoroval jsem, že se na parníku dopravních firem renomovanějších vlastně skoro pořád jí. Kdo má tudíž dobrý žaludek a potrpí si na dobré sousto — jsou lidé, jichž život není vlastně ničím jiným nežli jedením, těšením se na příští jídlo, jeho zažíváním, těšením se na další číslo denní diaety a spánkem, a tací naleznou na parníku svět pro sebe stvořený — nebude se ani za delší jízdy nuditi, nezkazí-li mu požitek tento potutelný šotek, jenž působí mořské bouře, aby měl z jedlíků radost, nějakou mořskou nemocí. Ale i člověk, jenž není labužník, rád se seznámí s námořskou kuchyní, která obsahuje mnoho zajímavého pro naše středozemní žaludky, a při tom je dokonale úpravná, chutná a čistá.

A tu jsme při jednom bodu programu, jímž si turista námořní krátí čas. Vždyt se na lodích jí nejméně čtyrykráte. Ranní snídaně je vydatná proti našemu šálku kávy s rohlíkem, poskytujíc více pečiva, aspoň dva objemné šálky, máslo a med vedle nasladlých cacesů — právě tak svačina. Kdo dává přednost čaji, má jej míti. Za to oběd je pravá hostina pro český žaludek, zvyklý na svou polévku, maso a příkrm, však také mořský vzduch tráví. I střídmý turista věda, že to vše zaplatil (často platí se s kabinou také strava), rád si pochutná na obšírnějším hodokvasu, pozoruje, že vše mu chutná a že přesycen není. Právě tak večeře jsou abundantní. Jen ty chleby . . . Jsou to ovšem kypré bílé chleby, podobné našim houskám, leč trochu sušší a málo chutné, proti nimž krajíc našeho samožitného je nepoměrně vydatnější a ovšem také pro zaživadla těžší pokrm. Dvě, tři pečeně vedle moučníku, rybiček, šunky neb salámu (entrée), sýra a ovoce je taková běžná večeře lodní table d' hôte . . . Jedlík požádá si něčeho, co mu chutnalo, ještě po druhé — sklepník bez námitky přinese, aniž se pozastaví nad chutí turistovou. Někteří turisté po večeři ještě zacházejí do herny, zde po několikahodinné hře dostanou znovu chut k jídlu a ještě si objednají nářez nebo podobný menší pokrm, aby jim chutnalo píti.

Člověk je podivný tvor — jí, aby mu chutnalo pít a pije, aby mu chutnalo jíst. Prostředek je cílem a cíl je prostředkem.

Mimo jídlo někteří také krátí si delší plavbu hrou. Zřídka bývají to duchaplné šachy nebo dáma nebo prosté domino (děti a dámy si jím krátí čas) — nejčastěji karty soustředí do herny skupiny známých od dřívějška nebo známostí nahodile na lodi uzavřených. Dlouho do noci pleskají nebezpečné obrázky o malé stolky čtyřhranné v herně, cinkají peníze, nová cigára a benediktynky se objednávají a přirozeně druhý den se vyspává a v hovorech opětují recitace à la: „Víš, já jsem hodil trumfa, tys neměl žádné, přihodil jsi zelenou desítku a on nemohl přebíti . . . .“ „Ale ne, tak to nebylo!“

Mrzutě odskočíte od duchaplné rozprávky a jdete se bavit se žoviálním kapitánem, který má vždy pro turistu jej intervievujícího nějakou zají-

mavost poučnou o plavbě, pobřežním světě, proměnách počasí, své otčině . . .

Časem bývají přece hovory na lodi zajímavější, zvláště když se doktoři sejdou. Podařená anekdota neb úryvek z praxe zajímá, pobaví, tu salvy smíchu vyvolá, tu ráznou, přilehavou odpověď na narážku nebo vzpomínku obdobného rázu.

Vypravuje na př. známý lékař, zaslechnuv vtipnou anekdotu:

Stalo se mi, že ke mně přišla matka s dcerou, která několik neděl už stůně, mívá bolesti v nohou, občas ji žaludek neslouží.

„Mám o ni starost. Také nějak v životě sílí. Bojím se, aby to nebyl nádor. Ale nemyslete si nic zlého, pane doktore. Za tu mohu ručit!“

Lékař vyšetřil a shledal, že mladá dáma hledí vstříc radostné události, jak zní běžná formule novelistů.

„Nelekněte se, milostpaní!“ pravím, jako bych neviděl srozumitelné poloprosebné, polovýhrůžné pohledy dceřiny, přes objemná ramena matky mi posílané. Je to lidské — už to jinak nebude. Slečna je. . .“

„Ale kde by to mohlo být. To je nemožno. Moje dcera je světice. Viď!“ obrací se však k dceři s jistou nejistotou v hlase.

Dceřino vzezření však, ač nepromluvila, nejistotu nezaplašilo.

Matka byla však záhy paní situace. „Je-li to pan X., toho se drž. A není-li, drž se ho také,“ promluvil věhlas mateřský.

„Byli jsme studenty,“ vypravuje jiný. „A o peníze byla nouze. Často jsme jedli jednou denně. Také jsem jednou až večer se najedl, celý den hladověv — vypravoval mi kamarád. Večer najednou pozve mne kollega do hostince. Dostal prachy z domu a platil. Pili jsme, až se hory zelenaly — logický výsledek, že později přebytky hrozily opustiti útroby pro ně příliš těsné.

Stalo se.

Ale postižený najednou si vzpomněl, s jakou bídou sehnal na večeři, o kterou by měl nyní přijíti.

„Večeři nepustím!“ prohlásil slavnostně. A nepustil.“

Ukázka studentského alkoholismu, který by stál za studii, kdyby se podobné příběhy zaznamenávaly — nikoli ovšem s humorem, nýbrž s vážnou tváří. Kdyby totiž příští generace z osudu předchozí dovedla si vybrati nějaké poučení a také si je c h t ě l a vybrati . . .

Čte se také hodně — většinou průvodci a skoro vždy jen místa, kde loď má přistáti. Půjčuje jeden druhému knihy různých autorů — každý spis má jiné podrobnosti. Kdosi vzal si s sebou román třídílný a trpělivě čte jej na lavičce lodní, nemaje smyslu pro svérázné krásy obzoru. Teprve oběd nebo večeře, ohlašovaná zvonkem, ho vyruší.

Dokončení.

TAJEMSTVÍ MASKY.

OD BOH. BRODSKÉHO.

Pokračování.

Ano, je rozhodnuto. Strýhalovi dnes poctivě řekne, že slíbila Lucianovi tance a bude-li snad uražen, navrhne mu, aby zůstal doma. Na maškarní ples průvodce nepotřebuje a aspoň bude Strýhal tušiti, co se chystá.

Vstala nervosně, když zaslechla blížící se kroky a její srdce zabušilo. Musím býti laskava, pomyslila si zaleknutě, nesmím bolest, kterou udělám, zvětšovati hrubostí.

Proto také když Strýhal k ní vstoupil, usmála se naň a její oči jakby ho žádaly, aby byl klidný a aby se nerozčiloval. Strýhal byl muž kostnaté postavy, jež prozrazovala jeho selský původ. Jeho obličej byl všední a pouze nejhořejší jeho část, jeho klidně hořící oči, sličně skrojené obočí a krásně sklenuté čelo prozrazovaly jeho intelligenci. Usmál se na Emu úsměvem dobrého člověka a vzav její ruku, políbil ji a podržel ve své.

„Jsem překvapen, že jste už připravena, dámy obvykle nechávají na sebe čekati, kdežto vy čekáte na mne. Otec je už také připraven?“

„Tatínek na večer vzkázal, že nikam nepůjde, že má jakousi konferenci. Musíte tedy úlohu průvodce spojiti s úlohou ochránce.“

Nemohla se mu jaksi do očí podívati. Jeho čistý, přímý pohled jakby se jí do duše zabodával a jakby už pochopil změnu v jejím srdci nastavší, zdálo se jí, že jeho pohled sesmutněl.

„Milerád," odpovídal na její poznámku. „Obávám se pouze, že nebudu ani dobrým průvodcem a jelikož, jak vidíte, nevzal jsem ani žádného kostýmu, nebudu také dobrým ochráncem. Na průvodce jsem špatným tanečníkem. Spokojím se pouze s maskou. A jako váš ochránce neručím za to, že budu náležitě svědomitým. Nerad totiž obmezuji něčí svobodu."

„Má to býti výčitka?", tázala se cítíc, že je podrážděna.

„Bůh chraň! Vím, že maškarní plesy jsou proto, aby ti, kteří touží po větší veselosti, nebyli příliš vázáni zbytečnými ohledy na kritisující obecenstvo. Chápu takovou touhu po občasné volnosti, třeba že sám po ní netoužím."

„Chcete tím říci, že mi dnes popřejete hodně volnosti."

„Ovšem. Nejenom dnes, ale vždy. Pouto, které dva poutá, musí býti hlubší a pevnější než nahodilý rozmar nebo nebezpečenství z okamžité volnosti plynoucí. Běda, kde by nebylo důvěry. Bez důvěry není život muže a ženy možný a je-li možný, není životem, ale vzájemným utrpením."

Ema sklopila bezděky oči a v rostoucích rozpacích hledala slova, kterými by ho připravila na to, že se bude baviti s Luciánem.

„Trápí vás něco?", ptala se měkce a vzav ji za ruku, přistoupil těsně k ní. „Povězte mi vše. Jsme samotni a já vás nezradím."

„Ne, netrápí mě nic," odpověděla téměř prudce. „Chtěla jsem vás upozorniti, že jsem slíbila panu Lucianovi několik tanců, abyste si to tedy špatně nevykládal. Povím vám upřímně, když se něco stane."

„Děkuji za vaše ujištění a jsem mu rád. Víte, že jsem se vždy spolehal na vaši čestnou povahu a že jsem byl vždy přesvědčen o tom, že nejste úskoku schopna. Srdci je těžko poroučet a proti srdci je zápas nejen nesmyslný, ale také nebezpečný. Nebudete však mi ve zlé vykládat požádám-li vás, abyste dobře rozlišovala rozmar okamžiku od vážnosti citů. Povídám to proto, že někdy okamžik nás zaslepí a zabrání rozhledu do života a taková chyba se mstí na celém životě. Na dnešním plesu jste úplně svobodna a přeji vám, abyste se hodně mnoho pobavila."

Pustil její ruku a o krok ustoupil.

„Vás přece mrzí, že chci tančiti s Lucianem," řekla nespokojeně.

„To není pravý výraz pro můj pocit," odpovídal klidně. „Nemrzí, ale znepokojuje mě to. Znám Luciana a obávám se, aby vám to nepřineslo bolest."

„Domýšlíte se snad, že se oddávám nadějím, které by mne mohly zklamat?" tázala se hrdě.

„Ne, to není to. Obávám se, že uvěříte něčemu, co nebude pravda, že můžete lehce zavdat podnět škodolibým posuzovatelům k různým poznámkám. Nemám osobně nic proti panu Lucianovi, je to pán, jenž požívá vážného společenského postavení a těší se právem respektu. Ale jeho styky s krásným pohlavím mají jistou příchut. Vás znám, jak jste žárlivě hrdá na svou čest a proto jsem se toho dotkl, abyste i při rozjaření vzpomněla si vždy na to, co jste povinna ne mně neb svému otci, ale hlavně a jedině sobě."

„V tom ohledu buďte bez starostí," odpověděla s lehkým úsměškem, „moje hlava je dost silná, aby nepodlehla dojmu plesového rozjaření. Děkuji vám, že nic proti mému tančení nenamítáte. Bylo by mi velmi trapno rušiti své slovo, které jsem dala."

„Chápu to, třeba že jste dala dříve slovo, které má starší a důležitější platnost. Ale právě proto, že vám plně důvěřuji, naprosto nic nenamítám. Je-li vám libo, mohli bychom jeti. Vzal jsem svůj povoz, protože je teplejší než váš a nerad bych, abyste cestou nastydla."

„Nejsem příliš choulostivá," odpověděla studeně. Slechetnost a klid, který na jevo dával, dráždily ji víc, než kdyby ji byl podezříval, anebo žádal, aby s Lucianem netančila. Měla vědomí, že jeho duševní úroveň je vyšší než její a nebyla daleka rozhodnutí, že ze vzdoru zůstane doma. Ale včas se opanovala a mlčky zazvonila na pokojskou, aby jí pomohla obléci se do kožichu. Jindy pomáhával jí Stanislav, používaje té příležitosti, aby mohl dotknouti se svými rty její slonově bílé šíje a tělem Eminým vždy projelo zvláštní zachvění, které si přálo býti stupňováno jeho objetím. Jenže Strýhal patřil k mužům, kteří nejen víno, ale také rozkoš pijí v doušcích, aby požitek byl plnější a vzácnější. Neprojevil nikterak svou nelibost nad počínáním Eminým. Sečkal, až pokojská zahalila nahá ramena Emina do kožichu a potom ji provázel k zavřenému povozu, který dole čekal.

Cestou do plesu vyměnili několik všedních vět. Dříve než vůz zastavil, připevnili masky a potom před schodištěm nabídl Stanislav své nevěstě rámě a vedl ji do šatny. Pozoroval, jak se po dvakráte zachvěla, jakoby mráz přejel jejím tělem. Také se mu zdálo, že její oči otvorem masky nezáří jako obyčejně, ale že cosi plaše provinilého se dívá z těch dvou otvorů.

Přijala mlčky zase jeho průvod a společně vešli do osvětlených místností. Dvě známé rodiny, které už byly přítomny, přijaly Emu do svého středu, aby nebyla samotna a ona usednuvši počala se rozhlížeti. Lucián jí naznačil, že bude v kostýmu Fausta, a ona zrakem hledala, je-li již přítomen. Hudba právě hrála a ve veselém šumu mihaly se různé párky masek jako v kaleidoskopu před jejich očima.

Strýhal stál chvíli u jejího křesla a jeho oči také klidně sklouzaly po pestrém obrazu, jenž se rozvíjel. Byl teprve počátek a dosud scházela zábavě ona rozpustilá živost, jež účastníky později zachvacuje. Neznámý pierot přiblížil se k Emě, vyzývaje ji k tanci. Poohlédla se po Stanislavovi a potom prudce povstavši vložila svou ruku na rámě pierotovo a zmizela ve víru. Hudba nedlouho potom umlkla a Ema vracela se záhy ke svému místu. Poznala v pierotovi jednoho ze svých starých, protivně vytrvalých nápadníků a to zhoršilo její rozmar.

Když hudba znovu zahrála, nahnul se k ní Stanislav.

„Máte jeden tanec pro mě volný?“ ptal se tiše.

„Není-li vám tanec protivný, zajisté.“

Povstala, a on vzal konce jejích prstů měkce do své ruky. Byl výborným tanečníkem, Ema to věděla, ale v téhle chvíli si přála, aby tančil rychleji, ohnivěji, aby dal na jevo trochu zanícení, touhy a vášnivosti. Nebyla si sama vědoma, jak její nitro je rozžhaveno, jak v horečném očekávání touží po něčem opojném, co by na chvíli přehlušilo vše ostatní a poskytlo jí sladký požitek ukojených smyslů. V pohybech Stanislavových bylo příliš mnoho poesie a příliš mnoho jemného taktu, než aby byl dostačil bouřícímu se jejímu nitru.

Téměř unavena usedala zase a tvrdošíjná touha, aby Stanislav odešel a aby přišel Lucian zachvívala celým jejím tělem. Jakoby to cítil, zmizel Strýhal a sotva se ztratil ve směsici masek, objevil se Faust-Lucian.

V prvé chvíli se ho Ema lekla. Připadal jí ve svém převlečení opravdu nepříjemný a jakoby jeho maska charakterisovala jeho povahu, zalilo se nitro Emino tísnivým pocitem bázně a odporu.

„Podsvětí přichází vzdáti hold královně slunce,“ oslovil ji patheticky. „Naleznu-li v očích královny milost, prosím o tanec.“

Pousmála se rozpačitě, chvatně se rozhlédla a položila svou ruku v rámě Lucianovo.

„Bojíš se, krásná masko, že jsi pozorována?“ ptal se ironicky. „Buď beze strachu, tvůj kavalír utekl k buffetu. Tam jsou dnes rozkošné Héby, které jistě zaplaší smutek z jeho srdce.“

„Na koho narážíte?“ ptala se jako uraženě.

„Nerozumíš mi snad? Pan Stanislav Strýhal zbaběle utekl.“

„Neutekl, to není pravda,“ hájila ho prudce. „Dal mi pouze volnost pro dnešní večer, když jsem ji od něj žádala.“

„Jaká to vzácná ochota!“ zasmál se pošklebně. „Mohl bych tě přirovnat ke krásným otrokyním harému, jež dostaly dovolení padišahovo, aby směly nakouknout oknem ven do světa.“

„Ještě jedno takové slovo a odvedete mě na mé místo,“ pravila příkře a tón jejího hlasu prozrazoval, že svá slova myslí do opravdy.

„Pardón, nerad bych, aby má slova byla špatně vykládána,“ omlouval se chvatně. „Žertoval jsem pouze, protože jsem si nemohl jinak vysvětliti, proč Strýhal tak záhy a ochotně zmizel v restauračním oddělení.“

„Opakuji, že jsem o to žádala a že mi ochotně vyhověl. Obé bylo zcela správné, protože jsem mu zasnoubena a protože on ctí má přání.“

„I kdyby tušil, komu se dostalo milosti býti v průvodu jeho okouzlující snoubenky?“

„On to ví.“

„Jakže! Vy jste mu řekla o svém slibu?“ Jeho údiv byl přirozený a Ema, jež dobře znala jeho hlas, nemohla potlačiti úsměv.

„Zajisté! Je snad hanbou s vámi tančiti? Nebo mě snad považujete za tak zbabělou, že bych se lekala vyvolit si tanečníka, i kdyby byl mému snoubenci nemilý?“

„To ne, vím, že vaše povaha nesnese odporu, ale Strýhal není muž, který dá sebou zahrávati.“

„Vím to právě jako vy.“

„A učiní-li z toho důsledky, nebude vás to mrzeti?“

„To záleží na okolnostech. Nebudu ani hádat, ani prorokovat, ale sečkám, jak se věci vyvinou. Jsem svobodná a zůstanu jí až do posledního okamžiku.“

„A vaše srdce?“

„Pane doktore Fauste, bylo by dobře, kdybyste věnoval malou pozornost také svému srdci,“ pravila s významným pousmáním. „Či snad v podsvětí nebývá srdce bráno v úvahu?“

„Moje srdce? Ach to už promluvilo a touží z podsvětí ven do světa, kam ho žene touha urvat nádherný květ chrysantémy,“ povídal ohnivě a hlavu trochu k ní přiklonil.

„Nedostačí květ, je dlužno, také přinášeti oběti.“

„Nechť má královna poroučí, jsem ochoten zříci se svého pekelného majestátu a podvolit se jakékoliv zkoušce.“

Hudba právě hrála valčík a Ema, jež počínala býti nedůtklivá, ohlédla se po prvních párcích, které se pouštěly v šumný rej.

Zpozoroval její pohyb a ukloniv se mlčky, začal tančiti. Cítila, jak ji tiskne, více než bylo třeba, chtěla se tomu vzepříti, ale jakby podlehla jeho vlivu, dávala se jím mlčky unášeti. Cítila jeho pohled, který z blizoučka do její tváře zabodával, jeho prsty pálily a jeho objetí bylo vždy vášnivější. Tytéž pocity, jako když před odjezdem do plesu naň myslila, zachvacovaly její smysly a jejím tělem zachvíval opojný pocit rozkoše. Její poprsí se v pěnách krajek zvedalo a její pleť růžověla. Zdálo se jí, že se k ní naklání a že se chystá ji políbit.

„Dost už,“ pronesla tiše a v jejím hlase byla úzkost i rozkaz.

Na vteřinu ještě úže ji přivinul, potom však pustil její ruce a nabídnuv jí rámě, vedl ji k buffetu.

„Ne, nechci nic,“ odmítla určitě. „Dovedte mě někam ke křeslu, jsem unavena.“

Vedl ji poslušně řadou pokojů, v nichž uchystané lenošky a křesla měly poskytnout unaveným či po důvěrném hovoru toužícím příležitost k odpočinku. Nyní byly pokoje ještě poloprázdny, a když Ema se svým průvodcem usedla, viděla, že jsou úplně samotni. Rychle se ovívala vějířem a dívala se před sebe, jakby přemýšlela, co se stane, nebo co má počíti.

„Těšil jsem se na dnešní den, ale vidím, že jste ve zlém rozmaru,“ ozval se Lucian po chvíli.

„Zavinil jste to sám,“ odpověděla hněvivě. „Napřed mě dráždíte posměchem a potom si dovolujete věci, na něž nemáte práva.“

„Probůh, urazil jsem vás?“ tázal se uleknutě. „Stalo-li se tak, promiňte mi, vroucně za to žádám. Nebylo mým úmyslem nešetrně se vás dotknouti a šel-li jsem dále než bylo slušno, přičtěte to na vrub mému šílenému rozechvění. Což mi, Emo, nerozumíte?“

„Pardón, jsem pro vás dosud slečnou Papíkovou,“ opravovala to umírněně.

„Tedy i v tom mi promiňte,“ žádal měkce. „Je-li vám horko, odložte na chvilku masku, jako já to také udělám. Zdá se mi, že maska zaviňuje, že si dobře nerozumíme a že se navzájem odcizujeme. Ach, je to úleva, když není třeba tvář zakrývati. Dovolte, pomohu Vám také.“

Jeho slova pronášena tichým, měkkým a svůdně znějícím hlasem jakoby její hněv tišila. Nedovolila mu sice, aby její masku odstranil, ale když se přece jeho prsty dotkly její ruky, neodtrhla. Plaše se naň podívala a kouzlo jeho tváře účinkovalo. Zmateně zabloudila pohledem v prázdném prostoru.

„Vy jste, slečno, trpěla,“ navazoval nit hovoru.

„Nejsem tak zbabělá, abych se podávala utrpení, i když prožívám něco nepříjemného. Musím vám říci, že moje povaha nesnese takové zahrávání a že nejsem schopna bez určitého cíle se potáceti. Proč vlastně útočíte proti Strýhalovi?“

„To je přece velmi jasné. Nenávidím ho, protože je šťastnější než já,“ pronesl lehce.

„Přijde na to, je-li šťastnější.“

„Vy byste byla opravdu schopna přinésti mi onu ohromnou oběť, jež by mě učinila nejblaženějším smrtelníkem?“

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

PĚT SET LET. Za nedlouhé dva roky — r. 1915 — oslavíme pětistyletou památku mučedlnické smrti M. Jana Husa. Dva roky jsou doba velmi krátká a myslící lidé čeští počínají se ptáti, jaké přípravy se dějí k památnému tomu roku. Nemůže být českému člověku lhostejno, jak vzpomeneme osudné události, která dala směr českým dějinám pro celá staletí a která přetvořila vnější i vnitřní osudy českého lidu, události, jejíž následky živě cítíme i my — za poměrů zdánlivě docela jiných. Ano události jsou články nepřetržitého řetězu příčin a následků. Od kostnické hranice vede přímá cesta přes bojiště Žižkova a Prokopova k Bílé Hoře a odtud až k idylle národního vzkříšení a k tomu co následovalo a co v horečce přítomnosti prožíváme dnes. Můžeme tedy utvořiti si mínění jakékoli, nesmírný význam Husův a hrdinné jeho smrti pro všecku budoucnost českou zapříti nesmíme. Proto také je nezbytně nutno, oslaviti rok 1915 způsobem v pravdě důstojným.

Rádi bychom viděli všecky vážné duchy české při pracech přípravných. Nikoli vnějším leskem prapory a raketami, oslava konati se musí v duchu Husově, musí zachvacovati nitra českých lidí a síti v nich semena příští úrody.

Vyskytly se již také návrhy, které se našemu přesvědčení blíží. Chystá se založení sirotčince a jiných snad ještě ústavů lidumilných, navrhuje se organisace na ochranu opuštěné a pustnoucí mládeže, zřízení jakéhosi úřadu „otce dětí“, dle analogie „otce chudých“. Počítá se i s populární příležitostnou literaturou. To jsou jistě myšlenky podpory i úcty hodné, a bude-li práce dobře rozdělena a s láskou konána, může být slavnost Husova českému lidu pravým požehnáním.

Aby výsledky ty byly vskutku důstojny, je však nevyhnutelně třeba, započíti práci v čas a organisovati ji co nejopravdověji a nejšíře. Taková společná kulturní práce měla by se státi základem stálé kulturní součinnosti veškeré české intelligence, základem, na němž by nám vyrostla veliká duchovní jednota česká s vysokým cílem mravního i kulturního povznesení českého lidu. Bojíme se však, že všecko slavnostní vzrušení vyvane s doznívajícími slovy slavnostních řečníků a uhasne s dohořívajícími svíčkami za okny, že nám kromě několika pomníků a brožur nezůstane ze všeho zase nic než vzpomínka na vzrušenou náladu slavnostních dnů. A přece je nepochybno, že umíme uspořádati projevy, imponující živelní silou, a že rádi obětujeme nadšení, práci i peníze, běží-li o věc krásnou. Nuže, oslava r. 1915 jest věcí národní cti a bylo by prohřešením na důstojnosti českého národa i na jeho prospěchu mravním, kdybychom nevykonali svoji povinnost do posledního písmene. Naprosto si nepřejeme, aby jubilejní rok Husův poskytl příležitost k vyvolání náboženské nevraživosti, toužíme však, aby se stal východiskem nových snah a základnou nové práce za prohloubením a zušlechtěním českého života a povznesením českého lidu. x.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ provedlo dne 20. května večer Bahrovu veselohru o třech jednáních „Princip“ v překladu B. Prusíka, za režie Ant. Jiřikovského. Bahrovy dramatické práce, jichž jsme už viděli na našich předních jevištích několik, mívají vždy aspoň jednu přednost: json zajímavé.

Také tato, ač upomíná z daleka látkou svojí na četné veselohry z posledních dob, kde se ironisují ztřeštěné novoty (u Bahra je to apoštol nového křesťanství, a v jiných zase kusech přepjatá emancipace). Bahr jest aspoň na tolik spravedlivý, že stavě proti starému principu (zdravý požitkář Kregerův, jenž horuje pro disciplinu v rodině) princip nový (Dr. Bedřich Esch, který i u výchově vlastních dětí chce nechat vyrůstat ničím neovládanou individualitu) nedává veskrze za pravdu ni jedné ni druhé straně, třebas novotářství dostává ran více. Je přece patrno, že nové principy dr. Esche právě jako úzkoprsost Kregerova neobstojí před rozumem a svědomím vzdělanějšího pozorovatele života.

Kostra děje jest tato:

Dr. Bedřich Esch, který přednáškami atd. propaguje v širších kruzích svoje náhledy o životě a jeho umění, o štěstí a pokroku, docházeje nadšeného sluchu v jistých vrstvách, kde jej za apoštola prohlašují, má oddanou intelligentní choť, jež z lásky k němu zásady jeho uznává a v rodině provádí. K oslavě 50. narozenin jeho přijede je navštíviti strýc jejich Kreger, obchodník vínem, jenž doktora mnoho necení, a spíše přijel se přesvědčiti, kdy už jeho ztřeštěnosti vezmou konec. V tom přichází synek Eschův, gymnasista a vyjeví rodičům, že se zasnoubil se sličnou kuchařkou Lenou, s níž se při taneční zábavě seznámil; až udělá maturitu, vezme si ji. Otec ovšem z důslednosti principů souhlasí, matka má některé námitky, ale na konec oba se ubírají do města za Lenou, aby ji poznali a pro syna získali. O Lenu se však uchází také vrchní číšník od „Obra“, který chce právě kavárnu tu najmouti a „udělati se pro sebe“; rád by ovšem, aby Lena vzala si ho za muže. Jadrná, rozumná, sic veselá a tancechtivá, ale v jádru poctivá Lena z prvu nechápe účel návštěvy, domnívajíc se, že chtějí ji získati synovi za milenku. Seznavši však, že přicházejí s ryzími úmysly, je rozradostněna svým štěstím a svoluje. Jeden výjev veselohry ukázal před tím, že i Lucy, dcerka doktorova, sblížila se se zahradnickým pomocníkem, přijatým do domu Eschova a horlivým stoupencem jeho nauk, dobrosrdečným a polo Kristovsky polo Tolstojovsky kresleným Petrem, se kterým odejdou z domu. Rodiče ovšem z principu zase nenamítají ničeho, ač tu přece jenom matka popudem strýce Kregera ocitá se v jistém úzkostlivém rozpoložení, když v tom Petr se vrátí z blízké myslivny, kde Lucu skrývá, jako parlamentář. Lena však zatím seznala, že přece jen sňatek se sklepníkem je pro ní rozumnější partií a oznamuje Eschovým svoje rozhodnutí. Mladému Eschovi však první vzplanutí vyprchalo z hlavy a pokládá je za mladistvé pobloužení, nutné při vývoji člověka. Má je za sebou a ocitá se

před novým dobrodružstvím — uchvátila jej jakási bosonohá tanečnice, Angličanka Wellova — cítíme, že ovšem ani toto druhé nadšení není než kratická etapa vývoje, t. j. puberty, kterou tu zdramatisoval, se zřetelem k novodobým filosofiím o „vyžití se“ atd., Bahr sic letmo, ale vystižně. Jet tento jeho Jenda dramaticky nejživotnější figurou děje vedle starého strýce Kregera a kuchařky Leny.

Tyto postavy také herci vinohradské sceny nejlépe provedli, p. Tesař Jendu, p. Zakopal Kregera a slečna Baldova Lenu, vypravivši ji několika dobře odkoukanými detaily (škoda, že přeháněním v jiných místech pěkný dojem ten místy byl porušen). Dr. Esch jako apoštol strhující davy musí býti pln mohutné a silné výmluvnosti — akcenty p. Jiřikovského byly mdlé a spíše chot Eschova Gertruda došla v paní Ptákové stělesnění věrohodného, oddané k zásadám manželovým choti, která však v jistých otázkách není neschopna samostatného nazírání. Z episodních rolí byl omšelý sklepník p. Markův jako ze skutečnosti vystřižen. Pí. Jiřikovská v úloze vyznavačky Eschovy byla bezdůvodně plačtiva, když překvapí v kuchyni svoji kuchařku v objetí cizího muže. Dr. P.

NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, čes. akciová společnost v Praze, konalo v pondělí dne 26. t. m. v sekční síni Obchodní a živnostenské komory v Praze mimořádnou valnou hromadu, na níž se dostavilo osobně 21 akcionářů s 311 akciemi a 311 hlasy. Zastoupeni byli 42 akcionáři se 191 akciemi a 120 hlasy. Celkem se súčastnili této mimořádné valné hromady 63 akcionáři s 502 akciemi a 431 hlasy. Jednání zahájil a řídil předseda pan JUDr. R. J. Kronbauer. Na pořadu byla změna stanov a to doplnění odst. b), § 2. a nová stilisace § 7., podmíněná zvýšením základní jistiny z K 240.000·— na K 280.000·—. Navržené změny přijaty bez debaty a jednomyslně. Valná hromada zmocnila správní výbor, aby změny a doplňky, které by snad státní správa za účelem schválení těchto usnesených změn vyžadovala, sám usnesl a provedl.

ÚPRAVA VLTAVY V PRAZE. Odborné kruhy zabývají se tou dobou problémem veliké důležitosti: splavněním Vltavy uvnitř Prahy. Běží o to, jak utváří se po hotové úpravě hladina Vltavská ve středu Prahy na místě nejkrásnějším ale také nejchoulostivějším, u Střeleckého ostrova. Vltava, její břehy a ostrovy tvoří v těchto místech velmi podstatnou součást proslulého pražského panoramatu, a obava, aby tento světový, královský pohled nebyl poškozen, pobízí k úzkostlivé opatrnosti. Doposud řešena úprava českých řek takořka výhradně se stanoviska technického, uvnitř Prahy a zejména kolem Střeleckého ostrova a Karlova mostu hlásí se však kategoricky o prvé slovo stanovisko umělecké. Zkouška bedněním u špičky Střeleckého ostrova dává za pravdu protestům proti projektované úpravě. Všecka česká veřejnost přeje si zajisté, aby splavnění Vltavy bylo dokončeno v čase nejkratším, ale nemůže souhlasiti s takovou úpravou, která by čarovný obraz Prahy poškodila. Není pochyby o tom, že při dobré vůli bude lze problém rozřešiti způsobem uspokojivým, bojíme se jen, aby nestala se nenapravitelná chyba nějakým neodůvodněným spěchem. Je divno dost, že otázka důležitosti tak zcela mimořádné, řeší se v hodině dvanácté, a že nebyla o součinnost požádána celá česká obec technická i umělecká. Ze všech úprav a změn, kterým podléhala Praha průběhem posledního století, jest úprava Vltavy uvnitř města změnou nejdůležitější a největší, šťastné její řešení žádá proto také péči zcela mimořádnou.

UPOMÍNKA NA PRAHU. V Umělecko-průmyslovém museu v Sanytrové ulici vystaveny jsou návrhy, soutěžící o ceny, vypsané Komitétem pro povznesení výroby a odbytu vzpomínkových předmětů na Prahu, na království České vůbec, nebo na jednotlivé jeho kraje. Podmínky soutěže předpisovaly, aby předměty navržené bylo lze snadno a lacino rozmnožiti a aby byly rázovitou a vkusnou upomínkou. Že je to úloha nesnadno rozřešitelná, vidno z výsledku soutěže. První cena udělena Kyselově upomínce knižní, druhá sošce, představující českou selku od prof. Mařána z Bechyně, další ceny uděleny šperku, vyšívce, návrhu na vrstvennou sklenici, na porculánový příbor. Kyselova drobná publikace, graficky i knihařsky vzorně vypravená, jest nám nejsympatičtější, ačkoli nemůžeme potlačiti poznámku, že — bohužel — kniha není pro Prahu a Čechy předmětem té typičnosti, jakou na upomínce právě žádáme. Sám pan autor vývoj grafického průmyslu v Čechách teprve očekává. Kromě toho skutečnou upomínkou pro cizince sotva se stane kniha, která hovoří jazykem cizinci nesrozumitelným. Byla by to tedy nanejvýše upomínka pro příslušníky národa českého, jimž bychom ovšem podali knižní vzpomínku v každém případě nejraději. Také ostatní vyznamenané návrhy necharakterisují v celku pražskou a českou výrobu dosti výrazně. Není to, pravda, vinou soutěžících. Nemáme prostě předmětu vlastní výroby takové typické rázovitosti, jako je na příklad míšeňský či kodaňský porculán. Jedině benátskému sklu mohli bychom, pokud popularity za hranicemi se týče, po bok postaviti broušené sklo české. Granátový průmysl, kdysi v Čechách a v Praze kvetoucí, jest v úpadku, a bylo by dobře pokusiti se o jeho vzkříšení. Škoda, že tomuto výhradně českému odvětví uměleckého řemesla věnováno málo pozornosti. V celku možno říci, že soutěž rozluštění problému ani tentokráte nepřinesla, ač byla hojně obeslána a ač se vyskytlo i několik předmětů s vkusem a důmyslem pracovaných. Zdá se, že ještě dlouho bude nejvhodnější upomínkou na země české původní předmět práce lidové, koupený v Zádruze. y—.

DO ALP A NA ADRII. Českým návštěvníkům slovanských velehor a krásné Adrie doporučujeme české příručky cestovní, vydané Českým odborem Slovinského Alpského družstva v Praze, Slovinské Alpy a Moře Adriatické. Obě knihy zpracovány jsou vynikajícími znalci popisovaných krajů a opatřeny množstvím náčrtků, plánů a map. Českému turistovi jsou nejspolehlivějším rádcem a průvodcem. (Viz insert.)

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 30. května 1913. ČÍSLO 36.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NOTTURNO.

Vše spí; sám s lampou věrnou
proč bdíš?
a mdlý již zíráš v černou
tmy říš?

Hle, hvězdy bílé zacházejí,
jak dřív,
a vichry truchlé snětí chvějí
všech jív.

Ach, rychle vyschne tvého mozku
zas číš,
a duch tvůj promění se v trosku
tím spíš!

Nech věd a lásky přidej olej
v dnů plam:
hvězd jasných dosti razí kolej
dnes nám.

Slyš! půlnoc táhne, zvukem dutým
zní zvon!
snad blíží dnů se mořem vzdmutým
tvůj skon!

VODNÍK.

Vždy v prohlubeň svou stahuje nás hmota,
a ducha našeho i snění mladá,
jak vodník duše ve své tůni střádá,
jen občas propouští zas do života.

Tu v naše vzdechy oněch kvil se mísí,
jež musili jsme nechat v lepším žití;
a zvykáme si dělat kompromisy:
půl roku slunce zřít, půl ve tmě mříti.

EKLEKTIKOVÉ.

Jak motýl od květiny ke květině
duch pěvců vzlétá, ssaje krásy med,
a znaven sedá ve vlhkém i stíně,
kde z bahna věků čiší žalů jed.

Když ale přijde stáří jeseň bolná,
a pláč a mlha slunce zastírá,
v dub chmurný kotlavého pessimismu
se snáší zvolna a tam umírá.

JAROSLAV HAASZ

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Pokračování.

Jindy posílaly se knihy, bábince přece také něco, čaj, sušenky . . . kdežto z Vlastějova vznesl se do Prahy naditý krocan, košíček vajec a tak dále. Kdyby příbuzní to byli, poslali by nejvýš několik v sladká slova zabalených hromů.

Vždycky bábinka na jiné myslívala. Když přicházely děti z Vystrčilky, přinášejíce na prodej plodiny tamních lesů, jahody, borůvky a houby, kupovala jakoby doma měla restaurační kuchyni. A nesmlouvala. Nemohla-li koupit a když už i paní

Jarošová měla toho plný sklípek, sháněla kde koho věděla. Za paní professorovou na procházce jsoucí běžela na Burgperk, na luka nebo na Padriánův kopec, aby se honem vrátila, že tam je děvče s malinami nebo borůvkami. Sama nechtěla koupit pro paní Slanečkovou nebo věděla, že by přeplatila, a nechtěla zase paní professorové způsobit škodu. Byla tedy jako Buridanův osel na vahách mezi dvěma skutky a jen tím povoláním náletníkův na samo místo obchodu sobě vypomohla.

Nebylo to tak jednoduché, jak se zdá, protože bábi, jakmile z domu vyšla, strojila se. Nikoli pro parádu, ale jen tak, pro slušnost. Kdysi automobil zakotvil před Jarošovými hledaje professorovic; známí z Prahy to byli a ptali se bábinky, která venku na lavičce sedíc, čekala na Burešku.

„Před chvílí odešli ke Skřivanům k obědu."

„Sednou si babičko k nám a ukážou nám, kde to je, at to nemusíme hledat," vybízeli páni a dělali místo v automobilu, domnívajíce se, že Vlastějov je Londýn a že bez průvodce by tady zabloudili.

„Kdežpak, to nejde," nechtěla bábinka, „to bych se musila teprv obléknout. Tak dlouho oni nemůžou čekat... Jen jedou rovnou, je to tamhle proti poště... před domem stojí jesle... však on to jejich pan kočí najde..."

* * *

Na nový rok došla pohlednice se stručnou gratulací a poznámkou: „V létě bohdá na shledanou!"

Tak dobře, přijede v létě. Jen strpení, které spasení přinese. Život bábinku naučil, že trpělivost železná vrata probíjí a jenom ještě aby ji pán Bůh zachoval do toho léta. Sněhy tály, řeka Vlastenka bouřila, rozvodnila se tak, že sáhala až do zahrádky Jarošových. Když Bureška dopisy a noviny roznášela, měkký sníh a bláto stříkalo na všecky strany pod jejíma rurálníma botama, pak jarní větry vály, co den a noc zmořily, vysušila hodina .... máj přišel a s ním zpěvy slavičí pod Burgperkem... Školní děti měly celodenní výlet, sic nikoli do širé přírody, nýbrž jenom pod Burgperk hned za poslední chalupou vlastějovskou tak, že mohly na oběd i na svačinu zaskočit domů a pan učitel Sýkora, který to všecko vedl, ani o svoje odpolední zdřímnutí nepřišel... Senoseč byla, Slanečkovi se ohlašovali... ale Bureška pořád ještě nepřinášela psaníčko očekávané, třeba že bábinka teď den jak den už čekala dole na lavičce před domem, až Bureška půjde kolem.

„Ještě nic, ještě nic!" ohlašovala pokaždé z dálky.

Asi mnoho stránek mohlo by vyplniti líčení duševního stavu staré bábinky a popisná psychologie mohla by tuto slaviti pravé vepřové hody. Jest však obava dosti oprávněná, že čtoucí stránky ty by hbitě přeskočil zvědav jsa nikoli na pocity čekání, jež jistě zná velmi dobře, čekávaje sám buď při nějakém rande nebo na povýšení neb zkrátka vůbec na něco, ale však na to, přijel-li Jaromírek a kdy a jak. Nelze však čtoucímu vyhověti tak snadno, neboť život plyne jak sám chce, nikoli jak se líbí nepatrnému kronikáři, který o něm zprávu podává.

V červenci Bureška z daleka mávala bílým listem jako parlamentář v boji bílým praporcem, přinášeje klid a mír. Ne-li to všecko, aspoň zprávu Bureška přinesla, že k vůli budgetu ministerialní pan rada nemůže, nemaje proto potřebné dovolené. Pro Krista... budget — co to je zas za nemoc? Skřivan na domě to vyložil, že to je nanejvýš chronická nemoc státní, nikoliv ěk pana rady.

„No jó — kde pak by moh — no tot!" rozuměla teď bábinka a klidně přijala tu zprávu. Jen aby jí tedy pán Bůh dal zdraví ještě dál a tu jednu nohu z hrobu jí vytáhl.

A zas tedy bábinka probíjela ta železná vrata. Beze slova trpkosti nebo výčitek, jichž neznala. Páchla fatalismem jako Turkyně, říkávajíc, že osud není mračno, aby se přehnalo a že kdo se na grešli narodil, nikdy grošem nebude. Opravdu nezbývalo, než aby chodila pod šlojířem, jako turecké dámy.

Ale ne, byla to spíš taková dobrota srdce a ústupnost, ochota k jiným, snášelivost a trpělivost, která přinášela růže spíše jiným než jí, taková shovívavost, kterou vyznamenala se i tenkrát, když vojáci do Vlastějova přišli. Nastěhovalo se jich tenkrát do stodoly k Jarošovým nějakých šedesát, ačkoli stodola byla plná úrody. Nikdo se neptej, jak to tam za nich a po nich vypadalo. Kolem každého vojska na tři míle zlé cesty a kudy vojsko chodí, tráva se nerodí. Ale bábinka dala jim všecko svoje nádobí k disposici, aby si pohodlněji uvařit mohli, mléko jim sháněla, buchty pekla,

prala na rychlo, co mohla, jakoby ty malované děti její byly. To všecko ne z naděje na záslužný kříž nebo povýšení do šlechtického stavu, ale jen tak, aby se hoši dobře poměli.

Ale hoši nádobí nevrátili, všecko nechali válet a boží dopuštění po nich bylo.

„To nic, to nic," říkala bábinka, když paní Jarošová se křižovala nad tou spoustou v stodole a na dvorku, „to tak musí být, jsou to chudáci... Jak pak kdyby to byl jejich Anton anebo Gustl?"

Paní Jarošová byla odzbrojena.

Když potom obecní policajt bubnoval, aby se přihlásil, kdo jakoukoli škodu vojskem utrpěl, bránila bábinka paní Jarošové.

„Co jim to napadá, panímámo, nechoděj nikam, ještě aby ti vojáci byli potrestáni, že tu škodu udělali... Jen zůstanou doma, vždyt to nebylo nejhorší. Jak pak kdyby to byla opravdová vojna, tohle byl jenom manébr, a ani ten není bez šrámu... To nejde jináč!"

* * *

Krev voda není a rok loňský se tedy opakoval. Kdybychom báseň psali, mohli bychom dotýčný verš tuto položiti znova, ale v prose vypadalo by to jako vytloukání řádkového honoráře. To nelze. Přejdeme tedy mlčením obvyklé změny ročních počasí, slunce, déšť, sníh i mráz a poznamenejme toliko, že bábinka čekala, tiše, klidně, jako lovec na svoji zvěř. Jenom tolik nutno uvésti, že kašel ji trápil víc než kdykoli jindy, dokonce i doktora si tentokrát povolala a zašla pak „dolů" do lékárny s receptem.

Pokračování.

TAJEMSTVÍ MASKY.

OD BOH. BRODSKÉHO.

Pokračování.

Neužívejte takových přehnaných obratů," přerušila ho netrpělivě. „Jsem zneklidněna a potřebuji věděti, co se kolem mně děje. Víte, že jsem se Strýhalem zasnoubena a že se má náš sňatek během dvou měsíců odbývati. Vážím si svého ženicha, protože je čestný muž, ale bojím se, že mu nebudu moci dáti, co si on zaslouží."

„Vy ho nemilujete, vím to, a zmařila byste svůj život, kdybyste se k takovému zoufalému kroku odhodlala. A vy ten krok ani nesmíte udělat."

„Kdo mi v tom zabrání?"

„Já, slečno Emo. Což pak mě nechápete? Což jsem vám tak lhostejný, že nemáte pro mne žádného dobrého slova?"

„Ne na mně, na vás je řada, abyste pronesl rozhodné slovo," pronesla tlumeným, chvějícím se hlasem.

„Máte pravdu, jsem slepý, jsem zmaten štěstím, po kterém prahnu a o něž se lekám. Rcete, jste tolik volná, abyste mohla vrátiti Strýhalovi slovo?"

„Jsem a zůstanu vždy volná, ale ten, pro něhož způsobím otci zármutek, musí býti odhodlaný a musí býti schopen přinésti tolik obětí, abych nikdy své zrády nelitovala."

„Smím, slečno, vyhledati zítra vašeho otce?" ptal se ku podivu vážně.

„Dám-li vám dovolení, navštivte," pravila v sladkém zmatku.

„A jak dostanu vaše svolení?" ptal se ohnivě, nakláněje se k ní.

„Dáte-li mi čestné slovo, že budete v budoucnosti právě tak mužný a dokonalý jako Strýhal."

„Strýhal a zase Strýhal. Krev se ve mně bouří při zaslechnutí toho jména. Jest jen on mužem? Je snad takovým vzorem ušlechtilosti, abyste mě podezřívala? Styděl bych se, kdybych neměl stejným právem jako on dožadovati se spravedlivého ocenění. Moje společenské postavení je právě tak čestné, nejsem-li tak bohat jako on, mám větší naději než on domoci se blahobytu. Moje prostředky dovolují mi, abych mohl tu, kterou zbožňuji, zahrnouti vším, po čem zatouží. Rcete, co ode mně ještě žádáte? Jsem ochoten splniti každý váš sen a každý váš rozkaz."

Rozčiloval se a ona nalézajíc se pod dojmem jeho žhavých pohledů a podléhajíc jeho hlasu, v rozpacích se usmívala.

„To všechno, co povídáte, mě těší a jsem vám za vaše slova vděčna, ale na mé mysli tane něco jiného. Ten, komu se odevzdám, musí náležeti

výhradně jenom mně. Nesnesla bych přezírání ani zahrávání. Od toho okamžiku, kdy se zřeknu své samostatnosti a volnosti, musím si býti jista, že také ten druhý není už samostatný a volný, že můj muž nebude míti jiné touhy, leč viděti mě šťastnou, jako já nebudu na nic jiného mysliti než na jeho štěstí. Rozumíte mi snad a můžete dle toho se říditi při svém rozhodnutí."

„Ano, rozumím vám a oceňuji vaše slova. Vím, že mě podezříváte, jakobych myslil pouze na milostná dobrodružství, ale nechápete, že mi dosud nic jiného nezbývalo? Rcete sama, nezaviňují ženy samy, že je muži klamou? Nejsou snad většinou těkavé, rozmarné, chtivé změny? Nenabízejí se samy, a když se nasytily nejdou za hlasem svého věčně neukojeného srdce, aby našly náhrady, sotva jejich srdce se k novému životu probouzelo? Máte pravdu, byl jsem také nestálý, rozmarný, chtivý požitků, ujišťuji vás však, že jsem, při tom nezažil pravého blaha. Vy jste byla prvá, jež mě uchvátila, pro vás jsem pocitoval cosi jiného než pro ostatní, jelikož také vy jste zcela jiná než byly ty ostatní. Vy byste mé srdce naplnila, po vašem boku ztratil bych zájem pro celý ostatní svět, u vás bych se naučil tomu, čemu se říká kouzlo života domácího. Věříte mi?

„Věřím, ale abych žádné pochybnosti neměla, podejte mi důkazy.

„Povězte jaké, a slepě je splním."

„Vyhněte se po čtrnáct dní všem zábavám, zanechte svého obvyklého dvoření se svým přítelkyním a potom, nezasteskne-li se vám po vašich požitcích, přijďte."

Podívala se naň rozzářeným pohledem a její celá bytost chvěla se touhou, aby slyšela jeho slib.

„Váš požadavek je krutý," řekl jaksi mrzutě. „Považte, co si o mně společnost pomyslí. Mám různé společenské závazky, které mi moje postavení velí plniti. Vyhlásí mě za nezdvořilého a zahrnou mě posměchem. Četl jsem kdysi, že žárlivost se proto slepou nazývá, protože olupuje o jasný rozhled. Budete-li mě milovati, musí vám dostačiti vědomí, že náležím srdcem pouze vám, třeba snad by se zdálo, že své srdce rozděluji."

„Ne, to mi nedostačí," zavrtěla hlavou a svraštila čelo. „Nechci býti žárlivou a žádám proto, abych měla jistotu. Ostatně není třeba, abyste pronášel závazné sliby. Můžeme počkati."

„Nebuďte krutá," žádal prosebně.

„Jsem pouze sobecká a sice zdravě sobecká," odpověděla klidně.

„Není vám líto, že mi působíte bolest?"

„Nerada bych bolest působila a myslím, že se o pravou bolest nejedná. Hraje-li se o štěstí celého života, musí se přinést obět, třeba by se tomu obvyklé lidské předsudky vzpíraly. Jsem odhodlána nésti důsledky naší rozmluvy a věřte mi, že to není tak malicherné a malé, jak se domníváte, co musím překonati. Při svém zápasu musí mě provázeti vědomí, že ten, pro kterého roztrhám svazky, jichž si vážím a které mi zaručují mnoho dobrého, že ten také roztrhal svazky a je ochoten k jakýmkoliv obětem."

„Jsem šťasten, slyším-li vás hovořiti o své osobě s takovou vroucností, a to mi vlévá důvěru, že až přestojím danou zkoušku, a až se ukážu býti hodným vaší důvěry, slevíte také ze svých přísných požadavků."

„Nemylte se. Neslevím nic ze svých povinností sobě a neslevím nic ani vám. Přijímáte mou podmínku?" teď se přímo naň obrátila a on tušil, že musí bez vytáček odpověděti.

„Přijímám," řekl odhodlaně. „Ale musím dostati náhrady, musíte mi těch čtrnáct dní věnovati. Lačním po vašich polibcích a lačním po tom, abych vás aspoň jedinkrát mohl ve své náručí sevříti. Emo, nebuďte tak ukrutná, neodtahujte svých rukou, buďte ke mně něžná!"

Chvěl se vášnivou touhou, které ona sama podléhala. Ale jakby právě jeho náruživé zaplanutí ji zastrašilo, obratně povstala a ruce rychle na zádech skryla.

„Ode dneška za čtrnáct dní přestane moje umíněnost," povídala chlácholivě, dívajíc se naň rozsvětleným pohledem dvojmo, ve kterém se zrcadlila její láska.

„Nesmilujete se nade mnou?" zaprosil vášnivě.

„Muž nemůže mluviti o smilování, leč je-li poražen a vy jste právě zvítězil. Pojďte, musíme do sálu, abychom oba nedali příčinu k nepříjemným poznámkám.',

Pokračování.

NÁŠ SLOVANSKÝ BALKÁN.

VZPOMÍNKY Z NEDÁVNÝCH CEST. PÍŠE DOC. DR. D. PANÝREK. Dokončení.

Stanice znamená ovšem pro všechnu společnost lodní významnou událost. Již manipulace se skládáním a nakládáním zboží, úřední úkony lodního důstojníka na břehu v námořním úřadě; útoky barvitých domorodců a jejich loděk, vpád jich na palubu s rozmanitým zbožím místní zajímavosti, v němž převládají ovšem pohlednice. Mnohý turista užije za klidného moře několikahodinné zastávky, aby se podíval na pevninu, při čemž úzkostlivě hledí, aby se včas dostal zase na loď — může býti jist, že parník vytáhne kotvu jistě o hodinu později než bylo řečeno.

Manipulace spouštění kotvy je svrchovaně zajímava a stojí za popsání. Poučno je při tom pozorovati, jak za sval člověka vstupuje do práce aspoň částečně a to měrou velmi značnou jeho důmyslem vynalezená náhražka, když byl přírodě vyloudil některá její tajemství, na př. jak lze pakou nebo kladkou zmenšiti váhu břemene, jak lze parou nahraditi sílu zvířete nebo člověka... Řetězy zrezavělé chřestí jako podivní členovci strašlivé síly, prohýbajíce se mezi koly a plazíce se v řečištích jim určených. Jeřáb pracuje statně, točí se jako nejobratnější dělník, nikdy není umdlen, nikdy nestávkuje. Tu zvedá obrovská břemena svými mocnými prackami, tu je spouští na molo nebo do barky jako pírko — a vše to jen na povel dílovedoucího a jednoho dělníka pohybujícího občas tou neb onou pakou, mezi tím co ruka člověka jen hravě takřka korriguje jeho nemotornost . . . Obří články řetězu, na němž jest upevněna kotva jako paveza, povylézají z boku parníku průduchem silným plechem pobitým, pak kotva hloub do mokrého živlu zapadá — rezavá oblaka zvedají se z povrchu těch článků a řetěz zdá se nekonečným. Konečně drápla kotva do bahnitého dna a zabořila se do něho hluboko, neboť průzračný dosud Poseidon zakalil hnusně šedohnědou bahnitou vlnou svoje před tím světlemodré oči. Kotva svojí tíží a proudy vod zapadá hloub a hloub až loď pevně stojí. Zkalený azur moře pomalounku se čistí, hladina je klidnější a klidnější a po nějaké čtvrthodince je zas moře jako dřív barvy oček nevinného děvčete, jež bylo právě u přijímání a ještě věří. Blankyt se zračí v jeho hladině, má barvu kalené ocele a teprve k večeru temní a temní . . .

Jindy však břeh je daleko, a nic neviděti na obzoru než moře. Hovory známých, omýlající věčné a nenapravitelné bolesti domova, omrzely... Chodíte po palubě a pozorujete vady svých bližních, majíce v tom zadostučinění, že i jiní odkrývají nemilosrdně a bičují vady vaše a jsouce šťastni, že ani oni nejsou bez viny. Mladá Belgičanka s ovčím profilem má sic hedvábný živůtek, ale pod paždím je roztržený — šklebí se tu díra zvící dlaně statného pracovníka. Neví as o tom, ač to pozoruje kde kdo. Je vám jí líto, jak se jí smějí zvláště ženské, jako by se jim nic nemohlo přihodit. Těší mne, že jedna z posmívajících se dam, když přehodila nožky přes sebe, ukazuje bezděky o něco menší díru v černé punčošce, skrze níž však vykukuje kůže ne zrovna nejčistší. Přitočím se k milé Belgičance, když stojí opodál ostatních a poznamenám neotesaně dobrácky:

„Excusez, mademoiselle, mais votre blouse est dechirée dans le gousset!“

Poděkovala pohledem a zmizela, aby se za chvíli objevila v jiné toaletě, k veliké zlosti škodolibých spolucestovatelek, kterým jsem zkazil radost — a to mne těší.

Pak zase pozoruji vytáhlou mladou ještě Řekyni, která by si na parníku udělala ráda — ve vší počestnosti — nějakou známost. Chodí stále sama, ač má na lodi rodiče (— maminka úžasně ztloustla a je tedy odstrašující příklad), sourozence a babičku. Hledí stále zamyšleně do dálek, občas čte, knihu nechá ležeti — vidím, že jsou to novořecké básně a zase dumá. Inu — puberta.

Je ušlechtilé tváře, hnědočerných bohatých vlasů a očí, olivové pleti, ale úžasně hubená.

A ty nožky — jako na obrazech mistrů staré kolínské školy, s klouby vesměs dovnitř vehnutými. Pochybuji, že tu nalezne ideál. Mladí muži raději hrají karty a milují ostatně více temperamenty živé, veselé, rozpustilé, jako je společnice onoho Němce, jenž s námi podnikl výlet do Řecka.

Pak se zase roznesl po parníku z čista jasna klep, že v kabině jednoho pasažera-mládence nalezena byla ženská košile. „V uvážení“, jak stává

v odůvodněních aktů úředních, že na lodi je rozdělení mužského a ženského obecenstva svobodného přesně provedeno, takže „Appartimento donne“ je na druhé straně — nález zajímavý.

Myslím však, že to bylo pouhé šelmovství vymyšlené některým povedeným hostem na poškádlení rytíře, jenž se příliš okázale vynášel svými úspěchy.

Jednou večer zalétla do naší herny z přídy se linoucí národní píseň česká, pěná sympatickým sopránem. Ježto na lodi nebyly té doby Češky a muži nemívají soprán, letíme po hlase.

„Kde domov můj“, melodie ostatně známá ve Slovanstvu, vznášela se k nebesům z hrdla Slovinky-učitelky, která nás delší dobu se zálibou pozorovala, jakož vůbec Čechy mají ve Slovanstvu (vyjímaje Poláky) dosti rádi. Jemným způsobem chtěla asi dáma, jež cestovala s jednou přítelkyní, návazati styky s veselými Čechy, jichž smíchem otřásaly se stěny jídelny.

Po večeři aranžovali jednou dva čeští turisté z naší společnosti odtučňovací procházku po palubě.

Slíbili si deset tisíc kroků, které absolvovali chodíce po palubě kolem zábradlí, pořád dokola.

Jiní obávajíce se taktéž ztučnění, následovali jejich příkladu — husím pochodem procházejí pod hvězdným nebem okolo osmé hodiny, jako duchové, turisté po palubě, což irrituje jiné hosty, kteří jmou se stavěti jim do cesty barikády. Nejprve lehátka lodní nakupena do cesty, pak lavice, stoly a stolice — v okamžiku tyčí se k nebesům překážka nepřekonatelná — chodci musí sestupovati před ní do podpalubí a za ní zase se vynořují, jako na jevišti z podzemí duchové a čerti se objevujíce. Mládež hned nalezla zálibu v tomto „hecu“, jak Vídeňáci říkají — celá lodní společnost s kapitánem a starším důstojníkem v čele je na palubě. Vše se směje a čeští doktoři jsou hrdiny dne — co se nepodařilo pětidenní plavbě, podařilo se malému žertíku českých turistů: sblížit lodní obyvatelstvo, seznámit je. Dámy se chechtají, známosti se navazují. I ta stará Angličanka, která se šatí jako holčička a nerada vidí, když se syn její, hoch už asi 16tiletý k ní na palubě více druží (stále ho posílá pryč, aby ji, dle něho soudíce, nepovažovali za starou), rozvázala nějak. Směje se na celé kolo a poskakuje jako mladice. Člověk jest ovšem tak stár, jak se cítí . . .

Jindy zase posloucháme klavír. Hraje ovčí profil. Její soudruh, mnohomluvný Francouz, jenž se zatím seznámil s jejím bratrem, belgickým deputé, rád by, aby hrála Veselou vdovu. „Connais pas!“ odpovídá jargonem. Nezná prý to, děla suše, indignována, že se mu její hra nezalíbila. Za to zahrál pak pan poslanec, bratr její, „Sedláka kavalíra“ a sklidil potlesk, ač valně nehraje.

Snad bychom v nudě šestého dne plavby poslouchali i kolovrátek s populární Marjánkou nebo „Já mám trakař novej, vozím na něm volej!“

Taková nějaká jalová melodie dotírá se do mozku stále neodbytněji — po vydatném stolování sladká lenost zaplaví nudy — na palubě ve výklenku zádi je ticho — po chvíli se usvědčíte, že jste usnuli.

A spaní náleží na lodi u mnohého k nejpříjemnějšímu zaměstnání.

Vedle jídla ovšem.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Špíro chtěl o něm něco říci, ale neřekl, nebyv tázán, a jenom lhostejně za ním mávl rukou. Ukazoval Martinovi některé turecké a albánské domy, skryté svým průčelím většinou v uzavřených dvorcích a stinných zahradách. Někde smokvoň, někde gdoule nebo bujný keř granátového jablka dival se odtamtud přes zeď do ulic a uliček, a nad ním vznášela se tajemná mříže haremu, kterou by tuze rády byly pronikly literátovy zvědavé oči.

Potom Špíro přijal na se úřad hostitele a počastoval v jedné z malých kaváren Martina černou kávou.

„Chceš-li, můžeš si s kavárníkem pohovořit po česku,“ upozornil literáta a hned volal na mladého obsluhujícího muže: „Mitre, sokole, pojď sem, tento gospodin došel ze Zlaté Prahy, promluv s ním a svař nám dobrou kávu!“

Mladý muž vypravoval Martinovi, že se učil

v Praze řemeslu a když se jakž takž vyučil, vrátil se do Ulcině, praštil řemeslem a stal se kavárníkem. Ovšem bylo to mnohem pohodlnější než-li jest těžká práce. Na upozornění Špírovo trochu jako nerad doznal, že rodina jeho po řadu pokolení byla poturčena, on však se vrátil k víře křesťanské a změnil mohamedánské jméno. Mnoho však od něho literát nezískal, poněvadž kavárník nebyl pamětníkem nijakých důležitých událostí a dějů, narodil se teprve tehda, když Ulciň již byl připojen k Černé Hoře.

To lazebník Nuro, s kterým se potom potkali, věděl více. Vypravoval Martinovi, že rodina jeho od pradávna měla chvalnou pověst dovedných ranhojičů, a on že zdědil všechny lékařské dovednosti svých předků. At jen ho mladý gospodin poctí návštěvou, bude mu mnoho zajímavého vypravovati a ostříhá i oholí ho při tom.

Avšak Špíro hned potom Martina vážně poučoval, chce-li užíti Nurových služeb, aby neopominul vzíti si k němu s sebou svoje prostěradlo, svůj hřeben a svoje nůžky. Ne snad, že by Nuro nebyl dosti čist, ale jest nejedna prašivá hlava, která přichází k němu, aby ji zbavil špinavého rouna. Mezi ulciňskou mohamedánskou čeládkou jest prý až příliš mnoho všelijakých zastaralých chorob, jmenovitě kožních, a drobný hmyz vedle toho není nijakou vzácností.

Špíro ukazoval Martinovi právě zahradu a dům, kde se svým haremem ne dlouho před tím si hověl sesazený egyptský místokrál Ismajl paša, když se tu podle nich mihl malíř. Ač to nebylo v nijaké tlačenici, ani zvláštním shonu lidí, Tetiva minul je jako ve snách. Nesa v levici náčrtkovou knihu, v pravici držel snítku jakési květiny a pálil směrem, kde bylo nábřeží. Ani si jich nepovšiml.

„Hola, Zikmunde —, stůj, noho!“ volal na něho literát. „Kampak tak zostra, jakoby ti paty podpálil? Copak můžeš v Ulcini něco zameškat? Tady máme na všechno kdy, jen když přijdeme včas obědvat a večeřet.“

Malíř se zarazil, obrátil se, a na pobledlých jeho tvářích vyskočil nádech rozpačitého ruměnce. Usmál se pak, podal Martinovi i Špírovi ruku a pravil, že pospíchá domů si odpočinout.

„Pojď a loudej se s námi, tak si také odpočineš,“ vybízel ho literát, avšak Tetiva, jindy vždycky povolný a ochotný, nepřestával míti naspěch.

Vymlouval se, že musí napsati ještě několik pohlednic a dlouhé, stále a stále odkládané psaní.

„Necht si běží,“ shovívavě poznamenal Špíro, „pospíchá-li za děvojkou, bylo by škoda a hanba zmeškat.“

„A co ty, Špíro, jsi tak nespravedlivý,“ vytýkal žertovně literát, „slikar může za děvojkou, a já nic? Mne bys tak snadno nepustil ze svých spárů, viď? Za mnou bys hned běžel jako četník a chytal mne za kabát, hrozil a zaklínal, jakobych byl kdo ví jak nebezpečný člověk.“

Špíro se upřímně zasmál.

„Dobře jsi promluvil, člověče, boga mi!“ odpovídal vesele. „Tebe bych nepustil ke svobodné a tím méně ke vdané, ty máš takové šibalské oči a vlasy, tobě není co věřit. A mluvíš jako mladý čert, než by se člověk nadál, už bys ho táhl do pekla.

Polykarp Martin pevně stiskl Špírovi tuhou ruku.

„Děkuju ti, brate Špíro, za upřímnost! Vyčítáš mi moje poctivé oči a zlaté vlasy, to není hezké, ale já to přijímám bez odmluvy, protože mám o tobě lepší mínění než-li ty o mně. Vidíš, vidíš, ty ses bál přede mnou o paní Vernerovou, jakobych jí chtěl ublížit —.“

Špíro přijal na se opět vážné vzezření.

„Mlč, člověče, nezačínej zas o tom? Co už zas brebtáš? Tobě bych nevěřil, máš pravdu, vždyť ty sám dobře víš, jaký jseš, nevěřil, ne, boga mi — ale mám tě při tom přece rád, ďáble!“

„A slikarovi věříš?“

„Věřím — jak bych nevěřil? Je to takový vážný, opravdový člověk. Ten by se neodvážil jít za vdanou žínkou, kdyby věděl, že je sama. To je jiný člověk. Hledí na gospodju Mariji jako na madonu, on jakoby se k ní modlil, a ty jakobys ji jedl — jen si nemysli, mám sice staré oči, ale vidím dobře všechno!“

Hádali a přeli se o těch věcech, větu žertovně a větu do opravdy, a zapomněli při tom na malíře. Ten se srdcem čím dále bouřlivěji tlukoucím minul nábřeží s džamijí i domem Špírovým a uhnul stinnou cestou k Ratislavě.

Nad domem někdejšího ruského ministra residenta střetl se tváří v tvář s monsieurem Barbe-

tem. Tentokráte Francouz sestupoval od Ratislavy všecek zadumán, a malíř ho nemohl minouti bez pozdravu.

„Dobrý den!“ pravil tiše, a monsieur Barbet přece sebou trhl. Obličejem jeho mihl se známý jeho jízlivý úsměv, avšak rázem opět zmizel.

„Dobrý den!“ odvětil přívětivě a uhnul se malířovi.

Za minutu po té Zikmund Tetiva se srdcem ještě mocněji tlukoucím opřel se do přivřené ratislavské brány.

Nyní mu nadcházela chvíle, o které se domníval, že jest nejdůležitější, a že se v ní bude rozhodovati o jeho dalším životě. Nikdy nebyl tak úzkostlivě vzrušen jako dnes, v toto jarní slunné odpoledne, neboť nikdy se v něm nechvělo tak mocné očekávání, tak zoufalá nejistota.

V posledních dnech při pomyšlení na paní Vernerovou tápal jako ve mrákotách. Byly chvíle, kdy její důvěrnější slovíčko, její vlídný pohled a úsměv vrhal zářivé, nadějné paprsky do toho neurčitého šera, a hned po té opět se mu zdálo, že obzor jeho doufání se zatmívá.

Byl nervosní, rozechvělý i neklidný a tak dospíval k rozhodnutí, že se odhodlá kroku, před kterým ještě nedávno by se byl hrozil a kterého za nic na světě nebyl by se odvážil. Není možná déle se skrývati a přemáhati se, snad by pozbyl rozumu, zahynul by, kdyby ještě déle se dal trápiti tou nerozhodností.

Přistoupí k ní a řekne otevřeně, že ji miluje. Necht si mu odpoví jakkoli, musí míti jistotu. Řekne-li ano, bude svrchovaně blažen a šťasten. Řekne-li nikoli, bude to jeho krutý ortel, bude to něco jako odsouzení k smrti, avšak bude to určité a nikoli již tak hrozně trapné jako toto zmítání mezi nadějemi a osudným zklamáním.

Dnes se mu nahodila k jeho vyznání příhodná chvíle. Když po obědě se zvedali od stolu, prohodila paní Vernerová jen jako tichou, bezděčnou poznámku, že si zajde na Ratislavu. Nepovšiml si toho snad ani dobře její manžel, za to poznámka ona zazvonila v malířův sluch jako významné vyzvání. A kromě něho pochytil ji také na pohled nevšímavý monsieur Barbet.

Nyní tedy puzen svým odhodláním stanul na krásné Ratislavě a jako zločinec, dopouštějící se černého skutku, přivřel za sebou opět bránu.

Před ním stálo několik ojedinělých nepohnutých mimos a dále tichý jednopatrový dům s pozadím vonného loubí, prostírajícího se až nad srázný břeh mořský.

Zikmund Tetiva dal se hlavní cestou na pravo a vystupoval po nízkých několika stupních k nejvyššímu místu Ratislavy, kde jižní sosna rozkládala až při samé zemi husté, rozsochaté větve. Její dlouhé, hebké jehličí zahřívalo se a vonělo v odpoledním slunci.

Pojednou zvedl oči a uzřel, že paní Marie Vernerová vystoupila pět kroků před ním. Ztrnul jako zasažen bleskem, dech se v něm zatajil.

Také ona stanula, a obličej její, obyčejně mile a svěže růžový, pokryl se bledostí. I ve svém ohromném rozčilení malíř poznal, jak mocně na ni toto setkání působilo.

Minutu stáli proti sobě beze slova, jakoby sbírali síly k tomu, co tak neodvratně se přibližovalo. Oči jejich se setkaly, a jakoby si navzájem z nich čtly své myšlenky.

Pak Zikmund Tetiva s obnaženou hlavou se vzchopil a učinil k paní Vernerové dva, tři kroky. Rty jeho již se pohnuly, než v tom černé zraky její zaleskly se prosebně, všecka bytost její se pohnula úzkostí.

„Ach, ne, pane Tetivo,“ prolétlo chvatně jejími rty, „nemluvte, prosím vás, nevyslovujte toho!“

Zarazil se a sevřel rty, aby zadržel již již se ozývající první slovo.

Jeho mírnost, jeho trpné vzezření a zvláště jeho krotký, měkký pohled ji přesvědčil, že mladý malíř oddaně učiní vše, cokoli řekne. A již uklidněněji řekla:

„Vím, co jste mi chtěl pověděti, ale není možná, bylo by to všechno marno.“

„Jak, milostivá paní — vy jste uhodla?“

„Neuhodla, ale byla jsem upozorněna. Hleďte, jak je to strašné! Teď tu byl monsieur Barbet a určitě jako nezvratnou, nezměnitelnou pravdu mi řekl: Nyní přijde sem pan Tetiva, vrhne se před vámi na kolena a vyzná vám lásku!“

Zikmund Tetiva vytřeštil po těch slovech na paní Vernerovou poplašené oči. Nevěděl, co má učiniti a co říci, posléze však vydechl sotva slyšitelná slova:

„A vy jste řekla?“

„Že lže — že toho neučiníte!“

„Tedy jste nevěřila?“

„Věřila, věděla jsem pak tak určitě jako on, že přijdete. Poznal, že se nemýlil, vždyt jste se tu přece potkali, ale klamal se, musil se klamat, domníval-li se, že je to milostné dostaveníčko. Nemluvte mi nic o lásce, pane Tetivo, prosím vás snažně za to! Nemohla bych poslechnouti ani jediného slova. Uvažte, že jsem vdána, že jsem spokojena, ba šťastna, že mám dobrého muže, a že tedy není možná, abych se jenom jediným slovem, jenom jedinou myšlenkou prohřešila. Vratte se k své krásné, vděčné práci a k svým upřímným přátelům, kteří si vás tak váží a mají vás tak rádi —.“

„A co vy si o mně pomyslíte?“ bolestně zakvílel malíř.

Byla na rozpacích, co má odpověděti.

„Budete mnou opovrhovati, budete se v duchu smáti mé slabosti,“ zkormouceně pokračoval, když mlčela. „Bože, Bože, čím jen teď já budu ve vašich krásných očích! Ale dobře, díky vám za to, že jste mi to hned tak otevřeně řekla! Kdybych byl skutečně před vámi se vrhnul na kolena a vyznal se vám ze své lásky, bylo by mé pokořující odmítnutí tím trapnější.“

Líce paní Vernerové nabývaly své růžovosti. Již úplně ovládla svoje veliké vzrušení a byla schopna uvažovati a rozhodovati.

Přistoupila k malířovi a s natrpklým úsměvem mu podávala ruku.

„Čím byste byl dále v mých očích, než dobrým přítelem mým a mého muže? Nemluvte o pokoření, nemluvte vůbec o tom. Mysleme si, že jest všechno na vždy smazáno s naší paměti.“

„A s mého srdce!“ zavzdychl.

„Tedy třebas i s vašeho srdce. Slibte mi to jako přítel příteli. A smažte to skutečně, pane Tetivo, prosím vás za to, nejen v přetvářkách, ale opravdu, opravdu —.“

Teprve nyní vzal do své pravice podávanou ruku.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

EDUARD VOJAN.

(NA PRAHU DRUHÉ PĚTADVACÍTKY.)

Když jsem referoval do „Hlasu Národa“ o slavnostním večeru Vojanově, vynechal jsem z jeho proslovu jedno slovíčko. Nepatrné, ale mnoho vážící. Vojan nebyl tak naprosto klidný a vyrovnaný, jak vypadal. Je duševně i fysicky silákem a dovedl se v nejpohnutější okamžik svého života pevně, tvrdě ovládati. Zdálo se, když Vojan jako Othello vystoupil a když promluvil, jakoby se pranic nedělo, jakoby se pranic nechystalo. A víme, jak to za kulisami v takových chvílích vypadá. Pánové v černých oblecích čekají na vhodnou chvíli, jsou tu členové opery, příslušníci sboru i baletu, jsou tu dámy i pánové z činohry, kteří přišli za určitým cílem. Všechno je rozrušeno a rozechvěno významem večera. Vojan už je dávno ve své garderobě a klidně se strojí, klidně hovoří se svými kolegy. Sám je zdánlivě klidem, ač vlny rozruchu ze všech stran, na každém kroku na něho dorážejí. Bylo toho rozechvění víc než jindy bývá. Nebývala taková slavnost v Národním divadle vzácností. Byl čas, kdy bylo těch jubileí skoro do omrzení. Dlouho tu nikdo nebyl, kdo by měl na oslavu nárok. Až došlo také na Vojana. V hledišti skoro zarazilo, že Vojan přišel a že hraje s takovou nonchalancí. To ovšem jsme přehlédli, že Vojan tímto svým sebeovládáním obecenstvo respektuje, že ho touto svou silou nejvíce uctil. Ale došlo na moment, kdy Vojan byl vyšinut ze své rovnováhy. Stál jako junák s obnaženou hlavou, když na něho padá vlahý májový deštík. Potlesk nebyl z počátku nijak prudký. Ale netrvalo dlouho a májový deštík se změnil v srpnový lijavec. Rád bych věděl, co se v tu chvíli odehrávalo v duši Vojanově, když tuto bouři hle-

diště poslouchal. Všechna kukátka byla na něho namířena. Jeho oči v tu chvíli planuly jako výhně. Vojan jistě v tu chvíli rekapituloval bleskovou rychlostí svou uměleckou minulost. Nastal okamžik, kdy myslel, že v Národním divadle hraje naposledy. Chodil po Praze jako odsouzenec, o němž se vědělo a říkalo, že čeká jenom na svůj ortel. Sedával v kavárně „Slavii", díval se na divadlo a uvažoval, kam se obrátí. „Damoklův meč visel nad mou hlavou tak nizounko", vypravoval Vojan po svém slavném úspěchu ve „Staviteli Solnessovi" v Mladé Boleslavi, kterého hrál docela jinak, kterého hrál tenkráte s nevylíčitelným, strhujícím zanícením, „že jsem špičku jeho cítil, když jsem si v zamyšlení hrábl do vlasů." Neslyšel jsem nikdy Vojana vypravovat o těchto věcech a myslím, že bude málo těch, jimž si na tyto trapné okamžiky požalova!. Ale v Mladé Boleslavi, kde sedělo s ním několik nejvěrnějších přátel a nadšených ctitelů, se Vojan rozehřál, vzpomínal na dobu, kdy zde hrával, a jindy tak uzavřený a na slovo skoupý Vojan zahrál na nejintimnější struny svého nitra. Stalo se tenkrát něco skutečně pamětihodného. Za Vojanem přiběhl divadelní sluha Špaček a dával mu velikou roli — že ji má večer hrát. Vojan po jakémsi zdráhání dal se přemluviti — byl to Adolf Pštross, jenž promluvil tenkráte slovo včas — roli honem nastudoval, a večer měl pronikavý úspěch, jenž rozhodl o celé jeho budoucnosti. Výpověď byla prý už napsána — ale Vojan jí do rukou nedostal. Ředitel Fr. A. Šubert a dramaturg Ladislav Stroupežnický přišli tenkrát za Vojanem do garderoby, stiskli mu ruku a dali mu novou, velkou roli — na druhý den.

Vzpomenul-li Vojan na toto pohnuté intermezzo, není věru divu, že vzpomínka jím zalomcovala, že porušila jeho rovnováhu. Najednou se Vojan ze železné svojí pósy pohnul a postoupil na krok ku předu. A burácející potlesk ustal, jakoby tajemná brzda se utáhla.

Vojan pronesl několik slov, v nichž vzpomenul Jindřicha Mošny, jak v rozjaření prohlašoval, že chce, že bude hrát v Národním Divadle do roztrhání. A tu uklouzlo Vojanovi slovo, jehož jsem nezaznamenal a jehož jsem, pokud jsem ostatní referáty četl, nikde nepostřehl. „Ubohý Mošna slovu svému také dostál" — pokračoval Vojan — ale v zápětí na to se vzpamatoval. Nerozváděl svého výroku. Všichni jsme dobře cítili, co řekl a co znamenal tento výrok. Je pravda, že Jindřich Mošna neměl tak do krajnosti plniti svůj slib, jistě všem drahý a sympatický. Umělec má voliti pravou chvíli, kdy má odejíti.

Vojan také sliboval, že chce a že bude dál hráti v Národním Divadle — ale s podmínkou, plně odpovídající jeho uměleckému svědomí. Pokud zdraví, pokud schopnosti dovolí! Když bylo po slavnosti, když bylo po scéně, jež Vojanovi podala takovou přemíru důkazů, jak je ctěn, jak je obdivován a jak je milován i jako umělec i jako člověk, pospíchal jsem do redakce, abych zaznamenal na čestném místě listu, jaký krásný, jaký nezapomenutelný večer jsme právě zažili.

Zaskočil jsem k Vojanovi.

Bylo mi řečeno, že je ve své šatně a že se převléká. Nedalo mi to, abych mu aspoň ruku nestiskl. Stál ve své šatně a díval se na stříbrnou vavřínovou ratolest, kterou mu věnovala sl. Liběna Ostrčilova, toho večera Desdemona Othellova. Byl jsem opravdu překvapen klidem Vojanovým. Stál přede mnou jiný člověk — umělec v masce, v barvě Othella. Měl na sobě ještě rudý háv — z Vojana jenom ty oči byly bez masky. A v těch očích bylo něco docela jiného, než co jsme z nich viděli kukátkem. Zračilo se v nich velké, hluboké, mužné pohnutí. Byly jiné, než jindy, barva obličeje zvedala jejich lesk i jejich výraz daleko intensivněji, — ale to čisté, to krásné i to lidské v nich ovšem zůstalo. Toho večera jenom těma rozrušenýma, hluboce pohnutýma očima prozrazoval Vojan, čeho se dožil, a co si perně, co si krvavě za svého života vybojoval.

Paní Marie Hübnerová vracela se právě od něho a měla plné oči slzí. Rozuměl jsem dobře jejímu pohnutí. Však ona sama nejlíp ví, co znamená taková cesta trním za úspěchy, za konečným, skvělým vítězstvím.

Mám krásné, mám nezapomenutelné vzpomínky na Vojana z dob, kdy ještě ani u Národního divadla nebyl. Už tomu je také čtvrt století, co

jsme docházívali do Zlaté studně a k Ludvíku Wurzlovi do atelieru, když svého svatého Šebastiána tvořil. S Jakubem Arbesem, Mikulášem Alšem, s nebožtíkem Josefem Václavem Fričem často a často jsme se toulávali po Hradčanech.

Vojan byl milá kem všech nás — ale zvláštní lásce těšil se u „starého pána". Jakoby to dnes bylo, vidím ho, jak si monokl nasadil, svoje krásné, havraní vlasy si po svém zvyku prohrábl, a apodikticky, jakoby prorocky mluvil, řekl: „Vojane — vaše doba přijde a přijíti musí. Kdybyste u toho divadla měl jenom statirovat — vytrvejte tam. Ruku vám na to mohu dát, že bude z vás jednou první, největší český aktér!"

Starý pán měl u nás velkou, svatou víru. My ho zbožňovali v dobách, kdy se na něho leckdo díval úkosem. Ani pověděti nedovedu, jak mne zahřála vzpomínka Josefa Kuffnera, jenž po létech znovu zahloubal se do jeho Pamětí a užasl, co v nich našel.

Vojan se tenkráte jenom pousmál. Věřil, nevěřil v proroctví — kdož ví? Věřil-li, všechna čest jeho sebedůvěře. V těch dobách, ve kterých se toto odehrálo, prozrazovala by tato víra velikou duševní sílu. Ale jistě ho povzbudila, jistě ho podepřela, třeba ta berlička v tu chvíli byla zdánlivě na několika místech nalomená. Stalo se to u známého stolu svatotomášského. Seděl tam toho večera Luděk Marold, Bohdan Kaminský, Viktor Oliva, Rudolf Innemann — a naproti u stolu, sám a sám, vzácný host Ladislav Stroupežnický. Seděl tam také Benjamín naší společnosti, autor „Padajících hvězd", Jaroslav Kvapil. Divné, přepodivné osudy! Za pětadvacet roků Jaroslav Kvapil aranžuje večer na oslavu pětadvacetilelé činnosti Vojanovy u Národního divadla.

Rozhovořil jsem se o těchto dobách s Mikolášem Alšem. Divná věc, povídá — krejcaru člověk v kapse neměl, ale bylo nám líp všem. Chodili jsme do Zlaté Studně, a stačil nám pohled na Prahu, na Hradčany, hvězdy nad hlavou. Dnes se nedáme dohromady, kdybychom si třeba řekli, že tam zasedneme k šampaňskému. Šli jsme tam za pivem jako vodička lehounkým — a za tím šampaňským bychom tam nešli. Všechno je pryč — chudoba, bída to bývala k nevylíčení, ale vzpomínky jsou krásné, jsou nádherné, jsou bohaté, zlaté. Ale to je také bohatství — a jaké! Nedal bych je za poklady světa."

Je mnohem víc nebožtíků než pamětníků těch dob. Nikomu dnes nepřipomínám těch krásných našich líbánek s literaturou a uměním. Jenom Vojanovi jsem chtěl připomenout i tu bídu i tu nádheru dávné zapomínané minulosti. Vím, že rád na ni vzpomíná. Kdybyste ho viděli, kdybyste ho slyšeli, jak zahoří, jak rozkvete jeho duše, když do zažloutlého herbáře vzpomínek zahrábne! A je zajímavo, že zrovna tak jako Mikoláš Aleš i Eduard Vojan s tím svým semínkem na skálu přišel a že oba podobné osudy měli — skála, kámen pod nimi musel zvětrat, aby měli živnou půdu pro klíčení, vzrůst i rozvoj svého nadání.

JUDr. R. J. KRONBAUER.

* * *

TYLŮV STRAKONICKÝ DUDÁK je v dnešní své způsobě znamenitou a vydatnou atrakcí Národního Divadla. Několik měsíců to trvalo, než došlo k této premiéře, ale tentokráte nemožno říci, že by hora porodila myš. Jaroslav Kvapil upravil text, a dlužno doznati, že pro účel, jenž dirigoval jeho kombinaci a péro, volil změny neobyčejně působivé a šťastné. Pravda, celý ráz národní báchorky Tylovy nekryje se vždy a všude s touto rozmařilou nádherou. Dudák leta letoucí vyhrával to právě touto svou primitivní, srdečnou, pravou českou bodrostí. Leta letoucí hrával se Dudák v herecké tradici Tylově. Z posledních Mohykánů, všeobecně známých, jsou to Eduard Vojan a Pravoslav Rada, kteří ještě hrávali v báchorce, která mívala tu nejchudší výpravu. Oba tvrdí, že pro představitele hlavních rolí bývali u venkovských společností výborní interpreti. Národní Divadlo bylo ovšem v tomto směru nejšťastnější. Nikdo neubrání se teskné vzpomínce, připamatuje-li si, řekněme, jenom výkony Frankovského, Mošny a Šamberka.

Je jasno, proč Národní Divadlo vybralo právě Dudáka pro svůj experiment. Pro letní měsíce je třeba jako soli nějakého magnetu. Boj se sluncem, boj s přírodou je pro divadlo nejúpornější a nejdražší zápas. Národní Divadlo nechtělo sáhnouti k cizí věci a chtělo-li na něco věnovati tisíce a tisíce, je jistě správno a rozumno, že volba padla na český kus, na báchorku, pro pokus takový jako stvořenou. Celá kohorta osvědčených spolupracovníků vrhla se s nadšením do díla a vykonala čin skutečně obdivuhodný. Jaroslav Kvapil přibral si na pomoc pana Weniga, jenž má ve své tvorbě malý čarodějny proutek. Je to nejvlastnější doména Wenigova toto pohádkářství. Karel Kovařovic komponoval pro novou

atrakci hudbu. Poznali jsme ovšem, že tu mistr doluje i ze šachet, ovšem svých, dávno opuštěných i zasypaných — ale, jak tu vidno, návrat k těmto zlatodolům i v musice se vyplácí. Zejména lyrické partie se Kovařovicovi znamenitě podařily. Svou osvědčenou zdatnost plně tentokráte a ve větším slohu poprvé, co je zase u Národního divadla, osvědčil choreograf p. August in Berger. Tance před princeznou jsou originální, mají myšlenku i půvab. Výprava je tak skvělá, že vyvolala všeobecně pšekvapení. Něčeho takového v Národním Divadle ještě nebylo! A viděli jsme tu přece mistrovské kousky tohoto líbivého a vítaného umění.

Je zvláštní, že Národní Divadlo nemá se svými atrakcemi toho pravého štěstí. Kdyby kdekoliv jinde v Praze — a nemusilo by to být zrovna v divadle — přišel někdo s takovou podivanou, nikdo by si ji nedal ujíti. Ve „Strakonickém Dudáku" jsou obrazy přímo velkolepé. Sama královská síň by měla rozhodnouti o celém úspěchu finančním. Tak se mizdá, že se ne dost důrazně na takové momenty upozorňuje. Stalo se mi, že se mně na venku kdosi ptal, je-li pravda, že ten Dudák je vypraven tak skvěle, že by to stálo za výpravu do Prahy. Tato otázka mne překvapila hlavně z toho důvodu, poněvadž vím, že tazatel zajíždí do Prahy na věci, které nesnesou s Dudákem vůbec žádného srovnání. Mám dojem, jakoby ani divadelní bulletiny ani referáty o novince nekonaly pravé svoje poslání!

—r.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Ant. Ohorna 4aktová veselohra „Samson v zajetí" má za základ příběh malíře, jenž z lásky k milence má se vzdáti svého umění a státi se obchodníkem, že si to přeje příští tchán jeho, praktický obchodník, jenž nemá pro umělce takové jiného označení než „mazalové". Jako Samson ostříhán zradou milenky, tak i malíř dává se ostříhati, ježto jeho dlouhé vlasy nejsou pro korrektního obchodníka případny. Tertium comparationis nevězí ovšem v těchto ostříhaných vlasech, to je jen zevní symbol, nýbrž ve faktu, že láska a manželství často hrozí podlomiti všechnu tvůrčí sílu a dílo nadaného umělce. Na štěstí se to nepodaří — z malíře Kanzlera (p. Pražský) nestane se sňatkem s Klotildou, dcerou velkoobchodníka Hellberga (p. Hlavatý) obchodník, nýbrž potají maluje v atelieru svého přítele Waldingera dobrý obraz a když se proň rozešel se svým tchánem, vrátí se do svého atelieru a vytvoří tu znamenitý obraz „Samson a Dalila", jenž vzbudí pozornost samého Veličenstva, čímž stává se slavným. Ale už došlo k rozchodu, když malíř nechtěje dále snášeti útisk tchánův, opustí jeho rodinu; ženu jeho však přinutí otec její zůstati doma (která žena, muže milující, by nenásledovala v takovém rozporu chotě?). Děj však končí se smírně, když přítel Kanzlerův Merten (p. Jiříkovský) přesvědčí tchána, že musí se smířiti se zetěm a sám jej poprositi k návratu, což značí ovšem: vzdát se nesmyslné své podmínky, by se zeť odřekl malířství. K ději připjat je příběh podružný: klíčící láska sestry Klotildiny, bujného a milého poupěte, Erny (sl. Baldová), k příteli Kanzlerovu Waldingerovi (p. Tesař), jež nemá z počátku velkých vyhlídek, ježto starý obchodník nechce za zetě druhého zase malíře. Konečně však skvělý životní úspěch Kanzlerův tak přesvědčí starého Hellberga, že i v tom povolí, zvláště když se ukáže, že ženich jím pro Ernu chystaný octl se úpadkem otcova velkoobchodu na mizině.

Tak vážný problém (rozpor mezi láskou k ženě a láskou k umění), který byl již tolikráte a šťastněji luštěn dramaticky (oč vážněji řeší jej Mrštík ve své „Anežce"), nemohl ovšem, když šlo o veselohru, býti jedině správnou rovnicí tragedie odhadnut.

Přes to bude míti divák některé námitky. Hra má povážlivé délky, na př. bohémská večeře u Kanzlera přetéká planým žvaněním, kritik dr. Fips p. Faltyse mluví jako student, ne jako čelný a uznávaný kritik, herec Stürmer je hrozně protivný deklamátor, i jeho osudná třináctka nepřesvědčivá, a nejlepší figurka z této družiny, malíř Kranz (p. Zakopal), jehožto umění nikdo nechápe, je dramaticky figurka otřelá, kterou jen osoba p. Zakopalova dodala ze svého trochu svérázné charakteristiky, stejně jako Kanzlerovo faktotum Krehahn, jenž mluvě o úspěších svého pána, vyjadřuje se vždy první osobou množného čísla (jak starý to vtip!); také ten jen p. Charvátem udržen na výši zájmu diváctva. A když už mluvíme o ceně představitelů pro hodnotu kusu, nelze neuznati, že sl. Baldová vypravila své kotě, ač ne ještě veskrze jednotně a ryze, několika přilehavými rysy pohybovými i tonovými (na př. ono žabkovité pozvedání jedné nožky vzad ve chvílích rozmaru atd.). P. Hlavatý byl dobrý protiva tchán, jeho sestra Tilda slečny Kratinové, tak rázovité v podobných figurách, jež bude v souboru vinohradského divadla pohřešována, až jej opustí, měla tentokráte rysy dobrácké při vší špičatosti staropanenské tety. Tajný komerční rada Merten p. Jiříkovského byl pln vážné ušlechtilosti a sympatické přesvědčivosti. Škoda, že geniálním chlapíkům pana Pražského schází pořád ještě cosi do přesvědčivosti. Úsečný účetní velkoobchodu p. Hellbergova p. Zatírandy, jenž stále sedí na Kanzlerovi, aby se mu pomstil za karikování, byl trochu hřmotný. Režii měl p. Dobrovolný. Souhra byla hbitá, výprava jak této scény tak interieurů bohatého Hellberga přilehavá. Dr. P.

VYZNAVAČI SLUNCE. Pod tímto názvem jsem napsal a nejprve v „Lumíru" r. 1901. uveřejnil delší povídku. Tuto povídku s dvěma jinými jsem vydal v r. 1905 v knihovně „Libuše" v knize se stejným názvem: „Vyznavači slunce a jiné povídky". — Nyní Quido Maria Vyskočil dle oznámení v „Nár. Listech" ze dne 31. května t. r. dal své nové knize také název „Vyznavači slunce". Uvádím tento fakt veřejnosti na vědomí. —

V Praze, dne 3. června 1913. F. S. Holeček.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 6. června 1913. ČÍSLO 37.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

K NOVÉMU ŽIVOTU.

Opouštěl vojín polní lazaret,
by na bojiště odebral se zpět;
byl celkem zdráv, jen v líci trochu bled.

Kdys koule jemu vjela do těla,
pak horečka jím prudká prochvěla,
měl za to, že je ztracen docela.

Dnes na prahu když v záři slunce stál,
svým celým tělem teplo v sebe ssál,
a jak by sníh mu v hloubi nitra tál.

Tu pološeptem zachvěl se mu hlas:
„Mé staré rány zahojil mně čas,
jsem k novým ranám v žití hotov zas.“

PO BITVĚ.

(CHLUM 1866.)

Shaslo slunce, světlo dne se kalí,
výše Chlumu do mlhy se halí.

Stichla bitva, která za dne hřměla,
schladly pušky, umlknula děla,
pole, úvoz lidská plní těla.

Vedle sebe leží zmírajíce
Soudruzi tři, bledé jsou jich líce;

ohledačů pochodně když vzplály,
naposled jim tváře zčervenaly.

Tu z nich prvý hlavu pozved výše,
o ruku ji opřev pravil tiše:

„Moje matka skon můj v dálce tuší,
teď se právě modlí za mou duši;

vidím, jak má ruce spjaty v klínu,
slzy roní po ztraceném synu.“

Na to druhý vzbuzen ohňů jasem
zved se, pravil ochraptělým hlasem:

„Vidím ženu, kolem ní tři děti,
z prsou těžkých povzdech k nebi letí,
za tatínka Pána Boha prosí, —
však už hnedle smrt ho šklebná skosí.“

Hlava klesla, smrtným chroptem stěná,
v tom se třetí zved až na kolena.

Pochodní mu svítí oko mroucí,
mluví z něho zanícení vroucí:

„Vidím Krista Pána v nebes slávě, —
teď se ke mně sklání usměvavě:

Nebes beránek vám žehná tichý,
za cizí jste krváceli hříchy,

cizích vin jste se mnou nesli jarmo,
za mnohé krev prolili jste darmo,

za ně zápasíce s pekla saní —
pojďte mého Otce požehnaní!“

Polem mrtvých jeho slova zněla,
sklesnul k druhům, duše létla z těla.

Shasly ohně, setmělo se v kraji,
mrtvoly jen pole pokrývají.

JOSEF VINAŘ.

VISARION A BRANKO.

NAPSALA K. SEMERÁDOVÁ.

Na terasu hotelu, jež vkloubena byla v skalinu přímo nad mořem, vešla dáma.

Nebyla z nejmladších, ale vkusný bílý šat slušel rozmile drobné její postavě a propůjčoval jí nádech mládí.

Zruměnného obličeje vyzíralo dvé jiskrných černých očí a kol rtů pohrával jí šelmovský úsměv, který svědčil, že učitelka, sl. Pražská, je povahy veselé, která nikoho nezarmoutí.

Učitelka pružně přešla terasu a usedla u zábradlí v červené proutěné křeslo.

Srpnový den rozhoříval se k poledni. Lehýnký vánek zdouval bílou plachtu, jež nad terasou napiata chránila ji před útočnými paprsky jižního slunce.

Slečna Pražská odložila svůj bílý klobouk a chvíli listovala v knize, kterou si přinesla.

Ale po chvíli zavřela zlehka knihu a odložila ji na kamennou lávku u zábradlí.

Podepřela hlavu obtíženou pletencem černých vlasů o opěradlo křesla a snivě zahleděla se na moře, jehož modř rozkládala se vlnivě v šíř i dál. Zvlněná hladina oživena byla několika loďkami a v dálce, skoro na kraji obzoru, houpala se plachetka, jejíž bílé plachty zdály se být tak malými jen jako bílá rozpiatá křídla racka.

Vůkol bylo ticho, jen vlny měkce šuměly a v sluch zněl pleskot jich při nárazu na skaliny.

Na pobřeží dole mihaly se postavy lázeňských hostí. Světlé úbory mužů a žen prokmitaly v zeleni stromoví a odpovídaly nádherné barvě moře a opálovému jeho lesku.

Jak krásný obraz, plný života, rozvíjel se tam dole!

Jako figurky na šachovnici rozestavené pohybovaly se na pobřeží postavy známé.

Tam starý major opíraje se o hůlku hleděl zachovati vojenské držení těla a salutoval staré baronce, jež jako „Piková dáma“ v závojích zahalena ploužila se po břehu.

Tu a tam hlouček dam živě se bavil.

Učitelka pozorovala se zájmem jich gesta a domýšlela se, o čem asi hovoří.

Koupání, strava, výlety, to byly denní předměty jich rozhovorů.

Od bílých skalin pobřežních nesl se vzduchem výskot a skřek; děti tam skotačily na skalinách, s nižších balvanů skákaly do moře ječíce a hlučíce.

Sl. Pražská s úsměvem sledovala jich počínání. Bylo jí v té chvíli milo, že vzdálena je lázeňského šumu, že může vše pozorovati z dáli.

I lidé společenští dovedou zatoužiti někdy po chvíli samoty.

Ale nebylo jí přáno těšiti se dlouho samotě. Na terase zacupaly drobné kroky a příjemný hlásek dívčí pronesl pozdrav.

Učitelka ohlédla se a vlídně kynula dívce osmileté, jež se rychle přiblížila.

„Smím?“ zeptala se dívka, „nečtete již?“ dodala, ukazujíc na odloženou knihu.

„Nečtu, jen si, Zlatico, sedněte!“ odpověděla učitelka.

Zlatica usedla naproti na kamennou lávku a drobná její ústka rozpovídala se o tom, co dopoledne vykonala.

Pojednou se její živé černé oči rozhořely a vzkřikla vesele: „Náš Branko již je tady také!“

Příchozí, as patnáctiletý statný hoch, pozdraviv učitelku, pravil: „Zlata ví, slečno, že v tu dobu zde býváte. Nemůžeme ji doma udržeti, touží jen k vám.“

„Však ty také, věřte mi, slečno!“ odbyla hocha maličká.

Branko se zarděl, usedl a za chvíli bavil všechny vyprávěním, jak před chvílí lovil mořské ježky.

Branko a jeho sestra byli tu v lázních se svou matkou, krásnou Chorvatkou, která provázena byla svým otcem, boháčem záhřebským.

Chot její, professor, dlel kdesi na studijní cestě a za jeho nepřítomnosti starý Chorvat pečoval o rodinu se starostlivostí až dojemnou.

Branko byl dědovým miláčkem. Byl mu podoben i povahou.

Oči dědovy vždy s potěšením spočinuly na statné, pružné hochově postavě. Snad viděl v něm děd obraz svého vlastního mládí, jenže šťastnější, a to

vlivem šťastnějšího prostředí, v němž vnuk vyrůstal. Dědovy začátky byly těžké; starý Chorvat rval se s životem, než domohl se jmění. Ale štěstí mu přálo, vyšinul se, stal se boháčem.

Rád pochlubil se svým přičiněním, nestyděl se za svou prostou minulost.

Branko ctil svého děda a poslechl ho na slovo, ač někdy mu to připadalo za těžko. Jako právě dnes.

Stěžoval si učitelce, kolik byl by u skalin vylovil ježků, ale dědoušek nedovolil, aby se Branko potápěl.

Hoch měl po radosti, byl proto v špatné míře.

„Ach, ten tu k mému potěšení ještě scházel!“ zasykl pojednou Branko.

„Kdo?“ ptala se učitelka.

„Visarion jde k nám se svou matkou,“ odtušil hoch.

„Proč jste k němu nevlídný?“ kárala ho učitelka.

Branko svraštil čelo a vybuchl: „Je Srb!“

Řekl to tak tvrdě, že učitelka rázem vystihla, jaká propast rozvírá se mezi oběma hochy a bylo jí pojednou jasno, proč Brankova matka, Chorvatka, paní jemných způsobů, chová se tak odměřeně k Srbce z Bělehradu, která tu dlela na zotavené se svým synem Visarionem.

Než mohla učitelka Brankovi odpověděti, oslovila jí Visarionova matka, stěžujíc si na velkou zemdlenost.

Promluvila několik slov; ale únavou přemožena dovlékla se k opodál stojícímu křeslu a nestarala se víc o společnost, jež se zatím scházela na terase.

Visarion zůstal u učitelky a vyňal z kapsy pěknou lasturu. Podal ji sl. Pražské. „Pro vás jsem ji našel,“ prohlásil slavnostně.

Učitelka poděkovala. „Slyšte, po kom máte jméno Visarion?“ ptala se.

Visarion, hoch as třináctiletý, urostlý jako jedle, vztyčil se, zaujal vojenský postoj a zvolal: „Visarion? To byl ruský generál. Byl náš vzdálený příbuzný. Jsem také Visarion, budu také generálem!“

„Ale ne ruským, jen srbským,“ prohodil Branko uštěpačně a kol úst mihl se mu posměšek.

Visarion zrudl. Urážka Brankova vehnala mu všechnu krev do tváře. Zraky jeho zlobně zaplály. Přikročil až k Brankovi.

„Kramářem nebudu!“ vmetl Brankovi do očí, až tento se všecek zapálil, vzpomínaje počátků závodů dědových.

„Důstojníkův syn bude zas jen vojínem. Ano, generálem budu, srbským generálem!“ zvolal povýšeným hlasem.

„Který první dá se na útěk před Bulhary,“ vyhrkl Branko a tvářil se hrozivě.

Visarion byl rozlícen. Sl. Pražská ho chlácholila. Nedbal toho. Skrčil se, jako by se chtěl vrhnouti na svého protivníka.

V tom vešel na terasu Brankův děd, před nímž Visarion měl respekt.

Jak hoch zahlédl starého Chorvata, vzpřímil se, ale zlobný výraz jeho tváře se nezměnil.

Přiklonil se k Brankovi, zabodl svůj zrak do jeho tváře a pravil: „Kdyby tu nebyl tvůj děd, ukázal bych ti srbskou statečnost. Ale ti Bulhaři přijdou ti draho, to ti neodpustím, pamatuj si!“

V hotelu zvonili, společnost usedla k obědu. Oba sousedé učitelčiny — Visarion i Branko tvářili se kysele a po obědě hned vytratili se s terasy.

Sl. Pražská k večeru, když žár sluneční poulevil, vyšla si na procházku k moři, které se slabě dmulo.

Větérek sotva pohnul listím mandloní a fikovníků, vzduch nasycen byl dechem myrt a vavřínů a sladká vůně zrajících moruší chvěla se vzduchem.

Učitelka vykročila rázně, minula zahrady kamennými hrázemi chráněné i poslední bílý domek, ztajený v zeleni stromoví a šla dál po pustém břehu až k zříceninám hradu, hrstce zčernalých zdí.

Usedla na kameni a zahleděla se v modravu hladinu mořskou, jež rozkládala se tu v šíř i v dál.

Báj lidu opřádá zčernalé to zdivo mnohými pověstmi. Jedni praví, že tu byla tvrz jako pomořská stráž, jiní, že to bylo tvrdé sídlo piratů.

„Co se asi vše ve zdech těch tajilo, čeho byly svědkem a jevištěm? Kdo to dnes ví!“ řekla učitelka k sobě a pohlédla na zčernalou zeď, jež trčela jak hradba proti moři.

Opodál v nízké, šedavé trávě kmitla se pojednou velká zelenavěhnědá ještěrka a skryla se v kupě kamenů, jež spadaly se staré zdi.

A bylo ticho zas, ani stéblo trávy se již nehnulo, jen moře šplounalo.

Učitelka po chvíli povstala a branou, z níž zůstaly trčet jen dva pilíře, vešla do bývalého nádvoří.

Překvapena se zastavila. Na písčité půdě, kryté tu a tam sporými chomáčky trávy, stáli proti sobě dva zápasníci — Branko a Visarion.

Osmahlé, nahé jich paže prudce se míhaly, napínaly, vymrštovaly.

Branko stál vzpřímen, jak do země vklouben, očekávaje útok a paže jeho se téměř chvěly nedočkavostí, jen aby již protivníka uchopily.

V tom Visarion chýle hlavu ku předu, jako by jí bíti chtěl v hruď Brankovu, prudce vyrazil.

Ale již chopil se ho Branko a odhodil ho.

Visarion vzkřikl, uchopil kapesník a přidržel jej ke rtu. Po chvíli jej odhodil a učitelka zřela, že kapesník je zkrvaven. Visarion poraněn byl na rtu.

Pospíšila k zápasícím hochům volajíc: „Branku, mějte rozum! Visarione, vzpomeňte na matku svou!“

Branko vzhlédl k volající a chvíli nestřehl svého odpůrce.

Toho použil Visarion. Mžik — a znovu vyrazil a vrazil do Branka takou prudkostí, až tento zakolísal.

Protáhl pružně tělo chtěje udržeti rovnováhu, ale marně. Poklesl na koleno.

Visarion vítězně vzkřikl a skokem byl u Branka, hledě tisknouti ho k zemi.

Ale Branko vymrštil se jako prut a chystal se k odvetě.

Učitelka doběhla zápasících.

„Ustaňte! Nechte zápasu, sice povím vše dědečkovi!“ zvolala přísně.

To pomohlo, ihned bylo po boji.

Jako když se bouře přežene a jen v dálce hřímá, tak pobručoval Branko: „Kdybyste nebyla na mne vzkřikla, nebylo by se Visarionu nikdy podařilo podrazit mi nohu!“

„Však jsem tě srazil k zemi, klečel jsi přede mnou!“ vzpínal se Visarion.

„Však kdyby nebyla přišla tuto slečna, zápasil bych dál, až bych zvítězil. Na chorvatské půdě nestrpěl bych porážky,“ prohlásil Branko slavnostně a ukazuje na Visariona, který ošetřoval svůj rozbitý a krvácející ret, dodal: „Však jsi poznal mou pádnou pěst!“

„Ale nepadl jsem před tebou na kolena. Dostal jsi za své Bulhary a poznal jsi jak náleží Srba!“ zvolal Visarion.

Učitelka použila veškeré své výmluvnosti, aby přesvědčila oba hochy, že spor jejich je čestně vyrovnán.

„Visarion je zraněn, Branko poklesl k zemi, tot konec souboje!“ prohlásila slavnostně a přiměla hochy k tomu, že podali si ruce jako usmíření protivníci a vrátili se ruku v ruce domů. — — — —

Přešla léta. Této příhody vzpomněla si nyní učitelka, když došel jí Brankův dopis, ve kterém píše:

„Můj přítel Visarion, srbský důstojník, je na bojišti a snad raněn. Zda vzpomněl si nyní, kdy po boku Bulharů bojoval, jak pro Bulhary došlo mezi námi k půtce tam na pobřeží Adrie. Kdo byl by tušil tehdy, že sbratří se Srbové s Bulhary! Tehdy zranil jsem Visariona — a dnes strachuji se o život svého přítele. Jak čas vše změní — nejen v žití jednotlivců, ale v žití a bytí celých národů.“

*

To bylo psáno za doby válečné.

Nyní, po vítězných společných bojích zas vraceti se zdá mezi naše jižní bratry stará kletba slovanská. — — —

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Slibuji,“ pravil pohnut, „že vás již neznepokojím ani pohledem ani slovem. Ale není možná, abych zapomenul, abych smazal to krásné, zlaté, žhoucí písmo, které až příliš citelně pálí v mých prsou. Ale to je už jenom moje věc, milostivá paní, neuslyšíte, jak jsem pravil, ode mne o tom již nikdy ani slova. A abyste byla bezpečna, abyste uvěřila — dovolte, abych se s vámi rozloučil.“

Vzhlédla k němu překvapena.

„Co zamýšlíte?“

„Co jest nejpřirozenější a nejrozumnější v tomto případě. Odejít, vrátit se, jít si sám svou cestou —.“

„Není možná! Hned by všichni poznali, že se nejspíše mezi námi něco vážného událo. Nesmí pozorovati ničeho, a zvláště monsieur Barbet musí nabýt přesvědčení, že se mýlil a nespravedlivě podezříval. Nikoli, teď tak náhle nemůžete odejíti — až někdy později, najdete-li k tomu jinou věrohodnou příležitost, ač myslím, že i pak to bude zbytečno."

Byl na vahách, co má učiniti. Avšak paní Vernerová nedala mu domysliti a vyzvala ho k odchodu.

„Pojďme, vrátíme se, Jan snad již bude doma. Neodmlouvejte, pane Tetivo, a povídejte mi raději, jakou jste dnes nasbíral látku. Maloval jste si, tuším, obrázek té hezké dvanáctileté černohorské holčičky, kterou jsme předešle tak poplašili u zřídla svým úžasem, jak se nám líbila. A což ten malý klouček s dospělýma mužskýma očima?"

Malíř ani dobře nerozuměl, co všechno vyprávěla. Udiven obrátil se k ní s otázkou:

„A vy se neostýcháte jít teď takto se mnou?"

„Proč bych se ostýchala? Ani nevíte, jak vám důvěřuji!"

A vraceli se klidně podle sebe, jakoby se mezi nimi nebylo nic přihodilo.

XXV.

Po těch deset minut, co sestupovali s Ratislavy ke Špírovu domu, hovořila téměř výhradně jenom paní Vernerová. Zúmyslně zaměstnávala Zikmunda Tetivu vypravováním rozmanitých všedních, rozmarně zabarvených věcí, aby malíř spíše překonal svoje rozčarování a trapné nesnáze. Dobře tušila, že by nevěděl, co mluviti, o čem v těch pro něho tak těžkých minutách by měl zapřísti hovor, aby se to netýkalo věcí, o kterých přestali rozprávěti.

Na štěstí na nábřeží ve stínu stromů procházel se Polykarp Martin a labužnicky si pochutnával na vonné cigaretě. Vrátil se z vycházky se Špírem, a gospodin hotelier zašel domů s nakoupeným zbožím, aby je odevzdal tetce Mariji a paní Joke, které již byly zvědavy, co jim tentokráte zase do kuchyně přináší.

Zastavili se s literátem, který jim vypravoval, co všechno se Špírem schodil a viděl. Chtěl je poškádliti poznámkou, kde se paní Vernerová a malíř sešli a neměli-li dostaveníčka, kterého Špíro před tím u Martina tak se obával, když v tom od města přicházel Verner a s druhé strany ze svého domu neobyčejně rychle přiběhl k nim Špíro.

„Víte, že je pryč?" pravil rozzlobeně, a byl z toho v obličeji až přibledlý.

„Kdo je pryč?" ptal se literát.

„Ten francouzský ďábel — inženýr!"

Všichni se podivili, nejvíce ovšem mladá paní a malíř. Pohlédli jen plaše na sebe, ale netázali se na nic, za to horlivě se vyptávali skladatel a Martin.

„Což — odešel z Ulcině, odcestoval?"

„Proč tak nakvap a bez rozloučení?"

„A zaplatil ti, Špíro, nebo poctivě zůstal dlužen?"

„Zaplatil jako vždycky poctivě a přesně na haléř."

„Proč se tedy zlobíš?"

„Protože se tak neutíká z mého domu. Měl mi aspoň říci „s Bohem" a nevzkazovat to jen tak po ženských. Po obědě jakoby nic vyjde si a za hodinu se vrátí, honem složí svůj tlumok, položí vypočítané peníze na stůl a zavolá Joke: Gospodjo Joke, odcházím, tady jsou peníze, a pozdravujte gospodina Špíra. Napřesrok zas, možná, na shledanou! Najal si od Albánce herku, vsedl na ni, za sebe přivázal svůj ranec a hned se pustil k Baru, aby tam prý byl do tmy. Čert ho vzal, pomateného ďábla."

Odplivl si rozhořčením a díval se k ulici, kudy tak neočekávaně odejel monsieur Barbet, jakoby měl tisíc chutí pustiti se za ním.

Potom ještě si odlehčil.

„Ať mi jen přijde napřesrok, boga mi, že ho nepřijmu, a že se musí vrátit zahanben od mého prahu!"

„Vidíš, Špíro, tys ho tak chválil, a nám se hned nelíbil," poznamenával literát, na kterého odchod cizincův působil příjemným, uklidňujícím dojmem.

Všichni ostatní oddychli si spokojeně s Martinem. Zdálo se jim, že s beder jejich spadlo něco neviditelného, co je až dosud v Ulcini tížilo.

„Vzal ho opravdu čert," poliboval si skladatel, „neudělal mi nic ten divný pavouk, ale přiznávám se, že mi někdy bylo v jeho společnosti až úzko. Přejme mu šťastné cesty a žádného na shledanou.

A co, kam teď, když jsme se tak sešli? Na koupání je dosud příliš brzo —."

„Udělejme si výlet."

„Kam?"

„Kamkoli. Na Kodru, k přístavu Mileninu, k „Vílině vodě" nebo až k Val di noce."

„K Val di noce olivovým hájem — to by mohlo býti rozkošné. Trochu sice daleko, ale za to vděčná partie. Teď jsou čtyři, do půl osmé, nanejvýše do osmi budeme zpátky."

„Ale co řekne gospodin Špíro, nedostavíme-li se v čas k večeři?" namítala paní.

Slyše, že se mluví o něm, Špíro již se tázal, čeho si od něho přejí. Vysvětlili mu, že chtějí podniknouti vycházku do Val di noce, a literát dodal, že hodlají pronásledovati uprchlého monsieura Barbeta. Dopadnou-li ho, že mu ho přivedou.

Špíro řekl, dopadnou-li tam někde inženýra, aby ho raději hned hodili do moře nebo pověsili na nejvyšší olivě, do hotelu však že mu již nesmí. A s večeří že tedy výjimečně počká do osmi, ale ať nezapomenou.

„Sic nedostanete nic jíst!" pohrozil jim ještě a starostlivě se vracel domů.

Vykročili vesele, zvláště Polykarp Martin byl samý žert a šprým. Paní Vernerová jenom ještě zaskočila si domů pro lehkou pláštěnku, ale za tři minuty byla již zpět a kromě ní přinášela čtyři karafiáty ze Špírova daru. Podala malířovi, literátovi a mužovi po jednom a pobídla je k pochodu s tak roztomilým veselým úsměvem, že se jim zdálo, jakoby na ně zasvítilo ještě jedno hřejivé slunce, mnohem přívětivější než ono, které plálo mezi nebem a oblohou.

Ubírali se směrem k pazaru a tam uhnuli na levo úzkou uličkou, vydlážděnou ještě v době tureckého panství hrbolatým kamením. Ulička trochu stoupala, ale za čtvrt hodiny byli již v lese olivovém, kde cesta byla již zcela rovná, někde hladká jako mlat a někde měla ještě kus toho starého dláždění.

Pod mohutnými olivami, jejichž les se tu prostírá na hodinu délky a na dobrou půl hodiny šířky, všichni, i paní Vernerová, sňali klobouky s hlavy a vydechli blahou náladou. Zikmundu Tetivovi pojednou se zdálo, že minula již dlouhá doba, co se setkal na Ratislavě s mladou chotí skladatelovou, měl pocit usmíření s trpkým losem osudu a vědomí, že mnohdy bývá také sladko trpěti.

V háji byl skorem úplný stín, jenom tu a tam padla sivými olivovými větvemi malá zlatá sluneční skvrna na šedozelenou půdu, nepálila však, pouze jakoby příjemně hladila svou vlahou září. Svěží vánek, který v té roční době odpoledne proudí nad mořem, zasahoval svými křídly až do oblasti oliv, aby ustoupil po západu slunce odtamtud vanoucí příjemné tramontanně.

Bylo rozkošné červnové počasí, nemohlo býti nádhernějšího k výletu v této pozoru hodné přímořské končině. Ticho, nepatrně zvířené jenom ozýváním hmyzu a ptáků, křišťálový vzduch, vůně, polotajemné světlo ve stínu staletých olivových stromův a nade vším azur vysokých nebes, to vše činilo mysl našich výletníků lehkou a povznášející se nad všechny trudy života a nad všednost. Měli dojem, že v tomto zákoutí ani není možno žíti jinak než svrchovaně spokojeně a šťastně.

A přece za krátko se přesvědčili, že také tento pozemský ráj má svoje kruté vášně, svoje utrpení, bolesti a násilné činy, jako všechna ostatní místa naší neklidné země.

Asi po půlhodinné cestě les olivový rozsvítil se na levo úrodným polem a zahradou, v jejichž pozadí bylo úhledné stavení. Za kamennou ohradou, chránící zahradu a pole, páslo se několik krav i ovec, a nedaleko obstárlá žena trhala krásné zralé třešně.

Pozdravili ji, jak obyčejně podobně jako na českém venkově činívali, a žena přívětivě děkujíc zvala je, aby si šli natrhat třešní. Byla to Šestanka, křestanská Albánka, která obstojně hovořila srbsky.

Pozvání její bylo tak upřímné a vyznívalo tak zvláštní přítažlivostí, že mu neodolali. Vyšla jim tedy vstříc a ukázala jim v hradbě místo, kudy by nejlépe mohli vstoupit do zahrady, a ochota její byla tak veliká, že by byla nejraději přenesla paní Vernerovou na svých rukou.

Pak jim podávala nádobu s natrhanými třešněmi a prosila, aby si vzali. Ubezpečovala je, že dává ráda, poněvadž Bůh požehnal krásné úrodě, a že tím spíše požehná na budoucí rok, jest-li že si po libosti vezmou. Je již takový zvyk v této

odlehlé krajině, že její obyvatelé, křestané i mohamedáni, Černohorci, Albánci i Turci, v době zrání ovoce a zejména v čase vinobraní volávají na mimojdoucí poutníky, aby ochutnali jejich úrody, a s nejúslužnější ochotou pospíchají k nim na cestu, přinášejíce třešně, fíky, meruňky a broskve, zvláště však hrozny. Kdyby pocestný nepřijal jejich nabídky, byli by zarmouceni domnívajíce se, že se napřesrok nepřiblíží k jejich sadům a vinicím boží požehnání.

Pokračování.

TAJEMSTVÍ MASKY.

OD BOH. BRODSKÉHO.

Pokračování.

Připevnila si masku a Lucian chtě nechtě musil ji následovati. Když jí nabízel rámě, jemně se k němu přitiskla, jakby mu dodávala odvahy a vešli do šumného reje. Nyní ji vše opojovalo. Jakby už měla jistotu, oddávala se slastnému pocitu rozjásané lásky. Všecko, co ji tísnilo, zmizelo. Neohlížela se, kde je Strýhal, neměla smyslu pro barvitost a rozkoš obrazu, který se před jejíma očima rozvíjel. Byla nadšena hudbou, sladce ji dráždila přítomnost Lucianova, s nímž tančila a zdálo se jí, že by mohla skotačiti a dopouštěti se rozpustilostí jako onino šťastní a bezstarostní šaškové, kteří se davem masek proplétali.

Lucián jakoby sdílel její náladu, byl také vesel a rozjařený a nahýbaje se k ní, šeptal jí slova, která rozžihala její krev a opájela její smysly. Už se nadobro spřátelila s myšlenkou, že se se Strýhalem rozejde a že překoná jakýkoliv odpor otcův. Co to vše bylo proti blaženosti, jež jí zářila a která její nervy rozzvučela k rajské hudbě? Lucian dostojí zkoušce, již mu uložila, on se ukáže býti hodným důvěry, kterou od něj žádá a potom přijde ono veliké štěstí, o kterém sní.

Bylo po půlnoci, když usedali společně k večeři. Ze všech stran jásal smích, jiskřily se žerty a vášnivé planutí roznícených masek. Touhy a náruživosti přestaly se skrývati a vzduch byl nasycen fluidem, který strhuje a učí zapomínat na předpisy a etiketu. Také Ema rozpustile se smála a přitukávala s Vladimírem číškami se šampaňským, jež se šumotem přetékalo přes okraje."

Náhle kdosi usedl vedle Luciana a zatukal mu na rameno.

„Co si přejete?" ptal se drsně.

„Ticho, příteli," napomínal příchozí oblečený za Turka. „Musím ti říci několik slov."

„Ach to jsi ty. Co je?" Naklonil se k němu a poslouchal.

Emě byl příchod neznámého lhostejný. Mrzela se pouze, že zkazil náladu a zkracuje ji chvíli štěstí. Jistě je to nějaký známý Lucianův a chce mu říci něco důvěrného. Co však? Nejedná se to o ženy? O nějakou neznámou soupeřku, která vyslala svého důvěrníka, aby v čas pro sebe Luciana uchránila? V téhle chvíli zapomněla na svou hrdost a zmocnila se jí zvědavost. Velmi opatrně přiklonila hlavu, jakby si ji o dlaň opírala a zachycovala sdělení.

„Poslali sem za mnou telegram, je to nutné, zítra musí býti učiněny disposice," sděloval neznámý tichým, ale důrazným hlasem. „Ceny bavlny budou pozítří o dvacet procent stlačeny a udrží se po čtrnáct dní na kursu pod normálem. Je to pomsta londýnského Petersona proti americkému trustu a odpyká ji mnoho lidí u nás, protože ztratí hlavu a budou prodávat za snížené ceny. Obstarej koupí, jaká se dá sehnati. Ve Francii dějí se válečné přípravy, ke kterým přichází direktiva z Londýna. Je oprávněná obava, že vypukne válka a ne-li, tedy aspoň bude německé zboží boykotováno. Pařížská a Londýnská bursa chce jíti na pomoc vládě a přichystati Oberndorfským zbrojovkám citelnou porážku. Také továrny na hedvábí jsou ohroženy."

„To je výtečné", zabručel Lucian, jenž dychtivě naslouchaje jakoby na chvíli zapomněl na svoji společnici. „Strýhal je právě i se svou klientelou angažován v Německu a postarám se, abych mu dal na pamětnou."

„Příležitost bude vhodná," zasmál se neznámý tiše, „a také to upevní tvé postavení. Beztoho jsem v poslední době zaslechl různé poznámky, které svědčily, že správní rada Chochole nezapomněl na tvé milostné dobrodružství s jeho paní."

„To je mi lhostejno, nebojím se žádného. Mám

záda krytá a proti intrice s jedné strany postavím intriku s druhé strany.“

„Nu, já nepatřím mezi ty, kteří by se o tebe lekali,“ zasmála se maska. „Provedl jsi krkolomnější kousky a ze všeho jsi se vyzul. Neposlouchá tvá společnice? To by bylo velice fatální.“

„Sličná chrysantémo, nenudíš se?,“ ptal se Lucian nakláněje se k Emě.

Trhla sebou, jak by jí byl z myšlenek probouzel a rozhlédla se kolem sebe.

„Zdá se mi, že se o mne dřímota pokoušela,“ povídala udiveně. „Něco jsi mi povídal?“

„Ptal jsem se, nenudíš-li se. Hloupý Turek přišel se vyptávat, kde jsem ulovil takový rozkošný květ. Mám se ho zeptat, kde nechal svůj harém?“

„To by bylo velmi případné,“ usmála se a jemný úsměv objevil se kolem jejích sličných rtů. „Ostatně ho nech býti, Turci bývají mstiví. To víno je velmi opojné, hlava se mi točí. Nebudu moci už tančiti.“

„Za chvíli zapomeneš na své opojení a svižný valčík vypudí z hlavy stopy vína. Dovol, abych směl dotěrného společníka odbýti.“ Otočiv se k neznámému a nazvednuv obočí dával mu znamení. „Jdi už jdi a hledej štěstí své jinde a přeješ-li si bližších zpráv, navštiv mě ráno. Poradím ti, jak bys i ty došel přízně osudu.“

„Dobrá, přijdu ráno. Allah s tebou, krásná hurisko.“

Skřížil ruce na prsou, uklonil se Emě a zamířil do hlučícího davu masek, které oblehaly buffet. Ze sálu zalehaly vábivé tóny mazurky a Lucian přisednuv těsně k Emě, naklonil se z blizoučka k ní.

„Chceš-li, utečeme odtud,“ navrhoval šeptem. Zmizíme tvému průvodci, projedeme se v povoze a za hodinu nebo dvě se vrátíme.“ Jeho zrak vášnivě planul a jeho dech vanul na její líce.

„Ne, nechci, jsem příliš unavena a mám horečku,“ pravila chvatně, ucuvujíc od něho. „Poruč mi trochu zmrzliny, víno mě pálí a krev mi hučí ve spáncích.“

Poručil přinésti zmrzlinu a znovu se pokoušel vylákati Emu ven k tajné projížďce, na kterou už povoz uchystal. Byl mezi tancem přesvědčen, že Ema svolí, protože jeho zkušenému oku neušlo, jak je všechna ve vleku vášně, kterou v ní probudil. Mrzutě pozoroval, že Ema je opravdu jakoby ospalá a že všechen žár její zmizel. Dychtivě pojídala zmrzlinu a potom poslechla jeho vyzvání k tanci. Ale její pohyby byly už mdlé a její pohled jak by bloudil po sále. Marně jí šeptal, marně tiskl její ruku a pronášel odvážná slova, která by bývala ještě před večerem jako neslušná odmítla. Kouzlo zmizelo. Náhle vymanila svou ruku z jeho ruky.

„Doveďte mě ke Strýhalovi, musím domů, jsem velice unavena,“ pravila tak určitě, že se neodvážil odporovati. Zamračil se a šel chvíli po jejím boku mlčky, hledaje zrakem Strýhala.

Nenáviděl-li ho před tím, nenáviděl ho nyní dvojnásob, ale byl příliš mistrem v ovládání svých niterných citů, aby něco projevil. Strýhala se bezděčně bál, ačkoliv prahl po vhodné příležitosti, aby mu mohl dáti cítiti svou nelítostnou ruku. Okolnost, že Ema přes veškeru svou lásku, již mu na dnešním plesu způsobem tak okázalým na jevo dala, přece jen se podrobovala vůli Strýhalově, podráždila ho k pomstě. Bursovní agent, který byl ve spojení s významnými bursiány světových peněžních trhů, donesl mu zvěst, která mu byla dnes dvojnásob vítána. Konečně je zde chvíle, kdy Strýhalovi připraví porážku, ze které se tak brzy nevzpamatuje a která mu podlomí půdu pod nohama.

Škodolibá radost, která jím zachvívala, potlačila zklamání, že se Ema nedala svésti k milostnému dobrodružství, jež považoval už za jisté a když konečně spatřil Strýhala sedícího v postranním restauračním pokoji, usmál se významně.

„Tam je Strýhal,“ upozorňoval Emu. „Mám tě k němu dovésti?“

„Děkuji vám, dojdu k němu sama,“ povídala jaksi odměřeně, nevšímajíc si jeho důvěrného tykání.

„Kdy se spolu shledáme?“

„Nevím. Přijďte k nám, a dle toho zařídíme další.“

„Přijdu. Zítra ovšem ne, budeš unavena a také já nebudu v patřičné náladě, ale pozítří dojista přijdu. Do té doby, doufám, opustí tě dnešní únava a vrátí se tvoje dřívější nálada. Vzpomeň si, že jsem stále týž a že budu šťasten, až nebudeme museti se skrývati na maškarních plesích.“ Dokončení.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Pokračování.

„Co pak, co pak, paní Matoušová," vítal lékárník Mastička bábinku, která se svých škorní oklepávala sníh, „snad nám nechcete umřít?"

„Ale kde! Teď nesmím, čekám návštěvu," odlehčovala si bábi.

„Tak?" divil se lékárník nejen té návštěvě, ale ještě více tomu, že on o tom čekání dosud nic nevěděl. Vyzvídal tedy: „Kdypak? Zejtra?" Každá novinka byla mu vítanou vývrtkou, otevírající zátku lahve vlastějovské nudě, aby mohla ven.

„To ne," krotila bábinka lékárníkův spěch, „až v létě, až v létě..."

„A kdo pak k vám přijede?"

„Jaromírek."

„Jaromírek? Jaký Jaromírek?" na malého studenta lékárník pozapomněl.

„Co pak se nepamatujou? Ten student, od sestry syn, co tady bejval. Vždyt si také hrával s jejich Emilkem?"

„No jó, no jó, ten kluk, už se pamatuju... Je ve Vídni, co?"

„Je, je, tam někde vysoko, v ministerstvu."

„Mhm," odvětil lékárník neodvažuje se už do těch vysokých sfér a zatím už svoje prášky přichystal.

„To mají pro kašel, vědí," projevoval svoji učenost, tím spíš, když se mu bábi tady rozkašlala. „Uvařej si večer čaj s citronem," radil.

Bábi pilně užívala, pila čaj s citronem, koupala si na noc nohy v horké vodě s otrubami a dělala všecko, co kdo doporučoval, z jara vyhřívala se na sluníčku, těšila se opět z letošní novoroční pohlednice Jaromírkovy, ve které opět, ale tentokráte na jisto slíbil přijeti, a v tom čekání kašel opravdu trochu polevil tak, že už v květnu začala se shánět znovu po husách, zamlouvala si kuřata a máslo.

Přijeli Slanečkovic počátkem července, sami zvědavi co je s panem ministerialním radou, který jako neznámá veličina stále se objevoval ve všech formách synthetické rovnice, k jejímuž řešení pořád nedocházelo. Nic nepsal od nového roku, jakoby za horami byl, trapná nejistota vznášela se v sedničce bábinky Matoušové. Husa v chlívku cpala se slejškami, kuřatům bábinka tvarohu sypala, pomalu slepice z nich dorůstaly, z vesnice Vystrčilky máslo se donášelo — nic.

Professor Slaneček radil, aby byl vídeňský ouředník přímo otázán, co s ním je a vůbec jak a co bude. Bábinka však nesouhlasila s tímto návrhem dojista professorsky rozumným.

„Však až on Jaromírek bude moct, přijede."

Což bylo konec konců pravda.

... Čas na nikoho nečeká ale vyčkati se musí. Husa klasu se dočekala a bábinka Burešky. „Přijedu, milá tetinko, a tuze se na Vás těším," psal Jaromír koncem srpna. „Jenom prosím vás, nedělejte si zbytečných starostí, nepotřebuji nic, než trochu klidu. Je mi letos nějak hůř než loni, ale doufám, že se v milém Vlastějově pozdravím. Pořád se mi teď vybavují v duši staré vzpomínky na blažené chvíle ztrávené kdysi u vás. Pamatujete se, jak jste mi čokoládu vařila a boží milosti pekla? Přijedu sám, moje žena s dceruškou pojedou se mnou odtud do Brna, kde se zastaví u ženiných příbuzných a přijedou pak pro mne, ale jen aby mne odvezly... vím, že na delší jich pobyt nemáte místa..." A udával přesně den a hodinu příjezdu. Příští neděli.

Konečně tedy!

V sobotu před ohlášeným příjezdem bábinka zařízla husu i dvě kuřata, jak u ní v sedničce tak i u Jarošů se peklo, smažilo a vařilo, celý dům byl naplněn vůněmi, jež dovrší zítra k svačině vanilkový dech čokolády. Jako před posvícením tady bylo, děti z okolí chodily si přivonět do průjezdu a na Václavička to působilo jako elektromagnet na kus železa. Na večer se před domem metlo, bábinka i Josefka oháněly se koštaty, potom bábinka přinesla svěží chvoj pod schody čerstvě umyté a slepice vyháněny z průjezdu, aby tam netrousily.

Jinak znělo dnes bábince klekání, jinak ji zapadlo slunce, jinak i měsíc vycházel, ač vycházel-li tou dobou, a byly by i svítilny na náměstí svítily jinak, kdyby byly o prázdninách svítily vů-

bec. Na žádost professora Slanečka, kterému svítilna protější u Šerclů vrhala svůj jas právě nad postel úzké ložnice nedadouc mu klidně spáti, nerozžehalo se s plným souhlasem purkmistra Reháka, až když Slanečkovi odejeli a kdy se vědělo, že na Rathouze je společnost. Jindy by to bylo opravdu zbytečno.

V neděli ráno došel stručný telegram, že Jaromír nepřijede, ale že bude psát.

Smutně seděla bábinka sama jediná před egyptskými hrnci, ale nereptala. Bude snad čekati na novo, a jak dlouho? Kašel ji teď trápil . . . dočká-li se? Jaromír bude psát . . . ale kdy? Tuší-li jen, jak ho čeká a jak vřelá stará náruč ho tady obejme?

Netuší, sic by už přišel, dávno přišel . . .

Anebo je nemocen? — A teď najednou jala ji veliká úzkost o toho jediného příbuzného . . . kterého snad ještě přežije, aby zůstala na světě docela, docela sama? — Zapomněla na paní Jarošovou a jenom ten Jaromír tanul jí na mysli, už dávno jí cizí, vzdálený, a přece jediný blízký.

Byla právě taková krásná, nádherná letní neděle, už klidná, bez ruchu venku, a přece teplá, modrá, jen s několika mráčky na nebi, jako chuchvalečky vaty, které odpoledne ztrácely se, mráček po mráčku, až nebe zůstalo docela čisté. Stesk té staré duše byl tím větší a také radost Václavíčkova, nebot už leta, obrazně bylo by lze říci celá století neohryzoval husí stehno, propečené pěkně, mastné, a potom ještě tři kousky božích milostí dostal.

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

MOTIVY Z „HYACINTY“.

I. BISCAYA.

OSKARU NEDBALOVI.

Jak plná vína číš, kdy k sprahlým rtům se schýlí,
by svěžest vrátila a radost, jas a zpěv,
tak zvuky hudby té v sluch zmdlený uhodily
a hrudí otřásly a rozpěnily krev.

Čím je teď celý svět, čím život je v té chvíli,
čím denní starosti, čím zloba, zášt a hněv?
Čím smutků Harpyje, jež tolikrát už vryly
spár v čelo, sotva že's je sladil ve úsměv?!

Ó, spij se docela, ó, srdce, tóny těmi,
své tepny prosákni těch vášní peřejemi,
života radostí, jež k tobě hovoří;
z těch taktů vyčerpej jich sílu plnokrevnou:
ta ňadro zocelí ti ve tvrz skálopevnou,
že tisíc Osudů jí nikdy nezboří!

V PLZNI, 7. VI. 1913.

II. KLEOPATRA.

LADISLAVU NOVÁKOVI.

Na stolci z mramoru miláček vychladlý. —
Královna zdrcena se němě k němu chýlí. —
Tak záhy štěstí sny zapadly, povadly!
A hudba umírá, a hudba lká a kvílí!

Nač žíti, bez něho kdy nyní sama dlí! —
Jen jeden mžik — a zmij už tiskne na prs bílý,
na prs ten bělostný jak sníh je napadlý.
A hudba krvácí, a hudba bolem šílí. —

Královna zdvihne se. Jí vášní třeští hled
a žízní plný ret. Nuž, k tanci naposled! —
A cítí za chvíli, jak srdce zvolna bije. — —
Kol šíje mrtvého svá vine ramena;
a zmírá, polibkem s ním v smrti spojena. —
Ó, moci tebou být v té chvíli, Antonie!

ZDENĚK KNITTL.

* * *

„PRINCEZNA HYACINTA“ V PLZNI.

Městské divadlo v Plzni, jež za vedení zkušené ruky páně Veverkovy zejména v poslední době tak utěšeně zkvétá, odvážilo se nesnadného divadelního činu: provedlo „Princeznu Hyacintu“, groteskní balletní pantomimu od Oskara Nedbala s textem Ladislava Nováka. Jest zajisté zapotřebí ku provádění děl, která kladou tak veliké požadavky na účinkující i na výpravu, nejen ensemblu zvláště

složitého a reprodukčně vyspělého, ale také pevné ruky režisérské kromě ovšem vždy v takovém případě nezbytné chuti a nadšení pro věc. Byl jsem zvědav, v jaké míře tyto žádoucí vlastnosti v Plzni se dostaví. Byli jistě zvědavi i oba autoři, kteří ku posledním zkouškám na své dílo do Plzně zavítali. A byli srdečně, upřímně překvapeni, jak dovedlo první z mimopražských divadel vyjíti vstříc jejich společnému jevištnímu dílu. A byli oba spokojeni, ba, víc než spokojeni. Plzeňský ensemble věnoval se pantomimě s celou duší. Nebylo tu nechuti ku práci, nebylo tu únavy, jež dostavuje se tak často do divadelních zkoušek, překážejíc progressi jejich, ztěžujíc každé studium, znechucujíc dílo, již předem hercům i obecenstvu. Naopak: bylo tu tolik ochoty zkoušeti až do úpadu — a tolik dobré vůle, dáti své nejlepší. Jest jistě nepochybno, že polovina těchto krásných uměleckých plus jest vrozena Plzeňskému ensemblu, jenž učinil na mne pevný dojem, že jest si vědom cíle svého i cesty k němu. Ale jest též nepochybno, že byli to oba autoři, jichž přítomnost dovedla v posledních zkouškách fascinovati všechny, od posledního hráče v orchestru až po první — a předem prozrazuji, že výtečnou — solovou tanečnici. Každý z autorů věnoval se svému oboru: Novák přecházel jevištěm a dával poslední rozkazy o dekoracích, effektech, proměnách. Chválil a povzbuzoval, žádal za opakování tam, kde bylo ještě třeba o vlásek výkon polepšiti. Zatím Nedbal, přenechávaje scénu úplně svému spolupracovníku, věnoval se cele orchestru, jenž sice kapelníkem Janotou nad očekávání dobře byl připraven k svému úkolu, přece však tu a tam bylo zapotřebí tu stlumiti jeho zvuk, tu zase vyzvednouti crescendem nebo akcentem spád melodie, tu bylo nutno zmírniti tempo — jinde zase accellerovati. Nedbal usadil se za dirigenta a dával rozkazy. Bylo úžasno sledovati, jak vše bylo hned jiné. Orchestr rázem vzrostl k netušené plastičnosti, neutápěje ani nejmenší z rytmických nebo dynamických nuancí, a překvapuje nejen silou a nosností, ale i barvou svého zvuku. Objevila se tu v plném světle svých výhod nesmírně dovedná instrumentace Nedbalova. Instrumentace, jež netrpí malým obsazením orchestru, nýbrž zní plně a effekně i při něm. Ovšem nebyli to pouze autoři, kteří súčastnili se posledních zkoušek se svými radami a pokyny. Byl to v prvé řadě sám ředitel divadla, který velel svému štábu, a uplatňoval znovu zkušenosti, dlouhou praxí divadelní v cizině získané. Balletní mistr p. Hladík svou železnou pevností a vytrvalostí, neznající únavy opravdu mne nadchnul. Vyrůstá v něm plzeňskému divadlu síla neocenitelná, nejen bystrá, nadaná k samostatnému aranžování a baletní režii ale i vytrvalá; a takové síly potřebuje každé divadlo — neboť čím je geniálnost v umění, není-li píle a stálosti při ní? Naopak: že píle a stálost byla začasté umělci víc než pouhým doplňkem vlastního nadání, jest v historii divadla jistě případem víc než častým.

Když už tak hovořím o studiu „Princezny Hyacinty" a o zkouškách, jimž byl jsem přítomen, dopustil bych se nespravedlivosti, kdybych nezmínil se o umělkyni, jež výkonem svým mne nesmírně zaujala. Byla to primaballerina sl. Kovaříková, jejíž temperament taneční i výraznost mimická jsou opravdu vysokého stupně. Jest to ballerina, která v tanci žije, jež není chladnou loutkou při něm, tančící jen z povinnosti — tanec jest jí radostí a uměleckou rozkoší — co chtíti více? —

Ovšem k úspěchu plzeňské premiery „Hyacinty" značně přispěla laskavost správy Národního divadla v Praze, jež zapůjčila nezištně veškeru výpravu scénickou, dekorační i kostymní. Jest to případ umělecké vzájemnosti, jež pojí první naši scénu, s Městským divadlem plzeňským! Kéž by vzájemnost tato nezůstala jen při tomto případě, a byla vzorem; příkladem také jiným ústavům uměleckým, tak často u nás nadbytečně konkurujícím!

Při tom všem není divu, že první provedení „Princezny Hyacinty" dopadlo skvěle. Ocítám se tak referátem u samé premiery. Stala se skutkem při vyprodaném domě, v němž slavnostní nálada nebyla ničím utajena. Obecenstvo akklamovalo všechny sólové tance živým, srdečným potleskem a dokazovalo již od prvého čísla až po poslední akkord svůj neutuchající zájem o premieru. Účinkující všichni překonávali sami sebe. Jmenuji opětně p. Hladíka, a sl. Kovaříkovu v sólových tancích, z nichž zejména „Biscaya" vzbudila pravé nadšení. I malý Amorek Olgy Janotové zaslouží si býti jmenován. A z rolí mimických na prvém místě uvádím Pamfilia p. Brzkova, kresleného opravdu s neobyčejným humorem. Výrazností jemu po boku stáli: kovář p. Puldův, Kačenka pí

Kasparové, šašek Sof p. Černého, Araton p. Karenův, Zvonimír p. Kohoutův, a rovněž zjevem půvabná Hyacinta slč. Machové. Živým obrazům propůjčila slč. Nedělova krásu zjevu, slč. Sudova hereckou zaokrouhlenost a slč. Kovaříkova svrchu již zmíněný esprit.

Tak, tuším, vyčerpal jsem vše, co o plzeňské premiere „Princezny Hyacinty" bylo možno říci. Ještě jen o dirigujícím kapelníkovi rád bych se několika slovy zmínil: jest to dirigent vynikající routiny a vyslovené hudebnosti. — Že úspěch díla byl i mimo Prahu pronikavý, řekl jsem již svrchu. A že to ze srdce přeji nejen oběma tak sympatickým autorům, ale i plzeňskému divadlu, je na jevě. Zasloužít si ho umělecký ústav, jenž, řízen rukou tak bystrou, staví se dnes již na pevnou basi, nejen pečlivým výběrem repertoáru ale i celou výkonností souboru. Lví podíl zásluhy o tento úspěch připadá beze sporu panu řediteli Veverkovi. Zdeněk Knittl.

* * *

JOSEF RICHARD ROZKOŠNÝ zemřel ve vzácném věku osmdesáti let. Odešel s ním na vždy rázovitý typ skladatele, pracovníka neobyčejné píle a houževnatosti, talentu ušlechtile eklektického. Žil skromně, věnuje se jen své práci a úzkému kruhu přátel, neznaje v duši záští ani žárlivosti na větší snad úspěchy jiných. Nepracoval Rozkošný pro vnější lesk svého jména, ani pro zisk hmotný — pouze pro věc samu, pro rozšíření obzorů české hudby, v kterémžto ohledu vykonal práci jistě záslužnou a v paměti dějin i trvalou. Byla to zejména česká tvorba operní, jíž síly své věnoval a v níž k největším dílům životním se vypracoval. Jeho zpěvoher jest celá řada. — Většina z nich sice zapadla v archivech divadelních a v zásuvkách knihoven zapomenutá, a budoucnost nevzkřísí jich k životu novému. Ale některé z Rozkošného oper přece svými názvy, kdysi tak populárními, derou se do péra: jsou to zejména „Svatojanské proudy", jež kdysi zaujaly celou veřejnost hudební svojí melodikou a divadelní účinností, a ovládaly dlouho repertoár českého divadla.

Vedle této opery, jež byla nejpopulárnější, dlužno jmenovati „Popelku", operu na text Otakara Hostinského, dílo, v němž Rozkošný na poli tvorby hudebně-dramatické dospěl nejvýše. Zejména svěžest invenční zaručuje „Popelce" první místo ve tvorbě zesnulého mistra — ba, i čestné místo v dějinách celé české opery vůbec, třebaže vyspělá technika dneška a vysoké požadavky, na díla repertoární dnes kladené, nedovolují objevovati se „Popelce" leč sporadicky na pořadu operním.

Vedle „Popelky" a „Svatojanských proudů" jmenoval bych ještě jedno dílo: „Černé jezero", na námět Heydukův, jehož premiera ve svěží jest dosud paměti. Úspěch tohoto byl úměrný ceně jeho. Nevedet od „Popelky" k „Černému jezeru" více vzestupná linie vývojového vzrůstu.

Rozkošný jistě byl si toho vědom — ale nebyl vědomím tím roztrpčen ani v práci své zastaven. Jemu stačilo vědomí, nejušlechtilejší vědomí člověka, že pracuje, že pracuje dle svých sil, z čisté lásky k umění. A jistě vědomí takové posvěcuje práci, třebaže doba nepřinesla pracovníku nových vavřínů.

Rozkošný byl však kromě tvorby operní i jinak činným. Vyšla z jeho péra celá řada drobnějších skladeb církevních i světských, písní, klavírních pieç i sborů. Mnohá z nich stala se populární svým lidovým tónem, jenž byl Rozkošnému tak blízký. Vzpomínám dnes jen mužského kvartetta „Hanička", jež svého času způsobilo po vlastech českých tolik nadšení a radosti.

Rozkošný byl člověk tichý a skromný, milý povahou a poctivý srdcem. Jeho uměleckým kredem nebyl vlastní, jím vytvořený styl; různé vlivy dovedly časem působiti na jeho názor i projev jeho, tak že jednotný profil Rozkošného jako skladatele ztrácí se začasté v mlze eklekticismu. Než to nebylo by závadou takovou, jako ono faktum, že Rozkošný nebyl s to, aby pokračoval s duchem doby a následkem toho jeho díla často snésti musela výtku zastaralosti. Přes to však dílo zesnulého nestora českých skladatelů má svůj význam a nelze ho přehlížeti. A jméno mistrovo v paměti vděčné míti jest povinností. Neboť Rozkošný, byt i nevtiskl české hudbě nového směru, přece pro rozšíření obzorů české hudby vykonal velmi mnoho. A vykonal to z lásky. —ttl.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 13. června 1913. ČÍSLO 38.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BÁBINKA SYNOVCE SVÉHO ČEKALA.

NEPATRNÝ GENRE. — NAPSAL STANISLAV JARKOVSKÝ.

Dokončení.

V úterý na to došel dopis. Ne, není to nejhorší, za čtrnáct dní přijede jistě. Jenom nějak nevolno se mu udělalo, ale teď lékaři naopak mermomocí ho posílají ven, a do té doby bude moci bez nesnáze podniknouti tu cestu.

Tedy je přece vážně nemocen, či co je to? Jaromírek nepsal nic určitého, ale z toho, že psal sám, přece bábinka soudila, že obavy její byly a jsou plané.

Nezbývalo ovšem než shánětí znovu, cpát šišky znovu do hrdla veliké husy, shánět na tu dobu čerstvé máslo, tvaroh a chystat na novo celou tu slávu, po které Josefka po několik dní na to následujících ještě se oblizovala. Bábinka sama ani sousta z toho nepojedla, lítostí.

Nastaly dny zářijové, poněkud nevlídné. Krásné léto bylo to tam. Ale přes to se opět smažilo a peklo u bábinky a na výpomoc i u Jarošů. Bureška teď jakoby ouřadovala jenom pro bábinku, neboť nový lístek oznamoval určitý den, zase neděli, a hodinu příjezdu na nejbližší stanici. V osm hodin byl vypraven kočárek pláteníka Vejvody, také poněkud fiakristy, pro jistotu o mnoho časněji, než ve skutečnosti bylo potřebí, a bábinka do něho nandala svůj velký vlněný šátek tureckého vzoru, krásný, těžký, jaké dnes už se vůbec ani nedělají a z nichž si teď šťastní jejich dědicové upravují nádherné portiery, a mimo to starý vojenský plášť, s výložky ještě červenými, který visel u Jarošů na půdě neznámo po kterém udatném nebožtíku.

Bájilo se o něm, že byl ještě z válek napoleonských, a skutečně dnes v tom sychravém dni bude hostu dobrý. Včerejší, sobotní déšť trochu ustal, ale bylo chladno, nepříjemno. Umetené místo před domem bylo celé vlhké, promočené a kočárek, dříve tu zastavivší, zanechal zde hluboké koleje. S akátů podél silnice náměstím se táhnoucí vítr co chvíli urval hrst listí . . . Podle výpočtů všech tří pokolení u Jarošových, z nichž bábinka s Lojzinkou znamenaly extrémy, paní Jarošová rozumný a Josefka ještě poněkud nerozumný střed, bude tady Jaromír čili pan rada o půl dvanácté. Právě tak k obědu.

Stůl bábinčin krásně byl prostřen, pro dvě osoby: pro Jaromírka vypůjčila si bábi od paní Jarošové její sváteční stříbrný příbor a z trouby už po druhé voněly husa i kůře, druhého vydání. Boží milosti byly narovnány na talíři vedle růžové vásy, do níž bábinka ze zahrady natrhala pestrých aster. S polévkou z husích drůbků se čekalo ovšem až na příjezd hosta.

Bábinka přikládala mírně, aby se pokrmy udržely v příslušné temperatuře až do půl dvanácté. Lojzinka, vykukovala, zabíhala až na silnici dívajíc se ke kapličce, ode které přihrčí kočárek. Nedělní ruch před ovocným krámkem Prudičové už řídnul, její protější konkurent s bečkami jablek a hrušek i švestek odejel, vesničané na slovo boží přišedší už se rozešli a nebylo, kdo by se po náměstí procházel, kdyžtě studenti vysokoškolští, co jich zde bylo, jako filosof Strnad, právník Kobliha a teď už medik Šejnoha, hráli u Skřivanů kuleční. Začalo zas poprchávat a náměstí bylo jako vymeteno.

Konečně Lojzi přiběhla všecka udýchána, klopýtla v průjezdě a zamazala si sváteční sukničku a narazila si koleno.

„Už jede, už jede!“ volala zapomínajíc plakat více nad sukní než nad kolenem. V tom okamžiku

celému domu Jarošových jakoby hlava byla upadla a všecky ženské jedna přes druhou se hnaly nevědouce kam, hned ven, hned do kuchyně, hned do průjezdu. Kočárek zahýbal za roh a jeho zřetelný rachot uvedl rozčilené mysli poněkud do pořádku.

Bábinka svátečně vystrojená s bílým fěrtochem a květovanou starodávnou sukní, jakož i hnědým hedvábným šátkem na svých řídkých šedinách stála teď u vrat a staré srdce její tlouklo, jako netlouklo už dávno, tuze dávno. Myšlének neměla, jen radost.

Kočárek zastavil a bábinka mu popošla vstříc do deště a na promoklou půdu. Kočí také hodně promoklý, odložil oprat a chtěl sundavat malý kufřík, přikrytý houní. Josefka, ruce sobě utírajíc jako obyčejně děvečky služebné dělávají, přikročila na pomoc jsouc bezpečna, že tato její ochota svým časem bude náležitě oceněna. Paní Jarošová s Lojzinkou stály skromně opodál v průjezdě. Nač by také mokly!

V kočárku rýsovaly se pod střechou nohy sedící tam osoby, která se však k ničemu neměla.

„Tak pěkně vítám, pěkně vítám, Jaromírku," volala bábinka do kočárku měkkým hlasem.

Seděl tam pán zahalený ve starý vojenský plášť a na kolenou maje veliký šátek tureckého vzoru, deštěm provlhlý. Na hlavě měl cestovní čepici, trochu hluboko do čela vraženou a hubená, zsinalá tvář, zarostlá černým přistřiženým plnovousem ztrácela se ve vyhrnutém límci svrchníku. Rukama v hnědých rukavičkách jakoby se křečovitě držel šátku tureckého vzoru. Ale nehýbal se.

Bábinka nahlédla hlouběji do vnitř. Myslila, že usnul.

„Nu tak, Jaromírku!"

Za zlatým skřipcem hleděly na ni z přítmí kočárku skleněné bezvýrazné oči. . . . Přece tedy nespí . . . Vzala ho za ruku, . . . ruka nepouštěla se šátku, byla těžká, takže bábi bezděky ji pustila. A ruka bez vlády klesla.

Bábinku uchvátil děs a hrůza. Stoupla na stupátko, nachýlila se do kočárku a sáhla Jaromírkovi na tvář. Ta byla ledově studená.

„Kriste Pane!" vykřikla . . .

Paní Jarošová a Lojzinka zatím zvědavě přistupovaly blíž. Co to, že pan rada z kočáru neleze?

„Co pak se stalo?" tázala se paní Jarošová už víc než zvědavě vidouc jak bábi dolů se potácí.

„Kriste Pane . . . Kriste Pane!" blábolila bábinka. „On je mrtev."

Nemohouc se udržeti na nohou chytila se Lojzinky a dovlékla se k lavici před domem, celé mokré, na kterou usedla.

Několik dětí nakupilo se kolem kočárku . . . a kde se vzal tu se vzal i Václavíček.

„No jó . . . no jó!" povídal si jako pro sebe. „Koukejme na to."

Měl ještě nemnoho podebranou hlavu a sbíral myšlénky. Ze sousedství přiběhli lidé, kteří okny se dívali na očekávaný příjezd . . .

Vynesli pana radu, kdysi studentíka Jaromírka, ale v tom rozruchu místo do jeho komory k bábince a tam ho položili na její postel.

Cestou ranila churavého pana ministerialního radu srdeční mrtvice.

* * *

. . . Zvonili poledne.

Bábinka seděla u noh postele, na které ležel její synovec s kytičkou aster v ruce, ještě oblečené ve hnědé rukavice. To paní Jarošová mu ji tam vložila. Poslední krevní příbuzný. Vedle stůl, bíle prostřený, na němž leskl se stříbrný příbor a stála lahev vína. Z trouby od plotny líbezně voněla husa pečená a kuře, a voněly také boží milosti, posypané vanilkovým cukrem. V koutě světničky válel se na stolici pohozený starý vojenský plášť a provlhlý šátek. Venku dalo se do pořádného deště a padající kapky bubnovaly do kolena plechové okapové roury, měkkými a harmonickými zvuky, rychlejšími, čím více sílil déšť.

Bábinka seděla shrbená na židličce, ruce vráskčité majíc sepiaty v klíně. Byla celá shroucená a zdálo se, jakoby najednou byla o mnoho menší. Tupě pohlížela na zsinalou tvář, ve které hledala a nacházela tahy své sestry nebožky a tahy mladého studenta a pak mladého doktora práv, jak se naň ještě pamatovala. Zlatý cvikr ležel na stole rozbitý, upadl v průjezdě, jak ho vynášeli nahoru, a skleněné oči byly ještě pootevřeny. Nepodařilo se jí mu je zatlačiti. Jakoby se mrtvý na ni díval a jí s Bohem dával.

Bábinka měla zvlhlý zrak, ale neplakala. Myšlénky její, kudy asi táhly? Jistě vzpomínala, jak

tady Jaromírek býval, co všecko od té doby pomřelo, všecko, všecko, jak zbyl jen on, ač vzdálený jí vším, postavením, cítěním, zapomínaje na ni, ale přece jen on, který si na ni vzpomněl, když zdraví mu nesloužilo . . . a zapomínal zas . . . Jak po něm tak pojednou, už sama nade hrobem, zatoužila, po synu sestry dávno mrtvé, když tak sám se přihlásil, a jak na něho čekala v poslední chvíli svého dlouhého, prázdného žití.

Přece se ho tedy dočekala . . .

. . . Venku pod akátem stál starý bývalý kovář Florián, který také se připletl, když pana radu odnášeli, a díval se bábince do okna plného pestrých, kvetoucích pelargonií. Stál tu jako živá bible, ve které čteme slova: „O, vy všichni, kteří jdete cestou, pozorujte a vizte, je-li bolest, jako bolest moje . . ."

Jen že nikdo cestou nešel v tom dešti, a celý Vlastějov klidně a dobře obědval, vyjmouc Floriána a bábinku.

VEČER.

Když zlatý Bůh Svou končí pout
a zrudné čelo Jeho unaveno, —
neb musil denní cestou plout —
a Jeho potem kvítí pokropeno,

my scházíme se na úbočí hor,
by naše ústa pozdrav zapěla Mu,
náš zpěv zní radostný jak chór,
jenž k Němu chvátá pod klenbami chrámu,

a paže snědé kynou k pozdravu
a oko ještě hledí v rudé líce,
jichž záře hladí teplem doubravou
a rusou barvou krášlí naše kštice.

JARKA HANKA.

TAJEMSTVÍ MASKY.

OD BOH. BRODSKÉHO.

Dokoočení.

Stiskl jí pevně ruku a políbiv ji, uklonil se a odcházel. Jako provinilá blížila se Ema ke Strýhalovi. Najednou nemohla pochopit, jak mohla dopustit se takové bezohlednosti a ani jednou ho za celou noc nevyhledati. Jistě si toho přál, čekal na to a měl na to jako její snoubenec svrchované právo. Teď rychle se její hlavou kmitlo, že snad sama svým jednáním zrušila své zasnoubení a že Strýhal projeví svou hořkost nad jejím urážlivým chováním. Třeba že měla Lucianův slib, že přijde požádat o její ruku, v tomto okamžiku zdálo se jí nemožno, aby její pouta se Strýhalem byla tak lehce roztata.

Nikdy dosud nevystupovala Strýhalova čestnost před jejíma očima tak jasně, nikdy si neuvědomila rozdíl v povahách obou mužů do takové intimní a jemné hloubky, jako právě nyní. Skoro jako hříšnice přiblížila se ke svému ženichu, jenž zasmušile se před sebe dívaje zdál se býti myšlenkami kdesi daleko vzdálen. Když zaslechl šuštot oděvu, otočil rychle hlavu a jako překvapeně se podíval na Emu.

„Nejdu dlouho, že?," povídala krotce a snažila se usmáti.

„Domníval jsem se, že jste odjela," pravil povstávaje.

„Jak bych mohla bez vás odejeti?"

„Mýlil jsem se, jelikož byl dole připraven povoz, který čekal na vás."

„Kdo vám to řekl?," ptala se v rostoucím udivení a zarděla se mimoděk studem.

„Můj kočí," pravil klidně. „Přijel sem také a když jsem šel pátrati, je-li v čas na místě, prohodil, že snad s námi nepojedete, jelikož kočí pana Luciana měl hned na večer rozkaz býti vám k disposici."

Bylo viděti, že volí schválně jemná slova, aby ji neranil, ale ona dobře cítila, že kočí hovořil jinak. Nesmírná hanba jí zatetelila, bylo jí, jakby stála před ním pokryta pokořením. Bylo jí jasno,

že Lucian vědom si své převahy měl už celý plán uchystán a spolehal se, že se nebude ona brániti jeti s ním někam, kde by slavil své triumfy nad jejím srdcem a nad její duševní silou. Nedovedla nalézti slov, kterými by zakryla tento morální políček. Okamžik stála s hlavou sklopenou a potom zvolna zvedla hlavu.

„Ne, nikam jsem nejela, třeba že si toho přál. A doufám, že nikdy nepojedu."

Maličko se usmál její omluvě a aby jí z rozpaků pomohl, tázal se jí, přeje-li si ještě setrvat, či pojedou-li domů.

„Budu vám vděčna, odvezete-li mě domů," řekla tiše.

Ochotně jí nabídl rámě a vedl do šatny. Když sestoupili dolů zavolal svého kočího a pomohl jí do povozu. Dvířka zapadla a kola zahrčela na dlažbě. Mlčeli oba. Ji na jazyku pálila slova prosby, aby jí odpustil ale nenalézala vhodných slov. Najednou se před jejím duševním zrakem týčila postava Lucianova, ale nebyla už pro ni tak sladce vábná a neodolatelně žádoucí. Jakoby odpor se v ní zvedal a zároveň udivení, že mohla tak slepě se podávati Lucianovu vlivu, zapomínala na vše ostatní.

Teprve když vyjeli na hlavní ulici a ona si uvědomila, že budou brzy doma, vzpomněla si na rozmluvu Lucianovu s neznámou maskou.

„Promiňte, že se vás na něco tážu. Děláte nějaké obchody s bavlnou?"

„Ovšem. Proč se na takové věci tážete? Nikdy jsem od vás neslyšel podobné otázky."

„Vyslechla jsem náhodou hovor, který vám budu opakovati. Kdo ví, nejedná-li se také o zájem mého otce, ale i kdyby se oň nejednalo, dostačí, jste-li vy zúčastněn."

Krátkými větami opakovala, co zaslechla. Povoz právě zastavil a kočí ohlížeje se do zadu čekal, až panstvo opustí kočár. Ale dvířka se neotvírala. Přichvátal domovník, aby otevřel, ale z povozu zavznělo úsečné volání: Sečkejte.

Konečně vyskočil Strýhal a podávaje ruku Emě dlouze ji políbil. Byl sice příšerně bledý, ale neprojevil hrozný zmatek a svrchovanou úzkost, jež jím zmítala.

„Děkuji vám ještě jednou," pravil polohlasně, stoje před ní. „Dnes poprvé jsem, sedě o samotě, ztrácel odvahu, protože se mi zdálo, že jsem se zklamal ve vaší povaze. At už se v budoucnosti rozhodnete jakkoliv, jsem šťasten, že jsem se nedožil sklamání, které by mi bylo ze všech nejtrpčí."

Doprovodil ji až ke vratům a odtud navrátil se do svého povozu. Té noci světlo v pracovně Strýbalově hořelo až do rána a před otevřením telegrafního úřadu stál Strýhal jako první nedočkavý návštěvník.

K večeru rozkříklo se mezi těmi, kdož včera byly účastníky maškarního plesu, že celá řada dam a také několik pánů onemocnělo tyfem. A věděla se také příčina onemocnění. Zmrzlina zavinila epidemické onemocnění asi patnácti osob. Druhého dne přinášely denní listy zprávu o sensačním následku maškarního plesu a uváděli jména nemocných. Na prvém místě bylo jméno: Ema Papíková.

Několik dní bylo láteřeno na nedbalost personálu, pro kterou bylo tolik lidí uvrženo do nebezpečenství smrti. Dokázalo se, že kuchtík buď z lenosti, nebo z únavy, nebo ze zapomenutí vzal k přípravě zmrzliny říční vodu a neštěstí bylo hotovo. Ale potom přicházely nové novinky, které zatlačily tyfus do pozadí a jen v těch rodinách, ve kterých leželi nemocní, trvala památka na neštastnou noc. Nemoc měla příznivý průběh a zase po několika dnech sdělovaly noviny se zadostučiněním, že nikdo z onemocnělých nezemřel.

Ema Papíková probrala se ze svých horeček smrtelně unavena a vysílena. Její plet stala se průhledná, tělo bylo chabé a neschopné pohybů, a oheň v jejích očích pohasl. Nikdo vyjímaje ošetřovatelku nebyl k ní připuštěn a tato také sprostředkovávala její spojení se světem. Každé hodiny klepal otec a ptal se úzkostlivě, jak je dceři. Třikráte denně přicházel lékař a den co den přinášela ošetřovatelka velikou kytici růží a kamelií, kterých byla Ema ctitelkou.

Kdykoliv se objevily květy, zazářily její oči, chtěla se pousmáti, ale jakoby se čehosi lekla, zase sevřela rty a jakési utrpení objevilo se v jejích rysech. Stokrát hořela na jejich rtech otázka, od koho ty květy jsou a stokrát ji potlačila.

Když konečně byla tak osvěžena, že mohla bez cizí pomoci přejíti do sousední místnosti, aby její ložnice mohla býti desinfikována a opatřena novým nábytkem, po prvé vstoupil k ní otec. Oči

se mu slzami zalily a něžně ji sevřel do své náruče. Potom posadil se vedle ní a hladě její ruce, díval se s nesmírnou láskou do její tváře.

„Ubohé dítě, co jsi vytrpělo“, povídal dojatě.

„Ty jsi zajisté vytrpěl víc,“ pravila něžně.

„Máš pravdu, mnoho jsem vytrpěl a nezapomenu nikdy na těchhle čtrnáct dní. Všecka moje mysl byla u tebe, ačkoliv jsem potřeboval celou svoji sílu duše pro svůj obchod. Dobře, že jsi nevěděla, v jak hrozném jsem byl nebezpečenství, hrálo se o velikou část majetku, ale díky Strýhalovi, vyhráli jsme. Je to ideální muž a bolí mě pouze, že sem nepřichází. Několikrát denně posílá se ptát po tvém zdraví, ráno pošle pro tebe květiny, ale do našeho domu ještě nevstoupil. Nepohněvali jste se snad?“

„Ne, nepohněvali,“ zavrtěla hlavou a maličko jí ruměnec naskočil. „Já ho urazila a on se řídil tím, co jsem mu naznačila. Buď tak laskav a pošli proň.“

Když Strýhal vcházel do jejího budoáru, vstala a spěšně mu šla vstříc, vztahujíc obě ruce. Viděla, že je pohnut, ale vážnější než kdy jindy.

„Není-li ještě pozdě, na pokání, přijměte je ode mně. Ne rozum, ale mé srdce zbloudilo.“

„Ale to je právě pro mne krutější, než kdyby váš rozum byl zbloudil. Co je mi platen rozum, nehřeje-li ho srdce?“

„Srdce bloudilo, ale ono se vrátilo,“ povídala v rozkošném zmatku. „Vracelo se hned tehdy, kdy jsem nahlédla do povahy pana — víte koho.“

„Vím a děkuji vám. Bolest, kterou jste mi tehdy způsobila, dvojnásob jste nahradila. Zachránila jste mne před úpadkem, před ztrátou cti a vrátila jste mi dnes radost života. Nejsem přítelem frází, ale věřte mi, že jste královnou mého srdce a já vaším sluhou.

Blaženě se pousmála, nach zalil její bledý obličej a s něžnou dívčí ostýchavostí i rozkoší ho políbila.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Vzali si tedy každý hrst třešní a dali se s Šestankou do hovoru. Zvala je, aby navštívili její dům a přijali pohostění sýrem, chlebem a černou kávou. Pohostění sice nepřijali, přece však vešli do stavení, chtějíce poznati domácnost křesťanských Albánců. Bylo to prosté, veliký tkalcovský stav zaujímal ve světnici nejlepší místo. Při vyvýšené světnici, pod níž byla stáj, hleděla přes zahradu, pole a olivový les k horám s jedné strany otevřená síň, podobná verandě. Tam asi božsky krásně se odpočívalo po práci za jarních, ba i podzimních podvečerů, kdy se zvedá osvěžující tramontanna.

Na tomto výstupku hrálo si několikaleté dítě, děvčátko, jehož obličej, nikoli hezký, přece však velice zajímavý ustaraným, tesklivým výrazem, upoutal k sobě nejdříve pozornost mladé paní Vernerové.

Promluveno k dítěti několik otázek, kterým však nerozumělo, snad vůbec umělo jenom albánsky. Odpovídala za ně žena, která byla jeho babičkou, jak se při tom dověděli.

„A kde máš majku?“ otázala se paní.

„Drahá gospodjo, nemá už majky,“ odpovídala stařena, a veliký smutek zastínil její obličej.

„Umřela?“

„Umřela.“

„Dávno?“

„Ne dávno, letos, je tomu teprve několik neděl.“

„A což otec?“ soustrastně vyptávala se dále paní.

„To je můj syn,“ na to stařena ještě smutněji a bolestněji, „ten je ve vězení.“

„Ach, ve vězení!“ zhrozila se paní Vernerová. „A proč, co učinil?“

„Zabil ji, svoji ženu, moje drahá gospodjo,“ dále vypravovala stará žena, a kromě zármutku nebylo žádného ostychu a skrývání v jejím obličeji a hlase. Nezatajovala před nikým ničeho z těžkého údělu, který jí položil na vetchá, ale trpělivá ramena zlý osud. Přišla řeč na tuto nejcitelnější stránku jejího života, a ona tedy vypra-

vovala jako o něčem, co se událo, protože se to musilo udáti, a co bylo neodvratitelno.

„A proč ji zabil?“ byla přirozená otázka všech čtyř zaujatých hostí.

A šestanská žena, skromně si skládajíc ruce na prsa a usmívajíc se skrze bolest a slzy, jež v ní probouzely ty hořké vzpomínky, vypravovala.

Její snacha seznámila se s mohamedánem z okolí a utíkala k němu. Manželský mír a štěstí vystěhovalo se z kuče, ovšem, tot pochopitelno, žití muže a ženy stávalo se nesnesitelným. Konečně mladá žena opustila manžela i dítě a nadobro odešla k člověku, ke kterému ji táhlo tak neodolatelně její srdce. Aby jí muž její nepoznal, kdyby ji náhodou snad potkal, přestrojila se do tureckých šatů. To přestrojení dotklo se opuštěného muže snad bolestněji než její manželská nevěra. Potkal se s ní, poznal ji i v přestrojení a zabil ji. Byl souzen a odsouzen na tři leta do vězení. V opuštěném domě hospodaří nyní jeho matka a zároveň ošetřuje jeho osiřelé, v pravdě teď dvojnásob osiřelé dítě. A vypravujíc to vroucím, srdečným hlasem, usmívá se dále skrze slzy.

Při tom vyšli zase ze stavení a ubírali se sadem k cestě. Za nimi objevila se opět ta útrpně se dívající holčička, ale teď již byla oděna v čistých svátečních šatečkách. Žena se v ní probudila. Vidouc v domě hosty, honem užila prvé vhodné chvilky, aby se jim ukázala úhlednější a hezčí. Skutečně její velké černé oči hleděly nyní přívětivěji, a smutek její zdál se menším.

Poněvadž stará žena ani za živý svět nechtěla ničeho přijmout za třešně, paní Vernerová a její společníci aspoň podarovali její vnučku a pak překročili opět ohradu provázeni přáním šťastné cesty a pozváním, aby opět brzo přišli. Stará žena vroucně je ubezpečovala, že každá návštěva dobrých, třebas neznámých lidí, ji potěší v její osamělosti.

Návštěvou tou zdrželi se téměř hodinu, a k přístavu Val di noce bylo ještě daleko. Slunce již značně se sklonilo nad modré moře, které zatím se ztišilo, nebot minul pravidelný odpolední větřík.

Rozhodli se, že půjdou ještě kousek dále, ale Val di noce si ponechají na jiný výlet, k němuž se vydají o hodinu nebo dvě dříve. Vstoupili opět do olivového háje a po chvíli odbočili na levo postranní cestou k výšinám, odkud jest skvostný rozhled na dalekou krajinu a na širé moře.

Za sebou měli šedozelenou spoustu oliv a před sebou sinou spoustu jaderských vod, lesknoucích se v slunečních paprscích. Jakýsi parník, plující od Drače k Ulcini, teď uhnul směrem k italským břehům. Dvě malé bárky s režnými plachtami tkvěly nepohnutě na mořské hladině, a rackové je obletovali, jakoby chtěli dorážeti na ně. Bělavá křídla mořských ptáků chvílemi se zableskla v slunci jako odraz malého zrcadla.

A bylo s toho návrší nad Val di noce viděti daleko na sever, kde za Barem a Budvou v klínu vysokých hor se skrývala malebná Kotorská Boka, hlídaná krivošijskými stěnami a posvátným Lovčenem. Mnohem blíže, na pravo od Bara, strměl k nebi vážný Sutorman a snivá Rumije, k nimž se víže tolik pravdivých i báchorkovitých pověstí. Nejbližší hora u Val di noce dolejší polovinou se usmívala přívětivou zelení a lidskými obydlími. Tu a tam svítila na ni veselá vesnička, jinde opět ojedinělé stavení, sady olivové, zahrady fíkové, vinice a políčka v závidění hodném spokojeném klidu, který se zdál vládnouti nad těmi místy od věčnosti.

Byla to památná Možura, dějiště veliké bitvy, v níž se utkaly zbraně srbské a řecké. Na tomto místě, tak tichém a všeho ruchu vzdáleném, srbský král Vojislav na hlavu porazil silné vojsko řeckého cara Konstantina Monomacha Devátého. V boji pobito prý bylo čtyřicet tisíc Řeků se sedmi slavnými vojvody, mezi nimiž dračský vojvoda Michajlo byl vojevůdcem a ze všech nejslavnější.

Postáli chvíli na návrší, kochajíce se vyhlídkou a historickými vzpomínkami. Zvlášť Polykarp Martin byl uchvácen památností oněch míst a činil květnatá srovnání mezi rušnou minulostí a pokojnou přítomností. Upozorňoval, jak skoro všechna veliká bojiště světa jsou nyní klidná, opuštěná a zapomínaná, jakoby se na nich nebylo nic událo. Snad odpočívají po zápasech, které na nich byly svedeny, dlouho se zotavují po bolestech, které s krví umírajících vojínů vnikly do jejich půdy.

Potom se vraceli méně schůdnými cestami a

stezkami k Ulcini. Olivami, vysokými kapradinami a pestrými křovisky dostali se posléze až k úpravnému dvorci Arslana bega Resulbegoviće, sympatického mohamedána, který zakusil mnohého příkoří od Turků, protože byl spravedlivým přítelem Srbů. Odtamtud kráčeli roztomilou stezkou nad samým mořem a za nedlouho vrátili se podle starého ulciňského hradu do hotelu, kde pečlivý Špíro právě pokrýval stůl novým ubrusem.

Protože zbývalo do večeře ještě více než půl hodiny, nerozmýšleli se dlouho na vybídnutí Vernerovo a pospíšili se osvěžit mořskou koupelí.

A v ten den, jakkoli se mu dostalo odmítnutí, Zikmundu Tetivovi již se dýchalo volněji.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

FR. AD. ŠUBERT:

JINÉ DIVADLO, JINÝ SLOH.

Tím, že — mimo veškeré mé nadání — pro divadlo v Šárce padla volba na mé drama „Jan Výrava", byl jsem vržen do samého středu všeho toho, co souvisí s divadlem ve volné přírodě. A hned dodati nutno s divadlem velikého, mimořádně velikého hlediště, jež počítá až s 20.000 diváky, a to ne na obloukovém okruhu amfitheatrálním, nýbrž na rozměrném obdélníku vysoké stráně pouze tak široké, jak široké je samo jeviště toho divadla.

Tuto okolnost dlužno míti v prvé řadě na zřeteli, ježto jí podstatně je dána povaha šáreckého divadla. Malé divadlo přírodní — asi pro 2.000 osob — zůstalo by dosti blízké zavřeným divadlům krytým — blízké nejen rozsahem, nýbrž i svou celou povahou — tedy i způsobem, jakým by mohly v něm se prováděti hry. Divadlo v Šárce je však i svým umístěním v širé neohraničené přírodě, i tvarem své základny a rozměry svými velmi vzdáleno divadla obyčejného. Odtud přirozeně plyne, že i způsob, sloh, styl, podání hry, zvláště činoher, nezbytně musí býti v něm jiný, než v divadlech krytých.

Ten styl plyne hlavně ze dvou požadavků: 1. aby sluchu vzdálených diváků dolétala pronášená slova podobně jako v divadlech zavřených, 2. aby stopování hry diváku pomáhalo se intensivnějším zaměstnáváním oka divákova. A k těmto požadavkům druží se žádoucí požadavek další, aby podávaná hra sama byla dle možnosti silnějších kontur děje i postav; zaměstnává-li oko scenami nejen jednotlivých solistů nýbrž i davů, jest to další výhodou v prostoře přírodní.

Řecké divadlo s davy diváků pod širým nebem mělo rovněž svůj styl, vycházející taktéž z ohromných prostor jeho: zašlo ve slohu podání her až tam, že zvětšovalo herce a prostředky jeho výrazu kothurnem a přístrojem mluvícím, zvuk slova sesilujícím, ano že tváři jeho dávalo i nehybnou masku v rysech, hlavní povahu úlohy (tragickou či komickou) stále nezměněně vyznačujících. Bylo tedy již tím daleko více vzdáleno stylu našich krytých divadel, nežli musí býti novodobé divadlo ve volné přírodě — a přece arci zůstávalo místem umění.

Styl činoher divadla v Šárce vyžaduje na herci umělci — jak jsem vytkl již ve „Veřejném mínění" (ze dne 15. června t. r.), byv o to dotázán interviewem — 1. zvláště správné a výrazné artikulace slova, která má v zápětí i způsob přednesu slova, o několik záchvěvů volnější a dynamicky a částečně i vniterně o něco silnější proti obyčejnému přednesu na jevišti divadla krytého; 2. většího gesta, dle potřeby tak výrazně stylisovaného, aby nahražovalo mimiku herce, jež uniká oku vzdáleného diváka; 3. jistého vhodného postoje herců s tím účelem, aby slovo se neslo dle možnosti přiměji do obecenstva nežli tak je třeba v odhalené s jedné strany kostce jeviště obvyklého. Tento třetí požadavek odpadá však při hlasech zvláště zdravých, buď zvonivých, nebo zvučnou ostrostí pronikajících. Herci umělci a herečky umělkyně takovýmito hlasy nadaní, mohou i na jevišti divadla přírodního pohybovati se kterýmkoli směrem a přece vždy je obecenstvo dobře slyší. Neboť stráně jsou dobré povahy akustické: po nich se nese hlas zvláště do výše způsobem překvapujícím.

Jakož pak třeba je pod širým nebem osobitého stylu k přednesu slova a vůbec k podání hry, tak je žádoucno, aby pro divadlo v přírodě i hry samé měly dle možnosti svůj osobitý styl. Že ani

v tom vzhledě umění dramatické netřeba lámati kolem, toho důkaz podaly již i staré hry řecké. Bylyt vesměs psány v umělém stylu pro veliké prostory divadla vhodném — založeném na largu a ve vážných hrách zároveň na maestosu. Odtud jejich dlouhé monology, široké dialogy, — odtud i mohutné kontury děje a velkorysost postav. A přece při tom svém docela zvláštním, hlavně povahou divadla diktovaném stylu, vyvolávajícím chvílemi až i dojem strnulosti, byla a jsou dramata řecká díla vysoké hodnoty umělecké — a herci je přednášející byli zajisté umělci.

Svůj odlišný zvláštní sloh divadelní vykazovaly arci i ve středověku méně umělecké hry mysterií, prováděné na náměstích a před branami měst, rovněž pod širým nebem.

Značí-li rozvoj divadla od Sofokla k Shakespearovi a od něho k předním zástupcům modernosti rozhodný postup v divadle, není třeba považovat divadlo přírodní s jeho reprodukcí za nějaký krok zpětný tím za pohromu umění dramatického. Jest jen výminkou z pravidla divadel uzavřených, do nichž nebude nikdo přenášeti styl divadla přírodního. Jen jedna jeho část měla by namnoze se do nich přenésti — správná zřetelná artikulace slova, bohužel leckde silně zanedbávaná.

Dnes také hry nemohou se vraceti k formě her řeckých. Ztrnulá deklamace patří stylu her minulosti. Kypící život žádá dnes své právo i na jevišti. Jen tolik je třeba, aby hry pro divadla přírodní se vykazovaly jednak vlastnostmi, o kterých jsem již se zmínil, jednak některými ještě dalšími. Tedy výraznými postavami a barvitým dějem silných obrysů, jednak — pokud možno — aspoň takovou jednotností sceny, kterou lze znázorniti ve volném prostoru přírodního jeviště. Ten dopouští, jak zřejmo, i sceny pouhé přírody pod širým nebem spolu s architekturou, při níž jsou možny polointerieury (besídky, vstupní síně, přízemní sály zámecké — „salatriny“ — pavillony, ovšem pak terassy, balkony, okna atp.), ba vyminečně i nějaký interieur obvyklého jeviště divadelního (s odstraněnou jednou stěnou). Při jisté licenci fantasie může scena přírodní býti chvílemi v podstatě scenou dvojitou — ve skutečnosti od sebe poněkud vzdálenou. Hráti však v přírodě kusy, v nichž je samá zejmena vnitřní architektura, nebo jejichž jednotlivá dějství jsou položena do různých končin krajů či dokonce zemí, jest asi podstatnou chybou proti divadlu přírodnímu — jest tedy v něm nepřirozeno.—

„Jan Výrava“ je drama, jež povahou svého děje, svých scen vesměs pod širým nebem hrajících, také obrysy svých postav a pohnutými scenami lidovými mimoděk se hodí ku provedení v přírodě. Mimoděk. Nebot píšícímu drama nepřipadlo mi ani z daleka, že by někdy se dávalo ve volné přírodě. Arci jsem cítil — tak jako již před tím při „Probuzencích“ — že jeviště divadla zavřeného je dosti úzké k provedení scen davových. Ale jeviště divadla zavřeného, nad divadlem přírodním stojícího, má tu neocenitelnou výhodu, že fantasii divákovu daleko více podněcuje, než scena přírodní, že tedy na něm stačí jen něco naznačit, aby fantasie, illuse divákova si vypředla veškeren obraz další — všechno to, co je myšleno za kulisami.

Postačilo tedy k úpravě „Jana Výravy“ pro divadlo v Šárce, spojiti prvé dva a poslední dva akty vždy v jedno dějství, aby čtyry přestávky ve hře mohly se obmeziti jen na dvě. Bylo to možno tím spíše, že druhé jednání je v dramatu skutečně bezprostředním pokračováním prvého a páté čtvrtého. Kromě toho uskrovněny jsou sceny intimní a ovšem upravena jednotlivá místa textu přiměřeně ku sceně divadla šáreckého. Úpravu provedl, se zřetelem k účelu, dobře chef činohry Národního divadla Jaroslav Kvapil.

Akustika hlediště ukázala se při zkouškách velmi příznivou ; při bezvětří byla výborná. Ostatně — i když přelétne nebo nedolétne některé slovo, souvislost přes takovou mezeru sluchovou dává oko. Vzpomeňme si jen, že ta souvislost, ba i vnitřní obsah hry, zůstávají nám zřejmy, i když jsme přítomni provedení kusu v řeči nám docela cizí, při níž tedy náš sluch po celý večer je zaměstnán jen tónem, modulací, vnitřní výrazností slov a nikoli jejich pojmem a obsahem vět.

Tolik poznámek mohu podati dnes: jiné další budou nepochybně vyvolány představením samým, v němž vystoupí na jevo celá skutečnost prvního pokusu podání činohry před hledištěm skoro ohromným. Snad nebude — při prvním pokusu — styl hry ještě do posledních důsledků vyspělý. Ale objeví se jistě již při něm svými rysy výraznými, od slohu obvyklých divadelních představení odlišnými.

* * *

GAZDINA ROBA V KRČI.

(PRVÁ POHOSTINSKÁ HRA INTIMNÍHO DIVADLA.)

Nedošlo k představení Subertova „Jana Výravy“ v Šárce — a co je pochopitelnějšího, než že se člověk octl v Krči? Divadlo v přírodě vzniklo tam potichu, bez reklamy. Ochotníci tam začali s Kvapilovou Pampeliškou. Představení se střetlo s premiérou „Prodané nevěsty“ v Šárce. Myslelo se, že tenhle krčský Davídek bude šáreckým Goliášem zašlápnut jako mraveneček sedmimílovou botou. A vida — ono zatím statečně uhájilo svou existenci! Na prvním představení, tenkrát ještě nadšenou ochotnickou družinou pořádaném, byl bývalý režisér Národního divadla p. Alois Sedláček a tomu se divadélko nějak zamlouvalo! A už to člověka lákalo jednou se tam podívat, už proto, aby mohl srovnávati dvě takové rarity, dvě přírodní divadla na různých pólech pražského světa.

Najednou stala se v Krči velká změna. Původní zlatokopové byli vytlačeni ze svých kutišť. Čteme v novinách, že Intimní divadlo chystá se k uměleckému zájezdu do Krče. Volba kusu byla neobyčejně lákavá i sympatická. Gazdina roba paní Gabriely Preissové, kterou máme v milé paměti z Národního divadla, zvolena k tomuto zahajovacímu představení Intimního divadla v Krči. Těšili jsme se na Jana Výravu — proč bychom se nešli pokochat Gazdinou robou? Cesta za požitkem není nikterak úmorná a nezajímavá. Parníčkem do Braníka a odtud po lukách k lesíku, jenž od nepaměti je populárním a vítaným výletním dostaveníčkem. Už za posledním bránickým domkem rozevírá se malebné panorama. Za tu dobu, co jsme tu nebyli, mnoho se tu změnilo. Na všech stranách vystupují villové stavbičky. Z lesa vévodí jako zámek sanatorium pana doktora Šimsy. Nemáš tušení, kam vlastně divadélko stulili. Překvapilo mne, že z Prahy cestou námi volenou nebylo účastenství valné. Třicet lidí ubíralo se tímto směrem — nic víc! A to byli vesměs lidé známí z pražských premier. Vzpomněl jsem si na cestu do Šárky, na nespočítatelné davy lidu, plnící všechny cesty i pěšinky, a v duchu mi bylo líto pěkné snahy, která asi spláče nejen nad uznáním, ale i nad výdělkem.

Volím cestu po mezích, mezi obilím, jež po posledních deštích jakoby natuhlo a nabylo, v objemu i na vzezření. S návrší vidím do údolí i na úbočí, po nichž se šinou zástupy lidu. Jde-li všechno do Krče — pomyslil jsem si — dobře to dopadne! A skutečně — všechno se slévalo na konec v jeden veliký, široký pramen. Poslední, jediná cesta, vedoucí lesem k divadlu, musela pojati všechny tyto pramínky. Bylo nutno jíti krokem, jako když jdeš v procesí! Po divadle nikde ani potuchy. — Jdeš lesem a pořád nic. — Najednou jakobys se octl před ohromným úlem. Ku podivu krásný, pro divadlo jako stvořený koutek. Divadélko je v lese — a v jak pěkném, milém lese! Až se podivíš, že je takový zdravý, opravdový les malou míli od Prahy. Divadélko je řešeno prostě, prajednoduše, skoro primitivně. Stromy jsou dokonce i v hledišti. A situace je tak výborná, že strom nikomu nepřekáží. A při tom přece koná vydatnou, znamenitou službu. Sluníčko zachycuje ve svých korunách a chrání před úpalem. Kdyby byla příroda utvořila ke stráni, která je vlastním auditoriem, ještě protějšek, byl by to hotový amfiteátr!

Prostora se rychle obsazuje a naplňuje. Byla to krásná, malebná podívaná na stráň, jež vypadala jako květnaté pole. Scéna je tak blizounko, že div rukou nedosáhneš. Na první pohled poznáváš ruku obratnou a vymýšlivou. Je trochu miniaturní, pravda, snesla by větší obrysy — ale pomyslíš si: hraje Intimní divadlo, a oko zamhouříš. Publikum sedí jako v koncertní síni. Zazvonilo se a rázem bylo ticho. Na všech tvářích jeví se radostné napjetí, zvědavost přímo srdečná. Všechno hrálo pořadateli do rukou — počasí, obecenstvo a ovšem že i herci. Pan Jiří Steimar kopíruje, jak jsem již jednou zaznamenal, Jaroslava Kvapila. A nečiní to nikterak s nezdarem. Scéna Gazdiny roby tvořila milounký, velice zladěný obrázek. Měl jsi doopravdy dojem, jakobys se octl na slovenské dědince. Na divadelních programech stojí poznámka: „upraveno pro přírodní divadlo“. Měl jsem za to, že úprava tato dála se

v souhlase a za intervence paní autorky. Ve druhém aktě mne cosi drclo. Slyšel jsem tu cosi, co mne píchlo jako když padne muška do oka. Mánek, když Evu přemlouvá, aby šla s ním na jeho gazdovství, mluví tam cosi o nějakém zakoupení se panstva za humny. Ptám se autorky, co to znamená — kam se to vlastně ten gazda a jeho dělnická družina ubírá? Paní Gabriela Preissová byla ovšem daleko víc překvapena než já.

Ale nikterak se nad touto licencí nepohoršila — naopak — bez výhrady ji schválila, poněvadž by jinak drama se nedalo bez velkých obtíží a značného nákladu sehráti. Pan Steimar zaměnil prostě Dunaj Moravou, scénu neměnil a spoléhal při tom na shovívavost obecenstva. A nepřepočítal se. Pravda, tu a tam se leckdo nad tím pozastavil, že scéna druhého jednání je táž, jako ve třetím, ačkoliv se drama odehrává jinde — ale jinak úskok tento neměl pražádných rušivých důsledků.

Nedivím se obavě paní Gabriely Preissové, aby na konec, až Eva skočí do řeky, nevolal neblahý posel z gazdovstva, že se vrhla do — Dunaje, když pan Steimar nechal gazdu na Moravě! To by byl lapsus, který by se byl dlouho s gustem kolportoval v časopisech i v ústním podání! Honem honem vypravila paní autorka známého herce-ochotníka p. Vrbku k panu režisérovi s poselstvím, zdali nezapomněl na tuto mutaci. Rozumí se samo sebou, že bylo i na tento detajl režií pamatováno. Jak to ale přijde, že na programech je vytištěno, že baron je majitelem dvorce — v Rakousích? Tu a tam ovšem nedopadlo všechno nejlíp. Překrásné je Evino loučení v posledním jednání. Režisér drobným detajlem scénu oživil, pravda, ale na něco zapomněl. V pozadí hraje hudba, nehraje hlučně — ale z toho, co Eva mluví se svou družkou, neslyšíme ani slova.

Není nejštastnější uspořádání závěrečného obrazu vůbec a divím se tomu, jak mohl muž tak prozíravý a divadelně vyškolený, celý dojem posledního jednání zkaliti. Divák je krajně rozechvěn a rozrušen poslední scénou, z níž číší cosi neblahého, mrazivého. Čím herečka je lepší, tím ovšem dojem je silnější. Paní Emma Švandová provedla Gazdinu s naprostým zdarem. Dojala, pohnula k slzám zejména v posledním jednání, kdy tisícihlavý zástup byl stržen její hrou tak, že bys byl v tu chvíli slyšel padat suchý list se stromu, jak hrobové ticho bylo. Víme, že Eva skočí do řeky. Naše gazdina provede tu znamenitý kousek. Její divé rozrušení je znatelno ve hře i v gestech. Najednou dá se na útěk. Je v něm znatelna strašlivá odvaha, ta záhadná, osudná síla sebevrahů, jež hraničívá na šílenství. A v tom jako když ti pod nohou klesne půda. Eva letí, letí — a na svém útěku, před skokem do dravých vln — musí rozhrnouti oponu, za kterou se skrývá šatna!

Bude-li se Gazdina roba opakovat — což je při úspěchu premiéry pravděpodobno — nebylo by lepší, kdyby pro sebevraždu Evinu voleno bylo místo v úpadu na pravé straně? Naproti tomu ale sluší zaznamenati, že celek se panu Steimarovi povedl a mohu také prozraditi, že autorka byla úpravou jeviště přímo nadšena. Jako svědomitý kronikář připomínám, že paní Gabriela Preissová byla mile překvapena hrou paní Emmy Švandové i junáckou vervou p. Jiřího Steimara, jenž do opravdy činil dojem statného a lásky takové šohajky hodného gazdy. Z celého souboru ostatního zamlouval se mi nejvíc p. Jar. Počepický. Jeho hra i jeho maska, ba i kulhavá chůze — vše bylo přirozené, a každé slovo provanuto tichým, dojímavým steskem. Jenom ten jeho úbor by měl býti prostší. Pravda, Eva se nad tím velice pohoršila, že Samko odložil kroj a že se jí poměštanil a přepánoval — ale na takové zapadlé slovácké dědině by se sotva našel kožušník tak sešacený. To si tam ani Jožka Úprka líp mezi těmi svými nechodí! Pěkným kostymem napadla sl. Anna Iblová, která se nějak tužila, aby vedle své partnerky paní Švandové uhájila svou posici.

Znamenitým dojmem působí příchody a odchody. Pěkně přijde na př. pan pravotár. Máš dojem, jakoby nějaký výletník omylem zabloudil na cestu za scénou. A on to zatím k Mánkovi míří pan Huspeka — z Prešpurka! — figura dramatu, na kterého má divák nejvíc spadeno, protože on to je, který ubohé Evě zasadí nejstrašlivější ránu. Pan Třebovský dobře tento mo-

ment zachytil. Mešjanovka T. Svobodové byla rázně a od plic mluvena. Nejhlučnější úspěch měl gazdův dělník Rubač, o němž si budou lidé jistě povídat, že mu bylo nejlíp rozumět. Pan V. Javůrek si asi myslel, že nebude na škodu, nadsadí-li — ale ten chlapík by byl daleko sympatičtější, kdyby mu p. Javůrek (mám dojem, že by to dovedl) tu opičku o poznání zmelancholisoval.

JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

ZA KARLEM ROŽKEM.

Zaskočen zákeřnou chorobou v nejpilnějším snažení, odtržen skoro od pracovního stolku, vyrván rodině, škole i přátelům, zemřel 11. t. m. spisovatel K. Rožek v stáří necelých 37 let. Se zesnulým odchází z literárního kolbiště jeden z nadšených, svrchovaně dobrých a poctivých českých lidí, neúnavný pracovník všude, kam byl zařazen, a obětavý iniciátor i tam, kde často cíl přesahoval vlastní jeho schopnosti. Již jako učitel v Pěčíně u Žamberka počal vlastním nákladem vydávati revui „Srdce“ (r. 1901), v níž s nestejným zdarem, ale vždy s nejlepší vůlí toužil soustřediti vše, co bylo v mladém literárním kvašení nejslibnější. Jeho knihy z oněch let, pod pseudonymem K. Egora vydané dvě sbírky básnické: „Pomsta neznámé viny“ a „Návrat“, prozrazují sice ještě překotnou snahu uplatniti se i v současném moderním hnutí literárním, ale chovají i tak zárodky budoucích vážných životních názorů, jak jsou otevřeně přiznány již v pozdějších prosách Petr Suk (1901) a Zbytečný život (1902). Od cíle, vytýčeného již při těchto knihách, neodchýlil se Rožek ani v pozdějších svých románech a prosách „Propast duší“, „Deset povídek o manželství a milování“ (1908), „Rozsévači“ (1910), „Ze vsí a samot“ (1911). Ve všech těchto knihách jeví se nám zesnulý spisovatel jako vroucí vyznavač zdravě pojímaného života, psychologicky věrný kreslič uváděných hrdinů a bystrý nalezatel originálních motivů třeba těžených pouze z šedivé denní reality.

Takovým zůstal i jako spisovatel pro mládež v knihách „Dvě povídky o práci“ (1911) a „Medvídě“ a v dětských hrách „Vítězství srdcí“, „Veliké oči“, „Život pohádka“ a „Naše babička“, i jako dramatik v pracích „Červ“ (hrané r. 1902 na Nár. Divadle), „Bílí ptáci (1905), „Absolvo Te“ (1906), „Podzimní svítání“, „Samot chorobné květy“ (Zl. 1906—7) a veselohorní satiře „Dobrodinečkové“ (1911).

Prosateurskou činnost Rožkovu nutno ovšem stavěti před dílem dramatickým, nebot literární vloha zesnulého spisovatele vždy cílila spíše k realitě současného románu, nežli k experimentálnímu projevu scenickému.

Doplňkem výše uvedených publikací Rožkových je ještě trojdílný kritický spis „Čeští spisovatelé moderní na škole národní“ (1910—1912) a tichá práce podnikaná v nakladatelství Topičově, kde s obdivuhodnou pílí připravoval definitivní vydání Nerudových feuilletonů, vedl „Topičův sborník“, spoluredigoval vlastivědnou publikaci „Za domovem“ atd.

V literární pozůstalosti, posud neroztříděné, zůstaly (pokud je mi známo) belletristické práce „Hory“, „Smích osudu“, „Květy krve“, literárně historická monografie „P. Chocholoušek“ a j.

Jako spisovatel nebyl Rožek nijak expansivní, za to však neúmorný pracovník, u něhož za slovem vždy následoval čin. Zasedal také po mnoho let ve výboru Máje, svojí svědomitostí i prozíravostí vždy bedlivý strážce zájmů spisovatelských.

Jako člověk neznal přetvářky, byl poctivý a přímý, dobrý kamarád a věrný přítel. Jeho laskavému srdci pro všechny tyto vlastnosti a zásluhy, veřejné i skryté, budiž zachována vroucí a vděčná paměť nás všech! Dr. Q. M. Vyskočil.

* * *

AUTOR „JANA VÝRAVY“ FR. AD. ŠUBERT vyhověl s ochotou přání redakce Máje a napsal několik slov o divadlech pod širým nebem, o úpravě svého dramatu pro přírodní

divadlo v Šárce. Uveřejňujeme svrchovaně zajímavý projev v čele rubriky „Českého života“ a jsme přesvědčeni, že autentický tento projev, vztahující se k významné divadelní události, na kterou se celá Praha nedočkavě těší, bude přijat naší veřejností s radostným povděkem. Tolik je jisto, že „Jan Výrava“ proveden bude v Šárce způsobem, jenž bude ojedinělým zjevem v divadelní kronice české.

NEVOLNICE.*) Komedie zamlouvá se především rázovitými figurami i jemným, ušlechtilým tónem, jenž nikde a nikdy neselhává. Pan překladatel sám doznává, že „Nevolnice“ je z poslední tvůrčí periody Ostrovského, kdy opouštěl již nezmarného demokratického idealistu šedesátých a sedmdesátých let jasný názor světový a veselá životní nálada, kterou byly proniknuty komedie dřívější. Hlasatelkou, velice účinnou, tohoto názoru autorova je Sofija Sergějevna (paní Růžena Naskova), která způsobem ku podivu přesvědčivým (až skoro povážlivá je ta síla jejích projevů), ale nesmírně taktním poučuje svou mladší a o mnoho nezkušenější družku, Evlalii Andrejevnu (paní Eva Vrchlická), jak se má na život dívat a jak jej má pojímat. Člověk nemá nic brát tragicky, kde se naskytne příležitost k požitku, jen po něm sáhnout a při tom se řídit jediným pravidlem, hledat a shánět jenom lehké, bezstarostné živobytíčko. Scény tyto jsou velice rozmilé, obě herečky se přičinily, aby jim svým rozmarným podáním dodaly rozkošného půvabu. Komedie je i tím poutavá, že řeší otázku nerovného manželství mladé, kypící ženy se starším mužem, ne právě novým, ale delikátním způsobem. Originální je okolí tohoto párku, dva staří bručouni, lokaj a hospodyně, kteří vedou na scéně hlavní slovo. A právě tito dva znamenitě nás odškodňují za některé suchopary komedie, které mohl pan Vincenc Červinka, znalec jazyka právě tak jako scény, hravě eliminovati. Starý lokaj je nenapravitelným alkoholikem, jehož zápolení s osudnou slabostí samo o sobě není právě nejvděčnějším momentem, ale naproti tomu je jeho obrana proti nepříteli prosáklá tak nenuceným humorem, že se člověk chtěj nechtěj musí srdečně zasmáti. Pan Mušek měl několikrát vítanou příležitost z role vydatně těžiti. Druhou, velice podařenou figurkou je stará hospodyně, u které nám vadí nanejvýše to, že se z ní na stará kolena vyklubala intrikánka, které toto poslání nějak nejde k duhu. Paní Marie Hübnerová, která v první partii byla skvostná, dokázala, že ani tento obrat nepůsobil křiklavě a nepravděpodobně.

Mladá panička, která se považuje za nevolnici starého a nudného patrona, ráda by okusila zapovězeného ovoce a vybéře si k tomu komptoiristu mužova, mladého, řešáckého panáčka, jenž vytrvale a neústupně odolává všem jejím svodům a nástrahám. Zde jsou scény velice účinné, plné milého humoru. Pan Rudolf Deyl rozesmál několikrát auditorium svou bodrou, nenadsazovanou hrou. Ubohé nevolnici nemohlo se ovšem podařiti zlákati nechápavce do své náruče, poněvadž ji předešla její přítelkyně Sofija, kterou praxe životní naučila štědrosti, některým mladým pánům nesmírně vítané a nevyhnutelné. Výjev, kdy tato Putifarka dovídá se o vlastní příčině zdráhavosti darmo dobývaného Josefa, je podařený a měl také znamenitý účinek v hledišti.

Komedie ovšem vyzní náramně harmonicky. Je velice pravděpodobno, že paní Evlalie ponaučení a pokyny své přítelkyně si dobře zapamatuje a že ke svým půvabům přidá magnet, jenž jistě jí pomůže ke kýženým úspěchům. Pan Mušek komedii vypravil velice pečlivě. Překlad p. Vincence Červinky je výborný. K.

*Alexander Nikolajevič Ostrovskij (1824—1886), vlastní zakladatel a tvůrce novodobého ruského dramatu, znám byl českému divadelnímu obecenstvu se scény bývalého Prozatímního, v letech osmdesátých pak ještě se strany Národního divadla lépe než nyní. V letošním červnu je tomu právě čtvrtstoletí, co naposledy tu hrána jedna z jeho prací nejrozkošnějších („Les“). Značná a povážlivá stagnace v dramatické produkci současné na Rusi způsobila, že stále častěji se divadelní a kritičtí činitelé tamní obracejí do minulosti, kříšice na scéně díla trvale silná a životná. Tak i Ostrovskij, jednu chvíli přehlížený, přichází znovu ke cti, a přede dvěma lety, kdy na Rusi vzpomínáno bylo 25. výročí jeho smrti, řada nejvážnějších kritiků domácích správně ukázala na to, jaké bohatství dramatické síly, jaká nevyčerpatelná zásoba životných typů jest v jeho básnickém odkazu. Rozsáhlé dílo A. N. Ostrovského ostatně od prvních úspěchů dramatikových v letech padesátých minulého století nikdy nesešlo s repertoiru ruského divadla. (Ze studie překladatele komedie Vincence Červinky „A. N. Ostrovskij, jeho doba a dílo“, otištěné na rubu divadelní cedule Národního divadla.)

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 20. června 1913. ČÍSLO 39.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 40.

VIKTOR DVORSKY:

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Tyto listy zanechal Jan Sohr, o němž není známo kde zemřel, ani že by snad byl ještě na živu. Po dlouhou dobu nedal o sobě nikomu věděti, i můžeme jej dobře pokládati za mrtvého. Kromě zápisků dosti neurovnaných, nezbylo po něm ničeho; ony jsou jediným svědectvím, že tento člověk vskutku žil.

Kdesi, daleko odtud, je prý svět krásný. Zelené vlny plynou podél skal, jinde svítí ledovce nad temnými hvozdy, na sta mil se táhnou svobodné stepi a slunce zapadá rudě za okrajem mlčících pouští. Neviděl jsem nic takového, jenom jsem četl. Den za dnem se vláčím po horké dlažbě v ulicích dělnické čtvrti, dýchám odevzdaně kouř z pražíren a obdivuji se zaprášeným lesíkům, kde za každým stromem hraje půl tuctu havířů v karty. Takový je můj osud. Jak rád bych spal v příkopě u silnice, žebral nebo kradl a šel při tom daleko odtud, mezi skály a lesy. Nemám však odvahy. Nedovedl bych jísti suchý chléb a bojím se špinavých otrhanců. Jsem tak slabý, tak ubohý.

Chtěl jsem se pověsiti na veliké borovici uprostřed háje, na levo od cesty. Najednou mne to napadlo, jako věc docela přirozená a velmi případné rozluštění všeho. Ale pahýl vhodný k tomuto účelu byl mi příliš vysoko, také jsem neměl po ruce provaz a nevzpomněl jsem, že se dá použíti šátku nebo svinuté vesty. A pak, je mi teprve šestnáct let.

Proč vlastně chodím takto samoten? Proč si nezajdu do hospody na několik sklenic piva? Proč nehraji billard a nenamluvím si děvče? Raději se ploužím v dlouhé aleji uvadlých akátů a vypravuji si pohádky o palácích a bohatství, o velikých zápasech a nebezpečích, v nichž ovšem vítězím. A zatím sotva bych se odvážil do nejbližší vesnice.

Jaký jsem to tvor, podivný, nesrozumitelný. Co jsem živ necítil jsem se ještě nikdy spokojen. Ani jedinou chvíli ne. Stalo se na příklad, že jsem udělal zkoušku, vzali mne někam; obdržel jsem peníze, dobře jsem se najedl a vyspal — nic naplat, zakuklená trpkost stála za mnou jako den před tím a jako nazítří, Chci patrně něco jiného. Ale co? Dostati se odtud, daleko, žíti bouřlivě a podnikavě, býti bohat a toulati se světem? Dost možná.

Kdyby moje paže byly jen o něco silnější, zkusil bych zdvihati těžké kladivo. V hutích nebo na šachtě, kde by mne vzali.

Líbí se mi dlouhý proud ramenatých dělníků, když se hrnou z továrních vrat. Je jich tolik v modrých bluzách, že se vlní jako řeka, zabírají celou silnici a jdou tak tiše, že slyšíš jenom dupot kroků a slabý šum v malých skupinách, které mají ještě náladu hovořiti.

Vskutku má toto tovární hnízdo některé příjemnosti. Nějakou záminkou oklameš vrátného a vstoupíš do bludiště nakupeného uhlí a surového železa. Spatříš nestvůrné báně vysokých pecí, klopýtáš přes koleje různě se křížující, opatrně ovšem, aby tě nepřejeli; vnikneš do horka oceláren, abys viděl, jak se nahé postavy míhají v odrazu rudých plamenů; promluvíš se starcem, který hlídá výhybku a s chlapci cídícími svítilny. I na parní stroj tě vezmou, když požádáš, nebot dozor v hutích není přísný. Začerněný kotel sálá do tváří prudké teplo a kulatými otvory v dvířkách pozoruješ žhavou výheň. A stroj letí s tebou přes výhybky a

mosty, vyráží ostrý hvizd a hází jiskry, které pak zvolna zhasínají v noční mlze.

Tolik divného dá se prožíti v této směsici sazí a kouře a v zástupu umazaných postav. Ale mně je těžko u srdce a smutno. Stojím opodál, malý a odstrčený, a čekám nečinně na zázračnou změnu, která ovšem nepřichází. Jasná zář ze žhoucí strusky, kterou vylévají na haldách, šíří se po celé obloze. Její fialové světlo barví zdi a mění noc v dobu neklidného soumraku. Nelze spáti v tom zarudlém šeru a myšlénky jdou nudným, truchlivým postupem.

Dosti často si vzpomínám na zamlklou krajinu s chudičkými polnostmi ve východním koutě markrabství již blízko slezských hranic. Železná dráha vyhnula se jí dalekým obloukem, nevyužity plynou vody v hlubokých úžlabinách, za to na pahorcích točí se všude veliká křídla větrných mlýnů. Bývalý porost hraničního hvozdu prořídl a změnil se v ostrůvky jehličnatého stromoví, ze všech stran obklopené volnými plochami, na nichž sedlák s tíží vypěstí trochu žita nebo zemáků.

Je mi vskutku divno, proč se neuchýlím do této končiny. Jediné slovo by stačilo. Bydlil bych v tiché cele s vyhlídkou k nádvoří, předstíral trochu zbožnosti a církev by se postarala o blaho mých posvěcených údů. Čoud oltářních svíček nikterak mi nepřekáží, ani zvuk varhan. Kázání dává vhodnou příležitost pocvičiti se ve slohu a v řečnické obratnosti důležité pro život. Také hrudník sílí, plíce se otužují a po skončeném výkladu chutná dobře se napít. V klášterní knihovně, v prachu a pavučinách, leží dostatek zajímavých spisů. Ani libri prohibiti nejsou dnes nepřístupny. V zahradě kvetou růže a nekosený palouk přerůstá cesty. Děvčata v kuchyni jsou docela hezká. A vysoká stará zeď odráží zvědavé zraky.

Opravdu všechny výhody má takový život. Věřícího lidu neubývá, dlouho ještě budou se kupiti zástupy kolem zázračných studánek a líbati posvátné sošky. Ale dobří mniši vymírají. Hloupý dorost se nehlásí a věru vezmou mne rádi, kdykoli zaklepám na známá vrata.

Tolik let jsem prožil v pražských zdech a přece jsem tu jako cizí. Jediným vláknem jsem k nim nepřirostl. Mohu odejíti na kraj světa a nezasteskne se mi. Blíží se jaro teplé a měnlivé s dlouhými světlými večery. Bojím se ho velmi, jeho nadějné záře, jeho květů, bojím se radosti jiných. Škoda zimy. Teskná nálada sehnala zástupy do hlavních tříd, kde v těsně semknutých proudech zdálo se lidem veseleji. A pusté mlhavé ulice byly vyhraženy mně. Ale teď vyláká slunce kde koho z vnitřního města, po všech sadech a vyhlídkách se rozlezou; z Letné mne vypudí pokřik sportsmannů a slečinky s raketami.

Tolik let jsem prožil v pražských zdech a nic se nehnulo v mém srdci. Znám všecky památky, všechna musea i obrazárny, slyšel jsem jásot lidu vítajícího francouzské gymnasty, viděl hrozivé tváře demonstrantů odhodlaných ke všemu a jejich divoký úprk, když se blížili dva policajti.

Jdu nerad po Velkém náměstí; vždycky mi napadne, že zde stálo lešení, na němž stínali české pány.

A teď se tam prodává perník.

Dusí mne modré nebe sklenuté nad Prahou. K čemu ten jas? Zahradní hospůdky se svátečním koncertem, národní slavnost s tanci a zpěvy, májová v Emauzích, mateřské školky, obecní dvory, kam se vozí smetí. Dnešní Praha.

V odlehlé části města ne zrovna vábné, objevil jsem dobře ukrytý kout. Po celý den tam nikdo nevstoupí a zřídka kdy se stane, že by šel někdo mimo. Kus zábradlí na vysokém náspu mezi domy, které na štěstí obrací k němu jen začernalé boční zdi neporušené okenními otvory. Dole pod náspem je viděti pobřežní dvůr, plný špíny a páchnoucích odpadků. Ale hned za ním žene se proud Vltavy široký a kalný ke karlínskému viaduktu, naproti se kupí stromy ostrova Štvanice a střechy vnitřního města a stačí jen poněkud vysunouti hlavu, aby se objevil bouřný spád vorové propusti, Eliščin most a vzadu Petřín.

Zde mi bývá nejvolněji. Posedím na pohozené bedně, kterou jsem přitáhl k zábradlí a naslouchám, jak řeka hučí pod jezem. Tento šum vody, putující k dalekému moři, mluví velmi zřetelně: Jsi sám a nikdo se ti nepřiblíží. Či toho litueš? Šel bys rád za nimi na jejich hřiště?

Jaký to nápad. Samota není ponížením; ani tehdy ne, kdyby tě odstrčili. Jestliže sám kladeš závory, je tvojí pýchou.

Jaký hrozný den to byl včera! Odjížděje z Prahy věděl jsem ovšem dobře, že města a pomníky, hrady celé i rozbité málo mne zaujmou; ale v lesy jsem doufal, v husté nekonečné lesy, v příkré stráně porostlé vřesovím s dalekým výhledem do kraje. Celý rok jsem se na ně těšil, málem nemyslil na nic jiného. Když na státním nádraží v pozdní večerní hodině vlak sebou škubl a vyjeli jsme zpod skleněné klenby, bylo mi jako bych opouštěl starý život. Až mne údy zabolely žádostivou předtuchou změny. A pak na oné silnici podél Bečvy? Nic, nic, nic! odpovídalo mi horké slunce. Ach, jak jsme krásné!, chechtaly se ušpiněné hospody. Potil jsem se a polýkal prach za drnčícími povozy. Podél cesty bylo viděti stáje a kůlny, kus dál pak líné obrysy pahorků.

*

Venku je zima a mlhavo. V mém pokoji svítí lampa stlumená stínítkem a nižící se vrstva petroleje ukazuje, že hodina již pokročila. Sotva co mám tak rád, jako tyto večery o samotě, kdy žluté plameny poskakují v kamnech a dlouhým úsekem světla barví podlahu, kdy pozdní doba je mi zárukou, že nikdo nevstoupí, aby mne rušil. Na ulici je ticho, jen někdy se ozve zpěv nočních chodců, hádka nevěstek soutěžících na blízkém nároží nebo hrčivý pohyb kočáru po rozviklané dlažbě.

Od nějakého času jsem si navykl pracovati. Dokonce se cítím velmi šťasten, když se na mne hrnou ze všech stran nutné úkoly, když mi sotva zbývá chvíle, abych se prošel po ulici nebo pomyslil na něco jiného. Není ani třeba, aby tato práce byla příliš zajímavá, třeba jen, aby jí bylo mnoho, aby bylo nezbytně nutno ji vykonati, ovšem také aby byla nějakým stupněm nebo průpravou pro budoucnost, byť i vzdálenou. Nic nevadí, že se ještě neukazují ani příznaky žádoucích úspěchů. Těší mne samo odhodlání a rychlý posun událostí. Často sedím dlouho do noci a píši nedbaje křečovitých bolestí v prstech ani připraveného lůžka, které se ptá, k čemu je vlastně tady? Teprve když unavená mysl sama se již brání dalšímu napnutí, vracím ji svobodu a hle! ona si nežádá spánku, nýbrž zabočí čilým spádem hodně daleko od předmětu práce do příhod minulých nebo možných teprve v budoucnu, chválí si povzbuzující vliv silného tabáku a čaje a zvolna se utišujíc připíná uplynulý den k řadě předchozích.

Někdy se mi zdá, že je škoda těchto nočních myšlének a obrazů i pokouším se dáti jim alespoň podobu slova. Ale s výsledky nejsem spokojen. Zkalí se nějak ve styku s papírem a tužkou a místo břitkých úsudků vidím před sebou směsici nadmutých vět. Je z toho zřejmě patrno, že nejsem rozený spisovatel, nýbrž jen řemeslník slohu. Ostatně belletrii nemám vůbec rád a velmi bych se bránil, kdyby mne počítali k oné kastě.

Jakýsi rozpor tu ovšem je. Píši články, abych se uživil, mimochodem hájím při tom nějakou myšlénku, potírám předsudky, kterých už nikdo nemá, dávám rady, o které se nikdo neprosí; píši skoro pořád, často bez vnějších popudů, ale dosud jsem nesestavil stránku, která by se mi líbila. Na příklad hned tyto zápisky. Styděl bych se, kdyby přišly někomu do ruky. Jsou neohrabané a skoro nejhorší, co jsem kdy dostal dohromady, a to jistě proto, že se snažím, aby vyhlížely hezky a ozdobně. Opravdu bych je nejraději roztrhal a nepsal dále nic; ale co počíti, když včerejšek sotva skončený bledne v mé paměti, a před měsícem? skoro si ani nevzpomínám, že jsem žil.

(Poznámka vydavatele. Které články má tu Jan Sohr na mysli, nezdařilo se vydavateli zjistiti. Byly patrně uveřejněny pod nenápadným pseudonymem nebo šifrou a nevzbudily pozornosti, takže se o autora nikdo nestaral.)

(S tímto kusem Sohrovy pozůstalosti nevěděl si vydavatel rady. Myslí však, že nepochybil, zařadiv jej v období před jeho prvním odchodem z Prahy.)

Jana Sohra Filosofie subjektivní.

Vznikla z naprosté životní nutnosti jako spánek nebo ukájení hladu a žízně. Před jinými soustavami má tu výhodu, že se nepře a nehádá s moudrými filosofy aniž se prosí, aby byla někým uznávána. Vychází dlouhým, pevně zkovaným řetězem z poslední pravdy, kterouž jsem já sám ve své nejzazší jednoduchosti. J s e m je tolik co c h c i. Toto moje chtění rovné mému bytí je trvalý stav měnící se pouze co do úsilnosti kladné nebo záporné. Za příklad obdobného stavu možno nejlépe uvésti stav tepelný. Kdyby se úsilnost chtění dala měřiti nějakým přístrojem jako teplota teploměrem, byl by bod 0° tam, kde je mi lhostejno, přicházím-li ve styk s určitým pocitem čili nic. Od 0° vzhůru řadily by se stupně kladného chtění,

čím dále tím usilovnějšího, směrem dolů pak stupně chtění záporného čili nechtění. Nechtění není však pojmem protilehlým v poměru ku chtění, nýbrž jen jeden ze způsobů chtění. Rovná se tedy chtění = bytí, nemožnost chtění = nebytí.

Veškeré jsoucno, které se prostírá kolem mne, je pro mne zevnějším světem. Jsou jím mé vjemy, mé představy, právě tak jako mé oko, můj stůl, jako cizí vjemy a pocity a cizí stůl. Pravím-li mé pocity, neznačí to ještě, že by byly součástí mého já, nýbrž jen tolik, že jsou mu bližší než jiné (cizí) pocity.

Pokračování.

JEJÍ BOLEST.

NAPSALA TEREZA MELLANOVÁ.

Milo a útulno bylo v letních večerech v jídelně hotelu Ankoglu v Malnici, v utěšeném korutanském koutku malebně položeném. Obyčejně s posledními paprsky slunečními, jež polibky svými čarokrásně barvily temena horských obrů, vracívali se hosté se svých potulek.

Dlouhá, prostranná chodba, na jejímž konci bylo schodiště vedoucí k pokojům hostí, oživla jich návratem. Do sladkých hlaholů českých, k nimž pojily se mile zvuky chorvátské, se známou důrazností a sebevědomím zapadal hovor Němců a Maďarů. Byla to pestrá směsice zástupců různých národů, nikterak si nepřekážejících! Zdálo se zcela přirozeným, že do jídelny rozměrnější, po pravé straně chodby položené a elegantně vypravené, usadil se živel většinou cizinecký (jen výjimkou byli tu Češi, po větší společnosti a hlučnější zábavě toužící), v němž Němci převládali a do druhé, zařízením i rozměry skromnější, ale útulnější u šesti stolů zasedli hosté z Čech.

Ve chvílích tepla důvěrných rozhovorů — (vždyt nikde tak snadno nesbližují se lidé, po prvé třeba v životě se setkavší, jako na cestách) — nebyl by z nich nikdo uvěřil, že je daleko za hranicemi drahé domoviny. To, co při každé setkané s obyvatelstvem malnickým bolestně duše se dotýkalo: naprosté jich odcizení živlu slovanskému, jakoby jen těžkým ponurým bylo snem. Mezi cizinci? — Ach ne, v Ankoglu všickni čeští návštěvníci byli doma — doma!

Rozmilá majitelka hotelu, paní Slaninová, jejímž nejvřelejším přáním bylo, každému pobyt zpříjemniti, mladý dovedný kuchař Pavlík, znamenitě o žaludky hostí chutnými jídly pečující, veselý pan vrchní Šimon, jenž každý pokrm žertovnými nápady kořenil i sklepník Emil, jehož nešikovné ruce často nějaká nehoda se stala, byli Češi. Což divu, že se českým hostům zdálo, že zevšad vane kouzlo domova a cizí hlahol, z protější jídelny časem zaznívající jen k sluchu dolétal a zas nepozorován, nevšímán odlétal.

Vlídno a útulno tu bylo a nedivno, že mnohý, kdož jen letmo na cestě k slunné Adrii obdivuhodnou, smělou a divukrásnou turskou drahou projížděje v malnickém hotelu Ankoglu jen zastaviti se a přenocovati chtěl, nemohl se s domem srdečného veselí, přátelské upřímnosti a družného, pospolitého života rozloučiti. Kolikrát nevěděla si ochotná majitelka rady, kam nově příchozí umístiti; pokoje všech tří pater byly obsazeny i nezbylo, než aby vlastní dva pokoje, pro sebe a rodinu určené uprázdnila, spokojíc se s některou místností vedlejší.

Větší jídelna byla ke konci července naplněna do posledního místečka, a tak dvě nově přichozí mladé dámy, Němkyně, slečny Merlovy, dostaly se k uprázdněnému stolku v českou společnost.

Starší z nich, milé, hezké tváře, vroubené kadeřavým, tmavým vlasem, byla malířkou. Čarovným kouzlem zvábila ji ve svůj klín rozkošná krajinka horská, plna svěží zeleně s rámcem hor, jichž temena, malebně sněhovými závoji ovinuta, až v modro nebes týčiti se zdála, co zatím od boků až k patě kryly ji smaragdově zelené vlečky lesů a lučin, splývající v mohutných záhybech v údolí, šumnými bystřinami oživená. Z tmavých očí půvabné malířky, jimiž laskala všecku tu krásu horského kraje, zíral obdiv, nevypověditelný, radostný úžas. Necítila v té chvíli, že zapadla do cizího ovzduší, v společnost naprosto jí neznámou a národnostně odlišnou; byla okouzlena velebností boží přírody, jež mluvila k srdci jejímu tony, plnými vroucnosti, sladké něhy i ohromující velikosti.

Pozdravila zdvořile, usedajíc se sestrou Emmou ke stolu, přelétla krásnýma očima přítomné jen letmo a znovu zahleděla se k oknům, kam vyhlídka v údolí malnické ji zvala.

Mladší sestra, professorka zeměpisu na lyceu ostravském, tváře méně sličné, ale ku podivu výrazné, živýma, temnýma očima zvědavě zatěkala kol sebe.

Jsou tu hosté jen, usedlí na delší prázdninový pobyt, či turisté, přispěchavší z dálek k horským výstupům?

Ach, hory, drahé její hory! Zahleděla se teď oknem v rámec hor, v jehož klínu Malnice půvabně uložena. — Tam, do těch nebetyčných, závratných výšek, odkud pohled v moře různotvarných obrů horských, v sněhových čepcích a loktuších pečlivě zahalených, po srázných, záludných ledovcích letěla mladá její duše od prvního vkročení v horský svět. Hory byly její jedinou vášní, velikou láskou mladého srdce, k nimž připjala se s veškerou horoucností své bytosti.

Zatím co kolkol zazníval veselý hovor a sdělovány dojmy denních vycházek a nově objevených rozkošných míst v lesích, její mladá hlava skloněna byla nad stolem, na němž rozprostřela podrobnou mapu okolí malnického: Vysoké Taury, Nízké — — kam dříve vyletí, kam?

Zahleděla se s upřímnou lítostí v očích ke skupině hostí, když z řeči, jí zcela neznámé, dolétla k sluchu jejímu jména hor, jen cizími názvy tu známých: Ankogel, Sonnblick, Säuleck — — Slyší jména jich a lačně ulpívají její velké oči na rtech mluvících, jakoby alespoň s tváří jich vyčísti chtěla, kdo snad byl tak šťasten, že se právě s nějaké výpravy vracel s míst, kam celou duší toužila!

Jak ráda by se zeptala, jak ráda připojila k těm, kdož plány na horské tury chystají. Věděla dobře, že sestra její Ella zasedne v nejbližším zátiší se štětcem malířským a skizzákem v rukou a zapomene na celý svět kol. Tu nezvábí do závratných výšek a nechce oloupiti ani drahou, klidnou její duši o jediný, vzácný okamžik, kdy oddá se jen svému umění.

Znovu plaše letí její zraky po všech přítomných. Jsou to hosté většinou z Prahy — tak alespoň poznala dle zápisů, na tabuli v přízemní chodbě umístěné, — z Prahy, mnohými jejími krajany tak hanobené a tupené, kde „ubozí“ Němci tolik pronásledovaní zkusí! — Je pravda, vlídné pohledy českých hostí, kterými na nich cizinkách ulpěli, přívětivé úsměvy i pozdravy, jimiž je uvítali, mluví zřejmě již proti těmto pomluvám. Nezahlédly jediného nepřátelského pohledu, ač při vstupu německým pozdravem se přihlásily, leč přece obavy, lživými, novinářskými zprávami o utiskování německých studentů v Praze rozšiřované, pevně ještě tkvěly jí v paměti, že neodvážila se ona — cizinka — k nějakému dotazu.

U protějšího stolu, kde seděly dvě sestry Čermákovy, Berta a Božena, učitelky, s třemi družkami v povolání Šímovou, Novákovou a Valtrovou bylo živo a veselo. Vyčetla s jejich spokojených tváří a jasných pohledů, že tu rády jsou a šťastny.

„Kam zítra, slečny?“ zeptal se jich přívětivě gymnasiální ředitel Šícha, starší pán, dobrácké, usměvavé tváře, který s milými dvěma dcerami Liduškou a Olgou u sousedního stolu seděl.

„Daleko ještě se nepustím, pane řediteli,“ zasmála se veselá Nováková, „až se moje nohy více pocvičí v horolezectví, pak vyletím třeba na Ankogl!“

„Katuška na Ankogl, 3262 m. vysoký!“ smály se její společnice, jež znaly pomalé, drobné krůčky Novákové, jež nikdy rychlejším tempem se nerozehřála.

„To by se musil pan obr Ankogl do rána o polovici snížiti,“ poznamenala mladší Čermáková, Božena.

„Nebo přiběhnouti alespoň k Štapickému jezeru,“ dodala sestra téže.

„Jen počkejte, posměváčkové,“ bránila se Nováková, „uvidím, kdo se tam octne dříve. Jednoho krásného jitra přijdete k snídani . . .“

„A Katuška zatím s tlumokem na zádech a holí v ruce vznášeti se bude do oblastí sněhu a ledu,“ rozmarně deklamovala živá Valtrová.

„Ne, moje drahé“, se smíchem špatně utajovaným, zvolna slovo za slovem důrazně pronášejíc, odpovídala Nováková, — „a Katuška bude místo na cestě k Ankoglu, — již v Ankoglu“, — a vypukla v srdečný smích, k němuž i druzí přizvukovali.

„Což pak nejsme v Ankoglu? A já ve třetím patře, tedy z vás vlastně nejvýš! A potom mi neříkáte, že už opravdu k milostpánu Ankoglu se chystám!“

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

XXVI.

V následujících dnech byli opět většinou rozptýleni a jenom za pozdních odpolední podnikali do okolí ulciňského společné výlety. Jan Verner činil pokusy a rozběhy k hudebním komposicím, Polykarp Martin sbíral belletristické látky, shromažďoval si poznámky a psal do českých listů drobné povídky, črty a feuilletony, nejpilnější ze všech však byl Zikmund Tetiva.

Malíř plnil svůj úkol na slovanském jihu nejsvědomitěji. Měl již velikou sbírku pěkných náčrtků a hotových nebo rozpracovaných kreseb a maleb. Jakkoli hlavní pozornost upínal k přípravám pro svůj veliký obraz Bílé vojsko, přece nevynechal nijakého zajímavého obrázku nebo motivu, který se při tom tužce nebo peru jeho namanul. A tak měl již řadu hlav a postav černochův, mohamedánských cikánů, Albáncův i Turkův a zakuklených žen a dětí, které sice na jeho obraze nebudou míti žádného účastenství, nicméně poskytnou mu vděčné motivy k pracím jiným.

Jakoby tušil, že malíř má potřebí přítomnosti a společnosti někoho, kdo by zádumčivou zamlklost jeho plašil a rozptyloval, literát býval většinu dne s ním a všelijak ho zaneprazdňoval a vyrážel. Podobalo se, že malíř okřívá vedle Martina a přijímá od něho část rozmarné nestrannosti a dobré míry. Stávalo se někdy, že se spolu rozveselili a zapadli v štastnou náladu uměleckých bohemů, z něhož největší radost míval gospodin Špíro a tetka Marija.

Obyčejně literát něco vymyslil a Tetiva pak byl toho ochotným vykonavatelem. Tak jednou překvapili paní Vernerovou tím, že malíř omaloval její obě želvy. Nejskvělejší barvy, mezi nimi hojně zlata a stříbra, skvěly se pak na štítovaných krunýřích uvězněných obojživelníků.

A jindy zase Martin koupil od dětí kavku a přinesl ji malířovi.

„Udělej z ní papouška," radil, „uvidíš, jak překvapíme Vernerovy a Špíra. Jen hezky strakatého, jako ty želvy."

Tetiva jenom se usmál a přemaloval kavku na papouška. Literát mu ji při tom držel, a třebas to trvalo hodně dlouho, byl až ku podivu trpěliv a shovívavý. A když z kavky byl papoušek a když oschnul, dali ptáka do jídelny za okno a zavolali na to Špíra.

Gospodin hotelier byl s počátku tak překvapen, že nerozeznával přeludu a udiven vrtěl nad tím šedivou hlavou. Ale najednou se mu rozbřesklo, i běžel pro tetku Mariji a paní Joke, aby se pospíšily podívat, co zase spáchali ti dva mladí ďábli. A smál se tak upřímně, že až se krčil na bobek, a opět říkal, že nebyl tak vesel již tři léta. A poněvadž v těch dnech začínali se zmiňovati o brzkém odchodu z Ulcině, tetka Marija z největší veselosti padla do stesku, jak jim pak bude v opuštěném domě smutno, a musili jí slíbiti, že ještě jednou všichni přijedou, dříve, než její stará hlava umře. Jejich mladost a veselá mysl působí na ni prý jako osvěžující a oživující slunce.

Počkali s omalovanou kavkou, až se vrátili manželé Vernerovi, načež otevřeli okno a pustili ji na svobodu. Hned vzlétla, přenesla se přes Špírovu zahrádku a usedla na ochozu protějšího minaretu, kde si pozlaceným zobákem onipovala zbarvené peří. Pokoušela se přiblížiti jiným kavkám, pokřikovala a poletovala za nimi, jakoby jim chtěla vysvětliti, že nemůže za svoji masku a že je také poctivou kavkou, ale družky její rozčileně se jí vzdalovaly a nechtěly jí přijmouti do své společnosti. A tak ubohá, chvíli poletujíc a poskakujíc po střechách džamije a sousedních domů, zvedla se pak a vysokým letem se přenesla přes mořský záliv k děravým stěnám starého hradu. Nedověděli se pak, co se s ní dále stálo, nebot od té chvíle se jim již neukázala, a paní Vernerová litujíc ji mínila, že snad si zoufala, jestliže ostatní kavky ji neuklovaly, pokládajíce ji za cizího vetřelce.

Stýkali se také často s lazebníkem Nurem, který již do opravdy slíbil ukázati paní Vernerové svoji mladší ženu, ještě častěji však potkávali bosého kapitána Ramazana Evropu, jenž neoby-

čejně přilnul k Tetivovi a pomáhal mu mezi ulciňskými obyvateli vyhledávati a nakloňovati nejzajímavější typy. Malíř se až podivil, jak značné má ten zvětralý mohamedán porozumění pro jeho umělecká přání a snahy. Jakoby nejlépe rozuměl požadavkům malířství, každé chvíle odkryl v Ulcini některý svrchovaně poutavý kout, výstupek haremový neb arkýř, každé chvíle upozornil na některou rázovitou hlavu nebo roztomilé dítě.

Za takových výprav za literární a malířskou kořistí Martin s Tetivou často přicházeli k velké džamiji za pazarem, kudy se přichází k Bílé Hoře ulciňské, a vídali tam v předsíni za marami a lavicemi na omývání mrtvol chouliti se na zemi do rozedraných pokryvek starého Turka. Líhával tam obyčejně nepohnutě, málokdy slyšeti bylo jeho vzdech. Vzezření měl člověka těžce, ba smrtelně nemocného, a kolikrát tam znova přicházeli, tolikrát měli dojem, že tam pod těmi přikryvkami naleznou již jenom chladnou mrtvolu.

Ptali se na něho kapitána Ramazana Evropy, a ten jim potvrdil, že Turek skutečně již umírá, a že ho proto donesli do předsíně mešity, aby se mu na posvátném místě umíralo snáze. Avšak Špíro byl zcela jiného mínění. Kdepak Turčín se tak zbožně připravuje na nejistou cestu do ráje! Lumpačil prý po celou noc a teď vyspává zkoušeje při tom, vzbudí-li něčí útrpnost. At jen se jdou do džamije podívat za soumraku, jak umírající se zvedne a vydá se na svoji toulku!

Takový již byl gospodin Špíro, žádného respektu neměl ani před tureckou věrou ani před smrtí. Kdyby bylo před očima jeho umíralo tisíc Turků, vždycky by se o tom dovedl vysloviti nanejvýš cynicky. Kdyby však byl někdo chtěl ublížit jeho zlé kočce, rozhněval by se na něho jako na úhlavního nepřítele. Vážil si svého mourka, protože vyslídil v domě i kolem domu každou myš a protože chytal zmije. Za minulé léto prý přinesl ze svahu nad stavením neméně než deset zmijí. Krmil jej za to stejně vydatně jako svoje hosty, a dal-li na příklad pro ně upraviti bifteky, byla vždycky také jedna malá porce pro kočku.

Někdy ráno snídajíce nebo za oběda se dohodli, že společně podniknou některý výlet. Tak konečně se dostali až do Val di noce a k „Vílině vodě", proslulému místu, o kterém ví obyvatelstvo tamější široké a daleké krajiny. Nalezli tam mezi vonnými myrtami obezděný pramen a kolem něho plno rozestavených a rozvěšených zvětralých předmětů. Byly tam rozmanité části ženského oděvu, mohamedánského i křesťanského, některé, zvláště „ošvice", výšivky to do ženských košil, byly velmi vkusné a něžné. Byly tam také uschlé kytice, byl tam chléb a nádoby s popelem, ano byl tam i vrkoč ženských vlasů. Vesměs dary a dárky žen a dívek bez rozdílu náboženského vyznání, které tam s příchodem jara přivádí pověra, aby si vyprosily toho, po čem ženské srdce nejžádoucněji touží: krásy, aby se zalíbily a nepřestávaly líbiti milovaným i nemilovaným mužům, dále pak lásky pro sebe a pro ty muže, a ovšem i ostatního, co souvisí s láskou a manželstvím.

Polykarp Martin dovedl o tom podrobně vypravovati a dokonce dověděl se od ulciňského učitele o „Vílině vodě" několik poutavých pověstí. Přijal nyní na sebe úkol ciceronův a vysvětloval vše důkladně a dlouze.

Na tomto místě byla paní Marie Vernerová značně pohnuta. Kouzlo pověry, jakoby také jí se dotýkalo a lákalo ji ve své sféry. Skorem až se bála, aby s tohoto očarovaného místa se nevrátila méně pevna ve svém poměru k Zikmundu Tetivovi, než tam přišla. Chovala se nyní k mladému mužovi ještě s roztomilejší nenuceností, než dříve, neboť mu chtěla ukázati, že se na něho pro jeho pokus vyznati jí lásku nehněvá. Kromě toho vědouc, že malíř trpí, nechtěla se odcizujícím chováním zvětšovati jeho zármutek a bolest, naopak, snažila se veselým rozmarem udržeti ho také v lepší míře.

Než při tom všem přistihovala se také při výčitkách, že vzpomíná a myslí na Zikmunda Tetivu mnohem častěji, než vzpomínala a myslila na svého muže, když byl vzdálen. Kdykoli jí zavadil o pamět malířův úmysl rozloučiti se s ní a odejeti z Ulcině, což znamenalo uniknouti z její společnosti a blízkosti, pokaždé pocítila obavu před tím a lítost, a pokaždé se ulekla pomyšlení, že jí jest mladý, tichý umělec mnohem milejší a bližší než všichni ostatní lidé.

Byla by ráda vyzvěděla, zabývá-li se Tetiva dosud úmyslem dáti své družině s Bohem, avšak bála se uhoditi na něho otázkou, neboť tím by se

přiblížila choulostivé události, které tak pečlivě oba se vyhýbali a kterou aspoň na pohled druh před druhem pokládali za velmi vzdálenou a zapomenutou.

Brzo potom však náhodou nabyla jistoty, Tetiva, jakoby tušil její tajnou otázku, zřetelně jí na ni odpověděl.

Nazejtří po návštěvě „Víliny vody" vyšli si opět společně k přístavu Mileninu. Vydali se na cestu po třetí hodině po polednách. Prošli ulciňským pazarem i cikánskou čtvrtí a ubírali se rovnou silnicí směrem, kde modraly nádherné albánské hory. Cestou podivovali se úrodnosti půdy tohoto koutku země, nebot na nádherných polích bylo již po žních, a lidé tam připravovali líchy pro opětnou setbu. Po dobré hodině dospěli k sladkovodnímu průplavu, který spojuje nedaleké jezero Zogáňské s blízkým mořem. Starý přívozník přeplavil je na zpuchřelé kocábce přes průplav, za tu chvilku však zakusili dosti veselého strachu. Lodička byla lehká jako skořápka, povážlivě se kroutila hned na tu, hned na onu stranu, ustavičně bylo jim opatrně udržovati žádoucí rovnováhu. Při tom přívozník je uklidňoval blahou útěchou, spadnou-li do průplavu, že tam, boga mi, není příliš hluboko, a že jim voda stačí nanejvýše po krk.

Ale dostali se na protější břeh bez pohromy a objednali si starce, aby připlul se svou bárkou za hodinu o kousek níže, kde by je opět přeplavil zpět na místo, odkud by se jinou cestou, totiž přes horský hřeben mezi rovinou ulciňskou a mořem, dostali domů.

Běželi jako o závod k moři, trhajíce cestou květiny a vyplašujíce z malých houštin divoké hrdličky. Asi za čtvrt hodiny byli na písčitém břehu veliké mořské zátoky, o které znalci se vyslovili, že je to místo jako stvořené pro velikolepé mořské lázně, jaké se sotva nalezne na jiných stranách přístupného světa. I slavné Lido benátské musilo by mu ustoupiti a rozděliti se s ním o svoji rozhlášenou pověst.

Chvíli se ubírali východním směrem proti horám albánským, které se odtamtud zdály býti až ku podivu blízko. Dříve jim přívozník ukázal, kde leží Šinkol a kde se vlévá do moře Bojana, a kromě toho je upozornil ještě na některá jiná důležitější místa, o kterých tehda netušili, že za několik krátkých měsíců stanou se bojištěm urputných černohorských zápasů se zoufalou mocí přeživších se Turků.

Teď tam byl až nápadný klid, krajina mezi přístavem Milenińym a horami albánskými nořila se většinou v neprůhledné stromoví a jenom dávala tušiti mezi ním malé osady a roztroušená ojedinělá obydlí s úrodnými zahradami a poli všude tam, kam nedosáhlo rameno nezdravých močálů.

Všecko písčité pobřeží bylo jemné a měkké jako samet, tak písek jeho byl hebký. V něm pestřilo a lesklo se množství rozmanitých lasturek, kterých paní Vernerová měla za chvíli plnou kabelku a její společníci vrchovaté kapsy. A živé duše tam nikde neviděli, v tom jasu slunce, vzduchu a moře, které vážně se vlnilo a šumělo, padala na ně až tesknota, nebot pojednou měli dojem, že Ulciň je příliš daleko, a že se octli na vzdáleném, opuštěném místě světa.

Vraceli se tedy a u dolejšího konce průplavu opakovala se na vratké kocábce choulostivá plavba. Oddychli si, když měli pod nohama opět pevnou půdu a když se ubírali naznačenou stezkou po zarostlé stráni k Ulcini. Měli se tam tudy dostati stranou, kde byla Ratislava.

Při tom podařilo se jim opět lapiti několik vzrostlých želv. Nesli je s sebou potud, pokud je mohli pobrati, ale pak je všechny opět pustili na svobodu uznávajíce, že taková kořist nemá pro ně žádného významu. Když se dostali na nejvyšší místo horského hřebene, kde byla rovná kamenná hradba jako zeď, usedli tam na chvíli a kochali se úchvatným pohledem do všech čtyř úhlů světa.

Moře od Ulcině směrem k Dráči a moře na východ k malebným horám albánským, přístav Milenin, odkud byli právě přišli, průplav z jezera Zogáňského, protínající rovinu ulciňskou, stráně, stromoví zahrad, malé dvorce a chaty, to vše se spojovalo v ohromné překrásné panorama, jehož velikolepost nelze vylíčiti malomocnými slovy.

Potom, když počali sestupovati po kamenité stráni, porostlé ostnatým doubím, rozličnými křovisky a aromatickými travami, octli se pojednou na malém neohraženém hřbitově, vydaném v šanc paprskům poledního slunce. Ploché hroby pokryty byly plochými bělavými kameny, a největší kámen

postaven byl v hlavách každého hrobu jako pomníček, omalovaný dvěma, třemi křiklavými barvami.

Hřbitov ulciňských cikánů. Odtamtud je viděti daleko na luznou sinou Adrii, odtamtud se pozdravuje východ i západ zlatého slunce. Kontury dračského výběžku vystupují na levo z modravého oparu a činí dojem, jakoby se znenáhla ponořovaly do hlubokých vod jaderských.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDr. R. J. KRONBAUER:

NĚMCI NA HERBERGU V PRAŽSKÉ SOKOLOVNĚ.

VZPOMÍNKA NA JANA ANTOŠE.

Hrůza let uplynula od této rozmarné episody. Tenkrát jsme se s ní tajili jako s nějakou národní velezradou. Jenom několik málo zasvěcenců, důvěrných našich přátel, vědělo o tom, jak neslýchaný, jak drzý přestupek na národní hrdost spáchal Jan Antoš — český spisovatel, člen a činovník Máje a pokladník Ústřední Matice Školské! Byly jiné doby, bylo jiné nazírání. Bylo naším přesvědčením, že bychom byli nesměli v Praze hlavu vystrčiti, kdyby bylo prasklo, co jsme spáchali. Sám Antoš, člověk jistě samostatný a nebojácný, byl svatosvatě o tom přesvědčen, že by z toho měl mrzutost především v Sokole (Antošův otec byl kustodem Sokolovny, a Jan bydlel v souterrainu u svých rodičů), pak v Matici, kdož ví, zdali ne mezi spisovateli, ale o tom není nejmenší pochybnosti, že by se byla na něho snesla důkladná bouře ve starobylé restauraci „u Fleků", kde býval Antoš denním hostem.

Zavadili jsme nedávno ve vzpomínkách o tuto strašlivou, záhadnou episodu. Náhoda zavála mne k Flekům, kde jsem měl nějaké literární řízení s ředitelem Uranie Bohumilem Kovářem. U protějšího stolu seděli dva Němci, kteří se zcela nenuceně bavili ve svém jazyce. „Aby si tohle byli dovolili takhle před deseti, dvaceti roky," poznamenal někdo z naší družiny . . . „to by bylo dopuštění boží!" A už jsme byli v tom, a pamětníci živě, s temperamentem líčili, co by bylo následovalo. Někdo by se byl zvedl, za chvíli by byli vstoupili do lokálu dva, tři sklepníci, praví to Goliášové, a neprozíraví Němci by byli za frenetického potlesku a nadšeného souhlasu letěli z lokálu.

Nestalo se to „u Fleků" jednou. Bylo tenkrát heslem: „Jak vy nám, tak my vám". Začalo to takto: Dva známí novináři zapadli do německé hospody. Došlo k veliké scéně, ve které ovšem na konec neslavně podlehli zástupci sedmé velmoci. Výjevy takové bývaly potom často v Praze na denním pořádku. Nejenergičtěji počínala si populární cháska „od Fleků", která celou řadu let nedopustila, aby Němec zasedl v lokále. A když, pak jenom ten, jenž aspoň pivo, jídlo a doutníky dovedl si objednati po česku. Nevadilo, jak to drmolil . . . jen když projevil dobrou vůli.

Na všechno jsme se dopodrobna upamatovali . . . jenom některé podrobnosti vypadly nám z paměti. Rozpomenuli jsme se na to, že se episoda přihodila v době, kdy v Praze bylo neobyčejně hlučno a živo. Byla nějaká velká slavnost, na ulicích byly stožáry, všude vlály prapory všude bylo lidí jako much. Bylo plno v hostincích i v kavárnách, nebylo místečka v hotelích. „U Fleků" byla toho večera hlava na hlavě. Docela jinak to tam vypadalo, než dnes. Jan Antoš vévodil se svou družinou v koutku hned u dveří na pravo. Ani snad pět nás nezůstalo na živu ze společnosti, která čítala na dvacet hlav. A jsou mezi nimi nebožtíci drazí a nezapomenutelní. Umřel náš senior, Josef Václav Frič, umřeli Marold, Jan Červenka, Antonín Klose, Polykarp Starý, Karel Krejčík, Xaver Menhard-Litoměřický, Rudolf Inemann, umřel Hanuš Schwaiger, jenž asi rok byl vítaným hostem našeho nastaveného stolu . . . umřel už dávno a dávno, zahynul smutnou smrtí sám Jan Antoš, pohlavár skupiny, všem drahý, všem nezapomenutelný druh, kdo ho znali. Zůstal na živu sochař František Hergesel, Emerich Veselý, Ladislav Vocel, a kronikář těchto příběhů, těch dob, na které se vzpomene jenom náhodou. Nahoře, kolem kamen, sedávali známí, slavní senioři — Bendl,

Dvořák (jejich přátelé Emanuel Chvála a V. J. Novotný doposud někdy sedávají u tohoto historického stolu), chodíval sem Vojta Sluk-v, Karel Šimanovský, František Kolár, F. F. Šamberk, Adolf Pštross a mnoho jiných, na které se zapomíná už i v těchto vzpomínkách. Ale nemožno zapomenouti na nejvěrnějšího tohoto zákoutí, na Josefa Anýže, jehož místo dodnes člověka bodne.

V místnosti byla skoro tma, jak byla zakouřena. Bylo as k desáté hodině večerní. Vstoupila pětičlenná společnost, která náhodou dostala volný stůl, poněvadž se právě v tu chvíli uprázdnil. Byli to cizinci, turisté — starší muž, obstarožná paní, slečinka asi dvacetiletá a dva mladíci. Nikdo si jich valně v první chvíli nevšiml. Najednou povstal nějaký hluk. Horkokrevný Němeček domáhal se ostrým slovem obsluhy, a neštěstí bylo hotovo. Jako když do sudu prachu jiskru hodíš. V okamžiku byla celá hospoda vzhůru. Došlo k scéně, kterou žádný režisér neuspořádá. Jan Antoš byl vždy první u takového ohně. Němci zbledli jako plena. Viděli, že je zle, omlouvali se, prosili za prominutí... ale kdež pak, aby jim dopřál někdo sluchu. Kdosi upozorňoval, že Němkyně je krásná jako obrázek... ale toho večera bychom snad byli vyhodili Madonnu i Venuši. Byla Němka a basta.

Řízení bylo rázné a stručné. Než se hosté ze vzdálenějších stolů dověděli, co se vlastně šustlo, byli Němci venku, na ulici. Krasavice byla neurvalým soudem omráčena... vypadala jako socha a jenom velkýma, výraznýma očima svýma projevovala úžas nad tou přemírou naší národní statečnosti. Hrdinství nebylo už tenkrát všeobecně velebeno a schvalováno. U našeho stolu vyvinula se z toho velice živá a pohnutá debata. Není třeba ovšem připomínat, že tuto různost náhledů zavinila spanilá Němka. Pohádali jsme se tenkrát důkladně. Zastanci znásilněné společnosti zůstali ovšem ve zdrcující menšině.

Jan Antoš se nehádal. Měl tenkrát „u Fleků" výminečné postavení. Stačilo slovo Antošovo, jeho přímluva, a Němci zůstali v lokále. Seděl po svém zvyku se založenýma rukama, zarytě mlčel, ale pozorně poslouchal. Pamatuji se, že se vyhostěnců nejenergičtěji zastal Hanuš Schwaiger, po svých velikých okulárech v našem kroužku „malířskou sůvou" zvaný. „To bylo hrdinství," hovořil Schwaiger hořce ironisujícím svým způsobem... „vyhazovat lidi, kteří nemají snad ani potuchy, kam se dostali. Měli hlad, měli žízeň, bylo na nich vidět, že jsou hrozně umdleni, a vy jste je vyhodili na ulici... dvě ženské, starého člověka, a dva kloučky. Takové sebevědomí nás spasí!"

Stalo se. Bylo tehdy „u Fleků" mnoho přespolních hostů, kteří měli převahu a kteří také rozhodovali. Bylo tenkrát docela správně řečeno, že by byli dostali na pamětnou i flekovští pohlaváři, kdyby se byli Němců zastali. A kdož ví, zdali by rozjařeni nadšenci v ráži samotného Antoše neexpedovali za nimi, kdyby si byl zahrál na kavalíra.

Vyšli jsme na ulici po jedné hodině s půlnoci. Pršelo jako z konve. Hnali jsme to Myslíkovou ulicí do kavárny „Tůmovky", kde se tenkrát nastavovala noc. Tu si kdosi povšiml, že se se pod balkonem krčí skupina osob. Zastaví se, ohlédne, několik kroků popojde, dohoní nás a povídá: „Kamarádi... víte, kdo to tam stojí pod tím balkonem? To jsou ti Němečkové, které jsme dnes tak neslavně vyhodili od Fleků."

Jan Antoš se zastavil. Dal mi znamení, abych zůstal pozadu. Déšť se spíše vzmáhal, než aby ustával. Za chvíli jsme osaměli. Nikomu z kamarádů ovšem ani nenapadlo, aby na nás v lijavci čekal nebo se po nás sháněl. Antoš přistoupí ke skupině a začne s nimi hovor. Stojí na dešti a ničeho nedbá. Starý pán naříká, že nemohou dostati nikde noclehu... a vypravuje příhodu, která se jim s večera přihodila. Antoš se na chvíli zamyslil.

„Spokojíte-li se chudým noclehem," nabízí se... „zavedl bych vás někam. Nebudete spát v prachových peřinách, ale budete v suchu a v teple."

Poprvé ve svém živobytí jsem slyšel Antoše mluvit německy a podivil jsem se, jak to korrektně svedl. Němci div že mu všichni... i krasavice... kolem krku radostí nepadli. Byli, chuděrkové, promoklí na kůži.

„Kam je povedeš?" ptám se.

„Nic se neptej a pojď s sebou," odbyl mne Antoš, jenž se zatím přitočil k spanilé Němkyni a všemožně se snažil, aby ji bavil. Byla na miléh Antoše skvostná podívaná, jakého dělal kava-

líra. Jestli pak se přizná — napadlo mi — že při tom vyhazovu vydatně spolupůsobil?

Putovali jsme v lijavci Žitnou ulicí nahoru. Neměl jsem potuchy, co má vlastně Antoš za lubem. Když jsme však zatočili k Sokolovně, věděl jsem ihned, kolik uhodilo. Antoš otevřel dvéře Sokolovny, rozsvítil oharek svíčky, který nosil vždychy s sebou, a vedl nás po schodech dolů. Stanuli jsme na dlouhé chodbě, kde byly šatny. Němci byli jako v Jiříkově vidění. Němkyně už se probrala ze své mrzuté nálady na dobro. Antoš ji tak rozebral, že se smála jako hrdlička.

„Tak co?“ — ptá se Antoš... „chcete tu spát nebo nechcete. Myslím, že to tu je přece lepší, než brouzdat se venku po kotníku ve vodě do bílého rána“.

„Zaplat vám to Pán bůh“ — libovali si Němci... „s největší radostí... a kde to prosím vás vlastně jsme? Vypadá to tu jako v institutu ...“

„To je naše Sokolovna“ — povídá Antoš...

Krasavice se dala do smíchu.

„A to je znamenité! Z české hospody nás vyhodili... a v české Sokolovně budeme spát.“

Teď jste měli vidět Antoše, co prováděl! Pochopil jsem ovšem, proč mne vlastně bral s sebou. Pomáhal jsem mu snášet žíněnky, deky a podobné věci, z nichž upravoval pro své hosty lože. Němkyně, zkřehlá jako pěnkava, odvděčovala se mu roztomilými úsměvy, které na Antoše očividně působily mocným dojmem. Na konec přisypal se s peřinou a dvěma polštáři. Ty sebral mamince z parádní postele. Probudila se a v první chvíli myslela, že se Jan nadobro zbláznil. Na štěstí pamatoval Antoš i na ni... podal jí kornout pálených mandlí, a touto něžnou pozorností dobrou a Jeníčka milující matičku na dobro odzbrojil.

V půl hodině bylo lože pro všechny připraveno. Jen co je pravda... v té věci osvědčil se Antoš znamenitým improvisátorem. Koruna všeho však teprve přijde. Milá Němka dostala třesavku. Není také divu — kolem jejích botiček byla celá louže. Od večera neměla nic v ústech... Kdyby tak mohla vypíti něco teplého... kávu nebo čaj... Maminka byla nad ní celá ustaraná, aby se naposledy v té Praze nerozstonala. Antoš přinesl především maminčino prádlo, aby se mohla krasavice převléknouti. Dalšími dotazy bylo zjištěno, že mají všichni strašlivý hlad.

„Všechno dostanete“, ujišťoval Antoš s takovým klidem, jakoby byly tři hodiny po polednách a ne po půlnoci... „slečno, vy dostanete čaj a všichni se najíte...

Za pět minut jsme upalovali s Antošem do kavárny, o které jsme věděli, že je otevřena do rána. Tam Antoš skoupil, co se dalo... salám, rohlíky, vejce na tvrdo, půl bochníka chleba, a konévku čaje. A teď ten běh zpátky, aby čaj nevystydl! A tu radost, když jsme kořist rozložili na lavici! Krasavice vypadala už jako růžička — převléknutí do suchého prádla působilo přímo zázračně. A horký čaj ji vzpamatoval a vzpružil na dobro...

Řekl jsem, že jsem poprvé slyšel Antoše mluvit německy. Ale ještě něco jsem viděl, co jsem u Antoše neviděl nikdy před tím a nikdy potom. Antoš vyšel se mnou a řekl, že si zabouří na kamaráda a že u něho přespí. Když se s Němci loučil, div že ho z vděčnosti neobjímali. Na konec dal s bohem krasavici. Viděl jsem ho, jak se k ní sklonil a jak jí uctivě, pobožně políbil ruku. Toho jediného jsem na Jana Antoše neprozradil... byl by k vůli tomu hrozně mnoho od svých cynických kamarádů zkusil.

Časně ráno o sedmé hodině ranní byl už Antoš v Sokolovně. Hosty svoje vyprovodil na nádraží. Řekl mi jenom toto: Když mi podávala ruku, měla v očích slzy. Na ten nocleh v Sokolovně prý do smrti ráda bude vzpomínat...!“

* * *

KRÁSNÁ RÁNA — KRÁSNÁ SMRT!

VZPOMÍNKA NA KARLA ROŽKA.

Stáli jsme na perronu. Karel Rožek čekal na týž vlak, ve kterém jsem odjížděl já. Přistoupil k nám známý, na slovo braný chirurg. My jsme před chvílí odložili péro, chirurg operační nůž. Lékař byl ještě v myšlenkách u svého pacienta. Rozhovořil se o něm s velikou starostlivostí. Rožek

poslouchal s nesmírným zájmem. Za hovoru pronesl chirurg s nadšením: „Myslím, že to výborně dopadne — rána je nádherná, je krásná". Rozešli jsme se — lékař jel rychlíkem k Vídni, my o něco později nahoru. Rožkovou poslední stanicí byly Všetaty-Přívory, mojí ovšem Bakov nad Jizerou.

Rožkovi utkvěla v hlavě poslední doktorova slova. „Je to tak podivné," zahovořil svým milým, vždycky trochu teskným způsobem — „co všechno na světě může býti krásné! U toho doktora je to krásná, ba přímo nádherná rána! Tak to divně zní, a přece jenom člověk chápe to nadšení. Je-li rána krásná, je přece naděje na vyvázнutí, na záchranu, že ano? S tohoto stanoviska má doktor jistě pravdu. Ale, co se nad tím pozastavujeme? Vždyt je i smrt krásná! Ne ovšem každá. Kolikrát už člověk slyšel: „umřel nejkrásnější smrtí". Na tomto obratu je jistě pravdy nejvíc. Taková smrt je přece dobrodiním. Co bolesti, co strašlivých úzkostí a dohadů ledová Morana ušetří."

Dlouho jsme při hovoru o této kráse nevydrželi. Bylo jaro, byly Velkonoční svátky, a sluníčko hladilo jako jemná, měkká ručka. Nejeli jsme s Rožkem po prvé. Často a často sešli jsme se spolu na perronu nebo ve vlaku. Už zdaleka jsme se na sebe usmáli. Dobře jsme si rozuměli a tím úsměvem všechno pověděli. Tma za námi — jas před námi! Všechny trampoty zůstaly před nádražím. Ujížděli jsme všemu, co soužilo a co tísnilo. Rožek jen jen zářival. Míval plné kapsy kornoutů. Býval jimi napěchován jako agent, jenž cestuje se vzorky. Vytahoval balíček za balíčkem, na ruku drobná semínka vysypal a celou odbornou přednášku spustil. „Takové malounké, nicotné semínko", říkával, „a co se z něho všechno vyklube! To je ta největší radost, sledovat, jak se to vyvíjí, jak to roste, jak to žene do nádhery listů i zeleně. Až do Všetat jsme hovořívali o těch svých liliputánských královstvích. Jen někdy, spíš z nutnosti než z vnitřní potřeby zavadili jsme také o literaturu. Rožek jel do Mlazic, na svou hroudu, sít, sázet, přesazovat a okopávat. — „Svět by nevěřil" říkával, „jak posílen se člověk vrací z takového zájezdu. „Síla hroudy," prohodil jednou významně, podávaje mi ruku — „často si na ni vzpomenu". A to znamenalo u Karla Rožka víc, než bůh ví jak rozvleklé zalichocení.

Ta rána — krásná rána — ta semínka, ty jeho cesty, to nadšení — to všechno mne nejvíc bodlo ve chvíli, když jsem vyjeveně se zadíval na zprávu o jeho skonu. Ale nejvíc píchla vzpomínka na jeho slova o nejkrásnější smrti. Stalo se mu, po čem nejasně zatoužil. Co bolestí, co strašlivých úzkostí a dohadů Morana mu svým katanským taktem ušetřila!

Ještě v poledne byl u něho Viktor Olíva, dobrý jeho přítel, věrný kamarád. Večer tam byl nejoddanější jeho soudruh, prof. Fr. Sekanina s chotí. Byla u svého drahého muže něžná jeho družka. O tom, že je katastrofa tak blízko, nikdo neměl potuchy. Věděl to jenom prof. Kukula a jeho assistenti, kteří se otřásli, když tělo Rožkovo otevřeli. To nebyla rána krásná — to byla rána příšerná! Rožek byl do poslední chvíle při vědomí. Tušení neměl ovšem ani on, že Damoklův meč už špičkou rozhrnuje jeho tmavou kštici. A tu stalo se něco zvláštního, něco pamětihodného. Smrtelný pot zaperlil se na jeho čele. Všichni už odešli, jenom duše nejdražší a nejvěrnější dlela u jeho lože. Čekala Morana, meč zastavil se na chvíli ve svém neodvratném pádu. Karel Rožek projevil v tu chvíli přání, jež šeptem pronesl ke svému lékaři, že by rád byl sám. Po celý svůj život jemný a měkký, několik minut před svou smrtí instinktivně korunoval svou něžnost.

Zavřely se dvéře. Ještě jedenkrát podívali se na sebe — naposled! Za chvíli se Rožek nazvedl, silně, z hluboka vzdechl — a proud krve v oblouku zaletěl ke dveřím. Chot Rožkova byla ještě v nemocnici, když Rožek vydechl. S tou krví vyrazil z něho život — všechna jeho něha, jeho věrnost, jeho láska. Poslední, krvavý pozdrav — ale byl v něm celý život, celá duše!

Nikdo nešel, nikdo nevyběhl, aby ubohou paní zastavil a vrátil. Šla domů ještě s nadějí, s vírou . . !

V Praze, 24. června 1913.

Dr. R. J. Kronbauer.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 27. června 1913. ČÍSLO 40.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

PRCHAJÍCÍ MLÁDÍ.

Ve staré lípě pláče severák
a kolem lesa těžké bloudí mraky,
na hnízdě skryl se osamělý pták
a deště krůpějemi vlhnou zraky.

Mlh netvor vlhký ovívá mi tvář
a vřes mi brání v podvečerní chůzi,
jen v oknech myslivny je pořád zář
a z houští sova volá hlasem hrůzy

A z temné dálky slyším těžký vzdech,
pak plaché kroky; někdo v dálku pádí
a jedle pláčou, šumí, sténá mech —
to s pláčem v dálku prchá moje mládí!

CHABÁ KŘÍDLA.

Dále, do hor, chutě dál,
do svobody zřídla,
tam kde prchá ňader žal
rostou srdci křídla.

Zlatá křídla samý pyl,
ňadro blahem výská,
tam bych štěstí dohonil;
zřím je zcela z blízka.

Letím! křídlo klesá již,
mdloba dál je plouhá —
upustí mne, svoji tíž;
tatam všecka touha!

ADOLF HEYDUK.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Jak je tu skvostně, jak krásně!“ zahoroval Polykarp Martin a strhl ostatní ve své nadšení. „Ani se mi odtud nechce — škoda, že už brzo se budeme loučit s Ulciněm!“

„Ale ještě se sem letos vrátíme!“ zatoužil malíř a nepozoroval, jak k němu paní Vernerová otočila hlavu. Černé oči její zaleskly se uspokojením.

Souhlasil s tím skladatel i literát, a ráda ovšem přisvědčila také mladá paní. Hned na tom místě ustanovili, že před svým návratem do Čech ještě jednou se podívají na Ulciň, jehož každý kámen, každé křovisko jim přirostlo k srdci. Blouznili, že Ulciň jest místo, na které nikdy nelze a nelze zapomenouti, které vzbuzuje touhu vraceti se do něho a znova toužiti po něm.

„Již tedy nepomýšlí na útěk,“ pomyslila si paní Vernerová o Tetivovi a vedle uspokojení pocítila také radost. Stýskalo by se jí věru po tom snivém, zádumčivém umělci, který mlčky kráčíval po jejím boku, zatím co zraky jeho mluvily.

Tak to bude věru nejlépe. Nikdy spolu nebudou ani slova hovořiti o lásce, dobře vědouce, že

by pak snad na dlouho ne-li navždy zaplašili svoji opět nabývanou spokojenost. Ale duše jejich zůstanou spřízněny a budou si rozuměti. Stačí jim přátelský pohled, souhlasný úsměv, vědomí, že srdce, které již již bouřilo, znenáhla se uklidňuje a přestává boleti.

XXVII.

Po mnohých zářivě slunných dnech následovala velebná bouře a vydatný déšť. Myslili již, že v té roční době ani nesprchne. Špíro jim vypravoval, že na tomto jaderském pobřeží za letní doby neprší někdy po celé dva až tři měsíce, stromoví a osení odkázáno jest na rosu, která však je za to neobyčejně vydatná a úplně nahražuje déšť.

Ale tu pojednou změnilo se pravidelné vanutí větru, kdy mistral se střídal s tramontannou, a přichvátal nový proud od jihovýchodu. Mírně zvlněné moře se vzbouřilo, vodní talasy narostly jako hráze a bez přestání útočily na pobřeží. Vznikl mohutný šumot, vření a hukot, jako když se spojuje několik prudkých vodopádů.

Pak se dostavila bouře a lijavec. Bylo to v noci a působilo to nadmíru velkolepě. Oslňující blesky osvětlovaly do daleka zčeřené moře, starý fantastický hrad, půvabnou Ratislavu a malebné ulciňské pozadí se směsicí zajímavých střech, haremových mříží a minaretových hrotů, které v tom okamžikovém zaplanutí blesků zdály se mnohem světlejší a ostřejší než jsou ve skutečnosti.

A jak úchvatné bylo hřímání! Podobalo se, že země se roztřásá až do hlubokých základův a z těch starých hradních trosek a z visutých skal nad nábřežím do rána budou dokonalé ssutiny. Moře při tom řvalo vztekle a zuřivě a rozbíhalo se svými vlnami tak urputně na pobřeží, jako by chtělo zaplaviti všecek Ulciň a doraziti za ním přes úrodné sady a pole až k horám albánským.

Vzbudilo to ovšem všechny čtyři Špírovy hosty. Malíř vyskočil s postele a rozevřel okno, aby bezprostředně mohl vnímati děsivé sice, nicméně lákající požitky bouře, a za ním se zvedl literát. V sousedním pokoji byl u okna také Jan Verner, kdežto jeho mladá chot bázlivě se krčila pod přikrývkou a prosila muže, aby si nezahrával s nebezpečím a neotvíral okna.

Skladatel tedy uposlechl a na její opětné vyzvání se vrátil a usedl na svoji postel, odkud přece viděl při každém zablesknutí osvícené černošedé stěny ulciňského hradu a řadu rostoucích, ku břehu se ženoucích vodních talasů. Údery hromu a ječivý hluk moře splýval mu v ohromnou, duši uchvacující symfonii a probouzel v něm umělecké nadšení a obraznost. Již v duchu viděl vážný zástup černohorských žen z Bílého vojska, jak se ubírá za takovéto bouře tam, kde se ozývá rachot pušek a děl. V jeho hudbě rány hromu mísiti se budou s dělovými výstřely, hukot moře s táhlou horskou ozvěnou — jak to bude velikolepé, jaký ohromující obraz na jevišti! Jenom jest-li dovede hudbou dokonale vyjádřiti vše to, co nyní slyší a cítí?

A když tak nejnadšeněji hloubal a dumal, ozval se vedle něho prosebný, zároveň však vyčítavý hlas:

„Jene, ty to děláš jako naschvál! Ty mne nemáš pranic rád! Prosím tě, lehni si už a schovej se taky pod pokryvku, sice ti umru úzkostí!“

To ovšem bylo slovo, které již předem lámalo všechen odpor. Skladatel tedy pokusil se několika vlídnými větami chot svoji upokojiti, při tom však hned ulehl a přikryl se až po bradu.

Na spaní ovšem neměl ani pomyšlení. Jednak byl příliš vzrušen, jednak bouře nedala spáti, jednak ve vedlejším pokoji slyšeti bylo hlasitý hovor obou ostatních mladých mužů, kteří nerušeně se mohli kochati těmi nevylíčitelně krásnými přírodními zjevy, aniž je někdo směl zapuzovati od okna dokořán otevřeného a zaháněti je do postele.

Zaháněla je sice docela opravdově a horlivě paní Vernerová svými roztěkanými myšlenkami, plnými úzkosti a obav o malíře, ale malíř a literát, nemajíce o nich ani tušení, vedli dále svou u toho otevřeného okna.

„Teď by tak ke všemu ještě se měla objevit na tom rozzuřeném moři zmítaná loď, a měl by do ní prásknout hrom!“ zatoužil Polykarp Martin.

„Ty máš příliš silná přání!“ vyčítavě prohodil malíř. „To je maličkost, do lodi má prásknout hrom, jenom aby náš pan literát měl na minutu zajímavou podívanou — a což následky toho prásknutí?“

„I mlč, Zikmunde, nekaž mi pěkný dojem! Chtěl bych vidět takové udeření hromu, vzplanutí lodi požárem, úchvatný obraz, jak se malomocně potápí do mořských hlubin — ale rozumí se, aby se při tom nikomu nezkřivil na hlavě ani vlas, ta-

kový barbar nejsem, abych při tom pomýšlel na něčí utrpení nebo škodu."

„Tedy taková přání jsou jenom plané tužby a nemají smyslu," namítal opět malíř, a literát mu chtěl udělati kázání o nedostatku umělecké obraznosti, když v tom se ozvalo pronikavé volání lodní sirény, a před přístavkem ulciňským se objevil veliký parník. Byl všecek jasně osvětlen, a podobalo se, že se zastavuje. Pojednou zazářil jako elektrický reflektor a osvětlil celý Ulciň. Také v pokoji malířově a literátově bylo v jasu jeho skorem tak světlo, jako za dne.

Asi dvě neb tři minuty reflektor zářil na město a na přístav, kde na blízku hrobů mahomedánských světců pobíhaly a míhaly se nahoru a dolů tři lucerničky, dávající parníku jakési znamení. Oznamovaly, že za této bouře není možná vydati se s bárkami k parníku a že nalodění musí se státi u bezpečnějšího přístavu ve Val di noce.

Parník zhasil tedy reflektor a jako osvětlená krásná vidina opět rychleji se hnul a za další minutu zmizel za skalnatým hrotem ulciňského hradu, kde noc co noc svítí nepohnutý zelený majáček. Ubíral se na sever, aby za rozlehlým lesem olivovým v chráněnější zátoce učiniti mohl předepsanou zastávku.

Pak bouře znenáhla se vzdalovala, déšť však neustával. Hukot hromu jakoby zapadal do odlehlých hor, ale moře a všecka krajina stále ještě hořela v bílých plamenech ustavičného blýskání.

Polykarp Martin vykouřil ještě papirosku, ohárek vyhodil oknem do deště a zívaje šel si lehnout.

„Jen ať je zítra zas hezky," zatoužil, „abychom mohli ven. Ulciňský pobyt schyluje se nám ke konci, bylo by škoda každé nevyužitkované chvilky. Dobrou noc, Zikmunde — ty ještě nejdeš spat?"

„Ještě se chvilku budu dívat, dobrou noc," odvětil malíř a vrátil se k oknu. Usedl tam na židli, zadíval se do umdlévající bouře a zamyslil se. Hukot moře ho až omamoval, hra blesků na jeho vlnách jej oslňovala. Kdykoli se zablesklo, tříštící se talasy zazářily a zvláště jejich průsvitné převrhující se vrcholky činily dojem, jakoby byly z roztaveného stříbra. Nevýslovná síla, mohutnost a krása vystupovala z těch divokých vln.

„Teď ještě skupinu Knüpferových mořských žínek do toho," pomyslil si Tetiva, a vzpomínka jeho spěla za českým umělcem, jehož nedávná smrt ve vlnách tohoto moře vzrušila všechnu naši, zvláště uměleckou veřejnost. Smrt ona pokládána byla obecně za tragickou, avšak Zikmund Tetiva nyní věřil, že byla krásná. Přál by si také tak umříti, také tak na věky zmizeti ve vlnách mořských, které si vroucně zamiloval.

Snění obcházelo jeho očarovanou hlavu. Přeludy a vidiny vynořovaly se mu před přivřenýma očima. Nejdříve viděl spanilé, ve vlnách laškující nymfy, jejichž bílá těla až oslnivě se zaskvívala v náhlých světlech blesků. Pozoroval mezi nimi jednu zvláště krásnou s černými vlasy a temnýma očima, která byla velmi podobna paní Marii Vernerové. Ne, ne, nepodobala se, byla to skutečně ona. Obracela k němu hlavu, upírala zraky do tohoto otevřeného okna, vztahovala k němu obnažené paže a usmívala se.

S hlubokým povzdechem vytrhl se Tetiva z tohoto snění, které až obluzovalo jeho smysly. Široce rozevřel oči.

Bylo mu líto těch rozkošných přeludův ani ne tak pro ostatní mořské žínky, jako proto, že mu s nimi zmizela také půvabná vidina mladé paní. Proč se z nich vyrušoval? Proč se nedal dále kolébati a klamati čarovnými obrazy, které tak ruku v ruce s jeho fantasií tak nádherně dovedly vykouzlovati blesky a rozhárané moře?

Přivřel opět oči s přáním, aby snění jeho pokračovalo. Hukot mořského příboje pojímal ho zase v uklidňující a uspávající náruč. V zaplanutí blesku zjevila se mu na vzbouřených vlnách postava, která obracela k němu hlavu, upírala oči do jeho otevřeného okna, vztahovala k němu ruku, ale neusmívala se, naopak, byla velice smutna.

A nebyla to půvabná postava mladé choti skladatelovy ani zjev Knüpferovy mořské žínky, to tak upřeně na Zikmunda Tetivu se díval a pravici k němu vztahoval jeho starý věrný přítel Jaromír Kalivoda.

Tělem malířovým proběhlo mrazivé chvění. Otřásl se, otevřel překvapené zraky a rychle vstal se stolice. Pak upřeně se díval do vln mořských čekaje, až se zableskne, aby se přesvědčil, jak ho klamala obraznost.

A když za krátko opětný blesk osvětlil záliv s okolím, na těch krásných vlnách stále ještě se houpala postava obětavého pražského starocha, který měl malíře tak rád jako vlastního syna. Zik-

mund Tetiva docela určitě viděl Kalivodův starostlivý, chorobou zbledlý obličej s propadlými tvářemi, s vystouplým nosem, prošedivělými svislými kníry a dobrýma modrýma očima.

A vidění se opakovalo při každém zablesknutí. Zjev Kalivodův vždycky jakoby chtěl něco promluviti, vztažená ruka jakoby kývala, k sobě přivolávala.

Malíř opět se otřásl.

Co to jest, co se to s ním děje? Vždyť přece není omámen mrákotami, bdí a má otevřené oči. Nemá horečky, neblouzní, je chladný, kliden a zdráv.

Obrátil se od okna a několikráte prošel po tmě pokojem, zúmyslně se vyhýbaje vyhlédnouti k moři. Přistoupil ke stolu, napil se zteplelé vody, pak se obrátil k lůžku Martinovu a půl minuty naslouchal, jak odměřeně jeho spící přítel dýchá. A když dokonale se přesvědčil o svém naprostém bdění, přikročil opět k oknu a čekal tam na zablesknutí.

Následoval zase týž Kalivodův zjev a zase ono mírně vyzývající kynutí ruky. Tetivovi se při tom zdálo, že tentokráte zjevení jest již mnohem blíže, nic dále ode břehu než několik krokův, a že již vystupuje a houpe se na posledním vodním talasu.

Pojednou byl všecek unaven, sklíčen a chvěl se jako v zimnici. Sáhl si na čelo, které bylo zmokřeno studeným, chorobným potem. Namáhavě, jakoby již k tomu ani neměl síly, zavřel okno, vrhl se na svou postel a schoulil se pod přikrývku.

Co to, že bouře, tak osvěžující a velkolepě nádherná, působí v duši jeho zmatek, přeludy a tíseň? A proč se mu znova přihlásilo tajemné zjevení Kalivodovo? Co mu chtěl říci ten starý dobrácký přítel, proč hleděl tak svrchovaně smutně, ještě smutněji než u večer svého umírání, a proč ho přivolával?

„Snad mne nevolá k sobě, abych taky přišel za ním?“ šeptaly si Tetivovy zmodralé rty, a hlas pověry jím zalomcoval.

Násilně zavíral oči, které i tak stále ještě viděly rozpoutané mořské vlnění, osvětlené magickým plápolem blesků, a z něho se vynořující a tak příšerně působící bytost starého muže. Vidiny ho opustily teprve o hodinu později, když se rozednívalo, když hřímání úplně se odmlčelo a když také blýskavice uhasla.

Avšak neusnul již, ačkoli příjemné ševelení stejnoměrně padajícího vlažného deště všemožně ho kolébalo do spánku. Po malé noční zimnici dostavila se horečka, která nedala již usnouti.

Potom se vzbudil také Polykarp Martin a hned se vzchopil a doběhl otevřít okno. Rozhlédl se z něho na moře i oblohu a vida ji všude stejně šedou a na dlouhý déšť zataženou, nevrle zabručel a loudavě se vracel k posteli.

„Ty už taky nespíš, Zikmunde?“ promluvil k malířovi, vida ho bdícího.

„Nespím, ani jsem nezamhouřil oka. Ta bouře mne tak rozrušila — das ví, co v mé kotrbě vězí!“

„Dluhy to nejsou, láska beznadějná to také není, co by to tedy jiného mohlo být, než že se příliš upiatě zabýváš svými uměleckými plány? Tuze přemýšlíš o svých obrazech, hochu, a to ti nedá spát. Já to taky znám. Moje literatura má už na svědomí nesčíslný počet mých bezesných nocí, to je úděl lidí, pracujících duchem a pachtících se za uměním. Závidění hodné povolání! Fuj, to bude dnes hanebný čas!“

„Proč? Je to tak pěkné, když je vlažno jako dnes a když při tom zase jednou důkladně prší. Budeme sedět u otevřeného okna a dívat se spokojeně na déšť. Ze svého suchého zátiší budeme se vysmívati těm, které uvidíme venku přebíhat a moknout. Je to daleko lepší než-li brouzdat se umazanými pražskými ulicemi —“

Martin se rozmrzele zvedl na posteli,

„Zikmunde,“ pravil káravě, „už zas mi přicházíš s tou ohavnou frází? Nic mne nemůže dohřát víc, než takové jazyk český urážející úsloví! Říkat „daleko“ lepší, pročpak ne taky někdy „blízko“ lepší? Hrom zapal bídníka, který si vymyslil tuto frázi! To je právě tak, jako když někdo říká a píše: To jest přímo skvostné! Proč pak u všech všudy čertů, není to taky někdy křivě skvostné?“

„Tak, tak, jen hubuj, máš pravdu,“ usmíval se malíř. „Jen mi hodně vycinkej, abych si dal budoucně lepší pozor! Chodil jsem tolik roků do školy —.“

„Ustaň, člověče, zase takový nešťastný jazykový kotrmelec! Tolik roků, jaký to nechutný plurál! Mluvil tak někdy tvůj dědeček, maminka a tatínek, když tě učili žvatlat? Což tě to ošklivé slovo, jakmile je vyslovíš, neudeří přes ústa? Nevíš, že rok má množné číslo léta, jako týden má

neděle a nikoli šeredné týdny? Tak, teď si to pamatuj a dej se na pokání!"

Zikmund Tetiva tím přátelským peskováním přicházel do lepší míry. Usedl také na posteli a obracel k literátovi obličej, na němž utkvěl shovívavý úsměv.

„Dobrá, dobrá," kýval pak na souhlas, „budu od nynějška říkat také „blízko lepší" a „křivě skvostné", ale nebudu říkat, že je mi dvacet osm roků a jedenáct týdnů, nýbrž tolik a tolik let i tolik a tolik neděl. Budu-li dbáti tvých přátelských napomenutí, stane se ze mne konečně také dosti snesitelný člověk."

Na dvéře zatukal a hned po té vstoupil Verner.

„Co se tu spolu kočkujete, mladíci?" pozdravil je vesele. „Je mi dlouhá chvíle, jdu tedy na chvilku k vám. Mařenka mi vyspává, v noci se bála bouřky a usnula teprve k ránu, a mně bylo nesnesitelno býti u ní, tak mladé a hezké, a nesmět ji vzbudit. Prší, prší, povězte, co budeme dnes dělat?"

„Budeme se dívat Pánu Bohu do oken," ušklíbl se Martin, „a Jene, viděli jste v noci ten parník?"

„Ne, já neviděl nic. Musil jsem se zavrtat pod pokrývku a spát. A jaký parník?"

„Ohromný, plný světel, mířil si na nás reflektorem a houkal, jakoby mu bylo zle," vykládal Martin a opět přistupoval k oknu.

Ačkoli bylo ještě velmi časně, nábřežím již cupal v dešti kapitán Ramazan Evropa.

Literát na něho zavolal.

„Signore kapitáne, jaký to tu byl dnes v noci parník?"

„Rakouského Lloydu, signore, připlul z Cařihradu."

„Myslili jsme, že to byla loď válečná."

„Ne, signore."

„A jak se pozná válečná loď?"

„Je-li na ní rozvěšeno plno košil a podvlékaček, pak je jistě válečná," odvětil kapitán a cupal dále.

XXVIII.

Toho deštivého dne všichni tři mladí mužové zůstali doma a krátili si hovorem a vyhlédáním na nábřeží zdánlivě dlouhou chvíli. Byli pohromadě ve světnici malířově a literátově a bavili se tak vesele, že se Vernerovi ani nechtělo broditi se deštěm do domu, kde ho čekal jeho rozladěný klavír.

Paní Marie Vernerová chvílemi se účastnila hovoru mužů, chvílemi chodila dolů podívat se k tetce Mariji a paní Joke, které na mladou choť skladatelovu pohlížely čím dále něžněji a měkčeji u vědomí, že se s ní budou brzo loučiti. Přilnuly k ní úžeji než ke kterémukoli jinému svému hosti, a ustavičně vyslovovaly politování, jak se jim bude po veselé družině stýskati a že již také Špíro mrzutě se tváří při pomyšlení na jejich brzký odchod.

Tetka Marija již také připravila pro paní Vernerovou několik balíčků svého nesmyslného koření a přivázala jí je k bílé amfoře, kterou si paní koupila na pazaru. Ty úhledné nádoby, připomínající jí dávnou dobu římského panství, velmi se jí líbily, třebas byly teď vyráběny neklassickou rukou kdo ví kterého národa.

Ostatní chvíle věnovala mladá paní psaní pohledových lístků asi dvaceti známým a obšírného listu své starostlivé mamince. Vypověděla tam všechny důležité a nevýznamné události posledních dní a jak nevýslovně se těší na návštěvu v některých ulciňských haremech. Paní starostová Srzentićová a dvě jiné ulciňské paní, s kterými se seznámila, slíbily uvésti ji do mohamedánských domácností, aby poznala nepokryté kouzlo žen, úplně nepřístupné cizím mužským očím.

Naznačila ještě plán další černohorské pouti, jak se o něm právě v onen deštivý den dopodrobna dohadovali všichni tři mužové. Pobyt ulciňský sloužil hlavně k jejich zábavě, oddechu a osvěžení, kdežto nyní nastati jim měla doba opravdovější práce, kdy zejména Zikmund Tetiva přistoupiti chtěl k rozhodným počátkům svého Bílého vojska.

O tom také rozmlouvali malíř, literát a skladatel, pokuřujíce papirosky, vrhajíce se na pružné postele Špírovy, vycpané čistými bílými slupkami ze zralých kukuřičných klasův anebo pohlížejíce oknem do deště. V předsíni protější mešity, nic nedbaje posvátnosti onoho místa, skryl se před deštěm jakýsi starý mohamedán s chlapcem a hubeným koněm. Kůň tam stál v koutě, řídkým o-

honem zapuzuje se sebe i za deště dotěrné mouchy, a stařec seděl na zemi téměř nepohnutě na mokré houni, kdežto hoch každé chvíle vystrčil hlavu z předsíně nebo vystoupil odtamtud na dva tři kroky pátraje, přestává-li již pršeti. Tu a tam některá rovněž netrpělivá kavka přiletěla od hradu, usedla na hřeben střechy nebo na ochoz minaretu a zobanem si rozčechrávala zmoklé peří.

Pokračování.

JEJÍ BOLEST.

NAPSALA TEREZA MELLANOVÁ.

Pokračování.

Slečna zatím koná předběžná cvičení; což je maličkostí denně několikrát sedmdesát schodů přeměřiti, viďte, slečno Katuško?" žertem hájila ji Lidka Šíchová.

„Snad by se slečna nedala zahanbiti?" ozval se v tom vážně rada Křička. „Pohleďte na našeho pana stavitele Veselého, ten je jinší chlapík!" Šibalsky švihl při tom zrakem ke stolu, u dveří jídelny umístěnému, kde pohodlně uveleben trůnil mladý muž zavalité postavy a plných, ruměně lesklých tváří.

Všickni jako na povel se k němu obrátili.

„Pan stavitel byl?" — — ozval se výkřik podivu od všech stolů.

„Ano, ano!" — důrazně opakoval rada Křička, „dnes byl — — u Štrapického jezera!"

Hlučný výbuch smíchu zatřásl jídelnou. I stavitel Veselý přizvukoval, až se mu objemné bříško otřásalo. Všickni hosté znali dobře, jakou námahou zdála se mu každá cesta, která nebyla zrovna parková a že i té líbezné lesní stezce, údolím seebašským povlovně jen stoupající, rád se vyhnul. Nejraději odpočíval v pohodlné rákosové židli na verandě, nebo v lesním parku za hotelem na některé lavičce, jichž tu hojně bylo postaveno, s novinami v rukou. Co platen byl příkaz lékařův: „Jeďte do hor a chcete-li zbytečného tuku se zbaviti, choďte, pilně choďte!" —

Ano: Choďte! Staviteli Veselému zdála se i hodinná cesta k Štapickému jezeru, seebašským údolím vedoucí, obtíží, a kdykoliv některý z výletníků k procházce té jej zval, měl vždy jednu a tutéž odpověď: „Dejte mi svatý pokoj se svým Štrapickým!" — (Tak líbeznému jezírku přezděl, proto také i ostatní žertem je tak nazývali.)

„Co vás pořád s ním kozli berou? Ankogl a ostatní vzácné pány obry vidím oknem svého pokoje tak dobře jako tam a kořenný lesní vzduch je zde týž!"

„Ale mohl byste se tam pěkně pomazliti s roztomilými hříbaty. Za Štapickým celá stáda klisen a hříbat na pastvinách se prohánějí a jak jsou milá a přítulná! Na zavolání k vám přiběhnou", pochvalovala si Berta, milovnice zvířat. „Pohleďte, pane staviteli, jaké zásoby s sebou nosíváme;" vyňala z kapsy několik kousků cukru od snídaní a svačin, pečlivě uschovaných.

„Nebo máte raději pstruhy?" tázala se Olga Šíchová.

„Mám, mám, pěkně na dobrém máslíčku upravené" —

„Božínku, kdo by myslil pořád na jídlo," durdila se Olga. „Chtěla jsem vám jen říci, jaké množství pstruhů v obou potocích, jež se v sousedství jezera vinou, se tam prohání a vy je chcete míti hned na talíři!"

„Slečno Olgo, že byste se nedala k nim také dlouho zváti?" bránil se Veselý a prstem žertovně hrozil. „A jiných lahůdek tam není? Dal bych se na pokání, a tu pout" — —

„— s vyhlídkou na dobré papání", přidala Olga.

„bych přece vykonal!"

„Lahůdky? — Červené, sladké jahody, plné líbezné vůně, veliké borůvky, maliny . . ."

„A děkuji pěkně! To znamená ohýbati hřbet, sklánět se pro každou zvlášť; pro mne není takový tělocvik," tak vždy odpovídával, nedaje se ničím a nikým k té cestě zlákati, proto dnes ten veliký obdiv při zprávě páně radově.

„Tak přece, pane staviteli, dostal jste se k jezeru, sláva vám!" volaly slečny. „Teď jistě častěji tam zaměříte!"

„Jen až přijde kolega Zemín," ozval se ředitel Šícha, „ten vás všechny naučí horským krokům. Pane Bože, aby tak slyšel, že mluví někdo o vycházce k jezeru jako o bůhví jaké horské túře! Ten by si ho očima důkladně změřil! Jemu je

maličkostí dvakrát denně si tam doskočiti pro osvěžující lázeň!"

„Br!" vykřikla Nováková a všecka se otřásla. „V potoku z ledových plání Ankoglu a Hochahnspitzu! Pěkně děkuji za tu pochoutku! Kdybych tam skočila, byl by ze mne hned rampouch!"

„To tak, aby vám jazejček zamrznul, kdo by nás tu potom obveseloval," voláno na milou společnici, jež žertovně se uklánějíc, děkovala na vše strany.

„Nebojte se, vážení, neznám pana professora Zemína, jehož příchod už prý ohlášen, tím méně jeho výmluvnost, ale že se tomu od něho nenaučím, vím jistě. Ledové lázně!! Ode všeho zlého nás, Pane Bože, chraň," zvolala a s komickým posuňkem sepiala ruce.

„Kdo ví, Katuško, nebyla-li byste pak jako rybička," řekla starší Čermáková.

„Lituji, Bertičko, ale té podívané se vám nikdy nedostane, abyste mne viděla spěchající do objetí ledových vln!"

„To raději vřelá, horoucí objetí, při nichž se na celý svět kol zapomíná, viďte, slečno?" pokoušel ji rada Křička.

„Škoda, že nemám tu křestní list," s úsměvem odpovídala, „abyste věřil, pane rado, že ani po takových objetích netoužím. Ta už přenechávám mladším vydáním!"

„Chcete slyšeti poklony, jak krásně vypadáte i při tom podletí, o němž tak ráda mluvíte?"

„Těm my ženy, samy na sebe odkázané, teprve nejsme zvyklé! Víte, pane rado, já od vždycky se řídila zásadou: „Co na srdci, to na jazyku, a proto i vašim žertům rozumím a přijímám je bez upejpání."

„Nemyslete, slečny," — zahovořila v tom vlídně dobrosrdečná Šímová, k cizinkám se obracejíc a mateřským jich jazykem je oslovujíc, „že se snad všechny cest do hor bojíme. Prošly jsme s Čermákovými, jež vášnivě turistiku milují, už hezký kousek světa. Letos odpočíváme; proč, poznáte samy později, teď nechci o tom" — plaše při tom pohlédla na Boženu, nesleduje-li její rozhovor — „z důležitých příčin mluviti. Bude-li vám třeba nějakých informací, rády vám je sdělíme; nejsme s okolím sice ještě mnoho obeznámeny, ale co víme, povíme rády a cestu vám ukážeme."

Pokračování.

VIKTOR DVORSKÝ:

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

Já, které je ryzí chtění a žije vykonáváním sebe sama, je středem veškerého jsoucna. V prvním kruhu kupí se okolo něho mé pocity. Ony jsou mu nejbližší, nebot mu zavdávají podnět, aby vykonávalo sebe sama, to jest, aby je chtělo mnoho, málo nebo nechtělo v různých stupnicích. Jedině s pocity vchází moje já do bezprostředního styku; veškeré ostatní jsoucno musí se v ně napřed přeměniti, mám-li je vůbec postřehnouti jako jsoucno. Tak přistupují prostřednictvím pocitů k mému já mé vjemy, představy, myšlénky, poznatky a úsudky, z kterých je složen druhý širší okruh vnějšího jsoucna. Třetí a poslední kruh zahrnuje v sobě mé tělo: ruce, nohy, mozek; cizí těla, vzduch, mosty, hvězdy, cizí chtění, tedy všechny jsoucnosti, které pokládám za pramen svých vjemů, představ, myšlének a poznatků, aniž ovšem vím, zda-li jimi vskutku jsou a co vlastně jsou. V mém pokoji svítí lampa, kterou mé ruce rozžehly. To znamená, že hořící knot cestou mých očí a mého mozku vzbuzuje vjem světla, který doléhá na moje já určitým pocitem. Chci onen pocit, který vzbuzuje vjem světla vzniknuvší prostřednictvím nějakého kusu vnějšího jsoucna mně blízkého (mých očí a mozku) a prostřednictvím nějakého kusu vnějšího jsoucna vzdálenějšího (mé lampy). Jestliže nechci onen pocit, pak chci tedy jiný, totiž ten, který povstává z vjemu šera nebo tmy. Řeknu-li, že chci ten či onen pocit, je moje já soustředěno v onom „chci" a nikoli v onom „pocit". Já reaguje na každý pocit nějakým způsobem, z čehož je zřejmo, že „já" a „můj pocit" jsou dvě jsoucnosti rozdílné. Já v poměru k pocitu nemůže býti nikdy předmětem, nemůže býti pocitem chtěné, nýbrž vždy jen subjektem chtícím pocity.

Pocity jsou, jak již řečeno, různého způsobu;

některé chci mnoho, jiné málo, některé jsou mi lhostejny, jiné nechci vůbec nebo hrozně je nechci. V obecné mluvě se říká radost, nadšení, touha, spokojenost, nechut, odpor, strach a zděšení. „Já" není schopno vytvářeti si bezprostředně pocity, které by chtělo a zaháněti ony, které jsou mu nemilé. Chce-li pocit světla, chce tím nezbytně také onen vjem nebo alespoň představu, z nichž takový pocit povstává. Leč ani samo chtění vjemu nestačí, nýbrž je třeba přivoditi onen úkaz v zevnějším jsoucnu, který způsobuje žádaný vjem. Tím je vyjádřena odvislost podmětného chtění od bližšího i vzdálenějšího jsoucna.

Já čili podmětné chtění povstalo beze svého chtění, není tedy tvůrcem sama sebe, nýbrž bylo vytvořeno. Podmětné chtění není ani tvůrcem oné části jsoucna, kterou nazývá hmotou. Ono ji může jen pozměňovati, ale ani tu ne pouhým vykonáváním sebe sama, nýbrž jen prostřednictvím hmoty. Podmětné chtění není tvůrcem pocitů, vjemů, představ a myšlének, neboť ty vznikají v části zevnějšího jsoucna zvané mozek. Z celého vnějšího jsoucna podléhá mozek a jeho činnost obecně titulovaná slovem „duše" podmětnému chtění nejvíce, avšak nikoli bezvýhradně. Velmi často jsou jiné kusy vnějšího jsoucna mocnější, takže mozek vytváří představy, které chce ono vnější jsoucno, a nikoli, které chci já. Často se mi stává, že chci pocit pohledu na krásnou dívku, ale potkám její protivnou mámu, načež se mozek vytrvale drží této poslední představy.

Řekl jsem již, že moje podmětné chtění povstalo beze svého chtění. Nemůže tedy za svou jsoucnost. Nemůže ani za hmotu, kterou nevytvořilo. Podmětné chtění je velmi ubohé a úplně nevinné vykonávajíc sebe sama. Neprosilo se nikoho, aby povstalo i povstalo beze svého chtění i nemůže mu tedy býti nikým vytýkáno, že vykonává sebe sama. Cokoli budí v podmětném chtění kladný způsob výkonu, je dobré a tím lepší, čím úsilnější je stupeň kladnosti, cokoli budí záporný způsob, je zlé. Poněvadž však podmětné chtění povstalo beze svého chtění a nemůže tedy za to, že sebe sama vykonává, směřujíc svojí podstatou k tomu, aby se vykonávalo kladně, — je každý pocit, který je nutí k záporu, zřejmým násilím, jehož se zevnější jsoucno na něm dopouští. Zlo a násilnost takové skutečnosti nespočívá v samém pocitu bolesti, hrůzy neb odporu, nýbrž v tom, že onen pocit trvá, ačkoli jej nechci.

Podmětné chtění je svou podstatou puzeno snažiti se, aby veškeré zevnější jsoucno se mu podřizovalo, aby tedy povstávaly jenom pocity podmětného dobra. Jistě může toto své úsilí uskutečňovati i tehdy, když některá část vnějšího jsoucna zahyne pro tuto snahu, neboť podmětné chtění je samo sobě pojmem nejvyšším.

Po střechách pražských činžáků honí se vítr. Lednový vítr těžký a nevlídný. Kam utéci za takového odpoledne? V příbytcích je zimavo a pusto, takže stěží najdeš přívětivou myšlénku. Lépe se sedí za mramorovým stolkem v některé kavárně. Pod zrcadly, která přejímají stlumené pohyby shromážděného množství, skreslují je, kříží a odrážejí do protějších lesklých ploch. Z dola, z oživených promenad šumí shon zástupů. Kostěné koule zvučí v prudkých nárazech a po stěnách se kmitají dlouhé, lomené stíny. Zář lustrů sílí a slábne a barví se v postupných proměnách, jak se na ulicích zvolna ukládá šero a tma a uvnitř houstnou oblaka modrého dýmu.

Do léta ještě daleko, ale já nemám již v Praze stání. Představuji si dlouhý hřeben posypaný novými sněhy nebo raději drobný trávník trochu spráhlý na výslunné straně, přece však měkce uložený vysoko na rozhraní holých útesů. V teplé zamlžené dálce vidím celý háj oliv. Olivy vysázené v dlouhých řadách, proděravělé a šedivé, jakoby upletené z vyschlých kořenů. Pod nimi lesklé krovky pestrobarevných brouků. Slunce, které vyhřívá vzduch nad mořem. Beru do rukou sypká zrnka suché červené prsti, slyším známý šelest macchií a rušný pohyb nesčetných ještěrek v napadaném listí. To někdo vstal u sousedního stolu a šustí novinami.

Kdykoli se rok přesune přes chmurnou mez svého konce, vždycky se mi tolik chce odejíti. Letos více než jindy. Kam se obrátím, potkávají mne jejich kyselé obličeje a šikmé pohledy. Šeptají si o mně, když jdu po ulici a šťouchají se mezi sebou. Bůh ví, proč mají svobodu v takové nenávisti? Na kříž by ji přibili, kdyby se dala. Někdy mne to láká, abych se s nimi porval. Jizlivě a neodvolatelně, zuřivými větami, tak, abych se nemohl již nikdy vrátiti jim blízko.

Nevrátiti se. Jaká to myšlénka tichá a krásná! Odejíti a nevrátiti se.

Sešli jsme se u veliké cisterny na kraji pohoří, kde již bílé vápenné stráně zvolna se lámou do horké nížiny. Byl nás tu veliký zástup, domorodých lidí, cizích kupců, koní a ovcí bez počtu. Pili jsme studenou vodu a vděčně vzpomínali biskupa, který chtěje vykonati dobrý skutek, nepostavil kapli, nýbrž studnu v krasové poušti.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

ŠUBERTŮV „JAN VÝRAVA“ V ŠÁRCE.

PODLE ÚPRAVY A ZA REŽIE CHEFA ČINOHRY JAROSLAVA KVAPILA.

To, čeho jsme byli svědky v neděli v Šárce, možno bez nadsázky, nazvati heroismem — Projevilo jej obecenstvo, zapsalo se jím v nejlepší, vděčnou pamět herectvo. Bůh ví, jak to přišlo, že do Šárky putovalo tolik tisíc lidí! Křivdilo se pražskému obecenstvu, když se o něm tvrdilo, že je zchoulostivělé. Den byl nevlídný, déšť od rána na spadnutí. Poprchávalo několikrát dopoledne, spustil se drobný déšť v nejdůležitější chvíli, kdy se Praha rozhodovala, má-li jíti do Šárky nebo zůstati doma. Červené prapory hlásaly, že se hraje.

Vědělo se, že od časného rána je umělecká výprava Národního divadla v Šárce a že je všechno připraveno. Hádalo se, že v nejlepším případě bude v Šárce nějaká tisícovka těch nejvytrvalejších, kteří jdou do přírody, i když trakaře, jak se říká, padají. A zatím tam bylo na deset tisíc lidí! Ti co dali se zraditi, velice litují, že si dali ujíti divadlo, sehrané za tak mimořádných, skutečně neslýchaných okolností.

Vyšel jsem ke druhé hodině z domova. Začalo poprchávati. Lidé stáli nerozhodně u tramvayových stanic. Druh druha se ptal, má-li se vydati na cestu nebo zůstati v Praze. Byli bráni na potaz konduktéři tramvaye. Pokrčovali ramenoma, odpovídali, že prapor ještě vlaje. Z Prahy jsme vyjeli za deště. Obloha neslibovala nic kloudného. Byla zrádně zakaboněna a zatažena na všech horizontech. Do Šárky dorazily zástupy bez pohromy. Všichni jsme si libovali, že se příroda konečně vzpamatovala a že nám dá aspoň na několik hodin pardon. Úžasem mne naplňovaly proudy lidstva, se všech stran k Šárce mířící. Všichni šli do nejistoty. Déšť byl ke čtvrté hodině na spadnutí. V Šárce bylo jako v oule. Rozlehlé prostranství se naplňovalo. I na stráních seděli diváci. Najednou se značně oteplilo a v zápětí spadl vydatný déšť. Kdo mohl a měl kam, se uschoval — většina musela zůstat na dešti. V tu chvíli zdálo se býti neodvolatelně rozhodnuto o osudu Jana Výravy. Za týden se herci rozjedou — všechna ta úsilovná práce, všechna ta bezpříkladná vytrvalost, všechno bylo vynaloženo nadarmo. Autor „Jana Výravy“ Fr. Ad. Šubert, objevil se na prostranství před parkem a obzíral oblohu. Bylo na něm vidět, že je zaražen, že je rozlítostněn. Obloha byla ponurejší od okamžiku k okamžiku.

Bude se hrát nebo nebude? Půjdeme domů nebo zůstaneme zde? Do hlediště hrnou se nové a nové zástupy. Nastupují ne v dešti — nastupují v lijavci na svá místa. Nikdo neodchází — všichni čekají s obdivuhodnou resignací, co se stane. „Hrát rozhodně budou“ — míní kdosi — „sehrají první akt, kdyby lilo jako z konve, protože by museli vrátit peníze. Mnoho neuvidíme — ne za ty peníze, ale za to promoknutí — ale jen když dostane člověk jakous takous náhradu za svou vytrvalost a bláhovou důvěru k přírodě.“ Prohlížíme zatím scénu. Je krásná, je rázovitá — a čím víc se nám líbí, tím víc roste naše odvaha. Prší — prší — ale nešt! Oko má vděčnou pastvu. Režie okupovala i vzdálené stráně a všude vetkla znamení své tvořivosti. Je s podivením, že není nikde vidět chefa činohry a tvůrce tohoto ohroženého díla, Jaroslava Kvapila. Obecenstvo s napětím sleduje poradu, kterou koná ředitel Gustav Schmoranz se členy správního výboru a radou zemského výboru Dr. Šafařovičem. Bylo půl páté, když zavzněly fanfáry na znamení, že se hraje. Rozhodnutí toto vzato na vědomí s nadšeným souhlasem, třeba se mělo vše-

obecně za to, že se hraje jenom proto, aby se nemuselo vraceti vstupné.

Jak se křivdilo divadlu i hercům, slavně se ukázalo po druhém jednání.

Začátek byl za daných poměrů znamenitý. Scéna před parkem i v gloriettu oživla, slovo krásně hlaholilo. To napětí, jak dopadne činohra, jaký účinek bude míti dialog! Jen o ten byla obava — o účinku hromadných výjevů, o jejichž dosahu neměl nikdo dosud potuchy — nebylo nejmenší pochybnosti. Obecenstvo nedbalo pranic toho, že se dalo znovu do deště a napiatě sledovalo hru. Déšť neustával, ale nikdo toho nedbal — ani herci, ani diváci. Pánové Deyl (Jeronym) Schlaghamr (Karmin) jdou první do ohně a výborně se uvedli. Vidíme, že je už vyhráno — je slyšet, je rozumět ve všech končinách divadla. Rozkošný to byl obraz, když zjevily se v půvabných rokokových krojích zámecké dámy (paní Nasková a sl. Ostrčilová). Hra je sledována se stoupajícím napětím. S malými přestávkami pršelo, drobně sice, ale vydatně, skoro po celý první akt, jenž trval déle jedné hodiny. Ohromná bouře potlesku zaburácela hledištěm. Autor děkoval se z první řady — jistě na rozloučenou, poněvadž se ani on ve snu nenadál, že obecenstvo setrvá na svých místech.

Byl jsem s Dr. Panýrkem svědkem zajímavé, vzácné episody, jež odehrála se v zákulisí. Jaroslav Kvapil, Fr. A. Šubert a přední členové činohry radili se, co dělat? Pršelo v tu chvíli příšerně. Není nejmenší pochybnosti o tom, že by byl nikdo nemohl ani slova namítati proti tomu, kdyby hra byla přerušena. Půda jeviště byla rozmoklá, herci brodili se ve vodě a v blátě. Kdo by mohl trvat na tom, aby se v představení pokračovalo? Porada netrvala dlouho. Kvapil, jenž měl rázovitou masku i kroj statného starce, aby mohl scénu bezprostředně ovládati i dirigovati, promluvil několik slov se svými věrnými. „Hrajeme“, znělo mu odevšad v ústrety — „hrajeme a dohrajeme, děj se co děj!“ Rozhodnutí toto vyvolalo v obecenstvu nesmírné nadšení — tím větší, poněvadž divadlo bylo podezříváno, že sehraje první akt z důvodů zištných.

Dnes chápeme tuto velikou obětavost herců Národního divadla. To vše, na čem tak dlouho, s takovou láskou, s takovým junáckým nadšením pilováno a co bylo s takovým úsilím nastudováno a připraveno, vše mělo zapadnouti do propadla. To přece by byla škoda vskutku nenahraditelná. Pánové Hurt a Schlaghamer měli den na to v pondělí veliké úkoly v premiéře, ale řekli si: at to dopadne zítra jakkoliv — dnes musíme vytrvat, dnes musíme to vyhrát i proti velemocné přírodě. A odvaha byla korunována památným, skvělým výsledkem. Kdo byl na tomto představení v Šárce, nikdy nezapomene, nemůže zapomenout na tyto krásné, mohutné dojmy, jichž tu zažil v množství vskutku nespočitatelném. Čtrnácte dní byla nepohoda — ale nejhorší byla právě od čtyř hodin do půl sedmé, kdy končilo představení. První jednání vyvolalo nadšení, útok na zámek ohromil svou báječnou vervou, množstvím, seskupením, temperamentem veliké massy, jež provedla svůj těžký úkol tak korektně jako orchestr, dirigovaný povolaným umělcem. Výjev tak velkolepý, že jsem něco podobného dosud nezažil, ač už čtvrt století jsem kronikářem ve službách sedmé velmoci. To je podívaná, na kterou můžeme s hrdým sebevědomím pozvati celý svět. Srážka rebelů s vojskem provedena s takovým ohněm, že jsem litoval, že není přítomen malíř bitev, mistr Sochor. To by byla pro jeho plátno scéna! Kvapil rozprostřel síť svého režisérského důmyslu široko daleko po skalních stráních. Nevýslovným dojmem působilo, když rebelové s jedné stráně dorozumívali se se soudruhy na druhé straně. A což teprve když stavení na skalním srázu octlo se v plamenech! Už se dnes nedivíme ani heroismu herců ani vytrvalosti obecenstva. Dojmy tak bohaté, tak vskutku pamětihodné nezískávají se lacino. Za tak bohatou zkušenost člověk už rád obětuje nějaké to pochroumání obleku. Říkalo se sice ve skupině, utvořené kolem prof. Dr. Jedličky, že po tomto představení budou míti hodně práce — lékaři. Spisovatel p. MUDr. Walter-Tréval redukoval obavy svým suchým humorem na minimum. „I toto,“ řekl po svém zvyku úsečně — „doktoři nedostanou ani korunu — ale za to jich celou nůši odnese šárecké publikum — k švadlenám a krejčím!

Drama bylo tak pečlivě nastudováno, že nedošlo k žádné disharmonii, že se neudál ani nejmenší poklesek. Hráno bylo vesměs s vervou.

Zasluhují plného uznání všichni — solisté i sborová tělesa. Ve tlumu na sebe upozornili někteří členové jejich znamenitou maskou i výbornou hrou. Platí to především o Jaroslavu Kvapilovi, jenž, tuším, o tomto představení provedl i v tomto směru svůj mistrovský kousek. V zástupu byl poznán malíř Wenig, humorista J. Šváb-Malostranský, Milan Nevole. Parádní úkol připadl p. Fochtovi ml. Provedl svou jezdeckou roli skvěle. Byli jsme nejvíc zvědavi, jak pochodí p. Želenský, jenž hrál titulní roli, která proslavila Josefa Šmahu. Pan Želenský nepřihlížel pouze k tomu, aby mu bylo dobře rozumět — svého Výravu také prohloubil a měl také v posledním jednání plný úspěch. Výborná byla paní Laudová, jež ve svém krásném kostymu poutala k sobě všeobecnou pozornost. Měl jsem za to, že není možno, aby někdo zastínil nebožtíka Karbuse, jenž je dosud v živé paměti jako znamenitý představitel blázna Martínka. Panu Boleškovi se to podařilo. Episodní roličku vojáka, zvaného „Maršálkem," k nemalému významu pozvedl p. Mušek. Nejlíp bylo rozumět p. Matějovskému, jehož hlas je pro divadlo v přírodě jako stvořený. Hlaholil svého Dvořáka se zápalem, jenž v tom chladu doopravdy zahříval. Bětušku Kyralovou zahrála si s láskou paní Rydlová, role pro umělecký temperament její jako dělaná. Celou tíhu raněného srdce vložila do svého roztesknělého tónu. Paní Hübnerová strhla k sobě pozornost opravdovostí svých protestů, jimiž varovala své družky před zbabělostí.

Umělkyně vložila do těchto několik slov celou svou duši. Bylo by opravdu nespravedlivo někomu něco vytknout. Všichni mají o krásný zdar zásluhu .... sl. Červená, paní Vrchlická, sl. Pohorská, pan Hašler, jenž třeba mnoho nemluvil, přece jen pozornost k sobě poutal, pp. Steinsberg, Wiesner, Čepela.

Zapomnělo se v referátech na důležitého spolupracovníka na tomto díle, na chefa výpravy Nár. divadla, p. Karla Štapfera. Provedl mistrovský kousek — z vesnice vykouzlil zámeček s parkem!

Rozchod obecenstva dál se za hrozné nepohody. Šel jsem v zástupu a byl jsem svědkem mnohých nehod, nepříjemných příhod. Nejhůře bylo na stráni k Liboci. Zde lidé padali do bláta a do kaluží. Ale nikdo nereptal, nikdo se nezlobil, nikdo nespílal. Naopak — humor tu byl, humor vskutku obdivuhodný! A zrovna tak tomu bylo v zástupech na nádraží. Ředitel Schmoranz, jenž i tuhle vojnu prodělal, jistě v duchu žasl nad silou neznámého režiséra, jenž zmatenici tuto ovládal a řídil tak, že nedošlo tentokráte k nejmenšímu rozladění. A teď si představme, jak bude v Šárce, bude-li se Výrava opakovat za slunečního jasu!

Dr. R. J. Kronbauer.

* * *

VÁCLAV JANSA. Za spisovatelem Karlem Rožkem odešel Václav Jansa. Člověk zlatého srdce, požehnané ruky. Smrt přišla si pro něho zrovna ve chvíli, kdy spořádal svoje záležitosti. Prodal villu v Černošicích, která ho tížila, a tolik se těšil do Pojizeří, k Turnovu, kam ho lákaly přírodní krásy, majestátní Trosky, grandiosní Bezděz. Toho dne, když umřel, byl u něho návštěvou rada zemského výboru JUDr. Šafařovič. Jansa byl ve výborné náladě. Nějakou chvíli před tím rozmlouval se starým svým přítelem Karlem Štapferem, kam by se měl odebrati na dovolenou. „Dost možná", řekl zadumaně, „že by mi ty Poděbrady pomohly. Poraď Raškovi, aby šel do Poděbrad — jsou tam ta Maroldova fresca v ubohém stavu, a Rašek by se mohl pustit do jejich renovace." Toho posledního večera, kdy Jansa seděl ve svém drahém rodinném kroužku, nebylo na něm pranic pozorovat, co by znepokojovalo. K desáté hodině večerní Jansa ulehl, a na loži, náhle, jako zákeřně zardousen, vypustil šlechetnou, ryzí svou duši.

Jansa byl z nejpopulárnějších a nejsympatičtějších českých malířů. Na Akademii studoval zároveň s Maroldem, Úprkou, nebožtíkem Plevkou, Jindřichem Kopfsteinem, Theodorem Hilšerem, Karlem Štapferem a básníkem Bohdanem Kaminským. Nezapomenutelnými zůstanou mi chvíle, jež jsem s Jansou prožil, když na jaře r. 1898 pro Jubilejní výstavu s Maroldem a Štapferem tvořil Lipanské panorama. A ten výlet na Lipany, který jsme podnikli po dešti. Jansa byl okouzlen jásavou barvou mladistvé přírody, okrovými pásy silnic a cest, a svoje dojmy na plátno reprodukoval tak skvěle, že i tento příležitostný akt znamená dokument jeho umělecké

tvorby. Po celý svůj život zůstal věren této základní notě svého uměleckého kreda. Jako mohutný strom stál pevně na své posici — neznal ústupků a nedovedl se pokloniti výstřední módě. Bezpočtukráte byl jsem v jeho atelieru. Jansa byl úžasně tvořivý, nesmírně pilný umělec. Pokaždé něco nového svítilo a hřálo v jeho útulném atelieru ve Všehrdově ulici. Vždycky se mi zdálo, jakoby to, co okouzlovalo na jeho plátnech a jásalo v jeho barvách, světélkovalo v jeho temperamentu, v jeho srdečnosti i milém, jemném humoru. Na Malostranské panorama měl vyhlídku ze své umělecké svatyně. Přírodu miloval jako Mařák, staré kouty pražské jako Neruda. Často zastihl jsem ho u okna. Pokaždé upozorňoval na novou krásu, na nový zjev v báječně krásném, úchvatném obraze. Z té lásky vzniklo jeho slavné staropražské album. Jansa rozezpíval tu svou velkou lásku a stvořil dílo, jež je básní a obrazem zároveň. Jako člověk byl vzácným zjevem. Ranil poprvé, ranil přebolestně svým náhlým odchodem. Umřelo jeho umění — láska k němu umříti nemůže! Dr. R. J. K.

VLK. Národní divadlo uvedlo na scénu bezprostředně před prázdninami Molnárovu favorisovanou a do nebe vynášenou hru tuto ve výborném překladu Karla Šípka. Všichni činitelé věnovali jí nesmírnou péči. Ředitel p. Gustav Schmoranz vypravil hru skvělým způsobem a celé představení bylo důkazem, jak svědomitě byla hra nastudována. Hlavním trumfem maďarské novinky, kterou možno při jisté shovívavosti považovati za veselohru, je celkem dost cizorodá vložka, předvádějící sen ne jedné, ale dvou osob současně. Žárlivý manžel a jeho ladná žena a bývalý nápadník její jsou hlavními figurami děje zcela prostinkého. Ženuška podlehne nátlaku manželově, svěří se mu se zamilovaným psaníčkem, které dostala za svobodna od mladého koncipienta, s nímž setkala se toho večera v restauraci. Advokátský chasníček je poslán svým chefem k manželu bývalé své lásky, aby v jeho kanceláři půl roku působil při velikém a výnosném obchodu, na němž ovšem právnického není pranic. Ale takové jsou už advokátní kanceláře, ne-li u nás, jistě v Maďarii, že se zabývají vším možným, jenom ne svým vlastním posláním. Zamilované výlevy kandidáta práv a jeho existenční fantasie, která mu maluje životní kariéru v několika různých variantech, vsunuta sem ovšem jenom proto, aby měl autor jakýs takýs důvod pro instalování největšího efektu, v němž právnický adept má příležitost, několikráte se převléci do apartního kostymu, sváděti hezkou ženu k výstředním projevům a důkladně potýrati nesnesitelného a urputného žárlivce.

Nastrojení tohoto effektu není nijak neobratně provedeno. Žárlivec vrátí se se svou ženou z restaurace, kde se s mladým mužem setkali, domů, a pokračuje ve svých útocích a sekaturách, které mají nepopíratelně vervu. Pak sedne ke svému synáčkovi a vypravuje mu pohádku o vlku, jenž chystá se uloupit chudému člověku bílou ovečku. Usne synáček, usne maminka — a hra pokračuje klidně, navazujíc na sen, ve fantastickém prostředí, jakoby se nechumelilo. Panička se tu vrhá několikrát v náruč svého bývalého nápadníka, jenž tu vystupuje právě v těch rolích, o nichž byla řeč v zamilovaném psaníčku. Divák ovšem nevychází z údivu nad změnami a přechody, jichž účelem je ovšem pouhý effekt. Jsou aranžovány vlastně pro herce, kterým tu dána přímo skvělá příležitost, aby tu rozvinuli svoji dovednost v plném lesku. Všem třem interpretům hlavních úloh podařilo se to znamenitě. Byla to především paní Sedláčková, která sehrála žárlivcem sužovanou ženu velice roztomile. Všechna čest panu Schlaghamrovi, jenž toho večera hrál několik rolí. Všechny náležitě a s plným zdarem nuancoval. Pěknou studii žárlivce podal pan Hurt, jenž zejména v proverbu překvapil znamenitě odpozorovanými detaily. Větší roli má ještě paní Laudová, která hraje ve snu vznešenou dámu. Svým parádním zjevem, hrou i úborem vydatně působila k tomu, aby divákova illuse byla úplná.

Hra má v posledním jednání svůj spád. S nádherného schodiště, jímž pan ředitel Schmoranz scénu velice úspěšně zvelebil, ocitáme se v pokoji, kde na pohovce snem tak lehkomyslně kompromitovaná ženuška usnula. Rozřešení má hra sympatické. Pan jurista přichází, aby se u advokáta na šest měsíců etabloval v kanceláři. Ženuška bystře postřehne jeho mlsný zálusk a provede brillantní kousek — vyexpeduje ho tak obratně, že má divák upřímnou radost z této její energie i prozíravosti. Paní Sedláčková i tuto partii provedla velice účinně. Slaví se slavné smíření, a obecenstvo si libuje, že zase jednou i z té Maďárie přišlo něco snesitelného. Na začátku hry vystupují dva důstojníci, jimž dali jejich interpreti pp. Deyl a Matějovský náležitý říz. K.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 4. července 1913. ČÍSLO 41.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 42.

PODZIMNÍ NÁLADY.

Od stromu k stromu bílá nitka
jak guirlanda je napiata,
a každé poupě, každá snítka
v plášť stříbrný je zapiata.

S kytkou aster na živůtku
tvář svou halíc v závoj bílý
z daleka k nám Jeseň pílí,
nevítaný host.
„Netruchli však hochu milý,
pohleď, ještě květy zbyly
pro radost.“

Když zadívám se k řece dole
a dále v naši krajinu
v ty stráně, luka, sady, pole,
v les borovic a modřínu,

V té nejkrásnější pozdní růži
si šedý pavouk usedl,
a ňadro mé se děsem úží,
jak mne by též v sít zapředl.

„Slunce dosud plane, hoří,
pospěš, bychom vyzlatili
srdce, které štěstím šílí,
polibků je dost.
Nechť se Jeseň k nám pak schýlí,
však my před ní dobře skryli
lásky skvost.“

tu zdá se mi, že úsměv tichý
kol kolem bloudí po kraji,
že holá pole, černé líchy
tak spokojeně dýchají,

jak někdo, kdo již zadost právě
byl povinnostem učinil,
a nyní unavené hlavě
dopřává odpočinku chvil.

MARIE TŮMOVÁ.

VIKTOR DVORSKÝ:

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

Seděli jsme na širokých kamenných stupních, cizí kupci i domorodí lidé, a všichni byli spokojeni u té vody, kromě mne. Cizí kupci myslili na své zboží a lichvářský výdělek, který jim kyne v prostoduchých horách, domácím lidem stačila hrst tabáku a těšili se na vzdálený han, k němuž jsme měli doraziti po čtyřech hodinách. Posléze i koním bylo dobře v chatrném stínu a ovce se pásly vesele, poněvadž ještě nebylo jisto, kterou z nich podříznou dnes večer. Jenom já jsem seděl netěše se z ničeho a ničeho nelituje, leda toho, že nejsem kupcem nebo koněm nebo ovcí, třeba právě tou, která ukončí svoji pastvu, až dojdeme k prvnímu hanu.

Tak jsme odpočívali na kraji pohoří. A bylo to pohoří velmi zajímavé, se stočenými vrstvami, s vrásami překocenými, s prasklinami křížícími se různě, s velikým údolím v podobě U. Zdvihalo

se vysoko až k stálým sněhům a slibovalo mi daleký rozhled, dlouhou samotu a pokoj ode všech známých lidí. V kapse mi cinkalo tolik peněz, mnoho-li jsem potřeboval a snad i více. Samého ryzího kovu, nebot v prostoduchých horách nikdo nevěří papírové měně.

Mohl jsem býti věru spokojen a přece jsem seděl lhostejně na kamenném stupni čekaje až se kupci zdvihnou na další cestu.

Konečně přestalo pršeti a trochu se oteplilo. Bylo již také na čase. Několik dní jsem nemohl z domu a z dlouhé chvíle jsem pil. Kořalku. Jiného tu nic nemají, ale je dobrá a silná. Není třeba píti mnoho.

Vím, že se tu o mně povídají všelijaké věci. Že jsem utekl z domova, kdo ví proč, nebo že mne vyhnali. Ale není to pravda. Spíše mi říkali, abych nechodil. Také vrátiti se mohu.

Včera před západem slunce jsem seděl na krasové hlavici vysunuté nějakou náhodou doprostřed pláně. Dlouhá tráva tam roste mezi rozsetými kameny a na blízku se lesknou mělká jezera. Mraky, které kryly celý den zachmuřený obzor, pozvolna ulehly a dokola z nich vystoupily šedivé a modré hřbety. Bylo dobře viděti, jak lesy stoupají až k prvním sněhovým skvrnám, také několik vrcholů se ukázalo a velké ohlazené stěny. Díval jsem se na ně až do tmy, až splynuly s černým popředím a jenom sníh se ještě trochu jasnil a tři, čtyři slabé hvězdy nad hřebenem.

Padá drobný ošklivý déšť, jakoby již nikdy nemělo býti hezky. Studené vlhko dere se do jizby, kterou tu obývám za drahý peníz. Snad se zítra vyjasní a půjdu do hor.

Uvidím skály, lesy a jezera, sněhy a širokou nízkou krajinu.

Uvidím. Nic jiného se nepřihodí.

Moje srdce bude klidné a jeho tepot rovnoměrný.

Možná, že potom někdy popíšu, kde jsem byl a co jsem viděl.

Zní to docela pěkně: byl jsem . . . viděl jsem; . . . byl jsem . . . viděl jsem . . . jiného nic . . . . byl jsem . . . viděl . . .

Kdyby alespoň v té kořalce byla nějaká radost. Ale není.

*

Přihodilo se to v červenci nebo v srpnu, v plném létě. Obloha byla modrá po celé dny, čistá, úžasně řádní. Myslím, že už každého tvora omrzelo dívati se na její hloupou nezkalenost. Vysoké klasy čekaly na blízký srp. Stály dlouho na poli, takže jsme si na ně zvykli a neviděli nic půvabného v jejich vonící žluti ani v ohnutých hlavičkách ani v červených mácích mezi nimi. V této přemíře světla a barev nudící se zrak uznával posléze, že nejkrásnější zjev na světě je přece jen člověk sám nebo alespoň jeho družka. Najednou byly hory velmi ohyzdné, za to však krásná její uprášená sukně. Blesk z čista jasna z onoho modrého nebe nebyl by dovedl zamraziti v zádech tak jako kus zpocené košile pod nahým krkem, když se ohnula upravujíc si podvazek. Podél meze se táhl proužek horkého stínu překloněný vysokým obilím a vlčími máky. Došli jsme na rozcestí a ona zahýbala pod sehnuté klasy, kam nebylo odnikud viděti. A tu mne napadlo, že bude přece jen nejlépe, když ji nechám státi samotnu uprostřed pole.

*

Ještě nikdy se nestalo, abychom potkali živou duši, jakmile podlezeme železniční závoru a projdeme svahem nízkých stromků na rovnou lesní cestu, která zatáčí do velikého půlkruhu skal a posléze se rozbíhá v několik chodníků. Jen jednou jsme zaslechli opodál údery dřevorubců, ale to bylo již pozdě na podzim. Nepamatuji se, kolikráte jsme tudy šli přes povalené kmeny bavíce se zmatkem mladých kamzíků, kteří nevědouce kudy kam, div nás neporazili na útěku do blízkého houští. Kolem černé jeskyně, v níž rostou kopřivy a velké můry přespávají den, pak sypkou hlínou a žlábkem v husté kleči, pak kamením tak vysoko, až se osamělá věž vrcholící otočeným hranolem octne s námi v stejné výši.

Posledně, kdy jsem tam byl — je tomu již bezmála rok — nocovali jsme v jednom z prostředních pater. Byl zakalený soumrak po několika jasných dnech i divím se, že jsme vůbec odešli z údolí. Již u pramene na známé stezce se zatmělo a země čpěla hnilobou a černí mloci slizce

se objímali tušíce blízký příval. Sotva jsme dosáhli zbytků vysokého lesa, za nímž počínají ssutky a sníh, objevily se za námi kusy plovoucí mlhy. Dohnaly nás u první kleče a věšíce drobné vlhko na větve a trávu točily se kolem balvanů. Pod šedivým krytem mraků přebíhaly zelené a narudlé šmouhy a někde daleko, v Tyrolích nebo Solnohradsku, se blýskalo. Při zemi byla čirá tma, když jsme se zastavili. Skalní hlavice středního hřbetu zpevnily se v ní ve vysunuté bašty a nad nimi jako stožár záhadného významu se týčil trup uschlého stromu okleštěný bleskem. Pokračování.

JEJÍ BOLEST.

NAPSALA TEREZA MELLANOVÁ.

Pokračování.

Slečny Merlovy po vzájemném představení vděčně děkovaly ochotným dámám, upřímně litujíce, že nemohou s nimi česky hovořiti. Živá Emma hned se rozhovořila se Šímovou, kam nejdříve by zaměřiti měly a plna nadšení prosila sestru: „Víš, Ello, kam bych zítra chtěla? Malnickou roklí a Groppensteinskou, kudy prý divoké proudy hučící a bíle zpěněné vody se řinou, tvoříce nádherné vodopády, do hořejšího Vellachu. Je prý to divukrásné a cesty snadno najdu."

„Půjdu s tebou, Emmičko," laskavě přislibovala Ella.

„Ty bys chtěla?"

„Ovšem, vždyt musím také poznati líbezné okolí malnické, abych potom teprve vybrala pro svou duši to nejkrasší."

„Cesty netřeba se báti," zahovořil teď ředitel Šícha, „je značena a nemožno zblouditi. Lid je tu dobrý i ochotný. Kdy chcete vyjíti?"

„Brzy ráno. Ve Vellachu poobědváme a odpoledne zas dáme se na zpáteční cestu," tak nám radila slečna Šímová."

„Pěkný plán," pochvaloval ředitel, „a snadno jej vykonáte za příznivé pohody, která, jak doufám, potrvá."

Merlovy odcházely do svého pokoje, děkujíce ještě jednou za laskavé přijetí a vlídnou ochotu. Všichni přáli jim krásnou pohodu k první vycházce.

„Dobře jste udělala, slečno," řekl po jich odchodu ředitel Šícha Šímové, „že jste se jich ujala. Neškodí, když i tu poznají, jak nepravdivy jsou zprávy o nás rozšiřované. Přál bych si, aby nám Čechům mezi jejich krajany dostalo se vždy tolik vlídné ochoty, jako jim od nás."

II.

První týden pobytu uplynul Merlovým jako krásná pohádka. Nadšeny vracívaly se s vycházek a zvlášť horování Emmy nemělo někdy konce. Jen jedno k úplnému štěstí jí chybělo: veliká horská túra k ledovcům a sněžným pláním; tam Ellu, jež byla bojácnější a k chůzi také pohodlnější, neodvážila se vybízeti. A tu hle, jako na zavolanou, objevil se princ-vysvoboditel.

Když totiž osmého dne svého pobytu v Ankoglu do jídelny se vracely, zastihly společnost v živém hovoru. Vedle ředitele Šíchy seděl nový host.

„Professor Zemín — slečny Merlovy," představil je vzájemně ředitel Šícha.

Jako nesmělé děcko při příchodu cizích zaleknuté, v rozpacích vzhlédla Ema k professorovi. Jak zdála se malá, nepatrná vedle vysoké, souměrné jeho postavy, oděné v šedý cestovní oblek. Pousmál se vlídně.

„Těší mne, slečno, již jsem od vzácné společnosti slyšel, jak dobrou a vytrvalou jste turistkou."

„Mně zdá se zrovna," osmělena vlídným oslovením nadšeně zahorovala, „když do hor stoupám, že mi křídla rostou. Letěla bych, letěla, stále dál a výš!"

„Kdybych neměla po boku závaží v podobě sestry, viď Emmičko?" něžně řekla Ella, hladíc rozpálené tváře sestřiny.

„Vím, že bys také ráda šla, kdybys mohla," odpověděla Emma tiše, aby sestra nepostřehla, jak lítostí hlas se jí chvěje.

„Bude-li slečna sestra míti spolehlivého průvodce, pak byste jí jistě té radosti dopřála?" zeptal se Zemín Elly.

„Potom ano!"

Bouřlivě schvátila ji Emma v náruč a vroucně na kypré rty políbila.

„Ty divochu malý, vždyt ještě nikam nejdeš!“

„Ale mám už tvé dovolení a to je první podmínkou.“

„A druhá splněna rovněž. Jeden průvodce“ — professor lehce se uklonil — „již se vám nabízí.“

Rozzářené její oči pohlédly k němu s takou dětskou radostí a upřímnou vděčností, že byl dojat.

„Umlouval jsem totiž před vaším příchodem, kdo by chtěl se mnou vydati se na dvoudenní výlet na Sonnblick. Není to snadná cesta! Jen dobrý chodec, který nezná závratě nad sráznými stěnami a dovede vzdorovati i záludným ledovým vichrům, i sněhovou metelici s sebou přinášejícím, smí se na cestu vydati. Domluvím se zítra se zkušeným malnickým vůdcem Rogarem, kdy může vyjíti. Pan doktor Vičar“ — při tom ukázal ke stolu, kde seděl mladý, štíhlý muž ohnivě černých očí, černých vlasů a snědé tváře, jižní domovinu dalmatskou zřejmě značící, „již se přihlásil. Jsem tomu rád, je to dobrý chodec! Chtěla by ještě některá z dam?“

„Vás, slečno,“ obrátil se k Boženě Čermákové, „slyšel jsem v poledne nadšeně vyprávěti o cestě z Kraňské Gory přes sedlo Vršec do Trenty, údolí Soče, o výstupu na horu sv. Visarji i o přechodu přes ledovec Pfandelscharte ze Solnohrad do Korutan.“

„Jaká vzácná paměť,“ tiše poznamenala Katuška.

„Snadno pamatovati jména známých míst,“ řekl Zemín, usmívaje se. „Vy byste se nechtěla vydati na Sonnblick?“ Zadíval se pozorně na Boženu, jejíž zrak náhle sesmutněl.

„Chtěla, — ale nesmím,“ odpověděla tesklivě a milý úsměv, který ještě před chvílí obličej její vyjasňoval, najednou zmizel. „Lékař mi zakázal vysoko do hor stoupati, ač jinak pobyt v čistém vzduchu horském mi doporučuje;“ — přejela lehce oči i čelo, jakoby zaplašiti chtěla stín, na ně padnuvší a uklonivši se všem, rychle vyšla ze dveří jídelny. Mihla se chodbou ke schodišti.

„Dopustil jsem se jistě nějaké chyby a velmi nerad, věřte, slečno,“ zahovořil professor Zemín, za postavou vzdalující se učitelky zamyšleně hledě. „Neměl jsem ani potuchy, že má otázka nějak bolestně se jí dotknouti může.“

„Nečiňte si výtek, pane professore,“ odvětila Berta; „sestra jistě v nejmenším nebyla vašimi slovy dotčena, naopak, jen těšiti ji musí vaše laskavé vyzvání a vzácná ochota. Já jediná chápu její nesmírnou lítost a bolest při vzpomínce, oč nyní ochuzena, oloupena a jakým žalem duše její zaplavena. Byla náruživou turistkou a celou zimu a jaro chystávaly jsme plány, v kterou horskou končinu zapadneme a které výšiny vesele slezeme. Stoupání ani dlouhé pochody nečinily nám nikdy námahy. Bolí ji teď nesmírně lékařův zákaz a jediným utišujícím lékem byla společnost těchto dobrých duší,“ ukázala na společnice, „zvláště naší veselé Katušky. Kdyby byla Katuška turistkou jako vy, pane professore, nevím, co by bylo s naší Boženou. Myslím, že by zapomněla na návaly krve k hlavě i na příkaz lékařův a šla by přece. Takhle, když slečny do vysokých končin netouží, spokojujíce se s menšími vycházkami, při nichž můžeme libovolně krok říditi dle Boženy, aniž by tato o tom tušení měla, je spokojena. Smává se často Katušce, jak pomalu cupe a ta — jako beránek — přijímá její mnohdy i štiplavé poznámky, jež by ostřím zpět vrátiti mohla; z lásky k Božce mlčí a přijímá výtky, jakoby ona byla hlavní překážkou při namáhavějších výletech. Poznáváte, pane professore, že je nemožno, aby těžší, namáhavější tury se súčastnila a já zemřela bych strachem, kdybych věděla, že pouští se na cesty, jichž obtíží nesnese. Za to slečna Merlová bude žačkou jistě vděčnou a průvodkyní zdatnou, že spokojen budete.“

Pousmál se na znamení souhlasu, uklonil se a s přáním „Dobré noci všem“ vyšel pod zářící, hvězdné nebe. —

III.

Po dvou dnech o půl páté zrána vyšla z hotelu čtyřčlenná výprava. Emma Merlová, v hnědé lodenové sukni krátce vykasané, v těžkých okovaných botách, s důkladným tlumokem na zádech pod nepromokavým pláštěm, v němž téměř celá zahalená byla, zdála se ještě menší vedle statného, prošedivělého, leč zdravě svěžího vůdce, štíhlého doktora Vičara a vysokého, krásně urostlého professora Zemína.

Dokončení.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Někdy si sedly vedle sebe dvě, snad bratři nebo sestry, možná, že také párek manželský, a navzájem si probíraly černé peří, jakoby se vískaly. Po nábřeží, plném kalužin, občas prošel s mezkem neb oslem Albánec, zahalený tlustou hnědou houní, vážně si pod deštníkem vykračoval Černohorec, pokuřující nezbytnou cigaretku, nejčastěji však objevila se u blízké kašny žena nebo holčička, aby do amfory nabrala pramenité vody, přitékající sem z hor podzemním vodovodem. Také jednou nebo dvakráte dlouhý černoch tamtudy se mihl, vleka přes rameno přehozené dvě slepice. Ubohá zvířata byla uvázána k sobě za nožky pevným motouzem a visela hlavami dolů, jako visívají všechny živé slepice a kuřata, přinášená na trh a odnášená pak do kuchyně v těchto končinách, kde je tak málo soucitu a milosrdenství s trpícím zvířetem. Několikráte důstojně, toho dne však ve starých škorních, zanechaných v Ulcini snad některým středověkým rytířem nebo jeho žoldnéřem, prošel po nábřeží kapitán Ramazan Evropa, a jeho rozhalená bronzová prsa, do kterých jindy pražívalo vřelé slunce, byla dnes dána za terč vlažnému dešti.

Posléze, před samou večeří, strakatá zpěvná koroptev, kterou v okolí ulciňském a barském chovají v kleci místo jiných zpěvavých ptáků, pod některým z nedalekých přístřešků se ozvala. Polykarp Martin jako v těch věcech velice zkušený člověk usoudil, že za krátko ustane pršeti, a měl pravdu. Zatažená obloha se nad mořem protrhávala, hnedle ukazovaly se nad ní světlejší a pak zamodralé skvrny.

Než se navečeřeli, bylo po dešti, jenom moře, tak hluboce znepokojené, ještě šumělo, vřelo a hučelo. Vyšli si pak za Ratislavu, a bylo jim všem čtyřem poněkud teskno při pomyšlení, že brzo odejdou s těchto půvabných míst, na která jistě nikdy nebudou moci zapomenouti. Usedli tam na vyhlídkovém náspu a dívali se na bouřící moře, narážející na pobřežní balvany a skaliska takovou silou, že roztříštěné vlny lítaly do výšky dvou a tří pater. Na jihu viděti bylo do mlžin se halící výběžek dračský, jakoby vyzývavě zarýval do jaderských vod hrotnatý šedý dráp.

Stalo se, čím se jistě nemohlo pochlubiti mnoho Špírových hostí, gospodinu hotelierovi totiž se zastesklo po mladé družině, i vyšel si za ní. Usedl také na vyhlídce na dřevěnou lavici pod stromy ošlehanými jižním větrem a upozorňoval je, co jim ještě zbývá shlédnouti, než z Ulcině odjedou. Dosud prý se nedali dovézti na loďce do ratislavských jeskyň, které jsou velmi zajímavé a v nichž tekou do moře sladkovodní prameny. Ovšem na takový výlet moře musí býti klidnější, za dnešního vlnobití nemohli by do skalních dutin vplouti, a kdyby tam i šťastně vklouzli, bylo by pak marno všechno úsilí dostati se ven. I za moře dosti klidného obchází tam výletníky hrůza, jak je tam temno a jak vlnění vody působí dojem, že rázem se zaplaví vchody a voda naplní všechny černé dutiny.

Toho večera usínali všichni velmi záhy a spali tvrdě, jako když je do vody hodí. Paní Vernerová ani tentokráte neslyšela Špíra, jak se dole hlasitě modlil. Usínajíc vzpomínala na domov, co asi dělá tatínek i maminka a kdy dostanou její dnešní psaní. V duchu viděla pana Zápotockého se skřipcem na nose, skloněného nad novinami nebo nad svými plány a chvílemi zvedajícího hlavu, když na něho paní Zápotocká promluvila. Rozumí se, že rodiče mluvili skorem výhradně jenom o ní: Co asi teď dělá naše dítě, jak se mu daří a jest-li se mu jen nestýská? A má-li pak už maminka nového nepřítele v domě? Tím nepřítelem mínívala totiž paní Zápotocká každou služebnou osobu, ať si byla mužského nebo ženského rodu.

Potom myšlenky mladé paní bezděčně přeskočily ze vzdálené Prahy a zastavily se v Ulcini, v sousedním pokoji. Spí-li již Zikmund Tetiva a o čem taky přemýšlí? Viděla ho k sobě přicházeti s vyznáním lásky na Ratislavu, pozorovala jeho vzrušený obličej, lesknoucí se modré oči — a s tím obrazem v mysli blaze usnula. Usmívala se ve snách. Viděla po svém boku kráčeti malíře šťastného, zářícího spokojeností, zdravějšího a

krásnějšího, než-li byl ve skutečnosti. Ani stín obvyklé zádumčivosti nezatemňoval jeho výrazných tváří, a jak byl veselý a hovorný!

Skutečně jakoby to ani nebyl sen. Nazejtří ráno probouzejíc se a otevírajíc oči paní Vernerová zaslechla ve vedlejším pokoji Tetivův jásot a zpěv. Stál tam nepochybně u otevřeného okna a nadšeně vítal slunce, jakoby před tím nebylo svítilo den, nýbrž celý rok. Volal na spícího ještě literáta, aby vstával a užil krásného ulciňského pobytu, kterého již bylo na krátko.

Martin vyskočil a šel se podívat na moře.

Bylo dosud rozvlněno, nicméně talasy jeho byly již mnohem nižší a krotší než předešlého dne, nebezpečí z nich nehrozilo.

„Koupat!" zazněl povel literátův, a za dvě minuty oba mladí mužové, zahaleni velikými prostěradly zadupali po dřevěných schodech a utíkali rovnou do moře, kde se vrhli do jeho vln. Za malou chvíli po nich přiběhl také Verner se svou chotí a na břeh dostavil se ostražitý Špíro, dávající pozor, aby se příliš daleko neodvažovali.

Po polednách toho dne přišla paní starostová s návrhem, že navštíví s paní Vernerovou některý mohamedánský ulciňský dům. Návštěva měla vlastně náležeti mohamedánské paní, a to arci mladá paní velmi vítala, poněvadž v této příčině hned po příjezdu do Ulciňě ozvala se v ní pochopitelná zvědavost. Proto za deset minut seběhla ze svého pokoje již úplně připravena, jak se sluší mladé paničce, konající obřadné návštěvy.

„Půjdeme do albánského domu, který se počítá v Ulcini k nejbohatším," pravila starostova chot, hezká, živá, asi třicítipětiletá brunetka. „Ale já neumím dobře albánsky ani turecky, proto známá paní půjde s námi a bude nám prokazovati tlumočnické služby. Bude však dobře, přestanete-li býti na tu chvíli cizinkou a stanete se černohorkou, budou k vám míti mnohem více důvěry."

„A jak to bude možné," divila se paní Vernerová, ‚vždyt umím docela málo srbsky ?"

„To nepřekáží," smála se její společnice, „tam umějí srbsky ještě méně než-li vy. Řekneme jim, že jste naše známá cetyňská paní."

Na nábřeží pod stromy s úsměvem na ně čekala ona paní, která, jak překvapená chot Vernerová se dověděla, uměla pět nebo šest řečí. Přiučila se jim hravě, bez jakéhokoli zvláštního přičinění, nebot po této stránce byla nesmírně nadaná.

Nešly daleko. Ihned v ulici za panským domem někdejšího guvernéra Krétského Beroviće paše vstoupili nezamčenými vraty na tiché prostranství, které bylo jednak dvorem a jednak stinnou zahradou. Když průvodkyně přikročila k domovním dveřím a vztahovala ruku po rukojeti železného, kovaného klepadla, dveře se otevřely a stará, asi padesátipětiletá mohamedánka stála před námi.

„Už nás čekají," pravila paní starostová, „dala jsem nás totiž předem ohlásiti."

Následoval albánský, srbský a český pozdrav. Paní Vernerová totiž v netrpělivém očekávání budoucích věcí docela upřímně zvolala „má úcta!"

Představili ji tedy albánské paní jako svoji přítelkyni z Cetyně, která touží poznati hezkou mohamedánskou domácnost a pozdraviti její paní.

Mohamedánka prohodila něco albánsky a tiskla všem třem dámám přátelsky ruce. Z jejích posunků a z milého hovoru, ač mu pranic nerozuměla, mladá paní přece poznala, jak ráda je vidí a jak upřímně je zve a vítá.

Vedla je po příkrých dřevěných schodech do patra domu, kde byl haremlyk. Okna jeho, zakrytá známou malovanou mříží, obrácena byla do dvora a proti stromům. Stará Albánka vedla při tom paní Vernerovou za ruku jako dítě a vroucně tiskla její malou dlaň v světlohnědé hedvábné rukavičce.

Nahoře, v haremlyku přicházela jim vstříc mladá bělolící žena v moderním županu. Byla vysoké, ztepilé postavy, dlouhý vrkoč jako uhel černých vlasů splýval jí po zádech. Usmívala se radostně na důkaz, jak ji návštěva těší, a pozdravovala paní starostovou políbením ruky.

Chot skladatelova zatím se rozhlížela žádostivě po haremlyku. Síň byla prostorná, vkusně zařízená, postranní výstupek všecek byl pokryt cennými koberci a na nich bylo několik pestrých, zlatem a stříbrem vyšívaných polštářů. Byla tam uměle vyřezávaná police, plná starodávného malovaného nádobí, které paní Vernerové připomínalo starou skříň s mísami a talíři, konvicemi a džbánky, jak ji před lety vídávala u své venkovské babičky. A jaké nádherné vykládané truhly na šatstvo a prádlo rozestaveny byly podle stěn! Spíše pro ozdobu než pro potřebu visely tam

bělostné ručníky, třpytící se hojným zlatým vyšíváním, a na všech stranách viděti bylo rozmanité bílé i barevné výtvory trpělivé ruční práce.

Chot starostova a paní Vernerová usedly na čestném místě na dva narovnané polštáře, kdežto jejich průvodkyně usedla vedle obou domácích žen také na podsunutý polštář. Přirozeně všechen zájem Albánek upoután byl mladou paní. Vyptávaly se jí, byla-li již někdy v haremu a jak se jí u nich líbí. Stará Albánka udržovala stále vládu v domě, mladá byla její snachou a poslouchala jí jako nejoddanější dcera. Bylo to znáti z každého slova, které ta neb ona promluvila.

Za chvilku na pokyn staré mladá se zvedla a přinesla na podnosu občerstvení, tři sklenice s rozředěnou dřínkovou šťávou. A mezitím, co dámy pomalu upíjely, stará rozhovořila se s chotí starostovou, kdežto mladá plna zvědavosti vrhla se na paní Vernerovou. Tot se již předem ví, jaká byla její první otázka.

„Paní, jste-li již dlouho vdána?“

„Nedlouho, teprve několik neděl.“

„Ach, tedy nemáte dosud dětí?“

„Nemám —“

„Ale budete mít.“

Paní Vernerová se začervenala ani ne tak před mladou mohamedánkou, jako spíše před paní tlumočnicí. Pak rozpačitě odpověděla:

„Nevím.“

„A kolik je vám let?“

„Dvacet.“

„Již dvacet? Vypadáte mnohem mladší,“ řekla podobně jako před tím tetka Marija, a hned pokračovala: „Já jsem se vdávala také ve dvacíti, teď jsou mi již dvacet dvě léta, ale dosud nemám dětí. Muže to velice bolí, a chtěl mne proto poslat domů, radili mu, aby si vzal jinou ženu —.“

„Ale zůstala jste, jak vidím.“

„Zůstala. Je tuze dobrý můj muž a má mne příliš rád, aby mne mohl zapuditi od sebe. Čekáme. Dočkáme-li se, přijde ke mně také moje majka, do té doby nesmí. Vidíte, paní, jak je dobře mít děti, s nimi máte zas muže i matku. Což u vás se tak neděje? U vás je jinak, viďte?“

A nečekajíc na odpověď, obírala se paní Vernerovou jako loutkou. Prohlížela si její šaty, zvláště bluzku i klobouček, hladila jí obličej i vlasy. A potom, jakoby si již nejlépe rozuměly, vstala, že jí ukáže svoji výbavu. Otevřela ty krásné vykládané truhly a vyndavala z nich jednotlivé části oděvů a prádla, že toho byl za chvíli plný haremlyk. Jakž jinak, když mezi spoustou jiných předmětů paní Vernerová musila uviděti všechny její dvacet čtyři hedvábné košile a dvanáctery kalhotky z těžkého hedbávného brokátu? Musila viděti také její šperky, z nichž některé byly zajisté velmi staré, po kolikáté již děděné a vzácné, vedle nich byly však také již moderní zlaté hodinky s dlouhým řetízkem.

A když to vše ukázala, sňala paní Vernerové s hlavy klobouček a pravila, že chce viděti, jak jí bude slušeti albánský úbor. Oblékla jí červený sametový živůtek, pokrytý zlatým vyšíváním, do vlasů upevnila něco zlatého, podobného malé lodičce, kolem krku pověsila ozdoby ze zlatých penízků, navlékla prsteny, připojila kde jen mohla uplatniti jiný šperk, a pak jí oblékla těžký, všecek pod zlatem se utápějící kabát a se zjevným zalíbením si ji prohlížela.

„Teď byste se teprve líbila svému pánu,“ pravila s uspokojením, a pak následovaly zase otázky:

Je mladý? Kolik mu je let? Je hezký? A hodný, má ji rád? Nemiluje nebo neměl dosud jiné ženy? A má-li paní Vernerová otce a matku, bratry a sestry?

Žvatlala jako malé dítě a byla skorem až zarmoucena, když odcházely. Prosila mladé paní, aby ji zase navštívila, až znova přijede do Ulcině.

XXIX.

Když vystupovaly z domu, potkaly manžela této albánské paní, který právě přicházel. Byl to mladý, dosti hezký muž a přívětivě se usmíval. Vyslovil politování, že nebyl přítomen za jejich návštěvy a těšil se, že snad podruhé bude šťastnější.

Vidouc jeho mírné oči a měkký výraz obličeje, paní Vernerová si pomyslila, že tento člověk by skutečně nebyl schopen zapuditi od sebe mladou, příjemnou ženušku, protože neměla dětí. Jakkoli měla o lásce moslimských mužův a o poměrech manželských neurčité a spíše zmatené ponětí, přece uvěřila, že tento mladý Albánec jest

schopen opravdové lásky, jaká bývá snem našich srdcí.

Na ulici chot ulciňského starosty se rozloučila, měla ještě vykonati jakousi pochůzku v městě, a chot skladatelova vracela se s cizí paní směrem k nábřeží.

„A co budete teď dělat paní?“ otázala se průvodkyně.

„Ani nevím,“ odpověděla paní Vernerová.

Muž její s oběma přáteli se vydal na výlet po loďce podle Ratislavy a dalšího skalnatého břehu na jih. Chtěli se podívat do jeskyň, o kterých jim vypravoval Špíro, a pak obeplouti mys Punta Rana a navštíviti ještě jednou přístav Milenin, kde se jim poprvé tak zalíbilo. Výlet jistě potrvá celé odpoledne, možná, že výletníci odtamtud se vrátí až před večerem.

Proto paní Vernerová ráda slyšela, když společnice její řekla:

„Nechtěla byste se podívat ještě do některého mohamedánského domu?“

„Neunavovalo by vás to?“

„Ani dost málo. Libo-li, podívaly bychom se teď třebas k černochům.“

Šly tedy k jedné ze dvou harabských rodin, které zůstávají na ulciňském hradě. Paní dobře se znala s tou rodinou, a nebylo ani potřebí, aby se předem ohlašovaly.

Opět zastihly doma jen dvě ženy, a zase to byla tchyně a snacha. Obě byly veliké, kostnaté, jako většina ulciňských černochů. Jedna byla již stařena, blížící se devadesátce, dosud však zdravých údů a schopných smyslů. Druhé bylo asi třicet let, a paní Vernerová později o ní se vyslovila, že jest velmi příjemná a hezká, ačkoli do té doby pokládala všechny černé lidi za ošklivce.

Průvodkyně hned při vstoupení do domu vysvětlovala účel návštěvy a představila paní Vernerovou jako vzácnou cetyňskou dámu. Byly přijaty nad míru přívětivě a uctivě. Obě černošky vyjadřovaly radost nad poctou, která se návštěvou stala jejich domu, a políbily paní Vernerové ruku. Snad duch někdejšího poddanství tkvěl dosud v jejich dušich, které jistě nebyly tak černé jako jejich těla.

V koutě haremlyku narovnány byly do výše bílé polštáře, přikryté prostěradlem. Mladá černoška obratně sňala dvakrát po třech polštářích, urovnala je na koberci, pokrývajícím výstupek světnice, a prosila paní Vernerové a její průvodkyně, aby se posadily.

Haremlyk v hlavním zařízení podobal se albánské komnatě, kde byly před tím na návštěvě, jen že všechno bylo prostší a jednodušší, nicméně mladá paní byla překvapena dokonalou čistotou, které se nenadála v těchto starých, šerých, polozbořených zdech. Obě černé ženy byly oděny sice prostě, avšak čistotně, a v haremlyku všechno se buď bělelo jako neposkvrněný sníh nebo se lesklo. Zase tam byla ozdobná skříň s nádobím a vykládané truhlice, jen že tentokráte mladá černoška nevyndavala z nich zásob svého šatstva a prádla.

Nechlubily se černošky ničím, nevyptávaly se jako velice způsobné služebné ženy, které si jsou vědomy, že mají toliko poslouchati a odpovídati. A zatím co stařena ukazovala v rohu světnice stav a jak jemné na něm tkají látky, a co při tom tu a tam se dotýkala bělostných polštářův a čistého prádla, mladá paní s bezděčnou obavou sledovala její každé dotknutí, neuvíznou-li na bílých plátnech otisky černých prstů. Měla dojem, že ani není možná, aby se ta neporušená běl neumazala vlhkou černí stařeniny pleti.

Ani skorem nepozorovaly, že mladá černoška se z haremlyku vzdálila, a tu již opět přicházela s obvyklými drobnými koflíčky černé kávy a s cigaretami. Prosily, aby dámy přijaly skrovné pohostění, a divily se, když paní Vernerová po černé kávě odmítla zapáliti si papirosku. Nevěřily zúplna, že nekouří, spíše se domnívaly, že se jich štítí, a aby zaplašila takové domněnky, mladá paní několikráte přátelsky pohladila starou i mladou Harabku a tiskla jim ruce.

Nic naplat, měly pravdu, přece jenom trošku se štítila, nemohla se na ráz zbaviti předsudku. Opět se jí zdálo, že ruce obou černošek, jak to již dříve pozorovala u černochů, jsou zavlhlé a studené.

Byla by ráda nějak se odvděčila těmto hodným černým lidem, kteří jistě byli chudí, ale nevěděla, jak nejlépe to učiniti, aby se tím nelibě nedotkla jejich útlocitu. Ptala se své průvodkyně, mohla-li by jim nabídnouti stříbrný peníz, ale když paní nepřestávajíc se usmívati zavrtěla hlavou,

rychle se rozhodla, odepiala se své bluzky granátovou sponku a zatkla ji do šatu mladé černošky.

Z výrazu Harabčina černého obličeje bylo viděti, jaké jí mladá paní způsobila potěšení. Musila vyslechnouti mnoho díkův a před odchodem přijmouti na památku tři tenké kapesní šátečky, vyšívané v rohu nápadnými zlatými květy.

A zase jí obě černošky líbaly ruku a zvaly, aby přišla se svým chotěm, který najde nejvlídnější a nejuctivější přijetí v selamlyku u jejich mužské hlavy. Prosí jen o vzkaz, kdy přijdou, aby muž mladé černošky čekal doma na čest, která mu bude tak vzácnou návštěvou prokázána.

„A kam teď?“ pravila venku průvodkyně. „Když už jsme v těch haremových návštěvách, nechtěla byste, paní, ještě do tureckého domu? Viděla jste mohamedánské Albánky a černošky, ať uvidíte taky Turkyně.“

„Do třetice všeho dobrého!“ ochotně svolovala paní Vernerová, a společnice její vedla ji na nejbližší svah proti hradu, úbočí to hory Materize, kde bydlí nejvíce ulciňských Černohorců, kde však mezi vinicemi a zahradami jsou také roztroušené turecké domy.

Za malou čtvrt hodiny stanuly na nádvoří dvoupatrového, značně velikého domu, kde byly hned uvedeny do haremu, jehož husté mřížoví bilo do očí svými novými barvami, červeň se na nich doplňovala modří.

Čtvery zlatem vyšívané drobné střevíčky na neobyčejně vysokých podpatcích jim zacupaly vstříc. Uvítaly je čtyři Turkyně, matka s dvěma dcerami a snachou. Starší z obou dcer byla vdána, ale vrátila se od muže domů, mladší byla svobodna. Všechny byly vkusně ustrojeny, nejvyfintěnější však byla snacha, mladá, veselá žena, která byla mnohem šťastnější než Albánka v prvém domě, neboť očekávala brzkého příchodu dítěte.

V tomto haremu již evropská civilisace se mísila se starými tureckými zvyky a mravy. Kromě výstupku, pokrytého pěknými koberci, bylo tam také několik židlí, důkaz, že tyto dámy byly uvyklé přijímati často nemohamedánské ženské návštěvy.

Přišlé paní byly posazeny na židle, domácí ženy vrátily se na své koberce a polštáře. Začal se živý hovor a nekonečné vyptávání na muže, na děti, na všechny skutečné i domnělé členy rodiny. Přišla opět dřínková limonáda a cukrové zákusky, a nebylo možná odříci, aby hostitelky nebyly uraženy.

Obě sestry sedly si před paní Vernerovou na bobek, okukovaly a ohmatávaly ji jako hezkou panenku. Pravily, že ji už znají, několikráte ji viděly na pazaru. Zalíbila se jim na prvý pohled, již tehda byly by ji nejraději líbaly. Je tuze, tuze hodná, že přišla podívat se na ně, a žádaly, aby nyní přicházela často, třebas denně. V jejich domě jest slunečno a veselo, zvláště s balkonu ve druhém patře jest rozkošná podívaná na Ratislavu a na moře — ať jenom se o tom přesvědčí.

A vedly ji, klapajíce svými vysokými podpatky, o patro výše, napřed paní máti, ozbrojivší se na krásnou vyhlídku brejlemi. Skutečně odtamtud objevilo se jim moře se starým hradem, Ratislavou a nejmalebnější částí města jako úchvatný obraz. Po nedávném dešti vzduch byl čistý a vonný, červnová pohoda na všech stranách plýtvala svými nejkrásnějšími vděky, štěstí a radost jakoby se vznášela nad těmito místy.

Když paní Vernerová odcházela se svou družkou z haremlyku, zastavil je u schodů vysoký Turek prošedivělé brady. Zval je, aby poctily návštěvou také selamlyk. Beztoho prý jenom zřídka kdy může u sebe přivítati dámy, žertoval a uváděl je do mužské komnaty. Domácí žínky ovšem tiše ustoupily.

Na výstupku s koberci sedělo již asi pět hostí, mezi nimi dva Černohorci. Srkali černou kávu, hovořili částečně po turecku, částečně po albánsku a kouřili. Hostitel nabídl dámám moderní lenošky, bavil se s nimi velmi obratně i dvorně a zase kázal přinésti sladký nápoj a sladké pamlsky. Zval je také, aby zase brzo přišly na dozrávající veliké fíky a na drobné merunky, kterých bylo dosti v jeho zahradě. Rád by je byl uctil třešněmi, ale bylo pozdě, doba jejich již minula, a poslední zbytky rozklovali mlsní ptáci, ta černá, křiklavá kavčí havět, která ustavičně přelétá nad Ulciněm a všechno vyslídí.

Snad by byly ještě vešly do některého domu, ale schylovalo se již k večeru. Slunce potápělo se za mořskou hladinu, a na ochozu minaretu pod hradem již stál zbožný muezin, drže v ruce

hodinky a čekaje, až přesně se dostaví okamžik mezi dnem a večerem. Za chvíli spustil svoje táhlé, dojímavé vyvolávání, a kromě něho bylo slyšeti ještě jiné mueziny, zvláště s minaretu před Spírovým domem, kde dospělého vyvolavače vystřídal hošík zvučného vysokého hlasu.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

MIKULÁŠ ALEŠ. Dávali jsme číslo do stroje, když nás došla stejně překvapující jako zdrcující zpráva o náhlé smrti českého umělce nejpopulárnějšího a nejrázovitějšího, Mikuláše Alše, jenž skonal o půlnoci na čtvrtek 10. července, stár 61 roky. Aleš byl patriarchou českého umění výtvarného, umělec intelligencí, lidem i umělci všech skupin stejně vážený a milovaný, po této stránce jako po stránce umělecké zjev u nás jedinečný. Muž bez jakékoli fráse zlatého srdce, ve svém životě i ve svém umění přímo stělesnění vlastností vymírajícího dobrého českého člověka starého rázu.

KAREL ŠTAPFER.

VZPOMÍNKA JUBILEJNÍ. NAPSAL JUDr. R. J. KRONBAUER.

Když jsme zaznamenávali v „Máji“ Štapferovy Abrahamoviny, slíbil jsem, že napíši o něm vzpomínku. Plním slib tím radostněji, poněvadž k periodě této víží se nejkrásnější moje vzpomínky. Ještě k někomu jsem se chystal, abych doplnil svoje reminiscence. Václav Jansa mnoho z těch dob věděl a byl by mnoho pěkného pověděl. A už je z něho hromádka popele! Na horizontu mých vzpomínek objevuje se Karel Štapfer jako nerozlučný druh nezapomenutelného Luďka Marolda. Chodili spolu na Akademii „do elementu“, kde byli jejich druhy Jansa, Úprka, Hilšer, Rašek, Kopfstein, Plevka, Joukl, Věnceslav Černý a básník Bohdan Kaminský. Povím zajímavou, jistě neznámou historii o tom, jak byl Marold z Akademie (podle zamilovaného výroku prof. Čermáka) „vymrštěn“ a jak za ním následoval Karel Štapfer. Řeknu-li, že Marold za žádné zvláštní lumen na Akademii považován nebyl, nebude teprv s podivením, že týž osud sdílel s ním Bohdan Kaminský. Už tenkrát považován byl za lepšího veršovce než malíře. Za to vynikal v jiném oboru. Z prázdnin přinášíval celou řadu řezeb (hlavy, amoretky), jež všichni druhové obdivovali. „To mu škola nedala — to má ze svého fondu,“ říkával Marold. O mnoho lepší mínění nebylo ostatně v Akademii tenkrát o Viktoru Olívovi, jenž s Bartoňkem byl už tehdy v „málce“ (malířská síň). Olíva si několik neděl dal prázdno, aby si mohl přivydělati nějaký groš. Maloval tenkrát pro Žofín lunety a když byl hotov a vrátil se do Akademie, vymlouval se, že churavěl očima. A tu mu tenkrát prof. Sequens přátelsky radil, aby toho malování nechal — že by mu, zejména jeho slabému zraku, svědčilo jiné povolání — na příklad lesnictví!

Profesorem v „elementu“ byl Barvitius, třídním František Čermák, člověk krajně nervosní. S češtinou byl na štíru a svými pranezvyklými obraty mnoho švandy způsobil. Marold přinesl jednou v hodině komposiční hlavu starce z „viškrajdy“ s vybíranými světly à la Rembrandt. Kamarádi byli krásou studie nadšeni a byli zvědavi, co tomu řekne Čermák. Dostal tenkrát Marold, co se do něho vešlo. Professor se nesmírně rozčilil, studii odhodil a Maroldovi vytýkal, aby už jednou zanechal těchto hloupostí a učil se pořádně kreslit — že prý neumí ani pořádně, „šlechetně“ udělat „augenwimple“ a pod. Nic Maroldovi nepomohlo, že tvořil samostatně. Když „dělali svaté“, všichni hledali útočiště v kostelích a nejvíc čerpali z Lorety, která byla v pravém slova smyslu jejich skizzákem. Jediný Marold nikam nechodil

a nic nekopiroval. A přece mu to nebylo nic platné. Napětí mezi ním a třídním rostlo den ke dni, a bylo jisto, že to jednou praskne.

A prasklo to důkladně! Hoši pracovali o kompoziční úloze z perspektivy. Prof. Čermák přecházel nervosně po třídě. Marolda si vzal tenkrát zvlášť na mušku. Chodil ustavičně kolem něho a pořád kroutil hlavou. Marold skizzoval si klidně svoje zamilované hlavičky a pražské figurky. Najednou se zvedl a odvedl hotovou věc, kterou mu Štapfer obratně podstrčil. Čermák vybuchl krajně nakvašeným způsobem. Spustil na celé kolo, mluvil o podvodu a rozčiloval se víc a víc. Marold zbledl jako plena, ale zaražení jeho dlouho netrvalo. Teď spustil on a třídního drtil svými pádnými výtkami. Pak šel klidně k umývadlu, umyl si ruce, vzal do ruky hůl, nasadil si na hlavu klobouk, dal kamarádům s bohem — a už se v Akademii neukázal. Za dva dny na to byla na černém prkně vyvěšena vyhláška oznamující, že byl Marold vyloučen. Za hodinu byla vyhláška přelepena. Byla obnovena — a dlouho netrvalo, a jméno Maroldovo bylo vyříznuto. Podezření z tohoto činu padlo na Štapfera, a následek toho byl, že byl vyloučen také. Dnes, kdy vlastní pachatel hrozného tohoto skutku je na pravdě boží, může se pověděti, kdo jej spáchal. Byl to prof. Joukl.

Consilium abeundi z Akademie vrhlo Štapfera na docela jinou dráhu. Stal se externistou prof. Kouly na technice, studoval pilně architekturu a získal tu základ pro celou onu životní dráhu. Marold sice lákal ho do Paříže, dostal tam Raška, ale Štapfera z Prahy nevylákal. Pořád neměl tolik drobných, aby dal ty velké k cestě do metropole nad Sekvanou dohromady. Záhy dostal se Štapfer na vlastní svou pěšinku, po které se ubíral pevným krokem. Přišla do mody panoramata, jež bez vynalézavosti Štapferovy byla nemyslitelna. Všichni známe panorama Švédské (nyní na Petříně) a Kokořín (Porážka Sasíků pod Hrubou Skalou — 1895), které tvořili Mašek a Bartoněk se Štapferem. Znamenitou účast měl Karel Štapfer na dioramatických pohledech na krásná místa království Českého, jež vyvolala pravou sensaci v ušlechtilém slova toho smyslu v českém oddělení rakouské výstavy v Londýně (1906). Čarokrásné pohledy, k nimž Stapfer tvořil originálním a výstižným svým způsobem popředí, jsou dílem (pokud je dovedu vyjmenovati) K. Liebschera, Šetelíka, Krále, Jansy, Špilara, Strettiho, Jelínka, Bubeníčka a j. Některé z nich jsou dnes ozdobou Repraesentačního domu. Karel Štapfer má na spolupůsobení na významném tomto díle památkou diplom čestného uznání. Monumentem panoramatické činnosti je a zůstane panorama Lipanské pro inžinýrskou výstavu. Za hlavním tvůrcem jeho Maroldem odešel v těchto dnech Václav Jansa, jenž tu rozvinul svou krajinářskou dovednost v nejskvělejší způsobě. Štapfer korunoval dílo úpravou popředí tak šťastnými a účinnými nápady, že se stal po zásluze tímto činem populární po celém českém světě.

Co znamenal Karel Štapfer pro Národopisnou výstavu, nelze ani doceniti. Na dílo se dlouho a důkladně připravoval, vykonav několik cest na Uherské Slovácko a na Moravu. Běží mi o to, abych ve vzpomínce zavadil aspoň o hlavní momenty jeho činnosti, a lituji, že mi nedostatek místa brání, pustiti se do podrobností. Je jistě ještě ve vděčné a svěží paměti veliké Štapferovo dílo z památné této výstavy, která člověku tane ustavičně na mysli jako nejkrásnější sen. Dílem jeho pilné a vskutku požehnané ruky byly všechny interieury v chalupách, všechny národopisné figurky (hlavy a ruce ze sádry byly dílem Smolíkovým). A kdo by si nevzpomněl, kdo by nepamatoval nádherné skupiny a výjevy, jež dnes zdají se nám pouhou pohádkou. Snad už nikdy neuvidíme takové nádherné věci, jako bylo „Honění králů"! Zde všude Štapfer, plně ovšem směrodatné pokyny tvůrce výstavy Národopisné i všech těchto nezapomenutelných vložek, ředitele F. A. Šuberta, měl lví podíl na velkolepém, památném úspěchu. Není potom ovšem s podivením, že Štapfer byl zván ke spolupracovnictví v tomto směru i v cizině (upravoval československé národopisné oddělení — s figurinami — na výstavě Milánské, která ho poctila diplomem se zlatou medailí, aranžoval národopisnou výstavu lužických Srbů v Drážďanech, kde také vytvořil — pro Hygienickou výstavu — panorama Pištanské).

Skoro jenom zasvěcenci vědí, že Karel Štapfer je výborným restaurátorem starých o-

brazů. Mistrovským kusem jeho je restaurace největšího obrazu Brandlova (Nanebevzetí Panny Marie) ve Vysokém Mýtě, ku podivu šťastně provedl renovaci gotického oltáře ve Vlašské kapli (asi z XV. stol.) v Kutné Hoře, z poslední doby pak zasluhuje čestné zmínky restaurace nádherného Rainera ve zbraslavském zámku, kterou provedl ve spolku s Trskem. Štapfer objevil tu řadu původních klášterních fresek, jejichž restaurace je dílem záslužným a ušlechtilému příteli umění ryt. Bartoňovi slouží ke cti. Vedle toho provedl Štapfer velké množství restaurací vzácných obrazů ve sbírkách soukromých.

Národopisná výstava dala Štapferovi také existenci. Ředitel F. A. Šubert vykonal prozíravý skutek, když svého národopisného spolupracovníka povolal do Národního divadla za uměleckého rádce. Za ředitele Gustava Schmoranze jmenován Štapfer chefem výpravy Národního divadla. Této jeho činnosti jsme všichni už pamětníky a svědky — jenže málokdo ví, v čem vlastně činnost Stapferova spočívá. Vše, co spadá do výtvarného odboru — to je doménou činnosti jeho při Národním divadle! A to je pole činnosti nesmírné, ale zároveň důležité a vděčné. Když se psalo o velkém úspěchu Šubertova „Jana Výravy" v Šárce — až na jednu jedinou výminku zapomnělo se na Štapfera nadobro! A tam vykonal dozajista kus poctivé, kus záslužné práce!

Ještě jednu věc chci připomenout — Karel Štapfer patří mezi zakladatele „Manesa". Sdružení vzniklo, tuším, u Bubeníčků v Myslíkově ulici. Mikoláš Aleš — Marold — Hetteš — Rašek — Holárek — V. Černý — Štapfer a j. v. — to jsou hlavní tvůrci nového tělesa, jež vzniklo ze starého malířského spolku „Skréta" v Mnichově.

K Václavu Jansovi jsme se chystali se Štapferem, že si zaskočíme na besídku. Štapfer se dostavil, jak bylo umluveno. — Václav Jansa nás ohromil svou navštívenkou v černém rámci! Umírají kolem nás hlavy nejdražší. Je nás, starých, věrných kamarádů, pořád míň a míň. A proto se nikdo nediv — že si ruku tiskneme a že se k sobě přitulujeme!

V Praze, 5. července 1913.

* * *

A. Klášterský. IRONICKÉ SICILIANY. (1903—1913.) Drobná myšlenka, nápad šťastné chvíle odráží se v osmi verších siciliany jako v ploškách krystalu, jiskřících a světélkujících barvami duhového vidma. Antonín Klášterský ovládá sevřenou formu siciliany s hravou lehkostí. Stejně jistě nalézá vhodný, čtyřikráte se opakující rým, jako bezpečně zahrocuje sloku ve vtipnou pointu. Ironický její hrot bodá nejčastěji v choulostivá místa literárních poměrů, autorovi nejbližších, ale zasahuje i slabiny naší politiky a společnosti. Někde se mění v tiché posteskutí, jehož usměvavá maska nezakrývá hořkost životní zkušenosti. Jinde uhodil básník na strunu ryzí lidskosti, vždycky však stojí na povýšeném stanovisku, s něhož se dívá na měnivý kaleidoskop zjevů a dějů, jak je život přináší a zase odplavuje. Právě proto jeho rány tolik nepálí, jeho posměch spíše hojí a smiřuje. Čtenář cítí, jak básník své bolesti konejší ušlechtilou touto formou, v níž nalézá patrné zalíbení. Soubor ironických svých básní, oděných v roucho siciliany, vydal A. Klášterský v nakladatelství Ottově, které svěřilo vnější úpravu knihy Otokaru Štáflovi. =

Karel Klostermann: SUPPLENT. Nový román Klostermannův zaujme vedle ostatní rozsáhlé tvorby autorovy zvláštní místo. Poetická krása hlubokých hvozdů šumavských a melancholie mlžných jihočeských blat i s rázovitým životem jich obyvatel ustupuje prostředí, v němž autor svým povoláním působil. Je to tedy práce vytěžená ze vzpomínek a pozorování světa a života, v němž autor po léta žil a pracoval. Jakoby se chtěl se svými vzpomínkami příjemnými i nepříjemnými rázem vyrovnati, nakupil Klostermann do dvou silných svazků galerii postav a množství podrobností, z nichž upředl román mladého supplenta. Jeho osud, plný sklamání a strádání, křížený lidmi nejrůznějších vlastností, dobrých i špatných, ubohost a bídu hmotnou i mravní, která ho obklopuje a činí život těžkým až k zoufání, zachycuje autor svým měkkým, srdečným a zase ostrým slovem. Střední škola, vychovávající ohromnou převahu naší intelligence, osvětlena je v románě Klostermannově intensivním světlem. Že dovede autor upoutati, ví české čtenářstvo velmi dobře. Nová kniha, která má všecky dobré vlastnosti péra Klostermannova, již pro to osobní, jež autor do ní vložil, upoutá tím spíše.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 11. července 1913. ČÍSLO 42.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 43.

JUDR. R. J. KRONBAUER.

MIKULÁŠ ALEŠ.

† 10. ČERVENCE 1913.

Umřel jako andělíček...
Paní Marie Alšová.

Do smrti nezapomenu na krutý dojem, jejž jsem zažil v pátek ráno na mladoboleslavském nádraží. Vystoupil jsem z vlaku a zavadil pohledem o balík novin. Cosi podezřelého, cosi příšerného černalo se na okraji. Z daleka poznávám, že je to černý rámeček, jenž znamenal zase nějakou velkou, bolestnou ztrátu. Zamrazilo mne, že jméno v rámu je nezvykle krátké. Přistoupím blíže, a v tu chvíli bylo mi, jakoby mne cosi udeřilo.

V černém rámci bylo jméno nejvzácnější, jméno Mikuláše Alše!

Všickni jsme osiřeli. Je skoro neuvěřitelno, že už není živ, že už jenom studené jeho tělo dlí mezi námi. Ztratili jsme velkého umělce, zlatého člověka, ztratili jsme českou duši, českého muže, kterého ctil, kterého miloval celý národ. Není a hned tak nebude v našem národě bytosti, která by dovedla vykouzlit tak výminečnou, tak vzácnou shodu!

V pátek odpoledne byl jsem u Mikuláše Alše naposledy. V pokoji, jenž sousedí s chudou jeho pracovnou a v němž mistr přijímal návštěvy, stojí, hlavou k oknům, černá rakev. Známý, znamenitý portrét profesora Švabinského po pravé straně tak živě připomíná milou, krásnou, ušlechtilou duší prozářenou hlavu jeho, že mi bylo v tu chvíli, jakobych z dusného, krutého sna se probudil, jakoby všechno to, co ohromilo a zdrtilo, ani pravda nebylo — a mně bylo v tu chvíli, jakoby Aleš jako jindy měl vstoupiti s tím svým nevylíčitelně milým, srdečným, přelaskavým úsměvem. Vstupuje paní Marie Alšová, syn Tomáš, dcery Eliška a Maryna, zet Hlubinka, ženich Marynin Emanuel Svoboda a naposledy malá Elinka — dětátko jako panenka, jak říkával její dědoušek, Mikuláš Aleš — a všechno, co se stalo, zjevilo se v celé své strašlivé bolesti. Jako živá socha stojí paní Alšová u rakve, klade hlavu v ta místa, kde srdce Mikulášovo věčný sen dříme — nepláče, nenaříká, slova nepromluví — a člověkem to zalomcuje a musí propuknout v pláč.

„Jenom o den," řekl mi jednou Aleš, „kdybych přežil svou maminku — pro mne by to bylo víc bolu a utrpení, než jsem ho prožil za celý svůj těžký život."

Ve svém živobytí nepoznal jsem, neviděl jsem dvou bytostí, jež by se něžněji milovaly, nad Mikuláše a Marii Alšovu! Kdykoliv jsem přišel a něco kulturního přinesl, o čem ještě Aleš nevěděl a co ho nesmírně zajímalo, vždycky se s takovou junáckou radostí rozběhl pro „maminku", aby to slyšela s ním zároveň. Přivedl si ji tak roztomile, tak něžně, vstoupili spolu jako dvě děti, sedli si k sobě a tak krásně se na sebe dívali, tak srdečně spolu rozmlouvali, že jsem na nich oči mohl nechat. Také bývaly doby, kdy mívala „maminka" se svým „tatínkem" starosti. U té rakve jsme si to připamatovali — jak jsem poprve viděl paní Marii Alšovou, když přišla za svým Mikulášem. My mladší byli tenkrát jako divoši, Alše jsme k sobě připoutali, a ne a ne ho pustit domů. Tenkrát Josef Václav Frič, nevadnoucí krasavec a kavalír, poprvé viděl mistrovu choť. Ještě dnes ho slyším, jak zvolal: „vy jste krásná jako Madonna!"

A Mikuláš ji přivítal jako princeznu, ihned se zvedl a šli spolu domů. Jako dva holoubkové!

Tolik něhy, tolik lásky, pořád stejné, pořád svěží nebylo v nikom, koho jsem v životě poznal. Kdo neznal Alše, jakým byl doma, ve své pracovně, ve svém rodinném kroužku — nezná Alše, nemá potuchy, jak čistý, jak vznešený, jak výminečný to byl zjev! Všechno, co se valí do duše, nelze ani vypovědět! Jak miloval svoje bratry, jak o nich něžně mluvil, jak vřele na ně vzpomínal! A jak ctil, jak zbožňoval svoji maminku, kterou měl ve své pracovně za rámečkem! A té něžnosti, když s vnoučátkem, s malou Elinkou se obíral! Bylo mi vždycky, jakobych do chrámu přišel, když jsem k Alšovům zavítal. Srdce Alšovo bylo jako vřelé vřídlo. Nikdy nezapomenu na scénu, jež se odehrála v Alšově době jubilejní. Učitelka přivedla dvě děvčátka, jež v třesoucích ručkách držela památníček. Slečna přišla mistra prosit, aby se panenkám podepsal do památníčku. Sama se ostýchala a rozpačitě se omlouvala, že se osměluje mistra obtěžovat — ale že to nemohla těm dětem odepřít, že přišly s tak naivninkou důvěrou k ní, jakoby ona něco znamenala a všechno u mistra vymohla.

Aleš mi ještě téhož dne vypravoval o té překrásné, roztomilé příhodě. „Byl jsem," povídal a při tom přecházel po své pracovně a pousmíval se — „tím vším, co se na mne přivalilo, strašlivě unaven, byl jsem uštván. Od rána do večera se u nás dvéře ani nezavřely. Považ, jak mi bylo, když slyším, že už na mne jdou dokonce školačky! Byly chvíle, kdy jsem se třásl na celém těle a kdy jsem myslel, že musím z Prahy před tou lavinou utéci. Vejdu do pokoje, přivítám slečnu učitelku a v tom zavadím o ty dva caparty. To byly oči! Všechno se ve mně pohnulo! Slečna učitelka mluvila se mnou jako s nějakým Bůh ví jak velikanánským pánem. To mně dodalo. Pouhý podpis chtějí a tak tu skromnince stojí, jakoby to moje jméno znamenalo tisíce. Na mou duši — zastyděl jsem se za to. Přistoupím k dětem, a věř mi, slzy mi vyrazily z očí. Vezmu jeden památníček po druhém — a kreslím do obou obrázky!"

Sta dokladů o dobrotě Alšově bych mohl vypravovat — ale tento zdá se mi pro mistra nejvýznamnější. Jakou radost měl, že ty caparty tak ohromně překvapil!

Před svými drahými tajil se se svou chorobou. Věděl, co ho očekává. Malíři Fischerovi to přímo řekl, že smrt už obchází kolem stavení. Nechtěl je polekati — do poslední chvíle měl humor, do poslední chvíle klamal svoje miláčky rozjasněnou náladou. Ale sám nezmalomyslněl, dodržel hrdinně svoji něžnost, svoji lásku.

Ptám se, jak bylo s mistrem v poslední hodince. A paní Marie Alšová od rakve jako ze sna zahovoří:

„Umřel jako andělíček!" — — —

Alšovy vzpomínky na dětství byly to nejkrásnější, co jsem kdy od něho slyšel. Proto také mělo vše, co pro děti tvořil, tak nevystihlé kouzlo. Bratr Jindřich má od Alše dopis, v němž píše o jesličkách. Je drahou památkou pro majitele, ale má svou zajímavost pro celý český svět.

Mikoláš Aleš píše:

V roce 1858 měli moje rodiče najmutou světničku v domku jistého truhláře. Domek byl poslední na té straně městečka Mirotic, do ulice měl naproti starý kostelík, obklopený zažloutlou, sešlou hřbitovní zdí, na které se kývala stébla uschlé metlice. S druhé strany byla pole a na obzoru les. Bylo jednou již na zimu a já očekával toužebně dva své bratry na svátky vánoční, kteří v Písku navštěvovali gymnasijní třídu. Měl jsem je tak rád a pak jsem se těšil na nějaké obrázky, které mně přinesou, a hlavně, že mně sami budou kreslit všemožné obrázky. Bydleli jsme před tím rok v Praze a já viděl tam jako čtyřletý hoch arch jesliček, které bratří vystřihovali a zapichovali do škatule s drtinami.

Což v Praze! Tam měli chlapci obrázků! Napadla mně myšlenka a zároveň touha, abych si udělal jesličky sám. Napřed jsem si dělal náčrtek, vzpomínaje na ten pražský arch. Na nedalekém kamenném terasu vyhlížel jsem k tomu účelu mech, ale ten byl jen na kamení, to nebyl ten pravý lesní. — Byl jsem přece tehda jenom dítě a nemohl jsem, jak se teď říká, „materiál" zmoci.

Tu mně však přišel tatínek na pomoc, nakoupil tištěné archy jeslí, vyřezal, podlepil, udělal skály

atd. a moje mysl brala se jiným směrem. Bratři přišli, kreslili. A já bez rozčilování jsem zažil štědrovečerní hody. Bratři však v brzku museli zase do škol. Já ostal s maminkou a jesličkami doma. Venku zima děsná, jednou jsem nalezl před chalupou v koleji zmrzlého chocholouše. M. A.

Poznámka: V těch časech nebyl vánoční stromek u nás ještě znám. V jeslích byla poesie a hřejivost. — na stromcích jenom pozlátko a cukroví!

Dopis byl psán před vánočními svátky. Hned na to šli jsme k Alšovi na táč. Přišel zrovna z kostela na Karlově. Jen zářil. „Jděte se podívat na jesličky... To je krása! Jednoho tak zvaného kulturního člověka jsem tam neviděl. Všude je plno lidí, v divadlech, v koncertních síních, ve výstavách — jenom tam nikdo nepáchne. Takovou krásu nikdo nevidí — o takový čistounký požitek nikdo nestojí! Nevěřím tomu, že se lidé k takovýmto požitkům, k takovýmto radostem nevrátí! Až se všeho nasytí, až se všeho přesytí — na ty jesličky zase jednou dojde, jako došlo vždy a zase dojde na pramenitou vodičku, když si člověk zkazil žaludek silným a dráždivým mokem.

* * *

Ještě jednu zajímavou vzpomínku.

Byli jsme u mistra letos v únoru. To už občas postonával a na leccos si naříkal. Vypravoval nám, že byla u něho návštěvou známá slečinka. Mluvilo se o všem možném, o životě i o smrti.

„Měl jsem tu zrovna," povídá Aleš pln humoru, sklenku vína, ze kterého jsem s chutí doušek upil. A tu panenka se smíchem prohodí: „Jenom tu zůstaňte raději mezi námi... to víte... nahoře, v tom nebíčku, je mnoho krásy — ale vínečka tam píti nebudete."

„I budu... budu... tam teprve!" odpověděl Aleš se smíchem. A spustil citát z písma, který jsem si v rychlosti zaznamenal. Když pak jsem Alše žádal, aby mi citát ještě jednou opakoval, pohodil rukou a řekl:

„Najdi si jej v písmě svatém — je tam k tomu ještě výklad — nebude ti na škodu, když se do písma zahloubáš. Beztoho je všichni zanedbáváte ... na svou největší škodu."

Episodu jsem si zapsal, ale do písma svatého jsem se nepodíval. Až v pátek, před cestou k Mikuláši Alšovi, zastavil jsem se na faře u sv. Jindřicha a požádal pana vikáře Janků, aby mi citát vyhledal.

Praví evangelista sv. Matouš v kapitole 26. verši 29.:

„Ale pravím't vám: Nebudu od této chvíle píti z tohoto plodu vinného keře, až do onoho dne, kdy jej píti budu s vámi nový v království Otce mého."

A výklad, o němž se Aleš zmínil, zní:

„Tot jest posledněkráte, že s Vámi zde na světě hoduji: budoucně již s vámi hodovati budu v království nebeském!"

Zmínil jsem se o této zvláštní narážce, v které vidím neblahou předtuchu, paní Marie Alšové. Zarazila se a praví zase tím divným, zcela jiným hlasem:

„Můj Bože... tak tedy už tenkrát to na tatínka sahalo! Den před svou smrtí, když po číšce vína zatoužil, zadumal se nad ním a jako ve snách citát opakoval."

Když jsem v pátek odcházel, do oken jsem se ještě jednou, naposledy, na rozloučenou s Mikulášem Alšem, podíval. Na jednom okně černal se klikatými rameny kaktus, na druhém jako kapky krve rděly se květy kaktusů na okně mistrovy pracovny.

Jenom dva květy jsou na celém rozložitém trsu. Aleš měl kaktusy nesmírně rád. „Jsou jako můj život," řekl jednou, „rostou v písku, jsou samý pichlák, a květu se člověk dočká teprve za dlouhou dobu."

Letos dlouho nekvetly. Bylo na ně studeno. Ale přece se Aleš dočkal květů. Jenom dvou — jako na tom svém strastiplném putování světem, v němž se na něho trocha toho štěstí usmála až na sklonku života!

V Praze, 11. července 1913.

JEJÍ BOLEST.

NAPSALA TEREZA MELLANOVÁ. Dokončení.

V hotelu — vyjma kuchyni, kde připravena snídaně poutníkům, bylo ještě klidno, jen z okna třetího patra kynula šátkem Ella na pozdrav, hledíc za statně a vesele si vykračující sestrou, jež blaženě se usmívajíc rukou polibek ji posílala. Jak mohla Ella, třeba starostí srdce se jí chvělo, odepříti jí po čem tak žhavě toužila? Chvílemi si zavyčítala, že přec jí neměla pouštěti, ale vzpomínka, komu ji svěřila, znovu ji upokojila. Hleděla za nimi, až v ostré zatáčce kol úbočí květnaté výšiny Lonzy, jí mizeli.

Leč ještě jiné oči, těžkými slzami zkalené, doprovázely malou, šťastnou výpravu. Čelo přitisknuto ke sklu okennímu, za záclonou ukryta, stála v lehkém ranním šatě Božena Čermáková. Nikdo z celé výpravy neměl tušení, s jakou bolestnou touhou za nimi hledí, zuby v dolní ret zatínajíc, aby vzlykům, mladou hrudí její otřásajícím, zabránila. Berta ještě spí, nemajíc potuchy, jak sžíravou bolestí naplněno srdce sestřino. Merlová — cizinka — té dopřáno po čem i ona žhavě toužila: stoupati slunci blíž, vždy blíž! Jí dopřáno, čeho zlý osud Boženě odepřel, jíti po boku vážného, turistice horoucně oddaného Zemína na Sonnblick. Jakou radostí bude cesta po jeho boku v horský svět, jehož taje mu plně známy, v říše věčného sněhu a ledu, kam nedbaje hrozících nebezpečí, za každé vhodné příležitosti spěchává. Patříc za jeho vysokou postavou, v plášti lehce přes ramena přehozeném, hlavou nepokrytou, směle vypjatou, jako všem překážkám již napřed vzdorující, s horskou, ostrým bodcem opatřenou holí v ruce, mimoděk připomněla si sochu, jež v dětství ze všech, na Karlově mostě v Praze umístěných, jí byla nejmilejší: sv. Krištofa, přenášejícího na rameně Ježíška! — Tolik obrovité síly, klidné odhodlanosti sálalo z jeho zjevu, že znova závistivě zahleděla se na Merlovou, drobným, trochu kolébavým krokem po boku vůdce před ním si vykračující. Pod jeho ochranou je jistě bezpečna!

Dvě slzy vyřinuly se Božce z očí, když naposledy ještě ve svěží zeleni se jí postavy jich kmitly — a zmizely.

Neslyšně vklouzla do postele, zakryla tvář, slzami zrosenou v podušku, aby tichý pláč udusila.

Když o sedmé hodině ranní Berta vstávala a na rozpálené líce sestřiny a zardělé oči popatřila, zalekla se nemálo. Sáhla na horké její čelo:

„Bolí tě hlava, Boženko?“

„Bolí, ale nelekej se, víš, že to má častá choroba. Dej mi, prosím, jen chladivý obkladek na hlavu a jdi potom sama dolů. Potřebuji jen trochu klidu.“

Když se před polednem ocitla Božena zas mezi družkami, žádná z nich netušila, jak bolestně dotkl se jí tentokráte přísný zákaz lékařův. Vždyt teprve dnes si náležitě uvědomila, oč je oloupena, o kolik radostí a vzácných požitků chudší. V duchu zřela nekonečné bělostné pláně, modravé třpytné plochy ledovců, zatím co hluboko pod nimi krvavě hořely alpské růže, opojivě dýchala fialka a růžověly se bohaté prvosenky. Uvidí ještě kdy tu božsky úchvatnou nádheru horského světa, klidnou velebu mocných výšin, stane volna jako pták v těch závratných končinách?

Toulky po horách v nerušeném, svatém tichu byly pro ni zářivým sluncem, jež ji hřávalo tak mile a tak teple? Teď jí zapadlo — nadobro zapadlo? Ne, nemohla, nechtěla tomu uvěřiti, že tam, kam jindy jako lehkonohá srnka vyběhla bez únavy, bez námahy, vztyčeno nyní výstražné znamení: Ni krok dále! —, že olověnými, těžkými okovy spoutány jsou nohy její. Miluje to slunce své jako pták svobodu, vězeň volnost. — Vězeň! — Což mu není nyní podobna? — I ona nesmí tam, kam duše její na perutech touhy letí, k slunci blíž — vysoko — vysoko! —

Marně dobrá Katuška vtipnými nápady, vypravováním rozmarných příhod v přátelský hovor zaplésti ji chtěla. Naslouchala zamlkle, odpovídala skoupě, ke každé odpovědi zřejmě se nutíc, duchem nepřítomna.

Najednou upoutalo její zrak dvé mladých lidí, do jídelny vcházejících. Hezký muž, světlých kadeřavých vlasů, v jehož rámě zavěšena byla štíhlá dáma, oválných, bledých lící, velkých temných očí a jemně skrojených rtů, kol nichž však zvláštní smutný tah se rýsoval, rozhlížel se, hledaje volná místa.

Usedli ke stolu proti učitelkám, kde byla dvě místa uprázdněna. Božena znova, aby pozorováním nemile nedotkla se krásné cizinky, jež právě obličejem k ní obrácena byla, pohlédla jen letmo zas v něžnou tvářinku.

Co bolí as tuto krásnou mladou bytost? Tak prochvělo duší Boženinou, když postřehla, s jakou neskonalou něžností svléká jí muž modrý kabátek a jak starostlivě židli ke stolu jí přitahuje. Je nemocna? — Trpí? — Trpí, nevýslovně trpí, to bylo vepsáno v jemných tazích sličného obličeje, to zračilo se zřejmě na čele i smutných rtech.

Zaražena, jako zaleknuta hledí Božena, jež před chvílí ještě pro nic jiného zájmu neměla, jen pro vlastní bolest svou, na tu truchlivou tvářinku. Co ji roztesknilo?

Právě při vstupu jich hovořil rada Křička s ředitelem Síchou o krásné cestě k Manhartské chýši, odkud — s výšky téměř 1800 m. — přerozkošný pohled, nevyrovnatelně půvabný na Malnici. Celá dědina s kostelíkem uprostřed, prostými, úhlednými domky i krásnými villami ve svěžím zeleném rámci a lemem hor vypadá odtamtud jako skvostný, miniaturní obrázek.

Proč se při tom líčení mladá žena tak truchlivě pousmála a bílou ručkou čelo přejela, jakoby stíny jakés s něho zaplašiti chtěla? Byly to snad smutné vzpomínky, vypravováním tím vyvolané, na vážnou nehodu některé z drahých bytostí, jež ji tak roztesknily?

Nikdo z celé společnosti jich neznal a zřejmo bylo, že po stycích s jinými netouží. V tom přinesena večeře.

Mladý muž opatrně, aby pozornost ostatních nevzbudil, rozkrájel jídlo a talíř lehce posunul k drobné ručce. Teprve teď, dle nejistých pohybů ručky, jež vidličku hledala a chvějně k ústům nesla, poznala Božena, že ty jasné oči sličné neznámé jsou nevidomé.

Jako ostrý šíp zaryla se v duši její výčitka, jak nespokojena, nešťastnou byla ještě před krátkou chvílí. Proč? Že nesplněna její touha: k slunci blíž! A má přec v duši tolik krásných obrázků velebné říše horské z dob, kdy ještě vysoko stoupati mohla a denně smí duši opájeti pohledy na luzný pohádkový kraj. Je divukrásný vždy; ať za svitu slunečního, nebo kdy bělostné mlhy lehounkým závojem jej zastírají, aby pak roztrhnouce se, jako ohromné vločky na úbočích a lemech hor se zavěsily, ať při nádherných západech slunce nebo magickém osvětlení měsíčním. Můj Bože! Ta všechna krása i pro ni kol tu čarovně rozkvetla a ona naříká pro jedno nesplněné přání!

Zahanbeně sklopila hlavu. Oči, ubohé slepé oči neznámé dámy pálily ji až do duše! Zdálo se jí v té chvíli, že vidí clon na tváři i v nitru jejím všecku tu malichernou, nekonečně směšnou bolest. Bylo bolestí, co ještě před chvílí bolem zvala?

Cítila, že by pokleknouti měla k nohám té ubohé slepé, zlíbati chvějící se ručku a prositi za odpuštění. Což nebyl proviněním malicherný její nářek, že radostné slunce jejího žití zapadlo? Smí ještě jednou podobným nářkem prohřešiti se ona nevděčná, jíž popřáno vnímati zrakem všecku krásu boží přírody, zatím co ubohá, mladá bytost, s věčnou tmou před očima, žízní po jediném paprsku slunečním, jenž světlo by v nich zažehl?

Vyšla ven. Vděčně upřela zrak k zářícímu nebi, s něhož stříbrné světlo měsíční tiše k zemi se neslo . . .

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Paní Vernerová rozloučila se v ulici k přístavu s ochotnou průvodkyní a na nábřeží se sešla se svým chotěm a oběma jeho přáteli, kteří tam na ni již čekali. Také Špíro sestoupil k nim s prahu svého domu, nebot hodina večeře již před dlouhou chvílí udeřila. Měl starost, aby jim připravená smažená kuřátka, která tentokráte byla zvláště pěkná, nevyprahla. Kdyby se byl omeškal některý z mladých mužů, však by byl Špíro vyslovil o tom svůj přísný soud, vůči mladé paní však byl shovívavější; byl sice zjevně netrpěliv, avšak statečně přemáhal nevrlost a nebrumlal.

Večeře se protáhla až do pozdního soumraku, kdy Špíro musil rozžehnouti svítilnu, kdežto jindy

večeře se končívaly ještě za světla. Povídalo se o tom, co páni viděli na svém výletě za mys Punta Rana, a paní Vernerová dopodrobna a živými barvami líčila své tři návštěvy v haremech. Literát vyrušoval ji ustavičnými dotazy, jemu nejvíce běželo o to, byly-li tam mladé mohamedánky hezké, a pozorovala-li mladá paní na nich onu proslulou krásu, která prý jest vynikající vlastností Ulciňanek.

Také Zikmund Tetiva byl zvědav. Jeho otázky týkaly se však více ustrojení moslimských žen a barev jejich šatův i ozdob. Velice ho zajímalo, když paní Vernerová vypravovala, jak všechny tři mladé mohamedánky ve velikém domě na Materizi měly namalované obočí a červeně obarvené nehty ku podivu bílých a pěstovaných rukou. Zuby však měly skoro vesměs ošklivé, a to arci porušovalo krásu i nejhezčí a nejmladší ženy.

Když dopili svoji obvyklou odměrku vína, Špíro všem čtyřem znovu nalil.

Byli udiveni, tázali se, co tím Špíro, pověstný strážce střídmosti, zamýšlí.

„Došel do Ulcině telegram, že se narodil princi Mirkovi syn, musíme tedy píti na jeho zdraví," vážně odvětil starý muž, sobě však nenalil sklenky, nikdy nejedl a nepil za přítomnosti svých hostí.

Tukli si tedy na počest maličkého králova vnuka, a Polykarp Martin zanotoval písničku, do kteréhož zpěvu vpadl Verner se svou usměvavou chotí a na konec také malíř. Snad rozveselená nálada, snad poněkud větší doušek dobrého crmnického vína způsobil, že přibledlé tváře jeho se zruměnily a v očích se mu blýskaly jiskry.

Když byli v nejlepším, vběhla do jídelny Špírova služebná dívčice a zvěstovala:

„Cikáni jdou!"

„Cikáni jdou!" opakoval po ní Spíro a vystoupil před práh domu. Pak zavolal svoje hosty a šel to zvěstovat tetce Mariji a paní Joke, ačkoli jim to již také řekla děvečka.

Směrem od pazaru přibližovala se na nábřeží podivná hudba. Bylo slyšeti zvuky mnohých píšťal a dunění bubínků. Znělo to zvláštně, neobyčejně. literát se o tom vyslovil, že asi tak si vždycky představoval hudbu Indianů.

Cikánů s bubínky a píšťalami bylo asi sto, vesměs mužové, žen nebylo mezi nimi. Na nábřeží se rozestoupli do velikého kola a dali se do tance, který se v některých částech podobal známému kolu srbskému, jaké se také tančívá na Černé Hoře, znalci o něm však tvrdili, že je to tanec úplně jiný, cikánský, mnohem divočejší.

Záhy za cikány dostavilo se tolik lidu, že na nábřeží bylo živo a šumno jako na pazaru v hodinách dopoledních. Někde vytryskl také zpěv, někde objevila se světla, na jednom místě dokonce někdo vynesl stůl s gramofonem a spustil do vřavy lidí jeho vřeštivý stroj na počest novorozeného prince. Rozumí se, že to působilo velmi komicky a porušovalo celkový harmonický dojem oslavy.

Hudba cikánů, vřískání nezvaného gramofonu, zpěv i ševel lidí a do toho všeho mísící se zvuky cikád trvaly až přes půlnoc a ukazovaly, že těm dobrým Ulciňanům na probdělých hodinách ani dosti málo nezáleží. Co se na spánku v noci promešká, však se to ráno vynahradí. Ještě potom, když tlupa cikánů odtáhla s nábřeží městem ke své čtvrti za pazarem a když za ní se rozplynulo také ostatní množství, slyšeti bylo s několika stran doznívající ojedinělé výstřely.

Nazejtří byl poslední den pobytu české družiny v Ulcini, i bylo již od rána teskno jako před bolestným loučením. Špíro byl neobyčejně zamlklý a měkký, tetka Marija opět a opět dobývala z paní Vernerové i z pánů slibů, že přijdou znova do Ulcině, aby se s nimi ještě jednou potěšila, než umře.

Poslední výlet podnikli na statek Kodru na levo za polem ulciňským. Na cestě zamluvili si na poštovním úřadě čtyři místa v zítřejší diligenci, a paní Vernerová poslala si na český venkov, kam právě před tím se přestěhoval na léto pan Zápotocký s chotí, svoje omalované a postříbřené želvy. Špíro daroval k tomu košík a vlastnoručně jej želvám vystlal suchou travou.

Kodra náležela dříve doktoru Petkovićovi, po jehož úmrtí koupil ji zámožný americký Srb Pupin. Je to venkovský statek, obklopený rozsáhlými krásnými vinicemi, olivovými a mandloňovými sady a úrodnými poli, ale leží již v oblasti, kam z Bojaniných bažin dosahuje nevítaná malaria.

Byli tam uvítáni mladým, sympatickým správcem Uskokovičem, který je ovšem uctil černou kávou a zdržel je až do slunce západu, kdy také se vracel do Ulcině, nebot tam byl poštmistrem

a kde obýval část úhledného Pupinova letohrádku.

Paní Marii Vernerové kavalírsky nabídl na zpáteční cestu svého koně. Trochu se ostýchala mužského sedla, ale pozvání bylo tak přívětivé, že konečně na domluvu Vernerovu si dala říci a usedla na bílého Zekana po černohorském způsobu.

Za chvíli vesele vyjela, a čtyři mužové žertujíce o její jízdě, klopýtali za ní v soumraku do Ulcině.

XXX.

A tedy s Bohem, líbezný Ulcini! Nezapomenutelný koute černohorského mořského pobřeží! Snivá, čarovná báchorko poetické Adrie!

Toho večera před odjezdem svých hostí gospodin Špíro ani neulehl. Diligence odjížděla časně ráno, již po čtvrté hodině, a hotelier se obával, že by mladí poutníci jistě zaspali, kdyby jich nevzbudil. A aby nezaspal také on — na paní Joke nebo na tetku Mariji nechtěl spolehnouti —, raději nešel ani spat a celou noc od desíti večer do půl čtvrté ráno vyseděl ten starý, třiasedmdesátiletý muž na dřevěných schodech.

Přede dnem, ještě za jitřního šera, zaklepal na dvéře obou hostinských pokojův a po čtvrt hodině přišel opět se přesvědčit, jest-li ti nestarostní lidé vstávají. A když pak sestoupili do přízemku, bylo mu velice smutno, ani si netroufal pohleděti jim do očí, aby tesknota jeho nepropukla.

Paní Joke čekala již se snídaní a kromě toho připravila odcházejícím na cestu celý bochník dortového patišpánu, a Špíro k tomu přidal hromadu krásných třešní. Když pak se rozloučili s paní Joke, velmi pohnutou a uslzenou, Špíro se chopil největších zavazadel a šel hosty vyprovodit k poštovnímu úřadu, odkud vyjížděla diligence.

Zatím úplně se rozednilo, a bylo překrásné jasné červnové ráno, zlaté jitro, jakým se může pyšniti jenom břeh tak rozkošného moře, jako jest Adrie. Vlny její v roztomilé zátoce mezi starým hradem a Ratislavou šuměly našim Pražanům na rozloučenou, aromatické stromy, keře a trávy vydávaly svěží vůni, ptáci se ozývali v houštích a zahradách. Ačkoli bylo ještě velmi časně, z některých komínů vystupoval již světlomodrý kouř ohnišť, která někde ani přes noc neuhasínala.

Před poštovní budovou bylo dosud úplně ticho a pusto, jenom jediný člověk, jakýsi Ital, mlčky tam čekal se svým odřeným ručním kufříkem. Odtamtud bylo viděti přes ulciňské zahrady a domy ještě na kus moře před přístavem, odkud se právě hýbal jakýsi veliký na jih plovoucí parník, jenž nemaje na spěch, před Ulciněm přenocoval.

Špíro srovnal stranou přinešená zavazadla, hodně z blízka si prohlédl čekajícího Itala a dosti nevrle se ho tázal, hodlá-li také na Bar. Když cizinec přisvědčil, Špíro neopomenul upozorniti ho, že se musí spokojiti místem vedle vozky na kozlíku, poněvadž obě vnitřní sedadla v diligenci jsou již předem zadána jeho čtyřem hostům.

Ital neméně mrzutě odtušil, že mu nezáleží na místě, nýbrž na jízdě, on že si za ni zaplatil právě tak dobře, jako kdokoli jiný, a jestliže ho někdo předběhl, aby si ulovil včas lepší místo, že mu ho ze srdce přeje. Pak se obrátil ke Špírovi zády.

„Je to pogan nějaký," odlehčil si Špíro, vraceje se ke společnosti, „nezdvořák nevlídný, neumí se asi dobře chovati ve slušné společnosti." Nenapadlo ho při tom, že svým dotazem a poznámkou vyvolal cizincovu nepřívětivost.

Když ani potom na poště a v jejím okolí nic se nehýbalo, Špíro vstoupil do otevřených dveří stáje a zvolal:

„Hej, Filipe, sokole, junáku, kde vězíš, hýbej se, přivádím ti svoje vojsko!"

Na to vyzvání skutečně se hnul uvnitř vozka Filip a za krátko po té vyvedl tři koně. Dostavil se také poštovní úředník a uzamknul do dutiny diligence poštu, ve všem si počínaje pomalu, ale důležitě a důkladně.

Potom nastalo loučení se Špírem. Starý ten muž prohodil k Polykarpu Martinovi ještě některý ze svých žertův, avšak když přistoupil k paní Vernerové, hlas mu hned selhal, a milý Špíro, drsný a obávaný člověk, který prý pro maličkosti vyhazoval oknem své hosty a jenž se nedovedl skloniti před žádnou autoritou, nedovedl se již přemoci a zaplakal. Líbaje mladé paní ruku, přál jí štěstí na další cestu a pro všecek život. Jako před tím tetka Marija, tak také on teď zatoužil, aby zase někdy, pokud bude živ, zavítala do Ulcině a sluncem své milé bytosti ozářila na čas jeho stařeckou osamělost.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

POSLEDNÍ FOTOGRAFIE MIKULÁŠE ALŠE.

HRST ÚRYVKŮ MISTROVĚ PAMÁTCE! — KAREL NOVOTNÝ.

Letos z jara dokončena byla ve Štěpánské ulici na Novém Městě Pražském restaurace starobylého dvoupatrového domu, který zakoupil Mag. Pharm. J. Kronbauer, aby zřídil v něm novou lékárnu.

Magister Kronbauer je z nejnadšenějších ctitelů českých mistrů malířů, zvláště velkým obdivovatelem umění Alšova. Proto také pojilo jej s mistrem trvalé přátelství. A že to bylo přátelství upřímné, poznáváme z korespondence s umělcem, kterou pan lékárník chová v zásuvkách svého psacího stolku. Mistr Mikuláš s ochotou sobě vrozenou vyhověl každému přání svého dobrého přítele a vždycky jen lístkem stručně oznamoval: „Pane majstře! Obrázek je hotov!“

A pan majstr došel si k Alšovi pro obrázek.

* * *

Když si pan lékárník zařídil lékárnu vlastní, k jejímž účelům dal přestavěti celý dům — přihlížeje ovšem, aby nebyl dotčen ráz staré stavby, slíbil Mikuláš Aleš, že k dovršení výzdoby domu svého nejlepšího přítele přispěje také svou uměleckou hřivnou. Namaloval obraz sv. mučedníka Štěpána. Obraz vyleptaný ve skle zdobí dvéře lékárny, a k zasazení obrazu sešli jsme se ve dnech nedávno uplynulých jako k malé domácí slavnosti.

Mistr Aleš byl první z nás na místě. Díval se na obraz a nedůvěřivě sledoval mne i pana lékárníka, jako by tušil, že máme naň políčeno! Ustupoval do kouta a širák tisknul hluboko do obličeje.

Nejprve přikročeno k prohlídce lékárny. Mistr všechno pozorně prohlížel, jako rozený apatykář. Pan lékárník pobízel dále, ale mistr nechtěl býti první.

„Tak jdou napřed,“ pobízel mne, „oni se tu snad lépe vyznají.“ Mistr respektoval „sedmou velmoc“ a proto mi zdvořile onikal.

V šeré klenuté místnosti, kde bylo plno kotlíků, v nichž vařily se a připravovaly léky, byl Mikuláš Aleš samý žert.

„Kouknou,“ pravil šelmovsky, „to je pěkná kuchyň, takovou měl nebožtík doktor Faust. To si pan apatykář dobře vaří. Ale na oběd se pozvat nedáme!“

Po prohlídce hlubokého sklepu zakončena exkurse návštěvou příbytku paně lékárníkova. Ze sklepa ovšem přinesena láhev znamenitého jižního vína. Mistr Aleš douškem nepohrdl, a tak přitukli jsme si na jeho zdraví. Přání šla jistě všem nám ze srdce. Přáli jsme Alšovi ještě dlouhou řadu let — — — a dnes — — Bože můj, co znamená tiché přání tří lidí, byt by i tryskalo z duše nejupřímněji!

V družném hovoru došlo na galerii páně lékárníkovu. Není ovšem velkolepých rozměrů, nejsou to žádné sály, ale kolem po stěnách útulných pokojů samé obrázky — originály. Úprka — Rudolf Vácha — Mucha — Láďa Novák — Mikoláš Aleš však dominuje na všech stranách znamenitým počtem svých obrázků.

Pokud vím není mnoho těch, kteří chovají větší část Alšovy tvorby. Jsou to zejména pan nakladatel cís. r. Otto, pánové Bedřich Tuček, František Topič, Rudolf Ryšavý ...

Chci však upozorniti, že nejvíce Alšových obrázků viděl jsem u presidenta Zajišťovací banky pana Antonína Pollaka. Nadšený ctitel Alšova umění má obrázků těch na tři sta a snad i více a takových, které vznikly v nejlepších dobách mistrova tvoření (v letech 1882—1890). Jsou to rozkošné obrázky, které prohlížíme celé hodiny a nemůžeme se odtrhnouti. Pan president Pollak střeží je jako drahocenný poklad a kdysi mi řekl s tichou radostí: „Vidíte, tohle je všechno moje, to málo kdo dosud viděl, protože žádný z obrázků těch nebyl ještě reprodukován!“

Lékárník Kronbauer má rovněž takový poklad — trochu menší, ale stejně drahocenný.

Mistr díval se po rozvěšených obrazech a mluvil jako jedním dechem: „Kouknou, to je Jan Žižka z Kalicha a tady jsem namaloval panenku s písničkou „Stála na zahrádce, v zlaté šněrovač-

ce“ — on je pan apatykář ještě mládenec, at má také nějaké potěšení. A tady je Štěpán Páleč — pěknej princ! Tenhle obrázek hraje barvami, ale v celku je velmi smutný. Je to bitva na Kosovu Poli . . .“ — Aleš se odmlčel.

archanděla Gabriela, svatou pannu Barboru, tuhle panu apatykáři sv. Štěpána, ještě mu k němu udělám nějaké „vorlamenty“ a pak si udělám ještě jednoho sv. Mikuláše. Víte, rád bych se dostal po smrti do nebe!“ a srdečně se rozesmál.

POSLEDNÍ FOTOGRAFIE M. ALŠE.

Dívali jsme se na obrázek a mně zdálo se, že koně pohazují hlavami a ty turecké prapory že vlní se vzduchem!

„Tady jsem namaloval rejthary,“ — pokračoval Aleš — „při mraze u ohníčka, tady je pan Franc ze zámku, zde tři moudří koňselé, hle malovanýho hulána — ty jsem rád kreslil i maloval.“

Mistr se otočil:

„Tahle zubatá v rubáši na koni to je bělohorská tragedie, vedle Mnata Bohemorum dux. — Teď už maluju jen samé svaté“ — prohodil Aleš šelmovsky. — „Namaloval jsem Pannu Marii, „Abych měl přece protekci, bez té nepochodí nikdo — ani v apatyce!“

Když jsme se rozcházeli, pozval mne Aleš, abych jej navštívil.

„Četl jsem ve „Zvonu“ (Aleš byl čtenář neobyčejně pilný a vytrvalý), že napsali dobrou knížku o mém milém příteli Svatopluku Čechovi. Rád bych knížku tu četl . . . Chudák Svatopluk. Byl jsem u něho v Troji na podzim před nemocí naposledy a to mne ještě vyprovázel až do Holešovic. Tam jsme se rozloučili, ruce si stiskli a — viděli se naposledy.“

Navštívil jsem mistra v jeho útulném obydlí a přinesl jsem mu fotografii v lékárně zhotovenou. Uložil ji mezi knížky a s potěšením přijal moji knihu. Žádal o dedikaci:

„Podpíšou se, ale nelámou si s tím hlavu!“

Ukazoval mi obrázky ve svém pokoji. Samé staré lidové památky z poutí.

Nad starou truhlou visel neumělý obrázek sv. Václava. Kůň se mistrovi velmi líbil. Vedle visel zčernalý obrázek Bohorodičky v pozlaceném vykládaném rámu, ovšem valně sešlém.

„Tenhle rámeček“, vysvětloval s úsměvem Aleš, „udělal mi Štábera (malíř Štapfer) pro radost. Vzal barevné papírky, kousek pozlátka, slepil to dohromady, rukou pomazal, nalakoval a rámec vyhlíží jako třistaletý s takovým „karlštejnským vyložením“. Takové věci na světě dovede jen a jedině náš Štábera.“

Na truhle leželo několik starých mistrových kreseb. Podal mi tři. Jsou z let sedmdesátých.

„To je za tu knížku. Bohyně Lada, kněz Vladimír — začátky Slovanské epopeje. Před 40 lety jsem začínal, co Mucha dnes uskutečnil . . .“

Prohodil jsem, že v takových starých truhlách uloženo bývalo mnoho stříbrňáků.

Mikuláš Aleš pojednou zvážněl: „Ano bejvávalo, ale u jiných lidí a ne u mně. Nikdy neměl jsem co ukládat! — Ještě na stará kolena, že si na mne přece vzpomněli. Věřte, potěšilo mne to, a le dnes mi skoro všechno zhořklo. Vidíte, tak je to u nás. Dostane-li se někomu kousek toho žvance, musí to na buben a ten žvanec musí se dříve pořádně ožižlat!“

Tahle charakteristická slova pronesl Aleš drsně a zdálo se mi, že se mu rty lítostí zatřásly.

— — — — — — — — — — — — —

Pochlubil se ještě obrazy své mladší dcery Márinky, která má veliký malířský talent, ukazoval mi svou knihovničku.

„. . . Čecha mám celého, Jiráska, Třebízského, Raise — a všechno s vlastnoručním věnováním,“ dodával.

U skříně s knihami visely na stěně staré zbraně a čakany. Ze Slovácka, z Tater, z Valašska.

„Měl jsem tady pěkný čakan, sekýrku kovanou z Chodska, aspoň 150 let starou, s vyřezávanou holí. Přišel ke mně přítel Alois Jirásek. Díval se na čakan se zalíbením. Sňal jsem čakan s hřebíčku a věnoval jsem jej Jiráskovi. Měl velkou radost, a nechtěl můj dar přijati!“

„Komu bych jinému to mohl dáti, než našemu drahému Jiráskovi, křisiteli našich Psohlavců!“ hovořil Aleš se zápalem.

Poseděli jsme ještě chvíli, vzpomínali na staré časy. Mistr hovořil o letech sedmdesátých, o Petru Maixnerovi, o starých studentech v čamarách.“

„Tenkrát jsem tu naši mládež s gustem maloval.“ — — —

Přišly děti — vnuci Mikuláše Alše k dědečkovi na návštěvu.

Poroučel jsem se.

* * *

Až zařadíte do „Máje“ fotografii — jak byli jsme s Mikulášem Alšem naposledy, dejte kolem obrázku toho černý rámeček!

Udělejte černý rámeček kolem Mikuláše Alše, udělejte ho kolem nás tří: kolem pana apatykáře, Miloše Čtrnáctého a mne. Udělejte ho na znamení hlubokého smutku, který poneseme v duších svých do poslední chvíle!

Dívám se na dlaň své pravé ruky. Dívám se, jakobych chtěl vycítit z ní poslední přátelské stisknutí ruky mistrovy. Té ruky kumštovní, která nám zachovala tolik písniček, národního citu, která nakreslila tolik rázovitých výjevů a postav z české historie i ze života našeho lidu, z jejíž roztomilých obrázků tryskalo tolik lásky k dobrému českému člověku a zároveň tolik upřímného nefalšovaného humoru. A často i zármutku. Vlhnou mi oči . . . myslím na Alše, jak mne vyprovázel naposledy do předsíně svého bytu — — zrovna tak asi vyprovázel jej před šesti lety Svatopluk Čech. Slyším stále ještě milý, upřímný hlas a dobrácká slova Alšova:

„Přijďte ke mně brzy zase — až budete mít pokdy, až půjdete kolem nás — — —“

... S Bohem Mikuláši! Na shledanou — —!!!

JOSEF STRACHOVSKÝ. Velká a slavná kořist, kterou si odnáší, skosivši Mikuláše Alše, Smrti ještě nestačila. Jakoby mimochodem a v průvod mrtvému Mistru v touž skoro hodinu a v téže ulici zakývala i na starého druha a přítele Alšova, sochaře Josefa Strachovského. Skromný, jak žil, ve stínu jiných, také zemřel. Velký zjev Alšův ještě na odchodu mimoděk odpoutal pozornost veřejnosti od tohoto milého umělce, v nějž skládány kdysi nemalé naděje. Byl to sochař měkkého citu a smyslu pro detail, vlastností, s nimiž se dobře nesnášela v Mnichově naučená posa, kterou se snažil vyjádřiti mohutnost a sílu. Vývoj, nebo chceme-li postup plastického nazírání bral se však jiným směrem, povahovému založení Strachovského vzdáleným. Vzdálenost rostla a Strachovský ustupoval skromně do pozadí stále více. A přece jeho pomníky, Havlíčkův v Kutné Hoře a Žižkův v Táboře, vykonaly svůj úkol. Promluvily a promlouvají k českému lidu, jenž se nestaví na stanovisko uměleckého, uvažujícího a srovnávajícího kritika, ale hledá v dílech umělcových odraz vlastních myšlenek. A ten u Strachovského nalezl. Jeho táborský Žižka s palcátem v ruce ve velitelském postoji stal se typickým zobrazením národního českého hrdiny a kutnohorský Havlíček tak se lidu zalíbil, že si postavil duplikát před radnicí žižkovskou a triplikát dokonce až za mořem. Takového úspěchu nedožilo se ještě žádné české dílo plastické. Nám ovšem jest milejší pardubický pomník bratranců Veverkových, některé jeho sochy dekorativní a portréty. Náhrobek Barákův na hřbitově Olšanském náleží pojetím do jedné řady s Havlíčkem i Žižkou.

Umělecký zjev Strachovského zaleskl se svého času na českém obzoru, aby poměrně brzo zapadl. Fysická smrt vysvobodila jej z ústraní, do něhož byl odsouzen, dala mu věčný mír a s ním i vděčnou vzpomínku. —šb.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. V konvenční tvorbě dramatické zatřpytí se občas dílko, jež jako elektrická jiskra proletí takřka celým světem. Nevymyslili je na scéně, kde jste je poprve viděli — zakoupili je, že se už tam a tam dávalo s velkým úspěchem. A líbí se i u nás. Není podivno, že to bývají nejčastěji operety a frašky — nejste škarohlídy, rádi se zasmějete podařenému nápadu Musy i hodně rozpustilé. A takovou je i „Paní presidentová“ od Hennequina a Vebera, dvou pařížských dramatiků veselého zrna a dobrého, osvědčeného již jména. Ačkoli se v kuse pravá a nepravá paní presidentová několikráte svlékají, ovšem ne docela, a oblékají na jevišti, není v něm ani příliš mnoho neslušnosti — vše je jen naznačeno — děje kusu dávají více tušiti.

Soudní president Tricointe (p. Charvát) z venkovského města, jenž si vzal za chot služku, která ho kdysi svedla, Auroru (pí. Zelenková), touží po postupu — paní jeho jede do Paříže do ministerstva, aby pomohla tlačiti. Zaslechla totiž něco o úspěších manželů zásluhou paniček, jež intervenovaly u představených. Když odjede, vpadne do bytu presidentova zpěvačka Gobetta (sl. Durasova), která vinou presidentovou byla pro noční nějakou výtržnost vypovězena z hotelu. Jsouc tak bez noclehu žádá důrazně za útulek. President sic odolá jejímu svodu, ale z domu ji vypudit nedovede. Chystá se jít spat na půdu, když v tom přichází ministr spravedlnosti Caudet (p. Jiřikovský) na inspekci a nemoha nalézti místo v hotelu, rád usídlí se u presidenta. Zde střetne se s Gobettou, jež vydává se za chot presidentovu. Ve svém negliže tak se mu zalíbí, že po několika pikantních episodkách padne jí v náruč.

Aby ji měl poblíže, hodlá ministr přesaditi presidenta do Paříže nebo do nejbližšího okolí. Pozvaltě Gobettu k sobě do ministerstva. Tato přichází a v pracovně ministrově se odstrojuje, když v tom vrazí do místnosti vrchní vykonavatel Marius (p. Zakopal); před ním ukryje ministr šaty Gobetty, jež zatím uprchla, do truhly, kterou hned po té odnesou nosiči do skladiště. Aby „hra nestála“, svede Gobetta ještě přednostu ministerské kanceláře Rosimonda (p. Faltys).

V pestré směsici dějových převratů přichází také do ministerstva pravá paní presidentová Aurora, která má z dob své služebné kariery tu ctnost, že nedovede vidět nevycíděné kovové náčiní. President ji zaměstná, aby mu nepřekážela, leštěním nějakých příborů a když vidí, že šaty Gobettiny byly odneseny, přinutí ji svléci se . . .

Tato v domnění, že ministr po ní touží, aby choti prospěla, svolí — do šatu však oblékne se Gobetta a Aurora svlečená odchází do komnaty, kam později v šaty Gobettiny, když byly zpět telefonicky přivolány, se obléká.

Zapletená historie rozuzlí se v posledním jednání v hotelu, kde žárlivá Aurora srazí se s Gobettou, ale upadši sama před manželem v podezření, že zhřešila v ministerstvu, ráda ještě se usmíří a děj končí.

Několik episodek, na př. láska dcerky presidentovy Denisy (sl. Machova), jež v Anglii, kde byla na vychování, zapomněla francouzsky a dorozumívá se nyní skrze strážníka Poche (p. Hlavatý) jako tlumočníka se svým milencem Rosimondem, který Gobettu pokládá za její matku a myslí proto, že dcerku nemůže už míti rád, množství ostře charakterisovaných, dle potřeby děje, postav a postaviček činí průběh spádným, fraškovitě ovšem ještě zapletenějším.

Salvy smíchu platící vtipně osnovanému ději a několika jeho povedeným interpretům ukazovaly náladu animovaného obecenstva, které hravě přehlíželo krkolomné nemožnosti děje, na př. avantury ministra spravedlnosti, který na jedné straně je pod takovou kontrolou veřejnosti, že mu noviny neprominou ani nejmenší protekce, a na druhé straně smí ministerské komnaty přeměňovati v jakýsi stále aktivní „háj lásky“, nebo sedmeré přepisování dekretu, což už i podředitele ministerské kanceláře Bienassise („dobře se posadil“) tak dopálí, že praští akty, vynadá ministrovi a opouští službu (p. Marek). — Rád promíjí divák tyto trochu divoké fantasie, jen když poněkud mají ráz satiry (kdybychom soudili dle této frašky musilo by to vypadat v ministerstvech francouzských prapodivně).

Nyní ještě o tom, jak se hrálo. Čtyři hlavní úlohy (Gobettu, Auroru, ministra a presidenta) dobře zastali jejich interpreti. Pan Jiřikovský vystihl i líčená mravní rozhořčení ministrova i jeho mlsnost na ženské vnady, kdežto p. Charvát postavil na prkna poctivce presidenta s veškerou jeho bezděčnou komikou muže, který by mohl trhati sladké ovoce a zastírá sochu Katonovu domácí čepičkou už proto, aby neviděl, jak se mu subreta doma uvelebila. Pí. Zelenková vystihla úborem i hrou bývalou kuchařku — její „deshabillé“ bylo markantně realistické, a docela nic svůdné ... Za to sl. Durasova vynaložila ovšem všecky své přirozené dary i divadelní techniku na to, aby učinila možnou ztřeštěnost této frašky — jen to stálé otevírání úst vadí — občas mělo by účin smyslnosti ... Vedle těchto zasluhuje býti jmenován p. Zakopal, ministerské faktotum, nenávidějící svého šefa, že není z jihu, a s chutí mu bořící plány se stereotypním „nic to není, ale zkazí mu to celý den“. S jakou lišáckou zlomyslností klade mu na stůl zcela na povrch došlé korespondence časopis, který jej, ministra, trhá — s jakou škodolibostí vsouvá do pohovky zvoneček elektrický, aby, až bude Gobettu objímati, přivolal svědky ... Slečna Machova byla na Angličanku příliš sladká a něžná a obsazení Angeliny, jedné z ministerských „milenek“, sl. Laušmanovou ukázalo, jak málo třeba umět hráti, aby byl člověk, je-li sličný, oblíbenou operetní hvězdičkou. Pan Marek obstaral rušnou souhru, ve které i jako Bienassis vytvořil zajímavou postavičku úředníka, jenž stále musí měnit vypracování aktu, ač spěchá k vlaku, jsa pozván na svatbu — i ostatní osobičky byly snesitelně obstarány.

Za zmínku ještě stojí strážník-tlumočník pana Hlavatého, napravující hlavu pošetilým zamilovaným říznou moudrostí stárnoucího muže, jenž má „ta bláznovství“ již za sebou. Dr. D. P.

NOVÉ NAKLADATESTVÍ V PRAZE

zakládá pan Jan Liebich, doposud knihkupec a nakladatel a býv. náměstek starosty v Pardubicích, na základě koncesse, která mu byla v těchto dnech udělena c. k. místodržitelstvím pro království České.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 18. července 1913. ČÍSLO 43.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

S DUCHEM WAGNERA.

Tak jak když bouře vlny moře zpění,
zní vzdorných zvuků proudy bez hrází,
pozounů skřek — i harfy jemné chvění
a viol pláč se šíří v extasi...

Tajemstvím Graalu zlákán, hudbou spitý
za nordický fjord měním svatý Řím,
kde v plášti poutníka, před bouří skrytý
v tvář bohatýrům Parsifala zřím.

Můj plane zrak tím všedním žitím nudný!
Opouštím slůj — Venuše sladký klín,
v nějž mistrů pěvců skolébal mne zpěv.

Mne heroických postav zvábil zjev:
Vznětlivý Wotan, Tristan věčně trudný
i cnostný rytíř Graalu — Lohengrin...

Však bouří v dál jsem hnán, Holanďan bludný
— v orkánu hudby mizím — jako stín...

VIKTOR DVORSKÝ.

CHOPINOVO PRELUDIUM.

Směs sladkých trylků vkouzlil do klavíru
jak vůni lahodnou, již skýtá květ
a spitý vůní — v blaha vášně víru
ve skočný mazur dal se s duší v let...

A v adagiu si tak tklivě preluduje,
v notturnu zalká písní labutí,
zachvěje strunou, v kterou vichr duje,
by spojil duše v němé splynutí...

A skloněn k Muse, sténá žalu plný
nad Osudem, jenž s cizinou ho spial
— emigrant Polsky, v rhythmu polonéz —

Duch slovanský se v chaos tonů snes
jak povzdech genia — snad úmyslný —
jenž z nitra Chopina citlivou duši rval — —

Zvuk zčeřil hladinu jak příval mocné vlny,
by v moři akkordů — tu duši pochoval.

CAMILL ORFANO-MUTTICH.

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

Vítr šelestil v škrapových rýhách a ozýval se hlasitě ze sousedních karů. Na blízku crčela voda vpijíc se do vápenného štěrku a sníh se ssedal slabě praskaje. Leželi jsme u ohně mezi kameními, ostatně sama noc byla dosti teplá. Nahoru ve tmách táhl se zassutý svah, kterým jsme chtěli z rána vystoupiti pod stěny, ač-li nepřijde bouřka.

Cítil jsem, jak málo mne to baví a marně jsem si vzpomínal, zda-li a proč mne to zajímalo dříve a co vůbec bych měl počíti. Věděl jsem jen tolik, že mi jindy bývalo velmi ku prospěchu vydati se až na kraj velikého bezedna, nebot vyváznuv měl jsem pak ze života radost, nejméně dvě hodiny.

Snad bych se byl i rozhodl opustiti hasnoucí oheň a sestoupiti do údolí a odjeti potom někam, docela lhostejno do které země. Ale horko ze žhavých uhlíků a jistě též uhelný plyn stlačily dobrotivě pohyb myšlének i byl jsem náhle přesvědčen, že dopoledne sice přijde bouřka, ale my že musíme vyraziti velmi časně, abychom došli na hřeben dřív než ona. Skutečně byla ještě tma po

celém nebi a jenom hodinky tvrdily, že je ráno, když jsme se zdvihli. Srázný firn, stvrdlý jako zvon, mrazil i skrze okuté boty. Dva divné stíny, z nichž každý sám si nesl v zubech zdroj světla, stoupaly po něm ohánějíce se železnými kopáči.

Veliká černá těla vysoko vypnutá nad okraj sněhu náhle oživla, neboť mezerami v hřebenu vepluly bílé útržky, patrně nasycené odrazem ze vzdálených mraků. V krátké chvíli bylo již viděti i na šlépěje i shasli jsme svítilny. Před námi se zdvihaly šedivé stěny, mokré noční mhou, také nebe bylo šedivé a dlouhý klikatý sníh rozeznával se jen jasnějším stupněm téže barvy. Na první pohled dalo se uhodnouti, že firn v horních částech žlebu je přilepen ke svislé skále a snad že i končí pod velkými převisy. Na štěstí uhelný plyn, jehož jsme se v noci nadýchali a šedivá lhostejnost celého rána nedaly nám o tom přemítati. Nešli jsme dlouho a tvrdý sníh změnil se v tenké desky hladkého ledu, které však jsme snadno prorazili piklem a hroty želízek.

Strmá místa, která jsme přešli, jevila se dole plochá jako mísa. Ale ranní chlad zahnal všechny účinky doutnajících uhlíků. Viděli jsme ošidnou past, dole zavřenou, s jediným východem velmi ještě nejistým na horním konci žlebu. Také z kamení jsme měli dosti strachu, neboť ve skalách poletoval hlomozící vítr. Cesta v levo, v kterou jsme doufali, byla zahražena převisem a v pravo byl led posypaný za posledního krupobití a sypká vrstva ujížděla pod tíhou těla. V té chvíli byly snad pověstné vážky rovny si úplně a miska smrti zvolna nabývala převahy. Milosrdná skála udrobivši část své lupénkové skladby, poskytla však prstům žádoucí oporu. Bylo sotva osm hodin z rána, když v Korutanech zahučel hrom. Ale my jsme již stáli na hřebenu. Dolů jsme šli kamenitou strání a dlouhým údolím a druhého dne jsme někam odjeli, ani se již dobře nepamatuji, kam to bylo a proč jsme tam jeli.

Bělavá stavení, rozsetá po břehu, živí se z jeho širokých, modrých vln. Na pobřežních cestách ozývá se dětský křik, ale dál do středu dolehne sotva ozvěna lidského hlasu. V jednom cípu roste rákosí a divoké kachny často tam zapadají. Půl míle opodál hvízdá železná dráha. Ale jezero je přece tiché a hluboké.

Malé děvče s bosýma nohama, s růžovými lýtky, svědčícími o každodenní koupeli v jezeře, přiběhlo a postavilo se přede mnou. U plotu v nějaké zahrádce vedle dvou velikých slunečnic. Otevřelo košík s jablky a nabídlo mi, abych si vybral. Díval jsem se na dřevěný plot a prejzovou střechu stavení, u něhož jsme stáli, a na bosé nohy dítěte, i přemýšlel jsem, že snad nečiním ani dobře potloukaje se po světě jako cikán. Umínil jsem si, že tomu udělám konec ještě dnes večer nebo zítra, neboť věci pro život tak důležité vyřizují se nejlépe dvěma slovy.

Bylo mi skoro do pláče, když jsem si připomněl, jak jsem špatný, jak lžu a dělám si blázny z lidí slovem i písmem, i výrazem své jidášské tváře. Slíbil jsem si, že se docela polepším a že s tím začnu ještě dnes večer. Ku podivu, všechno se mi líbilo na této dráze kajicnosti. Soumrak byl přívětivý, tělo dívky pružné a žádoucí pro příští časy, i babičce jsem odpustil, že nás hlídala jako Argus. Když blízká noc sklížila jí staré oči a činila velmi těžkým dozorčí úkol, vzdálil jsem se s uctivým pozdravem.

Hrad s kulatou věží mračil se na vysoké skále. Pod ním na cestě byla pekelná tma i měl jsem co dělati, abych nespadl do jezera. Šplýchot malého potůčku u nádržky, kde chovají pstruhy, způsobil mi dosti potěšení, poněvadž jsem věděl, že hned za ním se otevře volná louka a strmá stráň s osvětlenými okny.

Obýval jsem tehdy pokoj skutečně hezký, s nábytkem z měkkého dřeva a s dřevěnou pavláčkou nad jezerem. Okno v něm nebylo, jenom dvéře, které vedly na tuto pavlač. Nechal jsem je otevřeny po celou noc, aby chlad z jezera stoupal k mému lůžku, abych cítil tmu nad jeho hladinou a viděl úsek hvězdnaté oblohy. Ležel jsem beze sna, neboť neznámá bolest protahovala se úlisně mými údy.

Ráno za časné hodiny jsem vyšel ven, uvažuje asi takto: Tělo dívky je pružné a babička jistě uleví ve svém dozoru, až sezná můj vážný úmysl; ostatně i kdyby ne, pomůžeme si snadno, jakmile dívka bude srozuměna. Takto přemítaje potkal jsem ji blízko kostela, patrně náhodou. Stáli jsme na dlážděném prostranství opřeni o dva sloupky, které sem obec postavila, aby se nejezdilo kolem

chrámu. V celém okolí bylo ticho a pusto, poněvadž podzimek vyhnal již většinu hostí.

Kde se vzalo, tu se vzalo malé děvče s bosýma nohama, s růžovými lýtky svědčícími o časté koupeli v jezeře, totéž, které mi včera podalo jablka, když jsem bez cíle bloudil v zahradách. Nevím, zdali je viděla také dívka, s níž jsem stál, ale já jsem je viděl. Chtěl jsem se otázati, co tu hledá, ale v tom bylo zase pryč, a dívka, s níž jsem stál, otřásla se chladem. Nabídl jsem jí, abychom sestoupili na dolní cestu a u sebe, jsem si pomyslil, že se můžeme domluviti někdy jindy.

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Teprve nad Ulciněm, když míjeli Bjelou Goru, setřásli se sebe zamlklost, a nejdříve literát rozvázal hovorný jazyk. Velebil místo. kde strávili řadu blažených dní, opěval Špíra, tichou paní Joke i starou scvrklou tetku Mariji a pokoušel se do konce o rýmy na jejich nesmrtelnou slávu. Zúmyslně se snažil naliti veselosti do obecného zasmušení.

Podařilo se mu to nejdříve u Jana Vernera a pak také u jeho mladé choti, kdežto Zikmund Tetiva zůstával zasmušen a teskliv. Malíř měl dojem, že odjezdem z Ulcině ztratil něco, čeho již nikdy nenalezne, nenabude. Cítil, že tam zažil své štěstí, které, třebas bylo bolestné, přece jen bylo štěstím a znamenalo nejvýznačnější dobu jeho života.

A když se k němu obrátil Polykarp Martin s vyzváním, aby přece již byl také vesel, a když poznamenal, že za rok, za dvě léta podívá se opět do Ulcině a při tom dovolával se účastenství Tetivova, malíř jako malomyslně zavrtěl hlavou.

Všichni obrátili k němu tázavé zraky.

„Vím, že už nikdy neuvidím Ulciň," ozval se jako na vysvětlenou, a přibledlý obličej jeho tím více se zasmušil.

Netázali se ho, nevyvraceli toho výroku, všechněch zmocnilo se tušení, že poslední věta malířova vyplynula z jeho nejhlubšího přesvědčení a že by bylo marno nutiti ho do nálady veselejší. Vzpomněli si při tom na Tetivovo občasné churavění, a zejména paní Vernerové se zdálo, že až příliš jasně vidí do duše malířovy a shledává tam veliké prázdno a temno, kde se měla usmívati naděje v budoucnost.

Nastalé odmlčení posléze přerušeno bylo cizincem. Sedě na kozlíku, vykouřil cigaretku a teď tichým, snivým hlasem se rozezpíval. Zpěv jeho náležeti měl pouze jemu, nikomu jinému, ale byl přece jasný, zřetelný, že zaujal všechny čtyři cestující.

Touha po italské vlasti a jistě také touha po vzdálené milované ženě z něho vyznívala. Verner shledával v jeho písni mnoho podobného ke známým barkarollám, a když Martin opět hodlal promluviti, dal mu prstem znamení, aby mlčel a také poslouchal.

Tak poslouchali písně Italovy skorem hodinu. Po nich následovala opět cigaretka, jež vzbudila žádostivost Filipovu, aby si také zapálil. Galantní vozka nejdříve se obrátil do vozu a podával svým pasažerům pouzdro s tabákem, ale přijal jenom literát, ostatní, i paní Vernerová, ke které se rovněž obrátil, poděkovali za nabídku.

Slunce zatím vystupovalo a palčivě je pronásledovalo s ulciňské strany. Chvílemi se jim objevila po levé straně luzná Adrie, a ten zjev pokaždé vyburcoval v nich touhu uhnouti se k její křišťálové vodě a ponořiti se do ní. Moře bylo toho dne jenom málo zvlněné, z té vzdálenosti zdálo se téměř úplně hladkým a neodolatelně vábilo. Dvě nepříliš veliké bárky pluly od Baru směrem k Val di noce nebo k Ulcini, a po rovině mořské zůstávala po nich dlouho znatelná jako stopa cesta, vyjetá a vyšlapaná rozsáhlou sinou lučinou. Řada delfínů objevila se nedaleko břehu a vymrštujíc se dovádivě nad hladinu, konala své ranní cvičení, jako po ránu vykonávají prostná cvičení podle povelů svých poddůstojníků poslouchající vojáci.

Minuli opět Dobrou Vodu s olivovými mlýny, zastavili se v mohamedánském hanu, odkud již jest viděti zátoku barskou s letohrádkem Topolicí, vypili tam po obvyklém kořlíčku černé kávy a již opět se vydali na cestu. Poněvadž s tohoto

místa byl až do Baru ustavičný spád, Filip odpřahl třetího koně a nestaraje se o něho nechal ho za diligencí. Rozumný koník běžel pak pět kroků za povozem, rozradován úlevou, neboť neměl jiného břemene kromě svého vlastního postroje.

A pak zase vnikli do staré pohádkovité poesie barské krajiny — projížděli oněmi staletými, ne-li tisíciletými zahradami olivovými, které poprvé až na výsost vzbudily jejich podiv. Teprve tam, kde ostatních se zmocňovalo snění o dávnověkovosti, Zikmund Tetiva jako by procital ze svých snův a vracel se k pamětihodné skutečnosti.

Dojeli do Baru před devátou hodinou a hned se odebrali na nádraží. Včera se dohodli o nejbližším cestovním plánu, dle něhož prvou jejich stanicí po Ulcini měla býti Podgorica, největší černohorské město, a blízká Deoclea, římské město, ležící již tolik století v zříceninách. Odtamtud měli se vrátiti přes Rjeku Crnojevice na Cetyň, odkud chtěli podnikati studijní i zábavní vycházky do okolí, zejména na Lovčen a do veliké jeskyně pod Belvederem, později pak navštíviti další významná místa černohorská, nepochybně Nikšič a odtamtud nedaleký památný Dolní i Horní Ostrog, dějiště úžasných, neuvěřitelných černohorských zápasů s tureckým nepřítelem.

Rozhodli se, že Ulciň rozkošných požitkův a odpočinku zamění teď Cetyní a jinými místy opravdového studijního snažení a práce. S veselým podivem shledali, že ztratili příliš mnoho vděčného času, aniž dosti pracovali. Polykarp Martin měl sice ve svém zápisníku několik hustých zajímavých poznámek, ale neměl dosud osnovy ani na jedinou kapitolu pro svůj román Bílé vojsko. Snadno se slibovalo, ale těžce přistupovalo k počátkům skutečné práce.

Také Jan Verner kromě své nesouvislé, různorodé hudební kořisti nebyl ani u počátku velikého díla. Stále odkládal a ozývající se výčitky svědomí konejšil omluvou, že přece slavil libánky a že pro trochu hudebních úspěchů nemohl obětovati nejkrásnější neděle svého žití.

Jediný Zikmund Tetiva díval se na svou cestu očima nejopravdovějšíma a mohl říci o sobě, že jakž takž využitkoval příznivých uměleckých příležitostí a nelenošil. Měl nasbíráno netoliko hojně rozmanité látky, ale hlavní rozvrh jeho Bílého vojska, jednotlivé skupiny a zjevy utkvěly mu již dosti určitě v hlavě. Kdežto jeho přátelé měli dosud pouze několik podrobností a žádného plánu, malíř již měl ustálený plán, do kterého již jenom hledal doplňujících jednotlivých podrobností.

Po deváté hodině vsedli do barského vláčku, a tu již se poněkud rozdvojili. Kdežto Jan Verner se svou chotí zaujali místa opět v prvé třídě, literát s malířem rozhodli se tentokráte pro třetí. Jede v ní zároveň několik nadmíru rázovitých černohorských mužských i ženských postav, upozorňoval Martin, a bylo by hříchem pro trochu pohodlí minouti tak pěknou příležitost. Zatím co on bude s Černohorci hovořiti a lákati z nich zlatá zrna pro svoji literární práci, Zikmund Tetiva může jejich obrázky obohatiti svůj skizzář.

Zatím příčina toho obětavého ústupu do třetí třídy vězela více v peněžních nežli uměleckých důvodech obou našich výtečníků. Po příjezdu do Baru Martin přiznal se totiž malířovi, že pobyt v Ulcini, třebas velmi laciný, přece jen citelně ztenčil jeho fondy. Takto upozorněn málo praktický Tetiva honem také skrytě přepočítal obsah své pokladny a překvapen shledal, že na cestách se utrácí více, než-li nezkušený člověk myslí, zejména je-li tak slabým počtářem, jakým pravidelně bývají všechny duše, zanícené pro umění.

Malíř sice před koupením jízdního lístku byl na vahách mezi prvou a třetí třídou. Tam ho lákala společnost paní Vernerové, sem však Martin s předstíranými obrazy brzké miziny — Tetiva zamhouřil oči před svodem nyvých očí a dal přednost střízlivému sice, avšak užitečnějšímu spoření. Lépe dva měsíce třebas ve třetí třídě vedle ní, než-li čtrnácte dní s ní, ale pak už vždycky bez ní, řekl si, mysle na paní Vernerovou.

Když po polednách vystoupili na virpazarské stanici, skladatel již dobře uhodl, co bylo příčinou, že jeho přátelé pojednou tak horlivě tíhli k uměleckým výmluvám. Za jízdy pomohla mu domysliti se toho jeho důvtipná mladá paní.

Proto přikročil k literátovi, jenž opět s malířem studoval rozdíly mezi prvou a třetí třídou skaderského parníčku, a udeřil na ně otázkou:

„Už vám docházejí finance, hoši?“

Zatím co Tetiva byl v nesnázích, literát napolo se přiznával:

„Eh, co, peněz máme sice dosud dost, ale přece rozhodli jsme se pamatovat trochu více na zadní kola. Nic naplat, Čechové jsou proslulí jako šetrný národ, i nesmíme dělat hanbu této dobré pověsti. Řekli jsme si tuhle s Tetivou, že ode dneška budeme šetřit, abychom se nevrátili do Prahy s prázdnými kapsami, rádi bychom, aby nám každému zbyla ještě aspoň tisícovka."

Zasmál se, jakoby učinil kdo ví jaký vtip a již zase jezdil ukazováčkem po jízdním a plavebním plánu.

Ale Jan Verner rychlým pohybem mu stáhnul ruku.

„Nechte těch starostí, kamarádi," pravil s prostomyslnou upřímností, „není přece možná, abychom na své společné cestě se rozdělovali podle svých tobolek a jízdních tříd — ani by mne ta cesta již netěšila, kdybychom měli se tak od sebe vzdalovati jako dnes, a to pro mrzký peníz. Moje dobrá ženuška div nezaplakala při pomyšlení, co vás mohlo zapuditi od nás —."

„Ježíš, Maria!" ulekaně zvolal literát. „Snad jsi neprozradil svůj nápad milostivé paní?"

„Nebylo co prozrazovat — ona to uhodla dřív než já, to víte, ženské jsou v těchhle věcech vždycky bystřejší. A proto vám pravím toto: My máme peněz ještě dost a dost. Až vyschnou vaše zlaté prameny, naše tobolka bude vaší tobolkou. Co jeden, to druhý, třetí a čtvrtý, není možná jinak, ve všem společně na život a na smrt. Bohdá, že již často nebudeme na rozpacích, máme-li volit mezi první třídou a třetí. Ale nastane-li ještě někdy ta otázka, pak se rozhodnem buď všichni čtyři pro první nebo všichni čtyři pro třetí."

„Jene, jsi hodný hoch, viděti, že máš srdce nikoli na levém, nýbrž na pravém místě — o milostivé paní ani nemluvím, ta je i bez tebe vtělenou dobrotou," řečnil literát a hned se pustil za paní Vernerovou, aby nějakou žertovnou poznámkou smyl se sebe a hlavně s malíře rozpaky, jež v nich způsobila tahle prožluklá peněžní věc. A aby úplně odstranil nesnáze, které dosud tkvěly na obličeji vzrušeného malíře, vypravoval, jaký starostlivý jest Verner člověk. Mezitím, co prý malíř se s ním počal sdíleti o svou dosud značně zásobenou kapsu, přišel mu skladatel s týmž návrhem. On, nemůže odolati tomu ani onomu, dostaví-li se u něho předvídaný nedostatek, udeří jednou na Tetivovu a podruhé na Vernerovu přátelskou strunu, dobře tedy, když se o něho dere jejich dobročinnost.

A přistoupiv k malířovi pravil:

„A nestyď se už, člověče, když jsem to všecko vzal na sebe! Dělej jen dále svého barona, a já jako věrný, oddaný lokaj se budu pro tebe dlužit. Nezví o tom ani Verner, ani jeho hezká panička.

XXXI.

Vykonali zase zajímavou cestu tisíc sedm set metrů vysokým Sutormanem a zahradou Černé Hory, půvabnou krajinou crmnickou, načež z Virpazaru pluli po jezeře Skaderském, tentokráte však nikoli zpět do Rjeky, nýbrž jiným směrem, podle sřícenin Žabljaku, památného to někdejšího sídla Crnojevičů, do Plavnice, a odtamtud se vydali do Podgorice.

Tam, zejména ve staré, kdysi vesměs mohamedánské čtvrti města Zikmund Tetiva nalezl mnoho cenného a zajímavého, co obohatilo jeho náčrtkovou knihu. Když přišli z nové části, nazvané Mirkova Varoš, na most, vedoucí k staré Podgorici, naskytl se jim obraz, od kterého na dlouho nemohli se ani odtrhnouti.

Tam dole pod mostem, v hlubokém říčním korytě rozkládala se svrchovaně podivná a malebná cikánská čtvrt Podgorice. Nepatrné budky, olepené ze všelijakých beden, rezavého plechu a starého haraburdí tvoří tu obydlí malého cikánského národa. Některé byty podobaly se více doupatům než-li útulkům, ve kterých může přebývati člověk.

A jaká nadmíru zvláštní směsice cikánských tváří a cikánských hadrů! Divoké obličeje mužův, o kterých se zdálo, že do té doby se jich nedotklo uhlazující působení civilisace, snědé, špinavé tváře žen, ponuře vzhlížejících k pozorujícím je cizincům, tak že literát zcela případně je přirovnal k smečce hladových vlčic, a pak ti malí cikánští synkové a dcerky, s nichž všechna ta plachost a špína nedovedla smazati roztomilost dětství a ponechala jim všechny půvaby, kterými vynikají přemnohá mláďata.

Zikmundu Tetivovi ani se nechtělo s tohoto místa, byl by jen stále črtal a kreslil, jediné toto zákoutí podgorické bylo by naplnilo jeho skizzář. Vracel se tam ještě následujícího a třetího dne, a

pokaždé nalézal tam nové a nové pozoru hodnosti a znenáhla již také seznamoval se s tím cikánským nárůdkem. Nebyl tak krvelačný a zlý, jak na prvý pohled vypadal. Dokonce nabízeli mu tam i černou kávu i cigaretky, a malíř při tom nepozoroval u nich sobeckých snah, jakými odpuzují každého od sebe naši tak zvaní cikáni.

Turecká část Podgorice působila na naši umělecku družinu skličujícím dojmem. Kdežto Mirkova Varoš byla úhledná, čilá a kvetoucí, zde až příliš bil do očí mohamedánský úpadek. Na této části Podgorice přesvědčivě se uplatňuje známá pravda, že panství turecké obrací úrodné, živoucí a radostně pracující místa v nevlídnou poušť. Stará Podgorice jest jenom hromadou vyprahlého kamení, ze kterého se prodírá na povrch stará turecká nečistota. Jako bychom se ocitli na jiném díle světa, když tam vstoupíme, a kdyby nebylo obyvatelstva, které potkáváme na těch jako zaklétých ulicích, myslili bychom, že město bylo již nejméně před stoletím opuštěno.

Z Podgorice podnikli vděčný výlet do blízké římské Dukly, ležící již tolik věků v sříceninách. Čeho úplně nepobořili Avaři, to dorazil Turek. Teprvé od té doby, co Deoclea se dostala do černohorských rukou, pomýšlí se na zachování některých památek, jež až dosud více nebo méně šťastně vzdorovaly zhoubě.

Zikmund Tetiva byl by až plakal nad zkázou, kterou tady viděly jeho zraky. V duchu si představoval kdysi kvetoucí římské město s lahodným, vzdělávaným okolím v době, než kultury jeho se zmocnila osudná rozmařilost a než se jako vichřice přivalil divoký nepřítel. Teď jsou to nádherné rozvaliny a kamení, a zase jenom kamení a tvrdá poušť, hrozné vysvědčení barbarům, kteří přišli ovládnout žírné kraje Evropy.

Ta pustina, to kamenné moře zíralo na ně ještě daleko za Podgoricí, když se odtamtud vraceli na Cetyň. Teprve u Rjeky Crnojeviće dotknul se jich úsměv utěšenější krajiny, a třebas stoupající cesta s obou stran ustavičně obnažovala šedá, vápencovitá žebra, přece jen vzezření této části černohorské země bylo již mnohem veselejší, a všude bylo viděti snaživou ruku, která neničí, ale vzdělává, nepustoší, ale osazuje a osévá.

Na Cetyni zaujal Zikmunda Tetivu hlavně pazar a dvě tři ulice, které jsou promenádními místy Černohorců. Někdy, zejména v neděli, malířovi se zdálo, že se tam jako zúmyslně sešly nejmajestátnější postavy z tohoto malého království. Jsa z Ulcině uvyklý, vídati skorem vesměs jenom Albánce a Turky, byl tady překvapen a všecek zaujat statnými a hrdými zjevy Černohorců. Touha začíti již co nejdříve vykouzlovati na velikém plátně kontury Bílého vojska, na Cetyni neobyčejně jej rozněcovala.

Jaké to bohatství mužských postav, které byly doplňovány postavami rázovitých žen, jež se scházely na pazaru a které všude na svých potulkách kolem Cetyně, at vyšel kam vyšel, hojně potkával! Jaká vážnost, opravdovost tváří a pohledův, jaká lahoda barev! Na pazaru vídal také slepého guslara, zpívajícího hrdinské písně. Naslouchal mu stejně upiatě, jako Černohorci, a domníval se, že slovům těchto zpěvů rozumí více než srbské řeči jiných lidí.

Stávalo se, že pro své umělecké nadšení někdy až zapomínal na tklivou bolest svého srdce a na tísnivý dojem, který v něm působily myšlenky na otřesené zdraví. V duši Zikmunda Tetivy hlodal totiž čím dále citelněji červ povážlivých obav. Vzbuzeny byly již tehda za jeho churavění v Kotoru a obživly v Ulcini, když se mu v přívalech vzbouřených mořských talasů neodbytně zjevovala podoba nebožtíka starého pražského přítele.

„Ano, ano," stokráte si opakoval, přivíraje mdlé oči, „zdědil jsem po Jaromíru Kalivodovi nejenom jeho všecky úspory, ale také jeho nemoc. Ubožák dobrý, dal mi vše, co měl, také část svého smrti propadlého života!"

A vzpomínal, jak dlouho s ním obýval toužúzkou, dusnou světnici, jak dlouho dýchal těžký vzduch, uzavřený oněmi čtyřmi černými stěnami a otravovaný jeho dechem. Nemoc Kalivodova nevystěhovala se v rakvi starého advokátního písaře, opustila jako jeho duše mrtvé tělo a vstoupila do prsou Tetivových.

„Umru nemocí, kterou zahynul Kalivoda," pomyslil si mladý malíř a zachvěl se při té myšlence. „Jen že on zemřel stár a já musím odejíti mlád, dříve, než jsem něco vykonal a než jsem užil štěstí, které podává mezi svými hořkostmi život."

A za takových myšlenek uchvátily ho dva mocné city, touha a stesk. Touha, aby dříve, než také navždy musí odejíti, vytvořil dílo, které by bylo

korunou jeho mladého nadání. Dílem tím mělo býti Bílé vojsko. A zachvátil ho zároveň také stesk, že jaro života jeho nezaraduje se z květů, které člověku se rozvíjejí v lásce. Něžné cítění jeho k sličné paní Vernerové způsobilo mu jenom zklamání, bolest. Neblahá sudička stála u jeho kolébky, když poprvé se ozval jeho pláč, a účinek sudby její ho neopouštěl.

Teď však, když úplně se zahloubával do své práce na Cetyni a v jejím okolí, navštěvovaly ho blahé hodiny, kde na svoji obavu a zároveň také na svoji milostnou tíseň zapomínal. Kouzlo uměleckého tvoření zastiňovalo všechny ostatní city svou mohutností a povýšeností nad všední strázně člověka.

Dostavovaly se mu ony chvíle nadšení, ve kterých se mu zdálo, že přece užil svého vzácného štěstí a že nežil nadarmo. Za takového přemítání oči jeho blouznivě se leskly a tváře se mu zažehávaly ohněm vnitřního vzrušení.

Ovšem někdy jako obratem ruky měnila se jeho nálada a následovala skleslost mysli, ochablost, poznání malomoci. Z čista jasna kmitl se mu před duchovním zrakem mrak nedůvěry a nejistoty, a pak musil zanechávati práce, která se pojednou přestávala dařiti, a čekati, až nálada jeho opět se vyjasní.

V takových dobách podnikal výlety do okolí cetyňského, aby tísnivé myšlenky rozptýlil. Někdy si vycházel sám, někdy v průvodu svých obou společníkův a mladé paní. Chodili tak na nejbližší Orlov Krš k mausoleu mitropolity Danila, odkud jest překrásný pohled na celou Cetyň a na všecko cetyňské pole s věncem obklopujících je hor a pahorkův. Usedali tam a někdy hodinu i déle vydrželi dívati se dolů na čilé město, hlučící životem malé královské residence, skvějící se jako obrázek vzornou čistotou, a naslouchali rachotu děl a pušek, ozývajícímu se s pláně před kasárnami a z okolních horských střelnic. Znali na Cetyni skorem již každý význačný dům: skromný palác královský, vesele vyhlížející zámek následníkův, staré, růžově natřené gymnasium, monastýr s památnou zvonicí, nový, rozsáhlý vládní dům, divadlo, utvořené ze Zetského domu, nemocnici a všechny hezké nebo neúhledné budovy vyslanectev. Mezi tím svěží, hojná zeleň zahrad a stromořadí a daleko široko kolem vlny skal, prorostlé křovisky, stromy a šalvějí.

Sem však Zikmund Tetiva nejraději chodíval sám, neboť měl dojem, že toto velebné místo zasluhuje ticha a klidného přemýšlení, kdežto ve společnosti tu Polykarp Martin tuze hovořil, někdy až planě žvatlával. Cítění malířovo a literátovo značně se tu rozcházelo. Kdežto Martin nikdy nemohl odolati, aby hlučnými slovy nevyjádřil své záliby nebo nadšení, Tetiva za takových pohnutlivých okolností nejraději mlčíval a oddával se požitku tichého obdivu.

Pokračování.

FEUILLETON.

Z OPUŠTĚNÉHO ATELIERU.

Kdybychom dnes vstoupili do vzdušného atelieru Václava Jansy ve Všehrdově ulici, nebude nás již vítati bodrý mistr jovialním svým způsobem uprostřed prací poslední doby, jež chystal pro zvláštní výstavu. Stuhla neočekávaně pilná ruka, která mistrným hbitým způsobem svým tak účinně dovedla zachytiti malebná zákoutí staré Prahy, architektonické památky Čech i ciziny, a láskyplně se vnořila v podání měnivé nálady pohledů do přírody.

Vyhlédneme-li oknem atelieru, spatříme panorama Prahy s Petřínem, Hradčany, Vltavou dosud neporušené; pod námi starý bývalý kostel sv. Jana Křtitele, jednu z nejstarších památek gotiky XII. století, sešlý a zapadlý mezi domy do výše rostoucími. Jako mnohý jiný koutek mizící Prahy zachytil mistr památku leptem, panorama pod rouškou sněhovou účinnou olejomalbou. Výtvarníci zachraňují nám tyto dokumenty dávného vkusu a krásy bývalé Prahy, kterou tak nelítostně modernisuje doba nová. Již i Vltava, toto „zrcadlo v saloně“ poškrábáno jest ploty a hrázemi a staré skupiny domů ustupují přímočarým mnohopatrovým novotvarům se šedou, bezvýraz-

nou façadou železobetonovou. Bude možno malíři nadchnouti se někdy těmito pohledy?

Jest úžasné, jak krásně se nese na jedné z posledních prací mistra kostel sv. Ducha s farou a skupinou přístavků lehce na lepence s lokální barvitostí věrně podán. Ve skutečnosti malebná ta skupina působí cize a sešle mezi vysokými moderními činžáky. Jansa byl neúnavný ve vyhledávání malebných zákoutí pražských. Jeho dílo „Stará Praha" není se svým stem listů ukončeno, a poslední jeho práce: jednopatrová budova velkopřevorství ryt. řádu Maltanského na Malé Straně, neb zahradní klenutá budova v zahradě Ledeburské pod valy zámeckými tamtéž, svědčí jak vytříbeným okem pro jednotlivosti v architektonických ozdobách a v zachycení lokálního tónu v tom oboru mistr se zdokonaloval. Zejména podání nádherného průčelí na budově velkopřevorského paláce, pocházející od Bart. Scottiho, sochy od Brauna z r. 1728. v akvarelu, učí nás teprv oceniti tyto detaily, římsy, stíny pojící se v účinný celek harmonický. Dnes kazí vkus namnoze pestré pohlednice a malby v křiklavých barvách, dodávající pošmournému koloritu pražskému úplně cizí ráz. Jako Praha, děkuje Jansovi zvlášt Plzeň zachování v obrazech svých památek stavitelských. Že byl mistrem koloritu, dokazuje pojetí obrazu „Večer na Kampě" do reprodukcí čelného časopisu angl. „Studio". Ze svých posledních zájezdů k Adrii přivezl si zajímavou studii, z které povstal palác Dioklecianův (památka z doby mezi III. a IV. století) s řadou dorských sloupů ve Splitu. Jansa se chtěl původně věnovati figurální malbě, a jeho stafáže osob dokazují též, jak ovládal i tento obor. Ve Splitu oživují okolí památné zříceniny typy lidu srbsko-chorvatského.

Ale hlavní jeho síla umělecká leží v krajinomalbě; krajinu maluje tak „jak ji viděl" v nekonečné proměnlivosti vzduchu a světla. Krajina jakožto výkrojek z celku nás obklopujícího skládá se ze čtyř složek: z kamenného podkladu kůry zemské, vody stojaté neb tekoucí, rostlinstva, v němž tratí se stafáže lidí neb zvířat, a oblohy s měnivým osvětlením. Jansa neunavně, od okamžiku, kdy pocítil mocné umělecké hnutí k povolání uměleckému, putoval hlavně po českých vlastech, z počátku s romantickým nádechem mládí zaujat pro hrady a zříceniny, pak pro lidové typy a sídla jejich, později se živým smyslem pro kolorit ve volné přírodě, na rybnících, skalách, v lesních interiérech, v zimě, v letě, v rozpuku jara i v melancholickém podzimu. Veden svojí mnoholetou zkušeností nezanedbával v pozdějších svých výtvorech žádnou ze složek jmenovaných, ani lokálního karakteru krajiny. Geolog pozná dobře na obrazech jeho skal útvar, botanik místní ráz porostu, meteorolog dobu roční i denní ve vzdušné perspektivě oblohy.

Není třeba daleko choditi pro motivy. Každého krajináře vábí ob čas moře svým věčně měnivým zjevem. Jansa zajížděl si na jih pro své motivy přímořské, ale umělečtější jsou jeho prosté motivy z přírody domácí: hle, habrový les z okolí Černošic. Krajinář zachytil obraz, když les tento zaskvěje se v koloritu nejnádhernějším, na podzim, když žloutne listí. Z obrazu vane na nás podzimní klid: ptactvo odletělo, žádná noha lidská neruší posvátné ticho lesa, všechno tvorstvo chystá se k zimnímu odpočinku, a nalézá jej pod hojným krytem opadalého listí. Žloutnoucí listí jest prozářeno sluníčkem ještě hřejícím, ale podzimně tlumeným. Listí není ještě mrtvým: dříve nežli opadne, pracuje zde ještě životní síla neunavně, stěhujíc všechny látky pro další život stromoví ještě potřebné do zásobáren ve dřevě a kořenech se nalézajících. Jen ono listí na zem opadalé změnilo barvu, jest odumřelé, šedohnědé, ale i pak jest ochrannou pokrývkou pro tisícerý zárodek v něm se ukrývající. Les táhne se do dálky až k modravým výšinám pozadí. Život v přírodě jest nepomíjející, jen jednotlivec pomíjí. Není melancholie v tomto podzimním obraze. Tvůrce jeho sám měl takový podzimek, prozářený mírným blaživým teplem života rodinného.

Dílo umělecké dává každému pozorovateli co v nitru jeho se nalézá, rozezvučí jen struny nálady, zharmonisované a okrášlené dílem předvedeným.

Barvy krajiny mluví více k citu, formy k rozvažujícímu rozumu. Pohleďme ještě na jiný obraz Jansův: Na vodě líně tekoucí tvoří se led; do modrošedého chladného vzduchu ční topoly listí zbavené, a kostry jejich zrcadlí se na hladině místy dosud nezamrzlé. Tvoření ledu pokračuje, led se plíží, rozšiřuje po celé hladině vodní; není tu živé

stafáže; divná tíseň se nás zmocňuje z příšerného ticha, jež v krajině panuje. Tak as jednou přestane život na zemi vůbec; — slunce vychladne, modrý polojas změní se v úplnou tmu. —

Snad život unikne někam jinam, na lepší svět, svět lepších bytostí, jimž lopota netíží tak křídla, když pro svůj vzlet hledají výrazu v díle uměleckém, kde jest jim stále bojovati proti nepodajné hmotě a jiným svízelům všedním.

Jansy není již, ale díla jeho dlouho ještě budou buditi radost ze zjevů přírody a hlásati bývalou krásu pražských památek. BOH. BAUŠE.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDR. R. J. KRONBAUER.

ALŠŮV „ROTMISTR“.

Je především třeba, povědět, kdo to je a čtenářům ho představit. Byla to věrná, oddaná duše, ke které Mikuláš Aleš přilnul kamarádsky a ku které měl neobmezenou důvěru. Ještě nikdy jsem se o Alšově „Rotmistrovi“ nezmínil. Až teď po smrti bych rád něco o něm pověděl a zaznamenal nejzajímavější a pro Alše nejcharakterističtější fragmenty z jeho pamětí. Povím napřed, jak se akademický malíř Julius Fischer po prvé dostal k mistrovi. Pan architekt Dlabač stavěl na Smíchově dům. Bylo jeho vroucí touhou, ozdobit facadu Alšovými freskami. Ale sám si na Alše netroufal! Už tenkrát žil člověk, jenž měl k Alšovi tak nesmírnou úctu, že se bál jíti na něho s větším požadavkem. Julius Fischer se tenkrát nabídl, že to s mistrem vyjedná. Už dávno hořel touhou, Alše osobně poznat.

„Šel jsem k němu,“ vypravuje Fischer, „s malou dušičkou. Byl jsem zeleným mladíčkem a mám vyjednat takovou věc! Na schodech potkal jsem dvě holčičky — jedna skákala jako srna, druhá pomáhala si berličkou, ale nebyla o nic usedlejší starší svojí družky. Ptám se jich, kde bydlí mistr Aleš? Děvčátka se na mne vyjeveně zakoukala a nedala odpověď. Teprve za chvíli řekla starší: „Tatínek zůstává nahoře“. Zaklepám, nikdo se mi neozývá. Vstoupím. Paní Alšovou jsem zastihl u prádla, mistra jsem viděl v pokoji u okna. Přednesu mu uctivě a zajíkavě žádost pana architekta Dlabače. Alšovi přišla nabídka nesmírně vhod. Neměl tenkrát zrovna, jak řekl, do čeho kousnout. Přišla paní Alšová, milounce mne přivítala — já byl v sedmém nebi! Takového přijetí jsem se ani ve snu nenadál. Když jsem se poroučel, poklepal mi Aleš na rameno a řekl: „Mladíku, přijďte zase.“ A já poslechl a od té doby jsem u Alšů zdomácněl.

Víte, co znamenala pro Alše husitská sláva. O velké této periodě v době, kdy jsem k němu začal chodit, nejraději hovořil. Jednou jsem si při vstupu k němu zažertoval. „Poslušně hlásím, pane hejtmane, že jsem zde,“ řekl jsem, načež mne Aleš přivítal: „Buďte mi vítán, Rotmistře“ — a tato vojenská hodnost už mi zůstala a Aleš mi jinak neříkal. Přišel jsem jednou k Alšovům pozdě večer. Omlouvám se, Aleš mávl rukou a narážeje na známé privilegium, jež opravňuje velitele vindišgraetzových dragounů v každou dobu předstoupiti před císaře, prohodí: „vy Rotmistře, můžete ke mně vstoupiti se zaprášenými botami.“ Poslal mi jednou k svátku roličku, ze které jsem vyňal ke svému největšímu a radostnému překvapení dekret, jímž mne Aleš jmenoval svým Rotmistrem. Šel jsem ihned k němu, abych se za rozmarnou pozornost poděkoval. „Víte co,“ povídá Aleš — „byli tu z Máje, abych jim něco dal k reprodukci. Doneste to tam.“ Pořád jsem s tím odkládal — nevěděl jsem, jak do toho. A tak se stalo, že to s tou reprodukcí nadobro usnulo.

Až teď po smrti mistrově jsem požádal, aby mi byl zajímavý tento originál, jistě vzácný a milý dokument Alšova rozkošného humoru, zapůjčen k reprodukci. Mám za to, že touto vložkou nadpis této vzpomínkové kapitolky dojde náležitého objasnění.

K panu „Rotmistrovi“ jsem se chystal řadu let. Bohužel, nedošlo k tomu, až po smrti mistrově. Řadu let byl jsem kronikářem Alšovým, a považuji za svou svatou povinnost, zaznamenati některé pozoruhodnější momenty ze vzpomínek páně

Fischerových. Roztomilá je tato episoda, na kterou vzpomíná Aleš v dedikačním listě své publikace poznámkou: „Na pamět mého vyšehradského svědectví."

Julius Fischer se ženil. Bylo to na zimu r. 1896. Nevěsta „panna Anna", Vyšehraďanka rodem, a ženich, pan Julius, šli požádat Alše, aby jim byl svědkem. Mistr vyhověl s největší ochotou. Zastavili se pro něho. Aleš nasadil si na hlavu beranici, pořádně si ji narazil na svou kštici, natáhl burnus, a všichni tři vydali se na Vyšehrad, k faráři panu Dr. Mikuláši Karlachovi. Nebyl tenkrát v nejlepší náladě. Nechal je hezky dlouho čekat a když přišel, roztržitě poděkoval na pozdrav, posadil se ke stolu a letmo zavadil o návštěvníky. Při tom si pohuboval, že má málo času a že je mu každá chvilka drahá. Aleš stál skromně u dveří, beranici držel v rukou a poněvadž ve svém prostém zimáku vypadal jako venkovan, nevěnoval mu pan farář-kanovník nejmenší pozornosti.

Pan farář vzal do ruky péro, vyslechl ženicha i nevěstu a pak zabručí: „Svědek ... je tu?"

„Ano .. tady stojí," zahučel mistr.

„Jak se jmenujete?" ptá se Dr. Karlach, na svědka se ani nepodívav.

„Mikuláš Aleš."

„Čím jste?"

„Malíř."

V tom Dr. Karlach odhodí péro, vyskočí pružně se sedadla, podívá se na svědka a zvolá:

„Pro Pánaboha? Snad nejste naposledy ten slavný náš Mikuláš Aleš?"

„Slavný, to zrovna bych nebyl — ale Mikuláš Aleš jsem."

Dr. Karlach mrštně vyběhl mu vstříc, podal mistrovi obě ruce, srdečně mu je potřásl a zvolal: „Děkuju Pánubohu, že jsem vás konečně osobně poznal. Už dávno jsem po setkání s vámi toužil, a nikdy se mi k tomu nenaskytla příležitost. Jsem vaším jmenovcem — jmenuji se také Mikuláš, bohužel, jenom Karlach — ale náhodě, že jsem vás poznal, zůstanu do smrti vděčen." Pan kanovník, jenž před chvilkou měl tak málo času, dal se s mistrem do hovoru a bavil se s ním plné tři hodiny. Prováděl ho po stavení, po Vyšehradě, svoje plány mu sděloval, rozhovořil se s Alšem o stavbě věží, vyptával se ho na mínění a zbožně poslouchal Alšovy výklady. I s tím se pan kanovník pochlubil, jak si konečně pomohl od vojenské strážní budky, která stávala před residencemi kanovníků, v těch místech, kde je dnes tak zvaný „Čertův sloup". Pan kanovník chtěl stůj co stůj budku odstraniti, chodil od úřadu k úřadu, do Vídně k vůli tomu si zajel, ale všechno jeho úsilí bylo marné — vojanští páni nechtěli a nechtěli povolit. A tu se stalo, že na Vyšehrad zavítal císař a král. „Počkejte — já vám dokáži, co dovedu", řekl si Karlach, a při vhodné chvíli postěžoval si Veličenstvu, jakou potíž má s tou budkou, že vojáci znešvařují místo, kde je největší frequence, a že snad by nebylo žádné neštěstí, kdyby budka přišla jinam, na místo méně exponované. „A třetího dne byla budka pryč" — liboval si pan kanovník.

„Ale „Čertův sloup" — řekl jednou Aleš s úsměvem, když o návštěvě této po letech se rozhovořil — „přišel na její místo". Tam, kde stávala budka, přenesli totiž sloup od kostela, kde od nepaměti se povaloval.

* * *

Když se slavilo první Alšovo jubileum, jeho Abrahamoviny, vzpomněli si v Národním divadle na mistra a poslali mu k 18. listopadu 1903 loži. Aleš vezme lístek do ruky, chvilku se naň dívá a pak řekne: „Víš co, maminko, jdi si do toho Národního s dětmi sama — já si dojdu k Fischerovi na táč a dám si od něho zahrát „Žižkovu smrt". Alšův „Rotmistr" měl tenkrát hezounké loutkové divadlo. Všechny figurky si sám vytvořil a zejména záležet si dal na slepém hrdinovi. Však ještě dodnes visí na památku na zdi, kde má pan Fischer pověšeny svoje památky na Mikuláše Alše. „To je Jan Žižka z Trocnova" — pochvaloval si figurku mistr. Milého „Rotmistra" přivedla Alšova pozornost do nemalých rozpaků. Kde jenom honem sebrat pimprláckou „Žižkovu smrt"? V tom si vzpomněl, že pod Karlovem má svoje loutkové divadlo pan Knot, v těch dobách a v těch končinách populární ředitel loutkového divadla.

Rozběhl se k němu a začal s ním vyjednávat o zapůjčení hry na jeden večer. Ale pan Knot se k tomu nějak neměl — začal se všelijak vymlouvat, že to tak snadno nejde, že má taková hra také svou cenu a že zkrátka ji za půlzlatník pře-

pustí — že mu za ten peníz hru vůbec daruje, poněvadž ji umí nazpamět jako otčenáš. Fischer popadl manuskript a upaloval s ním domů, aby se na slavné představení jak náleží mohl připraviti.

Aleš přišel na pimprlácke představení na puntík, jako by šel do Národního, posadil se na židli, a Fischer spustil. Hra se Alšovi nesmírně líbila, Byla to hra starobylá, prostá, pravá lidová loutkohra. To bylo ovšem něco pro mistra. Když byla hra u konce, povídá Aleš: „Ted si sedni ty a já ti zahraju." Došlo k zajímavé záměně — Fischer se posadil na židli, Aleš se postavil za loutkové divadlo, a hrál svému „Rotmistrovi" „Doktora Fausta" — celého z paměti!" — Krásný doklad úžasné reprodukční paměti Alšovy zaznamenal si Julius Fischer ve svých zápiscích. Knihkupec p. Rud. Ryšavý získal nahodilou koupí Alšovy kartony na fresca a psal mistrovi, aby se při příležitosti přišel na ně podívat. Je to kvalitativně i kvantitativně důkladný kus Alšova díla. Jet totiž karton pětatřicet metrů dlouhý (čtyři vlysy a osm vynikajících postav husitských). Aleš zastavil se pro „Rotmistra" a povídá: „Pojďme se na tu věc podívat, rád bych to viděl!" Aleš setkal se tu se stařičkou matkou p. Ryšavého. Mistr se s ní rozhovořil — neobyčejně ho zaujala, poněvadž mu připomínala vlastní matku — a tu za hovoru zmínila se stará paní, že je z Turska, že tam tatínek její byl rychtářem, že tam u nich říkali „u Porybných" atd. V tom Aleš živě zvolá: „Tam jsem býval, když mi bylo asi dvacet roků. Dobře kraj znám, byl jsem tam jednou, dvakrát, ale obrázek se mi vtiskl nesmazatelně v paměť — počkejte, hned vám to nakreslím, jak to tam vypadalo ..." Mistr vzal do ruky tužku a několika črty nakreslil kopec s křížkem nahoře, u paty chalupu a celé charakteristické okolí. „Můj Bože", zvolá paní Ryšavá, „to je náš Krliš, kopec u Turska!" „To nevím", povídá Aleš — „jak se kopec jmenuje — ale doposud ho vidím živě před sebou". Na to takřka okamihem nakreslil ještě rejthara na koni a se smíchem prohodí k panu Ryšavému: „Tady máte rejthara na koni, abyste viděl, jak se to dělá, a naposledy si nemyslel, že se to tiskne."

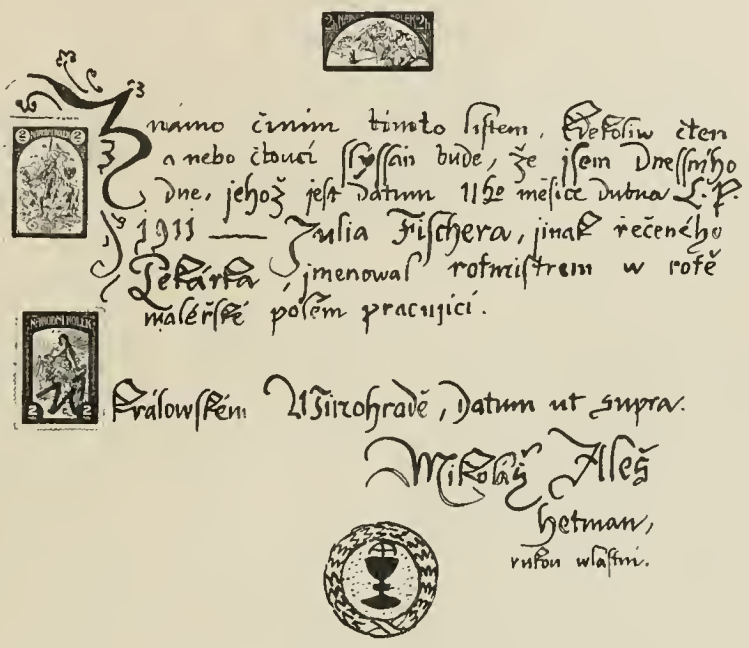

Došlo na kartony. Mistr se pousměje a povídá: „O je ... to bylo ještě v době, kdy se psalo a nekreslilo! Za osm minut byl takový karton bez korrektury, to muselo sedět! Jestli pak víte, že jsem za to nedostal ani haléře? Ale ten člověk, pro kterého jsem to dělal, za to nemůže. Byl to velice milý muž! Přišel do neštěstí, ještě než to dostavil — a já ostrouhal kolečka.

Mistr byl velice překvapen, když mu pan Ryšavý řekl: „Mistře, kartony jsou vaším majetkem. Až se prodají — dostanu já pouze to, co jsem za ně dal, to ostatní, at se získá cokoliv, je váš honorář".

Aleš se bránil zuby nehty — že k vůli tomu nepřišel a že něco takového nemůže přijati. Poznamenávám ještě toto na důkaz, že jsou na světě ještě dobří lidé. Po smrti Alšově dostavil se majitel kartonů k paní Marii Alšové a prohlásil, že

to, co slíbil, splní a že úmluvu s Alšem, třeba ji odmítl, do puntíku vyplní!“

* * *

V zápisníku páně Fischerově je také zmínka o mně. Na památku sobě i své rodině si ji na milou vzpomínku zaznamenávám. Když jsem se připravoval k právnickým zkouškám, divíval se Aleš, jak je možno, že zastanu tolik věcí najednou. „Redaktorovat, literařit, tatíkovat a ob čas ještě tomášovat“ povídá svým humorem — „to je přece trochu mnoho na jednoho člověka. K čemu ta dřina? Denně, a tolik let vstávat o třetí hodině ranní a soukat do sebe takové nezáživnosti . . . to přece není k tvému živobytí zrovna zapotřebí?“

V Praze, 23. července 1913.

„Víš, Mikuláši,“ odpovídám na to — „začal jsem a nechal jsem toho. A téhle polovičatosti bych se rád zbavil — leží na mně jako můra. Kamarádi už jsou u cíle — a mne to píchne, když se s nimi sejdu.“

„To je něco jiného“ — poznamenal Aleš „pěkně jsi se rozeběhl . . . ne abys se zastavil na půl cestě!“

Julius Fischer byl tenkráte u mistra, když dostal moje promoční oznámení. Aleš rozevře pozvánku a zvolá:

„Vida ho, starého kozáka! Tak to přece dorazil! Krvavě si to zasloužil — ale už to má — už je ataman!“

* * *

ANTAL STAŠEK (ANTONÍN ZEMAN) vstoupil v nečetnou řadu našich spisovatelů seniorů-jubilantů. Česká veřejnost zná jenom jeho knihy. Osobně zná z literátů Antala Staška málo kdo. Nikdo o něm nemluví, poměrně málo se o něm také píše. Za to se důstojně a vždy markantně přihlašuje sám. V literární zahradě Staškově je několik štěpů, bohatě rozložených a vzácným, znamenitým ovocem obsypaných. Před dávnými a dávnými lety objevilo se jméno Staškovo na kolbišti politickém. Už je tomu tak dávno, že se na to, ač jsem byl z téhož tábora, pamatuji jenom jako ve snách. Ale tolik vím, že o Staškovi mluvíval patriarcha Rieger s největším uznáním, s úctou a s takovým respektem, že před námi, politickými i nepolitickými novinářskými Benjaminy, týčil se zjev Staškův jako cosi vznešeného, úžasně dokonalého a bezúhonného. Semilský advokát JUDr. Antonín Zeman jako politik dlouho nezářil na politickém horizontu a jistě je jestě míň těch, kdo dovedou pověděti, proč doktor Zeman politiku zavřel do archivu. Nezáleží na tom, co ztratila politika — ale je velice důležito, že tímto ústupem z veřejné areny nesmírně získala literatura. Antal Stašek proslavil se každým svým dílem.

Nejznámější je rozhodně jeho povídkový cyklus krkonošský, jeho „Blouznivci našich hor“, monument jeho literární činnosti. Autor je mistrem v kresbě postav, jež jsou tím svéráznější, ježto mají v pozadí záhadnou a tajuplnou lokální folii. Jeho „Nedokončený obraz“, uveřejněný před více než 30 lety u Šimáčka, vzbudil v mladé literární generaci sensaci. Do sociálních hloubek ponořil se Stašek svým třísvazkovým románem „V temných vírech (vyšlo r. 1900 u Vilímka), ve svém románě „Na rozhraní“ vykonal Stašek záslužný čin, osvětliv v něm pevnou a silnou rukou složité národnostní i sociální otázky ohrožených severních krajů českých. V době, kdy jsme utrpěli tolik ztrát, kdy nám odešlo tolik rázovitých uměleckých zjevů, tím vřeleji si přejeme, aby Antal Stašek dožil se ještě tolika roků, kolik jich je třeba, aby své literární dílo dovršil a korunoval. Dnes už jeho syn, Olbracht, vydatně se hlásí o uznání. I té radosti plně si zasluhuje šlechetný povahou, svým životem i svým dílem ryzí Antal Stašek! K.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 25. července 1913. ČÍSLO 44.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SOUCIT.

TRAGIKOMEDIE O 1 DĚJSTVÍ. NAPSAL JOS. CÍSLER.

OSOBY:

Představený.
Jeho žena.
Vojta, Klubal, Novák hořejší, Novák dolejší — obecní výbor.
Pozdil, Dlabač — obecní výbor.
Francka Vencalčina.
Šimek, obecní posel.
Učitel.

Děje se v přítomné době na venkově.

SCÉNA:

Světnice u představeného. Vchod z pozadí a z prava. — Je k večeru slunného dne v polovině září.

VÝSTUP 1.

Představený a učitel. (*Oba sedí.*)

Představený (*zavalité postavy, masité tváře s malými očky, jež při řeči zavírá, a vážných, téměř obřadných pohybů. Nic jím nehne, může-li se odvolati na zákon. Snaží se mluviti vybranou řečí, časem však klopýtne*). Bude se vám tady líbit, pane učiteli. Uvidíte, že bude.

Učitel (*mladý muž, poněkud nesmělý*). Doufám také. Krajina je tak malebná — (*Zvenčí dolehne práskání bičem.*) Nezdržuji snad? (*Vstane k odchodu.*)

Představený. Ani dost málo. (*Přistoupiv k oknu, povyhlédne, a hned se vrátí.*) Přivezli poslední otavu. Ty deště nás drobátko pozdržely — za to poslední dny se vydařily. Proto jste mě včera ani dnes nemoh' doma zastihnout.

Učitel. Odpustte tedy, přicházím-li teď k večeru —

Představený. Nevadí. Moh' jste si zatím prohlídnout vesnici —

Učitel. To jsem také učinil. A tu vám, pane představený, mohu složit svou poklonu: dávno jsem neviděl tak výstavné vesnice, všude pořádek, cesty všude jako mlat —

Představený. To mě těší, že jste si toho všiml — (*sebevědomě*) z toho můžete soudit na správu obce. Toť se ví — moc k tomu přispěla zámožnost sousedů. To máte tak: hraběcímu velkostatku se hospodářství nevyplácelo. I rozprodalo panství pozemky mezi nás a nechalo si jenom pivovar a cihelny. My jsme si tím pomohli — jen co je pravda. Ovšem ta věc má taky svůj rub. Panství rozšířilo potom cihelny a nasadilo nám sem všelijaké čeládky až až. A tu si už můžete představit, co taková sebránka v obci znamená, zvláště má-li tu domovské právo. Bydlí tam v chalupách za rybníkem — však budete mít s nimi taky co dělat, až na zimu seženou se jejich děti do školy. Víte, těm lidem být po vůli, roznesli by hnedle celou obec. Ovšem jsme tu na štěstí my. A já už po třetí představeným! Panečku, u nás se obecní příjmy nepropíjejí jako leckde jinde. Ale za to taky nevíme, co jsou obecní přirážky.

Učitel. To lze z prvního dojmu uhodnout. Ale co mě zde nejvíce překvapilo, je zdejší chudobinec s útulnou. Neznám ani okresního města, které by se mohlo pochlubiti takovým.

Představený. A — chudobinec! To věřím! To je naše chlouba. A taky tu nemáme žádných žebráků.

Učitel. Zakladatelem je zdejší rodák —

Představ. Ano — Antonín Novák. Víte, tady je každý druhý člověk Novák. Dva z nich jsou vážní hospodáři a zasedají v obecním výboru — však je poznáte; ale většina jich je samý cihlář. A tenhle zakladatel tady vychodil školu — je to už moc let, nikdo ho tady už nezná. Jako malý hoch dostal se potom do Vídně. Tam začal jako kupecký mládenec, měl štěstí a zbohatl. Po letech vzpomněl si na svou rodnou obec a dal nám tady vystavět chudobinec a založil jej pěkným kapitálem, takže má obec o svy chudy náležitě postaráno.

Učitel. Slyšel jsem už o tom. A také prý by málem byla zas o to přišla —

Představ. Moc nescházelo. Ovšem vy se už na to nemůžete pamatovat — bude to už skoro dvacet let — tenkrát toho byly plny noviny. Tak vám ten člověk začal hrát na burse, taky se ženou měl ňáký patálie a kdo ví co eště, štěstí ho opustilo a přišel zase o všechno, ba nakonec byl odsouzen pro zaviněný úpadek. A tenkrát mělo přijít i na náš chudobinec. Advokáti to kroutili sem i tam, ale bylo to jednou dáno a tak pevně sděláno, že s tím nic nesvedli. Když si ten člověk odbyl trest, zmizel potom někam. Prý do Ameriky a zas prý se tam chytil. Od ty doby po něm ani slechu. —

VÝSTUP 2.

Obecní posel a předešlí.

Obecní posel (*starý člověk, sešlý a sehnutý, chůze i pohybů na svůj věk dosti čilých; vstoupí, nesa jakési listiny*). Dobrý den —

Představ. Co pak nám nesete, Šimku?

Obec. posel. Přivedli nám zase ňákýho šupáka —

Učitel (*vstav, chce odejít*). Nebudu překážet —

Představ. Ne, ne — jen seďte, pane učiteli, chci vám ještě něco — (*Na posla.*) Kdo je to zase?

Obec. posel. Eště jsem ho tady neviděl. Ňákej starej člověk, sešlej, sotva nohy vleče. Zůstal na zápraží. Mám ho sem snad —?

Představ. I ne. Nestojím o takovy návštěvy. Má ňáký papíry?

Obec. posel. Tady domovský list — a tady doručovací lístek.

Představ. (*bere listiny*). Usmoleny to má důkladně — člověk aby se toho zrovna štítil. (*Podpisuje doručovací lístek.*) Tady to vidíte, pane učiteli, každou chvíli tu máme někoho postrkem. (*Odevzdá Šimkovi podepsaný lístek.*) Tu máte — převezměte ho. A ten domovský list tu nechte — přehlídnu si ho potom.

Obec. posel. Mám toho člověka zavést do útulny?

Představ. Do útulny? Jak vypadá?

Obec. posel. No — zbědovaný je dost.

Představ. Takoví chlapíci nebývají čistí — pro ty je dost dobrá maštal u pastoušky. — A jak pak — obeslal jste výbory k dnešní schůzi?

Obec. posel. Vojta, Klubal, Pozdil a Novákové přijdou — ale ostatní jsem doma nezastih' —

Představ. To už jich bude dost. Tak se postarejte o toho člověka.

Obec. posel. Zařídím už všechno. (*Odejde.*)

VÝSTUP 3.

Předešlí bez obecního posla.

Představ. Chtěl jsem vám — Víte, mne těší, že jste přišel ke mně jako k předsedovi místní školní rady. Proto chci vám být taky v leccems na ruku. Víte, mohli bychom tu žít jako v ráji. Nu — z těch tam za rybníkem už bychom si moc nedělali. Ale přece ovšem se najdou, kdo hasí, co je nepálí —

Učitel (*bez úmyslu*). To je všude —

Představ. Inu ovšem; ale jsou přece rozdíly a dělá to zlou krev, když je proti obci taková osoba, jako je váš nadřízený —

Učitel. Pan řídící —?

Představ. Ano, ten. Víte, nechci vás snad proti němu popuzovat — chraň Bůh!, ale přece vás do našich poměrů zasvětit. Je to člověk podivný a pořád mu není něco vhod. A bude-li takto pokračovat, věřte, že se tu neustará. Nu a vy — když byste se tu zapracoval — víte, místo je, že v krajině není druhého. Ovšem jenom příklad si z něho neberte. Ale eště jednou připomínám, že vás nechci popouzet.

Učitel (*schlazen*). Děkuji. Ale teď už musím — (*Má se k odchodu.*)

Představ. Ovšem, kdybyste třeba o půlnoci něco potřeboval — jen se obraťte s důvěrou na mne.

Učitel. Jste velmi laskav, pane představený, velmi laskav. (*Odchází.*)

Představ. (*vyprovází jej ke dveřím*). Můžete spolehnout — s Bohem, pane učiteli.

VYSTUP 4.

Představený a jeho žena.

Představ. (*vrátí se ke stolu, usedne, přehlíží a rovná spisy. Pausa. Z venčí doléhá ruch z nádvoří*).

Žena (*typ venkovské ženy, nemající vlastní vůle. Po pause vejde. Je zřejmě nakvašena.*) Sotva člověk hrábě z ruky pustí, aby chystal trachtaci „pánům“ vejborům —

Představ. Jdi, ženo, proč tak nakvašena?

Žena. Pravda je to. Ke každymu sezení aby byl škopek „kysela“ a piva do aleluja.

Představ. Z našeho to přece nejde —

Žena. To by ještě scházelo — z našeho! (*Sníma s police květované sklenice. Pausa.*) Poslouchej, Andres, o to prázdný místo do chudobince žádá prej ta ženská —

Představ. Jaká ženská?

Žena. Ta — Vencalka.

Představ. Nu — žádá.

Žena. Tak je to pravda. Taková ženská — fí! To by byl pěknej pořádek!

Představ. Žádat přece může. A pak — co máš proti ní?

Žena. To by mi ještě scházelo, abych i já něco proti ní —. Stačí, co mají jiné.

Představ. Babsky povídačky —

Žena. Prosím tě, Andres, dělej nevědomýho. Brabci to zpívají na střeše, že za ní lezli svobodní i ženatí. Zvláště na ženaté měla spadeno. Z těch se něco navytahovala.

Představ. Vždyt přece její muž byl šikovnej tesař a vydělával hezky peníze —

Žena. Vydělával. A přece když se v sobotu vrátil z práce, krmila ho jenom bramborami a oukropem. Ale jak v pondělí odešel po svym, celý týden se vařilo a peklo. A teprve v noci se tam dělo. A potom — Vencal už je čtyři roky v hrobě — a hody nepřestávaly. Na to by chalupa dávno nestačila. Však to bude taky pravda, že Francka ani není Vencalovo —

Představ. Co je nám po tom. Má-li někdo něco proti její zachovalosti, at to dokáže. A nebýt tou nemocí na rukou i nohou schromlá, ani by se do chudobince nehlásila.

Žena. To věřím — prováděla by neplechy dál. Ale takhle se už nelíbí. A kdo má špatný svědomí, byl by rád, aby bylo takhle o ni postaráno. (*Prostírá kostkovaný ubrus na stůl.*) Jsou tady přece nuzáci, že by to právem potřebovali.

Představ. Ale mrzákem není nikdo jako ona. Nemoc je boží dopuštění. Proto třeba mít soucit — slyšíš, soucit — to je to.

Žena. Soucit — já vím — ale s tím, kdo ho zasluhuje. Ale taková —

Představ. Nu, nu — vždyt jsme přece křesťani. A pak to místo ještě nemá. Obecní výbor to ovšem náležitě rozváží.

Žena. Prosím tě, Andres, s tím rozvažováním mi dej pokoj — znám ty vaše rozumy. Ale to ti povídám, dáte-li jí to místo, zahrají vám ženské důkladně. (*Vzavši sklenice, odchází.*) Tche — soucit s takovou — tí. (*Odejde v pravo.*)

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Někdy také chodívali na Džinovo Brdo, nejvyšší a nejporostlejší vrch blízského cetyňského okolí. Džinovo Brdo zvedá se jako příkrá homole na jižním konci cetyňského dolního pole a všecko je porostlé zeleným houštím, které na některých místech mohutní v příjemný listnatý les. Na jeho temeno vinou se pohodlné serpentiny, jež v hodinách odpoledních jsou ve stínu a jako stvořeny k procházkám.

Bývá tam úplný klid, málokdy na celé skoro hodinu trvající cestě potkává výletník člověka. Podivno, že Cetyňané, tak rádi se procházející

po zaprášených ulicích a cestách kolem města, téměř úplně zapomínají na tento půvabný kout svého domova.

Se zatáček cesty otvírají se krásné průhledy do okolí. Hned viděti opět celou Cetyň a její dolní pole se všemi cestami, kučami, poli a cisternami, hned zase nahlížíme do černošedých propastí hor, zvedajících se jako hradby proti Adrii na budvanské straně. Příkrý Orlov Krš nad cetyňským monastýrem spatřuje výletník hodně hluboko a podle toho poznává, jak vysoko vystoupil.

A což nahoře, na vrcholu Džinova Brda! Na jihovýchodě rozevře se obzor jako ohromná opona a dává pokochati se nenabažitelnou vyhlídkou na Skaderské jezero a tajemné hory albánské, ve kterých se skrývá ještě veliké zřídlo krvavých podnětů pro hamižnou, kočkující se Evropu.

Až tam někdy ve chvílích své duchovní pokleslosti utekl Zikmund Tetiva, usedl mezi stromy na kámen a dumal. Pohled na obklopující jej mohutnou krásu přírody ho sice znenáhla uklidňoval, avšak zároveň také plnil duši jeho zvláštní melancholií. Na těchto vyvýšených, k nebesům bližších místech zdály se mu všechny tužby a snahy jenom marnostmi, všechna nepřátelství a hněvy malichernými zbytečnostmi, tady dospíval k ideálním výsledkům svého přemítání, že by měli žíti na světě jenom dobří a podle toho pak i spokojení a šťastní lidé.

A tu opět shledával, že jako v cítění se rozcházel s Polykarpem Martinem, tak také nyní se rozchází s vlastními myšlenkami. Přišel sem, aby nasbíral látku k velikému obrazu, jenž by představoval episodu z hrdinného zápasu, vyvolaného nepřátelstvím národů, a tu očarován působením přírodních úkazů počíná blouzniti o lásce, míru a štěstí lidského pokolení.

Probíral se z takových snů s těžkým povzdechem a nabýval přesvědčení, že jest třtinou, podléhající každému citovému zavanutí. Jest člověkem slabé povahy, příliš málo svůj. Uvědomil si pak chvíle, kdy mnohem více náležel tomu svůdnému pohledu na Skaderské jezero a hory albánské nežli sobě, a kdy u vědomí takové malomoci pozbýval důvěry ve schopnost svého umění.

Probuzení z takových úvah končilo se obyčejně zachvěním a skorem až úzkostí.

„Churaví tělo, slábne i duch," pomyslil si a bál se domysliti konce.

Potom zvolna, jako znaveně se vracel do společnosti svých přátel a byl vděčen povídavému Martinovi, zahrnul-li ho žertováním a vtipy a pomáhal-li mu tak zapomenouti na tu dvojí tělesnou i duševní nemoc.

S paní Vernerovou od události na Ratislavě skorem nikdy nepromluvil beze svědků. Nejenom že nevyhledával příležitosti, kdy by s ní mohl hovořiti o samotě, ale zúmyslně se vyhýbal každému důvěrnějšímu utkání. Ona chovala se k němu dále se svou něžnou roztomilostí, jakoby se nebylo mezi nimi ničeho přihodilo, a nyní ani pronikavé zraky doktora Grka nebyly by v chování jejich postřehly něčeho, co by vzbuzovalo jeho podezření.

Jednou, když malíř se vrátil před západem slunce s Džinova Brda, přivítal ho literát novinou:

„Víš-li, Zikmunde, koho jsme potkali na Cetyni?"

„Nepochybně někoho známého z Čech."

„Chyba lávky, pozdravuje tě náš ulciňský inženýr, víš, monsieur Barbet —."

„Doktor Grk?"

„Vlastně ani inženýr Barbet ani doktor Grk, dnes už je zas professorem Sokolovem nebo Sobolevem — poprvé byl Řekem, podruhé Francouzem, a teď je z něho Rus."

„Není možná!" divil se malíř.

„Už se stalo. Představoval nám ho tak v kavárně před pazarem náš nový známý černohorský důstojník, a ten prý ho zná už pět let."

„Pánbůh nás chraň všeho zlého — ten člověk jistě znamená neštěstí!" vydechl znepokojený malíř.

XXXII.

Jednoho dne, když byli ve zvláště příznivé míře, přisedl k nim v kavárně „Balkánu" černohorský kapetan Novković a tázal se jich, zda-li již viděli pozoru hodnou velikou jeskyni pod Prilipem.

„Pod Prilipem — kdepak jest Prilip?" ptal se literát.

„Eh, Prilip je naše poctivé domácí jméno, které nám překřtili na „Belveder". Tot se rozumí, že od té doby vyhlídka odtamtud je mnohem krásnější. S Prilipu by se nedívalo tak pěkně jako s Belvederu, ovšem, ovšem, kam by se hrabal takový prostý srbský Prilip!"

Pokračování.

VIKTOR DVORSKÝ.

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

Druhého dne jsem chodil okolo jezera a večer jsem seděl v hostinci nad lázeňským parkem. Procházeje se v stromořadí pod hradem potkal jsem chlapce, s kterým jsem před tím mluvil dvakrát nebo třikrát, i řekl jsem mu, aby šel s sebou. Seděli jsme pak dosti dlouho v onom hostinci a pili víno. Uvažoval jsem, že by z toho chlapce mohl býti brzy podnikavý muž, poněvadž mu ještě nebylo čtrnáct let a dovedl píti víno a poseděti dlouho do noci, a co nejvíce se mi na něm líbilo, že se nebál rodičů a snad si jich ani nevážil. A dále jsem si myslil, že můj život z dobré poloviny již překousaný je bez významu vedle jeho mládí. A že není na zemi pomyslu hodnějšího býti zbožňováno nad takové mládí, jemuž třeba otevříti všecky brány, aby se dychtivě vehnalo do života, čím dříve, tím lépe, protože život je krásný a bohatý těžkými úkoly, že málo užije a vykoná, kdo pozdě začal. Pak jsem si připomněl, že na mně leží kletba pozdního začátku a že ji nikdy nesetřesu, poněvadž se mnou srostla jako hrb mrzákův. Posléze jsem nabyl ještě přesvědčení, že jenom mládí muže smí býti zbožňováno, nikoli mládí ženy. A jistě jsem měl pravdu i při této myšlence, neboť kdybych seděl v témž hostinci s dívkou téhož věku, jako byl můj chlapec a pil s ní víno do pozdní noci a rozmlouval o těchže neúhonných věcech, půl města by se vzbouřilo a snad by na mne přišel strážník.

Jako stoletý stařec umírá klidně a rád, shaslo světlo zachycené třemi skalními plochami, třemi sestrami, které srostly v dlouhý trojklanný hřeben. Poslední světlo podzimku. Sklepník se ošklíbl mrzutě za pozdním hostem. Na perronu bylo prázdno a prázdný vlak stál na kolejích obrácen ku Praze.

Anna a Otto. Tak se jmenuje malé děvče s růžovými lýtky, svědčícími o časté koupeli v jeleře, a můj chlapec, kterému není ještě čtrnáct let, který však dovede poseděti dlouho do noci a popíti vína skoro víc než já. Jejich matka je podivuhodná bytost. Snad není na světě myšlenky, před kterou by se nepostavila odhodlána porozuměti jí; jsem přesvědčen, že by dovedla býti ženou zavržence, vykopnutého ze středu lidstva, a kdo ví, není-li to její neštěstí, že jí není. Z její slov je dobře patrno, že něco očekává a přesvědčuje sebe i jiné o nutném příchodu oné události. Dokonce se zdá, jakoby slibovala, že potom teprve se do opravdy rozvine a odpoutá od pořádků, o nichž mluví s pohrdáním. Včera jsme hovořili o všelikých věcech, i ukázalo se, že naše názory jsou velmi shodny. Také můj chlapec se snažil vyznati se v těchto rozporech a malé děvče upíralo na mne udiveně veliké dětské oči.

Chystalo se to pak po několik dní, cítil jsem to dobře již předem z mrazení a náhlých přívalů krve. Ale nemoc to nebyla.

Poslední týden jsem raději nevycházel na ulici.

Bylo to zase v noci, velmi pozdě. V kamnech hučel vítr až strach. Oblékl jsem se, že odejdu, třeba do noční kavárny, ale bylo již velmi pozdě. Pak jsem postřehl, že vítr neskučí libovolně, nýbrž v určitém rytmu: taramtadatadatata. A nábytek praskal právě tak, jakoby to byl nějaký zákon.

Pak přišla šumící vlna. Rozstříkla se po stěnách a přehlušila všechny myšlenky. Jediná představa jakéhosi nesmyslného děje se objevila přede mnou drsně rozkazujíc. Pokusil jsem se brániti se jí, ale ona řekla: „Co chceš? Ještě nikdy nevznikly z vůle člověka věci, po kterých toužíš.“ Namítl jsem: „Chci živou pravdu, ne obraz.“ A ona odvětila: „Není již útěku. Poddej se.“ A nebylo pak viděti stěn ani okna, ničeho krom bílých útržků, krom násadky a rukou dřevěnících v dlouhé služebnosti.

Lidé, kteří mne ráno spatřili, ulekli se mne velice, jak jsem se přepadl a sezelenal. Povídali, že mám oči červené a kalné a že se sotva držím na nohou.

Vymluvil jsem se na zlou chřipku a všichni mi uvěřili.

Dvě růže, nerozvité ještě za pozdního leta, vetkla matka na tvá prsa na znamení radosti. Šli jsme tichou cestou podél domků, kde na dřevěných pavláčkách sušili žlutou kukuřici nedávno sklizenou s pole. Na lukách se modraly první ocúny. Ale vám všem bylo veselo, i já jsem se nakazil, a smáli jsme se klopýtajíce po hrbolaté mezi. Líbilo se mi vaše veselí, jehož příčina byla mi utajena. Jasné oblaky pluly od severu a široká rovina, v níž se řeky tratily, zvolna pozbývala barev. Na ostrůvku tahala nějaká pověrečná duše za klinkavý zvon. Dvě růže, nerozvité ještě za pozdního leta, tkvěly na tvých prsou, předčasně vyklenutých, na znamení radosti.

Uvědomil jsem si, že jsem již velmi stár a že nemám žádné naděje. Všechno mne omrzelo, docela všechno. Studený déšť tloukl do napjaté kůže, kterou jsem si chránil nohy, také trochu vody zatékalo do kočáru a z koní se kouřilo, jak se dřeli bahnitou cestou k nádraží.

Pokračování.

FEUILLETON.

V RATIBOŘICÍCH.

Nesmírný kus českého, a na druhé straně i německého kraje vidíte s rozhledny dobrošovské nad Náchodem. Až tam bude státi rozhledna nová s vysokou věží a úpravnou útulnou, bude rozhled snad ještě širší a zejména bude tam asi také vyznačeno, co všecko lze viděti na té nebo jiné straně, tak že referenti, v té útulně se osvěžujíce, budou moci pohodlně opisovati, co vidí tady a co vidí tam, a v jaké nesmírné dáli. Je to tam můj kraj a v letním tom nádherném odpoledni, ve kterém jsem tam nedávno byl, ve vzduchu průzračném jako dětská duše nebo jako nefalšované šampaňské víno, rozeznával jsem snadno a rychle Pardubice, Hradec, Kunětickou horu, Zvičínu, o Krkonoších ani nemluvě... ale dlouho jsem se zadíval na mraveniště pod námi, plné továren, na město Náchod, hned na úpatí Dobrošova... Nad městem, na temeni nevysokého vrchu, v hluboké zeleni ponurý, starý zámek, za kterým rozkládají se širé tmavé panské lesy, silně povyrostlé a zhoustnuvší od těch dob, co jsem býval na zámku. Letos tomu třicet let, co jako mladý vychovatel, lidí a světa nezkušený, jsem tam přišel; tedy malé jubileum.

Vrchnost tráví léto v nedalekých Ratibořicích, a zajel jsem tam. Byla slunná, nádherná letní neděle. Kočár mého vzácně vlídného hostitele, pana Josefa Bartoně rytíře z Dobenína, na jehož novoměstském zámku té doby trávil jsem několik rozkošných chvil, projížděl vesnicemi, jež před třicíti léty jsem znal, a jejichž obyvatelé tenkrát znali i mne. Teď, za nedělního dopoledne bylo všude ticho, zde onde někdo šel do kostela nebo z kostela, ze Skalice, ale jakoby kraj mi byl již naprosto neznámý. Staří pomřeli a mladí nebyli mými pamětníky.

Také na zámku a v jeho okolí všude ticho a klid. Všecko při starém, jenom stromy vyrostly nebo zkošatěly a příroda je bohatší. Široké louky které se táhnou před zámkem, údolím Úpy, nevalně širokým, až ke Skalici, voněly posečenou travou. Luční hospodářství tak jako úpravné silnice bývaly koníčkem zesnulého knížete-otce a louky a silnice náchodského panství stojí za podívanou.

Vysoké panstvo bylo v parku, koupajícím se v teplém letním vzduchu. Jen nějaký líbezný dětský hlásek ozýval se ze zeleného zákoutí, kde mihly se dvě světlé toiletty, jinak stále bylo ticho, nezvyklé ticho proti tomu ruchu a šumu před léty...

Ale podrobnosti této návštěvy, nemají zájmu pro veřejnost a netýkají se jí. Jenom jeden její moment je pozoruhodný a pro ten píši tento drobný feuilleton.

Majorátní pán, princ Bedřich ze Schaumburg-Lippe, před třicíti léty štíhlý mladý hoch šestnáctiletý, dnes mne vítal v uniformě husarského plukovníka, jako muž v plné síle a činnosti. Zavedl mne do svých pokojů a přirozeno, že hovor se otáčel kolem zašlých dob, kdy čítával jsem s princem mimo jiné také Babičku Boženy Němcové.

Princ zmínil se o tom, že jistá vážená korporace ve zdejším okolí žádala ho, aby dovolil postaviti v Babiččině údolí nějaký památník, který by připomínal četným výletníkům a turistům, zde že vyrostla a mládí svoje žila Božena Němcová.

„Pánové byli u mně“ vypravoval, „a přednesli svoji žádost. Odpověděl jsem záporně, ale doložil, že bych dal zbudovati na svých pozemcích památník sám, avšak s příslušným nápisem oboujazyčným. Víte, že všecky veřejné nápisy na mém náchodském panství, které dříve byly jen německé, jsou nyní dvojjazyčné — žiji v českém kraji, a přes to že jsem německý princ, ctím i právo jazyka českého.“

Princ sám mluví česky, tak jako královna württemberská Charlotta, jeho sestra, a o jeho spravedlivém smýšlení svědčí i ta okolnost, že oznámení úmrtí jeho otce, prince Viléma, stalo se i v českých novinách, a že na př. při odhalení pomníku jeho otci u Ossaria chlum-lipského při slavnosti rázu vlastně čistě vojenského neváhal po své řeči německé pronésti i mimo program řeč českou. Také princova choť, rozená princezna Anhaltská, tak jako kdysi princezna-matka Bathildis přeblahé paměti pro veškeren zdejší kraj, učí se česky.

„Řekl jsem pánům“, pokračoval princ, „aby si věc rozmyslili a za čtyři neděle mi oznámili svoje rozhodnutí... Ale po čtyřech nedělích nic... Čekám pět, šest neděl, zas nic, až po sedmi nedělích dostanu dopis, že pánové od svého úmyslu upouštějí...“

Věc, myslím, je svrchovaně zajímavá. V „Babiččině údolí“, nic nepřipomíná nesmrtelnou spisovatelku českou, až českému návštěvníku je to nápadno, ba i líto. Arci, půda a všecko okolí náleží německému pánu, který nemá k české spisovatelce, jejíž otec byl v panských službách, asi žádných povinností. Nicméně je ochoten nikoli dovoliti jiným, aby postavili památník, nýbrž postaviti jej sám. Ochota, kterou česká veřejnost přijala by dojista s díkem nejvřelejším. Ale velkomyslná nabídka rozbila se asi o požadavek dvojjazyčného nápisu. Dlužno rozvažovati. Nebyl by lepší pomník nebo památník dvojjazyčný než vůbec žádný? Vadil by snad vedle českého nápis německý, když předně památník postavil německý princ na své půdě a když za druhé tolik cizích poutníků prochází luzným tím údolím řeky Úpy?... Právě tito byli by upozorněni na slavnou spisovatelku českou, o níž dnes její kraj (nehledě ku pomníku ve Skalici) nevypráví nic.

Při diner vzpomínal princ, kolik nás sedávalo u stolu tenkrát, — nejméně dvanáct osob tu bývalo... dnes byli tu jenom čtyři, princ, paní princezna, dvorní dáma a já. Nejstarší, dědičný princ a dvě princezny nebyli doma. Princ vykládal pak svoje pokrokové, osvícenské smýšlení a názory, příjemně překvapující v tomto vysokém prostředí.

Po obědě prošli jsme parkem, kolem mausolea první princovy choti, princezny dánské, paní nejušlechtilejší, která po princezně Bathildis kráčívala tady těmito cestami... A vzpomínka na četné mrtvé, z nichž mnozí odešli tak předčasně, kalila nádherný sluneční jas...

Potom sám šel jsem kolem mlýna pana otce, kolem „Starého Bělidla“, Viktorčina splavu a krásnou silnicí po břehu Upy, zde tiché, k Riesenburku, v myšlenkách na Babičku, na ty, s nimiž jsem tudy chodíval, na všecka svoje léta uplynulá a také na „paní kněžnu“ Zaháňskou, která tolik přispěla k uplatnění krásy zdejší přírody. Opravdu, nic, docela nic tady nepřipomíná Boženu Němcovou, a mám za to, že nebylo správno odmítati a limine blahovůli velmožovu, byt i nevyhovovala cele a ve všem představám, jaký o památníku si učinili v dobré své vůli jeho iniciatoři. Otázka, dříve než bude vyřízena definitivně tak či onak, myslím, zasluhuje, aby byla předložena i veřejnosti širší, a proto tedy tato stať, jak svrchu pověděno.

DR. JIŘÍ GUTH.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDR. R. J. KRONBAUER.

ALŠŮV „ROTMISTR.“

II. MIROTICKÁ.

Alšův „Rotmistr“, malíř Julius Fischer, přišel k mistrovi na Dušičky r. 1902. Toho dne býval Aleš roztesknĕn. Vzpomínal svých drahých nebožtíků, památky na svoje věrné vyjímal ze svého studentského kufru, o každém nebožtíku zvlášť hovořil a s každým se obíral. Fischer za-

stal mistra při díle. Seděl ve svém křesle a dokončoval obrázek. „Nikdo ho neobjednal," povídá mistr — „tak mi to z duše vytrysklo. Po hřbitově jsem ve vzpomínkách chodil, a tu mi cosi řeklo: „Ulev svojí duši, Mikoláši!" Podívají se na to, Rotmistře, co jsem dnes „zdušičkoval". Už jsem si dnes odsloužil panychidu za svoje dušičky."

Mistr posunul prkno s kresbou k příteli a postaviv se k němu, hovořil: „To je mirotický kostelíček — smuteční vrba, pod ní svíčičkový uzlíček, nad vrbou Morana. A to je naše drahá, naše milá písnička:

„Mirotický kostelíčku,
stojíš na pěkném vršíčku:
až tam budem odpočívat,
budou o nás vrabci zpívat . . ."

„Tady jsou," ukazoval Aleš na ptačiska, rozsazená na větvičce. „Ale teď přijde to hlavní — teď se teprve pomodlím za svoje věrné dušičky."

Mistr usedl do křesla, namočil péro a do prázdné ohradní zdi kreslil křížečky vedle sebe provázeje je tklivou, pohnutým hlasem pronášenou poznámkou:

+ to je za maminku — + to je za tatínka — ┼ to je za strýce Tomáše — + to je za bratra Jana a + to je za bratra Františka!

ALŠOVA ZAHRÁDKA.

Kaktusy, svoje zamilované „kostrbáče", měl Aleš za oknem své pracovny, v protějším pokoji o jednom okně s vyhlídkou do chudé nádvorní zahrádky pěstoval Aleš kytky pro barevné potěšení. Pokoj byl na sluneční straně, a Aleš tu rád pobýval. Tady měl svou „vinárničku", kam docházel se občerstvit douškem vína. Ve své pracovně Aleš láhve nesnesl. Na okénko vykouzlil si jaro jak jaro malou zahrádečku. Nejraději pěstoval hrách — tomu se za oknem dobře dařilo, prudce vybujel a pěkně pozakvítal. „Je to takové skromninké dobrotisko," říkával, „se vším se spokojí." Jednou, když hrách založil květy, vedl Aleš Rotmistra do své „vinárničky", aby se podíval na zahrádku.

„A teď se podívej dolů, tam mám zahrádku ještě jednu. Není má, pravda, ale koukat se na ni mohu."

Rotmistr se dívá, dívá, ale toho pravého, co si Aleš přál, neviděl. Zahrádka byla vzorně uspořádána, všechno se tam krásně zelenalo, leccos tam kvetlo, ale jinak nic zvláštního a pozoruhodného tam nebylo.

Aleš se vyklonil vedle Rotmistra z okna a ukazuje mu řadu podlouhlých, mírně vyvýšených a pěkně uspořádaných záhonů.

„Ještě nic nevidějí?" onikal zase mistr po svém zvyku, „brachu milý, to nejsou záhony, to jsou hroby! Jen se podívají, jak to mám vedle sebe pěkně srovnané — Nezamysl, Mnata, Vojen, Vněslav, Křesomysl, Neklan, Hostivít . . ."

Rotmistr už pochopil. V tom byl celý Mikoláš Aleš, jeho vnímavá, slovanská duše, kterou promítal tak ušlechtile poetickým způsobem do všech, zdánlivě zcela všedních jevů života, svého okolí. — —

ALEŠ „NA KORREKCI".

Sochař Procházka, jenž dlouhou řadu let míval atelier vedle Františka Hergesela, dokončoval svatého Václava pro kapli na hřbitově vinohradském, zasvěcenou patronu české země. Sochař vzal si pro světce ženský model. Vyhledal si ten nejkrásnější, mladý, svižný dívčí zjev, o němž mohl prý básník napsati tu nejnadšenější ódu. „Svatý Václav," — motivoval Procházka svůj názor — „byl měkký, jemný, něžný jonák. Bylo v něm vskutku něco dívčího. Tu jeho slovanskou povahu chtěl jsem vyjádřiti i tělem a proto jsem se rozhodl pro dívčí model. Však to není nikterak tak bizarní nápad — můj svatý Václav má suknici a i v tom jsem chtěl reprodukovati odlesk mladistvého, nevyvinutého, ale právě proto svrchovaně ladného kouzla."

„Teď bych rád věděl," pokračoval Procházka ve svém výkladu, „jak jsem se svou koncepcí dopadl. To jsem cítil a to jsem se poctivě vynasnažil vtělit v postavu světcovu. V poslední chvíli mne popadly pochybnosti. Zejména bych rád věděl, podařilo-li se mi dát svatému Václavu to, co ho především charakterisuje — to slovanské. A tu

mi napadlo, že v té věci je nejspolehlivějším znalcem majstr Aleš. Vzpomněl jsem si na ně, oni jako Rotmistr mohli by ke mně svého Hetmana dostat. Sám si netroufám — ale jim se to jistě podaří. Jenom mu řeknou, že jsem sehnal model, který se hned tak nenajde — to je odaliska, že sultán nemá lepší ve svém harému!"

Rotmistr ochotně převzal na sebe úkol a k Alšovi se ještě téhož dne vypravil. Mistr ho pozorně vyposlechl. „Půjdu," povídá — „na svatého Václava mne každý chytí. Přijdou ráno po deváté pro mne — půjdem na tu svatováclavskou korrekci spolu."

Když Fischer druhého dne ráno přišel, byl už mistr připraven. Přecházel nějak nerozhodně po pokoji a nijak se neměl k odchodu. Několikrát odešel, za chvilku se zase vrátil, a pořád jakoby se na něco rozpomínal. Rotmistr seděl na studentském Alšově kufru a trpělivě čekal, až hetman povelí k odchodu.

Najednou Aleš otevře dvéře a zavolá: „Maminko — buď tak dobrá, pojď sem na chvíli!"

Paní Alšová v tu ránu tu byla. Svěží, rozjasněná, ke svému Mikoláši vždycky něžná a pozorná.

„Maminko," povídá Aleš z nenadání — „udělej mi na cestu křížek."

„Křížek na cestu, Mikoláši?", divila se paní Alšová — „tyt děláš, jakoby's bůh ví kam se ubíral a jdeš zatím jenom za roh."

„Nevadí — maminko — namanul jsem si, abys mi udělala na cestu křížek. Člověk nikdy neví, co se může stát."

Paní Alšová se usmála a svému tatínkovi udělala křížek jako maminka svému synáčkovi.

Vyšli a ubírali se k Procházkovi do atelieru. Aleš cestou mlčel. Najednou se zastaví, přikloní se k Fischerovi a důvěrně mu povídá:

„Povím jim, Rotmistře, proč jsem nechtěl odejít bez toho křížku. Povídali, že ten svatováclavský model Procházkův je po čertech lahodný tvor. Znají Procházku! Z toho kouká dlouhé hodování, a to vědí, že se z toho atelieru hned tak nevypravíme. Pro jistotu jsem se zabezpečil — pro všechny případnosti! Ne, aby si mysleli, že tomu křížku přikládám nějakou čaromoc! Toto — ale v duchu jsem si řekl, když maminka tak poslušně a tak oddaně mi to znamení na čele kreslila, že takovou dobrou, takovou zlatou duši nemůže člověk ošidit. Rozumějí teď, Rotmistře, proč jsem tak dlouho otálel? Tak, a t e ď m ů ž e m e j í t t ř e b a d o h o r o u c í h o p e k l a!"

CHASA GLAUBICOVSKÁ.

Bylo jednou — dobrých dvacet, ne-li více let je tomu — dlouhé a veselé sezení ve starobylé malostranské hospodě „u Glaubiců" na podloubí. Bylo nás tenkrát jistě půl kopy. Byli jsme ovšem o tuto hromádku let mladší a byli jsme také v leckterém směru podnikavější než dnes. Populární illustrátor, K a r e l K r e j č í k, milý a vítaný společník a člen naší tomášovské družiny, nechyběl ani tentokráte. Přijel odněkud z velikého honu. Náhoda tomu chtěla, že jsme ho s Janem Antošem zahlédli, když přijel. Přivezl si asi deset párů krásných, jako buchtičky nadělaných koroptviček. Zamířil s nimi ihned do kuchyně a požádal, aby mu je dobře uschovali. Tohle nadělení vidět a neprovést nějakou švandu, to nebylo ovšem v těch dobách ani myslitelno. Ještě než Karel Krejčík do lokálu vstoupil, byl komplot hotov. Sotva že se ve dveřích objevil, oznamovalo se mu, že se našel mecenáš, jenž tomášovské družině poslal znamenitou pochoutku, která se právě v kuchyni připravuje.

Krejčíka ovšem ani ve snu nenapadlo, jaká černá zrada se kuje. Vrazili jsme do kuchyně jako Švédové a kategoricky nařídili, že se mají ty koroptve, jež si dal právě pan Krejčík uschovat, ihned oškubat a upéci. Trvalo ovšem hezky dlouho, než se začalo nositi na stůl. Ale tenkrát nám ještě nezáleželo na tom, dostaneme-li se do postele o hodinu dřív nebo dvě později.

Z přítomných nikdo neměl potuchy o tom, jaký jsme provedli kousek. Ale jednomu členu družiny jsme se svěřili — Mikoláši Alšovi jsme pověděli, jakou taškařinu chystáme a jaká to bude švanda, až se Karel Krejčík dozví, že tím koroptvím mecenášem je — on sám.

Aleš na to ani muk!

Bylo asi jedenáct hodin, když koroptvičky přinesli. To byla podívaná, jak všem chutnalo! Nejvíce snad Karlu Krejčíkovi, jenž si nějak liboval, jak jsou koroptvičky znamenité. Když

z deseti párů opeřenců zbyly jenom kostičky, došlo k scéně, která vyvolala nesmírné, nepopsatelné haló. Karel Krejčík, o němž bylo známo, že pro něco takového by se doopravdy hněvati ani nedovedl, se přece jenom zarazil, když za všeobecného ticha hlasem jarmarečního vyvolávače bylo sdělováno, jak se stalo, že přišla tomášovská družina tak lacino a tak neočekávaně k tak výborné pochoutce.

Pohladil si svůj vous, do bezvadné francouzské špičky přistřižený, pochopil ihned švandu a jenom zabručel: „Co je tam, to je tam, ale nejvíc mne mrzí, že jsem vám sedl na lep a že jsem nepoznal vlastní svoje koroptve. Nu . . . co s vámi, chaso glaubicovská!"

„Povídal mi o tom Aleš," vypravuje mi Rotmistr, „ale něco vám povím, o čem nevíte a čeho jste si tenkrát k radosti mistrově nikdo nepovšiml. Alšovi se ta konfiskace koroptví nějak nezamlouvala — zdál se mu to být přece jenom trochu silný tabák! Nechtěl švandu zkazit — ale koroptví se ani nedotkl!"

* * *

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Stěží lze pochopiti, jak může ještě dnes v době překořenělých pikantností francouzské veselohry, v době lehkých vídeňských operet (jedna jako druhá), v době dusného norského dramatu a chudoby domácího repertoiru líbiti se zdravý sic, ale prostý Tylův humor, průhledná jeho satyra, spravedlivá sic věčně, ale dnešnímu názoru světa neodpovídající morálka, třebas nelze neuznati, že na svou dobu přinášel Tyl mnoho národního uvědomění, ne bez sociálních prvků, které však řeší hravě, jako aféru fabrikanta Lokýtka v „Jiříkově vidění", kde láska manželky a několik národních písní stačí, aby se horké dusno dělnické otázky v jejím davovém vzplanutí ztišilo. Kdo nepochopí psychologii dnešního diváka, jenž se chce v divadle především baviti, nebude nikdy souhlasiti s předváděním Tylových zastaralých myšlenkově i umělecky kusů, které v minulém století vykonaly své poslání a dnes mají pro literárně a umělecky vzdělanějšího diváka jen cenu retrospektivy.

Viděli jsme však onehdy na Vinohradech (Jiříkovo vidění) a před tím v Národním Divadle (Strakonický Dudák), že výprava bohatá a pečlivá s umělecky procítěnou režií dovede jeden div — strhnout i blaseovaného kritika, že chápe, ale nejen chápe, nýbrž dívá se, strhuje se, zapomíná, že přišel posuzovati — je zkrátka právě tak předmětem divadelního umění (Tylova v tomto případě, jemuž nelze upříti znalost prostředků divadelních a účinné s nimi manipulování), jako každý jiný divák.

Také na Vinohradech v těchto dnech „Jiříkovo vidění" takto předvedli. Tylova báchorka se zpěvy a tanci, která ožila šťastně na př. v L. Novákových baletech, vykonala znova svůj úkol, třebas její blánická pavučina dnes jeví se příliš řídkou.

Jinak je myšlenka Tylova — sen, v němž prožívá Jiřík všeliké lidské osudy, lehký život zbohatlého hejska, trudy rekruta ve válce, lakomost skoupého fabrikanta, aby posléze vážil si toho, co má a našel štěstí v loktech milované selské dívčiny — zcela životna ještě dnes; jen předivo děje je příliš na dnešní střízlivou dobu fantastické a libovolné, třebas si s leckýms ve světě život všelijak zahrál.

Na tomto místě lze proto vlastně už jen mluviti o provedení. Na Vinohradech lidové kusy dobře sehrávali. Také tento proveden byl snesitelně, třebas z leckterého úkonu čouhá umění ne právě prvořadé . . . Člověk bezděky vzpomíná na interprety Tylových postav před lety na první naší scéně spatřené a nemůže jim upírati přednost.

I ta „Jiříkova vidění" před 40 lety venkovskou kočující společností prováděná jeví se dnešnímu zraku duševnímu nějak možnějšími, při vší prostotě tehdejších divadelních prostředků — tu už ovšem klame illuse mládí, jemuž vše jevilo se, co bylo nové, velkolepým a skvělým.

Práci si dali s Tylovou báchorkou, ke které jen hudba R. Maýra často málo přiléhá (ouvertura atd.) na Vinohradech. Úlohu Jiříkovu nebyl

bych obsadil p. Markem, jehož suchý, ve vhodných úlohách neodolatelný humor nekryje se s Jiříkovým charakterem. Spíše již p. Charvát v bodrých rolích Severina nalezl poctivý a srdečný ton, nejspíše v úloze oddělení IV. (dělníka z továrny). Nejlepší byla Kačenka (Krystinka) pí. Hessové-Guthové hrou i maskou, ne tak zpěvně. Pan Hlavatý ve svých úlohách uplatnil se zvláště jako velkokupec a jako hokynář — také sl. Machová v úloze jeho dcery byla na svém místě. Pí. Zelenková připletla do své kytice komických starých zajímavou figurku Zuzany Poličanské, zvláště úborem a tonem hlasu působivou. Ostatní úlohy jsou nepatrné — slečna Štěpničková myslí, že vrtět se v kyčlích a přešlapovat je dostatečná charakterisace žárlivé vesnické dívčice. Také p. Faltys ten svůj chechtot hloupého Vaška (Honzy) trochu přeháněl. Ladný byl výkon sl. Vestfalové v baletním divertissementu aranžovaném p. Häuslerem. Pěkná byla scenerie poblanické krajiny a horské samoty; zahrada velkostatku v II. oddělení nebyla veskrze stilová. Dr. D. P.

OFFENBACHŮV „MODROVOUS". Vinohradské divadlo odhodlalo se ke kroku tolikráte již doporučovanému: sáhlo při volbě nové operetní premiery hluboko do zásob starší operety francouzské a zastavilo se hned na poprvé u Offenbacha. Nezněla poprvé hudba tohoto — kdysi tak přezíraného, a přece tak hudebně nevyčerpatelného mistra lehčí musy — prostorami Vinohradského divadla. Již „Hoffmannovy povídky", jediná seriosní Offenbachova práce operní, před léty se silným úspěchem otevřely jí cestu. Ale z prací operetních, v nichž vlastně hlavní, byt dočasný snad, význam Offenbachův tkví, byl to prvý „Modrovous", jenž spatřil světlo ramp vinohradské scény. Předem nechci popírati všestrannou úspěšnost této premiery. A rovněž již předem nechci pochybovati, že „Modrovous" nezůstane jediným z plodů Offenbachových, nýbrž bude jen tonikou v celé následující jejich stupnici.

Sířе o operetě vůbec se rozepisovati naskytá se jen zřídka příležitost. I chápu se jí tuto a vracím se v posudku o vinohradské premieře nejprve k celkovému pohledu na operettu vůbec. Chci několika ostrými rysy naznačiti její charakter i cenu a pak teprve vrátím se k premieře, která zavdala podnět k těmto řádkům. Dříve však chci odvrátiti možnou výtku se strany některého čtenáře proti operetám příliš zaujatého: že opereta — zjev zrůdný a vždy jen efemerní — za širší rozbor nestojí. Není tomu tak: opereta jakožto samostatný druh, směr, živel divadelního světa, byt byla začasté jen zadnější, méně cennou složkou obou prvků: veselohry nebo frašky a komické opery, přece jen má právo na poznání své historie, na kritické ocenění svých vzrůstů a poklesů, a má právo i na provozování, pokud jest dějově i hudebně zdravá, pokud není triviální, pokud neničí dobrý vkus širších vrstev a netyčí se jako nebezpečný soupeř nad ryzí, seriosní svoji sestru, operu.

Pohlédneme-li nazpět na stránky dějin operety, vidíme na prvý pohled, že jako ve tvorbě operní, tak i zde není jednotného proudu vývojového. Jsou i zde skupiny, vytvořené náladou, vkusem i požadavky té či oné doby, toho či onoho národa. Charakter národní stopy své zanechává i v operetě: graciesnost, vtip a melodická vynalézavost u francouzské operety, bodrost hudebního projevu u staré operety vídeňské a konečně nezdravá, chorobná sentimentalita moderních generací bez krve a energie v operetě doby současné, pokud ovšem nevrací se ke vzorům starším, buďtež důkazy, že opravdu znak jednotlivých vlivů časových nebo lokálních i v operetě bývá vyhrocen. Jde však o to, co vlastně jest pravým účelem operety a který z oněch svrchu vypsaných charakterů účelu tomu nejvíce se přibližuje a jemu vyhovuje.

Účelem operety bylo, jest a bude: osvěžiti a pobaviti. Nemá a nemůže však povznésti, rozrušiti, uchvátiti, očistiti duši od všedního, roznítiti estetické city člověka vnímajícího a tak nahraditi onen pramen, věčně nevysýchající, svěží a čistý pramen uměleckého požitku, který zázračně kouzelnými doušky vplývá v nitro těm, kdož ho nalézti a z něho píti dovedou. Opereta má úkolem cosi jiného: dáti duši, unavené denními starostmi a vysilujícím životem, okamžik oddechu, zapomnění. Má býti pestrým kaleidoskopem, jehož pestrost jest veselostí. Může býti i karikaturou, může býti satyrou, může býti fraškou se všemi nepravděpodobnostmi situací, povah, dialogů, se všemi skresleninami skutečného života. To vše může — vlastně má sledovat opereta. I tanec, zejména tanec lidový, osvě-

žující situaci budiž jí po ruce. Ale vše sentimentální a ještě více: vše dramaticky vypiaté, vše opravdově tragické budiž jí vzdáleno. Opereta plyň lehce dějem, hudbou, laškuj a žertuj, jen nedramatisuj! Tím právě vítězí stará opereta francouzská, jejímiž representanty jsou Offenbach a Suppé i stará opereta vídeňská, v jejímž království panuje slavný Jan Strauss, nad sentimentálně rozfňukanou, dramatickými finaly druhých jednání bombasticky vypiatou, bezbarvou, hudebně i dějově po většině prázdnou operetou moderní, jejíž prudce v oblibě vzrůstající a prudce dnes klesající periodu zahájili Lehár a Fall.

A tu právě ocitám se tam, kam jsem dospěti chtěl: K otázce, proč vítám radostně uvedení Offenbacha — skladatele operet na scénu Vinohradskou, proč vidím v tom krok umělecky ne bezvýznamný. Vinohradské divadlo učinilo si úkolem pěstovati operetu, ale úkol ten dosud jen z malé části splnilo. Modrovousem plní svůj program dále. Úspěchy Offenbachiad v areně na hradbách před desítiletími jsou nám mladším pouze pohádkou. Jen z vypravování otců a matek víme o tehdejších bouřlivých úspěších „Trebizonské princezny" a operet ostatních. Ale poslouchajíce dnes „Modrovousa", věříme otcům a cítíme se i sami zaujati melodickou svěžestí, humorem, rytmickou rozmanitostí Offenbachovou.

Klamné bylo by domnění toho, kdo by pokládal hudbu Offenbachovu po stránce reprodukční za nejsnadnější. Vyžadujet mnohý z partů pěveckých v partituře plodného skladatele nejen hlasové ohebnosti, ale především musikálního přednesu.

Není zde možnosti odmluviti půl kupletu ani odtancovati si polovinu role. Zpěv a hudba sama jsou tu v popředí.

Vinohradští si toho byli vědomi a ukázali veskrze, že jejich soubor má dosti sil schopných tento úkol zdolati. Zejména orchestr budiž na prvém místě pochválen. Pan kapelník Piskáček docílil v něm roztomilé rytmičnosti a delikátního pianissima, jímž příjemně překvapil. Ze sólových partů slč. Důrasova s p. Menšíkem, slč. Kalivodova s p. Šaškem tvořili souměrné páry a podařená dvojice pí. Zelenkové a p. Charváta spolu s panem Markem starali se vůčihledě, aby proud humoru nevyschl. V povahokresbě nikde nebylo příčin k výtkám, zejména role titulní byla předvedena s pravou operetní virtuositou. Výprava scénická pokusila se o nové směry stylisační i v operetě a volila příhodné barvy k vybavení nálad. Jen více důslednosti bylo by tu zapotřebí. A v závěr doplniti zbývá, že i vložka taneční byla v dobrých rukou slč. Westfálové a p. Häuslera, a že úspěch novinky dle zásluhy byl hlučný a upřímný. -ttl.

BITEVNÍ VICHŘICE. Spisů F. X. Svobody sv. XX. Nákladem Jos. R. Vilímka. Z různých krvavých smrští vzájemného vraždění vybral autor řadu episod, drobných i větších příhod jednotlivců, odrážejících se působivě od panoramatického pozadí, v němž se odehrávají obrovité srážky rozvášněných mass. Svoboda nalézá snadno vhodné věty, kterými zachycuje majestátní hrůzu bitev, ale jádro svých obrázků klade do nitra jednotlivých účastníků hrůzyplných dramat hromadných. S oblibou líčí předvečer velkých bitev, rozechvění vojínů na předních strážích, vzpomínajících pod ohvězděnou oblohou a tváři v tvář smrti minulého života, domova a těch drahých, kteří se tam v dáli o ně chvějí. Tu mluví pak všecka měkká, srdečná něha Svobodova péra, tu vystupují také jako známé, milé postavy dívčí a ženské. S nemenším zdarem vypravuje však i události bizarní (Příhody Jana Košnáře — Ondřej) nebo tajemné, strašidelně zabarvené (Noční návštěva — Duše bojiště). Všemi obrázky pak jako červená nit procházejí hluboký soucit a pochopení lidské duše, at zasněné, měkce vzpomínající a toužící, bratrsky rozechvěné, at rozvášněné, zachvácené zvířecí zuřivostí v šíleném opojení bitevní vichřice. Kniha Svobodova vychází v pravý čas. Zůstavít ve čtenáři v době, nasycené hrůzami balkánských válek, dojem velmi silný.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 1. srpna 1913. ČÍSLO 45.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 46.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Žertoval sice gospodin kapetan, ale hlas jeho zněl trochu kousavě. Rád slyšel, že český literát horlivě mu přizvukoval a nabádal ho, aby jen vždycky statečně potíral cizoty a nešvary, kdyby se chtěly zahnizďovati v jeho lahodné rodné řeči.

„Teď čím dále více cizinců se pohrne na Černou Horu, ať jen si zvykají vyslovovat srbská jména, vyslovujeme-li my francouzská, italská, anglická a německá, přijdeme-li do ciziny. Dosti na tom, že nás při prvém vstupu od Kotora na Černou Horu vítá na Něguších Grand hôtel, jehož velikosti cizinci se smějí, a přijdeme-li sem po moři, křičí na nás již z daleka v Baru Hotel Marina. Proč ne na příklad s prvé strany hotel Lovčen, bylo by to vskutku dokonale případné, a s oné strany třebas hotel Sutorman?“

„Máte pravdu, gospodine Martine,“ kýval na souhlas kapetan, „tak by to bylo naše upřímné pojmenování a k tomu zajisté mnohem hezčí. A což tedy, bylo by vážené společnosti příjemno navštíviti pod Prilipem tu jeskyni? Stojí za podívanou, někteří znalci tvrdí, že v nejedné stránce vyniká i nad slavnou Postojnu.“

Dohodli se, že se tam vydají nazejtří po polednách. Na Prilip čili na Belveder jest z Cetyně dvacet minut, nanejvýše půl hodiny, odtamtud pak k jeskyni další půl hodiny, partie tedy, stačící právě tak na pohodlný půldenní výletek.

Následujícího dne časně ráno trochu sprchlo, ale brzo zase svítilo již slunce a bylo rozkošné svěží počasí, jako stvořené k takové vycházce. Bílý prach na klikaté horské silnici byl důkladně opláknut deštěm, horký vzduch lahodně ochlazen, šalvěj po skalách rostoucí a rozmanité byliny a trávy okřály vlahou a teď silně voněly.

Jak si byli slíbili, vydali se na výlet odpoledne. Naše česká společnost, kapetan Novković a dva jiní mladí Černohorci z předních cetyňských rodin. Oba studovali v Čechách, a bylo jim potěšením, že mohou zejména s paní Vernerovou rozmlouvati v její mateřské řeči. Všichni byli velmi uhlazení, pozorní, samá zdvořilost a ohled. Baviti se s dámou planém žvastem, jak u nás často bývá zvykem, pokládali by za urážku osoby, jíž jsou povinni pozorností nebo pohostinnou úctou.

Polykarp Martin nemohl potlačiti podiv, jak ti Černohorci, synové malého, chudého národa, jsou dvorní a kavalírští a jak by našim mladým lvům měli v otázce dobrých mravů a neúhonného chování sloužiti za vzor. Měli by se tomu u nich přiučovati také ti kulturní výtečníci, kteří si z nich dělají posměch.

„Zikmunde,“ pravil stranou Tetivovi, „všimni si dobře toho velikého, jaký má vážný, opravdový pohled, vykračuje si jako vznešený Říman. Člověk by řekl, že je to mocný konsul nebo guverner. V něm máš hned postavu pro svoje Bílé vojsko.“

Malíř byl zamyšlen. Nevěděl, odkud se vzala tíseň, která pojednou na něho padla. Měl jakousi trému jako před rozhodnou zkouškou nebo vystoupením a marně se jí bránil pomyšlením na její bláhovost.

„Eh, co, trochu obvyklé mizerné nervosy, das ji vem!“ odpovídal Martinovi, když se ho tázal, proč je tak zakaboněn.

„Měl jsi k obědu vypíti aspoň dvě čtvrtky vína jako já, a byl bys veselejší. Věř mi, zlobí-li

nervy, neškodí omámit je kapkou alkoholu, aby daly na chvíli pokoj. Počkej, po výletě je zkrotíš.“

A již opět se obracel k ostatní společnosti a snažil se vykračovati tak lehce a majestátně jako veliký Černohorec, kterého před tím přirovnával k starým Římanům.

Cesta jim příjemně ubíhala. Černohorci je vedli až k prilipské vyhlídkové chatě starou cestou, čili jak říkají, starým putem, kudy se vůbec směrem k Rjece Crnojeviće a ke Skadru chodívalo a na koních jezdívalo, dokud nebyla zbudována nákladná automobilová silnice. Klopýtali sice místy o kamení, avšak cesta byla nadmíru zajímavá rozmanitými horskými výhledy a bizarními útvary skal, které nalézali v těchto tak blízkých a přece skrytých končinách. Všecek „stari put“ jest obrostlý listnatým křovím, z něhož tu a tam vystupují ojedinělé stromy. Někdy objeví se v hnědé prsti mezi šedými balvany planý, nevysoký smokvoň, keř divoké révy, spletenina ostružin, na kterých vedle nezralých plodů ještě se pyšnily velké růžové květy. Místy zlatem svých kvetoucích, vonných prutů hořely divizny.

U prilipského „Belvederu“ vystoupili na novou silnici, a cesta pak již stále klesala. Než se nadáli, stáli před černým vchodem jeskyně.

Když vešli dovnitř, záhy je obklopilo šero a ovanul je chlad ohromného podzemního sklepení. Hlasy jejich se rozezvučely děsivou ozvěnou. Paní Vernerová chytila se lokte skladatelova, a ten pozoroval, jak mladá chot jeho se chvěje. Stiskl jí důvěrně ruku a měl radost, že ji také jednou poznává bázlivou a utíkající se pod jeho ochranu.

Promluvil k ní několik sladkých slov a upokojoval její bázeň vysvětlením, že je tam úplně bezpečno, že se jim nemůže státi nic nemilého. Jistě jim nehrozí žádná propast, do které by mohli se střítiti, ani se nezhroutí a nespadne na ně ta černá příšerná klenba, vzpínající se do rozmanitých výšek nad nimi.

Brzo neviděli již půdy pod sebou a ničeho kolem sebe než neurčité skupiny stěn a krápníků, ztrácející se ve tmě, do které zapadal již jenom poslední slabý pablesk menšícího se a jako ustupujícího východu. Černohorští průvodčí rozžehli svíce a upozorňujíce Pražany a jmenovitě paní Vernerovou na každou zvláštnost a prosíce, kde bylo potřebí, za opatrnost, zvolna postupovali.

Nejstarší z nich na jedné malé zastávce vypravoval, že do této jeskyně před nedávnem se vydala bez průvodce skupina cizinců, Rusů, a odvážila se tak daleko, že pak již nemohla najíti zpátečního směru. Volala, křičela o pomoc, ale nikdo nepřicházel, vždyt někdy trvá několik neděl neb měsíců, než se některý zvědavec neb odvážlivec odhodlá do této podzemni dutiny. Cizinci prý bloudili nevědomo jak širokými, nezbádanými sínĕmi a chodbami jeskyně celé tři dny a tři noci, až konečně, když již pozbyli naděje na šťastný návrat, zablesklo se před nimi spásné světlo východu. Byli již až k smrti unaveni, vyhladovělí a uděšeni, a někteří to vážně odstonali.

„Pojďme zpět,“ zahlesla po tom výkladu paní Vernerová a prosebně vzhlédla k svému mužovi.

Skladatel bezradně se obrátil k průvodčím.

Avšak Cetyňané se zdvořilými úsměvy ubezpečovali, že jsou teprve na kraji jeskyně a že není potřebí obávati se zbloudění. Byli již několikráte v těchto místech a neodváží se do slují, kterých naprosto spolehlivě neznají.

Později zapálili kousky magnesia a ustrnulým divákům na chvilku se otevřely tajnosti úchvatného krápníkového sklepení. Vše vůkol nich skvělo se ještě v neposkvrněné, jiskřivé čistotě a bělosti. Všichni měli dojem, že v nejbližších vteřinách vystoupí s té neb oné strany podzemní duchové, kteří vytvořili toto nádherné, do lůna země ukryté dílo, a kteří silou své říše rozdrtí nebo vypudí smělé vetřelce.

„Pojďme již odtud!“ zašeptala opět mladá chot skladatelova, když zhasl oslnivý jas magnesia a když zase do černé tmy blíkala jenom tři malá, mdlá světla.

Kapetan Novković postřehl tu prosbu a neprodleně se rozhodl k návratu. Zvolna se ubírali zpět neschůdnými propastmi této hrozné zemské dutiny, a nikdo z nich nepozoroval, že jeden z výletníků zůstal jako ztracen v krápníkové jeskyni.

Byl to Zikmund Tetiva. Když vstoupili do této studené a vlhké podzemní síně, roztřásla ho zima, ale zároveň také údiv ho zachvátil až k nepříčetnosti. Klopýtal za ostatními jako opilý, ne-

rozuměje dobře jejich řeči, nevida před sebou než chabé paprsky světel, cítě jenom, jak jest nepatrný a sláb, malomocný a zoufalý, neboť se mu zdálo, že táž černá tma, která se prostírala před ním, už nikdy ho neopustí a že ho bude obklopovati po celý život.

Obava před něčím neznámým, která ho provázela toho dne, vyvrcholila se tu na nejvyšší stupeň, ale byla to zcela jiná bázeň, než které pocitovala paní Vernerová. Mladá paní věděla, že za čtvrt hodiny, až budou zase na denním světle, vrátí se ihned její radostná nálada, kdežto malíř měl určitý dojem, že nemůže již doufati v pranic, že jest pro něho všechno ztraceno.

Nejhůře mu bylo v oné krásné krápníkové síni, když dohořela magnesiová světla. Nesmírná mdloba a úzkost ho přepadla, že již ani se nemohl udržeti na nohou. Jako zlomen a přemožen neodolatelnou silou usedl na ovlhlý skalní výběžek, právě když společníci jeho odcházeli. Neměl dosti síly, aby na ně zavolal, neměl ani dosti jasné myšlenky o tom, že ho opouštějí, a že tu zůstává sám a sám ve tmách podzemních hlubin.

Pocitoval jen, že se ho zmocňuje neznámý záchvat a poddával se mu jako tenká třtina se poddává nárazům větrů. Sklonil jen odevzdaně hlavu, ještě více se schýlil mezi skalisky, a jakoby byl unášen někam do nesmírné, nepovědomé dálky, kde ho očekávalo uklidnění, zmírnění stísněnosti, pokoj a mír, konec všeho.

Nevěděl, trvalo-li to jenom minutu anebo celou hodinu. Vytrhl se z mrákot, když se nad ním ozvalo vlídné, měkké oslovení:

„Není vám dobře, pane?“

Zvedl hlavu, otevřel oči a poznal obličej záhadného doktora Grka, jak se k němu sklání v záři malé elektrické lampičky.

„Jste oděn příliš lehce, a tady je taková zima!“ pravil s přídechem výčitky cizinec a sundaval s beder malý hnědý tlumok. Rozvázal jej a vyňal některé věci. Příjemná vůně jakýchsi osvěžujících kapek ovanula mladého malíře.

Doktor Grk — teď Tetiva byl určitě přesvědčen, že cizinec jest lékařem — schýlil se opět k němu a omýval jeho obličej. Malířovi se zdálo, že na mokrém, bílém šátku, když jím doktor otřel jeho ztuhlá ústa, objevily se stopy krve. Odevzdaně dával se jím ošetřovati a přijal pak také podávaný lék. Nepozoroval ani, že má již na sobě cizincův ošumělý havelok, cítil jen, jak mu neznámý mne ruce, jakoby je zahříval, a jak mu při tom zkoumá tepnu.

„A teď pojďme, abyste tu ještě více nenastydl,“ slyšel nad sebou přívětivé vybídnutí a cítil, jak pevná ruka podpírá jeho rámě.

Malířovi se zdálo, že ho neznámý, ač malý a na pohled slabý muž, spíše ho nadnáší, než aby ho pouze vedl. Chvílemi se mu zdálo, že nyní ta cesta nazpět jest mnohem rovnější a schůdnější, než když sem přicházeli.

Doktor Grk za všecku tu dobu promluvil pouze několik slov.

„Jest vám již lépe?“

„Šetřte se, můj milý příteli.“

„Jen se neostýchejte a opřete se o mne.“

„Až se vrátíte na Cetyň, ihned ulehněte.“

Kromě těchto čtyř, pěti stručných vět nebylo slyšeti než jeho šouravé, opatrné kroky.

Pak se zableskl před nimi jasný vchod, a v tom již také zaslechli před sebou starostlivé hlasy. Polykarp Martin s kapetanem Novkovićem a ještě jedním z Černohorců pospíchali hledat pohřešeného malíře.

„Dobrý den!“ ozval se jim cizinec. „Zde máte, pánové, svého přítele. Ujměte se ho shovívavě, je velmi sláb.“

Než domluvil, troje ochotné ruce chápaly se paží malířových. Literát hned ho také vítal některým ze svých vyčítavých šprýmův a co prý jim nahnal strachu.

Avšak doktor Grk, snímaje s malíře svůj plášť, zatáhl Martina významně zpět.

„Váš přítel jest velmi nemocen,“ pravil Martinovi, když je Černohorci s Tetivou předešli, „podobá se, že brzo umře. Až vyjdete, pošlete pro povoz a dovezte ho zvolna domů, nevykonal by té cesty pěšky. A zavolejte pak hned lékaře — s bohem, pane!“

A jako malý kyklop vracel se do jeskyně za svým vědeckým badáním.

Když vystoupili na denní světlo, Zikmund Tetiva starostlivě se rozhlížel po paní Vernerové. Čekala opodál se svým mužem a ostatními průvodci.

„Polykarpe," obrátil se malíř k Martinovi, „slyšel jsem všechno, co ti ten divný člověk o mně povídal. Se mnou je konec, vím to i bez něho, ale, prosím tě, neprozrazuj toho Vernerovi a paní Vernerové, nerad bych, aby moje nemoc nalila hořkosti do jejich cestovatelské radosti a do jejich mladého štěstí."

A vzchopil se, aby vypadal statečněji.

Pokračování

VIKTOR DVORSKÝ.

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

Divil jsem se, že paní Anna má ještě nějakou naději, ač je mnohem starší než já. Včera byla velice sdílná stěžujíc si do svých útrap, ale z veškeré její hořkosti bylo patrno, že věří a věří a věří v blízkou změnu. Víra tak pevná zasluhovala by odměny, byt i přání samo nebylo ve shodě s povinnostmi dobré manželky a matky. jak se obyčejně vymezují. Právě toto „obyčejně" je velmi mrzutá věc, poněvadž mnoho lidí si myslí, že obyčejně = vždycky, což přece není pravda.

Zprvu jsem byl rozhodnut jeti do Prahy, ale cestou na nádraží jsem si rozvážil, že nemám, co bych tam dělal. Slíbil jsem si, že se zastavím tam a onde a pak se určitě vrátím domů; ale zatím jsem již věděl, že je to podvod, jehož se dopouštím na ostražitém svědomí, poněvadž budu zase krásti pánubohu čas a ničemně se potloukati, kam mne oči ponesou.

Ani jsem nepozoroval, že jedu již tak dlouho, když slunce protrhlo vyčerpané mraky a místo jedlí objevily se podél trati eriky a pryšce a z kamenných zdí visela dolů réva. Vystoupil jsem na první stanici, poněvadž se mi zalíbil starý most přes řeku a vysoké zděné domy nakupené pod příkrou strání. Řeka měla málo vody, mnohem méně než na horním toku, ale byla vybělena vápnem a tekla prudce po vykotlaných prazích.

Na první pohled bylo patrno, že do tohoto městečka již dávno nepřišel nikdo cizí, od té doby, co postavili železnou dráhu. Ubytoval jsem se v starém zájezdním domě dokonale pustém. Středověk tu čpěl z plesnivých zdí a starožitných truhlic a necudné fresky na chodbách svědčily, že v minulých časech zde nebývalo smutno. V prvním poschodí byla veliká dvorana a z ní se teprve vcházelo do jednotlivých pokojů, skrovných počtem, ale prostorných a tmavých. Služebného personálu nebylo lze se dovolati z jednoduché příčiny, poněvadž tam žádný nebyl. Jediná bytost, kterou jsem vůbec spatřil v tomto domě, byla stará žena, která se objevovala, když ji napadlo, že snad něco potřebuji, a zase někam zmizela, ničemu se nedivíc, ani tomu, že jsem se ubytoval v prostorách, které opatrovala z neznámých a nepochopitelných příčin. Za to jiní obyvatelé městečka byli na rozpacích, co tu hledám a snad proto se na mne dívali nevraživě, když jsem se ploužil mezi jejich vinicemi.

Přiměli mne tak, že jsem vycházel co nejméně. Zdržoval jsem se buď ve svém pokoji nebo v přízemní síni chráněné proti mouchám drátěným brněním v oknech, kterážto úprava přirozeně nepřidávala světlosti. Byla to veliká místnost, trochu nízká a docela prázdná, kromě dvou podlouhlých stolů pod okny a hudebního stroje, jímž se majitel vynasnažil předléty zmodernisovati svůj závod. Jednoho večera, když jsem seděl za stolem očekávaje stařenu s jídlem, přišel jiný host, první a poslední, kterého jsem spatřil v onom domě. Byl to mrzák, hrbatý, s velikou hlavou, epileptik. Vstoupiv nevšiml si stařeny ani mne, ačkoli nás viděl, nýbrž zamířil spěšně k hracímu stroji, potřásaje na znamení svého práva vyžebranými krejcary. Dlouhý čas si prohlížel oprýskanou skříň, jako by chtěl prodloužiti pocit nadcházejícího štěstí. Pak zaharašil předepsaný pěták. Ozvalo se vrčení válců a cinkavá introdukce. Mrzák postál ještě okamžik, najednou ohnul nazpátek velikou hlavu a počal tančiti divoce a nesmyslně v naprosté neshodě s hudbou. Stroj tříškal a vříškal nějakou skladbu a blbý muž skákal do kola, do výše, rejdil po podlaze, padal a zdvihal se, vrážel do stolu a v jeho hrozné tváři, ve zpěněných ústech a vypoulených očích seděla rozkoš.

Odešel jsem do svého pokoje.

Chtěl jsem čísti nebo mysliti na něco, ale z dola zaznívál ke mně vřesk hudebního stroje a dupání epileptikovo dlouho do noci. — — — — — —

Jen jednou, jedenkráte v životě, kéž bych zakusil takové rozkoše!

Teplá mlha vystoupila z moře a rozprostřela se široce po zemi. Průčelí domů nassákla vlhkem, sníh zčernal a sešel. Všude bylo cítiti teplý, mokrý dech golfského proudu. Na Šeldě stály veliké lodi. Dvakrát jsem se násilně odtrhl ode dveří jedné agencie.

Spílal jsem si proto zbabělců a ničemů a přemýšlel jsem, zdali by mne hlad nebo láska nepřivedly na lepší cestu. Obraz posledních měsíců, který jsem před sebou rozvinul, byl vskutku žalostný. Pobyl jsem bezúčelně v tuctu různých měst, nikde jsem nic neviděl, nic neužil, nic nedělal, s nikým nemluvil krom pokojských a sklepníků.

Přišel jsem až na západ do dusivé mlhy vystoupivší z teplého moře, promísené zápachem rybích odpadků a hlučným tlápotem námořnických bot. Byl, tuším, konec masopustu a dle zdejšího zvyku běhaly maškary v blátivých ulicích. Nebavilo mne to, pročež jsem se rozhodl, že raději pojedu zpět do vnitrozemí, někam, kde je sníh a opravdu zima, tuhá a slunečná.

Vzpomněl jsem si na Duryňský les a jedno město, o němž jsem měl v mládí divnou představu, poněvadž jsem slýchal, že tam spalují mrtvoly. Musil jsem jeti osmnáct hodin, ale to mne nikterak nezarazilo, naopak pohyb vlaku byl mi tentokráte velmi prospěšný. Řekl jsem si cestou za hukotu kol: „Moje mysl vytváří všeliké obrazy. Což je nutno, aby jejich odlišnost se jevila v stálém nepřátelství se zevními ději? Není-li možno, aby se jim přiblížily a proměnivše se v součást zevního světa, přivodily také v něm změny mně žádoucí? Pokusy mladých let zapadly a čtvrt věku uplynulo ve tmách. Není-li však jiné cesty, třeba jíti touto."

Dnes ještě ne. Moje myšlénky jsou velmi rozptýleny. A začátek je těžký.

Slovo a věta. Pak škrt přes ně. Představa, kterou jsem kdysi měl, byla pěkná. Nebo se zdála pěknou. Teď na ní není nic. Smačkaný papír do koše. Nic.

Tak tomu bylo také včera, předevčírem, před týdnem. Lokálka v kterýchkoli novinách je vtipnější a lépe psána.

Myslím, že mi nesvědčí zdejší ovzduší. Pokoj je úzký, v mezipatře, pro mne příliš nízko, s plynovým světlem, které nenávidím. Odjedu.

Přijel jsem asi před hodinou a teď je skoro půlnoc. Dolů do jídelny již nepůjdu, nemám ani hlad .... Tento pokoj v pátém poschodí je velmi pěkně zařízen ... Je také poslední, který měli volný. Jsem patrně v dobrém hotelu.

Záclon je tu několik, krajkové bílé, žluté hustší a šedivé z těžké látky. Ve dne spuštěny dle nálady propouštějí více nebo méně paprsků různé barvy. Ale teď je noc.

Sem však vniká z venčí silné světlo z veliké obloukovky, která ozařuje štít hotelu. Padá kosým úhlem skrze skleněné dvéře vedoucí na balkon, z něhož lze závratně pohleděti do ulice.

Pak jsou tu dvě lůžka vedle sebe a na podlaze vidím naseto vlásniček z ženského účesu. Ne, tento pokoj jistě není zvyklý na osamělce ..... Proč mne vlastně dali do pokoje se dvěma lůžky? ..... Již si vzpomínám, neměli jiný.

Někde naproti je hospoda. Břinkají tam na pianě odrhovačky, teď v noci. Sem doznívají dosti stlumeně a divně. Nepamatuji se, že bych znal některou z těch písniček.

Shasnu snad žárovku .... a posadím se na okraj lůžka ..... Mám tu dvě.

Bílé světlo sem padá kosým úhlem. Slzy .... horké a celý proud. Podušku bych mohl ždímat. Počítám-li šest a pět a pět ... ano, z balkonu na dlažbu je dobrých čtyřiadvacet metrů, což by stačilo.

Měl bych zazvoniti na pokojskou?
Bůh ví jak se dočkám rána.

Tichá nábřeží na Mohanu zapadlá v čerstvých vločkách. Přecházím mezi upjatými domy, které se táhnou velmi daleko, všechny stejné se spuštěnými závěsy a klidné na pohled. Jaký život hýří nebo se vleče za jejich okny? Proč jsem vyloučen z něho, at je jakýkoli, ale skutečný život s radostí a utrpením; ne to, co žiju já.

Sníh padá mokře velikými chuchvalci. Snad abych se vrátil domů a pokusil se přece ještě jednou?

Včera jsem vystoupil na jedné stanici uprostřed krasu, abych se prošel náhorní plošinou. Bylo toho již velmi třeba, nebot v posledních týdnech jsem mnoho pil.

Ponudil jsem se pak několik hodin v pustých pláních a na konec jsem byl rád, když jsem stihl vlak jedné spojovací dráhy. Moudrá vláda, která zde dala nastavěti tolik kolejí. Za jízdy se mi zase zalíbil rachotivý poklus vagónu, a poněvadž mi bylo lhostejno, kam se dostanu, doplatil jsem až na konec trati. Cestou jsem měl všeliké nápady, zejména pak se mi chtělo spát. Ale na jedné stanici přistoupil do vlaku muž v selském oděvu a nesl na rameni kočku. Mne ta kočka hrozně znepokojovala, protože byla veliká a kladla přední pracky svému pánovi na hlavu.

Ten chlap si toho nevšímal.

Jindy nemívám ve zvyku plésti se do záležitostí cizích osob, ale v tomto případě jsem viděl něco velmi nepřístojného a zlobilo mne, že se ostatní cestující tvářili, jakoby neviděli chlapa s kočkou na rameni a čekali, až si to s ním vyřídím.

Pravím mu tedy: „Dovolte, pane, copak není zakázáno bráti sebou kočky do vozu?“

A on mi odvětil: „Tady je kupé pro kuřáky.“

Poznamenal jsem, že kočka není cigaro, a on se podíval na svůj doutník a řekl mírně: „Nemohu za to, že nemám na lepší.“ Potom se obrátil rozpačitě k oknu a kočka na rameni se stočila, jakoby ji pojal stud. Ostatní cestující si něco šeptali a tu jsem vyrozuměl, že zaujali postavení mně nepřátelské a že jsou na straně chlapa s kočkou.

Na nejbližší stanici se přestupovalo. Viděl jsem, jak dva páni přistoupili k muži s kočkou na rameni a ptali se ho něco, co se mne týkalo, načež šli k průvodčímu vlaku. Ihned jsem poznal, že je zle, že mne snad zatknou i rozběhl jsem se k dlouhému vlaku, který se právě rozjížděl opačným směrem. Na štěstí jel ještě pomalu i mohl jsem do něho vskočiti a se zachrániti.

Nevím, co ti lidé proti mně zamýšleli, nebo co jsem jim udělal. Jel jsem přece docela klidně a jenom jsem se bránil dopravě koček v osobním voze, která odporuje i železničním předpisům.

Pokračování.

SOUCIT.

TRAGIKOMEDIE O 1 DĚJSTVÍ. NAPSAL JOS. CÍSLER.

Pokračování.

VÝSTUP 5.

Představený, pak obecní posel.

Představ. Eh! ženský krákory! (*Máchnuv rukou, prohlíží listiny. Pausa.*)

Obec. posel (*vstoupiv po pause*). Poslyšte, představenej —

Představ. Už jste tu zpátky?

Obec. posel. Ne. Ten staroch sedí ještě venku — s místa ňák nemůže. A chtěl prej by s vámi mluvit —

Představ. Nemám teď času —

Obec. posel. Moc o to prosí —

Představ. Já znám takovy lidi: chce na kořalku. Tu máte — (*dá poslu peníze*) — nacákne se, vyspí a zejtra bude za horama.

Obec. posel. Jenom at. Tak půjdu — (*Otálí.*)

Představ. No — máte ještě něco?

Obec. posel. Inu — chtěl jsem taky — — Víte, představenej, dnes se obsazuje to místo v chudobinci. Tak jsem chtěl prosit, kdybyste dal taky slovíčko za mě.

Představ. Cože — vy do chudobince? Vždyt jste dosud jako křemínek!

Obec. posel. Inu můj Bože — ono se zdá. Ale záducha — ta záducha moc souží.

Představ. Ale vždyt běháte ještě jako čečetka —

Obec. posel. Inu — nohy by šly, ale dech, ten schází. A potom nemám nikoho. Dokud byla žena živa, posloužila; ale teď — A přece víte: od dětství jsem u obce — husopas, skoták, ponocný a teď poslíček. Dělal jsem vždycky všechno rád a poctivě. A kdybych to místo dostal,

zadarmo bych je nechtěl, co bych moh' bych obci dělal.

Představ. Pravda, ve všem jste byl vždycky pořádný. Přednesu teda vaši žádost výboru. O všem nerozhoduju sám. Ale co je na mně, můžete spolehnout.

Obec. posel. Jen když dáte slovo —

Představ. Rád. Nemějte starost —

Obec. posel. Zaplat pánbůh. A teď toho starocha odvedu — drobátko mu pomůžu — (*Odejde*).

VÝSTUP 6.

Představený, pak Francka.

Představ. (*sám*). Jako mouchy jdou na to místo. (*Prohlíží listiny. Pausa.*)

Francka (*bujná, mrštná dívčice; objeví se v okně*). Hihihi — dobrej večer, strejčku, hihihi —

Představ. Kdo to — (*Spatří Francku.*) Tos ty, Francko? Co tam v zahrádce —?

Francka. Přelezla jsem k vám přes plot. Posílá mě máma, abych vám něco vyřídila — hihihi!

Představ. (*trochu rozpačitě*). Máma tě posílá? Tak nekřič a pojď do světničce.

Francka. Bojíte se tety? Tu jsem já si vyčíhala — viděla jsem ji vyjít s košíčkem —

Představ. Tak dobrá — jdi zaspí. Ale počkej — dvířka jsou zvenčí zavřena. Otevřu ti — (*Chce vyjít.*)

Francka. Přeskočím — (*Zmizí.*)

Představ. Čertovská holka — co ta mně asi —?

Francka (*po malé pause vběhne. Je v pantoflích na boso. Se sukničce visí jí cár*). Tady jsem —

Představ. A pěkně vyhlížíš!

Francka (*bezstarostně*). To jsem si utrhla, když jsem lezla přes plot. Proč jste zahradil dvířka! Ještě než se máma rozstonala, byla volná a vy jste jimi často vycházel kolem naší chalupy . . . A návsí jsem nechtěla: každej se hned ptá, kam pak — A já to nesmím než vám —

Představ. Tak, tak — než mně. A co pak mi tedy máma —?

Francka. No — posílá mě, abych vám — jako aby to místo dostala. Už prej k vůli mně to máte vymoci —

Představ. K vůli tobě — jak to?

Francka. To já nevím.

Představ. To se snadno — Jenom zmůžu-li to.

Francka. Musíte prej. A kdyby ne —

Představ. No co potom?

Francka (*nachýlí se k němu, významně*). Potom? Potom prej by začla mluvit a nešetřila nikoho! —

Představ. (*poněkud zmaten*). Jak to — nikoho?

Francka. No — co je mně do toho — tak to řekla — hihihi!

Představ. To je sakulencká věc. (*Nutí se do rovnováhy.*) Doufám, že to půjde. A co pak ty bys potom, Francko, kdyby to máma dostala?

Francka. Co pak já! Mně je to jedno. Šla bych třeba do světa — však já bych se neztratila. A klobouk bych chtěla nosit a hezký šaty — ještě hezčí než má podhamerská správcová —

Představ. To se podívejme, jaký máš spády. A co pak — k nám bys nechtěla za schovanku? Víš — co nám Tonička umřela, je u nás smutno. Žena je pravda drobátko broukavá, ale dobryho srdce. Měli bychom tě rádi — jako vlastní.

Francka. Já ještě nevím. Jenom kdybych mohla nosit pěkny šaty —

Představ. I budeš — jako selská dcera —

Francka. Tak? Hihihi! No — já si to ještě rozmyslím. A ted poběhnu zase k mámě. Tak můžu vyřídit, že to jistě dostane?

Představ. Zasadím se —

Francka. Pak vám mám dát — zrovna jako vlastnímu tátovi — upřímnou hubičku — (*Vlepivši překvapenému představenému polibek, prchá ze dveří, kde se srazí se vstupujícím Vojtou.*) Jémine — hihihi — (*Se smíchem vyklouzne.*)

VÝSTUP 7.

Vojta a představený.

Vojta (*skoro křičí*). Mortete — to je divče — co? Celá po mámě.

Představ. (*samolibě*). Po Vencalovi by sotva byla krásu zdědila.

Vojta (*taktéž samolibě*). To věřím. Tu bude mít po jiným tátovi.

Představ. (*překvapen, že jeho tajemství je známo*). Jak to — po jiným —?

Vojta (*rozpačitě*). No — to jako — proto taky tento sem — (*Smačkává v dýmce tabák.*) Co pak tu Francka chtěla?

Představ. Co jiného než orodovat za mámu — o to místo.

Vojta. U mne taky byla, abych se o to vzal. Proto jdu dřív na slovíčko, než se výbor sejde. A víš, mortete, co stará vzkázala?

Představ. Jenom tak nekřič —

Vojta (*stlumí hlas*). Jsem tak zvyklý křičet na svou Barboru. Tak mi jako Vencalka vzkázala, nedáme-li jí to místo, že bude mluvit.

Představ. Tak at mluví —

Vojta. At mluví — tobě se to snadno řekne, když ty nic — Ale považ, co já — (*škrábe se rozpaky za uchem*) první radní, kterej nosí o vzkříšení baldachýn. Tak jsem se ti chtěl svěřit jako starymu kamarádu —

Představ. Tady je ruka — to je zrovna jako u zpovědníka. Sedni si.

Vojta (*usedne*). Vždyt jsem si to myslil. Tak, milej Andres, pochopíš, že jsem se svou hluchou babkou moc radosti neužil. Byl bych rád měl děti, ale ono pořád nic, babka stárne a k tomu ještě jako jed. Tak se nediv, že si člověk tento — nu, vždyt mi rozumíš. A Vencalka byla ženská pohledná a taky jsem se jí bezpochyby zalíbil a Vencal pořád z domova pryč — zkrátka byla příležitost a stal jsem se tátou Francky —

Představ. (*překvapen*). Ty taky —?

Vojta. Jak to: taky —?

Představ. Nu — povídá se, že jich za Vencalkou víc —

Vojta. Povídá se, povídá — at povídá! — co je mně do toho. Ale Francka je má.

Představ. Víš to jistě?

Vojta. Jistě — to ne; ale skoro. Vzkázala to taky po Francce, abych jako tatík k vůli dceři se o to vzal.

Představ. To se podívejme!

Vojta. Teď si považ, kdyby to přišlo na buben. A možná po mně že jich bylo víc —

Představ. To nejspíš.

Vojta. Tak vidíš — byla by to hanba pro celou obec a voda na mlýn těm rejpalům. A což teprv má stará se to dovědět — panenko Marjá! to by bylo dopuštění. Tak by bylo nejlepší Vencalce to dát a bylo by po všem.

Představ. (*ovládne situaci*). Nejsem proti, ovšem až jak výbor rozhodne.

Vojta. Půjde to, jen když Dlabač nepřijde. A ten je po kraji s plátnem.

Představ. Ale je tu ještě Porazil —

Vojta. A — ten se vykřičí a naposled půjde s námi. Spíš Novákové jsou drobátko nejistí — u těch člověk nikdá neví, na čem je. Ale Klubal je náš —

Představ. Ovšem pak by to — Ale jenom podle zákona —

Vojta (*vyhlédne oknem*). Zrovna sem jde Klubal. A já bych nerad, aby mě tu viděl — moh' by si to všelijak vykládat. Zajdu si sadem zahradit vodu na louku — přijdu za chvíli. (*Vyjde v pravo.*)

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDR. R. J. KRONBAUER.

O MIKOLÁŠI ALŠOVI.

KARLŠTEJNSKÝ HAVRAN.

Přišel jsem — vypravoval mi red. Karel Novotný — k Mikoláši Alšovi. Poznal jsem ihned, že je ve výborné náladě. Přivítal mne srdečným, bodrým svým způsobem. Stál právě u knihovny. Za té návštěvy skoro k slovu jsem se nedostal . . . jen tak tak, že jsem mohl vyříditi věc, k vůli které jsem mistra navštívil.

„Rozevřel jsem namátkou ročník časopisu" — živě se rozhovořil Aleš — „a našel jsem v něm dřevoryt, obraz Petra Maixnera. A při pohledu na

milou jeho tvář na leccos jsem se rozpomenul. Až hořko mi bylo při pomyšlení, že je Petr Maixner tak nezaslouženě opomíjen a zapomínán. Znáte přece jeho obrazy v pražských kostelích?... Víte, — ta otázka není zbytečná. Pražané nevědí, kolem čeho po celý svůj život tápají. Málokomu napadne, jde-li kolem kostela: „Podívej se do vnitř, je tam znamenitý obraz." Proč to nikomu nenapadne? Protože nikdo potuchy nemá, jaké bohatství máme v těchto svých kostelních galeriích. A právě od Petra Maixnera máme tu znamenité věci — — jsou to pravé malířské skvosty. Víte, co by udělala cizina? Upozornila by na ně v průvodcích, a aspoň cizinci, když ne naši lidé, měli by z té pochované krásy nějaký požitek. Je to k neuvěření — ale pravda. Nic nevíme, nic neznáme — a proto také nedovedeme nikomu nic ukázat a nic povědět. Přijde-li venkovan do Prahy, obrátí se na Pražana s důvěrou, A co mu ten člověk, jenž čtvrt století žije v Praze, poví, nač ho upozorní? Tam a tam je výborná restaurace — v téhle kavárně se výborně sedí — a tak se stává, že vlastně pášeme na milých svých hostech do nebes volající hřích — svádíme je do víru vlastních slabostí, odvádíme je od ušlechtilejších požitků a činíme z nich takové vlažné, zpohodlnělé, nekulturní lidi, jako jsme sami.

Jsou, díky bohu, výjimky, jsou mezi námi lidé, kteří mají k hostu ještě trochu úcty. Dostanou zprávu, že přijede návštěva z kraje, sednou k pomůckám a důkladně se připravují, aby se poučili, co zapomněli, aby v paměti obnovili, a čeho neznali, aby honem honem dohonili. Poznal jsem takové raras aves — ale víc než tři bych vyjmenovat nedovedl! A tohle všechno se ve mně zrodilo ve chvíli, když jsem zavadil o ten obrázek, o zapomínaného Petra Maixnera. I ta čamara jeho se mi důtklivě přihlásila. Tenkrát, v letech sedmdesátých, jsme ji nosívali rádi a s pýchou, třeba že už tenkrát se nám posmívali, že ji máme prýmkovanou v zadu i na šosech. Teď už se jeden druhému nesmějeme, ač po mém soudu by k tomu bylo daleko víc příčin, než tenkrát."

„Tady mám," pokračoval Mikoláš Aleš, „kniky vesměs památečné. Mám tu řadu knih s dedikací od Václava Beneše Třebízského. Víc než třicet let je tomu, co jsem často a často docházel za Třebízským do Klecan. Hodný kus cesty, někdy až ke Praze, doprovázíval mne, když jsem se vracel k domovu. Jednou jsem se ho optal: „Prosím vás, velebníčku, kde to všechno berete?" Václav Beneš-Třebízský se mile usmál a řekl! „To všechno mi vypravuje karlštejnský havran — starý, tuze starý pták. Myslím, že mu bude víc než tři sta roků! Přiletuje od Berounky, od Karlštejna, na větev před mou kaplankou usedává a dlouho do noci mi vypravuje o starých zvěstech a příhodách."

I napadlo mi jednou, nějaký den před svátkem klecanského povídkáře: „udělej mu radost a namaluj mu havrana." Nelenil jsem, a vymaloval jsem mu olejem toho černého povídkaře, hodně vyčepejřeného, jak ani jinak nemůže být u takového vytrvalého cestovatele. Obraz jsem poslal do Klecan. Třebízský mi velmi srdečně a pohnutě poděkoval, a já si na milého havrana, totiž na toho malovaného havrana, celou řadu let ani nevzpomněl.

Přijdu do Národopisné výstavy, do oddělení Průmyslového paláce, kde byly vystaveny památky na české spisovatele. Najednou stojím před svým havranem, před tím černým povídkářem, kterého jsem Třebízskému k svátku maloval. Totě divná věc, pomyslím si, jak se sem ten obraz dostal? To je už řada roků, co je Třebízský nebožtíkem. Komu pak asi teď patří? Ptám se toho, ptám se onoho, nikdo mně nedovedl dáti pořádnou odpověď. I řekl jsem si „a kdybych tu měl počkati do večera, dověděti se musím, kdo je majitelem obrazu a jak se havran dostal na výstavu."

Konečně jsem se dověděl — náhodou od vlastníka obrazu — komu patří a jak k němu přišel. Byl to správce Janáček z Klecan, kterému Třebízský obraz z vděčnosti odkázal v poslední své vůli. Byla to věrná, Třebízskému oddaná duše. Janáček (informuje red. Novotný) zemřel na Král. Vinohradech před několika roky. Václava Beneše-Třebízského doprovodil do Marianských Lázní, a když vydechl duši, zajel tam, a klecanského povídkáře oblékl do rakve a doprovázel z lázní k domovu. Před odjezdem do lázní ho Janáček ošetřoval jako svého syna a pro-

to je pochopitelno, že mu Třebízský psal do Klecan jako svému „otcovskému příteli".

„Byl jsem tomu velmi rád," končil Aleš svou vzpomínku na Karlštejnského havrana, „že je ten můj rozčepejřenec v dobrých rukou. Ten ho bude — dodal s humorem — „aspoň dobře krmit a pečlivě opatrovat!"

ALŠOVA GALERIE NA ZDI!

Bylo roku 1894. Jako mladík ani ne dvacetiletý — vypravuje mi red. Karel Novotný — byl jsem pověřen cukrovarem prince Ferdinanda Lobkovice v Dolních Beřkovicích funkcí ne právě závidění hodnou. Byl jsem přidělen do Veltrus, abych tam vážil řípu z okolních cukrovarních statků (majitelem jejich je dnes p. Beaufort). Řípa se dovážela na loď a po Vltavě do cukrovaru dolnobeřkovického.

Na těchto cestách k vodě vídal jsem často v březovém háječku mladého malíře, jenž tu denně od časných hodin ranních sedával a pilně maloval. Byl tak do své práce zabrán, že ani nepozoroval, když jsem hodně blízko kráčel kolem něho, abych se podíval, co vlastně maluje. Imponovalo mi už jeho zanícení, což teprve jeho dílo. Byl jsem v tu dobu naprostým laikem, ale tolik jsem přece poznal, že tu sedí a pracuje muž vysoce nadaný, malíř umělec! Pamatuji se, že bývala krásná, jasná, ale mrazivá jitra, kdy se mi ani nechtělo vyjíti. A mimo nadání nalezl jsem neznámého malíře u práce. Seděl v kožichu a maloval s takovým nadšením, že to člověka až zahřívalo.

Chodil jsem kolem něho uctivě, jako kolem oltáře, u něhož čte kněz mši svatou. Stával jsem za ním a díval se na plátno, na němž se smály břízky svou emailovou bělostí. Ale jedna věc mi byla nápadná. Uprostřed obrazu viděl jsem tmavou skvrnu, černý bod, jehož účel nedovedl jsem si vysvětliti. Tato záhada mne konečně pohnula k tomu, že jsem malíře oslovil. Učinil jsem to velice nesměle a uctivě, jak jen dovede takový zelený mladíček, jenž vážil a počítal metráky řípy. Umělec se na mne zvědavě podíval, ustal na okamžik od práce a řekl.

„To je ... vlastně to bude dáma ve smutku!"

Moje zvědavost se mi znamenitě vyplatila a po dnešní den jsem jí nesmírně povděčen. Způsobila totiž, že jsem se s malířem seznámil a že jsem se s ním potom denně bavil. Moji radost jistě pochopíte, řeknu-li, že malířem březového háječku s dámou ve smutku byl mistr Slavíček.

Od Slavíčka jsem se dověděl, že do nedalekých Všestud (kde býval na letním bytě v „Červeném mlýně" mistr Jaroslav Vrchlický) často docházívá Mikoláš Aleš se svým synem Tomáškem. Býval hostem v rodině pana Šimáka, jenž prodal lékárnu a ujal se správy otcovského statku. Býval tu také milým a vítaným hostem Jaroslav Vrchlický. Když jsem se pídil po tom, jak pan Šimák přichází k takovým slavným známostem, řekl mi Slavíček, že pan Šimák je kulturní muž a že je i v malířském i literárním cechu dobře zapsán. Mistr Aleš dojížděl do Všestud velmi často a pobyl tu vždy nějaký den. Se synáčkem po kraji se toulal a když se vrátil, pilně kreslil. V té době byl Aleš náruživým kuželkářem. Docházel do hostince „U havrana", súčastnil se temperamentně hry, ale v pausách oddával se svému zamilovanému kumštu.

U kuželníku byla dlouhá zeď, na kterou mistr Aleš uhlem a červenou hrudkou „sázel" originální figury. Ještě dnes je vidím živě před sebou! Tu byl Mikoláš z Husi, tu vedle byl Žižka z Trocnova s palcátem na koni, tam přimaloval mistr svůj zamilovaný Říp, do prostor venkovské figurky, šenkýře, fořta, velebníčka, kantora, do okének mezi postavami nadělal popelnic a spoustu historických drobností, a řada rostla, doplňovala se, až milý mistr celou zeď vyplnil.

Škoda, věčná škoda téhle Alšovy galerie na kuželnické zdi! Už tenkrát, když jsem ji poprvé viděl, byly jednotlivé partie deštěm silně poškozeny.

Rozpomínám se, že jsme s místními intelligenty o tom hovořili, jak rozmarnou tuto památku na Alšovy zájezdy do Všestud zachrániti. Bohužel, že se neprovedl ani pěkný nápad, roztomilou tuto Alšovu improvisaci fotografovati...!

* * *

ZA MISTREM ALŠEM.

Od Šumavy Jsi přišel s jarní písní
do lůna matky — Prahy královské,
by přinesl's jí poklad — sám chud, v tísni
— Svou velkou duši a sny rekovské . . .

Z těch pergamenů, které ztuchly plísní,
Tvá ruka probudila slavný voj:
ať Žižka — Prokop, v oku oba přísní
již na slovanský hněvně patří boj —

Či tklivá píseň lásky — s českou dívčicí,
neb postať rejthara, jenž v barvách září —
v tom všem Tvá ruka mistrně si vedla.

Vše skončeno! Ta ruka rázem zbledla —
klid vítězný se rozlil ve Tvé tváři —
a pozdě pláče Vlast — i Praha truchlící . .

CAMILL V. ORFANO-MUTTICH.

OSLAVA SVATOPLUKA ČECHA V ROVENSKU měla ráz jakési upřímné venkovské srdečnosti, o které jsme se domnívali, že dávno už a docela v Čechách vymřela. Vše bylo tu takové prosté, nehledané a nedělané, svátečně sice vystrojené, ale ne nafintěné, napudrované a nakadeřené. Jeden přes druhého z těch milých lidí domácích snažil se ukázati a dosvědčiti, kterak přilnuli k našemu básníku a dobrému člověku a jak vděčno zůstalo jemu Rovensko za to, že zvolil je, byt toliko na prchavé jedno léto, za své sídlo. Už před léty nazváno místo, na kterém básník rád prodléval, na svých potulkách krajem odpočíval, „Čechovým údolím".

Studentstvu rovenskému náleží zásluha, že nahodilého pobytu Čechova zde v této první bráně do „Českého ráje" použito k trvalému, viditelnému uctění památky básníkovy. Výtěžky z prázdninových zábav tvořily základ fondu, k němuž později místní ústavy, korporace a spolky příspěvky svými se přidružily, až možno bylo přikročiti k postavení pomníku v městských sadech a ozdobiti domek, v kterém Svatopluk Čech r. 1891 bydlel, pamětní deskou. Obě pěkné památky jsou díla Bohuslava Suchardy a jsou známy z reprodukcí v illustrovaných listech českých. Slavnostní řeči proslovili při odhalení desky starosta okresu turnovského p. Karel Radský, u pomníku prof. Ferdinand Strejček, výborný Čechův životopisec, který způsobem šťastným nastínil literární profil básníkův a pí. Jindřiška Flajšhansová, která výstižně promluvila jménem žen českých o významu ženy v básnickém díle Čechově.

Zástupce studentstva připojil dík všem, kdož o uskutečnění pomníku získali sobě zásluh a starosta města poděkoval všem účastníkům slavnosti, jíž ukončil pak, jako ji byl zahájil, pěkně přednesený sbor pěvecký. Před východem průvodu od radnice, vykonána v zasedací síni této malá intimní schůzka pořadatelů slavnosti a hostů, jež pozdravil srdečnými slovy p. starosta obce, na jehož pozdrav odpověděl stručně za Máj předseda spolku Fr. Herites a za Svatobor prof. dr. Jiří Guth.

Vedle obou těchto zástupců literárních přítomni byli ještě V. Panýrek-Vaněk a Emil Treval (Dr. Valter), účastenství tedy z kruhů literárních ne zvlášť četné. Řada spisovatelů se omluvila (Heyduk, Jirásek, Rais, Kronbauer, Herrmann a j.).

Omluven byl též předseda Svatobora p. gen. ředitel Zemské banky Dr. Karel Mattuš, který z blízkých Sedmihorek slíbil na slavnost přijeti, ale odvolán byl náhle do Prahy k důležité schůzi politické. K slavnosti dostavil se též nakladatel Čechův F. Topič, prof. Dr. Jos. Šimák a j.

Rodina Svatopluka Čecha zastoupena byla sl. Zdeňkou Čechovou a bratrem Svatoplukovým Václavem. Početně súčastnili se slavnosti rovenské turisté a spisovatelé turističtí, pak žurnalisté z Turnovska. Účast z kraje byla zvlášť radostná. V předvečer byla zdařilá akademie s obrazem komponovaným malířem Prouskem a poutavou přednáškou Fr. Kalfusovou o Zvonech Svatopluka Čecha.

F. H.

* * *

MARIE TŮMOVÁ. Několikrát kmitlo se její jméno sloupci Máje pod drobnou lyrikou nebíjící, do nebes svou silou, ale tak milou, něžnou, jímající svou čistou prostotou, hluboce cítěnou. Vzpomínám, jak poprvé přišla do redakce, nesměle ukrývajíc v zimním rukávníku svitek rukopisů. Přišla s veselými dívkami, sama veselá, mladistvá, sličná, hezká jako růžička, ale červ hlodal již záhubně na jejich plících. Pak přicházela častěji s kytičkou fialek nebo růží; vítali jsme všichni v zašeřené naší redakci ve Vodičkově ulici její zjev vždy rádi, jako kus modré oblohy, když se tu objevilo. Do našich nových, lepších místností na Malém náměstí již nepřišla, bloudila za sluncem, na Rivieře, aby jí vrátilo ztracené zdraví, pak zase vrátila se do Čech, v Benešově se léčila plna důvěry a naděje v uzdravení. Docházely však zlé již zprávy. A konečně došel list s černou obrubou oznamující smrt Mařenky Tůmové. V 21 letech života odešla ta milá, krásná dušinka. Tak tiše odešla, jako květ jabloně, když padá se stromu . . .

ČERT A KRČMÁŘKA. Slovanská práce dramatická na českém jevišti je tak vzácný poměrně zjev, že dlužno si blíže všimnouti každé takové práce v českém listu, zvláště, je-li dobrá. „Čert a krčmářka", fantastická veselohra o 3 dějstvích od Stefana Krzywoszewského, která provedena 1. srpna na městské Vinohradské scéně, je šťastný dramatický nápad. Pokušení je tu řešeno podle starého křesťanského motivu čertem, ale koncepce čerta je ryze slovanská — čert je hloupý a dá se snadno napálit, v české pohádce každým sedlákem, v Krzywoszewského hře krčmářkou, kterou už už by byl svedl za pomoci šampaňského, když v tom mu škodolibý kollega nasype do vína laskavce a on se do krčmářky zamiluje. Hned ztratí výbojnost, jeho výmluvnost se mění v dolehavé škemrání, krčmářce přestane imponovati a když se jí vrátí její novomanžel (odešel za svou rodinou, když čertovská společnost, rozeštvavší svatební hosty, v podobě šlechtické družiny do krčmy zapadla), chytře ho vystrnadí. Hra končí maximou: „I nejchytřejší čert, zamiluje-li se, stane se hloupějším, než nejhloupější ženská". (Budiž applikováno na všelidské osudy). Vůbec nalezl autor příležitost ve své hře, jež je méně fantastickou, než se zdá, na mnohých místech moralistně zasáhnouti (láska a alkohol ve sceně, kde čert Rožník snaží se svésti krčmářku, scéně plné roztomilé pikantnosti; psychologie ženství v duši čertice Pampily (v rouchu hraběnky), žárlivé na úspěchy Rožníka (převlečeného za hraběte); narážky venkovského lidu polského, jak pacholek Vojtěch a druhý sluha kradou paní kořalku atd. atd.).

Ve venkovské krčmě chystá se ke svatební hostině — krčmářka Kateřina, jejíž matka už už vězela ve spárech ďábla, v čas se však vrátila k bohu, vrací se od oltáře s kadeřníkem Bonifácem a se svými hosty, mezi něž vpadnou čerti a čertice, ustrojené za šlechtickou společnost. Čerti vzbudí spor mezi svatebčany, aby krčmářka mohla býti snáze svedena čertem Rožníkem. Spor vede k urážce mrtvé matky krčmářčiny kupcovou Anežkou, načež krčmářka vypudí všechny hosty. V krčmě zůstává jen Rožník se svým sekretářem Kratinohou. Úspěchy v lásce pokračují skvěle, krčmářka už slibuje čertu-hraběti, že večer bude jeho („počestná žena, dá-li polibek, vzdává se celá"), když v tom škodolibý sekretář nasype Rožníkovi laskavce do vína (motiv folkloristický!), je však jím přinucen také píti — zamiluje se též a zůstane naposled u krčmářky za podomka místo Vojtěcha, Rožníkem vypuzeného. Odmítnutý, vlivem laskavce zamilovaný čert, schouli se před komnatou svatební noci krčmářčiny a pláče, až s něho vrchní čert Inferus pekelnou mocí kouzlo sejme.

Hrálo se dobře. Paní Májová (krčmářka) byla roztomilá v nadšeném se oddávání (jen ten sípavý hlas v okamžicích největšího vzrušení vadí), její podomek Vojtěch p. Charvátem předveden s plným úspěchem. Pan Zakopal byl výborný maskou, pohybem a zvláště grimasou, sl. Kučerova vložila do své Pamfily svůdnost ženství. Profily čertí (p. Dobrovolný, p. Švarc, p. Tesař atd.) odpovídaly konvenci až na p. Faltysova Rožníka — to nebyl čert, to byl záletný důstojník . . .

Překlad pořídil J. Rydvan — několik nedobře vystižených slov a frází sem tam píchlo znalce polštiny v překladu jinak pěkném (paznogieć není paznecht, nýbrž nehet, pierniky jsou koláče, ne perníky atd., kielbasa na venkovské polské svatbě jistě bude spíše jaternice než klobása, milující dělí u nás hrob, ne motyka a lopata, česky se říká „lepší vrabec v hrsti než holub na střeše" atd.).

Scéna (vesnická krčma) byla přiléhavá (režii měl pan Hlavatý, jenž obstaral i bystrý spád hry); kostymy byly vesměs vhodné.

V celku jest „Čert a krčmářka" kus nevšední a zasluhuje hojně repris. Autor, polský redaktor, jenž byl premiéře přítomen (dávaltě se den před touto premirou v Uranii již jiný kus jeho „Vůdce lidu"), poděkoval se za uznalé přijetí první své práce v Čechách se sceny osobně a byl zahrnut pěknými květinovými dary.

D. P.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 8. srpna 1913. ČÍSLO 46.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

VIKTOR DVORSKÝ.

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

Měsíce utíkají, už zase je konec léta. Sedím na práhu a dívám se, jak voda běží rychle dřevěným korytem a jak se oblaka kupí nad příkrou, zelenou stráni. Je mi nějak lehčeji od té doby, co jsem všeho zanechal, všecko roztrhal a spálil.

Onehdy mi říkal lékař, abych tolik nepil, že je škoda mých schopností. Je to jinak rozumný člověk a dobrý lékař, ale nečiní dobře, že mi stále připomíná budoucnost .... moji budoucnost .... jak doufám ostatně již krátkou.

*

Paní Anna seděla nad silným svazkem, který rychle zavřela zaslechnuvši kroky. Když spatřila, že příchozí jsem já, odkryla s úsměvem nedočtěnou stránku a pohroužila se znova v odborný výklad o těžké nemoci, o kornatění tepen a příznacích, dle nichž lze uhodnouti, že nemoc již se blíží konečnému výsledku. Nevím, jak byla spokojena s poučením, ale oči jí zářily nadějí. Také žena věštící budoucnost viděla v průzoru přimhouřených prorockých zraků fialové skvrny v útrobách silného těla a pokusný stolek i píšící medium vyprávěly souhlasně kladouce dvacátý červen dle našeho počítání za den očekávaného rozhodnutí.

Pak přišel Otto s Annou a matka jim vyprávěla tuto novinu a děti vidouce její radost těšily se také. Paní Anna není zbabělá, zajisté by dovedla jíti k manželovi a říci mu poctivě: „Nelíbí se mi život s tebou. Propust mne.“ Leč ona šetří posledních měsíců jeho života a nechce mu je zkaliti svým odchodem a u sebe si jenom žádá, aby uplynuly rychle, rychle, aby byl konec přetvářky tak nesourodé s její povahou.

Paní Anna věří pevně ve dvacátý červen. Zatím se hřejeme nad společným ohněm, paní Anna i já. Nad teplým ohněm žádostivého mládí, šťastného, že nebylo nikdy svázáno předsudkem, nikdy zbytečně obtěžkáno úctou k starcům. Nevím, které děti byly by lépe uzpůsobeny vydati se na cestu směle vyklenutým obloukem nad obecné vody a nésti plamen posvátného Vzdoru, jasný plamen nového náboženství, které neohýbá k zemi šíji člověka, nýbrž učí jej, aby promluvil k ostatním lidem: „Tam jste vy všichni a — zde jsem já.“

Anna a Otto mohou jíti touto cestou a půjdou jí. Pro nás není krásnějšího úkolu, než postaviti se za ně. Paní Anna ovšem chce žíti svým životem, novým, až nastane rozhodná událost. Chce lásku a jiné manželství. Leč za těmito velmi obecnými pomysly, které jsou jen suknem předestřeným před oči lidského zástupu, skrývá se vyšší touha, nepostižitelná. Alespoň já v ni věřím.

*

Dlouhá silnice ležela před námi rovně natažena mezi dvě řady nízkých stromů. Sníh na polích bělal se dosti neurčitě, nebot byl večer v počátku března a stmívalo se. Za našimi zády se skrývala skaliska hluboce zasněžená. Neviděli jsme jich, poněvadž zapadla v temnou kotlinu. Šli jsme sami vstříc nadcházející noci. Zatím volný spád cesty zrychloval kroky a umrzlá půda tiše pod námi zvonila a oči a uši lidského zástupu se od nás

vzdalovaly, ty jsi řekla: „Obloha je krásná v této mlze.“ Mluvili jsme pak o mlhách a samotě, o dvanácti letech tvého života, o svobodě člověka a nadějích v daleké budoucnosti.

Cesta, kterou jsme kráčeli, vedla na širokou pláň, rozprostřenou ke korytu Řeky, v jehož záhybu leželo Město Závazků. Bylo mi líto každého kroku, jímž jsme se blížili onomu městu, nebot pláň byla tichá a Tvoje ruce spojeny s mými.

Šli jsme dlouho, až k zamženým oknům předměstské hospody, kde zvuk harmoniky a dupot těžkých nohou nás přiměl, abychom stanuli. Ty jsi řekla: „Vejděme do vnitř.“ A já jsem vskutku pomyslil vejíti tam do dusného kouře a zavříti dvéře vedoucí zpět a počíti tak cestu na druhý konec lidského zástupu, kde bychom mezi cizími byli sami, daleko od Města Závazků.

Bolest, na kterou se dobře pamatuji z pokoje s nábytkem z měkkého dřeva, z lůžka z téhož dřeva, na blízku jezera, objevila se znova. Přišla hned v noci po onom večeru, je to již několik dní. Nejedl jsem skoro nic od té doby a mám horečku. Koruny stromů jsou nyní zavěšeny mlhou a my jdeme po umrzlé silnici ... Anna a já ... ta cesta nemá konce, nesmí ho míti.

Zavřel jsem se do svého pokoje, ucpal okna, na dvoře přibil tabulku, že jsem odcestoval a vycházím jen věda, že mne nikdo nevidí. Tak hrozně se mi zprotivily lidské hlasy a celá tělnatá lidskost. Kromě jiných opatření odstranil jsem také zrcadlo ze svého příbytku. Bylo mi totiž hnusno pohlédnouti na tvář s červenými rty, která lže vydávajíc se za zevní výraz mého já, ač s ním nemá žádné podobnosti, masitá šereda.

Čtvrt století nebylo ničeho, pak přišla jediná noc a zase dlouho nic, až teď s takovou úporností. Pojedl jsem asi něčeho jedovatého. V spáncích mi hučí krev a veliká světelná kola se ženou ku předu.

Obrazy plující na vlnách oddaly se hroznému ďábelství. Teď křičí: naše krása je studená, mizící, žádná; v hmotu nás převeď, v čistotě není rozkoše; at nás obalí slupka z dřeva a hadrů, namoč nás do černé kaše a rozlož před cizími zraky.

Já se stydím tak učiniti, ale ony hrozně křičí, cpou se na mne a domlouvají mi: „Co chceš? Co hledáš? Není jiné rozkoše pro tebe! Učiň!“

Zalíbilo se nám seděti na Černé skále nad hájem bezlistých akátů v mokrém, studeném vzduchu. Údolí pod námi bylo prázdné, neboť ve všední den a v tuto noční dobu nikdo sem nepřichází. Ale z vlhké hlíny bylo již cítiti jaro.

Anna seděla nade mnou na špičce skály, nohy spuštěny do prázdna a dívala se na zakalenou oblohu.

Nosí velmi krátké sukně, ani kolena jí nekryjí. Na svých dvanáct let má opravdu krásné nohy. Právě takové má ruce.

Ptala se mne, zdali ji vezmeme sebou také do protějších stěn a potom na ledovce a na moře? Ničeho se nebojí to dítě. Není to jen z mohutnosti otcovy a z dobrého svědomí matky, která uznávajíc, že dáti život je malé dobrodiní a pochybné, odhodlala se poskytnouti jí hodnotu ryzího zlatého jádra, volnost již na sklonku dětství.

Zlé znamení pro budoucnost. Spatřil jsem pláč, zarudlé oči ... čiré, nepochopitelné zoufání si ... duši stlačenou pod opatek žádosti, vyděšenou z myšlénky, že na světě není úkazu kromě černých šatů, které jsou smrtelné, krásné a nadmíru ukrutné, poněvadž se nerozestupují a nepadají k nohám tak rychle, jak si přeje dychtící mužství. Nedivil bych se takovému doprovodu u začátečníků, ale Otto, o němž jsem se domníval, že prožité kapitoly daly mu již pravý názor.

Anna stála opřena o zábradlí a dívala se trochu vyjeveně na zoufalého bratra.

Když jsme šli domů ošklivou, blátivou silnicí, mluvili jsme takto:

„Představ si, Anno, že bude někdy člověk nějaký, který právem milence nebo manžela objeví se před tebou jako roztoužený živočich. Snad budeš i milovati toho člověka. Bylo by však možno, abys pocítila byt i jen špetku úcty nebo důvěry k roztouženému živočichu?“ Anna odvětila jasným, velikým „Ne“.

Napadl sníh docela nevhodný na konci března a napadlo ho nesmyslně mnoho. I skály jím zbělaly a příkrá vypouklá stráň byla ho plna. Na

cestě, kde jej ušlapali, trochu promrzl, ale pod strání se nashromaždila veliká kaluž s ledovým škraloupem. V údolí bylo ticho. Šli jsme úzkou cestou mezi černými kameny, v bezlistém houští.

Jakými slovy bych vyřkl svou vděčnost? Vděčnost tobě, tvému otci, jehož velikost a síla procházejíc tebou pronikla do mých žil sesláblých tolikerým sklamáním, tvé matce, jejíž oheň jsi zdědila. Vím, že budeš velká. Kdybych i odešel z města, do něhož se nehodíš svou odlišností ani ty, ani tvá matka, tvůj obraz a vzpomínka budou mi dostatečným společenstvím. Či by bylo možno zapomenouti svobodného dítěte a proto svobodnou myslí jdoucího ku předu a chtícího dál?

Pokračování.

SOUCIT.

TRAGIKOMEDIE O 1 DĚJSTVÍ. NAPSAL JOS. CÍSLER.

Pokračování.

VÝSTUP 8.

Představený a Klubal.

Klubal (*je trochu nakrčený. Šišlá při sykavce s, takže jeho „souhlasím" zní téměř jako fouhlafím; vklouzne tchořovitě.*) Dobry večer. Já první?

Představ. Času dost. Vítám tě.

Klubal. To jsem (*vyslovuje: fem*) rád. Chtěl jsem ti beztoho něco, než se výbor sejde. Vždyt víš — jak sednu — tento —

Představ.—jde dřímota, já vím. Tak ven s tím.

Koukal (*v rozpacích*). Tak jak bych ti to — tento — Poslouchej, Andres, bejvávali jsme to chasníci — co?

Představ. To bejvávali!

Klubal. A jeden za druhyho. A myslím, že až podnes.

Představ. Tot se rozumí.

Klubal. Taky si tak myslím. Proto se ti chci taky svěřit — doufám, že mi vypomůžeš.

Představ. Co můžu — s radostí.

Klubal (*bázlivě se ohlíží, pak tajemně.*) Tak ti milej Andres, byla u mně Francka Vencalčina, — máma ji poslala —

Představ. A — a — a — to se podívejme! Co pak chtěla?

Klubal. Co chtěla — Aby to místo dostala. A pohrozila —

Představ. Aha: že bude povídat.

Klubal (*přikyvuje*). Tak, tak!

Představ. Naposled je Francka tvoje —

Klubal. Děkuju pěkně. To jsem moh' zůstat doma a nemusil tam — (*Pausa.*) Já ti teda všechno povím. Pravda, já jsem s Vencalkou za svobodna — Ale potom jsem šel na vojnu. Zatím se ona vdala. A když jsem se vrátil, byla Francka tak rok stará. Já se potom oženil — vždyt víš — ne zrovna nejhůř. Ale pak jsme křtili každý rok — dvakrát přišla i dvojčata. Tak když už tu bylo desátý dítě, povídám, že to takhle dál nejde. Sešel jsem se potom s Vencalkou a stará láska obživla. Od ty doby jsme doma nekřtili. Ale teď si považ, kdyby to tak prasklo —

Představ. To věřím —

Klubal. Tak si myslím, že by bylo nejlíp jí to místo dát.

Představ. Ovšem, nejsem proti tomu. Ale sám nic nemůžu, až jak ostatní — (*Zaslechne cosi.*) Počkej, mně se zdá, že sem někdo —

Klubal. Ale nikomu ani muk.

Představ. (*tiše*). Můžeš spolehnout —

Klubal (*hlasitě*). Jojojo — otavy jsou pěkný — moc pěkný a suchý jako marjánka — zrovna se to drolí.

VÝSTUP 9.

Žena představeného a předešlí.

Žena představ. (*vejde z prava, nesouc sklenice*). I jejej — vítám vás. Už máte svezeno?

Klubal. Skoro. Nakládají poslední fůru na záhumenci — musím tam taky ještě doskočit, aby při výjezdu nezvrátili. Zatím přijdou ostatní.

Představ. Myslím, hnedle tu budou — (*Klubal odejde.*)

VÝSTUP 10.

Představený a jeho žena, potom Pozdil.

Žena představ. (*staví kamsi sklenice*). Skočila jsem k řezníkovi — porážel zrovna dopole-

dne — to budou jatýrka a plíčky — srdce se zrovna na ně směje.

Představ. A co pivo?

Žena představ. Mistr Pozdil poslal s ním už pivovarskyho pomahače zadem, aby to nebylo tak okatý. Mistr taky hnedle přijde. (*Vyjímá z almárky bochník chleba a nůž a klade obé na stůl. Pausa.*) Poslouchej, Andres, to místo mohli byste přece dát Vencalce —

Představ. (*udiven*). Co to povídáš? Vždyt jsi prve zrovna opak —

Žena představ. Inu — ženská — kde pak hned všechno pováží.

Představ. Tak najednou — to je divny —

Žena představ. Proč pak divny? Přece máme hříšníkům odpouštět. I Kristus hříšnou Majdalenu nezavrh'. A tou nemocí beztoho už byla Vencalka za svy hříchy potrestána.

Představ. Jako velebníček zrovna mluvíš.

Žena představ. Však jsem ho taky potkala. A hned o tom začal. A pravda je to. A potom: jaká by to byla hanba, kdyby přišlo všechno ven, jak Vencalka vyhrožuje. A co nesvárů a pohoršení by to způsobilo! A tak bude nejlepší dát jí to — už ze soucitu k její nemoci —

Představ. Tak vidíš — zrovna jsem ti tak mluvil.

Žena představ. Inu mluvil. Ale jak to umí velebný pán rozebrat! Tak jí to dejte.

Představ. A co ženské? Říkalas, že budou vyvádět.

Žena představ. I — nadělají drobet křiku a bude. Na ty se nebudete ohlížet.

Představ. Já bych to taky tak nejraději, jenom aby ostatní — Eště že tady není ten plátenik!

Žena představ. Dlabač? Vždyt je tu — viděla jsem ho, jak zrovna přijel se svými psy —

Představ. Das ho vem. To on přijde —

Žena představ. Z toho brebty si přece nebudete dělat. (*Zaslechne cosi.*) Mně se zdá, že už jsou tu s tím pivem —

Pozdil (*s vykasanými rukávy košile a v kožené zástěře. Má silně trudovitou, nehezkou tvář, k tomu ještě ukoptěnou, rovněž i ruce, jak přišel patrně od požehání sudů. Je křiklavý a prudce gestikuluje. Vstoupí z prava.*) Dobrej večer. Tak kam dáme to stáčený?

Představ. Snad do spižírky.

Žena představ. Tam jsem dala schnout vodnici na semena. Raději do sklípku — hned otevřu — (*Vyjde v pravo.*)

VYSTUP 11.

Představený a Pozdil.

Pozdil. Tak představenej, co říkáte ty Vencalce? Je to nestyda, co?

Představ. Inu — když ji ta nemoc tak zřídila. Žádat přece může.

Pozdil. Může! Proč by nemohla! Ale měla by bejt raděj sklizená a nedávat příčiny k pohoršení. Ale ona — toto! Dokonce rozhlásila, nedostane-li to místo, že poví všechno, kdo k ní chodil. A to prej budou lidi koukat.

Představ. Nevzkázala vám to, mistře, po Francce?

Pozdil. Co by mi vzkazovala? A kdyby — to bych ji hnal. Je ona ňáká chudačka? Chalupu má, kousek pole s loukou taky, krávu i drůbež si může držet. A Francka jako mřen — taky se už může o mámu trochu starat. Ale kde pak ta — ta už větří jenom po mužských. Jó — takový trachtace už Vencalka nebude strojit —

Představ. To se asi víc povídá —

Pozdil. Co — povídá! Zůstávám nedaleko — až k nám bejvalo cítit vůni dobrých strůjí — sliny se zrovna sbíhaly. A teď ji eště na celý život pěkně zaopatřit — to by tak hrálo.

Představ. Ale, ale, mistře, nezapomeňte o všem, že je dneska mrzák. A chalupa samotná ji taky neuživí.

Pozdil. At. Ale jsou tady potřebnější než ona a chudáci, ktery jakživa pracovali pro obec. Jako tuhle Šimek.

Představ. Já vás nepřemlouvám. A taky až co ostatní výboři. — Jenom to je mi divny, mistře, proč jste tak proti Vencalce.

Pozdil. Nevěděl bych, proč se za ni brát. To at ti, ktery k sobě pouštěla. Mne nechtěla ani vidět, že prej sem ošklivej — slyšíte — já a ošklivej! A teď bych měl bejt pro ni? Ani mě nenapadne!

Představ. To jsou pořád jenom povídačky, že za ní chodili —

Pozdil. Povídačky? Sám jsem v noci leckoho poznal —

Představ. V noci se může člověk snadno mejlit. (*Zkoumavě.*) Naposled řeknete, že i mě jste tam viděl.

Pozdil. To neviděl. Ale leckohos, že by se lidi divili — A zkrátka — pro Vencalku hlasovat nebudu — to vám povídám.

Představ. (*zas ve své míře*). To je vaše věc. Ovšem je tu ostatní výbor — Ale teď už by se měli scházet. (*Vyhlédne oknem.*) Novákové už jdou —

Pozdil. Musíme eště to pivo obložit — poslal jsem pro kousek ledu — takhle by hnedle zteplalo. (*Vyjde v pravo.*)

VÝSTUP 12.

Představený a oba Novákové.

Z venčí slyšeti oba Nováky, jak se prou.

Novák hořejší (*usměvavý, čilých pohybů a humorný; vstupuje*). Dobrej večer. (*Na soudruha.*) Tak pojď — tady nás Andres rozsoudí.

Představ. Vítám vás. Co pak máte za spor?

Nov. hoř. Tak jak je to dlouho, co je Vencal nebožtík?

Nov. dolejší (*zatím vstoupil; je zakaboněný, váhavých pohybů, nevrlý a durdivý.*) Povídám — nejsou to eště tři leta a — dost.

Představ. (*přemýšlí*). Počkejme — to zrovna vyhořela tenkrát škola. A — panečku, to už jsou dobry čtyři roky.

Nov. hoř. Co jsem řek'!

Nov. dol. (*durdivě*). A — at! Mne se to netýká.

Představ. Co pak to máte —?

Nov. hoř. Co máme? I přišla tuhle na Bártu (*ukazuje na Nováka dolejšího*) Vencalčina Francka se vzkazem —

Nov. dol. — a já ji vyhnal, protože ten vzkaz (*na Nováka hoř.*) patřil tobě.

Nov. hoř. Vždyt to nezapírám. Ale tobě taky. Přece jsi tam taky chodil —

Nov. dol. Chodil. Ale k Vencalovi, protože byl holubář jako já.

Nov. hoř. Tchachacha? A po jeho smrti už nikdá? To máš špatnou pamět. Eště nedávno —

Nov. dol. Můžu já za to? Převzal jsem holuby po něm. A holub na domov dlouho nezapomene — vrací se. Tak když mi tam ňáký ulít', musil jsem si pro něj —

Nov. hoř. Ajajaj — to se podívejme! Tak pro holuby jsi tam — Ví-li pak o tom žena?

Nov. dol. To je to — tu by nepřesvědčil. Ale tobě jako vdovci se to směje. Proto jsi taky nepospíchal znovu se oženit. Za to si vem to vzkázání k srdci.

Nov. hoř. Vezmu. A nebudu si vymejšlet povídačky o holubech —

Představ. (*mírní je*). Ale sousedi —

Nov. hoř. Pravda je to. Beztoho je proto držel — žádný nestojí za nic —

Nov. dol. A — a — kakra, víš, říkej si co chceš; ale to ti povídám — my holuby nech na pokoji.

Představ. (*konejšivě*). Ale, ale — vždyt se nebudete pro holuby —

Nov. dol. (*rozhněván*). Ne, to si nedám líbit, aby mi někdo hanil holuby. Kakra — moji purclíci! A stavači! Panečku, to je — (*tleskne třikrát do dlaní a napodobuje rukama posici křídel stavákú při letu*) — a takhle!

Nov. hoř. (*směje se*). Tcheche —

Nov. dol. Že ne? Tak už nemluvím. (*Usedne a zarytě mlčí.*)

Představ. Zdá se mi, že už někdo jde. (*Z prava vyjde Pozdil, skoro současně z pozadí Vojta.*)

Pokračování.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

XXXIII.

Zikmund Tetiva ležel v cetyňském hotelu a stonal. Denně k němu chodil lékař, na jehož obličeji malíř pozoroval zřejmou starostlivost a významné pohledy, kterými hovořil s Martinem. Zejména pak to bylo Tetivovi nápadno, že pokaždé literát vycházel na chodbu za lékařem a tam s ním chvilku tiše rozmlouval. A to jest vždycky vážné znamení, když lékař nemluví o chorobě nemocného s jeho rodinou neb ošetřovatelem jinak, než za zavřenými dveřmi a k tomu ještě hodně přiduše-

ným hlasem. Nicméně zhoubný záchvat se neopakoval, a nemocný znenáhla se zotavoval v křišťálovem horském vzduchu, kterým se honosí Cetyň. Ten zdravý vzduch byl nejlepším lékem a vydatně pomáhal vraceti malířovi uniklé síly.

Jakkoli po přání svého přítele literát zatajil před Vernerem a jeho chotí nebezpečí nemoci, mladí manželé uhodli to již cestou od jeskyně pod Prilipem, a všechno další chování Martinovo i lékařovo je v tušení jich jenom utvrzovalo. Litovali upřímně svého tichého, trpícího společníka, a chot skladatelova musila se tuze přemáhati, aby neprozradila bouřlivé lítosti, která otřásala jejím nitrem.

Malíř to dobře postřehl. Za každé její návštěvy, kterou ho oblažovala se svým chotěm jednou neb i dvakráte denně, četl jí v očích mocné vzrušení, a zrak jeho byl pronikavější, než nic netušící pohledy mužovy a literátovy. Žehnal, blahořečil jí v duchu za její něžné cítění, a třebas toho nemohl před ostatními vysloviti, ona přece rozuměla zanícenému lesku jeho zvláštních očí, které ji hned od prvého setkání tak zajímaly a upoutaly.

Tato zasmušilá nálada byla příčinou, že literát i skladatel se dali do opravdové, vážné práce. Polykarp Martin skutečně již psal a pouštěl se též do veliké románové skladby, rovněž i jeho přítel hudebník našel v Cetyni milosrdný klavír a pilně komponoval. Ve chvílích oddechu podnikali s paní Vernerovou a některými cetyňskými známými vycházky do zajímavého okolí, někdy na nejbližší Orlov Krš nebo na Džinovo Brdo, jindy do té neb oné černohorské vesnice.

Jednou padl na program také namáhavý výlet na Lovčen ke hrobu černohorského věštce a světce, zbožňovaného poety „vladyky Rade". Bylo to v den, kdy mnohé cetyňské rodiny slavily rodinný svátek, známé „krstno ime" na památku dávných významných dob, kdy ony rodiny přijaly křesťanství. Pražští umělci, kteří za několik neděl svého pobytu na Černé Hoře a zvláště na Cetyni si získali hojně upřímných přátel, byli zváni na tuto „slávu" a nemohli odmítnouti.

Rozhodli se dáti si na ten den prázdno a zabíti pak dvě veliké mouchy jednou ranou: v prvých dopoledních hodinách vykonati několik návštěv a pak v průvodu zkušeného Černohorce vydati se na Lovčen. Paní Vernerová vzhledem k obtížnosti cesty ráda přijala návrh svého chotě, aby zůstala na Cetyni a odpoledne chodila po „slávě" se známými tamnějšími paními. Podle zvyku náleží totiž o „slávě" dopoledne návštěvám mužův a odpoledne návštěvám paní.

A tak také se stalo. Již o osmé hodině ranní zastavil se pro Vernera a Martina kapetan Novković, který slíbil býti jejich průvodcem nejenom po jeskyních, nýbrž i po rodinných slavnostech. V jeho přívětivé společnosti navštívili asi šest domácností a všude byli vítáni jako nejvzácnější přátelé. Popřáli hospodáři i jeho rodině zdraví a štěstí, přijali pohostinství a v nejrůžovější míře šli zase o dům dále.

Naposledy vykonali blahopřejnou návštěvu u černohorského literáta, který před tím uzavřel s Polykarpem Martinem přátelství na věky věkův. Byli přijati hostitelem, jeho matkou a chotí s největší úctou. Mezi jinými asi desíti hosty vykázána jim nejčestnější místa a zahrnuti pozorností, která je až okouzlovala. A mezitím co žínka básníkova jim nabízela šunku a sýra, matka jeho s druhé strany podávala ovoce a cukrovinky, kdežto poeta naléval víno, výtečnou rakiji a řecký koňak, při čemž ovšem také papirosky musily býti na svém náležitém místě.

Oba hosté byli toho dne obdařeni neobyčejným apetitem, a třebas ochutnávali již ve všech předešlých domech, dali se opět s chutí do jídla. Na stole mezi spoustou jiných užitečných věcí ležel hezoučký bochníček čerstvého chleba.

Drže v jedné ruce řízek šunky a v druhé sýr, skladatel se obrátil k literátovi:

„Polykarpe, dnes jíme pořád jenom samé mastné věci — uřízni mi tamhle kousek chleba!"

Martin jako doma popadl bochníček i nůž a seřízl notný skrojek a hned také posloužil sobě krajícem.

„Tak, tak," liboval si Verner, „to se výborně hodí k šunce a k tomu sýru." On ani literát nezpozorovali, s jakým ustrnutím chot básníkova se podívala na ubohý, skorem o celou polovičku oloupený bochníček.

Ale již se zvedal od stolu přítomný mladý pop, aby vykonal náboženský obřad. Měl krátkou řeč, která se zdála více modlitbou a při níž všichni přítomní pobožně stáli jako v kostele. Pak pop vzal se stolu nůž a udělal do kusého bochánku

dva hluboké řezy v podobě kříže. Potom se chopil lahve a nalil do tohoto křížového řezu vína, užmolil sousto a donesl k básníkovým ústům. Pán domu přijal požehnaný ždibec a požil jej s hlubokým díkem, a podobně učinila hostitelova přítomná matka.

Nyní teprve Polykarp Martin a Verner poznali, čeho se dopustili jednak neznalosti poměrů, jednak svou nenasytnou hladovostí. Snědli poetovi půl bochánku dříve, než-li mohl býti požehnán, a pop musil blahořečiti jenom siré polovičce.

Ale byla z toho na konec upřímná kratochvíle, při které hostitelé i ostatní hosté se přičiňovali ze všech sil přesvědčiti rozpačitého Martina a Vernera, že nespáchali nijakého neštěsti. Žádného výsměchu tu nebylo, žádného vtipu nebo škádlivé poznámky.

„Ti Černohorci jsou rození kavalíři," pravil pak literát skladatelovi, „žádný ani muk, jako by nepozorovali našeho přehmatu. Stát se to u nás, vždycky by se našel některý smíšek, který by nám pak polil hořkostí ten sebe chutnější krajíc."

Bylo již asi deset hodin, když se mohli vypraviti ze společnosti hostí u pohostinného poety a vydati se na svou cestu. Zjednaný černohorský průvodčí čekal na ně se dvěma osedlanými koníky již celou hodinu na silnici proti italskému vyslanectví.

Rozjařeni zábavou a svůdnými nápoji, kterými byli v přehojné míře počastováni, vsedli oba na své krotké oře a vydali se směrem, kde k čistému letnímu nebi do strmé výšky se vzpíral posvátný Lovčen, o jehož vílách již dříve mnohokráte čítali a slýchali.

Bylo jim notně horko, slunce nemilosrdně se opíralo do jejich zad a přivádělo je do zdravého potu. Průvodčí popohnal koníky prutem, a naši jízdě na koni nezvyklí Pražané rozjeli se po bílé žhoucí silnici jako dva smutní rytíři. Čím bystřeji zvířata se rozklusávala, tím více páni jezdci ohýbali záda.

Průvodčí zůstal kus cesty za nimi a smál se z plna srdce. Byl bezpečen, že mu neujedou. Také jich opět brzo dostihl a hned se vyptával, jezdí-li v Čechách také na koních, a když mu literát přisvědčil, vyptával se dále, jezdí-li často.

„Tot se rozumí, že často," tvrdil Martin, „ale nekoukej na nás, že snad neumíme, to bys se zpropadeně mýlil, milý člověče! My jezdíme doma každý den, tady nám to však nejde, protože máte ďábelsky tvrdá a ostrá sedla. To jsou sedla na náklady dříví nebo na vinné soudky, ale ne na civilisované lidi."

„Pravda, pravda," svědčil průvodce, „to jsou sedla pro otužilé Černohorce, ne však pro pány z velikého města. Ale jsou li páni dobrými jezdci, necháme sedla u nejbližší kuče —."

„Dej pokoj — ještě tak harcovati na Lovčen bez sedel, ty bys tomu dal, neprozřetelný člověče!" bránil se v smíchu literát, a rozesmál se i Verner, div se jeho oblá postava neskutálela s koně.

Brzo uhnuli na levo na pobočni cestu, která po nedlouhé chvíli počala pozvolna stoupati k vrchům. Bylo na ni sice mnoho kamení, za to však mnohem méně prachu, a místy mihl se jim přes obličej také kousek chladivého stínu. Asi za hodinu dospěli horské vsi Bjeloší, kde jim průvodce oznamoval chvíli odpočinku.

Byli vlídně přijati v jedné z kučí nedaleko malého, hezkého kostelíka, a nabídnuty jim sýr, chléb, cigarety a černá káva. Obyvatelé domu byli chudí a litovali, že nemohou uctíti hosty také rakijí nebo vínem. Ale přece ani za živý svět nechtěli přijmouti peněz, které jim naši poutníci nabízeli za pohostění.

A potom statečně se jelo dále. Čím více vystupovali, tím cesta byla příkřejší a tím méně se jim u ní objevovalo známek života a domů. Nejspíše ještě ve skalnatých stráních postřehovali pasoucí se ovce a kozy, někde pískal na píštalu neviditelný pastevec, někde, ale z daleka, ozvalo se něčí houkavé volání. Klid a mír horských úbočí shovívavě je přijímal do svého klína.

Před nimi objevila se nádherná silhouetta lovčenské skupiny, které vévodí Jezerský vrch s kaplicí vladykovou a ještě vyšší Štírovník. Ale za nedlouho obraz zmizel a oslněným zrakům otevřely se jiné úchvatné výhledy. Pak překvapené cestovatele objal skvostný bukový les.

Tam byl další odpočinek. Průvodce dovedl je k silnému pramenu, jehož studená, perlící se voda jim chutnala mnohem lépe než-li všechny toho dne požité rakije a vína. A poněvadž byli tak neprozřetelní, že nevzali s sebou nijakých potravin, Černohorec srdečně se s nimi rozdělil o kus svého chleba.

To byl jejich oběd, trochu sice opozděný, za to však pomáhal jim hlad osladiti každý drobek a vyschlou kůrku. Byli také shovívavější nežli v cetyňském hotelu Vuletićově, kde mívali k obědu kromě vína pět neb šest jídel.

Pohověli si asi hodinu a potom se pustili dále. Dospěli místa, kde nebylo již možná stoupati koňmo, a Černohorec jakoby tam měl objednaného něgušského občana, který již čekal a ujal se obou trpělivých koní. Lesní porost změnil se v holou, místy jako úplně nedostupnou skálu, čím výše příkřeji se zvedající do oblačných výšin, avšak obezřelý průvodce vyvedl je bezpečně až na nejstrmější místo.

Neveliká, prostá, bílá kaplice stojí tu na nejvýznačnějším horském bodu. Úžasně krásný bod mezi nebem a zemí, viditelný s celé černohorské země, ba i s oblastí za jejími nynějšími hranicemi. Také odtamtud lze obhlédnouti zcela zřetelně všecku Černou Horu a rozběhnouti se očima ještě dále za ni. Bokelské markantní hory, černohorské kamenné, zvlněné moře, prostírající se od Něguše přes Cetyň až téměř k Podgorici, část Hercegoviny, malebně rozčlánkované Skaderské jezero s pozadím nádherných albánských Alp, Cetyň s čistými bílými stěnami a červenými neb šedými střechami, spousta osad a samot roztroušených mezi kamením — to vše viděti jest s Lovčenu.

A tady v kaplici jako na stráži odpočívá a zároveň prý také bdí proslavený srbský básník, tvůrce nesmrtelného Gorského vijence, vladyka Petr II., miláček černohorského lidu, zbožňovaný jím „vladyka Rade". Duch jeho obhlédá všecku malou, avšak neohroženou vlast a chrání ji před nebezpečím. před zlými dobami, které nadejdou. Bdí nad svou předrahou otčinou a oroduje za ni tam nad čistým blankytem, v mocnějších výšinách, než jsou přívaly pozemských nepřátel.

Polykarp Martin i jeho udýchaný přítel skladatel stanuli nahoře svrchovaně překvapeni, neboť malé prostranství před kaplicí bylo oživeno, čehož se nenadáli v těchto vztyčených, málo přístupných končinách. Asi osm nebo deset Černohorců, mužů skorem vesměs starých a šedovlasých, klečelo tu na tvrdé půdě a hluboce skloněno hlasitě se modlilo k svému národnímu světci.

Vida to, také průvodce jejich byl překvapen, ale hned sňal s hlavy čapku a přidružil se ke klečícím. Bezděčně, jako omámeni neodolatelnou silou, následovali ho a v pozadí též poklekli oba naši mladí Pražané. Nerozuměli dobře tomu, co se před nimi děje, tušili jenom zvláštnost, důležitost vykonávané pobožnosti a nemohli se nepodrobiti jejímu strhujícímu účastenství.

Teprve ze slov, která nejváženější stařec předříkával a jež ostatní za ním opakovali, porozuměli, že je to modlitba válečná. Nikoli stará některá píseň anebo skladba, nýbrž modlitba nová, vztahující se k válce, jež vyvstávala nad Černou Horou. Doprošovali se u svatého „vladyky Rade" ochrany a štěstí válečného, vzývali ho, aby neodvrátil své mocné záštity od malé a chudé Černé Hory, aby zvláště teď, ve veliké době, nepřestával bdíti nad ní.

Vše to, tak prosté a přece tak úchvatné, ohromilo naše Čechy. Což už nastane v nejbližších dnech válka? mluvily jejich omámené pohledy. Z modlitby těchto vážných starců nabývali přesvědčení, že skutečně již nastává. Čeho se nedověděli dosud z hovoru cetyňských důstojníků, s kterými se denně stýkali, to jim pověděla ústa těchto modlících se prostých synů černohorského národa, jehož duše viděla dále a určitěji, než-li vidí duše městských lidí a mlčelivých vojáků.

Až do hloubi svých niter pohnuti, rozechvěni vědomím rozřešeného tajemství a vyplývající z toho bezděčnou hrůzou oba mladí mužové nastoupili zpáteční cestu. Byla vykonána vážně a téměř mlčky, neboť bylo na ní promluveno pouze několik tichých slov.

Na Cetyň se dostali až za tmavé noci, ale, ač utrmáceni, dlouho pak nemohli usnouti v myšlenkách na nezapomenutelný výjev toho dne.

XXXIV.

Když nazejtří ráno Polykarp Martin hovořil se Zikmundem Tetivou o událostech předešlého dne a zejména když mu jako svrchovaně důležitou a důvěrnou novinu pověděl o určitém očekávání brzké války, malíř nebyl příliš překvapen. Kýval hlavou na doklad, že rozumí, že již ví, ale litoval, že nemohl býti se svými druhy také na Lovčenu u kaple vladykovy, aby viděl černohorské starce, prosící za štěstí válečné. To mohl býti úchvatný obraz, jakási předmluva nebo protějšek

k jeho Bílému vojsku, škoda nastokrát, že mu nemoc odepřela účastenství toho vzácného, památného požitku. Vypravoval literátovi, že ho včera z čista jasna navštívil doktor Grk, který prý na skok zavadil o Cetyň. Důkladně ho prohlédl a proklepal, na nemoc dopodrobna se vyptal a radil, co třeba dělati, aby se brzo dostavilo žádoucí zotavení.

Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

Z ARCHIVU KNIHKUPECKÉHO GREMIA PRAŽSKÉHO.

(ZAJÍMAVÝ LITERÁRNÍ DOKUMENT.)

Ve výročních zprávách odborné pokračovací školy gremia knihkupců pražských uveřejňuje ředitel školy, spisovatel J. M. Hovorka, gremiální dějiny podle archivu. Myslím, že málokdo věnoval vskutku zajímavé práci pozornost. Takové publikace z pravidla se neprohlížívají s obzvláštní chtivostí. Povalovaly se mi dva svazky (1910-11, 1911-12) hezky dlouho na redakčním stole, prach na ně usedl a nedávno bych je byl málem zahodil do koše. Ale cosi mi řeklo, abych se přece jenom do knížky, pěkně upravené, podíval. A nelitoval jsem této své zvědavosti. V dějinách těchto je leccos pozoruhodného. Předně poznávám, jak se knihkupecká organisace těžce vyvíjela a jak těžce zápolila o svou existenci, jak lopotně musela bojovat o každý úspěch. Celých sto let nikdo z bohatého gremiálního archivu netěžil.

Gremium může se pochlubiti úctyhodným stářím. Bylo vyvoláno v život cís. patentem roku 1806. Dokumenty obsahují vylíčení bojů proti censuře, proti israelským antikvářům, nesnází a obětí ve válkách francouzských, hájení práv knihkupců proti školnímu knihoskladu, který pro všechny dědičné země rakouské, ovšem Uhry, Vojenskou Hranici, království Lombardské a Benátsko vyjímajíc, směl tisknouti a vydávati učebnice nejen pro školy normální, ale i střední vůbec. Zápas skončil r. 1852 za ministra vyučování hrab. Lva Thuna vítězstvím knihkupců pražských. Němčina v této periodě jest výhradním jazykem úřadním, jazykem správy, a v celém archivu není až do této chvíle řádky česky psané. Jen několik dost bídně přeložených výnosů úřadních svědčí o tom, že v zemi, kde jednání se dělo, byl v područí ještě jiný diplom, během doby však zapomenutý, nevzdělávaný a k vyhynutí odsouzený.

Druhou část dějin — jak si je zcela správně rozvrhl J. M. Hovorka — tvoří doba od roku 1852, kdy pozvolna i české elementy se počaly objevovati. Vyhlášky až potud německé jsou z ochoty překládány, a založena první škola knihkupecká. Perioda tato končí rokem 1887, kdy žádána byla otevřeně rovno právnost v jednání, výnosech i representaci představenstva gremiálního a podán v té příčině tehdejšímu předsedovi H. Dominicusovi list, jehož koncept prozrazuje tahy c. r. J. Otty. Od 4. července 1887 mělo gremium pojednou českou většinu.

Třetí doba obsahuje nejnovější dějiny gremia. Povstává druhá škola knihkupecká za ředitelství Napoleona Kheila dvoujazyčná, která teprve r. 1898 přeměněna v český odborný ústav. Vznikají zakonité pobočné instituce, jako: nemocenská pokladna, hromada pomocnická, uvádějí se v život nové řády, organisace se uceluje, pravidla zostřují.

Pro širší veřejnost není bez zajímavosti, jak těžký zápas vedli knihkupci s censurou. Jako rozšiřovatelé napřed psaného, potom tištěného slova, které za všech dob vrchnostem nebývalo milé, pronásledováni a trestáni. O tom má politická historie smutné a kruté dokumenty. Daleko hůře bylo po nezdařeném povstání stavů českých; nebylit trestáni jen jeho osnovatelé, nýbrž v daleko větší míře ti, kteří slovem tištěným k věci ztracené se přiklonili. Krásný závod dědiců Veleslavínových rozprodán, a jediný syn Samuel musel prchnouti do ciziny. Kde kosti složil, není známo.

A nejinak se vedlo ostatním, kdož se proti reakci a proti reformaci postavili.

Majetek jejich byl ohněm zničen.

V dobách pro národ náš nejbolestnějších usazovali se v Praze knihkupci němečtí v naději, že nastane zde přece obrat k lepšímu. Ve Frankfurtě n. M. založena r. 1765 jednota knihkupců německých (Janem Erazimem Reichem), která rozšířila svou činnost po celé říši německé a s povděkem brala i příslušníky nové z dědičných zemí rakouských. Leč jaký byl rozdíl mezi institucemi v království pruském, nebo u kurfirsta saského, ve svobodných městech Frankfurtě a Hamburku a institucemi v Rakousku! Tam volnost, zde poroba. Vliv jesuitů byl u dvora příliš mocný, a tak neprošlo censurou ni jediné slovo, které by jiskru volnosti myšlení a cítění vznítiti mohlo. Ústředí knihkupecké přeloženo bylo sice z Frankfurtu do Lipska, aby lépe působiti mohlo, otevřelo účty několika zde etablovaným knihkupcům, ale co platno všechno, když z lipského balíku nedostal nikdo ani pokračování, neřku-li novinku, když jí byl napřed censor nepřečetl! A což ještě censor pražský! Censurní dvorská komise vídeňská na ten čas byla hlavním dohlížejícím orgánem. Dle nařízení jejího musel míti knihkupec stále seznam všech věcí na skladě jsoucích, létací komise prohlížely a prozkoumávaly každý kout, a běda, kdyby byly našly díla, která nebyla v seznamu anebo dokonce censurou neprošla. A díla censuře odevzdaná ležela tam klidně 2, 3 i 4 měsíce, až pan censor měl čas a přesvědčil se, že censurní dvorská komise ničehož proti vydání knihy nenamítá. Tím byl za dob císařovny Marie Terezie ochromen knihkupecký obchod nadobro. Proto by byl každý na prstech jedné ruky knihkupce pražské spočítal. Těmto neslýchaným poměrům učinil v době osvícenské konec císař Josef II., jenž vydal dekret (1781), jímž všechna dřívější nařízení byla zrušena. Závody knihkupecké rychle zkvétaly. Ale radost ta dlouho netrvala. Již 8. srpna 1790 vyšel po smrti císaře Josefa II. nový dekret císaře Leopolda II., kterým censurní opatření červnové z r. 1781 zrušeno a mnohem přísnější censurní řád zaveden.

V té době provedli pražští knihkupci energický, znamenitý čin! Obrátili se před 120 lety přímo k císaři s důtklivou peticí, v níž velice důkladně vylíčili kruté poměry censurní, dovolávajíce se pomoci a záchrany u stupně trůnu. Tento list k majestátu postavil knihkupectví pražské na jinou basi. Dvorské kanceláři bylo uloženo, aby o tom uvažovala, jakým způsobem síla poplatní této vrstvy občanstva by se dala nejen udržeti, ale také povznésti. Uplynulo mnoho vody, vyměněno bylo mnoho dotazů a napsány stohy aktů, než konečně „kontribuentům knihkupeckým“ vyhověno. Nedostalo se výhod jen těm nejohroženějším knihkupcům pražským, kteří v dobách nejpříkřejšího absolutismu se nebáli obtěžovati trůn žádostmi nejchoulostivějšími, nýbrž prospěch z podaného výkladu měli všichni příslušníci stavu ve všech dědičných zemích mocnářství Rakouského (až na Uhry, Voj. Hranici, Lombardii a Benátsko).

Jsou zajímavé, jsou velmi poučné tyto dějiny, na které mohu, bohužel, jenom nejstručněji upozorniti. Nikde není tak znatelna těžká, kamenitá cesta, po které se ubíral tento předůležitý stav, jako v této kronice, která ukazuje, jak těžko jsme se museli probíjeti, než jsme dospěli k dnešnímu vskutku skvělému rozvoji i na tomto předůležitém poli. Co dnes znamenají čeští knihkupci, toho nejlepším dokladem je znamenitý rozvoj stavu, representovaného „Spolkem českých knihkupců a nakladatelů“, o němž po zásluze zaznamenává zpráva, že pod egidou starosty svého J. R. Vilímka obživl jakoby zázračným prutem zasažen.

* * *

Příští, dosud neuveřejněná, pro XV. výroční zprávu J. M. Hovorkou do tisku chystaná kapitola z dějin grémia (nynějším starostou instituce je knihkupec p. E. Weinfurter) přinese některé zajímavé podrobnosti. Pan autor vypravuje mezi jiným o prvním a největším pražském sortimentu z let čtyřicátých minulého století, jenž má pro p. J. M. Hovorku zajímavost největší — v závodě tomto zasvěcoval se totiž do počátku svého odborného vzdělání i povolání. Etablováno bylo na rohu Staroměstského náměstí a Železné ulice v přízemí a v prvním patře. Majitelem jeho byl Fr. A. Credner, jenž čítal k svým zákazníkům celý císařský dvůr J. M. krále Ferdinanda a

J. M. královny Marie Anny. Knihy pro J. M. krále vybíral prelát Negrelli, Vlach a pro královnu hraběnka Kollonicová. Hospodářskou část obstarával nejvyšší hofmistr hr. Bissingen. Horlivým a stálým odběratelem byl hrabě František Thun, děd nynějšího místodržitele království Českého, jemuž posílány pravidelně celé balíky knih.

Nejzajímavějším literárním dokumentem archivu je však smlouva, uzavřená mezi Dr. Fr. Lad. Riegrem a J. L. Kobrem na vydávání velkého českého encyklopaedického díla, zvaného „Slovník Naučný". To byl čin, to byla odvaha! Jak to vypadalo v době této v české literatuře? Byla tak chudičká, že nemohla českého knihkupce uživiti. Po velkém a slibném náběhu z let 1848—1849 nastala krutá reakce v českém obecenstvu, čeští literáti (Sabina — Havlíček — Chocholoušek — J. V. Frič) zatýkáni, a jejich dlouhé věznění a celá situace tehdejší oslabila český trh knihkupecký takovou měrou, že Fr. Mikovec s nouzí a bídou vydával jednou týdně svého „Lumíra" a k tomu tak opatrně, že ve zprávě o pohřbu K. Havlíčka troufal sobě sotva deset řádků — bez smutečního rámečku — zaznamenati o této kruté a bolestné ztrátě národní. „Lumír" repraesentoval deset let celou českou literaturu belletristickou i časopiseckou, až teprve r. 1857 založil J. R. Vilímek svoje nepolitické „Humoristické Listy".

Spisy, vyšlé u Jeřábkové, Pospíšila, Stýbla a něco málo jiných, tvořily na ten čas hubenou žeň pro stoly knihkupecké. Výslovně českých sortimentů nebylo. Proto bylo jistě velikou odvahou, že ještě za trvání absolutismu J. L. Kober, jenž přímluvou tehdejšího starosty gremia Andréa koncessi nakladatelskou obdržel a závod 1. ledna 1857 otevřel, již 20. dubna 1858 uzavřel smlouvu na vydávání velikého, jistě riskantního díla v době, kdy nedávno ještě vláda konfiskovala Mayerův slovník (pro politické články) a rozšíření jeho ve všech zemích rakouských zapověděla!

Smlouva, jejíž originál chová gremium, je psána doktorem Riegrem a obsahuje ve výtahu tyto zajímavé body:

Mezi „skladním knihkupectvím" p. J. L. Kobra a p. Fr. Lad. Riegrem, doktorem veškerých práv, uzavírá se následující smlouva:

1. Pan J. L. Kober a p. Dr. Fr. Lad. Rieger zavazují se jeden druhému vzájemně o vydání „Naučného Slovníka" v české řeči se přičiniti a sice uvoluje se p. J. L. Kober na vydání takového slovníka náklad nésti, p. Dr. Fr. Lad. Rieger pak o literární práce k tomu cíli se postarati a je redigovati.

2. Celé dílo má míti co do hlavní věci způsob, obsah a rozsáhlost menšího slovníka Brockhausova, toliko, že se věcem českým, slovanským, rakouským a uh., jako nejbližším, větší rozsah dáti má, za to zas články německých záležitostí se týkající, pro české obce méně důležité, zkrátiti a vypustiti se mohou. Ovšem je redakci vůbec volno články uspořádati dle svého uznání a potřeb národa českého. Redaktor bude k tomu hledět, by všechny články o otázkách politických, sociálních a náboženských udržel v rozvaze vážné, objektivní, a hotov bude místa, kteráž by zákonům o tisku snad za odporna uznávána byla, na žádost nakladatele buď vynechat nebo změnit. (Osud Mayerova lexikonu tanul asi zde oběma kontrahentům na mysli.)

3. Vydavatelstvo chce, aby toto dílo u porovnání s Brockhausem (menší vydání), kteréž jen 200 archů obsahuje, pokud toho žádoucí úplnější podání článků česko-rakousko-slovanských vyhledává, zvětšeno býti mohlo, aniž by se tím četnosti a důkladnosti jiných článků ublížilo. Proto celé dílo obsahovati má 200—250 archů tištěných velikého oktávu.

Nakladatel zavazuje se platit za každý tištěný arch o 16 stránkách a to celého vydání honorář a sice za původní články po 20 zl. C. M. a za přeložení 12 zl. C. M. za tištěný arch. Ježto pak článků slovníkových nakladateli hned z počtu rozeznati nelze, pokud jsou původní nebo přeložené a jak veliká je při tom zásluha spisovatelova, a poněvadž se sluší, aby se spoluredaktorům jednotlivých částí nějaké přilepšení honorářů dopřálo za jich přičinění, zůstavuje se na uznání redaktorovo, jak veliký honorář se v každém jednotlivém případě platiti má. Nakladatel se zavazuje dvě třetiny článků honorovati po 20 zl., jednu třetinu po 12 zl. C. M.

Redaktoru samému bude nakladatel za jeho práci platiti po 4 zl. C. M.

za každý tištěný arch. Redaktor obdrží zdarma čtyři výtisky a každý spoluredaktor dva. Nakladateli uděluje se právo učiniti první vydání ve 3000 exemplářích.

Tak vznikl, tak se dostal do světa Riegrův „Naučný Slovník“, jenž nasel do českých lánů mnoho dobrého zrní a vydal velkou, požehnanou úrodu. Srovnejme dnes s tímto průkopníkem gigantického epigona, Ottův Slovník Naučný! Bylo by jistě zajímavo znáti smlouvu, honorářové položky tohoto lexikonu, jemuž prosekávány cesty Riegrovým „Naučným Slovníkem“, jehož základní pilíř, jak jsme právě uvedli, je nejpádnějším důkazem, jak skromně, jak chudince jsme začínali kulturní svoje podniky ještě před půlstoletím!

JUDr. R. J. Kronbauer.

* * *

PLZEŇSKÁ ČINOHRA NA PRAŽSKÉ PŮDĚ. Kolikrát člověka napadlo: „škoda, že ta Plzeň je přece jenom trochu z ruky — na tu neb onu věc, ba dokonce, na toho neb onoho herce bych se zajel do divadla podívat“. A najednou, mimo všechno nadání, zajede si, když ne celá, aspoň repraesentativní její skupina do Prahy. Jsou podobné zájezdy velmi vítané a celkem dost poučné.

Známe jen svoje hlavní divadla, chodíme do divadel na periferii — a o tom všem ostatním, co se děje za pražským rayonem, nemáme náležitého pojmu. Sledujeme ovšem referáty — ale to jenom spíše proto, abychom nevyšli z evidence. Praktického smyslu ovšem pro nás nemají a míti nemohou. Plzeňská činohra má dobrý zvuk. Pohostinný dům „Uranie“ byl naplněn vybraným obecenstvem. Byly dokonce rozprodány i — programy, tak že se člověk musel vrátiti ke starým, dávno a dávno zapomenutým zvyklostem, a opisovati si osoby — z divadelní cedule! Co dělat, když nebyla k dostání ani z ochoty! Trochu mi bylo s podivením, že družina volila Scribeovu veselohru „Sklenici vody“, kterou známe výborně z Národ. divadla z dob dávno a dávno minulých a skoro také nadobro zapomenutých. Staromodní zboží ku podivu zasvětélkovalo. Po prvním aktu měl člověk skoro zálusk, z divadla utéci. A byl by se byl připravil o požitek! Plzeňská činohra sehrála veselohru s velikou vervou a naprostým úspěchem. Právě ty partie, ze kterých byla obava, dopadly znamenitě.

Dvojici diplomatických a na výsost raffinovaných protivníků, vévodkyni a vikomta, provedli p. Miloš Nový a pí. Terezie Brzková s překvapující jistotou. To byl pravý souboj bystře a účinně nadhazovaných narážek a útoků. Tu a tam zakmitl v bravurní souhře i humor, jenž měl distinguovaný nádech: Panenku, plovoucí v těchto dvorských pletichách jako vodní růže nad bahniskem, svěžím půvabem mládí i temperamentu mile uplatňovala sl. Ant. Fišerová. Docela sympaticky družil se k ní gardový důstojník páně Karenův. Passivnost a měkkost královninu skoro až příliš nadsadila pí. Otylie Benišková. Za to si cením velice jemných jejich nuancí ve hře. Pan Kreuzmann, zdatný herecký kozák a sympatický herec, neměl v roli vyslance mnoho příležitosti k vyniknutí — za to ho uvidíme o druhém večeru v obsažnější roli.

Činohra plzeňská měla na pražské půdě rozhodný, čestný úspěch. Je na ní znát dobrou disciplinu, je vidět, že je vedena pevnou, prozíravou rukou.

Zájem vyvolal umělecký zájezd nejživější. Nejpopulárnější premiéra nemohla přivábit do „Uranie“ tolik zástupců uměleckého, literárního a žurnalistického světa. Plzeňští mohou býti na tento úspěch právem hrdi. My jsme vděčni za tyto poznatky — město Plzeň má činohru, která na soudě královské Prahy skvěle obstála. Plně zasloužené a temperamentní potlesky po všech jednáních jsou toho pádným důkazem! R. J. K.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 15. srpna 1913. ČÍSLO 47.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SOUCIT.

TRAGIKOMEDIE O 1 DĚJSTVÍ. NAPSAL JOS. CÍSLER.

Pokračování.

VÝSTUP 13.

Pozdil, Vojta a předešlí, pak Klubal a posléze Dlabač.

Představ. Pojďte jenom, sousedi, pojďte dohromady.

Nov. hoř. I hleďme mistra — snad nevylez' z komína.

Pozdil (*křiklavě.*) To mám za to, že se starám, abyste nelekli žízní.

Nov. hoř. Nezlob se, mistře. Sedni si tuhle. Chtěl jsem beztoho k tobě — potřebuju novou voznici — (*Pozdil usednuv hovoří s Novákem hořejším.*)

Vojta (*na Nováka dol.*) Mortete, co pak ty tu sedíš jako kakabus? Naposled ti zas někdo pohanil holuby?

Nov. dol. (*utrhne se.*) A — at. (*Odvrátiv se zarytě mlčí.*)

Vojta. Už to takový bude.

Klubal (*vstoupí.*) Dobrej večer. Už pohromadě?

Vojta. Jsme už asi všichni — abysme začli —

Klubal. Jde taky Dlabač — hned tu musí být.

Vojta. Čert ho nosí po světě a najednou je tu. To budou zas rozumy od toho kokty.

Nov. hoř. Aspoň se zasmějeme —

Pozdil. Pánové, za svou chybu řeči nemůže; ale je to člověk zkušený a světem sběhlý —

Vojta. Tak si tam moh jenom v tom světě zůstat a nedělat nám tady rejpala — těch tady máme sami dost.

Nov. hoř. Snad tě nebude takový kvákoň dopalovat. Nejlepší nechat je vykřičet a zasmát se.

Představ. Páni sousedi, nic platno — je zákonitě zvolen —

Dlabač (*vstoupí. Je to ušlechtilý člověk, jehož zevnějšek i chování příkře kontrastují s okolím.*) Do-do-dobrý ve-večer.

Představ. Vítám vás, pane Dlabač.

Nov. hoř. (*paroduje.*) U-u-už jste přijel?

Dlabač (*pominuv toho.*) U-u-už. (*Ostatní jako podařenému šprýmu se pošklebují, ač Dlabač si toho nevšímá.*)

Představ. (*usedne v čele stolu, ostatní kolem něho mimo Nováka dol. a Dlabače, již setrvají na svých místech opodál. — Vezme úředně obřadný tón, v němž při celém řízení setrvává.*) Páni sousedi! Vítám vás do schůze obecního výboru, která je svolána ovšem na prvním místě, abyste jako zástupcové obce rozhodli se pro osobu, která by zasloužila zaopatření v našem chudobinci. Připomínám, že podle zakládací listiny, do které může tuhle každý nahlédnout (*fukne ukazovákem do listiny, ležící na stole*), má to bejt osoba mravně zachovalá, opravdu chudá anebo která bez vlastní viny do bídy upadla. Za místo to písemnou žádost podali tuhle (*bere svazek listin*) Krutina, Blaněk, starý Houžka, stará Voršila a vdova Vencalka; oustní žádost v poslední chvíli podal taky obecní posel Šimek. Má-li z pánů sousedů někdo někoho, kdo by to místo zasluhoval, může ho ovšem taky ještě ponavrhnout. Tak prosím pány, aby se vyslovili. (*Na chvíli zavládne ticho, po té hlásí se nesměle ke slovu Vojta.*)

Vojta. Páni sousedi, mortete, to je najednou chudejch jako hub po dešti. Tak bych napřed myslil, aby byl Houžka odmítnut, protože byl vyučenej truhlář, ale řemeslo nikdá nedělal, ale jako muzikant jenom po hospodách se povaloval. Po-

tom má taky syna, kterej má ve městě hokynářskej krámek, takže ten může otce podporovat. Tak bych jako myslil. (*Usedne.*)

Představ. Kdo z ostatních pánů má něco k ponamítání? (*Spatřiv, že Novák hoř. se hlásí o slovo.*) Tak ty, pane vejbore.

Nov. hoř. Já myslím, sousedi, že taky starou Voršilu musíme vymejtit. Voršila je vdova po panským ovčáku a má deputát —

Pozdil (*vskočí mu do řeči*) — ale tak malý, že to za řeč nestojí.

Představ. Prosím, neskákat do řeči —

Nov. hoř. Ale přece má. A venkoncem o svý lidi se měli panští postarat — obec má zase svy —

Představ. Připomínám pánům, že ovčák tu neměl domovsky právo —

Pozdil. Ale jeho žena je odtud.

Představ. Když se tu oženil, patří žena do obce, kam patří muž. Tak to ona podle zakládací listiny ovšem zákonitě dostat nemůže.

Vojta. Tak vidíte. (*Na vedle stojícího Klubala, jenž počíná tlouci špačky, žďuchnuv jej.*) Co tomu říkáš?

Klubal (*vyrušen z dřímoty.*) *Souhlasím* — (*Začíná opět klímat.*)

Nov. hoř. To by byl v obci pěknej pořádek — podporovat cizí příslušníky.

Nov. dol. (*rozhorleně vstane, jakoby chtěl protestovati a máchne široce rukou:*) A — at! (*Usedne.*)

Představ. Páni sousedi — teď třeba rozhodnout o dalších, jsou-li toho hodni: o Krutinovi a Blaňkovi. Všichni víte dobře, jak si dříve stáli a kam to až přivedli. Krutina byl pijan a povaleč a Blaněk věčnej sudič, kerej prosoudil i svůj výminek. Tak svoji chudobu zavinili sami a po zákonu nemůžou to místo dostat.

Vojta. Ba že. Vylenošili se dřív — teď at tlučou ve skále kamení — (*Na Klubala.*) Že ne?

Klubal (*procitnuv z dřímoty*). Souhlasím — (*Dřímе dál.*)

Nov. hoř. Dát to některýmu z nich, byla by to pro obec ostuda.

Nov. dol. (*vstav jako prve.*) A — at! (*Usedne.*)

Představ. Páni sousedi, to takhle nejde; tady třeba jednat nejenom podle zákona, ale aby taky ovšem v obci nám nemoh' nikdo vyčíst nespravedlnost. Tak na ty dva počítat nemůžeme. Ostatně budete o tom hlasovat. Teď zbejvají ještě dva žadatelé: Vencalka a Šimek.

Pozdil. Já jsem rozhodně pro Šimka, protože od maličkosti obci sloužil a teď už by potřeboval odpočinku. Jen si všimněte: scvrklej je už na polovičku, sehnutej ve dva konce a nohama už taky divně plete —

Vojta. No, no — není to tak zlý — ten běhá ještě jak čamrda. Když by nemoh', to je něco jinýho; ale dokud běhá, at běhá!

Představ. Pravda, obci sloužil Šimek vždycky poctivě. Taky jsem mu řek', že je ještě jako čečetka. Ale když žádal, tak jsem jeho žádost předložil a ovšem se musíte rozhodnout.

Vojta. Jaký rozhodování? Dokud může sloužit, at slouží — (*na Klubala.*) — že ne?

Klubal (*z dřímoty vyrušený.*) Souhlasím.

Pozdil. Ale ten člověk vyhovuje všem podmínkám a mimo to utahal se ve službách obce. Proto třeba mít soucit. A nedat mu to místo bylo by nespravedlivy —

Nov. dol. (*rozhorleně jako prve* —) A — at!

Představ. Ne tak, ne tak, sousedi. Dokud jsem tady, nestane se ovšem nic proti zákonu. A tady třeba jednat vážně. Hlásí se k slovu pan Dlabač.

Nov. hoř. To jsem zvědav, cheche —

Dlabač. P-p-pánové, má-li se někdo odmítnout, j-j-je to na prvním místě V-v-vencalka.

Pozdil. Tak je to, výborně.

Vojta. To se podívejme — odmítnout.

Klubal (*vzbudí se*). Souhlasím —

Vojta (*žďuchne doň*). Odmítnout Vencalku?

Klubal. Ne — nesouhlasím. — Jen mi tak nekřič do ucha.

Vojta. Tak nespi pořád. — Odmítnout! To by bylo!

Představ. Jen klidně, páni sousedi. Pan Dlabač nám vyloží, co má proti ní.

Dlabač. N-n-není ani chudá ani zachovalá —

Vojta. A — mortete, to se podívejme!

Nov. hoř. Může kousat chalupu, cheche! Vždyt je přece mrzák — co pak se máme nad ní zatvrdit?

Představ. To známe všichni. Ale pan Dlabač se zmínil o její zachovalosti. K tomu podo-

týkám — co jsem představeným — a to už je teď kolik roků — nikdo nepřišel na ni žalovat pro nepočestnost. Proto ovšem jen at pan Dlabač to dokáže.

Dlabač. Ta — tak! (*Čím více se rozohňuje, tím méně koktá.*) Teď mám dokazovat, co je v-v-veřejné tajemství —

Pozdil. Vojta. Nov. hoř. (*jeden přes druhého*) Ano, každý o tom ví — Tak ven s tím tajemstvím. To jsem zvědav —

Dlabač. — že je to nevěstka —

Pozdil. Vojta. Nov. hoř. (*skoro současně*) Tak je to! To je pomluva — — špinění —

Klubal (*probuzen hlukem*). Souhlasím —

Nov. dol. (*jako dříve*). A — at! (*Usedne.*)

Představ. (*štiplavě*). Má-li pan Dlabač ňáké vlastní důvody, nemůžeme je ovšem připustit, protože je to věc osobní —

Dlabač. Děkuju. To by snad moh' někdo jiný — Ale opakuju — je to lehká ženská a kdož ví, není-li celá její nemoc následek její špatnosti.

Představ. O tom nemůžeme rozhodovat. Tady běží o její zachovalost. Nu, mistře, vy tak souhlasíte s panem Dlabačem — snad jako její soused moh' byste něco povědět. Snad jste někdy něco zpozoroval?

Pozdil (*přichází do úzkých; podrbuje se rozpaky za uchem*). Zpozoroval? Inu tot se ví! Jenom že člověk nemůže — — víme, ono se to člověku někdy jenom tak zdá, ale přísahat na to nemůže.

Vojta. Tak vidíte!

Nov. hoř. Tu to máme — cheche! Řek' jsem: špinění je to!

Dlabač. A já stojím na tom, co jsem řek'. Jediný, kdo to místo zasluhuje, je Šimek. Ale to se vám nehodí, protože soucitem chcete krýt špatnost —

Vojta. Oho!

Nov. hoř. Koukejte — dnes nekoktá —

Dlabač (*pokračuje*). A jako dříve, abyste se jich zbavili, dávali jste do chudobince místo chudasů obecní zloděje, tak se chcete nyní zbavit obecní — nevěstky — (*Nastane vzbouření.*)

Představ. Vojta. Nov. hoř. Pozdil. (*jeden přes druhého*) Volám vás k pořádku. Sakra, pláteníku — Tohle si máme dát od toho přivandrovalce — ? Pravda, je to tak!

Klubal (*probuzen*). Souhlasím — jako nesouhlasím —

Nov. dol. A — at!

Dokončení.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Az toho jeho podrobného odbornického vyšetření jsem nezvratně poznal, že není ani inženýrem ani professorem, nýbrž lékařem," vysvětloval Tetiva, všechny ostatní pověsti o něm, i to, že je Řek, Francouz nebo Rus, jsou třesky plesky."

„A jaké je tedy vlastně národnosti?"

„Kdybych věděl. Zeptej se ho na to, jest-li to dovedeš a jest-li to poví. Přijde ke mně prý ještě jednou dnes, než odjede z Cetyně. Má namířeno do Podgorice a odtamtud ke Skadru a k Bojaně, snad chce studovat malarii. Je prý všude jako doma mezi Turky i Albánci, mohamedány i křesťany. Kozel ví, není-li sám zakukleným moslimem. Ale na mou věru, chlap čím dále zajímavější, jsem teď na vahách, mám-li ho posuzovati jako zlomyslného podivína nebo jako šlechetného člověka."

„Proč tak myslíš?"

„Už z toho, jak se chová ke mně. Ujal se mne ochuravělého v jeskyni pod Prilipem, a teď jsem o tom téměř přesvědčen, schválně přijel podívat se na mne."

„Možná, že jsi mu vděčným předmětem studia jako ta malaria."

„Možná, ale pochybuji. A poslyš, ten člověk ví snad mnohem více než celá Cetyň, ten ti mi teprve otevřel nevidomé oči, když se zmínil o válce."

„Vypravoval ti, že bude?"

„Vypravoval mi to napolo důvěrně. Mluvil jsem s ním o své práci, o svých přípravách k svému velikému obrazu, prohlížel si s účastenstvím moje skizzy. Poznal jsem, že nerozumí pouze nemocem, nýbrž i umění, všecko zná, o všem umí případně hovořiti, je to takový mistr Vševěd. Vzpomněl jsem si při tom na ubohého nebožtíka Jaromíra Kalivodu, kterému jsme říkali mistr Věhlas. Tenhle doktor je mistr vševěd, ale svými vědomostmi povýšen tisíc stupňů nad prostého Kalivodu."

„A co mluvil o válce?"

„To bylo tak. Vyslovil jsem politování, že nemohu vlastní černohorské bílé vojsko malovati podle skutečného vzoru. Mám sice množství pěkných postav, ale přál bych si viděti takový průvod žen a dětí, kráčejících za svým cílem v bezprostřední blízkosti nebo dokonce již v dýmu bojiště. Zatoužil jsem po tom, a on jakoby se ustrnul nad mou touhou. Usmál se a pravil způsobem, který nepřipouštěl nijakých pochybností: ‚To je snadná věc, milý pane. Zdržte se na Černé Hoře ještě několik krátkých neděl a uzříte své bílé vojsko ve skutečnosti.' Pak mi vypravoval, že se schyluje k válce a přípravy k ní že již se horečně dokončují. Otevřel mi oči nad některými zjevy, věstícími brzký výbuch válečné sopky, kterých jsem doposud nepozoroval. Všímali jsme si černohorských postav, obličejův a krojů, ale nenamáhali jsme se vniknouti do zdejších duší. Ovšem, kdo by z těch klidných, skoro vesměs radostných tváří mohl vyčísti, že se připravují k zápasům na život a na smrt? Děs válečný byl by jistě zjevnější všude jinde než tady na Černé Hoře."

„Hochu, hochu," jásal literát, „domnívám se teď, že nás tady očekávají ještě veliké věci. A cos mu řekl — zůstaneš?"

„To víš, že hodlám zůstat. Řekl jsem to doktoru Grkovi, ale přiznal jsem se mu, že se tomu staví na odpor moje téměř až na dno vyčerpaná kapsa."

„Vždyt víš, že nás chce Verner přátelsky podepřít."

Ale ta poznámka vzbudila v malířovi horlivý odpor.

„Ani za živý svět," bránil se, „to by tak, co by si o nás pomyslili v Praze, a jaké ponětí by o nás měla jeho paní?"

„Paní Vernerová? Neboj se, dámy o takovýchto věcech mívají vždycky opravdovější ponětí než-li my mužové. A co by říkali v Praze — co je nám teď do celé Prahy a jejích malichernych klepů!"

Avšak malíř stále vrtěl hlavou.

„Svěřil jsem tu bolest doktoru Grkovi," pokračoval, nedávaja Martinovi dohovořiti, „a on mi hned řekl, že schopný člověk nikdy nemusí míti starost o groš, a že mi dnes přijde v té příčině s určitým návrhem."

„Snad ti dokonce chce už taky hned přinést hromadu peněz?"

„To sotva, poněvadž jich asi sám mnoho nemá," usmíval se malíř, „ale mne ten podivný člověk dnes naplnil velikou důvěrou nejenom co se týče mého zdraví, nýbrž i co se týče mé práce. Ještě před nedávnem jsem se hrozil zprávy o jeho opětné přítomnosti a dnes už se těším na jeho příchod. Včera tu nebyl u mne ani uštěpačný doktor Grk ani jízlivý monsieur Barbet, nýbrž zcela jiný, vlídný, upřímný člověk."

„Professor Sobolev," smál se Martin.

„Třebas professor, ale jen když neplýtval pětkami. Ostatně má tu být co nevidět, a uvidíš, může-li míti právo na moji úctu a vděčnost."

Ale než přišel doktor, dostavil se se svou chotí Verner. Mladá paní přinesla malířovi plné ruce květů, které jako pro ni objevily se toho dne na pazaru.

Měl z té pozornosti velkou radost a prohlásil, že jest mu již značně lépe, ba skoro docela dobře. Zeptá se lékaře nebo doktora Grka, může-li již vycházeti, a bude-li mu to dovoleno, mohli by si udělati na večer malý výlet. Třebas jenom na blízký Orlov Krš nebo do prilipské vyhlídkové chaty pokochati se pohledem na skaderskou vodu.

Literát se pochlubil, že učinil na Prilipu znamenitý objev: Kromě rakije, sýra, šunky, salámu a vařených vajec mají tam také dosti dobré černé pivo. Domácí výrobek, malvaz z nikšičského pivovaru, kde ovšem mají sládkem Čecha. Na Prilipu mají pod chatou studenou jeskyňku, takže ani k tomu pivu nepotřebují ledu. Bude-li tedy Tetiva moci s nimi, navrhoval by k vycházce Prilip, lahvička černého by jenom mohla prospěti přítelovu zdraví.

Poněvadž malíř se rozveselil, rozjasnila se také mladá paní. Vypravovala, jak včera odpoledne chodila s cetyňskými dámami po „slávě“ a jak byla všude vítána a uctívána. Byli by ji udusily všelijakými sladkostmi, které byly všechny dobré, avšak bylo jich příliš mnoho. Ještě v noci se jí z toho jídla a pití točila hlava.

Pak viděla také černohorský pohřeb. Den před tím umřel na Cetyni jakýsi mladý muž, i nesli ho po tamějším způsobu na hřbitov v otevřené rakvi, a teprve za ní někdo vlekl víko. V průvodu bylo mnoho žen, které kukaly, až z toho obcházela mladou paní hrůza. Dvě ženy, nepochybně matka a žena zemřelého, neměly dosti na svém kukání a dávaly výraz svému zármutku tím, že si až do krve rozdrásaly celý obličej.

„Toho bys pro mne neudělala, viď,“ žertoval mladý manžel, „pomyslila bys si, že by bylo tvé hezké tvářičky škoda.“

Polykarp Martin skočil do toho poznámkou, že by nedopustil znešvařiti si tak líbezný obličej, i kdyby mladá paní měla ten hrozný úmysl, a dovolával se souhlasu malířova, který se zardíval, ale také svědčil. Pomyslil si, zda-li by tato sličná žena byla s to, aby z lásky k němu porušila svoji čistou krásu, a ona, jakoby mu rozuměla, v duchu mu přisvědčila.

Rozešli se v utěšené míře, a malíř až jásal, když paní Vernerová ještě se schodů se k němu obrátila a posílala mu kynutím ruky upřímný pozdrav. Dlouho tkvěla mu jako do zraku zachycená její hezká ručka v světlohnědé rukavičce, a její jiskrný úsměv málem byl by ho vyburcoval k novým nadějím.

Pokračování.

VIKTOR DVORSKÝ.

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

Věčná válka podmětného chtění s vnějším jsoucnem, které mu odporuje ustupujíc v některém drobečku a vítězíc ve velké celistvosti, změnila se, jakmile jeskynní muž přiměl ženu, aby sbírala rostliny a červy a tak živila jeho a sebe, a sám počal kusem kamene rýpati do skály neumělý obraz. Tento muž zvítězil nad hmotou, neboť chopiv se její částky, která se mu podrobila, stělesnil svůj sen, jinak odporující živelnému postupu všeho dění. Chtěl viděti parohaté zvíře, ale nemaje ho před sebou pro odpor vnějšího jsoucna, stvořil si je násilnou mocí na stěně svého příbytku. Od těch dob se dělí obyvatelstvo zemského povrchu ve dvě části, v zástup, který se poddává hmotě a rve se s ní dle jejího zákona, a ve skupinu vzdorovitých.

Neznámá prozřetelnost navštívila člověčenstvo morem, ale tito lidé si řekli: „Co je to mor?“ Učiňme si z něho předmět záliby a podívejme se naň z vysoka. Zachvátí-li koho z nás, bude to konec drzého válečníka. Ovšem pak není ani možno, aby zkoumající byl menší a nižší zkoumaného.

A jako s morem, tak naložili i se zemětřesením, s příbojem vln, s pohybem země v kosmickém prostoru. Hrozný, bohaprázdný vzdor.

Pak se někomu zachtělo viděti ženu zvláštní krásy. Možná, že nebylo takové ženy po celém světě, a byla-li někde, třeba o ní nevěděl, a byla-li i na blízku, třeba nechtěla státi před ním nahá. Žena ta však žila v dosahu podmětného chtění. Stalo se ovšem ne zřídka, že v tomto životě, vyplývajícím z podmětného chtění člověka, pobývala někde daleko. Leč on šel za ní, nebo se jí dovolal překonav podivné věci a potom s ní žil, nebo zemřeli spolu.

Když už byli manžely nebo spočívali v hrobě, najednou se zařehtal stůl a kamna a všechno dohromady to křičelo: „My jsme tady, ty jsi tady, nebylo ženy, ani jsi za ní nešel, ani ona nepřišla, ani jste spolu nezemřeli.“

Člověk se dal do pláče.

A pak ho popadl vzdor.

Tak došlo k stělesnění děje, který povstal v dosahu podmětnosti.

Jasné červené slunce naplnilo pokoj světlem. Dole řinčely zvonce elektrických vozů, které přejížděly malé náměstí s kulatými pažity a hřmotily v širokých ulicích. Návrší nad Smíchovem se třásla v teplém vzduchu. A slunce se hrnulo otevřenými okny zalévajíc červení lůžko Annino.

Paní Anna mluvila dlouho jaksi rozradostněna. Bylo zde jaro zkracující očekávanou lhůtu a veškerou lhůtu, a veškerá znamení se družila v sestavu příznivou nové budoucnosti. Paní Anna hovořila takto: „Nerozpakovala bych se žíti s mužem bez manželského svazku. I tehdy, vstoupím-li v nový svazek, vyhradím si úplnou svobodu, neboť zkušenost minulé doby mne poučila, jak těžce se mstí takové opomenutí. Moje svoboda bude dokonalá. Otto není z těch dětí, které by se držely matčiny sukně a Anna se provdá, jakmile k její dospělosti přistoupí žádoucí počet let."

Paní Anna skočila náhle do vzdálené budoucnosti. Jala se uvažovati, jak uspořádá pokoje, až Anna bude pryč, zapomínajíc, že po očekávaných událostech nesetrvá snad ani sama v tomto příbytku. Vykládala mi horlivě, kam přenesou divan a co postaví na jeho místo, jak umístí obrazy a rozdělí ložnici. Jistě si při tom nepovšimla veliké sluneční skvrny, která se zatím rozprostřela na protější zdi a zbarvila do ruda svitek s barevnou pečetí a portrét Anny v japonském kostymu.

Viděl jsem tyto dvě věci viseti vedle sebe stokrát před tím. I teď jsem si ještě říkal, že přece není mezi nimi spojitosti, krom že visí na téže zdi a že je slunce ozařuje společnou rudou skvrnou.

[Poznámka vydavatele. Zdá se, že na tomto místě několik listů vypadlo, nebo že byly snad odstraněny Sohrem samým. Za to se tu octl fragment „Na odchodu", z něhož si lze učiniti představu o směru v Sohrově tvorbě v oněch měsících. Vydavatel soudí, že Jan Sohr pracoval tehdy mnoho.]

Na odchodu.

Moje jméno je Lydie a když mi bylo pět let, nalezl mne malíř Edmondo Ferrari na ulici, polozmrzlou. Kdo byli moji rodičové, nevím, a také mi nikdy nenapadlo, abych se na to tázala. Láska mého dobrodince byla zajisté větší než kteréhokoli otce nebo matky k nejmilejšímu dítěti, alespoň pokud jsem viděla za čas svého krátkého života, nikdy nebylo dítě milováno tolik, jako tomu bylo u mne od prvního dne. Myslím, že ani já jsem nemilovala méně svého dobrodince a byla bych se jistě stala jeho milenkou a ženou, kdyby nebyl nadešel den náhlého rozchodu. Dlouho se trousila podezřelá znamení, až najednou bylo jasno, že jemu nelze déle setrvati v městě, v kterém jsme žili. Bylo mi tehdy dvanáct let...

(zde část rukopisu chybí) . . . . . .

. . . . . žádajíc si prodloužiti do nekonečna hodiny, které nám zbývaly k rozloučení.

Z ulice doléhaly těžké kročeje vojenských stráží procházejících městem.

Edmondo položil ruku na moje rámě a promluvil ke mně takto:

Drahá Lydie! Netušil jsem, že již teď budeme spolu hovořiti o věcech, které snad tvoje mysl nepochopí tak dobře, jak bych si přál. Vím však, co ti neřeknu dnes, že ti již neřeknu nikdy. Vlna ciziny se zavře nade mnou a jistě se z ní nevynořím zpět. Jednak proto, že nebudu moci a jednak též, že nebudu ani chtít. Postaral jsem se o tvoji budoucnost, ode dneška jsi bohatá a samostatná a ruce přátel, kterým tě svěřuji, nezmění se nikdy v tísnivá pouta, neboť jsem zakázal, aby ti kdo překážel v plné volnosti.

Vím, Lydie, že tvoje srdce je otevřeno a že toužíš po lásce. Ale láska není spjata s určitou osobou, jako hlad není spojen s určitým pokrmem. Je to všeobecná touha, kterou navěšujeme dnes na tu, zítra na onu bytost. Milovati můžeme zjevy vysněné nebo živé, nejhůře však bývá, když vlastnosti, jimiž jsme ozdobili stvoření své tužby, žádáme na svém miláčku, který jich ovšem nemá.

Proto nepojímej nezdar v lásce s velikou bolestí.

Mezi mladými muži najdeš hojně takových, kteří se ti budou obdivovati pro odchylné složení tvého těla. Ty odežeň bez milosti. Ne pro nemravnost jejich snahy. Ale tak jako oni, miluje také psík svoji družku, s kterou se seznámil za plotem. Ty však jsi hodna něčeho lepšího.

Nevstupuj nikdy v manželství. Viz jen, co řekl Nietzsche v aforismu 230.: „Vysoký a poctivý způsob spojení muže a ženy, vášeň, má zlé svědomí. Nejsprostší a nejnepoctivější má dobré svědomí na své straně. Manželství je nejprolhanější forma tohoto spojení a proto má na své straně svědomí dobré."

Budeš-li milovati, neslibuj věrnost a odmítni milence, který by chtěl na tobě takový závazek, neboť je zřejmo, že se nehodlá v budoucnu namáhati, aby si udržel tvoji lásku.

Přijde čas, kdy uslyšíš od lidí, že je tvou povinností, abys se stala manželkou a matkou. Ale já ti pravím: Nevěř jim. Není jiné povinnosti, než kterou si sami na krk hodíme.

Snad i neštěstí se shrne na tvoji hlavu, nebude však nikdy příliš zlé, ano budeš je prožívati s rozkoší, ač-li si udržíš volnost vůle. Proto měj stále na mysli radu, kterou ti dávám v den loučení: Obětuj lásce tělo i majetek . . . (kus stránky odtržen) . . . . . neprodej svobodu, kterou ti dnes odevzdávám."

Stála jsem u otevřeného okna a hleděla do vlhké tmy, v níž vítr dráždil zpěněné moře. . . . . Dvě rudá světla houpala se v temnotách . . . . (zde fragment končí.)

Postavili přede mne lampu jasně zářící na vysokém těžkém podstavci. Ještě u dvou nebo tří stolů seděli cizí hosté a každý stůl měl svou lampu na vysokém, těžkém podstavci, a vásu s květinami. Poručil jsem, aby mi přinesli víno, láhev do půl hrdla ponořenou v drobném ledu. Cizí hosté mlčeli; sloužící pečovali o nás nepronášejíce slova. Jen moře se převalovalo v nekryté zátoce a veliké bílé můry přilétaly a tloukly nemotornými hlavami do zářícího skla.

Víno bylo znamenité jakosti, nebo — alespoň mně chutnalo jako druh velice vzácný, i s výběrem pokrmů jsem byl spokojen, i s rejem velkých můr a teplou nocí.

Cizí hosté mlčeli sedíce jako sochy, jakoby vzdáleni životnosti, i teplá noc byla taková i hvězdy i moře, které se převalovalo v nekryté zátoce.

Řekl jsem si: Zahubím-li sled minulého bytí a ukryji-li svou přítomnost, půjde odlesk obrazu k neznámým lidem. Tak jedině bude dobře jemu i mně. Neboť nikdo nedovede prožíti odlesk obrazu, zná-li původce slova.

Proto je třeba, abych ukryl svou přítomnost.

Cizí hosté se mne nezeptají.

Jsou zamlklí jako sochy. Vůně květin je líbezná. Teplá noc vlhce zastírá hvězdy a moře se převaluje v nekryté zátoce.

Včera jsem vystoupil na skalnatou horu ke kamennému kříži. Rostou tam nízké borovice a baňaté opuncie, ale vrchol je holý a kolem kříže hvízdá tramontana. Díval jsem se dolů na město se starými kostely a na lodi, které vjížděly do přístavu. Krom přístavu a města bylo viděti ještě kus pobřeží s polnostmi a vinicemi, horský hřbet a velikou cementárnu. V přístavu skládali mouku a víno, na polích se pracovalo, v kostelích se modlili věřící, kupci seděli před kavárnou, v úzkých uličkách se prodávala láska, někde baby vyháněly její plod a v nemocnicích zachraňovali těhotné ženy císařským řezem.

Bylo mi divno, proč se neseběhnou oni námořníci, sedláci z vinic, kupci a nevěstky, baby, svodnice a těhotné ženy a neutlukou mne klacky. Bylo by zajisté správno, kdyby takto vyrovnali nespravedlivost osudu.

Posadil jsem se na podstavec kříže a čekal jsem až do západu slunce. Potom se mne moře otázalo: „Což se ti nelíbí modrá hra mých vln a dlouhá čára na obzoru, kde se dotýkám oblohy?" A město se mne ptalo: „Vidíš tvory ponořené v oddanou služebnost k tvé zábavě, nelíbí se ti jejich práce, jejich dcery, jejich bolest, která se tě nedotýká? Hle, voda se zbarvila večerem a rozžehli jsme světla pro tvé potěšení." Pokračování.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDr. R. J. KRONBAUER:

O MIKOLÁŠI ALŠOVI.

ZE VZPOMÍNEK ALŠOVA ROTMISTRA JULIA FISCHERA.

I. ALSOVA KALINA.

Kalinu měl Mikoláš Aleš často na mysli a ve svých hovorech často a častokráte se k ní vracel. Před smrtí, několik hodin před svým zhasnutím, připomínal svému Rotmistrovi, aby se postaral o to, aby na jeho hrob byla zasazena kalina. Jsou tři momenty, které chci zaznamenati — momenty, které zavazují ty, kdo budou v tomto směru nehynoucí památku mistrovu uctívati.

Aleš měl důvěrného přítele, svého Rotmistra, malíře Julia Fischera, bez něhož neučinil takřka kroku. A s nikým jiným, s nikým ze svých přátel, s nikým ze členů své rodiny nerozmlouval o těchto věcech. Ale svému Rotmistrovi, kterého měl rád jako svého bratra, všechno řekl, aby si ulevil — aby svou duši upokojil. „Kdybych to mamince povídal," říkával, „zarmoutil bych ji . . ."

O kalině, vypravuje Julius Fischer, mluvil mistr poprvé ve svém bytě na Bojišti. Je tomu už patnáct roků. Přišel jsem k Alšovi na táč. To bylo v době, kdy mistr nejslavněji hejtmanil. Byl nesmírně rozrušen. Bylo mu tenkrát hořko nad tím vším, co se s ním dálo. Chodil po pokoji a trpce žaloval na svou situaci. Seděl jsem na jeho historickém kufru, poslouchal jsem mistrovy stesky a ani jsem nedutal. Ale v takovém stavu jsem mistra dávno před tím ani dlouho potom neviděl. Do smrti nezapomenu na tuto hořkou chvíli. Mistr stál u okna a mně se zdálo, jakoby slzel. Bylo mně ho tak líto, že jsem se v tom koutě nad ním rozplakal.

Na nejsmutnější episody svého života vzpomínal — na smrt svých bratří, na velikou bolest, kterou utrpěl jejich odchodem. „Takoví zlatí, takoví talentovaní hoši — a žádné smilování — museli pod drn!" Hlavu k oknu přitiskl a horké čelo na chladném skle konejšil.

Pak se na mne podíval a řekl: „Otevři kufr, vyndej mi ty pergameny, a něco mi z nich přečti." Zápisy z rodinné kroniky jsem mu předčítal, o tom, jak bratr jeho František skonal a jak brzo po něm následoval, záhadnou střelou zasažen, druhý bratr, Jan.

„Na jaře roku 1865," mluvil Aleš hrobovým hlasem, „dopadla na tatíka první rána — nejstarší syn František večer po zaopatření jako kuře v Pánu zesnul. „Vlast ztratila v něm," řekl o něm professor Spies v sedmé škole, „nadějného, znamenitého muže, výtečného dějepisce a básníka." Druhá, možno-li, ještě bolestnější rána dopadla na Františka Alše tři roky na to: na hod boží velkonoční pochovával druhého syna, Jana Alše! Však láska nemůže ani smrtí přerušena býti — ona přesahuje přes hrob až do věčnosti. Pamatujou si Rotmistře, co jim řeknu; „Jen stín toho, co bylo v nich, bylo ve mně — byly tři haluze — a neuschla ta nejslabší!

„Mám tam psaní od klecanského velebníčka,

Dostal jsem v minulých dnech několik dopisů. Všechny mají jeden a týž obsah. Lidé známí ba i neznámí se na mne obracejí se žádostí, abych jim zprostředkoval koupi sebe menšího Alšova obrázku. Přítel mi dokonce píše: „Budeš mít takových věcí habaděj — Tvoje staré a přátelské styky s mistrem Ti jistě vynesly bohatou ženě. Spokojím se sebe menší skizzou — jen když budu míti nějakou památku." Dopis mne zarazil — cosi z něho zafičelo, co se mne nepříjemně dotklo. Ale v první chvíli jsem ani neuvážil, z čeho vlastně jsem podezírán. Ale stalo se, že mi dobrý známý v hovoru, s nádechem žárlivosti i závisti, předhodil, že jsem s Alšem znamenitě pochodil. Mám prý celou galerii Alšových obrazů a to prý repraesentuje celé jmění. Přijde se podívat a doufá prý, že si bude moci něco vybrat!

Tak vida! Přátelství s mistrem mi nikdo nezáviděl! Z toho ze všeho vykukuje cosi nechutného — u nás, bohužel, obvyklého. Nutno, abych něco vysvětlil. Celou galerii — možno-li o několika obrázcích tak mluviti — má můj bratr lékárník Jindřich. Je to nadšený ctitel Alšův a obrázky získal způsobem, který by leckoho jiného, kdo by ho byl chtěl v tom následovati, přivedl do rozpaků. Jsem na to hrd, že nemám od Mikoláše Alše ani jediného obrázku! Pětadvacet roků jsme se vídali a navštěvovali a za těch pětadvacet roků nepřistihl mne Aleš při zištnosti. Nemohli jsme se nikdy shodnouti — Aleš nechtěl přistoupiti na moje podmínky, já nechtěl těžiti z jeho přátelské uznalosti. Stalo se nejednou, že byl pro mne připraven obrázek, nad nímž se člověku srdce v těle smálo. Mám na to řadu svědků, jak jsem si v podobných případech počínal. Vždycky jsem měl někoho v záloze, kdo byl hotov, obrázek dobře zaplatiti. Stalo se jednou, že mi Aleš připravil Bělohorský motiv. Se vším důrazem prohlásil, že si musím památku odnésti. „Mám kupce, dobrého kupce," povídám — „dva měsíce už mne souží, abych mu u Tebe něco zamluvil. Několik desítek Ti vysází na stůl — za hodinu je tady." Aleš se dal do smíchu. „Za tenhle kousek? Nějaký pakatýlek bych si troufal za něj požádati." Ještě téhož dne byl obrázek prodán. A to se stalo několikrát.

O to bych byl mistra zkrátil. A kdo tak všechno znal, jako já, nemohl a nesměl od Alše přijati, nemohl míti obrázku zadarmo. Patří to, bohužel, ke kronice Alšově, že se musí i o těchto věcech mluviti. Když umřel Marold, zpívala se táž písnička. Mám od Marolda obrázek, pravda, ale ten, který ve svrchovaném rozčilení u „Tomáše" do kouta zahodil a když jsem jej chtěl zvednouti, skočil po něm, aby jej roztrhal. Napsal jsem svého času historii o tomto nabytí obrazu Maroldova, abych povídačky uvedl na pravou míru. Své cti literární i svému přátelství s Mikolášem Alšem byl jsem povinen, uveřejniti toto prohlášení a znovu s důrazem opakuji: „Jsem na to hrd, že nemám od Mikoláše Alše ani jediného obrázku!"

Václava Beneše-Třebízského — přečti mi je ... už dávno jsem je neměl v ruce. Aleš pozorně poslouchal, a když jsem dočetl, řekl: „Nerad umíral — ne pro ten život, ale proto, co umíralo s ním jako s matkou dětátko v lůně. „Nenechte mne umřít," prosil ty, kdož stáli kolem něho, když ho Morana rdousila.

Celý den už na to myslím, co teď povídám. Taky bych nerad dřív umřel, než to dětátko světu odevzdám. Ale, až umru — pamatuj si to — zasadíš, kozáče, svému atamanu na hrob kalinu, aby, až větrové ze stepi povanou, mi pozdrav přinesli z drahé vlasti..."

Vrátil jsem se z Vyšehradu. Na Slavíně bylo právě vytesáno jméno velkého mrtvého, Julia Zeyera. Vypravuji o tom mistrovi a žertem dodávám:

„Dlouho budeš živ a zdráv, Mikoláši Alši!"

Podíval se na mne tázavým pohledem.

„Podle toho Slavína bych tak soudil — začínají tam pochovávat od písmeny Z — a než to dojde na A, mnoho vody uplyne."

Mistr jenom rukou mávl.

„Ba ne, Rotmistře," povídá za chvíli — „není tma v hrobě pod zemí, ale je tma, je pustota v těch komůrkách Slavína. Tam jakoby nemohla ani píseň skřivánčí proniknout, tam nemůže se prodrat ani kořínek barvínku. Ne, ne... tam bych nemohl spát."

Přistoupil ke své knihovně, otevřel ji a svoje sebrané kresby, Manesem vydané, vyňal. Rozevřel knihu a ukazuje mi kresbu: „U hrobu Božího bojovníka", povídá:

„Rotmistře — tady je světlo ještě po smrti. Už mám svůj hrob, už mám svůj pomník! Tak bych si to jednou přál — ten kámen bludnej je z naší krajiny a do hlavy kalinu mi zasaďte jako kozákovi!" — — —

Je tomu pět roků. Bylo po mrazech — ještě studeno a sychravo, ale jaro už po špičkách se přibližovalo. Na silnici tříletého kloučka jsme viděli v červené bundě s čepicí na hlavě. Měl v ruce proutek a prohánět před sebou žabičku o něco málo mladší. Aleš se upřímně rozesmál a prohodí citát ze hry Kopeckého:

Také ten kluk s karkulkou
honí se už za holkou.

Byli jsme pozváni na Smukýřku. Paní Libuše Linhartová byla nadšenou ctitelkou mistrovou a roztomilým pozváním vylákala ho na svou usedlost, která se Alši svou polohou velice líbila. K půlnoci vracíme se povozem do Prahy. Mistr sedí zadumán v rohu kočáru, mlčí a hlavu sklání k prsoum. Myslel jsem, že usnul, a netroufal jsem si ani sebou hnouti, neřku-li slova promluviti, abych ho neprobudil.

Přijeli jsme ke košířskému hřbitovu. Vypadalo to na svatém poli úchvatně. Kříže a stromy byly zaplaveny snivou, hebkou září. Aleš se zvedl a smekl.

„Tady je pochovaný mý dítě, Rotmistře," řekl pohnutým hlasem.

Postavil se v kočáře, vyklonil se, po hřbitově se rozhlíží a mnohem jasnějším hlasem zahovořil:

„Tady je světlo! Tady ti mrtví do opravdy spinkají! To je ticho! To je krása — to světlo, a ten vzrůst těch stromů! Kořeny jdou dolů, do srdce — a nahoře to potom ševelí, kvete a voní. Tady, kozáče, mrtví žijou — a to je ten pravý Slavín lidské bídy!"

Aleš byl nesmírně vzrušen. Ne jako člověk, jako zjev vypadal v tom zelenavém osvětlení. Slyším, jak pro sebe polohlasem prozpěvuje: „De profundis"...

Do kočáru zas usedl, do kouta se zabořil a řekl:

„Nezapomeň mi na tu kalinu!"

* * *

ALŠŮV HONZA.

Byl jsem včera (14. srpna) s Rotmistrem, s bratrem Jindřichem a dcerou Jarmilou u paní Marie Alšové. Chodí jako stín. Teprve teď na ni ulehla bolest a trampota. Sedíme kolem mistrova stolu. Vypravuje mi paní Alšová, že byla s Marynou u výkladní skříně páně Topičovy, kde jsou vystaveny fotografie Mikoláše a Marie Alšovy, jak sedí v automobilu.

„Stojíme před obrázkem, za námi mladík v dělnické haleně. „To je Mikoláš Aleš," povídá ke svému druhu — „a to je jeho máma. Také se chudinkové jednou projeli v automobilu."

„Mne to tak zahřálo“ — povídá paní Alšová, „to by se byl tatínek nasmál, kdybych mu byla tohle vypravovala. Na tomhle by si byl zakládal, že ten prostý člověk tu pravdu tak srdečně pověděl. Z takových věcí míval velkou radost. Pamatuji se, jak byl potěšen, když mu poslali „Rudé Květy“. To tu zrovna seděl pan Rotmistr, že ano, když časopis došel? Předčítal nám to a měl radost, že ti socialisté o něm tak pěkně píší. Vy jste něco poznamenal — rozpomíná se paní Alšová — a on na to odpověděl se smíchem; „Vždyt já, božíčku, za to nemohu, že ten svatý Jan stojí na každém mostě. Když už tam stojí, musím ho přece taky udělat.“

Dveřmi se protáhl jako stín Alšův Honza, jeho miláček, starý, šedavý kocour. Povyskočil si paní Alšové na klín, rozhlédl se kolem sebe a hup! — už byl na stole. Uvelebil se tu, hlavu na packy položil a velkýma očima jednoho po druhém si prohlížel. Alšovi na ramenou posedával nebo na stole se uveleboval, když mistr kreslil. „To je můj nejshovívavější kritik,“ říkával mistr — „tomu se všechno, co udělám, líbí.“

Teď, po smrti mistrově, milý Honza chodí po bytě jako duch. Svýma velkýma očima jakoby svého pána hledal. Hoví si celý den v kuchyni na kamnech — ale jakmile známý hlas uslyší, už je v pokoji. A dívá se vám to zvíře kolem do kola tak smutně, tak toužně, že rozplakat dovede. Hledá, hledá svého pána, rozhlíží se, jakoby pochopiti nemohl, že tak dlouho se nevrací, že nepřichází, když jsou tu nejlepší, nejvěrnější jeho známí a přátelé.

Patnáct roků už ho mají Alšovi ve své domácnosti, patnáct roků byl Honza věrným a vytrvalým mistrovým společníkem, němým divákem, když pracoval. Chřadne vůčihledě, hubení a ježatí, hlavu už má poloviční, a jenom ty oči jsou větší a větší, vyjevenější a smutnější. Paní Alšová jemně ho hladí a má se co přemáhat, aby v pláč nepropukla: „Honzíčku ... koukáš ... koukáš — a jenom se divíš. Ty asi za ním nejdřív půjdeš ... vždyt už je tě jenom drtínek.“

Sedíme, koukáme se na Honzu, a on jakoby tomu rozuměl. A s jednoho na druhého těma očima se dívá, pak na klín paní Alšové seskočí, k ní se přitulí, nahoru se dívá a nepohne se, neuhne se, do očí mu velké slzy kanou, a to zvíře, ta němá tvář, jakoby se tázala, co znamená to, co tu nikdy neviděl a nezažil?

Rotmistr sedí na kufru jako zařezaný.

„Honzo — Honzíčku — — pojď sem, něco pěkného ti povím,“ promluví za chvíli.

Honza pomalu hlavu obrátí, chvíli jakoby uvažoval, má-li poslechnouti, hlavou se o jemnou ruku otírá, tulí se a mazlí — a hup! — už je na Rotmistrových kolenou.

„Tak pěkně, Honzíčku, poslouchej,“ začíná Rotmistr, jakoby pohádku chtěl vypravovat — „jak bys byl málem k velké cti přišel. Mnoho nescházelo a byl bys hnedle nosil kolem krku hezounkou pentličku. Měl jsi být povýšen, měl's přijíti mezi práčata a drabanty ... to vyvaluješ kukadla, vid? ... To věřím, však to bylo na tebe nějak pěkně políčeno. Kde pak jsi se tenkrát, Honzíčku, toulal, když jsem tu jednou před mistrovou šedesátkou byl s důležitým a důvěrným posláním? Považ, s čím jsem tenkrát přišel! Mistra chtěli jmenovat profesorem, usoudili, že by mu náležel také nějaký titul, a k Rotmistrovi přišli, aby se mistra pozeptal, co by tomu říkal a jak se na to bude dívat?

Nebyl's tu a proto nevíš, jak mi bylo horko, když jsem k mistrovi vstoupil. Hezky dlouho trvalo, než jsem se dostal k věci. Konečně jsem to ze sebe vypravil. Mistr se zamyslil, bradu si po svém zvyku pohladil a povídá:

„Vědí, Rotmistře, o to bych zrovna nestál — udělám nejlíp, zůstanu-li Mikolášem Alšem.“

Přijal jsem na sebe poslání a chtěl jsem dostáti svému slovu. Domlouvám mistrovi, že takové postavení není k zahození a že by to tak špatně neznělo, kdyby se říkalo „profesor Mikoláš Aleš“.

Mistr se tenkrát srdečně rozesmál.

„Rotmistře“ — spustil přísným, káravým hlasem — „nezapomínají, že jsem jim vystavil vysvědčení na důkaz, že dostali ode mne za vyučenou, že byli povýšen za mého tovaryše a že jsem jim tenkrát udělal na čelo tři křížky, že jsem potom zavolal maminku a že jsem držel velkou sta-

ročeskou řeč, ve které jsem si přál, aby můj tovaryš vedl bohabojný život, po hospodách se netoulal a fraucimory nechal na pokoji. Oni tenkrát mamince poděkovali za všechnu štrapáci, kterou s nima měla a políbili jí ruku za to, že s nima vždycky pěkně zacházela, že se u nás s dětmi moc nenachovali a že se měli u nás vždycky dobře na jídlo. To jsem všechno pro ně s radostí učinil v té víře, že nebude tovaryš svého pána navádět a svádět . . .“

Honzíčku . . . Honzíčku. Kdybys měl tolik rozumu, jak chytře koukáš, abys rozuměl, co nyní řeknu. Všechno tohle povídání a vyjednávání nestálo za kočku. Padlo to, Honzíčku, všechno padlo a proč? Přišlo se na nějaký škraloupek, a bylo po všem. Tenkrát, když mistr mi to vysvědčení vyčítal, vklouzl jsi, Honzo, do pokoje, posadil jsi se na stůl a čekals, aby se mistr s tebou pomazlil. Posadil se tuhle na to svoje křeslo, rozkročil nohy, podepřel si ruce o bradu, zakoukal se na tebe a takto s tebou hovořil:

„Honzo — Honzíčku — Alšovic kocouře! Víš-li pak, co mi právě napadlo? Co's ty ubožáku zkusil už všelijakých ústrků, co se ti lidé navyváděli nepěkných kousků, co se na tebe nahubovali, jak tě pronásledovali pometlem i koštětem, když jsi něco provedl. Inu, nediv se, neměli jsme ani ekypáž, ani automobil, a na tebe si každý troufal, poněvadž se vždycky řeklo: „ale co, vždyt to je ten Honza ze třetího patra, Alšovic kocour!“

Co bys tomu, Honzíčku, řek', kdyby se to teď všechno změnilo, kdyby všichni nájemníci, kdyby domovník i domovnice dostali k tobě najednou náramný respekt? Provedeš něco na schodech nebo na chodbě a nikdo nebude nadávat ani na tebe ani na tu partaj ze třetího patra, nikdo nebude hubovat a nikdo nebude nosánkem po nich ohrnovat.

To by byly časy, viď, až by se nad vším zamhuřovaly oči, protože jsi se stal nedotknutelným, posvátným zvířetem, protože jsi avanžoval z Alšovic Honzy na profesorovic kocoura!

„Je mně tě líto, Honzíčku,“ dodal tenkrát mistr — „provedeš-li něco, budeš bit jako žito — to je a zůstane tvým osudem!“

NÁRODNÍ DIVADLO. — Průkopnice. (Les Eclaireuses.) Hra o čtyřech dějstvích. Napsal Maurice Donnay. Přeložil Hanuš Jelínek. Režisér Gustav Schmoranz. Premiera 14. srpna. Vystoupení sl. Jarmily Kronbauerové a sl. Hermíny Kratinové j. h.

Pařížský autor významu Maurice Donnaye má nepopíratelné nároky, aby byl hrán na všech velkých scénách a je tedy volba hry pro první naši scénu odůvodněna, zvláště když se výpravě a režii věnuje péče, které se této premiéře dostalo zásluhou p. ředitele Schmoranze. Představení této hry se stalo společenskou událostí pro Prahu chystající se k zahájení podzimní saisony. Průkopnice nemají sensačního děje, kterým se vyznačují rozvodové hry. Její konflikty jsou zcela intimního rázu; autor sám na venek zlehčuje feministické hnutí, které je s to, aby deformovalo veškero cítění a smyšlení ženy, jak se stalo na příklad u paní Orpailleurové, výstřední bojovnice za práva žen nebo u jemné Germainy Luecanové, upadající v onom feministickém ovzduší v povážlivou citovou oddanost vůči paní Haně Dureillové. Ve skutečnosti však autor není zlehčovatelem ženského ideálu osamostatnění, ovšem také ne jeho tendenčním propagátorem. Zdá se, že při své znalosti pařížské ženy má jen jakousi nedůvěru k opravdovosti průkopnických snah u ženy, lpící celou bytostí na životě v přepychových poměrech, ve kterých jí jest volno a příjemno, dokud srdce její si nestýská — — Proto tak naturalisticky v poznámkách lékařky a spisovatelky znovu a znovu se obrací k výčitce, že paní Hana Dureillová stala se průkopnicí mimo svou vůli a zlehčuje-li výstřelky hnutí toho, nesnižuje vážné snahy, nýbrž povyšuje průkopnická hesla, přiznává-li jim takovou moc, aby vyspělou, dokonalou ženu a matku, paní Hanu Dureillovou, vyvedla ze všedního manželství v nový, volný život plný štěstí a lásky. Toto pochopení je zcela francouzské a divadelně lehké v poměrech, ve kterých je možno obratem ruky sehnati na feministickou školu několik millionů franků. Paní Hana bez rozčilení objasní svoje zásady; po tomto vyjasnění vítá se s dětmi, jako by se nic bylo nestalo a přece odejde z domova mezi průkopnice a manžel stejně vážně vyjednává s matkou o vychování dětí a brzy se ožení znovu, paní Hana pak pozná po útoku bankéře Steinbachera, že bude lépe vyznati se milenci, p. Lehelloyovi, a následuje ho.

Tyto nejdůležitější životní osudy zůstanou nevysvětleny. Mezi prvním a druhým aktem odehraje se nejvážnější rozhodnutí a všecky zevní okolnosti se hravě přizpůsobí mladé, citově bohaté, roztoužené (po volnosti i po milenci) paní Haně, jež mezi průkopnicemi sbírá nové zkušenosti a posléze se vrací zase v náručí muže, tentokráte p. Lehel-

loy, dychtíc po svazku legitimním při veškeré své povznesenosti a při všech touhách po volnosti a samostatnosti. Tento obrat jistě v Paříži vyvolal více ohlasu než u nás; je v něm ostrá, vtipná pointa. Básník podal tuto v satiru zabíhající pointu velmi jemně a delikátně, vyvrcholiv závěrem hry intimní poesii dvou prudce, ale tiše bijících mladých srdcí. Nic na tom nezáleží, bude-li Jacques manželem méně autoritářským nežli Pavel; paní Hana průkopnice volila podle svého srdce a tím je rozhodnuto také již o problému.

Hra je psána básnickou, velmi suggestivní dikcí, jež činí dlouhé dialogy milenců i vleklé scény shromážděných průkopnic — kratšími a životnějšími. K zajímavosti premiery přispěla hra sl. Jarmily Kronbauerové, která v úloze kněžny D'Ebly přednesla báseň o záletné pastýřce Lampito s takovým vroucím a mile opravdovým i případným pathosem deklamačním, že rázem vyvolala lichotivou pozornost obecenstva, příjemně zaujatého již prvním zvukem jejího sytého, zvučného hlasu. Druhý host, sl. Kratinová, v roli bankéřky Steinbacherové osvědčil se způsobem známým z vinohradské scény. Role přepychových, v sebe uzavřených a stále hloubavých milenců vyžadují mnoho úsilí o čistou, hbitou, vhodně odstíněnou mluvu a hlavně i nestrojené korektnosti v pohybech a také zevní elegance. Paní Dostalová s p. Deylem hravě se přenesla přes všechny úskoky dlouhých, ve slovech a v poetických obratech se ztrácejících dialogů. Pan Schlaghamer hladce sehrál bankéře, pan Matějovský málo vděčnou vstupní scénu manželskou zpříjemnil svými mužnými, zvučnými tóny v salonní konversaci. Průkopnice, — sl. Červená, pí. Nosková, sl. Odstrčilová, pí. Rydlová, pí. Vrchlická — vesměs v toilettách velmi apartních, využily každé příležitosti k osobnímu charakterisování postav, jež ovšem autor — mimo Germainu — omezil na míru nejmenší, spokojiv se zcela zevním nanesením drastické nebo frivolní povrchnosti v sentencích nebo v poznámkách. „Starší" role, drastickou mužatku a bezbarvou matku, obětavě sehrály dámy sl. Pohorská a pí. Hájková, sbor průkopnic vhodně doplněn byl pí. Havelskou a sl. Tovarnickou. Premiera měla značný úspěch, ačkoli je zřejmo, že pařížský autor psal hru pro svoje obecenstvo. —l—

PLZEŇSKÁ ČINOHRA NA PRAŽSKÉ PŮDĚ. (Plukovník Felt.) I druhý večer Plzeňské činohry v divadle „Uranii" těšil se zvýšenému zájmu pražského obecenstva. Reditel Plzeňského divadla p. Karel Veverka četl jistě referáty časopisů se zadostučiněním — jeho píli a jeho vedení dostalo se skvělého uznání, které má nejen pro Prahu, ale zejména pro Plzeň veliký morální význam. Viděli jsme na scéně hru, na kterou bychom se byli sotva šli podívat. Henry Kistemaeckers přišel neprávem do podezření, že použil jako dramatického motivu známé aféry s plukovníkem Redlem. Neprávem proto, poněvadž hra jeho byla napsána dřív, než se rakouská vyzvědačská aféra provalila. Hra prohlášena za „Redlovinu," a je ovšem velmi pravděpodobno, že se tak stalo k vůli reklamě, která také neselhala a vydatně působila. Právě toto doporučení zrazovalo od návštěvy v divadle „Uranie", kde hra měla svou premiéru a kde byla, jak slyším, dobře obsazena a svižně sehrána. Kus dovede jak náleží zaujati a právě svou sensační příchutí má jakous takous apartní přitažlivost. Hrdinou hry je plukovník, starý, řízný voják, muž rychlé a skvělé kariéry, bezúhonný, ve svém povolání do krajnosti čestný a přímý. Slabostí jeho je láska ke krásné ženě, jež polevila ve své přízni k němu, právě pro tuto vojanskou řízност, která zabíhá někdy až do tvrdosti. Našel se vlivný muž, poslanec a dokonce ministr (čehož je nutně zapotřebí pro zcela nemorální nátlak na státního zástupce), jenž dovedl této kolísavosti manželky-krasavice vykořistiti ve svůj prospěch a paní plukovníkovou zamotal do přediva svých nástrah tak důkladně, že již již byla na kraji propasti — dala svému nápadníkovi dostaveníčko o půlnoci ve svém budoáru a rozhodla se, že se dá s plukovníkem rozvésti.

Tu stalo se něco zvláštního, co ovšem napjetí ve hledišti znamenitě stupňuje. Plukovník zadlužil se k vůli své krásné choti a je v palčivé tísni, která by mohla znamenati katastrofu celé jeho kariéry. Finanční velmož mu nabídne pomoc — z trapné situace se hravě dostane, zradí-li cizí velmoci pevnostní plány. Plukovník, svrchovaně uražen touto ničemností, skočí po agentu jako pardál a zardousí ho. Situace stává se napiatější od momentu k momentu. Ve chvíli, kdy paní plukovníková očekává svého nápadníka, vejde — její muž! Scéna tato je bravurně napsána a byla také bravurně p. Milošem Novým a pí. Otylií Benískovou sehrána. Výjev měl tak silný účin, že strženo bylo obecenstvo po závěru aktu k několikerému bouřlivému potlesku. Sympaticky ovšem působí, že žena stává se od této chvíle pavezou svého muže a že mu nedovolí, aby se přiznal k vraždě. Ale plukovník nedovede lháti a v pravou chvíli svému sokovi poví pravdu přímo do očí.

To už ovšem není scéna dramaticky nezávadná, působí naopak dojmem velice slabým, ale obecenstvu velice lahodí, že i pan ministr obrací na celé čáře a že ani on nepřipustí, aby se plukovník udal. Zapovídá mu to v zájmu vlasti, kterou miluje zrovna tak vřele jako plukovník — a při tom ovšem sám nadobro prohrává svou zamilovanou hru. Ze souboru plzeňského velice sympaticky si vedly dámy Brzková a Fišerová, z pánů pan Novák i p. Karen, jenž nás zaujal zejména klidem svých gest a jistotou své mluvy. V roli papežského vikáře pozornost budil p. Kreuzmann, jenž má smysl pro dobrou charakteristiku. Z činoherního personálu „Uranie" zaskočil na výpomoc p. Pražský, jenž má v sobě cosi Mošnovského. Jeho nenucený humor působí mile. R. J. K.

ZÁVĚREČNOU VIGNETU článku JUDr. R. J. Kronbauera „O Mikoláši Alšovi" kreslil důvěrný přítel zesnulého mistra „Alšův Rotmistr," malíř Julius Fischer.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 22. srpna 1913. ČÍSLO 48.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 49.

JIHOČESKÁ KRAJINA.

Tak smutně se zdvihají skály,
chmur mračných jenom se tknout,
zpod černá řeka se valí
a rozbouřen pění se proud.

Jek tlumí, břeh líže, vír kalí;
vor vidět bez hlesu plout —
tam v dáli dvě postavy stály,
jak boží by čekaly soud.

Leč olovo nehne se s místa,
blesk nepoltí oponu v trysk,
proud hněvný dál po skále chlístá.

Dál rákosím temný zní plysk,
a nevím, tak smutna ta místa,
či já jen své srdce jim vtisk.

JAROMÍR BORECKÝ.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Potom, jakoby byl čekal na odchod hostí, dostavil se doktor Grk.

„Bene, bene," volal zálibně, vida malíře mnohem svěžejšího než včera a přicházejícího mu vstříc, „tak to má být, tak budete už brzo zdráv. Aaa — pan Martin, dobrý den, pane, těší mne, že se s vámi setkávám."

Literát se uklonil.

„Prosím, prosím," odpovídal, „kdyby to nebyla příliš otřepaná fráse, řekl bych, že potěšení je na mé straně."

Obličejem cizincovým přelétl jeho známý, bezmála jako posměšný výraz.

„My přece se nebudeme předstihovat poklonami, ani by nám to neslušelo," pravil ledabyle a hned zvučněji dodal: „Hleďme, jak pánové již pěkně hovoří srbsky!"

Vzal malíře za ruku, podržel ji půl minuty ve své pravici a pak opět mluvil:

„Dnes ani nepřicházím, abych se podíval na vás jako na pacienta, spíše bych rád s vámi dojednal onu druhou věc. Dnes nejsem lékařem, nýbrž kouká ze mne střízlivý obchodník, to račte míti na paměti, poněvadž budeme spolu houževnatě smlouvat."

„Poslouchám, pane," odpovídal Tetiva, jehož důvěra k cizinci se nemenšila.

„Nuže, to je tak. Mám spojení s některými cizozemskými obrazovými listy, hlavně anglickými, francouzskými a italskými, které tady za nedlouho budou potřebovati válečného illustrátora. Souhlasíte-li, pokládejte mne za jejich prostředníka, zástupce, jednatele, koho chcete. Hlavní věc, abychom si navzájem důvěřovali. Přijmete-li můj návrh, můžete si vydělati pěkný peníz, tato válečná kampaň — mluvme hodně po obchodnicku — může vám vynésti tisíce —."

Malířovi se zaleskly uspokojením oči.

„Mně by stačily sta," poznamenal krátce.

Doktor Grk se mu zasmál jako bláhovému neprozřetelnému dítěti.

„Jste špatný obchodník," namítl, „slevujete bez nátlaku hned devadesát procent, bylo by s vámi věru zle, kdybyste byl padl do rukou některého vydřiducha. Vy páni umělci nikdy si nedovedete správně oceniti svoji práci, buď chcete příliš mnoho anebo směšně málo. Ale žert stranou, milý pane. Krátce řečeno, přijímám vás již předem za válečného illustrátora. Práce vaše budu honorovati podle jejich zdařilosti, velikosti a aktuelnosti, řekněme, za jednu illustraci sto, dvě stě, tři sta franků, někdy třebas i více, podle toho, jak přijdou v čas a jak budou zdařilé. Souhlasíte?"

Malíř s úsměvem se obrátil k Martinovi, co tomu všemu říká.

Literát byl svrchovaně překvapen a ani nechtěl věřiti svému sluchu.

„Nežertujete?" pravil vážně doktoru Grkovi, jakoby dělal Tetivovi poručníka.

„Nežertuji."

„Tedy chtěj víc, Zikmunde," z čista jasna po česku nabádal malíře, „at ten rarach vidí, že máš nejenom uměleckého, nýbrž i obchodního ducha. Chtěj za celostrannou pěknou illustraci aspoň tisícovku!"

Avšak Tetiva nebyl schopen takového mrzkého smlouvání. Bez dalšího rozmýšlení podal cizinci ruku.

„Přijímám. Jen abych nezklamal vaší důvěry! Musíte mi dávat pokyny, co a jak mám dělat, abych vyhověl v těchto věcech žádoucímu vkusu."

„Rád, ale bude toho potřebí jenom pro začátek, za krátko si už dovedete vždycky poraditi sám podle svého uměleckého vtipu. Teď na příklad bych připravil illustrace černohorských čet, jak se tady na všech stranách cvičí, pak bych si nakreslil obrázek cvičení se strojními puškami a transport koníků, kteří odvážejí na skaderskou stranu munici — snad jste si již povšiml těch řad soumarů, obtížených koši a bedničkami? Udělal bych si také obrázky královského paláce, krále, královny a princezen i princů. Nezapomeňte si opatřit u fotografa Djordjeviče podobizny zdejších vynikajících, zvláště vojenských lidí, tak na příklad generála Martinoviče, generála Janka Vukotiče, starého junáka Vojvody Ilije Plamence, ministrů, rázovitých Černohorců a Černohorek — těch ostatně máte už plno ve svém skizzáři. Tak, a tuhle je zatím závdavek, za týden, za deset dní si přijdu pro část vaší práce."

Po těch slovech docela chladně, jakoby běželo o věc za dvacet haléřů, položil na stůl tisíc franků.

Nevšímal si již peněz ani malíře, pokládal věc za dojednánu. Obrátil se k Martinovi.

„A co vy, pane, zůstanete tu také za války?"

„Arci, arci, kdepak bych mohl odtud — kdybych tak mohl taky být válečným dopisovatelem!"

„Pro literáta nic snazšího — umíte francouzsky?"

Martin byl jako na trní. Pokrčil rameny a přiznával se:

„Neumím."

„Což anglicky?"

„Bohužel, ani anglicky."

„Ani italsky?"

„Ani italsky. Hořím studem, nač na všechno ještě se budete ptát, čeho neumím."

„Ale umíte tedy česky?"

„Bohudík, aspoň to."

„Tedy si dopište českým denním listům a nabídněte jim zpravodajské služby. Dohodněte se s nimi, aby vám platily tisícovkami, pokládáte-li stovky za mizerný peníz. Uvidíte, že vaši nabídku ochotně přijmou."

A Polykarp Martin ještě téhož dne psal pražským žurnálům.

XXXV.

Již odpoledne malíř vyšel do města, aby si učinil některé přípravy k nastávajícím illustrátorským úkolům. Nakoupil si u fotografa hojně podobizen, šel se podívat na cvičící vojáky i na ty hrčivé strojní pušky, a rád by byl ještě toho dne uviděl průvod soumarů s nákladem hrozné munice.

Nebýti paní Vernerové, byl by se dal toho dne již do práce. Avšak společnost choti skladatelovy ho vylákala na malý výlet, který podnikli nikoli na Belveder za černým pivem nikšićským, nýbrž na roztomilý Orlov Krš, kde nebylo ani vody, tím méně pivo. Při té příležitosti mnoho se hovořilo o malířově tisícovce a snadné práci, kterou měl za ni dodati. Tetiva přirozeně u všech stoupl ve významu, nejvíce u Martina, který si

teď svého přítele mnohem více vážil, na chválu literátovu však budiž dodáno, že nikoli ze zištných úmyslů. Tolik sebevědomí Martin stále měl, že si také troufal uhájiti v téhle situaci svého čestného úspěchu.

Přirozeno, že za těchto příliš lákavých okolností naprosto nebylo možno, aby Jan Verner a jeho mladá choť ještě dále pomýšleli na odjezd. Paní Zápotocká sice již hartusila, aby se vrátili, nebylo divu, srdci matčinu čím dále více se stýskalo po vzdálené dcerušce.

„Odjeli jste jako novomanželé," psala starostlivá maminka, „a než se vrátíte, bude z Jana starý, usedlý pán a z tebe matrona, milé dítě, snad vás na konec už ani nepoznám."

Paní Vernerová se tomu smála a rozhodla se se svým manželem, že tedy se vrátí za týden, nejdéle za čtrnáct dní. Ale v tom přišla nemoc malířova, a bylo by přece necitelné opustiti tak upřímného a oddaného přítele. Do Prahy poslán omluvný dopis, prosící za shovívavost. Zase uběhlo několik neděl, a odjezd z Černé Hory ustanoven na druhou polovici září. A teď se tomu postavila v cestu válka jako nepřekročitelná hradba.

Nebylo potřebí, aby druh druha přemlouval, hned oba manželé byli za jedno, že také zůstanou. Skladatel měl k tomu vlastně též umělecký důvod, podobně jako malíř a literát chtěl prý z válečné bezprostřednosti čerpati své tvůrčí podněty. Zůstane-li Zikmund Tetiva a Martin, není přece pomyslitelno, aby zbaběle vzal nohy na ramena a utekl domů. Utržil by si posměch, že se bál a schovával dříve, než se ozval prvý opravdově válečný výstřel.

A tak tedy zůstali všichni, ochvíváni rozčilující touhou a očekáváním budoucích věcí. Zikmund Tetiva robil do zásoby illustrace a Polykarp Martin chystal si také některé podrobnosti pro své zpravodajské články. Z Prahy ho došla obratem pošty odpověď redakce denního listu, že nabídku jeho přijímá, a dodatek o honoráři uspokojil požadavky literátovy, které byly dosti skromné, nicméně dávaly mu sníti přece také nejenom o stovkách, nýbrž i o závratné tisícovce.

A tak se přiblížil počátek října, který dal za pravdu modlícím se starým Černohorcům u hrobu vladyky Petra II. i předzvěsti doktora Grka — byla nařízena mobilisace černohorského vojska. Pojednou měl malíř i literát plné ruce práce. Jako na zavolanou dostavil se na Cetyň doktor Grk a přijal Tetivovy obrázky, zúčtoval je a nabídl další slušný peníz. Také Martin odeslal již pražské redakci svoje první podrobné předválečné zprávy.

Oba naši váleční zpravodajové a Vernerův manželský pár byli jako omámeni vším, co se kolem nich dělo. Kde se vzalo, tu se vzalo plno dříve neviditelného vojska. Vyrojilo se ho jako včely z úlu. Řady povozů v takovém počtu, že by nebyl nikdo tušil, že jich má tolik malá Černá Hora, jakoby byly rázem vyrostly ze země i se svými náklady a vážně, důležitě odjížděly po rijecké silnici směrem, kde byla Podgorica, albánské hranice a Skadar.

Ještě dojemnější byl pohled na ohromné množství nákladních koníků a oslů. Kde ta všechna zvířata byla všecka schována, skryta, že jich nikdo neviděl? Zdálo se, že by se nebyla vešla do celé Cetyně, co jich tu prošlo jenom za jediný krátící se říjnový den. Polykarp Martin byl by líbal ta trpělivá zvířata, která podobně jako vojáci nastupovala vážně, vytrvale svoji obtížnou válečnou službu, a nedalo mu, aby si toho neb onoho koníka nepoplácal, nepohladil a nepomazlil se s některým oslem.

Avšak nejmocnějším dojmem působil odjezd dělostřelectva. Opouštělo Cetyň za krásného dopoledne, v čele majíc nejmladšího prince. Jel na svém koni zardělý válečným nadšením, velmi hezký i zajímavý a děkoval na pozdravy, které mu přály úspěchův a štěstí. Když jedna z předních cetyňských dam, rovněž nadšena, pronesla přání brzkých slavných výsledků, králův syn salutoval a řekl přesvědčivě:

„Díky! Nechat Skadar je náš!"

A nikde nebylo viděti starostlivosti a strachu před válkou, nikde plačících žen a matek. Děti, kterým odcházeli do boje otcové a bratři, svítily jasnýma očima, jakoby se u nich slavil veliký rodinný svátek. Ženy si s úsměvem vypravovaly, jak opatřily na cestu odcházející muže.

Válečná vlna ovšem vyzvedla také malíře i literáta a odnesla je s sebou. Opatřili si doporučení vlivných cetyňských osob a vydali se na bojiště. Odcházeli, vlastně odjížděli za jasného rána na malých konících, které jim v té vřavě obstaral

úslužný kapetan Novković, pověřený šťastnou náhodou úkolem bdíti nad výpravami transportů.

Jan Verner a mladá jeho choť vyprovázeli je onoho rána až na prilipský Belveder a dívali se odtamtud do nížící se sousední nahije, kudy se táhla prašná, jako stuha do daleka viditelná bílá cesta. Po ní odcházela dolů, kde se blýskala skaderská hladina, řada za řadou, skupina za skupinou lidí, koní a vozů. Ženy, někdy jednotlivé, někdy dvojice nebo trojice, mísily se v tento šumný proud se svými břemeny, pod nimiž se ohýbala jejich otužilá záda. Veselý hovor, povely a pokřiky, děsné zvuky jakéhosi válečného provolávání, neobyčejné zvuky, pronikající srdce a kosti, vytryskovaly občas nad tímto průvodem a dávaly tušiti nadcházející válečné hrůzy.

Pokračování.

SOUCIT.

TRAGIKOMEDIE O 1 DĚJSTVÍ. NAPSAL JOS. CÍSLER.

Dokončení.

VÝSTUP 14.

Šimek a ostatní.

Šimek (*vstoupí udychán*). Páni sousedi, páni sousedi — ten člověk — vždyt je to on —

Nov. hoř. Jakej on?

Šimek. Nu — ten starej šupák, co prve přišel —

Představ. Tak k ďasu, kdo je to?

Šimek. Je to — Antonín Novák — zakladatel chudobince —

Vojta. Co to blábolíte?

Nov. hoř. Starej se zbláznil.

Šimek. Na mou duši — je to on — dal se mi poznat —

Představ. (*vyšinut z rovnováhy*). A to snad přece — Počkejme — tuhle je jeho domovský list — (*Vezme listinu a s ostatními — mimo Dlabače — do ní pohlíží.*) Na mou duši — mým nebožtíkem tatíkem vydaný. A cože se hned neprohlásil?

Šimek. Inu — vždyt víte — chtěl s vámi mluvit, ale poslal jste mu na kořalku a poručil ho odvést do maštale —

Dlabač (*ironicky*). Výborně, pane představený!

Představ. No co? Na čele neměl napsaný, kdo je. Každou chvíli tady máme ňákýho vagabunda —

Vojta. A co on —?

Šimek. Peníze nevzal, jen si povzdych'. Šli jsme potom. Když jsme přicházeli k chudobinci, postesk' si: „Tedy tam —" a dal se do pláče. „I ne tam," povídám. Přestal plakat a šli jsme kolem — stíží jsem ho zaved do maštale u pastoušky. Kles' slabostí na otep slámy a tiše naříkal. „To mám' za soucit," vzdychal, „věchet stuchlé slámy. Jsem cizí — nikdo mne nezná — ani ty, starý brachu," povídá na mne, „a přece jsme sedali vedle sebe ve škole." Podívám se mu do očí a napadá mi, že takový zvláštní modry oči musím znát. „Kriste Ježíši — nejsi ty Toník Nováků?" vyhrknu. „Ano — jsem," povídá a vypravuje o našich dětských letech, jakoby to bylo včera; vypravuje potom o svym životě ve světě, jak byl bohat a jak zase schuď — suď pánbůh, čí vinou. „A teď se vracím do rodiště," povídá, „bez jmění a beze cti — a nesmím ani tam, co jsem vystavěl, ale jenom sem — na věchet stuchlé slámy." Potom se ňák do sebe shroutil a jen tiše sténal. Páni sousedi, tomu člověku není dobře — bude třeba zavolat doktora —

Dlabač. A to hned.

Představ. (*hledí nabýti rovnováhy*). Snad nebude tak zle —

Vojta. Z města doktora — to bude hned stát desítku!

Dlabač. Třeba stovku — pro člověka, který udělal tolik pro obec. Až se to doví noviny —

Představ. (*idiosynkraticky*). Nač noviny? Tak se pro něj pošle. Sám to zařídím. (*Na Šimka.*) Zatím jděte k němu —

Šimek. Už pospíchám — (*Odchází, ode dveří se však vrátí, jakoby si na něco vzpomněl.*) Páni sousedi, tam ho nechat nemůžeme. Víte, žádal jsem za to místo; ale teď tu žádost odvolávám — dejte ho tam — potřebuje to víc než já —

Vojta. Jakže — do chudobince?

Nov. hoř. Na to bych se podíval!

Klubal (*probuzen hledí nechápavě, pak teprve*). Nesouhlasím!

Nov. dol. (*vstav učiní stereotypní gesto, ale hlas mu uvázne v krku*).

Dlabač. Právem, když ho sám založil —

Pozdil. Tot se rozumí —

Představ. (*na Šimka*). To už zařídíme — jen jděte.

Šimek. Prosím vás za to — raděj' budu ještě běhat — do roztrhání. Prosím vás — (*Odejde.*)

VÝSTUP 15.

Předešlí bez Šimka.

Dlabač. Kdo by byl řek', že zakládal pro sebe!

Vojta. Jak to pro sebe?

Dlabač. Přece ho nenecháme v maštali.

Pozdil. Tot. To místo v chudobinci se proň zrovna hodí.

Vojta. Mortete — to přece nejde —

Nov. hoř. A to by nám — A to se podívejme!

Klubal. Nesouhlasím —

Dlabač. Cože — vy se rozpakujete? Vy, kterým založil blahobyt obce?

Nov. hoř. Co — nám? My hospodáři z toho nemáme nic.

Dlabač. Vy nejvíc. Napřed dali jste si spravit cesty —

Vojta. My — cesty?

Dlabač. Ano. V zakládací listině je, že cesty k chudobinci mají být v dobrém stavu. A když všechny vedou do Říma, spravili jste si je z nadace všechny. Pak jste se zbavili přirážek a tak to šlo dál —

Nov. dol. A — at!

Vojta. A tohle si máme dát líbit —

Nov. hoř. — my sousedi od kořene od takového přivandrovalce —

Představ. (*až dosud tvářil se zamyšlen, náhle jakoby ho napadla spásná myšlenka*). Páni sousedi, jenom se nerozčilujte. Když to nebude proti zákonu, proč bysme mu to místo nedali? Ale v tom je ovšem právě malý háček. (*Vezme do ruky zakládací listinu.*) Tuhle v zakládací listině odstavec 3. stojí, že do chudobince může se dostat ten, kdo schudl bez vlastní viny. Ale tenhle Novák byl odsouzen pro zaviněný úpadek — tak se tam po právu dostat nemůže.

Dlabač. Pak vem čert takový právo!

Pozdil. Tot se ví — čert je vem!

Vojta. A to by byl v obci pěkný pořádek!

Dlabač. Najednou vám tak ta obec leží na srdci!

Nov. hoř. A snad ne?

Představ. Když se vám tu nic nelíbí, proč jste se tu usadil?

Dlabač. To je má věc. Ale když to chcete vědět: líbila se mi ta vesnička, kterou vy jenom kazíte —

Vojta. Mortete — my ji kazíme!

Nov. hoř. Pozor na hubu.

Dlabač — ano, kazíte, protože jí nemilujete. Hnedle si milá ta vesnička nebude podobna, jen když bude všechno natřeno a naparáděno a ze všeho bude čišet vaše vychloubačná zámožnost —

Vojta. Hleďme toho přivandrovalce!

Nov. hoř. A přece vás živí —

Dlabač. Mne živí kraj — tu neprodávám — je moje plátno příliš bílé —

Vojta. I mort kruci —

Nov. hoř. Ještě slovo a —

Představ. Žádný hádky. Od toho jsme tu my, abysme rozhodli, komu to máme dát. Ovšem hned se bude hlasovat —

Dlabač. I ovšem si jen hlasujte — vím napřed, jak to dopadne — (*Má se k odchodu. V tom vrazí Šimek.*)

VÝSTUP 16.

Šimek a předešlí.

Šimek. Sousedi — sousedi — ten člověk je mrtev —

Představ. (*vyrušen z rovnováhy*). Co že je —?

Šimek. Ano — mrtev. Jak jsem se vrátil, už nedýchal. (*Pausa.*)

Dlabač. No tak — teď si narovnejte hřbety a dejte si to té nevěstce. (*Odchází.*)

Pozdil (*má se též k odchodu*). Ano, dejte si jí to —

Dlabač (*na Pozdila*). I jen zůstaň — uděláš obchod. Ale měl bys udělat takovou voznici

na všechen kal, kterého je tu až po krk. (*Na ostatní.*) Hůl na vás, vy — zabedněnci! (*Vyjde.*)

Vojta. Táhni pláteníku —

Nov. hoř. Takový světoběžník —

Pozdil (*zůstane*). To se podívejme — já jdu s ním a on na mě takhle! Ale co je to platny — mám svy přesvědčení — zůstat tu nemůžu.

Vojta. A kdo pak dovede tak pivo narazit a s ním zacházet!

Pozdil (*rozmyslí se*). To je taky to jediný, proč tu musím přece zůstat.

Klubal (*jak zaslechne o pivě, probudí se a už neusne*). Souhlasím se vším —

Představ. (*na Vojtu*). Zatím ty, radní, předsedej — já se tam podívám — (*Odejde.*)

Vojta (*usedá na místo představeného.*) Vždyt my už to tady — beztoho se s tím pářeme. Tak, sousedi, dáme to Vencalce?

Nov. hoř. Tot se ví.

Pozdil. Komu jinýmu, když se Šimek sám vzdal!

Klubal. Souhlasím —

Vojta (*na Nováka dol.*). A co ty? Pořád se mračíš —

Nov. dol. A — at!

Nov. hoř. Ale jdi, rozuměj žertu. Každej ví, že takovy holuby jako ty nemá nikdo daleko široko.

Nov. dol. (*náhle udobřen*). To taky mám. Panečku, my staváci — to je jeden, dva, tři a takhle — (*dlaněma naznačuje let holubů*).

Vojta. Tak s návrhem souhlasíš?

Nov. dol. Souhlasím.

Vojta (*na něj*). Tak pojď napsat tuhle protokol, podepíšeme to a je —.

Klubal (*na Pozdila*). A ty to jdi narazit. Když máme soucit s jinými, nebudeme si přece otčímem.

Ostatní. (*Provolávají současně*): „Tak je to!“ „Výborně!“ (*a podobně. Opona spadne*).

VIKTOR DVORSKÝ.

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Pokračování.

V posledních dnech jsem mnoho pracoval, i bylo mi třeba odpočinku. Našel jsem kohosi známého, i leželi jsme spolu v měkkém písku mezi uschlými hvězdicemi a hovořili o politice. Mělké moře šplouchalo teplou vodu skoro až k našim nohám, ale na obzoru se smrákalo a plavec v slaměném širáku sliboval, že před polednem budeme míti vlny. Onen známý, s kterým jsem ležel v písku, nevěděl ovšem, že jsem odešel na vždycky z Čech. Povídal mi všeliké věci z pražského života za poslední čas, a mně bylo nějak příjemno poslouchati ty klepy. Domníval se též, že ještě usiluji o to či ono a radil mi, jak bych nejlépe vyčkal vhodné chvíle, a já jsem pokyvoval, díval se na zelené moře a na oblohu, která se smrákala.

Skutečně brzy se objevila bílá pěna v dlouhé čáře a přicházela blíže hrčíc na poplach. Bázliví utekli z vody, ale pro nás nastal čas koupele. Když jsme se smáčeli v střikajících vlnách, povšiml jsem si mladé dívky, která se účastnila této zábavy. Měla šaty z látky úplně průhledné, takže bylo dobře rozeznati hnědé zabarvení prsních bradavek a porost pod pažemi, když s rozepjatýma rukama skočila na vlnu.

Když jsme pak zase leželi před stanem, sousedili jsme s párem mladých manželů, rozumných lidí. Mladá paní vystavovala slunci nahá ramena a manžel byl pyšný na její nahotu a přál nám toho pohledu. Jak jsme tak leželi, napadlo mi, že je posledního června. Vzpomněl jsem na paní Annu a její datum, které pominulo před desíti dny. Náhodou právě v té chvíli uvedl můj společník řeč na jejího manžela a vypravoval, že se mu nyní daří docela dobře. Nevím, proč jsem pocítil úlevu při těchto slovech, ač jinak nepřeji nic zlého paní Anně.

Dívka v průsvitném úboru šla zase okolo. Poněvadž písek rozehřátý poledním sluncem pálil již nepříjemně a dívka zmizela a naši sousedé zalezli do svého stanu, zdvihli jsme se i my.

Nastala dlouhá přestávka, marně se ptám, jak se to přihodilo. Snad letní horko nebo malátnost z častých koupelí to zavinila. Přede mnou leží nekonečné stránky, velmi ubohé a hloupé v této

nedokončenosti. A přece když vznikaly, byly krásné, alespoň mne těšily i myšlénkou i slovem. Vzpomínám si ještě, že mi naplňovaly hlavu krví, na prsou mne z nich bolelo, chut k jídlu přecházela a ruce se mi třásly. Teď nic.

Mám před svým pokojem velikou terassu, domácí na ní sušívají prádlo. Ale když není právě ověšena ženskými košilemi, sedím na ní po celé dny. Vedle v zahradě mají dvě palmy a prochází se tam stařičký pán s bílými vousy. Na západ je viděti nekonečnou macchii a kousek moře, k severu část města, staré opuštěné na skále a nové pod ním, čtverhranné náměstí s pomorančovníky kol do kola.

Tak jemné nebe, modravě zelené a zlatou pomorančovou zář, kopce fialově zbarvené a bílý hřeben z ryzího mramoru těžko bys pohledal po celém světě. I lidé jsou hodní a mají mne tu rádi.

Jednoho dne napadl sníh . . .

Sníh docela nevčasný na konci března a napadlo ho nesmyslně mnoho. I skály jím zbělely a příkrá vypouklá stráň byla ho plna . . .

Ale teď je srpen a slunce praží a po cestách se zdvihá mramorový prach bílý jako mouka. Moje oči nevidí krásu mramoru, ani zlatá, pomorančová zář jižního slunce je nezajímá.

Jen černá skála stojí před nimi — nocí i dnem. Koruny stromů jsou nyní zavěšeny mlhou a my jdeme po umrzlé silnici . . . Anna a já . . . ta cesta . . .

*

Jaká změna to nastala za čas jistě ne dlouhý. Na jezeře plácají vesla výletníků a na březích hrají si s míčky a jezero je na prodej i hrad, a lidé se hádají o kupní cenu. Vstoupil jsem do domku s prejzovým krytem, leč ani tam není již lépe. Paní Anna mne uvítala s přitrpklou tváří, hanbíc se patrně za dvacátý červen. Ví z dřívějších dob, že nevěřím na její duchy, kteří jí připravili takovou porážku. Vysvětlovala mi ovšem, že se tu stala nějaká mýlka, neboť mezi naším počítáním a záhrobním je prý jakýsi rozdíl. Ještě před odjezdem z Čech ji ujistila moudrá žena, znalá budoucnosti, že očekávaná událost přece jen přijde . . .

Velmi mne zarazila přítomnost rozličných lidí, zejména děvčete přihlouplého vzezření a hrubých tvarů těla, v kterém mi paní Anna představila svoji příbuznou a nyní Anninu společnici. Pocítil jsem nechut k tomuto stvoření od prvního pohledu. Také Anna se změnila, jakoby neznámá ruka byla naschvál zatlačila její duši.

Večer jsme chodili v polích kvetoucí pohanky, v dohledu veliké roviny, která sem vybíhá rozdělujíc dvojí horstvo. Paní Anna byla zamlklá a hleděla smutně na zářící ohnivou desku, která zvolna sestupovala k blízkému pohoří.

Dlouhé stíny osamělých stromů věštily nedalekou noc a dvě řeky ukryté pod starými nánosy hučely stlumeně v peřejích před soutokem. I drsné hory se dívaly soucitně. Proč jste tak nestateční k upřímnému slovu, proč cár, který vám předložili cizí lidé, je vaším zákonem, proč jejich oči jsou tak důležité, jakoby z cizích myšlének a slov se dalo sestaviti vaše štěstí?

A veliké ticho naplnilo rovinu.

Anna se štouchala se svou společnicí a řehtaly se hloupě.

Slunce došedši až k hřebenu horstva, rozlilo rudou zář po celém nebi.

V té chvíli se mi zdálo, že zavraždím paní Annu.

Dobře činí černá mračna, že se vlekou po zemi a v šedivých chuchvalcích se rozvalují nad mokrými lesy. Také bláto, které se lepí na boty a déšť tlukoucí do kalného jezera jsou důstojny tohoto dne. Kdyby alespoň paní Anna zastavila náplň svých energických slov. Vím dávno všecko, co mi chce říci; vím také to, co říci nechce: „Není-li mi dáno, abych vyšla z mříží, do nichž jsem zbloudila v panenském nerozumu — snad by směla choditi mimo ně dědička jeho síly? Jemuž říci ‚propust mne‘ se bojím? Smrt chodí okolo po příbuzných i cizích, ale nejde, kam bych si přála. Marně ji volá kreslící medium, moudrých žen znalých budoucnosti táži se každého týdne a sama zkouším maličký stolek, který na třech nožkách se pohybuje po bílé ploše, na níž jsou nakresleny značky hovorů záhrobních. Měsíce ubíhají a násilně udržené mládí hasne. Nebude již velkých radostí v mém životě. Nějaký průměr a středocestí, snad, nikdy již rozkoš zaplacená hořící krví.“

Paní Anna je neštastná. Proč však nejde jedinou cestou, velikou a čistou, která jí zbývá? Raději šlape sílu, kterou neposkytla.

Údolí, které jsem míval tak rád. V jehož stráních jsem prožil nejlepší dni svého pozdě probuzeného mládí. Proč je teď pusté a zatrpklé na počátku zimy? Poslední moje útočiště.

Proč jsem odcházel ze šustící macchie, z bílého mramorového prachu, zpod stínu kvetoucích pomorančovníků? I lidé byli hodní a měli mne tam rádi.

Řeka teče, kroutí se širokým dnem. Kdybych se pustil po jejím toku, přišel bych do pokosených luk v dohledu veliké roviny . . . a slunce by rozlévalo rudou zář docházejíc až k hřebenu horstva . . . Ne! Nechci té vzpomínky.

Jsme všichni v Praze. Paní Anna i její děti a také já. Nemyslil jsem, že bude někdy třeba, abych se sem vracel, ale teď je již všechno jedno. Pražské ulice jsou šedivé, zamračené. Nikdo se nediví, když svěsíš hlavu a přiznáš se: „Také já se bojím ohně, který by svítil.“ Čekáme, co přinese příští den, příští měsíc, ale nepřinese již ničeho. Tak žijeme.

Jednotvárný český les v rovině, s cestami, na nichž se nohy boří do hlubokého bláta. Slunce je skryto za mraky, neprší však, jen země páchne hnijícím listím. Dvě sochy z pískovce, kdysi snad dosti pěkné, nyní zbaveny výrazných tahů, ověnčené stářím, stojí na pokraji lesa. Čtyři rovné koleje běží tu ku Praze nudnou krajinou. Jinak je tu pusto. Chodili jsme několik hodin oním lesem, než jsme došli až sem.

Řekl jsem paní Anně, že by bylo dobře zdvihnouti někde velký pískovcový balvan a vyrýti do něho slova:

Děti! Buďte pamětlivy!
Ráda vám prominu všelikou slabost.
Ale jedno bych neodpustila nikdy
— sílu!

Paní Anna dokonce nechápe, co tím myslím. Chválí si, že Otto za ní cape poslušně podroben a přemítá o míčcích, které mu ona vtlačila do ruky a naslouchá rozvrhu příštího života, již čtvrtému asi, který do něho vemluvila za poslední týden.

Když jsme se vraceli k městečku s biskupským zámkem, vymýšlel jsem mstivé jedovatosti, jimiž bych pobodal paní Annu. Ale pak jsem si řekl: „K čemu se trápiti navzájem, když pomoci není?“ A paní Anna vzpomínala dalekého mládí a těžce tajené slzy stoupaly jí do očí. Proto vyšla dnes do jednotvárného lesa v písčité rovině, proto chtěla spatřiti městečko s biskupským zámkem. Šla si oddaně pro novou bolest, pro další kus beznaděje.

Když jsme vstoupili do vozu, schoulila se v koutku, zraky stočila do nudné krajiny. Tehdy naposled mi bylo líto paní Anny.

Neštastné dědictví po vzdálených předcích. Zůstalo v nás, skrývá se za moudrými větami i za blýskotem nespoutaných slov, přichází nevoláno a vždycky nevčas. Dnes jsme hotovi bíti se s širým světem, a zítra zahodíme do kouta cíl boje a kdyby jiný zdvihl naši tužbu, první popravčí, jenž přispěchá — jsme my.

Chtěli jsme věci veliké a jiné, ne úkony, které se opakují tisíckrát mezi lidmi. Vy sklamána jste velmi slevila až k průměru a snad i pod něj. A za silou teď jdete, která se objevila v novém přetvoření a z nelásky k původci ji stlačujete zpět, nic nedbajíc, že tím hyne i část vašeho posmrtného bytí. Nechcete-li boj, zadržte tuto stlačující ruku.

Mráz, který svírá zvadlou kůži a ledovým obkladkem chladí hlavu prostou pokrývky a vniká na rozhalená prsa, jaké to dobrodiní! Nějak se zatmělo mezi stromy zatočenými v bělavé plástve. Ale paseka je bílá, úplně vyrovnaná sněhem, jen návěj na okraji a rovná dvojitá stopa ruší souměrnost povlaku. Zamrzlé jezero skrývá se za hustým podrostem. Proč není možno býti tu sám? Nemíti úkolu, který mi sedí v týle, volá a nutí: hledej cestu! najdi prostředek! přece, přece! Viděti zamrzlé jezero, velikou návěj, zelený odstín v hřebínku dvojité stopy. Viděti jen to.

Několik známých čekalo na mne u vstupu do houštiny až jsem dojel. Cesta k jezeru byla zábavná; první, který prošlapoval dráhu sice huboval, ale ostatní se smáli. Pak se setmělo docela a obloha byla divně zelená v mracích. Vraceli jsme se chví-

lemi bloudíce, až měsíc prosvitl. Byli jsme na volné prostoře obepjaté lesem pod velkou strání. Opodál se choulil domek, v němž nesvítili. Celá pláň byla potažena modravým světlem i hřebínek dvojité stopy zářil mezi temnějšími stíny a pichy bambusových hůlek byly dobře patrny. Dívka, která jela vedle mne, se zastavila a řekla: „Naslouchejme chvíli tomuto tichu."

Na černých balvanech, které vylézaly ze sněhu, blýštěla se voda. Slunce hřálo a jedle byly již zbaveny bílého obalu, ale na zemi leželo sněhu na metr i více. Ostatně byl teprve únor. Sjížděli jsme širokými průseky dosti příkrými až na rovinku v lese, která od nějaké doby se zve „u mrtvého ptáka". Mnoho všelikých úkazů se vystřídalo toho dne, slunce a stín, paseky s ledovou korou, houští a vodou nasáklé trávníky, stromy na cestě, zlomené za poslední vichřice. Nebylo času mysliti na jiné věci. Pozdě k večeru, skoro již za tmy sjeli jsme poslední srázný břeh a složili lyže u dveří hostinného přístřeší. Seděli jsme pak za dlouhým stolem a jediná svíčka ozařovala plápolajíc naše tváře. Venku přituhlo a po zamrzlém jezeře honil vítr jehličí z nechráněných stromů. Před námi ležely košíky s pečivem, máslo a med, v kamnech svítil oheň z nakupených větví, z čajníku vycházela horká pára.

V nohách i na prsou bylo cítiti únavu. Pod okny leželo zamrzlé jezero a noc kvapila.

Dokončení.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDr. R. J. KRONBAUER:

U JAKUBA ARBESA.

21. srpna t. r.

Jakub Arbes už dvakrát umřel!

„Prosím, udělejte v tom nějaký pořádek," přivítal mne, s humorem, — „rozšiřuje se o mně po Praze pérem i ústním podáním celá řada nepravd. Předně není pravda, že jsem umřel, což je pro mne dozajista nesmírně příjemná věc: Bude hůř, až se to stane do opravdy. Pak se povídá a tiskne, že jsem se vrátil čilý a svěží ze své hospůdky a to že je nejpádnější důkaz o mém zdraví a o mém životě. Bohužel, není tomu tak. Bude tomu pomalu devět neděl, co jsem nevytáhl pat z domova!"

Arbesa jsem zastihl na loži. S chutí si pokuřoval z dlouhé dýmky a něco rozmlouval právě se svým kocourem Bobym. U Alšů mají Honzu, u Arbesů Bobyho. Mistr byl v době mé návštěvy ve výborném rozmaru. Byl ku podivu svěží a kdyby si byl sám nepožaloval na všelijaké zdravotní závady, ani by mu nikdo nevěřil, že je nemocen. Má zdravou barvu v obličeji, a bílý jeho vous leskne se jako stříbro. Když jsem poznamenal, že ho takto pamatuji již třicet roků, povídá se smíchem: „Však ani moje děti mne jinak neznají — kakady na mé hlavě vůbec nezastihly."

Ptám se, jak to přišlo, že fama Arbesa zase pochovala? „Jak to přišlo?," opáčí Arbes, „mladý může, starý musí. Položilo mne to do postele, lidé mne dlouho neviděli, přišel doktor, někomu to bylo nápadno, že jsem se dlouho neobjevil na ulici, prohodí se poznámka, že jsem asi umřel — a už z toho byl poprask. Nezáleží konečně na tom — ukáži vám potom dokumenty o tom, že jsem duševně i tělesně zdráv. Ale podivno je mi, jak přišlo, že moje pajmáma obživla. Bylo v novinách, že paní Arbesová stůně. A ona chudinka dobrá je už půldruhého roku na pravdě boží. Shasla ke konci dubna loňského roku. Nepřála si to ona a nepřál jsem si to já, aby o tom byla zmínka v novinách. Rozmlouvali jsme o tom zcela klidně. Žila jenom pro nás — my jsme jí byli celým světem. Co bylo komu po tom, že umřela moje pajmáma? Osmi lidem, nejdůvěrnějším svým a pajmáminým přátelům jsem poslal lístek s oznámením, že jsem osiřel. Z těch nepřišel na pohřeb jenom Mikoláš Aleš. Toho dne nebyl doma a dostal lístek až po pohřbu.

Arbes zapomněl na kouření. Pohladil Bobyho, jenž se k němu tulil a teskným hlasem se rozhovořil: „Padesát roků jsme se s pajmámou bavili. Tak jsme to půlstoletí prožili spolu jako sen! Zlatá, nezapomenutelná moje pajmáma! Ponejprv jsme si sami vyšli jako snoubenec a snoubenka

bez dozoru, když byl pohřeb Boženy Němcové. Jí bylo devatenáct, mně dvaadvacet roků! Něco dovedla, co po ní nedovede hned tak druhá. Na život se uměla dívat, uměla ho osvětlit. Bývaly zlé, bývaly krušné doby, a pajmámu nikdy neopustil humor. Měla ho ještě tu noc, když shasla. Podával jsem jí skleničku piva. Podívala se na mne, vděčně se usmála a řekla: „Nedávej mi pivo — já nechci na onen svět s opičkou!"

Její nemoc asi zavinila první poprask o mé smrti. Nezapomenu na to, jak se bavila poslouháním nekrologů, jež byly o mně za živa napsány. Mám prý aspoň tu výhodu, že jsem si mohl přečísti to, co se hned tak někomu nepoštěstí.

Vypravuji Arbesovi, jaký rozruch zpráva vyvolala ve veřejnosti, ale zejména v redakcích. Telefonovalo se na všechny strany — nikdo nevěděl nic určitého. K půlnoci jsem se vydal do Švédské ulice, abych se dopátral pravdy.

Nedaleko Arbesova obydlí potkal jsem policejního strážníka. Viděl, že se rozhlížím a uhodl ovšem ihned, že hledám někoho, koho bych se optal, co je pravdy na pověsti, že mistr skonal. Zasalutoval a s úsměvem povídá: „Pan Arbes je živ a zdráv — není doma — viděl jsem ho, když odcházel."

„Nejhůř na tom byla naše domovnice v bývalém našem bytě," doplňuje historii Arbes zajímavými podrobnostmi — „celou noc se na ni zvonilo, a ona s trpělivostí vskutku obdivuhodnou každému oznamovala, že mně to ani ve snu nenapadlo odejíti na onen svět. Ale nejlepší švanda teprve přijde. Toho večera pajmáma mi sama domlouvala, abych si vyšel na zdravý vzduch a abych si šel trochu pobesedovat se svými přátely.

Bylo jí toho večera mnohem líp a proto jsem poslechl a vyšel jsem si. Vracím se po půlnoci k domovu a potkám metteura z „Pražských úředních novin". Ulekl se mne tak, že nebyl z počátku mocen slova. „Pro Pána Boha," zvolá, „vy jste živ?" A u nás taková sháňka po vašem nekrologu a nejistota, má-li se to dát do novin nebo nemá."

„Není divu — není divu ... šlo to v poslední době rychle za sebou — a zrovna ti, kdož nám byli nejbližší a nejdražší. Jansa — Strachovský — Mikoláš Aleš. Dlouho-li je tomu, co tu Aleš byl a co jsme vzpomínali na staré, dávné časy, na to naše bohémování! Nevím, dívají-li se lidé na to správně. Povídá se o tom a tiskne se to — ale myslím, že tomu není tak. Jaké to bylo vlastně bohémování? To snad mi všichni dosvědčíte, že jsem byl vždycky náramně rodinný člověk. Do čtyřiceti let jsem byl přece, jak se říká, v postavení, měl jsem stálé, řádné bydliště — a potom dal jsem se na tu trnitou dráhu spisovatele-belletristy, jenž je se svou rodinou odkázán na výtěžek svého péra. To byly hrozné časy. Od časného rána do pozdního večera seděl jsem u psacího stolu a psal, až ruka brněla. To nutno považit, co to znamená, když člověk to myslí při té práci poctivě — se sebou samým i s tím čtenářstvem! Když jsem od stolu vstával, hlava se mi točívala. A tu jsem z pravidla vycházel, hodinku dvě jsem se prošel v boží přírodě a pak jsem si zašel do té hospůdky mezi kamarády. Byly jiné časy, než dnes — byli jsme takřka všichni pod jedním kloboukem, a to byl také můj styk s literaturou a uměním, bez čehož jsem nemohl býti živ.

Abych však nezapomněl — něco jsem chtěl říci o Mikoláši Alšovi. To bylo velké, čisté, ryzí dítě! Taková nadšená, ušlechtilá, nezkažená duše česká. Hned tak se druhá nenarodí! Divím se, že se tolik o Alšovi napsalo a že se při tom neakcentovalo, co považuji za hlavní příznak jeho uměleckého poslání. To nejhlubší, co na Alši po mém soudu bylo, byl jeho vskutku geniální talent, jeho neobyčejně vyvinutý smysl pro karikaturu. „Šotek" měl míti jiný osud, a svět by se byl na to podíval, kam by to byl Mikoláš Aleš v tomto směru přivedl. Byl by stál v popředí jako ušlechtilý, karakterní karikaturista. Nenajdete od něho v „Šotku" ani jednu zkreslenou figuru. A ten jejich výraz, ten jejich život, ten jejich humor, to Alšovo nevystihlé umění povědět jedním takřka črtem víc, než jiný svede pyramidou slov!

Vzpomínám si živě na jeho „Báseň beze slov" — na ty tři skvostné, báječné obrázky k ní. Dlouho jsme se tenkrát o tom radili — ale nijak jsme se nemohli shodnouti, ale pak to za to dopadlo! Je mi až s podivením, co tak všechno člověka napadne a nač si vzpomene, když je tak dlouhou dobu upoután k posteli. Na ty tři Alšovy obrázky často a rád vzpomínám. Zná je asi málokdo, ale měl by je znát celý český svět! Na prvním obrázku

chatrč na konci vesnice, před ní stojí venkovská pajmáma, česká matička, jež s Bohem dává, šátečkem za synáčkem, statným jonákem, jenž na Pegasu do světa odjíždí, na rozloučenou mává.

Na druhém obrázku je situace docela jiná. Ubohý hoch je ke kůlu uvázán a se všech stran bombardován jako mučedník. Celá smečka oblud, těch různých bestií, z našeho života, bohužel, tak dobře známých, vrhla se na něho a útočí na něho kalem, blátem i kamením. Jsou to nerozlučné příšery našeho národního života, obludy dobře známé, Závist, Nenávist a jak se všechna ta havět jmenuje. Na třetím obrázku t y ž e „o b l u d y" zvedají pomník na piedestal, který mu sebral a zbudoval vděčný a uznalý národ. Nadšení ohromné, všeobecný zájem a planoucí zápal — tedy historie známá a bezpočtukrát opakovaná.

To se Alšovi znamenitě povedlo! Sáhodlouhé články nedovedou to pověděti líp, než jak on to učinil v těch třech prostinkých, ale báječně výmluvných, nesmírně obsažných obrázcích. To je skoro jako pendant k Riegrově závěti. Když jsme se s Mikolášem naposledy viděli, na tyto věci jsme vzpomínali a o nich rozmlouvali. Aleš seděl tamhle v koutě a hrál si s naším kocourem. A najednou z čista jasna s takovým zvláštním úsměvem prohodí:

„A on ten náš kocour je přece jenom mnohem hezčí, mnohem ušlechtilejší, než ten váš Boby!"

Všechno jsem hned pochopil. To velké dítě promluvilo — a jak krásně, jaká v tom byla krutá ironie!

Pak se srdečně rozesmál a ptá se, pamatuji-li se, jak nám „Budivoj" vytýkal, že píšeme pořád jenom o čertech a že nedovedeme do „Šotka" nic jiného dát a sehnat. A právě ti Alšovi čerti byli znamenití! Byli ti jeho čertíčkové do opravdy k líbání! Měli tak roztomilé kušničky, že se člověk nemohl na ně ani dost vynadívat. Aleš si tenkrát zamnul ruce, což znamenalo, že provede nějakou kapitálskou taškařinu. A také ji provedl na eminenc! Namaloval jezovitu... panečku, to byl chlapík! To byl fenomenální jezovita! Udělal ho, jak sedí před klášterním oknem u stolu a lopotí se s malováním čertů — — na biskupské čepici pro mistra Jana Husa. Historie měla svůj zajímavý dozvuk. Aleš dělal něco pro kostel a když pak došlo k vysvěcení, byla hostina, při které seděl Aleš vedle biskupa Říhy. Pan biskup se tenkrát s Alšem výborně pobavil, pochlubil se mu, že noticku tenkrát do „Budivoje" sám psal a poklepav mu na rameno, řekl: „velmi dobře, výborně se pamatuji na ty vaše vykutálené čertíčky."

„Na to, co bylo, co už člověk prožil, překousal, se pěkně vzpomíná. Hůř je vždycky s tím, co přijde" — povídá Aleš a já na to: „Horšího už přece nemůže nic přijít — jen si vzpomenou, jak jsme na tom bývali bídně a jak jsme spolu komponovali různé supliky za subvence a stipendia!" O existenci nějakého státního stipendia neměl Mikoláš vůbec ani potuchy. To bylo v letech osmdesátých, když jsem si vzpomněl, že bychom se mohli o to pokusit. Aleš nechtěl o tom tenkrát ani slyšet. „Dají pokoj," odbýval mne — „napíšeme supliku, a ona rovnou poletí do koše." Ale nepovolil jsem, Alšovi jsem nadiktoval žádost na „Vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování", sám jsem to expedoval a vida — pochodili jsme dobře oba! Hůř bylo s Akademií. Aleš tenkrát měl jen zuby, zuby náramně vyvinuté a zdravé, ale nebylo do čeho kousat. Upozorňuji ho na Akademii a domlouvám mu, aby si zadal. „Dají tam něco," povídám, „nějaký měsíc uteče, a něco se stane, něco přijíti musí. Člověk na to zapomene jako na smrt, že zadal, už na to nemyslí — a najednou se to utrhne a spadne to do klína jako zralá hruška. A takové nenadálé nadělení přicházívá náramně vhod a vždycky v nejpalčivější chvíli."

„To jako myslejí nějaký ten o p u s, že ano?", ptá se Aleš a dodává: „Kde bych co sebral? — nemám doma ani papír, neřku-li opus". Tenkrát byl u nás se synem Tomáškem. To mohlo býti v letech devadesátých. „Sednou a píšou," nařizuji kategoricky — „kde pak to stojí psáno, že by Mikoláš Aleš potřeboval přikládat ke své žádosti nějaký opus?" („Br" — zvolal Aleš — „o p u s! To je strašlivé slovo! Mně připadá hrozně komické"). „Ba, právě! V Akademii budou přece vědět, kdo je to Mikuláš Aleš a co je všechno za ním." Milý Mikuláš dal si konečně říci, sedl, supliku napsal, já s ní ihned vypravil syna jeho Tomáška k panu Kořánovi do Akademie — a dobře pochodil, ač nepřiložil k žádosti žádný opus! Když žádost dopsal, sedl si Aleš, jakoby bůh ví jak těžkou práci vykonal. „Raději bych sto obrázků

namaloval," bručel, když jsem tu jeho skripturu do obálky vkládal.

Tak jsme si pomáhali, tak jsme se vzájemně podpírali, abychom ty trampoty života snáze nesli. Tu martyrologii jeho života neznal nikdo tak, jako já. Ne a ne zavadit o nějakou práci, sehnat kloudnější objednávku, která by ho vytrhla a která by ho na nějaký čas postavila zase na nohy. To by nikdo ani nevěřil, jak byl tenkrát ten český svět k němu zabedněný! Měl jsem v té době volný lístek na západní dráze a často jsem jezdil do Plzně a do okolí. Slíbil jsem Alšovi, že mu někoho naverbuji, kdo by mu vytrhl nějakou větší objednávkou trn z nohy. Měl jsem v kraji mnoho známých a myslel jsem, že hravě seženu ne jednoho, ale aspoň tucet mecenášů. Bídně, prahanebně jsem pochodil. Mluvil jsem do lidí jako agent, ale nikoho jsem nezískal, nikoho jsem nenašel, kdo by si u Alše za nějakou desítku objednal obrázek. To jsou takové záhady! Sebral milého Mikoláše architekt Štech, zavezl ho do Plzně — a najednou takový obrat! — Celá Plzeň se mohla pro Alše potrhat! Dnes se chytají lidé za hlavu a litují, že tenkrát nesedli na tu mou vějičku! Co by jim toho byl tenkrát Aleš za nějakou zlatku napekl!

Ptám se Arbesa, jaký plán, jaký pořad má pro další svazky svých „Sebraných spisů" a kolik bude celkem dílů? „Myslím," povídá Arbes — „že asi 76. Teď se sází 38. svazek. Pro čtyřicátý chystám verše v několika odděleních, verše vážné, pak satiry a epigramy. Sbírku zahájím erotickým románkem „Známý příběh", jenž byl už několikrát uveřejněn. Je napsán před více než půlstoletím, ale do Spisů jej zařazuji s naprostým klidem." — K posteli přisedá dcera mistrova, slečna Olga Arbesová.

„A jak je to s korrekturami a hlavně s doplňky?" ptám se — „pozoroval jsem, že leccos měněno a že mnoho broušeno v posledních vydáních."

„To je ta bída" — stěžuje si Arbes — „těžko, přetěžko se to pracuje, když člověk nevidí. Jsem rád, že se tak tak, úplně po paměti, podepíšu! Pravda, Olga je moje pravá ruka, můj sekretář — zkrátka, moje dítě — ale co je to všechno platné, když jsme přece jenom dvě těla, dvě ruce, dvě různé duše. Musí mi všechno předčítat, a to ne jednou, několikrát. Dělá divy, snaží se, aby postihla každý záchvěv mého nitra — ale když ono to přece jenom není to pravé! Schází mi při všem jemnost vlastního citu. Hlas, třeba mi byl příjemný a milý, přece jenom mně v tvorbě vadí a ruší. Pracuji už takovým způsobem několik roků, dnes už jsem přivykl — ale nikdy to nebude to pravé, to bezprostřední, když to šlo jako proud, když se to z člověka valilo jako láva, když z jednoho napsaného slova se vyrojily tři, čtyři!

Ke svému svrchovanému a nejradostnějšímu překvapení slyším, že Arbes doposud tvoří, ba že dokonce sám píše! Slečna Olga přináší svazek rukopisů.

Jsou to básně a epigramy, které jsou teď mistrovým zamilovaným koníčkem. Ale ty rukopisy! Snadno si dovedete o nich učiniti představu, připomenete-li si, že Arbes nevidí, že píše po paměti. Vypravovala mi slečna Olga podrobnosti o tomto psaní. To až u srdce bolí, když to slyší. Mistr si dává prstem znaménka, aby psal řádku za řádkou, ale papír se snadno posune pod rukou, autor se zamyslí a zapomene, kam prst položil, a tu se často stává, že jednu i dvě řádky vpisuje do jedné. A teď nastává pro milou Olgu ta pravá práce, vděčná sice, pietní, ale zodpovědná, přetěžká. Na Popelku jsem si vzpomněl, když mák s pískem smíšený přebírala! Mistr už ovšem ani sám nepamatuje, jak mu slova z duše vyřinula, Olga hodiny produmá nad rukopisem a z chaosu do sebe vepsaných písmenek slovíčko za slovíčkem vybírá, sestavuje je v řádky, až na konec přece jenom z těch střepinek sestaví celek, jak tatíčkovi z duše vyřinul.

Také kus charakteristiky toho těžkého Arbesova života. Vždyť už za živa dvakrát umřel. A byl to život tak trudný, že by deset jiných udolal a sklátil. Pořád vidím před sebou ten chaos písmenek v sebe směstnaných. Tak mi připadaly jako ta spousta hvězdiček na obloze. Na pohled jakoby jedna na druhé byla, jsou rozházeny po obloze v zdánlivém nepořádku — a zatím jaká krása, jaký vzorný, přesný řád v tom hvězdičkovém chaosu!

Slečno Olgo Arbesová! Kdybyste věděla, jak vám sluší, jak vás šlechtí, jak vás krášlí ta něžná pieta k vašemu tatíčkovi, k těm jeho chaotickým rukopisům!

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 29. srpna 1913. ČÍSLO 49.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

VIKTOR DVORSKÝ.

POZŮSTALOST JANA SOHRA.

Dokončení.

Trochu jsem se podivil, když jsem potkal Annu na konci města, kde se velká pláň skláněla do nálevkovitých strží a přes údolí bylo viděti na vesnice v protějším svahu. Překvapilo mne to příjemně, poněvadž tu byla sama. Zdálo se mi však, že je velmi zaražená a nesměle, jakoby byla již odvykla choditi na svobodě. Ve stráni se sešlo mnoho lidí k zimní slavnosti, na lyžích, saňkách i pěšky, sníh byl rozdupán a zašpiněn. Výsledek závodů mne zajímal nepatrně. Bylo mlhavo, a padal drobný, krupicovitý sníh. Odpoledne jsem zajel k nájezdu na skok na horním okraji pláně, u lesíka a osamělé řady starých modřínů. Stmívalo se, mokrý sníh se nabíral na vázání a zábl. Ale pohled od modřínů dolů byl velmi podivný. V šedivém svahu se černalo a hemžilo množství lidí, kteří ponechávali široký, prázdný pruh. Občas vyletěla do vzduchu záda některého závodníka a pak bylo viděti, jak se dole zdvihá, nebo ujíždí po zdařeném skoku. Množství lidí bzučelo. Naproti ve stráni spalo několik domků, bíle a černě pruhovaných.

Večer rozdíleli ceny ve velkém sále a hrála tam venkovská hudba. Pak také tančili, bylo to hrozně nudné. Vedle mne seděl starý člověk a vypravoval mi o počátcích a rozkvětu své cvočkářské živnosti. Anna byla chvílemi v kole. Čas plynul klidně až do jedné s půlnoci. Potom, nevím proč, bylo mi najednou velmi úzko. Viděl jsem Annu v kole a pozoroval jsem, že je neveselá. A pak se mi zdálo, že všichni lidé jsou moji nepřátelé a že není možno, abych mezi nimi setrval.

Na náměstí bylo světlo od měsíce a sněhu. Mrzlo. V pokoji jsem měl příjemně zatopeno a byl jsem tam samoten. Když jsem si lehl, bolelo mne na prsou a černý obraz ubíhal nade mnou jako dravé, násilné zvíře . . . Muž, který se mnou seděl, vyrábí cvočky a došel při tom značných úspěchů. . . . . Anna byla neveselá . . . . Konec tomu! Konec.

Anna se zastavila blíže dvou stromů, jichž holé větve trčely nevlídně do vzduchu. Stála tak chvíli s úsměvem, který nebyl veselý. Za dlouhou plání skloněnou na východ vyčníval z šedivých par vzdálený hřeben a v něm svítila žlutě veliká hora.

Měsíc jde klidně nad zpola sessutou zdí, která dělí sklovitou plochu od bývalého hřbitova. Několik lampionů svítí mezi dvěma tyčemi, které ozdobili chvojím.

Anna sedí vedle mne. Jakási kožešina splývá jí s hrdla a dotýká se mých rukou. Je mrazivá noc. Pět či šest lidí ještě se klouže po rozjezděném ledu. Také Anna má brusle na nohou.

Snad již ani nerozumí slovům této noci. Měsíc jde klidně nad velikými stromy.

Anna sedí vedle mne mlčící, smutná. Nikdy se již nepozdvihne. Kdyby zemřela, bylo by lépe. Snad i ona procitnuvši z dlouhého zatemnění bude zoufale čekati na smrt manželovu — jako její matka — nenacházejíc odvahy, aby řekla poctivě: „Nelíbí se mi život s tebou, propusť mne.“

Měsíc vystoupil vysoko nad stromy. Všude je bílo a mrzne.

Bylo již velmi pozdě, když jsem Annu doprovodil na konec města.

*

Zdá se mi, že uběhlo mnoho času. Přesunul se smutně nepřibliživ mne ani krokem k vý-

chodu z trpného odevzdání. Kéž vítr, třeba bouřlivý, rozrazí stojaté vody. Vždyť obraz minulých dob velmi mne kárá. Jdeš s hlavou svěšenou jako ovce. Kdybys byl pozorným, slyšel bys, co povídají okolo, a vědí mnoho i co pravda není, slyšel bys cinkot peněz, vstupné, které se platí. Ale ty jdeš opodál a říkáš: nechci ženské tělo, nechci zlato, nechci nic z toho co se tisíckrát opakuje mezi lidmi — s takovým přáním nepochodíš na předměstí. Jsi dosti stár a znáš již předem výsledek hlasu. Ale říci, toť povinnost. Pak at se kniha zavře.

*

Na kolejích leží vločky sněhu, ještě teď v dubnu, jsme asi vysoko v horách. A nyní to jde kvapně v nějakém úbočí, dolů, dál.

Pod tratí se objevilo modré jezero. Ne, tady nevystoupím.

Černé díry, jede se skoro stále pod zemí. A zase to leze pomalu nahoru, kalná řeka se kroutí dole mezi pahorky. Veliká pláň z bílého vápence s rudou prstí. Plachty na obzoru. Sjíždíme nad střechami domů hustě natlačených podél břehu.

Město se podobá velikému hledišti. Lidé tu pracují, řídí se navzájem v největší poctivosti. Ale dělají něco. Já však chci býti daleko. Lístek již mám. Moje loď odjíždí ve čtyři odpoledne.

Naše loď není pyšně budována, drobná světélka sedí v lanoví, na stožárech, neruší noc. Dnešní noc je podivná, nelze pracovati v takové kráse. Je nový měsíc, veliká večerní hvězda svítí však jasně a ve vodě se leskne bílý odraz, úzký rovný pruh, zvlněný na krajích. Na přídi sedí dívka na kupě stočených provazů, cizí dívka, a vidí moře černé a lesknoucí se, s bílým zvlněným sloupem, odrazem večerní hvězdy, sedí nepohnutě a dívá se na tichý chod lodi. Proč smí tato cizí dívka býti na této přídi . . . proč ne Anna . . . pro Annu není moře, ani noc s bílým odrazem večerní hvězdy. . . . Ostatně kniha se zavřela.

Duté nebe nad modrým, prázdným mořem. Mrtvé ulice se lesknou v zbytečném slunci. Ruka mi zdřevěněla; kdybych psal levou, nic se nezmění. Ráno jsem roztrhal polštář, peří se rozlétlo po celém pokoji. Vyšel jsem ven. Vrátil jsem se. V kavárně jsem stěží unikl známým. Odjedu někam jinam. Upřímně řečeno, mohl bych také zůstati. Ale já odjedu. Dobře že jsem zaházel všecky ty papíry; dva dny jsem psal jednu a touž větu. Seškrtal, opravil, znovu napsal.

Na klikaté skalní cestě, kterou nikdo z cizích nechodí, protože je oklouzaná od bosých nohou vesničanů a páchne ovčím trusem, našel jsem staré, špinavé zvíře, ovci, která ležela v prachu. Když jsem se u ní zastavil, obrátila ke mně ustrašené oči a řekla jimi: „Vím, že je mou povinností, abych se zdvihla, když přišel člověk.“ Vidouc pak, že neodcházím, snažila se vstáti, měla však přeraženou nohu. Ležela tu trpíc, ač ne bez pomoci, nebot pastýř jí přivázal prkénko ke zlomené noze, aby se snad zahojila, a patrně sem donášel i potravu. Sedl jsem si vedle ní a hladil jsem její špinavou hlavu a ona ke mně obracela smutné oči.

Dole bylo viděti modrou zátoku, rozsochatý výběžek skalnaté souše a několik ostrovů krom širého moře. Toto veliké, nádherné moře, stříkalo bílý příboj mezi bradly. Slunce se zmocnilo celé oblohy a zbarvilo vodu zbytečnou krásou. Rozuměli jsme si dobře, ovce a já, nevšímajíce si onoho slunce. Já jsem hladil její špinavou hlavu a dívali jsme se spolu na kus ojedeného trávníku.

Vyjeli jsme do tmy. Nebylo sice mlhavo, ale mraky pluly nízko nad mořem a z vody za dne nasycené sluncem vyzařovalo dusné horko. Na lodi se všichni stišili, odešli spat, ostatně nás nebylo mnoho. Tři nebo čtyři námořnici leželi na palubě. Kol do kola byla tma; ani jedno světélko neblikalo na pustém břehu.

K jedenácté hodině se ozvala rána. Bok našeho parníku narazil na velkou plachetnici, která se neosvětlena houpala na vlnách. Naše loď neutrpěla mnoho, za to plachetnice byla zle poškozena. Vrátili jsme se pro její posádku, která byla již ve člunech a veslovala k nám.

Majitel plachetnice hrozně klnul a hádal se s naším kapitánem.

Umírající loď stála opuštěna ve tmě. Když vítr zavanul, bylo viděti, že přece měla na stožáru červené světlo. Chvíli se zdálo, že se posunuje, jak se vítr do ní opřel. Pak zvolna, jakoby nechtíc klonila se na bok. Široké plachty udeřily do vody.

Majitel lodi ustal v klení a dal se do hlasitého pláče.

To se stalo prvé noci. Druhá noc počala nevlídným večerem, vlny se zdvihaly a válely, ale nebe bylo dosti jasné. Pak se vše utišilo.

Ale dnes bude jistě hůře; vidím to ze zelených, kalných vod, které tlukou do lodního boku, a z rozmrzelých tváří námořníků. Loď se dosti kymácí, lidé se vytratili s paluby. Učinili dobře i já bych tak učinil, ale paluba na zádi je příliš vysoká a schůdky jsou zarovnány nákladem prken. Třeba po nich lézti, a jak se loď kymácí, snadno bych spadl do vody. Natáhli tam jakýsi provázek, ale já nevěřím jeho spolehlivosti. Ostatně zde na zádi není zle, byť i loď sebou házela. Stmívá se. Ale hvězdy svítí. Vítr roste večerním chladem

Je to dosti divné, jak jsem přišel na tuto loď, aby mne někam dovezla. Kam jede, ví kapitán, já jsem se neptal a nezeptám se.

Tento sklon na levý bok byl trochu prudký, spadl jsem z popruhové židle. Bude dobré, přidržím-li se pevně železné tyče uprostřed paluby . . . už jsme zas na druhém boku . . . nikdy jsem si nemyslil, že loď může plouti, aby stále ležela na boku . . . a setmělo se . . . prokletý kapitán, proč nejede trochu proti vlnám? . . . do rána je velmi daleko, raději se ani nepodívám na hodinky . . . teď se ozval z můstku cinkot . . . zahnuli lodí. Na dolní palubě někdo zvrací.

Je to trestuhodná nedbalost. Teprve teď jsem si povšiml, že paluba nemá zábradlí vypleteno, jen železné tyče, otvory tak velké, že by člověk snadno proletěl . . . ne, nezachytil by se. Dobře, že železná tyč uprostřed drží pevně. Zase jsme na boku. Vlna sem střikla. Ale hvězdy svítí po celém nebi.

Veliké černé vlny s bílým hřebínkem . . . . blízko . . . z můstku se ozval cinkot, zahnuli lodí proti vlnám.

Posléze, řekněme si to upřímně, proč se držím tak násilně této tyče? . . . paluba je skoro kolmá . . . jen dva prsty rozevříti. Černé vlny jsou tak blízko . . . teď sklouzla prkna s rachotem do vody . . . moře unáší kolem mne něco hnědého . . . snad je to člověk . . . z můstku se ozval cinkot . . . zahnuli proti vlnám . . . pěna vystříkla . . . loď již tone?

Slunce rozlilo teplý vzduch a stišilo jím pohyb vody. Plujeme v uklidněných vlnách. Za zčeřenou plochou na blízkém obzoru objevil se dlouhý břeh posetý bílými městy.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Pokračování.

Skladatel a jeho mladá choť stáli hodinu, dvě u prilipské vyhlídkové chaty a unešeni dívali se do toho proudu věcí a lidí, stékající bílou silnicí tam dolů ke Skaderskému jezeru jako úzkým řečištěm. Zatím co Jan Verner všecek zaujat divadlem pozoroval jednotlivé přecházející a vzdalující se skupiny, paní Vernerová upiatě sledovala jednoho nepatrného koně a na něm nevelikého, šedě oděného muže, jak chvílemi zanikal a chvílemi opět zřetelněji vystupoval z mocného, strhujícího jej proudu.

S počátku dobře viděla, jak Zikmund Tetiva se po ní se svého koně ohlíží, a ještě dlouho, když již nemohla postřehnouti hnutí jeho hlavy, pozorovala aspoň pohyby ruky, opětně a opětně kynoucí na rozloučenou. A když posléze uzel toho živého řetězu, ve kterém odcházel, nadobro zmizel za horskou stěnou, srdce sličné ženy se sevřelo steskem, a krásné hnědé oči naplnily se slzami.

„Neplač," konejšil ji manžel, ačkoli také byl pohnut, „hleď, jak všichni odcházejí ku podivu vesele. Vždycky jsem si zcela jinak představoval odchod do války, věru, to je možno jenom u tohoto malého, podivu hodného černohorského národa!"

Vzal ji něžně za ruku a připomenul jí návrat. A když se obrátili, byli velmi překvapeni, neboť několik krokův od nich stála královna. Dívala se za odcházejícím vojskem malým dalekohledem, a když zvedla hlavu, aby si odpočinula, její krásné, proslule dobré oči také byly zality slzami,

Verner a choť jeho uctivě pozdravili, a dvoje zarosené zraky na okamžik se setkaly měkkými pohledy a vyjádřily si vzájemné sympatie. Choť skladatelova byla přesvědčena, že královna Milena

čtla v slzách jejích svoje vlastní hluboké city a proto na ni tak vlídně, ba vděčně pohleděla.

A sotva uplynul prvý říjnový týden, s Belvederu, ano i z Cetyně bylo slyšeti burácející děla. Zprávy o prvých černohorských úspěších přiletěly a zalomcovaly hlavním městem jako vichřice. Cetyň byla skorem prázdna, všichni pochodu a boje schopní mužové z ní odešli. Odtáhl s vojskem také kulhavý občan Petar Drecun, který s našimi Pražany hovoříval výhradně českým jazykem; naučil se česky ve Vídni, ve veliké dílně, když se tam před dvacíti pěti lety učil strojnickému řemeslu.

Teď došla na Cetyň zvěst o prvém mrtvém, a to byl Petar Drecun. Štěstí mu nepřálo padnouti v ryku válečném, nepřátelskou zbraní, smrt jeho byla méně slavná, nebot nedaleko Skadarského jezera přepadla ho na pochodu a zardousila mrtvice. Touha účastniti se pokud možno zblízka války a býti svědkem jejích památných dějů zachvátila naši českou zpravodajskou dvojici. Jmenovitě Zikmund Tetiva byl by se bez rozmyslu vrhal do předních řad bojujících, kdyby ho tam byli pustili. Každé chvíle musil slyšeti shovívavé pokárání nebo upozornění, napomínající k větší opatrnosti. Jednou Polykarpu Martinovi bylo spolknouti trpkou výtku, že nedrží dosti na uzdě svého příliš všetečného přítele. Kterýsi komandýr pravil totiž literátovi:

„Probůh, gospodine, dejte přece lepší pozor na svého přítele slikara! Nemá-li on rozumu, mějte jej aspoň vy a působte na něho, aby se tak tuze neodvažoval! Výslovně připomínám, že svalujeme se sebe všecku zodpovědnost za jeho život!“

Literát se tak začervenal, že bylo viděti jeho rozpačité zardění i skrze krátce ostřižené ryšavé vlasy. Všecek spocen horkem a drže v ruce klobouk vrhl se k malířovi s proklínáním a výčitkami. Zlobil se na přítele i na komandýra. Copak jest Tetivovou chůvou, aby na něho musil dávati pozor? Copak je malíř nemluvnětem, aby ho musil voditi za ručičku?

Avšak Zikmund Tetiva byl jako hluchý a slepý. Usmál se jenom literátovým výtkám, ale myšlenkami byl kdo ví kde, jistě v těch místech, kde nejvelebněji houkala děla, kde rachotily pušky a s divokým řevem hnaly se proti sobě hrozné bodáky.

Cesta vedla jej a Martina všude po stopách bojujícího vojska. Minuli Podgorici, která toho času byla východiskem válečných operací na této straně Černé Hory, a dostali se až k albánským Tuzám. Tam půl druhého roku před tím bylo úporně bojováno mezi albánskými povstalci a tureckým vojskem. Téměř všecky význačné budovy v Tuzách byly v oné době spáleny a dosud ležely v smutných očerněných rozvalinách. Tehdá ona krajina se nenadála, že tak za krátko se opět stane nezapomenutelným bojištěm.

Prudkým útokům černohorského vojska neodolal vzdorující Dečić, a činěny přípravy k nárazu na tvrdý Šipčanik. Nebylo pochybnosti, že také za krátko padne do vítězných černohorských rukou.

Tetivovi i Martinovi uskutečňovalo se každou hodinou určitěji vyplnění jejich snův o černohorském bílém vojsku. Viděli ženy a dívky, odvažující se na bojišti na místa, odkud byli přívětivě zapuzováni nebojující mužové. Potkávali skupiny černohorských žen, nesoucích za bojujícími chléb, maso, mléko, víno, rakiji a veliké nádoby s vodou, viděli je, jak povzbuzovaly bojující a s jakou něhou a zbožňováním se ujímají raněných i jak kukaly, když mezi padlými nalezly své drahé.

Představy o pověstném černohorském vojsku, zrodivší se v jejich hlavách již v Praze, kdy dosud neměli ani potuchy o této válce, nabývaly stále určitějších obrysův a teď se stávaly skutečností, která se vtiskovala do jejich pamětí pro všechny živoucí časy.

A tu buď instinkt uměleckého bažení, buď pouhá náhoda uvedla je tváří v tvář bílému vojsku, které svým strhujícím zjevem předstihovalo všechny dosavadní výtvory jejich obraznosti.

Bylo to po krvavém dobytí Dečiće, kde na straně černohorské i turecké bylo hojně raněných a mrtvých. Řev válečný se odmlčel, utichly pušky a neodolatelná děla. Neobyčejně veliký počet vran z daleka široka, jistě také až z jiných zemí, sletoval se na ta místa. Zikmund Tetiva povšiml si toho a měl zase o jednu markantní podrobnost k svému Bílému vojsku více.

V Tuzách, plných shromážděvších se tam katolických Albánců, viděli mnoho raněných z obou vojsk a také mnoho zajatých Turků. Podivovali se klidu černohorského důstojníka, který byl až

do potu zaměstnán odzbrojováním mohamedánských mužů. Malý hoch a zchromlý stařec přijímali od něho zbraně a skládali je stranou na hromadu, která již byla veliká, a stále přibývalo pušek a bodáků. Důstojník jen si občas setřel s obličeje pot, a pokojný pohled jeho měl výraz, jakoby to byla jeho denní, již po léta trvající práce,

Šli se také podívat do lazaretu, a tu ještě mocněji než na bojišti se jich dotkla válečná hrůza. Jako ten tam důstojník se pachtil zbraněmi, tak tady jediný turecký lékař byl až schvácen návalem těžké práce. Tvrdil, že již naprosto není s to, aby napínal síly, neměl pomocníků lékařů, nebylo ani dosti ošetřovatelů. Otravný zápach zanícených a hnijících ran naplňoval všechen lazaret, a malíř, který nechtěl couvati před válečným nebezpečím na bojišti, nyní smrtelně bled a s hlavou sklopenou, aby neviděl všech tamějších hrůz, pospíchal z lazaretu, a literát za ním.

Zamlkle se ubírali k Podgorici. Sklánělo se k podzimnímu, v oněch končinách ještě vlažnému večeru, slunce tanulo nad západem. A tu se střetli s průvodem bílého vojska,

Veliký zástup černohorských žen a dětí táhl podle nich ve zvířeném prachu cesty s bojiště a vlekl válečnou kořist. Nikoli potraviny, nikoli části oděvu, nic, co by se mohlo nazvati válečným lupem. Ale všichni se skláněli pod tíhou nepřátelských pušek, bodáků a nábojů, nebylo jedné ženy, nebylo dítěte, aby nevleklo nějakého břemene, které pro ně jistě bylo lehké a sladké u vědomí vítězství, jehož dobyli jejich mužové, otcové a bratří.

Zikmund Tetiva stál na skalnatém výstupku vedle silnice jako ztuhlý a zrakem široce rozevřeným pozoroval ten paměti hodný průvod. Jaké to hrdé, nepoddajné výrazy tváří u těch žen, jaké to dospělé, vážné pohledy u těch plahočících se dětí!

Teď již nepotřeboval více. Obraz jeho Bílého vojska vystoupil mu před duševním zrakem již dokonalý.

XXXVI.

Mezitím události válečné strhly také paní Marii Vernerovou do svého mohutného proudu. Na Cetyni bylo jako po vymření, kromě žen a dětí zůstala tam jenom hrstka mužů. Jan Verner vyjímal se mezi nimi jako labužnický břichopásek. Sám to pozoroval a přiznal se své choti, že se za svoji nečinnost a nevojenský zjev až skorem stydí.

Nyní dvakráte denně podnikali vycházky na Prilip a dlouho tam stávali nebo sedávali na dřevěných lavicích, pohlížejíce na albánskou stranu. Scházelo se tam za tím účelem mnoho Cetyňanů, ještě více však Cetyňanek, naslouchajících hukotu dělových výstřelů, až nápadně podobnému hřímání. Upřeně také pozorovaly cestu od Rijeky Crnojeviće a se zjevným účastenstvím sledovaly každý blížící se automobil nebo povoz. Vycházely mu kus cesty přes okliky prilipských serpentin vstříc a nahlédaly, veze-li již raněné.

A když se dočkaly, shrnuly se kolem vozů, které musily se na minutu zastaviti, a jejich vážné, vzrušené hlasy zněly, jakoby mluvily prorokyně:

„Dobře došli, štastní ranění!“

V těch slovech spočívala všechna jejich manželská, mateřská a sesterská, vůbec ženská pýcha a všechna předpověď junácké slávy, která na raněné čeká. Štastní ranění! Blahoslaveni buďtež, neboť vám bylo dopřáno prolévati krev za ochranu své vlasti! Rány vaše přinesou malému černohorskému národu slávu a požehnání! Jitřenka lepší budoucnosti vznáší se a svítí z váší prolité krve! Štastní ranění! Závidění hodní junáci!

Skláněly se k vozům, podávaly raněným na pozdrav ruce, hladily jejich hlavy a zahrnovaly je sladkými slovy a sladkými pamlsky. A pak se vracely s transportem raněných na Cetyň a ujímaly se jejich ošetření. A automobil za automobilem, vůz za vozem, kočár za kočárem přijížděl od Podgorice po bílé, jako stuha na horském boku se vinoucí silnici, a přivážel další a další raněné.

Také paní Vernerová přijala na se úkol milosrdné sestry a oblékla své vnadné údy do bílého roucha ošetřovatelek, na kterém se skvěl znak červeného kříže. Za krátko byla raněnými plna nemocnice i veliká kasárna, a dělalo se pro ně již také místo v gymnasiu. Ve dvou, třech dnech bylo jich na Cetyni několik set, ale až příliš málo na ně bylo lékařův a ošetřujících pomocníků. Došla sice již zpráva, že budou na Černou Horu vyslány oddíly červených křížů z jednotlivých evropských států, ale zatím černohorští lékaři byli odkázáni jenom na sebe a na svoje pilné ruce.

Vždyt výbuch války překvapil všechen svět, ačkoli mohl býti již dávno před tím tušen. Tím více pak překvapilo, že se do války s velikým nepřítelem vrhla prvá malá Černá Hora, nečekajíc ani na vypovězení svých balkánských spojenců. Teprve za deset, za čtrnáct dní Srbové, Bulhaři a Řekové přišli za ní.

Vida svoji chot oblečenu v roucho červeného kříže, Jan Verner byl by málem až zaslzel pohnutím a radostí. Nelíbil se mu ani tak onen bělostný úbor, jako sličné tváře ženiny, zanícené plamenem nadšené lásky k zápasícímu bližnímu a obětavého milosrdenství. Něžně jí líbal obličej i ruce a přitom si také vzpomněl, co by tomu asi řekla maminka.

„Kdo by se byl nadál, když jsme se vydávali z Prahy na sladké líbánky, že se mi tady staneš milosrdnou sestrou! Kdyby tě teď viděla maminka, plakala by se mnou nad tebou radostí. Napíši jí dnes psaní za tebe na celých osmi stranách. Povím jí, jak jsi nadšena a šťastna, že tě mohu viděti v takových záslužných službách.“

Ačkoli to štěstí, planoucí z očí paní Vernerové, nebylo vzbuzeno vědomím záliby manželovy, nýbrž mělo hlubší, humannější podnět, přece odměnila svého prostomyslného lichotníka vděčným pohledem. Vyprovodil ji ještě k vojnému stanu, jak se naučili říkati kasárnám, políbil jí ruku a vrátil se pak do hôtelu, aby se dal do slíbeného psaní.

V duchu se však ustavičně vracel za svou chotí do síní vojného stanu, jakoby se chtěl přesvědčiti, jak se jí daří, neumdlévá-li, a co tomu všemu říkají její jemné nervy. Vždyt ještě před několika dny, vidouc nésti na hřbitov nebožtíka v otevřené rakvi, paní Vernerová byla ve spaní pronásledována děsivými sny. Ustavičně prý viděla z odklopené rakve vyčnívající žlutý obličej s dlouhými tmavými kníry. Nebudou zase nyní mladou paní děsiti podobné, ještě však horší přeludy?

Ale vrátila se po několika hodinách z vojného stanu veselá i radostně unavená a vypravovala, že skutečnost je tam mnohem lepší než dosavadní představy. Jsou tam sice veliká poranění, ale není tam nijaké hrůzy, jsou tam trpící, není však bědujících a naříkajících. Hrdinové s pole válečného zůstali neméně statečnými junáky také na nemocničních postelích.

Byla velmi potěšena z úspěchů své práce, kterou nepokrytě prohlásila za nejopravdovější a nejcennější ze všeho, co dosud vykonala ve svém dvacítiletém životě. Jak ji ti ubozí ranění mají rádi, jak vděčně pohlížejí k jejím zrakům a zatajují své bolesti, aby také ona s nimi netrpěla! Lékaři, zatím jenom černohorští, ačkoli téměř klesali pod návalem zaměstnání, přece neopomíjeli chváliti její ochotu a obratnost.

Potom bez oddechu vypravovala, jak vzácné toho dne byly ve vojném stanu návštěvy. Dostavila se královna Milena, pak dvě královské dcery, mající vrchní dozor nad ošetřováním, a předseda černohorského červeného kříže, mitropolit Mitrofan. Ale královna tam dlouho nevydržela. Vznešená žena, která přetrpěla již tolik vlastních hlubokých bolestí, nesnesla pohledu na utrpení těchto hodných, nevinných vojáků. Prošla jedním sálem a nemohla dále, pláč a lítost sevřely jí prsa a zaplavily kouzlo laskavých očí.

Jedna z obou jejích dcer, princezna Xenie oslovila také paní Vernerovou. Ptala se jí, odkud jest, a byla zjevně potěšena slyšíc, že mladá paní jest Češkou, a ptala se pak na jejího muže, „slyšíš, Jene, na tebe se mne ptala!“ Děkovala jí za odhodlání, s jakým se uvázala ve službu ošetřovatelky, loučila se podáním ruky a nadmíru vlídným „na shledanou.“

Pokračování.

FEUILLETON.

SOUKROMÁ LITERATURA.

PÍŠE DR. D. PANÝREK.

Nadpis literární drobnůstky této vzbudí jisté podivení ve čtenáři, jenž o něj zavadil. Jakže — literatura, vzdělávací a bavící prostředek kultury, zařízení světové, jež má za účel veřejnost co možná nejširší — leží to v podstatě věci — informovati at už novinami o běžících událostech, at povídkou a básní o myšlénce umělcově, at divadlem o problemech duše a života, at učenou knihou

o pokrocích vědy obeznamovati, že by byla nebo mohla býti věcí soukromou?

Nelze si přece představiti nic veřejnějšího, nic, co má za jediný účel co nejširší okrsky obyvatelstva baviti a vzdělávati, vedle literatury. A ta že by mohla, ba měla býti soukromou, aby při tom neztrácela raison d'être?

Ovšem.

A hned povím, jakou literaturu nazývám soukromou.

Dříve, nežli knihtisk učinil knihu majetkem každého, přístupným všem, kdo si ji opatří, nebyla literatura tím, co je dnes.

Co bylo psáno, bylo vskutku psáno, t. j. opisováno, po př. ryto do hlíny, vosku, kamene a nemohlo náležeti všem, býti tudíž obecným majetkem. Jen málo vyvolených a bohatých jednotlivců mohlo si nastřádati to, co dnes nazýváme literaturou. Bylo tedy písemnictví za starých dob více soukromým vlastnictvím, nežli dnes.

A ještě podnes vyskytuje se literatura, jež buďto se nerozšíří, nebo zůstává v jednom ex. nebo nevelkém množství exempl. v rukou malého počtu vlastníků — je tedy soukromou. Někdo vydá určitý skrovný náklad své knihy, které rozdá jen svým přátelům a známým — i slavný někdy spisovatel tak z příčin soukromých učiní, jako prof. Thomayer nedávno svoje zajímavé „Paběrky". Nebo je práce tištěna v jednom exempláři pro radost svého původce. Vyskytli se i tací podivínové.

Obyčejně není možno takto postupovati, ježto každý tisk musí býti předložen v jednom exempláři místodržitelství, polic. ředitelství, císařské knihovně atd.

Ale ještě spíše nežli takové soukromé náklady kněh, jichž rozšíření obecného autor si nepřeje, možno nazvati „soukromá literatura" edice, jež vydává někdy užší kroužek, společnost nějaká, zábavní sdružení na oslavu svého podniku. Produkt se rozdává (ne prodává, tu by byla edice již veřejnou) jen účastníkům. Zapadne pak v jejich zásuvkách nebo po př. koších a po letech nikdo o práci nezví a nedostane ji za žádné peníze. Když zemřel Svatopluk Čech, pátral jsem (i u policie) po proslovu, básni vstupné, kterou básník ten napsal u veselém naladění k oslavě nějakého uvítacího večera (tuším na uvítanou nových členů) Spolku českých mediků. Chtěl jsem šíře neznámou tuto báseň, která v sebraných spisech nevyšla, a na kterou i autor její patrně léty zapomenul, uveřejniti. Ani v archivu spolku členy výboru nemohla býti nalezena — kdo si proslov uschoval, má jej asi, ale pro veřejnost je ztracen. Ani u prof. Thomayera, jehož básník v proslovu apostrofuje, báseň jsem nenalezl. U tak významných postav, jako jsou přední básníci, má „soukromá literatura" zvláštní význam. V poslední době po smrti Vrchlického, když zakládána „Společnost Vrchlického", znova veřejně upozorněno, že mnoho skladeb jeho uloženo je v památnících, soukromých pozdravech básníkových, v jeho korrespondenci, která je dnes majetkem soukromým, na titulních stranách exemplářů jeho spisů, jež někomu připsal — básník byl, jak známo dobrosrdečný a vyhověl každému, zvláště v dřívějších desetiletích, kdokoli ho požádal o verše. Jistě nejen Vrchlického, ale i jiných českých básníků sta proslovů v období národních slavností, památných událostí místních, zábav atd. zapadlo do této soukromé literatury a je pro veřejnost ztraceno.

Zvláště památníky soukromých osob jsou zajímavou snůškou takových prací. Zesnulý nakladatel Ed. Valečka, jemuž se ke sklonku života jeho nevedlo dobře, přinesl kdysi do Nakladatelského družstva „Máje" památník zesnulé své paní na prodej, chovající příležitostné nápady, básně a vzpomínky nejpřednějších našich umělců té doby, kdy Valečka vydával „Poetické Besedy" a byl ve styku se všemi předními spisovateli českými. Byly v památníku tom psané myšlenky Nerudy, Zeyera a jiných už dnes mrtvých předáků našich, a nepřestanu litovati, že jsem zajímavou tuto kuriositu nezakoupil. Kde asi jest?

Jiný příklad soukromé literatury: Populární jeden obchodník pražský, známý v kruzích uměleckých, zařídil si kdysi vinárnu v jednom pražském předměstí a chtěje zasvětiti otevření této místnosti slavnostně, pozval do svého tuscula české literáty vyprosiv si, aby mu napsali do do pamětní knihy, kterou si nádherně knihařem dal zhotoviti, každý několik řádků. Vyhovělo se mu — tuším i Vrchlický vepsal mu do jeho památníku několik myšlenek. Kde je ta kniha — zajímavý obrázek soukromé literatury? . . .

Vinárník letos zemřel! Pamatuji se, že kniha chovala mnoho veselých duchaplných i jinak za-

jímavých nápadů příležitostných o alkoholismu vinném atd. spisovatelů, kterých již dnes nenalézáme mezi živými.

Soukromou literaturou jsou i psané časopisy studentské, jež oku širší veřejnosti zůstávají zpravidla utajeny. Národopisná výstava československá v Praze r. 1895 pořádaná pěkný jich obraz předvedla příklady četnými.

Nadšení pro opětné zbudování Národního divadla (po jeho požáru) přivedlo v život několik podobných edicí; tak vznikla publikace litografovaná, která mi dala podnět k těmto řádkům, a jejíž odhad postihl nejpřiléhavěji jeden přispívatel — neliterát:

Nejsme také žádný z nás
básník z povolání,
a snad, co jsme napsali,
bude pro zasmání atd. atd.

doslov proslovu nepokrytě vyjevuje účel publikace: klopiti na „Národní."

Ale publikace ta, jež se mi dostala nedávno do ruky od vdovy po vlastníku jídelny, poctivém a nadšeném českém živnostníku, není tak nevýznamna, jak by se z prostého a skromného proslovu mohlo zdáti. Jsou tu některé dobré nápady. Jedny z nich vztahují se k účelu edice, nebo stručně vyjadřují žádoucí rys povahy české, jenž k edici vedl, na př. Ignata Herrmanna (pseudonym Ignác) „Nestůj a necouvej!"

Jiné poznámky ironisují původce listu, na př. kohosi:

„Musy se v smutek oděly a utekly z Parnasu, když tyto verše viděly, tu lepost jich a krásu!"

Redaktor Barák má tu 2 příspěvky (pod pseudonymem Jaroslav Zásmucký):

„Drahá naše vlast zajisté šťastnějších dočká se dnů, až každý Čech v povolání svém stane se mecenášem národu dobra a blaha — krejcarem chuďas, stovkou boháč! Jen vůli mějme všichni stejnou!"

„Z krejcaru mohou stovky se zrodit, matkou-li vlastenecká láska a otcem vytrvalost"

prorokuje druhý Barákův příspěvek právem, nebot list vydaný v lednu 1881 oznamuje čtenáři, že již vybráno na Národní 300 zl. List měl, jak výslovně podotýká, povzbuzovati ke sbírkám ve všech podobných příležitostech, z čehož zajisté nemalý zlomek nákladu, jehož si Národní vyžádalo, byl pořízen.

Vtipný je i tento příspěvek pamětního listu tohoto:

On a ona.

Tragedie ve III. jednáních.

I. jednání.

On: Ha!
Ona: Ó—ó!

II. jednání.

Její matka: Nikdy!

III. jednání.

On: Pif!
Ona: Paf!

Obě mrtvoly odnešeny byly do pathologického ústavu všeobecné nemocnice*, kdež se o uzdravení jejich pochybuje. J. B.

Shakespeare jun.

Také Vojta Slukov přispěl slůvkem uznání: „Obdivu a úcty hodna je vaše vytrvalost. Krásnému nadšení pro svatou věc patří vždy největší vděk."

Jak už to bývá při podobných publikacích, chová i tento „pamětní list" hojnost planého veršování, ale mezi tím sem tam i zrníčko jadrného sebepoznání, na př. aforism A. Stránského:

„Myslím, že příspěvek z mé kapsy Vašemu podniku více prospěje, než nějaký plod mého ducha."

List má i skladby hudební, na př. popěvek litomyšlského zpěváka Poplera:

„Všem nedoslýchavým vlastencům hlučně zazpívejme"

a polku française Václava Budínského: „Na zdar důstojného," drobný feuilletonek a hojnost illustrací pražských zákoutí, sochařských výtvorů k Národ. Divadlu se vížících. Dojaly mne veršíky „Fraňka"

„My sedáme tady tolik let,
v té jizbičce těsné a prosté,
leč volný zde bývá ducha vzlet
a naděje v prsou roste!" atd.

Věřte, že soukromá literatura obsahuje leckterý zajímavý rys. A nejedno cenné zrnko.

* Autor prozrazuje touto „veselohrou" malou znalost nemocnice pražské, která nemá svého ústavu pathologického.

ČESKÝ ŽIVOT.

LADISLAV QUIS zemřel 1. září 1913 v Černošicích, kde v posledních dobách býval na letním bytu. Letos byl tam ztěžka už dopraven, před několika lety raněn byv mrtvicí, v dubnu letošního roku byl stižen novým návalem, ulehl a nepovstal již. S JUDr. Ladislavem Quisem odešla vynikající a rázovitá postava starší generace básnické, která na konci šedesátých let vstoupila mnohoplodně do české literatury. Narozen r. 1846 v Čáslavi, vstoupil jako právník do redakce Nár. Listů, ale opustil záhy žurnalistiku a stal se advokátem, zvoliv za své sídlo Přelouč. V duši byl básníkem vždy. Za mládí súčastnil se všech almanachů, jež tehdy soustředovaly v sobě vše, co se dralo na povrch uznání, ve všech listech českých pod verši blýskalo se jeho jméno. Knihu první vydal r. 1872 (sbírku básní „Z ruchu"), pak veršovaný cyklus „Hloupý Honza" a „Třešně", dále zazněla nejsilnější struna jeho poesie v „Balladách", jimž následovalo několik ještě knih básnických. Roku 1902 vyšla v Nakl. družstvu Máje zvlášť cenná „Kniha vzpomínek", k níž bude nutno každému, kdo o posledních desetilet.ch 19. století psáti bude, vždy sáhnouti. Též jako překladateli náleží Quisovi u nás čestné místo a jeho převod ballad Goethových dosud žádným jiným českým překladem nebyl předstižen. V letech svých pozdějších Ladislav Quis obrátil se hlavně ke studiím literárním, vydal spisy Havlíčkovy a úplnou jeho korrespondenci, pak kritické spisy Jana Nerudy. Tyto práce jsou a zůstanou významu neocenitelného. Aby mohl věnovati se cele tomu, co pokládal za úkol zbývajícího svého života, přestěhoval se před několika lety do Prahy. Ale nebylo mu popřáno již zdraví, zde už mnoho nevykonal, chřadl tělesně, ač duševně dlouho se držel, viděli jsme však přece znenáhla mizeti síly jeho, až včera smrt, která tak žalostně v poslední době kosila mezi českými spisovateli a umělci, učinila konec i jeho životu. Ladislav Quis byl věrný náš přítel a druh a odchod jeho, ač očekávaný, když stal se skutkem, skličuje nás hlubokým hořem. —es.

MUDr. A. STEIDL †. Život českých lékařů tak je zapleten do pavučiny drobné práce zdr.votnické, zvláště na venkově, nebo tiché, jen znalcům patrné vědecké práce laboratoří, že vedle lékaře-literáta a lékaře-politika oba ty typy jsou vlastně v přívalu nejvlastnější práce lékařovy zjevy řídkými, sotva bude třetí ještě typ, jenž by stačil vedle své činnosti badatelské vzbuditi širší pozornost a také ji trvale upoutati. Poslední desetiletí dr. Ant. Steidl, jehož úmrtí v těchto dnech z Domažlic všechny listy bez rozdílu stran se srdečným politováním zaznamenaly, málo vystupoval na veřejnost. Jen tu a tam prolétlo významné to jméno, jež kdysi stálo v popředí veškeré naší politické práce, hned vedle Riegra, Mattuše a Zeithammera, u příležitosti údajů více místních neb rodinných. Ale kdo mohl a chtěl sledovati osudy této české hlavy od začátku až do konce, od prvních nadšených kvasů příslušenství k tajnému revolučnímu sdružení, které by jej bylo málem stálo hlavu a které odpykal léty žaláře v Munkači a později v Olomouci, až po poslední jeho práci politickou v říšské radě i místně osvětovou na českém jihozápadu, tomu by vyrostla pod rukou biografie netušené, místy sic dobrodružné (v nejušlechtilejším slova smyslu), později však promyšleně soustavné a cíle vědomé práce pro čest národa, ke kterézto práci věru divno je pozorovateli, kde mu zbyl čas. Zjev oslňující jímavosti, jenž získal si obliby i v kruzích vysoké šlechty ruské, plné pretensí a studené nepřístupnosti, účinný politik na lhostejné k nám, ne-li nepřátelské půdě víděňského parlamentu, kde tolik doma významných jedniček zapadne v kruhu vlivnějších osob v rámci mnohotvárného celku, a kde dr. Steidl dovedl se uplatniti myšlenkami většího slohu, zjev nám lékařům tím dražší, čím více jsme odstrkováni a přehlíženi, kde běží o otázky vlivu, kterého vždycky víc než jiní užíváme z altruismu stavovského k prospěchu druhých, zašel mezi stíny — za neobvyklé při nebožtíku českého venkova účasti celé veřejnosti, kde tentokráte i žurnalistika konala, přes nepříznivou dobu prázdnin, svou povinnost. Přece bychom si však přáli, aby této postavě věnována byla v naší literatuře pozornost hlubší, pokud dokumenty nezapadnou. Zasluhoval si ji horkou svojí láskou k vlasti, vytrvalou prací, ryzí čestností, iniciativností a dobročinností. Zjev příbuzný dnes už zapomínanému dr. E.

LADISLAV QUIS

Englovi. Bohatě dokumentovaná biografie ovšem vyžaduje času, ale vidí se, kolik v Čechách vyrostlo jen v posledním věku hlav, o kterých nemáme obrazu ani souborného ani individualisujícího. Takový slovník biografický mohl by tu překlenouti citelné mezery.

Dr. Ant. Steidl zemřel lehce v Domažlicích stár jsa 82 let. Dr. D. P.

JAROSLAV VRCHLICKÝ již celý rok nedlí mezi námi! 9. září loni došla nás zdrcující zvěst o ukončení jeho života. Slavíme tedy smutné jubileum básníkovy smrti . . .

Vlny se zavřely nad ním, ale z těch vln vyvstává den ode dne mohutnější jeho postava básnická, vždy živěji a živěji, slavněji a slavněji, přítel nepřítel musí pokloniti se ohromnému duchu, jehož místo je nesporně ve světovém Slavínu! —

NAŠE JUBILEA. Na letošní prázdniny připadlo několik významných výročí českých spisovatelů, kteří nejsou literatuře a čtenářstvu věru lhostejnými. Jsou to Antal Stašek, Augustin Sedláček a Ervin Špindler, kteří dožili se let, ve kterých pracovníci zdatní a významní zasluhují plnou měrou, aby jich bylo s úctou a vděčností vzpomínáno, ať románem (A. Stašek) řešili otázky národní a problemy umělecké, či vědou budili lásku k slavné minulosti české a dobrému povždy jménu českému (A. Sedláček) či básní a politickou činností burcovali ve chvílích nejlhostejnějších širší kruhy k probudilejší a obětavější lásce k národu (E. Špindler). Je to náhoda zvláštní, že v týž rok a v touž asi dobu spadají sedmdesátiletí tří veřejných pracovníků českých, svérázných, z nichž všichni perem pracovali k duchovnímu povznesení svého lidu způsobem tak jedinečným a rázovitým, že nebudou jistě zapomenuti. Antal Stašek, romanopisec ne zrovna plodný, ale za to jadrný, originální tak, že marně hledáte v české literatuře obdobu nebo za hranicemi příbuzného ducha, ať běží o napínavou romantiku nebo bezohledné, ale umělecky bohaté a široce rozvedené křísení české lhostejnosti k nebezpečí od německého přívalu ze severu, ať běží o drobné obrázky z cest či výchovu zanedbaného lidu horského — ve všem jest A. Stašek svůj, umělecký každým coulem, plastický a hlavně zajímavý, že románové jeho konstrukce nedočteny se neodloží. Dožívá se 70 let, ve kterých proti všemu očekávání, dávno uzrál, neodkládá pera při návalu práce svého stavu — zjev tím radostnější. Aspoň tak soudíme dle zpráv ze soukromí a dle ukázek literární tvorby jeho tu a tam vzácně sic, ale platně se projevujících, jež dávají doufati, že tvořící orgán umělecký dosud neumdlel tíhou let. Jak důležity byly by literární vzpomínky tohoto autora, žijícího celá desetiletí mimo ústředí činnosti redakční a spisovatelské, jak významná korrespondence jeho neb autobiografie, ke kterým podobná jubilea vybízejí důrazně, ale srdečně. Kdyby nám je chtěl napsati . . .

Antal Stašek (Dr. Antonín Zeman, advokát v Semilech), narodil se 27. července 1843 ve Stanově (u Ml. Boleslavi). Mluví se o tom, že přesídlí do Prahy, život svůj zasvětiv venkovskému městu, v jehož službách desetiletí pracoval neúnavně a nezištně. Širší kruhy oceňují zvláště jeho koncepce románové „V temných dnech" a „Na rozhraní". Zajímavý pro psychologa jest jeho román, vlastně cyklus povídek „Blouznivci našich hor", sledující spiritismus, smutnou epidemii krkonošských duší našich, nebo veršované práce starší, na př. povídka: „Z doby táborů", jež povídkově oceňuje důležitou dobu našeho probuzení, jeho nadšení a bouřlivého kvasu. První jeho veršované práce Václav r. 1872 a Básně (1876 a 1880) širší pozornosti trvale neupoutaly. Spíše již povídka „Z horské krčmy" a více ještě „Nedokončený obraz" podnes dychtivě se čtou, ač padají do první polovice spisovatelské jeho činnosti (do let 1876 a 1878).

Příklad nadšené práce, nadlidské píle a vytrvalosti, nemluvě o kvalifikaci historika-odborníka, poskytuje prof. Aug. Sedláček, z jehož pera máme „Hrady, zámky a tvrze české", dílo, jež všem příštím pracovníkům, kteří budou psáti o podrobných dějinách české šlechty a tím i českého národa vůbec, bude velecenným pramenem a nezbytným průkopníkem do té míry spolehlivým a bohatým, že málo kde bude moci býti doplňován. Toto jediné dílo by stačilo, aby učinilo nesmrtelným svého původce, jenž nalezl k sepsání tak objemného, kdybychom jen o této čistě zevní stránce věci chtěli mluviti, díla čas po chvilkách vedle svého vyčerpávajícího povolání středoškolského učitele, z něhož vděčnost žáků a rozmarné vzpomínky jubilejní vyvážily tolik detailů osvětlujících jedno velké krásné srdce — on však vyzvedl z drobných převelice roztroušených a nesrovnalých údajů o obcích české vlasti solidní obrovské dílo další „Úplný místopisný slovník" (historický), v němž nalezneme o každé samotě a každé vsi zprávy z minulosti, kde jen poněkud bylo lze dopátrati se v literatuře, často nepřístupné a zastrčené jakýchkoli o něm zpráv. Člověk musí býti žurnalistou z povolání, aby měl stokrát příležitost přesvědčiti se o cennosti podobného díla, byť málo kdo z těch, kdož ve venkovských i velkoměstských redakcích béře dílo častěji do ruky, byl si stále vědom, jakou to obrovskou práci vykonal tu v nejnepříznivějších poměrech jednotlivec, skromný učitel venkovského ústavu — dílo, jaké jinde v mnohých desetiletích sotva stačí provésti bohatě dotované společnosti neb úřady bezstarostně pracující. Ale mimo ta dvě díla dal A. Sedláček, dnes kmet 70letý, naší literatuře mnoho prací jiných; mládeži na př.: „Sbírku pověstí historických lidu českého" (1. díl „České knihovny zábavy a poučení" pro mládež dospělejší) a množství jiných prací drobnějších. Požehnaná léta, požehnané pero — mnoho mu ze srdce přejeme svěžesti a blaha z vykonané obrovské a záslužné práce.

Dnešnímu dorostu zajímajícímu se o literaturu už více dle jména, než dle tvorby, bude znám jiný náš jubilár těchto dnů Ervin Špindler, jemuž osud dal vedle daru básnického jiné ještě vínky, imponující vzhled bojovníka národního a přesvědčivé slovo výmluvného řečníka. Starší generace čtenářská z doby, kdy každé nové jméno básnické, dovedlo-li podati něco svého a lepší formou, zvláště když tvořilo epiku a poesii vlasteneckou, vítáno bylo nadšením a známo bylo každému intelligentu, zná však Ervina Špindlera i jako básníka, třebas dnešní kritika, nedovedouc se vžíti do doby, ve které tvořil, ježto přišla mnohem po-

zději a tvorbu tu asi ani z vlastního poznání nezná, přezírala toto dílo (jeden z těch kritiků řadí jej vedle Ceypa z Peclinovce, J. V. Jahna, Em. Züngela a Al. Balcárka — zjevy vesměs nesourodé). Jako politik však osobností svojí rozeného táborového a sněmovního řečníka z českého venkova, pro nějž celá desetiletí pracoval na Roudnicku, bude vždy ceněn, třebas netísnil se v popředí mezi vůdce, na nějž byl by měl svým ušlechtilým cítěním básnickým i svou znalostí poměrů českého venkova v dobách, kdy nebylo ještě organisací, které mnohého cenného pracovníka zatlačily do pozadí, hojně materiálu myšlenkového. Špindler narodil se 29. srpna 1843 v Chocni, studoval reálku v Mor. Třebové, v Poličce a v Praze, kde absolvoval kurs pro ucitele reálek, načež vstoupil do redakce Nár. Listů, kde setrval do r. 1867. Byl pak v podřipském kraji politicky činným velmi úsilovně, což mu málem vyneslo žalář. Roku 1870 založil dva týdeníky, jež později spojil a (Podřipan) ve směru svobodomyslném vydával. Byl za venkov, později i za město Roudnici poslancem z prvu zemským, pak říšským a od r. 1891 je starostou města Roudnice. Dlouho do listů denních přispíval politickými statěmi a básněmi i německy do vídeňského Čechům přátelského „Wanderera." R. 1866 vyšly jeho Básně, rok na to historická povídka „Bělohorští mučedníci", „Historické povídky"; překládal z němčiny Heine-ovu „Knihu písní", dále Wilbrandta, Meissnera, Girardina a psal drobnou belletrii do Květů, Zlaté Prahy (pod pseudonymem Jaroslav Květenský). —k.

ŠUBERTŮV „JAN VÝRAVA" dočkal se v přírodním divadle Šáreckém své prvé reprisy. Tentokráte nahradila nádherná pohoda štědře vše, čím macešsky se zachovala k představení prvnímu, o němž obšírný referát jsme přinesli. Proto omezujeme se dnes na konstatování, že čarokrásné odpoledne s tisíci nadšenců v hledišti celému ensemblu hereckému dodalo anima, takže dojem celkové souhry i jednotlivých sólových passáží, zejména u představitele role titulní, byl úchvatný. Všeobecný ohlas u obecenstva jest pádným protikladem všech theorií, odsuzujících divadlo v přírodě: jest jisto, že jenom v podobné scenerii možno dociliti tak velkolepých scén, zejména v dramatě lidovém. A umění samo netrpí ani v nejmenším. Proto hledíme vstříc s očekáváním dalším reprisám „Jana Výravy" i jiných dramat, jichž výběr, ovšem dosti nesnadný, jest novým úkolem rukou povolaných. — ttl.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Dobytí pevnosti, 4aktová veselohra pařížského herce Saši Guitryho, jež provedena na Městském divadle vinohradském v těchto dnech poprvé, byla také první ukázkou dramatického umění tohoto autora. Máme také herce-autory (Tyl, Kolár, Šamberk, Šmaha, Želenský a j.) a chápeme, že herec jako divadelní spisovatel má jednu přednost před ostatními dramatiky, znalost prostředí a praxi hereckou, výhody neocenitelné, ale v „Dobytí pevnosti" jich nebylo valně znáti. Veselohra je zbudována na otázce z morálky, má-li žena právo, když byla klamána a místo muže milujícího a úctyhodného dostane tulpasa, jenž svádí nedospělá děvčátka, což se v kuse traduje více jako malé nedopatření, nad čímž se manželka, zvěděvši o tom, ani příliš nepozastavuje, má-li právo tato paní vzdáti se muži důstojnému, jenž ji miluje a jenž se jí líbí. Kus rozhodne, že právo má — jenom přechod mezi odporem a vzdáváním se je trochu náhlý, třeba scéna, ve které je přechod dramaticky proveden, ve které vzdávající se „pevnost" (t. j. paní Pauletta Vannairova), odtrhuje listy trhacího kalendáře až k listu onoho dne, na který dobytí pevnosti její dobyvatel (p. Ch. Hériot) stanovil, s kvapem nedočkavým a velmi rozkošným, je vrchol účinné dramatiky erotické, ač pro 15letá děvčátka a jinochy téhož věku v hledišti trochu nebezpečný. Ale tento vrchol je vlastně také jediný effekt, jímž se veselohra může pochlubiti, pokládáme-li vtipy ostatní, na př. přinášení prken do salonu, přeměněného v atelier, poliček, který obdrží p. Vannaire na jevišti od své choti, rozmanité qui pro quo, kde se z policejního komisaře vyklube milenec atd., za staré trochu instrumenty divadelní architektoniky, jež už pozbyly účinnosti. Jen když přítel nedospělého ženství, pan Vannaire, naposled musí, ač sám paní svou dopadl v důvěrném tête-à-tête s komisařem, dáti se, nechce-li býti stihán pro choulostivé paragrafy, chtě nechtě přistihnout svou paní a jejím milencem, komisařem, při nevěře, aby k rozvodu došlo pro vinu manželovu, ne manželčinu. „Dobytí pevnosti" je tudíž útok na srdce ženy vdané jejím milencem, jenž srdce to získá za cenu rozvodu a nového sňatku — v Paříži posud ještě nemají jiné problemy dramatické a jiné starosti životní, než dobývat pevnosti již předem, jak divák zří, dobyté, takže „pevnost" je v takových případech metafora nezaslouženě k ženám galantní.

V souhře, jejíž tempo mělo býti svižnější, v popředí stála toho večera slč. Kučerova (P. Vannairova), které konečně při tak dobré hře, jako tentokráte, i to její r bezděky přehlížíme. Působivou byla suchá t. zv. bezděčná komika p. Marka v jeho Vannairovi. Na komisaře-dobyvatele byl p. Jiřikovský přece jen trochu příliš usedlý — ale marně se ohlížíme v ensemblu po síle, jež by byla v kuse lépe obstála leda p. Tesař, který má více šťávy v hlase na svádivého milovníka, a jemuž připadla tentokráte malá úložka „pána", jenž dělá mladé krasavici tlumočníka španělštiny (ty cizí jazyky na vinohradském jevišti vyhlížejí však vždycky příliš — vinohradsky). Ostatní úložky byly malé a nejmenší — tyto bývají obsazovány časem bolestně začátečnickými postavami a ostře se proto odlišují od zdařilých výkonů některých jednotlivců této scény. Dr. D. P.

„EXPRESSNÍ VLAK DO NIZZY" jest název nového dílka, které loňského roku Karel Weis v Berlíně poprvé provésti dal. Vinohradské divadlo, vyhovujíc požadavkům letní sezony a sledujíc horlivě i na půdě operettního království domácí novinky, uvedlo rovněž ve svůj repertoár tuto práci oblíbeného u nás autora. Je těžko říci, zda „Expressní vlak do Nizzy" jest více operettou či vaudevilem: k prvému tíhne svojí stránkou hudební, k druhému dějovou konstrukcí, která sleduje bez hlubší logiky jen jediný cíl: rozesmáti za každou cenu. A nelze říci, že by sám nápad obou německých librettistů, učiniti stře-

diskem děje kinový film, na němž bezděčně ocitnou se osoby v kuse jednající, se všemi svými zálety slabých chvil, nebyl vtipný. Ovšem cesta, jakou librettisté dospívají k tomuto závěrečnému effektu posledního aktu, jeví stopy rychlé a nepříliš zodpovědnosti vědomé práce. Snad i na komponistu samého měl vliv tento slabý proud myšlénkový v ději, tak že nenalézáme v hudbě novinky této, veselým obecenstvem bouřlivě přijaté, ničeho nového, leda snad onen štěkavý terčet, který jest dosud nepřekonaným extrémem operettních výstředností. Tím ovšem nemíníme říci, že by stěžejní vlastnost celé komposiční tvorby Weisovy, všude prorážející českost, nebyla i zde ve mhách vídeňských vlivů proskakujícím světélkem. Ale dere se to z péra, že je té ryzí českosti, toho melodického bohatství a rythmické svěžesti, toho všeho, co v národní opeře tak ladně v celek se pojívá, pro vaudevil skoro škoda . . .

Novinka byla na Vinohradech pečlivě připravena. V čele družiny, pod praporem humoru bojující, stál jako obvykle p. Charvát, ve zpěvní části, zejména tam, kde Weis je nejvíce svým, v erotickém duettu mladých manželů, mile se poslouchali p. Šašek a sl. Hanušova. Pí. Hessová-Guthová dala své roli vyniknouti nevyčerpatelným temperamentem. Orchestrální doprovod (kapelník p. Piskáček) vykazoval se jemností a graciesností jako jistým plus. Český překlad německého textu české novinky zasloužil by revise. —ttl.

MEZINÁRODNÍ SJEZD LÉKAŘSKÝ konal se koncem srpna v Londýně. Tyto světové sjezdy, které pořádají se co 3 roky v některém hlavním městě vzdělaného světa, těší se vždycky veliké pozornosti světa lékařského vědeckého i praktického, jak se zdá více ze zájmu o turistické výhody (přístup k museím, obrazárnám, památkám historickým, exkursím do pamětihodného okolí, usnadněným slevami na drahách — tu jen Rakousko vyznamenává se povždy příkladnou neochotou mezi všemi ostatními státy evropskými), nežli pro vědecké interesy, které lze konečně pohodlně sledovati na př. z obsažných publikací, jichž členům sjezdu dostává se nějaký čas po sjezdu. Také letošní sjezd lékařský v městě nad Temží slavně proběhl za protektorátu samého krále — noviny o něm málo tentokráte referovaly, zaznamenávajíce více jen sensace, na př. přednášku jednoho lékaře o sufražetkách, která přinesla horlivému antifeministovi výtku předsedy sekce. Naše kruhy bude zajímati, že také letos jako o minulém sjezdu budapeštském udržena nepřátelská národům bez vlastního státu a nespravedlivá zásada, že zastoupení samostatné mají jen národnosti samostatného státu, byť byl ten stát sebe menší a kulturně sebe nevýznamnější. Do Londýna byl letos svolán i národní komitét slovanský, instituce českou prací před lety r. 1897 a 1900 v život uvedená, jež měla všechny národnosti slovanské vědecky, tiskově a jazykově sblížiti. Ježto poslední dobou úkol vedoucí v této instituci (předsednictví a sekretariát) má sekce polská, nepochybujeme při tolikrát již osvědčené vlažnosti polských bratří k této všeslovanské instituci, že asi jejich zásluhou práce tohoto komitétu na londýnském sjezdu příliš nepokročily. Sjezdu se z českých kruhů lékařských súčastnili dvorní rada prof. dr. Janovský, prof. dr. R. Jedlička, prof. dr. M. Pešina, stálý sekretář slovanského komitétu, prof. Heveroch a jiní, z nichž někteří na sjezdu přednášeli. Dostalo se jim lichotivých pozvání k rautům, banketům a recepcím u krále, předsedy sjezdu a sekcí atd. —ý—.

ROZHLEDOVÉ VOZY je novinka veřejného života pražského, nyní o prázdninách zvláště aktuální, která nedošla v naší kulturní veřejnosti onoho povšímnutí, jakého by zasluhovala. Pozorovali jsme již před několika měsíci občas na hlavních tratích tramwayové dopravy pouliční vozy zvláštního tvaru, široce otevřené, jen sloupky, latěmi překlenutými vroubené, přes které na ochranu proti slunci a dešti mohou se napnouti plachty a ve kterých z počátku zřídka, čím dále tím hojněji, nyní o prázdninách hromadně vozí se pasažéři, kteří pozorně rozhlížejí se vůkol. Vozy staví před pamětihodnostmi pražskými a podniky elektrické před časem veřejnosti zvěstovaly, že zavedly tuto novinku, aby cizincům umožnily v krátké době a poměrně levně spatřiti vše, co Praha skytá historicky, architektonicky, krajinářsky atd. zajímavého. Vyhláškami v čekárnách stanic ve 4 jazycích cizincům se ohlašuje tato výhoda, která má pro nás ještě jednu přednost, že znenáhla vymaní cizince do Prahy zavítavší ze vlivu průvodců, jejichž informace nebývaly zhusta, jak svého času noviny sdělovaly s námi, naší matičce s hlediska českého valně příznivy. Postará-li se správa elektrických podniků o to, aby průvodčí takových vozů vyznali se v několika cizích jazycích, aby dále dostalo se jim aspoň stručného vzdělání v aesthetice měst, dějinách Prahy a historii umění se zřetelem k naší metropoli, což není vzhledem ke stále rostoucímu přebytku nezaměstnaného vzdělaného proletariátu právě těžký oříšek, učinila Praha důležitý krok na poli kultury. Cizincům, možno-li věřiti jejich nadšení a zálibě v Praze, přišla tato novinka města Prahy velice vhod a neskrbli — všemi jazyky — pochvalou památnosú pražských a jejich krás. Zaznamenáváme proti minulým letům potěšující faktum, že se cizinci, hlavně Němci, Praze již tak nevyhýbají a že se jim Praha ovšem líbí. —ý—.

BULHARSKY. Rozmluvy, čítanka, mluvnice. S přispěním A. Pavlova sestavil a vydal Josef Vetešník. Balkánská válka, určitěji řečeno, první její slavný díl, vzbudil s nadšením pro válčící národy slovanské i touhu poznati jich jazyky. Výsledkem tohoto ušlechtilého přání jest i drobná tato, vkusně vypravená knížečka, obsahující vedle stručné mluvnice i vhodně volené rozmluvy a malou čítanku s krátkými, poutavými články. Knížečka je dobrým úvodem k studiu jazyka bulharského.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 5. září 1913. ČÍSLO 50.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MÁJ R. XI.
ČÍSLO 51.

VYROVNÁNÍ.

NAPSALA JETTY KONOPÁSKOVÁ.

Duše její podobala se tajemnému, bouřnému a hlubokému hvozdu. Byl v ní zpěv drozdů, holdujících vycházejícímu slunci, žal kukačky samotářské a plaché, úpění sýčků v temných, studených nocech i skřek orla, který chce výš přes všechen odpor a je hotov rozdrásati svá křídla v boji o svobodu.

Duše její byla tancem jemného hmyzu mezi květy, vzdechem rozechvělých korun.

Ale on, on byl plání rozlehlou, na níž klidně svítilo slunce, jíž plodně zavlažoval déšť, mračna ji halila a rýč nebo pluh ji rozrýval.

Jeho duše podávala chleba.

A její?

Nic — a mnoho. Proto ji miloval.

Žel, ona však toužila věčně, stále hledala, stále nenalézala. Utíkala s klidné pláně, kde ji unavovala jednotvárnost, utíkala ve svůj prales, v skály a propasti, plakávala tu a snila, tvořila svůj svět — a najednou žízniva, potlačujíc slzy, vrátila se na pláň.

Podával jí ruku — nepřijala ji. Skrývala svou bledou, znavenou tvář, nutila se smát a když se to nedařilo, byla ledově lhostejna. Nemohla být upřímnou, nedovedla toho.

Ó, jak by ráda byla skryla hlavu svou na ňadrech toho, který by jí rozuměl!

On ji má rád, on ji líbá, on ji povzbuzuje — ale náhle padne slovo a ona cítí, jak jsou si vzájemně cizí, hluboký les a jasná pláň.

Proto se dívá na klidné, sluncem ozářené brázdy, větve její duše se lámou a úpí pod nárazy větru, vzdech šumí — a přec ani slzičky, ani trochu tepla, které by vlastní nitro její zahřívalo a rozeštastnilo nitro jeho, ihned v odměnu hotovící se vydávat všechno své bohatství.

Než, ticho. Ale přece sedá na pokraji a dívá se daleko v širý svět. Cítí, že je dobře schována, pláň že ji hlídá. Kdyby tu okolo byla hora, jíž hledá, nebo propast, jíž se v touze děsí, nebo moře, které by ji ohromovalo, nebyla by si tak jista.

On je pláň, žírná, klidná, jasná.

Přehledná.

Moře by bouřilo — ach, to by bouřilo — hora by před ni se postavila, výhledu by nedopřála — a propast? . . . .

Bála by se jí, ač má sama propasti ve své duši.

Jednou šli spolu do neznáma, pláň a les. Dívali se v daleké světy, v mlhu, přemýšleli, co je tam daleko za nimi.

Nic — řekl on — všechno zmizí.

Ona hledala zase závratné hloubky, taje, záhady.

Stáli nad hrobem, z něhož tráva rostla. Beruška lezla tu a schovávala se pod listí, čmelák přiletěl a ssál z jednoho květu po druhém. Byl takový nádherný podzimní den, kdy svadlé listí uchvacuje barvami a groteskními tvary, kdy záře sluneční zpívá. Hřbitov kolem usmíval se klidnými kříži a vážnými pomníky a v dálce snilo město růžové a žluté, zahalené v modré páry, které chvěly se nad ním neustálené a roztoulané.

Život leží před námi, myslil si on a nechápal, proč ona je tak smutná, proč pláče.

Plakala proto, že neviděla života, neviděla smíření, jen vůni hrobů cítila a vůni tlícího listí. Co je v záhrobí? Co je v životě? Jen bol a bol. — Tu tiše, tichounce někdo v kostele na varhany

sáhl. Prvý zvuk nesl se táhle, kvílivě, pak snoubil se s jinými, melodie se rozvíjela, melodie vážná, plná něhy, smutku a čehosi, co v duši zasahovalo, klidnilo ji a otevíralo k báječnému poznání.

Mlčky stáli nad hrobem.

Stále stoupala melodie, rozvíjela se, vyrovnávala.

Její slzy už nebyly hořké, jeho oči již nebyly suché.

Nepodívali se na sebe, neřekli slova, ale současně se zvedli k odchodu. Šli kolem kostela — varhany hrály. Před nimi obrovské město, za nimi hřbitov, nade vším slunce a jiskřivé mlhy a hudba vznešená, která spojila jejich duše . . .

VZPOMÍNKA.

NAPSALA TEREZA SVATOVA.

Jako chaloupka z pohádky vyhlížel roubený ten domeček, postavený na konci staré, půl hodiny táhnoucí se aleje, který obývali stařičký náš dědeček se svou babičkou.

Příbytek tento vystavěný na hranicích panských pozemků, vykázán byl starému revírníkovi k odpočinku, na důkaz zvláštní vděčnosti za dlouholeté služby a věrnou oddanost.

A nebylo skutečně snad na celém panství oddanějších srdcí, než která tloukla pod touto omšenou, šindelovou střechou. Nebylo v mysli starých obyvatelů jiného cíle a předmětu k přemítání než ten rozlehlý zámek, ležící v středu zatmělého anglického parku, se kterým spojeni byli nekonečnou řadou staletých stromů a pisčitým pásem silnice, ve stínu jejich běžící.

Jen po této cestě putovaly jejich myšlenky a to co dělo se tam pod rozlehlými kryty zámeckých budov jedině je na světě ještě zajímalo.

Události v rodině vrchnostenské daleko více je vábily než běžné příhody v rodinách vlastních dětí.

A lnuli nejen k novému, žijícímu panstvu, ale úžeji a tepleji myslívali ještě na ty, kteří dávno a dávno odpočívali pod dlažbou zámecké kaple, kteří spali věčným spánkem v prostorné hrobce, jejíž vchod uzavřen byl mramorovou deskou se znakem, na němž po jedné straně vytesán byl šikmo položený buben a na druhé straně lví hlava, čnějící krkem z otevřené koruny.

K těmto, v cínových rakvích tlejícím pánům stále v duchu se obraceli a hovory o zašlých časech byly nevysýchajícím pramenem jich obapolného hovoru.

Stokráte slyšeli děti a vnukové jejich jedny a tytéž historie a neúnavně dovedli vypravovati o tom, co a jak bylo za jejich dětství a za jejich mládí.

„Nebožtík pan hrabě to a nebožka paní hraběnka ono a komteska ta tak a druhá zase jinak—," tak se proplétalo urozené zesnulé panstvo stále do hovoru.

Šoulavý dědeček v bačkorách, s krátkou dýmčičkou v bezzubých ústech, spíše odtrhl se na chvíli od urozeného rodu, kterému jako „Leibjägr" a později jako revírník sloužil ve třech generacích.

Rád zavedl posluchače do rozsáhlých lesů Orlických Hor, do mysliven, kde mužná léta života svého strávil. Bylo mu milo prodlíti v mysli ve stínu těch hlubokých černých borů a nekonečných lesů, ve kterých za jeho mladosti leccos se přihodilo neobyčejného. Všecek okřál ve vůni svých vzpomínek a živě dovedl líčiti to, co za léta své služby na horách prožil a zakusil.

Svízele služební, boje s pytláky, události pašerské, jejich zoufalé zápasy s pohraničními strážníky, pomsty podloudníků atd.

Zapadlé oči spokojením hořely, když zpozoroval, s jakým účastenstvím nejmladší vnukové jeho poslouchají vypravování o hajném, kterého pytláci za nohy do koruny stromu uvázali a davše mu do úst kolík, mraveniště pod jeho hlavou rozhrabali. — A jak on, dědeček, nebožáka polomrtvého z hrozných těch muk vysvobodil. Anebo jak pašerové strašlivou pomstu vykonali na soudruhu, zrádci, který finančníkům plány a podniky jejich za odměnu prozrazoval. Vyčíhavše jeho spády přepadli ho a s ústy zacpanými vynesli proradce na vysoký hřeben příkré skály a tam, rozhoupavše jeho tělo, vrhli ho bez milosrdenství po skalnatém srázu dolů do divoké, kamenité řeky . . .

Tak jako dědeček rád posluchače své po horách a někdejších revírech svých provedl,

babička zase vnuky svoje nejraději zaváděla do rozlehlých starých zámků, do jejich šerých komnat, do setmělých schodišť a dlouhých korridorů, kde ona ve službách panských prožila svou první mladost. A nejen mladá léta dívčí i později, kdy provdána jsouc, jako statná mladá žena odkájela některé z dítek svých vznešených pánů.

Na léta ztrávená v horských fořtovnách nevzpomínala zrovna ráda. Bylat povahy veselé a družné a proto mnoho stesků v samotách těch prožívala a nevypravovala mnoho z těchto teskliových let.

Jediné, co nám vnukům pověděla, bylo to, že z dlouhé chvíle číhávala na divoké husy, když stády táhly nad lesy a že je střílívala k vůli hojnosti krásného peří.

Něco však z té svěžesti lesů a hor přece zůstalo babičce — nezdolná čerstvost pleti a lesk pěkných očí.

Také babička dovedla vypravováním svým vzbuditi hrůzu — když začala o strašidlech.

V každém zámku zlobilo některé. Strašilo na Žamberku, na Doudlebách, na Jelením — a tam už nejvíce. Brzy jako když sudy válí po celém zámku, pak zase bývalo slyšeti odbíjeti hodiny každou dvanáctou hodinu ze sálu, kde hodin vůbec nebylo; jinde zase rytíř v modrém kroji mihnul se dlouhým korridorem, nebo paní ve starodávném kroji přešla schodištěm a těžkými prsty dotkla se ramena ustrašené, služebné dívčice.

A to vše babička sama prožila a viděla, a ne-li ona, tedy jistě některá z jejích družek.

Když byla babička hotova s vypravováním o strašidlech, začala o zesnulém panstvu a zrovna oživla mezi těmi vzpomínkami na mrtvé.

Měla své miláčky mezi zesnulými a měla i některé, kterým ráda před posluchači nasolila. K těmto patřila zesnulá šlechtična, chot jednoho z předků rodiny, na kterou se babička sice nepamatovala, ale o které z hodnověrných úst slyšela, že svojí nádherymilovností a svým přepychem přivedla do dluhů ten starý spořádaný rod.

„Ona jen radovánky a muzicírovat" chtěla a tak to „promuzicírovala". Polovic panství musilo se odprodat," dodávala všecka ještě rozčilena.

Na této skvělé dámě shlazovala si babička vlastně svoji zlost. Ostatní členové rodu byli samá dobrá vlastnost a samá ctnost.

O stránkách méně pěkných nechtěla babička ani slyšeti.

Poukázal-li některý z dospělých posluchačů na přísnost k poddaným, na robotu, nespravedlivé soudy, přivlastňování pozemků, vody a. t. d., hned to zamluvila. O temnějších přehmatech svých feudálních pánů nesnesla poznámek. To hned a jako skokem octla se u skutků dobrých. Vyjmenovala stavbu kostela, kaple, sochy Marianské atd.

A když ani to nespomohlo, hned přicitovala „pana feldmaršála", kterého dobře pamatovala a na něhož byla neméně hrda než vlastní členové jeho starého rodu.

Jak začala o tomto slavném generálovi z doby Napoleonské, jen hořela. Vychvalovala jeho přívětivost, statečnost, dobrotu a všechny krásné vlastnosti tohoto statečného vojáka a obratného diplomata.

„Pětikrejcarový pan hrabě" přezdívali mu tenkráte, když jako mladičký hoch dobrovolně do vojska vstoupil," horlila babička, „a kam až to přivedl!"

Pak zase jeho vznešenou, dobrou mát velebila. Jaká dobrá a pilná paní to byla; jak z milosti jsouc u příbuzných živa, sama předla jemnou přízi na plátno, „pro svého Ferdáčka na košile", jak říkávala.

„A radosti se na něm dočkala," dodávala babička; „pamatuju se dobře, když pan feldmaršál ji navštívil, jak si ji, stařenku běloučkou pod paží do kostela vodíval."

— — — — — — — — — — — — —

Někdy při vypravování o slavném tomto vojákovi a hrdinovi obživl i dědeček a vmísil se také do hovoru. Hned tu byl s panem Heřmanem a jeho lvem. A když tento historický hrdina zůstal nepovšimnut, předvedl honem druhého. Byl sice z jiné linie, ale také hrdina a také z Bubnů! Z těch, kterým děd, otec i on z mládí sloužil. Pamatoval se dobře, že v těchto dobách své služby v historickém sále své vrchnosti vzácné památky po něm viděl. Jeho vlastní zbroj válečnou a část oděvu, pak drahocennou čabraku, dvě křivé šavle a skvostný jatagan s rukojetí, zlatem a drahým kamením vykládanou. Památky to z vojny turecké. Stařičký kastelán vysvětlil mu tenkráte, že jsou to smutné pozůstatky vojenské slávy.

Udatný člen starého rodu v boji proti Turkům, při dobývání Budína r. 1683 zvláštní chrabrostí a odvahou se vyznamenal, avšak zraněn a Turky zmrzačen domů se vrátil a za nedlouho po tom následkem těžkých ran zemřel.

A na tohoto hrdinského vojína, na tohoto udatného, Turky zmrzačeného českého pána Františka Hendrycha z Bubna, vzpomněli jsme v nedávných pohnutých dnech.

Nadšení, chrabrost a odvaha dosud jsou na světě, ale i hrůzy válečné a krutost lidská nepominuly a jsou stejné dnes jako tenkráte!

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD. Pokračování.

Apak mluvila s přelaskavým starcem mitropolitou. Jinak, docela jinak, podle našich názorů si představovala černohorského pravoslavného arcibiskupa.

Slyšíc, že přichází, očekávala nanejvýše vážného chladného, upiatého pána, který bude skoupější na slova než na požehnání. Laskavě promluví s tím neb oním raněným, vyslechne zprávu lékařovu a opět vážně, nanejvýše důstojně opustí nemocnici. Ji nepoctí ani jediným pohledem, neřkuli oslovením, a neoslovil by ji tím spíše, kdyby věděl, že jest katoličkou.

A zatím objevil se před ní přemilý, šedobradý stařec v dlouhém černém hábitě a držící v ruce černohorskou čepičku. Jediné veliký kříž na prsou hlásal jeho duchovní vznešenost. Usmíval se jí vstříc a slyše, že jest cizinka, Češka, přikročil rovnou k ní a upřímně jí tiskl obě ruce, které prý přišly z dalekých Čech až sem, aby prokazovaly černohorským hrdinům dobrodiní. Vyptával se zase na něho, na Vernera, na jejího tatínka i maminku, rád by byl věděl, kolik má bratří a kolik sester, a zase ji chválil a děkoval vybraně lahodnými, trochu jako překotnými slovy, které jí ještě nedozněly v očarovaném sluchu. Přál si poznati také gospodina Vernera, jejího pana manžela, i zval je přívětivě, aby ho navštívili pod přátelskou klenbou jeho monastýru.

Když domluvila, Verner jí podal dva lístky, došlé z Podgorice. Tetiva a Martin posílali z bojiště srdečné pozdravy. Velmi stručné, pouze tři, čtyři slova načrtal malíř, kdežto literát vtěsnal na lístek dvacet řádek, vyjadřujících hovornost novinářského zpravodaje. O válce a o brzkém dobytí Skadru psal jako starý, zkušený generál. Zádal Vernera a jeho choti, aby mu schraňovali poznámky z vypravování cetyňských raněných, bude jich potřebovati pro svoje další literární práce. Nevěděl ještě, že chot skladatelova se dala zapsati do služeb křestanského milosrdí, i nabádal ji a Vernera, aby se neostýchali vcházeti mezi raněné a loviti tam pro něho vděčné válečné episody.

A mladá paní den co den přinášela novou zajímavost, kterou zaznamenávala se svým chotěm do zvláštního, Martinovi určeného zápisníku. Avšak při tom mnohem živěji vzpomínala na malíře. Toužila zvěděti více, než kolik napsal na svém skoupém lístku. Přála si slyšeti z něčích hodnověrných úst, jak se Tetivovi daří a nechuraví-li. Nesnáze válečné vrhají své svízelné stíny také na novinářské zpravodaje, jen jest-li jim odolají malířovy otřesené síly? Byl ještě sláb, když odcházel, nebylo by divu, kdyby se mu vrátila nemoc a znova ho vrhla na lůžko. Kde jest v tuto chvíli? Co a jak jí, kde a jak přenocuje, neupadá-li v několikero nebezpečí?

Kdykoli přivezli na Cetyň nové raněné, byla mezi prvými, kteří je přišli vítat. A tu pokaždé nenápadně vyzvídala, neznají-li nebo neviděli-li dva mladé cizince, kteří chodí s vojskem a malují i píší do novin válečné zprávy.

Jeden starý bojovník s prostřelenou, hrozně poraněnou nohou, hned se rozpomenul, že viděl oba ony cizince. Jeden byl dlouhý, pihovatý a ryšavý, velmi veselý, kouřící a rozdávající cigarety z nejlepšího tabáku. Druhý byl menší, kaštanových vlasů a brady. Ten na pochodu, když si odpočívali, si stále kreslil do veliké plátěné knihy, a co zvláštního, kreslil si také jeho, bojovníkovu hlavu. Mluvil jenom velmi málo, usmíval se jako ve snách, a když si ho dokreslil, nabízel mu dvoukorunu.

„Eh, ďáble, nevzal jsem jí, jen jsem mu chvíli klidně seděl, to přece nebyla žádná práce!“

„A byl zdráv?“ chvatně se vyptávala paní.

„Zdráv — proč pak ne zdráv? Měl celou hlavu, obě ruce a obě nohy,“ zněla odpověď, o které paní Vernerová nevěděla, je-li nevrlá nebo žertovná. Vždyt i těžce ranění se na ni smáli a s ní žertovali.

Později nalezla zase jiného vojína, který se stýkal s oběma umělci. Jednoho na rozkaz svého velitele musil vypuzovati z bitevní čáry. Byl to mladý barjaktar, poraněný do hlavy. Nesl před ostatními vojíny prapor. Turci stříleli do něho jako do terče. Několikráte prostřelili jeho prapor, pochroumali i žerď, nadělali mu děr v rozhaleném plášti, konečně, ďas ví, proč tak dlouho se mu vyhýbala, jedna kulka se odhodlala tuknouti též do jeho hlavy.

„Mluvil jste s ním?“ vyzvídala paní Vernerová.

„S kým?“

„S tím odvážlivým cizincem.“

„Mluvil, vyhuboval jsem mu. Jako trefili mou, mohli trefit taky jeho hlavu, ale proč, pro nic za nic, z pouhé dětské svévole. Jaký to nápad, pro malicherný obrázek dávat v šanc celý život!“

Paní Vernerová za těch slov vojínových trnula úzkostí. Tuze se bála o malíře, aby, ač nevoják, nerozmnožil veliký počet padlých. Až dosud strachovala se jenom o jeho zdraví, teď však obavy její byly mnohem větší, nebot se chvěla o Tetivův život.

A zase jiný se přihlásil. Nedaleko Tuz dělil se s ním malíř o svůj chléb a salám. Dobrý člověk, takový měkký a mírný! Zásobil ho také na celý den cigaretami. Ale byl jaksi smuten, ačkoliv se usmíval.“

„Snad nebyl zdráv?“ ptala se paní.

„Ani bych neřekl, že by nebyl zdráv, snad jen trochu sláb, těžko říci, cizinci vypadají jinak, v těch se člověk nevyzná jako v našich lidech. Ale předobrý člověk, boga mi, srdce měl jako zlato.“

Ten vojín byl již také letitý, a poranění jeho bylo zajisté velmi těžké. Turecká kule vjela mu do prsou a vyrazila zády.

„A za mnou ještě zabila vojáka,“ podotknul, když pak o tom vypravoval.

„Jak to bylo?“ tázala se paní Vernerová, pamětliva poznámek Martinových.

„Docela snadno, drahá moje gospodjo,“ vykládal Černohorec. „Postupujeme proti Dečići, vedle mne byl pořád můj synovec Gjuro. Hnali jsme se vzhůru mezi kamením, a tu byl před námi ve skalách úzký kousek místa, jen co by jím prošla ovce nebo koza. Pust mne napřed, striko, povídá Gjuro, a já řku: Jen zůstaň vzadu, chlapče, starším náleží přednost. Ustoupil tedy za mne, a jak se po něm ohlížím, přiletělo turecké zrno a trefilo ho do prostřed čela. Byl na ten ráz mrtev, a teprve pak jsem poznal, že jsem raněn, byla to táž zlořečená pohanská kule!“

Paní Vernerová se zachvěla a trochu zbledla.

„Ubohý člověče!“ zabědovala. „A pak jste padl vedle svého mrtvého synovce — jistě dlouho trvalo, než vás odnesli — jaká hrozná zkouška!“

Černohorec mávl rukou.

„Ach ne, moje drahá gospodjo. Pak jsem se nutil ještě ku předu a několikráte jsem vystřelil ze své pušky. Doběhl jsem notný kus a teprve pak ochabovaly moje síly. Nu, nešlo to ku předu, musilo to jíti nazpět, mimo mne se již přehnalo ostatní zdravé vojsko. Vracel jsem se, hledal jsem nemocnici, a věřte mi, paní, šel jsem tak ještě půl třetí hodiny se svou ranou pěšky. Štěstí, že jsem se potkal u samé řeky s jedoucím Malisorem. Ten mi dal lok rakije a převezl mne přes řeku na svém koni.“

„Bože, Bože, jak jste zkoušel, milý příteli!“

„Což, jaká pak to byla zkouška, drahá paní! Rána ani tuze nebolela, mnohem více bolela lítost za milým Gjurem. Ale jiní zkusili a zkouší desetkráte více. Tam tomu starému s prostřelenou nohou zabili bratra a syna.“

Vrátila se pohnuta „tam k tomu starému“ a tázala se úslužně po jeho přání.

Usmál se na ni, malá očka mu vděčně zamžikala. Ničeho si nepřeje, nic mu neschází, nic ho nebolí, je-li u něho tak dobrá paní. Jak pak by si mohl ještě něčeho přáti, když ho obsluhuje jako rodná sestra?

Prosil, aby mu vypravovala něco. Bude ji zbožně poslouchati a dívati se na ni. Slíbil jí krásné hrozny a granátová jablka, která mu zejtra nebo pozejtří přinesou rodní přátelé.

Vypravovala mu tedy o svých cestách, o pobytu v Ulcini, o starém, dobrém Špírovi a vrátila se pak do krásné Prahy, kterou Srbové nazývají zlatou, a starý raněný bojovník byl by ji naslouchal dlouhé hodiny.

XXXVII.

Bylo před útokem na holý, kamenitý kopec, na kterém velmi důkladně se opevnili Turci. Šipčarník jest jako stvořen k účinné obraně, nebot jest obklopen na všechny strany dozírnou rovinou, a téměř jeho jest rovné, nesnadno dostupné dotírajícím tam střelám. Posvátný pohled rozevírá se odtamtud na všechny strany. Veliká část Černé Hory a Albánie, mezi tím pak lesklé jezero Skadarské leží před námi jako dokonalá plastická mapa.

Vrch byl opatřen pevnou tvrzí, a nebylo by snadno dobýti ho obvyklým jurišem, kdyby nebyla vydatně pomáhala černohorská děla. Ta konala své děsné poslání směrem od Tuz a s dobytého Dečiće a soustředila palbu hlavně v ona místa pevnosti, kde byla brána. Již na počátku útoku bylo viděti, že vrch tento jest mnohem lépe opevněn než všechny předešlé již dobyté tvrze. Turci měli značný počet vojska, měli děla ano i strojní pušky, čekal tedy Černohorců velmi tvrdý ořech, vzdorovitější, než byl Dečić. Již snad jenom Skadar v této oblasti tureckého panství bude státi více obětí a dá jim více práce.

V den onoho útoku byl Zikmund Tetiva skoro stále pohromadě se svým přítelem spisovatelem. Ve válečné přestávce a v přípravách na další výpad proti posici nepřátelské dobře se jim pracovalo, a netoliko malíř, nýbrž i literát měli stále hojnost zajímavé, někdy až sensační látky. Pracovali v malé malisorské kuči, která jako divem zůstala nedotčena válečnou vřavou, jež se přehnala přes ni.

V kuči byly dvě ženy, obstárlá matka a dcera, obě stále usměvavé, se třemi malými dětmi. Matka i dcera byly pro ten čas vdovami a děti byly sirotky, poněvadž oba mužové, matčin i dceřin odešli na bojiště pomáhat Černohorcům, v nichž viděli spásu před nesnesitelnou, čím dále krutější tureckou vládou. A jakkoli opuštěny, přece byly obě stálým obrazem tichého, přívětivého úsměvu a úslužnosti vůči cizincům. Vařily jim černou kávu, nabízely jim suché ovčí maso, a když malíř a literát s díkem odmítli, alespoň jim vnutily kus slaniny a chleba.

Nevěděly, kým ti dva neznámí mužové jsou, neznaly účelu jejich válečné pouti, nerozuměly jejich obrázkům a chvatnému, horlivému psaní, ale věděly, že jsou přáteli černohorského vojska a že tudíž zasluhují jejich pozornosti. Mluvily jakž takž srbsky, a starší ustavičně se obracela k málomluvnému malíř.

Jeho zamlklost a utkvělý smutek ji zajímal a měkce se dotýkal jejích ženských, mateřských citů. Z výrazu jeho obličeje a zejména ze zasmušilého pohledu vypozorovala, že mladý muž není žádoucně šťasten a že ho něco hněte na duši a snad také na křehkém zdraví. Když s ním na chvíli v kuči osaměla, pohladila ho po hlavě a s nezakrytou starostlivostí se otázala, co mu schází.

Vzhlédl k ní udiven a když viděl rosu v jejích černých očích, byl jat zvláštní důvěrou k té staré drsné ženě a vyzpovídal se jí prostým způsobem ze svého utrpení. Pověděl jí, že ho bolí srdce a že má také nemocné plíce. Což plíce, ale srdce, to je horší, nevyléčitelná nemoc, které nevyléčí žádný z mediků.

Myslil tím svou beznadějnou lásku, avšak malisorská žena rozuměla jinak jeho nemoci a snažila se vzpomenouti na lék, který by ho uzdravil. Podobně jako stará tetka Marija v Ulcini znala mnoho léčivých bylin a koření, nicméně nemohla nic vhodného najíti ve své hlavě pro tohoto smutného cizince.

Litovala ho, poněvadž poznala, že by bylo marno ho potěšovati a že by se nerozveselil. Zikmund Tetiva padl opět do své neutěšené míry. Zmocnila se ho ona trapná, beznadějná nálada, která ho tak zkrušila po návratu do Cetyně na výletě do prilipské podzemní jámy. Z čista jasna ničím nevzbuzovány vytryskovaly mu v mysli vzpomínky na Jaromíra Kalivodu a na jeho oba odkazy, peníze a nemoc.

A pojednou opět malíři se zdálo, že jest u něho po všem veta, že nemůže nastati nic tak zázračného, co by ho zachránilo před tělesným i duševním úpadkem. S hořkostí vzpomínal na svoji tichou lásku k paní Vernerové, na ty něžné, útlé city, které od prvého procitnutí svého nebyly ničím jiným než odříkáním. V duchu klnul oné slabé, trpné povaze, která nebyla schopna odvážných výbojův a silných činů, která ho vždy srážela zpět, kdykoli chtěl něco většího podniknouti.

Ne, ne, nebylo možná dále pracovati! Tak slibně dnes začal s literátem, povídali si, žertovali, práce krásně se jim dařila. Teď najednou všemu bylo konec, snad se zase roznemůže, nebude moci kresliti, doktor Grk přijde si pro illustrace, malíř již předem viděl jeho zklamání a ztrátu důvěry, ach, ďábel mu byl dlužen toho člověka a jeho otrocký závazek!

Pojednou doktorovy tisícové honoráře nebyly mu ničím než vyděračskou přítěží. Nebýti doktora Grka mohl býti sice bez groše, ale volný jako pták, nemusil tou úmornou nádenickou prací ubíjeti poslední zbytek svého zdraví. A hned opět se mu zdálo, že jest dobře hodně, úsilovně pracovati, aspoň zapomene při tom na stesk své duše a smutek svého srdce. A nesvědčí-li namáhavé zaměstnání jeho zdraví, nechť si nesvědčí, tím líp, aspoň mu to pomůže dosíci dříve onoho žádoucího cíle, který znamená trvalý odpočinek.

Napadl ho při tom šibeniční vtip.

„Ano, půjdu na trvalý odpočinek jako starý, vyždímaný pensista! Jaké to závidění hodné štěstí, jít na trvalý odpočinek ve dvacíti osmi letech!“

Takové myšlenky zmítaly jeho nespokojenou hlavou a činily ji ještě neklidnější. V nízké malisorské kuči, páchnoucí suchým masem a kouřem, vše jakoby na něho padalo. Zvedl se, popadl klobouk i svrchník a vyhlédal jen po Martinovi, aby mu dal s Bohem.

„Kam půjdete?“ zeptala se neklidem jeho znepokojená malisorská žena.

„Za vojskem —.“

Ulekla se. Snad o svého muže a zetě neměla tolik strachu jako o toho cizího člověka, kterého uviděla poprvé před třemi hodinami.

Bránila mu, vymlouvala mu ten úmysl, ale on jí nedbal. Napomínala ho aspoň, aby se příliš neodvažoval do nebezpečí — jakoby se jemu mohlo spíše něco státi, než jejím milým. A pak, když se vrátil literát, žalovala mu na malíře jako když si stýská učiteli na neposlušného hocha.

Ale rozervanost Tetivova dostoupila nejvyšší míry, a tu viděl i prohlédavý literát, že by bylo bezvýsledno ho zdržovati. Darmo by se Zikmundíček ještě více rozčiloval, pomyslil si a pravil, at si tedy jde, at dbá opatrnosti, a až Martin napíše důležitou zprávu do pražských novin, že se přijde podívat za ním.

A Zikmund Tetiva chvátal směrem, odkud doléhaly nejprudší výstřely. Jaká to protiva tady venku, kde vzduch jest rozechvělý kanonádou a prosycený dýmem, a tam v té skromné kuči, kde dvě opuštěné ženy se usmívají, jakoby ani neměly tušení o válce! Ani nevěděl, jak dlouho trvalo, než se dostal do fronty bojujících. Zaháněli ho odtamtud zpět. Viděl proti sobě bránu pevnosti, viděl proti sobě namířené pušky a děla, ale nedbal toho, nezdolná síla ho pudila, aby se vrhal na nejnebezpečnější místa, aby útočil s útočícími a padl s klesajícími. Viděl vedle sebe padlé, umírající a mrtvé, viděl raněné, vlekoucí se s puškou v ruce ještě ku předu, a jiné, neschopné dále bojovati, odhodlávající se k bezpečnějšímu ústupu.

Někdo trhl zpět jeho ramenem a vykřikl mu u samé hlavy, aby u všech všudy nepřekážel a ustoupil. Poznal nad sebou známého hodného důstojníka, s nímž se byl na Cetyni často setkával. Oba se v té vřavě trochu zarazili, důstojník nad svou nepřívětivostí, a malíř, že musí býti tak drsně napomínán.

„Odpusťte, gospodine slikare, ale ochraňte se!“ zahlesl důstojník s úsměvem a již letěl dále v čele svého řítícího se oddílu. Dva z běžících vojáků padli vedle Tetivy jako zkoseni jednou ranou, a deset kroků v předu klesl důstojník, zasažen současně několika ranami, vystřelenými nepochybně ze strojní pušky.

„Zpátky, zpátky!“ vzkřikl opět někdo na malíře, a tasená šavle dotkla se lehce jeho ohnutých zad. Nová útočící četa se přes něho přehnala.

Zastyděl se z toho ustavičného napomínání a obrátil se. Odcházel trochu stranou po bojišti, kde byli již jenom mrtví a ranění. Několik neohrožených méně raněných lopotilo se zachrániti svoje více raněné druhy a odvésti je dále, kde bylo méně nebezpečí. Starý bojovník s šedivými kníry, všecek zbrocen v obličeji krví, skláněl se nad mladým, asi sedmnáctiletým hochem a přikládaje mu k ústům svoji lahvici, dával mu píti. Jiný sedě na zemi obaloval si pahýl nohy, které ustřeleno bylo chodidlo, a vedle něho dodělával raněný kůň, zmítající sebou v roztékající kaluži horké krve.

Pojednou objevila se na bojišti mladá žena. Byla ztepilá, hezkého obličeje, asi dvacítipětiletá. Pobíhala po bojišti, a pátrala mezi padlými.

„Koho hledáš?“ ozval se jakýsi hlas.

„Aaa — svého muže, Stanka. A tys taky raněn, Pero?“

„Stanko tu není, byl ještě před chvílí zdráv a hnal se ku předu.“

Žena se vztyčila v celé své štíhlé výši.

„Aaa — ďáblové, řekli mi, že leží tady, že padl!“

Vracela se podle malíře a usmála se na něho. Roztáhla před ním cíp svého pěkného světlomodrého pláště a ukázala dva prostřelené otvory.

„Ďáblové — taky na mne stříleli!“ pravila živě a jak pohlédla dolů na plášť, uzřela svoji zakrvácenou nohu. Ani nevěděla, že kulhá, neměla dosud tušení o vlastním poranění.

„Aaa — pohanští ďáblové!“ zasykla a chytila se rukou nad kolenem. Zasmála se při tom divným, jako šíleným hlasem, a kráčela dále, pátrajíc po stopě svého Stanka.

Zikmund Tetiva stál tu jako kamenný sloup a díval se za odcházející Černohorkou. Bože, Bože, jaká odvaha, jaká mohutná duše, jaká to síla! A co tak upřeně hleděl za ní, nevěděl ani, že se kácí. Byla to turecká střela? Byla to mdloba? Oči samy se mu zavíraly, zahalily ho mrákoty.

Když procitl, doktor Grk skláněl se nad ním a ovinoval mu obvazem odhalená prsa.

„Vy jste tu, pane doktore? A jsem snad raněn?

To tichým hlasem pravil česky, a div, záhadný ten muž mu česky odpověděl:

„Trochu raněn, příteli. Zdá mi se, že jste se až příliš odvažoval.“

„Vždyť vy se taky odvažujete —.“

„U mne je to něco jiného, je to moje řemeslo, ale vy jste měl být opatrnější.“

Nitrem malířovým rozlila se hořkost, pokládal odpověď doktorovu za výčitku.

„Bojíte se o své obrázky?“

„Obrázky sem, obrázky tam — ale bojím se o váš život.“

„Což je to tak nebezpečné? Je-li tomu tak, hleďte, doktore, abych brzo umřel.“

„Musím hledět, abyste žil. A mlčte, příteli, neznepokojujte se, buďte kliden!“

Odpovídal již jenom jednoslabičně na další malířovy otázky a hbitě dokončoval jeho ošetření. Tetiva již ani nevěděl, odkud se tam vzal jiný muž, patrně vojín ze zdravotního sboru, byl si jen toho ještě vědom, že ho odnášejí. A cestou ještě slyšel, jak ten Černohorec doktorovi vypravoval:

„Ti dva poslední těžce ranění se teď smlouvají o střevíce. Jeden povídal: Vím, že je to těžké a že zemru. A druhý na to: Myslíš-li, brate, prodej mi svoje střevíce, já jsem už skorem bos, a tvoje jsou dosud velmi dobré, uzdravím-li se, budou mi vhod, až se budeme brouzdati kolem Skadra v močálech. Dával mu za ně pět perperů, všechno svoje jmění, ale ten umírající žádal sedm a dušoval se, že jich laciněji nemůže dáti.“

Dále malíř neslyšel a procitl z mrákot až zase v malém lazaretě. Bylo tam plno raněných a jediný Turek nebo mohamedánský Albánec je obsluhoval. Několik černohorských žen právě vcházelo do lazaretu a přinášelo občerstvení.

„Šťastní ranění!“ bylo opět slyšeti jejich pozdravy, přinášející útěchu. Rozdali rakiji a víno, ovoce, sýr a chléb. Někteří ranění vítali je velmi vesele a jedli a pili s velikou chutí.

Zikmund Tetiva ohlížel se po doktorovi. Řekli mu, že se obírá venku jiným transportem raněných a že má plné ruce práce. A opět doktora jmenovali jinak, nenazývali ho ani Grkem ani Barbetem ani Sobolevem. Malíř byl tím nanovo zmaten. Když pak doktor se ukázal, přivítal ho úsměvem a poznámkou:

„Viďte, pane doktore, že jste Čech?“

Lékař nehnul ani brvou.

„Budete-li ke mně mít více důvěry, tedy ano, pokládejte mne za krajana.“

„Jste vůbec velmi tajemný člověk.“

„To se vám jen zdá, tady na Balkáně často se zdají tajemnými i nejprostší věci. Jak se vám daří?“

„Nevím, nerozumím si. Obávám se, že umru dřív, než vám budu moci dodati zaplacené obrázky. Ale víte co, pane doktore, kdyby se stalo, že bych nemohl, rozumíte, kdybych měl zůstat přece vaším dlužníkem, ujměte se aspoň mého skizzáře.“

„Dobrá, dobrá, o tom si ještě promluvíme, teď však se upokojte. Jest potřebí, abyste si odpočinul na cestu, pošleme vás do lepší nemocnice.“

„Kam?“

„Na Cetyň.“

XXXVIII.

Byla to hrozná cesta, na které Zikmund Tetiva byl většinou ve mdlobách. Dostavovaly se mu zase chvíle, kdy byl nezvratně přesvědčen o brzkém skonu a kdy neměl docela jiné touhy než umříti.

Když omdléval, poslední zákmit vědomí říkal mu, že je to již smrt, ona opravdová smrt, která několik posledních měsíců vztahovala po něm tvrdou ruku.

A zase v některých chvílích, kolébán jsa zvláštním fantastickým sněním, měl pocit radosti, že neumírá prostým, všedním způsobem, onou hloupou plicní chorobou, kterou rok co rok umírají milliony. Vzpomněl si na mladého literáta Bohumila Havlasu, který před lety zahynul v rusko-turecké válce jako dobrovolník — jak má teď s Havlasou mnoho podobného! A jaká to krásná smrt, důstojná nadšeného umělce!

A ještě jedna myšlenka ho chvílemi vyzdvihovala nad kalný příval otrlé beznaděje. Zasvitla mu vždycky v hlavě jako jiskra, jako poslední zbývající záblesk radosti, kterou mu mohl ještě poskytnouti ztracený život. Vzpomínal, že na Cetyni uvidí ještě paní Vernerovou, bohyni svého srdce, a přijme na rozloučenou její milý úsměv.

Nebýti těchto občasných světlejších myšlenek, snad by byl na té kruté cestě skutečně zemřel. Vezli ho s jinými raněnými na několika vozech, a jízda po kamenité cestě byla tuze bolestná. Teprve za Podgoricí přijela jim vstříc řada kočárův a tři nebo čtyři automobily. Tetiva se dostal do jednoho kočáru s třemi jinými raněnými, a měl štěstí, že všickni byli mnohem vytrvalejší a ochotně ho podporovali. Na velkém sedadle odpočíval vedle něho mladý, silný důstojník, raněný do levé nohy a do levé ruky, ale přece ještě měl dosti síly, aby ubohého českého slikara zdravou pravicí držel a opíral.

Někdy povozy se zastavovaly. A tu vždy k nim přistupovaly ženy se svými útěšlivými pozdravy, s vínem, černou kávou, vodou a rakijí. Někdy také podávaly raněným veliké broskve, granátová jablka nebo hrozny, a skoro všechny osvědčovaly zvláštní pozornost a účastenství s tímto raněným cizincem. Ty černohorské milosrdné sestry přicházeli vstříc raněným z veliké dálky, někdy až z horských vesnic několik hodin obtížné cesty. Některá vážila půl dne, aby mohla podati žíznivému bojovníku doušek vody.

Paní Marie Vernerová zatím pilně docházela do vojného stanu za obsluhou svých raněných. Byla vzorem milosrdných sester cetyňských svou neúnavnou činností a obětavostí. Přišel opět do nemocnice starostlivý mitropolit Mitrofan a již ode dveří usmíval se na ni. Šel rovnou k ní a podávaje jí ruku pravil, jak mnoho krásného slyšel o její ošetřovatelské horlivosti, a jak by o tom rád také pověděl jejímu otci a matce. A poznovu zval, aby přišla k němu se svým chotěm, kterého by také rád poznal.

Dokončení.

FEUILLETON.

HŘBITOVNÍ TANEC.

BÁSEŇ JANA WOLFGANGA Z GOETHE.

Zvoník dlí u okna v půlnoční čas,
Na hroby pod sebou hlédne...
Údolí ozlatil měsíce jas,
Hřbitov jest jasný, jak ve dne — —
Teď pohnul se náhrobek, zas onen a ten...:
Tu žena, tu muž se vyhoupne ven
Ve dlouhých košilích bílých.

Jak každý se toužebně rozepne úd!
Hned ku tanci hnáty se ladí,
At starý, či mladý, at bohat, či chud —
Leč, ve plesu košile vadí.
A, ježto tu studu netřeba dbát,
Setřese každý košilku rád
Na vlastní náhrobek rychle —

Tu zdvihá se noha, tu klátí se hnát,
Jim pitvorně tanec ten sluší,
A klapotem slyšet i hudbu hrát,
Jak někdo když ve dřeva buší — —
Ha! Zvoníku zdá se tak směšným ten ples!
Tu nápad mu svůdný do lebky vlez':
Jdi! Vezmi si jednu z těch košil!

Nápad jest skutkem — a ve mžiku zas
Jej vrata zvonice stopí,
A měsíc na tanec vrhá svůj jas,
Jejž chasa ta pitvorně tropí . . .
Než, konečně zřidne divý jich kruh,
Košili každý najde si druh,
A huš! Pod náhrobek sklouznul!

Jen jeden těká a klopýtá sám,
A prstem ve hroby ryje,
Tak druh ho nezhaní! — Teď vzhléd — tam chrám!
On ve vzduchu plátno své čije!!
Divě se vrhne na věžní mříž,
Leč, ta jej odrazí: Jest na ní — kříž!
To zvoníku k štěstí a spáse!

Již blíží se kvapem hodiny hráz —
— Bez roucha nelze jít v truhlu —:
Tu gothické okrasy chopí se v ráz,
A šplhá od výklenku k úhlu — — —
Teď zvoník se loučí s životem již,
Obluda leze vždy výše a výš
Jak obrovský, kostnatý pavouk!

Zvoník se chvěje, jak osyky list,
Rád chtěl by se košile zbýti!
Tu osudné plátno — teď smrtí jest jist —
Na železném háku se vzchytí!!
Luny tvář zastíní oblaků shon,
Úderem zachví se ve věži zvon:
A dole se roztříští kostra.

PŘELOŽIL LADISLAV MENDLÍK.

Pro zajímavost srovnání přinášíme tento překlad Goethovy slavné básně; sympatický mladý spisovatel uvádí se touto ukázkou svých překladů z německých a francouzských básníků. Red.

ČESKÝ ŽIVOT.

SOCHAŘ VILÉM AMORT zemřel minulého téhodne. Jeho jméno vynesla nad povrch první soutěž o návrh pražského pomníku Husova a učinila je rázem populární. V Amortově návrhu, první cenou vyznamenaném, shledáváme již jednu z význačných vlastností jeho samorostlého talentu, silnou touhu po vzletném výrazu, který by unášel a strhoval. Jakoby shromážděné davy chtěl fascinovati zjevením husitského symbolu, zvedá na svém návrhu zlatý kalich na vrchol štíhlého sloupu, pod nímž stojí betlémský kazatel. Jemu na hlavu klade věnec mučedlnický vznášející se genius. Tehdy počítáno s Malým náměstím staroměstským a situace sama diktovala pro navrhovaný pomník řešení vertikální. Ale Amort se ze své myšlenky a formy nevybavil ani při soutěži druhé, která na jiném místě žádala a přinesla řešení jiné. Po druhé, ještě určitěji a silněji přihlásila se tato jeho touha v jeho Ukřižovaném. Toto největší dilo Amortovo je klassickým svědkem a obrazem jeho velkých a bolestných vnitřních zápasů. Jeho Kristus jakoby se nadlidskou silou chtěl odervati ode dřeva kříže, na který ho vbili, a od hmoty, která jej poutá a beznadějně tíží. Je to tuhý a marný zápas duchovosti s naturalistickým pojetím problému, zápas, s něhož síly Amortovy nebyly. Porovnejme jen monumentální klid krucifixu Myslbekova a velebnou, spirituální něhu jakoby k nebesům vzlétajícího Ukřižovaného Bílkova s tímto strašlivě trpícím a zoufale bojujícím Kristem Amortovým.

Tak jest krucifix ten i symbolem trpkého a těžkého životního boje zesnulého sochaře, který velikým, úctyhodným úsilím, vlastní silou z nížin prostého dělnika povznesl se v řadu výtvarných umělců. Jeho kypícímu nespoutanému talentu jako protiváha k přírodě, od které se učil formě, scházela škola, disciplina, aby nám zanechal díla velké monumentální koncepce a nezbytného statuárního klidu, podmíněného hmotou a vyvažujícího v dokonalé harmonii vnější znaky duševního pohnutí sebe prudšího.

Veškerou horoucností zanícené své duše tíhnul Amort za nejvyšší metou a — protrpěl při tom osud umělce, odkázaného na sebe sama. V těžkém boji posilou byla mu rozkoš tvoření, protektorem vlastní dílo. Byl velmi plodný, jak mu to diktoval nepřemožitelný pud i tvrdý život, ale měl celkem málo příležitosti ke klidné, velké tvůrčí práci. Vedle svých děl zanechává památku člověka ušlechtilých snah, člověka, v němž se probudil umělec a nezadržitelně dral se ke světlu. —f—

KAREL TŮMA, POLITICKÝ IDEALISTA, dožil se právě 70 let. Před rokem zaznamenali jsme 50letí jeho žurnalistické činnosti ve svobodomyslném denníku českém, jehož úvodníky hlásají dobrý, rázný sloh svobodomyslného žurnalismu a pohotovost k časovým, nenadálým příběhům. Jeho literární profil (autora humoresek a divadelních her) odhadnut stručně loni — málo komu je známo, že populární autor Tůmových, zvláště v širších kruzích horlivě čtených humoresek je tento Karel Tůma, z jehož péra letos nový svazek tohoto jarého lidového humoru vzešel. Dožije-li se člověk péra, nota bene péra tak neunavného, jelikož denně zaměstnávaného, vyžadujícího neumdlévajícího temperamentu, jehož jiskra ani den nesmí pobledno uti, sedmadesátiletí, je to už zjev literárně zaznamenání hodný. Dnes je péro Tůmovo právě tak čiperné a jadrné jako před léty, kdy na ně útočil Machar — jak známo, neútočí satyra na zjevy slabé a chatrné . . . K. Tůma ač dožil se právě 70 let, není dosud stár a přejeme mu, aby nebyl jím ještě dlouho. J—a.

TŘICET PĚT LET PRÁCE ŽURNALISTICKÉ ČESKÉHO SPISOVATELE FR. HOVORKY, vyniknuvšího zvláště na poli shody českopolské, po smrti Jelínkově nejusilněji tím směrem činného, oslaví v těchto dnech polská veřejnost, které Hovorka prokázal, stejně jako nám, mnoho služeb, udržuje kontinuitu přátelství těchto dvou nejpříbuznějších národů slovanských v těžké náladě všeslovanské vlažnosti, ba netečnosti polské — vytrvale a úspěšně. Založiv nakladatelství a komisionářství zvláště novinářské, jež přivedl přes časté zájezdy do Polska a přes churavost svoji záhy k rozkvětu, Hovorka byl poslední dobu méně literárně činným, nežli dříve — od r. 1877, kdy vyšla první jeho literární práce v „Šumavanu", přes redakci „Ruchu" a „Divadelních Listů" až do posledních časů jeho činnosti v redakci politického denníku zachoval si Hovorka svěží nadšení pro věc svoji. Osobně neobyčejně přívětivý a vlídný a tudíž všude oblíbený tento autor jistě ve dny svého jubilea bude slyšeti ode všud projevy sympatie — málo komu bylo dáno slyšeti je z lůna dvou národů, z obou srdečně a upřímně. Kéž s opětným zdravím vrátí se mu bývalá činorodá zdatnost k úkolům, jež na poli jím zvoleném zvláště nesmí poumdleti, nemá-li z toho vzejíti škoda oběma národům v situaci jich vzájemné, vinou politiky vždy tolik choulostivé. D. P.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Oskara Wildea „Nihilisté" jsou první dramatická práce tohoto anglického básníka, a jen tato okolnost vysvětluje provedení dramatu na sceně vinohradské a objasňuje, že mohla taková sensační práce vzejíti z pera duchaplného, delikátního a poetického Wildea, z jehož umělecké psychy mají „Nihilisté" jen jediné, fantasii. Za to mnoho vad ukazuje toto drama, na př. naprostou neznalost prostředí; v Rusku není málo generálů, ale že by generálové provázeli trestanecké dopravy do katorg, sotva je myslitelno, stejně jako za nešťastný nápad lze považovati careviče — v kuse se stále mluví o „princi" —, který je nihilistou. Ale nebýti toho, nemohlo vzniknouti toto drama, které má všecky vlastnosti známé oné tvorby západní, jež vidí v Rusku jen samé zlo. Nehájíme činovníky — tito byli a jsou schopni ještě horších špatností, nežli ona eskorta do dolů za truchlivého doprovodu hvízdajících vzduchem knut — ale r. 1795 v Rusku asi ještě nihilismus v té podobě, jak jej líčí Wilde v tajných sklepních konventiklech, plný frází o svobodě a tyranech, neexistoval. To je osvětové hnutí ruské mládeže z dob Wildeova mládí, co se nám tu líčí jako děj z konce století 18. Je tedy samé jádro děje anachronismem. Než nechme mluviti děj.

Do venkovské hospody, ležící při silnici, jež vede do Sibiře, zapadne výprava politických odsouzenců, mezi nimiž nalezne dcera hostinského Petra Saburova (p. Charvát), Věra (sl. Durasova) svého bratra, který odešel studovat do Moskvy práva, dlouho však nepíše a je považován za ztracena či nemocného. Drsný výjev surové eskorty prudkou Věru tak uchvátí, že se rozhodne vstoupiti mezi nihilisty, aby bratra pomstila. Záhy vidíme ji jako nejčelnější sílu hnutí namířeného proti životu cara v družině nihilistů, mezi nimiž zaujal ji domnělý medik Alexej Ivančevič (p. Tesař); toho však její vesnický nápadník, jenž ji provází do Moskvy mezi nihilisty, Michal (p. Pražský), prohlašuje za zrádce. Věra jej chrání a v okamžiku, když celá družina hotoví se zrádce Michalem usvědčeného zmocniti se (sledovalt jej do carského paláce, v němž zmizel a zůstal), vnikne do místnosti policie, vedená týmž generálem, který provázel výpravu trestanců s Věřiným bratrem do Sibiře, Kotemkinem (Potěmkinem?) — carevič dá se poznati generálu, prohlásí přítomné za herce, kteří studují hru pro samého cara chystanou, a tak je zachrání.

Carevič je totiž hlasatelem demokratismu u dvora a je proto v paláci takřka vězněn. V nejvyšší radě srazí se s otcem (p. Vydra), jenž podlehnuv vlivu svého premiera, knížete Pavla Marolovského (p. Jiřikovský), nepřítele lidu, stává se nejsurovějším utiskovatelem svých poddaných. Carevič má býti odveden do nejhlubšího vězení — car se však rozmyslí jinak. V tom, přistoupiv k oknu, je zasažen střelou a usmrcen — carevič nihilista stává se panovníkem.

Odstraní ovšem vládu Marolovského, nihilistům v Sibiři dá milost, ale má býti jako suveren svými bývalými druhy, podněcovanými Marolovským, který k nim přistupuje, též odstraněn. Věra má jej usmrtiti, a na důkaz zdaru vyhoditi skrvácenou dýku z okna carovy komnaty. Dlouho nelze ji získati k tomu úkolu — teprve, když ji připamatují osud bratrův a hrůzné útrapy politických jeho soudruhů — car jistě nebude jiný svých předchůdců — odhodlá se úkol ten na se vzíti. V poslední, nejzdařilejší sceně kusu však, seznávajíc, že car, ji milující, nezměnil se ve svém smýšlení, sama se probodne a dýku z okna vyhodí.

Třeba by drama připouštělo i jiné řešení, věrohodnější a vzhledem k citové dominantě obou hrdinů dramatu přirozenější, divák seznává, že drama skončilo katastrofou, předepsanou starými zákony tragoedie, a odchází zajisté rozechvěn, je-li ještě dramaticky v divadle strhován, neb aspoň uvažuje o tom, jak herci provedli jednotlivé úlohy.

Carevič p. Tesaře měl všecku noblesu vznešené své úlohy, ne však velkolepost postavy tak výjimečné (autor chce jej však míti jako děvče jemným a lepým). P. Vydra podal v úloze cara Ivana sebe, herce sic routinovaného, ale ne bez zvláštní manýry, kterou její zajímavost s dostatek nelegitimuje. Jen veliké gesto činilo tu postavu carem (povaha je zlomená, autor chtěl míti cara bestiálně krutým a při tom dětinsky bázlivým). Na Vinohradech mají vzácnou podívanou, subretu-tragédku v jedné osobě, v osobě slečny Durasové. Je ku podivu, kolik zvláštností svého temperamentu dovedla přinésti tato dáma do úlohy své Věry — ale tragédka velkého slohu to není. Kníže Marolovský p. Jiřikovského nalezl jako předseda ministerstva i jako nihilista příhodný ton autokrata cynika v posměšném klidu nenáviděného dvořana i v jedovaté chladnokrevnosti a důslednosti pomstychtivého nihilisty. Bylo by zajímavo viděti v úloze té také p. Dobrovolného. Malou úlohu vesnického krčmáře Saburova sehrál životně p. Charvát, Michala v mezích zná-

mých svých kvalit p. Pražský. Generála zastal drsně p. Zatiranda. Ostatní úlohy nestojí za zmínku. Režie byla v rukou p. Vydry, jenž vystavil ruskou venkovskou krčmu, ponuré shromaždiště nihilistů a carské komnaty přiléhavě a postaral se o živou souhru. Kus přeložil K. Pudlač — nepostřehli jsme nyní tak běžných nedostatků v překladu jeho. Dr. D. P.

EXCELSIOR. Znovuzrození tohoto vlašského baletu velkého slohu, jenž kdysi do set jdoucími reprisami naplňoval domy i pokladnu Národního divadla, nebylo vyvoláno žádnou nutností uměleckou. Spíše naděje na kasovní úspěch byla příčinou nového jeho nastudování. Do jaké míry naděje tato nesklame, ukáže se. Jest jisto však, že v daných poměrech, kdy prvé naší scéně bojovati jest s nebezpečnou konkurrencí biografů a předměstských divadel operettních, nelze správě Národního divadla ve zlé vykládati vzkříšení „Excelsioru", třebaže neznamená čin tento krok ku předu, spíše nazpátek, pokud se týče vývoje baletu. Jestiť společná práce Manzottiho a Marencova dílem cele zřetel obracejícím jen k vnějšímu oslnění pestrostí výpravy a velkých baletních ensemblů, beze všeho pantomimického prohloubení. Nad toto stanovisko jsme již dnes ovšem valně povznešeni: máme v baletu-pantomimě krásná díla Čajkovského, Dohnanyiho, Deliba, a především květy domácích luhů, Nedbala a Nováka výborné práce. Rovněž i se stanoviska hudebního těžko bylo by najíti na „Excelsioru" nějaké plus. Jest všední hudbou taneční jeho orchestrální doprovod, disgustující zřejmě i hudebníky samy, kteří s nevalnou péčí přilnuli k jeho reprodukci. A tak jediné, co zbývá ke kladnému ocenění, jest slovní doprovod některých scén od Jaroslava Vrchlického, jehož mnohá krásná myšlénka i básnický obrat zaujme.

Národní divadlo vypravilo „Excelsiora" splendidně, se vší snahou napomáhati divákově fantasii. A není vinou režie, že jsme dnes už přece jen dále než u telegrafu a elektrických drah na visutých viaduktech. To jsou dnes už sevšednělé poznatky každodenní, dávno předstižené jinými sensacemi hlavně z oboru vzduchoplaveckého. Ale to, co jako důkaz vzrůstu osvěty v „Excelsioru" uvedeno, vzbuzuje illusi, a, jak premierový úspěch dokazoval, líbí se obecenstvu, jehož oči touží po pastvě dráždivé pestrosti. A tak zbývá jen konstatovati, že dva vlaští taneční hosté, Gaetana Azzolini a Giuseppe Bonfiglio, svým dokonalým uměním přispěli k zajímavosti večera, jehož choreografii vzorně obstaral vynalézavý baletní mistr p. Berger a režii slovní části s náležitým spádem i výrazem ředitel p. Gustav Schmoranz. Z domácích sil tanečních sólový výkon slč. Havlíčkovy neztrácel se vedle cizích hostí, z herců pak, již zasloužili se o slovní doprovod, budtež jmenováni představitelé předních rolí sl. Suchánkova a p. Želenský. —ttl.

PÍSEŇ JESENĚ. Tyto teplé dny zářijové pohody, když se prázdniny valem chýlí ke konci, jsou zvláště městskému obyvatelstvu, žijícímu na venku, milými. V přírodě krátkých dnů a chladných nocí beztoho tkví nálada blížící se zimy, předtucha teskna zamračeného, nebýti ani vědomí, že doba prázdninového oddechu jest u konce a blížící se opět období úsilovné práce těžce doléhá na mysl, které je přece jen každé „dolce far niente", zvláště toto staré feriální procul negotiis nejmilejší. Tu především mládež tuší citelně, že již zase počne škola se svými úkoly a zkouškami — neznámé ještě požadavky vyšších tříd naplňují nejistotou zvláště mysl slabších vloh a při tom příroda láká za jasných odpoledních hodin víc, nežli jindy, do svého náručí. Veliká radiová lampa na obloze nepálí už, ale mile hřeje, a obloha je přívětivě světle modrá, bez mráčku. Po mezích žluté jestřábníky s čekankou, jejíž lodyhy jsou plny upřímně modrých očí, zvou ke splétání prostých kytic divoké polní krásy, mezitím co na záhonech zahrad celé koše aster jako žaponské chrysanthemy bohatých rozkvetly a letos zvláště bujné trsy slaměnek, dorůstajících až po ramena dospělého muže. Do okna přízemního arkýře naší villy kývá zdlouhavě vážná slunečnice s obrovskými lopatami svých listů a s terčem, slibujícím vydatnou žeň „semíček" naší drobotině. A co nezakryla slunečnice, zastřely vkusně střižené listy révy nesčetnými těmi stříškami zelenavého baldachýnu, jimiž prosvítá slunce, září pořád ještě sytou, až na psací stůl — k tomu nesčíselné housličky mušek a vos hudou svůj sic trochu jednotvárný, ale přece jen hudebný orkestr, skoro symfonicky doprovázející štěbetání vrabců, kteří na obrovský jasan sousedův soustředili se k divokému parlamentu vrabčích sufragetek. Jen proto lze jej snésti, že je dost daleko a že tedy prostor, jenž mne od nich dělí, milosrdným „con sordini" stlumil a zladil jejich jednotvárné rozepře. Jablka zardívají se v hustých tmavozelených korunách štěpů, žloutnou i koruny hrušní záplavou máslovek — letos se žeň trochu opozdila — a nafialovělé, šedivě ojíněné slívy počínají měknout a sládnout, dosáhnuvše tak stadia vývoje, ve kterém mládež do 10—12 let je nepovažuje už dokonce za nezralé. Ale rána jsou čiperně chladná a večery vlhké, plné mlh líně se vlekoucích při samé úrovni podzimních rolí zeleninových až k lesům temnějícím, plným Boecklinovských nálad. Všecky stromy mají duši a příteli přírody srozumitelnou mluvu, i když mlčí. Sosny ještě voní v září poledního slunce, ale večer jsou nepřátelské, tvrdé, listnaté lesíky za to již dýchají vlhkostí dušičkového odumírání. Akáty plny jsou zlatých penízků, které co nevidět budou se sypat k zemi, a ze speřeného listu zbudou jen nahá střední žebra. Břízy svítí bělokorými pni do dálky a drobné lístky jemně, nervosně se chvějí. Jakási Goetheovská nálada zmocňuje se, vydechujíc z osamělého lesního interieuru, i pozorovatele „Warte nur, balde
ruhest du auch!"

Záhy však z podzimních dum vyruší samotářského hosta venkova veliký bělásek opozděný, jenž křivolakým letem se vznáší až k vrcholkům korun, vyrušen čímsi z odpolední siesty.

Doma v zahradě po dlouhých letních deštích v podzimní pohodě rozkvetly po růžových sadech závěje bílé a rudé, Marechal Niel a Mlle Druschky, Malmaisonky a Capitain Cristi. Nic naplat — i teď na podzim je venkov krásný a vábný, se svými obžínkami a dětskými slavnostmi, se svými zátišími zahrad mezi georginami, studenými jako krásné sic ještě, leč stárnoucí ženy, a se svými hlubinami lesů, s hrůzostrašnými lupičskými příběhy a legendami o lidech začarovaných do zvířat.... Ale Praha volá ku práci! —ý—

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 12. září 1913. ČÍSLO 51.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BÍLÉ VOJSKO.

ROMÁN. NAPSAL JOS. D. KONRÁD.

Dokončení.

Obcházel pak jako vtělená laskavost lůžka s raněnými a všude děkoval, těšil a povzbuzoval. Jsa velikým hrdinou, který za dřívějších válečných zápasů neohroženě se stavěl se zbraní v ruce v čelo Černohorců proti Turkům, nejlépe dovedl posouditi oběti a jim předcházející činy těchto trpících vojáků své vlasti.

Když pak odešel, paní Vernerová slyšela o něm se všech stran samou chválu. Někdo vypravoval, že mitropolit bojoval s jeho otcem, a uváděl hned některé zajímavé podrobnosti. Nemocní na okolních lůžkách upiatě naslouchali. Obstárlého malého muže musili na posteli obrátiti, aby viděl na vypravujícího. Když kouří, musí prý viděti kouř, a když poslouchá musí viděti povídající ústa, jinak nemá z toho ani polovičního požitku.

A zatím co sousedé raněného vypravěče naslouchali a chvílemi zálibně se smáli, jakýsi důstojník přál si mluviti s paní Vernerovou. Nemladý již, ale stále krásný člověk, opravdový rytíř, jak balkánští Slované nazývají Černohorce. Jistě nadmíru trpěl, ale ani známky o tom nebylo na jeho tváři. Válka od počátku až po tu chvíli kladla mu na bedra hrozné zkoušky, pod nimiž by klesalo deset jiných. Byl z Bělopavličanů, kteří měli největší ztráty.

U Dečiće zabili mu bratra a jediného syna, a žel, ani neví, kde jsou zakopáni, a neoklovávají-li snad vrány jejich chrabré kosti. Pokud věděl, padlo již osm nebo devět mužů z jeho drahých příbuzných. Za posledního útoku došlo také na něho, věděl, že ta rána přijde, očekával ji každého okamžiku. Turecký šrapnel roztříštil mu celou nohu. Doprava do cetyňské nemocnice byla pro něho nevýslovně bolestná a krutá. Dovezli ho s transportem jiných raněných předevčírem pozdě večer na Cetyň; příval nemocných byl veliký, lékařův a ošetřovatelek dosud až příliš málo, v onu chvíli propadalo již skorem všechno bezradnosti a zmatku. A tak ubohý důstojník, zasloužilý ten hrdina místo na měkkou postel složen byl do jakési kolny na hromadu dříví. Našli ho tam teprve ráno, zmořeného bolestí a zimou studené říjnové noci. Když ho přenesli do nemocnice, lékař mu chtěl hned amputovati rozdrcenou nohu, ale důstojník nechtěl, umříti zdálo se mu čestnějším než zůstati na živu a býti belhavým mrzákem. Ale přemlouvali ho po celý den a dnes ráno zvláště na radu paní Vernerové rozhodl se k operaci. Přišel utýraný lékař a prohlásil, že jest již pozdě. „Zemře ještě dnes," pravil stranou choti skladatelově a běžel dále za svou těžkou povinností. Teď ten ubožák volal jí k sobě. Pravil, že dobře ví, že nemůže žíti a že má na srdci příliš mnoho, co by měl pověděti. Chtěl dělati poslední pořádnost, vykázati své bělopavličské rodině, co má za něho ještě učiniti, a připojiti jí své pozdravy. Prosil mladé paní, aby byla vykonavatelkou jeho prosté poslední vůle, a vztáhl pravici, aby jí za to předem poděkoval stisknutím ruky.

Byla ochotna mu vyhověti a odskočila si jenom pro papír a tužku. Ale při tom byla zdržena příchodem dalších nemocných a když se vrátila, čekající důstojník, veliký hrdina i v posledních minutách zhasínajícího života, byl mrtev.

A touž chvílí řetěz vozů s jinými raněnými zvolna, jako opatrně stoupal ze rijecké nížiny k daleko viditelnému Belvederu. Když Zikmund Tetiva

uzřel velikou slaměnou střechu jeho vyhlídkové chaty, měl dojem, že se vrací do milého domova, který byl již dávno opustil. Na mysli mu zatanula paní Vernerová, její chot a žertovný Martin, s kterými tam docházel a kde si ke svým Bílým vojskům nejednou osnovali plány. Kde jsou teď ty plány, co z nich zbylo? Trojice uměleckých přátel je rozmetána, jeden z nich umírá. A s citem radosti, že se blíží místu, kde zůstala paní jeho srdce, zároveň však s citem trpké lítosti padl v náruč raněného souseda a zároveň také v náruč mdlobám.

Probudil se ve veliké bílé síni cetyňského vojného stanu, v jedné z oněch osmi dlouhých místností po šedesáti lůžkách, odkud před nedávnem odešli zdraví a silní a kam teď se vraceli ranění a slabí. Ach, to bylo něco mnohem spořádanějšího, čistšího a vůbec lepšího než v onom malém lazaretu nedaleko Šipčaníku!

Otevřel oči a viděl, že něžná bytost v bílém rouše, vonící čistotou a krásou, se sklání nad ním. Pozdravila ho svým známým měkkým, laskavým úsměvem. Bylo patrno, jak se přemáhá, aby se tvářila vesele a nepropadla záchvatu lítosti.

Než se nadál, držela jeho ruku a upřímně ji sevřela ve své malé teplé dlani.

„Vítám vás," pravila s touž něžností, kterou zářil její pohled, „to je náhoda, viďte!"

Hleděl na ni očima široce rozevřenýma, jakoby se nemohl nasytiti pohledu na její krásu. Nepromluvil, bál se opětovati stisknutí její ruky, aby snad opět nezaplašil štěstí, které ho obletovalo.

Přišel lékař, a malíř uznamenal, že jest předmětem jeho zvláštní pozornosti. Pečlivě ho vyšetřil a promlouval k němu velmi laskavě. Paní Vernerová pak s ním vyšla, a když se vrátila, Tetivovi se zdálo, že měla ovlhlé oči.

„To je náhoda, viďte!" opakovala se snahou, aby potlačila rozechvění. „Nu, jen když vás tu zase máme, ale teď už dlouho nevíme nic o panu Martinovi."

„Je tam dole s vojskem — píše, chléb svůj vezdejší si vydělává. A co dělá Jan, milostivá paní?"

„Přijde co nevidět, vzkázala jsem už pro něho. Bude velmi potěšen ze shledání."

Nic více spolu nepromlouvali než vesměs všední, prosté věci, avšak zraky jejich ustavičně se potkávaly a vyjadřovaly city. Paní Vernerová vypravovala o tom, že se strojí v Praze veliká pomocná výprava lékařův a ošetřovatelů, kteří snad již počátkem listopadu přijedou na Černou Horu. Četla již také v došlých českých novinách prvé Martinovy zpravodajské články, ano, ve francouzských a anglických illustrovaných listech našla Tetivovy válečné obrázky. Malíř také bude potěšen, až je uvidí v reprodukci. A líčila starost, jakou o ni měla její dobrá maminka.

Slyšíc o vypuknuvší válce na Černé Hoře, paní Zápotocká myslila nejinak, než že dcera její ocitati se bude ve víru šarvátek a bitev. Představovala si, že krutá vichřice válečná zachvátila každé, i sebe odlehlejší místečko Černé Hory. Když pak ji dcera upokojila, že jest v úplném bezpečí, a když jí vypisovala, jak záslužné koná mezi raněnými poslání a jak přispění její jest vítáno a oceňováno, milá máti nejraději byla by se také vypravila na Cetyň, aby k jejímu dílu přiložila pomocnou ruku.

Zatím přišel také Jan Verner. Ulekl se, vida malíře tak zbědovaného. Jeho zdravý, červený obličej marně skrýval trapné překvapení. Jako mnozí lidé potěšují těžce nemocné bezděčným ujišťováním, že nemoc jejich není nebezpečná a že se brzo pozdraví, tak také činil teď nezkušený Verner. Chválil Tetivu, jak dobře vypadá, mnohem lépe, než za předešlé nemoci, a sliboval, že co nevidět opět budou konati výlety na prilipskou vyhlídku, na Džinovo Brdo a možná, že ještě jednou také na Lovčen, aby malíř viděl tamější všechnu černohorskou kamennou sílu a krásu.

Zikmund Tetiva téměř ani neposlouchal. Cestou se těšil netoliko na shledání s mladou paní, nýbrž i na jejího dobromyslného muže, nyní však se mu zdálo, že skladatel jest jiným, mělčím a všednějším člověkem, než za jakého jej až dosud pokládal. Jak nechutně mluví teď o jeho nemoci a zdraví, jak prosaicky, když přece nad jeho přítelem chvěje se již hluboká poesie smrti!

A teď, když byl na Cetyni, vzpomínal si na záhadného doktora Grka a na přítele literáta. Už už chtěl pověděti, že doktor Grk jest Čech, ale měl pocit, že by se dopouštěl zrady na jeho tajemství, proto raději mlčel. Litoval, že se mu již asi nebude moci odměniti za jeho služby, a prosil Vernera, aby doktorovi při nejbližší příležitosti odevzdal knihu náčrtů.

„A pozdravuj ho ode mne, zavázal si mne velmi," dodával na konec své prosby.

Skladatel odporoval.

„Vyřídíš si mu to sám," pravil se strojenou konejšivostí, „jaké pak tě to zas napadají myšlenky!"

„A pozdravuj taky Martina, bolí mne tuze, že jsem se s ním upřímněji nerozloučil. Mohl jsem přec tušit, že se k němu již nevrátím. A děkuju také tobě za všecko, všem, všem, zvláště tvé dobré, tvé sladké milostivé paní."

Odmlčel se, do očí vstoupily mu slzy.

„Ubohý Zikmunde Tetivo!" vzlykl a po několika vteřinách dodal: „Ubohé moje Bílé vojsko!"

Přitáhl si na hlavu tenkou pokrývku, snad byl příliš zemdlen, snad nechtěl, aby viděli jeho plačící oči. Zdálo se, že usnul, a proto po špičkách od něho odstoupili. Verner musil ven, na vzduch, byl příliš dojat, aby to unesla jeho mužnost. Pospíchal k městskému sadu, kde nebylo lidí, a tam si ulevil přátelskými slzami.

Neméně byla pohnuta mladá paní. Avšak ji volala povinnost k řadám nemocných. Neměla ani okamžiku kdy, aby vyběhla třebas jenom na tu dlouhou, šeřící se chodbu a ulehčila si tam několika přemáhanými vzlyky. Musila se usmívati na své raněné, kteří z jasu jejího obličeje a jejích očí čerpali nejpůsobivější osvěžení. Musila jim vypravovati, žertovati s nimi, zatím co srdce její se trhalo bolestí.

Než toho večera odešla z vojného stanu, šla se ještě podívat na malíře. Oddychoval ztěžka, kašlal, ale podobalo se, že se poddává spaní. Jeho zajímavé, teď zapadlé oči byly uzavřeny. Několik minut téměř nedýchajíc postála u jeho lůžka, a když se utišoval, dala mu šeptem dobrou noc a pospíchala domů.

Nazejtří chvátala do nemocnice ještě za ranního šera a našla svého tichého zbožňovatele v agonii. Oči měl pootevřené, zdálo se však, že jí nepoznává. Než přece poznal, uhodl i v té poslední hodince její přítomnost z dlouhého polibku, kterým, na nikoho se neohlížejíc, se přissála na jeho ovlhlé čelo.

Zvedla se pak, pevně sevřela rty a přitiskla si ruce na prsa, bojíc se hlasitěji vydechnouti, aby ho nevyrušila z rychlého umírání.

Tak za podzimního svítání Zikmund Tetiva na věky usnul pod jejím vroucím pohledem, který pravil, že ho milovala. Pravil to také onen dlouhý polibek na jeho čelo, kde se rodilo tolik velikých a krásných myšlenek, které však nedošly uskutečnění.

ŽIVOT.

CYKLUS SONETŮ.

I.

Jevištěm život se světly i stíny;
hrá každý z nás v něm hru jen obyčejnou:
ten idyllu a veselohru jiný,
zas tragoedii onen beznadějnou,

v níž hrady snů se řítí ve ruiny.
Je rekem jeden s vůlí neochvějnou
a druhý hříčkou v ruce Kolombiny,
to vášně své. — A dohru vše má stejnou:

Stín onen velký do cesty nám vkročí
a v žilách krev svůj oběh dokoná. —
Snad někdo blízký zatlačí pak oči. —

Odnesou herce. Spadne opona,
jež zákulisí věčna obepíná. — —
Jenže se stejně všechněch nevzpomíná.

II.

Je život číše, z které pijem denně.
K rtům ten ji pevně zvedá, onen s bázní,
kde jeden vodu, druhý víno prázdní
dnes odhodlaně, zítra znechuceně.

Vše možno pít: mír, slávu, lásku k ženě,
a mnohá píseň mezi doušky zazní
a také mnohý vzdech, druh všedních strázní,
jež chceme stišit v šumné moku pěně.

Tak to jde stále. Těžko nepochopit:
nápoje v číši zvolna ubývá.
A víme všichni, že se musí dopít. — —

Tot moudrost všeho — víc tu nezbývá
a v posled každý smíří se s tím snadně.
Jen nikdo neví, jak to chutná na dně.

III.

Co je tu život? Metafora smělá,
jež, spletí záhad hustě obetkána,
na venek všední, v jádru božsky skvělá,
nám z knihy věčna ku čtení je dána.

Nad jejím smyslem mnozí kloní čela,
jich myšlenkou je večer jako z rána —
však málo těch, kdo rozluští ji zcela,
víc těch, jimž přejde neuvažována.

Tak někdy zdá se, že to v jedno vyjde,
že na konec jsme všichni prach a troud —
leč ona chvíle, kdy se k skonání jde,

o každých ceně umí rozhodnout,
neb vždy jen ten, kdo snažil se tu chápat,
může se dívat pevným okem v západ!

IV.

Je život údol. Kolem strmé srázy
a jeden východ v dálce. Kam, se neví.
Tím údolem svou každý cestu razí
dnes pro slzy a zítra pro úsměvy.

A v hroudu dějin lidstva každý sází
své práce sémě: zrno ten — ten plevy,
ten písní, ten je kletbou doprovází,
jda snadně vpřed — či v potu, bez úlevy.

Leč ono „jak" je v celku vedlejší
a znikne s námi. Nikdo pak už nedbá,
oč více byl nám život vezdejší.

Jen co tu zbude, smíme zváti svým.
Ó, blah, kdo ví, že uzrá jeho setba
v žeň zlatou generacím budoucím!

V.

Co duha jest? Nic víc, než zákmit světla,
paprsek, s nímž, jak ze zdroje se line,
se kapka vody ve průlomu střetla,
by sladila ho v barvy dřív, než zhyne.

A co je život? Duha, která zkvetla
z týchž složek dvou. Jen jméno jich je jiné.
Světlo — tot radost, jež nám v nitro slétla,
a vláha — slzy, trysklé v řasy stinné.

Jen — pohasne-li duha, nikdo neptá
se, kde je teď — tu starost nikdo nemá,
by plála dál, ret v touze nezašeptá. —

Však chladne-li kde žití jiskra teplá,
je otázka tu vždycky, byt i němá:
Zda znikne v nic? Či jinde znovu vzeplá?!

Z KNIHY „VÝKŘIKY". ZDENĚK KNITTL.

SYLVIE.

NAPSAL EMIL PAUER.

Tichá, zimní měsíčná noc.

Skleněné tabule ve dveřích kořalečního obchodu otřásají se pustými hlasy a divokým smíchem. Zamlženými okny viditelny jsou jen matné silhuety potácejících se postav. Náhle otvírají se s třeskotem dvéře. V oblaku bílé páry objevuje se několik schátralých postav, několik napřažených pěstí a v následujícím okamžiku řítí se z krčmy v bídné cáry oděná žena . . .

Za ní čpavý zápach alkoholu, hrozby, nadávky a nestydaté poznámky opilců.

Dvéře s třeskotem opět zapadají.

V té chvíli přehoupl se měsíc přes lomenice sousedních budov a svit jeho, bílý a cudný jako bok Vestálky, spočinul na tváři ženy.

A měsíc se dlouho díval, dlouho . . .

*

OBSAH.

BÁSNĚ.

Adámek Bohumil: Za Jaroslavem Vrchlickým 4.
Bergfrid Antonín: Sonet 204.
Borecký Jaromír: Jihočeská krajina 581.
— Krev bohatýrů 104.
— Stará zkazka 171.
Czech z Czechenherzů Arnošt: Korfický sonet 188.
Grünwald Beneš: Kapradí 269.
— Poslední přání 380.
Haasz Jaroslav: Notturno. — Vodník. — Eklektikové 437.
Hánek Viktor: Plavba po větru. — Smutek 249.
Hanka Jarka: Večer 463.
Heyduk Adolf: Balkánským junákům 89.
— Cit a čin 185.
— Chabá křídla 485.
— Prchající mládí 485.
— Štědrý večer 164.
— Ždaný posel 1.
Jahn M.: Jarní noci 353.
— V mlze 77.
— Za Jaroslavem Vrchlickým 260.
Jahoda J.: Krvavá stopa 149.
— U nemocnice 281.
Klášterský Ant.: Ironické siciliány. — Polemika. — České poesii. Zuzana v lázni 6.
— Ironické siciliány: Při demonstraci lebky slavného muže. — Z rozumů mistra Jehličky. — Rada příteli.
— Pojištění 7.
— Vánoce 161.
Knittl Zdeněk: Marii Frídové 228.
— Motivy z „Hyacinty:" I. Biscaya. — II. Kleopatra 458.
— Štědrovečerní 170.
— Velkopáteční 325.
— Ve známém kostele 295.
— Život 619.
Krásnohorská Eliška: Slovan ďaur 101.
Leconte de Lisle: Antické medaille 329.
— Peristeris 330.
Matoušková Marie: Jarnímu slunci 223.
— Lásko, luzná lásko. — Mé vyhlídce 415.
Matoušková Marie: U okna 223.
— Vzpomínky 415.
Muttich Camill Orfano: Chopinovo preludium.
— S duchem Wagnera 521.
— Za mistrem Alšem 555.
Mužík Aug. Eug.: Idylla ouběnická 207.
Pauer Emil: Hradčany 137.
— Romance o polibku 401.
— Slunci 137.
Pospíšil Ludvík Jan: Mladá třešeň. — Sluneční paprsky 211.
— Velikonoční pozdrav 317.
— Západ slunce 211.
Rokyta Jan: Jaroslav Vrchlický v Opatii 29.
— Půl tisíciletí 98.
Selver P.: Mrtvému Jaroslavu Vrchlickému 17.
Semerádová K.: Vzpomínka 225.
Silén M.: Jabloně. — Máj 389.
— Podzimní východ. — V říjnu 41.
— Západ 389.
— Z továrny 233.
Sládková Helena: Dýka 344.
— Píseň. — Vzplanutí 305.
Suchý Lothar: Doma 53.
— Sestina 197.
Šárecká Maryša B.: Motiv z písně Bilitiny 141.
— Vzácná návštěva 367.
Šimánek Jos.: In memoriam patris mei 65.
— Jeptiška 200.
— Stanislav de Guaita 201.
Tůmová Marie: Je vlahá noc 382.
— Lidová píseň 153.
— Podzimní nálady 497.
— Smír 153.
Turková Anna; V klášterní zahradě 427.
Walló Karel M.: Illuse 399.
— Orel jsem hrdý 398.
— Prazé a Tobě 399.
Vinař Jos.: K novému životu. — Po bitvě 449.
Vrchlický Jaroslav: Balšemův smích 257.
— Před soudem 126.
— Suspiria. — Taj života 125.
Zvěřina L. N.: Skizza 113.

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY, ČRTY.

Borecký Jaromír: Z pevnosti 5.
Brodský Bohumil: Starý dluh 261.
— Tajemství masky 413.
Čísler Jos.: Soucit 533.
Čapek-Chod K. M.: Beethovenův večer 293.
Čečetka F. J.: Růže z Jericha 161.
Dvorský Viktor: Pozůstalost Jana Sohra 473.
Hussová Anna R.: Děti 177.
Jarkovský Stanislav: Bábinka synovce svého čekala 365.
Kalusová Marcella: Nepřečtené psaní 165.
Klecanda Jan: Nekrolog 185.
Konopásková: Vyrovnání 605.
Konrád Jos. D.: Bílé vojsko 1.
— Stanko junákem 174.
Kronbauer R. J., Dr.: Mohyla 171.
Mellanová Tereza: Její bolest 476.
Pauer Emil: Sylvie 620.
Rožek K.: „U osla v kolébce" 377.
Semerádová K.: Visarion a Branko 450.
Svatová Ter.: Vzpomínka 606.
Velhartický Adolf: Pitys 24.

ČLÁNKY CESTOPISNÉ, POUČNÉ, VZPOMÍNKOVÉ, STUDIE.

Bauše Bohumil: Dno mořské 68.
— Moderní hieroglyfy 356.
Belvic Vojtěch: Kouzlo dálky 7.
Čermák J., Dr.: Črty z Černohorsko-tureckých hranic v míru 126.
Daneš J. V., Dr.: Jak působiti budou nové hranice států na rozhraní národnostní na poloostrově Balkánském 105.
Dvorský V.: Albánské právní poměry 107.
Holeček Jos.: Osvobození 90.
Konrádová-Vojvodičová Milena D.: Mezi raněnými 94.
Kronbauer R. J., JUDr.: Aleš Mikuláš 509.
— Hrůzy Balkánu 120.
Kuffner Hanuš: Juriš 99.
Květ Jaroslav, Dr.: Vánoce praktického lékaře 168.
Panýrek D., Doc.: Bratrům v boji 102.
— Náš slovanský Balkán 234.
— I. Krvavými horami 251.
— II. Vůně Balkánu 275.
— III. Za Stambullem 309.
— IV. V Cařihradském bazáru 336.
— V. Suverén a lid 370.
— VI. Peníze, peníze . . . 405.
— Už zase domů 430.
Prášek J. V., Dr.: Rudolf II., přítel umění v Brandejse n. L. 82.
Prusík Boř., Dr. (Jiří Ščerbinský): Onam, onamo 106.
Rambousek Fr. J.: Vzpomínky z Balkánu a jeho budoucnost 110.

FEUILLETONY.

Bauše Boh.: Z opuštěného atelieru 527.
Don't O nezpůsobech obecenstva v divadle 384.
Goethe J. W.: Hřbitovní tanec 613.
Guth Jiří, Dr.: V Ratibořicích 538.
Jensen Alfred: In memoriam 11.
Klášterský Ant.: Anthologie anglická moderní poesie české 46.
Kronbauer R. J., JUDr.: Knihovrazi 61.
Panýrek D., Dr. Soukromá literatura 598.
Pleskač Karel: Viktora 143.
Semonická Květoslava: U mistra Vazova 227.
Svatová Tereza: Dva večery. Ze vzpomínek na Jaroslava Vrchlického 286.

LITERATURA.

Blahník Vojt. Krist.: Karel Sabina 124. — Bojko R.: Modlitby víry a lásky 208. — Borovec Ant.: Lojzík 412. — Deml Jakub: Slavík sv. Bonaventury 424. — Dramatické literatury české soupis 424. — z Finberka Jan V.: Malá plavojka 196. — Herites Fr.: Amerika a jiné črty z cest 327. Maloměstské humoresky 184. — Heyduk Adolf: Vzpomínky literární 124. — Hoch K., Dr.: Noviny 411. — Hrnčíř František: Dějiny Srbska, Bulharska a Černé Hory 184. — Jahoda J.: Německobrodské motivy 292. — Kaminský Bohdan: Návštěvou u chorého muže 159. — Klášterský A.: Ironické sicilianky 508. — Klika Gustav: Choralista 423. — Klostermann Karel: Supplent 508. — Konrád D.: Krásná iniciálka 64. — Krejčí F. V.: Červenec 412. — Krofta Václav: Satyrovy zápisky 208. — Kuprin A.: V hloubi lesa a jiné povídky 159. — „Kytice" knihovna 39. — Lederer E., Dr.: Palestýna 411. — Lišková M.: Dcera Přemyslova 424. — Lošťák Ludvík: Gustav Yor 183. — Malířová Helena: Jarní rozhovory 303. — Moudrá Pavla: Do dívčích let 243. — Novák Jaroslav; Z knihy života 232. — Novák Ladislav: Duellanti 328. — Novotný Karel: Básník mezi lidmi. Život a příhody Sv. Čecha na vsi 276. — Ohnet Jiří: Doktor Neznaboh 208. — Pasovský Jaroslav: Kniha Královská 88. — Pavičevič Mičun M.: Osvobození 327. — Pfleger Moravský G.: Z malého světa 159. — Plumlovská V. B.: Zahrada sudiček 328. — Potěšil Frant. K.: Pardubice 256. — Preissová Gabriela: Jarní vody 160. — Procházka F. S.: Česká epika 279. Vojna je vojna 352. — Prokop K. V.: Jánošík 183. — Rais Karel V.: Z domova 208. — Rozkvět náš 16. — Řezníček Václav: Rok mezi Přeloučí a Prahou 88. — Sborník světové poesie 352. — Srdínko D., Dr.: Učebnice histologie 410. — Svátek Jos.: Praha a Řím 244. — Svátek Josef Jan: Atlantis a Ultima Thule 184. — Svoboda F. X.: Bitevní vichřice 544. — Štolba: Staré hříchy 328. — Thomayer, prof.: Soubor prací

na počest jeho šedesátých narozenin 410. — Vajanského Herodes 14. — Valenta-Roštínský: Pěšiny duše 424. — Wenig Adolf - Aleš M.: Všehochuť 244. — Vetešník-Pavlov: Bulharsky 604. — Viebigová Klára: O mlynáři Hanesovi 159. — Wirth Zdeněk: Kutná Hora 340. — Vrchlického čítanka 352. — Vyznavači slunce 448. — Ziegloserová A.: Písně srdcí 303. — Zvěřina L. N.: Před branou života 196. — Župka F. C.: Propast 424.

DIVADLO.

D'Albert: Darovaná paní. 291. — Bahr H.: Princip 435. — Benelli Sem.: Potupný kvas 64. — Birinskij Lev: Mumraj 27. — Biró L. a Lengyel M.: Carevna 195. — Blumenthal O.: Souboj 388. — Cooluse R.: Rekruti lásky 38. — Čapek K. M.: Slunovrat 86. — Donnay Maurice: Průkopnice 579. — Dvořák Ant.: Šelma sedlák 622. — Fall L.: Náš Gustýnek 182. — Gavault Paul: Čokoládová princezna 15. — Gogol: Revisor 255. — Guirand Edmond: Marie Viktorie 363. — Guitry Saša: Dobytí pevnosti 603. — Hennequin a Veber: Paní presidentová 519. — Hilbert J.: Psanci 400. Vina 316. — Hoffmannstal: Sobeidina svatba 304. — Intimní divadlo 280. — Jesenská Růžena: Paní z Rosenwaldu 387. — Jiné divadlo — jiný sloh 467. — Karásek: Cesare Borgia 326. — Kistemaeckers Henri: Plukovník Felt. 580. — Krofta Václav a Šimek Eduard: Nad Berounkou pod Tetínem 400. — Krzywoszewski Stefan: Čert a krčmářka 556. — Langer Frant.: Svatý Václav. 134. — Lope de Vega: Sedlák svým pánem 219. — Maillard: Poustevníkův zvonek 292. — Malát: Veselé námluvy 303. — Manzotti-Marenco: Excelsior 616. — Malířová Helena: Přítel 290. — Mašek Karel: Ženy, které potkáváme 266. — Molnár: Vlk 496. — Mrštikovi Vilém a Božena: Anežka 14. — Mrštikové V. a A.: Maryša 316. — Národní divadlo v Divoké Šárce 423. — Nathansen Henri: Průlom 181. — Nedbal-Novák: Princezna „Hyacinta" v Plzni 458. — Němcová Božena. Na paměť padesátého výročí jejího úmrtí. 146. — Offenbach: „Modrovous" 543. — Ohorn Ant.: Samson v zajetí 448. — Ostrovskij A. N.: Nevolnice 472. — Piskáček Rud.: Osudné manévry 147. — Plzeňská činohra na pražské půdě 568, 580. — Pražská divadla 376. — Preissová G.: Gazdina roba v Krči 469. — Provazník Ant.: Bonbonový král 242. — Před premierou 136. — Reumertová Elith.: Křesadlo 195. — Rössler Karel: Pět Frankfurtských 230. — Sandberg Algot: Hedvábné punčochy 338. — Sardou V.: Cyprienna 316. — Scribe A. E.: Sklenice vody 568. — Stroupežnický L.: Naši furianti 135. — Subvence venkovským divadlům 87. — Svoboda Fr. X.: Směry života 316. — Shakespeare W.: Romeo a Julie 241. — Šimáček M.: „Jiný vzduch". Před jeho premierou 279. — Šípek Karel — autor a divák 375. — Šípek Karel: Klavír, Vlasy, Z lásky otcovské 363. — Šmaha Josef v Praze 350. — Schnitzler: Milkování 423. — Štolba Josef: Staré hříchy 241, 265. Šubert Fr. Ad., autor „Jana Výravy" 471, „Jan Výrava" v Šárce 493, 603. — Tréval: Válka bohů 376. Tyl Jos. Kajetán: Jiřikovo vidění 542, Strakonický dudák 447. — Wagner Richard: Tristan a Isolda 268. — Wassermann Jak.: Obrácení lorda Hamiltona 290. — Weis Karel: Expressní vlak do Nizzy 603. — Verdi G.: Troubadour 219. — Veselý král 351. — Wilde Oscar: Nihilisté 616. — Padovská vévodkyně 375. — Vojnovič Ivo: Smrt matky Jugovičů 157. — Wolf-Ferrari E.: Šperk Madonin 75. — Vrchlický Jaroslav: Midasovy uši. 278. — Vrchlického Jaroslava památce Národní divadlo 63. — Vrchlického Jaroslava večer v Měst. divadle Kr. Vinohradů 52. — Zajcův Mikuláš Zrinský 423.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ, PAMÁTKY, TEXTY K VYOBRAZENÍM.

Alšův kalendář 1913 243. — Brandl v Břevnovském kostele sv. Markéty 148, 304. — Černohorský princ Mirko 112. — Pomníky nové a jejich problémy 410. — Retrospektiva a přítomnost 339. — „Slowo Polskie" o Mikuláši Alšovi 232. — Spranghers B. Antus F. 424. — Schwaigera Hanuše posmrtná výstava v pavilloně Manesa 86. — „Umělecké Besedy" jubilejní výstáva 340. — Upomínka na Prahu 436. — Výstava miniatur a drobných podobizen 339. Výstava Schwaigrova 86. Výstava Umělecké Besedy 340.

VZPOMÍNKY.

Aleš Mikuláš: Alšova kalina, Alšův Honza 575, Karlštejnský havran 552, Mirotická 539, Poslední fotografie 516, Rotmistr 529, Žerty hravé i dravé. 180. — Arbes Jakub 589. — Furianti bývalí a dnešní 300. — Háček ulít 255. — Hálek Vítězslav. Vzpominka 229. — Jiráskova návštěva ve Vodňanech 16. — Kafka a Mošna 231. — Kafka Rudolf ve vlastních vzpomínkách. Pepříčky 216. — Knihkupeckého gremia pražského archiv 565. — Kopecká Arnošta 396. — K předu tedy jménem Páně! 73. — Krásná rána — krásná smrt! Vzpomínka na Karla Rožka 383. — Lhota Antonín a Karolina Světlá 76, 124. — Mošna a Kafka 231. — Můj sloupec 16, 39. — Napoleon 39, 40. — Němci na herbergu v pražské sokolovně 481. — Pieta chudých 239. — Přibíková Žofie. Vzpomínka 292. — Ryšavá Marie 193. — Rožek Karel 383. — Sabina Karel 256. — Slavný muž 253. — Smíchovské divadelní „interregnum 312. — Světlá Karolina a malíř Antonín Lhota 76. — Ve stínu velikého hrobu. (Památce Marie Riegrové-Palacké.) 372. — Vrchlického Jaroslava báseň „Balšemin smích" 265. — Vrchlického Jaroslava Distich 279. — Pamětný den 264. — Poslední vyjížďka 36. — Prodavač bibli 48. — Zeyer a Vrchlický 16.

OSOBNÍ JUBILEA, ÚMRTÍ.

Aleš Mikoláš 506. — Aleš Mikoláš — Marie Alšová 122. — Amort Vilém 614. — Heberle Jan 26. — Heyrovský L., prof. 123. — Hladík Václav 388. — Hoffmann Adolf, prof. dr. 621. — Holeček Josef 289. — Hovorka Fr. 615. — Hübner Václav 219. — Chodounský K., prof. dr. 422. — Jansa Václav 495. — Kalenský Boleslav 219. — Kovařovic Karel 145. — Leger Louis 218. — Lier Jan 75. — List Pavel 124. — Mareš František 37. — Mikovec Ferd. Břetislav 14. — Nebeský Pavel, PhC. 279. — Ninger Karel, prof. 303. — Nováková Tereza 123. — Peták Václ., JUDr. 26. — Pinkas Lad., JUDr. 620. — Přikryl Ondřej, MUDr. 147 — Quis Ladislav 601. — Rozkošný Josef Richard 460. — Rožek Karel 471. — Rybička A. 14. — Rychna Jos., JUDr. 27. — Sedláček Aug. 602. — Stašek Antal (Antonín Zeman) 532, 602. — Steidl A., MUDr. 601. — Strachovský Josef 519. — Šimáček Matěj A. 265, 278. — Šolin Jos., prof. Dr. 13. — Špindler Ervin 602. — Štapfer Karel 422, 506. — Štorch K. B. 14. — Thomayer 325. — Tůma Karel 614. — Tůmová Marie 556. — Urbánek Frant. Aug. 136. — Vojan Eduard 399, 445. — Vrchlického matka 229. — Vrchlický Jaroslav 602. — Zeman Ant., Dr. 532, 602.

SMĚS.

Archiv spisovatelství a knihkupectví 88. — Čechova oslava v Rovensku 555. — České hry našim dětem pro radost i k užitku 148. — Čeští spisovatelé v Japonsku 15. — Filharmonie česká 290. — Hudební unie slovanská 195. — Hus Jan. Pět set let od jeho smrti 435. — Kinematografy 28. — Koedukace 28. — Kritika česká a její organisace 160. — Medikové čeští a české umění 231. — Nakladatelské Družstvo Máje 328, 374, 399, 436. — Národopisné museum 376. — Nové nakladatelství v Praze 520. — Píseň jeseně 616. — Pomník Julia Zeyera 622. — Radiologie a elektrologie. Mezinárodní kongres 37, 38. — Sjezd lékařský, mezinárodní v Londýně 604. — Sjezd statistiků 622. — Spisovatele stárnoucího smutný osud 87. — Spolek českých spisovatelů belletristů „Máj" 422. — Umělecká Beseda. Půlstoletí jejího trvání 315. — Vánoce české knihy 148. — Vědecké sjezdy v Praze 87. — Vědecký sjezd světový vedený českou prací v Praze 38. — Velikonoce 328. — Vltava a její úprava v Praze 436. — V očekávání požáru 112. — Vozy rozhledové 604. — Vrchlického museum 13. — Vrchlického Jaroslava památce Máj 15. — Vyznamenání českého spisovatele 292. — Zprávy z bojiště 112.

ILLUSTRACE.

Abdul Hamid, sesazený sultán turecký 103. — Aleš M., Poslední fotografie 517, Diplom 531. — Balkánský obrázek 96, 97, 100. — Čermák Jaroslav: Černohorka 109. — Černohorský princ Mirko 92. — Đurđević Stamenko: Riegrové Marie alegorisovaný portrét 373. — Đurđević Stamenko, srbský sochař 373. — Fischer Julius: Závěrečná vigneta 579. — Quis Ladislav 601. — Věšín Jaroslav: Bulharský generální štáb 106, Bulharští princové 107.

MÁJ

ROČNÍK XI. 1913.
REDIGOVALI: FRANTIŠEK HERITES, ODP.
REDAKTOR, JUDr. R. J. KRONBAUER.
VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO
MÁJE, ČESKÁ AKC. SPOLEČ. V PRAZE.

Nazpět! Jen dvacet roků — jen jednu vteřinu věčnosti.

Divadlo hlavního města otřásá se bouří potlesku. Tančí dnes po prvé rozkošná, čarokrásná Sylvie! Obecenstvo jásá! Tři tisíce hlav opilých svůdným zjevem tanečnice! Sylvie! Sláva Sylvii! Ó, ten úsměv na její tváři! Tot celý okean sladké jakés touhy převalil se na dívčí rty! Tot sladké vyzvání všech hurisek edenu do jediného růžového zapadlo květu! Evoe! Evoe Sylvie! Nevyrovnatelná! Božská !— A po hladkých prknech kmitají se jako oživené lilije nožky krásné tanečnice. Ticho! Jen sladký rytmus hudby! Ticho! Jen lehký šelest tance, jen lehké chvění gázu, jak chvění křídel motýlích, když růži obletují. Ticho! Ticho! A nožky v měkkém rytmu letí dál a dál a oči krásné tanečnice září, září! A ta její ústa! Ten její úsměv! Ó, ten tvůj božský, závratně krásný úsměv, ó, Sylvie!

Nová bouře potlesku! Tři tisíce hlav jako v extasi, tři tisíce duší v bezuzdném jásotu, tři tisíce mozků jak by šílených tvým uměním a tvojí krásou, Sylvie! —

*

Je hodina s půlnoci. Oči bohatého bankéře hoří touhou a jeho chvějící se ruce odpočítávají zlato. Skvělá zář démantů bude již zítra líbati úbělové hrdlo tvé, božská Sylvie.

Horečný sen zmítá myslí mladého malíře. Svůdný úsměv tanečnice vržený smělou rukou na plátno zasvítí první hvězdou slávy na triumfální cestě umělcově.

A v podkrovní světničce chudý básník v zanícení hledí na sešlapaný květ — Vypadl z vlasů tanečnice, když luzná jako bohyně a obklopena knížaty do svého kočáru vstupovala.

Šťastná Sylvie! —

*

Poznáváš ji, bledý měsíci?

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDR. LADISLAV PINKAS dovršil v těchto dnech padesát let svého věku. Narodil se 11. září 1863 ve Vaux de Cernay ve Francii a je synem vynikajícího českého umělce Soběslava Pinkasa. Studoval gymnasium a práva v Čechách (v Praze), ale v letech 1893—1894 pokračoval v studijích právnických v Paříži, ze kterýchžto vztahů k jeho rodišti francouzskému vzešly intimní styky jeho s našimi přáteli na Seině, z nichž v zájmu své otčiny těžil směrem kolikonásobným, seznamuje svět francouzský s poměry českými a uváděje také krásnou literaturu francouzskou několika překlady do češtiny. Převahou byla však práce jeho politická. Byv zvolen poslancem, stal se přísedícím zemského výboru, ve kteréžto funkci byl též intendantem Nár. Divadla — nová sfera styků jeho s uměním. Posléze v zemském výboru zastával referát financí. Léta pracuje i v městském zastupitelstvu pražském jako representant mladočeské skupiny jeho jménem označené. Kruhy sportovní cení jej jako znamenitého šermíře, známého i širším kruhům, energickým vystoupením proti posl. Wolfovi, urazivšímu na sněmu naši národnost. Statná, svěží, marciální postava Dr. Pinkasa jest české veřejností naší i osobně na tolik známá, že při jeho zásluhách o rozvoj Národního divadla a české sněmování jistě jubileum jeho bude provázeno v Čechách obecnou sympatií. —ý.

PROF. DR. ADOLF HOFMANN †. Vědečtí pracovníci čeští na veřejnosti, novinami representované, nedosahují takové pozornosti, ani jako autoři hubených sešitků nepůvodních básní nebo začátečníci divadelního umění — když zemrou, registrují denní listy jich skon s krátkým životopisem čerpaným věrně z některého slovníku, aniž se vystihne nehlučná, ale kulturně významná práce jich, leda vypočtením názvu některých prací. Černé prapory, vlající z budovy českého Musea, tentokráte oblásily ztrátu novou, ztrátu badatele, badatele, jenž nežije v centru vědecké práce — působiltě dvorní rada Hofmann na vysoké škole hornické v Příbrami jako profesor hornické geologie; ani širší vědecké veřejnosti české nebyl příliš znám — tím méně, že práce svoje vesměs uveřejňoval německy, ač byl Čech rodem (* 1853 v Žebráce) i smýšlením upřímný. Jeho umrtím ztrací vysoká škola příbramská — předtím působil léta v Lubně — jednoho z nečetných českých učitelů vysokoškolských této utrakvistické akademie. Nemělo by smyslu širším kruhům vypočítávati jeho práce; stačí poznamenati, že zapadají do mineralogie, geologie a palaeontologie a že váhu zesnulého učence českého uznaly Král. česká společnost nauk a Národohospodářský ústav při české akademii, zvolivše jej za svého člena. —ý—.

POMNÍK JULIA ZEYERA, postavený péčí jednotlivců i korporací v Chotkových sadech, odhalen byl v úterý za hojné účasti kruhů uměleckých i širších vrstev lidových slavnostním způsobem. Nebyla to slavnost nikterak okázalá, bez předchozího zvaní sešli se všichni ti, kdo cítili se blízkými zesnulému básníkovi. A bylo vskutku něco velmi srdečného na celém odhalovacím aktu, obsahujícím kromě obvyklých sborů úvodem i v závěru slavnostní řeč,

kterou s vřelým procítěním pronesl přítel Zeyerův, ředitel Bedřich Frída. Způsobem nadmíru poutavým probral celou básnickou bytost oslavencovu, od dětství až po mužný věk i stáří, sledoval vývoj poesie jeho, tak úzce souvisící s celou bytostí básníkovou, od snů na klíně chůvy až po největší, nejsvéráznější, životními poznatky i obsáhlými studiemi prosycená románová díla mužných let. I všeho, co kdy vytýkáno tvorbě Zeyerově, řečník se dotkl a vyvrátil. V závěru svého proslovení pak provolal spolu s přizvukujícím obecenstvem slávu básníkově památce. Na to odhalena rouška s pomníku, jenž svojí ojedinělostí působí dojmem jímavým. Tvůrcem mistrovského díla jest prof. Jos. Mauder, jenž stělesnil v něm největší z postav Zeyerových v ladné skupině, uměním svým překonav zdánlivou nemožnost stělesnění typů tak irreálných a zároveň tak různorodých: spatřujeme tu Paskalinu, tři sestry Kazi, Tetu a Libuši, Radúze a Mahulenu, Amise a Amila.

Všechny sochy umístěny jsou v jeskyni z velikých balvanů utvořené, na jejíž zadní stěně hlásá deska jména všech Zeyerových děl. Celému pomníku pak vévodí zdařilý a výrazný relief básníkovy hlavy s příslušným nápisem.

Vzdalujeme se širšího rozboru díla po stránce výtvarnické a konstatujeme jen stručně, že Zeyerův pomník, jejž z rukou přípravného komitétu v opatrování přijalo město Praha, bude novou ozdobou našich sadů, zejména, až příroda sama zmírní dnes poněkud snad ostrý rozdíl hmot, z nichž vytvořeny bílé sochy a je obepínající jeskyně. Bude pomník ten hlásati nejen slávu básníkovu ale i ušlechtilost těch, kdo přičinili se o jeho postavení. — ttl.

DVOŘÁKŮV „ŠELMA SEDLÁK“ po několika létech opětně uveden na scénu Národního divadla. Jest to jedno z invenčně nejbohatších zpěvoherních děl geniálního symfonika, jenž svoji hudební absolutnost ani zde nezapírá. Dramatičnost opery však — pokud v opeře komické má místa — nikterak tím netrpí. A tak přes citelné slabiny textové — libretto Veselého nemá vlastních nápadů, jsouc extraktem Sabinovy „Prodané nevěsty“ a Da Ponteovy „Figarovy svatby“ — vítězí „Šelma sedlák“ bohatstvím svých rytmů, nevyčerpatelným pokladem melodickým, což obé splývá začasté ve výraz ryzího humoru, a nádhernými náladami erotických scén, z nichž arie kníže te v prvém a milostný duet v druhém dějství jako démanty mezi jinými drahokamy svítí. Znovunastudování díla bylo novým uměleckým činem Kovařovicovým: věnoval se mu pietní k památce Dvořákově dirigent zřejmě s celou, pro krásu zanícenou duší a docílil souhry i souzpěvu klassicky čistého. Režie p. Poláková držela krok s bezvadností hudebního nastudování, jednotlivé síly pak, v jichž čele stál ojedinělým výkonem svým p. Pollert, daly veskrze své nejlepší. Nadšení obecenstva bylo bouřlivé: nejlepší to odpověď a nejvýmluvnější protest proti všem nespravedlivým nájezdům a snižování uměleckého významu Dvořákova, jichž rozhořčenými svědky byli jsme v posledním roce. —ttl.

MEZINÁRODNÍ SJEZD STATISTIKŮ konal se ve dnech právě minulých za hojné účasti ve Vídni pod předsednictvím římského statistika prof. Bodia. Pracovali při něm také čeští statistikové, jež po smrti prof. Kořistky velmi pilnými publikacemi hlavně representuje doc. Dr. Dobr. Krejčí, místoředitel zemské statistické kanceláře, která publikuje co rok užitečné spisy — je jich už malá knihovna (Statistická příručka král. Českého. Chudinství České, Musea, Knihovny, Přehledy škol českých atd.); dále městská statistická kancelář svými publikacemi za Prahu a spoj. obce (dříve prací Erbenovou, nyní Jos. Husáka). Statistiku zdravotní pěstuje dr. H. Pelc (místodrž. zdrav. departement), fysikát pražský atd. Na statistiku v širších kruzích mnoho se nedrží. Jejím cifrám se nevěří, a přece je, poctivě-li zdělána, nezbytnou pomůckou každého pracovníka, zvláště sociologa a hygienika. Český živel na sjezdu, jak už to bývá, v rukou německých ředitelů letošního sjezdu mnoho se neuplatnil na venek — docíleno však toho, že velký počet cizinců, světových učenců, zajel po sjezdu do Prahy. Získal si tím nemalou zásluhu, a bylo by ještě záslužnější, kdyby vymohl za dějiště některého z příštích sjezdů Prahu. Těšiltě se sjezd účastenství velikému z kruhů hlavně evropských a pomůže-li každý účastník zájezdu statistiků do Prahy, kterému se naše hlavní město zalíbilo, vyvraceti lži, jež o nás šíří po světě nepřátelský nám tisk, prospěje to Praze nemálo. Obecní representace ujala se hostí, přijala a provedla je na radnici, pohostila je v Obecním domě a ukázala jim Prahu svými okružními vagony. —ý.

KONČÍCE jedenáctý ročník Máje, vzdáváme věrným svým přátelům díky za živou a vytrvalou účast, se kterou sledovali naši práci. V době, zapadající čím dále tím hlouběji do propasti egoistního materialismu, z něhož se dává vyrušiti jen silnými dráždidly smyslových a sensačních požitků, jest porozumění pro nehlučnou práci literární zjevem pomalu vzácným.

Máj, uvítán při svém vzniku českou veřejností upřímně a radostně, udržel si pevný kmen svých přátel po jedenácte let a nastupuje svou dvanáctou roční pout v pevné důvěře, že jej tito věrní netoliko neopustí, ale že mu získají nových, dalších přátel.

PŘÍŠTÍ ČÍSLO, t. j. první číslo dvanáctého ročníku Máje, vyjde z technických příčin o týden později, t. j. dne 3. října 1913.

ROČNÍK XI. Toto číslo vydáno dne 19. září 1913. ČÍSLO 52.

VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

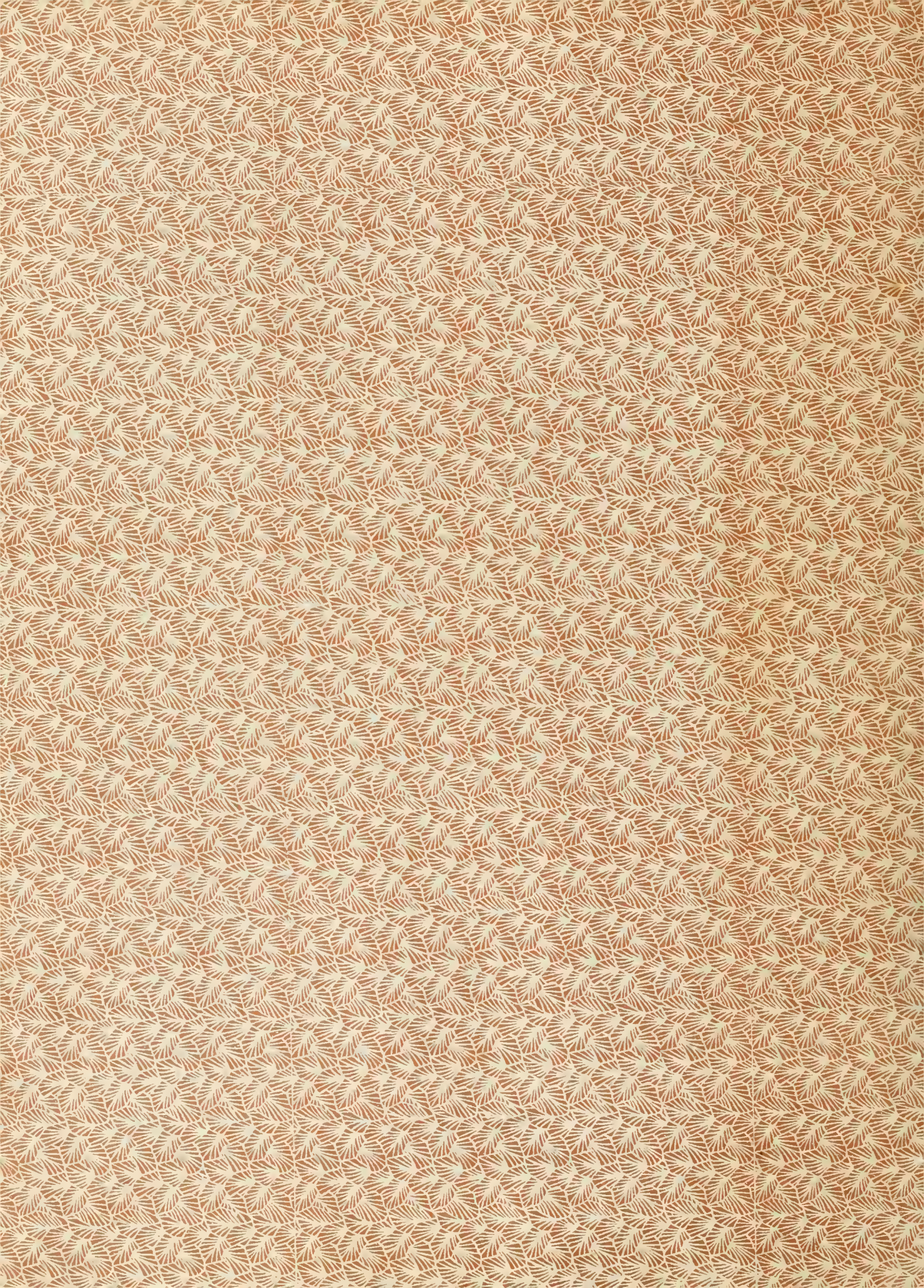

AP Máj
52
M3
roč.11

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY